Holy Bible

Aionian Edition®

Kiŋwakti ki Nyɔ Miŋkaiŋ Mifiaŋ

Chung Bible

AionianBible.org
The world's first Holy Bible untranslation
100% free to copy and print
also known as " The Purple Bible "

Holy Bible Aionian Edition ®

Kiŋwakti ki Nyə Miŋkaiŋ Mifiaŋ
Chung Bible
Language: Cung
Cameroon

Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0 International, 2018-2025
Source text: eBible.org
Source version: 9/10/2025
Source copyright: Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0
Wycliffe Bible Translators, 2021

Formatted by Speedata Publisher 5.3.10 (Pro) on 12/3/2025
100% Free to Copy and Print
TOR Anonymously and https://AionianBible.org

Published by Nainoia Inc, https://Nainoia-Inc.signedon.net
All profits are given to https://CoolCup.org

We pray for a modern Creative Commons translation in every language
Translator resources at https://AionianBible.org/Third-Party-Publisher-Resources
Volunteer help and comments are welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Chung at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation*! What is an *un-translation*? Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aïdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aïdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is eternal! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to eternal life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of eternal punishment. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Please understand these eleven words. The original translation is unaltered and a highlighted note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read at AionianBible.org, with Android, and with TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal and purple is the color of royalty! All profits are given to CoolCup.org.

History

Chung at AionianBible.org/History

06/21/75 - Two boys, P. and J., wonder if Jesus saves all and pray.
04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
09/15/18 - Aionian Bible dedicated as J. and J. pray again.
10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
10/28/19 - Aionian Bible nursed as another J. and J. pray.
10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
01/23/22 - Volunteers celebrate with pie and prayer.
02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEPBible.
02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
02/04/24 - 352 translations now available in 142 languages.
05/01/24 - 370 translations now available in 164 languages.
08/05/24 - 378 translations now available in 165 languages.
08/18/24 - Creative Commons Attribution 4.0 International, if source allows.
10/20/24 - Gospel Primer handout format.
11/24/24 - Progressive Web Application off-line format.
01/28/25 - All profits are given to CoolCup.org.
03/12/25 - 382 translations now available in 166 languages.
06/21/25 - 468 translations now available in 230 languages.
09/01/25 - 538 translations now available in 291 languages.

Table of Contents

NEW TESTAMENT

Matiə 11
Mak 102
Luk 157
Jən 253
Kiŋwakti ki Nəm 323
Lum 415
1 Kəlɛn 459
2 Kəlɛn 501
Galɛshia 529
Ɛfɛsus 544
Filibi 559
Kələse 570
1 Tɛsalənika 580
2 Tɛsalənika 589
1 Timəti 594
2 Timəti 606
Taytus 614
Filimun 620
Hibulu 623
Jɛm 656
1 Bita 667
2 Bita 679
1 Jən 687
2 Jən 697
3 Jən 699
Jut 701
Kiŋwakti ki Gia 705

APPENDIX

Reader's Guide
Glossary
Maps
Destiny
Illustrations, Doré

NEW TESTAMENT

Jisəs dza dzaka a, "Ba, dâlinya chu bi bəni bələ, kəm bə kiəki kə gia yə bə fəki." Bəni bəwə dzə bəmbuŋ bə Jisəs, ka tum kaaŋ yɛiŋ i gaa bəmbuŋ bəwə i bə kintəəŋ.

Luk 23:34

Matiə

1 Kələ kɔ kiyɛli ki chwəŋkijuŋ ki bətii Jisɔs Klistus: Jisɔs
Klistus nì kɔ waiŋ i chwəŋkijuŋ ki ŋkuŋ Dɛbit wə wi nì kɔ
waiŋ i chwəŋkijuŋ ki Ablaham wə. **2** Ablaham num tii
Ayjik, ayaka Ayjik num tii Yakɔb, Yakɔb num tii Juda bəh
bwa bə ba wi, **3** ayaka Juda num tii Bɛlɛs bəh Sɛla wə nih
wi nì kɔ Tama. Ayaka Bɛlɛs num tii Ɛslən, Ɛslən num tii
Lam. **4** Lam num tii Aminada, Aminada num tii Nashən,
Nashən num tii Salmən. **5** Salmən num tii Bɔas wə nih wi
nì kɔ Lahab. Bɔas num tii Ɔbɛt wə nih wi nì kɔ Lut. Ɔbɛt
num tii Jɛse. **6** Jɛse num tii ŋkuŋ Dɛbit. ŋkuŋ Dɛbit num
tii Sələmən wə nih wi nì kɔ kpə Ulia. **7** Sələmən num tii
Lɛhubuam, Lɛhubuam num tii Abija, Abija num tii Asi. **8**
Asi num tii Jɛhushɛfat, Jɛhushɛfat num tii Jəlam, Jəlam
num tii Usaya. **9** Usaya num tii Jətam, Jətam num tii
Ahas, Ahas num tii Ɛsikaya, **10** Ɛsikaya num tii Manase,
Manase num tii Ɛmən, Ɛmən num tii Jɔsaya. **11** Jɔsaya
num tii Jɛkɔnaya bəh bwa bə nih wi. Bə nì bwɔ bɔ num a
bɛsi a twɛsi ka jəbi wə bəni bə Babilən nì kwayi bəni bə
Islae tsə bəh bɔ i tumi kibɔ wə i Babilən. **12** Si yəmaka nì
tsə, asi bə nì kwayi bəni bə Islae tsə bəh bɔ i Babilən,
Jɛkɔnaya num tii Shiltia, Shiltia num tii Sɛlubabɛl, **13**
Sɛlubabɛl num tii Abiud, Abiud num tii Ɛliakim, Ɛliakim
num tii Adzu, **14** Adzu num tii Sadɔk, Sadɔk num tii Akim,
Akim num tii Ɛliyud, **15** Ɛliyud num tii Ɛliɛsa, Ɛliɛsa num
tii Matan, Matan num tii Yakɔb. **16** Yakɔb num tii Yɔsɛf
wə nyum Meli, Meli num wə wi nì bwɔ Jisɔs wə bə bɔɔŋki
a Klistus. **17** Ayakadəiŋ, chwəŋkijuŋ ki bətii Jisɔs kələ nì
kɔ jwəfi ntsə bənaa i yisi i Ablaham wə i dzə buku i ŋkuŋ

Dɛbit wə, chu num jwəfi ntsɔ bənaa i yisi i ŋkuŋ Dɛbit wə
i dzə buku i jəbi wə bə nì kwayi bəni bə Islae tsə bəh bɔ i
Babilən. Ayaka i yisi i jəbi wə bə nì kwayi bəni bə Islae i
dzə buku i jəbi wə bə nì bwɔ Klistus, chwəŋkijuŋ ki bəba
wi num tə jwəfi ntsɔ bənaa. **18** Mbwɔ wi Jisəs Klistus nì
nyani i dzəh yələ wə. Nih wi Meli nì kɔ bə kɛiŋsi lɔ a wi bi
numki kpə Yəsɛf. Na ka bə nì nəŋki i ndzɔ wi, yi buku lɔ a
wi kɔ bəh tɔɔ i ŋga bi Kiŋ'waka ki Baiŋni wə. **19** Si yi num
yakadəiŋ, a nì kɔ Yəsɛf nyuwi num mi wi chəŋ, wi kɔŋ kə
i gəmsi wi, ka fasi a ŋgaiŋ ni gaali lə bəh wi i jum wə. **20**
Si wi nì kɛiŋki wi fasi i fə yakadəiŋ, yi ka num a chinda wi
Bah dza dzə i wi i ndəmsi wə i jəbi wə wi nì nɔki ka dzaka
i wi a, "Yəsɛf, waiŋ ŋkuŋ Dɛbit, ki lwâ kə i dzô Meli ka nih
juŋ wa, kɔm tɔɔ wələ wi kwati lə wi kwati num i ŋga bi
Kiŋ'waka ki Baiŋni wə. **21** Wi bi bwɔ lə waiŋ nyukuni, wɔ
bi dû yɛli wi a Jisəs, kɔm wi bi bwiliki lə bəni bu i chu
bibɔ wə." **22** Gia yələ yichi nì num i fə ka yi dzə kpɛiŋ asi
Bah nì dzaka i mi wi ntum wə a, **23** "Mbɛiŋ wɔ̂kɔli, shu wi
waiŋkpaŋni widəkɔ bi num lə bəh tɔɔ, wi bi bwɔ waiŋ
nyukuni bə bi bɔɔŋki wi a Ɛmanwɛl." Yɛli wələ kɔ a, "Nyɔ
kɔlə bəh bukumbɛiŋ." **24** Si ndəmsi biələ nɔ wi yakadəiŋ,
Yəsɛf yəmi i kinu wə ka fə asi chinda wi Bah dzaka i wi.
Wi dzɔ Meli ka nih juŋ wi, **25** ayakalə bɔ nəki kiəni kə
gwu ka mi bəh kpə wi i tsə buku i jəbi wə Meli nì bwɔ. Si
wi bwɔ Yəsɛf ka du yɛli wi waiŋ a Jisəs.

2 Bə nì bwɔ Jisəs i kwili wi Bɛtelɛhɛm wə i kimbu ki Judea
wə. A num i jəbi wə Hɛlɔd nì kɔ ŋkuŋ wi Judea wiwɔ.
Yi num a bəni bəmfi bədəkɔ nì buku i tumi kidəkɔ wə i
kimbu kə wɔŋ bukuki yɛiŋ, dzə i Jɛlusalɛm ka bikəyiki

a, **2** “Ŋkuŋ wi Bəju wə bə bwɔ kɔ i faiŋ a? Buku bikəyiki
lə kɔm buku si yɛiŋ jɔŋ wi i kimbu kə wɔŋ bukuki yɛiŋ,
ka dzəki i beŋŋ wi.” **3** Jɔbi wə Ŋkuŋ Hɛlɔd nì wɔkɔ gia
yələ, yi nəŋni shɔm yi, nəŋni tasi bəh yi bəni bə Jɛlusalɛm
bəchi. **4** Wi ka bɔɔŋ bətii mfə gia bəmbum bəchi, bəh bəni
bəchi bà bɔ nì laniki bənchi bə Nyɔ, bɔ juŋni dzə. Wi bikə
i bɔ a, akɔ i faiŋ wə bə nì kaŋaki i bi bwɔ Kimbwili wə Nyɔ
nì kaka a? **5** Bɔ chukuli i wi a, “Bə nì kɔ i bi bwɔ wi i di bi
Bɛtelɛhɛm wə i Judea. Yələ gia kɔ asi mi wi ntum wi Nyɔ
nì nyaka a, **6** ‘Wɔ Bɛtelɛhɛm i kwili wi Juda wə, kiə wɔ ki
kwâka kə a wɔ kɔ fidini finchiŋ nalə i tumi ki Juda wə. Wɔ
kîə a mi wi sakani bi bukuki lə i di biələ wə, a num wə wi
bi numki i sakaki bəni bəŋ bə Islae.’” **7** Ŋkuŋ Hɛlɔd ka
bɔɔŋ tə bəni bəmfi bà i jum wə jum wə ka kɛiŋsi bikəyi i
wɔkɔ i bɔ jɔbi wə jɔŋ wiwɔ si buku. **8** Si wi wɔkɔ yakadəiŋ
ka chiŋsi bɔ i Bɛtelɛhɛm, ka dzaka a, “Mbɛiŋ tsâ kêiŋsi
nâŋ ndzɔŋ waiŋ wiwɔ. Mbɛiŋ ka nəŋ yɛiŋ, mbɛiŋ fîəni dzâ
fûku i mih, ka mih tə ni tsə beŋŋ wi.” **9** Si bəni bəwɔ
wɔkɔ, si ŋkuŋ dzaka yakadəiŋ, ka buku dzɔ dzəh yibɔ. Si
bɔ nì nyəki, yi ka num a jɔŋ wə bɔ si yɛiŋ i kimbu kə wɔŋ
bukuki, wi nyani tsə i bɔ nshiŋ chusi dzəh i bɔ. Wi ka tsə
buku i di biə waiŋ wiwɔ nì kɔ, ka num fɛiŋ. **10** Si bɔ yɛiŋ
jɔŋ wiwɔ yakadəiŋ, kinsaŋli jikə i bɔ wə nalə, gia yiwɔ ka
ndzɔŋki i bɔ nalə. **11** Bɔ ka tsə liə i juŋ yə waiŋ wiwɔ nì
kɔ yɛiŋ, ka yɛiŋ waiŋ bəh nih wi Meli, ka gwuŋ i waiŋ
wiwɔ nshiŋ ka beŋŋ wi. Si bɔ beŋŋ wi ka wɛli biba bibɔ
bwili biɛiŋ bi beŋŋni bi Ŋkuŋ ka nya i waiŋ wiwɔ. Biɛiŋ
biələ nì kɔ chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli bəh ŋkaiŋni wi njiəŋ
widɔkɔ bə bɔɔŋ a flaŋkɛŋsins, bəh ŋkaiŋni bifiaŋsi bidɔkɔ

bə bɔɔŋ a mɛɛl. **12** Nyɔ ka kiŋ i bɔ i ndəmsi mə a bɔ ma
fîəni tsâ, i tsâ yɛ̂iŋ ŋkuŋ Hɛlɔd. Bɔ ka fiəni num i dzəh
yidəkɔ wə chi chi i tsə i tumi kibɔ wə. **13** Si bəni bəmfi bà
nì buku i dzəh i tsəki, yi num a chinda wi Bah nì dza dzə i
Yɔsɛf i ndəmsi mə ka dzaka i wi a, "Dzâ bɛiŋ dzɔ̂ waiŋ
wələ bəh nih wi ma mbɛiŋ bɔ gɛ̂iŋ tsâ i tumi ki Ijib wə,
ma wɔ nûm fɛiŋ i tsâ bûku i jəbi wə mih bi dzakaki a
mbɛiŋ fîəni. Mih dzakaki lə kɔm ŋkuŋ Hɛlɔd ni nəŋki lə
waiŋ wiwɔ i wɔɔ." **14** Yɔsɛf ka dza bɛiŋ, dzɔ waiŋ wiwɔ
bəh nih wi nchəkɔ ka gɛiŋ tsə i Ijib, **15** ka numki fɛiŋ i tsə
buku i jəbi wə ŋkuŋ Hɛlɔd nì laka. Yələ nì num lə i fə a yi
dzə kpɛiŋ si Nyɔ nì dzaka i dzaka ki mi wi, wi ntum wə a,
"Mih bɔɔŋ Waiŋ wuŋ wi buku i tumi ki Ijib mə." **16** Jəbi
wə Hɛlɔd ni kiə a bəni bəmfi bà fwɔkyi ŋgaiŋ, yi fə wi
bɔksi tɔɔ nalə. Wi ka faaŋ bəni a bɔ tsə i Bɛtelɛhɛm bəh i
bimbu biə bi kɔmsiki dzəki fɛiŋ wə bichi, bɔ wɔɔyi bwa
bənyuku bà bɔ kɔ i yisi jía yifa wə i shi. Wi nì tsəsi ja yələ
biəli asi wi nì bikə i bəni bəmfi bà ka wɔkɔ ndzɔŋ jəbi wə
bɔ nì yɛiŋ jɔŋ wiwɔ. **17** Bɔ tsə wɔɔyi bwa bəwɔ yakadəiŋ,
yi ka dzə kpɛiŋ asi mi wi ntum wi Nyɔ Jɛlimia nì dzaka lɔ
a, **18** "Bɔ wɔkɔ wili wi tɔŋni i kwili wi Lama wə, a num
mi wi fee bəh mindəm, də kpi. A num Lashɛl si wi dəki
bwa bu. Ayaka bə chumsi wi chumsi mɔŋ, kɔm bwa bu
chu kɔkə." **19** Asi ŋkuŋ Hɛlɔd nì laka, yi num a chinda wi
Bah nì tumbuku i Yɔsɛf i ndəmsi mə i tumi ki Ijib mə,
dzaka i wi a, **20** "Dzâ bɛiŋ dzɔ̂ waiŋ wələ bəh nih wi ma
mbɛiŋ bɔ fîəni chû i tumi ki Islae mə, kɔm bɔ bà bɔ nì
nəŋki i wɔɔ waiŋ wələ kpiyi lɔ." **21** Yɔsɛf ka dza bɛiŋ dzɔ
waiŋ wiwɔ bəh nih wi bəh bɔ ka fiəniki dzəki i tumi ki

Islae wə. 22 Ayakalə, asi wi nì dzəki, wəkɔ a waiŋ ŋkuŋ
Hɛlɔd Akilius kɔ num wi dzi kiŋgbəkɔ ki ba wi ka ŋkuŋ wi
Judea i sakaki, Yəsɛf ka lwaki i tsə fɛiŋ. Bə ka chu kiŋ i wi
i ndəmsi mə a wi ma mô̂m i tsə fɛiŋ. Wi ka ya dzəh tsə
num i kimbu ki Galili wə, 23 wi tsə i nəki i kwili wə bə
bɔɔŋki a Nasali. Yi dzə num lə i kpɛiŋni asi mi wi ntum
wi Nyɔ nì dzaka lɔ a, "Bə bi bɔɔŋki wi a Mi wi Nasali."

3 A nì kɔ i jəbi wiwɔ wə, Jɔn Njulibəkɔ nì nyə tsə i chwa i
kimbu ki Judea wə ka fukuki i bəni a, 2 "Mbɛiŋ kwûni
shóm yimbɛiŋ, kɔm ŋkuŋ bi bɛiŋ si num kɔmsi dzə." 3
Jɔn wələ kɔ mi wi ntum wi Nyɔ wə Isaya, nì dzakaki kɔm
wi i jəbi wə wi nì dzaka a, "Ja yi mi wiliki i chwa a, 'Bə
kê̂iŋsi dzəh yi Bah, bə lûmsi yi a yi nûm chəŋ.'" 4 Jɔn nì
lɔɔki bəmbuŋ num bə kɛiŋsi bəh kiluli ki nyam yidəkɔ yə
bə bɔɔŋki a kamɛl, wi kaŋa bəh chiŋnih num bə kɛiŋsi
bəh dzu yi nyam, biɛiŋ bi bidzini nì kɔ chúmi bəh nyu
yi chwa. 5 Si wi nì fukuki yakadəiŋ, bəni ka bukuki i
Jɛlusalɛm bəh i kidi kichi wə i Judea bəh bimbu biə bi
kɔmsiki dzəki i Bəkɔ yi Jədan wə bichi, tsə i wi. 6 Si bɔ nì
tsəki yakadəiŋ də kɔm bə chu bibɔ, wi ka juliki bɔ i Bəkɔ
yi Jədan mə. 7 Ayakalə, jəbi wə wi nì yɛiŋ si Bəfalasi bəh
Bəsadusi bədəkɔ bəduli dzəki a wi juli bɔ i bəkɔ, wi dzaka
i bɔ a, "Chwəŋkijuŋ ki fə́kəh, a təfi ndə mbɛiŋ a mbɛiŋ
yô̂kɔ gê̂iŋ shɔm yi lɔli yi Nyɔ yə yi bi dzəki i mbɛiŋ wə
a? 8 Mbɛiŋ fâki gia yə yi chusiki a mbɛiŋ kwuni shóm
yimbɛiŋ. 9 Kiə mbɛiŋ ki dzâkaki kə i gwu yimbɛiŋ wə a,
Ablaham kɔ tii wimbɛiŋ. Mih fukuki i mbɛiŋ a Nyɔ kɔlə i
fiəni kitəh kələ ki fiəni chu bwa bə Ablaham. 10 Mbɛiŋ
kî̂əki a, bə kɔ bə jiə lɔ fəkɔ i chwəŋ bi kɛiŋ wə. Kɛiŋ yichi

yə yi wumki kə mintam mi ndzəŋni, bə bi gbaki yi i gaaŋ
wə, bə kpa i gbuku wə. **11** Mih juliki mbɛiŋ i bəkɔ mə, kɔm
mbɛiŋ kwuni lə shɔ́m yimbɛiŋ. Ayakalə, mi wə wi dzəki i
mih jum wi tsəki lə mih. Na mih kpɛiŋniki kə i giŋ dzu yi
yi gvu. Wi bi juliki mbɛiŋ num i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə
bəh i gbuku wə. **12** Wi kaŋa naka i kaŋ i gbəkəki gəŋ yɛiŋ,
i yaŋa di biə wi gbəkəki yɛiŋ, i juŋni gəŋ yi i jiə i gba wə, i
kəh chi yiwɔ i kpa i gbuku wə wi bi nyumi kə." **13** Si Jɔn
nì juliki bəni i bəkɔ yakadəiŋ, Jisɔs nyə i kimbu ki tumi ki
Galili wə ka dzə i Bəkɔ yi Jədan wə a Jɔn juli tə ŋgaiŋ i
bəkɔ. **14** Ayakalə, Jɔn ka nəiŋki, dzaka i wi a, "A kaŋaki wɔ
i juli mih i bəkɔ, wɔ bə́ dzə lɔ a mih juli wɔ dəiŋ a?" **15**
Jisɔs chukuli i wi a, "Bee ma yi num yakadəiŋ i liə. Akɔ i
dzəh yələ wə buku wɔ ni fə gia yichi yi num chəŋ i Nyɔ
nshiŋ." Ayakadəiŋ, Jɔn ka bum juli Jisɔs i bəkɔ. **16** Asi Jisɔs
nì bukuki dzəki i bəkɔ yakadəiŋ, wi yɛiŋ bɔəli wɛli gwu,
Kiŋ'waka ki Nyɔ shi dzə aka mbumi, dzə num i gwu yi wə.
17 Yi num, a ja nì dzaka dzə i bɛiŋ a, "Wələ kɔ Waiŋ wuŋ.
Wi num shəm yiŋ. Mih kɔ bəh kinsaŋli nalə kɔm wi."

4 Kiŋ'waka ki Baiŋni ka dzɔ Jisɔs tsə bəh wi i chwa a
ŋkpɛli məmsi wi. **2** Wi tsə ka numki fɛiŋ nshi bəh nchəkɔ
bam dzaka i kaŋ wə mbaŋnyani. Asi yəmaka nì tsə dzɔŋ
bə́ wɔɔ wi. **3** Wi wə wi shi kɔ a məmsiki bəni ka dzə dzaka
i wi a, "Wɔ kabə num waiŋ Nyɔ, dzâka la a kitəh kələ fiəni
chu chəkɔ yi blɛd." **4** Jisɔs chukuli wi a, "Yi kɔ num bə
nyaka a, 'Mi nəki kə a kɔm bə dzɛiŋ shəŋ. Mi nəki tə kɔm
gia yichi yə yi bukuki i dzaka ki Nyɔ wə.'" **5** Ayakadəiŋ,
ŋkpɛli ka dzɔ tsə bəh wi i kwili wi baiŋni Jɛlusalɛm, ka
təm wi i findəŋ fi fwu wi juŋ yi fəni yi gia wə, **6** dzaka i

wi a, “Wɔ kabə num waiŋ Nyɔ, jə̄ŋ shi la fa, kɔm yi kɔ
num bə nyaka a, ‘Nyɔ ni dzaka i bəchinda bu a bɔ təkni
bəh wɔ.’ Yi chu num bə nyaka a, ‘Bɔ ni kwa wɔ, maka wɔ
chɔkɔ gbu wa i təh wə.’” 7 Jisɔs chukuli i wi a, “Bə nyaka
tə a, ‘Ma mə̂msi Bah Nyɔ wa.’” 8 Ŋkpɛli chu dzɔ Jisɔs fɛiŋ,
tsə bəh wi i fwu wi ŋkwuŋ widɔkɔ wi dəŋə i bɛiŋ nalə, ka
chusi kitumi kichi i mbi wələ wə bəh mbum biwɔ yɛiŋ i
wi. 9 Ayaka wi ka dzaka i wi a, “Mih ni nya lə biɛiŋ biələ
bichi i wɔ, i jəbi wə wɔ ka gbɔ i mih nshiŋ kɔksi mih.”
10 Jisɔs chukuli i wi a, “Dzâ nyâ fa Satan! Bə nyaka a,
‘Wɔ kə̂ksi a Bah Nyɔ wa, ma wɔ nə̂mki a wi shəŋ.’” 11
Ayakadəiŋ, ŋkpɛli ka bee Jisɔs, ka nyə. Yi num a bəchinda
bə Nyɔ nì dzə ka tsɛiŋki wi. 12 Jisɔs ka bi dza wɔkɔ a bə
kwa Jɔn Njulibɔkɔ ka fa i juŋ yi nsəŋ mə, wi nyə ka fiəni
chu i kimbu ki Galili wə. 13 Wi tsə buku i Nasali, dza fɛiŋ
tsə ka nɔki i kwili wi Kafanaum wə. Kwili wələ num kɔmsi
i kinchwɔ kimbum ki Galili wə bəh i kɔmsi tsə i bimbu
bi bəni bə Sɛbulun bəh bi Naftali wə. 14 Gia yələ nì dzə
kpɛiŋ asi mi wi ntum wi Nyɔ Isaya nì dzaka a, 15 “Kimbu
ki Sɛbulun bəh ki Naftali biə bi kɔ kɔmsi i waka wi Bɔkɔ
yi Jɔdan wəyaka wə, i nshwaiŋ yi Galili wə i bəni bə̀ bɔ
kɔkə Bəju, 16 bəni bə̀ bɔ ni nɔki i jisi wə, bɔ yɛiŋ baiŋni
bimbum. Wɔŋ kaka i bəni bələ bɔ ni nɔki i di bi jisi bi
kpi wə.” 17 I yisi i jəbi wiwɔ wə, Jisɔs ka yisi i fukuki i
bəni dzaka a, “Mbɛiŋ kwûni shə́m yimbɛiŋ, kɔm ŋkuŋ bi
bɛiŋ si num kɔmsi dzə.” 18 Jisɔs bi nyə ka nyaniki tsəki i
kinchwɔ kimbum ki Galili kpəŋ, ka yɛiŋ bəni bədɔkɔ bəfa,
num mi bəh waiŋnih wi. Bəni bələ nì kɔ Samɔn wə bə nì
bɔɔŋki a Bita, bəh waiŋnih wi Andulu, bɔ tum gbi i bɔkɔ,

kɔm bɔ nì kɔ bəni bə kwani bwɔ́kɔ. **19** Jisɔs dzaka i bɔ a,
"Mbɛiŋ bîəliki mih, ma mih ni fə mbɛiŋ kwaki num lɔ
bəni." **20** Akisəkə bɔ dza bee gi yibɔ ka biəliki wi. **21** Jisɔs
ka bi kini tsə i ninshiŋ, chu tsə yɛiŋ bəni bədɔkɔ bəfa a
num mi bəh waiŋnih wi. Bəni bələ nì kɔ Jɛm bəh waiŋnih
wi Jɔn bɔ nì kɔ bwa bə Sɛbide, bɔ num bəh ba wibɔ Sɛbide
i ŋgwuki mə kwɔ gi yibɔ. Wi ka bɔɔŋ tə bɔ. **22** Akisəkə
bɔ dza bee ŋgwuki bəh ba wibɔ ka biəli wi. **23** Jisɔs ka
nyaniki i kimbu ki Galili kichi lani bəni i júŋ yi bijuŋni
bibɔ wə chu fuku ntum wi ndzɔŋni kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ.
Wi chuku tə na yi naiŋ jwɛiŋ i bəni wə. **24** Ayakadəiŋ,
ntum wələ kɔm wi waŋ tsə i tumi ki Silia wə kichi. Bəni
ka dzəki bəh bəni bəchi bà bɔ nì gwɛiŋki, bəh bà bɔ nì kɔ i
nshili wə i wi, kɔŋ a nì kɔ na bà bəchinda bə ŋkpɛli nì
njiŋsiki bɔ, nabə bà bɔ nì gbɔki kiŋgbɔ, bəh bà bɔ nì kɔ bɔ
kpi wa wimu. Si bɔ nì dzəki bəh bɔ yakadəiŋ wi chuku bɔ
bəchi. **25** Na faiŋ wi nì tsəki mbaŋ wi bəni wimbum ka
kwuki i wi chɛiŋ. Bəni bələ nì nyəki dzəki i bimbu bi tumi
ki Galili wə, bədɔkɔ nyə dzə i Bikwili Jɔfi wə, bədɔkɔ i
Jɛlusalɛm bəh i di bi Judea bidɔkɔ wə. Bədɔkɔ nyə dzə i
kiwuŋ ki Bɔkɔ ki Jɔdan wə.

5 Jɔbi wə Jisɔs nì yɛiŋ mbaŋ wi bəni yakadəiŋ, ka dza
yaka tsə shinum i ŋkwuŋ bɛiŋ, bwa bu bə mbaŋ juŋni
dzə kɔmsi i wi wə. **2** Wi ka yisi i laniki bɔ dzaka a, **3**
"Ndzɔŋni bimbum kɔ i bəni bà bɔ kiəki a bɔ kɔ bə kifuu i
kimbu ki Nyɔ wə, kɔm ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ bibɔ. **4** Ndzɔŋni
bimbum kɔ i bəni bà bɔ dəki, kɔm Nyɔ bi chumsi lə bɔ. **5**
Ndzɔŋni bimbum kɔ i bəni bà bɔ dzɔki gwu yibɔ i kuku,
kɔm bɔ bi dzi lə mbi. **6** Ndzɔŋni bimbum kɔ i bəni bà dzɔŋ

wəəki bɔ, kindəŋ wəm bɔ kəm nəni ki chəŋ, kəm Nyɔ
bi fə lə ma bɔ fwuli. **7** Ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà bɔ
kwasiki nshɛiŋ i bədəkɔ, kəm Nyɔ bi kwasiki lə nshɛiŋ i
bɔ. **8** Ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà shɔ́m yibɔ baiŋki,
kəm bɔ bi yɛiŋ lə Nyɔ. **9** Ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà bɔ
dzəki bəh kimbɔiŋni, kəm bə bi bəəŋki bɔ a bwa bə Nyɔ.
10 Ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà bəni bwaŋki gvu i bɔ
chɛiŋ kəm a bɔ nəki nəni ki chəŋ, kəm ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ
bibɔ. **11** Ndzəŋni bimbum kɔ bimbɛiŋ, jəbi wə bəni təyiki
mbɛiŋ, bwaŋ gvu i mbɛiŋ chɛiŋ, dzaka gia yichu yichi
kəm mbɛiŋ a kilələ kəm mbɛiŋ kɔ bəni bəŋ. **12** Jəbi wə yi
bi numki yakadəiŋ, mbɛiŋ ka wɔ̂kɔki ndzəŋni lâŋ gwu,
kəm bəmbee bəmbɛiŋ bəmbum kɔ num i tumi ki bɛiŋ wə.
Mbɛiŋ kî̂əki a, akɔ ayaka si bəni nì bwaŋki gvu i bəni bə
ntum bə Nyɔ chɛiŋ bà bɔ nì yisi dzə i ninshiŋ i mbɛiŋ. **13**
Akɔ mbɛiŋ ŋkaka yi mbi wələ. Ayakalə, ŋkaka kabə num
yi chu njwəŋ kə, bə kɔ i chu fə dəiŋ bəh yi ka yi chu fiəni
njwəŋki a? Bə kəkə i chu fə gia yindzəŋni yidəkɔ bəh yi,
yi kɔ a shuku təkɔ bəni tsəki dəŋyiki bəh gvu. **14** Akɔ
mbɛiŋ tə baiŋni bi mbi wələ. Kwili wimbum wə bə maa wi
i ŋkwuŋ bɛiŋ wi si nyumi kə. **15** Mi si baiŋsi kə naka ki
baiŋsini i chu dzɔ kah i kwusi baŋ yɛiŋ bɛiŋ. Wi si təm
num i di biə bə təmki naka ki baiŋsini yɛiŋ, ka ki baiŋki ki
chusi baiŋni i mi wichi wə wi kɔ i dzu. **16** Akɔ yakadəiŋ si
baiŋni bimbɛiŋ kaŋaki i baiŋki i bəni nshiŋ, ka bɔ yɛiŋki
nəm wimbɛiŋ wi ndzəŋni nya kiŋkəksi i Tii wimbɛiŋ wə
wi kɔ i bɛiŋ. **17** Kiə mbɛiŋ ki kwâka kə a mih dzə i chiksi
gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Bənchi bə Muses wə bəh yə yi kɔ
i Biŋwakti bi bəni bə ntum bə Nyɔ wə. Mih dzə i fə a yi

dzə kpɛiŋ ŋkəŋ. Mih ka dzə dəkə i chiksi yi. **18** Mih fukuki
ŋkəŋ i mbɛiŋ a, i tsə buku na ka bəəli bəh nshwaiŋ bi
kaa, fidzəkəhni fi gia i Kiŋwakti ki Bənchi mə, na kəŋ fi
sɛiŋniki na dəiŋ, bi tsə kə i kuku maka gia yiwə dzə kpɛiŋ
asi yi chusiki. **19** Yi kə a, na ndə wə wi bi bwiŋki nchi i
bənchi bələ wə, kəŋ nchi wiwə sɛiŋniki na dəiŋ, ka laniki
bəni a bə bwîŋki yakadəiŋ tə, wəmaka mi bi numki mi wi
nchiŋ i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi bɛiŋ wə. Ayakalə, mi wə wi
jiəki bənchi bələ, chu lani tə bəni a bə jîəki, wəmaka mi
bi numki mi wimbum i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi bɛiŋ wə. **20**
Ayakadəiŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a, nəni kimbɛiŋ ki chəŋ
kabə tsəki kə ki bəni bà bə laniki bənchi bə Nyə bəh ki
Bəfalasi, mbɛiŋ bi ma lansi liə i ŋkuŋ bi bɛiŋ wə. **21** Mbɛiŋ
nì wəkə lə asi bə nì dzaka i bəni i kikpu wə a, 'Kiə wə bi
wôə kə mi. Mi ka wəə mi, yaka wi kaŋaki lə nsaka.' **22**
Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a mi wichi wə wi bəksiki
shóm bəh waiŋnih wi, yaka wi kaŋaki lə tə nsaka. Mi wə
wi təyi waiŋnih wi, wi kîəki a wi bi numki lə i bəni bà
bə sakaki bənsaka nshiŋ. Mi wə wi bəəŋki waiŋnih wi
a, 'Kiyuŋ' wi kîəki a wi bi liəki lə i gbuku wimbum wə.
(Geenna g1067) **23** Ayakadəiŋ, yi kə a, wə kabə nəŋ i nya
kinya ka i təŋ wi fəni wi gia wə, kwaka a waiŋnah kaŋaki
lə wə i wi shəm, **24** wə bêe kinya ka kə i təŋ wi fəni wi gia
kpəŋ, wə tsâ mbɛiŋ wi yisi kêiŋsi gia yiwə, ka wə fiəni tsə
nya kinya ka. **25** Mi ka dzə wə i tsə bəh wə i juŋ yi nsaka
wə, wə môms a mbɛiŋ wi kəmsi kêiŋsi ka mbɛiŋ wi fiəni
chu bəh nsɛiŋ a kɛiŋ i dzəh, ka wi ma ni tsə nya daŋsi wə
i kaŋ yi mi wə wi sakaki bənsaka, wi ni nya daŋsi wə tə i
kaŋ yi bəni bə jum wə, ma bə ni fah wə i juŋ yi nsəŋ mə.

26 Mih fukuki ŋkəŋ i wɔ a wɔ ni buku kə fɛiŋ maka wɔ
gɔm kaasi finini fichi fiə bɔ bikəki. **27** Mbɛiŋ nì wɔkɔ lɔ
asi bə nì dzaka a, 'Kiə wɔ ki nô kə bəh kpə mi.' **28** Ayakalə,
mih fukuki i mbɛiŋ a, na ndə wə wi tsɛiŋki miŋkpaŋa bəh
kiŋkəŋ ki nəni, ma yi numki a wi nɔ lɔ bəh wi i shɔm
yi mə. **29** Yi kabə num a dzəkəh wa wi tsɛiŋ yiləkəli ka
fəki a wɔ fə chu, wɔ kâmbwili dzəkəh wiwɔ wɔ lôtɔkɔ. Yi
ndzəŋki a wɔ laksi kimbu ka ki gwu kimu, a kəbi lɔ a bə bi
lɔɔ gwu ya yichi i gbuku wimbum mə. **(Geenna g1067)** **30**
Tsɛiŋ ya yiləkəli kabə fəki a wɔ fə chu, wɔ tâiŋ bwili tsɛiŋ
yiwɔ wɔ lôtɔkɔ. Yi ndzəŋki lə a wɔ laksi kimbu ka ki gwu
kimu, a kəbi lɔ a gwu ya yichi bi tsə i gbuku wimbum mə.
(Geenna g1067) **31** Bə kɔ bə dzaka tə a, 'Mi ka bee kpə wi, wi
kaŋaki i nyâka kiŋwakti i nyâ i miŋkpaŋa wiwɔ ki chusi a
ŋgaiŋ bee wi.' **32** Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a, mi ka bee
kpə wi, a kəbi a miŋkpaŋa wiwɔ kɔ bəh nəni ki təkəlini,
ma yi numki a wi fə, miŋkpaŋa wiwɔ tsə ka numki wi
təkəlini. Mi ka dzɔ miŋkpaŋa wə wi buku i minyuku dzu
ka jiə dzu, ma yi numki a wi nəki bəh kpə mi. **33** Mbɛiŋ
chu wɔkɔ lɔ tə si bə nì dzaka i bəni i kikpu wə a, 'Jəbi
wə wɔ dzaka gia ka kaiŋ, ki bêe kə i fâ yi. Wɔ kaŋaki i
fə gia yə wɔ dzaka ka kaiŋ i Bah nshiŋ a wɔ ni fə lə.' **34**
Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a, kiə mi ki dzî kə ŋkaiŋ.
Kiə wi ma kâiŋ yɛli wi bɛiŋ wə, kɔm bɛiŋ kɔ kiŋgbɔkɔ ki
Nyɔ. **35** Kiə wi ki kâiŋ kə na nshwaiŋ, kɔm nshwaiŋ kɔ
kiŋgbɔkɔ ki Nyɔ kigvu. Kiə wi ki kâiŋ kə Jɛlusalɛm, kɔm
Jɛlusalɛm kɔ kwili wi ŊKuŋ wimbum. **36** Kiə wi ki kâiŋ kə
na fwu wi wə, kɔm wi kɔkə i fə juŋ yifwu a yi fiəni juŋ yi
fukuli nabə yi jisi. **37** Mi ka bum gia bəh dzaka ki a, 'Aaŋ,'

yi kpɛiŋ yakadəiŋ. Wi ka nəiŋma a, ‘Aayi,’ ma yi kpɛiŋ
yakadəiŋ. Wi ka chu kpɛiŋsi gia yidəkɔ yɛiŋ, ma gia yiwɔ
numki a yi nyə num i mi wichu wə. **38** Mbɛiŋ wəkɔ lɔ si
bə nì kɔ bə dzaka tə a, ‘Mi ka bwili dzəkəh wi mi, bə bwili
tə ŋ'wi. Mi ka babwili jəŋ wi mi, bə babwili tə ŋ'wi.’ **39**
Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a, kiə mi ki sîni kə bəh mi
wichu. Mi ka twɛiŋ kimbaŋ ka ki tsɛiŋ yiləkəli, wɔ fîəni
ki tsɛiŋ yi kimiəkə wi twɛiŋ kaasi. **40** Mi ka sɔmi wɔ a
ŋgaiŋ dzɔ mbuŋ wa wi nintəəŋ, wɔ nyâ kaasi na bəh wi
nimbɛiŋ wə i wi. **41** Mi ka kaŋyi wɔ a wɔ nyani tsə may
wimu, wɔ nyâni mbɛiŋ wi na bəmay bəfa. **42** Mi ka nywa
fiɛŋ i wɔ, wɔ nyâ. Mi ka fwa fiɛŋ i wɔ, kiə wɔ ki nâiŋ kə i
nya. **43** Mbɛiŋ wəkɔ lɔ si bə kɔ bə dzaka a, ‘Wɔ kôŋki mi
wə wi kɔ kɔmsi i wɔ wə, wɔ bâiŋŋ mi wə wi baiŋŋki wɔ.’
44 Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a, mbɛiŋ kôŋki bəni bà
bɔ baiŋŋki mbɛiŋ, ma mbɛiŋ tsâki i bà bɔ bwaŋki gvu i
mbɛiŋ chɛiŋ. **45** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ni numki bwa bə Ba
wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ. Akɔ wi wə wi si fə ka wɔŋ baiŋki
i bəni bəchu wə bəh i bəndzɔŋni wə. Asi faaŋ wi tə dzaŋ a
yi dzə i bəni bà bɔ fəki gia yi chəŋ, bəh i bà bɔ fəki kə gia
yi chəŋ. **46** Mbɛiŋ kwakaki a mbɛiŋ ka kɔŋki a bəni bà bɔ
kɔŋki mbɛiŋ, mbee wiwɔ ni numki na nə i mbɛiŋ a? Na
bəni bà bɔ kwaki kiŋwakti fəki kə ayaka tə a? **47** Mbɛiŋ ka
bəniki a bwa bə nih bəmbɛiŋ shəŋ, gia yə mbɛiŋ fəki chi
chi bəni bədəkɔ fə kə kɔ la nə a? Bəni bə tumi si bɔŋ fə kə
a yakadəiŋ a? **48** Yi kɔ a mbɛiŋ kâŋaki i ndzɔŋki bwiliki
fwu asi Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ ndzɔŋki bwiliki fwu.”

6 “Mbɛiŋ tôkniki a, jəbi wə mbɛiŋ fəki ndzɔŋni i bəni
nshiŋ, yi ma numki a mbɛiŋ fəki a bɔ yêiŋki. Mbɛiŋ kabə

fəki yakadəiŋ, ma tii wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ bi ma chu
makti mbɛiŋ. **2** Ayakadəiŋ, jɔbi wə wɔ nyaki fiɛŋ i mi wə
wi kaŋaki kə, ma tôŋki sɔŋ asi bəni bà bɔ dzakaki chi fə
chi si shi fə i júŋ yi tsani wə bəh i dzə́h wə, ka bəni kôksiki
bɔ. Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a bɔ kwati lɔ bəmbee bəbɔ. **3**
Ayakalə, jɔbi wə wɔ nyaki fiɛŋ i mi, kiə wɔ ki fâ kə a tsɛiŋ
ya yi ki miəkə kiə gia yə tsɛiŋ yiləkəli fəki. **4** Ayakadəiŋ,
ka kinya ka ni numki i nyumi wə, ayaka Ba wa wə wi si
yɛiŋ gia yə bə fəki i nyumi wə ni makti wɔ. **5** Jɔbi wə
mbɛiŋ tsaki, mbɛiŋ ma fâki ka bəni bà bɔ dzakaki chi fə
chi si shi fə. Bɔ si shi kɔŋ a numki i bɛiŋ i júŋ yi tsani
wə, bəh i dzə́h yi baŋsini wə i tsaki, ka bəni yêiŋki bɔ.
Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a bɔ kwati lɔ mmakti wibɔ. **6**
Ayakalə, jɔbi wə wɔ nəŋki i tsa, liə tsə i kintəəŋ ki juŋ
mə, wɔ baŋ baka kijuŋ ka wɔ tsaki i Ba wa wə wi kɔ i
nyumi wə. Ba wa wə wi si yɛiŋ gia yə bə fəki i nyumi
wə ni ka makti wɔ. **7** Jɔbi wə mbɛiŋ tsaki, kiə mbɛiŋ ki
bâaŋ kə a dzâkaki gia yiyəə yiyəə asi bəni bà bɔ si kiə
kə Nyɔ si shi fə. Bɔ si fə yakadəiŋ bəh kiŋkwaka a bə ni
wɔkɔ lə ntsa wibɔ kɔm gia yiduli yə bɔ faaki. **8** Kiə mbɛiŋ
ma nûmki ka bɔ. Mbɛiŋ kîəki a Ba wimbɛiŋ nì kɔ wi si
kiə lɔ gia yə mbɛiŋ nəŋki, na ka mbɛiŋ bikəki i wi. **9**
Akɔ lə si mbɛiŋ kɔ i tsaki: 'Ba wibuku wə wi kɔ i bɛiŋ, fâ
bəni kɔksiki yɛli wa, **10** fâ ŋkuŋ bia dzə, fâ a gia yə wɔ
nəŋki yi numki i fa kuku asi yi kɔ i bɛiŋ. **11** Nyâ buku
bəh dzɛiŋ bidaiŋ. **12** Ma wɔ dâlinya chu bibuku, asi buku
dalinyaki chu biə bəni bədəkɔ fəki i buku. **13** Kiə wɔ ki bêe
kə a buku liə i mmɔmsi wə. Bwîli buku i kaŋ yi mi wichu
wə.' [Ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ mbia, ŋga num mbia, mbum num

mbia i jəbi wichi wə kiŋgəksi kəbi. Ma yi num ayaka.] **14**
Mbɛiŋ kabə dalinyaki chu biə bəni bədəkə fəki i mbɛiŋ,
ma Ba wimbɛiŋ wə wi kə bɛiŋ ni dalinya tə bimbɛiŋ. **15**
Ayakalə, mbɛiŋ kabə dalinyaki kə chu biə bəni bədəkə
fəki i mbɛiŋ, ma Ba wimbɛiŋ ma ni dalinya tə bimbɛiŋ. **16**
Jəbi wə mbɛiŋ bamki dzaka, kiə mbɛiŋ ma nûmki bəh
shi bi gwuŋni asi bəni bà bə ghaŋsiki gwu si shi fə. Bə si
kwuni kishi kibə i jəbi wiwə wə, ka bəni yɛ̂iŋki dzaka kibə
ki bamni. Mih fukuki ŋkəŋ i mbɛiŋ a bə kwati lə mmakti
wibə. **17** Ayakalə, jəbi wə wə bamki dzaka, wə wôkə shi
bia, wə fîaŋsi fwu wa, **18** ka mbam wa wi dzaka ma yɛ̂iŋki
num bəni, a yɛiŋki num Ba wa wə wi kə i nyumi wə. Ka
Ba wa wə wi si yɛiŋ gia yə bəni fəki i nyumi wə ni makti
wə. **19** Kiə mbɛiŋ ma jîəki biba bimbɛiŋ fa kuku a num i di
biə shəkə kə mɛiŋni, bi num tə i chami, bəji num i bwiŋ
liə i chwə. **20** Mbɛiŋ jîəki biba bimbɛiŋ num i tumi ki bɛiŋ
wə, a num di biə shəkə kəkə i mɛiŋni, bi kəbi tə i chami,
ayaka bəji kəbi tə i bwiŋ liə i chwə. **21** Mbɛiŋ kîəki a di
biə mi jiəki kiba ki akə fɛiŋ wə shəm yi kə. **22** Dzəkəh
wi mi kə naka ki baiŋsini ki gwu. Ayakadəiŋ, dzə́kəh ya
kabə baiŋ, yaka gwu ya yichi ni numki yi jikə bəh baiŋni.
23 Ayakalə, dzə́kəh ya kabə ji num jini, gwu ya yichi ni
numki yi jikə bəh jisi. A kabə num baiŋni i gwu ya wə
fiəni chu num jisi, ma ŋgumi bi jisi biwə ni numki dəiŋ a?
24 Mi kəkə i nəmki i bətikwili bəfa. Yi kabə num yakadəiŋ,
ma wi ni baiŋŋki widəkə, wi kəŋ widəkə, yudəkə wi ni
wəkəki i widəkə nalə, wi sɛiŋsi widəkə. Mbɛiŋ kəkə nəmki
i Nyə chu nəm i kpə. **25** Ayakadəiŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a
kiə mbɛiŋ ma fûmsiki gwu kəm nəni kimbɛiŋ a mbɛiŋ ni

dzi nə, nabə i mu nə, yudəkɔ kɔm gwu yimbɛiŋ bəh a
mbɛiŋ ni ləh nə. Kiŋ'waka ki mi tsəki kə biɛiŋ bidzini,
ayaka gwu yi mi bɔŋ tsə kə tə bəmbuŋ a? **26** Mbɛiŋ yêiŋ si
minyəni mə mɔ fuliki bɛiŋ kɔ. Mɔ si gbɛli kə, mɔ si kɔh kə
dzɛiŋ i juŋni jiə i bəshaŋkwa wə. Ayakalə, Ba wimbɛiŋ wə
wi kɔ i bɛiŋ saŋsi mɔ. Mbɛiŋ kiəki kə a mbɛiŋ kɔkniki
tsəki lə minyəni a? **27** Akɔ ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə wi
fumsiki gwu, wi num i kpɛiŋsi jəbi twɛsi i nəni ki wə a?
28 Kɔm nə mbɛiŋ fumsiki gwu kɔm bə bəmbuŋ a? Mbɛiŋ
yêiŋ si bəfluwa kɔəki i chwa bɔ num. Bəfluwa si nɔm
kə nabə i kɛiŋsi bəmbuŋ bəbɔ. **29** Ayakalə, mih fukuki i
mbɛiŋ a, na ŋkuŋ Səlɔmɔn bəh mbum bi bichi biə wi nì
kaŋaki jəbi wə wi nì lafiki gwu bəh bəmbuŋ, wi nì ka num
buku dəkə ka fluwa widəkɔ. **30** A kabə num lə si Nyɔ lafiki
mfwaŋ i chwa, mfwaŋ biə bi kɔəki daiŋ, bi kaŋa i buku
kpiyi kijiəli a bə kpa i gbuku wə, wi ma ni lafi mbɛiŋ tsə
yaka? Ɔɔɔ bəni bə kimbum ki twɛsi! **31** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ
ma fûmsiki gwu yimbɛiŋ a mbɛiŋ ni dzi nə, i mu nə, nabə
i ləh nə i gwu wə a. **32** Biɛiŋ biələ bichi kɔ biə bəni bà bɔ
kiəki kə Nyɔ si jiə shɔm yɛiŋ wə. Mbɛiŋ kɔ fimbɛiŋ num
Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ kiəki lə a mbɛiŋ nəŋki lə biɛiŋ
biələ bichi. **33** Mbɛiŋ yisi jîə shɔm yimbɛiŋ num i ŋkuŋ bi
Nyɔ wə, bəh gia yə yi kɔ chəŋ i wi nshiŋ, ka wi ni nyaki
mbɛiŋ tə bəh biɛiŋ biələ bichi. **34** Ayakalə, si yi kɔ lə, kiə
mbɛiŋ ma fûmsiki gwu kɔm kijiəli. Bə ni buku fumsiki
gwu kɔm biɛiŋ bi kijiəli, a num kijiəli. Bəŋgəkə bə chɔkɔ
kpɛiŋki a bəh chɔkɔ biwɔ biə."

7 "Kiə mbɛiŋ ki sâka kə bimfə bi bəni bədəkɔ, ka Nyɔ
bi ma saka tə bimbɛiŋ. **2** Mbɛiŋ kîəki a dzəh yə mbɛiŋ

sakaki kimfə ki mi widəkɔ yɛiŋ, kɔ a yi Nyɔ bi sakaki tə
kimbɛiŋ yɛiŋ. Fiɛŋ fiə mi fəkəki biɛiŋ yɛiŋ i nya i mi,
kɔ a fi Nyɔ ni fəkə yɛiŋ i nya i wəmaka mi. **3** Akɔ kɔm
nə wɔ tsɛiŋki shəkə yi kpɛiŋ i dzəkəh wi waiŋnah wə,
ayakalə wɔ yɛiŋ kə kimfuŋ ki kpɛiŋ kə ki kɔ i ŋ'wa dzəkəh
wə a? **4** Wɔ kɔ i dzaka dəiŋ i waiŋnah a, 'Waiŋnih nûm
ma mih bwili shəkə yi kpɛiŋ i dzəkəh wa mə,' ayakalə
kimfuŋ ki kpɛiŋ num i ŋ'wa dzəkəh wə a? **5** Wɔ kɔ mi
wə wi chusiki gwu! Yisi bwîli kimfuŋ ki kpɛiŋ kə ki kɔ
i dzəkəh wa wə na ka wɔ ni yɛiŋ ndzɔŋ shəkə yi kpɛiŋ
yə yi kɔ i dzəkəh wi waiŋnah wə, i bwîli. **6** Mbɛiŋ ma
dzô nyâ fiɛŋ fi Nyɔ i bíə. Mbɛiŋ ka fə yakadəiŋ, ma yi ni
fiəni gwu yi nɔmyi lɔ mbɛiŋ. Mbɛiŋ ma dzô nyâ tə bənsəŋ
bəmbɛiŋ bə kpɔ bələkəli i bifi. Mbɛiŋ ka fə yakadəiŋ, ma
bi ni nyufi lɔ bəh gvu. **7** Mbɛiŋ bikə, ayaka ma Nyɔ ni nya
i mbɛiŋ. Mbɛiŋ nəŋki, ayaka ma Nyɔ ni fə mbɛiŋ yɛiŋ.
Mbɛiŋ kɔmyiki bakakijuŋ, ayaka ma Nyɔ ni wɛli i mbɛiŋ.
8 Mbɛiŋ kiəki a mi wichi wə wi bikəki, ni kwati lə, mi
wichi wə wi nəŋki, wi ni yɛiŋ lə, mi wichi wə wi kɔmyiki
bakakijuŋ bə ni wɛli lə i wi. **9** Akɔ ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə
waiŋ wi ka bikəki nyəə, wi ni nya num təh i wi a? **10** Ma
wi kabə bikə bwɔkɔ, wi ni nya num juŋŋ i wi a? **11** Na
yaka mbɛiŋ bà mbɛiŋ kɔ bəni bəchu kabə kiə i nyaki biɛiŋ
bindzɔŋni i bwa bəmbɛiŋ, ma Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ
wi ma ni nya tə biɛiŋ bindzɔŋni i bəni bà bɔ bikəki i wi
tsə na ayaka a? **12** Ayakadəiŋ, na finə fiə mbɛiŋ kɔŋki
a bəni fâki i mbɛiŋ, numki a fi mbɛiŋ kɔ i fâki tə i bɔ,
kɔm yələ kɔ na gia yichi yə Kiŋwakti ki Bənchi bə Muses
bəh Biŋwakti bi bəni bə ntum bə Nyɔ laniki. **13** Mbɛiŋ

lîə i mbaiŋ wə num i dzaka kifiəŋə kifaaŋnini wə, kɔm
dzaka ki mbaiŋ kə ki kɔ kiyamni bəh dzəh yə yi bɔniki,
tsəki i di biə bəni bi lakaki lakani, ayaka a num i fɛiŋ wə
bəni bəduli liəki. **14** Mbɛiŋ kîəki a dzaka ki mbaiŋ kə ki kɔ
kifaaŋnini, bəh dzəh yi ləkəki akɔ yə yi tsəki i nəni kə ki
bi tsə kaa kə. Bəni bà bɔ yɛiŋki i yi wə kɔ twɛsi. **15** Mbɛiŋ
tôkniki kɔm bəni bà bɔ nyiki ntəkə a bɔ kɔ bəni bə ntum
bə Nyɔ. Bɔ dzəki i mbɛiŋ chusi a bɔ kɔ shwáŋ, ayakalə
i kintəəŋ bɔ num bəkwula bɔ num i kaasi shwáŋ num
kaasini. **16** Mbɛiŋ bi kiəki bɔ num i kimfə kibɔ wə a num a
liŋ asi bə si kiə kpɛiŋ i mintam mə mɔ wumki yɛiŋ wə. Bə
kɔlə i kɔ mintam mi glɛb i bifaka wə, nabə i kɔ mintam mi
fig i kpɛiŋ wi bwayini wə a? **17** Yi kɔ a na winaiŋ kpɛiŋ wi
ndzɔŋni si wum a mintam mə mɔ ndzɔŋki, kpɛiŋ wichu si
wum mintam mə mɔ kɔ michu. **18** Kpɛiŋ wi ndzɔŋni kɔkə
bi wum mintam michu. Asi kpɛiŋ wichu kɔkə tə i bi wɔm
mintam mi ndzɔŋni. **19** Na winaiŋ kpɛiŋ wə wi wumki
kə mintam mi ndzɔŋni bə si gba lɔɔ wi i gbuku wə. **20**
Ayakadəiŋ, mbɛiŋ bi kiəki bəni bə ntəkə bà num i kimfə
kibɔ wə. **21** A kɔkə dəkə mi wichi wə wi bɔɔŋki mih a,
'Bah, Bah', wi bi liəki i ŋkuŋ bi bɛiŋ wə. A bi liəki a mi wə
wi fəki gia yə Ba wuŋ wə wi kɔ i bɛiŋ nəŋki. **22** A bi numki
i chɔkɔ bi nsaka wi gɔksini wə, bəni bəduli bi bikəki i
mih a, 'Bah, Bah, ntə buku nì fukuki lə bəntum bə Nyɔ i
yɛli wa wə, bwili bəchinda bə ŋkpɛli i bəni wə i yɛli wa
wə, chu fə gia yi kaŋyini i yɛli wa wə a?' **23** Mih ka ni
chukuli i bɔ a, 'Mih nì ka num kiə dəkə mbɛiŋ. Mbɛiŋ
lâkyi i dzákəh yiŋ wə, bəmfə chu.' **24** Ayakadəiŋ, mi wichi
wə wi wəkɔki ndzaka wuŋ wələ fə asi ndzaka wiwɔ nəŋki,

wi kɔ aka mi wi mfi wə wi nì maa juŋ yi i biaŋa bɛiŋ. 25
Dzaŋ dzə, bɔ́kɔ buku, fiəkə tsə chini juŋ yiwɔ, yi kɔbi i
muku, kɔm wi nì kɔ wi chɔkɔ chaka kiwɔ i biaŋa wə. 26
Ayakalə, mi wichi wə wi wɔkɔki ndzaka wuŋ wələ, tsə
nəki fə kə asi wi kɔ, yaka wi kɔ aka mi wi kiyuŋ wə wi nì
maa n'yi juŋ i mishambu bɛiŋ. 27 Dzaŋ dzə, bɔkɔ buku,
fiəkə tsə chini juŋ yiwɔ muku, gbɔ lə gbuuu." 28 Asi Jisɔs
nì dzaka kaasi gia yələ yichi, mbaŋ wi bəni wə ka num
bəh ŋkaiŋyi i nlani wiwɔ wə, 29 kɔm wi nì laniki ka mi wə
wi kaŋaki ŋga bi lanini. Wi nì laniki kə ka bəni bəbɔ bà bɔ
laniki bənchi bə Nyɔ nì laniki.

8 Jisɔs dza shi dzə i ŋkwuŋ bɛiŋ, mbaŋ wi bəni wimbum
kwu i wi chɛiŋ. 2 Yi num a mi widɔkɔ wə wi nì gwɛiŋki
bəh jwɛiŋ yi kumyini, nì dza dzə tum binyu i Jisɔs nshiŋ
ka dzaka i wi a, "Bah, wɔ kabə kɔŋki wɔ fâ mih bâiŋki." 3
Jisɔs ka nani tsə tsɛiŋ yi kɔm wi ka dzaka a, "Mih kɔŋki lə,
bônih ma wɔ bâiŋki." Akisəkə, jwɛiŋ yi kumyini yiwɔ kaa
i gwu yi wə, wi ka baiŋki. 4 Jisɔs ka kiŋ i wi a, "Yɛiŋ, kiə
wɔ ki fûku kə yi i mi widɔkɔ. Ayakalə, tsâ chûsi gwu ya
i tii mfə gia, ma wɔ nyâ kinya kə Muses nì dzaka a mi
kaŋaki i nyâ i chusi i bəni a ŋgaiŋ bɔnih lɔ i jwɛiŋ yələ wə
ka baiŋki." 5 Jisɔs dza nyə tsə liə i kwili wi Kafanaum wə,
fwu wi bəni bə jum widɔkɔ dzə yɛiŋ wi ka kwuŋki kaŋ i
wi dzaka a, 6 "Bah, waiŋ wuŋ wi nɔm nɔki dzu wi gwɛiŋ
na bəh ŋga, num wi kpi wa wimu." 7 Jisɔs dzaka i wi a,
"Mih ni dzə chuku lə wi." 8 Ayakalə, tikwili wi bəni bə
jum wiwɔ chukuli i Jisɔs a, "Bah, mih kpɛiŋniki kə i mi wə
wɔ kɔ i dzə i wi dzu. Dzâka shəŋ a ja ma waiŋ wuŋ wi
nɔm bɔnih. 9 Mih kɔ mi i ŋga bi mi widɔkɔ chɛiŋ, bəh

bəni bə jum i mih chɛiŋ. Mih si dzə mih dzaka i widəkɔ a,
‘Tsâ,’ wi ka tsəki a tsəni, i widəkɔ a, ‘Dzâ,’ wi ka dzəki a
dzəni. Mih si dzə mih dzaka tə i mfa wuŋ a, ‘Fâ lə,’ wi ka
fəki ayakadəiŋ.” **10** Jəbi wə Jisəs nì wəkɔ gia yə wi dzaka
yakadəiŋ, dzaka wəm wi. Wi ka dzaka i bəni bà bɔ nì
biəliki wi a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mih kɛiŋki ki
yɛiŋ kə mi na i Islae ka wələ, wi jiə ŋkaiŋni wi shəm yələ
i mih lə. **11** Mih fukuki i mbɛiŋ a, bəni bəduli bi dzə lə
i bimbu bichi i yisi i di biə wəŋ bubuki bəh i tsə buku
i di biə wi tsəki liəki, bɔ bi dzə num i kuku i dziki bəh
bətii bəmbɛiŋ Ablaham bəh Ayjik bəh Yakəb i ŋkuŋ bi
Nyɔ wə i bɛiŋ, **12** ayakalə, bwa bà tumi kiwɔ kɔ kibɔ, a bi
numki num bə lɔɔ bwili bɔ i biŋ bi jisi wə, i di biə bəni bi
dəki bɔ dzi jəŋ.” **13** Si Jisəs dzaka yakadəiŋ ka dzaka i
fwu wi bəni bə jum wiwɔ a, “Wɔ kwê tsâ, yi nûm i wɔ asi
wɔ jiə shəm ya i mih.” Waiŋ wi nəm wi fwu wi bəni bə
jum wiwɔ ka bənih akisəkə. **14** Jisəs nì dza tsə liə i juŋ yi
Bita wə, ka yɛiŋ nih kpə Bita num wi nɔ, gwu yaka wi
na bəh ŋga. **15** Jisəs kəm tsɛiŋ yi, jwɛiŋ yiwɔ ka bee wi,
wi ka dza bɛiŋ tsɛiŋ fiɛŋ Jisəs dzi. **16** A dzə num i fijəbi,
bəni ka dzəki bəh bəni bəduli bà bəchinda bə ŋkpɛli nì
njiŋsiki bɔ. Jisəs ka bwiliki biŋ'waka biwɔ a bəh ja shəŋ.
Wi chuku tə bəni bəchi bà bɔ nì gwɛiŋki. **17** Yələ gia nì
num i fə ka yi dzə kpɛiŋ asi mi wi ntum wi Nyɔ wə Isaya
nì kɔ wi dzaka lɔ a, “Wi dzɔ jwɛ́iŋ yibukumbɛiŋ, giŋ tasi
bəh mijwɛiŋni mi bukumbɛiŋ.” **18** Jəbi wə Jisəs nì yɛiŋ
mbaŋ wi bəni wimbum juŋni kəmsi dzə i wi wə, wi dzaka
i bwa bu bə mbaŋ a, “Bukumbɛiŋ dâŋ buku tsâ i kiwuŋ ki
bəkɔ kə yaka wə.” **19** Mi widəkɔ wə wi nì laniki bənchi

bə Nyɔ ka dza dzə dzaka i Jisɔs a, “Mi wi Lanini, mih ni
biəliki lə wɔ i na faiŋ wə wɔ tsəki.” **20** Jisɔs chukuli i wi
a, “Migumasha kaŋaki lə dzə́ŋə yibɔ, minyəni mə mɔ
fuliki i bɛiŋ kaŋa tə júŋ yibɔ, ayakalə mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi kaŋaki kə na di wi kɔ i jiə fwu wi yɛiŋ.” **21** Mi
wi mbaŋ widəkɔ dzaka i wi a, “Bah, bêe ma mih tsə yisi
lâə ba wuŋ ka mih biəliki wɔ.” **22** Ayakalə, Jisɔs chukuli i
wi a, “Wɔ bîəli mih, bêe ma bəni bà bɔ kpiyi ləəki bəni
bəbɔ bə kpiyini.” **23** Jisɔs dza tsə liə i ŋgwuki mə, bwa bu
bə mbaŋ ka bɔŋ biəli tə wi fɛiŋ. **24** Yi dzə num a, fuŋni
kiləkəli kidəkɔ nì dzə tumbuku yisi i nəŋniki kinchwɔ
kimbum, mwi liə i ŋgwuki mə wi ka nəŋki i mini. A nì kɔ
Jisɔs nɔ mfih nəni. **25** Bwa bu bə mbaŋ tsə ka yɔmsiki wi
dzaka a, “Bah, gâmti, bukumbɛiŋ ki kpiyiki lə.” **26** Wi ka
dza yaka bɛiŋ dzaka i bɔ a, “Ɔɔɔ bəni bə kimbum kibəli.
Mbɛiŋ lwaki nə a?” Si wi dzaka yakadəiŋ ka dza bɛiŋ wam
kaŋyi fuŋni kiləkəli kiwɔ bəh kinchwɔ kimbum kiwɔ,
di ka kpichumi lə mɔɔɔŋ. **27** Dzaka wɔm bəni bəwɔ lə
kuss. Bɔ yisi i dzakaki a, “Wələ kɔ winaiŋ mi lə, na fuŋni
kiləkəli bəh bəkɔ wəkɔ i wi a?” **28** Jisɔs dza daŋ buku i
kiwuŋ i kimbu ki bəni bə Gadala wə. Wi baŋsi bəh bəni
bəfa bɔ num bəh bəchinda bə ŋkpɛli i bɔ wə. Bəni bəwɔ nì
buku i bitaa biə bə nì ləəki bəni yɛiŋ, bɔ nì chəfiki lə, mi
nì kɔkə i tsə dzəh fɛiŋ. **29** Yi dzə num a bɔ nì yisi ka wiliki
na bəh ŋga bikəyi a, “Waiŋ Nyɔ, wɔ nəŋki nə i buku wə a?
Wɔ dzə fa i nya buku bəh ŋgəkə maka jəbi kpɛiŋ na?” **30**
A nì kɔ mbaŋ wi bifi biduli bidəkɔ dzi fɛiŋ i kimbu kiwɔ
wə bi du. **31** Bəchinda bə ŋkpɛli bəwɔ ka tsa Jisɔs a, “Buku
tsaki wɔ, wɔ ka bwili buku, wɔ chîŋsi buku i mbaŋ wi bifi

biəyaka wə.” **32** Jisəs ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ tsâ.” Bɔ ka
buku, tsə liə i bifi biwɔ wə. Yi num a mbaŋ wi bifi biwɔ
bichi nì sɛiŋ shi i káŋ wə, gbɔyi shi i kinchwɔ kimbum
kiwɔ wə ka kpiyi fɛiŋ. **33** Bəni bà bɔ nì təkniki bəh bifi
biwɔ kwuni bəh n'yəkɔ tsə i kwili kintəəŋ, fuku gia yichi
na bəh yə yi num bəh bəni bà bɔ nì kɔ bəh bəchinda bə
ŋkpɛli i bɔ wə. **34** Yi dzə num a kwili wiwɔ wichi nì buku
dzə yɛiŋ Jisəs. Si bɔ dzə yɛiŋ wi, tsa a wi nyə i di bibɔ wə.

9 Jisəs liə i ŋgwuki wə, fiəni daŋ tsə i kwili wi wə. **2** Yi
dzə num a bəni bədəkɔ nì dzə bəh mi widəkɔ i wi, num wi
kpi wa wimu, i kimbuŋ wə. Jəbi wə Jisəs yɛiŋ si bəni bəwɔ
jiə shɔ́m yibɔ i wi, wi dzaka i mi wə wi nì kpi wa wimu a,
“Nsɛiŋ wuŋ, kâŋa shɔm ya. Mih dalinya lɔ chu bia.” **3** Yi
num a bəni bədəkɔ bà bɔ nì laniki nnyaki bənchi bə Nyɔ
yisi i shwiŋyiki a bɔ bɔ dzakayi a, “Mi wələ fəkəliki bəh
Nyɔ.” **4** Jisəs kiə gia yə bɔ kwakaki, ka bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ
kaŋaki kiŋkwaka kichu i shɔ́m yimbɛiŋ wə lə kɔm nə a? **5**
Yə yi bəniki i dzaka kɔ yi naiŋ a? I dzaka i mi wələ a mih
dalinya lɔ chu bia, ma i dzaka a wi dzâ bɛiŋ wi nyani a? **6**
Ayakalə, mih nəŋki i fə a mbɛiŋ kiə a mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi kaŋaki lə ŋga fa kuku i dalinya chu.” Si wi dzaka
yakadəiŋ ka dzaka i mi wə wi nì kpi wa wimu a, “Dzâ
bɛiŋ, dzô kimbuŋ ka wɔ tsâki i wa wa.” **7** Wi dza bɛiŋ
ka tsəki i wa wi. **8** Si mbaŋ wi bəni yɛiŋ gia yə yinum
yakadəiŋ ndzaŋ liəni i bɔ wə, bɔ ka tumyiki bikum bi Nyɔ
wə wi nya biələ ŋga i mi wiwɔm. **9** Si Jisəs nì nyə fɛiŋ ka
nyaniki tsəki ka yɛiŋ mi widəkɔ bə bɔɔŋ a Matiɔ, num
mi wi kwani kiŋwakti, num wi num kuku i di bi bi nɔm
wə. Jisəs dzaka i wi a, “Wɔ bîəli mih.” Wi ka dza bɛiŋ ka

biəliki wi. **10** Jisɔs dza tsə shinum i Matiɔ dzu, jəbi wə
wi nì dziki, yi dzə num a bəni bədəkɔ bəduli bà bɔ nì
kwaki biŋwakti, bəh bəni bəchu bədəkɔ bɔ ni dzə tə ka
shinum i dzi bɔ bəh Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ. **11** Jəbi
wə Bəfalasi yɛiŋ si bəh bɔ dziki yakadəiŋ ka bikə i bwa
bu bə mbaŋ a, "Akɔ kɔm nə mi wimbɛiŋ wi lanini dziki
bəh bəni bà bɔ kwaki kiŋwakti bəh bəni bəchu bədəkɔ
a?" **12** Jisɔs wəkɔ si bɔ bikəki, ka dzaka i bɔ a, "Bəni bà
bɔ kɔ bəh gwu yiləkəli si nəŋ kə mi wi tsa. Asi nəŋ num
bà bɔ gwɛiŋki. **13** Mbɛiŋ tsâ kwaka yɛiŋ a fwu wi gia yə
bə nyaka si Nyɔ dzakaki a, 'Mih nəŋki a bəni kwâsiki
num nshɛiŋ i bəni wə, mih nəŋki kə a bə fâki gia i mih',
yəmaka kɔ a nə a? Mbɛiŋ kîə a mih ka dzə dəkə i bɔɔŋ
bəni bà bɔ kɔ chəŋ. Mih dzə i bɔɔŋ num bà bɔ kɔ bəchu."
14 Bwa bə mbaŋ bə Jɔn Njulibəkɔ nì dza dzə bikə i Jisɔs a,
"Akɔ kɔm nə wə buku bəh Bəfalasi si bam dzaka, bwa ba
bə mbaŋ bam kə a?" **15** Jisɔs chukuli i bɔ a, "Bə kɔlə i
laka bəni i dzini bi miŋkpaŋa wimfiaŋ wə, bɔ kɔlə i tsə
i gwuŋki tsəŋəki nyum miŋkpaŋa wimfiaŋ wiwɔ num
fɛiŋ bəh bɔ a? Ayakalə, kaŋ dzəki lə yə bə bi dzɔ bwili
nyum miŋkpaŋa wiwɔ i bɔ, ma bɔ bi ka bamki dzaka. **16**
Mi widəkɔ kəkə i dzɔ kinchumni kimbuŋ kimfiaŋ i kwɔyi
mbuŋ wikpu yɛiŋ. Wi ka fə yakadəiŋ, ma kinchumni
kimbuŋ kiwɔ ni ŋgwuŋyi taŋa buku i kikpu kə wə, dzəŋə
yiwɔ ni fiəni kpali tsə si yi nì kɔ. **17** Mi kəkə tə i dzɔ mbih
mimfiaŋ i jiə i kiŋgəə ki mbih mə num bə kɛiŋsi bəh dzu
yi nyam num ki jɛkə, wi ka fə yakadəiŋ, mbih mimfiaŋ
miwɔ ni biəŋ, kiŋgəə ki mbih kiwɔ ni bumi baka mɔ ni tsə
i kuku. Yi chəŋ kɔ a, bə kaŋaki i jîə mbih mimfiaŋ i kiŋgəə

kimfiaŋ mə. Ayakadəiŋ, ma mbih miwɔ bəh kiŋgəə kiwɔ
ni numki bindzɔŋ." **18** Asi Jisɔs nì kɛiŋki wi dzaka i bɔ
yakadəiŋ, yi dzə num a mi wimbum widɔkɔ, liə dzə tum
binyu i wi nshiŋ ka tsaki wi a, "Waiŋ wuŋ wikpaŋni kpi a
liə, ayakalə, dzâ kɔm wi bəh kaŋ ma wi fiəni chu wiwɔm."
19 Jisɔs ka dza bɛiŋ bɔ wi ka tsəki, bwa bu bə mbaŋ biəli
tə wi. **20** Yi num a miŋkpaŋa widɔkɔ nì gwɛiŋki lə bəh
bikpakali i jía wə jwɔfi ntsɔ yifa, wi dzə i Jisɔs jum ka kɔm
jəŋ wi wimbuŋ. **21** Wi nì kɔm yakadəiŋ, num wi nì kɔ wi
dzaka i wi shɔm a, "Mih ka kɔm shəŋ a mbuŋ wi, yaka
mih bɔnih." **22** Si wi kɔm yakadəiŋ, Jisɔs fiəni gwu yɛiŋ
wi, dzaka i wi a, "Nih wuŋ, kiə wɔ ki lwâ kə. Shɔm ya yə
wɔ jiə i mih yi fə lɔ wɔ bɔnih." Akisəkə, miŋkpaŋa wiwɔ
ka bɔnih. **23** Jɔbi wə Jisɔs nì tsə buku i juŋ yi mi wimbum
wə, ka yɛiŋ bəni bà bɔ nì təŋki kisɔŋ ki kpi tasi bəh mbaŋ
wi bəni. Bɔ gɔkɔ di bəh mindəm mi kpi. **24** Jisɔs dzaka i bɔ
a, "Mbɛiŋ dzâ nyâ fa, waiŋ wiwɔ ka kpi dəkə, wi nɔki lə."
Bəni bəwɔ ka suŋuki wi num suŋuni. **25** Jɔbi wə bɔ nì
bwili bəni bəwɔ i biŋ, wi ka liə tsə i dzu, kaŋa waiŋ wiwɔ i
tsɛiŋ yi wə, wi ka dza bɛiŋ. **26** Ntum kɔm gia yiwɔ fiəli tali
i kimbu ki tumi kiwɔ kichi. **27** Si Jisɔs nì buku i fɛiŋ fibiŋ,
ka nyaniki tsəki, bimfəkə bidɔkɔ bifa, a num bənyuku ka
yɔkɔki biəliki wi wamyi bəh ŋga dzakayi a, "Waiŋ ŋkuŋ
Dɛbit, kwâsi nshɛiŋ i buku wə." **28** Jɔbi wə Jisɔs nì tsə liə i
dzu, bimfəkə biwɔ biəli wi, wi bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ bum a
mih kɔlə i fə gia yələ mbɛiŋ dəki lə a?" Bɔ bum a, "Aaŋ
Bah." **29** Jisɔs ka kɔm dzəkəh yibɔ dzaka a, "Kɔm bə shɔm
yə mbɛiŋ jiə i mih wə, ma yi nûm ayakadəiŋ i mbɛiŋ wə."
30 Dzə́kəh yibɔ baiŋ. Jisɔs ka lansi kiŋ i bɔ a, "Kiə mbɛiŋ ki

mɔ̂m kə i fɑ̂ a mi widəkɔ kî̂ə.” **31** Ayakalə, bɔ tsə ka waŋki
tsəki lɔ gia yiwɔ kɔm nəm wə Jisɔs fə i kimbu ki tumi
kiwɔ kichi wə. **32** Si bəni bəwɔ nì dza i nyəki, yi num a
bəni nì dzə bəh kinchini kidəkɔ i Jisɔs chinda wi ŋkpɛli
num i wi wə. **33** Jisɔs ka bwili chinda wi ŋkpɛli wiwɔ i mi
wiwɔ wə wi yisi ka dzakaki. Mbaŋ wi bəni yɛiŋ yakadəiŋ
dzaka wɔm bɔ, bɔ ka dzakayiki a, “Bɔ ka num yɛiŋ dəkə
ŋkaiŋni wi gia ka yələ i tumi ki Islae wə.” **34** Ayakalə,
Bəfalasi dzaka yibɔ a, “Wi bwiliki bəchinda bəh ŋkpɛli
bələ num bəh ŋga bi ŋkuŋ wi bəchinda bə ŋkpɛli bà.” **35**
Jisɔs ka nyaniki i kikwili kimbum kichi, bəh i kidi wə lani
bəni i júŋ yi tsani kibɔ mə, chu fuku tə ntum wi ndzɔŋni
kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ. Wi nì nyaniki yakadəiŋ chuku tə jwɛ́iŋ
yichi bəh mijwɛiŋni michi. **36** Jəbi wə wi nì yɛiŋ mbaŋ wi
bəni, nshɛiŋ kwa wi bəh bɔ kɔm bɔ nì kɔ i biluŋ wə, na
mi widəkɔ num kə i gamti bɔ, bɔ num aka shwáŋ yə yi
kaŋaki kə mi wi təknini. **37** Wi ka dza dzaka i bwa bu
bə mbaŋ a, “Ŋkɔh duki lə na bəh ŋga, ayakalə bəni bə
kɔhni num a twɛsi. **38** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tsâki a Bah wə
wi kaŋaki khə wiwɔ chî̂ŋsi bəni bə kɔhni i wi khə.”

10 Jisɔs dza bɔɔŋ bwa bu bə mbaŋ jwɔfi ntsɔ bəfa bɔ dzə.
Wi nya ŋga i bɔ a bɔ bwîliki biŋ'waka bichu i bəni wə
chu chûku jwɛ́iŋ yichi bəh mijwɛiŋni michi yɛiŋ. **2** Kələ
kɔ kiyɛli ki bwa bə ntum bə Jisɔs bà jwɔfi ntsɔ bəfa: Wi
ninshiŋ num Samɔn wə bə bɔɔŋki tə a Bita, bəh Andulu
waiŋnih wi. Bədəkɔ num Jɛm wə wi nì kɔ waiŋ Sɛbide
bəh waiŋnih wi Jɔn bəh **3** Filib bəh Batələmu, Təmɔs bəh
Matiɔ wə wi nì kwaki kiŋwakti, Jɛm waiŋ Alfiyus, Tadeus
bəh **4** Samɔn wə wi nì kɔ i mbaŋ wi dzɛlət wə bəh Judas

waiŋ Iskaliət wə wi nì taŋni Jisəs. **5** Jisəs nì faaŋ bəni
bələ jwəfi ntsə bəfa, dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ ka tsəki, kiə
mbɛiŋ ki tsâ kə i di bi bəni bà bɔ kɔkə Bəju. Kiə mbɛiŋ ki
tsâ kə i kikwili ki bəni bə Samalia wə. **6** Mbɛiŋ tsâ num i
bwa bə Islae bà bɔ kɔ ka shwáŋ yə yi lakayi. **7** Si mbɛiŋ
tsâki mbɛiŋ fukuki i bɔ a, ‘ŋkuŋ bi bɛiŋ si num a dzəh.’ **8**
Mbɛiŋ chûkuki tə bəni bà bɔ gwɛiŋki, fâ bəni bə kpili fiəni
dza i kpi wə, chûku bəni bà bɔ kaŋaki jwɛ́iŋ yi kumyini,
bwîli bəchinda bə ŋkpɛli i bəni wə. Mih nya ŋga biələ
i mbɛiŋ kilələ. Mbɛiŋ tsâ gâmtiki tə bəni yɛiŋ kilələ. **9**
Mbɛiŋ kabə nyə, kiə mi ki dzô kə kpɔ i shu i chiŋnih wə,
nabə kpɔ wimbum, nabə wi nchiŋ, nabə wə wi sɛiŋniki.
10 Kiə mi ki dzô kə kiba. Kiə mi ki dzô kə bəmbuŋ bəfa
nabə dzuyigvu yidəkɔ, nabə mbəŋ. Mbɛiŋ kîə a mi wi nɔm
kaŋaki i kwatiki dzɛiŋ i di biə wi nɔmki. **11** Mbɛiŋ ka tsə
liə i kwili wə, yudəkɔ i di wə, mbɛiŋ nâŋ mi wi kpɛiŋni,
mbɛiŋ ka nɔ̂ki a bəh wi i tsâ bûku i jəbi wə mbɛiŋ bi nyəki
fɛiŋ wə. **12** Mbɛiŋ ka tsə, asi mbɛiŋ liəki tsəki i mi dzu,
mbɛiŋ bônih i juŋ yiwɔ a kimbɔiŋni nûm bəh mbɛiŋ. **13**
Juŋ yiwɔ kabə kpɛiŋni, kimbɔiŋni kimbɛiŋ bâaŋ i yɛiŋ
dzu. Juŋ yiwɔ kabə kpɛiŋniki kə, kimbɔiŋni kimbɛiŋ fîəni
dzə i mbɛiŋ wə. **14** Mi ka nəiŋ i dzɔ mbɛiŋ nabə i wɔkɔ gia
yə mbɛiŋ dzakaki, mbɛiŋ bá buku yɛiŋ dzu nabə i kwili
wiwɔ wə mbɛiŋ chûmni kwəŋɔ bibɔ i gvu yimbɛiŋ wə. **15**
Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, a bi numki i chɔkɔ bi nsaka
wi gɔksini wə, gia bi bəniki lə i kwili wi Sədəm wə bəh
ki Gəmɔla tsə kwili wiwɔ. **16** Mbɛiŋ wɔ̂kɔli, mih faaŋki
mbɛiŋ, mbɛiŋ ni tsə mbɛiŋ numki ka shwáŋ i bəkwula
kintəəŋ. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ bá nyani mbɛiŋ ka fifiki ka

júŋŋ, mbɛiŋ num tə alə məəəŋ aka mbumi. **17** Mbɛiŋ bə́
nyani mbɛiŋ ka tôkni kəm bəni. Mbɛiŋ kîəki a bə bi kwa
nya lə mbɛiŋ i kaŋ yi bəni bà bə sakaki bənsaka. Bə bi
twɛiŋki mbɛiŋ i júŋ yibə yi tsani wə. **18** Bə bi guku tsə
bəh mbɛiŋ i bəni bà bə sakaki bimbu bi tumi nshiŋ, bəh i
bəŋkuŋ nshiŋ kəm mih, ka mbɛiŋ dzakaki i bə bəh bəni
bà bə kəkə Bəju kəm mih. **19** Bə bi ka nya mbɛiŋ i bə
yaka, kiə mbɛiŋ bi ma fûmsi gwu a yuwidəkə mbɛiŋ ni tsə
dzaka a nə i dzəh yi naiŋ wə, kəm Nyə bi nyaki lə gia yə
mbɛiŋ bi dzaka i jəbi wiwə wə. **20** A bi numki kə mbɛiŋ i
dzakaki. A bi dzakaki Kiŋ'waka ki Ba wimbɛiŋ i mbɛiŋ
dzəkə. **21** Mi bi dza dzə waiŋnih wi nya bə wəə, ayaka tii
waiŋ dzə waiŋ wi nya bə wəə. Bwa bi dza bwaŋki lə gvu i
bətii bəbə chɛiŋ, fə bə wəəyi bə. **22** Bəni bəchi bi baiŋŋki
lə mbɛiŋ kəm yɛli wuŋ. Ayakalə, mi wə wi bi kaŋaki shəm
i tsə buku i kiŋgəksi wə akə wə wi bi bəiŋki. **23** Jəbi wə
bəni bi ka bwaŋ gvu i mbɛiŋ chɛiŋ i kwili wimu wə, mbɛiŋ
yôkə tsə i kidəkə wə. Mih fukuki ŋkəŋ i mbɛiŋ a, mbɛiŋ bi
nyani tali kə kikwili ki Islae wə kichi maka mi wə yɛli
wi kə Waiŋmi dzə. **24** Waiŋ wi kiŋwakti kəkə i tsə mi wi
lanini, waiŋ wi nəm si tsə kə tə tikwili wi. **25** Yi kpɛiŋniki
lə a waiŋ wi kiŋwakti numki aka mi wi lanini, ayaka waiŋ
wi nəm num tə ka tikwili wi. Bə kabə bəəŋ tii juŋ a wi kə
Bɛlsebu, ma bə ma ni bəəŋki bwa bə dzu i yɛli wə wi gumi
tsə ŋ'wi a? **26** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ma lwâ bə. Mbɛiŋ kîəki a
gia kəkə yə bə baŋ, yi kəbi i bi baaŋ i buku i biŋ. Ayaka
gia yidəkə kəkə tə yə bə nyumiki a bə bi baaŋki i kiə yi. **27**
Gia yə mih fukuki i mbɛiŋ nchəkə, mbɛiŋ dzâkaki i bəni a
num nshifəkə. Ayaka yə mih chumyiki dzakaki i mbɛiŋ,

mbɛiŋ lâka i kifwu ki juŋ wə. **28** Mbɛiŋ ma lwâki bəni bə̀
bɔ kɔ i wɔɔ a ntsaŋa ki gwu shəŋ kɔbi i wɔɔ tə kiŋ'waka.
Mbɛiŋ lwâ Nyɔ wə wi kɔ i kaasi kiŋ'waka ki mi bəh ntsaŋa
ki gwu i gbuku wimbum wə. **(Geenna g1067)** **29** Ntə bə si
taŋni lə minsii mifa i finini wə a? Ayakalə, fimu kɔbi i
shi gbɔ i kuku maka Ba wimbɛiŋ bum. **30** Yi mbɛiŋ kɔ
num Nyɔ kiə na júŋ yimbɛiŋ yifwu yichi yə yi kɔ i mbɛiŋ
fuŋ. **31** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ma lwâki. Mbɛiŋ tsəki lə minsii
miduli. **32** Na ndə wə wi bum mih i bəni nshiŋ a wi kiəki
lə mih, yaka mih bi bum lə wi tə i Ba wuŋ nshiŋ wə wi kɔ
i bɛiŋ. **33** Ayakalə, na ndə wə wi nəiŋ mih i bəni nshiŋ,
akɔ wi mih bi nəiŋki tə i Ba wuŋ nshiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ. **34**
Kiə mbɛiŋ ma kwâkaki a mih dzə num bəh kimbɔiŋni i fa
kuku. A kɔkə gia yə mih dzə bəh yi. Mih dzə num bəh
jum. **35** Mbɛiŋ kîəki a mih dzə i fə a waiŋ nyukuni jwɔki
bəh tii, waiŋkpaŋni jwɔ tə bəh nih, kpə waiŋ jwɔ bəh
nih nyuwi. **36** Bəmbaiŋŋni bə mi bi numki bəni i wi dzu.
37 Mi wə wi kɔŋki ba wi nabə nih wi tsə mih, yaka wi
kpɛiŋniki kə i numki mi wuŋ. Mi ka kɔŋki tə waiŋ wi wi
nyukuni nabə wi kpaŋni tsə mih, yaka wi kpɛiŋniki kə i
numki tə mi wuŋ. **38** Na ndə wə wi ka baaŋ i giŋ kintasi ki
i biəliki mih, yaka wi kpɛiŋniki kə i numki mi wuŋ. **39** Mi
wə wi tɔkniki bəh nɔni ki, bi laksiki lə nɔni kiwɔ. Ayakalə,
na ndə wə wi laksi nɔni ki kɔm mih, wi bi kwatiki lə nɔni
kə ki bi tsə kaa kə. **40** Mi wə wi dzɔ mbɛiŋ wi dzɔ num
mih. Mi wə wi dzɔ mih, yaka wi dzɔ num mi wə wi faaŋ
mih. **41** Mi wə wi dzɔ mi wi ntum wi Nyɔ, kɔm wi kiəki a,
a faaŋ Nyɔ wi, wi bi kwatiki lə mmakti wə Nyɔ maktiki
bəni bu bə ntum yɛiŋ, mi wə wi dzɔ mi wi chəŋ, kɔm wi

kiəki a wi kɔ mi wi chəŋ, wi bi kwatiki lə mmakti wə Nyɔ
maktiki bəni bə chəŋ yɛiŋ. **42** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a,
mi ka nya na bwam wi mwi midəli i mi wimu i mbaŋ
wi bəni bə nchiŋ bələ wə kɔm wi kiə a wi kɔ mi wuŋ wi
mbaŋ, wəmaka mi bi dza kə mmakti wi."

11 Jəbi wə Jisɔs nì kaasi i təfiki bwa bu bə mbaŋ bà jwəfi
ntsɔ bəfa wi ka nyə fɛiŋ kabə nyaniki tsəki i kikwili kə wə
fɛiŋ lani bəni chu fuku ntum wi ndzɔŋni. **2** A nì kɔ i jəbi
wiwɔ wə, Jɔn Njulibəkɔ num i juŋ yi nsəŋ mə. Wi ka bi
dza wəkɔ kɔm gia yə Klistus nì fəki, ka faaŋ bwa bu bə
mbaŋ a bɔ tsâ, **3** bîkə i wi a, akɔ a wi wə wi nì kaŋaki i bi
dzə a, ma buku wəkəliki mi widəkɔ chi chi a. **4** Bɔ tsə ka
bikə, Jisɔs chukuli i bɔ a, "Mbɛiŋ fîəni tsâ fûku i Jɔn gia yə
mbɛiŋ wəkɔ bəh yə mbɛiŋ yɛiŋ. **5** Bimfəkə si yɛiŋ lɔ di,
bəŋgbɔ nyani dza nyani chəŋ, bəni bà bɔ gwɛiŋki bəh
jwɛiŋ yi kumyini bɔnih, binchini wəkɔ gia, bəni bà bɔ nì
kpiyi fiəni dzayi, bə chu fuku tə ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ
i bəni bə kifuu. **6** Kimbɔiŋsi kimbum kɔ i mi wə wi ka
məŋni dəkə mih." **7** Bwa bə Jɔn bə mbaŋ ni dza i nyəki,
Jisɔs ka yisi i dzakaki i mbaŋ wi bəni kɔm Jɔn, bikə a,
"Mbɛiŋ nì buku tsə chwa i tsə yɛiŋ num nə a? Gaŋ biə
fiəkə tsəki nəŋniki a? **8** Asi kɔkə dəkə yakadəiŋ, mbɛiŋ bá
buku tsə fɛiŋ kɔm nə la? Mbɛiŋ ni tsəki i yɛiŋ mi wə wi si
tum bəmbuŋ bə bɔnini i gwu wə a? Mbɛiŋ wôkəli, bəni bà
bɔ tumki bəmbuŋ bə bɔnini i gwu wə si shi num a bəntəŋ
wə. **9** Asi kɔkə dəkə yakadəiŋ, mbɛiŋ bá buku tsə i yɛiŋ nə
a? I tsə yɛiŋ mi wi ntum wi Nyɔ ma? Aaŋ, mih fukuki i
mbɛiŋ a, akɔ mi wi tsə mi wi ntum wi Nyɔ. **10** Akɔ wi wə
bə nì nyaka kɔm wi Nyɔ dzaka a, 'Wôkəli, mih ni chiŋsi lə

mi wuŋ wi ntum ma wi tsə i wɔ nshiŋ wi kɛiŋsi dzəh ya
ka wɔ bi dzəki.' **11** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, i kintəəŋ
ki bəni bà a bwɔ miŋkpaŋa, mi widɔkɔ kɔkə yɛiŋ wə wi
kɔkniki tsə Jɔn Njulibɔkɔ. Ayakalə, mi wə wi kɔ na wi
nchiŋ i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi bɛiŋ wə wi kɔ wi kɔkni tsə
Jɔn. **12** I yisi i chɔkɔ biə Jɔn Njulibɔkɔ nì yisi nɔm wi i dzə
buku bidaiŋ a nì kɔ bəni jwɔ ŋkuŋ bi bɛiŋ, ayaka bəni
bə ŋga ka lɔkɔki bəh ŋga. **13** Bəni bə ntum bə Nyɔ bəchi
bəh bənchi bə Muses nì dzakaki kɔm ŋkuŋ bi bɛiŋ i dzə
buku i jɔbi wi Jɔn Njulibɔkɔ wə. **14** Mbɛiŋ kabə yɛiŋ a
mbɛiŋ kɔlə i bum, mbɛiŋ bûm a Jɔn wɔlə kɔ Ɛlaja wə wi
nì kaŋaki i dzə. **15** Mi wə wi kaŋaki bintuni i wɔkɔ, wi
wɔ̂kɔ." **16** Jisɔs dza bá kaiŋyi a, "Mih kɔ i fəkəni ŋgɔkɔ wi
liə wɔlə bəh finə a? Bɔ kɔ ka bwa bənchiŋ bà bɔ numyi
i bi di bishi wə, bədɔkɔ bɔɔŋ bədɔkɔ bikəyi a, **17** 'Buku
tɔŋ sɔŋ mbɛiŋ na biŋ a? Nya júm yi kpi mbɛiŋ bum kə
a?' **18** Mih dzakaki lə kɔm Jɔn nì dzə dzi kə na mu kə,
mbɛiŋ ka dzakaki a wi kaŋaki lə chinda wi ŋkpɛli i gwu
yi mə. **19** Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi dzə, wi dzi chu mu,
mbɛiŋ dzaka a bə yɛ̂iŋ, si wi məyiki nnyaki dzɛiŋ bəh
mbih mɔ kwa wi, chu num nsɛiŋ yiləkəli bəh bəni bà bɔ
kwaki kiŋwakti bəh bəni bəchu bədɔkɔ. Mbɛiŋ kîə a mfi si
chusi gwu num i fiɛŋ fiə bi nɔmki." **20** Jisɔs ka dza yisi i
shaaŋki nɔni bikwili bimbum bidɔkɔ biə wi nì kɔmsiki
fəki nnyaki gia yi dzaka kiwɔmni yiduli fɛiŋ, na si wi ni fə
yakadəiŋ, bəni bəwɔ fɛiŋ nì ka kwuni i nɔni kibɔ wə. **21**
Wi nì shaaŋki yakadəiŋ dzakayi a, "Ŋgəkə wimbum kɔ
wimbɛiŋ bəni bə Kɔlasen, ŋgəkə wimbum kɔ tə wimbɛiŋ
bəni bə Besayda. Mbɛiŋ kîə a, gia yi dzaka ki wɔmni yə

mih nì dzə fə i kidi kimbɛiŋ wə, a nì kɔ a mih fə yi i Taya
bəh Sidən, ma bɔ nì fiəni i chu bibɔ wə ka ləh bəmbuŋ bə
kpi, fukuh kibwuŋ i gwu wə jiakəbi i kəmsi chusi a bɔ
kwuni lə shɔ́m yibɔ. **22** Mih fukuki i mbɛiŋ a, a bi numki i
chəkɔ bi nsaka wi gəksini wə, gia bi bəniki lə i bəni bə
Taya bəh bə Sidən tsə yimbɛiŋ. **23** Ayaka mbɛiŋ bəni bə
Kafanaum, mbɛiŋ kwakaki a, akɔ mbɛiŋ bà bə bi yaksiki i
bɛiŋ a? Aayi! Bə bi shisi mbɛiŋ shisini i tumi ki bəni bə
kpili wə. Mbɛiŋ kiə a, a nì kɔ a gia yi dzaka kiwəmni yə
mih nì fə i mbɛiŋ, a nì kɔ a yi num i Sədəm, ma kwili
wiwə kɛiŋki lə fɛiŋ i dzə buku bidaiŋ. **(Hadēs g86)** **24** Mih
fukuki i mbɛiŋ a, a bi numki i chəkɔ bi nsaka wi gəksini
wə gia bi bəniki lə i bəni bə Sədəm tsə yimbɛiŋ." **25** I jəbi
wiwə wə, Jisəs dza dzaka a, "Mih nyaki kiyəŋni i wɔ Ba
wuŋ ŋkuŋ wi bəəli bəh nshwaiŋ kəm wɔ nyumi gia yələ i
bəmfi bəh bəŋkiəgia, chusi yi num i bəni bə kilələ bəh i
bwa bənchiŋ. **26** Yi num yakadəiŋ Ba wuŋ, kəm akɔ ayaka
si wɔ nì kəŋki a yi numki. **27** Ba wuŋ kɔ num wi nya lɔ
biɛiŋ bichi i mih. Mi widəkɔ kəkə wə wi kiəki Waiŋ Nyɔ a
kəbi a Ba wi. Ayaka mi widəkɔ num kə wə wi kiəki Ba
wuŋ a kəbi a Waiŋ bəh bəni bà Waiŋ wi kɔ wi sabibwili i
chusi Ba wi i bɔ. **28** Mbɛiŋ bəchi bà mbɛiŋ kɔ bəh biluŋ bi
jii gaka mbɛiŋ, mbɛiŋ dzâ i mih, ma mih fə mbɛiŋ waka.
29 Mbɛiŋ dzô tûŋ num kimbuŋ kəŋŋ, ma mbɛiŋ bîəliki
nlani wuŋ, kəm mih kɔ mfiŋ mi wi mbənini, kaŋa shəm yi
wakani, ka mbɛiŋ dzə kwati ŋ'waka i shɔ́m yimbɛiŋ wə.
30 Kimbuŋ kəŋŋ kəkə i gaka mbɛiŋ i tuŋ, ayaka biluŋ biŋ
jii kə."

12 I jəbi wiwə wə, Jisəs bəh bwa bu bə mbaŋ nyə ka
nyaniki təliki tsəki i kikhə kigəŋ kidəkə wə, a num i chəkə
bimbam wə. A nì kə dzəŋ si wəə bwa bu bə mbaŋ, bə ka
dza yisi i təiŋyiki kifwu kigəŋ dzi. **2** Jəbi wə Bəfalasi nì
yɛiŋ, bə dzaka i Jisəs a, "Tsɛiŋ, bwa ba bə mbaŋ fəki gia yə
nchi bumki kə a mi kələ i fəki i chəkə bimbam wə." **3** Wi
bikə i bə a, "Mbɛiŋ ka num fa dəkə i Kiŋwakti ki Nyə wə si
dzəŋ nì wəəki Dɛbit bəh mbaŋ wi, wi fə a? **4** Wi nì liə i
juŋ yi Nyə wə, dzi blɛd wə bə nì baa jiə a akə wi Nyə, num
nchi nì bumki kə a wi nabə bəni bà bə nì kə bəh wi kələ i
dzî. A nì kə a dzî a bətii mfə gia. **5** Ma mbɛiŋ ka num fa tə
i bənchi bə Muses wə si asi num i chəkə bimbam wə, bətii
mfə gia bwiŋ nchi i bimbam wə, bə fə bənəm bəbə i juŋ yi
fəni yi gia wə, ayakalə nsaka kəbi a? **6** Mih fukuki i mbɛiŋ
a gia yidəkə kələ fa i liə yimbum yi tsə juŋ yi fəni gia. **7**
Bə kə num bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyə wə a Nyə dzakaki
a, 'Mih nəŋki a bəni kwâsiki num nshɛiŋ i bəni wə, mih
nəŋki kə a bə fâki gia i mih.' A nì kə a mbɛiŋ kiəki gia
yə di biələ dzakaki, ma mbɛiŋ kəkə i sakaki bəni bà bə
kə maka bə gbə. **8** Yi kə a mi wə yɛli wi kə Waiŋmi kə
Tikwili wi chəkə bimbam." **9** Jisəs nì nyə fɛiŋ, tsə liə i
juŋ yi tsani yibə mə. **10** Yi num a, mi widəkə nì kələ fɛiŋ
num tsɛiŋ yi kpi. Bəfalasi bədəkə dza bikə i Jisəs a, "Nchi
bumki lə a bə kələ i chûku mi i chəkə bimbam wə a?" Bə
nì bikəki yakadəiŋ nəŋ num gia yə bə ki jiəki i wi fuŋ. **11**
Jisəs chukuli i bə a, "Akə ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə wi kabə
kaŋaki shwáŋ yi yimu gbə i fəŋ mə i chəkə bimbam wə,
wi ma ni kaŋa guku bwili yi a? **12** Mi wiwəm tsəki kə
shwaŋ nalə a? Yaka kə a bənchi bumki lə a mi kələ i fâ

nəm wi ndzəŋni i chəkə bimbam wə.” **13** Wi ka dzaka i mi
wə wi nì kpi wa wimu a, “Nâni tsɛiŋ ya.” Mi wiwə nani, yi
bənih ka num aka yidəkə yə. **14** Ayakalə, Bəfalasi buku tsə
ka fasi si bə ni fə ka bə wəə Jisəs. **15** Jisəs kîə kəm kimfasi
kə bə kə bə jiə, ka dza nyə fɛiŋ. Bəni bəduli biəli wi. Wi
chuku bə bəchi bà bə nì gwɛiŋki, **16** kiŋ a bə ma ni fə a
bəni kiə ŋgaiŋ. **17** Yi num yakadəiŋ i fə a yi dzə kpɛiŋ
asi mi ntum wi Nyə Isaya nì dzaka a, **18** “Mbɛiŋ tsêiŋ,
wələ kə waiŋ wuŋ wi nəm wə mih saiŋbwili. Mih kəŋki
lə wi, ayaka shəm yiŋ wəkəki lə ndzəŋni bəh wi. Mih ni
nya lə Kiŋ'waka kəŋŋ i wi, ma wi bi fukuki i bitumi kəm
dzə́h yi chəŋ yə mih təiŋyiki bənsaka bəŋ yɛiŋ. **19** Wi
bi yəliki kə bəh bəni, nabə i kəmyiki dzaka. Mi bi lansi
wəkə kə ja yi i dzə́h wə. **20** Wi bi bwiŋ kaasi kə mfwaŋ biə
bi kə bi si bwiŋ. Wi bi nyumsi kə baiŋni biə bi kə bi si
libli baiŋ. Yi bi num yakadəiŋ i tsə buku asi wi bi fəki
dzəh yi chəŋ yə wi təiŋyiki bənsaka yɛiŋ, dzi. **21** Ayaka
bitumi bichi bi tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ num bə jiə mfi bibə
i wi wə.” **22** Bəni bədəkə nì dza dzə bəh mi widəkə i wi
num wi fəkə wi chu num kinchini, chinda wi ŋkpɛli num
i gwu yi wə. Jisəs chuku wi, wi ka dzakaki chu yɛiŋ. **23**
Dzaka wəm bəni bà bə nì kə fɛiŋ bəchi, bə ka bikəki a, “Yi
kələ numki a mi wələ kə waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit a?” **24** Ayakalə,
Bəfalasi ka wəkə si bə bikəki yakadəiŋ dzaka a, “Mi wələ
bwiliki bəchinda bə ŋkpɛli num bəh ŋga bi Bɛlsebu wə wi
kə ŋkuŋ wi bəchinda bə ŋkpɛli.” **25** Jisəs kîə gia yə bə
kwakaki ka dzaka i bə a, “Na kinaiŋ tumi ki gaali gwu ka
jwəki a kiki, ki bi fiəni chu chi. Kwili nabə juŋ yə yi gaali
gwu ka jwəki a yiyi, yi bi num kə. **26** Ayakadəiŋ, Satan

kabə kɔɔŋki bwiliki Satan widəkɔ i mi wə, ma yi numki a wi gaali lɔ gwu yi. Yi ka numki yakadəiŋ, ma ŋkuŋ bi bi ma num. **27** A kabə num a mih bwiliki bəchinda bə ŋkpɛli num bəh ŋga bi Bɛlsebu, ma bwa bəmbɛiŋ ni bwiliki num bəh bi ndə a? Gia yə bwa bəmbɛiŋ fəki ni chusiki a mbɛiŋ gbɔ lɔ nsaka. **28** Ayakalə, mih kabə bwiliki bəchinda bələ num bəh ŋga bi Kiŋ'waka ki Nyɔ, ma yi numki a ŋkuŋ bi Nyɔ dzə lɔ i mbɛiŋ kintəəŋ. **29** Mbɛiŋ kwakaki a mi kɔ i liə dəiŋ i juŋ yi mi wi ləkəli wə, i kɔ buku bəh biɛiŋ bi, maka wi yisi kwa kaŋa mi wi ləkəli wiwɔ a? Jɔbi wə wi kaŋa yakadəiŋ wi ka ni kɔ buku bəh biɛiŋ bi ŋkɔŋ ŋkɔŋ. **30** Mbɛiŋ kîə a, mi wə wi kɔkə bəh mih, wəmaka bwaŋki lə gvu i mih chɛiŋ. Mi wə wi gamtiki kə mih i juŋniki, wi shakyiki num shakyini. **31** Ayakadəiŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a Nyɔ kɔlə i dalinya gia yichu bəh ja yichu yichi yə bəni dzakaki. Ayakalə, mi wə wi dzakaki ja yichu kɔm Kiŋ'waka ki Baiŋni, Nyɔ kɔkə i lansi dalinya wi. **32** Mi wə wi dzakaki ja yichu kɔm mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi, Nyɔ kɔlə i dalinya wi. Ayakalə, mi wə wi dzakaki ja yichu kɔm Kiŋ'waka ki Baiŋni, Nyɔ kɔkə bi lansi dalinya wi, na i jɔbi wi liə wə nabə i wi dzəni wə. **(aiōn g165)** **33** Mi kabə kaŋaki kpɛiŋ wi ndzɔŋni, wi kaŋaki i wumki mintam mi ndzɔŋni. Mi kabə kaŋaki kpɛiŋ wichu, wi kaŋaki i wumki mintam michu. Bə si kiə kpɛiŋ num i mintam mə mɔ wumki yɛiŋ wə. **34** Chwɔŋbijuŋ bi fə́kəh biələ. Mbɛiŋ kɔ dəiŋ i dzakaki ndzaka wi ndzɔŋni, mbɛiŋ num bəni bəchu a? Mbɛiŋ kîə a gia yə yi kɔ yi jikə i shɔm yi mi wə, kɔ yə yi si buku i dzaka ki wə. **35** Mi kabə num wi kaŋa kiba ki biɛiŋ bindzɔŋni i wi mə, ma wi ni bwiliki a biɛiŋ bindzɔŋni yɛiŋ. Aka bə́

num wə wi kaŋaki kiba ki biɛiŋ bichu, wi ni bwiliki a biɛiŋ
bichu yɛiŋ. **36** Mih fukuki i mbɛiŋ, jəbi wə chəkə bi nsaka
wi gəksini bi numki, mi kaŋaki i bi kəmyi dzaka ki i ja yə
yi nì bukuki i dzaka ki wə yi kpɛiŋni kə. **37** Mbɛiŋ kiəki a,
jəbi wə bə bi sakaki mi, a bi num já yə yi bukuki i dzaka ki
wə, yə yi bi fə wi gia na kwa wi, a num tə já yə yi bukuki i
dzaka ki wə, yi bi fə wi gbə nsaka." **38** Bəni bədəkə bà bə
nì laniki bənchi bə Nyə bəh Bəfalasi ka bi dzaka i Jisəs a,
"Mi wi lanini, buku nəŋki a wə fâ gia yə yi chusiki ŋga bia
ma buku yɛiŋ." **39** Jisəs chukuli i bə a, "Ŋgəkə wichu wə
wi bee Nyə, ka fiəni chu aka miŋkpaŋa wi təkəlini, nəŋki i
yɛiŋ gia yə yi chusiki ŋga biŋ! Ayakalə, mih ni chusi kə
gia yidəkə i ŋgəkə wələ a kəbi a yi mi wi ntum wi Nyə
Jəna. **40** Asi Jəna nì nə i bwəkə yimbum shəm kaŋ yitali,
kə a liŋ asi mi wə yɛli wi kə Waiŋmi bi numki i kuku i kaŋ
yitali wə. **41** A bi numki i jəbi bi nsaka wi gəksini wə,
bəni bə Ninewi bi num bəh ŋgəkə wi liə wələ fə bə jiə
wi i ŋgəkə wə, kəm bə, bəni bə Ninewi nì wəkə gia yə
Jəna nì fukuki, kwuni shəm yibə. Ayakalə, mbɛiŋ wəkəli,
mi widəkə kələ fa bəh gia yimbum yi tsə yi Jəna. **42** A bi
numki chəkə bi nsaka wi kaasini wə, Yaa wə wi nì sakaki
tumi ki Shɛba bi numki lə tə bəh ŋgəkə wi liə wələ, fə wi
liə i ŋgəkə wə, kəm wi nì dza dzə i kiŋgəksi ki mbi wə, i
wəkə mfi bi ŋkuŋ Sələmən. Ayakalə, mbɛiŋ wəkəli, mi
widəkə kələ fa bəh gia yimbum yi tsə yi Sələmən. **43** Jəbi
wə kiŋ'waka kichu si buku i mi wə ki tsə i chwa i nəŋki di
biə ki ni nəki. Ayakalə, jəbi wə ki ka nəŋ məŋ, **44** ki ni
dzaka i gwu yi a, 'Mih ni fiəni tsə i mih dzu i di biə mih
ni buku.' Jəbi wə ki fiəni dzə yɛiŋ juŋ yiwə kɛiŋ yiyəə,

num bə yaŋa kɛiŋsi yi ka yi baiŋki, **45** ki ka fiəni dzə bəh
biŋ'waka bichu bidəkɔ nanitaŋ bi bəkə tsə wi, bɔ ka liə i
nəki yɛiŋ. Ayaka nəni ki wəmaka mi ka fiəni bəkə tsə si ki
nì kɔ i ninshiŋ. Akɔ ayaka si yi bi numki bəh ŋgəkɔ wichu
wələ.” **46** Asi Jisəs nì kɛiŋki wi dzaka i bəni yaka, yi num
a, nih wi bəh bwa bə nih, dzə num i biŋ, bɔ nəŋ i dzaka
bəh wi. **47** Mi widəkɔ dzaka i Jisəs a, “Nih wa bəh bwa bə
nah kɔ i biŋ nəŋ a mbɛiŋ bɔ dzaka.” **48** Jisəs chukuli wi a,
“Nih wuŋ kɔ ndə, bwa bə nih bəŋ num bənaiŋ a?” **49** Si
wi bikə yakadəiŋ ka səkəki bəni bu bə mbaŋ, ka dzaka a,
“Nih wuŋ bəh bwa bə nih bəŋ kɔ bələ. **50** Mbɛiŋ kîə a na
ndə wə wi fəki gia yə Ba wuŋ i bɛiŋ kəŋki akɔ wi wə wi kɔ
waiŋnih wuŋ, bəh jɛmi yiŋ, bəh nih wuŋ.”

13 A i chəkɔ biwɔ wə, Jisəs ni dza buku i dzu, ka tsə
shinum kɔmsi i kinchwɔ kimbum kpəŋ. **2** Mbaŋ wi bəni
wimbum kwu juŋni tali wi lə maaa. Wi ka dza liə shinum
lə i ŋgwuki mə i bəkɔ, mbaŋ wiwɔ ka shinumyi i bəkɔ
kpəŋ. **3** Wi yisi i fukuki gia yiduli i bɔ i bəndi wə. Wi
dzaka a, “Mi widəkɔ nì laa i tsə mu ŋgəkɔ. **4** Asi wi nì
muki, bədəkɔ gbɔyi i dzəh, minyəni dzə chumyi dzi. **5**
Bəŋgəkɔ bədəkɔ gbɔyi i di biə nshwaiŋ nì num i biaŋa
bɛiŋ, nshwaiŋ num ndzɔŋ kə fɛiŋ, ŋgəkɔ wiwɔ kɔmsi buku
yaka, kɔm nshwaiŋ nì chumiki kə fɛiŋ **6** Jəbi wə wɔŋ nì
yisi i baiŋki ka twɛiŋ ŋgəkɔ wiwɔ. Si gaaŋ yiwɔ nì ka liə
ndzɔŋ dəkə i kuku, wi ka kpiyi. **7** Bəŋgəkɔ bədəkɔ gbɔyi i
bifaka wə. Bifaka biwɔ ka kɔ baŋ ŋgəkɔ wiwɔ. **8** Bəŋgəkɔ
bədəkɔ gbɔyi num i nshwaiŋ yindzɔŋni wə, ka buku yaka
ka kɔ ka wum nalə. Ayaka chwɔŋ bidəkɔ kaŋa dzə́kəh
gbi, bidəkɔ mbaŋbisɔ, bidəkɔ mbaŋtia. **9** Mi wə wi kaŋaki

bintuni, wi wɔ̂kɔ.” **10** Bwa bə mbaŋ bə Jisəs dza dzə bikə i
wi a, “Akɔ kɔm nə wɔ dzakaki i bəni bələ num i bəndi
wə a?” **11** Wi chukuli i bɔ a, “Akɔ mbɛiŋ bə̀ Nyɔ kɔ wi
fə lɔ a mbɛiŋ kî̀ə gia yə yi nyumiki i ŋkuŋ bi bɛiŋ wə.
Ayakalə, wi nəki fə kə a bəni bələ kî̀ə. **12** Mbɛiŋ kî̀əki a mi
wə wi kaŋaki fiɛŋ bə ni kpɛiŋsiki lə ma wi kaŋaki biduli.
Ayakalə, mi wə wi kaŋaki kə fiɛŋ, bə ni dzɔ bwili lə i wi na
fi twɛsi fiə wi kaŋaki. **13** Akɔ gia yə mih dzakaki i bɔ num
i bəndi wə, kɔm bɔ tsɛiŋki lə di yɛiŋ kə. Bɔ wɔkɔliki lə gia,
kəbi i wɔkɔ nabə i kiə yi gia. **14** Gia yə mi ntum wi Nyɔ
Isaya nì dzaka, yi dzə lansi kpɛiŋ nalə bəh gia yə bəni bələ
fəki. Wi nì kɔ wi dzaka a, ‘Mbɛiŋ bi wɔkɔliki lə gia na
bindzɔŋ, ayakalə wɔkɔ kiə kə. Mbɛiŋ bi tsɛiŋki lə di na
bindzɔŋ, yɛiŋ kə. **15** Yi num yakadəiŋ kɔm shóm yi bəni
bələ kɔ yi də lɔ, bintuni bibɔ chini, num bɔ baŋ lɔ dzə́kəh
yibɔ. Bɔ fə yakadəiŋ ka bɔ ma yɛiŋki di bəh dzə́kəh yibɔ,
wɔkɔ gia bəh bintuni bibɔ, ka shóm yibɔ shiliki, bɔ bi fiəni
dzə i mih wə, ma mih chuku bɔ.’ **16** Ayakalə, kimbɔiŋsi
kimbum kɔ kimbɛiŋ kɔm dzə́kəh yimbɛiŋ kɔ yə yi yɛiŋki,
bintuni bimbɛiŋ num biə bi wɔkɔki. **17** Mih fukuki ŋkɔŋ i
mbɛiŋ a, bəni bə ntum bə Nyɔ bəduli bəh bəni bə chəŋ
bədɔkɔ nì shiki dəki lə i yɛiŋ gia yə mbɛiŋ yɛiŋki, bɔ nəki
yɛiŋ kə. Bɔ nì dəki lə tə i wɔkɔ gia yə mbɛiŋ wɔkɔki, bɔ
nəki wɔkɔ kə. **18** Mbɛiŋ wɔkɔ la gia yə ndi wələ chusiki
kɔm mi wə wi nì muki ŋgɔkɔ. **19** Jɔbi wə mi wɔkɔki gia
kɔm ŋkuŋ bi bɛiŋ maka wi wɔkɔ kiə, Satan mi wichu ka
dzə chufi bwili gia yə bə si gbɛli i wi shɔm. Wələ kɔ ŋgɔkɔ
wə bə nì muki wi gbɔyi i dzəh. **20** Ŋgɔkɔ wə bə nì muki
tsəki wi gbɔyi i di bi kitəh wə kɔ mi wə wi wɔkɔki gia yi

Nyɔ akisəkə dzɔ yi bəh kinsaŋli. **21** Ayakalə, gaaŋ yiwɔ
num maka yi liəni i gwu yi wə. Yi məti a twɛsi. Jəbi wə
ŋgəkə yisi nabə mbwaŋ gvu i wi chɛiŋ kɔm gia yiwɔ, wi
gbɔ i kimbum ki wə akisəkə. **22** Ŋgɔkɔ wə bə nì muki
tsəki wi gbɔyi i bifaka wə, kɔ mi wə wi wɔkɔki gia yi Nyɔ,
ayakalə kifum kɔm biɛiŋ bi mbi biələ, bəh kiŋkɔŋ i kaŋa
mbum bi juŋni baaŋ gia yiwɔ i wi shɔm yi laka kilələ. **(aiōn**
g165) **23** Ŋgɔkɔ wə bə nì muki tsəki wi gbɔyi i nshwaiŋ
yindzɔŋni wə wi bá kɔ, kɔ mi wə wi wɔkɔki gia yiwɔ, wɔkɔ
yi na bindzɔŋ ka fəki asi yi nəŋki, wəmaka mi kɔ aka
ŋgɔkɔ wə wi nì wumki mintam bədɔkɔ nya dzə́kəh gbi,
bədɔkɔ dzə́kəh mbaŋbisɔ, bədɔkɔ mbaŋtia." **24** Jisɔs chu ti
ndi widɔkɔ i bɔ a, "Bə kɔ i fəkəli ŋkuŋ bi bɛiŋ bəh mi wə
wi nì tsə i mu ŋgɔkɔ wi gəŋ wi ndzɔŋni i wi khə. **25** Jəbi
wə bəni nì nɔki, mbaiŋŋni wi dzə ka mu ŋgɔkɔ wi mfwaŋ
wə wi bwɔsiki gəŋ i ŋgɔkɔ wi gəŋ kintəəŋ ka nyə. **26** Jəbi
wə gəŋ yiwɔ nì kɔ yaka lɔ ka yisi i nyaki nchaiŋki, ŋgɔkɔ
wi mfwaŋ wə ka chusi tə. **27** Bəni bə nɔm bə mi wiwɔ dzə
bikə i wi a, 'Tikwili, wɔ nì tsə mu num ŋgɔkɔ wi gəŋ i khə,
ŋgɔkɔ wi mfwaŋ wələ ka nyani na dəiŋ ka wi numki i yɛiŋ
kintəəŋ a?' **28** Wi chukuli i bɔ a, 'A fə mbaiŋŋni wuŋ gia
yiwɔ yakadəiŋ.' Bəni bə nɔm bəwɔ bikə i wi a, 'Wɔ nəŋki a
buku tsâ bâayi a?' **29** Tikwili wibɔ nəiŋ dzaka i bɔ a, 'Aka
bá num yaka jəbi wə mbɛiŋ ni saŋaki ma mbɛiŋ ni saŋa
tasiki bəh gəŋ yɛiŋ kintəəŋ. **30** Mbɛiŋ bêe ma bɔ bəchi
kɔɔki i tsə buku jəbi wi kɔhni wə. Ka a ni numki i jəbi wi
kɔhni wə, mih ni dzaka i bəni bə kɔhni bəwɔ a bɔ yisi
bâayi mfwaŋ biwɔ bɔ jûŋni kâŋa jîə i kaka kaka wə, ka
bə ni kpa, ma bə ni ka juŋni jiə gəŋ i mih gba.'" **31** Jisɔs

chu ti ndi widəkɔ i bɔ a, “Ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ aka dzəkəh wi
ŋgɔkɔ wi fintam fidəkɔ, wə mi nì dzɔ mu i wi khə. 32
Ŋgɔkɔ wələ kɔ dzəkəh yiwɔ sɛiŋni na bəh ŋga tsə bəŋgɔkɔ
bədəkɔ bəchi. Ayakalə, jəbi wə wi buku yaka wi ni kɔɔ,
wi kpali tsə nteŋ wi biɛiŋ bichi, wi fiəni chu kpɛiŋ ka
minyəni mə mɔ fuliki bɛiŋ dzə maa júŋ yibɔ i cha yiwɔ
wə.” 33 Jisɔs chu ti bɔ bəh ndi widəkɔ a, “Ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ
aka dzɔɔŋ yə miŋkpaŋa nì fəkə muku i biŋkuŋɔ bimbum
wə bitali, ka fwɛŋni ka chwali dzɔɔŋ yiwɔ fə muku miwɔ
yaka.” 34 Jisɔs nì dzaka gia yələ yichi i mbaŋ wi bəni, a
num i bəndi wə. I yi ŋkɔŋ wə wi nì ka dzaka dəkə gia
yidəkɔ i bɔ a kəbi i bəndi wə. 35 Wi nì fəki yakadəiŋ ka
yi dzə kpɛiŋ asi mi wi ntum wi Nyɔ widəkɔ nì dzaka a,
“Mih bi wɛliki dzaka kəŋŋ a bəndi wə. Mih bi tɔyi gia yə
yi nì num i nyumi wə i yisi asi bə nì maa mbi.” 36 Jisɔs
nyə bee mbaŋ wi bəni ka liə tsə dzu. Bwa bu bə mbaŋ
biəli wi bikə i wi a, “Fûku baiŋsi i buku kɔm gia yə ndi wi
mfwaŋ wə i khə chusiki.” 37 Wi ka dzaka a, “Mi wə wi nì
muki ŋgɔkɔ wi ndzɔŋni wə, akɔ mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi.
38 Khə wiwɔ kɔ mbi wələ. Ŋgɔkɔ wi ndzɔŋni wiwɔ num
bwa bà bɔ kɔ bə ŋkuŋ bi Nyɔ. Mfwaŋ biwɔ num bwa bə
mi wichu wə. 39 Ayaka mbaiŋŋni wə wi nì mu ŋgɔkɔ wi
mfwaŋ wiwɔ akɔ ŋkpɛli. Jəbi wi kəhni wiwɔ bi numki jəbi
wə mbi wələ bi kigɔksiki. Bəni bə kəhni bəwɔ kɔ bəchinda
bə Nyɔ. (aiōn g165) 40 Asi bə si baayi mfwaŋ juŋni ka bə
kpa i gbuku wə, kɔ yakadəiŋ si yi bi numki i jəbi wə mbi
wələ bi gɔksiki. (aiōn g165) 41 Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi
chiŋsiki lə bəchinda bu, i nyani juŋni nnya biɛiŋ bichi biə
bi dzəki bəh chu i bəni wə bəh bəni bəchu bəchi bà bɔ

fəki chu bə bi bwili bɔ i ŋkuŋ bi wə, **42** ayaka bə lɔɔ bəchu
i gbuku wi ghəkəni wə. A num di biə bəni bi dəki dzi jəŋ.
43 Ayakadəiŋ, bəni bà bɔ kɔ chəŋ bi baiŋki aka wɔŋ i ŋkuŋ
bi Ba wibɔ wə. Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wɔ̂kɔ. **44** Ŋkuŋ
bi bɛiŋ kɔ aka bəkə ki kpɔ kə mi nì tsə yɛiŋ num bə nyumi
i khə. Wi ka fiəni baŋ ki, ka kwɛki wɔkɔ ndzɔŋni, ka tsə
taŋni biɛiŋ bichi biə wi nì kaŋaki, ka tsə taŋ khə wiwɔ. **45**
Ayaka ŋkuŋ bi bɛiŋ chu kɔ aka mi wi shi widɔkɔ wə wi nì
nyaniki nəŋki ŋkaiŋni kitəh kidɔkɔ ki ndzɔŋki nalə. **46**
Jɔbi wə wi nì nəŋ yɛiŋ widɔkɔ wə wi kɔ na wi ləkəli. Wi ka
tsə taŋni biɛiŋ bichi biə wi nì kaŋaki wi tsə taŋ tə wiwɔ.
47 Ŋkuŋ bi bɛiŋ chu kɔ aka gbi wə bə si tum i bɔkɔ, ayaka
ŋgɔkɔ yi bwɔ́kɔ yichi juŋni yɛiŋ mə, **48** yi jikə. Bəni guku
bwili wi i kpa. Shinum kuku, sabibwili bwɔ́kɔ yindzɔŋni
jiə i káh wə, shukutɔkɔ yichu yə. **49** Lə yibi numki ayaka i
jɔbi wə mbi wələ bi gɔksiki. Bəchinda bə Nyɔ bi buku dzə
i gaali bəni bəchu i bəni bə chəŋ wə, **(aiōn g165)** **50** ayaka bə
lɔɔ bəchu i gbuku wi ghəkəni wə, a num di biə bəni bi
dəki dzi jəŋ." **51** Jisɔs ka bikə i bwa bu bə mbaŋ a, "Mbɛiŋ
wɔkɔ kiə alə gia yələ yichi a?" Bɔ bum a "Aaŋ." **52** Wi ka
dzaka i bɔ a, "Yi kɔ a, mi wichi wə wi laniki bənchi bə
Nyɔ, num bə lani lɔ wi kɔm ŋkuŋ bi bɛiŋ, wi kɔ aka tii juŋ
wə wi kaŋaki kiba ki ki biɛiŋ, wi num i bwili biɛiŋ bimfiaŋ
nabə bikpu yɛiŋ." **53** Jɔbi wə Jisɔs nì kaasi i tiki bəndi bələ,
wi ka dza nyə fɛiŋ, **54** dzə i kwili wə, tsə liə ka laniki bəni
i juŋ yibɔ yi tsani wə. Bɔ ka wɔkəliki nlani wi ka numki lɔ
bəh ŋkaiŋyi, yisi i kaiŋyiki a, "Mi wələ dzɔ faiŋ biələ mfi
bimbum bəh ŋga i fəki ŋkaiŋni wi gia yələ yɛiŋ na? **55** A
fa kɔkə a waiŋ tikwili wə wi kaaŋŋki kɛiŋ na? Ntə nih wi

kɔ Meli a? Ntə bwa bə nih wi kɔ Jɛm bəh Yɔsɛf bəh Samɔn
bəh Judas a? 56 Ntə jɛ́mi yi yichi kɔ bəh bukumbɛiŋ fa
wə a? Mi wələ nyə faiŋ bəh yələ gia yichi lə a?" 57 Si bɔ
kaiŋyiki yakadəiŋ ka nəiŋ wi. Jisɔs ka dzaka i bɔ a, "Bə si
kɔksi lə mi wi ntum wi Nyɔ i di bichi wə, a kɔbi a i tumi
ki wə, bəh i chwɔŋkijuŋ ki wə." 58 Jisɔs na chu fə gia yi
kaŋyini yiduli fɛiŋ, kɔm bɔ nì ka jiə dəkə shɔm i wi.

14 A nì kɔ i jəbi wiwɔ wə, Ŋkuŋ Hɛlɔd wə wi nì sakaki
kimbu ki tumi ki Galili, wi wɔkɔ kɔm nɔm wi Jisɔs. 2 Wi
dzaka i bətii di bu a, "Mi wələ kɔ Jɔn Njulibɔkɔ si wi fiəni
dza i kpi wə. Akɔ gia yə yi fə wi, na ka wi kaŋaki ŋga i fəki
gia yi kaŋyini yələ lə." 3 A nì kɔ num Hɛlɔd nì dzaka,
bə kwa kaŋa Jɔn, bə fa i juŋ yi nsəŋ mə kɔm bə Hɛlɔdia
kpə Filib wə wi nì kɔ waiŋnih Hɛlɔd, wə Hɛlɔd nì dzɔ ka
kpə wi. 4 Jɔn nì nəiŋki lə ka dzaka a nchi bumki kə a wi
kɔlə i dzô wi ka kpə wi. 5 Hɛlɔd ka nəŋki dzəh i wɔɔ Jɔn,
ayakalə wi lwa bəni, kɔm bəni nì dzɔki Jɔn ka mi wi ntum
wi Nyɔ. 6 Yi dzə num i chɔkɔ biə Ŋkuŋ Hɛlɔd nì fəki dzini,
i kwakaki chɔkɔ biə bə nì bwɔ wi yɛiŋ. Waiŋ Hɛlɔdia wi
kpaŋni ka liə biŋ i bəni nshiŋ, Hɛlɔd yɛiŋ yaka gwu shili
wi nalə. 7 Wi kaka i waiŋkpaŋni wiwɔ, dzi ŋkaiŋ a ŋgaiŋ
ni fiali lə wi bəh na finə fiə wi bikə a ŋgaiŋ nya i wi. 8
Nih waiŋkpaŋni wiwɔ ka nyini waiŋ wi a wi dzaka i wi a,
wi nyâ ŋgaiŋ bəh fwu wi Jɔn Njulibɔkɔ i nsaŋa wə. 9 Wi
ka dzaka, Ŋkuŋ Hɛlɔd wɔkɔ gia yiwɔ yakadəiŋ gwu kpi
wi. Ayakalə, kɔm bə ŋkaiŋ biə wi nì dzi lɔ i bəni bə bini
nshiŋ, wi ka dzaka a bɔ fô asi waiŋkpaŋni wiwɔ dzaka. 10
Wi ka faaŋ bəni, bɔ tsâ i juŋ yi nsəŋ mə gbâ fwu wi Jɔn, 11
dzə bəh wi i nsaaŋ wə nya i waiŋkpaŋni wiwɔ, wi tsə bəh

wi nya i nih wi. **12** Bwa bə Jɔn bə mbaŋ tsə dzɔ wini wi
Jɔn ka ləə, ka tsə fuku ntum wiwɔ i Jisɔs. **13** Jəbi wə Jisɔs
nì wəkɔ gia yə yi num bəh Jɔn, ka liə i ŋgwuki mə baka
gwu tsə i di biə bəni nì kɔkə fɛiŋ. Ayakalə, mbaŋ wi bəni
wəkɔ, ka buku i kikwili wə nyani bəh gvu biəli wi. **14** Jəbi
wə Jisɔs nì tsə buku fɛiŋ kpa, wi yɛiŋ mbaŋ wi bəni lə
maaa. Ayaka nshɛiŋ kwa wi bəh bɔ, wi ka chukuki bəni bà
bɔ nì gwɛiŋki. **15** A bá num i fijəbi, bwa bu bə mbaŋ dza
dzə yɛiŋ wi ka dzaka i wi a, "Fa kɔ i chwa, num jəbi tsə lɔ,
dzâka a mbaŋ wi bəni bələ tsâ i kikwili ki kɔmsini wə i tâŋ
dzɛiŋ bibɔ." **16** Jisɔs chukuli i bɔ a, "Bɔ kaŋaki kə i nyə.
Mbɛiŋ mwi nyâ bɔ bəh dzɛiŋ bɔ dzî." **17** Bɔ chukuli i wi a,
"Buku kaŋaki a chɔkɔ yi blɛd yite bəh bwɔ́kɔ yifa shəŋ."
18 Wi dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ dzâ nyâ i mih." **19** Bɔ dzə nya,
wi ka dzaka a mbaŋ wi bəni bəwɔ numyi kuku i mfwaŋ
wə. Wi dzɔ chɔkɔ yi blɛd yə yite bəh bwɔ́kɔ yifa yə, tsɛiŋ
yaka i bɛiŋ, nya kiyɔŋni i Nyɔ, ka gbɛyi chɔkɔ yiwɔ ka nya
i bwa bu bə mbaŋ, bɔ gaa i mbaŋ wiwɔ. **20** Bəni bəchi dzi
fwuli. Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ ka juŋni biŋka biə bi nì bɛsi
bi jikə i káh wə jwəfi ntsɔ yifa. **21** Bəni bà bɔ nì dzi biɛiŋ
bidzini biwɔ a nì kɔ bənyuku ka bənchuku bəte, na ka bə
faaki bəkaŋa bəh bwa. **22** Jisɔs ka dzaka i bwa bu bə mbaŋ
a bɔ lîə i ŋgwuki mə ma bɔ dâŋki tsâki i ninshiŋ i kiwuŋ
kidəkɔ kəyaka wə, a ŋgaiŋ baaŋ bɔni i mbaŋ wi bəni wə
ka bɔ kwɛki. **23** Si wi ni baaŋ ka bɔni i bɔ, ka dza yaka
i ŋkwuŋ bɛiŋ a wi mbɔŋ i tsa. Biŋ jii, wi kɛiŋ fɛiŋ a wi
mbɔŋ. **24** Ayakalə, a nì kɔ i jəbi wiwɔ wə, ŋgwuki wiwɔ
nì kɔ num wi liə tsə i bəkɔ kintəəŋ nanu, bəkɔ fiəli bəh
wi, kɔm fiəkə nì dzəki i bɔ nshiŋ chini ŋgwuki wiwɔ. **25**

Ayaka a num asi chəkɔ wɔɔki dzəki, Jisɔs nyə ka dzəki i bɔ
wə nyani dzə i mwi bɛiŋ. 26 Bwa bu bə mbaŋ ka yɛiŋ wi si
wi nyaniki dzəki i mwi bɛiŋ, ndzaŋ kwa bɔ. Ayaka bɔ ka
dzakaki a, "Akɔ ŋkwusa." Bɔ ka wiliki bəh ŋga lwa. 27
Akisəkə Jisɔs ka dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ kâŋa shɔ́m yimbɛiŋ,
akɔ mih. Mbɛiŋ ma lwâki." 28 Bita dzaka i wi a, "Bah
a kabə num wɔ, wɔ dzâka ma mih tə nyâni dzâ i mwi
bɛiŋ i dzə i wɔ wə." 29 Jisɔs dzaka i wi a, "Dzâ la." Bita
ka buku i ŋgwuki mə ka nyaniki tsəki i mwi bɛiŋ i Jisɔs
wə. 30 Si wi nì nyaniki tsəki yakadəiŋ, wi ka yɛiŋ si fiəkə
fəki, wi bà lwa, ka yisi i miniki i mwi mə. Si wi ni miniki
shiki yakadəiŋ, wi ka də bwili a, "Bah gâmti mih!" 31
Akisəkə Jisɔs ka nani tsə tsɛiŋ ka kaŋa wi dzaka i wi a,
"Ɔ ɔɔ, mbum wa sɛiŋniki lə na bəh ŋga! Wɔ si məŋniki
kɔm nə?" 32 Bɔ wi ka yaka liə i ŋgwuki mə, fiəkə yiwɔ ka
kpichumi. 33 Bwa bu bə mbaŋ bà bɔ nì kɔ i ŋgwuki mə ka
nya ŋkɔksi i wi dzaka a, "Ŋkɔŋ, wɔ kɔ Waiŋ Nyɔ." 34 Bɔ
daŋ bəkɔ yə buku tsə i kimbu ki Genesalet wə. 35 Bəni bə
fɛiŋ yɛiŋ kiə wi, ka faaŋ ntum i bimbu biwɔ wə bichi, bəni
ka dzəki bəh bəni bə jwɛ́iŋ bəchi i Jisɔs, 36 bɔ tsa wi a wi
bêe ma bɔ kôm shəŋ a jəŋ wi wimbuŋ. Ayaka bɔ bəchi bà
bɔ nì kɔmki wi, ka bɔniki.

15 Bəfalasi bəh bəni bədəkɔ bà bɔ nì laniki bənchi bə
Nyɔ, nyə i Jɛlusalɛm dzə i Jisɔs ka bikə i wi a, 2 "Akɔ
kɔm nə wə bwa ba bə mbaŋ bəkəliki nɔni ki kwili ki bətii
bəbuku bə kikpu wə a? Bɔ si wɔkɔ kə kaŋ i dzəh yə nchi
nəŋki ka bɔ dzi." 3 Jisɔs chukuli i bɔ a, "Akɔ kɔm nə wə
mbɛiŋ bwiŋki fimbɛiŋ bənchi bə Nyɔ, mbɛiŋ biəli num lɔ
nɔni kimbɛiŋ ki kwili a? 4 Mih dzakaki yələ, kɔm Nyɔ nì

kɔ wi dzaka lə a, ‘Kôksi ba wa bəh nih wa.’ Chu dzaka tə a,
‘Mi ka təyi ba wi nabə nih wi, bə wôɔ tôkɔ wəmaka mi.’ **5**
Ayakalə, mbɛiŋ dzaka yimbɛiŋ a, ‘Mi ka dza dzaka i ba wi
nabə nih wi a, “Fiɛŋ fiə wɔ si kɔ i kwati i mih, mih nya lɔ i
Nyɔ,”’ **6** yaka kɔ wi kəkə i chu kəksi ba wi nabə nih wi
i dzɔ fiɛŋ fiwɔ i nya i bɔ. Akɔ alə si mbɛiŋ biəliki nəni
kimbɛiŋ ki kwili, fə a gia yi Nyɔ fiəni chu gia yi kilələ. **7**
Bəni bà bɔ dzakaki chi fə chi! Gia yə mi wi ntum wi Nyɔ
Isaya nì dzaka kɔm mbɛiŋ kɔ na ŋkɔŋ, si wi nì dzakaki a,
8 ‘Bəni bələ kəksiki mih a dzu yi dzaka wə, shóm yibɔ
num na i dzəh yi dəəŋ i mih wə. **9** Ntsa wibɔ i mih kɔ a wi
kilələ, kɔm bɔ dzɔ gia yə a kwakaki bəni lani a, akɔ bənchi
bəŋ.’” **10** Jisəs bi dza bəəŋ mbaŋ wi bəni bɔ dzə, ka dzaka i
bɔ a, “Mbɛiŋ wôkəli ndzɔŋ nalə. **11** Fiɛŋ fiə fi liəki i dzaka
ki mi wə, si bəkəli kə mi. Akɔ num fiə fi bukuki bukuni i
dzaka ki mi wə, fikɔ i bəkəli wi.” **12** Bwa bə Jisəs bə mbaŋ
dza dzə dzaka i wi a, “Wɔ kiəki lə a Bəfalasi si wəkɔ gia yə
wɔ si dzakaki ayaka yi lɔ bɔ a?” **13** Jisəs chukuli i bɔ a, “Na
winaiŋ kpɛiŋ wə Ba wuŋ wə wi kɔ i bɛiŋ nì ka yəə dəkə bə
bi baa lə wi. **14** Mbɛiŋ dâli kɔm bə bɔ, bɔ kɔ bimfəkə bi
chusiki dzəh i bəni. Kimfəkə ka chusiki dzəh i kidəkɔ, bɔ
bəchi ni tsə gbəyi i fəŋ mə.” **15** Bita dzaka i Jisəs a, “Fûku
bâiŋsi i buku gia yə ndi wələ dzakaki.” **16** Jisəs bikə a,
“Yaka mbɛiŋ tə wəkəki kiəki kə gia a? **17** Mbɛiŋ kiəki kə a
biɛiŋ bichi biə bi liəki i dzaka ki mi wə bi shi i təɔ wi wə
bi si fiəni buku bukuni a? **18** Ayakalə, fiɛŋ fiə fi bukuki i
dzaka ki mi wə, fi nyəki dzəki num i wi shɔm. Akɔ fiɛŋ fiə
fi kɔ i bəkəliki mi. **19** Fi si nyə num i shɔm mə, na ka mi
kaŋaki kiŋkwaka kichu, ka wi wəɔ mi, dzɔ kpə mi nabə

nyum mi, təkəli, chwɔ, beeŋ nsaka wi ntəkə nabə i bəkəli
yɛli wi mi. **20** Yələ kɔ gia yə yi kɔ i bəkəli mi. Ayakalə, i
dzi maka bə wəkɔ kaŋ kɔkə i bəkəli mi." **21** Jisɔs ni dza
fɛiŋ baka gwu ka tsə i kimbu ki Taya bəh ki Sidɔn wə. **22**
Ayakadəiŋ, yi dzə num a miŋkpaŋa widəkɔ i Kanan nì kɔlə
fɛiŋ, wi nyə dzə yɛiŋ Jisɔs, də i wi a, "Ɔ Bah, waiŋ ŋkuŋ
Dɛbit, kwasi nshɛiŋ i mih. Waiŋ wuŋ wi kpaŋni kɔ chinda
wi ŋkpɛli widəkɔ njiŋsiki wi na bəh ŋga." **23** Ayakalə, Jisɔs
wəkɔ, nəki dzaka kə gia yidəkɔ. Bwa bu bə mbaŋ kini dzə
tsa wi dzaka a, "Dzâka a miŋkpaŋa wələ dzâ nyâ. Kɔm wi
biəliki bukumbɛiŋ wi də nya ŋgəkə." **24** Jisɔs chukuli a,
"Bə nì faaŋ mih num i bəni Islae shəŋ bà bɔ kɔ ka shwáŋ
yə yi nyə ka njiŋki tsəki." **25** Ayakalə, miŋkpaŋa wiwɔ ka
tum binyu i Jisɔs nshiŋ dzaka a, "Bah, gâmti mih." **26**
Jisɔs chukuli i wi a, "Yi ndzɔŋki kə i dzɔ dzɛiŋ bi bwa i lɔɔ
i bíə." **27** Miŋkpaŋa wiwɔ dzaka a, "Akɔ ŋkɔŋ Ba wuŋ.
Ayakalə, jəbi wə tikwili si dzi, bíə si bɔŋyi lə biŋka biə bi
si gbɔyi." **28** Jisɔs ka chukuli i wi a, "Ɔ miŋkpaŋa wələ,
mbum wa ləkəki lə. Ma yi num i wɔ asi wɔ kɔŋki." A fɛiŋ
wə waiŋ wiwɔ bɔnih. **29** Jisɔs bi dza nyə fɛiŋ ka tsəki, tsə
daŋsi i kɔmsi tsə i kinchwɔ kimbum ki Galili wə, ka yaka
tsə i ŋkwuŋ bɛiŋ, shinum fɛiŋ. **30** Mbaŋ wi bəni widuli ka
juŋni dzə i wi kpəŋ lə maaa. Bədəkɔ nì dzəki bəh bəni bà
bɔ nì gbɔki nyaniki, bəh bà bɔ nì kaŋaki bəŋgəkə i gwu
wə, bəh bà bɔ nì kɔ bimfəkə, bəh bà bɔ nì kɔ binchini, bəh
bə jwɛ́iŋ bədəkɔ bəduli. Si bɔ nì dzəki bəh bɔ yakadəiŋ,
nəsi i wi nshiŋ wi chuku bɔ. **31** Mbaŋ wiwɔ ka num bəh
ŋkaŋyi si bɔ nì yɛiŋki binchini dzaka, bəni bà bɔ nì kaŋaki
bəŋgəkə i gwu wə bɔnih, bəŋgbɔ nyani nyani tə chəŋ,

bimfəkə yɛiŋ di. Bɔ tum bikum bi Nyɔ wi bəni bə Islae.
32 Jisɔs ka bɔɔŋ bwa bu bə mbaŋ bà dzaka i bɔ a, “Mih
kwasiki lə nshɛiŋ i mbaŋ wələ, kɔm bɔ num bəh mih i kaŋ
yitali wə, fiɛŋ fiə bɔ kɔ i dzi kəbi. Mih kɔŋki kə i bee bɔ, a
bɔ tsəki bəh dzɔŋ, kɔm bɔ kələ i tsə gbɔyi kɔm dzɔŋ i
dzəh.” **33** Bwa bu bə mbaŋ bikə i wi a, “Buku ki dzɔki faiŋ
biɛiŋ bidzini i fa chwa biə buku kɔ i saaŋ ŋkaiŋni wi mbaŋ
wi bəni bələ yɛiŋ a?” **34** Jisɔs bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ kaŋaki
chɔkɔ yi blɛd yi maiŋ?” Bɔ chukuli a, “Yi kɔ nanitaŋ bəh
mibwɔkɔni midɔkɔ twɛsi.” **35** Jisɔs ka dzaka a mbaŋ wi
bəni bəwɔ nûmyi i kuku. **36** Bɔ numyi, wi dzɔ chɔkɔ yi
blɛd yə nanitaŋ bəh bwɔ́kɔ yə, nya kiyəŋni i Nyɔ, ka gbɛyi
nya i bwa bu bə mbaŋ, bɔ gaa i bəni bəwɔ. **37** Mi wichi dzi
fwuli. Bɔ ka juŋni biŋka biə bi nì bɛsi, bi jikə káh nanitaŋ.
38 Bəni bà bɔ nì dzi, a nì kɔ bənyuku bənchuku bənaa, na
ka bə faaki bəkaŋa bəh bwa. **39** Wi ka bee mbaŋ wiwɔ bɔ
kwɛ. Wi liə i ŋgwuki mə tsə i kimbu ki Magadan wə.

16 Bəfalasi bəh Bəsadusi nì dza dzə i Jisɔs, i məmsi wi,
ka dzakaki a wi fâ gia yə yi chusiki ŋga biə bi nyə i bɛiŋ. **2**
Jisɔs dzaka i bɔ a, “Jəbi wə asi num i fijəbi bɔɔli bəkɔ,
mbɛiŋ ka dzakaki a, ‘Biŋ ni buku ndzɔŋ lə’, kɔm mbɛiŋ si
yɛiŋ bɔɔli bəkɔ. **3** Ayaka jəbi wə asi num kinchəŋɔchəŋɔ
bɔɔli bəkɔ num bikwu baŋ, mbɛiŋ ka dzakaki a, ‘Dzaŋ
yi fiəkə yiləkəli ni numki lə daiŋ’, kɔm mbɛiŋ si yɛiŋ si
bɔɔli bəkɔki num bikwu baŋ. Mbɛiŋ kiəki i tsɛiŋ bɔɔli i
kiə si biŋ ni num, ayakalə akɔ kɔm nə la mbɛiŋ kiəki kə
bənchəsi bà bɔ chusiki gia yə yi numki i jəbi wi liə wə a?
4 Ŋgɔkɔ wichu wə wi bee Nyɔ ka fiəni chu aka miŋkpaŋa
wi təkɔlini, nəŋki gia yə yi chusiki ŋga biə bi nyə bɛiŋ.

Mih ni chusi kə gia yidəkɔ i ŋgɔkɔ wələ a kəbi a yi mi wi
ntum wi Nyɔ Jɔna." Si wi dzaka yakadəiŋ ka bee bɔ, dza
nyə. **5** Jəbi wə bwa bə mbaŋ bə Jisəs nì daŋ buku i kiwuŋ
kəyaka wə ka kwaka a bɔ si dali i dzɔ blɛd. **6** Jisəs ka bi
dza dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ tôkniki chu dzɔ jəbi kɔm bəh
dzɔɔŋ yi Bəfalasi bəh yi Bəsadusi." **7** Bwa bu bə mbaŋ yisi
i dzakaki a bɔ bɔ kɔm gia yiwɔ, dzakayi a, "Wi dzakaki gia
yi dzɔɔŋ yələ lə kɔm bukumbɛiŋ si ka dzə dəkə bəh blɛd."
8 Jisəs kîə gia yə bɔ dzakaki kɔm yi ka dzaka a, "Ɔ ɔɔ bəni
bə kimbum ki twɛsi bələ! Kɔm nə mbɛiŋ dzakaki a mbɛiŋ
mbɛiŋ kɔm a mbɛiŋ kaŋaki kə blɛd a? **9** Mbɛiŋ kɛiŋki ki
yɛiŋ kə gia a? Mbɛiŋ yiŋtiki kə chɔkɔ yi blɛd yite yə bəni
bənchuku bəte ni dzi a? Biŋka biə mbɛiŋ ni juŋni a ni kɔ
káh yimaiŋ a? **10** Mbɛiŋ chu yiŋtiki kə tə chɔkɔ yi blɛd
nanitaŋ yə bəni bənchuku bənaa si dzi a? Mbɛiŋ si juŋni
biŋka biə bi buku káh yimaiŋ a? **11** A fə nə mbɛiŋ si ka kiə
dəkə a mih si dzakaki kə kɔm blɛd a? Mih chu dzakaki i
mbɛiŋ a mbɛiŋ dzôki jəbi kɔm bə dzɔɔŋ yi Bəfalasi bəh
yi Bəsadusi." **12** Si wi dzaka yakadəiŋ bɔ ka kiə a wi si
dzakaki kə a bɔ dzɔ jəbi kɔm dzɔɔŋ yə bə si fuŋni i blɛd
wə, a wi si dzakaki kɔm nlani wi Bəfalasi bəh wi Bəsadusi.
13 Jəbi wə Jisəs nì tsə buku i kimbu ki tumi ki Kaysalia
Filibi, ka dza bikə i bwa bu bə mbaŋ a, "Bəni dzakaki a mi
wə yɛli wi kɔ Waiŋmi akɔ ndə a?" **14** Bɔ chukuli i wi a,
"Bəni bədəkɔ dzakaki a wɔ kɔ Jɔn Njulibəkɔ, bədəkɔ a
Ɛlaja, ayaka bədəkɔ dzakaki a wɔ kɔ Jɛlimia yuwidəkɔ
a wɔ kɔ mi wi ntum wi Nyɔ widəkɔ." **15** Wi bikə i bɔ a,
"Mbɛiŋ dzakaki yimbɛiŋ a mih kɔ ndə a?" **16** Samɔn Bita
chukuli a, "Wɔ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka, wə Waiŋ Nyɔ,

Nyɔ wə wi kaŋaki nəni.” **17** Jisəs chukuli i wi a, “Samən
waiŋ Jəna, ndzəŋni bimbum kɔ i wɔ, kəm gia yələ ka fuku
dəkə mi wiwəm i wɔ, a fuku Ba wuŋ wə wi kɔ bɛiŋ i wɔ.
18 Mih fukuki i wɔ a wɔ kɔ Bita, a num i biaŋa wələ wə
mih bi maaki kijuŋni kəŋŋ ki bəni bə bumni yɛiŋ. Ayaka
ŋga bi kpi bi ma gaka kijuŋni kiwɔ. **(Hadēs g86)** **19** Mih ni
nya lə biŋ'wɛli bi ŋkuŋ bi bɛiŋ i wɔ. Gia yə wɔ ni kaŋa
i fa kuku, yaka kɔ bə kaŋa lɔ i bɛiŋ. Gia yə wɔ ni shwa
i fa kuku, yaka kɔ bə shwa lɔ i bɛiŋ.” **20** Si Jisəs dzaka
yakadəiŋ, ka lansi kiŋ i bwa bu bə mbaŋ a kiə bɔ ki məm
kə i fuku yi i mi a ŋgaiŋ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka.
21 I yisi i jəbi wiwɔ wə, Jisəs ka yisi i chusiki i bwa bu
bə mbaŋ a ŋgaiŋ kaŋaki i tsə i Jɛlusalɛm. Ŋgaiŋ tsə yɛiŋ
bəŋgəkə bəduli i kaŋ yi bəni bà bɔ sakaki tumi bəh bətii
mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ. Bɔ
ni wəɔ lə ŋgaiŋ, i buku i kaŋ yitali wə ma ŋgaiŋ bi fiəni
dza i kpi wə. **22** Bita ka dzɔ wi, bɔ wi baka gwu. Wi ka yisi
i yəliki i wi, i gia yiwɔ wə, wi dzaka a, “Bah, Nyɔ bâŋ dzəh
yiwɔ. Gia yələ bi môm kə i nûm bəh wɔ.” **23** Jisəs fiəni
gwu dzaka i Bita a, “Fiəni mih chɛiŋ Satan! Wɔ yɛiŋki
gia ka mi wiwəm. Wɔ yɛiŋki kə si Nyɔ yɛiŋki.” **24** Si Jisəs
dzaka yakadəiŋ, ka dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Mi wə wi
nəŋki i num mi wuŋ wi mbaŋ, wi kaŋaki i nâiŋ gwu yi, i
gîŋ kintasi ki i bîəliki mih. **25** Mbɛiŋ kîəki a mi wə wi
təkniki bəh nəni ki a wi ma laksi wi bi laksi lə. Ayakalə,
mi wə wi laksi nəni ki kəm bə mih bi kwatiki lə nəni. **26**
Bə ka juŋni mbi wələ wichi, nya i mi, a wi dzi, wi num i
laksi nəni ki, ma mbee wiwɔ bi numki na nə? Ma a, akɔ
na finə mi kɔ i təiŋ fwu wi yɛiŋ na? **27** Mbɛiŋ kîə a mi wə

yɛli wi kɔ Waiŋmi bi dzəki bəh bəchinda bu i mbum bi
Ba wi wə, wi ka bi gɔm mi wichi i nɔm wə wi fə. **28** Mih
fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, bəni bədəkɔ kɔlə fa bɔ kəbi i bi
musi kpi maka bɔ yɛiŋ mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi si wi
dzəki bəh ŋkuŋ bi."

17 Asi kaŋ nì tsə yisɔ, Jisɔs dzɔ Bita bəh Jɛm bəh Jɔn
waiŋnih Jɛm bəh bɔ yaka i ŋkwuŋ wi dəəŋ widəkɔ bɛiŋ,
ka numki fɛiŋ a bɔ bɔ. **2** Bɔ dzaka a bɔ tsɛiŋ, yɛiŋ num
kimbwɔsi ki kwuni i bɔ nshiŋ, shi bi baiŋ ŋwayi aka wɔŋ,
bəmbuŋ bu fuku tə mwayi alə mwaŋmwaŋmwaŋ. **3** Yi
dzə num a Muses bəh Ɛlaja təkəli tumbuku i bɔ nshiŋ, ka
dzakaki bɔ bəh Jisɔs. **4** Bita dza təkəli dzaka i Jisɔs a, "Bah,
yi si ndzɔŋki lə a bukumbɛiŋ numki fa. Wɔ kabə kɔŋ ma
mih ni maa bitaŋ bitali, kidəkɔ numki ŋka, kidəkɔ num ki
Muses, kidəkɔ num ki Ɛlaja." **5** Asi wi nì kɛiŋki wi dzaka,
yi dzə num a bikwu bi fuku lə buuu nyə dzə baŋ bɔ, ja
ka dzaka i bikwu biwɔ kintəəŋ a, "Wələ kɔ Waiŋ wuŋ wi
shɔm. Mih kɔ bəh kinsaŋli nalə kɔm wi. Mbɛiŋ wôkɔki
num i wi." **6** Jəbi wə bwa bu bə mbaŋ wɔkɔ ja yiwɔ ndzaŋ
kwa bɔ, bɔ gbəyi bəh bishi i kuku. **7** Ayakalə, Jisɔs tsə ka
kɔm bɔ ka dzaka a, "Mbɛiŋ dzâyi bɛiŋ. Kiə mbɛiŋ ki lwâ
kə." **8** Jəbi wə bɔ nì dzasi dzə́kəh yibɔ i bɛiŋ na chu yɛiŋ
mi widəkɔ fɛiŋ a kəbi a Jisɔs shəŋ. **9** Si bɔ nì nyə i ŋkwuŋ
wiwɔ bɛiŋ ka shiki dzəki, Jisɔs kiŋ i bɔ a, "Kiə mbɛiŋ ki
fûku kə gia yə dzə́kəh yimbɛiŋ si yɛiŋ i mi, maka mi wə
yɛli wi kɔ Waiŋmi dza i kpi wə." **10** Bwa bu bə mbaŋ bikə i
wi a, "Akɔ kɔm nə wə bəni bà bɔ laniki bənchi dzakaki a
Ɛlaja kaŋaki i bi yisi dzə i Kimbwili wə Nyɔ nì kaka a?"
11 Jisɔs chukuli a, "Akɔ ŋkɔŋ, Ɛlaja kaŋaki i bi yisi dzə i

kɛiŋsi gia yichi. **12** Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a Ɛlaja
dzə lɔ, ayaka bə nəki kiə kə wi, bə fə bəh wi asi bə kɔŋki.
Yi kɔ a liŋ asi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi yɛiŋki ŋgəkə i
bɔ kaŋ." **13** Si wi dzaka yakadəiŋ, bwa bu bə mbaŋ ka kiə
a wi dzakaki kɔm Jɔn Njulibɔkɔ. **14** Jɔbi wə Jisɔs bəh bwa
bu bə mbaŋ shi dzə i di biə mbaŋ wi bəni nì kɔ. Mi widɔkɔ
dza dzə tum binyu i Jisɔs nshiŋ, ka dzaka i wi a, **15** "Bah,
kwâsi nshɛiŋ i waiŋ wuŋ wi nyukuni wələ. Wi gwɛiŋki
bəh jwɛiŋ yi kiŋgbɔ, wi wɔkɔ ŋgəkə na bəh ŋga. Wi si fə
wi dza gbɔ i fitɔŋ, jɔbi widɔkɔ wi dza gbɔ i mwi mə. **16**
Mih si dzə bəh wi i bwa ba bə mbaŋ bɔ mɔmsi wɔkɔ mɔŋ i
chuku wi." **17** Jisɔs dzaka a, "Ɔɔɔ! Ŋgɔkɔ wi kilɔlɔ wələ, wi
ka jiə dəkə shɔm i Nyɔ. Mih bi numki bəh mbɛiŋ i tsə
buku dəiŋ na? Mih ni kaŋa shɔm bəh mbɛiŋ i tsə buku
dəiŋ na? Mbɛiŋ dzâ nyâ waiŋ wiwɔ i mih fa." **18** Bɔ dzə
bəh wi, Jisɔs kaŋyi chinda wi ŋkpɛli wə wi nì kɔ i waiŋ
wiwɔ mə wi buku, wi ka bɔnih akisəkə. **19** Bwa bə Jisɔs
bə mbaŋ dza tsə i wi i jum wə jum wə, bikə i wi a, "Akɔ
kɔm nə wə buku si mɔmsi wɔkɔ mɔŋ i bwili chinda wi
ŋkpɛli wiwɔ a?" **20** Wi chukuli i bɔ a, "Akɔ kɔm kimbum
kimbɛiŋ kɔ kinchiŋ. Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, asi kɔ a
mbɛiŋ kaŋaki kimbum ki sɛiŋni aka mintam mi ntətɔ,
ma mbɛiŋ kɔlə i dzaka i ŋkwuŋ wələ a wi muku fa wi tsə
num fi, ma wi ni muku, gia yidɔkɔ ma ni numki yə yi kɔ
i gaka mbɛiŋ. **21** [Ayakalə, ŋkaiŋni wi chinda wi ŋkpɛli
wələ kɔkə i buku i mi wə a kɔbi a i ntsa wə bəh mbam
wi dzaka.]" **22** Si Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nì juŋni i
Galili, wi dzaka i bɔ a, "Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bə kaŋaki
i nya wi i kaŋ yi bəni wə, **23** bɔ ni wɔɔ wi, i kaŋ yitali

wə, wi ni fiəni dza i kpi wə.” Si bɔ wəkɔ yakadəiŋ, gwu
bəhyi bɔ nalə. **24** Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nì tsə buku i
Kafanaum, bəni bà bɔ nì kwaki kiŋwakti ki juŋ yi fəni yi
gia dzə yɛiŋ Bita ka bikə i wi a, “Mi wimbɛiŋ wi Lanini si
lɔɔ alə kpɔ wi kiŋwakti i juŋ yi fəni yi gia wə a?” **25** Wi
bum a, “Aaŋ.” Jəbi wə Bita nì kwɛ, Jisɔs yisi jiə gia yiwɔ i
kuku, bikə i wi a, “Samɔn, wɔ yɛiŋki n'ya a nə? Bəŋkuŋ bə
fa kuku si kwa biŋwakti bəh mintsuti num i bə ndə a?
Bɔ si dzɔ num i bwa bəbɔ ma, i bəni bədzəni a?” **26** Bita
chukuli a, “Bɔ si dzɔ num i bəni bədzəni.” Jisɔs dzaka i wi
a, “Yaka kɔ a bwa bəbɔ kaŋaki kə i lɔɔki. **27** Ayakalə, i fə
a buku wɔ ma nəŋni shóm yi bəni bələ, tsâ lɔ̂ɔ ŋgɔlɔ i
kinchwɔ kimbum wə, bwəkɔ yə wɔ yisi kwa, yâsi dzaka
kiwɔ wɔ ni yɛiŋ dzəkəh wi kpɔ yɛiŋ wɔ dzɔ̂ wi ma wɔ tsâ
nyâ i bɔ i lɔɔ kiŋwakti ki buku wɔ yɛiŋ.”

18 A jəbi wiwɔ wə, bwa bə Jisɔs bə mbaŋ dzə bikə i wi a,
“Mi wə wi kɔ mi wimbum tsə bəni bəchi i ŋkuŋ bi bɛiŋ
wə akɔ winaiŋ a?” **2** Jisɔs ka bɔɔŋ waiŋ wi nchiŋ tɔm i bɔ
kintəəŋ, **3** ka dzaka a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mbɛiŋ
ka baaŋ i kwuni i numki ka bwa bənchiŋ bənchiŋ, yaka kɔ
a mbɛiŋ bi lansi liə kə i ŋkuŋ bi bɛiŋ wə. **4** Na ndə wə
wi shishi gwu yi i kuku i numki ka waiŋ winchiŋ wələ,
wəmaka mi kɔ mi wimbum i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi bɛiŋ wə.
5 Mi ka dzɔ waiŋ winchiŋ ka wələ i yɛli wuŋ wə, wi dzɔ
num mih.” **6** Yi kɔ a, “Na ndə wə wi fə a waiŋ wimu i
mbaŋ wi bwa bəŋ bələ kintəəŋ bɔ jiə shɔm yibɔ i mih fə
chu, ma yi ndzɔŋki a bə shu shəŋsi nəkə wimbum i məkə
ki wəmaka mi wə, bə chini shi wi i kinchwɔ kimbum wə.
7 Ŋgəkə wimbum kɔ i bəni bə mbi wələ wə. Kɔm gia yə yi

taaŋki bəni bɔ fə chu bi lansi baaŋ kə i dzə, ayakalə, ŋgəkə
wimbum i mi wə wi bi dzəki bəh gia yiwɔ. **8** Yi kabə num
a tsɛiŋ ya nabə gbu wa kabə fəki a wɔ fə chu, wɔ tâiŋ tsɛiŋ
yiwɔ nabə gbu wiwɔ wɔ lôtəkɔ. Yi ndzɔŋki a wɔ liə i nəni
kə ki bi tsə kaa kə bəh kinchumni ki tsɛiŋ nabə kinchumni
ki gbu, tsə a wɔ kaŋaki tsɛ́iŋ yichi nabə gvu yichi yi num i
dzɔ lɔɔ wɔ i gbuku wə wi bi tsə nyumi kə. **(aiōnios g166)** **9** Yi
kabə num a dzəkəh wa kabə fəki a wɔ fə chu, wɔ kâmbwili
lôtəkɔ. Yi ndzɔŋki a wɔ bi liə i nəni kə ki bi tsə kaa kə
bəh dzəkəh wimu, tsə a wɔ kaŋaki dzə́kəh yichi, yi num i
bi lɔɔ wɔ i gbuku wimbum mə." **(Geenna g1067)** **10** "Mbɛiŋ
tôkniki, kiə mbɛiŋ ki tsisiki waiŋ widəkɔ i bwa bənchiŋ
bələ wə. Mih fukuki i mbɛiŋ a, i bɛiŋ bəchinda bə Nyɔ bà
bɔ təkniki bəh bɔ, bɔ shi kɔ jəbi wichi i Ba wuŋ nshiŋ
wə wi kɔ i bɛiŋ. **11** [A mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi nì dzə i
bwili bəni bà bɔ kɔ bɔ laka lɔ.] **12** Mbɛiŋ kwakaki a nə?
A mi kabə kaŋa shwáŋ gbi, yimu laka yɛiŋ kintəəŋ, wi
ma ni yisi bee yə mbaŋ bwukə ntsɔ bwukə i ŋkwuŋ wə, i
tsə yisi nəŋ shwaŋ yimu yə yi si laka a? **13** Mih fukuki
ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, wi ka ni nəŋ yɛiŋ yi, ma wi ni laŋki kɔm
shwaŋ yiwɔ yimu, tsə yə mbaŋ bwukə ntsɔ bwukə yi si ka
laka dəkə. **14** Yi kɔ a liŋ tə si Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ
kɔŋki kə a mi wimu i mbaŋ wi bwa bə nchiŋ bələ laka. **15**
Waiŋnah ka fə gia yichu i wɔ, tsâ yêiŋ wi wɔ fûku ŋgəkə
wiwɔ i wi a mbɛiŋ wi bəfa. Wi ka wɔkɔ gia yə wɔ dzaka,
yi numki a wɔ fiəni kwati lɔ waiŋnah. **16** A kabə num a
wi kɔŋki kə i wɔkəli gia yə wɔ dzakaki, wɔ dzô mi wimu
yuwidəkɔ bəfa mbɛiŋ bɔ fiəni tsə i wi, ka ndzaka wiwɔ
wichi ni kwati bəni bəfa yuwidəkɔ bətali bà bɔ beeŋki

nsaka wiwɔ. **17** Wi ka tsə nəiŋ i wəkəli gia yə bə dzakaki,
wɔ dzɑ̂ tsɑ̂ bəh wi i kijuŋni ki bəni bə bumni wə. Wi ka
nəiŋ i wəkəli na i kijuŋni ki bəni bə bumni wə, wɔ dzɑ̂ wi
ka mi wə wi kiəki kə Nyɔ yudəkɔ na ka mi wə wi kwaki
kiŋwakti. **18** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a Gia yə mbɛiŋ ni
kaŋa i fa kuku, yaka kɔ bə kaŋa lɔ i bɛiŋ. Gia yə mbɛiŋ ni
shwa i fa kuku, yaka kɔ bə shwa lɔ i bɛiŋ. **19** Mih chu
fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, bəni bəfa i mbɛiŋ kintəəŋ ka bum i
gia wə fa kuku, nywa i ntsa wə, Ba wuŋ wə wi kɔ i bɛiŋ ni
fə gia yiwɔ i bɔ. **20** Mbɛiŋ kiəki a di biə bəni bəfa yudəkɔ
bətali ka juŋni i yɛli wuŋ wə, yaka mih kɔlə i bɔ kintəəŋ."
21 Bita ka kɔmsi i Jisɔs wə bikə i wi a, "Bah, akɔ kiŋkani
kimaiŋ waiŋnih wuŋ kɔ i fə chu i mih a mih dâlinyaki
wi a? Yi kɔlə i tsə buku na kiŋkani nanitaŋ a?" **22** Jisɔs
chukuli i wi a, "Mih kɔkə i dzaka i wɔ a, akɔ a kiŋkani
nanitaŋ shəŋ. Akɔ numki mbaŋnanitaŋ kiŋkani nanitaŋ.
23 Akɔ fiɛŋ fiə bə kɔ i fəkəli ŋkuŋ bi bɛiŋ bəh ŋkuŋ widəkɔ
wə wi nì nəŋki i sisi gia yi kpɔ bəh bəni bu bə nɔm kɔm
kpɔ wə wi nì kɔ i bɔ kaŋ. **24** Asi wi nì yisi i tsɛiŋki, bə dzə
bəh mi widəkɔ wi kaŋa fwa yi biba bi kpɔ bənchuku jwəfi.
25 Asi wi nì kɔkə i gɔm, ŋkuŋ wiwɔ ka dzaka a, bə dzɑ̂ wi
bəh kpə wi bəh bwa bu i tâsi bəh biɛiŋ bi bichi bə tâŋni,
bə dzɑ̂ bəh kpɔ wiwɔ i gɔ̂m fwa yi yɛiŋ. **26** Si ŋkuŋ dzaka
yakadəiŋ, mi wiwɔ gbɔ i wi nshiŋ kwuŋ kaŋ i wi ka dzaka
a, 'Bah, kaŋa shɔm bəh mih, mih ni gɔm lə biɛiŋ bichi.'
27 Nshɛiŋ fə a tikwili wiwɔ bee wi ka dali fwa yiwɔ. **28**
Ayakalə, si mi wələ mwi nì buku ka tsəki, baŋsi bəh mi wə
bəh bɔ nɔmki i ŋkuŋ, mi wiwɔ kaŋa wi bəh fwa kiba ki
kpɔ kimu. Wi ka kaŋa wi i kindəŋ wə dzaka i wi a, 'Gɔm

fwa ya.’ **29** Mi wi nəm wiwə ka gbɔ tə i wi nshiŋ, ka tsaki
wi dzaka a, ‘Kaŋa shəm bəh mih, mih ni gəm lə wɔ.’ **30**
Ayaka wi nəiŋma, dzɔ wi tsə fah i juŋ yi nsəŋ mə a wi
numki fɛiŋ i tsə buku i jəbi wə wi bi gəmki fwa yiwɔ. **31**
Bəni bədəkɔ bà bəh bɔ nì nəmki ka yɛiŋ gia yə yi num, yi
nya bɔ bəh ŋgəkə nalə. Bɔ ka tsə fuku gia yichi yə yi si
num i ŋkuŋ. **32** Ŋkuŋ bɔɔŋ wi wi dzə, wi dzaka i wi a, ‘Wɔ
kɔ mi wi nəm wichu. Mih si dalinya fwa ya yichi kəm wɔ
si kwuŋ kaŋ i mih. **33** Wɔ si kəkə i bəŋ kwasi tə nshɛiŋ i
mi wə mbɛiŋ bɔ nəmki asi mih si kwasi tə i wɔ a?’ **34**
Ŋkuŋ bəksi shəm, ka nya wi a bə tsâ fâh i juŋ yi nsəŋ mə
bə châbsiki wi, i tsâ bûku jəbi wə wi bi gəmki fwa yi yichi.
35 Ayakadəiŋ, yi kɔ a liŋ asi Ba wuŋ wə wi kɔ i bɛiŋ bi fə tə
bəh mi wimu wimu i mbɛiŋ kintəəŋ, jəbi wə mi ka dalinya
gia yichu yə waiŋnih wi fə i wi bəh shəm yi yichi.”

19 Jəbi wə Jisɔs nì kaasi ndzaka wələ, wi nyə i kimbu ki
tumi ki Galili wə, ka tsə i ki Judea wə, i kiwuŋ ki Bəkɔ yi
Jədan wə. **2** Si wi tsə, mbaŋ wi bəni wimbum kwu i wi
chɛiŋ, wi chuku bɔ bəchi bà bɔ nì gwɛiŋki fɛiŋ. **3** Bəfalasi
dza dzə i wi i məmsi wi, ka bikə i wi a, “Nchi bumki lə
a mi kələ i kəŋŋ kpə wi na i yi naiŋ gia wə a?” **4** Jisɔs
chukuli i bɔ a, “Mbɛiŋ ka num fa dəkə gia yə bə nyaka
a, ‘I kin'yisi wə mi wə wi nì maa bəni nì maa bɔ num
minyuku bəh miŋkpaŋa’ a? **5** Wi nì maa yaka ka dzaka a,
‘Akɔ kəm yələ minyuku kaŋaki i bee ba wi bəh nih wi i
chiŋni bəh kpə wi, ma bɔ bəfa bi fiəni num i mi wimu.’ **6**
Ayakadəiŋ, bɔ chu məŋ bəni bəfa, bɔ kɔ i mi wimu. Yaka
yi kɔ a, fiɛŋ fiə Nyɔ kɔ wi chiŋni lɔ, kiə mi ki môm kə i
gâli.” **7** Bəni bəwə ka bikə i Jisɔs a, “Akɔ kəm nə wə Muses

nì dzaka a mi kələ i nyâka kiŋwakti i nyâ i kpə wi ki chusi
a ŋgaiŋ bee wi, ka wi bee wi a?" **8** Jisəs chukuli a, "A nì kɔ
kəm kifwu kimbɛiŋ kiləkəli ki nì fə ka Muses bee a mi
kələ i kɔŋŋ kpə wi. Ayakalə, a kɔkə dəkə yakadəiŋ si yi nì
kɔ i kin'yisi wə. **9** Mih fukuki i mbɛiŋ a, mi wə wi bee kpə
wi ka dzɔ widəkɔ, a kəbi a miŋkpaŋa wiwɔ təkəliki lə i
biŋ, ma yi numki a wi fə chu i nɔ bəh miŋkpaŋa widəkɔ."
10 Bwa bə Jisəs bə mbaŋ wəkɔ yi yakadəiŋ ka dzaka i wi
a, "A kabə num si gia yiwɔ kɔ yaka kəm minyuku bəh
miŋkpaŋa, yi ndzɔŋki a mi baaŋ mfih yaka maka wi liə i
ndzɔ miŋkpaŋa wə." **11** Jisəs dzaka i bɔ a, "A kɔkə dəkə mi
wichi wə wi kɔ i bum gia yələ. Akɔ a bum a bəni bà Nyɔ
kɔ wi fə a bɔ bum. **12** Mbɛiŋ kîəki a bəni bədəkɔ kələ, gwu
yibɔ dza kə, num ayaka si bə nì bwɔ bɔ. Ayaka bədəkɔ kɔ
yaka num a fə bəni bəh kaŋ a bɔ numki yakadəiŋ. Bədəkɔ
num fibɔ yaka num a fə bɔ gwu yibɔ a bɔ numki yakadəiŋ
kəm ŋkuŋ bi bɛiŋ. Mi wə wi kɔ i bum yələ wi bûm." **13**
Bəni dza ka dzəki bəh bwa bəbɔ i Jisəs a wi jîəki kaŋ i bɔ
fuŋ, bəh i tsâ i bɔ wə, ayaka bwa bu bə mbaŋ yisi i yəliki i
bəni bəwɔ. **14** Jisəs dzaka mfih a, "Mbɛiŋ bêe ma bwa
bənchiŋ dzâki i mih wə. Kiə mbɛiŋ ki chî kə bɔ, kəm ŋkuŋ
bi bɛiŋ kɔ num i bəni ka bələ." **15** Si wi dzaka yakadəiŋ, ka
jiə kaŋ yi i bɔ wə ka dza nyə. **16** Yi num a, mi widəkɔ nì
dza dzə i Jisəs, ka bikə i wi a, "Mi wi Lanini, gia yindzəŋni
yə mih kaŋaki i fə ka mih kaŋa nəni kə ki bi tsə kaa kə kɔ
na nə a?" **(aiōnios g166)** **17** Jisəs ka bikə i wi a, "Wɔ bikəki
num i mih gia yə yi ndzəŋki kəm nə? Mi wi ndzəŋni kɔ
shəŋ a wimu. Wɔ kabə nəŋ i liə i nəni kə ki bi tsə kaa
kə, wɔ ka jîəki bənchi bə Nyɔ." **18** Mi wiwɔ bikə i Jisəs a,

“Bənchi bə Nyɔ kɔ bənaiŋ a?” Jisɔs ka chukuli a, “Kiə wɔ
ki wɔ̂ɔ kə mi, kiə wɔ ki nɔ̂ kə bəh kpə mi, kiə wɔ ki chwɔ̂
kə, kiə wɔ ki bêeŋ kə nsaka wi ntəkə, **19** Wɔ kɔ̂ksiki ba
wa bəh nih wa, bəh a, wɔ kɔ̂ŋki mi wə wi kɔ kɔmsi i wɔ
kpəŋ asi wɔ kəŋki gwu ya.” **20** Sumi yiwɔ ka dzaka i wi a,
“Bənchi bələ bəchi kɔ num mih ni jiəki lə. A chu baaŋ
finə a?” **21** Jisɔs chukuli i wi a, “Wɔ kabə nəŋki i num mi
wə wi ndzəŋki wi bwili fwu, wɔ tâŋni biɛiŋ biə wɔ kaŋaki,
wɔ gâa kpɔ wiwɔ i bə kifuu, wɔ bi ka kwati kiba num i
bɛiŋ. Wɔ ka fə yakadəiŋ wɔ dzâ ka bîəliki mih.” **22** Sumi
yiwɔ wəkɔ yakadəiŋ, ka dza ka tsəki num a nshɛiŋ nshɛiŋ,
kɔm wi nì kaŋaki lə mbum nalə. **23** Jisɔs ka dzaka i bwa
bu bə mbaŋ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a yi bi ləkə lə i
mi wimbum i liə i ŋkuŋ bi bɛiŋ wə. **24** Mih chu fukuki i
mbɛiŋ a, yi bɔniki alə i kikum i liə i dzəŋə yi nsala wə tsə
si mi wimbum kɔ i liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə.” **25** Bwa bə Jisɔs
bə mbaŋ wəkɔ yi yakadəiŋ, ndzaka wiwɔ fumsi bɔ nalə.
Bɔ bikə i wi a, “Yi kabə num yakadəiŋ, ma ndə bi lansi
bɔiŋ a?” **26** Jisɔs tsɛiŋ bɔ lə, ka dzaka i bɔ a, “I mi wiwɔm,
yələ ləkəki alə. Ayakalə, i Nyɔ gia yidəkɔ kɔkə yə yi ləkəki
i wi.” **27** Bita dzaka i wi a, “Tsɛiŋ, buku bee biɛiŋ bichi ka
biəliki wɔ. Buku bi kwatiki nə?” **28** Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mih
fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a jəbi wə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi
numki i kiŋgbəkɔ kimbum wə i tumi kimfiaŋ wə, mbɛiŋ
bələ mbɛiŋ si biəli mih, bi num lə tə i biŋgbəkɔ wə jwɔfi
ntsɔ bəfa i sakaki chwɔŋbijuŋ bi Islae biə jwɔfi ntsɔ bəfa.
29 Mi wichi wə wi bee juŋ yi, nabə bwa bə nih wi, nabə
jɛ́mi yi, nabə ba wi, bəh nih wi, nabə bwa bu, nabə kikhə
ki, a wi bee kɔm mih, bi kwati lə bəni bəh biɛiŋ kiŋkani

gbi tsə si wi nì kaŋaki. Wi bi kwati tə nəni kə ki bi tsə kaa
kə. (aiōnios g166) 30 Ayakalə, bəni bəduli bà bɔ kɔ i ninshiŋ i
liə bi numki num i jum wə, bəduli bà bɔ kɔ i jum wə i liə
bi numki num i ninshiŋ."

20 Jisəs chu dzaka a, "Ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ aka tikwili widəkɔ
wi nì buku dza kinchəŋəchəŋə tsə i dzɔ bəni bə nəm i jiə
i wi khə. 2 Si wi nì tsə yɛiŋ bɔ, ayaka bəh bɔ ka kɛiŋsi
a wi ni gəm bɔ nchuku nchuku i chəkɔ wə. Wi ka faaŋ
bɔ, bɔ tsə ka nəmki i wi khə. 3 Ayaka jəbi dzə num ka
mbiəŋə bwukə, wi buku tsə yɛiŋ bəni bədəkɔ bɔ numyi i
bɛiŋ i shibɛiŋ a kilələ. 4 Wi dzaka i bɔ a, 'Mbɛiŋ tsâ tə
mbɛiŋ nômki i mih khə, mih ni gəm mbɛiŋ bəh fiɛŋ fiə fi
kpɛiŋniki.' Ayakadəiŋ, bɔ ka tsə. 5 Wi chu buku tsə ka
nshichuŋ, ka chu buku ka mbiəŋə mitali dzɔ a bəni bə
nəm. 6 Ayaka a num ka mbiəŋə mite wə i fijəbi, wi chu
buku tsə yɛiŋ bəni bədəkɔ bɔ numyi. Wi bikə i bɔ a, 'Akɔ
kəm nə mbɛiŋ numyi fa bɛiŋ chəkɔ bichili a kilələ lə a?' 7
Bɔ chukuli a, 'Akɔ kəm mi ka dzɔ dəkə buku i nəm wə.' Wi
ka dzaka i bɔ a, 'Mbɛiŋ bɔŋ tsâ nômki la i mih khə.' 8 A
dzə num i fijəbi, tii khə wiwɔ ka dzə dzaka i fwu wi bəni
bu bə nəm a, wi bôɔŋ bəni bə nəm wi gôm bɔ, wi yîsi
bəh bəni bà bɔ si dzə i jum wə, i tsâ kâasi bəh bà bɔ si
dzə i ninshiŋ. 9 Wi ka yisi i gəmki. Bəni bà bə nì dzɔ i
nəm wə i mbiəŋə mite wə wi gəm bɔ nchuku nchuku. 10
Ayaka bəni bà bə nì yisi dzɔ i nəm wə nì dzə ka kwakaki a
bə ni gəm lə bɔ tsə bədəkɔ bà. Ayakalə, bə gəm bɔ tə a
nchuku nchuku. 11 Bɔ dzɔ ŋgəm wibɔ yisi i shwiŋyiki
tikwili wiwɔ, 12 dzaka a, 'Bəni bələ wɔ si dzɔ i jum wə bɔ
nəm shəŋ a mbiəŋə wimu wə, wɔ gəm buku bɔ a liŋ, num

buku si shi fa, ka muki nəm i chəkə bichili wə wəŋ twɛiŋ
buku.’ **13** Tii khə wiwə chukuli i widəkə i bə kintəəŋ a,
‘Nsɛiŋ wuŋ, mih ka fə dəkə gia yichu yidəkə i wə. Buku
wə si ka kɛiŋsi a wə ni fə nəm wələ i nchuku wimu a?
14 Dzô ŋgəm wa, wə nyâ. A kəŋ mih i gəm bəni bələ bə
dzə i jum wə a liŋ asi mih gəm mbɛiŋ. **15** Mih kaŋaki kə
ŋga i fə gia yə mih kəŋki bəh fiɛŋ fiə akə mfiŋ a? Ma
kindəŋ finiki wə kəm mih baŋyiki kə kaŋ i bəni a?’” **16** Si
Jisəs dzaka yakadəiŋ, ka gəksi a, “Akə asi bəni bà bə kə
i jum wə i liə bi numki bə ninshiŋ, bə ninshiŋ num bə
jum wə.” **17** Asi Jisəs nì yakaki tsəki i Jɛlusalɛm, bəh bwa
bu bə mbaŋ bà jwəfi ntsə bəfa num i dzəh, wi baka gwu
bəh bə, ka dzaka i bə a, **18** “Mbɛiŋ wəkəli, bukumbɛiŋ
yakaki tsəki i Jɛlusalɛm, bə num i tsə nya mi wə yɛli wi kə
Waiŋmi i kaŋ yi bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bə
laniki bənchi bə Nyə, ka bə saka wi, bə təiŋ nsaka a bə
wôə wi, **19** bə ni nya wi i kaŋ yi bəni bà bə kəkə Bəju, bə
suŋu wi, bə twɛiŋ wi bəh ŋgaŋa, ka bə baŋŋ wi i kintasi
wə, a ni num i kaŋ yitali wə Nyə fiəni dzasi wi i kpi wə.”
20 Ayaka nih bwa bə Sɛbide dza dzə yɛiŋ Jisəs bəh bwa bu,
tum binyu i wi nshiŋ i nywa fiɛŋ fidəkə i wi. **21** Jisəs bikə
i wi a, “Wə nəŋki nə?” Wi chukuli i wi a, “Kâka a, a bi
numki i jəbi wə wə bi sakaki ŋkuŋ bia, ma bwa bəŋ bələ
bəfa bi nûm kəmsi i wə kpəŋ, widəkə i tsɛiŋ ya yiləkəli
wə, widəkə i yi kimiəkə wə.” **22** Jisəs chukuli i bwa bəwə
a, “Mbɛiŋ kiəki kə gia yə mbɛiŋ bikəki. Mbɛiŋ kələ i bi mu
bwam wi ŋgəkə wə mih bi mu a?” Bə chukuli a, “Buku
kələ i bi mu.” **23** Wi dzaka i bə a, “Ŋkəŋ mbɛiŋ bi mu lə
bwam wuŋ. Ayakalə, i shinum i tsɛiŋ yiŋ yiləkəli nabə i yi

kimiəkə wə a kɔkə mih i nya i mbɛiŋ. Di biələ kɔ num i
bəni bà Ba wuŋ kɔ num wi kɛiŋsi jiə lɔ i bɔ.” **24** Jɔbi wə
kiŋka ki bwa bə mbaŋ bə Jisɔs bà jwɔfi nì wɔkɔ kɔm gia
yiwɔ, shóm bɔkɔ bɔ kɔm bwa bəfa bəwɔ. **25** Ayakalə, Jisɔs
bɔɔŋ bɔ bəchi, ka dzaka i bɔ a, “Ntə mbɛiŋ kiəki lə a bəni
bə sakani bà bɔ kɔkə Bəju si yaka num i bəni bəbɔ bɛiŋ,
bəni bəbɔ bəmbum chusi ŋga bibɔ num i bɔ bɛiŋ a? **26**
Yəmaka kaŋaki kə i numki yakadəiŋ i mbɛiŋ kintəəŋ. Mi
wə wi nəŋki i num mi wimbum i mbɛiŋ kintəəŋ wi kaŋaki
i num wə wi nɔmki num nɔmni i mbɛiŋ. **27** Mi wə wi
nəŋki i num mi wi ninshiŋ i mbɛiŋ kintəəŋ, wi kaŋaki i
numki mfa i mbɛiŋ. **28** Yi kɔ a liŋ asi mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi nì ka dzə dəkə a bə nômki i wi. Wi nì dzə i nɔmki i
bəni, i nya nɔni ki ka n'yɛlih i yɛlih bəni bəduli i kpi wə.”
29 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ ni bukuki i Jɛliku, mbaŋ wi
bəni ka kwu i wi chɛiŋ. **30** Yi num a, bimfəkə bidɔkɔ bifa a
num bənyuku, bà bɔ nì shiki numki a dzəh kpəŋ, jɔbi wə
bɔ nì wɔkɔ a Jisɔs si tsə wə, bɔ ka wamyiki dzakayi a,
“Bah, Waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit, kwâsi nshɛiŋ i buku wə.” **31** Mbaŋ
wi bəni ka kaŋyi bɔ, dzaka a bɔ bâŋ. Ayakalə, bɔ chu wam
tsə a ninshiŋ, “Bah, Waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit kwâsi nshɛiŋ i buku
wə.” **32** Jisɔs ka num, bɔɔŋ bɔ, bɔ dzə, wi bikə a, “Mbɛiŋ
nəŋki a mih fə nə i mbɛiŋ?” **33** Bɔ chukuli a, “Bah, fâ ma
dzə́kəh yibuku wɛli.” **34** Ayaka nshɛiŋ kwa Jisɔs, wi kɔm
dzə́kəh yibɔ. Akisəkə bɔ ka yɛiŋki di, nyə ka biəliki Jisɔs.

21 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nì kɔmsiki tsəki i Jɛlusalɛm,
bɔ tsə buku i kwili wi Bɛtfajə wə i Ŋkwuŋ wi Kɛiŋ yi Ɔlif
wə, wi ka faaŋ bwa bu bə mbaŋ bədɔkɔ bəfa, **2** dzaka i
bɔ a, “Mbɛiŋ tsâ i kwili wi ninshiŋ wəyaka wə. Jɔbi wə

mbɛiŋ tsə, mbɛiŋ ni yɛiŋ nih njakas num bə shu bəh waiŋ
wi, num wi num kɔmsi i yi kpɛiŋ, ma mbɛiŋ shwâli dzâ
bəh yi i mih. **3** Mi widəkɔ ka bikə a mbɛiŋ shwaki yi
kɔm nə, mbɛiŋ chukuli a Bah kaŋaki lə nɔm bəh yi, wi
ni bee yi akisəkə mbɛiŋ dzɔ dzə bəh yi." **4** Gia yələ nì
num i fə a yi dzâ kpêiŋ asi mi wi ntum wi Nyɔ widəkɔ nì
fukuki, dzaka a, **5** "Mi dzâka i kwili wi Sayəŋ a, 'Mbɛiŋ
tsɛiŋ, ŋkuŋ wimbɛiŋ si wi dzəki i mbɛiŋ. Wi kɔ wi shishi
gwu yi i kuku, yaka i njakas wə, a num waiŋ njakas, yi
kɛiŋ yinchiŋ.'" **6** Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ ka tsə fə asi wi
si dzaka. **7** Bɔ dzɔ dzə bəh njakas wiwɔ tasi bəh waiŋ,
jiə bəmbuŋ bəbɔ i yi bɛiŋ, Jisɔs yaka num i yidəkɔ bɛiŋ
ka tsəki. **8** Mbaŋ wi bəni bəduli ka təkɔki tsəki bəmbuŋ
bəbɔ i dzəh, bədəkɔ fakayi cha yi kɛiŋ təkɔ. **9** Mbaŋ wə
wi nì tsəki i Jisɔs nshiŋ bəh bà bɔ nì biəliki wi i jum wə
wili a, "Lililі, kiŋkəksi kɔ i waiŋ ŋkuŋ Dɛbit wə ɔɔɔ! Ma
kimbɔiŋsi ki Nyɔ dzə i mi wə wi dzəki i yɛli wi Bah wə
ɔɔɔ! Lililі, kiŋkəksi kɔ i Nyɔ wi bɛiŋ wə ɔɔɔ!" **10** Jisɔs tsə
buku i Jɛlusalɛm, kwili wiwɔ wichi nəŋni. Ayaka bəni ka
kaiŋyiki, bikəyi a, "Wələ kɔ ndə a?" **11** Mbaŋ wə chukuli
a, "Akɔ mi wi ntum wi Nyɔ wə Jisɔs wə wi nyə i kwili wi
Nasali wə i Galili." **12** Jisɔs nì tsə liə i təkɔ wi juŋ yi fəni yi
gia yi Nyɔ mə, kəŋŋ bəni bəchi bà bɔ nì taŋniki bəh bà bɔ
nì taŋki biɛiŋ, beeŋsi bibaŋ biə bəni nì kwuniki kpɔ yɛiŋ,
bəh biŋgbəkɔ bi bəni bà bɔ nì taŋniki bibumi. **13** Wi nì
kəŋŋki yaka dzaka i bɔ a, "Yi kɔ bə nyaka i kiŋwakti wə, a
Nyɔ dzakaki a, 'Bə bi bɔɔŋki juŋ yiŋ a juŋ yi tsani.' Mbɛiŋ
ka fiəni yi a yi chu taa wi bəji." **14** Jisɔs num i juŋ yi fəni
yi gia mə, bimfəkə bəh bəŋgbɔ nyani ni dzəki i wi, wi

chuku bɔ. **15** Ayakalə, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà
bɔ nì laniki bənchi bə Nyɔ ka yɛiŋ gia yi kaŋyini yə wi nì
fəki, bəh si bwa bənchiŋ bənchiŋ wiliki i juŋ yi fəni yi gia
mə, dzakayi a, "Lililі, kiŋkəksi kɔ i waiŋ ŋkuŋ Dɛbit wə
ɔɔɔ," bɔ ka bəksi lɔ tɔɔ. **16** Bɔ ka bikə i Jisɔs a, "Wɔ wəkəki
alə gia yə bwa bələ dzakaki a?" Wi chukuli i bɔ a, "Aaŋ,
mih wəkəki lə. Yi kɔ a mbɛiŋ ka num fa dəkə gia yə bə nì
nyaka a, 'Nyɔ kɔ wi fə kiŋkəksi kindzɔŋni kə ki kɔ ki tsə
bwili fwu a ki bukuki i dzaka ki bwa bənchiŋ bənchiŋ
wə, bəh i dzaka ki bwa bà bɔ kɛiŋki bɔ mah mbɛiŋŋ a?'"
17 Jisɔs ka dza nyə bee bɔ fɛiŋ ka buku nyə i kwili wiwɔ
kintəəŋ, ka tsə i di bi Bɛtani wə, nɔ fɛiŋ. **18** A dzə num
kinchwəŋənchwəŋə, asi Jisɔs nì fiəniki tsəki i kwili wi
Jɛlusalɛm wə, dzɔŋ wɔɔ wi. **19** Wi yɛiŋ kpɛiŋ widəkɔ wi
num kəmsi i dzəh, num bə si dzi lə mintam miwɔ, wi ka
tsə fɛiŋ, nəki yɛiŋ kə fiɛŋ fidəkɔ i yɛiŋ bɛiŋ, wi yɛiŋ a
num a bidzɛni i yɛiŋ wə shəŋ. Ayaka wi ka liŋŋ kpɛiŋ
wiwɔ dzaka a, "Kiə mintam bi ma chu lansi wûm i wɔ
wə!" Akisəkə, kpɛiŋ wiwɔ ka kpiyi. **(aiōn g165)** **20** Jɔbi wə
bwa bə mbaŋ bə Jisɔs yɛiŋ yakadəiŋ, dzaka wɔm bɔ. Ayaka
bɔ ka dzakayi a, "Kpɛiŋ wiwɔ nyani dəiŋ ka wi kpiyi lɔ
akisəkə lə a?" **21** Jisɔs chukuli i bɔ a, "Mih fukuki ŋkɔŋ i
mbɛiŋ a, mbɛiŋ ka jiə shɔm i Nyɔ wə, mbɛiŋ məŋni kə,
mbɛiŋ ma ni fə shəŋ a gia yə mih fə i kpɛiŋ wələ. Ayaka
mbɛiŋ ka kɔŋ i dzaka i ŋkwuŋ wələ a, 'Mûku gwu ya fa ma
wɔ tsâ gbô i kinchwɔ kimbum wə,' ma yi ni num ayaka.
22 Ayaka kɔŋ a numki na finaiŋ fiɛŋ fiə mbɛiŋ nywaki i
ntsa wə, ma mbɛiŋ ni kwati i jɔbi wə mbɛiŋ jiə shɔm i
Nyɔ wə." **23** Jisɔs chu fiəni tsə liə i juŋ yi fəni yi gia wə,

bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ sakaki tumi ki Bəju
dzə yɛiŋ si wi laniki bəni, ka bikə i wi a, “Wɔ dzɔ faiŋ
ŋga na ka wɔ fəki gia yələ a? A nya ndə ŋga biwɔ i wɔ
a?” **24** Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mih tə ki bikəki lə kimbikə i
mbɛiŋ. Mbɛiŋ ka chukuli mih, mih ka ni fuku i mbɛiŋ mi
wə wi nya ŋga a mih fə̂ki gia yələ. **25** Jɔn nì juliki bəni i
bɔkɔ num ŋga biwɔ nyə faiŋ? Bi nì nyə i bɛiŋ, ma nì nya
mi wiwɔm a?” Si wi bikə yaka, bɔ ka yisi i dzakayiki a
bɔ bɔ a, “Bukumbɛiŋ ka chukuli a bi nì nyə i bɛiŋ, wi ni
bikə i bukumbɛiŋ a aka fə nə ka bukumbɛiŋ ma bum i Jɔn
a? **26** Ayakalə, bukumbɛiŋ kɔkə i chukuli a, ‘A nì nya mi
wiwɔm,’ kɔm bukumbɛiŋ lwaki mbaŋ wi bəni, kɔm bɔ
bəchi nì kɔ num bɔ bum a Jɔn kɔ mi wi ntum wi Nyɔ.”
27 Ayakadəiŋ, bɔ ka chukuli i Jisɔs a, “Buku kiəki kə.”
Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Yaka mih tə ki fukuki kə i mbɛiŋ
mi wə wi nya ŋga biwɔ i mih ka mih fəki gia yələ.” **28**
Jisɔs tsə a ninshiŋ bikə a, “Mbɛiŋ kwakaki a nə kɔm yələ?
Mi widəkɔ nì kaŋaki lə bwa bənyuku bəfa. Wi nyə tsə i
waiŋ wi ninshiŋ wə, dzaka i wi a, ‘Waiŋ wuŋ, lâ tsâ shî
nə̂mki i khə daiŋ.’ **29** Wi chukuli a, ‘Mih laki kə.’ Ayakalə,
wi baaŋ ka fiəni kwuni shɔm yi ka la tsə i fɛiŋ khə. **30**
Mi wiwɔ tsə i wi kɔmsini wə ka dzaka tə a gia yə wi si
dzaka i wi i ninshiŋ wə. Wi chukuli i wi a, ‘Mih ki laki lə
ba wuŋ.’ Ayakalə, wi nəki la kə. **31** I kintəəŋ ki bwa bələ
bəfa wə, akɔ winaiŋ wi nì fə gia yə ba wi nì nəŋki a?”
Bɔ chukuli a, “Akɔ wi ninshiŋ wə.” Jisɔs ka dzaka i bɔ a,
“Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, bəni bə kwani kiŋwakti bəh
bəkaŋa bə təkəlini si liə tsə lɔ i ŋkuŋ bi Nyɔ wə i mbɛiŋ.
32 Mih dzakaki lə kɔm Jɔn Njulibɔkɔ nì kɔ wi dzə chusi

dzəhh yi chəŋ i mbɛiŋ, mbɛiŋ nəki bum kə wi, ayakalə
bəni bə kwani kiŋwakti bəh bəkaŋa bə təkəlini bum wi.
Ayaka i jəbi wə mbɛiŋ nì yɛiŋ na si bɔ bum yaka, nəki
kwuni kə shóm yimbɛiŋ i bum tə i wi." **33** Jisɔs chu dzaka
a, "Mbɛiŋ chu wəkɔ ndi widəkɔ. Mi widəkɔ nì nəm khə wi
mintam wə bə kɛiŋsiki mbi yɛiŋ, ka ta fiəli mbaiŋ, chum
kishwa kə bə ni dəŋki mintam mbi buku yɛiŋ, ka maa
kibaŋ ki mi wə wi ni chəniki khə wiwɔ, ka jiə bəni i yɛiŋ
khə, ka nyə tsə i tumi kidəkɔ wə. **34** Jəbi wə bə si kəh
mintam miwɔ dzə kpɛiŋ, wi fâaŋ bəni bu bə nəm i bəni bà
wi nì jiə i yɛiŋ khə, a bɔ tsâ dzô mmu mintam. **35** Ayaka
bɔ tsə, bəni bà wi nì jiə i yɛiŋ khə kwa bɔ, twɛiŋ widəkɔ,
wɔɔ widəkɔ, tumyi widəkɔ bəh kitəh. **36** Wi chu faaŋ bəni
bə nəm bədəkɔ bɔ du tsə bə ninshiŋ bà, bəni bəwɔ chu fə
a liŋ asi bɔ si fə bəh bə ninshiŋ bà. **37** Si yəmaka nì tsə
wi faaŋ num waiŋ wi, kwaka a bɔ ni tsə kəksi lə waiŋ
wi ŋgaiŋ wələ. **38** Ayakalə, wi tsə, bəni bə nəm bəwɔ ka
yɛiŋ wi, dzaka a bɔ bɔ a, 'Wələ kɔ ndzi kwili wi khə wələ.
Mbɛiŋ dzâ ma bukumbɛiŋ wɔ̂ɔ wi ka bə dzi biɛiŋ bi.' **39**
Ayaka bɔ kwa guku buku bəh wi yɛiŋ khə, ka wɔɔ." **40** Si
Jisɔs dzaka yakadəiŋ, ka bikə a, "Tii khə wələ jəbi wə wi bi
dzə wi bi fə dəiŋ bəh bəni bəwɔ a?" **41** Bɔ chukuli a, "Wi
bi dzə kaasiki lə minyamni miwɔ, wi jiə bəni bədəkɔ i
yɛiŋ khə bà bɔ bi nyaki mmu mintam i jəbi wi kəhni wə."
42 Jisɔs bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ ka num fa dəkə i Kiŋwakti ki
Nyɔ wə a, 'Təh wə bəni bə maani nì nəiŋ, akɔ wi wə wi nì
fiəni chu təh wi bu wi juŋ a? Yələ kɔ mfə wi Bah, buku ka
tsɛiŋki num bəh ŋkaiŋyi' a? **43** Ayakadəiŋ mih fukuki i
mbɛiŋ a, Nyɔ bi dzɔ bwili lə ŋkuŋ bi i kaŋ yimbɛiŋ wə, wi

nya num i kitumi kə ki kɔ i fəki si wi nəŋki.” **44** [“Na ndə
wə wi bi gbɔki i təh wələ wə, wi mi wiwɔ bi shakyi i biŋka
wə, ayaka təh wiwɔ ka bi gbɔ i mi bɛiŋ, ma wi ni gɔksi
wi i kwɔŋɔ wə.”] **45** Si Jisɔs ti ndi wiwɔ yakadəiŋ, bətii
mfə gia bəmbum bəh Bəfalasi wɔkɔ, ka kiə a wi ti kɔm bɔ
ŋgaiŋni. **46** Bɔ ka nəŋki i kwa wi, ayakalə, fiəni lwa mbaŋ
wi bəni, kɔm mbaŋ wiwɔ nì dzɔki Jisɔs a wi kɔ na mi wi
ntum wi Nyɔ.

22 Jisɔs chu dzaka i bɔ i bəndi wə, widɔkɔ num a, **2** “Bə
kɔ i fəkəni ŋkuŋ bi bɛiŋ bəh ŋkuŋ widɔkɔ wə wi nì sisi
dzini bi ndzɔ wi miŋkpaŋ wimfiaŋ i waiŋ wi wi nyukuni.
3 Wi faaŋ bəchinda bu a bɔ tsâ bɔ̂ɔŋ bəni bà wi ni laka bɔ
i dzini bi ndzɔ wi miŋkpaŋ wimfiaŋ biələ wə a bɔ dzâ.
Ayakalə, bəchinda bà tsə bəni bəwɔ nəki dzə kə. **4** Wi
chu faaŋ bəchinda bədɔkɔ ka dzaka i bɔ a, ‘Mbɛiŋ tsâ
fûku i bəni bà mih ni laka bɔ i dzini bi ndzɔ wi miŋkpaŋ
wimfiaŋ biələ wə a bɔ wɔ̂kɔ, a mih kɔ mih kɛiŋsi lɔ dzɛiŋ,
ka kum nyám yi bwilini bəh dɔmi bi bwa bə nyám. Mih
kɛiŋsi lɔ biɛiŋ bichi, a bɔ dzâ bini wə.’ **5** Ayakalə, bɔ tsə,
bəni bəwɔ chasi bɔ nəki tsə kə. Widɔkɔ la i khə wi wə,
widɔkɔ la shi yi. **6** Kiŋka ki bəni bədɔkɔ kwa bəchinda
bədɔkɔ chəbsi bɔ, ka wɔɔyi. **7** Shɔm bɔkɔ ŋkuŋ wiwɔ, wi
faaŋ bəni bu bə jum, bɔ tsə laksi bəni bəwɔ bà bɔ wɔɔyi
bəchinda bu, ka kpa kwili wibɔ. **8** Si wi fə yakadəiŋ, ka
dzaka i bəchinda bu a, ‘Mih kɔ mih kɛiŋsi lɔ dzini bi ndzɔ
wi miŋkpaŋa wimfiaŋ. Ayakalə, bəni bà mih ni laka bɔ
kɔkə bəni nalə kpaaa. **9** Mbɛiŋ tsâ i bi ntasi bi dzə́h yichi
wə, mbɛiŋ lâka bəni bəchi bà mbɛiŋ ni yɛiŋ, a bɔ dzâ i
dzini bi ndzɔ wi miŋkpaŋa wimfiaŋ biələ wə.’ **10** Bəchinda

bəwɔ ka buku tsə i dzə́h yichi wə, juŋni bəni bəchi bə̀
bɔ ni yɛiŋ, bəni bə ndzɔŋni bəh bə chu dzə bəh bɔ fɛiŋ.
Juŋ yi ndzɔ wi miŋkpaŋa yiwɔ jikə bəh bəni. **11** Ŋkuŋ
dza liə i juŋ yi ndzɔ wi miŋkpaŋa yiwɔ wə i yɛiŋ bəni bə̀
bɔ dzə i dzini biwɔ wə, ka yɛiŋ mi widəkɔ wi num maka
wi ləh mbuŋ wi ndzɔni wi miŋkpaŋa. **12** Wi bikə i wi a,
'Nsɛiŋ wuŋ, wɔ nyani dəiŋ i liə fa wɔ kaŋa kə mbuŋ wi
bini a?' Mi wiwɔ kpichumi a mɔɔŋ. **13** Ŋkuŋ ka dzaka i
bəchinda bu a, 'Mbɛiŋ kâŋa kaŋ yi bəh gvu yi, mbɛiŋ lɔ̂
wi i biŋ bi jisi wə, i di biə bəni bi dəki dzi jəŋ.'" **14** Si Jisɔs
dzaka yakadəiŋ, ka dzaka a, "Ma mbɛiŋ kî̂əki a Nyɔ bɔɔŋ
bəni bəduli, ayakalə wi sabibwili a twɛsi." **15** Bəfalasi ka
nyə tsə kɛiŋsi si bɔ ni fə Jisɔs fini bəh ndzaka ka bɔ kwa
wi. **16** Bɔ ka faaŋ bwa bəbɔ bə mbaŋ bəh bəni i mbaŋ
wi Ŋkuŋ Hɛlɔd i Jisɔs. Bɔ tsə dzaka i wi a, "Mi wi lanini
buku kiəki lə a wɔ kɔ mi wi ŋkɔŋ, wɔ laniki bəni bəh dzə́h
yi Nyɔ biəli ŋkɔŋ. Wɔ si lansi dzɔ kə a mi widəkɔ kɔ chi
chi, kɔm wɔ si lansi tsɛiŋ kə mi kɔm fiɛŋ fiə wi kɔ fi.
17 Fuku i buku i liə gia yə wɔ kwakaki. Nchi bumki lə a
bukumbɛiŋ lɔ̂ɔki kiŋwakti i Kaysa ŋkuŋ wi Lum, ma bə
ma lɔ̂ɔki a?" **18** Ayakalə, Jisɔs kiə gia yə bɔ finiki bəh yi,
ka dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ bəni bələ mbɛiŋ dzakaki chi fə
chi, mbɛiŋ taaŋki mih kɔm nə? **19** Mbɛiŋ dzə bəh kpɔ wə
mbɛiŋ si lɔɔ kiŋwakti yɛiŋ mih yɛiŋ." Bɔ dzə bəh dzəkəh
wi kpɔ, nya i wi. **20** Jisɔs bikə i bɔ a, "Fwu wələ bəh yɛli
wələ yɛiŋ kɔ wi ndə?" **21** Bɔ chukuli a, "Akɔ wi Kaysa."
Wi ka dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ nyâki i Kaysa fiɛŋ fiə fi kɔ
fi Kaysa, mbɛiŋ nyâki i Nyɔ fiɛŋ fiə fi kɔ fi Nyɔ." **22** Si
bɔ nì wəkɔ yi yakadəiŋ, dzaka wɔm bɔ. Bɔ ka bee wi ka

nyəki a nyəni. **23** A chəkɔ biwɔ wə, Bəsadusi nyə dzə i
Jisɔs wə. Bəsadusi bələ kɔ mbaŋ wi bəni bà bɔ si dzaka a
bəni bi dza kə i kpi wə. Si bɔ dzə, ka bikə i Jisɔs a, **24** "Mi
wi lanini, Muses nì dzaka a, 'Mi ka kpi wi kaŋa kə waiŋ
bəh kpə wi, waiŋnih wi kaŋaki i nôsi miŋkpaŋa wiwɔ ka
bɔ wi bwô bwa i yɛli wi ŋkwu wiwɔ wə.' **25** I liə, bwa bə
mi widəkɔ nì kələ nanitaŋ. Wi ninshiŋ bi dzɔ miŋkpaŋa,
wi nyani dzə kpi maka bɔ wi kwati waiŋ, bee kpə wi i
waiŋnih wi wi kɔmsini. **26** Yi num ayaka i wi kɔmsini
wiwɔ, bəh i shi buku i bà nanitaŋ bəchi. **27** Si yəmaka nì
tsə miŋkpaŋa wiwɔ bɔŋ kpi. **28** I liə si bɔ bəchi nanitaŋ nì
kɔ bɔ nəsi lɔ miŋkpaŋa wiwɔ, a bi numki i chəkɔ biə bəni
bi dzaki i kpi wə, miŋkpaŋa wiwɔ bi numki kpə ndə a?"
29 Jisɔs chukuli i bɔ a, "Mbɛiŋ kɔ na fikpəŋ bəh ŋga, num
kɔm mbɛiŋ kiəki kə gia yə bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə.
Nabə i kiə tə ŋga bi Nyɔ. **30** Ma mbɛiŋ kîəki a, a bi numki i
chəkɔ biə bəni bi dzayiki i kpi wə, bənyuku bəh bəkaŋa bi
chu chiŋni kə i ndzɔ wi bəkaŋa wə, bəni bi chu nyaki kə
bwa bəbɔ i chiŋni i ndzɔ wi bəkaŋa wə. Bə bi numki aka
bəchinda bə Nyɔ i bɛiŋ. **31** Ayaka i dzaka kɔm ndza wə
bəni bi dzayiki i kpi wə, mbɛiŋ ka num fa Kiŋwakti ki Nyɔ
i wəkɔ gia yə wi dzakaki i mbɛiŋ a? Nyɔ nì dzaka a, **32** 'Akɔ
mih Nyɔ wi Ablaham bəh wi Ayjik bəh wi Yakəb.' Yi num
a Nyɔ kəkə Nyɔ wi bəŋkwu, wi kɔ Nyɔ wi bəni bəwəm."
33 Jəbi wə mbaŋ wə wi nì kɔ fɛiŋ wəkɔ gia yə Jisɔs dzaka,
dzaka wəm bɔ bəh nlani wi. **34** Jəbi wə Bəfalasi nì dzə
wəkɔ a Jisɔs baŋ dzaka ki Bəsadusi, bɔ juŋni gwu yibɔ ka
dzə i yɛiŋ wi. **35** Mi widəkɔ i bɔ kintəəŋ wə wi nì lansiki
kiəki bənchi bə Nyɔ, ka məmsi wi bəh kimbikə kidəkɔ a,

36 “Mi wi lanini, nchi wi ləkəli wə wi tsəki bənchi bəchi
kɔ winaiŋ a?” **37** Jisəs chukuli i wi a, “Nchi wə wi ləkəli kɔ
wə wi dzakaki a, ‘Kôŋ Bah Nyɔ wa bəh shəm ya yichi, nyâ
gwu ya i wi yichi, jîə mfi bia i wi bichi.’ **38** Wələ kɔ nchi
wi ləkəli wi ninshiŋ wə wi tsəki bənchi bəchi. **39** Wə wi
kəmsiki i wi, kɔ aka wi. Wi num a, ‘Wɔ kôŋki mi wə wi kɔ
kəmsi i wɔ kpəŋ asi wɔ kəŋki gwu ya.’ **40** Gia yichi yə yi kɔ
i Kiŋwakti ki Bənchi wə, bəh yə yi kɔ i Biŋwakti bi bəni bə
ntum bə Nyɔ wə, bɔ kɔ a bənchi bəfa bələ kintəəŋ.” **41** Asi
Bəfalasi nì kɔ bɔ juŋni dzə fɛiŋ, Jisəs ka dza bikə kimbikə
kidəkɔ i bɔ a, **42** “Mbɛiŋ kwakaki a nə kəm Kimbwili wə
Nyɔ nì kaka a? Mbɛiŋ kwakaki fimbɛiŋ a wi kɔ waiŋ ndə?”
Bɔ chukuli a, “Akɔ waiŋ ŋkuŋ Dɛbit.” **43** Jisəs fiəni bikə i
bɔ a, “Si akɔ waiŋ ŋkuŋ Dɛbit yi ka nyani dəiŋ a Kiŋ'waka
ki Nyɔ fə Dɛbit bɔɔŋki wi a Bah wi ŋgaiŋ a? Dɛbit nì dzaka
a, **44** ‘Bah Nyɔ nì dzaka i Bah wuŋ a, wi shînum i tsɛiŋ yi
yiləkəli wə, i tsâ bûku jəbi wə wi bi nəsi bəmbaiŋŋni bu
wi təmyi gvu yi i bɔ bɛiŋ.’ **45** Dɛbit kabə bɔɔŋki wi a Bah
wi ŋgaiŋ, wi fiəni nyani dəiŋ ka wi numki waiŋ wi a?”
46 Si Jisəs dzaka yakadəiŋ, mi widəkɔ nəki kaŋa kə gia i
chukuli i wi. Na i yisi chəkɔ biwɔ, mi widəkɔ na chu məm
i bikə wi bəh kimbikə kidəkɔ.

23 Jisəs ka dza dzaka i mbaŋ wi bəni bəh bwa bu bə
mbaŋ a, **2** “Bəni bà bɔ laniki bənchi bəh Bəfalasi kɔ bəni
bà bɔ num i kiŋgbəkɔ ki Muses wə. **3** Ayakadəiŋ, yi kɔ a,
mbɛiŋ wôkəki gia yichi yə bɔ fukuki i mbɛiŋ, mbɛiŋ fâ.
Ayakalə, kiə mbɛiŋ ma fəki gia yə bɔ fəki, kəm bɔ fukuki
chi, fə chi. **4** Bɔ si dza kaŋa bəntiə bà bɔ jiki tsəki ŋga bi
bəni, jikli bəni yɛiŋ, na bɔ mwi kəbi i təbi na waiŋkpaŋ

i gamti bɔ. **5** Gia yichi yə bɔ fəki kɔ a bəni yɛiŋki bɔ.
Mintaiŋtaiŋ bibɔ bi Kiŋwakti ki Nyɔ num na bimbum.
Dzaka kijəŋ kibɔ ki bəmbuŋ num na bi dəəŋ. **6** Bɔ si tsə i
bini wə kɔŋ i numki a i di biə bəni ni kɔksiki bɔ yɛiŋ,
bɔ si tsə i júŋ yi tsani wə kɔŋ a numki num a biŋgbɔkɔ
bi ninshiŋ wə. **7** Bɔ si kɔŋ tə i nyaniki i kidi ki shi wə
bəni bəni bɔ, chu kɔŋ tə a bəni bɔ̂ɔŋki bɔ a Bəlabay. **8**
Ayakalə, kiə mi ki bûm kə a bəni bɔɔŋki wi a Labay, kɔm
mbɛiŋ kaŋaki a Mi wi Lanini wimu shəŋ, mbɛiŋ bəchi kɔ
bwa bə nih wimu. **9** Kiə mbɛiŋ ki bɔ̂ɔŋ kə mi widɔkɔ i fa
kuku a, akɔ Ba wimbɛiŋ, kɔm mbɛiŋ kaŋaki a Ba wimbɛiŋ
wimu wə wi kɔ bɛiŋ. **10** Kiə mi ki bûm kə a bə bɔɔŋki
wi a Tikwili, kɔm Tikwili wimbɛiŋ kɔ a wimu wə wi kɔ
Klistus. **11** Mi wimbum i mbɛiŋ kintəəŋ kaŋaki i nûmki mi
wə wi nɔmki i mbɛiŋ. **12** Na ndə wə wi yaksiki gwu yi,
Nyɔ bi shisiki lə wi, na ndə wə wi shisiki gwu yi, Nyɔ bi
yaksiki lə wi. **13** Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ, mbɛiŋ bəni
bà bɔ laniki bənchi bəh mbɛiŋ Bəfalasi. Mbɛiŋ kɔ bəni
bà bɔ dzakaki chi, fə chi! Mbɛiŋ numki i bəni nshiŋ kəŋ
baŋ dzəh yə yi liəki i ŋkuŋ bi bɛiŋ wə. Mbɛiŋ kɔŋ kə i liə
i yɛiŋ wə, chu baŋ dzəh i bəni bà bɔ kɔŋki i liə yɛiŋ. [
14 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ, mbɛiŋ bəni bà bɔ laniki
bənchi bəh mbɛiŋ Bəfalasi. Mbɛiŋ sɛiŋsiki biɛiŋ bi bəkaŋa
bəŋkwu, ka kwayiki fəki bəh bəntsa bədəəŋ. Mbɛiŋ kîə a
ŋgəkə wimbɛiŋ bi gumi tsə lə wi bəni bədɔkɔ.] **15** Ŋgəkə
wimbum kɔ wimbɛiŋ, mbɛiŋ bəni bà bɔ laniki bənchi bəh
mbɛiŋ Bəfalasi. Mbɛiŋ kɔ bəni bà bɔ dzakaki chi, fə chi!
Mbɛiŋ si dza nyani tumi kichi chu daŋ bɔ́kɔ yimbum alə
a mbɛiŋ nəŋki mi wimu a wi fiəni chu mi wimbɛiŋ wi

bumni, jəbi wə wi fiəni chu mi wimbɛiŋ wi bumni, mbɛiŋ chu fiəni fə wi, wi fɔɔ num fəni, wi ka numki mi wi gbuku wimbum aka mbɛiŋ. **(Geenna g1067)** **16** Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ. Mbɛiŋ kɔ bimfəkə dzaka a mbɛiŋ chusiki dzəh i bəni! Mbɛiŋ kɔ bəni bà bɔ dzakaki a, 'A mi ka dzaka gia, kaiŋ yɛli wi juŋ yi fəni gia, a yəmaka məŋ gia yidəkɔ. Ayakalə, mi ka dzaka gia yidəkɔ ka kaiŋ num i yɛli wi chwaka ki kpɔ ki juŋ yi fəni yi gia mə, yaka ka wi kaŋaki i fə gia yə wi si dzaka ka kaiŋ.' **17** Bimfəkə biələ! Mbɛiŋ kɔ biyuŋ! Fiɛŋ fiə fi kpaliki tsəki fidəkɔ kɔ fi naiŋ a? Fi kpalini kɔ chwaka ki kpɔ ki baiŋni, ma juŋ yi fəni yi gia yə yi fəki chwaka kiwɔ ka ki numki fiɛŋ fiə fi kɔ fi Nyɔ a? **18** Mbɛiŋ dzaka tə a, 'Mi ka dzaka gia ka kaiŋ i yɛli wi tɔŋ wi fəni wi gia wə, ma yi numki kə gia yidəkɔ. Ayakalə, mi ka dzaka gia yidəkɔ ka kaiŋ num i yɛli wi fiɛŋ fiə wi nya kiyəŋni yɛiŋ, ma wi kaŋaki i fə gia yiwɔ asi wi dzaka ka kaiŋ.' **19** Bimfəkə biələ! Fiɛŋ fiə fi kpaliki tsəki fidəkɔ kɔ fi naiŋ a? Akɔ kinya kə, ma tɔŋ wi fəni wi gia wə wi fə ka kinya kiwɔ ni numki biɛiŋ biə bi kɔ bi Nyɔ a? **20** Gia yə yi kɔ, kɔ a, mi ka kaiŋ i yɛli wi tɔŋ wi fəni wi gia wə, ma yi numki a wi kaiŋ yaka ka kaiŋ tasi bəh biɛiŋ bichi biə bi kɔ i tɔŋ wi fəni wi gia wə. **21** Mi ka kaiŋ i yɛli wi juŋ yi fəni yi gia wə, ma yi numki a wi kaiŋ yaka ka kaiŋ tasi i Nyɔ wə wi nəki yɛiŋ dzu. **22** Mi wə wi kaiŋ num i tumi ki bɛiŋ wə, ma yi numki a wi kaiŋ num i kiŋkii ki Nyɔ wə, bəh wi Nyɔ wə wi num yɛiŋ bɛiŋ. **23** Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ bəni bà bɔ laniki bənchi bəh mbɛiŋ Bəfalasi. Mbɛiŋ kɔ bəni bà bɔ dzakaki chi, fə chi! Mbɛiŋ si nya kimbu kimu i jwəfi kintəəŋ i Nyɔ i biɛiŋ bi jwa biə mbɛiŋ kəkəki jiə i jwa wə,

ayakalə mbɛiŋ tsɛiŋ kə gia yi ləkəli yə nchi dzakaki kɔm
yi a mbɛiŋ fâki, yə yi kɔ i fâki gia yi chəŋ i bəni, kwâsi
nshɛiŋ i bəni, jîə shɔm i Nyɔ. Mbɛiŋ si kaŋaki i fâki gia
yələ yichi bee kə yidɔkɔ. **24** Bimfəkə biə bi chusiki dzəh i
bəni! Mbɛiŋ yəliki bwiliki michuchu i mbi wə, ayakalə
yiŋni məyi mu num nyam yimbum! **25** Ŋgəkə wimbum
kɔ wimbɛiŋ mbɛiŋ bəni bà bɔ laniki bənchi bəh mbɛiŋ
Bəfalasi. Mbɛiŋ kɔ bəni bà bɔ dzakaki chi, fə chi! Mbɛiŋ
wɔkɔki kibwam bəh bətasa i gwu wə, ayakalə kintəəŋ
kiwɔ num ki jikə bəh biɛiŋ biə mbɛiŋ lɔkɔ i bəni bəh biə
mbɛiŋ bukuki bəh dzə́kəh yɛiŋ. **26** Bimfəkə bi Bəfalasi,
mbɛiŋ yisi wôkɔ kibwam bəh bətasa i numə, ka bi baiŋki
tə i gwu wə. **27** Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ mbɛiŋ bəni bà
bɔ laniki bənchi bəh mbɛiŋ Bəfalasi. Mbɛiŋ kɔ bəni bà
bɔ dzakaki chi, fə chi! Mbɛiŋ kɔ aka júm yə bə kɔ num
bə kɛiŋsi fiaŋsi yi bəh fiəŋ yi baiŋ ndzɔŋ i dzəkəh wə,
ayakalə i yɛiŋ kintəəŋ num yi jikə bəh biŋkuŋu bi bəni bə
kpili bəh biɛiŋ bi kinyɛŋ bichi. **28** Ayaka yi kɔ tə a liŋ
si mbɛiŋ chusiki gwu i bəni nshiŋ a mbɛiŋ kɔ bəni bə
chəŋ, ayakalə i kintəəŋ, num mbɛiŋ jikə bəh mfwɔkyi bəh
nɔni kichu. **29** Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ mbɛiŋ bəni bà
mbɛiŋ laniki bənchi bəh mbɛiŋ Bəfalasi. Mbɛiŋ kɔ bəni
bà bɔ dzakaki chi, fə chi! Mbɛiŋ maaki júm yi bəni bə
ntum bə Nyɔ, kɛiŋsi ndzɔŋ júm yi bəni bà bɔ nì kaŋaki
nɔni ki chəŋ. **30** Mbɛiŋ fəki yakadəiŋ dzaka a, 'A nì kɔ a
buku numki i jəbi wi bətii bəbuku wə, ma buku nì ka ləkə
dəkə kaŋ yibuku i gia yə bɔ nì fəki wɔɔyi bəni bə ntum bə
Nyɔ.' **31** Mbɛiŋ dzakaki yakadəiŋ, dzaka num kɔm i gwu
yimbɛiŋ wə tɔbi bəh dzaka kimbɛiŋ a mbɛiŋ kɔ bwa bə

bəni bà bɔ nì wɔɔyiki bəni bə ntum bə Nyɔ. 32 Mbɛiŋ tsə̂
bəh nɔm i ninshiŋ mbɛiŋ kâasi nɔm wə bətii bəmbɛiŋ nì
yisi! 33 Júŋŋ yələ! Bwa bə fə́kəh bələ! Mbɛiŋ kwakaki a
mbɛiŋ bi numki lə maka bə jiə mbɛiŋ i gbuku wimbum
wə a? (Geenna g1067) 34 Si yi kɔ yakadəiŋ, mih faaŋ bəni bə
ntum bə Nyɔ i mbɛiŋ bəh bəni bə mfi bəh bəni bə lanini
bənchi. Mbɛiŋ bi wɔɔyi bədɔkɔ, baŋŋyi bədɔkɔ i kintasi
wə, twɛiŋ bədɔkɔ i júŋ yimbɛiŋ yi tsani mə, bwaŋ gvu i
bədɔkɔ chɛiŋ i kikwili kichi kə bɔ tsəki fɛiŋ. 35 Mbɛiŋ bi
fəki yakadəiŋ ka mwa mi bəni bəchi bà bɔ nì nɔki nɔni
ki chəŋ fa kuku bà bə nì wɔɔyi bi numki i mbɛiŋ fuŋ.
Mwa mələ bi numki i mbɛiŋ fuŋ i yisi i Abɛl wə bə nì wɔɔ
wi kaŋa kə ŋgəkə widɔkɔ, i tsə buku i Sakalia wə waiŋ
Belekaya wə mbɛiŋ nì wɔɔ i fintəŋ ki juŋ yi fəni yi gia wə
bəh i tɔŋ wi fəni wi gia wə. 36 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a,
lɔiŋ wi gia yələ bi kwati lə ŋgɔkɔ wi liə wələ." 37 Si Jisɔs
dzaka lə, wi ka chu dzaka a, "Yəbɛɛy Jɛlusalɛm! Yəbɛɛy
Jɛlusalɛm! Wɔ wɔɔyiki bəni bə ntum bə Nyɔ, chu tumyi
bəni bà Nyɔ faaŋki i mbɛiŋ bəh kitəh! Akɔ kiŋkani kimaiŋ
si mih mɔmsi i juŋni bwa ba asi nih shyə si juŋni bwa bu
wi kwumi baŋ bəh bəkəli bi, wɔ nəiŋma a? 38 Tsɛ̂iŋ, bə kɔ
num bə lətɔkɔ lɔ juŋ ya, yi fiəni num chii. 39 Mih fukuki i
mbɛiŋ a, mbɛiŋ bi chu yɛiŋ kə mih, i tsə buku jəbi wə
mbɛiŋ bi dzakaki a, 'Nyɔ jiə kimbɔiŋsi i mi wə wi dzəki i
yɛli wi Bah wə.'"

24 Jisɔs nì buku i juŋ yi fəni yi gia wə, si wi tsəki, bwa bu
bə mbaŋ kɔmsi dzə i wi wə ka chusiki júŋ yə yi kɔ i di bi
juŋ yi fəni yi gia wə i wi. 2 Ayakalə, Jisɔs dzaka i bɔ a,
"Mbɛiŋ yɛiŋ júŋ yələ a? Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, təh

wimu bi baaŋ kə i widəkɔ bɛiŋ maka bə baka təkɔ wi i
kuku.” **3** Jəbi wə Jisɔs nì tsə shinum i ŋkwuŋ wi Kɛiŋ yi
ɔlif wə, bwa bu bə mbaŋ dza dzə i wi wə a bɔ bɔ ka bikə a,
“Fûku i buku jəbi wə gia yələ bi numki, bəh kinchəsi kə ki
bi chusiki jəbi wə wɔ fiəniki dzəki yɛiŋ bəh a mbi si kaa
tsə lə?” **(aiōn g165)** **4** Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mbɛiŋ təkniki, ka
mi bi ma fwəkyi mbɛiŋ a mbɛiŋ ndzani dzəh. **5** Mbɛiŋ
kiəki a bəni bəduli bi dzə lə dzɔ yɛli wuŋ kəŋ i bɔ nshiŋ,
mi dzaka a ŋgaiŋ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka. Bɔ bi fəki
yakadəiŋ fwəkyi bəni bəduli a bɔ ndzani dzəh. **6** Mbɛiŋ
bi wəkəki lə a bə tumki jum, chu wəkɔ tə gia kɔm jum.
Jəbi wə mbɛiŋ bi wəkəki yakadəiŋ, kiə shɔm bi tâiŋyi
kə mbɛiŋ. Yələ kɔ gia yə yi kaŋaki i bi num. Ayakalə, yi
chusi kə a mbi si kaa tsəki lə. **7** Tumi bi tumki jum bəh
kidəkɔ, ayaka ntɔŋ widəkɔ tum jum bəh widəkɔ. Dzɔŋ tə
bi numki, nshwaiŋ bi nəŋniki i di di wə. **8** Yəmaka gia
yichi bi numki aka ləli bi miŋkpaŋa wə wi yisi i nɔmhki. **9**
Bəni bi dzəki nyaki mbɛiŋ a bə chəbsiki mbɛiŋ, wɔɔyi
mbɛiŋ. Bitumi bichi bi baiŋŋki lə mbɛiŋ kɔm bə yɛli wuŋ.
10 Ayakadəiŋ, bəni bəduli bi ka gbɔyiki i kimbum kibɔ
wə, baiŋŋ gwu yibɔ, taŋni gwú yibɔ. **11** Bəni bəduli bà bɔ
nyiki ntəkə a, a faaŋ Nyɔ bɔ bi tumbuku lə i fwəkyiki bəni
bəduli. **12** Si chu bi duki tsəki i ninshiŋ, kɔ num lə si yi bi
fəki kiŋkɔŋ ki bəni bəduli bi dəki. **13** Ayakalə, mi wə wi bi
kaŋaki shɔm i tsə buku i kiŋgɔksi wə akɔ wə wi bi bɔiŋki.
14 Bə kâŋa i bi fuku ntum wi ndzɔŋni wələ kɔm ŋkuŋ
bi Nyɔ i tsə buku i kiŋgɔksi ki mbi wə kichi ka kitumi
kichi bi wəkɔ, na ka yi bi numki a mbi tsɛiŋki i kaa. **15**
Ayakadəiŋ, jəbi wə mbɛiŋ bi yɛiŋki gia yi gumini yə yi kɔ

i bəkəli di num yi dzə num i juŋ yi fəni yi gia wə, a num
yə mi wi ntum wi Nyɔ Daniəl nì kɔ wi dzaka kɔm yi, (mi
wə wi faki kiŋwakti kələ wɔ̂kɔ yi na bindzɔŋ), **16** bəni bà
bɔ kɔ i Judea bi gêiŋ yâka i ŋkwúŋ wə. **17** Mi wə wi kɔ i
fwu wi juŋ bɛiŋ wi bi ma chu shî lîə i dzu a ŋgaiŋ dzɔ̂ki
fiɛŋ fidəkɔ. **18** Wə wi kɔ i khə bi ma chu kwê a wi tsâ
dzɔ̂ mbuŋ wi baŋni wi gwu. **19** Ŋgəkə wimbum bi numki
wi bəkaŋa bà bɔ bi numki bəh kitɔɔ, bəh bà bɔ masiki
bwa. **20** Mbɛiŋ tsâki a n'yəkɔ ŋgɛiŋ wələ bi ma num i jəbi
wi fiəkə yiləkəli wə, nabə i chəkɔ bimbam wə, **21** kɔm
ŋgəkə wimbum bi numki lə i jəbi wiwɔ wə, ayaka wəmaka
ŋkaiŋni wi ŋgəkə kɛiŋki ki num kə na si mbi nì yisi i dzə
buku bidaiŋ, ayaka wəmaka ŋkaiŋni wi ŋgəkə kəbi i bi
chu lansi num. **22** A nì kəkə a Nyɔ gaali kaŋ yi ŋgəkə
yiwɔ, ma mi wiwəm na wimu bi bəiŋ kə. Ayakalə, Nyɔ kɔ
wi gaali kaŋ yiwɔ kɔm bə bəni bu bà wi kɔ wi sabibwili.
23 Mi ka bi dzaka i mbɛiŋ i kaŋ yiwɔ wə a 'Mbɛiŋ tsêiŋ,
Kimbwili wə Nyɔ nì kaka a bə wi lə fa!' Yudəkɔ a, 'Bə wi
yaka fi!' Kiə mbɛiŋ bi bûm kə yi. **24** Mbɛiŋ kîə a bəni bi
dzə lə nyi ntəkə a bɔ kɔ bəmbwili bà Nyɔ nì kaka, bədəkɔ
dzaka a bɔ kɔ bəni bə ntum bə Nyɔ, bɔ fə bənchəsi bà
bɔ chusiki ŋga bibɔ, fə tə gia yi dzaka ki wəmni, ka yi
fwəkyiki bəni a bɔ dali dzəh, i tasi na bəh bəni bà Nyɔ kɔ
wi sabibwili, i jəbi wə dzəh ka num. **25** Mbɛiŋ wɔ̂kɔ, mih
fukuki gia yələ i mbɛiŋ lə ka yi bi dzə kpɛiŋ. **26** Ayakadəiŋ,
bəni ka dza dzaka i mbɛiŋ a, 'Mbɛiŋ tsêiŋ, Kimbwili wə
Nyɔ nì kaka bə wi yaka i chwa,' kiə mbɛiŋ bi tsâ kə fɛiŋ.
Yudəkɔ a, 'Mbɛiŋ tsɛiŋ, bə wi yaka i fintəŋ fi juŋ mə,' kiə
mbɛiŋ ki bûm kə i bɔ. **27** Mbɛiŋ kîə a, asi dzaŋ si mwaiŋ yi

baiŋ i kimbu kə wəŋ bukuki, yi baiŋ i tsə buku i di biə
wəŋ liəki, yi bi numki a liŋ asi ndzə wi mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi bi numki. **28** ‘Na faiŋ wə kiŋkpili ki fiɛŋ kɔ, akɔ
fɛiŋ wə bəŋguluŋ si juŋni.’ **29** Akisəkə asi kaŋ yi ŋgəkə
wimbum wələ bi dzə tsəki, wəŋ bi dza jiki num jini, fiəŋŋ
bi ma chu baiŋki tə, bijəŋ bi gbəyiki i bɛiŋ, biɛiŋ bichi
biə bi kaŋaki ŋga i bɛiŋ bi nəŋniki. **30** Ma kinchəsi ki mi
wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi chusi i bəəli bɛiŋ. Kitumi kichi i
nshwaiŋ wə bi ka yisi i nyufiki gwu bəh mindəm. Bəni
bi ka yɛiŋ mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi si wi dzəki i bikwu
wə i bɛiŋ bəh ŋga bəh kiŋkɔkni kimbum. **31** Jəbi wə jəŋ
bi nyaki ja yi ləkəli i bɛiŋ, wi ka bi chiŋsi bəchinda bu i
bimbu bi mbi binaa i bɛiŋ, a bɔ dzə juŋni bəni bu bà wi kɔ
wi sabibwili lɔ. **32** Mbɛiŋ lâni dzô gia i kpɛiŋ wi fidəiŋ wə.
Jəbi wə cha yiwɔ yisi i nyaki mwi, bwili bindzɛni, mbɛiŋ
ka kiəki a nyum kwuni lɔ gwu. **33** Yi kɔ a liŋ i jəbi wə
mbɛiŋ bi yɛiŋki gia yələ yichi, mbɛiŋ ka kiəki a, wi si num
dzə a i dzaka kifiəŋə wə. **34** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a,
ŋgɔkɔ wi liə wələ bi tsə kaa kə maka gia yələ yichi num
lɔ. **35** Bəəli bəh nshwaiŋ bi tsə kaa lə, ayakalə gia yiŋ kəbi
i bi lansi nəŋni. **36** Mi widəkɔ kəkə wə wi kiəki chəkɔ
biwɔ nabə jəbi wiwɔ. Na bəchinda bə Nyɔ bà i bɛiŋ bəh
Waiŋ Nyɔ kiəki kə tə chəkɔ biwɔ. Akɔ a Nyɔ Ba wi mbəŋ
wə wi kiəki. **37** Asi yi nì kɔ i jəbi wi Nɔa wə, lə yi bi numki
i chəkɔ biə Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi fiəni dzə. **38** A nì
kɔ maka mwi buku baŋ mbi wələ wichi, bəni nì kɔ fibɔ dzi
a dzini chu mu, ayaka bəkaŋa bəh bənyuku chiŋni i ndzɔ
wi bəkaŋa wə, bəni nya bwa bà bɔ i ndzɔ wi bəkaŋa wə, i
tsə buku i chəkɔ biə Nɔa nì liə i ŋgwuki mə, **39** bəni bəwɔ

nəki kiə kə gia yə yi kaŋaki ni num, i tsə buku i jəbi wə
mwi nì buku jikə i mbi wələ wichi wə, kəh nyə bəh bɔ
bəchi. Akɔ ayaka si yi bi numki i chəkɔ biə mi wə yɛli
wi kɔ Waiŋmi bi fiəni dzəki. **40** Bənyuku bəfa bi numki i
khə, bə bi dzɔ wimu ma wimu bi baaŋ. **41** Bəkaŋa bəfa bi
gəkəki nyəə i nəkə bɛiŋ, ma bə bi dzɔ wimu ma wimu bi
baaŋ. **42** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ nûmki bəh ŋkɛiŋsi wi gwu
kɔm mbɛiŋ kiəki kə chəkɔ biə Bah bi fiəniki numki i dzə
yɛiŋ. **43** Mbɛiŋ kîəki a, tikwili kabə kiəki jəbi wə ji kaŋaki i
dzə nchəkɔ fəkɔ, ma wi ni təkniki, wi ma ni buku bee a wi
dzə bwiŋ juŋ yi. **44** Yi kɔ a mbɛiŋ tə kaŋaki i nûmki bəh
ŋkɛiŋsi wi gwu, kɔm mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi dzəki i
jəbi wə mbɛiŋ kwakaki kə. **45** Waiŋ wi nɔm wə wi kɔ wi
ŋkɔŋ chu kaŋa mfi kɔ winaiŋ? Ntə akɔ wə tikwili wi nì jiə
a wi təkniki bəh juŋ yi a jəbi wə jəbi ka kpɛiŋ, wi ni nyaki
biɛiŋ bidzini i bwa bu bə nɔm a? **46** Kinsaŋli kimbum bi
numki i waiŋ wi nɔm wə tikwili wi bi dzə yɛiŋki num wi
fə nɔm wi a liŋ asi wi si nəŋki. **47** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ
a, tikwili wi bi yaksi wi a wi təkniki bəh biɛiŋ bi bichi.
48 Ayakalə, waiŋ wi nɔm wiwɔ kabə num wi kaŋa nəni
kichu, ka dza dzaka i gwu yi a, 'Tikwili wuŋ ni kɔmsi fiəni
dzə kə', **49** ka yisi i twɛiŋki bwa bə nɔm bədəkɔ bà bəh bɔ
nɔmki, wi dzi a dzini chu mu bəh bəni bà bɔ məki mbih
məni, **50** tikwili wi waiŋ wi nɔm wiwɔ bi təkəli tumbuku i
chəkɔ biə wi si kwakaki kə bəh i jəbi wə wi si kiəki kə.
51 Ayaka i jəbi wiwɔ wə wi bi nya ŋgəkə i waiŋ wi nɔm
wiwɔ, wi bi chiŋsi wi i tsə numki bəh mbaŋ wi bəni bà bɔ
dzakaki chi fə chi, a num i di biə bəni bi dəki dzi jəŋ."

25 “I jəbi wiwɔ wə bə bi siniki ŋkuŋ bi bɛiŋ bəh kishu ki
bəkaŋa bədəkɔ jwəfi bà bɔ nì dzɔ bimbaiŋsi bibɔ, buku tsə
i wəkəliki mi wə wi dzɔ miŋkpaŋa wimfiaŋ. **2** Bɔ nì kɔ
yakadəiŋ, bəte num biyuŋ, bəte fifi. **3** Yi num a, bà bɔ nì
kɔ biyuŋ dzɔ bimbaiŋsi bibɔ nəki dzɔ kə miə midəkɔ, **4**
ayakalə bà bɔ nì fifiki dzɔ bimbaiŋsi bibɔ, dzɔ tasi bəh
miə midəkɔ i bənsəkɔ wə. **5** Si bɔ tsə ka wəkəliki mi wə
wi dzɔ miŋkpaŋa wimfiaŋ, wi bá ndəmi i dzə, kinu ka
yisi i jiŋki bɔ bəchi, bɔ ka gbɔ kinu. **6** Aka numki nchəkɔ
kintəəŋ, bɔ wəkɔ si mi yəŋsiki lə, ‘Lililі, mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, mi
wə wi dzɔ miŋkpaŋa wimfiaŋ bə wi lə ɔɔɔ. Mbɛiŋ bûku
dzâ dzô wi ɔɔɔ.’ **7** Ayaka kishu ki bəkaŋa bəwɔ bəchi ka
dza bɛiŋ, yaksi naka bibɔ bi baiŋsini. **8** Bà bɔ nì kɔ biyuŋ
ka dzaka i bà bɔ ni fifiki a, ‘Mbɛiŋ nyâ buku bəh miə
mimbɛiŋ midəkɔ, kɔm bimbaiŋsi bi buku si shi tsə lə.’ **9**
Ayakalə, bəfifini bà ka chukuli a, ‘Miə mibuku məŋ dəkə i
kpɛiŋ i bukumbɛiŋ bəchi. Mbɛiŋ tsâ num i bəni bà bɔ
taŋniki, mbɛiŋ tâŋ mimbɛiŋ.’ **10** Asi bɔ nì tsə i taŋ, mi
wiwɔ baaŋ dzə, bəkaŋa bà bɔ nì kɛiŋsi gwu, ka liə bəh
wi i juŋ yi dzəni miŋkpaŋa, bə ka fah dzaka ki juŋ. **11** Si
yəmaka nì tsə bədəkɔ bà bɔ ni tsə i taŋ mibɔ miə bɔŋ tsə
dzəh, ka dzakaki a, ‘Tikwili tikwili, wêli dzaka ki juŋ ma
buku liə.’ **12** Ayakalə, wi chukuli i bɔ a, ‘Mih fukuki ŋkɔŋ i
mbɛiŋ a, mih kiəki kə mbɛiŋ.’ **13** Yi kɔ a, mbɛiŋ kêiŋsi
gwu yimbɛiŋ, i wəkəliki, kɔm mbɛiŋ kiəki kə chəkɔ, nabə
jəbi wiwɔ. **14** I jəbi wiwɔ wə, yi bi numki aka mi wə wi nì
tsəki nyani, wi bɔɔŋ bwa bu bə nɔm ka nya jiə kpɔ wi i bɔ
kaŋ. **15** Wi nya waiŋ wi wi nɔm widəkɔ bəh biba bi kpɔ
bite, nya widəkɔ bəh biba bifa, ka nya widəkɔ bəh kiba ki

kpɔ kimu. Wi nì nyaki biəli asi ŋga bi mi kɔ. Si wi nya
yakadəiŋ, ka tsə nnyani wi. **16** Waiŋ wi nɔm wə wi nì dzɔ
biba bi kpɔ bite ka tsə akisəkə ka fəki shi yɛiŋ, dzi mbee
biba bite. **17** Ayaka wə wi nì dzɔ biba bifa ka fə tə shi yɛiŋ,
dzi mbee biba bifa. **18** Ayakalə, waiŋ wi nɔm wə wi nì
dzɔ kiba kimu tsə mfih chum dzəŋə nyumi kpɔ wi tikwili
wiwɔ yɛiŋ. **19** Tikwili wi bwa bə nɔm bà wi nì tsə nyani
yaka ka tsə baaŋ fɛiŋ i jəbi wi dəəŋ wə. Wi bɔɔŋ bwa bu bə
nɔm a bəh bɔ sîsi gia. **20** Waiŋ wi nɔm wə wi nì dzɔ biba
bi kpɔ bite ka dzə bəh biba jwɔfi, ka dzaka i wi a, 'Tikwili,
wɔ nì nya mih biba bi kpɔ bite. Yêiŋ, mih nì baaŋ ka fəki
shi bəh wi, kwati biba bidəkɔ bite i yɛiŋ bɛiŋ.' **21** Ayaka
tikwili wiwɔ dzaka i wi a, 'Wɔ fə bindzɔŋ. Wɔ kɔ waiŋ wi
nɔm wi ndzɔŋni, bəh wi ŋkɔŋ! Wɔ nì baaŋ ka kiə i tɔkni
bəh fiɛŋ fi nchiŋ na bindzɔŋ. Ayakadəiŋ, i liə mih ni jiə lə
wɔ a wɔ tɔkniki num bəh biɛiŋ biduli. Lîə la i kintəəŋ
kindzɔŋni bi tikwili wa wə.' **22** Waiŋ wi nɔm wə ŋ'wi kpɔ
nì kɔ biba bifa dzə tə, ka dzaka i wi a, 'Tikwili, wɔ nì nya
mih biba bi kpɔ bifa. Yêiŋ, mih baaŋ ka fəki shi bəh wi, ka
kwati biba bi kpɔ bidəkɔ bifa i yɛiŋ bɛiŋ.' **23** Ayaka tikwili
wiwɔ dzaka i wi a, 'Wɔ fə bindzɔŋ. Wɔ kɔ waiŋ wi nɔm wi
ndzɔŋni bəh wi ŋkɔŋ! Wɔ nì baaŋ ka kiə i tɔkni bəh fiɛŋ fi
nchiŋ na bindzɔŋ. Ayakadəiŋ, i liə mih ni jiə lə wɔ a wɔ
tɔkniki num bəh biɛiŋ biduli. Lîə la i kintəəŋ kindzɔŋni bi
tikwili wa wə.' **24** Waiŋ wi nɔm widəkɔ wə wi nì dzɔ kiba
ki kpɔ kimu dzə tə, ka dzaka i wi a, 'Tikwili, mih kiəki lə a
wɔ kɔ mi wi ləkəli. Wɔ si kəh lə maka wɔ gbɛli, juŋni gəŋ
maka wɔ mu. **25** Ayakadəiŋ, mih nì baaŋ ka lwaki, ka tsə
nyumi kpɔ wa wiwɔ i kuku. Tsɛiŋ, bə kpɔ wa wiwɔ lə,

kaŋa.’ **26** Tikwili wi chukuli i wi a, ‘Wɔ kɔ waiŋ wi nɔm
wichu, wɔ chu num bəh kiŋkpəŋ! Wɔ nì kiəki yaka a mih
si kəh lə maka mih gbɛli, juŋni gəŋ maka mih mu. **27** Si
wɔ nì kiəki yakadəiŋ a fə nə, a wɔ ma tsə jiə kpɔ wuŋ i juŋ
yi kpɔ wə ka mih ni fiəni dzə dzɔ kpɔ wuŋ bəh mbee i
yɛiŋ bɛiŋ.’ **28** Si wi dzaka yakadəiŋ, ka dzaka a bə dzô
kiba ki kpɔ kiwɔ i wi, bə nyâ i wə wi kaŋaki biba bi kpɔ
jwɔfi. **29** Mbɛiŋ kîəki a, mi wə wi kaŋaki bə ni kpɛiŋsiki lə
ma wi kaŋaki biduli. Ayakalə, mi wə wi kaŋaki kə, na fi
twɛsi fiə wi kaŋaki bə bi dzɔ bwili lə fi i wi. **30** Si wi dzaka
yakadəiŋ ka dzaka a, ‘Mbɛiŋ lɔ̂ɔ bwîli waiŋ wi nɔm wi
kilələ wiwɔ i biŋ bi jisi wə, i di biə bəni bi dəki dzi jəŋ.’ **31**
A bi numki i jəbi wə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi fiəni
dzəki i mbum bi wə, wi bi dzəki bəh bəchinda bə Nyɔ
bəchi, wi bi ka num i kiŋgbɔkɔ ki kimbum wə. **32** Bitumi
bichi biə bi kɔ fa kuku bi juŋni lə i wi nshiŋ, wi bi ka gaali
bɔ asi mi wə wi si tɔkni bəh shwáŋ si gaali bwili shwáŋ i
bíi kintəəŋ. **33** Wi bi jiə shwáŋ yiwɔ i tsɛiŋ yi yiləkəli wə,
wi jiə bíi i tsɛiŋ yi yi kimiəkə wə. **34** Wi wə wi kɔ ŋkuŋ ni
ka dzaka i bà bɔ kɔ i tsɛiŋ yi yiləkəli wə a, ‘Bəni bà Ba
wuŋ kɔ wi bɔiŋsi bɔ, mbɛiŋ dzâ kwâti di i ŋkuŋ biə wi nì
kɛiŋsi jiə i mbɛiŋ i yisi si bə nì maa mbi, **35** kɔm dzɔŋ nì
wɔɔki lə mih, mbɛiŋ nya mih bəh fiɛŋ fidzini. Kindɔŋ nì
wɔmki lə mih, mbɛiŋ nya mih bəh fiɛŋ mih mu. Mih nì
kɔ mi wi dzəni, mbɛiŋ dzɔ mih. **36** Mih nì kɔ bəh chwɔŋ
kiyəə, ayaka mbɛiŋ lɔh mbuŋ i mih wə. Mih ni gwɛiŋki lə
mbɛiŋ dzə bɔni i mih. Mih nì kɔ i juŋ yi nsəŋ mə, ayaka
mbɛiŋ dzə bɔni i mih.’ **37** Jəbi wə wi ni dzaka yakadəiŋ,
bəni bə chəŋ bà ka ni bikə i wi a, ‘Bah, akɔ i jəbi winaiŋ

wə buku nì dzə yɛiŋ wɔ dzɔŋ wɔɔ wɔ, buku nya wɔ bəh fiɛŋ wɔ dzi, nabə yə a kindəŋ nì wɔɔmki wɔ, buku nya wɔ bəh fiɛŋ wɔ mu a? **38** A nì kɔ i jəbi winaiŋ wə buku nì yɛiŋ wɔ, wɔ num mi wi dzəni, buku dzɔ wɔ, nabə yə a wɔ nì chu kɔ bəh chwɔŋ kiyəə, buku ləh mbuŋ i wɔ wə a? **39** A nì kɔ jəbi winaiŋ wə buku nì yɛiŋ wɔ, wɔ gwɛiŋ chu num i juŋ yi nsəŋ mə, buku dzə jikə wɔ a?' **40** Ŋkuŋ wiwɔ ka ni chukuli i bɔ a, 'Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, si mbɛiŋ nì fə gia yələ, i na winaiŋ mi winchiŋ i bwa bə nih bəŋ bələ, yi kɔ a mbɛiŋ nì fə num i mih.' **41** Ayakadəiŋ, wi ka bi dzaka i bà bɔ kɔ i tsɛiŋ yi yi kimiəkə wə a, 'Mbɛiŋ bà mbɛiŋ kɔ num ləiŋ kwa mbɛiŋ, mbɛiŋ dzâ nyâ i mih nshiŋ, mbɛiŋ tsâ lîə i gbuku wə bə nì kɛiŋsi jiə i ŋkpɛli bəh bəchinda bu, **(aiōnios g166)** **42** kɔm dzɔŋ nì wɔɔki lə mih, mbɛiŋ na nya mih bəh fiɛŋ i dzi. Kindəŋ nì wɔmki lə mih, mbɛiŋ na nya mih bəh fiɛŋ i mu. **43** Mih nì kɔ mi wi dzəni, mbɛiŋ na dzɔ mih. Mih nì kɔ chwɔŋ kiyəə, mbɛiŋ na ləh mbuŋ i mih wə. Mih nì gwɛiŋki lə, ayaka chu num i juŋ yi nsəŋ mə, mbɛiŋ na dzə i bɔni mih.' **44** Bɔ tə bi ka bɔŋ bikə i wi a, 'Bah, akɔ i jəbi winaiŋ wə buku nì yɛiŋ wɔ dzɔŋ wɔɔ wɔ, nabə a kindəŋ nì wɔɔmki wɔ, nabə a wɔ num mi wi dzəni, nabə a wɔ chu num chwɔŋ kiyəə, nabə yə a wɔ gwɛiŋ, bəh yə a wɔ chu num i juŋ yi nsəŋ mə, buku na gamti wɔ a?' **45** Wi bi ka chukuli i bɔ a, 'Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, si mbɛiŋ nì ka fə dəkə gia yələ, i na winaiŋ mi winchiŋ i bwa bə nih bəŋ bələ, yi kɔ a mbɛiŋ nì ka fə dəkə num i mih.' **46** Bəmaka bəni bi ka dza nyə tsə liə num i ŋgəkə wə wi bi tsə kaa kə. Ayakalə, bə chəŋ bà tsə liə fibɔ num i nəni kə ki bi tsə kaa kə." **(aiōnios g166)**

26 Jəbi wə Jisəs nì dzaka kaasi gia yələ yichi, ka dzaka i
bwa bu bə mbaŋ a, **2** "Mbɛiŋ kîə a, a baaŋ a kaŋ yifa ka
dzini bi Ntsədaŋ yisi, bə num i ni nya mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi i bəni kaŋ ma bɔ baŋŋ wi i kintasi wə." **3** A i jəbi
wiwɔ wə, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ sakaki
tumi tsə ka juŋni gwu yibɔ i ntɔŋ wi Kayfas wə a num wi
Kayfas wiwɔ fwu wi bətii mfə gia, **4** bɔ ka jiə kimfasi i
ni wɛli kwa Jisəs, i wɔɔ wi. **5** Si bɔ fasiki yakadəiŋ, ka
dzaka a, "Bukumbɛiŋ ma môm i fâ gia yələ i jəbi wi Dzini
wə, kəm bukumbɛiŋ ka məm yi, ma yi ni dzə bəh ŋgəkə i
bəni kintəəŋ." **6** Jəbi wə Jisəs nì kɔ i kwili wi Bɛtani wə, i
juŋ yi Samən wə mi wi kiŋkumi. **7** Jəbi wə bɔ nì shi num
ka dziki, miŋkpaŋa widəkɔ liə dzə bəh finsəkɔ fi fiaŋsi
fidəkɔ num bə kɛiŋsi bi bəh təh, a num fi fiaŋsi bi tsɛŋə
yindzɔŋni, bi ləkə i kpɔ wə nalə, ka shuku i fwu wi Jisəs
wə. **8** Bwa bə Jisəs bə mbaŋ nì yɛiŋ yakadəiŋ gia yiwɔ fə
bɔ bəksi lə tɔɔ. Bɔ ka dzakayiki a, "Wi bəkəli fiaŋsi biələ lə
kəm nə a? **9** Bə si kələ i taŋni fiaŋsi biələ i kpɔ widuli
wə, i nya kpɔ wiwɔ i bəni bə kifuu." **10** Ayakalə, Jisəs kiə
kiŋkwaka kibɔ, ka dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ nyaki ŋgəkə i
miŋkpaŋa wələ kəm nə? Wi fə num gia yindzɔŋni i mih.
11 Mbɛiŋ kîəki a bəni bə kifuu ni numki lə bəh mbɛiŋ jəbi
wichi ayakalə, mih bi numki kə bukumbɛiŋ i jəbi wichi
wə. **12** Wi shuku fiaŋsi biələ i gwu yiŋ wə lə, wi kɛiŋsi mih
num kɛiŋsini i nləə wə. **13** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, na
faiŋ bə bi fukuki ntum wi ndzɔŋni wələ i mbi wichi wə,
gia yələ miŋkpaŋa wələ fə, bə bi fukuki yi, bə kwaka wi."
14 Mi widəkɔ i mbaŋ wi bwa bə Jisəs wə, i bà wə jwɔfi ntsɔ
bəfa kintəəŋ, a num wə bə nì bɔɔŋki a Judas Iskaliət nyə

tsə yɛiŋ bətii mfə gia bəmbum, **15** ka bikə i bɔ a, “Mih ka
nya Jisɔs i mbɛiŋ kaŋ, ma mbɛiŋ ni nya nə i mih a?” Bɔ ka
fa kpɔ mbaŋtia num bə nì kɛiŋsi wi bəh chwaka ki kpɔ
kifukuli, ka nya i wi. **16** I yisi jəbi wiwɔ wə, wi ka yisi i
nəŋki dzəh yə wi ni nya Jisɔs yɛiŋ i bɔ kaŋ. **17** A dzə num
i chəkɔ bi ninshiŋ i Dzini bi Blɛd wə bə ka jiə dəkə Dzɔŋɔ
yɛiŋ, bwa bə mbaŋ bə Jisɔs dzə yɛiŋ wi, ka bikə i wi a,
“Wɔ nəŋki a buku tsə kɛiŋsi faiŋ di biə wɔ ni dzi Dzini
bi Ntsədaŋ yɛiŋ na?” **18** Wi chukuli i bɔ a, “Mbɛiŋ tsâ
i kwili kintəəŋ, mbɛiŋ ni yɛiŋ lə nchiŋ mi widəkɔ fɛiŋ,
mbɛiŋ dzâka i wi a, ‘Mi wi Lanini dzaka a, jəbi wi ŋgaiŋ
kpɛiŋ lɔ. Ŋgaiŋ bəh bwa bu bə mbaŋ kaŋaki i dzi Dzini
bi Ntsədaŋ i wi dzu.’” **19** Ayaka bwa bə mbaŋ bà tsə fə
asi Jisɔs si dzaka i bɔ, ka kɛiŋsi biɛiŋ bidzini bi Dzini bi
Ntsədaŋ biwɔ fɛiŋ. **20** A dzə num i fijəbi, wi shinum bəh
bwa bu bə mbaŋ bà jwəfi ntsɔ bəfa i dziki. **21** Jəbi wə bɔ
nì dziki, wi dza dzaka i bɔ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ
a, mi widəkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ ni taŋni lə mih.” **22** Si wi
dzaka yakadəiŋ, bwa bu bə mbaŋ dza ka numki a bəh
nshɛiŋ nshɛiŋ, yisi i bikəki a wimu wimu a, “Akɔ num
mih ma Bah?” **23** Wi chukuli i bɔ a, “Mi wə wi ni taŋni
mih akɔ wə wi ləkə kaŋ i fwəti wə buku wi. **24** Mi wə
yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki bi nyə asi bə nì nyaka kɔm wi.
Ayakalə, ŋgəkə wimbum kɔ i mi wə wi taŋni Mi wə yɛli wi
kɔ Waiŋmi. Yi nì ndzɔŋki a bə ma bwɔ wəmaka mi.” **25**
Judas wə wi ni kaŋaki i taŋni Jisɔs bɔŋ bikə tə i wi a, “Mi
wi Lanini akɔ num mih ma?” Jisɔs chukuli i wi a, “Wɔ
dzaka bəh dzaka ka.” **26** Asi bɔ nì dziki, Jisɔs dza dzɔ blɛd,
nya kiyəŋni i Nyɔ, gbɛyi nya i bwa bu bə mbaŋ ka dzaka

a, “Mbɛiŋ kɔ̂ dzî, fa kɔ gwu yiŋ.” **27** Wi dzɔ tə bwam, nya
kiyəŋni i Nyɔ ka nya bwam wiwɔ i bɔ ka dzaka a, “Mbɛiŋ
bəchi mû. **28** Mələ kɔ mwa məŋŋ mə Nyɔ dzi miŋkaiŋ bəh
mɔ, mɔ shukuki bukuki kɔm bəni bəduli, ka wi ni dalinya
chu bibɔ. **29** Mih fukuki i mbɛiŋ a, mih ni chu mu kə mbi
mi kpɛiŋ wi lani wələ i yisi i liə i tsə buku i chɔkɔ biə mih
bi muki mɔ mimfiaŋ bukumbɛiŋ i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Ba
wuŋ wə.” **30** Jəbi wə Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ kaasi, bɔ
yəəŋ njaŋ wi kɔksini, buku ka yaka tsə i ŋkwuŋ wi Kɛiŋ yi
Ɔlif wə. **31** Si Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nì tsəki, wi dzaka
i bɔ a, “Daiŋ nchɔkɔ mbɛiŋ bəchi ni fiəni gɛiŋ chu lə i
jum wə kɔm gia yə yi ni num bəh mih. Yi num asi bə
nyaka a, Nyɔ dzakaki a, ‘Mih ni wɔɔ lə ntɔkni shwáŋ, ma
mbaŋ wi shwáŋ yiwɔ ni gaali.’ **32** Ayakalə, jəbi wə Nyɔ
bi bwili mih i kpi wə, mih bi tsə i mbɛiŋ nshiŋ i Galili.”
33 Bita ka dzaka lɔ mfih i wi a, “Kɔŋ bəni bəchi ni gɛiŋ
fiəni chu i jum wə kɔm gia yə yi ni num bəh wɔ, mih
kɔkə ni lansi gɛiŋ chu i jum wə.” **34** Jisɔs fiəni chukuli i
wi a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a daiŋ nchɔkɔ, ka kwɔkɔ ni
tɔŋki, num wɔ nəiŋ lɔ mih kiŋkani kitali.” **35** Bita dzaka i
wi a, “Kɔŋ mih ni numki i kpi bəh wɔ, mih kɔkə ni lansi
nəiŋ wɔ.” Si wi dzaka yakadəiŋ, bwa bə mbaŋ bə Jisɔs
bədɔkɔ bà bəchi bɔŋ dzaka ayaka tə. **36** Jisɔs bəh bwa bu
bə mbaŋ tsə liə i khə wi kɛiŋ yi mintam midɔkɔ wə, bə
bɔɔŋ a Gɛsɛmane, Jisɔs dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Mbɛiŋ
shînumyi fa mih kini tsə tsa.” **37** Wi dzɔ Bita bəh bwa bə
Sɛbide bəfa, bəh bɔ ka tsə. Wi yisi i numki bəh nshɛiŋ
nshɛiŋ, shɔm yi fumsi wi. **38** Wi ka dzaka i bɔ a, “Shɔm
yiŋ kɔ a bəh nshɛiŋ nshɛiŋ nalə na ka mih kpi num kpini.

Mbɛiŋ bâaŋ a fa bukumbɛiŋ wɔ̂kəliki.” **39** Si wi dzaka
yakadəiŋ, ka kini tsə i ninshiŋ, gbɔ tum kwusi shi bi i
kuku ka bá tsa a, “Ba wuŋ, dzəh kabə nûm yə wɔ kɔ i fə
ka bwam wi ŋgəkə wələ tsə mih a mih ma mu, wɔ fâ.
Ayakalə, ma fâ si mih nəŋki. Fâ yi num asi wɔ nəŋki.” **40**
Wi fiəni dzə buku i bɔ wə, ka ti bɔ nɔ wə. Wi bikə i Bita a,
“Yaka mbɛiŋ kɔkə i num bɛiŋ bəh mih i tsə buku i mbiəŋə
wimu wə a? **41** Mbɛiŋ tsə̂ŋəki, mbɛiŋ tsâ a kiə kimɔmsi ki
dzə kə i mbɛiŋ wə. Yi kɔ ŋkɔŋ a shɔm kɔŋki lə, ayakalə
nyam yi gwu bəhyi.” **42** Wi fiəni tsə fɛiŋ i kiŋkani kifa wə
ka tsa a, “Ba wuŋ, aka bá num a bwam wələ kɔkə i tsə
maka mih mu wi, wɔ fâ asi wɔ nəŋki.” **43** Si wi ni fiəni
dzə, ka chu ti bwa bu bə mbaŋ nɔ wə kɔm kinu nì kɔ i
dzəkəh yibɔ wə nalə. **44** Wi fiəni bee bɔ ka tsə i tsaki i
kiŋkani kitali wə, wi tsa, dzaka num a gia yə wi si kɔ wi
dzaka lɔ yi. **45** Wi chu fiəni dzə i bwa bu bə mbaŋ dzaka i
bɔ a, “Mbɛiŋ kɛiŋki mbɛiŋ nɔ waka fimbɛiŋ na? Mbɛiŋ
tsɛ̂iŋ, jəbi kpɛiŋ lɔ. Bə taŋni lɔ mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i
kaŋ yi bəni bəchu wə. **46** Mbɛiŋ dzâ bɛiŋ bukumbɛiŋ tsə̂ki.
Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, mi wə wi taŋni mih bə wi yaka wi dzəki.”
47 Asi Jisɔs nì kɛiŋki wi dzaka, Judas wə wi nì kɔ mi i
mbaŋ wi bwa bə Jisɔs bà jwɔfi ntsɔ bəfa dzə tumbuku. Wi
nì dzəki bəh mbaŋ wi bəni bəduli, bɔ kaŋa bənywɔ bəh
bibɔkɔ, num a faaŋ bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà
bɔ sakaki tumi. **48** A nì kɔ num mi wə wi taŋni Jisɔs, tsə
kɛiŋsi lɔ kinchəsi bəh bəni bəwɔ ka dzaka a, “Mi wə mih
ni bɔni mih maŋni yaŋyi, akɔ wi mbɛiŋ ni kwâ.” **49** Si bəh
bɔ ni dzə, wi chəm tsə a chəŋ i Jisɔs wə ka bɔni i wi, “Mih
bɔniki i wɔ Mi Lanini.” Si wi bɔni yakadəiŋ, ka maŋni wi

bá yaŋyi wi. **50** Jisɔs ka dzaka i wi a, “Nsɛiŋ wuŋ, fâ a gia
yə wɔ dzə i fə.” Ayaka bəni bəwɔ ka tsə kwa Jisɔs, kaŋa wi.
51 Yi num a mi widəkɔ wə wi nì kɔ bɔ bəh Jisɔs ka guku
baa nywɔ wi jum ka gba chwiŋ təiŋ kintuni ki mfa wi fwu
wi bətii mfə gia. **52** Jisɔs dzaka i mi wiwɔ a, “Fîəni lâkə
nywɔ wa i di biə wi si kɔ. Na ndə wə wi dzasi nywɔ i bɛiŋ
wi kîəki a, wi bi kpiki i nywɔ wə. **53** Wɔ kwakaki a mih
kəkə i bɔɔŋ Ba wuŋ a wi chiŋsi bəchinda bu bənchuku bɔ
tsə bəmbaŋ jwəfi ntsə bəfa akisəkə a? **54** Ayakalə, mih ka
fə yakadəiŋ, ma yi ni nyani dəiŋ ka yi dzə kpɛiŋ asi bə
nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, a yi kaŋaki i bi num a?” **55** I
fɛiŋ wə, Jisɔs ka bikə i mbaŋ wiwɔ a, “Mbɛiŋ dzə i kwa
mih, ka dzəki bəh bənywɔ bəh bibəkɔ ka mbɛiŋ dzəki i
kwa num ji a? Mih nì shi kɔ bəh mbɛiŋ chəksi chəksi i juŋ
yi fəni yi gia mə lani bəni mbɛiŋ kwa kə mih kɔm nə la?
56 Ayakalə, gia yələ yichi num i fə a yi dzə kpɛiŋ asi bəni
bə ntum bə Nyɔ nì nyaka.” Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ bəchi ka
lətəkɔ wi fɛiŋ, yəkɔ gɛiŋ. **57** Bəni bà bɔ nì kwa Jisɔs ka dzɔ
tsə bəh wi i Kayfas dzu fwu wi bətii mfə gia. A nì kɔ num
bəni bà bɔ nì laniki bənchi bə Nyɔ bəh bà bɔ nì sakaki
tumi nì juŋni. **58** Bɔ nì tsəki bəh Jisɔs Bita biəli i jum wə i
dzəh yi dəəŋ. Wi ka tsə buku na i fitəkɔ wi fwu wi bətii
mfə gia wə, ka liə tsə num bəh bəni bà bɔ nì təkniki bəh
di biwɔ, wi tsɛiŋ, i yɛiŋ si yi ni nyani num. **59** Bətii mfə
gia bəmbum bəh bəni bəchi bà bɔ nì sakaki bənsaka ka
nəŋki gia yi ntəkə yə bɔ kɔ i jiə i Jisɔs fuŋ ka bɔ ni wɔɔ wi.
60 Ayakalə, bɔ nəki kwati kə gia yidəkɔ, na ayaka si bəni
bəduli ni bukuki dzəki i ninshiŋ beeŋ nsaka bəntəkə. Gia
yiwɔ nyani lə, i kiŋgəksi wə bəni bədəkɔ bəfa buku dzə

num i ninshiŋ, 61 ka dzakaki a, “Mbwə wələ nì dzaka a,
ŋgaiŋ kələ i shakyi juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ i fiəni maa yi i
kaŋ yitali wə.” 62 Fwu wi bətii mfə gia wiwɔ ka dza bɛiŋ
bikə i Jisɔs a, “Yaka wɔ kaŋaki kə gia yidəkɔ i chukuli a?
Wɔ wəkɔ alə gia yə bəni bələ dzakaki i wɔ wə a?” 63 Jisɔs
kpichumi məŋ. Fwu wi bətii mfə gia wiwɔ fiəni dzaka i
wi a, “I yɛli wi Nyɔ wə wi kaŋaki nɔni, wɔ fa kabə num
Kimbwili wə Nyɔ nì kaka, wə Waiŋ Nyɔ, fûku i buku.” 64
Jisɔs chukuli a, “Yi kɔ asi wɔ dzaka. Ayakalə, mih fukuki
i mbɛiŋ a, jəbi wələ ni tsə mbɛiŋ ni yɛiŋ lə mi wə yɛli
wi kɔ Waiŋmi, num wi shinum i tsɛiŋ yiləkəli yi Mi wə
wi kaŋaki ŋga, mbɛiŋ bi chu yɛiŋ si wi dzəki i bikwu wə
i bɛiŋ.” 65 Fwu wi bətii mfə gia wə wəkɔ yakadəiŋ, ka
taŋyi bəmbuŋ i gwu yi wə, dzaka a, “Wi dzɔki di bi Nyɔ.
Bukumbɛiŋ nəŋki a mi widəkɔ chu dzə dzaka gia yidəkɔ
a? Mbɛiŋ wəkɔ lɔ si wi dzɔki di bi Nyɔ. 66 Mbɛiŋ kwakaki
a nə?” Bɔ chukuli a, “Akɔ mi wə bə kaŋa i wôɔ wi num
wɔɔni.” 67 Bɔ yisi i chuhyiki mindzəŋ i shi bi wə chəkɔ
twɛiŋ wi bəh biŋkɔɔ, bədəkɔ twɛiŋ bəh kaŋ, dzakaki i wi
a, 68 “Wɔ wə wɔ kɔ Mbwili wə Nyɔ nì kaka, fûku la ntum
wi Nyɔ wa wə i liə. Kaŋsi i buku mi wə wi twɛiŋ wɔ.” 69 A
nì kɔ Bita num i kuku i biŋ i fitəkɔ. Waiŋ kpaŋni widəkɔ
wə wi nì nɔmki fɛiŋ, dzə kɔmsi i wi kpəŋ ka dzaka i wi a,
“Wɔ tə si kɔ mbɛiŋ Jisɔs wi Galili.” 70 Ayakalə, Bita nəiŋ
i bəni bəchi nshiŋ ka dzaka a, “Mih kiəki kə gia yə wɔ
dzakaki.” 71 Bita ka buku tsə ka numki bɛiŋ i dzaka ki
mbaiŋ wə. Waiŋkpaŋni widəkɔ wə wi nì nɔmki tə fɛiŋ,
yɛiŋ wi, ka dzaka i bəni bà bɔ nì numyi i bɛiŋ fɛiŋ a “Mi
wələ si kələ bəh Jisɔs wi Nasali.” 72 Bita chu nəiŋ ka kaiŋ,

dzaka a, “Mih kîəki kə mi wiwɔ.” **73** I jəbi wi twɛsi wə,
bəni bà bɔ nì numyi kɔmsi tsə i Bita wə ka dzaka i wi a, “I
yi ŋkɔŋ wə, wɔ kɔ tə mi wibɔ, kɔm ndzaka wa tsəki aka
wibɔ.” **74** Ayaka Bita ka kaiŋ, bɔɔŋ num ləiŋ i fwu wi wə
dzaka a, “Mih kiəki kə mi wələ.” Akisəkə kwɔkɔ ka tɔŋ. **75**
Bita kwaka ndzaka wə Jisɔs si dzaka i wi a, “Ka kwɔkɔ ni
nəŋki i tɔŋki, num wɔ nəiŋ lə mih kiŋkani kitali.” Wi nyə
fɛiŋ buku tsə i biŋ, ka də nalə.

27 Asi chɔkɔ nì wɔɔki dzəki, bətii mfə gia bəmbum bəh
bəni bà bɔ sakaki tumi, num jiə ja kɔm Jisɔs, i wɔɔ wi. **2**
Bɔ ka kaŋa wi, dzɔ tsə nya i kaŋ yi Baylɛ wə mi wi nsaka i
kimbu kiwɔ wə. **3** Jəbi wə Judas wə wi nì taŋni Jisɔs nì
yɛiŋ a bə təiŋ a bə ki wɔɔki lə Jisɔs, wi bá təm, dzɔ kpɔ wə
mbaŋtia fiəni tsə nya i bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà
bɔ sakaki tumi. **4** Wi tsə, dzaka i bɔ a, “Mih fə chu i taŋni
mi wi kaŋa kə ŋgəkə widəkɔ.” Bɔ chukuli i wi a, “Yəmaka
kaŋaki nə i fə bəh buku? A kiəki wɔ yəmaka.” **5** Judas waŋ
kpɔ wiwɔ i kuku i juŋ yi fəni yi gia wə, ka buku tsə shiəŋ.
6 Bətii mfə gia bəmbum fwɔkyi kpɔ wiwɔ dzaka a, “Wələ
kɔ kpɔ wi mwa, nchi bumki kə a bə jîə wələ kpɔ i kiba ki
juŋ yi fəni yi gia mə.” **7** Bɔ num jiə ja, tsə taŋ di i mi wə
wi nì mwəmki mishwali bəh wi a bɔ ni ləəki bəni bədzəni
fɛiŋ. **8** Akɔ gia yə bə bɔɔŋki di biwɔ i dzə buku bidaiŋ a,
“Di bi Mwa.” **9** Yi nì num yaka ka gia yə mi wi ntum wi
Nyɔ wə Jɛlimia nì dzaka, ka yi dzə kpɛiŋ si wi nì dzaka a,
“Bə nì dzɔ kpɔ mbaŋtia num kpɔ wə bwa bə Islae nì sisi i
dzɔ i fwu wi wə, **10** taŋ di yɛiŋ i mi wə wi nì mwəmki
mishwali bəh wi, asi Bah Nyɔ nì dzaka i mih.” **11** Si Jisɔs
nì numbɛiŋ i Baylɛ mi wi nsaka nshiŋ, Baylɛ bikə i wi a

“Akɔ wɔ ŋkuŋ wi Bəju wə a?” Jisɔs chukuli a, “Yi kɔ asi
wɔ dzaka.” **12** Ayakalə, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà
bɔ nì sakaki tumi kiwɔ yisi i jiəki gia i wi fuŋ, wi na chu
chukuli gia yidəkɔ. **13** Baylɛ ka bikə i wi a, “Wɔ wəkɔki alə
ŋkaiŋni wi gia yə bə dzakaki kɔm wɔ a?” **14** Ayakalə, Jisɔs
na chukuli na gia yimu i wi kɔm yə bɔ nì jiəki i wi fuŋ. Mi
wi sakani wiwɔ tsɛiŋ lə dzaka wɔm wi nalə. **15** A nì dzəki
numki i jəbi wi dzini bi Ntsədaŋ wə, mi wi sakani bwili mi
wimu i juŋ yi nsəŋ mə, wə bəni kɔŋki a wi bwîli. **16** A nì
kɔ i jəbi wiwɔ wə, mi widəkɔ num i juŋ yi nsəŋ mə, bə kiə
nalə a wi nì fəki lə chu, yɛli wi num a Balabas. **17** Jəbi wə
bəni nì juŋni, Baylɛ bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ kɔŋki a mih bwili
num ndə i juŋ yi nsəŋ mə a? Mbɛiŋ kɔŋki a mih bwili
yatəkɔ num Balabas, ma Jisɔs wə bə bɔɔŋki a Kimbwili wə
Nyɔ nì kaka a?” **18** Wi nì bikəki yaka kɔm wi nì kiəki lə a
bɔ nì nya Jisɔs i wi, kɔm kindəŋ nì finiki lə bɔ bəh wi. **19** I
chu kpɛiŋ i yi wə, a nì kɔ jəbi wə wi nì shinum i di biə bə
si num i saka bənsaka, kpə wi faaŋ ntum i wi, dzaka a,
“Kiə wɔ ki fâ kə gia yidəkɔ bəh mi wə. Akɔ mi wi chəŋ.
Mih dzakaki lə kɔm ndəmsi si fumsi mih daiŋ nchəkɔ
nalə kɔm wi.” **20** Si Baylɛ bikə yakadəiŋ, bətii mfə gia
bəmbum bəh bəni bà bɔ sakaki tumi nyini bəni a bɔ dzaka
a wi bwîli yatəkɔ num Balabas, ma bə kâasi bəh Jisɔs. **21**
Mi wi sakani chu dza bikə i bɔ a, “Mi wə mbɛiŋ kɔŋki a
mih bwili yatəkɔ i bəni bəfa bələ kintəəŋ kɔ winaiŋ?” Bɔ
chukuli a, “Balabas.” **22** Baylɛ chu bikə i bɔ a, “Mih ka
bwili yatəkɔ yakadəiŋ i liə, mih ni fə dəiŋ bəh Jisɔs wə bə
bɔɔŋki a Klistus a?” Bɔ bəchi dzaka a, “Bə bâŋŋ wi num
bâŋŋni i kintasi wə.” **23** Wi fiəni bikə a, “Bə bâŋŋ wi kɔm

nə a? Gia yichu yə wi fə kɔ nə a?” Ayakalə, bɔ chu wili
tsə a ninshiŋ lɔ a, “Bə bâŋŋ wi i kintasi wə.” **24** Jəbi wə
Baylɛ nì yɛiŋ a dzəh kəkə, ka ŋgaiŋ kaasi gia yələ, dzaka
yiŋni dza lɔ dzani. Wi dzɔ mwi, wəkɔ kaŋ yi yɛiŋ i mbaŋ
wi bəni nshiŋ dzaka a, “Kaŋ yiŋ kəkə i kpi yi mi wələ
wə. A kiəki mbɛiŋ i yi wə.” **25** Bəni bəchi chukuli i wi a,
“Aaŋ, bêe ma mwa mi nûmki i kifwu kibuku wə bəh i
bwa bəbuku wə.” **26** Baylɛ ka bwili yatəkɔ Balabas asi
bɔ nì kɔŋki, ka nya Jisɔs a bə twɛ̂iŋ bə tsâ bâŋŋ i kintasi
wə. **27** Bəni bə jum bə mi wi sakani ka dzɔ Jisɔs liə bəh
wi i ntəŋ wə bə nì bɔɔŋki a Blitəlium, ka juŋni kiŋka ki
mbaŋ wi bəni bə jum bəchi bɔ fiəli baŋ wi. **28** Bɔ baayi
bəmbuŋ bu, dzɔ mbuŋ wi bəŋkuŋ wi bəkəli tum i wi wə.
29 Ka bwaŋ kifɔ ki bəŋkuŋ ki num bə kɛiŋsi bəh bəbwaŋyi,
bwaŋ i wi fuŋ, ka nya mbəŋ i tsɛiŋ yi yiləkəli wə a, akɔ
mbeŋ wi bəŋkuŋ. Bɔ dzə ŋgwuŋyi i wi nshiŋ nyiksi wi
dzakayi a, “Mbɛɛ jum yibəkəli! Ŋkuŋ wi Bəju!” **30** Si bɔ nì
fə yakadəiŋ, ka chuhyiki mindzəŋ i gwu yi wə, dzɔ mbəŋ
wə ka twɛiŋki wi yɛiŋ i fuŋ. **31** Jəbi wə bɔ nì nyiksi kaasi
yakadəiŋ, babwili mbuŋ wi ŋkuŋ wə i gwu yi wə, lɔh num
bəmbuŋ bu i gwu yi wə, ka dzɔ tsə bəh wi i baŋŋ i kintasi
wə. **32** Si bə nì tsəki, bɔ dzə buku i mi wi Sɛlin widəkɔ,
yɛli wi num a Samən. Bɔ kaŋyi mi wiwɔ wi giŋ kintasi ki
Jisɔs. **33** Jəbi wə bɔ nì tsəki bɔ tsə buku i di bidəkɔ wə, bə
bɔɔŋ a Gəlgəta, (Yɛli wələ kɔ a Di bi Ŋkuŋu Kifwu), **34** bɔ
ka nya mbih i wi num bɔ chwali bəh biəə yi ləli jiə a wi
mû. Ayakalə, si wi məm, wi nəiŋma i mu. **35** Bɔ ka baŋŋ
wi i kintasi wə, dzɔ bəmbuŋ bu tum kaaŋ yɛiŋ i gaa a bɔ
bɔ. **36** Si bɔ fə yakadəiŋ ka shinum fɛiŋ ka chəniki wi. **37**

Bɔ nyaka kiŋwakti kə ki nì chusiki gia yə yi fə ka bɔ baŋŋ
wi i kintasi wə, ka baŋyi i kintasi wə i fwu wi bɛiŋ yi num
a, “Wələ kɔ Jisɔs, ŋkuŋ wi Bəju.” **38** Bɔ baŋŋ tə bəji bəfa i
kintasi wə bɔ bəh Jisɔs, widəkɔ i tsɛiŋ yiləkəli wə, widəkɔ
i tsɛiŋ yi yi kimiəkə wə. **39** Bəni ka tsəki daŋsiki yɛiŋ Jisɔs
nəŋni fwu, bəkəli wi bəh ntəyi, **40** dzakayi a, “Wɔ wələ wɔ
nì kɔ i shakyi juŋ yi fəni yi gia i fiəni maa i kaŋ yitali wə,
gâmti gwu ya! Wɔ kabə num Waiŋ Nyɔ, shi dzə i kintasi
kiwɔ wə.” **41** Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ nì
laniki bənchi bəh bəni bà bɔ sakaki tumi ka nyiksiki tə wi
dzakayi a, **42** “Wi nì gamtiki bəni bədəkɔ i liə wi kəkə i
gamti gwu yi. Ntə wi kɔ ŋkuŋ wi bəni bə Islae. Wi shî la i
kintasi kiwɔ wə i liə ma buku ka ni bum wi. **43** Wi ni jiə
fwu wi i Nyɔ wə. Nyɔ wiwɔ kabə kɔŋ wi, ma wi gamti la
wi i liə si wi ni dzakaki a ŋgaiŋ kɔ Waiŋ Nyɔ.” **44** Bəji bà
bə nì baŋŋ bɔ bəh Jisɔs i kintasi wə, tɔyi wi bəh bəntəyi
tə. **45** A dzə num nshichuŋ biŋ ji, tumi kichi ji i tsə buku i
mbiəŋə mitali wə nshi. **46** A dzə num ka mbiəŋə mitali,
Jisɔs dza wam bəh ŋga a, “Ɛli, Ɛli, lama sabaktani.” Yi
num a, “Nyɔ wuŋ, Nyɔ wuŋ, wɔ lətəkɔ mih lə kɔm nə?”
47 Bəni bədəkɔ bà bɔ nì num kɔmsi fɛiŋ wəkɔ, ka dzaka a,
“Mi wiwɔ bɔɔŋki Ɛlaja.” **48** Mi widəkɔ i bɔ kintəəŋ ka
yəkɔ akisəkə tsə dzɔ kuncha, juli i mbih migbaŋlini mə,
bwaŋ i mbəŋ wə, ka səkɔ tsə a wi mu. **49** Ayakalə, bəni
bədəkɔ dzaka a, “Bə wôkəli yêiŋ a yuwidəkɔ Ɛlaja kələ i
dzə gamti wi!” **50** Jisɔs ka chu wam bəh ŋga nya kiŋ'waka
ki i Nyɔ kaŋ. **51** Yi dzə num a, mbuŋ wə bə nì təiŋni juŋ yi
fəni yi gia yɛiŋ i fintəŋ, yisi i bɛiŋ taŋa shi buku i kuku i
bimbu bifa wə. Nshwaiŋ nəŋni, biaŋa bakayi, **52** júm tə

wɛli gwu, bəni bəduli bə̀ bɔ nì kɔ bə Nyɔ num bɔ nì kɔ bɔ
kpiyi lɔ fiəni dza i kpi wə. **53** Jɔbi wə Jisɔs nì dza i kpi wə,
bəni bəwɔ nyə tsə i kwili wi baiŋni wə Jɛlusalɛm, bəni
bəduli yɛiŋ i bɔ wə. **54** Tikwili wi bəni bə jum wə bəh
bəni bə̀ bɔ nì kɔ fɛiŋ chəni Jisɔs, yɛiŋ si nshwaiŋ nəŋniki
bəh gia yichi yə yi nì dzɔki di, ndzaŋ kwa bɔ na bəh ŋga.
Bɔ ka dzaka a, "I yi ŋkɔŋ wə mi wələ nì kɔ Waiŋ Nyɔ."
55 Bəkaŋa bəduli nì kɔlə tə fɛiŋ i dzəh yi dəəŋ bɔ tsɛiŋ.
Bəkaŋa bələ kɔ bə̀ bɔ nì buku i Galili biəli Jisɔs gamti wi.
56 I mbaŋ wibɔ wə nì kɔ Meli Magdalen bəh Meli wə nih
Jɛm bəh Yɔsɛf, bəh nih bwa bə Sɛbide. **57** A dzə num i
fijɔbi, tii kpɔ widɔkɔ a num mi wi Alimatia dzə, yɛli wi
num a Yɔsɛf. Wi tə nì kɔ mi widɔkɔ i mbaŋ wi Jisɔs wə. **58**
Wi tsə yɛiŋ Baylɛ tsa a wi nyâ wini wi Jisɔs ka ŋgaiŋ tsə
ləə. Baylɛ ka dzaka a bə tsâ dzô nyâ i wi. **59** Yɔsɛf dzɔ wini
wiwɔ ka kii i mbuŋ wi baiŋni wə, **60** ka tsə jiə i jum yi wə,
yi kɛiŋ a yimfiaŋ, num wi nì tɔ jum yiwɔ i biaŋa mə, wi
ka biŋsi təh wimbum ka baŋ dzaka ki jum kiwɔ yɛiŋ, ka
nyə. **61** Meli Magdalen bəh Meli widɔkɔ wə nì kɔ fɛiŋ,
num bɔ shinum i tsɛiŋ daŋsi jum yiwɔ. **62** Chɔkɔ buku
wɔɔ, num chɔkɔ biə bɔ si sisiki gia yi bimbam bibɔ yɛiŋ bi
tsə, bətii mfə gia bəmbum bəh Bəfalasi tsə yɛiŋ Baylɛ, **63**
dzaka i wi a, "Tikwili, buku kwakaki gia yə mi wi ntəkə
wələ nì dzakaki jɔbi wə wi nì kɛiŋki wiwɔm. Wi nì dzakaki
a, a bi numki i kaŋ yitali wə, ma ŋgaiŋ bi fiəni dza i kpi
wə. **64** Si yi kɔ yakadəiŋ, dzâka a bəni bûku tsâ châniki
jum yiwɔ i tsâ bûku i kaŋ yitali wə, kɔm buku lwaki a bwa
bu bə mbaŋ kɔlə ni wɛɛli tsə chwɔ wini wi i nyə bəh wi,
ka bɔ fukuki i bəni a, 'Wi dza i kpi wə.' Bɔ ka fə yakadəiŋ,

ma ntəkə biələ i liə ni gumi tsə bi ninshiŋ biə.” **65** Baylɛ
dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ dzô bəni bə jum ma mbɛiŋ bɔ tsâ,
mbɛiŋ dzâka bɔ châniki jum yiwɔ bindzɔŋ asi mbɛiŋ si kɔ
i chəniki.” **66** Ayakadəiŋ, bɔ ka tsə kɛiŋsi baŋ dzaka ki
jum kiwɔ, ka fə kinchəsi i təh wə bɔ nì baŋ dzaka ki jum
kiwɔ yɛiŋ, ka jiə bəni bə jum i chəniki.

28 Asi chɔkɔ bimbam nì tsə, chɔkɔ wɔɔ dzə, i buku nya i
chɔkɔ bi ninshiŋ wə i shi wə, Meli Magdalen bəh Meli
widɔkɔ wə tsə i tsɛiŋ jum. **2** Yi num a, nshwaiŋ nì dza
nəŋni bəh ŋga, kɔm chinda wi Bah nì shi dzə bɛiŋ biŋsi
təh wimbum wə bə nì baŋ dzaka kijum kiwɔ yɛiŋ ka
shinum i yɛiŋ bɛiŋ. **3** Chinda wiwɔ nì kɔ shi bi mwaŋyi
aka dzaŋ yi mwaŋyini, bəmbuŋ bu fuku lə buuu. **4** Bəni bà
bɔ nì chəniki jum yiwɔ yɛiŋ wi, lwa na bəh ŋga, nyumyi
lə kəkəkə, gbɔyi i kuku nɔyi aka bi kpili bəni. **5** Chinda wi
Nyɔ wiwɔ dzaka i bəkaŋa bəwɔ a, “Mbɛiŋ ma lwâki. Mih
kiəki lə a mbɛiŋ nəŋki Jisɔs wə bə ni baŋŋ i kintasi wə. **6**
Wi fa kɔkə, wi dza lɔ i kpi wə asi wi nì dzaka. Mbɛiŋ dzâ
yêiŋ di biə wi ni nɔ yɛiŋ. **7** Mbɛiŋ tsâ fûku wakali i bwa
bu bə mbaŋ a wi dza lɔ i kpi wə, wi tsəki i mbɛiŋ nshiŋ i
Galili. Mbɛiŋ ni yɛiŋ lə wi fɛiŋ. Mbɛiŋ wôkɔli, mbɛiŋ wɔkɔ
lɔ si mih fuku i mbɛiŋ.” **8** Ayakadəiŋ, bəkaŋa bà ka kɔmsi
dza nyə i jum yiwɔ bɛiŋ bəh nlwa, ayakalə bɔ num tə bəh
kinsaŋli nalə, ka yɔkɔ tsə i fuku i bwa bə Jisɔs bə mbaŋ. **9**
Si bɔ nì tsəki, yi dza num a bɔ nì baŋsi bəh Jisɔs, wi dzaka
i bɔ a, “Mih bəniki mbɛiŋ.” Bɔ ka dzə kɔmsi i wi wə, ka
gbɔ ka bwam gvu yi, ka kəksi wi. **10** Jisɔs dzaka i bɔ a,
“Mbɛiŋ ma lwâki. Mbɛiŋ tsâ dzâka i bwa bə nih bəŋ a bɔ
tsâki i Galili ma bɔ ni yɛiŋ mih fɛiŋ.” **11** Jɔbi wə bəkaŋa

bəwɔ ni dza i tsəki, num bəni bə jum bədəkɔ bà bɔ nì
chəniki jum yiwɔ si nyə tsə i kwili kintəəŋ i tsə fuku gia
yichi yə yi si num i bətii mfə gia bəmbum. **12** Bətii mfə gia
bəmbum bà ka juŋni bəh bəni bà bɔ sakaki tumi bəh bɔ
num jiə ja, ka baŋyi kaŋ yi bəni bə jum bəh kpɔ widuli, **13**
dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ dzâkaki i bəni a mbɛiŋ si nəki lə bwa
bu bə mbaŋ dzə chwɔ wini wi ka nyə bəh wi. **14** Mbɛiŋ
kabə dzakaki yakadəiŋ, yi ka liə i kintuni ki mi wi sakani
wə, wi ni kabə nəŋ i nya ŋgəkə i mbɛiŋ, ma buku ni tsə
yɛiŋ wi, wi ma ni chu nya ŋgəkə i mbɛiŋ." **15** Ayakadəiŋ,
bɔ ka dzɔ kpɔ wiwɔ ka fukuki asi bə si dzaka i bɔ. Kichum
kiwɔ ka waŋ tsə i kintəəŋ ki Bəju wə i dzə buku i bidaiŋ
wə a bə nì chwɔ wini wi Jisɔs chwɔni. **16** Bwa bə mbaŋ bə
Jisɔs bà jwɔfi ntsɔ mu ka nyə tsə i Galili, yaka tsə i ŋkwuŋ
wə Jisɔs nì fuku i bɔ. **17** Jəbi wə bɔ ni yɛiŋ wi, ka kəksi
wi. Ayakalə, bədəkɔ məŋni lɔ wi. **18** Jisɔs dza kini dzə
dzaka i bɔ a, "Ba wuŋ kɔ num wi nya lɔ ŋga bichi i bɛiŋ
bəh i kuku i mih. **19** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tsâ i bitumi wə
bichi, mbɛiŋ fâki bəni numki bəni mbəŋ bə mbaŋ, jûli bɔ i
bəkɔ i yɛli wi Nyɔ Ba bəh Waiŋ bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni. **20**
Mbɛiŋ lâniki bɔ a bɔ fâki gia yichi yə mih nì laniki mbɛiŋ
yɛiŋ. Mbɛiŋ wôkəli, mih ni numki lə bəh mbɛiŋ i jəbi
wichi wə i tsə buku na jəbi wə mbi bi tsə kaaki." **(aiōn g165)**

Mak

1 Fa kɔ ntum wi ndzɔŋni kɔm Jisɔs Klistus Waiŋ Nyɔ. **2**
Ntum wiwɔ nì yisi asi Isaya mi wi ntum wi Nyɔ nì nyaka a
Nyɔ dzakaki a, “Wɔ̂kəli, mih ni chiŋsi lə mi wuŋ wi ntum
i wɔ nshiŋ, ma wi tsə kɛiŋsi dzəh ya. **3** Ja yi mi wiliki i
chwa a bə kɛiŋsi dzəh yi Bah, bə lûmsi yi a yi nûm chəŋ.”
4 Ayakadəiŋ, mi widəkɔ bə nì bɔɔŋki a Jɔn Njulibəkɔ nì
nyə tsə i chwa, ka fukuki i bəni a bɔ kwûni shɔ́m yibɔ, ma
ŋgaiŋ juli bɔ i bəkɔ ka Nyɔ bi dalinya chu bibɔ. **5** Bəni nì
bukuki i bimbu bi tumi bi Judea wə bichi bəh i kwili wi
Jɛlusalɛm wə wichi tsə i wi, də kɔm bə chu bibɔ, wi ka
juliki bɔ i Bəkɔ yi Jədan mə. **6** Jɔn nì ləəki bəmbuŋ num
bə kɛiŋsi bəh kiluli ki nyam yidəkɔ yə bə bɔɔŋki a kamɛl,
wi kaŋa bəh chiŋnih num bə kɛiŋsi bəh dzu yi nyam, wi
nì dziki a chúmi bəh nyu yi chwa. **7** Jɔn nì lakaki a, “Mi
widəkɔ dzəki lə i mih jum wi tsə mih, mih kpɛiŋniki kə na
i ŋgwuŋ shi i kuku i baayi bəlaba bu. **8** Mih juliki mbɛiŋ
num i bəkɔ, yakadəiŋ, wi ni juliki mbɛiŋ num i Kiŋ'waka
ki Baiŋni wə.” **9** A nì kɔ i kaŋ yə wə, Jisɔs nyə i Nasali i
kimbu ki tumi ki Galili wə, dzə a Jɔn juli ŋgaiŋ i Bəkɔ yi
Jədan mə. **10** Asi Jisɔs nì bukuki dzəki i bəkɔ yakadəiŋ, wi
yɛiŋ bəəli wɛli gwu, Kiŋ'waka ki Baiŋni shi dzə i gwu yi
wə ka kimbumi. **11** Ja dzaka i bɛiŋ a, “Wɔ kɔ Waiŋ wuŋ wi
shɔm, mih wəkəki lə ndzɔŋni kɔm wɔ nalə.” **12** Akisəkə
Kiŋ'waka ki Baiŋni ka fə Jisɔs tsə ka nəki i chwa. **13** Wi
nì kɔ fɛiŋ i kaŋ wə mbaŋnyani, ŋkpɛli mɔmsi wi. Wi nì
kɔ fɛiŋ yakadəiŋ bəh nyám yi chwa, ayaka bəchinda bə
Nyɔ dzə ka tsɛiŋki wi. **14** Bə dza kwa Jɔn ka jiə i juŋ yi
nsəŋ mə. Si yəmaka nì tsə, Jisɔs nyə dzə i Galili, ka fukuki

ntum wi ndzəŋni wi Nyɔ fɛiŋ. **15** Wi nì fukuki, dzaka a,
"Jəbi dzə kpɛiŋ lɔ, wə ŋkuŋ bi Nyɔ si num a kaŋ. Mbɛiŋ
kwûni shɔm yimbɛiŋ, ma mbɛiŋ bûm ntum wi ndzəŋni
wələ." **16** Jisɔs bi nyə ka nyaniki tsəki i kinchwɔ kimbum
ki Galili kpəŋ, ka yɛiŋ Samɔn bəh waiŋnih wi Andulu tum
gbi i bɔkɔ, kɔm bɔ nì kɔ bəni bə kwani bwɔ́kɔ. **17** Jisɔs
dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ bîəli mih ma mih ni fə mbɛiŋ numki
bəni bà bɔ kwaki num lɔ bəni." **18** Akisəkə, bɔ ka bee gi
yibɔ, ka biəliki wi. **19** Jisɔs kini tsə i ninshiŋ, yɛiŋ Jɛm
bəh waiŋnih wi Jɔn, bà bɔ nì kɔ bwa bə Sɛbide, bɔ num i
ŋgwuki mə kwɔ gi yibɔ. **20** Jisɔs ka bɔɔŋ tə bɔ akisəkə. Bɔ
bee ba wibɔ Sɛbide i ŋgwuki mə bəh bəni bà bɔ nì dzɔ a
bəh bɔ nɔmki, ka biəli wi. **21** Bɔ bəh Jisɔs nyə tsə i kwili
wi Kafanaum wə. Aka dzə num i chɔkɔ bimbam wə, Jisɔs
tsə liə i juŋ yi tsani mə akisəkə ka laniki bəni. **22** Bəni ka
wɔkəliki num lɔ bəh dzaka ki wɔmni i nlani wiwɔ wə,
kɔm wi nì laniki ka mi wə wi kaŋaki ŋga bi lanini. Wi nì
laniki kə ka bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ si lani. **23** A
jəbi wiwɔ wə, mi widɔkɔ nyə dzə num i juŋ yi tsani yiwɔ
mə, a num mi wi kaŋa kiŋ'waka kichu i gwu yi mə. **24** Si
wi liə fɛiŋ, ka wam a, "Jisɔs wi Nasali, wɔ nəŋki nə i buku
wə a? Wɔ dzə i kaasi buku a? Mih kiəki lə wɔ. Akɔ wɔ mi
wi baiŋni wə wi nyə i Nyɔ wə." **25** Jisɔs kaŋyi kiŋ'waka
kichu kiwɔ, dzaka a, "Kpîchumi məŋ, bûku i mi wələ mə."
26 Kiŋ'waka kiwɔ ka fə wi gbɔ i kuku ka jwɔki, ki wam bəh
ŋga, ka buku i gwu yi mə. **27** Bəni bəchi yɛiŋ yakadəiŋ,
dzaka wɔm bɔ, ayaka bɔ ka dzakayiki a bɔ bɔ bikəyi a,
"Yələ kɔ yi naiŋ lə a? Akɔ nlani wimfiaŋ widɔkɔ a bəh ŋga
yɛiŋ na? Mi wələ kaŋaki ŋga i kaŋyi biŋ'waka bichu bi

wəkɔ i wi.” **28** Akisəkə, ntum wiwɔ kɔm Jisɔs waŋ tsə i
bidi bichi wə i kimbu ki Galili wə. **29** Akisəkə Jisɔs buku i
juŋ yi tsani yiwɔ mə, ka tsə i juŋ yi Samɔn bəh Andulu
wə, Jɛm bəh Jɔn num bəh bɔ. **30** A nì kɔ nih kpə Samɔn nɔ
i naŋbɛiŋ, gwu yi yakani yiləkəli yaka wi. Asi Jisɔs liə i
yɛiŋ dzu, bə ka fuku i wi kɔm kpaŋa wiwɔ. **31** Jisɔs tsə
i naŋ kə wi nì nɔki yɛiŋ, kaŋa wi i tsɛiŋ wə, dzasi wi i
bɛiŋ. Ayaka jwɛiŋ yi yakani yiləkəli yiwɔ ka bee wi, wi
dza bɛiŋ, tsɛiŋ fiɛŋ bɔ dzi. **32** A dzə num i fijəbi i chəkɔ
biwɔ wə asi wɔŋ ni shiki tsəki i liə, bə ka dzəki bəh bəni
bəchi bà bɔ nì gwɛiŋki bəh bəni bà bəchinda bə ŋkpɛli nì
njiŋsiki bɔ i Jisɔs. **33** Kwili wiwɔ wichi juŋni i fifiəŋə. **34**
Wi chuku bəni bəduli bà bɔ nì kaŋaki jwɛiŋ chi chi, chu
bwili bəchinda bə ŋkpɛli i bəni bədəkɔ bəduli wə. Wi nì
bwiliki, wi chu bum kə a bəchinda bəwɔ dzaka gia yidəkɔ,
kɔm bɔ ni kiəki lə mi wə wi kɔ wi. **35** A bi dzə num na
kinchəŋəchəŋə, Jisɔs dza bɛiŋ, buku tsə i di bidəkɔ wə wi
mbɔŋ ka tsaki. **36** Samɔn bəh bəni bà bəh bɔ nì kɔ, baaŋ i
jum wə ka buku tsə ka nəŋki wi. **37** Bɔ yɛiŋ wi, dzaka i wi
a, “Bəni bəchi baaŋ ka nəŋki wɔ.” **38** Jisɔs chukuli mfih i
bɔ a, “Bukumbɛiŋ dâŋ tsâ i bidi bidəkɔ wə ka mih kɔlə i
fuku tə gia yi Nyɔ fɛiŋ. Akɔ gia yə mih dzə kɔm yi.” **39**
Ayaka wi ka nyaniki i bimbu bi Galili wə bichi fuku gia yi
Nyɔ i juŋ yi tsani yibɔ wə, bwili bəchinda bə ŋkpɛli i bəni
wə. **40** Mi widəkɔ wi nì gwɛiŋki bəh jwɛiŋ yi kumyini nyə
dzə tum binyu i Jisɔs nshiŋ, tsa wi dzaka a, “Wɔ kabə
kɔŋki wɔ fâ mih bâiŋki.” **41** Ayaka nshɛiŋ kwa Jisɔs, wi
nani tsə tsɛiŋ kɔm wi, dzaka i wi a, “Mih kɔŋki lə, bônih,
ma wɔ bâiŋki.” **42** Akisəkə, jwɛiŋ yi kumyini yiwɔ ka bee

wi, wi bənih ka baiŋki. **43** Jisəs ka dzaka a wi tsâki, ka
lansi kiŋ i wi, **44** dzaka a, “Kiə wə ki fûku kə gia yiwə i mi
widəkə. Ayaka, tsâ chûsi gwu ya i tii mfə gia, ma wə nyâ
kinya kə Muses nì dzaka a mi kaŋaki i nyâ i chusi i bəni a
wi bənih lə i jwɛiŋ yi kumyini wə ka baiŋki.” **45** Si Jisəs
kiŋ yakadəiŋ, mi wiwə ka buku tsə yisi i fukuki tsəki gia
yiwə. Ayaka kwili wiwə ka waŋ tsə i bidi bichi wə, yi fə
Jisəs na chu liə nyani i kintəəŋ ki tumi wə. Wi ka baaŋ a
numki i chwa, bəni nyə dzə i bidi di wə, dzə yɛiŋ wi.

2 Asi kaŋ yidəkə ni tsə, Jisəs fiəni tsə i Kafanaum. Bəni
wəkə a wi si num lə i dzu, **2** bə ka juŋniki dzəki i fɛiŋ
bəduli, dzəh nì kəkə fɛiŋ ka mi təm gvu na bəh i dzaka
kifiəŋə wə. Wi ka bá fuku gia yi Nyə i bə. **3** Bəni bədəkə
bənaa ka dzəki bəh mi widəkə i wi num bə buŋ wi i
kimbuŋ wə, num wi kpi wa wimu. **4** Yi gaka bə i liə tsə
bəh wi i Jisəs wə kəm bəni ni faaŋniki lə nalə. Bə ka yaka
num i fwu wi juŋ bɛiŋ, tə kiyəə i di biə Jisəs nì num. Si bə
tə yakadəiŋ, ka shisi mi wiwə i kimbuŋ kə wi nì nəki yɛiŋ
wə. **5** Jisəs yɛiŋ si bə jiə shəm i wi wə, wi ka dzaka i mi wə
wi nì kə num wi kpi wa wimu a, “Nsɛiŋ wuŋ, mih dalinya
lə chu bia.” **6** Bəni bədəkə bà bə nì laniki bənchi bə Nyə
bə num fɛiŋ ka wəkə yaka, ka shwiŋyiki i shəm yibə wə,
bikə a, **7** “Mi wələ dzakaki dəiŋ lə a? Wi dzəki di bi Nyə.
Akə ndə wə wi kə i dalinya chu a kəbi a Nyə shəŋ a?” **8**
Jisəs ka kiə i shəm yi wə gia yə bə ni kwakaki, ka bikə i bə
a, “Mbɛiŋ biələ biŋkwaka kaŋaki i shɔ́m yimbɛiŋ wə lə
kəm nə a? **9** Yə yi bəniki i dzaka i mi wələ kə yi naiŋ a? I
dzaka a mih dalinya lə chu bi, ma a wi dzô kimbuŋ ki wi
tsâki a? **10** Ayakalə, mih nəŋki i fə a mbɛiŋ kiə a mi wə

yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki lə ŋga i fa kuku i dalinya chu.”
Ayaka wi ka dzaka i mi wə wi nì kpi wa wimu a, **11** “Mih
dzakaki i wɔ, dzâ bɛiŋ wɔ dzô kimbuŋ ka wɔ tsâ i wɔ dzu.”
12 Wi dza bɛiŋ, ka dzɔ kimbuŋ ki ka buku, bəni bəchi tsɛiŋ
wi. Ayaka bɔ tsɛiŋ lə, dzaka wɔm bɔ, bɔ ka tumki bikum bi
Nyɔ, dzaka a, “Buku kɛiŋki ki yɛiŋ kə gia yidəkɔ ka yələ.”
13 Jisɔs chu nyə ka tsə kɔmsi i kinchwɔ kimbum kpəŋ,
mbaŋ wi bəni dzə i wi kpəŋ, wi ka yisi i laniki bɔ. **14** Asi
wi nì nyaniki tsəki, wi yɛiŋ Lɛwi waiŋ Alfiyus, wi num i di
bi bi nɔm wə, wi kwa kiŋwakti. Jisɔs ka dzaka i wi a, “Wɔ
bîəli mih.” Wi ka dza bɛiŋ ka biəli wi. **15** Jisɔs bəh bwa bu
bə mbaŋ ni tsə ka dziki i Lɛwi dzu bəh bəni bà bɔ nì kwaki
kiŋwakti bəh bəni bəchu bədəkɔ tə, kɔm bəni ka bələ nì
biəliki lə wi bəduli nalə. **16** Jɔbi wə Bəfalasi bà bɔ nì laniki
nnyaki bənchi bə Nyɔ yɛiŋ si Jisɔs dziki bəh bəni bəchu
bəh bà bɔ nì kwaki kiŋwakti, ka bikə i bwa bu bə mbaŋ a,
“Akɔ kɔm nə wi dziki bəh bəni bà bɔ kwaki kiŋwakti bəh
bəni bəchu bədəkɔ a?” **17** Jisɔs wəkɔ si bɔ bikəki, ka dzaka
i bɔ a, “Bəni bà bɔ gwɛiŋki kə si nəŋ kə mi wi chukuni.
Asi nəŋ num bà bɔ gwɛiŋki. Mih ka dzə dəkə i bɔɔŋ bəni
bà bɔ kɔ chəŋ. Mih dzə i bɔɔŋ num bəchu.” **18** Yi dzə num
a, bwa bə mbaŋ bə Jɔn Njulibəkɔ, bəh Bəfalasi nì bamki lə
dzaka. Bəni bədəkɔ ka dzə bikə i Jisɔs a, “Akɔ kɔm nə wə
bwa bə mbaŋ bə Jɔn, bəh bə Bəfalasi bamki dzaka, bwa ba
bə mbaŋ bam kə a?” **19** Jisɔs chukuli i bɔ a, “Bə kɔlə i
laka bəni i dzini bi miŋkpaŋa wimfiaŋ wə, ma bɔ chu dzə
bamki dzaka nyum miŋkpaŋa wiwɔ num fɛiŋ bəh bɔ a?
Bɔ kəkə i bamki dzaka wi num bəh bɔ. **20** Ayakalə, kaŋ
dzəki lə yə bə bi dzɔ bwili nyum miŋkpaŋa wiwɔ i bɔ, ma

bɔ bi ka yisi i bamki dzaka i jəbi wiwɔ wə. **21** Mi kɔkə
i dzɔ kinchumni kimbuŋ kimfiaŋ, i kwəyi mbuŋ wikpu
yɛiŋ. Wi ka fə yakadəiŋ, ma kinchumni kimbuŋ kimfiaŋ
kiwɔ ni taŋa kaasi mbuŋ wikpu wiwɔ, ma dzəŋə yiwɔ ni
chu na yimbum. **22** Mi kɔkə i dzɔ tə mbih mimfiaŋ i jiə i
kiŋgəə ki mbih kikpu kə bə kɛiŋsi bəh dzu yi nyam. Wi ka
fə yakadəiŋ, mbih mimfiaŋ miwɔ ni biəŋə wɔɔ kiŋgəə
kikpu kiwɔ, mbih miwɔ i kiŋgəə kiwɔ wə ni laka kilɔlɔ. Yi
kɔ a, bə kaŋaki i jiə mbih mimfiaŋ num i kiŋgəə kimfiaŋ
wə." **23** A nì kɔ i chɔkɔ bimbam bidɔkɔ wə, Jisɔs bəh bwa
bu bə mbaŋ ka nyaniki tsəki tɔliki i kikhə kigəŋ kidɔkɔ
wə. Bwa bu bə mbaŋ ka yisi i təiŋyiki kifwu kigəŋ fiksi
dzi. **24** Bəfalasi yɛiŋ yakadəiŋ, bikə i Jisɔs a, "Yɛiŋ na, akɔ
kɔm nə wə bwa ba bə mbaŋ fəki gia yə nchi ka bum dəkə
a mi fâki i chɔkɔ bimbam wə a?" **25** Jisɔs bikə tə i bɔ a,
"Mbɛiŋ ka num fa dəkə i Kiŋwakti ki Nyɔ wə si dzɔŋ nì
wɔɔki ŋkuŋ Dɛbit bəh mbaŋ wi, wi fə a? **26** A nì kɔ jəbi wə
Abiata nì kɔ fwu i bətii mfə gia, Dɛbit liə i juŋ yi Nyɔ mə
wi dzɔ blɛd wə bə nì baa jiə a akɔ wi Nyɔ, dzi chu nya tə
mbaŋ wi yɛiŋ, num a nì kɔ nchi bum kə a mi kɔlə i dzî
blɛd wiwɔ a kəbi a bətii mfə gia." **27** Jisɔs dzaka kaasi i
bɔ a, "Nyɔ nì jiə chɔkɔ bimbam kɔm mi. Wi nì ka maa
mi kɔm chɔkɔ bimbam. **28** Ayakadəiŋ, mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi kɔ Bah na bəh wi chɔkɔ bi mbam."

3 Ayakadəiŋ, Jisɔs nì chu tsə liə i juŋ yi tsani wə. Mi
widɔkɔ num bəh tsɛiŋ yi kpili. **2** Bəni bədɔkɔ bà bɔ nì kɔ
fɛiŋ bɔ nì nəŋki gia yə bɔ ki jiəki i wi fuŋ, ka bwaŋ dzəkəh
i gwu yi wə ka tsɛiŋki a wi ni chuku lə mi wiwɔ i chɔkɔ
bimbam wə a. **3** Jisɔs dzaka i mi wə tsɛiŋ yi nì kɔ yi kpi a,

“Dzâ bɛiŋ wɔ dzâ fa.” **4** Si wi dzə, Jisɔs bikə i bəni a, “Gia
yə nchi bumki a mi fâ i chɔkɔ bimbam wə kɔ yi naiŋ na? I
fâ gia yindzɔŋni, ma yichu a? I bwîli mi, ma i wôɔ lɔ a?”
Ayakalə, bɔ kpichumi məŋ. **5** Jisɔs tsɛiŋ tali bɔ bəchi bəh
tɔɔ wi bəkəli, gwu kpi wi kɔm bə shɔm yibɔ yichu. Wi
dzaka i mi wə tsɛiŋ yi nì kɔ yi kpi a, “Nâni tsɛiŋ ya.” Wi
nani yi kaa ka bɔnih. **6** Bəfalasi ka buku, tsə bəh mbaŋ
wi bəni bə ŋkuŋ Hɛlɔd i kɛiŋsi akisəkə si bɔ nì fə ka bɔ
wɔɔ Jisɔs. **7** Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ ka nyə fɛiŋ tsə i
kinchwɔ kimbum ki Galili wə. Mbaŋ wi bəni bəduli biəli
wi. Bəni bədəkɔ nì nyəki dzəki i bimbu ki Galili wə bəh
ki Judea wə. **8** Bədəkɔ nì nyə i Jɛlusalɛm, bədəkɔ nyə i
kimbu ki Idumea wə, bədəkɔ nyə i kimbu ki Bəkɔ yimbum
yi Jɔdan wə i waka, bədəkɔ i bimbu bi Taya bəh Sidɔn
wə. Mbaŋ wiwɔ nì dzə yaka kɔm bɔ nì wəkɔ gia yə wi nì
fəki yichi. **9** Jisɔs dza dzaka a bwa bu bə mbaŋ nəŋ kɛiŋsi
jiə ŋgwuki ka wi liə yɛiŋ kɔm mbaŋ nì dzə kwu baŋ wi.
10 Wi nì dzaka yakadəiŋ kɔm wi nì kɔ wi chuku lɔ bəni
bəduli, ka bəni bə jwɛiŋ ma dzəki kɔmki wi. **11** Bəni bà
biŋ'waka bichu nì njiŋsiki bɔ nì yɛiŋki Jisɔs bɔ ka gbɔyiki
i wi nshiŋ wamyi dzaka a, “Wɔ kɔ Waiŋ Nyɔ.” **12** Si bɔ
wamyi yaka, Jisɔs lansi kiŋ i bɔ a kiə bɔ ki fâ kə a bəni
kiə ŋgaiŋ. **13** Wi dza yaka tsə i ŋkwuŋ bɛiŋ, bɔɔŋ bəni bà
wi nì nəŋki, bɔ dzə i wi. **14** Wi babwili bəni jwəfi ntsɔ
bəfa, bɔɔŋ bɔ a bwa bu bə ntum, ka bəh bɔ nûmki, wi
fâaŋki bɔ a bɔ nyâniki fûkuki gia yi Nyɔ, **15** chu kaŋa ŋga
i bwiliki bəchinda bə ŋkpɛli i bəni wə. **16** Bəni bəwɔ nì kɔ:
Samɔn, wə wi nì nya yɛli wi widəkɔ a Bita. **17** Jɛm bəh
waiŋnih wi Jɔn bà bɔ nì kɔ bwa bə Sɛbide, bà wi nì nya

yɛli i bɔ a “Bɔanɛgɛs” num a, “Bwa bə dzaŋ yi wamyini.”
18 Bədəkɔ nì kɔ Andulu, Filib, Batələmu, Matiɔ, Təmɔs,
Jɛm wə waiŋ Alfiyus, Tadeus, Samən wə wi nì kɔ mi wi
mbaŋ wi dzɛləɔt, **19** bəh Judas Iskaliət wə wi nì nyani lə
dzə taŋni Jisɔs. **20** Jisɔs nì nyə tsə i di biə wi nì nɔki, mbaŋ
wi bəni chu juŋni fɛiŋ, bɔ bwa bu bə mbaŋ nəki kaŋa kə
na dzəh lɔ i dzi. **21** Jɔbi wə chwəŋkijuŋ ki nì wɔkɔ, ka tsə i
dzɔ wi kɔm bəni nì dzaka a wi yuŋsiki lə. **22** Bəni bà bɔ
nì laniki nnyaki bənchi bə Nyɔ bəh bà bɔ nì buku dzə i
Jɛlusalɛm shi tsə fɛiŋ ka dzakaki a, “Bɛlsebu kɔ i wi mə,
wi bwiliki bəchinda bə ŋkpɛli bələ num bəh ŋga bi ŋkuŋ
wi bəchinda bəwɔ.” **23** Ayakadəiŋ, Jisɔs bɔɔŋ bɔ, bikə i bɔ
i ndi wə a, “Satan kɔ i fiəni bwili gwu yi i mi wə dəiŋ wə
a? **24** Tumi ka gaali dza ka jwɔki a kiki, ki ni chu num kə.
25 Juŋ ka gaali, dza ka jwɔki a yiyi, yi ni chu num kə. **26**
Satan ka dza gaali bəh mbaŋ wi ka bá jwɔki a bɔ bɔ, wi nì
chu num kə, ayakalə yaka kiŋgɔksi ki si tsə a ŋka wə.
27 Mbɛiŋ kîə a mi kɔkə wə wi kɔ i liə juŋ yi mi wi ləkəli
wə, i kɔ biɛiŋ biə wi kɔŋki i gɛiŋ nyə fɛiŋ, na ma wi yisi
kaŋa mi wi ləkəli wiwɔ na ka wi kɔ biɛiŋ biwɔ. **28** Mih
fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, Nyɔ kɔlə i dalinya gia yichu bəh ja
yichu yichi yə bəni dzakaki kɔm wi. **29** Ayakalə, na ndə
wə wi dzaka ja yichu i fwu wi Kiŋ'waka ki Baiŋni wə, yi
kɔ a Nyɔ bi dalinya kə wi, kɔm wi fə chu bi kpamu.” **(aiōn
g165, aiōnios g166)** **30** Jisɔs nì dzaka yaka kɔm bəni bədəkɔ nì
dzaka a kiŋ'waka ki jisi kɔlə i gwu yi wə. **31** Nih Jisɔs bəh
bwa bə nih bə Jisɔs ka dzə, num i biŋ, faaŋ mi widəkɔ a wi
bɔɔŋ wi. **32** A nì kɔ mbaŋ wi bəni num fiəli ka juŋni baŋ
wi. Bɔ dzaka i wi a, “Nih wa bəh bwa bə nah kɔ i biŋ bikə

wɔ." **33** Jisɔs chukuli wi a, "Nih wuŋ bəh bwa bə nih bəŋ
kɔ ndə?" **34** Si wi bikə yaka ka tsɛiŋ bəni bà bɔ nì numyi
fiəli wi, ka dzaka a, "Nih wuŋ bəh bwa bə nih bəŋ kɔ bələ.
35 Mbɛiŋ kîəki a, na ndə wə wi fəki gia yə Nyɔ nəŋki, kɔ
wi wə wi kɔ waiŋnih wuŋ bəh jɛmi yiŋ bəh nih wuŋ."

4 Jisɔs ka chu yisi i laniki bəni i kɔmsi tsə i bɔkɔ kpəŋ
mbaŋ wi bəni ka juŋniki dzəki fɛiŋ lə mɔɔɔŋ. Wi ka nyə
liə lɔ i ŋgwuki mə shinum yɛiŋ i bɔkɔ, mbaŋ wiwɔ ka
numyi i bɔkɔ kpəŋ i kpa. **2** Wi ka laniki bɔ bəh gia yiduli i
bəndi wə. Ayaka wi dza ti bɔ bəh ndi widɔkɔ a, **3** "Mbɛiŋ
wɔ̂kɔli, mi nì laa i tsə mu ŋgɔkɔ. **4** Asi wi nì muki widɔkɔ
gbɔyi i dzəh, minyəni dzə chumi dzi. **5** Ŋgɔkɔ widɔkɔ
gbɔyi i di bi kitəh wə nshwaiŋ num kə fɛiŋ bindzɔŋ. Wi ka
kɔmsi buku kɔm nshwaiŋ nì kɔkə fɛiŋ bindzɔŋ. **6** Jɔbi wə
wɔŋ nì yisi i baiŋki, ka twɛiŋ ŋgɔkɔ wiwɔ wi kpiyi, kɔm
gaaŋ yiwɔ nì ka liə. **7** Ŋgɔkɔ widɔkɔ gbɔyi i bifaka wə.
Bifaka biwɔ ka kɔ kwu baŋ ŋgɔkɔ wiwɔ ka wi ma wum
mintam. **8** Ayaka ŋgɔkɔ widɔkɔ gbɔyi num i nshwaiŋ
yindzɔŋni wə, ka buku yaka ka kɔɔ ka wum, tsə si bə nì
mu, dzəkəh yi ŋgɔkɔ yiwɔ wum dzə́kəh mbaŋtia, yidɔkɔ
dzə́kəh mbaŋbisɔ, yidɔkɔ dzə́kəh gbi." **9** Si Jisɔs ti yaka ka
kaasi a, "Mi wə wi kaŋaki bintuni i wɔkɔ wi wɔ̂kɔ." **10** Jɔbi
wə Jisɔs nì kɔ wi mbɔŋ, bəni bədɔkɔ bà bɔ nì kɔ bəh wi
bəh bwa bu bə mbaŋ bà jwɔfi ntsɔ bəfa, bikə i wi kɔm ndi
wiwɔ. **11** Wi chukuli i bɔ a, "Akɔ i mbɛiŋ Nyɔ kɔ wi fə lɔ a
mbɛiŋ kiə gia yə yi nyumiki i ŋkuŋ bi Nyɔ wə. Ayakalə,
i bəni bədɔkɔ kɔ gia yichi num a bəndi wə, **12** ka bɔ nì
tsɛiŋki, ayakalə yɛiŋ kə, wɔkɔli, wɔkɔ kə. Asi mɔŋ yaka
ma bɔ kwuni shóm yibɔ, Nyɔ dalinya chu bibɔ." **13** Jisɔs

dza bikə i bəni bà bɔ nì kɔ bəh wi a, “Yi kɔ a mbɛiŋ ka kiə
dəkə gia yə ndi wələ dzakaki a? A mbɛiŋ ka baaŋ maka
mbɛiŋ kiə ndi wələ, mbɛiŋ ni kiə bəndi bədəkɔ dəiŋ la? **14**
Ŋgɔkɔ wə mi wə nì muki kɔ gia yi Nyɔ. **15** Ŋgɔkɔ wə wi nì
gbɔyi i dzəh kɔ bəni bà bɔ wəkəki gia yi Nyɔ, Satan dzə
akisəkə bwili gia yiwɔ i shóm yibɔ wə. **16** Ŋgɔkɔ wə wi nì
gbɔyi i di bi kitəh wə kɔ bəni bà bɔ wəkəki gia yi Nyɔ, dzɔ
akisəkə bəh kinsaŋli, **17** ayakalə, maka gaaŋ yiwɔ nyani
liə i shóm yibɔ wə. Yi məti kə yɛiŋ twɛsi, bəŋgəkə ka dzə,
nabə a bəni bwaŋ gvu i bɔ chɛiŋ kɔm gia yiwɔ, bɔ ka fiəni
gbɔyi lɔ i jum wə akisəkə. **18** Ŋgɔkɔ wə wi nì gbɔyi i bifaka
wə kɔ bəni bà bɔ wəkəki gia yi Nyɔ, **19** Ayakalə, kifum ki
mbi wələ bəh kiŋkəŋ ki mbum bəh kiŋkəŋ ki biɛiŋ bidəkɔ
dzə juŋni baŋ gia yiwɔ i shəm yibɔ wə yi laka kilələ. **(aiōn
g165)** **20** Ŋgɔkɔ wə wi nì gbɔyi i nshwaiŋ yindzɔŋni wə
akɔ num bəni bà bɔ wəkəki gia yi Nyɔ, bɔ dzɔ, ka tsəki a
ninshiŋ ninshiŋ, ka ŋgɔkɔ wiwɔ wum dzə́kəh mbaŋtia,
dzə́kəh yidəkɔ mbaŋbisə, dzə́kəh yidəkɔ gbi.” **21** Jisɔs dza
bikə a, “Mi si liə bəh naka ki baiŋsiki i dzu wi kwusi baŋ
bəh kah, ma wi si jiə i kigasi wə a? Ma wi si liə tɔm num
i di biə bə si tɔm naka ki baiŋsiki yɛiŋ wə a? **22** Mbɛiŋ
kîəki a gia yichi yə yi nì kɔ i nyumi wə kɔ yi bə bi chusiki
i ndaiŋ wə, yə yi nì kɔ i nyumi nyumi wə, yichi bə bi
chusiki yi i baiŋni wə. **23** Mi wə wi kaŋaki bintuni i wəkɔ,
wi wôkɔ.” **24** Jisɔs chu dzaka a, “Mbɛiŋ kabə wəkəliki gia
yi Nyɔ mbɛiŋ ka wôkəliki ndzɔŋki, kɔm dzəh yə mbɛiŋ
wəkəliki yɛiŋ, kɔ ayaka si Nyɔ bi fəkə i mbɛiŋ, wi bi fəkə
na yi du tsə. **25** Mi wə wi kaŋaki fiɛŋ kɔ wi bə bi kpɛiŋsiki.
Mi wə wi kaŋaki kə fiɛŋ kɔ na wi bə bi dzɔ bwili fi twɛsi

fiə wi kaŋaki i wi." **26** Jisəs chu dzaka a, "Ŋkuŋ bi Nyɔ kɔ
aka ŋgɔkɔ wə mi nì mu i khə. **27** Jəbi wə asi num nchəkɔ
wi ka nɔ, chəkɔ ka wɔɔ wi dza. Num ŋgɔkɔ wiwɔ si buku
ka kɔɔki, wi chu kəbi i kiə a ŋgɔkɔ wiwɔ fə dəiŋ ka wi
kɔki a, **28** nshwaiŋ si fə wi ka kɔki. Wi dza yisi i nyaki
binchaiŋki, wi ka wum tum dzəkəh yɛiŋ. **29** Jəbi wə ŋgɔkɔ
wiwɔ biəŋ, wi ka ni dzɔ fiŋkəfi fi, liə i khə, kɔm jəbi wi
kəhni kpɛiŋ." **30** Jisəs chu dza dzaka a, "Bukumbɛiŋ kɔ i
fəkəli ntɔŋ bi Nyɔ bəh nə? Bukumbɛiŋ kɔ i fəkəli bəh ndi
winaiŋ a? **31** Wi kɔ ka ŋkaiŋni wi ŋgɔkɔ wi fintam finchiŋ
fidəkɔ fi sɛiŋni tsə na bəŋgɔkɔ bəchi, **32** Jəbi wə bə ka
gbɛli i khə wi ni buku yaka wi kɔɔ ka numki i kpɛiŋ wi
kpali tsə ntəŋ wi biɛiŋ bichi biə bə gbɛli i khə, wi fiəni chu
kpɛiŋ ka nya cha ka minyəni mə mɔ fuliki i bɛiŋ kɔ i maa
júŋ yibɔ i wi wə, i kinjiŋjiŋ ki wi wə." **33** Akɔ lə si Jisəs nì
fukuki gia yi Nyɔ i bəni, i bəndi wə ka bələ, i dzəh yə bɔ
kɔ i wəkɔ kiə. **34** Wi nì ka num dzaka gia i bɔ kəbi i bəndi
wə. Ayakalə, jəbi wə wi nì kɔ wi mbɔŋ num a bɔ bwa bu
bə mbaŋ a bɔ bɔ, wi ka fiəni fuku baiŋsi bəndi bəwɔ bəchi
i bɔ. **35** Jisəs kaasi i laniki bəni chəkɔ biwɔ a num i fijəbi,
wi dzaka i bwa bu bə mbaŋ wə a, "Bukumbɛiŋ dâŋ bûku
tsâ i kiwuŋ ki bəkɔ kə yaka wə." **36** Bɔ ka bee mbaŋ wi
bəni wə wi nì kɔ fɛiŋ, ka liə i ŋgwuki wə Jisəs nì kɔ wi
si num lɔ yɛiŋ, bəh bɔ ka daŋki, bəŋgwuki bədəkɔ biəli
bɔ. **37** Si bɔ nì daŋki, fuŋni kiləkəli dzə tumbuku yisi ka
nəŋniki mwi, mɔ liə i ŋgwuki mə ka nəŋki i jikə. **38** Jisəs
nì kɔ i ŋgwuki mə i jum wə wi nɔ wə, num wi nəsi fwu
wi i kiŋgbɔŋ wə. Bɔ ka tsə yɔmsi wi ka dzaka a, "Mi wi
lanini, kpi nəŋki i dzɔ bukumbɛiŋ wɔ kaŋa kə mfia jəbi

kɔm nə a?” **39** Jisɔs dza bɛiŋ, kaŋyi fuŋni kiləkəli kiwɔ,
dzaka i mwi miwɔ a, “Kpîchumi məŋ.” Fuŋni kiləkəli kiwɔ
ka kpichumi, di chimi alə mɔɔɔŋ. **40** Wi ka bikə i bwa bu
bə mbaŋ a, “Mbɛiŋ lwaki nə? Mbɛiŋ kɛiŋki maka mbɛiŋ
jiə shɔm i mih a?” **41** Dzaka wɔm bɔ, bɔ ka dzakayiki a bɔ
bɔ a, “Wələ kɔ winaiŋ mi lə a, na fuŋni kiləkəli bəh mwi
mi bəkɔ wəkɔ i wi a?”

5 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ daŋ kinchwɔ kimbum ka
buku tsə i waka, i kimbu ki bəni bə Gɛlasen wə. **2** Si wi nì
bukuki i ŋgwuki mə, wi baŋsi bəh mi widəkɔ biŋ'waka
bichu njiŋsi wi, num wi buku i bita biə bə nì ləəki bəni
yɛiŋ. **3** Mi wiwɔ nì nɔki i bita biwɔ mə. Mi widəkɔ kɔbi
fɛiŋ wə wi nì kɔ i kaŋa wi, na bəh nsəŋ. **4** I kaŋ yiduli
wə, bə nì shiki jiəki wi i biŋkɔm wə, kaŋa tsɛ́iŋ yi bəh
bənsəŋ, wi guku təiŋyi bənsəŋ bəwɔ, shakyi biŋkɔm. Mi
nì məŋ wə wi nì kɔ i kaŋa wi. **5** Mi wiwɔ nì fiəliki nnyaki i
bita biwɔ yaka wi tsə buku i ŋkwuŋ wə nchəkɔ bəh nshi,
wamyi, kwəksi gwu yi bəh kitəh. **6** Si wi yɛiŋ Jisɔs wi kɛiŋ
nanu, wi yəkɔ tsə tum binyu i wi nshiŋ, **7** wi də bwili bəh
ŋga a, “Jisɔs Waiŋ Nyɔ wə wi kɔ Fwu wi Biɛiŋ Bichi wə,
wɔ nəŋki nə i mih wə a? Mih tsâki wɔ i yɛli wi Nyɔ wə kiə
wɔ ki nyâ kə ŋgəkə i mih.” **8** Wi nì dzakaki yakadəiŋ,
kɔm Jisɔs nì kɔ wi kaŋyi lɔ a, “Kiŋ'waka kichu kələ bûku
i mi wələ wə.” **9** Jisɔs bikə i wi a, “Yɛli wa kɔ ndə.” Wi
chukuli a, “Yɛli wuŋ kɔ mbaŋ, kɔm buku duki lə.” **10** Si wi
chukuli yakadəiŋ, ka tsaki Jisɔs a fɛiŋ fɛiŋ a wi ma kɔ̂ŋŋ
bɔ i kimbu kələ wə. **11** A nì kɔ yaka mbaŋ wi bifi biduli dzi
i ŋgaŋni chɛiŋ fɛiŋ. **12** Biŋ'waka bichu biwɔ ka tsa Jisɔs a,
“Chîŋsi buku num i bifi biə yaka wə, ma buku liə i bi wə.”

13 Jisɔs bum. Ayaka biŋ'waka biwɔ ka buku i mi wiwɔ wə,
tsə liə i bifi wə. Mbaŋ wiwɔ nì kɔ bifi ka bənchuku bəfa.
Bi sɛiŋ shi i fəŋ wə, shi tsə gbɔyi i bəkɔ yiwɔ wə fɛiŋ ləŋ
ka kpiyi. **14** Bəni bà bɔ nì təkniki bəh bifi biwɔ dza fɛiŋ,
gɛiŋ, tsə fuku gia yiwɔ i kwili kintəəŋ bəh i di bichi wə
fɛiŋ. Bəni ka wəkɔ, buku dzə i yɛiŋ gia yə yi si num. **15** Bɔ
dzə i di biə Jisɔs nì kɔ, yɛiŋ mi wə mbaŋ wi bəchinda bə
ŋkpɛli nì shiki njiŋsiki wi, num wi shinum fɛiŋ, ka ləh
bəmbuŋ bu, num mfi bi fiəni dzə. Bɔ lwa na bəh ŋga. **16**
Bəni bà bɔ nì yɛiŋ gia yə yi num, ka fuku i bəni si yi nì
num bəh mi wə mbaŋ wi biŋ'waka bichu biə nì kɔ i wi
wə, i tasi bəh gia yi bifi. **17** Si bɔ wəkɔ yakadəiŋ, yisi i
tsaki Jisɔs a wi nyâ i di bibɔ wə. **18** Jisɔs ka liə i ŋgwuki
mə, mi wə bəchinda bə ŋkpɛli nì buku i gwu yi mə ka
tsaki Jisɔs a bɔ wi nyə. **19** Jisɔs nəiŋ, ka dzaka i wi a, "Nyâ
tsâ i wɔ dzu, ma wɔ tsâ fûku i bəni ba gia yə Bah fə i wɔ,
bəh si wi kwasi nshɛiŋ i wɔ." **20** Ayakadəiŋ, mi wiwɔ ka
nyə, tsə ka nyaniki fukuki i tumi kichi kə bə bɔɔŋki a
Kikwili Jwəfi, gia yə Jisɔs fə i wi. Bəni ka wəkɔ yaka, num
lɔ bəh ŋkaŋyi. **21** Jisɔs fiəni daŋ i ŋgwuki wə tsə i kiwuŋ
kəyaka wə i kɔmsi tsə i kinchwɔ kimbum kpəŋ, mbaŋ wi
bəni chu juŋni dzə fɛiŋ. **22** Tikwili wi juŋ yi tsani widəkɔ
ka dzə fɛiŋ, yɛli wi num Jaylus. Si wi yɛiŋ Jisɔs, ka tsə tum
binyu i wi nshiŋ, **23** tsa wi a fɛiŋ fɛiŋ ka dzaka a, "Waiŋ
wuŋ wi nchiŋ wi kpaŋni kɔ a i kpi. Mntee wɔ, dzâ ma wɔ
kôm kaŋ ya i wi wə ma wi bənih ka wi ma kpi" **24** Jisɔs ka
dza bɛiŋ bəh wi ka tsəki, mbaŋ wi bəni kwu biəli Jisɔs
faaŋni. **25** Kpaŋa widəkɔ nì kələ i kintəəŋ ki mbaŋ wiwɔ
wə num jəbi wi shi baaŋ a baaŋni i jía wə jwəfi ntsɔ yifa.

26 Wi nì kɔ wi bəh nalə i bəni bə tsa bəduli chɛiŋ, bəkəli
biɛiŋ bichi biə wi nì kaŋaki, jwɛiŋ tsə a ninshiŋ tsəni.
27 Si wi nì kɔ wi wəkɔ lɔ kɔm Jisɔs, wi ka dzə i wi jum i
mbaŋ kintəəŋ, kɔm mbuŋ wi, **28** kɔm wi nì kɔ wi dzaka i
wi shɔm a, "Mih ka kɔm na a mbuŋ wi, ma mih nì bɔnih."
29 Si wi nì kɔm yakadəiŋ, jwɛiŋ yi kaa akisəkə. Miŋkpaŋa
wiwɔ wəkɔ na i gwu yi wə si wi bɔnih. **30** Jisɔs ka wəkɔ asi
ŋga buku i gwu yi wə, wi fiəni gwu akisəkə, bikə i bəni a,
"A kɔm ndə mbuŋ wuŋ a?" **31** Bwa bu bə mbaŋ chukuli i
wi a, "Wɔ yɛiŋ si bəni faaŋniki wɔ, wɔ chu bikə mi wə wi
kɔm wɔ a?" **32** Jisɔs baaŋ a tsɛiŋki i yɛiŋ mi wə wi kɔm
wi. **33** Ayakadəiŋ, kpaŋa wiwɔ ka kiə gia yə yi num bəh
wi, wi ka dzə, lwa nyumi, tum binyu i Jisɔs nshiŋ fuku
ŋkɔŋ wi wichi i wi. **34** Jisɔs dzaka i wi a, "Waiŋ wuŋ, shɔm
ya yə wɔ jiə i mih yi fə wɔ bɔnih lɔ, tsâ bindzɔŋ. Wɔ ta lɔ i
jwɛiŋ ya wə." **35** Asi Jisɔs ni kɛiŋki wi dzaka i miŋkpaŋa
wiwɔ yakadəiŋ, bəni bədɔkɔ dzə fɛiŋ num bɔ nyə i juŋ yi
Jaylus wə tikwili wi juŋ yi tsani, dzaka i wi a, "Waiŋ wa
kpi lɔ. Ma chu nyâ ŋgəkə i Mi wi Lanini wələ?" **36** Si bɔ
dzaka yakadəiŋ, Jisɔs wəkɔ, ayakalə wi fə aka wi ka wəkɔ
dəkə ka dzaka i Jaylus a, "Kiə wɔ ki lwâ kə, jîə a shɔm ya
i mih shəŋ." **37** Asi bɔ nì tsəki, Jisɔs ka bum dəkə a mi
widəkɔ bîəli wi a kɔbi a Bita bəh Jɛm bəh Jɔn wə waiŋnih
Jɛm. **38** Asi bɔ ni tsə buku i juŋ yi tikwili wi juŋ yi tsani
wə, Jisɔs yɛiŋ si bəni gɔkɔki di bəh midɛm fɛiŋ. **39** Wi liə
dzu, bikə a, "Mbɛiŋ gɔkɔki di bəh midɛm kɔm nə? Waiŋ
wiwɔ ka kpi dəkə, wi nɔki num nɔni." **40** Bɔ ka suŋuki lɔ
wi suŋuni. Wi dza bwili bəni bəchi i biŋ, dzɔ shəŋ tii waiŋ
bəh nih waiŋ bəh bəni bu bə mbaŋ bətali bəh bɔ liə tsə i

di biə waiŋ wiwə nì nəki. **41** Wi kaŋa waiŋ wiwə i tsɛiŋ wə
dzaka i já yibə a, “Talita kumi!” Yi num a, “Waiŋkpaŋni,
mih dzakaki i wə, dzâ bɛiŋ.” **42** Akisəkə yakadəiŋ, wi ka
dza bɛiŋ ka nyani. Waiŋkpaŋni wiwə nì kə jía jwəfi ntsə
yifa. Bə yɛiŋ yaka dzaka wəm bə. **43** Jisəs kiŋ i bə nalə a
kiə bə ki fâ kə a mi widəkə kîə gia yə yi num, ka dzaka a
bə tsɛiŋ fiɛŋ wi dzi.

6 Jisəs nyə fɛiŋ, bəh bwa bu bə mbaŋ dzə i kwili wə. **2** A
num i chəkə bibə bimbam, wi tsə i juŋ yi tsani wə yisi i
laniki bəni. Bəni bəduli wəkə si wi laniki ka numki bəh
ŋkaŋyi. Bə ka nyə ka kaiŋyiki dzaka a, “Mi wələ nyə faiŋ
bəh wələ nlani fa lə a? Wi dzə biələ mfi faiŋ a? Wi nyani
dəiŋ na ka wi fəki yələ gia yi kaŋyini lə a? **3** A kəkə a wi
wə kaminda waiŋ Meli a? Wi num waiŋnih Jɛm bəh Yəsɛs
bəh Judas bəh Samən wə a? Ntə jɛ́mi yi kə fa bukumbɛiŋ
bə a?” Si bə kaŋyi yakadəiŋ ka nəiŋ wi. **4** Jisəs ka dzaka i
bə a, “Bə si kəksi lə mi wi ntum wi Nyə i di bichi wə a
kəbi a tumi ki wə, bəh i chwəŋkijuŋ ki wə bəh i wi dzu.” **5**
Si bə məŋni wi yakadəiŋ, yi ka gaka wi i chu fəki gia yi
kaŋyini fɛiŋ yiduli, a kəbi alə wi nì kəmyi bəni twɛsi bà
bə nì gwɛiŋki fɛiŋ bəh kaŋ bə bənih. **6** Wi num lə bəh
ŋkaŋyi si bə nì ka jiə dəkə shəm i wi wə. Jisəs bi nyə fɛiŋ
ka nyaniki i bidi biə fɛiŋ wə lani bəni. **7** Wi dza bəəŋ bwa
bu bə mbaŋ bà jwəfi ntsə bəfa, ka faaŋ bwili bə bəfa bəfa,
nya ŋga i bə a bə bwîliki biŋ'waka bichu i bəni wə. **8** Wi
bá nəŋ i faaŋ bə ka dzaka a kiə bə ki dzô kə na fiɛŋ kəbi a
mbəŋ. Kiə bə ki dzô kə biɛiŋ bidzini. Kiə bə ki dzô kə kiba
nabə kpə i chiŋnih bibə wə. **9** Bə lâkə dzuyigvu, yakadəiŋ
a kiə bə ma ləh bəmbuŋ bəfa. **10** Wi chu dzaka i bə a,

“Mbɛiŋ ka tsə i kwili wə, juŋ yə mbɛiŋ liə yɛiŋ, mbɛiŋ ka
nɔ̂ki shəŋ a yi wə i tsə buku chɔkɔ biə mbɛiŋ bi nyəki fɛiŋ.
11 Kwili widɔkɔ ka nəiŋ i dzɔ mbɛiŋ, nabə i wɔkɔli gia yə
mbɛiŋ dzakaki, mbɛiŋ bə́ nəŋ i nyə mbɛiŋ chûmni kwɔŋɔ
biə bi kɔ i gvu yimbɛiŋ wə, ka kinchəsi ki gia yə bɔ mɔm.”
12 Bɔ ka nyə tsə ka nyaniki fukuki a bəni kwûni shɔ́m
yibɔ. **13** Bɔ chu bwili tə bəchinda bə ŋkpɛli bəduli i bəni
wə, təkəsi fiaŋsi bəni bə jwɛ́iŋ bəduli, chuku bɔ. **14** Ŋkuŋ
Hɛlɔd nì wɔkɔ ntum wiwɔ kɔm Jisɔs, si bəni kɔ bɔ kiəni
lɔ yɛli wi i di bichi wə, bəni bədɔkɔ dzaka fibɔ a, “Jisɔs
wələ kɔ Jɔn Njulibɔkɔ si wi fiəni dza i kpi wə. Akɔ gia
yə yi fə wi na ka wi kaŋaki ŋga i fəki gia yi kaŋyini yələ
lə.” **15** Bədɔkɔ dzakayi fibɔ a, “Akɔ Ɛlaja si wi fiəni dzə.”
Bədɔkɔ a, “Wi kɔ mi wi ntum wi Nyɔ widɔkɔ, wi num ka
wi kikpu.” **16** Ayakalə, Hɛlɔd wɔkɔ gia yiwɔ yakadəiŋ ka
dzaka mfih a, “Akɔ Jɔn Njulibɔkɔ wə mih nì gba bwili fwu
wi si wi fiəni dza i kpi wə.” **17** Jɔn kɔ num Hɛlɔd mwi nì
faaŋ bəni tsə kwa wi, fah i juŋ yi nsəŋ mə kɔm bə Hɛlɔdia
kpə Filib wə wi nì kɔ waiŋnih Hɛlɔd, num Hɛlɔd nì kɔ
wi dzɔ wi ka kpə wi. **18** Yi nì num yaka kɔm Jɔn nì kɔ
wi dzaka i Hɛlɔd a, “Nchi ka bûm dəkə a mi kɔlə i dzô
kpə waiŋnih wi i kpə wi.” **19** Si Jɔn nì dzakaki yakadəiŋ,
Hɛlɔdia ka fasi wi i shɔm yi wə ka nəŋki dzəh i wɔɔ wi,
kwati kə, **20** kɔm Hɛlɔd nì lwaki Jɔn a wi kɔ mi wi chəŋ wi
chu num mi wi Nyɔ. Wi ka tɔkniki a bə ma wɔ̂ɔ wi. Hɛlɔd
nì shiki wɔkɔliki gia yə Jɔn nì dzakaki, shɔm ka nyaki wi
ŋgəkə nalə, yakadəiŋ wi ka wɔkɔki ndzɔŋni i wɔkɔliki gia
yə wi dzakaki. **21** Dzəh dzə baiŋ i Hɛlɔdia wə kpə Hɛlɔd, i
jəbi wə nyuwi nì fəki bini, wi bɔɔŋ bənji bu bəh kifwu

ki bəni bə jum, bəh bəni bəmbum bəmbum bə Galili, i
kwaka chəkə biə bə nì bwə wi. 22 Waiŋ Hɛlədia wi kpaŋni
liə dzə nyaka bini bindzəŋni i Hɛləd bəh bəni bu bə bini
nshiŋ. Wi ka dzaka i waiŋ wiwə a, “Bîkə na finə fiə wə
kəŋki, ma mih ni fâ i wə.” 23 Wi chu dzi ŋkaiŋ dzaka a,
“Bîkə na nə i mih, kəŋ a numki na kiŋka ki tumi kəŋŋ,
ma mih ni nya i wə.” 24 Waiŋkpaŋni wiwə ka buku tsə
bikə i nih wi a, “Mih dzaka a bə nyâ mih bəh nə?” Nih wi
chukuli a, “Tsâ dzâka a bə nyâ fwu wi Jən Njulibəkə i wə.”
25 Wi ka kəmsi fiəni tsə akisəkə, dzaka i Ŋkuŋ Hɛləd a,
“Mih nəŋki a wə nyâ fwu wi Jən Njulibəkə i mih i liə i
nsaŋa wə.” 26 Ŋkuŋ wəkə yaka, gwu kpi wi na bəh ŋga.
Ayakalə, wi nəki nəiŋ kə gia yə wi nì dzaka, kəm ŋkaiŋ
biə wi nì kə wi dzi lə i bəni nshiŋ num bəni bà bə nì kə i
bini biwə wə, wi na chu kwuni ja yi yə wi nì dzaka i waiŋ
wiwə. 27 Wi ka faaŋ chinda akisəkə a wi tsâ dzâ bəh fwu
wi Jən. Wi ka tsə i juŋ yi nsəŋ mə gba fwu wi Jən, 28 jiə i
nsaŋa wə, dzə bəh wi nya i waiŋ wiwə. Wi dzə, buku fɛiŋ
tsə nya i nih wi. 29 Bwa bə mbaŋ bə Jən wəkə, ka tsə dzə
wini wi Jən ka ləə. 30 Bwa bə faaŋni bə Jisəs bà fiəni dzə
yɛiŋ wi, fuku gia yichi yə bə nì fə, bəh yə bə nì lâniki bəni
yɛiŋ i wi. 31 Wi ka dza dzaka i bə a, “Mbɛiŋ dzâ a mbɛiŋ
mbɛiŋ, bə yâka tsə i di biə bəni məŋ fɛiŋ wə, bə wâka
twɛsi.” Wi nì dzaka yaka kəm bəni bəduli nì dzəki i di biə
bə nì kə, bədəkə nì nyəki, bədəkə dzə. Bə kəbi na i kaŋa
na jəbi i dzi. 32 Bə bə ka dza liə i ŋgwuki wə ka baka gwu
a bə bə ka tsə i di biə bəni nì kəkə fɛiŋ. 33 Ayakalə, bəni
bəduli yɛiŋ bə si bə nì tsəki, ka kiə bə, ka buku i kikwili
kichi wə ka yôkə tâiŋ bə. Bə yisi tsə buku fɛiŋ, na ka Jisəs

bəh bwa bu bə mbaŋ tsə buku fɛiŋ. **34** Jəbi wə Jisəs nì tsə
buku fɛiŋ kpa, wi yɛiŋ mbaŋ wi bəni lə maaa, nshɛiŋ kwa
wi bəh bɔ, kɔm bɔ nì kɔ aka shwáŋ bə jîə mi wi təknini
kôbi. Wi ka yisi i laniki bɔ bəh gia yiduli. **35** Jəbi wə wɔŋ
nì liəki tsəki, bwa bu bə mbaŋ dza dzə yɛiŋ wi ka dzaka
a, "Fa kɔ i chwa num jəbi tsə lɔ, **36** bêe bəni bələ ma bɔ
tsâ i kikwili bəh i kidi ki kɔmsini wə fa, i tâŋ biɛiŋ bibɔ
bidzini." **37** Ayakalə, Jisəs chukuli n'yi a, "Mbɛiŋ mwi nyâ
bɔ bəh dzɛiŋ i dzî." Bɔ bikə i wi a, "Wɔ nəŋki a buku tsâ
nâŋ bədanali gi yifa ka bə tâŋ biɛiŋ bidzini yɛiŋ i dzâ
nyâ i bɔ ka bɔ dzi a?" **38** Jisəs bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ kaŋaki
chəkɔ yi blɛd yi maiŋ? Mbɛiŋ tsâ tsêiŋ." Bɔ tsə tsɛiŋ, ka
fuku a, "Chəkɔ yi blɛd yite bəh bwɔ́kɔ yifa." **39** Jisəs ka
dzaka a bwa bu bə mbaŋ dzâka a bəni nûmyi i mfwaŋ wə
i mbaŋ wə mbaŋ wə, i kaka kaka wə. **40** Ayakadəiŋ, bəni
bəwɔ ka nûmyi i kuku i mbaŋ wə gbi gbi bədəkɔ mbaŋshi
mbaŋshi. **41** Jisəs dzɔ chəkɔ yi blɛd yə yite bəh bwəkɔ yə
yifa, tsɛiŋ yaka i bɛiŋ, nya kiyəŋni i Nyɔ, ka gbɛyi nya i
bwa bu bə mbaŋ, a bɔ gâa i bəni. Wi gaa tə bwəkɔ yifa yə i
bɔ bəchi. **42** Bəni bəchi dzi fwuli. **43** Bwa bə Jisəs bə mbaŋ
juŋni biŋka bi blɛd bəh bwəkɔ yə yi nì bɛsi, bi jikə káh
jwəfi ntsɔ yifa. **44** Bəni bà bɔ nì dzi biɛiŋ bidzini biwɔ nì
kɔ bənyuku bənchuku bəte. **45** Jisəs ka dzaka akisəkə a
bwa bu bə mbaŋ lîə i ŋgwuki wə bɔ dâŋ tsâ i ninshiŋ i
Besayda, wi baaŋ ka bɔni bəni a bɔ kwê. **46** Si wi baaŋ
bɔni bɔ yakadəiŋ, ka dza yaka i ŋkwuŋ bɛiŋ i tsa. **47** Biŋ ji,
ŋgwuki num lɔ i bəkɔ kintəəŋ, Jisəs kɛiŋ a ŋkwuŋ bɛiŋ wi
mbɔŋ. **48** Wi yɛiŋ si bwa bu bə mbaŋ fumki bəh ŋgwuki,
kɔm fiəkə nì dzəki i bɔ nshiŋ chini ŋgwuki wiwɔ. A num

asi chɔkɔ wɔɔki dzəki wi nyə ka dzəki i bɔ wə, nyani i mwi bɛiŋ. Wi nì dzəki ka wi nəŋki i tsə daŋsi bɔ. **49** Bɔ ka yɛiŋ wi si wi nyaniki dzəki i mwi bɛiŋ, ka kwakaki a, akɔ ŋkwusa. Bɔ wam bəh ŋga, **50** kɔm bɔ bəchi nì yɛiŋ wi yaka ndzaŋ kwa bɔ. Akisəkə, Jisɔs ka dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ kâŋa shɔ́m, akɔ mih. Kiə mbɛiŋ ki lwâ kə akɔ mih." **51** Si wi dzaka yakadəiŋ, ka liə num i ŋgwuki mə bəh bɔ, fiəkə yiwɔ ka kpichumi. Ayaka bɔ tsɛiŋ lə, dzaka wɔm bɔ, **52** kɔm bɔ nì ka kiə dəkə gia yə chɔkɔ yi blɛd yə nì chusiki kɔm Jisɔs, num kɔm bɔ nì ka wɛli dəkə shɔ́m yibɔ. **53** Jəbi wə bɔ nì daŋ bəkɔ yə buku tsə i kimbu ki Genesalet wə, ka fasi ŋgwuki wiwɔ i bəkɔ kpəŋ. **54** Si bɔ nì buku i ŋgwuki wə, bəni bəduli ka kiə Jisɔs fɛiŋ akisəkə, **55** bɔ yɔkɔ tsə i bidi bibɔ bichi wə fɛiŋ, bwili bəni bə jwɛiŋ dzə bəh bɔ i di biə bɔ nì wɔkɔ a Jisɔs kɔ fɛiŋ. **56** Na faiŋ Jisɔs nì tsəki, na i midini wə i chwa, nabə i kikwili kimbum wə nabə i kitumi wə, bəni ka dzəki bəh bəni bə jwɛiŋ i di biə bəni si juŋni, bɔ ka tsaki wi a bɔ kôm a jəŋ wi wimbuŋ. Mi wichi wə wi nì kɔmki wi, wi bɔnih a bɔnihni.

7 Chɔkɔ bidɔkɔ Bəfalasi bəh bəni bədɔkɔ bà bɔ nì laniki bənchi bə Nyɔ, nyə i Jɛlusalɛm dzə juŋni kɔmsi i Jisɔs kpəŋ. **2** Bɔ dza yɛiŋ bwa bə mbaŋ bə Jisɔs bədɔkɔ bɔ dzi bəh kaŋ yi baiŋ kə, yi num a bɔ nì ka wɔkɔ dəkə kaŋ. **3** Bəfalasi, na bəh Bəju bəchi si biəli a nɔni ki kwili ki bətii bəbɔ bə kikpu, a mi ma dzî fiɛŋ maka wi wɔ̂kɔ kaŋ si bɔ si shi wɔ̂kɔ. **4** Jəbi wə mi kwɛ i shibɛiŋ wi kɔkə i dzi fiɛŋ maka wi wɔkɔ kaŋ yi bəh gvu yi i yəmaka dzə́h wə, na ka wi numki i dzi. Bɔ chu fə gia yidɔkɔ i nɔni ki kwili wə yiduli, ka i wɔkɔ kibwam bəh bətasa bəh kəŋə. **5** Bəfalasi

bəh bəni bà bɔ nì laniki bənchi ka bikə i Jisɔs a, “Akɔ kɔm
nə bwa ba bə mbaŋ biəliki kə nəni ki kwili ki bətii bəbuku
bə kikpu a? Akɔ kɔm nə wə bɔ dziki bəh kaŋ yi baiŋ kə
a?” **6** Jisɔs chukuli i bɔ a, “Isaya mi wi ntum wi Nyɔ nì
dzâka ŋkɔŋ kɔm mbɛiŋ a mbɛiŋ kɔ bəni bà bɔ dzakaki chi
fə chi. Mbɛiŋ fâki a gia yə wi nì nyaka a, Nyɔ dzakaki a,
‘Bəni bələ kɔksiki mih a bəh dzu yi dzaka, Shóm yibɔ num
nanu i mih wə. **7** Ntsa wibɔ i mih num a kilələ, kɔm bɔ
dzɔki gia yə bəni kwakaki, lani a, akɔ ja yiŋ.’ **8** Yi kɔ tə asi
mbɛiŋ bee bənchi bə Nyɔ, ka kɔksiki num bà a jiə bəni.” **9**
Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ tɔksiki kiəki lə na bindzɔŋ i
nəiŋ bənchi bə Nyɔ ka mbɛiŋ biəliki num nəni kimbɛiŋ
ki kwili. **10** Yi kɔ a Muses nì nya nchi a, ‘Kôksi ba wa
bəh nih wa.’ Wi chu dzaka tə a, ‘Mi ka tɔyi ba wi nabə
nih wi, bə wôɔ wəmaka mi.’ **11** Ayakalə, mbɛiŋ dzakaki
fimbɛiŋ a, ‘Mi kabə kaŋa fiɛŋ fiə wi kɔ i gamti ba wi nabə
nih wi yɛiŋ, wi ka dza dzaka i ba wi nabə i nih wi a fiɛŋ
fiwɔ kɔ Kəban,’ yi num a fi si num lɔ fi Nyɔ. **12** Mbɛiŋ
bum a wi ma chu fə gia yidɔkɔ i gamti ba wi nabə nih wi
yɛiŋ. **13** Mbɛiŋ fəki yakadəiŋ, fə ka gia yi Nyɔ fiəni chu
gia yi kilələ kɔm nəni kimbɛiŋ ki tumi kə mbɛiŋ laniki
bəni yɛiŋ. Gia yiduli chu num tə yə mbɛiŋ fəki yaka.”
14 Jisɔs chu bɔɔŋ mbaŋ wi bəni bɔ dzə, wi dzaka i bɔ a,
“Mbɛiŋ bəchi wôkɔli gia yə mih dzakaki, ka mbɛiŋ wôkɔ
kîə bindzɔŋ. **15** Fiɛŋ fidɔkɔ mɔŋ i biŋ fiə fi kɔ i liə i mi wə
fi num i jisi mi wiwɔ. Akɔ num fiɛŋ fiə fi bukuki i mi wə fi
si jisi mi. [**16** Mi wə wi kaŋaki bintuni i wɔkɔ, wi wôkɔ.”]
17 Jisɔs ka bee bəni bəwɔ, liə i dzu, bwa bu bə mbaŋ ka
bikə i wi kɔm ndi wiwɔ. **18** Wi chukuli i bɔ a, “Yaka mbɛiŋ

tə ka wəkɔ kiə dəkə a? Mbɛiŋ kiəki kə a fiɛŋ fiə fi bukuki i dzaka ki mi wə akɔ fi, fi si bəkəli mi wiwɔ a? **19** Yi num yakadəiŋ, kɔm fi si liə kə num i shɔm yi mi wiwɔ wə, fi si shi num i tɔɔ wi wə, na ka fi fiəni buku." (Si Jisɔs nì dzaka yakadəiŋ, yi ka num a biɛiŋ bichi baiŋki lə). **20** Ayaka wi chu tsə a ninshiŋ bəh ndzaka a, "Akɔ fiɛŋ fiə fi bukuki i mi wə fi jisiki mi, **21** kɔm fiɛŋ fiə fi bəkəli mi, fi nyəki dzəki i shɔm yi wə. Fiɛŋ fiwɔ dzəki bəh biŋkwaka bichu i nɔni ki mi wiwɔ wə ka nɔni ki təkəlini, bəh ji, bəh i wɔɔ mi, bəh i dzɔ kpə mi nabə nyum mi, **22** bəh i bukuki bəh dzəkəh i biɛiŋ wə, chu nyi ntəkə, bəh i fəki kinyɛŋ, bəh i ghəkəki, bəh i lɔɔki ja i bəni, ghaŋsi gwu, bəh i yuŋki. **23** Gia yichu yichi yələ kɔ yə yi jisiki shɔm yi mi ka wi bəkəki." **24** Jisɔs nì nyə fɛiŋ, tsə i kimbu ki tumi bi Taya wə bəh i bi Sidɔn. Si wi tsə fɛiŋ, liə i juŋ yidəkɔ wə fɛiŋ nəki kɔŋ kə a mi widəkɔ kələ i kiə a wi kɔ fɛiŋ. Ayakadəiŋ, bəni kəbi i baaŋ ki kiə kə a wi kələ fɛiŋ. **25** Miŋkpaŋa widəkɔ nì kələ fɛiŋ kiŋ'waka kichu num i waiŋ wi wi kpaŋni wə. Akisəkə wi wəkɔ kɔm Jisɔs, ka tsə gbɔ i gvu yi wə. **26** Miŋkpaŋa wiwɔ nì kɔ num mi wi Glik, a nì kɔkə mi wi Ju. Bə nì bwɔ wi i Fənishia i tumi ki Silia wə. Si wi gbɔ yaka, ka tsa Jisɔs a wi bwîli chinda wi ŋkpɛli wiwɔ i waiŋ wi wə. **27** Jisɔs chukuli i wi a, "Bêe ma bə yisi sâŋ bwa, kɔm yi mɔŋ chəŋ i dzɔ dzɛiŋ bi bwa i lɔɔ i bíə." **28** Miŋkpaŋa wiwɔ chukuli i wi a, "Akɔ ŋkɔŋ ba wuŋ. Ayakalə, na bíə si dzi lə biŋka biə bi si gbɔyi i bwa kaŋ." **29** Jisɔs ka dzaka i wi a, "Kɔm bə nchukuli wa, wɔ kələ i tsâki mfia, chinda wi ŋkpɛli wiwɔ bee lɔ waiŋ wa." **30** Miŋkpaŋa wiwɔ nyə ka tsəki i wi dzu, ka tsə yɛiŋ waiŋ wi nɔ i naŋbɛiŋ num chinda wi ŋkpɛli

wiwɔ buku lɔ i wi wə. **31** Jisɔs nyə i kimbu ki Taya wə,
tsə təli i Sidən ka chu təli i kimbu ki Tumi ki Jəfi wə, ka
dzə buku i kinchwɔ kimbum ki Galili wə. **32** Ayaka bəni
bədɔkɔ nì nyə dzə bəh mi widɔkɔ num kinchini i wi, mi
wiwɔ kiə kə i dzaka. Ayaka bɔ tsa Jisɔs a wi jiə kaŋ yi i
mi wiwɔ wə. **33** Ayaka Jisɔs dzɔ wi, bəh wi buku i mbaŋ
kintəəŋ. Wi jiə bwa bu bə kaŋ i bintuni bi mi wiwɔ wə,
chuh midziŋ ka kɔm lɔm wi mi wiwɔ yɛiŋ, **34** tsɛiŋ bɛiŋ,
ka cham, dzaka i wi a, "Ɛfata," yi num a, "Wêli." **35** Ayaka
bintuni bi mi wiwɔ ka wɛli akisəkə, lɔm wi yaŋsi, wi yisi i
dzakaki na bindzɔŋ. **36** Jisɔs ka kiŋ i bəni bəwɔ a bɔ ki
fûku kə i mi widɔkɔ. Ayakalə, si wi nì kiŋ yakadəiŋ, bɔ ka
tsə a ninshiŋ ninshiŋ i fukuki tsəki yi. **37** Dzaka ka wɔm
bəni na bəh ŋga. Bɔ dza ka dzakayiki a, "Jisɔs kiəki lə i fə
gia yichi na bindzɔŋ. Wi fəki binchini biə bi wɔkɔki kə bi
wɔkɔ, biə bi dzakaki kə bi dzaka."

8 A nì kɔ i kaŋ yiwɔ wə, mbaŋ wi bəni widuli widɔkɔ
juŋni. Yi nì num yaka bɔ kaŋa kə biɛiŋ bidzini, Jisɔs bɔɔŋ
bwa bu bə mbaŋ dzaka i bɔ a, **2** "Mih kwasiki lə nshɛiŋ i
mbaŋ wi bəni bələ, kɔm bɔ num bəh mih i kaŋ yitali wə,
maka bɔ dzi fiɛŋ. **3** Mih ka dzaka a bɔ tsəki i kikwili kibɔ
wə bəh dzɔŋ, ma bɔ ni tsə gbɔyi i dzəh, kɔm bədɔkɔ nyə i
dzə́h yi dəəŋ wə" **4** Bwa bu bə mbaŋ chukuli a, "Yi kɔ i liə
a mi kɔ i dzɔ faiŋ biɛiŋ bidzini i fa chwa i saŋa bəni bələ
yɛiŋ a?" **5** Wi ka bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ kaŋaki chɔkɔ yi blɛd
yi maiŋ?" Bɔ chukuli a, "Yi kɔ nanitaŋ." **6** Jisɔs ka dzaka a
mbaŋ wi bəni bəwɔ nûmyi kuku. Bɔ shinumyi, wi ka dzɔ
chɔkɔ yi blɛd yə nanitaŋ, nya kiyəŋni i Nyɔ, gbɛyi nya i
bwa bu bə mbaŋ a bɔ gâa i bɔ. Ayaka bɔ ka gaa. **7** Bɔ nì

kaŋaki lə tə mibwəkəni midəkɔ twɛsi. Wi dzɔ, nya kiyəŋni
i Nyɔ, dzaka a bɔ gâa i bəni bəwɔ. **8** Mi wichi dzi fwuli. Bɔ
ka juŋni biŋka biə bi nì bɛsi, bi jikə káh nanitaŋ. **9** Bəni
bà bɔ nì dzi a nì kɔ ka bəni bənchuku bənaa. **10** Wi ka bee
bɔ kwɛ. Wi liə i ŋgwuki mə akisəkə bəh bwa bu bə mbaŋ
ka nyə tsə i kimbu ki Dalmanuta wə. **11** Bəfalasi dza dzə
i Jisɔs, ka yisi i gukuliki bəh wi, dzaka a wi fâ gia yə yi
chusiki ŋga biə bi nyə i bɛiŋ. Ayaka bɔ nì dzakaki yaka
məmsi lɔ wi məmsini. **12** Jisɔs cham na bəh ŋga, ka dzaka
a, "Ŋgɔkɔ wələ nəŋki gia yə yi chusiki ŋga biə bi nyə bɛiŋ
i fə nə a? Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a mih ni lansi chusi kə
gia yidəkɔ i ŋgɔkɔ wələ." **13** Wi ka dza bee bɔ, fiəni liə i
ŋgwuki mə, ka daŋ tsə i waka widəkɔ wəyaka wə. **14** Jisɔs
nì tsəki num bwa bu bə mbaŋ dali i dzɔ blɛd, kaŋa shəŋ a
chəkɔ yimu yə yi si baaŋ i ŋgwuki mə. **15** Wi ka təfiki bɔ
dzakayi a, "Mbɛiŋ tôkniki, chu dzô jəbi i dzɔɔŋ yi Bəfalasi
bəh yi Hɛləd." **16** Bwa bu bə mbaŋ yisi i dzakaki a bɔ bɔ
kɔm gia yiwɔ, dzakayi a, "Wi dzakaki gia yi dzɔɔŋ yələ lə
kɔm bukumbɛiŋ kaŋaki kə blɛd." **17** Jisɔs kiə gia yə bɔ
dzakaki kɔm yi, ka dzaka i bɔ a, "Kɔm nə mbɛiŋ dzakaki a
mbɛiŋ kaŋaki kə blɛd a? Yaka mbɛiŋ ka yɛiŋ kiə dəkə
nabə i wəkɔ kiə gia yiwɔ a? Yaka mfi bimbɛiŋ ka wɛli
dəkə a? **18** Kɔm nə mbɛiŋ kaŋaki dzə́kəh mbɛiŋ kəbi i
yɛiŋ di a? Mbɛiŋ kaŋa bintuni kəbi i wəkɔ gia kɔm nə a?
Mbɛiŋ kəbi tə i kwakaki gia kɔm nə a? **19** Jəbi wə mih ni
gbɛyi chəkɔ yi blɛd yə yite, bəni bənchuku bəte dzi fwuli,
mbɛiŋ ni juŋni biŋka biə bi ni bɛsi bi jikə káh yimaiŋ a?"
Ayaka bɔ ka chukuli a, "Jəfi ntsɔ yifa." **20** Wi ka chu bikə,
"Kɔm bə chəkɔ yə nanitaŋ bəni bənchuku bənaa si dzi,

mbɛiŋ si juŋni biŋka biə bi si bɛsi bi jikə káh yimaiŋ a?”
Ayaka bɔ ka chukuli a, “Nanitaŋ.” **21** Wi ka bikə i bɔ a,
“Yaka mbɛiŋ kɛiŋki maka mbɛiŋ wəkɔ kiə gia yiwɔ a?” **22**
Jisɔs bə bwa bu bə mbaŋ daŋ buku i Besayda, bəni bədəkɔ
dzə bəh kifəkə kidəkɔ i wi ka tsaki a wi kôm shəŋ wi a
bəh kaŋ ka wi bɔnih. **23** Jisɔs kaŋa wi i tsɛiŋ wə ka dzɔ
buku bəh wi i kwili kintəəŋ. Wi chuh midziŋ i dzə́kəh yi
wə, jiə kaŋ i wi wə ka bikə i wi a, “Wɔ yɛiŋ lə fiɛŋ fidəkɔ
a?” **24** Ayaka kifəkə kiwɔ giŋsi dzə́kəh i bɛiŋ, tsɛiŋ di ka
dzaka i wi a, “Mih yɛiŋ bəni bɔ num aka kɛiŋ bɔ nyani.”
25 Jisɔs chu jiə kaŋ i dzə́kəh yi mi wiwɔ wə, mi wiwɔ tsɛiŋ
lə tulululu, dzə́kəh yi baiŋ, wi ka yɛiŋki biɛiŋ bichi na
bindzɔŋ. **26** Jisɔs ka dzaka i wi a, “Kwê dzu, asi wɔ tsəki
kiə wɔ ki fəini lîə kə i kwili wə.” **27** Jisɔs bəh bwa bu bə
mbaŋ nyə fɛiŋ ka nyaniki taliki i kidi ki Kaysalia Filibi wə.
Si bɔ nì tsəki i dzəh, wi bikə i bɔ a, “Bəni dzakaki a mih kɔ
ndə?” **28** Bɔ chukuli i wi a, “Bəni bədəkɔ dzakaki a wɔ kɔ
Jɔn Njulibəkɔ, bədəkɔ a Ɛlaja, bədəkɔ dzaka a wɔ kɔ mi wi
ntum wi Nyɔ widəkɔ.” **29** Wi ka fiəni bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ
dzakaki yimbɛiŋ a mih kɔ ndə?” Bita chukuli a, “Wɔ kɔ
Kimbwili wə Nyɔ nì kaka.” **30** Jisɔs ka kiŋ a bɔ ki môm kə i
fûku yi i mi. **31** Wi ka yisi i laniki bwa bu bə mbaŋ dzaka
kɔm gwu yi a, “Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki i bi yɛiŋ
bəŋgəkə bəduli, ma bəni bà bɔ sakaki tumi bəh bətii mfə
gia bəmbum bəh bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ bɔ bi
nəiŋ wi. Bɔ bi wɔɔ wi, i kaŋ yitali wə Nyɔ bi fiəni dzasi wi
i kpi wə.” **32** Wi nì fuku baŋsi gia yələ i bwa bu bə mbaŋ
nshiŋ. Bita ka dzɔ wi, bɔ wi baka gwu, wi ka yisi i yəliki i
wi i gia yiwɔ wə. **33** Jisɔs fiəni gwu, tsɛiŋ bwa bu bə mbaŋ,

wam kaŋyi Bita dzaka i wi a, “Fîəni mih chɛiŋ Satan! Wɔ
yɛiŋki gia ka mi wiwəm. Wɔ yɛiŋki kə si Nyɔ yɛiŋki.” **34**
Ayaka wi ka bəəŋ mbaŋ wi bəni bəh bwa bu bə mbaŋ,
dzaka i bɔ a, “Na ndə wə wi nəŋki i biəliki mih, wi kaŋaki
i nâiŋ gwu yi, i gîŋ kintasi ki i bîəliki mih. **35** Mbɛiŋ kîəki
a mi wə wi təkniki bəh nəni ki wi kîəki a wi bi laksiki
num laksini. Ayakalə, mi wə wi laksi nəni ki kɔm mih
bəh kɔm ntum wi ndzəŋni, wi kɛiŋsi jiə num jiəni. **36** Bə
ka juŋni na mbi wələ wichi ka nya a mi dzi, wi num i ni
laksi nəni ki, ma mbee wiwɔ ni numki na nə a? **37** Fiɛŋ
fiə mi kɔ i təiŋ fwu wi yɛiŋ akɔ nə a? **38** Mbɛiŋ kîə a mi
kabə ŋgəmni i biəli mih bəh gia yiŋ i ŋgɔkɔ wichu wələ
kintəəŋ wə wi kɔ aka bəni bà bɔ təkliki i biŋ, wi kîəki a mi
wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi bɔŋ ŋgəmni lə tə bəh wəmaka mi
i jəbi wə wi bi fiəni dzəki i mbum bi wə, biə bi kɔ bi Ba wi
bəh bəchinda bə Nyɔ bə baiŋni.”

9 Jisɔs chu dzaka i bɔ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, bəni
bədɔkɔ kɔlə fa bɔ kəbi i bi musi kpi maka bɔ yɛiŋ ŋkuŋ bi
Nyɔ bi dzə bəh ŋga bi.” **2** Asi kaŋ nì tsə yisɔ, Jisɔs dzɔ Bita
bəh Jɛm bəh Jɔn bəh bɔ yaka tsə i ŋkwuŋ wi dəəŋ widɔkɔ
bɛiŋ, ka numki fɛiŋ a bɔ bɔ. Bɔ dzaka a bɔ tsɛiŋ, yɛiŋ num
kimbwəsi ki kwuni i bɔ nshiŋ, **3** bəmbuŋ i gwu yi wə fuku
ŋwaŋyi na tsə si mi kɔ i wəkɔ fa kuku a wi baiŋ yaka. **4** I
fɛiŋ wə bɔ dza yɛiŋ num Ɛlaja bəh Muses təkəli tumbuku
i bɔ nshiŋ, ka dzakaki bɔ bəh Jisɔs. **5** Bita dza təkəli dzaka
i Jisɔs a, “Tikwili, yi si ndzəŋki lə a bukumbɛiŋ numki fa.
Bee ma buku maa bintaŋ bitali, kidɔkɔ num ŋka, kidɔkɔ
num ki Muses, kidɔkɔ num ki Ɛlaja.” **6** Wi nì dzakaki
yakadəiŋ kɔm ndzaŋ nì kɔ bi kwa bɔ na bəh ŋga wi chu

kiə kə gia yə wi kɔ i dzaka. **7** Asi wi dzaka yakadəiŋ, bikwu
dza dzə baaŋ bɔ, ja dzaka dzə i bikwu biwɔ kintəəŋ a,
“Wələ kɔ Waiŋ wuŋ, wi num shɔm yiŋ. Mbɛiŋ wɔ̂kɔki
num i wi.” **8** Bɔ dzaka a bɔ tsɛiŋ na chu yɛiŋ i bəni bəwɔ
wə, yɛiŋ num a Jisɔs shəŋ. **9** Si bɔ nì nyə i ŋkwuŋ wiwɔ
bɛiŋ ka shiki dzəki, Jisɔs kiŋ i bɔ a kiə bɔ ki fûku kə gia yə
bɔ yɛiŋ i mi, maka mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi dza i kpi wə.
10 Bɔ wɔkɔ yakadəiŋ ka jiə yi a bɔ shɔm, ka dzakayiki a bɔ
bɔ, ayakalə ndzaka wələ kɔm ndza wi kpi chusiki a nə. **11**
Bɔ ka dza bikə i Jisɔs a, “Akɔ kɔm nə wə bəni bà bɔ laniki
bənchi dzakaki a Ɛlaja kaŋaki i bi yisi dzə i Kimbwili wə
Nyɔ nì kaka a?” **12** Jisɔs chukuli i bɔ a, “Akɔ ŋkɔŋ, Ɛlaja
kaŋaki i bi yisi dzə i kɛiŋsi gia yichi a yi fiəni num asi yi
nì kɔ. Ayakalə, akɔ kɔm nə bə nì nyaka a mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi kaŋaki i bi yɛiŋ bəŋgəkə bəduli, ka bəni məŋni wi
a? **13** Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a Ɛlaja dzə lɔ, ayaka
bəni fə a gia yə bɔ kɔŋki bəh wi. Yi num asi bə nì nyaka
kɔm wi.” **14** Jɔbi wə Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ bà nì shi
dzə buku i bwa bu bə mbaŋ bədɔkɔ bà wə, yɛiŋ mbaŋ wi
bəni wimbum num wi fiəli baŋsi bɔ, bəni bədɔkɔ bà bɔ nì
laniki bənchi bə Nyɔ gukuli bəh bɔ. **15** Akisəkə asi mbaŋ
wichi nì yɛiŋ Jisɔs, təkəli nalə ka sɛiŋ a bɔ bəchi, yɔkɔ tsə
i bənih i wi. **16** Wi bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ gukuliki kɔm nə?”
17 Mi widɔkɔ i mbaŋ kintəəŋ chukuli wi a, “Mi wi lanini,
mih si dzə bəh waiŋ wuŋ i wɔ, kɔm kiŋ'waka kidɔkɔ kɔ i
gwu yi wə, num ki fə wi, wi chu kinchini. **18** Kiŋ'waka
kiwɔ si chufi lɔɔ wi i kuku, bifu ka bukuki i dzaka ki wə wi
dzi jəŋ, wi dza ləkə kɔbi i chu ŋgwuŋ. Mih ka dzaka a bwa
ba bə mbaŋ bwîli kiŋ'waka kiwɔ, bɔ məmsi wɔkɔ məŋ.”

19 Jisɔs wɔkɔ yakadəiŋ, dzaka i bɔ a, “Ɔɔɔ! Ŋgɔkɔ wələ wi
kɛiŋki maka wi jiə shɔm i Nyɔ. Mih kɔ num bəh mbɛiŋ i
tsə buku dəiŋ a? Mih ni kaŋa shɔm bəh mbɛiŋ i tsə buku
dəiŋ na? Mbɛiŋ dzâ nyâ waiŋ wiwɔ i mih fa.” **20** Bɔ ka dzɔ
dzə bəh waiŋ wiwɔ i Jisɔs. Si kiŋ'waka kiwɔ yɛiŋ Jisɔs, ka
chufi waiŋ wiwɔ akisəkə wi gbɔ i kuku ka jwɔki fɛiŋ, bifu
buku i dzaka ki wə. **21** Jisɔs bikə i tii waiŋ wiwɔ a, “Gia
yələ nì yisi wi yibwiŋ na?” Wi chukuli a, “Yi nì yisi wi, wi
kɛiŋ a waiŋ. **22** Kiŋ'waka kiwɔ si dza chufi lɔɔ wi i gbuku
wə i jəbi jəbi wə bəh i mwi mə lansi nəŋ a bəkəli wi. Wɔ
kabə num i fə gia, mntee, wɔ kwâsi nshɛiŋ i buku, wɔ
gâmti buku.” **23** Jisɔs bikə i wi a, “Yaka mih kɔlə i fə gia
yidəkɔ a? Gia yichi kaŋaki lə dzəh i mi wə wi jiə shɔm.”
24 Akisəkə tii waiŋ wiwɔ ka wam bəh ŋga a, “Mih jiə shɔm
i Nyɔ. Fâ ma mih jiə tsə yaka.” **25** Jəbi wə Jisɔs nì yɛiŋ a
mbaŋ wi bəni yɔkɔki juŋniki dzəki i wi wə, wi wam kaŋyi
kiŋ'waka ki ŋkpɛli kiwɔ dzaka i ki a, “Wɔ, kiŋ'waka ki
ŋkpɛli kələ ki fəki a waiŋ wələ ma dzakaki chu wɔkɔ kə tə
gia, mih dzakaki i wɔ, bûku i waiŋ wələ wə, wɔ tsâki. Kiə
wɔ bi ma fiâni lîə i gwu yi wə.” **26** Ayaka kiŋ'waka kiwɔ
wam bəh ŋga, chu chufi lɔ waiŋ wiwɔ i dzəh yichu wə, ka
buku i gwu yi wə. Wi ka nɔ i kuku ka kiŋkpili ki mi. Si bəni
bəduli yɛiŋ yakadəiŋ, ka dzakaki a, “Wi kpi lɔ.” **27** Jisɔs ka
kaŋa wi i tsɛiŋ wə giŋsi wi, wi dza num i bɛiŋ. **28** Jisɔs bəh
bwa bu bə mbaŋ ka tsə liə i dzu, bɔ bikə i wi i jum wə jum
wə a, “Akɔ kɔm nə wə buku si məmsi wɔkɔ məŋ i bwili
chinda wi ŋkpɛli wiwɔ a?” **29** Wi chukuli i bɔ a, “Fiɛŋ fiə
fi kɔ i bwili ŋkaiŋni wi chinda wiwɔ kɔ a ntsa shəŋ. Fiɛŋ
fidəkɔ chi chi məŋ i bwili.” **30** Bɔ nyə fɛiŋ tsə dzəh i Galili,

Jisɔs kɔŋ kə a mi widɔkɔ kiə di biə bɔ kɔ, **31** kɔm wi nì
nyaniki tsəki wi lani tsə bwa bu bə mbaŋ. Wi nì laniki bɔ
a bəni bi nya lə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i kaŋ yi bəni a bɔ
wɔɔ wi. Bɔ ka bi wɔɔ wi, ma a bi numki i kaŋ yitali wə, wi
bi dza i kpi wə. **32** Si wi dzaka yakadəiŋ, bɔ nəki wɔkɔ kiə
kə gia yə wi dzakaki ayakalə, bɔ ka lwaki i bikə. **33** Bɔ dzə
buku i Kafanaum, i jəbi wə wi liə num i dzu wi bikə i bɔ a,
"Mbɛiŋ si gukuliki i dzəh a nə?" **34** Bɔ kpichumi mɔŋ,
kɔm bɔ nì nyaniki i dzəh gukuli a bɔ bɔ a, mi wimbum i
bɔ kintəəŋ kɔ ndə a. **35** Jisɔs num kuku, bɔɔŋ bɔ bəchi
jwɔfi ntsɔ bəfa, dzaka i bɔ a, "Mi wə wi nəŋki i num mi wi
ninshiŋ, wi kaŋaki i dzôki gwu yi ka mi wi jum wə bəh ka
mi wə wi nɔmki i bəni bəchi." **36** Si wi dzaka yakadəiŋ, ka
dzɔ waiŋ wi nchiŋ tɔm i bɔ kintəəŋ, ka chu giŋ kumi wi i
tsɛiŋ yi wə ka dzaka i bɔ a, **37** "Mi wə wi dzɔ waiŋ wələ
kɔm bəh yɛli wuŋ, yaka wi dzɔ num mih. Mi wə wi dzɔ
mih, wi ka dzɔ dəkə num mih, wi dzɔ num mi wə wi faaŋ
mih." **38** Jɔn dzaka i wi a, "Mi wi lanini, buku si yɛiŋ mi
widɔkɔ wi bwili bəchinda bə ŋkpɛli i bəni wə i yɛli wa
wə, buku ka kaŋyi wi, kɔm wi kɔkə mi wibuku wi mbaŋ
widɔkɔ." **39** Jisɔs ka chukuli i bɔ a, "Kiə mbɛiŋ ki chî kə
wəmaka mi. Mbɛiŋ kîə a mi wə wi fəki gia yi kaŋyini
bɔɔŋ num yɛli wuŋ, wi kɔkə i chu dzakaki gia yichu kɔm
mih. **40** Mi kabə jwɔki kə bukumbɛiŋ, yaka wi təbiki lə
bukumbɛiŋ. **41** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, na ndə wə wi
nya na bwam wi mwi i mbɛiŋ i mu i yɛli wuŋ wə, bəh
kɔm tə a mbɛiŋ kɔ bəni bə Klistus, wəmaka mi kɔkə i bi
laksi mmakti wi." **42** Jisɔs ka chu dzaka a, "Na ndə wə wi
fə a waiŋ wimu i mbaŋ wi bwa bəŋ bələ kintəəŋ bɔ jiə

shəm yibə i mih fə chu, ma yi ndzəŋki a bə shû shâŋsi
nəkə wimbum i məkə ki wəmaka mi wə, bə chîni shî wi i
kinchwə kimbum wə. **43** Yi chu num a, tsɛiŋ ya kabə fəki
a wə fə chu, wə tâiŋ bwîli tsɛiŋ yiwə. Yi ndzəŋki a wə liə i
nəni kə ki bi tsə kaa kə bəh tsɛiŋ yimu, kəbi a wə kaŋaki
tsɛiŋ yichi bə num i bi lɔɔ wə i gbuku wimbum mə, wi
kəbi i bi nyumi. **(Geenna g1067)** **45** Gbu wa kabə fəki a wə fə
chu, wə tâiŋ bwîli gbu wiwə. Yi ndzəŋki a wə liə i nəni kə
ki bi tsə kaa kə bəh gbu wimu, kəbi a wə kaŋaki gvu yichi
bə num i bi lɔɔ wə i gbuku wimbum mə. **(Geenna g1067)** **47**
Dzəkəh wa kabə fəki a wə fə chu, wə kâmbwili dzəkəh
wiwə. Yi ndzəŋki a wə liə i ŋkuŋ bi Nyə wə bəh dzəkəh
wimu, kəbi a wə kaŋaki dzə́kəh yichi, bə num i bi lɔɔ wə i
gbuku wimbum mə. **(Geenna g1067)** **48** Di biələ kə num n'yíŋ
yə yi si kpiyi kə num fɛiŋ dzi bəni, gbuku wə wi si nyumi
kə num fɛiŋ fisi bə. **49** Mbɛiŋ kîəki a gbuku bi kəmki mi
wichi asi bə si fiaŋsi fiɛŋ bəh ŋkaka. **50** Ŋkaka kə fiɛŋ fi
ndzəŋni, ayaka yi ka laksi njwəŋni bi bə kə i chu fə na
dəiŋ ka yi chu fiəni njwəŋki a? Mbɛiŋ numki aka ŋkaka
yə yi njwəŋki, mbɛiŋ num bəh bəni i mbəiŋni wə."

10 Jisəs dza fɛiŋ, tsə i kimbu ki tumi ki Judea wə, daŋ
Bəkə yi Jədan ka tsə i kiwuŋ. Mbaŋ wi bəni ka chu juŋniki
dzəki i wi kpəŋ, wi ka laniki bə asi wi nì shiki wi lani. **2**
Bəfalasi dza dzə i məmsi wi, ka bikə i wi a, "Nchi bumki lə
a mi kələ i kôŋŋ kpə wi a?" **3** Jisəs fiəni bikə tə i bə a,
"Muses nì nya nchi a mbɛiŋ fâki dəiŋ a?" **4** Bə chukuli
a, "Muses nì kə wi bêe a mi kələ i bee kpə wi. Jəbi wə
wi bee, wi nyâka kiŋwakti ki chusi a ŋgaiŋ bee wi, wi
nyâ i wi." **5** Jisəs chukuli i bə a, "Akə kəm kifwu kimbɛiŋ

kiləkəli ka Muses nyaka nchi wələ i mbɛiŋ. **6** Ayakalə, a nì
kɔ i kin'yisi ki mbi wə Nyɔ nì maa num minyuku bəh
miŋkpaŋa. Si wi maa yakadəiŋ ka dzaka a, **7** ‘Akɔ kɔm yələ
minyuku bi bêe ba wi bəh nih wi wi chîŋni bəh kpə wi, **8**
ayaka ma bɔ bəfa bi fiəni num i mi wimu wə.’ Ayakadəiŋ,
bɔ bi chu num kə ka bəni bəfa, bɔ bi numki i mi wimu. **9**
Yi kɔ a, fiɛŋ fiə Nyɔ kɔ wi chiŋni lɔ, kiə mi bi môm kə i
gâli.” **10** Jəbi wə Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nì kɔ dzu, bɔ
chu bikə i wi kɔm gia yiwɔ. **11** Wi chukuli i bɔ a, “Na ndə
wə wi bee kpə wi ka dzɔ widəkɔ, yaka wi fə chu i kpə wi i
nəki bəh miŋkpaŋa widəkɔ. **12** Miŋkpaŋa ka buku nyuwi,
tsə dzɔ minyuku widəkɔ, yaka wi fə chu, i tsə nəki bəh
minyuku widəkɔ.” **13** Bəni nì dza ka dzəki bəh bwa i Jisɔs
a wi kɔm bɔ a bəh kaŋ, bwa bu bə mbaŋ kabə kaŋyi bɔ. **14**
Jəbi wə Jisɔs nì yɛiŋ yakadəiŋ, shɔm bəkɔ wi, wi dzaka i
bɔ a, “Mbɛiŋ bêe ma bwa bəwɔ dzâki i mih wə, kiə mbɛiŋ
ki chî kə bɔ, kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ kɔ num i bəni ka bələ. **15**
Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi wə wi ka dzɔ dəkə ŋkuŋ bi
Nyɔ ka waiŋ wi nchiŋ wələ, wi mɔŋ i bi liə i bi wə.” **16** Si
wi dzaka yakadəiŋ, dzɔ kumi bɔ, jiə kaŋ i bɔ wə, bɔiŋsi
bɔ. **17** Jisɔs dza a ŋgaiŋ nyə wə, mi widəkɔ yəkɔ dzə tum
binyu i wi nshiŋ ka dzaka a, “Mi wi Lanini, wɔ wə wɔ kɔ
mi wi ndzɔŋni, gia yə mih kaŋaki i fâ ka mih ni kwati
nəni kə ki bi tsə kaa kə kɔ na nə a?” **(aiōnios g166)** **18** Jisɔs
chukuli i wi a, “Wɔ bɔɔŋ mih a mi wi ndzɔŋni kɔm nə?
Mi widəkɔ kəkə wə wi ndzɔŋki. A kəbi a Nyɔ shəŋ wə wi
ndzɔŋki. **19** Ntə wɔ kiəki lə bənchi bə Nyɔ bà bɔ dzakaki a,
‘Kiə wɔ ki wôɔ kə mi, kiə wɔ ki nô kə bəh kpə mi, kiə wɔ
ki chwô kə, kiə wɔ ki bêeŋ kə nsaka wi ntəkə, kiə wɔ ki fâ

kə kimfikili, bəh wə a wɔ kɔ̂ksi ba wa bəh nih wa?'" **20** Mi
wiwɔ chukuli i Jisɔs a, "Mi wi lanini, bənchi bələ bəchi
kɔ num mih nì jiəki lə bɔ i yisi si mih nì kɛiŋki waiŋ wi
sumi." **21** Jisɔs bwaŋ dzəkəh i wi wə lə tulululu, kɔŋ wi, ka
dzaka i wi a, "Fiɛŋ fidəkɔ baaŋ fimu fiə wɔ kɛiŋki i fə̂. Tsə̂
tə̂ŋni biɛiŋ bia bichi biə wɔ kaŋaki, ma wɔ gə̂a kpɔ wiwɔ i
bəni bə kifuu, ka wɔ bi kwati mbum num i tumi ki bɛiŋ
wə. Wɔ ka fə yakadəiŋ, wɔ dzə̂ bî̂əli mih." **22** Si Jisɔs dzaka
yakadəiŋ, mi wiwɔ wəkɔ yaka shi wuuŋ wi i fuŋ, wi fiəni
gwu ka tsəki num a nshɛiŋ nshɛiŋ, kɔm wi nì kaŋaki lə
mbum nalə. **23** Jisɔs dza fiəni gwu tsɛiŋ tali bwa bu bə
mbaŋ, dzaka i bɔ a, "Yi ləkəki lə na bəh ŋga i bəni bə kpɔ
i bi liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə." **24** Ndzaka wiwɔ fumsi bwa bu
bə mbaŋ. Jisɔs ka chu dzaka i bɔ a, "Bwa bəŋ, yi ləkəki lə
na bəh ŋga i mi i liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə! **25** Yi bɔniki alə i
kikum i liə i dzəŋə yi nsala wə, tsə si mi wi kpɔ kɔ i liə i
ŋkuŋ bi Nyɔ wə." **26** Bɔ wəkɔ yaka, yi fumsi bɔ na bəh
ŋga, bɔ ka dzakayiki a bɔ bɔ a, "Aka bə num yaka, ma ndə
bi bɔiŋ a?" **27** Jisɔs fiəni tsɛiŋ bɔ lə, ka dzaka i bɔ a, "Yələ
ləkəki alə i mi wiwɔm, ayakalə i Nyɔ gia yidəkɔ kəkə yə yi
ləkəki i wi." **28** Bita ka dza dzaka i Jisɔs a, "Tsɛ̂iŋ, buku
bee biɛiŋ bichi ka biəliki wɔ." **29** Jisɔs chukuli i wi a, "Mih
fukuki ŋkɔŋ i wɔ a, Mi kəkə wə wi bee juŋ yi, nabə bwa bə
nih wi, nabə jɛ́mi yi, nabə nih wi, nabə ba wi, nabə bwa
bu, nabə khə wi, a wi bee kɔm mih bəh kɔm ntum wi
ndzɔŋni wi Nyɔ, **30** a wi bi num wi kaŋa kə júŋ bəh bwa
bə nih wi, bəh jɛ́mi yi, bəh nih wi, bəh bwa, bəh kikhə
kiŋkani gbi tsə si wi nì kaŋaki. Ayaka bəni bi bwaŋki lə
gvu tə i wi chɛiŋ, i jəbi wi dzəni wə, wi bi kwati nɔni kə ki

bi tsə kaa kə. (aiōn g165, aiōnios g166) 31 Ayakalə, bəni bəduli
bà bɔ kɔ i ninshiŋ i liə bi numki num i jum wə, bəduli bà
bɔ kɔ i jum wə i liə bi numki num i ninshiŋ." 32 Jisəs bəh
bwa bu bə mbaŋ ka chu dza kwa dzəh, ka yakaki tsəki i
Jɛlusalɛm wi tsə i ninshiŋ. Ayaka bwa bu bə mbaŋ num
bəh ŋkaiŋyi. Bəni bà bɔ nì biəliki wi tə bá lwa. Jisəs chu
dzɔ bwa bu bə mbaŋ bà jwəfi ntsɔ bəfa bəh bɔ baka gwu
wi fuku i bɔ gia yə yi ni num bəh wi. 33 Wi dzaka i bɔ a,
"Mbɛiŋ wôkəli, bukumbɛiŋ si yaka tsə i Jɛlusalɛm, bə num
i tsə nya mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i kaŋ yi bətii mfə gia
bəmbum bəh bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ, bɔ ni saka
təiŋ nsaka wi a bə wôɔ wi, ka bɔ nya i kaŋ yi tumi wə, 34
ayaka bɔ ni təyi wi, chuhyi midziŋ i gwu yi wə, bə twɛiŋ
wi, bə wɔɔ wi, a bi ka num i kaŋ yitali wə, wi bi dza i kpi
wə." 35 Jɛm bəh Jən bà bɔ nì kɔ bwa bə Sɛbide, dza dzə
yɛiŋ Jisəs ka dzaka i wi a, "Mi wi lanini, gia yidəkɔ kɔlə yə
buku nəŋki a wɔ fâ i buku." 36 Wi bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ
nəŋki a mih fâ nə i mbɛiŋ?" 37 Bɔ chukuli a, "Buku nəŋki
a jəbi wə wɔ bi numki i mbum bia wə, ma buku bi num i
biŋgbəkɔ bimbum wə, mi widəkɔ i tsɛiŋ ya yiləkəli wə,
widəkɔ i yi kimiəkə wə." 38 Jisəs chukuli i bɔ a, "Mbɛiŋ
kiəki kə gia yə mbɛiŋ bikəki. Mbɛiŋ kɔlə i bi mu bwam
wi ŋgəkə wə mih bi mu, nabə i liə i ŋkaiŋni wi ŋgəkə
wimbum wə mih bi liə yɛiŋ a?" 39 Bɔ chukuli a, "Buku
kɔlə i fə." Jisəs dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ kɔlə i mu bwam
wi ŋgəkə wə mih ni mu, bəh i liə tə i ŋkaiŋni wi ŋgəkə
wimbum wə mih bi liə yɛiŋ, 40 ayakalə i shinum i kimbu
kəŋŋ ki tsɛiŋ yiləkəli wə nabə i yi kimiəkə wə a kəkə di
biŋ i nya i mi. Di biwɔ kɔ i bəni bà, bə nì kɛiŋsi di biwɔ i

bɔ.” **41** Jəbi wə kiŋka ki bwa bə mbaŋ bə Jisɔs bà jwəfi bɔ
nì wəkɔ kəm gia yiwɔ bəksi təɔ i Jɛm bəh Jɔn. **42** Jisɔs
bɔɔŋ bɔ bəchi, ka dzaka i bɔ a, “Ntə mbɛiŋ kiəki lə a bəni
bà bɔ sakaki kitumi ki bəni bədəkɔ si yaka num i bəni
bəbɔ bɛiŋ, bəni bəmbum bəbɔ chusi ŋga bibɔ i bɔ bɛiŋ a?
43 Yəmaka kaŋaki kə i numki yakadəiŋ i mbɛiŋ kintəəŋ.
Mi wə wi nəŋki i num mi wimbum i mbɛiŋ kintəəŋ wi
kaŋaki i nûm wə wi nɔmki num nɔmni i mbɛiŋ. **44** Mi wə
wi nəŋki i num mi wi ninshiŋ i mbɛiŋ kintəəŋ, wi kaŋaki
i nûmki mfa wi mi wichi. **45** Mbɛiŋ kîəki a mi wə yɛli wi
kɔ Waiŋmi nì ka dzə dəkə a bə nômki i wi. Wi nì dzə i
nɔmki i bəni, i nya nɔni ki ka n'yɛlih i yɛlih bəni bəduli i
kpi wə.” **46** Bɔ nyani tsə buku i kwili wi Jɛliku wə. Jəbi
wə Jisɔs nì nyəki fɛiŋ bəh bwa bu bə mbaŋ bəh mbaŋ wi
bəni wimbum, kifəkə kidəkɔ shi num a dzə kpəŋ nywa
biɛiŋ, yɛli wi num Batimayus, waiŋ Timayus. **47** Jəbi wə
wi si wəkɔ a akɔ Jisɔs wi Nasali, wi yisi ka wamki bəh ŋga
a, “Jisɔs, waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit kwâsi nshɛiŋ i mih.” **48** Bəni
bəduli dza yisi i kaŋyi wi dzaka a wi bâŋ. Ayakalə, wi chu
fiəni wam na bəh ŋga a, “Waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit kwâsi nshɛiŋ i
mih.” **49** Jisɔs ka num, ka dzaka a bə bɔɔŋ wi. Bɔ bɔɔŋ
kifəkə kiwɔ, ka dzaka i wi a, “Kâŋa shɔm, dzâ bɛiŋ, wi
bɔɔŋki wɔ.” **50** Kifəkə kiwɔ ka saka baa mbuŋ i gwu yi wə
lɔɔ i kuku, saka dza bɛiŋ tsə i Jisɔs wə. **51** Jisɔs bikə i wi a,
“Wɔ nəŋki a mih fâ nə i wɔ a?” Kifəkə kiwɔ chukuli a, “Mi
wi Lanini, mih nəŋki i yɛiŋki biɛiŋ.” **52** Jisɔs ka dzaka i
wi a, “Wɔ tsâ mfia. Shɔm yə wɔ jiə i mih fə wɔ bɔnih.”
Akisəkə dzə́kəh yi baiŋ wi ka yɛiŋki biɛiŋ, ka biəliki Jisɔs i
di biə wi nì tsəki.

11 Jisəs bəh bwa bu bə mbaŋ ni kəmsiki tsəki i Jɛlusalɛm,
bɔ kɛiŋ num kəmsi tsə i kwili wi Bɛtfajə bəh bi Bɛtani wə
biə bi kəmsiki tsəki i ŋkwuŋ wi Kɛiŋ yi Ɔlif wə, wi ka faaŋ
bwa bu bə mbaŋ bədəkɔ bəfa, **2** dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ tsâ i
kwili wi ninshiŋ wəyaka wə. Jəbi wə mbɛiŋ ni liəki tsəki
fɛiŋ akisəkə, mbɛiŋ ni yɛiŋ lə waiŋ njakas num bə shu,
maka mi num yaka yɛiŋ bɛiŋ, mbɛiŋ shwâli dzâ bəh yi fa.
3 Mi widəkɔ ka bikə a mbɛiŋ shwaki yi kəm nə a, mbɛiŋ
chukuli a Bah kaŋaki lə nəm bəh yi, a wi ki fiəniki dzəki
lə bəh yi a liə liə." **4** Bɔ ka nyə tsə yɛiŋ yi num bə shu i
fifiəŋə i dzəh kpəŋ. Ayaka bɔ ka shwaki. **5** Si bɔ nì shwaki
waiŋ njakas wiwɔ bəni bədəkɔ bà bɔ nì kɔ fɛiŋ bikə i bɔ a,
"Mbɛiŋ fəki nə yaka?" **6** Bɔ ka fuku i bɔ gia yə Jisəs si
dzaka. Bəni bəwɔ ka bee yi bɔ nyə bəh yi. **7** Si bɔ nì dzə
bəh yi i Jisəs, jiə bəmbuŋ bəbɔ i njakas yiwɔ bɛiŋ, Jisəs ka
yaka. **8** Bəni bəduli ka təkɔki tsəki bəmbuŋ bəbɔ i dzəh,
bədəkɔ fakayi cha yi kɛiŋ yi chwa, təkɔ tə i dzəh. **9** Bəni
bà bɔ nì tsəki i Jisəs nshiŋ bəh bà bɔ nì biəliki i jum wə
wili a, "Lilili, kiŋkəksi kɔ Nyɔ wə ɔɔɔ! Nyɔ lɔɔ kimbɔiŋsi ki
i mi wə wi dzəki i yɛli wi Bah wə ɔɔɔ Lilili. **10** Nyɔ lɔɔ
kimbɔiŋsi ki i ŋkuŋ bi wə tii wibuku wə Dɛbit wə wi si dzə
lɔ! Ɔɔɔ, kiŋkəkni kɔ i Nyɔ wi bɛiŋ wə Eeee!" **11** Jisəs tsə
buku i Jɛlusalɛm, liə i juŋ yi fəni yi gia wə, jəbi wə wi nì
tsɛiŋ tali si gia yichi kɔ. Si a nì kɔ asi num i fijəbi wi ka
fiəni bəh bwa bu bə mbaŋ bà jwɔfi ntsɔ bəfa tsə i Bɛtani.
12 Chəkɔ buku wɔɔ Jisəs bəh bwa bu bə mbaŋ nyə i Bɛtani
chu tsə i Jɛlusalɛm, ayaka dzɔŋ wɔɔ wi. **13** Wi lɔ dzəkəh
yɛiŋ kpɛiŋ wi fig widəkɔ wi num nanu, kidzɛni num yɛiŋ
nalə num bə si dzi lə mitam miwɔ. Wi ka tsə buku fɛiŋ i

yɛiŋ a yuwidəkɔ ŋgaiŋ kɔlə kwati fiɛŋ yɛiŋ i dzi. Wi ka tsə buku fɛiŋ nəki yɛiŋ kə fiɛŋ yɛiŋ wə, yɛiŋ shəŋ a kidzɛni yɛiŋ, kɔm a nì kɔkə jəbi wə mitam si wum yɛiŋ. **14** Wi ka dzaka i kpɛiŋ wiwɔ a, "Kiə mi bi ma chu lansi dzî fiɛŋ i wɔ wə." Si wi dzaka yakadəiŋ bwa bu bə mbaŋ wɔkɔ yi. **(aiōn g165)** **15** Si bɔ tsə buku i Jɛlusalɛm, Jisɔs tsə liə i tɔkɔ wi juŋ yi fəni yi gia mə yisi ka kɔŋŋki bəni bà bɔ nì taŋniki bəh bà bɔ nì taŋki biɛiŋ, beeŋsi bibaŋ biə bəni nì kwuniki kpɔ yɛiŋ, bəh biŋgbɔkɔ bi bəni bà bɔ nì taŋniki bibumi. **16** Wi nəki bum kə a mi kɔlə i giŋ fiɛŋ i tsə daŋsi bəh fi i tɔkɔ wi fəni wi gia wə. **17** Wi ka laniki bɔ dzaka a, "Ntə bə kɔ bə nyaka a, Nyɔ dzakaki a, 'Juŋ yiŋ kɔ bə bi bɔɔŋki a juŋ yi tsani i mbi wichi a?' Mbɛiŋ ka fiəni yi a yi chu taa wi bəji." **18** Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ nì laniki bənchi bə Nyɔ wɔkɔ yi ka nəŋki dzəh i wɔɔ wi. Bɔ ka lwaki wi kɔm mbaŋ wi bəni nì wɔkəliki nlani wi wɔkɔ ndzɔŋni nalə. **19** Asi fijəbi nì dzə, Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ buku i kwili kintəəŋ. **20** Si Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nì buku ka ghaniki kinchɔŋɔchɔŋɔ, bɔ yɛiŋ kpɛiŋ wiwɔ num wi kpiyi lɔ wichi shi buku i gaaŋ wə. **21** Bita ka kwaka gia yə yi ni num, ka dzaka i Jisɔs a, "Mi wi Lanini, yɛiŋ kpɛiŋ wə wɔ ni liŋ si wi kpiyi a." **22** Jisɔs chukuli i bɔ a, "Mbɛiŋ jîə shɔm i Nyɔ. **23** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi ka dzaka i ŋkwuŋ wələ a, 'Mûku gwu ya fa tsâ gbô i kinchwɔ kimbum wə', Wi ka dzakaki yakadəiŋ məŋni kə yi i wi shɔm, num wi bum a gia yələ ŋgaiŋ dzakaki lə ni num lə, ma yi ni nûm i wi. **24** Ayakadəiŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a, na finaiŋ fiɛŋ fiə mbɛiŋ nywaki i ntsa wə, num mbɛiŋ bum a mbɛiŋ ni kwati lə, ma mbɛiŋ ni kwati. **25**

Mbɛiŋ ka num i tsa, mi kaŋa mi widəkɔ i shɔm, wi dâlinya
wi. Mbɛiŋ ka fəki yakadəiŋ ma Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ
ni dalinya chu bimbɛiŋ tə. [**26** Mbɛiŋ ka baaŋ i dalinyaki
chu bi bəni bədəkɔ, ma Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ bɛiŋ bi ma
dalinya bimbɛiŋ tə.]" **27** Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ chu
tsə liə i Jɛlusalɛm. Jəbi wə wi nì nyaniki nnyaki i juŋ yi
fəni yi gia wə, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ nì
laniki bənchi bə Nyɔ bəh bəni bà bɔ nì sakaki tumi ki Bəju
nyə dzə yɛiŋ wi, **28** bikə i wi a, "Wɔ dzɔ faiŋ ŋga biələ
na ka wɔ fəki gia yələ a? A nya ndə ŋga biwɔ i wɔ, a wɔ
fâki gia yiwɔ a?" **29** Jisɔs chukuli i bɔ a, "Mih ki bikəki lə
kimbikə kimu i mbɛiŋ, mbɛiŋ ka nì chukuli, mih ka ni
fuku i mbɛiŋ mi wə wi nya ŋga a mih fâki gia yələ. **30** A nì
nya ndə ŋga i Jɔn na ka wi juliki bəni i bəkɔ a? Bi nì nyə i
bɛiŋ ma nì nya mi wiwɔm a? Mbɛiŋ chukuli mih!" **31** Bɔ
dza ka gukuliki a bɔ bɔ a, "Bukumbɛiŋ ka chukuli a, bi nì
nyə i bɛiŋ, wi ni bikə i bukumbɛiŋ aka fə nə a bukumbɛiŋ
ma bum i Jɔn a? **32** Bukumbɛiŋ ka ni chukuli a, a nì nya
mi wiwɔm, dəiŋ na?" Bɔ nì lwaki bəni kɔm bɔ bəchi nì kɔ
num bɔ bum a Jɔn kɔ na mi ntum wi Nyɔ. **33** Ayakadəiŋ,
bɔ ka chukuli i Jisɔs a, "Buku kiəki kə." Jisɔs ka dzaka i bɔ
a, "Yaka mih tə ki fukuki kə i mbɛiŋ mi wə wi nya ŋga i
mih ka mih fəki gia yələ."

12 Jisɔs ka yisi i dzakaki i bɔ i bəndi wə a, "Mi widəkɔ nì
nɔm khə wi mintam wə bə kɛiŋsiki mbih yɛiŋ, num wi ta
fiəli bəh mbaiŋ, chum di biə bə nì dəŋki mintam miwɔ
yɛiŋ mbih buku, ka maa kibaŋ ki chənini fɛiŋ, ka jiə bəni
i khə wiwɔ wə, ka nyə tsə i tumi kidəkɔ wə. **2** Jəbi wə
bɔ nì kaŋaki i yisi ŋkɔh dzə kpɛiŋ, tii khə wiwɔ ka faaŋ

waiŋ wi wi nɔm widɔkɔ i bəni bà wi nì jiə khə wiwɔ i bɔ a
bɔ tsâ dzô mmu mintam. **3** Ayakalə, bɔ tsə kwa lɔ wi ka
twɛiŋ kɔŋŋ wi bəh kaŋ yiyəə wi nyə. **4** Ayaka mi wi khə
wiwɔ ka chu faaŋ waiŋ wi nɔm wi widɔkɔ i bɔ, wi tsə bɔ
chu twɛiŋ wi, wi kaŋa bali i fwu wi wə, ŋgəmsi wi. **5** Wi
chu faaŋ widɔkɔ, bɔ wɔɔ wəmaka. Wi chu faaŋ bədɔkɔ
bəduli, bɔ twɛiŋ bədɔkɔ, wɔɔyi bədɔkɔ. **6** Wi faaŋ lə, a dzə
baaŋ a wimu, wəmaka num waiŋ wi wi shɔm. Ayaka wi
fiəni faaŋ wi i bɔ kwaka a bɔ ni tsə kɔksi lə waiŋ wi ŋgaiŋ
wələ. **7** Ayakalə, bəni bə nɔm bà dzaka a bɔ bɔ a, 'Wələ
kɔ ndzi kwili wi tii khə wələ, mbɛiŋ dzâ ma bukumbɛiŋ
wɔ̂ɔ wi ka biɛiŋ biwɔ numki bibukumbɛiŋ.' **8** Ayaka bɔ
kwa wi, ka wɔɔ, guku buku bəh wi yɛiŋ khə." **9** Si Jisɔs
dzaka yakadəiŋ, ka bikə a, "Gia yə tii khə wiwɔ nì fə kɔ
nə? Wi ni tsə kaasi bəni bəwɔ, wi nya khə wiwɔ num i
bəni bədɔkɔ. **10** Mbɛiŋ ka fa dəkə di biələ i Kiŋwakti ki
Nyɔ wə a? Bə kɔ bə nyaka a, 'Təh wə, bəni bə maani nì
nəiŋ, wi dzə fiəni num təh wi bu wi juŋ. **11** Yələ kɔ mfə wi
Bah, buku ka tsɛiŋki num bəh ŋkaiŋyi.'" **12** Bəni bəwɔ
wɔkɔ ndi wələ, ka kiə a Jisɔs tiki num i bɔ. Bɔ ka nəŋki
dzəh i kwa wi, ka lwa num mbaŋ wi bəni wə wi nì kɔ fɛiŋ.
Bɔ ka bee wi ka nyə. **13** Kifwu ki tumi ka dza faaŋ Bəfalasi
bəh bəni bədɔkɔ bə mbaŋ wi Ŋkuŋ Hɛlɔd a bɔ tsâ tâaŋ
Jisɔs i kwâ wi i ndzaka wi wə. **14** Bɔ dzə dzaka i Jisɔs a,
"Mi wi lanini, buku kiəki lə a wɔ si dzaka a ŋkɔŋ, kɔm
wɔ lwaki kə dzə́kəh yi mi kɔŋ wəmaka kɔ na ndə. Wɔ
laniki ŋkɔŋ num dzəh yi Nyɔ. Fûku i buku a nchi bumki lə
a bə lɔ̂ɔki kiŋwakti i Kaysa ŋkuŋ wimbum wi Lum, ma
wi bumki kə a? **15** Bukumbɛiŋ lɔ̂ɔki, ma bə ma lɔ̂ɔki a?"

Ayakalə, Jisəs kiə gia yə bɔ nì wɛɛliki bəh yi, ka chukuli a,
“Mbɛiŋ taaŋki mih kɔm nə? Mbɛiŋ dzâ bəh chwaka ki kpɔ
mih yɛiŋ.” **16** Bɔ dzə bəh wi, wi dzɔ, bikə i bɔ a, “Fwu
wələ yɛiŋ kɔ wi ndə a, yɛli wələ num wi ndə a?” Ayaka
bɔ chukuli a, “Akɔ yɛli wi Kaysa ŋkuŋ wi Lum.” **17** Jisəs
ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ nyâki fiɛŋ fiə fi kɔ fi Kaysa i wi,
ma mbɛiŋ nyâki fi Nyɔ i Nyɔ.” Bɔ wəkɔ yaka, gwu kpi lɔ
bɔ kɔm wi. **18** Bəsadusi bəwɔ nyə dzə i bikə gia i Jisəs.
Bəsadusi bələ nì kɔ bəni bà bɔ nì dzaka a bəni bi fiəni
dzayiki kə i kpi wə. **19** Si bɔ dzə yaka, dzaka a, “Mi wi
lanini, Muses nì nyaka i bənchi i buku a, ‘Waiŋnih mi ka
kpi bee miŋkpaŋa bɔ wi kaŋa kə waiŋ, wanih mi wiwɔ
kaŋaki lə i nəsi kpə ŋkwu wiwɔ, ka bɔ wi bwɔ bwa i yɛli
wi waiŋnih wiwɔ wə.’ **20** Ayakadəiŋ, bwa bə mi widəkɔ nì
kələ nanitaŋ, wi ninshiŋ dzə dzɔ miŋkpaŋa ka kpi maka
bɔ wi bwɔ waiŋ. **21** Wi kɔmsini wə nəsi miŋkpaŋa wiwɔ,
ayakalə ka kpi tə maka bɔ wi bwɔ waiŋ. Yi bi num tali
ayaka i bwa bəwɔ nanitaŋ bəchi, mi i bɔ kintəəŋ nəki bwɔ
kə waiŋ bəh miŋkpaŋa wiwɔ. **22** Bɔ nəsi fiəli wi yaka bɔ
bəchi, mi widəkɔ kəbi i bɔ bələ nanitaŋ wə bəh miŋkpaŋa
wiwɔ bwɔ waiŋ. I kiŋgəksi wə miŋkpaŋa wiwɔ bəŋ kpi
tə. **23** I liə si bɔ bəchi nanitaŋ nì kɔ bɔ nəsi lɔ miŋkpaŋa
wiwɔ, a bi numki jəbi wə bəni dzayiki i kpi wə, ma wi bi
numki kpə ndə a?” **24** Jisəs chukuli i bɔ a, “Mbɛiŋ dzakaki
lə mbɛiŋ kiə alə a mbɛiŋ kɔ fikpəŋ a? Mbɛiŋ kɔ fikpəŋ
kɔm mbɛiŋ kiəki kə gia yə bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ
wə, chu kiə kə tə ŋga bi Nyɔ. **25** Gia yə yi bi numki jəbi
wə bəni bi dzaki i kpi wə, bənyuku bəh bəkaŋa bi chu
baŋsiki kə i ndzɔ wi bəkaŋa wə. Bɔ bi numki aka bəchinda

bə Nyɔ i bɛiŋ. **26** Gia kɔm ndza wi kpi, mbɛiŋ ka num
fa di bi Kiŋwakti ki Muses kə kɔm kpɛiŋ wə wi nì fiiki
a? Nyɔ nì dzaka i wi Muses a, ‘Akɔ mih Nyɔ wi Ablaham
bəh wi Ayjik bəh wi Yakɔb a?’ **27** Yi kɔ a Nyɔ kɔkə Nyɔ
wi bəŋkwu, wi kɔ Nyɔ wi bəni bəwɔm. Mbɛiŋ dzani bəh
ŋga.” **28** Mi widɔkɔ wə wi nì laniki bənchi bə Nyɔ, nì dzə
ka wɔkɔ si Jisɔs bəh bəni bəwɔ gukuliki, chu yɛiŋ si wi
chukuliki gia yə bɔ nì bikəki i wi i dzəh yindzɔŋni wə,
ayaka wi ka bikə tə i Jisɔs a, “Nchi wə wi tsəki bənchi
bəchi kɔ winaiŋ a?” **29** Jisɔs chukuli i wi a, “Nchi wə wi
tsəki bənchi bəchi kɔ wələ wi dzakaki a, ‘Ɔ bəni bə Islae
mbɛiŋ wɔ̂kɔ, Bah Nyɔ wə, Nyɔ wibukumbɛiŋ, Bah Nyɔ
wiwɔ kɔ a wimu. **30** Wɔ kɔ̂ŋki Bah Nyɔ wa bəh shɔm ya
yichi, nyâ gwu ya yichi, jîə mfi bia i wi wə bichi, nɔ̂m i
wi bəh ŋga bia bichi.’ **31** Nchi wə wi biəli wələ kɔ a, ‘Wɔ
kɔ̂ŋki mi wə wi kɔ kɔmsi i wɔ kpəŋ asi wɔ kɔŋki gwu ya.’
Nchi widɔkɔ chu kɔkə wə wi tsəki bələ.” **32** Mi wə wi nì
laniki bənchi bə Nyɔ dzaka i Jisɔs a, “Mi wi Lanini, wɔ
chukuli na chəŋ. Wɔ dzaka num ŋkɔŋ a Nyɔ kɔ a wimu
widɔkɔ chu kɔkə a kɔbi a wi shəŋ. **33** I kɔŋki wi bəh shɔm
ya yichi, jiə mfi i wi wə bichi, nɔm i wi bəh ŋga bichi bəh
i kɔŋki mi wə wi kɔ kɔmsi i wɔ kpəŋ asi wɔ kɔŋki gwu
ya, yi tsəki lə na i fəki bimfə gia bəh nyám yi waŋni bəh
bimfə gia bidɔkɔ.” **34** Jisɔs ka yɛiŋ si wi chukuli ka mi wi
mfi, wi ka dzaka i wi a, “Wɔ kɔkə dzəh yi dəəŋ i liə ntɔŋ
bi Nyɔ wə.” I jum wə fɛiŋ wə, mi nəki chu mɔm kə i dzə
bikə gia i wi. **35** Jisɔs dzə ka laniki bəni i tɔkɔ wi juŋ yi
fəni yi gia wə, ka dza bikə i bɔ a, “Bəni bà bɔ laniki bənchi
nyani dəiŋ na ka bɔ dzakaki a Kimbwili wə Nyɔ nì kaka kɔ

waiŋ ŋkuŋ Dɛbit a? **36** Kiŋ'waka ki Baiŋni nì fə lɔ ŋkuŋ
Dɛbit wələ dzaka kɔm Kimbwili wiwɔ dzakaki a, ‘Bah Nyɔ
nì dzaka i Bah wuŋ a, wi nûm i tsɛiŋ yi yiləkəli wə, i tsâ
buku jəbi wə ŋgaiŋ bi jiəki bəni bu bà bɔ baiŋki wi wi
təmyi gvu yi i bɔ bɛiŋ.’ **37** Dɛbit mwi ka bɔɔŋki wi a Bah
wi, wi chu nyani dəiŋ ka wi numki waiŋ wi a?” Si Jisɔs ni
dzakaki gia yiwɔ yakadəiŋ, mbaŋ wi bəni wə wi nì kɔ fɛiŋ,
ka wəkəliki i wi bəh kinsaŋli bɔ wəkɔ ndzɔŋni. **38** Asi wi
nì laniki bəni, wi dza dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ tôkniki, kɔm bə
bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ, bɔ kɔŋki i nyaniki nnyaki
bəh bəmbuŋ bədəəŋ tsə i kidi ki shi wə, a bəni bôniki
bɔ bəh kiŋkɔksi. **39** Chu kɔŋ i numki i di bi kɔknini wə i
juŋ yi tsani wə, bəh i di bi bini wə. **40** A chu num a bɔ
bà bɔ laksiki biɛiŋ bi bəkaŋa bəŋkwu, fwəkyi dzɔ biɛiŋ
bibɔ, kwayi fə bəntsa bədəəŋ. Ŋgəkə wibɔ bi numki na
wimbum.” **41** Jisɔs nyə tsə shinum i kimbu kə ki nì tsɛiŋki
daŋsiki ki kintaiŋntaiŋ ki nya kə i təkɔ wi juŋ yi fəni yi
gia wə, ka tsɛiŋki si bəni dzəki jiəki kpɔ i kintaiŋntaiŋ ki
nya mə. Bəni bə kpɔ bəduli nì dzəki jiəki kpɔ fɛiŋ wi duli.
42 Kpə ŋkwu wi kifuu widəkɔ nì dza dzə, jiə bədəli bəfa
yɛiŋ, wi kpɛiŋ kə i fiɛŋ fidəkɔ wə. **43** Ayaka Jisɔs bɔɔŋ bwa
bu bə mbaŋ dzaka i bɔ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a kpə
ŋkwu wələ wi kɔ mi wi kifuu lə, wi nya tsə bəni bəchi bà
bɔ jiəki biɛiŋ i kintaiŋntaiŋ kələ mə. **44** Bəni bəchi bà
bɔ si nyaki, bɔ si nyaki num biŋka bibɔ bi kpɔ biə bi si
jikə ka gbɔyiki kuku. Ayakalə, kpaŋa wələ dzə bəh gwu yi
yichi nya biɛiŋ bichi biə wi kaŋaki, num a biə wi nɔki
yɛiŋ wə.”

13 Jəbi wə Jisəs nì buku dzə i juŋ yi fəni gia mə, waiŋ wi
mbaŋ widəkə dzə ka kaiŋyiki i wi a, “Mi wi Lanini tsɛ̂iŋ
kitəh kimbum kələ bə maa juŋ yələ yɛiŋ. Akə na mmaa wi
juŋ wi ndzəŋni lə!” **2** Jisəs chukuli i wi a, “Mbɛiŋ yɛiŋ alə
ŋkaiŋni wi maani wimbum wələ a? Təh wimu bi baaŋ kə
i widəkə bɛiŋ maka bə baka təkə wi i kuku.” **3** Jəbi wə
Jisəs nì tsə shinum i Ŋkwuŋ wi Kɛiŋ yi Ɔlif wə i kimbu
kə ki tsɛiŋki daŋsiki juŋ yi fəni yi gia, i fɛiŋ wə Bita bəh
Jɛm bə Jən bəh Andulu tsə a bə bə ka bikə i wi a, **4** “Fûku
buku jəbi wə gia yələ yichi bi numki, bəh binchəsi biə bi
chusiki a jəbi wi gia yələ yichi si num a kpɛiŋ.” **5** Jisəs yisi
i dzakaki i bə a, “Mbɛiŋ tôkniki ka mi bi ma fwɔ̂kyi mbɛiŋ
a mbɛiŋ ndzani dzəh. **6** Bəni bəduli bi dzə lə dzə yɛli wuŋ
kəŋ i ninshiŋ, mi dzaka a, ‘Akə mih wiwə.’ Jəbi wə bə bi
fəki yakadəiŋ ka fwəkyiki bəni bəduli. **7** Jəbi wə mbɛiŋ bi
wəkəki a bə tumki jum, chu wəkə tə gia kəm jum, kiə
shəm bi ma tâiŋyiki mi. Yələ kə gia yə yi kaŋaki i bi num.
Ayakalə, kiŋgəksi kɛiŋ ki dzə kə. **8** Tumi bi tumki lə jum
bəh kidəkə, ayaka ntəŋ widəkə tum jum bəh widəkə.
Nshwaiŋ bi nəŋniki i di di wə, dzəŋ tə bi numki. Yəmaka
gia bi numki aka ləli bi miŋkpaŋa wə wi yisi i nəmki. **9**
Mbɛiŋ kaŋaki i tôkniki. Mbɛiŋ kîəki a bə bi nya daŋsi lə
mbɛiŋ i kaŋ yi bəni bà bə sakaki bənsaka. Bə bi twɛiŋki lə
mbɛiŋ i juŋ yi tsani wə. Mbɛiŋ bi numyiki lə i bəni bà bə
sakaki tumi nshiŋ, bəh i bəŋkuŋ nshiŋ kəm mih, i beeŋ
nsaka wuŋ. **10** Ayakalə, bə kaŋaki i bi yisi fuku ntum wi
ndzəŋni wi Nyə i kitumi kichi wə. **11** Jəbi wə bə bi kwayi
mbɛiŋ i tsə nya i juŋ yi nsaka wə, kiə fwu bi ma bôkə
mbɛiŋ a mbɛiŋ ni tsə dzaka a nə a. Jəbi wə mbɛiŋ tsə,

mbɛiŋ ka dzakaki shəŋ a gia yə yi bukuki dzəki i shəm
yimbɛiŋ wə i jəbi wiwɔ wə, kɔm ndzaka wiwɔ bi numki kə
wimbɛiŋ. A bi nyaki Kiŋ'waka ki Baiŋni ndzaka i dzaka
kimbɛiŋ wə. **12** Mi bi dza dzɔ lə waiŋnih wi nya a bə wɔɔ,
tii waiŋ dzɔ waiŋ wi nya a bə wɔɔ. Bwa bi dza lə bwaŋ gvu
i bətii bəbɔ bəh bənih bəbɔ chɛiŋ, fə bə wɔɔyi bɔ. **13** Bəni
bəchi bi baiŋŋki lə mbɛiŋ kɔm yɛli wuŋ. Ayakalə, mi wə
wi bi kaŋaki shəm i tsə buku i kiŋgəksi wə akɔ wə wi bi
bɔiŋki. **14** (Mi wə wi faaki kiŋwakti kələ wôkɔ ndzɔŋ,) jəbi
wə mbɛiŋ bi yɛiŋki gia yi gumini yə yi kɔ i bəkəli di num
yi dzə num i juŋ yi fəni yi gia wə, bəni bà bɔ kɔ i Judea bi
gêiŋ yâka i ŋkwúŋ wə. **15** Mi wə wi kɔ i fwu wi juŋ bɛiŋ wi
bi ma chu shî lîə i dzu a ŋgaiŋ dzôki fiɛŋ fidəkɔ. **16** Mi wə
wi kɔ i khə wi bi ma chu fîəni kwê a ŋgaiŋ tsâ dzô mbuŋ
wi. **17** Ŋgəkə wimbum bi numki wi bəkaŋa bà bɔ bi numki
bəh kitɔɔ, bəh bà bɔ masiki bwa. **18** Mbɛiŋ tsâki a kiə
gia yiwɔ bi ma nûm i jəbi wi fiəkə yiləkəli wə. **19** Bəni bi
yɛiŋki lə bəŋgəkə i chəkɔ biwɔ wə, maka wəmaka ŋkaiŋni
wi ŋgəkə num num na i yisi si Nyɔ nì maa mbi wələ bəh i
dzə buku bidaiŋ. Ayaka wəmaka ŋkaiŋni wi ŋgəkə kəbi i
bi chu num. **20** Ayaka asi məŋ a Bah gaali kaŋ yi bəŋgəkə
yiwɔ, ma na mi wimu bi bɔiŋ kə i kaŋ yiwɔ wə. Ayakalə, a
akɔ kɔm bəni bu bà wi nì sabi jiə, yi fə wi gaali kaŋa yiwɔ.
21 Mi ka bi dzaka i mbɛiŋ i kaŋ yiwɔ wə a 'Tsêiŋ, Kimbwili
wə Nyɔ nì kaka a bə wi lə fa!' Yudəkɔ a, 'Mbɛiŋ tsêiŋ bə
wi yaka fi!' Kiə mbɛiŋ bi ma bûm. **22** Mbɛiŋ kîəki a bəni bi
dzə lə nyi ntəkə a bɔ kɔ bəmbwili bà Nyɔ nì kaka, bədəkɔ
dzaka a bɔ kɔ bəni bə ntum bə Nyɔ, bɔ bi fəki bənchəsi bà
bɔ chusiki ŋga bibɔ, fə tə gia yi dzaka ki wəmni, məmsi

i fwəkyi bəni bà Nyɔ kɔ wi sabibwili bɔ ka jiə a bɔ dali
dzəh. **23** Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, mih fuku lɔ gia yələ yichi i mbɛiŋ
jəbi kɛiŋ. **24** A bi numki i kaŋ yiwɔ wə num bəŋgəkə bəwɔ
tsə, wəŋ bi dza jiki num jini, fiəŋŋ bi ma chu baiŋki tə, **25**
bijəŋ bi gbɔyiki i bɛiŋ, biɛiŋ bichi biə bi kaŋaki ŋga i bɛiŋ
bi nəŋniki. **26** Ayakadəiŋ, bəni bi yɛiŋ si mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi si wi shiki dzəki i bikwu wə kaŋa ŋga bimbum
bəh kiŋkɔkni. **27** Ma wi bi ka chiŋsi bəchinda bu bɔ tsə i
bimbu bi mbi binaa wə i di biə nshwaiŋ gɔksiki bəh biə
bɔɔli gɔksiki, a bɔ dzə juŋni bəni bu bà wi kɔ wi sabibwili
lɔ. **28** Mbɛiŋ lâni dzô gia i kpɛiŋ wi fidəiŋ wə. Jəbi wə cha
yiwɔ yisi i nyaki mwi, bwili bindzɛni, mbɛiŋ ka kiəki a
nyum kwuni lɔ gwu. **29** Yi kɔ a liŋ, i jəbi wə mbɛiŋ bi
yɛiŋki gia yələ dzɔ di, mbɛiŋ ka kiəki a jəbi si num a kaŋ.
30 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a ŋgɔkɔ wi liə wələ bi tsə kaa
kə maka gia yələ yichi num. **31** Bɔɔli bəh nshwaiŋ bi tsə
kaa lə, ayakalə gia yiŋ kəbi i bi lansi nəŋni. **32** Ayakalə, mi
widəkɔ kəkə wə wi kiəki chəkɔ biwɔ nabə jəbi wiwɔ. Na
bəchinda bə Nyɔ bà i bɛiŋ nabə Waiŋ Nyɔ tə kiəki kə. A
kiəki a Ba, wi mbɔŋ. **33** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tôkniki chu
wəkəli kɔm mbɛiŋ kiəki kə jəbi wə wi bi dzəki, **34** yi kɔ
aka mi wə wi tsəki nyani, jəbi wə wi ni nyəki, wi bee kwili
wi i kaŋ yi bwa bu bə nɔm, na ndə bəh chəkɔ bi bi nɔm,
na ndə bəh chəkɔ bi bi nɔm, ka dzaka i mi wə wi chəniki
dzaka ki mbaiŋ a wi bâaŋ châniki bindzɔŋ. **35** Ayakadəiŋ,
mbɛiŋ nûmki bəh ŋkɛiŋsi wi gwu, kɔm mbɛiŋ kiəki kə
jəbi wə tikwili wiwɔ bi fiəni dzəki. Yudəkɔ a bi numki i
fijəbi, yudəkɔ nchəkɔ kintəəŋ, yudəkɔ i jəbi wə kwəkɔ ki
ninshiŋ təŋki, yudəkɔ kinchəŋɔchəŋɔ. **36** Kiə wi bi ma

təkəli tumbuku wi yɛiŋ mbɛiŋ nɔ wə. **37** Ayaka gia yə mih
dzakaki i mbɛiŋ fa mih dzakaki yi i mi wichi tə a, ‘Mi
wichi nûmki bəh kinchəni.’”

14 A nì baaŋ a kaŋ yifa ka bə liə i Dzini bi Ntsədaŋ bəh bi
Blɛd wə bə ka jiə dəkə dzɔɔŋ yɛiŋ. Bətii mfə gia bəmbum
bəh bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ ka nəŋki dzəh yi
wɛlini yə bɔ ni kwa Jisɔs yɛiŋ i wɔɔ. **2** Bɔ jiə ja a bɔ bɔ a,
“Kiə bukumbɛiŋ ki mâm kə gia yələ i jəbi wə bə fəki Dzini
biələ yɛiŋ, kɔm bukumbɛiŋ ka mɔm yi, ma yi ni dzə bəh
ŋgəkə i bəni kintəəŋ.” **3** Jəbi wə Jisɔs nì kɔ i Bɛtani, i kwili
wi Samɔn wə wi nì yisi kɔ mi wi kumyini, bɔ nì kɔ fɛiŋ bɔ
dzi wə, miŋkpaŋa widəkɔ dza liə dzə bəh finsəkɔ fi fiaŋsi
fidəkɔ a num bi tsɛŋə yindzɔŋni. Fiaŋsi biwɔ nì kɔ bi kpɔ
wi ləkəli, num bə kɛiŋsi a bəh nad shəŋ. Si wi liə, ka bwiŋ
dzaka ki finsəkɔ fiwɔ shuku fiaŋsi biwɔ i fwu wi Jisɔs wə.
4 Bəni bədəkɔ bà bɔ nì kɔ fɛiŋ yisi i shwiŋyiki dzakayi a,
“Wi bəkəliki fiaŋsi biələ kilələ kɔm nə lə? **5** Num bə si
kɔ taŋni fiaŋsi biwɔ i kpɔ wə wi tsə bənchuku gi yitali, i
nyaki kpɔ wiwɔ i bəni bə kifuu.” Bɔ bá yəli i wi. **6** Ayakalə,
Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ bêe wi mɔŋ. Mbɛiŋ nyaki ŋgəkə
i wi kɔm nə? Wi fə num gia yindzɔŋni i mih. **7** Mbɛiŋ kiə
a bəni bə kifuu kɔ bəh mbɛiŋ jəbi wichi. Mbɛiŋ num i
gamtiki bɔ i na winaiŋ jəbi wə mbɛiŋ kɔŋki. Ayakalə, i
mih, mih ni numki kə bukumbɛiŋ jəbi wichi. **8** Kpaŋa
wələ fə gia yə wi si kɔ i fə. Wi shukuyi fiaŋsi biələ i mih
wə lə kɛiŋsi num gwu yiŋ jəbi kɛiŋ, si bə bi ləəki mih. **9**
Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, na faiŋ bə bi fukuki ntum wi
ndzɔŋni wələ i mbi wichi wə, gia yələ miŋkpaŋa wələ fə
bə bi fukuki yi, bə kwaka wi.” **10** Judas Iskaliɔt wə wi nì

kɔ mi i mbaŋ wi bwa bə Jisɔs bà jwɔfi ntsɔ bəfa, ka nyə
tsə yɛiŋ bətii mfə gia bəmbum taŋni Jisɔs i bɔ. **11** Jɔbi wə
bɔ nì wɔkɔ yaka bɔ laŋ nalə, ka kaka wi a bɔ ni nya lə wi
bəh kpɔ. Wi yisi i nəŋki dzəh yə wi ni nya Jisɔs yɛiŋ i bɔ
kaŋ. **12** A dzə num i chɔkɔ bi ninshiŋ i Dzini bi Blɛd wə bə
ka jiə dəkə dzɔɔŋ yɛiŋ, biə bə si kum waiŋ jaka i Dzini bi
Ntsədaŋ biwɔ wə. I fɛiŋ wə bwa bə Jisɔs bə mbaŋ bikə i
wi a, "Wɔ nəŋki a buku tsə kɛiŋsi faiŋ di biə bə ni dzi
Dzini bi Ntsədaŋ yɛiŋ a?" **13** Wi ka faaŋ bwa bu bə mbaŋ
bədɔkɔ bəfa, dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ lîə tsâ i kwili wə, mbɛiŋ
ni baŋsi lə bə mi num wi bəkə kpəŋə wi mwi, mbɛiŋ bîəli
wi. **14** Jɔbi wə wi ni tsə liə, juŋ yə wi liə yɛiŋ, mbɛiŋ dzâka
i tii juŋ wiwɔ a, Mi wi Lanini bikəki a lum wi juŋ yi bəni
bə dzəni kɔ faiŋ ka bɔ bwa bu bə mbaŋ num dzi Dzini bi
Ntsədaŋ yɛiŋ a? **15** Wi ka ni chusi lum wimbum i juŋ yi
bɛiŋ wə num bə kɛiŋsi jiə, yi wɔkɔli a wɔkɔlini, mbɛiŋ liə
kɛiŋsi biɛiŋ bidzini yɛiŋ." **16** Bwa bu bə mbaŋ bà ka nyə
tsə i kwili kintəəŋ, tsə yɛiŋ biɛiŋ bichi num a liŋ asi Jisɔs
si dzaka i bɔ. Bɔ ka kɛiŋsi biɛiŋ bi Dzini bi Ntsədaŋ fɛiŋ.
17 A dzə num i fijɔbi, Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ bà jwɔfi
ntsə bəfa juŋni fɛiŋ. **18** Jɔbi wə bɔ nì num kuku ka dziki,
Jisɔs yisi i dzakaki i bɔ a, "Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi
widɔkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ ni taŋni lə mih, mi wiwɔ kɔlə
fa wi dzi buku wi." **19** Si bɔ wɔkɔ yakadəiŋ, ka numki a
nshɛiŋ nshɛiŋ, bɔ bá bikə i wi a wimu wimu a, "Akɔ mih
ma?" **20** Wi chukuli i bɔ a, "Akɔ a mi i mbɛiŋ bələ jwɔfi
ntsə bəfa kintəəŋ a num wə buku wi ni chiŋni n'yɔkɔ blɛd
i tasa mə. **21** Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki i bi nyâ asi
bə nì nyaka kɔm wi. Ayakalə, ŋgəkə wimbum kɔ i mi wə

wi taŋni mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi. Yi nì ndzɔŋki a bə ma
bwɔ wəmaka mi." **22** Asi bɔ nì dziki, Jisɔs dza dzɔ blɛd,
nya kiyɔŋni i Nyɔ, gbɛyi, nya i bwa bu bə mbaŋ ka dzaka i
bɔ a, "Mbɛiŋ kô, a fa kɔ gwu yiŋ." **23** Wi ka dzɔ tə bwam,
nya kiyɔŋni i Nyɔ, ka nya bwam wiwɔ bɔ bəchi mu fiəli.
24 Wi ka dzaka i bɔ a, "Mələ kɔ mwa məŋŋ mə Nyɔ dzi
miŋkaiŋ bəh mɔ, mɔ shuku buku kɔm bəni bəduli. **25**
Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mih ni chu mu kə mbih mi
kpɛiŋ wi laani wələ i tsə buku i chɔkɔ biə mih bi muki mɔ
mimfiaŋ i kintəəŋ ki ntɔŋ bi Nyɔ wə." **26** Jɔbi wə Jisɔs bəh
bwa bu bə mbaŋ kaasi, bɔ yəəŋ njaŋ wi kɔksini, buku ka
yaka tsə i ŋkwuŋ wi Kɛiŋ yi Ɔlif wə. **27** Jisɔs ka dzaka i bɔ
a, "Mbɛiŋ bəchi ni fiəni gɛiŋ chu lə i jum wə kɔm gia yə yi
ni num bəh mih. Yi num asi bə nyaka a, Nyɔ dzakaki a,
'Mih ni wɔɔ lə ntɔkni shwáŋ ma shwáŋ yiwɔ ni gaali.' **28**
Ayakalə, jɔbi wə Nyɔ bi dzasi mih i kpi wə, mih bi tsə i
mbɛiŋ nshiŋ i Galili." **29** Bita chukuli i wi a, "Kɔŋ Bəni
bəchi gɛiŋ chu i jum wə, mih kɔkə ni mɔm i fiəni." **30**
Jisɔs fiəni chukuli i wi a, "Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a, daiŋ
nchɔkɔ, na ka kwɔkɔ ni tɔŋki kiŋkani kifa, num wɔ məŋni
lɔ mih kiŋkani kitali." **31** Bita baaŋ a dzakaki a dzakani a,
"Kɔŋ mih ni numki i kpi buku wɔ, mih kɔkə i ni lansi
nəiŋ wɔ." Si wi dzaka yaka, bədɔkɔ bà bəchi bɔŋ dzaka
ayaka tə. **32** Bɔ dza tsə sə i di bidɔkɔ wə, bə ni bɔɔŋki a
Gɛsɛmane, Jisɔs ka dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, "Mbɛiŋ
shînumyi fa, mih kini tsə tsa." **33** Wi ka dzɔ Bita bəh Jɛm
bəh Jɔn, bəh bɔ tsə sə fɛiŋ. Wi dza ka kwakaki gia yiwɔ yi
fumsi wi, shɔm yi nya ŋgəkə i wi. **34** Wi ka dzaka i bɔ a,
"Shɔm yiŋ kɔ a bəh nshɛiŋ nshɛiŋ nalə na ka mih kpi

num kpini. Mbɛiŋ bâaŋ a fa bukumbɛiŋ wôkəliki.” **35** Si
wi dzaka yakadəiŋ, ka kini tsə i ninshiŋ, gbɔ i kuku, bá tsa
a, dzəh kabə num wɔ fə ma jəbi wi ŋgəkə wələ tsə daŋsi
wi. **36** Wi ka tsa a, “Abba, Ba wuŋ, gia yichi bɔniki lə i wɔ i
fə. Dzô bwîli bwam wi ŋgəkə wələ i mih wə. Ayakalə, ma
yi num asi wɔ kɔŋki. Kəbi si mih kɔŋki.” **37** Wi fiəni dzə
buku i bɔ wə, ka ti bɔ nɔ wə. Wi bikə i Samən a, “Yi kɔ
a mbɛiŋ kəkə i num bɛiŋ bəh mih i tsə buku i mbiəŋə
wimu wə a? **38** Mbɛiŋ tsâŋəki, mbɛiŋ tsâ a kiə kimɔmsi ki
dzə kə i mbɛiŋ wə. Yi kɔ ŋkɔŋ a shɔm kɔŋki lə, ayakalə
nyam yi gwu bɔhyi.” **39** Si wi dzaka yakadəiŋ chu fiəni
tsə i tsa, ka tsaki a gia yə wi si yisi tsa. **40** Si wi ni fiəni
dzə, ka chu ti bwa bu bə mbaŋ nɔ wə kɔm kinu nì kɔ i
dzə́kəh yibɔ wə nalə. Ayaka bɔ nəki kiə kə gia yə bɔ kɔ i
chukuli. **41** Wi chu fiəni dzə i kiŋkani kitali wə, bikə i
bɔ a, “Mbɛiŋ kɛiŋki mbɛiŋ nɔ a nəni waka fimbɛiŋ a? Yi
dzə kpɛiŋ i liə. Jəbi wiwɔ dzə kpɛiŋ. Bə kɔ bə taŋni lɔ mi
wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i kaŋ yi bəni bəchu wə. **42** Mbɛiŋ
dzâ bɛiŋ bukumbɛiŋ tsâki. Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, mi wə wi taŋni
mih bə wi yaka wi dzə.” **43** Asi Jisɔs nì kɛiŋki wi dzaka,
akisəkə Judas wə wi nì kɔ mi i mbaŋ wi bwa bə Jisɔs bà
jwɔfi ntsə bəfa dzə tumbuku. Wi ni dzəki bəh mbaŋ wi
bəni bɔ kaŋa bənywɔ bəh bibɔkɔ, num a faaŋ bətii mfə
gia bəmbum bəh bəni bà bɔ laniki bənchi bəh bəni bà
bɔ sakaki tumi. **44** A nì kɔ num mi wə wi taŋni Jisɔs, tsə
kɛiŋsi lɔ kinchəsi bəh bəni bəwɔ ka dzaka a, “Mi wə mih
ni bɔni, mih maŋni yaŋyi, akɔ wi mbɛiŋ ni kwâ, mbɛiŋ
tôkniki ka wi ma gɛ̂iŋ.” **45** Si Judas dzaka yaka, akisəkə ka
nyə tsə i Jisɔs wə, bɔni wi a, “Mi wi Lanini.” Si wi bɔni

yaka, bə́ maŋni wi yaŋyi. **46** Bəni bəwɔ ka kwa kaŋa Jisɔs.
47 Mi widəkɔ wə wi nì kɔ bɔ bəh Jisɔs ka guku baa nywɔ
wi jum, gba chwiŋ təiŋ kintuni ki mfa wi fwu wi bətii
mfə gia yɛiŋ, ki təiŋ. **48** Jisɔs bikə i bəni bəwɔ a, "Mbɛiŋ
dzə i kwa mih ka dzəki bəh bənywɔ tasi bəh bibəkɔ ka
mbɛiŋ dzəki i kwa num ji a? **49** Mih nì shi kɔ bəh mbɛiŋ
chəksi chəksi i juŋ yi fəni yi gia mə, lani bəni, mbɛiŋ na
dzə kwa mih. Ayakalə, yələ num lə ka gia yə bə nì nyaka
i Kiŋwakti ki Nyɔ wə ni dzə kpɛiŋ." **50** Bwa bə Jisɔs bə
mbaŋ bəchi sɛiŋ bee wi fɛiŋ ka gɛiŋ bəchi. **51** Ayaka waiŋ
sumi widəkɔ bə́ biəli wi, maka wi ləh fiɛŋ fidəkɔ i gwu yi
wə, a num shəŋ a tsɛiŋ yi mbuŋ i gwu yi wə. Bɔ tsə i kwa
tə wi, **52** Wi shwa bee tsə mbuŋ wiwɔ, ka yəkɔ gɛiŋ bəh
chwɔŋ kiyəə. **53** Bɔ ka dzɔ Jisɔs, tsə bəh wi i fwu wi bətii
mfə gia wə. Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bə̀ bɔ sakaki
tumi bəh bəni bə̀ bɔ laniki bənchi bɔ juŋni fɛiŋ. **54** Bɔ
nyə bəh Jisɔs, Bita biəli i jum wə i dzəh yi dəəŋ. Wi tsə
buku na i təkɔ wi fwu wi bətii mfə gia wə, ka shinum bəh
bəni bə̀ bɔ nì chəniki kwili wiwɔ ka jəkəki gbuku. **55** I fɛiŋ
wə bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bəchi bə̀ bɔ sakaki
bənsaka bə́ nəŋ gia yə bɔ ki jiəki i Jisɔs fuŋ, ka bɔ ni wɔɔ
wi. Ayakalə, bɔ nəki kwati kə gia yidəkɔ. **56** Bəni bəduli
ka beeŋki nsaka wi ntəkə i jum wə kɔm Jisɔs. Ayakalə,
bəndzaka bəbɔ nì kɔ chi chi bɔ na kwati dzəh yə bə kɔ i
wɔɔ wi. **57** Bəni bədəkɔ dza numbɛiŋ, ka beeŋki nsaka
wi ntəkə i wi fuŋ dzaka a, **58** "Buku ni wəkɔ wi dzaka a
ŋgaiŋ ni shakyi lə juŋ yi fəni yi gia yələ mi wiwɔm maa,
ma ŋgaiŋ dzɔ kaŋ yitali i fiəni maa yə aka maa dəkə mi
wiwɔm." **59** Na si bɔ nì dzakaki yakadəiŋ, bəndzaka bəbɔ

nì kɔ chi chi bɔ na kwati dzəh yə bə kɔ i wɔɔ wi. **60** Fwu
wi bətii mfə gia wiwɔ ka dza numbɛiŋ i bɔ nshiŋ, ka bikə i
Jisɔs a, “Yaka wɔ kaŋaki kə gia i chukuli i gia yə bəni bələ
dzakaki kɔm wɔ a?” **61** Ayakalə, Jisɔs kpichumi mɔŋ, nəki
chukuli kə. Fwu wi bətii mfə gia wiwɔ chu bikə i Jisɔs a,
“Akɔ wɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka, Waiŋ Nyɔ wə bə kɔksiki
a?” **62** Jisɔs chukuli a, “Akɔ mih. Mbɛiŋ ni yɛiŋ lə mi wə
yɛli wi kɔ Waiŋmi num wi shinum i tsɛiŋ yiləkəli yi Wi
wə wi kaŋaki Ŋga, mbɛiŋ chu fiəni yɛiŋ si wi shiki dzəki i
bɛiŋ i bikwu wə.” **63** I fɛiŋ wə fwu wi bətii mfə gia wɔkɔ
yaka, ka taŋyi bəmbuŋ i gwu yi wə, bikə a, “Bukumbɛiŋ
nəŋki i chu wɔkɔ a nə, num wi dzaka kaasi lɔ gia yichi a?
64 Mbɛiŋ wɔkɔ alə si wi dzɔki di bi Nyɔ a? Mbɛiŋ dzaka
yimbɛiŋ a nə?” Bəni bəchi təiŋ a wi kɔ mi ka bə wɔɔ num
wɔɔni. **65** Bəni bədɔkɔ yisi i chuhyiki mindzəŋ i Jisɔs wə,
kaŋa baŋ dzə́kəh yi, ka twɛiŋki wi bikə i wi a, fuku mi wə
wi twɛiŋ wɔ, “Fuku la ntum wi Nyɔ wa wə i liə.” Bəni bə
jum yisi i nyiksiki Jisɔs twɛiŋ. **66** Si Bita nì kɔ num wi
num i kimbu ki dzəshi ki tɔkɔ wə, waiŋkpaŋni widɔkɔ
wə wi nì nɔmki i kwili wi tii mfə gia wə, dza kɔmsi dzə i
Bita wə. **67** Si wi yɛiŋ Bita wi jɔkɔki gbuku, wi tsɛiŋ wi lə
tulululu, ka dzaka a, “Wɔ tə si kɔlə mbɛiŋ bəh Jisɔs wi
Nasali wəyaka.” **68** Bita nəiŋ, ka dzaka a, “Mih kiəki kə gia
yə wɔ dzakaki yaka. Mih kiəki kə.” Si wi dzaka yakadəiŋ,
nyə fɛiŋ ka tsə i dzaka ki mbaiŋ wə, kwɔkɔ ka tɔŋ. **69** Jɔbi
wə waiŋkpaŋni wə nì chu yɛiŋ wi, dzaka i bəni bà bɔ ni
numyi fɛiŋ a, “Mi wələ kɔ mi i bɔ wə.” **70** Bita chu nəiŋ. A
i jɔbi wi twɛsi wə, bəni bà bɔ ni numyi fɛiŋ bɔ chu dzaka
i Bita a, “I yi ŋkɔŋ wə akɔ mbɛiŋ bɔ, kɔm wɔ kɔ tə mi

wi Galili." **71** Bita ka kaiŋ, bɔɔŋ num ləiŋ i fwu wi wə i
dzaka a, "Mih kiəki kə mi wə mbɛiŋ dzaka kɔm wi." **72**
Akisəkə kwɔkɔ chu təŋ i kiŋkani kifa wə. Si wi wɔkɔ yaka
ka kwaka ndzaka wə Jisɔs nì dzaka i wi a, "Ka kwɔkɔ ni
təŋki i kiŋkani kifa wə, a ni numki num wɔ nəiŋ lɔ mih i
kiŋkani kitali wə." I fɛiŋ wə, wi gbɔ mindəm ka dəki.

15 Asi biŋ nì baiŋki dzəki, bətii mfə gia bəmbum bəh
bəni bà bɔ sakaki tumi bəh bəni bà bɔ laniki bənchi, bəh
kansi wichi shinum ka jiə kimfasi, kaŋa Jisɔs, dzɔ wi tsə
nya i kaŋ yi Baylɛ Gɔmna wi Lum. **2** Baylɛ bikə i Jisɔs a,
"Akɔ wɔ ŋkuŋ wi Bəju a?" Jisɔs chukuli i wi a, "Yi kɔ asi
wɔ dzaka." **3** Bətii mfə gia bəmbum ka yisi i jiəki gia i
Jisɔs fuŋ yiduli. **4** Ayakadəiŋ, Baylɛ chu bikə i Jisɔs a, "Wɔ
kaŋaki kə gia i chukuli a? Wɔ wɔkɔ alə gia yə bə jiəki i wɔ
fuŋ a?" **5** Ayakalə, Jisɔs na chu chukuli wi. Baylɛ num bəh
ŋkaŋyi. **6** A nì dzəki numki i jɔbi wi Dzini bi Ntsədaŋ biələ
wə, Baylɛ bwili mi wi juŋ yi nsəŋ wimu wə Bəju tsa a wi
bwîli. **7** A nì kɔ i jɔbi wiwɔ wə, mi widɔkɔ num i juŋ yi
nsəŋ mə yɛli wi num a Balabas, wi nì kɔ i mbaŋ wi bəni
bà bɔ nì kɔ i juŋ yi nsəŋ mə, num bɔ nì yisi ndani i tumi
wə wɔɔyi bəni. **8** Mbaŋ wi bəni dzə yisi i bikəki a Baylɛ fâ
asi wi nì fəki wi fə i bɔ. **9** Baylɛ ka bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ
nəŋki a mih bwili num ŋkuŋ wi Bəju wələ a?" **10** Wi nì
bikəki yaka kɔm wi nì kɔ wi kiə a bətii mfə gia bəmbum
nya Jisɔs i kaŋ yi wə kɔm bɔ ni chiniki kindəŋ bəh wi. **11**
Ayakalə, bətii mfə gia bəmbum nyini mbaŋ wi bəni a bɔ
dzaka a wi bwîli num Balabas. **12** Baylɛ chu bikə i bɔ a,
"Ayakadəiŋ, mih ki fəki dəiŋ bəh mi wələ mbɛiŋ bɔɔŋki a
ŋkuŋ wi Bəju a?" **13** Bɔ ka wam na bəh ŋga a, "Bə bâŋŋ wi

i kintasi wə.” **14** Baylɛ bikə i bɔ a, “Bə bâŋŋ wi kɔm nə?
Gia yichu yə wi fə kɔ nə?” Ayakalə, bɔ ka chu wili tsə a
ninshiŋ a, “Bə bâŋŋ wi i kintasi wə.” **15** Ayakadəiŋ, Baylɛ
ka bwili yatɔkɔ Balabas kɔm wi nì nəŋki i fə a mbaŋ wi
bəni kɔŋki ŋgaiŋ. Wi dzaka a bə twɛ̂iŋ Jisɔs, ma bə tsâ
bâŋŋ i kintasi wə. **16** Bəni bə jum bə Baylɛ ka dzɔ Jisɔs
liə bəh wi i ntɔŋ wə bə nì bɔɔŋki a Blitəlium. Si bɔ liə,
ka bɔɔŋ juŋni mbaŋ wi bəni bə jum bəchi. **17** Ayaka bɔ
ka dzɔ mbuŋ wi bəŋkuŋ tum i wi wə, chu bwaŋ kifɔ ki
bəŋkuŋ num bə bwaŋyi bəbwaŋyi yɛiŋ ka bwaŋ i wi fuŋ.
18 Bɔ yisi ka beeŋki wi dzaka a, “Mbɛɛ jum yi bɔkəli. Ŋkuŋ
wi Bəju.” **19** Si bɔ fə yakadəiŋ ka twɛiŋki wi bəh bəmbəŋ i
fwu wə, chuhyi midziŋ i gwu yi wə, dzə tum binyu i wi
nshiŋ, beŋŋ wi. **20** Si bɔ nì nyiksi kaasi wi yaka, ka fiəni
babwili mbuŋ wi ŋkuŋ wə i gwu yi wə, fiəni dzɔ lɔh num
bəmbuŋ bu i gwu yi wə, ka dzɔ tsə bəh wi baŋŋ i kintasi
wə. **21** Jəbi wə bɔ nì tsəki bəh wi, mi widɔkɔ baŋsi bəh bɔ
wi kwɛ i chwa yɛli num Samən, a num mi wi Sɛlin. Wi
num tii Alɛksanda bəh Lufus. Ayaka bɔ ka kaŋyi wi a wi
gîŋ kintasi ki Jisɔs. **22** Bɔ tsə buku bəh Jisɔs i di biə bɔ
nì bɔɔŋki a Gəlgɔta, (Ayaka yɛli wələ kɔ a di bi Ŋkuŋu
Kifwu), **23** bɔ ka nya mbih i wi a wi mu num bɔ chwali
bəh tsa yidɔkɔ bə nì bɔɔŋki a mɛɛl. Ayaka Jisɔs nəki mu
kə. **24** Bɔ ka baŋŋ wi i kintasi wə. Bɔ dzɔ bəmbuŋ bu gaa a
fwu fwu wə ka tumki kaaŋ bəh bəmbuŋ bəwɔ i kiə si mi
wimu kɔ i kwati. **25** Jəbi wə bə nì baŋŋ Jisɔs i kintasi wə, a
nì kɔ jəbi num mbiəŋə bwukə kinchɔŋɔchɔŋɔ. **26** Bɔ nì
nyaka kiŋwakti ka baŋŋ i kintasi ki chusi gia yə yi fə ka
bɔ baŋŋ wi, yi num a, wi kɔ, “Ŋkuŋ wi Bəju.” **27** Bɔ baŋŋ

tə bəji bəfa i kintasi wə, widəkɔ i tsɛiŋ yi Jisɔs yiləkəli
wə, widəkɔ i tsɛiŋ yi kimiəkə wə. [**28** Yələ dzə kpɛiŋ asi
bə nì nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, "Bə nì fa chiŋni wi
i mbaŋ wi bəni bà bɔ nì məmki gia."] **29** Bəni ka tsəki
daŋsiki yɛiŋ Jisɔs nəŋni fwu, bəkəli wi bəh ntɔyi dzaka a,
"Aŋghaaa! Wɔ wələ wɔ nì kɔ i shakyi juŋ yi fəni yi gia i
fiəni maa i kaŋ yitali wə, **30** gamti la gwu ya i shi dzə i
kintasi kiwɔ wə." **31** Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ
laniki bənchi bɔ ka suŋuki tə wi a bɔ bɔ dzakayi a, "Wi nì
gamtiki bəni bədəkɔ i liə wi kɔkə i gamti gwu yi. **32** Wi wə
wi kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka, wi num ŋkuŋ wi bəni bə
Islae wi shî la i kintasi kiwɔ wə i liə ma buku yɛiŋ ka buku
bum wi." Bəni bà bə nì baŋŋ bɔ bəh Jisɔs i kintasi wə
bɔŋ ləyi tə Jisɔs bəh já. **33** A dzə num nshichuŋ biŋ ji,
tumi kichi ji i tsə buku i mbiəŋə mitali wə nshiŋ fɔkɔ. **34**
A dzə num ka mbiəŋə mitali, Jisɔs dza wam bəh ŋga a,
"Ɛləy Ɛləy lama sabaktani," Yi num a, "Nyɔ wuŋ, Nyɔ
wuŋ, wɔ lətəkɔ mih kɔm nə lə a?" **35** Bəni bədəkɔ bà bɔ nì
num kɔmsi fɛiŋ wəkɔ ka dzaka a, "Mbɛiŋ wôkɔ, wi bɔɔŋki
Ɛlaja." **36** Mi widəkɔ i bɔ kintəəŋ ka yəkɔ tsə dzɔ kuncha,
juli i mbih migbaŋlini mə, bwaŋ i mbəŋ wə sɔkɔ tsə a wi
mu, ka dzaka a, "Bə bee wi yaka bə yɛiŋ yudəkɔ Ɛlaja
ni dzə bwili lə wi i kintasi kələ wə." **37** Jisɔs dza wam
bəh ŋga ka waka kiŋ'waka ki kigɔksini. **38** Mbuŋ wə bə nì
təiŋni juŋ yi fəni yi gia yɛiŋ i numə taŋa shi i fintəŋ i
bimbu bifa wə i yisi bɛiŋ shi buku kuku. **39** Tikwili wi
bəni bə jum wə num i Jisɔs nshiŋ ka yɛiŋ dzəh yə Jisɔs
kpi yɛiŋ, ka dzaka a, "Mi wələ nì kɔ Waiŋ Nyɔ ŋkɔŋ." **40**
Bəkaŋa bədəkɔ nì kɔ fɛiŋ num bɔ num i dzəh yi dəəŋ bá

tsɛiŋ. I mbaŋ wiwɔ wə nì kɔ Meli Magdalen bəh Saləme
bəh Meli wə nih Jɛm winchiŋ bəh Yɔsɛs. **41** Bəkaŋa bələ
kɔ bà bɔ nì biəliki Jisɔs i Galili gamti wi. Bɔ nì kɔ fɛiŋ
bəh bəkaŋa bədɔkɔ tə bəduli bà bɔ nì biəli Jisɔs bəh bɔ
dzə i Jɛlusalɛm. **42** A dzə num i fijəbi, kɔm a nì kɔ Chɔkɔ
bi Sisini i dza liə i chɔkɔ bimbam wə, **43** mi wi Alimatia
widɔkɔ bə bɔɔŋ a Yɔsɛf, kaŋa shɔm tsə yɛiŋ Baylɛ ka nywa
wini wi Jisɔs i tsə ləə. Yɔsɛf wələ nì kɔ i mbaŋ wi bəni bà
bɔ sakaki tumi, bəni nì kɔksiki lə wi na bindzɔŋ. Ayaka wi
mwi nì wɔkɔliki lə tə jəbi wə ŋkuŋ bi Nyɔ bi dzəki. **44** Si
Baylɛ wɔkɔ yakadəiŋ, dzaka wɔm wi a Jisɔs si kpi lɔ. Wi
bɔɔŋ fwu wi bəni bə jum, ka bikə wɔkɔ i wi a Jisɔs si kpi
lɔ a. **45** Wi ka wɔkɔ i fwu wi bəni bə jum wiwɔ a Jisɔs
si kpi lɔ, wi ka nya wini wiwɔ i Yɔsɛf. **46** Yɔsɛf ka nyə
tsə taŋ mbuŋ wi ndzɔŋni, tsə shisi wini wi Jisɔs, kii wini
wiwɔ, tsə jiə i jum yə bə nì chum i biaŋa wə, ka beeŋsi təh
wimbum baŋ dzaka ki jum kiwɔ bəh wi. **47** Meli Magdalen
bəh Meli wə nih Yɔsɛs yɛiŋ di biə bə ləə Jisɔs yɛiŋ wə.

16 Si chɔkɔ bimbam nì tsə, Meli Magdalen bəh Meli
wə nih Jɛm, bəh Saləme taŋ kidzɛni ki tsɛŋə yindzɔŋni
ka bá tsə i fiaŋsi wini wi Jisɔs wə. **2** A dzə num na
kinchəŋɔchəŋɔ i chɔkɔ bi ninshiŋ i shi wə, asi wɔŋ kakaki
dzəki, bɔ nyə tsə i jum bɛiŋ. **3** Bɔ ka tsəki yaka dzakayi a
bɔ bɔ a, ni numki ndə i biŋsi təh wə bəh ni baŋ dzaka
ki jum kə yɛiŋ na? **4** Si bɔ tsəki yaka, bɔ ka lɔ dzəkəh,
yɛiŋ num bə biŋsi bwili lɔ təh wiwɔ. Təh wələ nì kɔ na
kimfaaŋ ki təh. **5** Bɔ ka liə tsə i jum mə, yɛiŋ sumi yidɔkɔ
si wi shinum i jum mə i tsɛiŋ yiləkəli wə num wi lɔh
mbuŋ wi dəəŋ a num wi fukuli. Gwu yɔkɔ bɔ lə wiii. **6**

Sumi yiwɔ dzaka i bɔ a, “Kiə dzaka ki wôm kə mbɛiŋ. Mih
kiəki lə a mbɛiŋ nəŋki num Jisɔs wi Nasali wə bə ni baŋŋ
i kintasi wə. Wi chu məŋ fa. Wi dza lɔ i kpi wə. Mbɛiŋ
tsɛ̂iŋ yɛ̂iŋ di biə bə ni nəsi wi yɛiŋ. **7** Mbɛiŋ tsâ fûku i
bwa bu bə mbaŋ bəh i Bita a wi tsə lɔ i ninshiŋ i Galili.
Mbɛiŋ ni yɛiŋ lə wi fɛiŋ asi wi nì dzakaki i mbɛiŋ.” **8**
Bəkaŋa bà buku i jum yiwɔ wə nyumyi lə kəkəkə, dza
fɛiŋ gɛiŋ num lɔ gɛiŋni, num dzaka wɔm bɔ nalə. Bɔ nəki
dzaka kə gia yiwɔ i mi, kɔm bɔ nì lwaki lə. [**9 (note: The
most reliable and earliest manuscripts do not include Mark 16:9-20.)**
Jisɔs nì dza i kpi wə i chəkɔ bi ninshiŋ i shi wə biŋ kɛiŋ
bilibili, yisi tumbuku num i Meli Magdalen wə wi nì bwili
bəchinda bə ŋkpɛli i gwu yi wə nanitaŋ. **10** Meli ka tsə
fuku i bəni bà bɔ bəh Jisɔs nì shi kɔ. Bəni bələ nì kɔ bɔ
də ka chuŋsi kifwu. **11** Si bɔ nì wəkɔ si miŋkpaŋa wələ
dzakaki a ŋgaiŋ si yɛiŋ Jisɔs, wi num wiwɔm, bɔ nəki bum
kə. **12** Si yəmaka nì tsə Jisɔs chu chusi gwu yi i bəni bu bə
mbaŋ bədəkɔ bəfa bà bɔ nì tsəki i kwili widəkɔ wə, ayaka
bɔ nəki yɛiŋ kiə kə wi. **13** Bɔ fiəni i jum wə, tsə fuku i
kiŋka ki bəni bə mbaŋ bəbɔ, bɔ nəki bum kə bɔ. **14** Si
yəmaka nì tsə Jisɔs chusi gwu yi na i bwa bu bə mbaŋ
bà jwəfi ntsɔ mu mwi bɔ dzi wə. Wi yəli i bɔ, kɔm bɔ nì
kaŋaki kə kimbum kiləkə, bəh shɔm yiləkəli i bum i bəni
bà bɔ nì yɛiŋ wi, i jəbi wə wi nì dza i kpi wə. **15** Wi ka
dzaka i bɔ a “Mbɛiŋ tsâ i mbi wichi wə i tsâ fûkuki ntum
wi ndzɔŋni wi Nyɔ i bəni bəchi. **16** Mi wə wi bum gia
yiwɔ, bə jûli wi i bəkɔ, wi ni bɔiŋ. Mi wə wi nəiŋma i bum,
kɔ wi, wə wi gbɔ nsaka. **17** Bəni bà bɔ kɔ bɔ bum bɔ bi fəki
lə bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ ka bələ: Bɔ bi bwiliki

lə bəchinda bə ŋkpɛli i bəni wə i yɛli wuŋ wə. Bɔ num i ni
dzakaki já yimfiaŋ. **18** Bɔ num i kaŋaki júŋ bəh kaŋ. Bɔ
num i mu kiləfi, ki kəbi i fə gia yidəkɔ bəh bɔ. Bɔ jiəki kaŋ
i bəni bə jwɛiŋ wə, bɔ bənih." **19** Si Bah Jisɔs dzaka kaasi i
bɔ yakadəiŋ, Nyɔ ka dzɔ yaka bəh wi i bɛiŋ wi tsə shinum
i tsɛiŋ yiləkəli yi Nyɔ wə. **20** Bwa bu bə mbaŋ bà buku
ka nyaniki fukuki ntum wi ndzɔŋni wiwɔ i di bichi wə.
Bah num bəh bɔ təbi gia yə bɔ fukuki a yi kɔ ŋkɔŋ bəh
bənchəsi bà bɔ nì fəki yi chusi ŋga bi Nyɔ.]

Luk

1 Mi wimbum Teɔfilus, bəni bəduli nì məmsi lə i nyaka
kəm gia yə yi nì num i buku kintəəŋ. **2** Bɔ nì nyaka gia
yiwɔ a liŋ liŋ num a yə buku nì wəkɔ i bəni bà bɔ nì yɛiŋ
bəh dzə́kəh yibɔ, ka fukuki yi asi yi nì yisi. **3** Si mih dzɔ
jəbi, nəŋ gia yiwɔ yichi na i kin'yisi wə, ka yɛiŋ a yi si
ndzɔŋki lə i mih i chiŋni nyaka tə i wɔ i dzəh yindzɔŋni
wə. **4** Mih fə lə ka wɔ kîə ŋkɔŋ bi gia yə bə kɔ bə fuku lɔ
i wɔ. **5** Jəbi wə Ŋkuŋ Hɛləd nì sakaki Judea, tii mfə gia
widəkɔ nì kələ bə bɔɔŋ a Sakalia. Wi nì nəmki i mbaŋ wi
tii mfə gia wi Abija wə, nih juŋ wi tə nì buku i chwəŋkijuŋ
ki Ɛləŋ wə, bə bɔɔŋ wi a Ɛlisabɛt. **6** Bəni bələ bəfa nì kɔ
bəni bɔ num chəŋ i Nyɔ nshiŋ, bɔ jiə bənchi bə Bah bəchi,
bɔ kaŋa kə ŋgbɔ widəkɔ. **7** Ayakalə, bɔ nì kaŋaki kə waiŋ,
kəm Ɛlisabɛt nì kɔ kaiŋni, num bɔ bəchi nì kɔ bɔ jwiŋ lɔ.
8 Jəbi dzə kpɛiŋ wə, mbaŋ wi Sakalia ni nəmki i juŋ yi fəni
yi gia yi Bah wə. A nì kɔ wi tii mfə gia i Nyɔ nshiŋ chəkɔ
biwɔ, **9** bə nì babwili wi, biəli asi bɔ nì bayiki bətii mfə gia
i nəni kibɔ wə. Wi ka liə i juŋ yi fəni yi gia wə i kpa njiəŋ.
10 Ayaka jəbi kpɛiŋ i kpa njiəŋ, bəni bəchi bà bɔ nì kɔ biŋ
bɔ tsa wə. **11** Chinda wi Bah tumbuku alə i wi nshiŋ, ka
num i tsɛiŋ yiləkəli yi təŋ wi njiəŋ wə. **12** Jəbi wə Sakalia
ni yɛiŋ wi, shəm təiŋ wi, wi lwa. **13** Ayakalə, chinda wə
dzaka i wi a, “Sakalia ki lwâ kə. Nyɔ wəkɔ lɔ ntsa wa. Nih
juŋ wa Ɛlisabɛt bi bwɔ lə waiŋ wi nyukuni, wɔ ni du yɛli
wi a Jən. **14** Wi bi dzə bəh kinsaŋli bəh nlaŋ i wɔ, ayaka
bəni bəduli bi num lə bəh kinsaŋli kəm mbwɔ wi. **15** Wi
bi num mi wimbum i Nyɔ nshiŋ. Kiə wi bi mû kə mbih,
kighə miləkəli. Kiŋ'waka ki Baiŋni bi jiksiki lə wi, wi kɛiŋ

i nih wi shɔm. **16** Wi bi fə ka bəni bə Islae bəduli kwuni
shɔ́m yibɔ, yi fiəni chu i Bah Nyɔ wibɔ wə. **17** Wi bi tsə i
Bah nshiŋ, bəh shɔm bəh ŋga bi Ɛlaja, i kwuni shɔm yi
bətii bwa, yi bi num i bwa bəbɔ. Wi bi fə bəni bə ləkəni
kifwu, bee kifwu kiləkəli, kwuni nɔni bibɔ, kaŋa kiŋkwaka
ki num ki bəni bə chəŋ. Wi bi fə yaka ka bəni bi numki
bəh ŋkɛiŋsi wi gwu i wəkəliki Bah." **18** Ayaka Sakalia nì
bikə i chinda wi Nyɔ a, "Mih bi kiə gia yələ dəiŋ num
buku nih juŋ wuŋ jwiŋ lɔ a?" **19** Chinda wi Nyɔ chukuli a,
"Akɔ mih Gabliya, mih numki a bəh gvu i Nyɔ nshiŋ jɔbi
wichi, a faaŋ wi mih a mih dzə fuku ntum wi ndzɔŋni
wələ i wɔ. **20** Wɔ̂kəli, si wɔ ka bum dəkə ja yiŋ yələ, jɔbi
bi dzə kpɛiŋ lə wə yi kaŋa i bi num, i liə wɔ ki fî̂əniki lə
kinchini, chu dzaka kə, i tsâ bûku i jɔbi wə gia yələ bi
numki." **21** Si yi nì numki yaka, bəni bà bɔ nì kɔ i biŋ
wəkəli Sakalia ka num bəh ŋkaŋyi a, a num nə wi mɔtsəsi
i fɛiŋ numə i juŋ yi fəni yi gia lə a? **22** Jɔbi wə wi nì buku
dzə fɛiŋ, wi chu kiə kə i dzaka i bɔ. Ayaka bɔ ka kiə a Nyɔ
si chusi gia yi kaŋyini i wi fɛiŋ numə i juŋ yi fəni yi gia
wə. Wi bá fəkəliki kinchəsi ki gia i bɔ bəh kaŋ, chu dzaka
kə. **23** Jɔbi wə Sakalia nì kaasi nɔm wi i juŋ yi fəni yi gia
wə, wi ka fiəni tsə i wi dzu. **24** Asi kaŋ yidɔkɔ tsə, kpə wi
Ɛlisabɛt num bəh tɔɔ, ka numki a dzu i kifiəŋŋ kite wə. **25**
Ayaka Ɛlisabɛt ka dzaka a, "I liə Bah nì kwasi lɔ nshɛiŋ i
mih, ka bwili kiŋgəmni i fwu wuŋ wə i bəni kintəəŋ." **26**
Ayaka tɔɔ wi Ɛlisabɛt buku kifiəŋŋ kisɔɔ, Nyɔ faaŋ chinda
wi Gabliya i kwili widɔkɔ wə i Galili bə bɔɔŋ a Nasali. **27**
Wi nì tsə bəh ntum i waiŋ sumi widɔkɔ bə bɔɔŋ a Meli wi
kɛiŋ a shu wi waiŋkpaŋni. Wi nì kɔ num bə kɛiŋsi a wi bi

num kpə Yəsɛf wə wi nì kɔ i chwəŋkijuŋ ki ŋkuŋ Dɛbit
wə. 28 Chinda wi Nyɔ wiwɔ tsə yɛiŋ Meli ka bɔni i wi a,
“Mih bɔniki wɔ, Bah chusi lɔ shɔm yi yindzɔŋni i wɔ ka
num bəh wɔ.” 29 Meli wɔkɔ yaka yi fumsi wi bəh ŋga, wi
ka məŋki a kələ ki bɔni kɔ kinaiŋ lə. 30 Ayakalə, chinda
wi Nyɔ dzaka i wi a, “Meli ki lwâki kə, Nyɔ baa wɔ. 31
Wɔ̂kəli, wɔ bi num lə bəh tɔɔ, wɔ bwɔ waiŋ nyukuni, ma
wɔ bi du yɛli wi a Jisɔs. 32 Wi bi num mi wimbum, ma
bə bi bɔɔŋki wi a Waiŋ Nyɔ, Nyɔ wə wi kɔ Fwu wi Biɛiŋ
Bichi wə. Bah Nyɔ bi tɔm lə wi i kiŋgbɔkɔ ki ŋkuŋ Dɛbit
wə wi kɔ tikwili i chwəŋkijuŋ kibɔ wə. 33 Wi bi sakaki lə
chwəŋkijuŋ ki Yakɔb jəbi wichi, ayaka ŋkuŋ bi bi kaŋa kə
kiŋgɔksi.” (aiōn g165) 34 Meli ka bikə i chinda wi Nyɔ wiwɔ
a, “Yələ gia bi num dəiŋ na, mih kɛiŋ shu wi waiŋkpaŋni
a?” 35 Chinda wi Nyɔ wiwɔ chukuli i wi a, “Kiŋ'waka ki
Baiŋni bi dzə lə i wɔ wə, ayaka ŋga bi Nyɔ wə wi kɔ Fwu
wi Biɛiŋ Bichi wə bi kumi baŋ wɔ. Ayakadəiŋ, waiŋ wə wɔ
bi bwɔki bi numki wə wi baiŋki, bə bi bɔɔŋki wi a Waiŋ
Nyɔ. 36 Wɔ̂kəli, waiŋ winnah Ɛlisabɛt kɔ wi jwiŋ, a num
wə bə nì bɔɔŋki a kaiŋni, wi kɔ i liə bəh tɔɔ i kifiəŋŋ kisɔɔ
wə, wi bi bwɔ lə waiŋ nyukuni. 37 Kî̂ə a gia yidɔkɔ kɔkə yə
yi kɔ i gaka Nyɔ.” 38 Ayaka Meli ka dzaka a, “Yɛ̂iŋ, bə mih
lə fa waiŋ wi nɔm wi Bah. Ma yi nûm ayaka i mih asi wɔ
dzaka.” Si wi dzaka yaka, chinda wi Nyɔ ka nyə. 39 A kaŋ
yiwɔ wə, Meli kɛiŋsi gwu ka kɔmsi nyə tsə i kwili widɔkɔ
wə i tumi ki ŋkwuŋ wi Judea wə, 40 wi tsə buku fɛiŋ, liə i
Sakalia dzu ka bɔni i nih juŋ wi Ɛlisabɛt. 41 Si Ɛlisabɛt
nì wɔkɔ mbɔni wi Meli yaka, waiŋ ka təkəli i wi shɔm.
Kiŋ'waka ki Baiŋni jikə i wi wə. 42 Wi ka yɔŋsi bəh ŋga,

dzaka a, “Kimbəiŋsi ki Nyɔ kɔ i gwu ya wə tsə bəkaŋa
bəchi, ayaka kimbəiŋsi num i waiŋ wə wɔ bi bwɔki. **43**
Yələ gia yimbum lə num dəiŋ lə, a nih Bah wuŋ laa ɲjikə i
mih a? **44** Wôkəli, jəbi wə mih si wɔkɔ mbəni wa, waiŋ
təkəli i mih shəm bə kinsaŋli. **45** Kinsaŋli kimbum kɔ i wɔ
kəm wə bum a, gia yə Ba nì dzaka i wɔ, bi dzə kpɛiŋ lə.”
46 Meli dzaka a, “Shəm yiŋ kəksiki Bah, **47** mih saŋliki lə
bəh Nyɔ wə wi kɔ Mbwili wuŋ. **48** Wi kwaka mih, mih
num kanti waiŋ wi, wi nəm wi nchiŋ. Yɛ̂iŋ i yisi i liə i
tsəki ninshiŋ ŋgɔkɔ wichi bi bəəŋki mih a, mi wə Nyɔ
jiə kimbəiŋsi i wi wə, **49** kəm Nyɔ wi Ŋga Bichi fə lɔ, gia
yimbum yiduli i mih. Yɛli wi kaŋaki kə kinsini. **50** Wi
chusiki nshɛiŋ i bəni bà bɔ kəksiki wi, nshɛiŋ yələ num i
ŋgɔkɔ wichi. **51** Wi chusi ŋga bi bəh tsɛiŋ yi, wi shakyi
bəni bà bɔ ghaŋsiki gwu, kimfasi kibɔ shakyi. **52** Wi shisi
bəŋkuŋ bəmbum bəmbum i biŋgbɔkɔ bibɔ wə, ka yaksi a
num kanti bəni bə kilɔlɔ. **53** Wi saŋsi bəni bə dzəŋ, bɔ
fwuli bəh biɛiŋ bindzəŋni, ayaka ka kəŋŋ bəni bə kidəəŋ
bəh kaŋ yiyəə. **54** Wi gamti mi wi wi nəm wə Islae, ka
kwaka i chusi nshɛiŋ i Ablaham bəh chwəŋkijuŋ ki, i tsə
buku asi wi nì kaka i bətii tii bəbuku.” **(aiōn g165)** **56** Si Meli
dzaka yaka wi nɔ bəh Ɛlisabɛt i kifiəŋŋ kitali wə ka fiəni
kwɛ i wa wibɔ. **57** Ayaka jəbi dzə kpɛiŋ wə Ɛlisabɛt nì kɔ i
bwɔ, wi bwɔ waiŋ nyukuni. **58** Chwəŋkijuŋ ki bəh bəni
bà bɔ nì nəki kəmsiki i di biwɔ wə nì wɔkɔ a Bah chusi
nshɛiŋ yi i wi, bɔ ka laŋki bəh wi. **59** Si kaŋ nì dzə buku
nyaŋ, bɔ dzə i suuŋ waiŋ, ka nəŋki i du yɛli wi i yɛli wi ba
wi wə a Sakalia, **60** ayakalə nih wi nəiŋ chiksi, dzaka a
bə bɔ̂əŋ wi a Jən. **61** Ayaka bɔ dzaka i wi a, “Mi widəkɔ

məŋ i chwəŋkijuŋ kimbɛiŋ wə bəh yɛli wələ.” **62** Ayaka bɔ
ka fəkəliki kinchəsi ki gia bəh kaŋ i kiə i tii waiŋ, a wi
nəŋki a bə du yɛli wi waiŋ a ndə a. **63** Wi tə ka fəkəli tsə a
bɔ dzə bəh naka ki nyakani, bɔ dzə bəh ki wi ka nyaka
yɛiŋ a “Yɛli wi kɔ Jɔn.” Bɔ yɛiŋ yaka dzaka wəm bɔ. **64**
Akisəkə, dzaka ki Sakalia ka yasi, ləm wi yaŋsi, wi ka chu
yisi ndzaka. Wi yisi i tumki bikum bi Nyɔ. **65** Ayaka bəni
bà bɔ nì nɔki i kwili wiwɔ wə num bəh ŋkaŋyi. Gia yiwɔ
yichi waŋ tsə i tumi ki ŋkwuŋ wi Judea wə kichi. **66** Bəni
bəchi bà bɔ nì wɔkɔ gia yiwɔ yichi num bəh ŋkaŋyi ka
bikəki a wələ waiŋ bi num winaiŋ na, kɔm yi nì chusiki
a kimbɔiŋsi ki Nyɔ kələ i wi wə. **67** Ayaka Kiŋ'waka ki
Baiŋni dza jikə i Sakalia wə tii Jɔn, wi yisi i dzakaki aka
mi wi ntum wi Nyɔ, dzakayi a, **68** “Bukumbɛiŋ kôksi Bah
wə wi kɔ Nyɔ wi bəni bə Islae. Wi nì dzə i yɛlih bəni bu.
69 Wi jiə mi wi, wi ləkəli wə wi ni bwili buku, num wi
buku i chwəŋkijuŋ ki mi wi, wi nɔm Ŋkuŋ Dɛbit. **70** Yələ
gia kɔ asi wi nì kaka i dzaka ki bəni bu bə ntum bà bɔ
baiŋki, bà wi nì jiə a kɛiŋ i kikpu wə, **(aiōn g165)** **71** a wi bi
bwili buku i kaŋ yi bəni bà bɔ baiŋŋki buku, bəh bəni bà
bɔ kɔŋki kə buku. **72** Wi nì kaka a wi bi kwasi lə nshɛiŋ
i bətii tii bəbuku, ka baaŋ a kwakaki ŋkaiŋ biə wi Nyɔ
nì dzi. **73** Wi nì təfi kichumi i tii bətii bəbukumbɛiŋ wə
Ablaham, ka kaiŋ a, **74** wi bi bwili lə buku i kaŋ yi bəni
bà bɔ baiŋŋki buku, ka buku bi nɔmki i wi, chu lwa kə,
75 nɔ nɔni ki baiŋni bəh ki chəŋ i wi nshiŋ, i kaŋ yichi
wə, i nɔni kibukumbɛiŋ wə. **76** Ayaka wɔ waiŋ wuŋ, bə bi
bɔɔŋki wɔ a mi ntum wi Nyɔ, Nyɔ wə wi kɔ Fwu wi Biɛiŋ
Bichi wə, kɔm wɔ bi tsəki i Bah nshiŋ i kɛiŋsi dzəh yi. **77**

Wɔ bi fuku i bəni bu dzəh yə bɔ kɔ i kwatiki mbɔiŋ yɛiŋ,
num ndalinya wə Nyɔ bi dalinyaki chu bibɔ, **78** kɔm bə
nshɛiŋ yimbum yə Nyɔ wibukumbɛiŋ kaŋaki i bəni wə.
Wi bi chiŋsiki Mbwili wi, ma wi bi shiki dzəki i bɛiŋ aka
wɔŋ wə wi kaka. **79** Wi bi nya baiŋni i bəni bà bɔ kɔ i jisi
wə, bəh bà bɔ kɔ a dzaka ki kpi wə, wi jiə bukumbɛiŋ i
dzəh yi kimbɔiŋni wə." **80** Ayaka waiŋ Sakalia wiwɔ ka
kɔki i nyam yi gwu wə, kɔ tə i kiŋ'waka wə. Wi dza tsə ka
nɔki i chwa, i tsə buku jɔbi wə wi nì buku i chusi gwu yi i
bəni bə Islae.

2 A nì kɔ i jɔbi wiwɔ, ndzaka buku a bə fâ bəni bəchi i
kitumi ki mbi wi Lum wə. Ndzaka wələ nì tsəsi Kaysa
Augustus wə wi nì kɔ ŋkuŋ wimbum fɛiŋ. **2** Mfa wələ nì
kɔ wi ninshiŋ i jɔbi wə Kpwilinus nì kɔ mi wi sakani wi
saka i Silia i kimbu ki mbi wi Lum wə. **3** Ayakadəiŋ, bəni
bəchi ka fiəniki i jum wə i di bibɔ wə, i nyaka kiyɛli kibɔ,
ka bə fa bɔ. **4** Ayaka Yɔsɛf tə nyə i kwili wi Nasali wə i
Galili, bɔ yaka tsə i Bɛtelɛhɛm i kimbu ki tumi ki Judea wə
i kwili wə bə nì bwɔ Ŋkuŋ Dɛbit. Wi nì tsə fɛiŋ kɔm wi nì
kɔ mi i chwəŋkijuŋ ki Ŋkuŋ Dɛbit wə. **5** Yɔsɛf nì nyə tsə i
nyaka yɛli bəh Meli wə wi nì laaki wi a a bi numki kpə wi,
ayaka wi num bəh tɔɔ. **6** Si bɔ nì tsə buku fɛiŋ, jɔbi wi wi
bwəni dzə kpɛiŋ. **7** Ayaka wi bwɔ waiŋ wi, wi ninshiŋ a
num waiŋ nyukuni, kii wi i mbuŋ wə, jiə i gbɔkɔ wi nyam
mə, kɔm di nì kɔkə i bɔ i juŋ yi bəni bə dzəni wə. **8** A nì
kɔ i jɔbi wiwɔ wə, bətɔkni shwáŋ bədɔkɔ num kɔmsi i
kwili wiwɔ wə, tɔkni bəh shwáŋ yibɔ nchɔkɔ. **9** Chinda
wi Bah chiŋ tumbuku alə i bɔ nshiŋ, baiŋni bi Nyɔ baiŋ
i bɔ wə, ndzaŋ kwa bɔ nalə. **10** Ayakalə, chinda wiwɔ

dzaka i bɔ a, “Kiə mbɛiŋ ki lwâ kə. Mbɛiŋ wɔ̂kɔ, mih dzə
num bəh ntum wi ndzɔŋni i mbɛiŋ, ayaka wi ni nya lə
ndzɔŋni bimbum i bəni bəchi. **11** I chɔkɔ bidaiŋ wə bə
bwɔ Kimbwili wimbɛiŋ i kwili wi ŋkuŋ Dɛbit wə, wi num
Klistus Bah. **12** Kələ ni numki kinchəsi i chusi waiŋ wiwɔ i
mbɛiŋ. Mbɛiŋ ni tsə yɛiŋ lə wi num bə kii wi i mbuŋ wə
ka jiə i gbɔkɔ wi nyam wə.” **13** Ayakadəiŋ, bɔ dza təkəli
yɛiŋ chinda wiwɔ bəh mbaŋ wi bədɔkɔ bəduli, bɔ yaksi
Nyɔ, dzakayi a, **14** “Ma kiŋkɔkni nûm i Nyɔ wə wi kɔ bɛiŋ
ayaka ma kimbɔiŋni nûm i fa kuku, i bəni kintəəŋ bà Nyɔ
kɔ bəh kinsaŋli kɔm bɔ.” **15** Jɔbi wə bəchinda bə Nyɔ bəwɔ
nì bee bɔ ka fiəni yaka bɛiŋ, ayaka bətɔkni shwáŋ bəwɔ
ka dzaka a bɔ bɔ a, “Bukumbɛiŋ tsâ i liə i Bɛtelɛhɛm, i tsə
yɛiŋ gia yə yi num, yə Nyɔ fə a bukumbɛiŋ kiə.” **16** A jɔbi
wiwɔ kisəkə, bɔ ka kɔmsi nyə tsə yɛiŋ Yɔsɛf bəh Meli tasi
bəh waiŋ wi nɔ i gbɔkɔ wi nyam mə. **17** Si bɔ yɛiŋ wi, bɔ
ka yisi i fukuki gia yichi yə chinda wi Nyɔ si fuku i bɔ kɔm
waiŋ wələ. **18** Dzaka ka wɔm bəni bəchi bà bɔ nì wɔkɔ
gia yə bətɔkni shwáŋ bəwɔ nì fukuki i bɔ. **19** Ayakalə,
Meli wɔkɔ yi yakadəiŋ ka jiə yi i kiŋkwaka wə, ka kwakaki
jɔbi wichi. **20** Bətɔkni shwáŋ bəwɔ fiəni yaksi Nyɔ tumyi
bikum bi kɔm bɔ nì tsə yɛiŋ gia yichi a liŋ asi chinda wi
Nyɔ nì fuku i bɔ. **21** Si waiŋ wiwɔ nì buku kaŋ nyaŋ, bɔ ka
suuŋ wi ka du yɛli wi a Jisɔs, ayaka yɛli wələ num a wə
chinda wi Nyɔ nì fuku ka nih wi dzə num bəh tɔɔ. **22** Jɔbi
wi fəni gia dzə kpɛiŋ i wɔkɔ shi bibɔ asi bənchi bə Muses
nì nəŋki. Bɔ ka dzɔ waiŋ wiwɔ yaka tsə bəh wi i Jɛlusalɛm
i nya i Bah. **23** Yələ gia kɔ asi bə nì nyaka i Kiŋwakti ki
Bənchi ki Bah wə a, “Mi ka bwɔ waiŋ wi ninshiŋ a num

waiŋ nyukuni, yi num a wi nyâ wi, ma wi numki wi Bah.”
24 Bɔ nì tsə i fə gia yələ bəh mbumi bifa yudəkɔ bəh bwa
bə minduŋɔ mifa, asi Kiŋwakti ki Bənchi bə Bah fukuki.
25 A nì kɔ jəbi wiwɔ wə, tikwili widəkɔ num i Jɛlusalɛm bə
bɔɔŋ a Semeɔn. Wi nì kɔ mi wi chəŋ wi nɔ asi Nyɔ nəŋki,
ayaka wi nì wəkəliki mi wə wi bi dzə i bɔiŋsi shɔ́m yi
bəni bə Islae. Num Kiŋ'waka ki Baiŋni jikə i gwu yi wə, **26**
ayaka ki nì fə wi kiə a kpi bi dzɔ kə ŋgaiŋ maka ŋgaiŋ
yɛiŋ Kimbwili wi Bah wə wi nì kaka. **27** Ayaka Kiŋ'waka ki
Baiŋni fə Semeɔn tsə i juŋ yi fəni yi gia wə. Si Yɔsɛf bəh
Meli nì dzə bəh waiŋ wiwɔ i juŋ yi fəni yi gia wə i fə asi
bənchi nəŋki, **28** Semeɔn ka dzɔ waiŋ wiwɔ kumi ka yisi
i chɔŋyiki Nyɔ dzakayi a, **29** “Bah, si wɔ fə kiŋkaka ka
dzə kpɛiŋ, dzɔ̂ la mi wa wi nɔm i liə i kimbɔiŋni wə. **30**
Dzə́kəh yiŋ yɛiŋ lɔ Kimbwili wə, **31** wɔ faaŋ a bəni bəchi
bi yɛiŋ wi. **32** Wi ni numki baiŋni i bəni bà bɔ kɔkə bə
Islae, ayakadəiŋ, ka bɔ tə bi kiə wɔ, fə ka bɔ dzasi yɛli wi
bəni ba bə Islae i bɛiŋ.” **33** Ayaka tii waiŋ bəh nih waiŋ nì
wəkɔ gia yə Semeɔn dzakaki i waiŋ wələ bɛiŋ, dzaka wɔm
bɔ. **34** Wi ka jiə Kimbɔiŋsi i bɔ wə, dzaka i Meli nih wi a,
“Wɔ̂kəli Nyɔ kɔ wi saiŋbwili lɔ waiŋ wələ, ndzə wi ni fə lə
ka bəni bə Islae bəduli gbɔyi, ayakalə bədəkɔ dzayi bɛiŋ.
Wi kɔ kinchəsi ki gia ka bəni bi dzakaki gia kɔm wi. **35**
Ayakadəiŋ, ka yələ bi chusiki gia yə bəni nyumiki i shɔ́m
yibɔ wə. Gia yiwɔ yichi bi fə shɔ́m ya numki ka bə bwaŋ
bəh fiŋkəfi.” **36** A nì kɔ jəbi wiwɔ wə, kpaŋa widəkɔ nì
kɔlə bə bɔɔŋ wi a, Ana, a num mi wi ntum wi Nyɔ. Wi nì
kɔ waiŋ Fanuwɛl wi num mi i chwəŋkijuŋ ki Ashɛl wə.
Kpaŋa wiwɔ nì kɔ wi jwiŋ lɔ nalə. Wi nì kɔ num wi fə bəh

nyuwi jía nanitaŋ shəŋ, ayaka nyuwi ka kpi. **37** Wi ka
baaŋ mfih kpə ŋkwu, wi shi a i juŋ yi fəni yi gia wə kɔksi
Nyɔ nchɔkɔ bəh nshi, wi bam dzaka, tsa. Jia yi nì kɔ mbaŋ
nyaŋ ntsɔ yinaa. **38** A jɔbi wiwɔ wə bɔ nì dzə bəh waiŋ i
juŋ yi fəni gia wə, kpaŋa wə dzə yɛiŋ bɔ, ka nya kiyɔŋni i
Nyɔ, dzaka kɔm waiŋ wələ i bəni bəchi bà bɔ nì wɔkəliki
jɔbi wə Nyɔ bi təiŋ bəni bə Jɛlusalɛm i kaŋ yi ŋgəkə wə. **39**
Jɔbi wə Yɔsɛf bəh Meli nì kaasi gia yichi yə bənchi bə Bah
nì nəŋki, bɔ fiəni chu i kwili wibɔ wə i Nasali i kimbu ki
tumi ki Galili wə. **40** Ayaka Waiŋ wiwɔ ka kɔɔki kaŋa ŋga,
num wi jikə bəh mfi bimbum, ayaka kaŋ yi Nyɔ num i wi
wə. **41** Tii Jisɔs bəh nih wi nì fəki bɔ yaka tsə i Jɛlusalɛm
jía yichi i Dzini bi Ntsədaŋ wə. **42** Jɔbi wə Jisɔs nì buku jía
jwɔfi ntsɔ yifa, bɔ ka chu yaka tsə i Dzini biwɔ wə asi bɔ
nì fəki bɔ yaka. **43** Si bɔ nì dzi kaasi Dzini biwɔ, bɔ bá
fiəni kwɛ, waiŋ wə Jisɔs ka baaŋ i jum wə i Jɛlusalɛm,
ayakalə ba wi bəh nih wi kiə kə. **44** Bɔ ni nyani chɔkɔ
bichili, kwaka alə wi kɔ i mbaŋ wi bəni kintəəŋ bà bəh bɔ
nì nyaniki. Bɔ ka yisi i nəŋki wi i kintəəŋ ki chwɔŋkijuŋ
kibɔ wə bəh nsɛ́iŋ, **45** ka nəŋ məŋ, ka fiəni chu i Jɛlusalɛm
i nəŋ wi fɛiŋ. **46** Kaŋ tsə yitali si bɔ nì yisi i nəŋki, bɔ
yɛiŋ wi i juŋ yi fəni yi gia wə, wi num fɛiŋ bəh bəni bə
lanini, wɔkəli bənlani, bikə bəmbikə. **47** Bəni bəchi bà bɔ
nì wɔkəliki num bəh ŋkaŋyi nalə, wi kiə gia nalə chukuli
bəmbikə chəŋ. **48** Si nih wi bəh ba wi yɛiŋ wi, dzaka wɔm
bɔ nalə. Nih wi ka bɔɔŋ wi dzaka a, "Waiŋ, wɔ njiŋsiki nə
buku lə? Tsɛ̂iŋ, buku ba wa si nəŋ wɔ nalə ka bɔh." **49** Wi
chukuli a, "Mbɛiŋ si nəŋki mih kɔm nə? Mbɛiŋ si kiəki kə
a mih kaŋaki i numki i juŋ yi Ba wuŋ wə fa?" **50** Ayakalə,

bɔ nəki wəkɔ kiə kə gia yə wi dzakaki. **51** Wi ka nyə bəh
bɔ shi tsə i Nasali. Wi tsə ka wəkɔki i bɔ na bindzɔŋ. Si gia
yiwɔ nì num yakadəiŋ, nih wi jiə yi i kiŋkwaka wə ka bə́
kwakaki yi jəbi wichi. **52** Jisɔs ka kɔki, kaŋa mfi bimbum
bəh ŋga, Nyɔ kɔŋ wi, bəni tə kɔŋ wi.

3 A nì kɔ jəbi wə Jɔn wə waiŋ Sakalia nì kɔ i chwa, ntum
wi Nyɔ dzə i wi. I jía yiwɔ wə Tibɛliu nì sakaki ka Ŋkuŋ
wimbum i Lum i jía jwəfi ntsɔ yite. I jəbi wiwɔ wə Bɔntiu
Baylɛ bɔŋ sakaki bimbu bi tumi ki Judea, Hɛlɔd tə saka
Galili. Filib wə waiŋnih Hɛlɔd nì sakaki bimbu ki Itulea
bəh ki Tɛlakɔniti, Lisania saka Abilən. A nì kɔ tə i jəbi
wiwɔ wə Anas bəh Kayfas num kifwu ki bətii mfə gia. **3** Si
Jɔn wəkɔ ntum wi Nyɔ wiwɔ, ka nyə tsə i bimbu bi tumi
bichi biə bi kɔmsiki i Bəkɔ yi Jɔdan wə, ka fukuki i bəni a
bɔ kwûni shóm yibɔ, ma ŋgaiŋ juli bɔ i bəkɔ ka Nyɔ bi
dalinya chu bibɔ. **4** Gia yələ kɔ asi Isaya mi wi ntum wi
Nyɔ nì nyaka i Kiŋwakti ki wə a, "Ja yi mi wiliki i chwa a,
bə kêiŋsi dzəh yi Bah, bə lûmsi yi a yi nûm chəŋ, **5** bə bi
mukuyiki lə ŋkwúŋ yimbum bəh ŋgáŋni yichi ma bə bi
jiksi kaŋŋ yichi, ka yi bi num jiəli yichi, bə i nani dzə́h yi
ŋkwuyini ka yi num chəŋ, bə i jiksi káŋŋ yichi ka dzə́h bi
num lə lwɛɛɛs, **6** ka bəni bəchi bi yɛiŋ si Nyɔ bwili bəni."
7 Si Jɔn nì fukuki i bɔ yakadəiŋ, mbaŋ wi bəni ka dzə a wi
juli bɔ i bəkɔ. Wi dzaka i bɔ a, "Chwɔŋkijuŋ ki fə́kəh, a təfi
ndə mbɛiŋ a mbɛiŋ yôkɔ gêiŋ shɔm yi Nyɔ yi bəkɔsini yə
wi bi bəkɔsi i mbɛiŋ, ka mbɛiŋ dzəki lə a? **8** Mbɛiŋ fâki gia
yə yi chusiki a mbɛiŋ kwuni shóm yimbɛiŋ. Kiə mbɛiŋ ma
dzâkaki i gwu yimbɛiŋ wə a, Ablaham kɔ tii wimbɛiŋ. Mih
fukuki i mbɛiŋ a, Nyɔ kɔlə i fiəni kitəh kələ ki fiəni chu

bwa bə Ablaham. **9** Mbɛiŋ kîəki a, bə kɔ bə jiə lɔ fəkɔ i
chwɔŋ bi kɛiŋ wə. Kɛiŋ yichi yə yi wumki kə mintam mi
ndzɔŋni, bə bi gba shisi lə yi i kuku, bə kpa i gbuku wə."
10 Si mbaŋ wi bəni wəkɔ gia yiwɔ yaka, ka bikə i Jɔn a,
"Buku kɔ fâ na dəiŋ i liə a?" **11** Wi chukuli a, "Mi wə wi
kaŋaki bəmbuŋ bəfa wi nyâ wimu i mi wə wi kaŋaki kə,
ma wə wi kaŋaki biɛiŋ bidzini wi gâa bəh mi wə wi kaŋaki
kə." **12** Bəni bə kwani kiŋwakti bədəkɔ dzə i wi a wi juli
bɔ i bəkɔ mə, ka bikə i wi a, "Mi wi lanini, buku kɔ i fâ na
dəiŋ?" **13** Wi chukuli bɔ a, "Kiə mbɛiŋ ki dzô kə kpɔ wi
kwani kiŋwakti wi du tsə si bənchi nəŋki." **14** Bəni bə jum
bədəkɔ bɔŋ dzə bikə i wi a, "Buku kɔ i fâ na dəiŋ?" Wi
chukuli a, "Mbɛiŋ tôkniki i lôkɔki kpɔ i bəni bəh ŋga, bəh i
jîəki gia i bəni fuŋ kiləlɔ. Mbɛiŋ nûmki bəh kinsaŋli i fiɛŋ
fiə bə gɔmki mbɛiŋ yɛiŋ." **15** Si bəni nì wəkəli Kimbwili
wə Nyɔ nì kaka, bɔ ka yisi i kwakaki i shóm yibɔ wə a, jəbi
widəkɔ Jɔn kɔ Kimbwili wiwɔ si Nyɔ faaŋ. **16** Jɔn chukuli
bɔ a, "Mih kɔ a, juliki mbɛiŋ i bəkɔ mə, ayakalə mi wə wi
gumiki tsəki mih, kɛiŋki wi dzə i jum wə, mih kpɛiŋniki
kə i ŋgwuŋ shi i shwa dzu yi yigvu. Akɔ wi wə wi bi juliki
mbɛiŋ i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə bəh i gbuku wə. **17** Wi
kaŋa naka i kaŋ i gbəkəki gəŋ yɛiŋ, i juŋni jiə i kiba wə, i
kəh chi yiwɔ i kpa i gbuku wə wi bi nyumi kə." **18** Akɔ
lə si Jɔn nì fukuki ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ i bəni, chu
nya bɔ bəh nlani i dzə́h yiduli wə. **19** Ayakalə, wi dzaka i
Hɛlɔd mi wi sakani kɔm nəni ki, təyi chwɔŋ ki, kɔm Hɛlɔd
nì kɔ wi fiəni dzɔ Hɛlɔdia kpə waiŋnih wi i kpə wi, ka chu
dzaka kɔm gia yichu yiduli yə Hɛlɔd nì kɔ wi fə. **20** Hɛlɔd
ka chu bəkəli gia yiwɔ, ka dzaka a bə kwâ fâh Jɔn i juŋ yi

nsəŋ mə. **21** Jəbi wə Jən nì juli kaasi bəni i bəkə, Jisəs ka
bəŋ dzə tə a wi jûli ŋgaiŋ i bəkə mə. Si wi juli wi i bəkə
mə yaka, wi ka tsaki, bəəli wɛli, **22** Kiŋ'waka ki Baiŋni
shi dzə num i wi wə ka kimbwəsi kimbumi, ja buku i
bɛiŋ a, "Wə kə waiŋ wuŋ wi shəm, mih kə bəh kinsaŋli
nalə kəm wə." **23** Jəbi wə Jisəs nì buku ka jía mbaŋtia,
wi ka yisi nəm wi. Bəni nì kwakaki a wi kə waiŋ Yəsɛf,
Yəsɛf wiwə num waiŋ Ɛli. **24** Ɛli nì kə waiŋ Matat, Matat
num waiŋ Lɛwi, Lɛwi num waiŋ Mɛlki, Mɛlki num waiŋ
Janay, Janay num waiŋ Yəsɛf. **25** Yəsɛf wələ nì kə waiŋ
Matatia, Matatia num waiŋ Ɛməs, Ɛməs num waiŋ Naum,
Naum num waiŋ Ɛsli, Ɛsli num waiŋ Nagay. **26** Nagay nì
kə waiŋ Mat, Mat num waiŋ Matatia, Matatia num waiŋ
Semein, Semein num waiŋ Yəsek, Yəsek num waiŋ Jəda.
27 Jəda nì kə waiŋ Jəanan, Jəanan num waiŋ Lesa, Lesa
num waiŋ Sɛlubabɛl, Sɛlubabɛl num waiŋ Shiltia, Shiltia
num waiŋ Nɛli. **28** Nɛli nì kə waiŋ Mɛlki, Mɛlki num waiŋ
Adi, Adi num waiŋ Kəsam, Kəsam num waiŋ Ɛlmadam,
Ɛlmadam num waiŋ Ɛl. **29** Ɛl nì kə waiŋ Yəshwa, Yəshwa
num waiŋ Ɛliesa, Ɛliesa num waiŋ Yəlem, Yəlem num
waiŋ Matat, Matat num waiŋ Lɛwi. **30** Lɛwi nì kə waiŋ
Semeən, Semeən num waiŋ Juda, Juda num waiŋ Yəsɛf,
Yəsɛf num waiŋ Yənam, Yənam num waiŋ Ɛliakim. **31**
Ɛliakim nì kə waiŋ Melia, Melia num waiŋ Mena, Mena
num waiŋ Matata, Matata num waiŋ Natan, Natan num
waiŋ Dɛbit. **32** Dɛbit nì kə waiŋ Jɛse, Jɛse num waiŋ Ɔbɛt,
Ɔbɛt num waiŋ Bəas, Bəas num waiŋ Sala, Sala num waiŋ
Nashən. **33** Nashən nì kə waiŋ Aminada, Aminada num
waiŋ Admin, Admin num waiŋ Alni, Alni num waiŋ Ɛslən,

Ɛslən num waiŋ Bɛlɛs, Bɛlɛs num waiŋ Juda. **34** Judas nì
kɔ waiŋ Yakəb, Yakəb num waiŋ Ayjik, Ayjik num waiŋ
Ablaham, Ablaham num waiŋ Tɛla, Tɛla num waiŋ Naəl.
35 Naəl nì kɔ waiŋ Sɛlug, Sɛlug num waiŋ Leu, Leu num
waiŋ Bɛlɛg, Bɛlɛg num waiŋ Ɛbɛ, Ɛbɛ num waiŋ Shɛla.
36 Shɛla nì kɔ waiŋ Kaynan, Kaynan num waiŋ Alfasad,
Alfasad num waiŋ Shɛm, Shɛm num waiŋ Nɔa, Nɔa num
waiŋ Lamek. **37** Lamek nì kɔ waiŋ Metusɛla, Metusɛla
num waiŋ Ɛnɔk, Ɛnɔk num waiŋ Jalɛd, Jalɛd num waiŋ
Malalɛl, Malalɛl num waiŋ Kaynan. **38** Kaynan wələ nì kɔ
waiŋ Ɛnɔsh, Ɛnɔsh num waiŋ Sɛt, Sɛt num waiŋ Adam,
ayaka Adam num waiŋ Nyɔ.

4 Jisɔs nì fiəni i Bəkɔ yi Jɔdan wə, num wi jikə bəh
Kiŋ'waka ki Baiŋni. Ki dzɔ wi, wi nyə tsə i nəki chwa. **2**
Wi nì kɔ fɛiŋ i kaŋ wə mbaŋnyani ŋkpɛli məmsi wi, wi dzi
kə fiɛŋ. Asi yəmaka nì tsə i kiŋgɔksi wə dzɔŋ bá wɔɔ wi. **3**
Ŋkpɛli ka dzaka i wi a, "Wɔ kabə num waiŋ Nyɔ, dzâka la
a təh wələ fîəni chû dzɛiŋ." **4** Jisɔs chukuli i wi a, "Yi kɔ
num bə nyaka a, 'Mi nəki kə a kɔm bə dzɛiŋ shəŋ.'" **5**
Ŋkpɛli chu dzɔ Jisɔs fɛiŋ yaka tsə bəh wi i di bidəkɔ wə,
chusi bəntɔŋ bəchi i bitumi bichi wə i fa kuku i wi. Jisɔs
ka yɛiŋ lə wɛɛɛs. **6** Ayaka wi ka dzaka i wi a, "Bə nì nya lɔ
bəntɔŋ bə mbi wələ i mih bəchi, a na ndə wə mih kɔŋki
mih nya i wi. Mih ni nya lə ki i wɔ ma wɔ sakaki, kaŋa
mbum bəh ŋga biwɔ bichi. **7** Yi kɔ a wɔ kôksi mih, ka mih
ni nya biɛiŋ bichi i wɔ." **8** Jisɔs chukuli i wi a, "Yi kɔ num
bə nyaka a, 'Wɔ kôksiki Bah Nyɔ wa, ma wɔ nômki a wi
shəŋ.'" **9** Ŋkpɛli ka dzɔ tsə bəh wi i kwili wi Jɛlusalɛm
wə, ka təm wi i fwu wi juŋ yi fəni yi gia wə, dzaka i wi a,

“Wɔ kabə num Waiŋ Nyɔ, jâŋ shî la fa, **10** kɔm yi kɔ bə
nyaka a, ‘Nyɔ ni dzaka i bəchinda bu a bɔ təkni bəh wɔ.’
11 Ayaka yi chu num bə nyaka a, ‘Bɔ ni kwa wɔ maka wɔ
chəkɔ gbu wa i təh wə.’” **12** Jisɔs chukuli i wi a, “Kiŋwakti
ki Nyɔ dzakaki tə a, ‘Ma mɔ̂msi Bah Nyɔ wa.’” **13** Jəbi wə
ŋkpɛli nì məmsi kaasi Jisɔs i dzə́h yichi yə wi nì nəŋki, wi
nyə ka wəkəliki jəbi widəkɔ. **14** Jisɔs ka nyə fiəni chu i
Galili, num wi jikə bəh ŋga bi Kiŋ'waka ki Baiŋni. Ntum
kɔm wi waŋ tsə i bimbu bi tumi bichi wə fɛiŋ. **15** Wi nì
laniki bəni i júŋ yi tsani wə, bəni bəchi kəksi wi. **16** Jisɔs
ka nyə dzə i Nasali i kwili wə wi nì kɔ yaka yɛiŋ. Ayaka a
bi dzə num chəkɔ bibɔ bimbam, wi nyə tsə i juŋ yi tsani
wə, asi wi si fə. Wi dza num i bɛiŋ i fa Kiŋwakti ki Nyɔ. **17**
Bɔ ka nya wi bəh kiŋwakti ki Isaya mi ntum wi Nyɔ nì
nyaka. Wi shwa tsɛiŋ di biə bə nì nyaka a, **18** “Kiŋ'waka ki
Bah Nyɔ kɔ i gwu yiŋ wə, kɔm wi kɔ wi babwili mih, a
mih dzâ lâka ntum wi ndzɔŋni i bəni bə kifuu. Wi faaŋ
mih a mih dzâ, lâka i bəni bà bɔ kɔ i juŋ yi nsəŋ mə, a
bə bi bwiliki lə bɔ, ma mih bi fiəni dzə́kəh yi bimfəkə
ma yi bi wɛli gwu. Wi faaŋ tə mih a mih dzâ, bwîli bəni
bu bà bə chəbsiki bɔ i nsəŋ wə, **19** i chu laka tə a jia dzə
kpɛiŋ yə Bah ni kwasi nshɛiŋ i bwili bəni bu, ma bɔ bi
kəksiki wi.” **20** Si Jisɔs fa kaasi, fiəni kii kiŋwakti kiwɔ
nya i mi wə wi nì jiəki bi, ka num i kuku. Bəni bəchi bà
bɔ nì kɔ fɛiŋ i juŋ yi tsani yiwɔ wə lumsi dzə́kəh i gwu
yi wə. **21** Wi yisi i dzakaki i bɔ a, “Gia yə mbɛiŋ wəkɔ
i Kiŋwakti ki Nyɔ kələ wə yi dzə kpɛiŋ ŋkɔŋ daiŋ.” **22**
Bəni wəkəli yi lə, yi ndzɔŋ i bɔ nalə, bɔ num bəh ŋkaŋyi
ka dzakaki kɔm bə ndzaka wi ndzɔŋni wə wi bukuki i

dzaka ki wə. Ayakalə, ka yisi i məŋki, bikəyi a, “Wələ kɔ
a waiŋ Yəsɛf wə a?” **23** Jisəs ka dzaka i bɔ a, “Asi kɔkə
gia yi məŋnini a mbɛiŋ ni ti lə ndi kɔm mih a, ‘Mi wə wi
chukuki bəni, chûku gwu ya.’ Mbɛiŋ ni dzaka a, ‘Gia yə
buku ni wəkɔ a wɔ ni fə i Kafanaum, fâ tə yi fa i wa wa.’”
24 Jisəs chu dzaka i bɔ a, “Mih fukuki ŋkəŋ i mbɛiŋ a, bə
məŋ dəkə i kɔksi mi wi ntum wi Nyɔ i tumi ki wə. **25** I yi
ŋkəŋ wə, mih fukuki i mbɛiŋ a, a nì kɔ i jəbi wi mi wi
ntum wi Nyɔ wə Ɛlaja, dzaŋ nì num baaŋ i bɛiŋ i jía wə
yitali bəh kifiəŋŋ kisəə, ayaka dzəŋ kwa tumi kichi. I jəbi
wiwɔ bəkaŋa bəŋkwu bəduli num fɛiŋ i tumi ki Islae wə.
26 Nyɔ nì ka faaŋ dəkə Ɛlaja i mi widəkɔ fɛiŋ i bɔ, wi nì
faaŋ lɔ wi a num i kpə ŋkwu wi Dzalafat, i tumi ki Sidən
wə. **27** A nì kɔ i jəbi wi mi wi ntum wi Nyɔ Ɛlisha, bəni bə
Islae bəduli kaŋa jwɛiŋ yi kumyini yiduli, mi widəkɔ i bɔ
wə nì ka bɔiŋ. A kəbi shəŋ a Naman wi mbəŋ wə mi wi
Silia, bə nì chuku wi, wi baiŋ.” **28** Si Jisəs dzaka yakadəiŋ,
bəni bəchi bà bɔ nì kɔ i juŋ yi tsani wə, wəkɔ yaka, bɔ
bəksi təə na bəh ŋga. **29** Bɔ dza bɛiŋ ka chini wi, buku bəh
wi i kwili kintəəŋ, ka tsə buku i dzaka ki kaŋŋ wə i di
biə bə nì maa gəksi kwili wiwɔ bə nɔ fɛiŋ, ka bá nəŋ i
chini shi wi a wi gbɔ bəh fwu. **30** Ayakalə, wi tsə təli i bɔ
kintəəŋ ka tsəki mfih. **31** Jisəs ka nyə shi tsə i Kafanaum, i
kwili widəkɔ wə i Galili. A num i chəkɔ bimbam wə, wi
tsə ka laniki bəni i juŋ yi tsani mə. **32** Bəni bəwɔ bəchi
wəkɔ, num bəh ŋkaŋyi i nlani wiwɔ wə, kɔm nlani wiwɔ
nì kaŋaki lə ŋga. **33** Mi widəkɔ num i juŋ yi tsani yiwɔ
mə, kiŋ'waka kichu num i gwu yi wə. Wi ka wiliki ja yaka
bɛiŋ a, **34** “Yəbɛɛy Jisəs wi Nasali, wɔ nəŋki nə i buku wə

a? Wɔ dzə lɔ i bəkəli buku a? Mih kiəki lə mi wə wɔ kɔ wi.
Akɔ wɔ wə wɔ baiŋki, a num wɔ wə wɔ nyə i Nyɔ wə.” **35**
Jisɔs kaŋyi kiŋ'waka kichu kiwɔ, dzaka a, “Kpîchumi məŋ,
bûku i mi wələ mə.” Ayaka ki ka giŋ təkɔ wi i kuku i bəni
kintəəŋ, ka buku i gwu yi mə, ayakalə ki nəki bɛiŋsi kə wi.
36 Bəni bəchi yɛiŋ yakadəiŋ, dzaka wɔm bɔ. Bɔ ka məŋki,
bikəyi a, “Wələ ndzaka kɔ winaiŋ lə mi wələ kaŋaki a? Wi
kaŋaki ŋga biə bi kɔ bimbum i kaŋyi biŋ'waka bichu bi
buku i gwu yi bəni wə.” **37** Ntum wiwɔ kɔm Jisɔs waŋ tsə i
bidi bichi wə i kimbu kə wə fɛiŋ. **38** Jisɔs dza buku i juŋ yi
tsani yiwɔ mə, ka tsə liə i Samən dzu. A nì kɔ nih kpə
Samən gwɛiŋ bəh gwu yi yakani yiləkəli. Bɔ tsa a Jisɔs
gâmti wi. **39** Wi ka tsə i di biə wi ni nəki, num i wi bɛiŋ,
kaŋyi jwɛiŋ yiləkəli yiwɔ. Yi ka bee wi, wi bənih. Akisəkə,
kpaŋa wiwɔ ka dza bɛiŋ, tsɛiŋ fiɛŋ fidzini nya bɔ dzi. **40** Si
jəbi nì shiki tsəki, bəni bəchi bà bɔ nì kaŋaki bəni bà bɔ
gwɛiŋki bəh jwɛiŋ chi chi, ka dzɔki dzəki bəh bɔ i Jisɔs.
Wi ka kɔmyiki bɔ bəchi bɔ bənih. **41** Bəchinda bə Satan ka
bukuyiki tə i gwu yi bəni bəduli bədɔkɔ wə, wili a, “Wɔ kɔ
waiŋ Nyɔ.” Ayakalə, Jisɔs kaŋyi a bɔ ma dzâkaki, kɔm bɔ
ni kiə Jisɔs a akɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka. **42** Si chɔkɔ ni
buku wɔɔ, Jisɔs buku tsə i kwili widɔkɔ wə wi mbɔŋ. Bəni
ni baŋ yisi i nəŋki wi. Jəbi wə bɔ ni yɛiŋ wi, wi ni nəŋki lə
i nyə i kwili wiwɔ wə. Bɔ ka mɔmsiki dzəh a wi baaŋ bəh
bɔ. **43** Ayakalə, wi nəiŋ ka dzaka i bɔ a, “Mih kaŋaki i fuku
ntum wi ndzɔŋni kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ i kwili widɔkɔ wə tə,
kɔm akɔ gia yə Nyɔ faaŋ mih a mih dzâ fâ.” **44** Wi ka dza
tsə ka nyaniki fukuki ntum wi ndzɔŋni wiwɔ i juŋ yi tsani
wə i tumi kiwɔ wə kichi.

5 A nì kɔ chɔkɔ bidɔkɔ, Jisɔs num kɔmsi i bɔkɔ yi Genesalet
wə, num bəni fiəli baŋ wi faaŋni, ka wɔkɔliki gia yi Nyɔ. **2**
Wi dza yɛiŋ bəŋgwuki bəfa i bɔkɔ kpəŋ, num bəni bà bɔ
nì kaŋaki bəŋgwuki bəwɔ, buku ka bá wɔkɔki gi yibɔ. **3**
Ayaka wi tsə liə i ŋgwuki widɔkɔ wə, a num wi Samɔn, wi
dzaka i wi a, wi chîni lîə tsâ bəh wi i bɔkɔ twɛsi. Ayaka wi
chini, Jisɔs ka num yɛiŋ ka laniki bəni bà bɔ nì kɔ i kpa. **4**
Si wi nì lani kaasi, ka dzaka i Samɔn a, "Nâa lîə tsâ i limi
bɛiŋ ma mbɛiŋ tûm gi yimbɛiŋ, ma mbɛiŋ ni kwa bwɔ́kɔ."
5 Samɔn chukuli a, "Tikwili, buku si nɔ a bɛiŋ i tumki
gi chɔkɔ wɔɔ, ayakalə buku nəki kwa kə fiɛŋ fidɔkɔ. Si
wɔ dzaka yaka, mih ki tumki lə." **6** Bɔ tsə tum, ka kwa
bwɔ́kɔ yiduli, yi shi lə shiiim, jɔbi wə bɔ nì nəŋki i bwili gi
yibɔ yi ka nəŋki i təiŋyi. **7** Ayakadəiŋ, bɔ lasi bəni bəbɔ
bə mbaŋ bəŋgwuki bədɔkɔ, a bɔ dzâ gâmti bɔ. Bɔ ka dzə
bwili bwɔ́kɔ yiwɔ yi jikə i bəŋgwuki bəbɔ wə, bɔ ka nəŋki
i mini i bɔkɔ. **8** Jɔbi wə Samɔn Bita yɛiŋ gia yiwɔ yaka, ka
tsə tum binyu i Jisɔs nshiŋ dzaka a, "Mih tsaki wɔ Bah,
dzâ nyâ mfia fa i mih kpɛiŋ, kɔm mih kɔ mi wichu." **9** Wi
nì dzaka yakadəiŋ, kɔm wi bəh bəni bu bə mbaŋ nì yɛiŋ
bwɔ́kɔ yə bɔ nì kwa, dzaka wɔm bɔ. **10** Ayaka ki wɔm tə
Jɛm bəh Jɔn bwa bə Sɛbide bɔ nì kɔ i mbaŋ wi Samɔn
wə. Jisɔs dzaka i Samɔn a, "Ma lwâki. I yisi i liə i tsə, wɔ
ni kwâki num lɔ bəni." **11** Si bɔ wɔkɔ yakadəiŋ, ka bwili
bəŋgwuki bəbɔ i kpa, bee biɛiŋ bichi ka biəliki wi. **12** A
dzə num i jɔbi widɔkɔ wə, Jisɔs num i kwili widɔkɔ wə, mi
widɔkɔ num fɛiŋ num jwɛiŋ yi kumyini dzi kaasi wi. Asi
mi wiwɔ yɛiŋ Jisɔs, ka dzə gbɔ i wi nshiŋ, tsa wi, "Bah,
wɔ kabə kɔŋki wɔ fâ mih baiŋ." **13** Jisɔs nani tsɛiŋ yi ka

kɔm wi, dzaka a, “Mih kəŋki lə, bônih ma wɔ bâiŋki.”
Akisəkə, jwɛiŋ yi kumyini yiwɔ kaa. **14** Jisɔs ka kiŋ i wi a,
“Tôkni ma fûku i mi widəkɔ. Ayakalə, tsâ chûsi gwu ya i
tii mfə gia, ma wɔ ka nyâ kinya kə Muses nì dzaka a mi
kaŋaki i nyâ i chusi i bəni a, ŋgaiŋ bɔnih i jwɛiŋ yələ wə
ka baiŋ.” **15** Jisɔs nì kiŋ i mi wiwɔ yaka, gia yiwɔ kɔm
Jisɔs ka chu waŋ tsə lɔ, mbaŋ wi bəni bəduli ka juŋniki
dzəki i wəkəki nlani wi, bə a wi chukuki jwɛiŋ yibɔ. **16**
Ayakalə, Jisɔs si dza bee bɔ wi tsə i chwa i tsaki. **17** A num
chəkɔ bidəkɔ Jisɔs lani bəni, ŋga bi Nyɔ num i gwu yi wə i
chuku jwɛ́iŋ yɛiŋ. Bəfalasi bəh bəni bà bɔ nì laniki bənchi
bə Nyɔ num fɛiŋ, num bɔ nì buku i bidi bichi wə i Galili
bəh i bimbu bi Judea wə bəh bi Jɛlusalɛm. **18** Yi dzə num
a bəni bədəkɔ nì kɔ bɔ buŋ mi i kimbuŋ wə ka dzəki, num
wi kpi wa wimu. Bɔ nì nəŋki a bɔ dzə liə bəh wi i dzu i
nəsi i Jisɔs nshiŋ. **19** Ayakalə, bɔ nəki kaŋa kə dzəh, kɔm
bəni ni faaŋniki lə nalə. Bɔ ka yaka num i fwu wi juŋ bɛiŋ,
tɔ kiyəə, shisi shi mi wiwɔ i bəni kintəəŋ i Jisɔs nshiŋ i
wəkɔ gia yə wi ki dzakaki. **20** Si Jisɔs nì yɛiŋ a bəni bəwɔ
jiə shɔ́m yibɔ i wi wə, wi ka dzaka i wi a, “Nsɛiŋ wuŋ, mih
dalinya lɔ chu bia.” **21** Bəni bà bɔ nì laniki nnyaki bənchi
bə Nyɔ, bəh Bəfalasi bà, ka yisi i wamki dzakaki a, “Wələ
fa kɔ fində wi dzɔ di bi Nyɔ a? Akɔ ndə wə wi kɔ i dalinya
chu, kəbi a Nyɔ shəŋ a?” **22** Jisɔs kîə gia yə bɔ chumyiki
dzakaki, wi bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ biələ biŋkwaka kaŋaki i
shɔ́m yimbɛiŋ wə lə kɔm nə a? **23** Yə yi bɔniki i dzaka kɔ
yi naiŋ, i dzaka a mih dalinya lɔ chu bi mi wələ, ma i
dzaka a wi dzâ bɛiŋ wi nyâni a? **24** Ayakalə, mih ki chusiki
lə i mbɛiŋ i liə a mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki lə ŋga i

fa kuku, i dalinya chu." Ayaka wi ka dzaka i mi wə wi nì
kɔ wi kpi wa wimu a, "Mih dzakaki i wɔ, dzâ bɛiŋ, dzô
kimbuŋ ka wɔ tsâki i wɔ dzu." **25** Akisəkə, wi dza bɛiŋ
num i bəni nshiŋ, ka dzɔ naka kə wi nì nɔki i yɛiŋ wə ka
tsəki i wi dzu, tumyi bikum bi Nyɔ. **26** Bəni yɛiŋ yaka,
dzaka wɔm bɔ, bɔ num bəh ŋkaŋyi, ka chɔŋyiki Nyɔ ka
dzakaki a, "Buku si yɛiŋ gia yi kaŋyini daiŋ." **27** Jisɔs dza
buku fɛiŋ ka nyə. Si wi shiki tsəki, wi yɛiŋ mi widəkɔ a
num mi wi kwani kiŋwakti, bə bɔɔŋ wi a Lɛwi, wi num i
di bi, bi nɔm wə. Jisɔs dzaka i wi a, "Bîəli mih." **28** Ayaka
Lɛwi dza bɛiŋ, bee biɛiŋ bi bichi ka biəliki Jisɔs. **29** Lɛwi ka
bi fə dzini bimbum i wi dzu i laŋki Jisɔs. Mbaŋ wi bəni bə
kwani kiŋwakti ni kwu fɛiŋ, bəh chiŋni bəni bədəkɔ, num
i kibaŋ kidzini wə ka dziki bəh wi. **30** Bəfalasi bəh mbaŋ
wi bəni bà bɔ nì laniki bənchi bə Nyɔ, ka yisi i shwiŋyiki
kɔm bwa bə mbaŋ wi Jisɔs, dzakayi a, "Akɔ kɔm nə mbɛiŋ
dziki, mbɛiŋ mu bəh bəni bà bɔ kwaki kiŋwakti bəh bəni
bəchu bədəkɔ a?" **31** Jisɔs chukuli i bɔ a, "Bəni bà bɔ kɔ
bəh gwu yiləkəli si nəŋ kə mi wi tsa. Asi nəŋ num bà bɔ
gwɛiŋki. **32** Mih ka dzə dəkə i bɔɔŋ bəni bà bɔ kɔ chəŋ.
Mih dzə i bɔɔŋ num bəni bà bɔ kɔ bəchu ka bɔ kwuni
i shóm yibɔ wə." **33** Bɔ bikə i Jisɔs a, "Bwa bə mbaŋ bə
Jɔn Njulibəkɔ si kɔmsi bam lə dzaka tsa, a num ayaka si
bwa bə mbaŋ bə Falasi nì fəki, ayakalə mba baaŋ a dziki a
dzini mu." **34** Jisɔs chukuli i bɔ a, "Bə kɔlə i laka bəni i
dzini bi miŋkpaŋa wimfiaŋ wə, bɔ dzə, ma mi wiwɔ nì
fiəni fə a bɔ bamki dzaka, ti bini kɛiŋ fɛiŋ bəh bɔ a? **35**
Ayakalə, kaŋ dzəki lə yə bə bi dzɔ bwili nyum miŋkpaŋa
wiwɔ i bɔ, ma bɔ bi ka yisi i bamki dzaka i jəbi wiwɔ

wə." **36** Wi chukuli bəh ndi widəkɔ i bɔ a, "Mi kɔkə wə
wi kɔ i taŋa mbuŋ wimfiaŋ i kwɔyi i wikpu wə. Wi ka fə
yakadəiŋ, yi ni numki a wi taŋa bəkəli kinchumni kimfiaŋ
kə. Ki kəbi i ni kpɛiŋ bəh kikpu kə liŋ. **37** Mi məŋ i dzɔ
mbih mimfiaŋ, i jiə i kiŋgəə kikpu mə, wi ka fə yakadəiŋ,
mbih mimfiaŋ miwɔ ni biəŋə, mə ni wɔɔ kiŋgəə kikpu
kiwɔ, ma mbih miwɔ ni laka kilələ. **38** Yi ndzɔŋni kɔ a, bə
kaŋaki i jiə mbih mimfiaŋ num i kiŋgəə kimfiaŋ wə. **39**
Mbɛiŋ kiəki tə a, mi məŋ i muki mbih mi biəni, a wi chu
kɔŋki mimfiaŋ, ma wi ni kɔŋki a mi biəni mə."

6 A nì kɔ i chɔkɔ bimbam bidəkɔ, Jisəs bəh bwa bu bə
mbaŋ nì nyaniki tsəki i khə wi gəŋ widəkɔ wə. Bwa bu bə
mbaŋ dza yisi i təiŋyiki kifwu ki gəŋ fiksi i bɔ kaŋ dzi. **2**
Bəfalasi bədəkɔ yɛiŋ yaka, bikə a, "Akɔ kɔm nə mbɛiŋ
fəki gia yə bənchi kɔŋki kə a mi fəki i chɔkɔ bimbam wə
a?" **3** Jisəs bɔŋ bikə tə i bɔ a, "Mbɛiŋ ka num fa dəkə
i Kiŋwakti ki Nyɔ wə si dzɔŋ nì wɔɔki Ŋkuŋ Dɛbit bəh
mbaŋ wi, wi fə a? **4** Wi nì liə i juŋ yi Nyɔ wə dzɔ blɛd
wə bə nì baa jiə a akɔ wi Nyɔ, dzi ka nya tə mbaŋ wi, a
nì kɔ nchi i mi i dzî blɛd wiwɔ a kəbi a bətii mfə gia."
5 Jisəs ka dzaka kaasi i bɔ a, "Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi,
akɔ tikwili wi chɔkɔ bimbam." **6** Aka bi chu num chɔkɔ
bimbam bidəkɔ, Jisəs tsə liə i juŋ yi tsani wə i lani bəni.
Mi widəkɔ num fɛiŋ num kimbu ki ki tsɛiŋ yiləkəli kpi.
7 Bəni bà bɔ nì laniki bənchi bə Nyɔ bəh Bəfalasi yisi i
nəŋki gia yə bɔ ki jiəki i Jisəs fuŋ. Bɔ ka bwaŋ dzə́kəh i wi
wə i yɛiŋ a wi ni chuku lə mi wiwɔ i chɔkɔ bimbam wə
a. **8** Jisəs kiə gia yə bɔ nì finiki bəh yi, wi dzaka i mi wə
tsɛiŋ yi nì kɔ yi kpi a, "Dzâ bɛ̂iŋ, dzâ nûm fa." Wi ka dzə

numbɛiŋ. **9** Jisəs bikə i bɔ a, “Mih bikəki num i mbɛiŋ a,
gia yə bənchi bumki a mi kələ i fâ i chəkɔ bimbam wə
kɔ yi naiŋ? I fâ ndzəŋni, ma i fâ chu a? I gâmti mi, ma i
wɔ̂ə a?” **10** Wi tsɛiŋ tali bɔ bəchi i shi chɛiŋ, ka dzaka
i mi wiwə a, “Nâni tsɛiŋ ya.” Wi nani, yi kaa ka bənih.
11 Ayakalə, yi ka nya lə ŋgəkə i shɔ́m yi bəni bəwə wə,
bɔ ka yisi i sisiki kɛiŋsi si bɔ ki fəki bəh Jisəs. **12** A nì kɔ
a kaŋ yiwə wə, Jisəs nyə yaka i ŋkwuŋ wə i tsə tsa, wi
nì baaŋ fɛiŋ a tsaki Nyə chəkɔ wəə. **13** Si chəkɔ wəə, wi
bəəŋ bəmbiəli bu, bɔ dzə. Wi sabi bədəkɔ jwəfi ntsə bəfa
bəəŋ bɔ a bwa bu bə ntum. **14** Kiyɛli ki bəni bəwə nì kɔ:
Samən wə wi nì nya yɛli wi widəkɔ a Bita, bəh Andulu wə
waiŋnih Samən. Bədəkɔ num Jɛm, Jən, Filib, Batələmu, **15**
Matiə, Təməs bəh Jɛm wə waiŋ Alfiyus, Samən wə wi nì
kɔ mi i mbaŋ wi Bədzɛlət, **16** Judas wə waiŋ Jɛm bəh Judas
Iskaliət wə wi nì tsə taŋni Jisəs. **17** Si wi sabi bɔ yakadəiŋ,
bəh bɔ bəchi ka nyə shi dzə. Si bɔ shi dzə wi num i baa wi
di wə, bəh bwa bu bə mbaŋ bà bəh bɔ nì kɔ bɔ si num fɛiŋ
bəh mbaŋ wi bəni wimbum bà bɔ ni kwu fɛiŋ bəduli, num
bɔ buku dzə i Judea bəh i Jɛlusalɛm wə. Bəni bədəkɔ nì
nyəki dzəki i bidi biə bi kɔ kəmsiki i kinchwə kimbum wə
ka Taya bəh Sidən. **18** Bɔ nì dzə i wəkɔ nlani wi Jisəs, a
wi bəŋ chûku tə jwɛ́iŋ yibɔ. Bəni bà biŋ'waka bichu nì
nyaki ŋgəkə i bɔ, nì dzəki tə wi bwili biŋ'waka biwə i bɔ
wə. **19** Ayaka bəni bəchi ka jwəki i kəm i wi wə, kəm ŋga
biə bi nì bukuki i wi wə, nì chukuki lə bəni bəchi bà bɔ
nì kəmyiki wi. **20** Jisəs dza tsɛiŋ tali bəni bu bə mbaŋ
dzaka i bɔ a, “Kimbəiŋsi kimbum kɔ kimbɛiŋ bə kifuu,
kəm ŋkuŋ bi Nyə kɔ bimbɛiŋ. **21** Kimbəiŋsi kimbum kɔ

kimbɛiŋ bà mbɛiŋ kpiki dzɔŋ i liə, kɔm Nyɔ bi fə lə ma
mbɛiŋ bi fwuli. Kimbɔiŋsi kimbum kɔ kimbɛiŋ bà mbɛiŋ
dəki i liə, kɔm mbɛiŋ bi suŋɔyiki lə. **22** Kimbɔiŋsi kimbum
kɔ kimbɛiŋ, i jəbi wə mbɛiŋ biəli mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi,
ayaka bəni baiŋŋ mbɛiŋ, kɔŋŋ bwili mbɛiŋ i mbaŋ wibɔ
wə, tɔyi mbɛiŋ chu nya kiyɛli kichu i mbɛiŋ. **23** Jəbi wə yi
bi numki yakadəiŋ, mbɛiŋ bi numki bəh kinsaŋli i chəkɔ
biə yi bi numki i mbɛiŋ, ma mbɛiŋ bi ka laŋki, biŋ, wəkɔ
ndzɔŋni, kɔm mmakti wimbɛiŋ widuli kɔ i tumi ki bɛiŋ
wə. Mbɛiŋ kîəki a, akɔ asi bətii tii bəbɔ nì chəbsiki bəni bə
ntum bə Nyɔ i kikpu wə. **24** Ayakalə, ŋgəkə wimbum kɔ i
mbɛiŋ, bəni bəmbum, kɔm ndzɔŋni bibɔ bi kaaki num a
fa kuku. **25** ŋgəkə wimbum kɔ i mbɛiŋ, bà kitɔɔ kibɔ kɔ
kifwuli i liə, kɔm bɔ bi kpiki lə dzɔŋ. ŋgəkə wimbum kɔ i
mbɛiŋ, bà mbɛiŋ suŋuki i liə, kɔm mbɛiŋ bi dəki lə chuŋsi
kifwu kimbɛiŋ. **26** ŋgəkə wimbum kɔ i mbɛiŋ, i jəbi wə
bəni bəchi kəksiki mbɛiŋ. Mbɛiŋ kîə a, yi kɔ asi bətii tii
bəbɔ nì kəksiki bəni bəntəkə bà bɔ nì nyiki ntəkə a bɔ kɔ
bəni bə ntum bə Nyɔ. **27** Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ bələ
mbɛiŋ wəkəliki gia yə mih dzakaki a, mbɛiŋ kôŋki bəni
bà bɔ baiŋŋki mbɛiŋ, mbɛiŋ fâki num gia yindzɔŋni i bà
bɔ baiŋŋki mbɛiŋ. **28** Mbɛiŋ tsâ a Nyɔ faaŋ kimbɔiŋsi i
bəni bà bɔ tsaki a lɔiŋ kwaki mbɛiŋ, mbɛiŋ chu tsâ i bà bɔ
chəbsiki mbɛiŋ. **29** Mi ka twɛiŋ wɔ i kimbaŋ wə, wɔ fîəni
kidəkɔ kə, wi twɛiŋ kaasi. Ayaka mi ka ba dzɔ mbuŋ wa wi
nimbɛiŋ, wɔ bêe wi dzɔ kaasi wi numə. **30** Nyâ na ndə wə
wi nywa fiɛŋ i wɔ, ayaka mi ka dzɔ biɛiŋ bia, kiə wɔ ki
fiəni bikə kə. **31** Mbɛiŋ fâki gia i bəni, asi mbɛiŋ kɔŋki a
bɔ fâki tə i mbɛiŋ. **32** Mbɛiŋ ka kɔŋki a bəni bà bɔ kɔŋki

mbɛiŋ, gia yə bə bi kəksi mbɛiŋ yɛiŋ kɔ yi naiŋ? Na bəni
bəchu si bɔŋ fə kə ayaka tə a? Bɔ kɔŋki tə a bà bɔ kɔŋki
bɔ. **33** Mbɛiŋ ka fəki ndzɔŋni a bəni bà bɔ fəki tə i mbɛiŋ,
gia yə bə bi kəksi mbɛiŋ yɛiŋ kɔ yi naiŋ? Na bəni bəchu si
bɔŋ fə kə a yakadəiŋ a? **34** Mbɛiŋ ka fwasiki biɛiŋ i bəni
bà mbɛiŋ yɛiŋki a bɔ kɔlə i chukuli bi, gia yə bə bi kəksi
mbɛiŋ yɛiŋ kɔ yi naiŋ? Bəni bəchu tə si fwasi lə biɛiŋ i
nsɛiŋ yibɔ kɔm bɔ kiəki a bɔ bi chukuki lə bichi. **35** Yi kɔ
chəŋ a mbɛiŋ kɔ̂ŋki bəni bà bɔ baiŋki mbɛiŋ, mbɛiŋ fə̂ki
num gia yindzɔŋni i bɔ, mbɛiŋ ma fwâsiki biɛiŋ i bəni bəh
kiŋkwaka i bi fiəni kwati. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ bi ka kwati
mmakti wimbɛiŋ wimbum, ma mbɛiŋ ka bi num bwa bə
Nyɔ wə wi kɔ Fwu wi Biɛiŋ Bichi wə. Kɔm yi kɔ tə ayaka si
wi fəki gia yindzɔŋni i bəni bà bɔ bukuki bəh dzə́kəh, bəh
bà bɔ kɔ bəh shə́m yichu. **36** Mbɛiŋ kwâsiki nshɛiŋ i bəni
wə, asi Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɔəli bɛiŋ kwasiki tə i bəni.
37 Kiə mbɛiŋ ki sâka kə bimfə bi bəni bədəkɔ, ka Nyɔ bi
ma saka tə bimbɛiŋ. Kiə mbɛiŋ bi ma bwâŋki gvu i bəni
bədəkɔ chɛiŋ a bɔ lî̂ə i ŋgəkə wə, ka Nyɔ tə bi ma bwaŋ
gvu i mbɛiŋ chəŋ. Mbɛiŋ dâlinyaki chu bi bəni bədəkɔ, ka
Nyɔ tə bi dalinya bimbɛiŋ. **38** Mbɛiŋ nyâ kinya i bəni,
Nyɔ bi nya tə i mbɛiŋ. Ka Nyɔ bi bə́ nya wi fəkə ndzɔŋ
nalə wi chəŋ, wi nəŋni ka bi shukuki i kuku. Fiɛŋ fiə mi
wiwɔ fəkə biɛiŋ bi yɛiŋ kɔ fi Nyɔ bi fiəni fəkəki yɛiŋ i nya
i mi wiwɔ." **39** Jisɔs chu ti bɔ bəh ndi widəkɔ a, "Kimfəkə
kidəkɔ kɔ i chusi dəiŋ dzə i kidəkɔ a? Wi ka mɔm bɔ bəchi
ma ni gbɔyi i fəŋ mə a? **40** Mbɛiŋ kî̂əki a waiŋ wi kiŋwakti
kəkə tsə mi wi wi lanini. Ayakalə, jəbi wə wi ka lani kiə
kaasi, ma wi numki aka mi wə wi lani wi. **41** Akɔ kɔm

nə wɔ tsɛiŋki shəkə yi kpɛiŋ i dzəkəh wi waiŋnah wə,
ayakalə wɔ yɛiŋ kə kimfuŋ ki kpɛiŋ kə ki kɔ i ŋ'wa dzəkəh
wə a? **42** Wɔ kɔ i dzaka dəiŋ i waiŋnah a, 'Waiŋnih nûm
ma mih bwili shəkə yi kpɛiŋ i dzəkəh wa mə,' ayakalə
kimfuŋ ki kpɛiŋ num i ŋ'wa dzəkəh wə a? Wɔ kɔ mi wə wi
chusiki gwu! Yisi bwili kimfuŋ ki kpɛiŋ kə ki kɔ i dzəkəh
wa wə, na ka wɔ ni yɛiŋ ndzɔŋ shəkə yi kpɛiŋ yə yi kɔ
i dzəkəh wi waiŋnah wə i bwili." **43** Jisɔs chu dzaka a,
"Yi kɔ a, kpɛiŋ wi ndzɔŋni kɔkə i wum mintam michu.
Ayaka kpɛiŋ wichu kɔbi tə i wum mintam mi ndzɔŋni. **44**
Bə si kiə kpɛiŋ a num i mintam mə mɔ wumki yɛiŋ wə.
Mi kɔkə i kɔh fimbi i bifaka wə, ayaka mi kɔbi tə i kɔh
migaali i kpɛiŋ wi chwa wə. **45** Mi wə wi kaŋaki kiba ki
biɛiŋ bindzɔŋni i shɔm yi mə, ayaka wi si bwili num a
biɛiŋ bindzɔŋni yɛiŋ. Mi wə wi kaŋaki kiba ki biɛiŋ bichu
i shɔm yi mə, ayaka wi si bwili num a biɛiŋ bichu yɛiŋ. Yi
kɔ yakadəiŋ kɔm gia yə yi kɔ yi jikə i shɔm yi mə, kɔ yə yi
si buku i dzaka ki wə." **46** Jisɔs ka bikə a, "Akɔ kɔm nə wə
mbɛiŋ bɔɔŋki mih a, 'Bah, Bah', mbɛiŋ fə kə gia yə mih
dzakaki i mbɛiŋ a? **47** Mi wə wi dzəki i mih wi wɔkɔ nlani
wuŋ, wi ka tsə fəki asi wi wɔkɔ, mih ni chusi lə i mbɛiŋ
fiɛŋ fiə wi kɔ fi. **48** Wi kɔ aka mi wə wi nì nəŋki i maa juŋ,
wi yisi chum shi, tsə kɔm i biaŋa wə, ka chɔkɔ chaka ki
juŋ yɛiŋ wə, ka maa. Jɔbi wə bɔkɔ nì jikə buku dzə chɔkɔ
juŋ yiwɔ, yi nəki gbɔ kə, kɔm wi nì kɔ wi maa yi bindzɔŋ.
49 Ayakalə, mi wə wi dzə, i wɔkɔ nlani wuŋ wələ tsə nəki
fə kə asi yi kɔ, yaka wi kɔ aka mi wə wi nì nəŋki i maa
juŋ ka tsə takyi a di maa a kuku chaka kɔbi, bɔkɔ buku

dzə chəkə chini juŋ yiwə, yi shi gbə akisəkə lə gbuuu, ka
shakyi yichi."

7 Jisəs nì kaasi nlani wələ wichi i bəni bəchi bà fɛiŋ, wi
ka nyə tsə i kwili wi Kafanaum wə. **2** Tikwili wi mbaŋ wi
bəni bə jum widəkə wi Lum num fɛiŋ wi kaŋa mfa wi
widəkə, wi kəŋ wi nalə. Mfa wiwə gwɛiŋ wi num a dzaka
ki kpi wə. **3** Jəbi wə tikwili wiwə nì wəkə kəm Jisəs, wi ka
faaŋ kifwu kə bə nì sakaki tumi ki Bəju, a bə tsâ tsâ Jisəs a
wi dzâ chûku mfa wi ŋgaiŋ. **4** Bə ka tsə yɛiŋ Jisəs, kwuŋ
kaŋ i wi dzaka a, "Buku tsaki wə a tsâ gâmti mi wibuku
wələ, kəm wi lansiki nəŋki lə ŋgamti i wə. **5** Akə mi wi
kəŋ tumi kibukumbɛiŋ nalə, a num wi wə wi nì maa juŋ
yibuku yi tsani." **6** Jisəs ka nyə bəh bə ka tsəki, si bə ni
shiki kəmsiki tsəki i juŋ yi tikwili wi bəni bə jum wiwə,
tikwili wiwə ka faaŋ nsɛ́iŋ yi yidəkə a bə tsâ chîi Jisəs, bə
tsə bəh bə baŋsi, bə fuku i wi a, "Bah, tikwili wi bəni bə
jum dzaka a wə ma nyâ ŋgəkə i gwu ya wə. Kəm ŋgaiŋ
baiŋki kə ka wə liə i ŋgaiŋ dzu. **7** Akə gia yə ŋgaiŋ yɛiŋ a
ŋgaiŋ kpɛiŋniki kə ka ŋgaiŋ dzə buku i wə wə. Ayakalə, a
wə dzâka a dzakani ma mfa wi ŋgaiŋ bənih. **8** A ŋgaiŋ
tə kə mi i mi widəkə chɛiŋ wə wi kaŋaki ŋga, ŋgaiŋ tə
num mi bəh bəni bə jum i ŋgaiŋ chɛiŋ, a ŋgaiŋ si dzaka i
widəkə a, 'Tsâ,' wi tsə a tsəni, i widəkə a, 'Dzâ,' wi dzə a
dzəni, ŋgaiŋ dzaka i mfa wi ŋgaiŋ tə a, 'Fâ lə,' wi fə a
fəni." **9** Jəbi wə Jisəs nì wəkə gia yiwə yakadəiŋ, dzaka
wəm wi, wi fiəni gwu ka dzaka i mbaŋ wi bəni bà bə nì
biəliki wi a, "Mih fukuki gia yi ŋkəŋ i mbɛiŋ a, mih kɛiŋki
ki yɛiŋ kə mi widəkə i Islae, wə wi jiə ŋkaiŋni wi shəm ka
mi wələ." **10** Asi bəni bà tikwili wi bəni bə jum nì faaŋ nì

fiəni tsə dzu, ka yɛiŋ num mfa wiwɔ si bənih lɔ. **11** Asi
yəmaka nì tsə, Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nyə ka tsəki i
kwili widəkɔ wə bə bɔɔŋ a Nayin, mbaŋ wi bəni kwu i wi
chɛiŋ. **12** Asi bɔ nì bukuki tsəki i dzaka ki mbaiŋ kə ki liəki
tsəki i kwili wiwɔ wə, bɔ dzaka a bɔ tsɛiŋ ka yɛiŋ bə giŋ
buku dzə bəh waiŋ num wi kpi, a num a wi i nih wi kaŋ.
Nih wi nì kɔ kpə ŋkwu. Mbaŋ wi bəni i kwili wiwɔ wə fɛiŋ
num bɔ kwu i nih waiŋ wiwɔ chɛiŋ biəli wi. **13** Jəbi wə
Bah nì yɛiŋ kpaŋa wiwɔ, nshɛiŋ kwa wi, wi dzaka i wi a,
"Ki dâ kə." **14** Si wi dzaka yakadəiŋ, ka tsə kɔm kimbuŋ kə
bə nì giŋ wini wiwɔ yɛiŋ. Bəni bà bɔ nì giŋ wi ka num.
Wi dzaka a, "Waiŋ sumi, mih dzakaki i wɔ, dzâ bɛiŋ!" **15**
Wi ka dza num bəh chwəŋ, yisi i dzakaki, Jisɔs kaŋa wi i
tsɛiŋ wə ka nya i nih wi. **16** Si bəni bəchi yɛiŋ yakadəiŋ,
dzaka wɔm bɔ. Bɔ yisi i chəŋyiki Nyɔ dzakayi a, "Mi wi
ntum wi Nyɔ wimbum dzə buku i buku kintəəŋ. Nyɔ dzə i
gamti bəni bu." **17** Ntum wələ kɔm Jisɔs waŋ tsə Judea
wichi bəh i bitumi biə bi kɔ kɔmsi fɛiŋ wə. **18** Jəbi wə bwa
bə mbaŋ bə Jɔn nì wəkɔ tə gia yiwɔ yichi, tsə fuku i wi.
Wi bɔɔŋ bədəkɔ bəfa, **19** Faaŋ i Bah a bɔ tsâ bîkə i wi a,
"Akɔ a wi wə wi nì kaŋaki i bi dzə ma buku wôkəliki num
widəkɔ a?" **20** Jəbi wə bɔ nì tsə yɛiŋ Jisɔs dzaka i wi a,
"Jɔn Njulibəkɔ faaŋ buku i bikə i wɔ a, akɔ a wɔ wə wɔ ni
kaŋaki i bi dzə a? Ma buku wôkəliki num widəkɔ a?" **21**
Bɔ nì bikəki yakadəiŋ, a num a jəbi wə Jisɔs si chuku bəni
bə jwɛ́iŋ bəduli, wi bwili biŋ'waka bichu i gwu yi bəni
wə, wɛli dzə́kəh yi bimfəkə bəduli. **22** Jisɔs chukuli i bɔ
a, "Mbɛiŋ fîəni tsâ fûku i Jɔn gia yə mbɛiŋ yɛiŋ bəh yə
mbɛiŋ wəkɔ. Bimfəkə yɛiŋ di, bəni bà bɔ gbəki nyaniki

nyani chəŋ, bəni bà bɔ gwɛiŋki bəh jwɛiŋ yi kumyini
bɔ bənih. Bichini wəkɔ gia, bəni bà bɔ kpiyi fiəni dza
bəwəm, bə chu fuku tə ntum wi ndzəŋni wi Nyɔ i bəni bə
kifuu. **23** Kimbɔiŋsi kimbum kɔ i mi wə wi ka məŋni dəkə
mih." **24** Jəbi wə bəni bà Jɔn nì faaŋ nì fiəni nyə, Jisəs ka
yisi i dzakaki i mbaŋ wi bəni kɔm Jɔn, bikə a, "Mbɛiŋ nì
buku tsə chwa i tsə yɛiŋ num nə a? Gaŋ biə fiəkə tsəki bi
nəŋni a? **25** Mbɛiŋ ni buku tsə i yɛiŋ nə? Mi wə wi si tum
bəmbuŋ bə bənini i gwu wə a? Mbɛiŋ wɔ̂kɔli, bəni bà bɔ
si kaŋa gwu bəh bəmbuŋ bə ləkəli chu wəkɔ ndzəŋni,
bəmaka si nɔ num i bəntəŋ wə. **26** Mbɛiŋ bá buku tsə
i yɛiŋ nə a? Mi wi ntum wi Nyɔ ma? Aaŋ, mih fukuki i
mbɛiŋ a, akɔ mi wi tsə mi wi ntum wi Nyɔ. **27** Akɔ wi wə
bə nì nyaka kɔm wi, Nyɔ nì dzaka a, 'Wɔ̂kɔli, mih ni chiŋsi
lə mi wuŋ wi ntum, ma wi tsə i wɔ nshiŋ, wi tsə kɛiŋsi
dzəh ya ka wɔ bi dzəki.' **28** Mih fukuki i mbɛiŋ a, i kintəəŋ
ki bəni bà a bwɔ miŋkpaŋa, mi widəkɔ kɔkə yɛiŋ wə wi kɔ
mi wimbum wə wi tsəki Jɔn Njulibɔkɔ. Ayakalə, mi wə
wi kɔ na wi nchiŋ i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə, wi kɔ wi
kɔkni tsə Jɔn." **29** Bəni bəchi na bəh bəni bà bɔ nì kwaki
kiŋwakti nì wəkɔ si Jisəs dzaka a Jɔn nì kɔ mi wi ntum wi
Nyɔ, bɔ kɔksi ŋkuŋ bi Nyɔ a bi kɔ bi chəŋ, kɔm bɔ tə nì
bum Jɔn juli bɔ i bɔkɔ. **30** Ayakalə, Bəfalasi bəh bəni bà
bɔ nì təksiki kiəki bənchi bə Nyɔ nəiŋma fibɔ ntum wi
ndzəŋni wi Nyɔ wiwɔ, ka nəiŋma a Jɔn ma juli bɔ i bɔkɔ.
31 Jisəs ka dza dzaka i bɔ a, "Mih ki fəkəniki ŋgɔkɔ wi bəni
wi liə wələ bəh finə a? Bɔ kɔ ka finə a? **32** Mih ki fukuki lə
si bɔ kɔ, bɔ kɔ aka bwa, bɔ numyi i di bi shi wə, ka bɔɔŋki
bədɔkɔ bikə i bɔ a, 'Buku təŋki səŋ mbɛiŋ biŋ kə kɔm nə?

Nya ja yi kpi mbɛiŋ bum kə kɔm nə?' **33** Jɔn Njulibəkɔ nì
dzə, wi dzi kə biɛiŋ bidzini mu kə mbih, mbɛiŋ ka dzakaki
a wi kaŋaki lə chinda wi ŋkpɛli i gwu yi mə. **34** Mi wə
yɛli wi kɔ Waiŋmi dzə, wi dzi, chu mu, mbɛiŋ dzaka a
bə yɛ̂iŋ si wi məyiki nnyaki dzɛiŋ, məyiki mbih, wi chu
num nsɛiŋ bəh bəni bà bɔ kwaki kiŋwakti bəh bəni bəchu
bədəkɔ. **35** Ayakalə, bəni bà bɔ bumki mfi bi Nyɔ, kɔ bà bɔ
yɛiŋ a, bi kɔ chəŋ." **36** Mi wi Falasi widəkɔ nì dza laka
Jisəs a wi dzə dzi i ŋgaiŋ dzu. Jisəs bum ka tsə num ka
dziki bəh wi. **37** Kpaŋa wi təkəlini widəkɔ num fɛiŋ i kwili
wiwɔ wə. Wi ka wəkɔ a Jisəs dziki i mi wi Falasi dzu, wi ka
dzɔ finsəkɔ fi fiaŋsi fidəkɔ fi fitsɛŋə yindzɔŋni, tsə bəh fi
fɛiŋ. **38** Wi tsə liə num i Jisəs jum, ka yisi i dəki, mindəm
shi i gvu yi Jisəs wə. Wi ka ŋgwuŋ kuku, ka səki gvu yi
Jisəs bəh juŋyifwu, kɔmyi yi ka fiaŋsiki bəh fiaŋsi biwɔ.
39 Mi wi Falasi wə wi nì bɔɔŋ Jisəs a wi dzâ dzî, yɛiŋ yaka,
kwaka i shəm yi wə a, "Asi kɔ a mi wələ fa numki mi ntum
wi Nyɔ, ma wi kiə gia yə kpaŋa wələ wi kɔmyiki wi lə kɔ
bəh yi, a wi kɔ kpaŋa wi təkəlini." **40** Jisəs ka dza dzaka i
mi wi Falasi wiwɔ a, "Samən, mih kaŋaki lə gia i dzaka i
wɔ." Wi chukuli a, "Mi wi lanini, dzâka." **41** Jisəs ka yisi a,
"Mi widəkɔ nì kɔ num wi fwasi bəni bəfa bəh kpɔ, fwasi
mi widəkɔ bəh bədanali gi yite, fwasi widəkɔ bədanali
mbaŋshi. **42** Wi nì gaka bɔ bəchi i fiəni gɔm, wi ka bee
kpɔ wiwɔ i bɔ. I liə wɔ yɛiŋ a i bəni bəfa bələ kintəəŋ, mi
wə wi kɔŋki wi nalə kɔ winaiŋ a?" **43** Samən chukuli a,
"Akɔ i numki mi wə wi nì fwa widuli." Jisəs bum a, "Wɔ
chukuli ndzɔŋ." **44** Si wi bum yakadəiŋ, fiəni gwu tsɛiŋ
kpaŋa wə, ka dzaka i Samən a, "Wɔ yɛiŋ kpaŋa wələ? Si

mih si dzə i wə dzu, wə si ka kəŋ i nya na mih bəh mwi, i
wəkə gvu yiŋ yɛiŋ. Ayakalə, kpaŋa wələ wəkə lə gvu yiŋ
num bəh mindəm, sə bəh juŋyifwu. **45** Wə si ka bəni i
mih na i kəmyi mih. Ayakalə, na jəbi wə mih si dzə fa, kə
a kpaŋa wələ si wi kəmyi gvu yiŋ. **46** Wə si ka fiaŋsi dəkə
fwu wuŋ bəh fiaŋsi. Ayakalə, kpaŋa wələ fiaŋsi lə gvu yiŋ
num bəh fiaŋsi bi tsɛŋə yindzəŋni. **47** Ayakadəiŋ, mih
fukuki i wə a, kpaŋa wələ chusi kiŋkəŋ kimbum kəm bə
chu bi biduli biə mih dalinya. Ayakalə, mi wə bə dalinya
chu bi num bi twɛsi chusiki kiŋkəŋ kitwɛsi." **48** Jisəs ka
dzaka i kpaŋa wiwə a, "Mih si dalinya lə chu bia." **49** Bəni
bà bəh bə nì dziki ka yisi i shwiŋyiki dzakayi a bə bə a,
"Wələ kə ndə wə wi kə na i dalinya chu bi bəni a?" **50**
Jisəs ka fiəni dzaka i kpaŋa wiwə a, "Nyâ mfia bindzəŋ,
kəm bə shəm yə wə jiə i mih, yi bwili wə."

8 I Jəbi widəkə wə twɛsi, Jisəs nyə ka nyaniki i kikwili
kimbum wə bəh bidi wə i fukuki ntum wi ndzəŋni kəm
ŋkuŋ bi Nyə. Bwa bu bə mbaŋ bà jwəfi ntsə bəfa biəli
wi, **2** bəh bəkaŋa bədəkə bà wi nì chuku jwɛiŋ yibə bəh
bà wi nì bwili biŋ'waka bichu i bə wə. Bəkaŋa bələ nì kə
Meli wə bə nì bəəŋki a Magdalen, wə wi nì bwili bəchinda
bə ŋkpɛli i gwu yi wə nanitaŋ. **3** Jəana wə nyuwi nì kə
Chusa wi nì nəmki i Hɛləd, bəh Susana bəh bəkaŋa bədəkə
bəduli. Bə nì nyaniki yakadəiŋ, bwili biɛiŋ i biba bibə wə,
i gamti Jisəs bəh bwa bu bə mbaŋ. **4** Bəni nì dza nyəki
dzəki i di di wə ka dzəki i Jisəs. Jəbi wə mbaŋ wi bəni
nì jikə fɛiŋ, wi ti ndi i bə a. **5** "Mi nì laa i tsə mu ŋgəkə.
Asi wi nì muki ŋgəkə wiwə, bədəkə gbəyi i dzəh, bəni
dəŋyi bəh gvu, minyəni mə mə fuliki bɛiŋ dzə chumyi

dzi. 6 Ŋgɔkɔ widɔkɔ gbɔyi i di bi kitəh wə, ka buku yaka
ka kpiyi kɔm di biwɔ nì kɔ di bi wɔmni. 7 Ŋgɔkɔ widɔkɔ
gbɔyi i bifaka wə, ka buku yaka bá kɔ bəh bifaka biwɔ, bi
ka baŋ ŋgɔkɔ wiwɔ a wi ma kɔki. 8 Widɔkɔ gbɔyi num
i nshwaiŋ yindzɔŋni wə, wi buku yaka ka kɔ, ka wum
mintam gbi mɔ du tsə si bə nì mu." Si Jisɔs ti ndi wiwɔ
yakadəiŋ ka dzaka a, "Mi wə wi kaŋaki bintuni i wɔkɔ,
wi wɔ̂kɔ." 9 Bwa bu bə mbaŋ nì dza fiəni bikə i wi a ndi
wələ chusiki a nə a? 10 Wi chukuli a, "Akɔ i mbɛiŋ bələ bà
Nyɔ fə a mbɛiŋ kiə gia yə yi nyumiki i ŋkuŋ bi Nyɔ wə.
Ayakalə, bəni bədɔkɔ wɔkɔki fibɔ num i bəndi wə, ka yi ni
num asi yi nì kɔ lɔ a, 'Bɔ bi tsɛiŋki di, bɔ yɛiŋ kə, bɔ bi
wɔkɔki gia, bɔ wɔkɔ kiə kə.' 11 Mbɛiŋ wɔkɔ la fwu wi gia
wə ndi wələ chusiki. Ŋgɔkɔ wiwɔ kɔ gia yi Nyɔ. 12 Ŋgɔkɔ
wə wi nì gbɔ i dzəh, kɔ bəni bà bɔ wɔkɔki gia yi Nyɔ Satan
dzə dzɔ bwili gia yiwɔ i shɔ́m yibɔ wə, ka bɔ ma bum i
buku i chu wə. 13 Ŋgɔkɔ wə wi nì gbɔ i di bi kitəh wə,
kɔ bəni bà bɔ wɔkɔki gia yi Nyɔ, bɔ dzɔ yi bəh kinsaŋli,
ayakalə, yi kaŋa kə gaaŋ i shɔ́m yibɔ wə, kimbum kibɔ kɔ
a dzu yi dzaka wə. Jɔbi wə mɔmsi dzə, bɔ gbɔyi i mbum
wibɔ wə. 14 Ŋgɔkɔ wə wi nì gbɔ i bifaka wə kɔ bəni bà bɔ
wɔkɔki gia yi Nyɔ, jɔbi wə bɔ tsəki kifum, bəh mbum, bəh
ndzɔŋni bi biɛiŋ bi mbi wələ dzə jikə baŋ gia yiwɔ yi laka.
15 Ŋgɔkɔ wə wi nì gbɔ i nshwaiŋ yindzɔŋni wə, akɔ num
bəni bà bɔ nì kaŋaki shɔ́m yindzɔŋni, bà bɔ wɔkɔki gia yi
Nyɔ, jiə yi i shɔ́m yibɔ wə, ka kaŋa shɔm, ka fəki asi yi
nəŋki tsə a ninshiŋ ninshiŋ. 16 Mi si baiŋsi kə naka ki
baiŋsini i chu dzɔ kah i kwusi baŋ yɛiŋ bɛiŋ, nabə i ləkə
jiə i kigasi. Wi kaŋaki i tuŋ ki i di biə bə si tuŋ ka ki baiŋki

i na ndə wə wi liə i dzu, wi yɛiŋ baiŋni biwɔ. **17** Gia yichi
yə yi nyumiki bi bukuki lə i baiŋni wə, bəh biɛiŋ bi jum
wə jum wə biə bi nyumiki bi bukuki lə i baiŋni wə. **18**
Ayakadəiŋ, jəbi wə mbɛiŋ wɔkəliki gia yi Nyɔ, mbɛiŋ ka
wɔ̂kəliki bindzɔŋ, kîə a mi wə wi kaŋaki, bə bi kpɛiŋsiki
lə. Ayakalə, mi wə wi kaŋaki kə, na fi twɛsi fiə wi kwakaki
a wi kaŋaki lə bə bi dzɔ bwiliki lə fi i wi." **19** Nih Jisəs bəh
bwa bə nih bə Jisəs ka dzə num i biŋ, yi gaka bɔ i liə tsə
kɔm mbaŋ wi bəni nì kwu fɛiŋ nalə. **20** Mi widəkɔ fuku i
wi a, "Nih wa bəh bwa bə nah kɔ i biŋ nəŋ i yɛiŋ wɔ." **21**
Wi dzaka i bɔ a, "Nih wuŋ bəh bwa bə nih bəŋ kɔ bəni bà
bɔ wəkəki gia yi Nyɔ, fə asi yi nəŋki." **22** A num chəkɔ
bidəkɔ, Jisəs dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, "Bukumbɛiŋ dâŋ
bûku tsâ i kiwuŋ ki bɔkɔ kə yaka wə." Bɔ ka liə i ŋgwuki
wə ka daŋki. **23** Si bɔ nì daŋki, Jisəs dza gbɔ kinu. Fuŋni
kiləkəli dzə tumbuku, yisi ka nəŋniki bɔkɔ na bəh ŋga,
mwi liə i ŋgwuki mɔ bá nəŋ i jiksi ŋgwuki wiwɔ, bɔ nì
kɔ a dzaka ki kpi wə. **24** Bɔ tsə ka yɔmsiki Jisəs dzaka
a, "Tikwili, Tikwili, bukumbɛiŋ ki kpiyiki lə." Jisəs yɔmi
ka kaŋyi fuŋni kiləkəli kiwɔ bəh bɔkɔ yi fəyini yiwɔ ka
kpichumi lə mɔɔɔŋ. **25** Wi ka bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ lansi jiə
shóm yimbɛiŋ i ndə a?" Gwu kpi bɔ, bɔ lwa na bəh ŋga
ka məŋki a, "Wələ kɔ winaiŋ mi wə wi kaŋyiki na fuŋni
kiləkəli bəh bɔkɔ, yi wɔkɔ i wi a?" **26** Bɔ daŋ bɔkɔ yiwɔ
buku i waka i kimbu ki Gɛlasen wə, kə ki tsɛiŋki daŋsiki
kimbu ki Galili. **27** Si Jisəs nì buku i ŋgwuki wə, a wi tsə
buku tsə i kpa, bɔ mi widəkɔ fɛiŋ i kwili wiwɔ wə baŋsi,
wi num bəh bəchinda bə ŋkpɛli i wi mə bɔ njəŋsiki wi. I
jəbi wi dəəŋ wə wi lɔ kə mbuŋ i gwu wə, num bɔ nì nɔ i

gwu yi wə nalə wi nyani nnya a bəh chwəŋ kiyəə, wi nɔ
num i bita biə bə nì ləki bəni yɛiŋ. Wi nì chu nɔki kə i dzu.
28 Si wi yɛiŋ Jisɔs wə, ka təŋ wili, tsə gbɔ i wi nshiŋ, wam
bəh ŋga a, “Jisɔs, Waiŋ Nyɔ, Nyɔ wə wi kɔ Fwu wi Biɛiŋ
Bichi wə, wɔ nəŋki nə i mih wə a? Mih tsaki wɔ ma nya
ŋgəkə i mih.” 29 Wi nì dzaka yakadəiŋ kɔm Jisɔs nì kɔ wi
kaŋyi lɔ kiŋ'waka kichu kiwɔ a ki bûku i gwu yi mi wiwɔ
mə. Ki nì chufi ləɔki wi i kuku i jəbi jəbi wə. Ayaka wi
nì kɔ bə kɔm chini kaŋ yi bəh kaka bi bəh bənsəŋ ka bə
təkniki bəh wi. Bɔ kɔm yakadəiŋ wi təiŋyi bənsəŋ bəwɔ,
ki chufi wi wi ka yɔkɔki tsəki i chwa. 30 Jisɔs ka bikə i mi
wiwɔ a, “Yɛli wa kɔ ndə?” Wi chukuli a, “Yɛli wuŋ kɔ
mbaŋ.” Wi nì chukuli yakadəiŋ kɔm bəchinda bə ŋkpɛli
nì kɔ bɔ chini i gwu yi wə. 31 Bəchinda bəwɔ tsa a Jisɔs
ma chîŋsi bɔ num i fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔɔŋ. (Abyssos g12)
32 A nì kɔ mbaŋ wi bifi dzi nnya i ŋgaŋni chɛiŋ, bəchinda
bə ŋkpɛli bəwɔ ka tsa Jisɔs a wi bêe ma bɔ tsə liə num i
bifi biwɔ mə. Wi bum. 33 Bɔ ka buku i mi wiwɔ mə, daŋsi
tsə liə i bifi biwɔ mə. Bɔ gbɔyi shi i fəŋ mə, liə shi i bɔkɔ
yiwɔ wə, ka ləŋ. 34 Jəbi wə bəni bà bɔ nì təkniki bəh bifi
biwɔ yɛiŋ gia yə yi num yakadəiŋ, dza fɛiŋ kɔmsi yɔkɔ tsə
fuku gia yiwɔ i kwili kintəəŋ bəh i di biə fɛiŋ wə. 35 Bəni
wɔkɔ ka, bukuyi tsə i yɛiŋ tə gia yə yi num. Bɔ dzə i di biə
Jisɔs nì kɔ, yɛiŋ mi wə bəchinda bə ŋkpɛli bà nì buku i wi
wə, num wi num kɔmsi i Jisɔs wə, bə lɔh bəmbuŋ i wi wə,
num mfi bi fiəni dzə. Bɔ lwa bəh ŋga. 36 Bəni bà bɔ nì
yɛiŋ gia yə yi nì num, ka fuku i bɔ asi yi nì num, mi wə wi
nì kaŋaki bəchinda bə ŋkpɛli si wi bənih. 37 Bəni bəchi bà
i bimbu bi Gɛlasen wə kaŋa nlwa, ka tsa Jisɔs a wi nyâ

fɛiŋ wi tsâki. Jisɔs ka nyə mfih, liə i ŋgwuki mə a ŋgaiŋ
nyəki lə, **38** mi wə bəchinda bə ŋkpɛli nì buku i gwu yi mə
ka tsaki Jisɔs a bɔ wi nyâ. Jisɔs nəiŋma fiəni chiŋsi wi i
jum wə, dzaka i wi a, **39** "Tsâ mfia i wɔ dzu ma wɔ tsâ
fûku gia yi dzaka ki wɔmni yə Nyɔ si fə i wɔ." Ayaka, mi
wiwɔ ka fiəni tsə ka nyaniki nnyaki i kwili wiwɔ wə kichi,
fuku gia yi kaiŋni yə Jisɔs si fə i wi. **40** Jisɔs nì fiəni daŋ
chu i kiwuŋ ki bɔkɔ kəyaka wə. Mbaŋ wi bəni bà bɔ ni kɔ
bɔ si wɔkəli wi fɛiŋ, dzɔ wi. **41** Nyuku widəkɔ dzə fɛiŋ bə
bɔɔŋ a Jaylus, num fwu i juŋ yi tsani wə fɛiŋ. Si wi dzə, ka
tsə tum binyu i Jisɔs nshiŋ, kwuŋ kaŋ a wi dzâ i ŋgaiŋ
dzu, **42** kɔm waiŋ wi ŋgaiŋ kɔ a dzaka ki kpi wə. Wi nì
kaŋaki a waiŋ wikpaŋani shəŋ num a kaa a wi, wi num
jía jwɔfi ntsɔ yifa. Bɔ Jisɔs nyə ka tsəki num mbaŋ wi
bəni kwu faaŋni i Jisɔs wə. **43** Miŋkpaŋa widəkɔ nì kɔlə i
kintəəŋ ki mbaŋ wi bəni bà wə, num jəbi wi shi baaŋ a
baaŋni i jía wə jwɔfi ntsɔ yifa. Num wi nì bəkəli biɛiŋ
bichi biə wi nì kaŋaki i jwɛiŋ yiwɔ wə, yi gaka bəni bə tsa
bəchi i chuku. **44** Wi faaŋni liə tsə kɔm jəŋ wimbuŋ wi
Jisɔs i jum wə, akisəkə jwɛiŋ yiwɔ kaa. **45** Jisɔs bikə a, "A
kɔm ndə mih a?" Bəni bəchi məŋni. Bita bikə a, "Tikwili
wuŋ, tə wɔ yɛiŋ a mbaŋ wi bəni kwu faaŋni i wɔ wə a?"
46 Jisɔs ka dzakaki a dzakani, "Mi widəkɔ kɔm mih, mih
wɔkɔ si ŋga buku i mih mə." **47** Si kpaŋa wiwɔ yɛiŋ a
dzəh məŋ ka ŋgaiŋ nyumi, wi ka nyumyiki dzə gbɔ i Jisɔs
nshiŋ. Ka fukuki bəni bəchi fɛiŋ wɔkɔ gia yə yi si fə ka wi
kɔm Jisɔs, asi wi kɔm wi yakadəiŋ jwɛiŋ yiwɔ kaa akisəkə.
48 Jisɔs dzaka i wi a, "Waiŋ wuŋ, shɔm ya yə wɔ jiə i mih
wə, yi fə wɔ bɔiŋ. Ayaka wɔ tsâ bindzɔŋ." **49** Asi Jisɔs nì

kɛiŋki wi dzaka i kpaŋa wiwɔ yakadəiŋ, mi widəkɔ dzə
fɛiŋ num wi nyə dzə i Jaylus dzu, tikwili wi juŋ yi tsani,
ka dzaka i wi a, “Waiŋ wa kpi lɔ. Ma chu nyâ ŋgəkə i mi
wi lanini.” **50** Asi wi nì dzakaki yakadəiŋ, Jisɔs wəkɔ, ka
dzaka i Jaylus a, “Yi ma nyâ ŋgəkə i wɔ, jîə a shɔm ya i
mih shəŋ, ma waiŋ wa ni bɔnih.” **51** Bɔ ka dza dzə i Jaylus
dzu, wi nì ka bum a mi widəkɔ liə yɛiŋ dzu. Wi bɔɔŋ a
Bita, Jɛm, Jɔn, tii waiŋ bəh nih waiŋ bəh bɔ liə. **52** A nì kɔ
bəni bəchi də, fii bəh mindəm, kɔm bə kpi yi waiŋ wiwɔ.
Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ ki dâ kə, waiŋ wələ ka kpi dəkə,
wi nɔki lə.” **53** Bəni bəchi fɛiŋ dza ka suŋuki wi, kɔm bɔ ni
kiəki na bindzɔŋ a waiŋ wiwɔ kɔ num wi kpi lɔ. **54** Wi tsə
i di biə waiŋ wiwɔ nì nɔ, kaŋa wi i tsɛiŋ wə, bɔɔŋ wi a,
“Waiŋkpaŋni, dzâ bɛiŋ!” **55** Wi ka fiəni dza wiwɔm, ka dza
yaka bɛiŋ akisəkə. Jisɔs dzaka a bɔ tsɛ̂iŋ fiɛŋ ma wi dzî. **56**
Nih wi bəh ba wi yɛiŋ gia yə yi num, dzaka wɔm bɔ. Jisɔs
kîŋ a bɔ ma fûku i mi widəkɔ gia yə yi num.

9 Jisɔs ka dza bɔɔŋ bwa bu bə mbaŋ jwɔfi ntsɔ bəfa, bɔ
juŋni dzə. Wi nya bɔ bəh ŋga bəh dzəh i bwîliki bəchinda
bə ŋkpɛli i bəni wə bəh i chûkuki jwɛ́iŋ, **2** ka faaŋ bɔ a bɔ
tsâ fûkuki i bəni kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ, bəh i chûku bəni bə
jwɛ́iŋ. **3** Wi chu dzaka i bɔ a, “Si mbɛiŋ tsəki, kiə mi ki
dzô kə fiɛŋ. Kiə mi ki dzô kə mbəŋ, nabə kiba, nabə fiɛŋ
fidzini, nabə kpɔ. Kiə mi ki dzô kə bəmbuŋ bəfa. **4** Mbɛiŋ
ka ni tsə liə i kwili wə, juŋ yə bə jiə mbɛiŋ yɛiŋ, mbɛiŋ
ka nɔ̂ki a yɛiŋ, i tsâ bûku i jəbi wə mbɛiŋ bi dza nyə i
kwili wiwɔ wə. **5** Kwili wiwɔ ka nəiŋ i dzɔ mbɛiŋ, mbɛiŋ
bûku fɛiŋ, jəbi wə mbɛiŋ nəŋki i buku fɛiŋ mbɛiŋ chûmyi
kwɔŋɔ i gvu yimbɛiŋ wə, i num ka kinchəsi i gia yə bɔ

məm.” **6** Bɔ ka nyə ka tsəki, ka nyaniki i di di wə, fuku
ntum wi ndzəŋni wə kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ, bɔ chuku bəni bə
jwɛiŋ bəchi. **7** Ŋkuŋ Hɛlɔd wə wi nì sakaki kimbu ki tumi
ki Galili, wəkɔ gia yichi yə yi nì num, yi fumsi wi kɔm
bəni bədəkɔ nì dzakaki a Jisɔs wələ kɔ Jɔn Njulibəkɔ si wi
fiəni dza i kpi wə. **8** Bədəkɔ dzaka a, akɔ Ɛlaja si wi fiəni
dzə. Bədəkɔ dzaka fibɔ a, akɔ mi wi ntum wi Nyɔ wi kikpu
widəkɔ wi fiəni dza i kpi wə. **9** Hɛlɔd ka kaiŋyiki a, “Jɔn
kɔ num mih nì gba bwili fwu wi. Wələ mi chu kɔ ndə
mih wəkəki kələ kintəŋsi ki gia kɔm wi a?” Wi ka nəŋki a
ŋgaiŋ bɔŋ yɛiŋ Jisɔs wiwɔ. **10** Bwa bə ntum bə Jisɔs ni
fiəni dzə, fuku gia yichi yə bɔ fə i wi. Wi ka dzɔ bɔ a bəh
bɔ baka gwu, ka dzɔ dzəh yi kwili wi Besayda. **11** Ayakalə,
mbaŋ wi bəni kiə yaka ka biəli wi, wi dzɔ bɔ yisi i fukuki
kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ chu chuku bəni bà bɔ gwɛiŋki. **12** Si jəbi
nì shiki tsəki i liə, bwa bə Jisɔs bə mbaŋ bà jwəfi ntsɔ
bəfa, ka kɔmsi dzə i wi kpəŋ ka dzaka i wi a, “Dzâka i
bəni bələ a bɔ tsâ i kikwili ki kɔmsini wə, i nâŋ biɛiŋ bibɔ
bidzini bəh di bibɔ bi nəni, kɔm fa kɔ chwa.” **13** Ayakalə,
Jisɔs chukuli n'yi a, “Mbɛiŋ mwi nyâ bɔ bəh fiɛŋ ma bɔ
dzî.” Bɔ dzaka i wi a, “Fiɛŋ fiə buku kaŋaki kɔ a chəkɔ yi
blɛd yite bəh bwókɔ yifa shəŋ, yaka kɔ a wɔ nəŋki a buku
tsâ tâŋ biɛiŋ bidzini taŋni i dzâ nyâ i bəni bələ bəchi a?”
14 Bɔ nì dzakaki yaka kɔm bəni nì duki lə fɛiŋ bənyuku
shəŋ nì kɔ ka bənchuku bəte. Jisɔs ka dzaka i bwa bu bə
mbaŋ a, “Mbɛiŋ dzâka a bəni nûmyi i kuku i di di wə,
mbaŋshi mbaŋshi.” **15** Bɔ ka dzaka bɔ bəchi numyi kuku.
16 Jisɔs dzɔ chəkɔ yi blɛd yite bəh bwókɔ yifa yə, tsɛiŋ
yaka bɛiŋ, nya kiyɔŋni i Nyɔ, ka gbɛyi nya i bwa bu bə

mbaŋ a bɔ gâa i bəni bəwɔ. **17** Bɔ gaa, bəni bəchi dzi fwuli,
bwa bə Jisɔs bə mbaŋ juŋni biŋka biə bi bɛsi, bi jikə káh
jwɔfi ntsɔ yifa. **18** A dzə num chɔkɔ bidɔkɔ, Jisɔs ka tsaki
wi mbɔŋ, bwa bu bə mbaŋ num kɔmsi i wi wə. Wi dza
bikə i bɔ a, "Bəni dzakaki a mih kɔ ndə?" **19** Bɔ chukuli a,
"Bəni bədɔkɔ dzakaki a wɔ kɔ Jɔn Njulibɔkɔ, bədɔkɔ a
Ɛlaja, ayaka bədɔkɔ dzaka a wɔ kɔ mi wi ntum wi Nyɔ wi
kikpu widɔkɔ wi fiəni dza i kpi wə." **20** Jisɔs ka bikə i bɔ a,
"Mbɛiŋ dzakaki yimbɛiŋ a mih kɔ ndə?" Bita chukuli a,
"Wɔ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka." **21** Jisɔs ka lansi kiŋ i
bɔ a kiə bɔ bi môm kə i fûku yi i mi. **22** Wi ka dzaka i bɔ a,
"Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki i bi yɛiŋ bəŋgəkə bəduli,
ma bəni bà bɔ sakaki tumi, bəh bətii mfə gia bəmbum bəh
bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ bɔ bi məŋni wi. Bɔ wɔɔ
wi, i kaŋ yitali wə, Nyɔ bi fiəni dzasi wi i kpi wə." **23** Jisɔs
ka dzaka num i bəni bəchi a, "Mi wə wi nəŋki i num mi
wuŋ, wi kaŋaki i nəiŋ gwu yi, i giŋ kintasi ki chɔkɔ bichi i
biəliki mih. **24** Mbɛiŋ kîəki a mi wə wi tɔkniki bə nɔni ki a
wi ma laksi, wi bi laksi ki num laksini. Ayakalə, mi wə wi
laksi nɔni ki kɔm mih, wi bi kwatiki lə ki. **25** Bə ka juŋni
na mbi wələ wichi ka nya i mi, a wi dzi, wi num i laksi
nɔni ki, wi kəbi i bi kwati ki, ma mbee wiwɔ bi numki nə
a? **26** Mbɛiŋ kîə a mi wə wi gəmniki i biəli mih bəh gia
yiŋ, wi kîə a mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi bɔŋ gəmni lə tə
bəh wəmaka, i jəbi wə wi bi fiəni dzəki i baiŋni bi wə, biə
bi kɔ bi Ba wi, bə bəchinda bu bə baiŋni. **27** Mih fukuki
ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, bəni bədɔkɔ kɔlə fa bɔ kəbi i bi musi kpi
maka bɔ yɛiŋ si Nyɔ sakaki ntɔŋ bi." **28** A bi dzə num aka
kaŋa nyaŋ si Jisɔs nì dzaka gia yələ, wi dzɔ Bita bəh Jɔn

bəh Jɛm bəh bɔ yaka tsə i ŋkwuŋ widəkɔ wə i tsə tsa.
29 Si wi nì tsaki, shi bi dza kwuni, bəmbuŋ bu tə kwuni
ka fukuki alə buuu mwayi alə mwaŋmwaŋmwaŋ. **30** Yi
dzə num a bəni bədəkɔ bəfa nì kɔ fɛiŋ, a num Muses bəh
Ɛlaja, bɔ nì təkəli tumbuku alə ka dzakaki bɔ bəh Jisɔs. **31**
Baiŋni bi Nyɔ baiŋ i bɔ wə. Ayaka bəh bɔ bə́ dzaka kɔm
kpi yə Jisɔs ni kaŋaki i tsə kpi i Jɛlusalɛm, ayaka yi dzə
kpɛiŋ si Nyɔ ni jiə. **32** Si bɔ ni dzakaki yaka, Bita bəh Jɔn
bəh Jɛm gɔkɔ kinu. Si bɔ dza yaka, ka yɛiŋ si baiŋni bi
Nyɔ baiŋki i Jisɔs wə, bɔ yɛiŋ bəni bəfa bələ num bəh
wi. **33** Si bəni bəfa bələ ni fiəniki nyəki, Bita dza təkəli
dzaka i Jisɔs a, "Tikwili, yi si ndzɔŋki lə a bukumbɛiŋ
numki fa. Bêe ma buku maa bintaŋ bitali, kidəkɔ numki
ŋka, kidəkɔ num ki Muses, kidəkɔ num ki Ɛlaja." Wi nì
dzakaki yakadəiŋ wi kiə kə na gia yə wi dzakaki. **34** Asi
wi ni kɛiŋki wi dzaka yaka, bimba nyə dzə i bɔ bɛiŋ baŋ
bɔ. Ndzaŋ kwa bɔ, si bɔ nì kɔ i yɛiŋ kintəəŋ. **35** Ja buku i
kintəəŋ kiwɔ wə dzaka a, "Wələ kɔ Waiŋ wuŋ wə mih kɔ
mih babwili. Mbɛiŋ wôkɔki num i wi." **36** Si ja yiwɔ dzaka
kaasi yaka, bɔ dza yɛiŋ Jisɔs num fɛiŋ a wi mbɔŋ. Ayaka
bɔ kpi chumi bəh yi, i jɔbi wiwɔ bɔ nəki fuku kə i mi
widəkɔ gia yə bɔ yɛiŋ i ŋkwuŋ wiwɔ wə. **37** Chɔkɔ buku
wɔɔ, bɔ bəh Jisɔs nyə i ŋkwuŋ wiwɔ wə ka shiki dzəki, si
bɔ ni shiki dzəki baŋsi bə mbaŋ wi bəni wimbum. **38** A bɔ
tsɛiŋ yɛiŋ, bɔ yɛiŋ mi widəkɔ i mbaŋ wiwɔ kintəəŋ wi
dza ka yisi i wiliki a, "Mi wi lanini, mih tsaki wɔ a wɔ
tsɛ̂iŋ i waiŋ wuŋ wələ, akɔ a wi shəŋ. **39** Wôkəli, kiŋ'waka
kidəkɔ dzaki ki chufi wi, ki lɔɔ wi i kuku, wi ka jwəki,
jumi, bifuu buku i dzaka ki wə. Ki baaŋ tsə a bəh wi bum

kə a wi waka. **40** Mih si tsa bwa ba bə mbaŋ bà a bɔ bwîli
kiŋ'waka kiwɔ bɔ məmsi məŋ." **41** Jisɔs wɔkɔ yaka, dzaka
a, "Ɔ ɔɔ! Ŋgɔkɔ wi kilɔlɔ wɔlə wi ka jiə dəkə shɔm i Nyɔ
wə. Mih kɔ ni num bukumbɛiŋ i tsə buku dəiŋ, mih ni
kaŋa shɔm bəh mbɛiŋ i tsə buku dəiŋ na?" Wi ka dzaka
i tii waiŋ wiwɔ a, "Dzâ bəh waiŋ wa fa." **42** Asi wi dzɔ
wi ka dzəki, chinda wi ŋkpɛli wə chu chufi waiŋ wiwɔ
tɔkɔ kuku, wi ka jwɔki. Jisɔs kaŋyi kiŋ'waka kichu kiwɔ ki
buku i waiŋ wiwɔ wə, wi ka bɔnih. Jisɔs ka nya wi i ba wi.
43 Bəni bəchi yɛiŋ ŋga biə bi kɔ bi Nyɔ, dzaka wɔm bɔ. Si
bɔ nì kɛiŋki num bəh ŋkaŋyi i gia yichi yə Jisɔs nì fəki, wi
dza dzaka i bwa bu bə mbaŋ wə a, **44** "Mbɛiŋ lûmsi ndzɔŋ
bintuni bimbɛiŋ i gia yə mih nəŋki i dzaka. Mi wə yɛli
wi kɔ Waiŋmi bə ni nya lə wi i kaŋ yi bəni wə." **45** Si wi
dzaka yakadəiŋ, bɔ nəki wɔkɔ kiə kə gia yə wi dzakaki,
kɔm gia yiwɔ nì kɔ yi nyumi a bɔ ma kiə, ayakalə bɔ ka
lwaki i bikə i wi kɔm ndzaka wiwɔ. **46** Bɔ ka yisi ŋgukuli a
bɔ bɔ a mi wimbum wə wi tsəki bɔ bəchi i bɔ kintəəŋ kɔ
ndə a. **47** Jisɔs kîə gia yə bɔ kwakaki i shɔm yibɔ wə, ka
dzɔ waiŋ wi nchiŋ tɔm kɔmsi i wi wə, **48** dzaka i bɔ a, "Mi
wə wi ka dzɔ waiŋ winchiŋ wɔlə i yɛli wuŋ wə, wi dzɔ
num mih. Mi wə wi dzɔ mih, wi dzɔ num mi wə wi faaŋ
mih. Yi kɔ a, mi wə wi jiə gwu yi i kuku i mbɛiŋ kintəəŋ
akɔ wi wə wi kɔ mi wimbum wi tsə mbɛiŋ bəchi." **49** Jɔn
chukuli i Jisɔs a, "Tikwili, buku si yɛiŋ mi widɔkɔ wi bwili
bəchinda bə ŋkpɛli i bəni wə i yɛli wa wə, buku ka kaŋyi
wi, kɔm wi kɔkə mi widɔkɔ i mbaŋ wibukumbɛiŋ wə" **50**
Jisɔs chukuli mfih a, "Kiə mbɛiŋ ki chî kə wəmaka mi,
kɔm mi wə wi ka nəiŋ dəkə mbɛiŋ, wi tɔbiki lə mbɛiŋ." **51**

Si jəbi nì kpɛiŋniki dzəki ka Nyɔ dzɔ Jisɔs i bɛiŋ, Jisɔs fasi
i tsə i Jɛlusalɛm, wi ka nyə bá tsə. **52** Wi bá nəŋ i nyə ka
faaŋ bəni bədəkɔ i ninshiŋ. Bɔ tsə liə i kwili widəkɔ wə i
Samalia, i kɛiŋsi di fɛiŋ i wi. **53** Bəni bà fɛiŋ nəiŋ i dzɔ wi
kɔm bɔ nì kiəki lə a wi tsəki səki num i Jɛlusalɛm. **54** Jɛm
bəh Jɔn num bwa bə Jisɔs bə mbaŋ wə fɛiŋ ka wəkɔ gia
yiwɔ, bikə i wi a, "Bah, buku bɔɔŋ gbuku i bɛiŋ ma wi shi
dzə kaasi bəni bələ a?" **55** Jisɔs chu fiəni gwu kaŋyi lɔ bɔ,
56 wi bəh bwa bu bə mbaŋ ka nyə ka tsəki səki dzəh i
kwili widəkɔ wə chi. **57** Asi bɔ nì nyaniki dzəki i dzəh,
mi widəkɔ dzə dzaka i Jisɔs a, "Mih ni biəliki lə wɔ, i na
faiŋ wə wɔ tsəki." **58** Jisɔs chukuli i wi a, "Migumasha
kaŋaki lə dzə́ŋə yibɔ, minyəni mə mɔ fuliki bɛiŋ kaŋa
júŋ yibɔ, ayakalə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki kə na
di i jiə fwu wi yɛiŋ." **59** Jisɔs ka chu dzaka i mi widəkɔ
a, "Bîəli mih." Ayaka mi wiwɔ chukuli a, "Bah, bêe ma
mih tsə yisi ləə ba wuŋ, ka mih biəliki wɔ." **60** Ayakalə,
Jisɔs chukuli i wi a, "Bêe ma bəni bà bɔ kpiyi, ləəki bəni
bəbɔ bə kpiyini, tsâ mfia wɔ fûkuki kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ." **61**
Mi widəkɔ chu dzaka a, "Bah, mih ni biəliki lə wɔ, ayaka
yisi bêe ma mih tsə bɔni i chwɔŋ kəŋŋ ki juŋ ka mih dzə
biəliki wɔ." **62** Jisɔs chukuli i mi wiwɔ a, "Mi wə wi kwa
dzəkə i kaŋ ŋguŋ shi kuku fiəni tsɛiŋ i jum wə, wəmaka
ka kpɛiŋ dəkə i num i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə."

10 I jum wə fɛiŋ wə, Bah baayi bəni bədəkɔ mbaŋnanitaŋ
ntsɔ bəfa ka faaŋ i wi nshiŋ, bəfa bəfa a bɔ tsâ i kikwili
kə, i nyani di biə wi nì kaŋaki i tsə i bi wə bichi. **2** Wi
bá nəŋ i faaŋ bɔ, ka dzaka a, "Ŋkɔh duki lə na bəh ŋga,
ayakalə bəni bə kɔhni num a twɛsi. Mbɛiŋ tsâki a Bah wə

wi kaŋaki khə wiwɔ chîŋsi bəni bə kəhni. **3** Mbɛiŋ tsə̂ki la.
Yɛ̂iŋ, mbɛiŋ kîəki a, mih faaŋki mbɛiŋ i tsə numki ka bwa
bə shwáŋ i júm kintəəŋ. **4** Si mbɛiŋ tsəki kiə mi ki dzô kə
kpɔ, nabə kiba bəh dzuyigvu yidəkɔ. Jəbi wə mbɛiŋ ka
buku i dzəh, mbɛiŋ ma ni nûmki i bə̂niki i bəni. **5** Mbɛiŋ
ka tsə liə i juŋ yə mbɛiŋ liə yɛiŋ wə, mbɛiŋ bə̂ni bəni
bəwɔ yɛiŋ dzu a, 'Kimbəiŋni nûm ya dzu.' **6** A kabə num
mi wə wi kəŋki a kimbəiŋni num yɛiŋ dzu, ma kimbəiŋni
kiwɔ baaŋ i gwu yi wə. Wə wi kəŋki kə kimbəiŋni kiwɔ ki
fiəni chu jum wə i mbɛiŋ. **7** Jəbi wə mbɛiŋ ka liə i dzu,
mbɛiŋ ka nə̂ki a yɛiŋ dzu, mbɛiŋ ma kwuniki júŋ. Mbɛiŋ
dzîki, mbɛiŋ mû biɛiŋ bichi biə bə nya i mbɛiŋ, kəm mi wi
nəm kaŋaki lə i kwati ŋgəm wi. **8** Jəbi wə mbɛiŋ ka tsə
liə i kwili wiwɔ, bə dzɔ mbɛiŋ, mbɛiŋ dzî na finə bə nya
i mbɛiŋ i dzî. **9** Jəbi wə mbɛiŋ ka numki fɛiŋ mbɛiŋ ka
chûkuki bəni bə jwɛiŋ, fiəni fûku i bəni bəchi a ŋkuŋ bi
Nyɔ si kəmsi dzə i bɔ wə. **10** Ayakalə, na yibwiŋ mbɛiŋ liə
i kwili wiwɔ, bə nəiŋ i dzɔ mbɛiŋ, mbɛiŋ bûku tsə̂ i dzə́h
wə mbɛiŋ dzaka a, **11** 'Kwəŋɔ kikwili kimbɛiŋ kələ buku
dzɔ i gvu yibuku wə bə bi lə buku chumni, gia yichi fiəni
dzə i kifwu kimbɛiŋ wə. Ayakalə, mbɛiŋ kîə a ŋkuŋ bi
Nyɔ kɔ bi si num a fiəŋə.' **12** Mih fukuki i mbɛiŋ a, a bi
numki i chəkɔ bi nsaka wi gəksini wə, gia bi bəniki lə
i kwili wi Sədəm wə, tsə kwili wiwɔ." **13** Wi nì shaaŋki
yakadəiŋ dzakayi a, "Ŋgəkə wimbum i mbɛiŋ bəni bə
Kəlasen, ŋgəkə wimbum kɔ tə wimbɛiŋ bəni bə Besayda.
Mbɛiŋ kîə a, gia yi dzaka ki wəmni yə mih nì dzə fə i kidi
kimbɛiŋ wə, a nì kɔ a mih fə yi i Taya bəh Sidən, ma bɔ nì
fiəni i chu bibɔ wə ka ləh bəmbuŋ bə kpi, fuku kibwuŋ i

gwu wə jiakəbi, i kəmsi chusi a bə kwuni lə shɔ́m yibə. **14**
Mbɛiŋ kîəki a, a bi numki i chəkə bi nsaka wi gəksini wə,
gia bi bəniki lə i bəni bə Taya bəh Sidən tsə yimbɛiŋ. **15**
Ayaka mbɛiŋ bəni bə Kafanaum, mbɛiŋ kwakaki a, bə bi
yaksiki lə mbɛiŋ i bɛiŋ a? Aayi. Bə bi shisi mbɛiŋ shisini i
tumi ki bəni bə kpili wə." **(Hadēs g86)** **16** Jisəs ka dzaka i
bəni bà wi nì faaŋ a, "Mi wə wi wəkə i mbɛiŋ, wi wəkə
num i mih. Mi wə wi məŋni mbɛiŋ, wi məŋni num mih.
Ayaka wi wə wi məŋni mih, wi məŋni num wə wi faaŋ
mih." **17** Bəni bà mbaŋnanitaŋ ntsə bəfa ka fiəni dzə
wəkə ndzəŋni, ka dzaka i Jisəs a, "Bah, buku si bəəŋki
yɛli wa, na bəchinda bə ŋkpɛli, wəkə i buku." **18** Jisəs
chukuli i bə a, "Mih ni yɛiŋ Satan gbə i bɛiŋ aka dzaŋ yi
mwaŋ i bɛiŋ liə kuku. **19** Mbɛiŋ wôkəli, mih nyâ lə ŋga i
mbɛiŋ, biə mbɛiŋ kə i nyaniki i júŋ bɛiŋ bəh i nyɛiŋ bɛiŋ.
Ayaka num mih chu nyâ ŋga bichi i mbɛiŋ i tumdzi Satan
wə mbaiŋŋni wimbɛiŋ, ayaka fiɛŋ fidəkə kəbi bi nəŋni
mbɛiŋ. **20** Ayakalə, mbɛiŋ ma wəkəki ndzəŋni a bəchinda
bə ŋkpɛli wəkəki lə i mbɛiŋ. Mbɛiŋ wôkəki ndzəŋni a
num a kiyɛli kimbɛiŋ kə num Nyə nyaka lə i kiŋwakti wə
i bɛiŋ." **21** A jəbi wiwə wə, Kiŋ'waka ki Baiŋni fə Jisəs
wəkə ndzəŋni. Wi ka dzaka a, "Mih nyaki kiyəŋni i wə
Ba wuŋ Ŋkuŋŋ wi bəəli bəh nshwaiŋ kəm wə nyumi gia
yələ i bəmfi, bəh bəŋkiəgia, chusi yi num i bəni bə kilələ
bəh i bwa bənchiŋ. Yi num yakadəiŋ Ba wuŋ, kəm akə
ayaka si wə nì kəŋki a yi numki." **22** Jisəs chu dzaka a, "Ba
wuŋ kə wi nya lə biɛiŋ bichi i mih. Mi widəkə kəkə wə wi
kiəki Waiŋ Nyə, a kəbi a Ba wi. Ayaka mi widəkə num kə
wə wi kiəki Ba wuŋ, a kəbi a Waiŋ bəh bəni bà Waiŋmi

kɔ wi sabibwili i chusi Ba wi i bɔ.” **23** Wi dza fiəni gwu
dzaka i bwa bu bə mbaŋ a bɔ bɔ a, “Kimbɔiŋsi kimbum kɔ
kimbɛiŋ a dzə́kəh yimbɛiŋ yɛiŋ gia yiwɔ. **24** Mbɛiŋ kî̂əki a
bəni bə ntum bə Nyɔ bəduli bəh bəŋkuŋ nì dəki i yɛiŋ gia
yə mbɛiŋ yɛiŋki, kəbi i yɛiŋ. Ka nəŋki tə i wɔkɔ gia yə
mbɛiŋ wɔkɔki, kəbi i wɔkɔ.” **25** Yi dzə num a, mi widɔkɔ
wə wi nì lansi kiəki bənchi bə Nyɔ, nyə dzə i məmsi Jisɔs,
ka bikə i wi a, “Mi wi lanini, gia yə mih kaŋaki i fə ka mih
kwati nəni kə ki bi tsə kaa kə, kɔ nə a?” **(aiōnios g166)** **26**
Jisɔs bikə i wi a, “Bə nyaka i Kiŋwakti ki Bənchi bə Nyɔ
wə a nə? Wɔ si fa wɔkɔ a nə?” **27** Wi chukuli a, “Bə nyaka
a, ‘Wɔ kô̂ŋki Bah Nyɔ wa bəh shɔm ya yichi, wɔ nyâ gwu
ya yichi i wi, wɔ nô̂mki i wi bəh ŋga bia bichi, wɔ jî̂ə mfi
bia bichi i wi wə, wɔ kô̂ŋki mi wə wi kɔ kɔmsi i wɔ kpəŋ
asi wɔ kɔŋki gwu ya.’” **28** Jisɔs ka dzaka a, “Wɔ chukuli
ndzɔŋ. Wɔ fə a yakadəiŋ ma wɔ bi kwati nəni kə ki bi tsə
kaa kə.” **29** Mi wiwɔ dza ka nəŋki i chusi a ŋgaiŋ kɔ mi, ka
bikə i Jisɔs a, “Mi wə wi kɔ kɔmsi i mi kpəŋ kɔ ndə a?” **30**
Jisɔs chukuli lɔ bəh ndi a, “Mi widɔkɔ nì buku i Jɛlusalɛm
kabə shi tsə i Jɛliku, i dzə wi liə i kaŋ yi bəji wə. Bɔ twɛiŋ
wi, wi baaŋ a twɛsi i kpi, bɔ baayi bəmbuŋ bu, dzɔ tasi
bəh biɛiŋ bi bichi, ka bee wi fɛiŋ ka gɛiŋ. **31** Yi dzə num a,
mi widɔkɔ ni shiki tsəki i dzəh yiwɔ wə num tii mfə gia,
wi yɛiŋ wi ka kwaŋ tsə i fikpəŋ. **32** Mi widɔkɔ tə ka nyə
ka dzəki, num mi i chwəŋkijuŋ ki Lɛwi wə, ka dzə buku
fɛiŋ, yɛiŋ wi ka bɔŋ kwaŋ tsə tə a fikpəŋ. **33** Ayakalə, mi
widɔkɔ bə́ nyani dzə a num mi wi Samalia. Wi dzə buku
fɛiŋ, ka yɛiŋ wi, nshɛiŋ kwa wi. **34** Wi tsə buku i wi wə, jiə
mbih bəh miə i biəkə yi wə, kaŋa baŋ biəkə yiwɔ bəh

mbuŋ, ka giŋ wi i nyam yi yə wi nì nyaniki i yɛiŋ bɛiŋ, ka
tsə bəh wi i juŋ yi bəni bə dzəni wə ka bá təkniki bəh wi.
35 Bɔ wi nɔ, chɔkɔ buku wɔɔ, wi bwili bədanali bəfa nya i
mi wi juŋ yiwɔ, ka dzaka i wi a, 'Bâaŋ wɔ tɔ̂kniki bəh mi
wələ. Wɔ ka baaŋ ka bəkəli kpɔ wi dutsə, mih ni fiəni dzə
nya chukuli i wɔ.'" 36 Si Jisɔs ti yakadəiŋ, ka bikə i mi wə
wi nì kɛiŋsi kiəki bənchi a, "I bəni bətali bələ kintəəŋ, wɔ
yɛiŋki n'ya a mi wə wi nì chusi, a wi kɔ waiŋnih mi wə
bəji bà nì twɛiŋ akɔ winaiŋ na?" 37 Wi chukuli a, "Akɔ mi
wə wi nì kwasi nshɛiŋ i mi wə bəji bà nì twɛiŋ." Jisɔs ka
dzaka i wi a, "Tsə, wɔ fəki ayaka tə." 38 Jisɔs bəh bwa bu
bə mbaŋ ka nyə ka tsəki, tsə liə i kwili widɔkɔ wə, kpaŋa
widɔkɔ num fɛiŋ bə bɔɔŋ a Mata. Wi dzɔ Jisɔs i wi dzu.
39 Wi nì kaŋaki lə waiŋnih wi widɔkɔ bə bɔɔŋ a Meli. Si
Jisɔs nì tsə liə fɛiŋ, Meli ka tsə num kɔmsi i wi kpəŋ bá
wɔkəliki gia yə wi laniki. 40 Mata fum fəbli bəh ntati. Wi
nyə tsə ka bikə i Jisɔs a, "Bah, wɔ yɛiŋ a waiŋnih wuŋ kɔ
fa bəh wɔ, mih fum a mih mbɔŋ, wɔ kaŋa kə jəbi ndzɔ nə?
Dzâka a wi dzâ gâmti mih." 41 Bah chukuli i wi a, "Mata,
Mata, wɔ fumsiki gwu ya, wɔ wɔkɔ ŋgəkə kɔm biɛiŋ bi
duli, fwu wa bɔkɔ kilələ, 42 fiɛŋ fiə bə nəŋki kɔ a fimu.
Meli nûm wi sabibwili lɔ fiəmaka, a num findzɔŋni, fiə mi
widɔkɔ kəbi i bi chu dzəbwili i wi."

11 A nì kɔ chɔkɔ bidɔkɔ, Jisɔs ka tsaki i di bidɔkɔ wə, wi
tsa kaasi, waiŋ wi widɔkɔ i mbaŋ wi bwa bu kintəəŋ dzə
dzaka i wi a, "Bah, lâni buku si buku kɔ i tsaki, asi Jɔn nì
lani bəni bu bə mbaŋ si bɔ kɔ i tsaki." 2 Jisɔs ka dzaka
i bɔ a, "Mbɛiŋ bá tsa mbɛiŋ ka dzâkaki a, 'Ba wibuku,
fâ bəni kɔksiki yɛli wa, fâ ma ŋkuŋ bia dzə. 3 Nyâ buku

bəh dzɛiŋ bidaiŋ, **4** Ma wɔ dâlinya chu bibuku, asi buku
dalinyaki chu biə bəni bədəkɔ fəki i buku. Kiə wɔ ki bêe
kə a buku liə i məmsi wə.'" **5** Si wi dzaka yaka ka fəkəni i
bɔ a, "Mbɛiŋ dzô a, mi widəkɔ i mbɛiŋ si nyə tsə kɔmyi
juŋ yi nsɛiŋ wi nchəkɔ kintəəŋ dzaka i wi a, 'Nsɛiŋ wuŋ,
dzâ bɛiŋ wɔ fwâsi mih bəh chuku yi nyə yitali. **6** Nsɛiŋ
wuŋ widəkɔ dzə tumbuku alə, mih kaŋa kə fiɛŋ fiə mih kɔ
i tati wi yɛiŋ.' **7** Bə dzɔ a nsɛiŋ wa wə wɔ si kɔmyiki dzaka
ki kifiəŋə, ka fiəni chukuli dzə mfih i dzu a, 'Ma nyâki
mih bəh ŋgəkə. Buku bwa bəŋ kɔ buku nɔ lɔ ka fa dzaka
ki juŋ. Mih kəkə i dza bɛiŋ a mih nəŋki fiɛŋ i nya wɔ.'" **8**
Si Jisɔs fəkəni yaka, chu dzaka a, "Mih fukuki i mbɛiŋ a,
namana yaka wi ka baaŋ i dza nya wɔ bəh nyəə kɔm wɔ
kɔ nsɛiŋ wi, wi ni dza bɛiŋ ma wi nya biɛiŋ bichi biə wɔ
nəŋki i jəbi wə wɔ baaŋ a fɛiŋ ka kɔmyiki wɔ bɔh kə. **9**
Ayakadəiŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a, mbɛiŋ bîkəki, ma Nyɔ
ni nya i mbɛiŋ. Mbɛiŋ nâŋki, ma Nyɔ ni fə mbɛiŋ yɛiŋ.
Mbɛiŋ kômyiki dzaka ki juŋ, ma Nyɔ ni wɛli i mbɛiŋ. **10**
Mbɛiŋ kîəki a mi wichi wə wi bikəki, wi ni kwati lə, mi
wichi wə wi nəŋki, ni yɛiŋ lə, wə wi kɔmyiki bakakijuŋ bə
ni wɛli lə i wi. **11** Akɔ tii waiŋ winaiŋ i mbɛiŋ kintəəŋ wə
waiŋ wi ka bikə bwɔkɔ, wi ni nya num juŋŋ i wi a? **12** Ma
waiŋ ka bikə ŋgəəŋ, wi ni nya num nyɛiŋ i wi a? **13** Na
yaka mbɛiŋ bà mbɛiŋ kɔ bəni bəchu ka kiəki i nya biɛiŋ
bindzɔŋni i bwa bəmbɛiŋ, ma Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ
wi ma ni nya tə Kiŋ'waka ki Baiŋni i bəni bà bɔ bikəki i wi
tsə yaka?" **14** Jisɔs nì bwiliki chinda wi ŋkpɛli i mi widəkɔ
wə wi num kinchini. Si chinda wi ŋkpɛli wiwɔ nì buku i
mi wiwɔ mə, wi ka yisi i dzakaki. Mbaŋ wi bəni yɛiŋ yaka

dzaka wəm bɔ. **15** Ayakalə, bəni bədəkɔ ka dzakaki a, “Wi
bwiliki bəchinda bə ŋkpɛli num bəh ŋga bi Bɛlsebu wə
ŋkuŋ wi bəchinda bə ŋkpɛli.” **16** Bəni bədəkɔ ka nəŋki i
məmsi wi, ka dzakaki a, wi fâ gia yə yi chusiki ŋga biə bi
nyə i bɛiŋ. **17** Jisɔs kiə kiŋkwaka kibɔ, wi ka dzaka a, “Na
kinaiŋ tumi kə ki gaali gwu ka jwəki a kiki, ki kəkə i bi
num, chwəŋkijuŋ kə ki gaali gwu ka jwəki a bɔ bɔ ki gaali
lɔ. **18** Yi kɔ a liŋ asi Satan bəh mbaŋ wi ka gaali gwu bə
jwɔ a bɔ bɔ, ma ŋkuŋ bi ni num dəiŋ a? Mih dzaka lə kɔm
mbɛiŋ dzakaki a, mih bwiliki bəchinda bə ŋkpɛli num bəh
ŋga bi Bɛlsebu. **19** A kabə num a mih bwiliki bəchinda
bə ŋkpɛli num bəh ŋga bi Bɛlsebu, ma bwa bəmbɛiŋ ni
bwiliki num bəh ŋga bi ndə? Gia yə bwa bəmbɛiŋ bədəkɔ
fəki ni chusiki a, mbɛiŋ gbɔ lɔ nsaka. **20** Ayakalə, a kabə
num a mih bwiliki bəchinda bə ŋkpɛli bəh kaŋ yi Nyɔ, yi
numki a ŋkuŋ bi Nyɔ dzə lɔ i mbɛiŋ wə. **21** Mbɛiŋ kîə a,
jəbi wə mi wi ləkəli ka kɛiŋsi gwu yi bəh biɛiŋ bi jum ka
num bá tsɛiŋ na finaiŋ fiɛŋ, wi ni chu lwaki kə fiɛŋ fidəkɔ.
22 Ayakalə, mi wi ŋga widəkɔ ka tsə dzəh, jwɔ tsə wi bəh
ŋga, ləkɔ biɛiŋ bi bi jum biə wi si jiəki fwu wi yɛiŋ wə, wi
ləkɔ biɛiŋ bi bichi wi tsə gaa bəh bəni. **23** Mbɛiŋ kîə a,
mi wə wi kəkə bəh mih, wəmaka bwaŋki lə gvu i mih
chɛiŋ. Mi wə wi gamtiki kə mih i juŋniki, wi shakyiki num
shakyini. **24** Jəbi wə kiŋ'waka kichu si buku i mi wə ki tsə
i chwa i nəŋki di biə ki ni nəki. Jəbi wə ki ka nəŋ məŋ ki
ni dzaka i gwu yi a, ‘Mih kaŋaki i fiəni tsə i mih dzu, i di
biə mih ni buku.’ **25** Jəbi wə ki fiəni dzə yɛiŋ juŋ yiwɔ kɛiŋ
yiyəə, num bə yaŋa kɛiŋsi yi ka yi baiŋki, **26** ki ka fiəni
dzə bəh biŋ'waka bidəkɔ nanitaŋ bi bəkə tsə wi, bɔ ka ni

liə i nəki yɛiŋ. Ayaka nəni ki wəmaka mi ni fiəni bəkə
tsə si ki nì kɔ i ninshiŋ.” **27** Asi Jisəs nì kɛiŋki wi dzaka
gia yiwɔ lə, kpaŋa widəkɔ təkəli dzaka i mbaŋ wi bəni
kintəəŋ a, “Kimbəiŋsi kimbum kɔ i miŋkpaŋa wə wi nì
bwɔ wɔ, na bəh mbɛiŋŋ wə wɔ nì mah.” **28** Ayakalə, Jisəs
chukuli a, “Kimbəiŋsi kimbum kɔ num i bəni bà bɔ wəkɔ
gia yi Nyɔ fə asi yi nəŋki.” **29** Si mbaŋ wi bəni ni juŋniki
dzəki kɔmsi tsə i wi wə, wi ka dza dzaka a, “Chwəŋkijuŋ
ki liə kələ kɔ kichu. Bɔ nəŋki i yɛiŋ gia yi dzaka ki wɔmni,
yə yi chusiki ŋga biŋ, ayakalə bɔ bi yɛiŋ kə gia yi dzaka ki
wɔmni yidəkɔ a kəbi a yə mi ntum wi Nyɔ wə Jɔna nì
chusi. **30** Gia yə Jɔna nì fə, a nì kɔ gia yi dzaka ki wɔmni i
bəni bə Ninewi wə, yi kɔ a liŋ asi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi
bi fə gia yi dzaka ki wɔmni i ŋgəkɔ wi liə wələ. **31** A bi
numki chəkɔ bi nsaka wi kaasini wə, Yaa wə wi nì sakaki
tumi ki Shɛba bi numki lə tə bəh ŋgəkɔ wi liə wələ, fə bɔ
liə i ŋgəkə wə, kɔm wi nì dza dzə i tumi ki kiŋgəksi ki mbi
wə, i wəkɔ mfi bi Ŋkuŋ Sələmən. Ayakalə, mbɛiŋ wɔ̂kəli,
mi widəkɔ kələ fa bəh gia yimbum yi tsə yi Sələmən. **32** A
bi numki i jəbi bi nsaka wi gəksini wə, bəni bə Ninewi
bi num bəh ŋgəkɔ wi liə wələ fə bə jiə wi i ŋgəkə wə,
kɔm bɔ nì wəkɔ gia yə Jɔna nì fukuki, kwuni shəm yibɔ.
Mbɛiŋ wɔ̂kəli mi widəkɔ kələ fa bəh gia yimbum yi tsə yi
Jɔna, mbɛiŋ kwuni kə shɔ́m yimbɛiŋ. **33** Mi si baiŋsi kə
naka ki baiŋsini i ləkə i kigasi. Wi məŋ dəkə tə i chu fiəni
dzɔ kah i kwusi baŋ yɛiŋ bɛiŋ. Wi si baiŋsi təm num i
di biə bə si təm naka ki baiŋsini yɛiŋ, a bəni ka liə dzu
bɔ yɛiŋki baiŋni biwɔ. **34** Dzəkəh ya kɔ baiŋni i gwu ya
wə. Dzəkəh ya kabə baiŋ, yaka gwu ya yichi ni numki yi

jikə bəh baiŋni. Ayaka, dzəkəh ya ka baiŋki kə, gwu ya
yichi ni numki yi jikə bəh jisi. **35** Yi kɔ a, mbɛiŋ təkniki a
baiŋni biə i gwu yimbɛiŋ wə ma fiəni chu jisi. **36** Gwu ya
yichi ka num yi jikə bəh baiŋni, kimbu kidəkɔ num kə i
jisi wə, biɛiŋ bichi ka baiŋki asi naka ki baiŋsiki si nya
baiŋni i gwu ya wə." **37** Jisɔs nì kaasi ndzaka wi, mi wi
Falasi widəkɔ ka bɔɔŋ wi a wi dzə bɔ wi tsə dzi. Jisɔs ka
tsə liə, num bɔ wi ka dziki, **38** num ma wi yisi wəkɔ kaŋ
yi. Mi wi Falasi wə tsɛiŋ yi gaka wi. **39** Bah kiə gia yə wi
kwakaki, ka dzaka i wi a, "Mbɛiŋ Bəfalasi wəkɔki kibwam
bəh bətasa a i jum yiwɔ wə, ayakalə gia yichu bəh dzə́kəh
yi bukuni jikə i shɔm yimbɛiŋ wə. **40** Biyuŋ biələ! Nyɔ wə
wi nì maa biŋ kɔkə a wə wi ni maa kintəəŋ a? **41** Mbɛiŋ
nyaki biɛiŋ biə bi kɔ i bətasa wə bəh kibwam kimbɛiŋ wə
i bəni bə kifuu, ka biɛiŋ bichi ni baiŋki i mbɛiŋ. **42** Ŋgəkə
wimbum kɔ wimbɛiŋ Bəfalasi. Mbɛiŋ nyaki lə i Nyɔ kimbu
kimu i jwəfi kintəəŋ i nəŋŋ biə mbɛiŋ kəkəki bəh biɛiŋ biə
mbɛiŋ jiəki i jwa wə a yi fuliki, ayakalə mbɛiŋ bee lɔ i fəki
gia yi chəŋ i bəni bəh i kaŋaki kiŋkɔŋ i Nyɔ. Mbɛiŋ kâŋaki
i fâki gia yiwɔ yichi bêe kə yidəkɔ. **43** Ŋgəkə wimbum kɔ
wimbɛiŋ Bəfalasi. Mbɛiŋ si kɔŋ a numki i biŋgbəkɔ bi
ninshiŋ i júŋ yi tsani wə, chu kɔŋ a bə bɔniki mbɛiŋ i di bi
shi wə bəh kiŋkɔksi. **44** Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ, kɔm
mbɛiŋ kɔ ka júm yə yi chusiki kə, bəni nyani yɛiŋ bɛiŋ kiə
kə." **45** Si Jisɔs nì dzaka yaka, mi widəkɔ wi kɛiŋsiki kiəki
bənchi bə Nyɔ, dzaka i wi a, "Mi wi lanini, wɔ kiəki a gia
yə wɔ dzakaki lə a yi kɔmki lə buku tə a?" **46** Jisɔs chukuli
a, "Ŋgəkə wimbum kɔ tə wimbɛiŋ mbɛiŋ bəni bà mbɛiŋ
kɛiŋsiki kiəki bənchi bə Nyɔ. Mbɛiŋ jikəliki bəni bəh ntiə

wi tsə ŋga bibɔ ka mbɛiŋ kɔlə i jiə na waiŋkpaŋ i gamti
bɔ. 47 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ. Mbɛiŋ maaki júm yi
bəni bə ntum bə Nyɔ bà bətii tii bəmbɛiŋ nì wɔɔyi. 48
Ayakadəiŋ, yələ chusiki a mbɛiŋ tɔksiki tɔbiki lə mfə wi
bətii tii bəmbɛiŋ. Bɔ nì kɔ bɔ wɔɔyi bəni bə ntum bə Nyɔ,
mbɛiŋ ka baaŋ ka sisiki i maa júm yibɔ. 49 Akɔ gia yə yi nì
fə ka Nyɔ bəh mfi bi dzaka a, 'Mih ni chiŋsi lə bəni bəŋ
bə ntum bəh bwa bəŋ bə ntum i bɔ, bɔ ni wɔɔyi bədɔkɔ
bwaŋ gvu i bədɔkɔ chɛiŋ.' 50 Ayakadəiŋ, Nyɔ bi bikə i
ŋgɔkɔ wi liə wələ kɔm mwa mi bəni bu bə ntum bəchi bà
bɔ nì wɔɔyi i yisi si mbi nì yisi. 51 Wi bi bikə i yisi i mwa
mi Abɛl i tsə buku i mi Sakalia wə bɔ nì wɔɔ i kintəəŋ ki
tɔŋ wi fəni gia bəh juŋ yi fəni yi gia wə. Mih fukuki ŋkɔŋ i
mbɛiŋ a Nyɔ bi bikə lə i ŋgɔkɔ wi liə wələ, kɔm kpi yi bəni
bəwɔ bəchi. 52 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ bəni bà bɔ
kɛiŋsiki kiəki bənchi bə Nyɔ. Mbɛiŋ nyumi kiŋwɛli kə bə
wɛliki bakakijuŋ kə mi liəki yɛiŋ i kiə gia yə yi kɔ chəŋ.
Mbɛiŋ nəiŋ i liə, ka chu kəŋki bəni bà bɔ nəŋki i liə a bɔ
ma lîə." 53 Jisɔs ka bi dza fɛiŋ a ŋgaiŋ nyə wə, Bəfalasi
bəh bəni bà bɔ nì laniki bənchi bə Nyɔ yisi ka lɔyiki wi
bəh ja, bikə gia i wi yiduli yiduli, 54 bɔ ni fəki yaka bɔ
taaŋ wi, i kwa wi i gia yə wi ki dzaki.

12 Si Jisɔs nì dzakaki, mbaŋ wi bəni ka juŋniki dzəki fɛiŋ,
i bənchuku, bənchuku wə faaŋni. Bədɔkɔ dəiŋyi gvu yi
bədɔkɔ. Jisɔs dza yisi i dzakaki num i bwa bu bə mbaŋ wə
a, "Mbɛiŋ dzôki jɔbi i dzɔɔŋ yi Bəfalasi, yə akɔ mfə wibɔ,
bɔ dzakaki chi, fə chi. 2 Mbɛiŋ kîəki a, gia yidɔkɔ kɔkə yə
bə baŋ, a yi bi baaŋ maka yi buku i baiŋni wə. Gia yidɔkɔ
kɔbi yə bə nyumi a yi bi baaŋ maka bə kiə. 3 Mbɛiŋ kiə a

gia yichi yə mbɛiŋ dzakaki nchəkɔ, bə bi wəkəki lə nshi.
Gia yichi yə mbɛiŋ si baŋ juŋ, ka mbɛiŋ chumyiki dzakaki,
bə bi lakaki yi num i kifwu ki juŋ wə. **4** Nsɛ́iŋ yiŋ, mih
nəŋki i fuku i mbɛiŋ a, mbɛiŋ ma lwâki bəni bà bɔ kɔ i
wɔɔ a nyam yi gwu shəŋ, i yəmaka chɛiŋ bɔ nəki kaŋa kə
gia yidəkɔ i fə. **5** Mbɛiŋ wɔ̂kɔ mi wə mbɛiŋ kɔ i lwâki.
Mbɛiŋ lwâki num Nyɔ kɔm akɔ wi wə wi kaŋaki ŋga i wɔɔ
mi, chu num i ləkə wəmaka i gbuku wimbum wə. Mih chu
fuku ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mbɛiŋ lwâki num wi. **(Geenna g1067)** **6**
Ntə mbɛiŋ kiəki lə a bə si taŋni minsii mite i minini mifa
shəŋ a? Ayakalə, fidəkɔ num kə fimu fiə Nyɔ kɔ wi dali fi.
7 Mbɛiŋ kɔ Nyɔ kiə na júŋ yimbɛiŋ yifwu yichi, yə yi kɔ i
mbɛiŋ fuŋ. Mbɛiŋ ma lwâki. Mbɛiŋ tsəki lə minsii miduli.
8 Mih chu fukuki i mbɛiŋ a, na ndə wə wi bum mih i bəni
nshiŋ, a wi kiəki lə mih, ma mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi
bum lə tə wəmaka i bəchinda bə Nyɔ nshiŋ. **9** Ayakalə, mi
wə wi nəiŋ mih i bəni nshiŋ, mih bi nəiŋ lə tə wəmaka i
bəchinda bə Nyɔ nshiŋ. **10** Yi chu num a, Nyɔ bi dalinya
lə já yichu yə mi dzakaki kɔm mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi,
ayakalə Nyɔ bi lansi dalinya kə já yichu yə mi dzakaki
kɔm Kiŋ'waka ki Baiŋni. **11** Jəbi wə bɔ bi kwa mbɛiŋ i tsə
bəh mbɛiŋ i juŋ yi tsani wə, yuwidəkɔ, i bəni bà bɔ sakaki
tumi nshiŋ, yuwidəkɔ i bəni bà bɔ kaŋaki ŋga bi sakani, a
bɔ tsə saka mbɛiŋ, fwu ma bi bɔ̂kɔ mbɛiŋ a mbɛiŋ ni tsə
baŋyiki gwu yimbɛiŋ bəh chukuli winaiŋ a, yuwidəkɔ
i dzaka a nə. **12** A ni num i jəbi wiwɔ wə Kiŋ'waka ki
Baiŋni ni nya lə mbɛiŋ bəh gia yə mbɛiŋ ni dzaka.” **13**
Si Jisɔs nì təfiki bwa bu bə mbaŋ yakadəiŋ, mi widəkɔ i
mbaŋ wi bəni kintəəŋ dza dzaka a, “Mi wi lanini, dzâka i

waiŋnih wuŋ a, wi gâa nyâ mbiŋ biɛiŋ.” **14** Jisəs bikə i
wi a, “Nyuku wələ, a jiə ndə mih i numki mi wi nsaka
wimbɛiŋ, chu gaa biɛiŋ bimbɛiŋ a?” **15** Si wi bikə yaka ka
dzaka i bəni bəchi a, “Mbɛiŋ tôkniki nalə, kiə mbɛiŋ ma
bûkuki bəh dzə́kəh i biɛiŋ wə, kɔm kiŋ'waka ki mi kɔkə
kɔm bə biɛiŋ biə wi kaŋaki, kɔŋ wi kaŋaki biɛiŋ nalə.”
16 Si wi nì dzaka yakadəiŋ, ka ti ndi a, “Tii kpɔ widɔkɔ
nì kaŋaki khə wi, dzɛiŋ buku yɛiŋ nalə. **17** Wi ka yisi i
kwakaki a, ŋgaiŋ ki fâki na dəiŋ na? Ŋgaiŋ ni jîə dzɛiŋ bi
ŋgaiŋ naiŋ a? **18** Wi ka jiə kimfasi a, ‘Mih kiə gia yə mih
ki fâki. Mih ki shayiki lə bəshaŋkwa bəŋ ma, mih fiəni
kpɛiŋsi, ka mih bi jiə dzɛiŋ bəh biɛiŋ biŋ yɛiŋ wə bichi. **19**
Jəbi wə mih ka fə yakadəiŋ, mih ni dzaka i gwu yiŋ a,
mih kɔ mi wi kidəəŋ. Mih kwati biɛiŋ biə mih bi dziki i
buku jía yiduli wə, chu wəkɔ kə ŋgəkə. Mih kɔ liə i dziki a
dzini, chu mu a muni wəkɔ ndzəŋni.’ **20** Si wi nì kɛiŋsi
yakadəiŋ, Nyɔ ka bɔɔŋ wi a, ‘Kiyuŋ kələ! Daiŋ nchəkɔ mih
ni fiəni dzɔ lə kiŋ'waka ka. Biɛiŋ biələ bichi wɔ kɛiŋsi jiə
lə bi ni numki bi ndə a?’” **21** Si Jisəs dzaka yakadəiŋ ka
dzaka a, “Yi kɔ ayaka i mi wə wi juŋniki mbum bi mbi i
gwu yi wə, kaŋa kə mbum bidəkɔ i kimbu ki Nyɔ wə.” **22**
Wi chu dza ka dzakaki num i bwa bu bə mbaŋ a, “Kiə
mbɛiŋ ma fûmsiki gwu kɔm nəni kimbɛiŋ, a mbɛiŋ ni dzi
nə, na yudəkɔ kɔm gwu yimbɛiŋ a mbɛiŋ ni ləh nə. **23**
Mbɛiŋ kiəki a kiŋ'waka ki mi tsəki lə biɛiŋ bi dzini, gwu yi
mi tsə bəmbuŋ. **24** Mbɛiŋ yɛiŋ biŋaŋa, bi nɔmki kə, gbɛli
kə. Na bi si kəh kə dzɛiŋ i juŋni jiə i bəshaŋkwa wə nabə
gba. Ayakalə, Nyɔ saŋsi bi bichi. Mbɛiŋ kiəki kə a mbɛiŋ
kəkniki tsəki lə minyəni a? **25** Akɔ ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə

wi fumsiki gwu, wi num i kpɛiŋsi jəbi twɛsi i nəni ki wə a?
26 Si mbɛiŋ məŋ i fə na yi twɛsi yələ, mbɛiŋ bá fumsi gwu
i nə a? **27** Mbɛiŋ yêiŋ si bəfluwa kɔɔki bɔ num. Bəfluwa si
nəm kə nabə i kɛiŋsi bəmbuŋ bəbɔ. Ayakalə, mih fukuki i
mbɛiŋ a, na ŋkuŋ Sələmən bəh mbum bi bichi biə wi nì
kaŋaki, jəbi wə wi nì lafiki gwu bəh bəmbuŋ wi nì ka num
buku dəkə ka fluwa widəkɔ. **28** A kabə num lə si Nyɔ lafiki
mfwaŋ i chwa, mfwaŋ biə bi kɔki daiŋ, kijiəli bə kpa i
gbuku wə, ma wi Nyɔ ni lafi mbɛiŋ i tsə buku dəiŋ a? Ɔ ɔɔ
bəni bə mbum wi twɛsi! **29** Yi kɔ a mbɛiŋ ma fûmsiki gwu
yimbɛiŋ i kwakaki kɔm fiɛŋ fiə mbɛiŋ kaŋaki i dzi bəh i
mu, **30** kɔm gia yələ si kwaka bəni bə mbi bà bɔ kiəki kə
Nyɔ. Mbɛiŋ kîəki a, Ba wimbɛiŋ kiəki lə a mbɛiŋ nəŋki lə
biɛiŋ biələ bichi. **31** Mbɛiŋ jîə mfi bimbɛiŋ num i ŋkuŋ bi
Nyɔ wə, ka wi ni nyaki mbɛiŋ tə bəh biɛiŋ biələ bichi.
32 Mbaŋ wuŋ, si mbɛiŋ kɔ twɛsi lə kiə mbɛiŋ ki lwâ kə
kɔm Ba wimbɛiŋ kɔ bə kinsaŋli i nya ŋkuŋ bi i mbɛiŋ. **33**
Mbɛiŋ tâŋni biɛiŋ biə mbɛiŋ kaŋaki, ma mbɛiŋ gâa kpɔ
wiwɔ i bəni bə kifuu, mbɛiŋ nâŋki biba bi kpɔ a num biə
bi kɔkə i shakyi. Mbɛiŋ jîəki kpɔ wimbɛiŋ num i tumi ki
Nyɔ wə, i di biə bəji kɔkə i chwɔ, bəh i di biə nchami kɔkə
i kwa, bəh i di biə shəkə kɔkə i mɛni. **34** Mbɛiŋ kîəki a, di
biə mi jiəki kiba ki akɔ fɛiŋ wə shɔm yi kɔ. **35** Mbɛiŋ kâŋa
chiŋni bimbɛiŋ ma mbɛiŋ bâiŋsi naka bimbɛiŋ bi baiŋki,
ma mbɛiŋ wɔ̂kəliki nəm, **36** aka bwa bə nəm bà bɔ kɛiŋsi
gwu ka wəkəliki tikwili wibɔ, si wi fiəniki dzəki i di bi
dzɔni bi miŋkpaŋa wimfiaŋ wə. Ka jəbi wə wi ni fiəni
dzə kɔmyi dzaka ki juŋ, ma bɔ ni wɛli akisəkə wi liə. **37**
Kinsaŋli kimbum kɔ ki bwa bə nəm bà tikwili wibɔ ni

fiəni dzə yɛiŋ bɔ kɛiŋ wəkəli wi. Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ
a, wi ni tum mbuŋ i gwu yi wə, ma bɔ num i kuku, wi
tsəsi dzɛiŋ i bɔ. **38** Kinsaŋli kimbum bi numki ki bwa bə
nɔm bà wi bi kwatiki bɔ wəkəli, kɔŋ wi numki i bi fiəni
dzə na nchɔkɔ kintəəŋ, yudɔkɔ na i jɔbi wə kwɔkɔ təŋki.
39 Mbɛiŋ kîəki a, tikwili kabə kiəki jɔbi wə ji kaŋaki i dzə
nchɔkɔ fɔkɔ, wi ma ni chu bee a wi dzə bwiŋ juŋ yi. **40**
Mbɛiŋ tə kaŋaki i nûmki bəh ŋkɛiŋsi wi gwu, kɔm mi
wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi fiəni dzə lə i jɔbi wə mbɛiŋ kiə
kə." **41** Bita ka dza bikə i wi a, "Bah, wɔ ti ndi wələ num i
buku, ma i bəni bəchi a?" **42** Bah chukuli a, "Waiŋ wi nɔm
wə wi kɔ wi ŋkɔŋ, chu kaŋa mfi, kɔ winaiŋ? Ntə akɔ wə
tikwili wi nì jiə a wi tɔkniki bəh juŋ yi, a jɔbi wə, jɔbi ka
kpɛiŋ ma wi ni nyaki biɛiŋ bidzini i bwa bu bə nɔm a? **43**
Kinsaŋli kimbum bi numki i waiŋ wi nɔm wə tikwili wi
bi dzə yɛiŋki num wi fə nɔm wi a liŋ asi wi si nəŋki. **44**
Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, tikwili wi bi yaksi wi a wi
tɔkniki bəh biɛiŋ bi bichi. **45** Ayakalə, waiŋ wi nɔm wiwɔ
ka dza dzaka i gwu yi a, 'Tikwili wuŋ ni kɔmsi fiəni dzə
kə,' ka yisi i twɛiŋki bwa bə nɔm bənyuku bəh bəkaŋa, dzi
a dzini chu mu mbih mɔ kwa wi, **46** yaka yi kɔ a tikwili wi
waiŋ wi nɔm wiwɔ bi təkəli tumbuku i chɔkɔ biə wi si
kwakaki kə bəh i jɔbi wə wi si kwakaki kə bəh i jɔbi wə
wi si kiəki kə. Ayaka wi bi gbayi waiŋ wi nɔm wiwɔ, wi
chiŋsi wi i tsə numki bəh bəni bà bɔ kɔkə bə ŋkɔŋ. **47**
Waiŋ wi nɔm wə wi kiəki gia yə tikwili wi nəŋki a wi fəki,
wi nəki kɛiŋsi kə gwu yi i fəki yi, ma yi numki a bə bi
twɛiŋ lə wi bəh ŋgaŋa yiduli. **48** Waiŋ wi nɔm wə wi kiəki
kə gia yə tikwili wi nəŋki a wi fəki, wi fə gia yə bə kɔ i

twɛiŋ wi bəh ŋgaŋa yiduli ma yi numki a bə bi twɛiŋki a
wi twɛsi. Mi wə bə nya biɛiŋ biduli i wi, bə bi bikəki biduli
i wi." **49** Jisəs chu dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, "Mih dzə i
kpa num gbuku i fa kuku. Bə dzɔ a wi si bɛli lɔ. **50** Mih
kaŋaki i liə i ŋgəkə wimbum widəkɔ wə, shɔm yiŋ ni də a
jəbi wə mih ni liə i wi wə. **51** Mbɛiŋ kwakaki a, mih dzə
num bəh kimbɔiŋni i fa kuku a? Ŋgaŋ, mbɛiŋ kîəki a, mih
dzə num bəh kiŋgaali. **52** I yisi i liə i tsə ninshiŋ, juŋ yə yi
kɔ bəh bəni bəte ni gaali lə. Bəni bətali ni gaali bəh bəfa,
bəfa ni gaali bəh bətali. **53** Tii waiŋ ni gaali lə bəh waiŋ
wi, winyukuni, waiŋ wi winyukuni gaali bəh ba wi. Nih
waiŋ ni gaali bəh waiŋ wi wikpaŋni, waiŋ wi wikpaŋni
gaali bəh nih wi. Nih nyuku ni gaali bəh kpə waiŋ wi, kpə
waiŋ gaali bəh ni nyuwi." **54** Jisəs dzaka i mbaŋ wi bəni
wə a, "Mbɛiŋ ka yɛiŋ jəbi wə bimba yakaki dzəki i kimbu
kə wɔŋ liəki, mbɛiŋ yisi i dzakaki a, 'Dzaŋ nəŋki lə i dzə.'
Ayaka yi dzə. **55** Mbɛiŋ ka yɛiŋ tə fiəkə fəkə i kimbu ki
shiŋ wə, mbɛiŋ ka dzakaki a, 'Di ni shili lə nalə.' Ayaka bi
num. **56** Mbɛiŋ bəni bà mbɛiŋ dzakaki chi, fə chi, si mbɛiŋ
tsɛiŋki bɔəli bəh kuku mbɛiŋ ka kiəki si biŋ ni numki, akɔ
tə kɔm nə wə mbɛiŋ kəkə i kiə gia yə Nyɔ chusiki i liə
a? **57** Mbɛiŋ mɔŋ tə i bɔŋ kwakaki gia yi chəŋ yə yi kɔ a
mbɛiŋ fəki a? **58** Mi ka dzɔ wɔ, i tsə bəh wɔ i juŋ yi nsaka
wə, wɔ məmsi mbɛiŋ wi kɛiŋsi a kɛiŋ i dzəh, ka wi ma
guku tsə nya wɔ i kaŋ yi mi wə wi sakaki bənsaka, ma wi
nya daŋsi wɔ i kaŋ yi bəni bə jum wə, ma bɔ ni fa wɔ i juŋ
yi nsəŋ mə. **59** Mih fukuki i wɔ a, wɔ ni buku kə fɛiŋ maka
wɔ gɔm kaasi finini fichi fiə bɔ bikəki."

13 A nì kɔ i jɔbi wiwɔ wə, bəni bədɔkɔ dza ka fukuki i
Jisɔs kɔm bəni bə Galili bədɔkɔ bà bɔ nì tsəki i fə mfə
gia i Nyɔ, Baylɛ faaŋ bəni bɔ tsə gbayi bɔ, mwa mibɔ
chiŋni bəh minyam yə bɔ nì fə mfə gia yɛiŋ. **2** Jisɔs wɔkɔli
lə, bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ kwakaki a, bəni bà bɔ nì kpiyi i
dzəh yələ wə, a bɔ nì kɔ na bəni bəchu tsə bəni bə Galili
bəchi ma? **3** Ŋgaŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a, mbɛiŋ baaŋ ki
kwûni kə shóm yimbɛiŋ, ma mbɛiŋ bəchi bi kpiyi ayaka.
4 Mbɛiŋ kwakaki alə bəni bà jwɔfi ntsɔ nyaŋ bà juŋ yi
dəəŋ yə i Silɔam nì muku wɔɔyi bɔ a? Mbɛiŋ kwakaki a bɔ
bədɔkɔ nì kpiyi yaka kɔm bɔ nì kɔ na bəni bəchu tsə bəni
bə Jɛlusalɛm bəchi ma? **5** Ŋgaŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a,
mbɛiŋ baaŋ ki kwûni kə shóm yimbɛiŋ, ma mbɛiŋ bəchi
bi kpiyi ayaka." **6** Jisɔs ka ti ndi widɔkɔ i bɔ a, "A nì kɔ
jɔbi widɔkɔ wə, mi widɔkɔ yəə kpɛiŋ widɔkɔ i wi khə.
Jɔbi nì kpɛiŋ i wi i tsə kɔhyi mintam miwɔ wi tsə nəki
yɛiŋ kə na fimu. **7** Wi ka dzaka i mi wi wi nɔm a, 'Tsɛ̂iŋ
kpɛiŋ wələ, i jía yitali wə mih si shi dzə fa i tsɛiŋ mintam
i kpɛiŋ wələ wə, mih yɛiŋ kə na fimu. Gbâ tɔ̂kɔ kuku, wi
baŋki lə di kilɔlɔ.' **8** Mi wi nɔm wiwɔ chukuli a, 'Tikwili,
bêe dəkə wi yaka, mih ki chəkyiki taliki lə chwɔŋ kiwɔ
mih jiə chi yɛiŋ chɛiŋ. **9** Jɔbi wə wi ka wum mintam i jia
yələ yi dzəki lə, ma yi ndzɔŋki, wi ka baaŋ i wum, ma wɔ
ni gba təkɔ wi.'" **10** A nì kɔ chɔkɔ bimbam bidɔkɔ, Jisɔs
ka laniki bəni i juŋ yi tsani yidɔkɔ wə. **11** Kpaŋa widɔkɔ
num fɛiŋ kiŋ'waka kichu kidɔkɔ num i wi wə, num kə ki
si fə mi wi chu mi wi jwɛiŋ, ki nì fə wi gwɛiŋ i jía jwɔfi
ntsɔ nyaŋ, jum yi ŋgwuŋ, wi kɔbi i chu num i bɛiŋ chəŋ.
12 Jɔbi wə Jisɔs nì yɛiŋ kpaŋa wiwɔ, ka bɔɔŋ wi, wi dzə,

wi dzaka i wi a, “Nih wuŋ, wə bənih lə i jwɛiŋ ya wə
daiŋ.” **13** Si wi dzaka yakadəiŋ, ka nani tsɛiŋ yi kɔm wi.
Akisəkə, jum yi fiəni nani gwu ka kaa, wi num bɛiŋ chəŋ,
ka chəŋyiki Nyɔ. **14** Tikwili wi juŋ yi tsani yiwɔ yɛiŋ si
Jisɔs chuku kpaŋa wiwɔ, a num i chɔkɔ bimbam wə, gia
yiwɔ nya lɔ wi bəh ŋgəkə. Wi ka yəliki i bəni a, “Kaŋ kɔ
yisɔ yə bukumbɛiŋ kaŋaki i nɔmki yɛiŋ. Mbɛiŋ dzâki bə
chukuki jwɛiŋ yimbɛiŋ i kaŋ yələ wə, ayakalə a kɔbi i
chɔkɔ bimbam wə!” **15** Bah chukuli i wi a, “Mbɛiŋ bəni bà
mbɛiŋ dzakaki chi, fə chi. I chɔkɔ bimbam wə, ntə mi
wimu wimu i mbɛiŋ kintəəŋ, si dzɔ lə na’ wi, yuwidɔkɔ
njakas wi i di biə yi nɔki, i tsə nya yi bəh mwi a? **16** Kpaŋa
wələ kɔ waiŋ Ablaham, wə Satan nì kaŋa i bənsəŋ wə jía
jwɔfi ntsə nyaŋ, yaka yi si ndzɔŋki kə si mih gamti wi i
ŋgəkə wi wələ, i chɔkɔ bimbam wə a?” **17** Si Jisɔs dzaka
yakadəiŋ, bəni bà bɔ nì baiŋŋki wi, gəmni i gwu yibɔ wə,
bəni bəduli bədɔkɔ num fibɔ bəh kinsaŋli, kɔm bə gia
yi kaŋyini yichi yə Jisɔs nì fəki. **18** Jisɔs ka təmki a, mih
ki fəkəliki a, “Ntɔŋ bi Nyɔ kɔ aka finə a? Fiɛŋ fiə mih ki
fəkəliki yɛiŋ kɔ nə a? **19** Bi kɔ aka ŋgɔkɔ wi fintam fidɔkɔ
mi nì buku tsə i gbɛli i wi khə, ŋgɔkɔ wiwɔ kɔ yaka ka
fiəni chu num kpɛiŋ, minyəni mə mɔ fuliki i bɛiŋ dzə maa
júŋ yibɔ i cha yiwɔ wə.” **20** Wi ka chu təmki a, “Akɔ finaiŋ
fiɛŋ mih ki fəkəniki ŋkuŋ bi Nyɔ bəh fi a? **21** Bi kɔ aka
dzɔɔŋ yə miŋkpaŋa ni fəkə muku i biŋkuŋɔ bimbum wə
bitali ka fwɛŋni, ka chwali yi fə muku miwɔ yaka.” **22**
Jisɔs dza ka tsəki i bikwili wə bəh i bidi wə si wi nì tsəki
lani tsə bəni, tsə sə dzəh yi i Jɛlusalɛm. **23** Mi widɔkɔ dza
bikə i wi a, “Bah, akɔ a bəni twɛsi bɔ bi bəiŋki a?” Jisɔs

ka chukuli lə i bɔ bəchi a, **24** “Mbɛiŋ jwɔ̂ki na bəh ŋga i
liə num i dzaka kifiəŋə kifaaŋnini. Mbɛiŋ kiəki a, bəni
bəduli bi nəŋki lə i liə i ki wə, dzəh kəbi. **25** Jəbi bi kpɛiŋ
lə wə, tii juŋ wiwɔ bi dza fah dzaka ki juŋ. Jəbi wə wi bi
fa, mbɛiŋ bi baaŋ i biŋ i kɔmyiki dzaka ki juŋ dzakayi a,
‘Tikwili, wêli a dzaka ki juŋ ka buku liə.’ Wi bi chukuli i
mbɛiŋ a, ‘Mih kiəki kə di biə mbɛiŋ buku.’ **26** Mbɛiŋ ka bi
nɔmyiki dzakaki, ‘A kɔkə a buku bə̀ bukumbɛiŋ nì shiki
dziki chu mu a? Ayaka wɔ nì nyaniki laniki nnyaki bəni i
bidi bibuku wə.’ **27** Wi bi fiəni chukuli shəŋ a, ‘Mih fukuki
i mbɛiŋ a mih kiəki kə di biə mbɛiŋ buku. Mbɛiŋ nyâ i
mih fiəŋə mbɛiŋ bə̀ mbɛiŋ nyaniki fəki chu.’ **28** Mbɛiŋ bi
yɛiŋ lə Ablaham bəh Ayjik bəh Yakɔb bəh bəni bə ntum
bə Nyɔ bəchi i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə, num bə baŋ
mbɛiŋ i biŋ, mbɛiŋ bi ka dəki dzi jəŋ. **29** Bəni bi dza i
bimbu bichi wə, i yisi i di biə wɔŋ bukuki dzəki, bəh i di
biə wi tsəki liəki, bəh i di bi bɛiŋ bɛiŋ wə bəh bi shiŋ i
mbi wə, bɔ bi dzə shinum i dziki i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ
wə. **30** Mbɛiŋ wɔ̂kəli bəni bəduli bə̀ bɔ kɔ i ninshiŋ i liə bi
numki num i jum wə, bəduli bə̀ bɔ kɔ i jum wə i liə bi
numki num i ninshiŋ.” **31** A nì kɔ a jəbi wiwɔ wə, Bəfalasi
dzə dzaka i Jisɔs a, “Bûku nyâ fa, tsə i kimbu kidəkɔ wə
kɔm Ŋkuŋ Hɛləd nəŋki i wɔɔ wɔ.” **32** Jisɔs chukuli i bɔ
a, “Mbɛiŋ tsâ dzâka i fifinchɔŋ fiwɔ a mih ki bwiliki lə
bəchinda bə ŋkpɛli i bəni wə daiŋ, mih chuku jwɛiŋ, i
yisi i daiŋ bəh kijiəli, mih bi buku kaasi nɔm wuŋ shitsə
kijiəli. **33** Ayakalə, mih ni yisi nyani wuŋ wi Jɛlusalɛm
daiŋ, bəh i buku nyani kijiəli i tsə buku shitsə kijiəli. Yi
kpɛiŋniki kə a bə wɔɔ mi wi ntum wi Nyɔ i di bidəkɔ wə a

kəbi a i Jɛlusalɛm." **34** Si Jisəs dzaka lə, wi ka chu dzaka a,
"Yəbɛɛy Jɛlusalɛm! Yəbɛɛy Jɛlusalɛm! Wɔ wɔɔyiki bəni bə
ntum bə Nyɔ, chu tumyi bəni bà Nyɔ faaŋki i mbɛiŋ bəh
kitəh. Akɔ kiŋkani kimaiŋ si mih məmsi i juŋni bwa ba asi
nih shyə si juŋni bwa bu wi kwumi baŋ bəh bəkəli bi, wɔ
nəiŋma a? **35** Tsɛ̂iŋ, bə kɔ num bə lətəkɔ lɔ juŋ ya yi fiəni
num chii. Ayaka mih fukuki i mbɛiŋ a, mbɛiŋ bi chu yɛiŋ
kə i mih wə, i tsə buku jəbi wə mbɛiŋ bi dzakaki a, 'Nyɔ
jiə kimbəiŋsi i mi wə wi dzəki i yɛli wi Bah wə.'"

14 A nì kɔ i chəkɔ bimbam bidəkɔ wə, Jisəs tsə i dzi i juŋ
yi mi wimbum wi Falasi widəkɔ. Bəni bà bɔ nì kɔ fɛiŋ nì
tsɛiŋki Jisəs i yɛiŋ gia yə wi ni fə. **2** A nì kɔ mi widəkɔ
num fɛiŋ i Jisəs nshiŋ wi gwɛiŋ bəh jwɛiŋ yidəkɔ yi fə kaŋ
yi bəh kaka bi məyi. **3** Jisəs bikə i Bəfalasi bà bɔ nì kɔ fɛiŋ,
bəh bəni bà bɔ nì kɛiŋsiki kiəki bənchi bə Nyɔ, "Bənchi
bəbukumbɛiŋ bumki lə a bə chûku mi i chəkɔ bimbam
wə, ma nə a?" **4** Bɔ nəki kaŋa kə gia yidəkɔ i chukuli.
Jisəs kaŋa mi wiwɔ, chuku wi, ka dzaka a wi tsə̂ki. **5** Jisəs
ka fiəni bikə i bəni bəwɔ a, "Mi widəkɔ kabə kaŋa waiŋ
nabə na', wi gbɔ i fəŋ mə i chəkɔ bimbam wə, wi ma ni
bwili akisəkə a?" **6** Bɔ məŋni gia yə bɔ ki chukuliki. **7**
Jisəs dza yɛiŋ si bəni dzəki sabi di bibɔ num i ninshiŋ i
numyi yɛiŋ, wi ka ti bɔ bə ndi a, **8** "Jəbi wə bə laka wɔ i
dzini bi ndzɔ wi miŋkpaŋa wimfiaŋ wə, wɔ tsə ma nûm i
di bi ninshiŋ wə, kəm mi wimbum widəkɔ kələ fɛiŋ num
bə si laka tə wi fɛiŋ. **9** Tikwili wə wi si laka mbɛiŋ bəchi,
wi ni dza dzə dzaka i wɔ a, 'Dzâ nyâ di biələ i mi wimbum
wələ.' Ma wɔ ka ni dza, num bəh kiŋgəmni i tsə num lɔ
num i jum wə. **10** Jəbi wə bə laka wɔ i dzini bi dzəni bi

miŋkpaŋa wimfiaŋ, wɔ tsâ nûm num i jum wə, ka tii dzini
bi miŋkaŋa wimfiaŋ ni dzə dzaka i wɔ a, 'Nsɛiŋ wuŋ, dzâ
fa, tsâ nûm num i ninshiŋ.' Ayaka, wɔ ka ni kaŋa kiŋkɔksi
i bəni bəchi nshiŋ. **11** Yi kɔ a liŋ i mi wichi wə wi yaksiki
gwu yi, bə bi shisi lə wi. Mi wə wi shisiki gwu yi, bə bi
yaksiki lə wi." **12** Jisɔs ka dza fiəni dzaka i tii juŋ wə a,
"Jɔbi wə wɔ nəŋki i bɔɔŋ bəni a bɔ dzə dzi, ma ni bɔɔŋ
num nsɛ́iŋ ya na bwa bə nah, na chwɔŋ ki juŋ ka, na bəni
bə kpɔ, bà bɔ nɔki kɔmsiki i wɔ wə. Kɔm bɔ bi fiəni bɔɔŋ
lə wɔ tə i juŋ yibɔ wə, ma yi ka bi numki a, bɔ nì chukuli
lɔ kaŋ ya. **13** Jɔbi wə wɔ fəki dzini, laka num bəni bə kifuu,
bəh biŋkəŋni, bəh bà bɔ gbɔki nyaniki, bəh bimfəkə. **14**
Wɔ ka fə yakadəiŋ, ma Kimbɔiŋsi ki Nyɔ numki i wɔ wə,
kɔm bəni bələ kaŋaki kə fiɛŋ fidɔkɔ, i bi fiəni chukuli i
wɔ. Ma gɔm wa bi numki i Nyɔ, i chɔkɔ biə bəni bà bɔ kɔ
chəŋ bi dzayiki i kpi wə." **15** Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, mi
widɔkɔ wə, bəh bɔ nì dziki wɔkɔ gia yiwɔ ka dzaka i wi a,
"Kimbɔiŋsi kimbum kɔ i mi wə wi bi dziki blɛd i kintəəŋ
ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə." **16** Jisɔs ka chukuli i wi a, "A nì kɔ
jɔbi widɔkɔ wə, mi widɔkɔ kɛiŋsi bini bimbum, wi laka
bəni bəduli. **17** Si chɔkɔ bi bini biwɔ nì dzə kpɛiŋ, wi faaŋ
waiŋ wi wi nɔm a wi nyani fuku i bəni bəchi bà wi nì
laka bini i bɔ, a ŋgaiŋ kɛiŋsi lɔ biɛiŋ bichi. **18** Waiŋ wi
nɔm wiwɔ ka tsə yɛiŋ bɔ, bɔ yisi ka təmki wimu wimu.
Mi wi ninshiŋ wə wi nì yɛiŋ dzaka i wi a, 'Yɛ̂iŋ mih si
kɔ mih taŋ khə wuŋ wimfiaŋ, mih kaŋaki i tsə tsɛiŋ wi.
Tɛsi, mih ni numki kə.' **19** Wi chu yɛiŋ widɔkɔ wə wi bɔŋ
chukuli tə a, 'Mih si kɔ mih taŋ bəna' bəŋ bə nɔm jwɔfi,
mih kaŋaki i tsâ mômsi yi i liə. Tɛsi, mih ni numki kə.' **20**

Wi chu yɛiŋ widəkɔ wi bɔŋ chukuli tə a, ‘Mih dzɔ a kpə
wuŋ wimfiaŋ daiŋ, tɛsi, akɔ gia yə mih ni dzə kə.’ **21** Si bɔ
chukuli yakadəiŋ, waiŋ wi nɔm wiwɔ ka fiəni tsə fuku
gia yichi i tikwili wi. Tikwili wiwɔ wəkɔ gia yiwɔ, shɔm
bəkɔ wi. Wi ka fiəni faaŋ waiŋ wi nɔm wiwɔ, dzaka i wi
a, ‘Bûku wakli, tsâ i kwili kintəəŋ, nyâni nnyâ i dzə́h yi
tasini bəh i dzə́h yinchiŋ yinchiŋ wə, jûŋni bəni bà bɔ
gbəki nyaniki bəh bimfəkə bəh biŋkəŋni, ma wɔ dzâ bəh
bɔ.’ **22** Wi tsə fiəni dzə dzaka a, ‘Tikwili, mih fə lɔ gia yichi
asi wɔ si dzaka ayakalə, juŋ kɛiŋki ki jikə kə.’ **23** Tikwili
wi dzaka i wi a, ‘Tsâ i dzə́h yimbum bəh yinchiŋ yichi ma
wɔ dzô dzâ bəh bəni bəduli ka bɔ dzə jiksi juŋ yichi. **24**
Mih fukuki i mbɛiŋ a, mi i kintəəŋ ki bəni bà mih si yisi
laka bɔ bi mô̂m kə fiɛŋ fidzini i bini biŋ wə.’” **25** Jisəs chu
nyə ka tsəki, mbaŋ wi bəni kwu biəli wi. Wi ka dza fiəni
dzaka i bɔ a, **26** “Mi wə wi nəŋki i biəli mih i num mi wuŋ
wi mbaŋ wi kəbi i kɔŋ mih i tsə ba wi, bəh nih wi, chu
kəbi i kɔŋ mih i tsə kpə wi bəh bwa bu, bəh bwa bə nih
wi, bəh jɛ́mi yi, nabə i kɔŋ mih tə tsə si wi kɔŋki gwu yi,
wi kɔkə i num mi wuŋ wi mbaŋ. **27** Mi wə wi nəŋki i num
i mbaŋ wuŋ wə, wi kaŋaki i gîŋ kintasi ki i bîəliki mih. **28**
Akɔ ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə wi nəŋki i maa juŋ yi dəŋə
yaka i bɛiŋ, wi ma nì yisi i shi num i kuku i kwaka fwu wi,
a kpɔ wə wi kaŋaki kələ bi kpɛiŋ ka wi bi maa kaasi yɛiŋ
a? **29** Wi ka baaŋ i fə yakadəiŋ, wi ka yisi a chɔkɔki chaka
ki juŋ kiwɔ, ki ni gaka wi i kaasi. Jəbi wə bəni bi tsəki fɛiŋ
ma bɔ bi suŋuki wi dzaka a, **30** ‘Mbwə wələ nì yisi juŋ, yi
gaka wi i kaasi.’ **31** Yi ni numki a liŋ tə a, akɔ winaiŋ ŋkuŋ
wə wi nəŋki i laa tum jum bəh ŋkuŋ widəkɔ, wi kəbi i yisi

num kuku i kwaka a ŋgaiŋ bəh bəni bu bə jum bənchuku
jwəfi kələ i tsə jwə ŋkuŋ widəkɔ wə wi kaŋaki bəni bu bə
jum bɔ num i buku bənchuku mbaŋfia a? **32** Wi ka kwaka
yɛiŋ a yi ləkəki lə, wi kaŋaki i bâayi bəni bu bədəkɔ i fâaŋ
a bɔ tsâ yêiŋ ŋkuŋ widəkɔ wə wi kɛiŋ i dzəh yi dəəŋ, i tsâ
wi a wi fâ dzəh yə kimbɔiŋni kɔ i nûmki i bɔ kintəəŋ. **33**
Yi ka numki a i dzəh yələ wə, mi wə wi ka baaŋ ki dali
kə biɛiŋ bi bichi, wəmaka mi kɔkə i num i mbaŋ wi bwa
bəŋ kintəəŋ. **34** Ŋkaka kɔ fiɛŋ fi ndzɔŋni. Ayakalə, yi ka
laksi njwəŋni bi, bə kɔ i chu fə na dəiŋ bəh yi ka yi fiəni
njwəŋki a? **35** Yi numki a, yi laka lɔ kilɔlɔ. Yi kɔkə ka bə
shuku i khə nabə i di bi chi wə. Yi kɔ a shuku tɔkɔ kilɔlɔ.
Mi wə wi kaŋaki bintuni i wɔkɔ wi wɔ̂kɔ."

15 Bəni bà bɔ ni kwaki kiŋwakti, bəh bəni bəchu bədəkɔ
ni dzəki i Jisɔs i wɔkɔ gia yə wi laniki. **2** Bəfalasi bəh bəni
bà bɔ ni laniki bənchi bə Nyɔ, yisi i shwiŋyiki dzakayi a,
"Mi wələ dzɔ bəni bəchu kabə dzi bəh bɔ." **3** Ayakadəiŋ,
Jisɔs ti ndi wələ i bɔ a. **4** "Akɔ ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə, wi
kabə kaŋaki shwáŋ yi gbi, yimu laka, wi ni chəŋ num alə
a? Wi ma ni yisi bee yə mbaŋ bwukə ntsɔ bwukə i chwa, i
tsə nəŋ yimu yiwɔ, i tsə buku jɔbi wə wi ni yɛiŋ i yi wə a?
5 Wi ka ni nəŋ yɛiŋ yi, ma wi laŋki, wi giŋ yi i kimbəkəli
wə, **6** wi kwɛki tsəki bəh yi i dzu. Jɔbi wə wi kwɛ, wi ni
bɔɔŋ juŋni nsɛ́iŋ yi, bəh bəni bà bɔ nɔki kɔmsiki i wi kpəŋ
wi dzaka i bɔ a, 'Mbɛiŋ dzâ bukumbɛiŋ lâŋki, kɔm mih
yɛiŋ shwaŋ yiŋ yi si laka.' **7** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, yi
kɔ a liŋ asi, kinsaŋli kimbum bi numki i tumi ki bɛiŋ wə,
kɔm bə mi wichu wimu wə wi kɔ wi kwuni shɔm yi. Bə bi
laŋki wəmaka mi tsə bəni bà mbaŋ bwukə ntsɔ bwukə bɔ

kɔ chəŋ chu nəŋ kə ŋkwuni. **8** Ma akɔ winaiŋ miŋkpaŋa
wə wi kabə kaŋa chwaka bi kpɔ jwɔfi, kimu laka, wi ma ni
baiŋsi naka ki baiŋsini i yaŋa juŋ i nəŋ ndzɔŋ, i tsə buku i
jɔbi wə wi ni yɛiŋ a? **9** Wi ka ni nəŋ yɛiŋ, wi ni bɔɔŋ juŋni
nsɛ́iŋ yi bəh bəni bà bɔ nɔki kɔmsiki i wi kpɛŋ, wi dzaka i
bɔ a, 'Mbɛiŋ dzâ bukumbɛiŋ lâŋki kɔm mih si fiəni bɔŋ
kpɔ wuŋ si wi si laka, mi ka fiəni yɛiŋ wi.' **10** Mih fukuki i
mbɛiŋ a, yi kɔ a liŋ tə, asi bəchinda bə Nyɔ laŋki kɔm bə
mi wichu wimu wə wi kɔ wi kwuni shɔm yi." **11** Jisɔs chu
dzaka a, "Mi widɔkɔ nì kaŋaki lə bwa bu bənyuku bəfa. **12**
Waiŋ wi jum wə dza dzaka i ba wi a, 'Ba, gâa nyâ mbiŋ
biɛiŋ i liə.' Ba wi ka gaa biɛiŋ bi i bɔ. **13** A nəki num kə i
jɔbi wi dəəŋ wə, waiŋ wi jum wə dzɔ biɛiŋ bi, ka juŋni bi
bichi ka taŋni, nyə tsə i tumi ki dzəh yi dəəŋ wə. I fɛiŋ wə
wi bəkəli kaasi kpɔ wiwɔ i nɔni kichu wə. **14** Jɔbi wə wi nì
bəkəli kaasi kpɔ wi, dzɔŋ yiləkəli ka kwa tumi kiwɔ, wi
chu kaŋa kə fiɛŋ fidzini. **15** Ayakadəiŋ, wi ka tsə nəŋ nɔm
i mi widɔkɔ i tumi kiwɔ wə, a wi nɔmki i wi. Mi wiwɔ ka
faaŋ wi, wi tsə ka tɔkniki bəh bifi bi. **16** Wi dza ka nəŋki i
dziki biɛiŋ bi dzini bi bifi, ayakalə mi widɔkɔ kɔbi i nya wi
bəh fɛiŋ fidɔkɔ. **17** Wi ka yisi i təmki gia, fiəni bɔɔŋ mfi bi,
ka dzaka a, 'Bəni bə nɔm bə ba wuŋ kaŋaki biɛiŋ bidzini
biduli bi gaka bɔ, mih num fa kpi dzɔŋ. **18** Mih ni fiəni tsə
lə i ba wuŋ, mih dzaka i wi a, "Ba, mih fə chu i Nyɔ nshiŋ
bəh i wɔ tə. **19** Mih chu kpɛiŋniki kə ka bə bɔɔŋki mih a
waiŋ wa. Dzô jîə mih aka mi wa wi nɔm."' **20** Ayakadəiŋ,
wi ka dza fiəni tsə i ba wi. Jɔbi wə wi nì bukuki kɔmsiki
tsəki i kwili wə, ba wi lɔɔ dzəkəh ka yɛiŋ wi. Nshɛiŋ kwa
wi bəh waiŋ, wi dza bɛiŋ, yɔkɔ tsə, maŋni wi, bá yaŋayi.

21 Waiŋ wiwɔ ka dzaka i wi a, ‘Ba, mih fə chu i Nyɔ nshiŋ
bəh i wɔ. Mih chu kpɛiŋniki kə ka bə chu bɔɔŋki mih
a waiŋ wa.’ **22** Ayakalə, ba wi ka bɔɔŋ bəni bu bə nɔm
dzaka a, ‘Mbɛiŋ tsâ wakali, mbɛiŋ nâŋ dzâ bəh mbuŋ wə
wi ndzɔŋki nalə, mbɛiŋ dzâ lɔ̂ i wi wə, mbɛiŋ lâkə finsəŋ
i kpaŋ wi wə bəh dzuyigvu i gvu yi wə. **23** Mbɛiŋ tsâ kwâ
dzâ waiŋ na’ wimbum, mbɛiŋ kûm yi, ka bukumbɛiŋ dziki
bə laŋ, **24** kɔm waiŋ wuŋ wələ nì kpi, wi fiəni yɔmmi. Wi
nì laka, wi fiəni tumbuku.’ Ayakadəiŋ, bɔ ka yisi i laŋki.
25 Gia yələ nì num lə, waiŋ wi ninshiŋ num i chwa. Jəbi
wə wi nì kwɛki dzəki i buku kɔmsi dzə i dzu, wi wɔkɔ
biɛiŋ bi kwuŋni jumi bəni biŋ. **26** Wi bɔɔŋ mi wibɔ wi
nɔm widɔkɔ bikə a, a num nə, bə biŋki fa? **27** Wi chukuli i
wi a, ‘Waiŋnah si fiəni dzə daiŋ. Ayakadəiŋ, ba wimbɛiŋ
ka kum dɔmi ki na’ kimbum, kɔm wi si yɛiŋ waiŋnah wi
num wiwɔm chu ləkə.’ **28** Wi wɔkɔ yaka shɔm ka bɔkɔ lɔ
wi, wi ka nəiŋ i liə dzu. Ba wi buku tsə ka tsaki wi a wi
lîə a dzu. **29** Ayakalə, wi chukuli i ba wi a, ‘Tsɛ̂iŋ, mih ni
nɔmki i wɔ ka mfa i jía yələ wə yichi, mih ka num nəiŋ i
fə gia ya yidɔkɔ. Wɔ ka num nya mih na bəh waiŋ bii a,
mih laŋki buku nsɛ́iŋ yiŋ. **30** Waiŋ wa wələ, wə wi nì tsə
bəkəli biɛiŋ bia bəh bəkaŋa bə təkəlini, jəbi wə wi si dzə,
wɔ ka tsə kwa waiŋ na’ wimbum ka kum kɔm wi.’ **31** Ba
wi chukuli i wi a, ‘Waiŋ wuŋ, buku wɔ shi kɔ a fa jəbi
wichi, biɛiŋ bichi biə mih kaŋaki akɔ mbia. **32** Ayakalə, yi
si ndzɔŋki lə, a bə lâŋki kɔm waiŋnah wələ nì kpi lɔ, wi
fiəni yɔmmi, wi nì laka, wi fiəni tumbuku.’”

16 Jisɔs chu dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Mi wi kpɔ
widɔkɔ nì kaŋaki lə waiŋ wi wi nɔm, wi nì jiə a wi tsɛ̂iŋki

mbum bi. Wi ka dza wəkə a, waiŋ wi wi nəm wə bəkəliki
lə kpə wi. **2** Wi ka bəəŋ waiŋ wi nəm wiwə, bikə i wi
a, ‘Yələ kə yinaiŋ gia mih wəkəki kəm wə lə a? Bâkti
biŋwakti bichi biə wə nyakaki kpə wuŋ yɛiŋ, wə dzâ fîəni
nyâ i mih. Kəm wə ni chu nəmki kə i mih.’ **3** Waiŋ wi
nəm wiwə tsə num kwaka a, ‘Si tikwili wuŋ kəŋŋki mih i
nəm wə, mih ni fə dəiŋ a? Si mih kə mih kaŋa kə ŋga i
nəmki bəh dzəkə, mih chu ŋgəmni i nywaki.’ **4** Wi ka fiəni
kwaka a, ‘Mih kiə lə gia yə mih ni fâ, i jəbi wə wi kəŋŋ
mih i nəm wə, mih kaŋaki lə nsɛ́iŋ yə yi kə i dzə mih i bə
dzu.’ **5** Ayakadəiŋ, wi ka bəəŋ bəni bà bə ni kaŋaki fwa
yi tikwili wi wimu wimu, wi ninshiŋ dzə wi bikə i wi a,
‘Wə gəmki tikwili wuŋ dəiŋ?’ **6** Wi chukuli a, ‘Akə bibeli
bimiə bimbum gbi.’ Ayaka wi dzaka a, ‘Kô kiŋwakti ki fwa
kələ nûm kuku wakli, kwûni nyâka a mbaŋshi.’ **7** Wi fiəni
bikə i widəkə a, ‘Wə gəmki ŋ'wa dəiŋ na?’ Wi chukuli
a, ‘Akə biba bigəŋ gbi.’ Ayaka wi dzaka a, ‘Kô kiŋwakti
ki fwa kələ kwûni nyâka a biba mbaŋnyani.’ **8** Tikwili
wi waiŋ wi nəm wələ nì yɛiŋ si wi finiki bəh wi yaka,
ka kəksi wi a wi ni fifi lə.” Jisəs ka kaasi a, “Bəni bə fa
kuku fifiki i gia yə bə fəki tsə si bəni bə baiŋni fifiki i gia
yibə yi baiŋni wə. **(aiōn g165)** **9** Ayakadəiŋ, mih fukuki i
mbɛiŋ a, mbɛiŋ dzôki mbum bimbɛiŋ bi fa kuku, i kwaki
nsɛ́iŋ yɛiŋ, ka jəbi wə bi bi kaa, Nyə bi ka dzə mbɛiŋ i wi
dzu i di biə mbɛiŋ bi numki jəbi wichi. **(aiōnios g166)** **10** Mi
wə wi kiəki kə i təkni bəh fiɛŋ finchiŋ, wi kəkə i təkni
tə bəh fiɛŋ fimbum. Ayaka mi wə wi fəki kimfikili i gia
yi nchiŋ wə, wi kələ i fəki tə kimfikili i yimbum wə. **11**
Si mbɛiŋ kəkə təkni bəmbum bi fa kuku, a ni nya ndə

mbɛiŋ mbum bi ŋkɔŋ a? **12** Mbɛiŋ kabə kiəki kə i təkniki
bəh biɛiŋ bi bəni bədɔkɔ, ma ndə ni nya mbɛiŋ bəh fiə fi
kɔ fimbɛiŋ a? **13** Waiŋ wi nɔm kɔkə i nɔ̂mki i bətikwili
bəfa. Yi kabə num yakadəiŋ, ma wi ni baiŋŋki widɔkɔ wi
kɔŋ widɔkɔ, yudɔkɔ, wi ni wɔkɔki i widɔkɔ nalə wi sɛiŋni
widɔkɔ. Mbɛiŋ kɔkə nɔmki i Nyɔ chu nɔm i kpɔ." **14** Si
Jisɔs dzaka yaka, Bəfalasi wɔkɔ gia yichi, ka yisi i suŋuki
wi, kɔm bɔ nì kɔŋki kpɔ nalə. **15** Jisɔs ka dzaka i bɔ a,
"Akɔ mbɛiŋ bələ bà mbɛiŋ chusiki gwu a mbɛiŋ kɔ bəni bə
ndzɔŋni i bəni nshiŋ, ayakalə Nyɔ kiə gia yichi yə yi kɔ i
shóm yimbɛiŋ wə. Mbɛiŋ kiəki a gia yə bəni kɔksiki a, akɔ
gia, akɔ yə Nyɔ tsɛiŋki yi nyɛŋ i wi." **16** Jisɔs chu dzaka a,
"A nì kɔ i kikpu wə, bə nì laniki num bənchi bə Muses bəh
gia yə bəni bə ntum bə Nyɔ nì nyakaki. Ayakalə, i yisi si
Jɔn nì dzə, bə ka fuku num ntum wi ndzɔŋni kɔm ŋkuŋ bi
Nyɔ. Mi wichi ka jwɔki i liə kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə. **17**
Yi bəniki alə i bəəli bəh nshwaiŋ i dza nyə, yi bəniki kə i
fidzəkəni fi Kiŋwakti ki Bənchi i bi laka kilələ. **18** Yi kɔ a,
mi ka bee kpə wi, dzɔ widɔkɔ, ka nɔki bəh wi, yaka wi fə
chu. Mi ka dzɔ miŋkpaŋa wə wi buku i mi widɔkɔ dzu,
yəmaka numki a wi dzɔ kpə mi." **19** Jisɔs ka dza chu dzaka
a, "Mi wimbum widɔkɔ nì kɔlə, wi lafi gwu bəh bəmbuŋ
bə kpɔ wi ləkəli bɔ ndzɔŋ nalə, dzi kidəəŋ ki chɔkɔ bichi.
20 Mi wi kifuu widɔkɔ num fɛiŋ, yɛli wi num Lasalus. Wi
num biəkə kwa gwu yi yichi. Bə nì dzəki jiəki wi i shiki
i dzaka ki mbaiŋ ki mi wimbum wə mə, **21** wi wɔkəli a
yuwidɔkɔ jəbi wə wi ni dziki, biɛiŋ biə bi ni bɛsiki ma
ŋgaiŋ ni bəŋyiki dziki. Si wi nì nɔki fɛiŋ yakadəiŋ, bíə dzə
chu mɛni kaasi lɔ biəkə yi. **22** Aka numki i jəbi widɔkɔ

wə, mi wi kifuu wə kpi, bəchinda bə Nyɔ dzə giŋ wi, ka
tsə jiə i di bindzɔŋni wə i kɔmsi i Ablaham wə. Ayaka
mi wi kpɔ wə ni kpi tə bə ləə wi. 23 Wi tsə num i tumi
ki bəni bə kpili wə, wi ka numki fɛiŋ i ŋgəkə wimbum
wə. Wi dza lɔɔ dzəkəh, yɛiŋ Ablaham nanu bəh Lasalus, i
wi kpəŋ. (Hadēs g86) 24 Wi bɔɔŋ tsə a, 'Ba Ablaham, kwâsi
nshɛiŋ i mih, wɔ fâaŋ dzâ Lasalus, wi ləkə waiŋkpaŋ wi
i mwi mə i dzâ dâsi kindəŋ kəŋŋ yɛiŋ. Mih kɔ i nshili
wimbum wə fa i gbuku wələ mə.' 25 Ablaham chukuli
mfih a, 'Waiŋ wuŋ, kwaka jəbi wə wɔ nì kɛiŋki i mbi. Wɔ
nì kaŋaki lə biɛiŋ bindzɔŋni bichi i jəbi wiwɔ, Lasalus
nì yɛiŋki mfih num ŋgəkə. I liə akɔ Lasalus wə, wi kɔ i
ndzɔŋni mə, wɔ num i nshili wə. 26 A kɔkə shəŋ a yələ.
Kîə a fəŋ kimbum kɔ num bə kɛiŋsi jiə, kə mi kɔkə i dza fa
i daŋsi dzə i wɔ wə fɔkɔ, yi kəbi tə i mi i dza fɔkɔ i daŋsi
dzə fa i buku wə.' 27 Mi wimbum wə chu tsa a, 'Mintee
Ba, fâaŋ Lasalus i kwili wibuku wə. 28 Mih kaŋaki bwa bə
nih bəŋ bəte, a wi tsə kîŋ i bɔ ka bɔ bi ma dzâ tə i di bi
ŋgəkə biələ wə.' 29 Ablaham chukuli mfih a, 'Bwa bə nah
kaŋaki lə biŋwakti bi Muses, bəh biə bəni bə ntum bə Nyɔ
nì nyaka, bɔ wôkəli gia yə bi dzakaki.' 30 Mi wi kpɔ wə
nəiŋ dzaka a, 'Aayi Ba Ablaham, yi kɔ a mi widəkɔ dza i
kpi wə, wi tsə fuku i bɔ ka bɔ wəkɔ, ma bɔ kwuni shɔ́m
yibɔ.' 31 Ablaham chukuli i wi a, 'Bɔ ka nəiŋ i wəkɔ gia yə
biŋwakti bi Muses bəh bəni bə ntum bə Nyɔ dzakaki, bɔ
kɔkə i wəkɔ tə na yə mi wə wi dza i kpi wə dzakaki.'"

17 Jisɔs dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, "Gia yə yi taaŋki bəni
bɔ fə chu bi lansi baaŋ kə i dzə. Ayakalə, ŋgəkə kɔ i mi wə
wi bi dzəki bəh gia yiwɔ, a bəni gbɔyiki i chu wə. 2 Yi ni

ndzɔŋki a bə shû shâŋsi nəkə wimbum i məkə ki wəmaka
mi, bə chîni shî wi i kinchwɔ kimbum wə, tsə a wi fəki
bwa bələ gbɔyiki i chu wə. 3 Jəbi wə mbɛiŋ kɔ, mbɛiŋ ka
tôkniki bəh gwu yimbɛiŋ. Jəbi wə waiŋnah fə gia yichu i
wɔ, dzâka i wi. Wi ka kwuni, wɔ dâlinya wi. 4 Na yaka wi
kabə fəki gia yichu i wɔ kiŋkani nanitaŋ i chəkɔ wə, jəbi
wə wi fəki ka fiəniki dzəki kwuŋki kaŋ a ŋgaiŋ si gbɔ, wɔ
kaŋaki i dâlinyaki wi." 5 Bwa bə Bah bə ntum ka dzaka
i wi a, "Kpɛ̂iŋsi kimbum kibuku ki ləkə ndzɔŋ." 6 Bah
chukuli a, "Asi kɔ a mbɛiŋ kaŋaki kimbum ki sɛiŋni aka
fintam fi ntɔtɔ, ma mbɛiŋ kɔlə i dzaka i kpɛiŋ wimbum
wələ a wi mûku i gaaŋ wə, i tsâ nûm i kinchwɔ kimbum
wə, ma wi ni wəkɔ i mbɛiŋ. 7 Mbɛiŋ dzô a, mi wimu i
mbaŋ wimbɛiŋ wə, kabə kaŋa waiŋ wi wi nɔm, wi shi
nɔm i khə, yudəkɔ wi təkni bəh shwáŋ. Jəbi wə wi kwɛ
dzə, wɔ kɔlə i dzaka i waiŋ wi nɔm wiwɔ a, wi dzâ dzô
biɛiŋ bi bidzini ma wi num dzî a? 8 Yi məŋ ayaka. Gia yə
wi kɔ dzaka akɔ a, kɔmsi tsâ kwûni bəmbuŋ ba, ma wɔ fâ
biɛiŋ biŋ bidzini, ma wɔ dzâ bəh bi, ma wɔ kɛ̂iŋsi gwu ya
wɔ wɔ̂kəliki i jəbi wə, ŋgaiŋ ni dzi, ŋgaiŋ mu kaasi, ka wi
juŋni biɛiŋ wi tsə dzi a? 9 Wɔ kɔlə i dzaka i waiŋ wi nɔm
wiwɔ a, kiyəŋni ka, kɔm wɔ fə gia yichi yə mih si dzaka?
10 Yi kɔ a liŋ asi yimbɛiŋ kɔ. Jəbi wə mbɛiŋ fə kaasi nɔm
wə bə si nya i mbɛiŋ, mbɛiŋ dzaka a, 'Buku kɔ shəŋ a
bwa bə nɔm, buku fə nɔm wibuku.'" 11 Si Jisɔs nì tsəki
i Jɛlusalɛm, wi ka tsə dzəh i ji bi kimbu ki Samalia bəh
ki Galili wə. 12 Si wi tsə liə i kwili widəkɔ wə, bənyuku
bədəkɔ jwəfi bɔ gwɛiŋ bəh jwɛiŋ yi kumyini, bɔ yɛiŋ wi
kɛiŋ i dzəh yi dəəŋ, 13 ka bɔɔŋ bəh ja yiləkəli a, "Jisɔs Tii

wi bəni, kwâsi nshɛiŋ i buku wə.” **14** Si Jisəs nì yɛiŋ bɔ,
dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ tsâ chûsi gwu yimbɛiŋ i bətii mfə
gia.” Si bɔ nyə bá tsə, jwɛiŋ yibɔ kaa, bɔ baiŋ a kɛiŋ a
dzəh. **15** Mi wimu i bɔ kintəəŋ yɛiŋ a ŋgaiŋ si bɔnih, wi ka
fiəni dzə i Jisəs ka yaksi Nyɔ nalə. **16** Si wi dzə, ka gbɔ
i Jisəs nshiŋ nya kiyəŋni i wi. Ayaka mi wiwɔ nì kɔ mi
wi Samalia. **17** Jisəs dzaka a, “Bəni si kɔ jwəfi bà mih si
chuku bɔ bɔnih ka baiŋ, bədəkɔ bà bwukə kɔ faiŋ na? **18**
Yaka kɔ mi widəkɔ i bɔ ka yɛiŋ dəkə a wi kɔlə i fîəni dzâ
nyâ kiyəŋni i Nyɔ, a kəbi a mi wi dzəni wələ a?” **19** Jisəs
ka dzaka i wi a, “Dzâ wɔ tsâki mfia. Shɔm yə wɔ jiə i mih,
yi fə wɔ bɔnih.” **20** Bəfalasi bədəkɔ ka bi dza bikə i Jisəs a,
ŋkuŋ bi Nyɔ bi dzə yibwiŋ na? Wi chukuli i bɔ a, “Ŋkuŋ bi
Nyɔ bi dzə kə bəh kinchəsi kə ki bi chusiki i mbɛiŋ. **21** Mi
widəkɔ kəkə wə wi bi dzakaki i mbɛiŋ a, ‘Mbɛiŋ tsêiŋ,
bə Nyɔ lə wi sakaki fa,’ Na a, ‘Bə Nyɔ yaka wi sakaki fi.’
Mbɛiŋ wôkəli ndzəŋ, ŋkuŋ bi Nyɔ kɔ i kintəəŋ kimbɛiŋ
wə.” **22** Wi ka fiəni dzaka lɔ i bwa bu bə mbaŋ a, “Jəbi bi
dzə lə wə mbɛiŋ bi nəŋki i yɛiŋ mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi a
i chəkɔ bimu shəŋ, mbɛiŋ kəbi i chu yɛiŋ i wi wə. **23** A bi
numki i jəbi wiwɔ bəni bədəkɔ bi dzakaki lə a, ‘Mbɛiŋ
tsêiŋ, bə wi yaka fi,’ Na a, ‘Mbɛiŋ tsêiŋ, bə wi lə fa.’ Bə ka
dzakaki yakadəiŋ i mbɛiŋ kîə mbɛiŋ bi bîəli kə bɔ na i
tsə tsɛiŋ. **24** Mbɛiŋ kiə asi dzaŋ si mwaiŋ i bɛiŋ lə mwaŋ
bimbu bi mbi binaa bichi baiŋ lə mwaŋŋ bəni bəchi yɛiŋ,
akɔ ayaka si bəni bəchi bi yɛiŋ mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i
chəkɔ biə wi bi fiəni dzəki. **25** Ayakalə, si wi bi fiəni dzəki,
wi bi yisi yɛiŋ lə bəŋgəkə bəduli, i tsə kaasi, ma ŋgɔkɔ wi
liə wələ bi məŋni wi. **26** Asi yi nì kɔ i jəbi wi Nɔa wə, lə

yi bi numki i jəbi wi Waiŋmi wə. **27** Bəni nì dziki lə, bɔ
mu, bəni dzɔ bəkaŋa, bənyuku bəh bəkaŋa nì nyaki lə
bwa bəbɔ i bəni i dzɔki, i tsə buku i chɔkɔ biə Nɔa nì liə i
ŋgwuki mə, ayaka mwi nì buku dzə laksi bɔ bəchi. **28** Yi bi
numki a liŋ asi yi nì kɔ i jəbi wi Lɔt wə. Bəni nì dziki lə, bɔ
mu, fə shi yibɔ, nɔm kikhə, chu mwəm júŋ. **29** I chɔkɔ biə
Lɔt nì buku i Sɔdɔm, Nyɔ ka shisi gbuku i bɛiŋ, wi ka shiki
dzəki bɛli aka miŋkaiŋ migbuku, wi shi dzə kaasi bəni bə
Sɔdɔm bəchi. **30** Yi bi num a liŋ asi yi bi numki i chɔkɔ
biə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi tum buku. **31** A bi numki i
chɔkɔ biwɔ wə, mi wə wi kɔ i fwu wi juŋ wə bəh biɛiŋ bi
i dzu, wi bi chu fiəni shî lîə kə i dzu a wi dzô bi. Yi bi
numki a liŋ tə, i mi wə wi kɔ i chwa, wi bi chu kwê kə a wi
tsâ dzô biɛiŋ bi. **32** Mbɛiŋ yiŋti gia yə yi nì num bəh kpə
Lɔt. **33** Mi wə wi nəŋki i tɔkni bəh kiŋ'waka ki a ki ma
lâka, wi bi laksi lə ki. Mi wə wi laksi kiŋ'waka ki, wi kɛiŋsi
jiə ki. **34** Mih dzakaki i mbɛiŋ a, a bi numki nchɔkɔ biwɔ,
bəni bəfa bi nɔki i naŋ bɛiŋ, ma bə bi dzɔ wimu, widɔkɔ
baŋ. **35** Bəkaŋa bəfa bi gɔkɔki nyəə i nəkə bɛiŋ, bə bi dzɔ
wimu, widɔkɔ bâaŋ. [**36** Bənyuku bəfa bi numki i chwa,
bə bi dzɔ wimu, widɔkɔ bâaŋ.]" **37** Bwa bu bə mbaŋ ka
bikə i wi a, "Bah, gia yiwɔ bi numki, num i faiŋ na?" Wi
chukuli num bəh ndi a, "Mbɛiŋ kîəki a di biə kiŋkpili ki
fiɛŋ kɔ, akɔ di biə bəŋguluŋ si juŋni."

18 Jisɔs ka ti ndi widɔkɔ, i bwa bu bə mbaŋ a bɔ ki bôh
kə i tsâki jəbi wichi. **2** Wi dzaka a, "Mi wi sakani bənsaka
widɔkɔ nì kɔ i kwili widɔkɔ wə, wi lwa kə Nyɔ, nabə i
tsɛiŋ mi a wi kɔ fiɛŋ fidɔkɔ. **3** Kpə ŋkwu widɔkɔ num tə i
kwili wiwɔ wə. Wi nì shiki tsəki jəbi wichi wi kwuŋ kaŋ i

mi wə wi sakani bənsaka dzaka i wi a, ‘Gâmti mih ma wɔ
tâiŋ nsaka wuŋ wələ mih kaŋaki bəh mi wələ wi baiŋŋki
mih lə.’ **4** I jɔbi wi dəəŋ wə mi wi sakani bənsaka wə jiə
kə tunni ki i gia yə kpə ŋkwu wə dzakaki. Wi baaŋ a shiki
tsəki a fɛiŋ, i jum wə mi wi sakani bə bənsaka wiwɔ, ka bi
kwaka i gwu yi a, ‘Namana yaka mih lwaki kə Nyɔ, mih
tsɛiŋ dzə́kəh yi mi yi kpɛiŋni kə i mih, **5** ayakalə si kpə
ŋkwu wələ nyaki ŋgəkə i mih lə, mih ni yɛiŋ lə a, mih
ki sakaki nyaki lə nsaka wi wələ, a kɔbi yaka ma wi ni
shiki dzəki nyaki ŋgəkə i mih, ma mi ni kpi i wi kaŋ.’”
6 Si Bah ti ndi wiwɔ yakadəiŋ, ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ
wɔ̂kɔ gia yə mi wə wi sakaki kə bənsaka chəŋ si wi nì
dzaka. **7** Si wi nì gamti kpə ŋkwu wiwɔ yaka, yaka kɔ Nyɔ
tə bi bɔŋ gamti kə mbu bəni bà wi nì sabibwili, bəh bà bɔ
dəki i wi nchəkɔ bəh nshi a? Ma wi bi chu guku gwu a? **8**
Mih fukuki i mbɛiŋ a Nyɔ bi təiŋ lə nsaka wibɔ na ma wi
məti. Ayaka mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi fiəni dzəki, wi bi
yɛiŋ lə bəni fa kuku num bɔ jiə shɔm yibɔ i Nyɔ wə a?” **9**
Jisɔs dza fiəni ti ndi widəkɔ a num i bəni bà bɔ ni yɛiŋki
gwu yibɔ a bɔ kɔ bəni bə chəŋ, nyɛŋsi bəni bədəkɔ. **10** Wi
dzaka a, “Bəni bədəkɔ bəfa nì yaka tsə liə i juŋ yi fəni yi
gia wə i tsa. Mi widəkɔ nì kɔ mi wi Falasi, widəkɔ num mi
wi kwani kiŋwakti. **11** Bɔ tsə liə, mi wi Falasi wə tsə num
mfih wi mbəŋ tsa a, ‘Nyɔ, mih nyaki kiyəŋni i wɔ kɔm
mih kɔkə ka bəni bədəkɔ. Mih bukuki kə bəh dzə́kəh i
biɛiŋ wə. Fə kə kimfikili, biəli kə bəkaŋa bə bəni. Mih
kɔkə na ka mi wi kwani kiŋwakti wəyaka. **12** Mih si bam
lə dzaka kaŋ yifa i shi wə. I biɛiŋ biŋ bichi biə mi kaŋaki,
mih si nya lə fimu i jwəfi kintəəŋ i wɔ.’ **13** Ayakalə, mi wi

kwani kiŋwakti wə nì num mfih i dzəh yi dəəŋ, wi nəki
giŋsi kə shi bi i tsɛiŋ i bɔɔli bɛiŋ, wi chuŋsi fwu wi, ka
kwumi tsɛiŋ tsa a, ‘Ɔ Nyɔ, kwâsi nshɛiŋ i mih, kɔm mih
kɔ mi wichu.’” **14** Si Jisɔs ti ndi wiwɔ yaka, ka dzaka a,
“Mih nəŋki i fuku i mbɛiŋ a, mi wi kwani kiŋwakti wələ
nì buku ka bə shi tsə i wi dzu wi num chəŋ bəh Nyɔ, a
kəbi ka mi wi Falasi wəyaka. Yi kɔ a liŋ i mi wichi wə wi
yaksiki gwu yi, bə bi shisi lə wi, mi wichi wə wi shisiki
gwu yi, bə bi yaksiki lə wi.” **15** Bəni dza ka dzəki bəh bwa
bənchiŋ i Jisɔs a wi kɔm bɔ. Si bwa bu bə mbaŋ nì yɛiŋ
yaka, ka kaŋyiki bɔ. **16** Ayakalə, Jisɔs bɔɔŋ bwa bəwɔ a bɔ
dzəki, ka dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Mbɛiŋ bêe ma bwa
bənchiŋ bəwɔ dzâki i mih. Kiə mbɛiŋ ki kâŋyi kə bɔ, kɔm
ŋkuŋ bi Nyɔ kɔ num i bəni ka bələ. **17** Mih fukuki ŋkɔŋ
i mbɛiŋ a, mi wə wi ka dzô dəkə ŋkuŋ bi Nyɔ ka waiŋ
wi nchiŋ wələ, wi məŋ i bi liə i bi wə.” **18** Mi wimbum
widəkɔ bikə i Jisɔs a, “Mi wi lanini wɔ wə wɔ kɔ mi wi
ndzɔŋni, gia yə mih kaŋaki i fâ ka mih kaŋa nəni kə ki bi
tsə kaa kə, kɔ na nə a?” **(aiōnios g166)** **19** Jisɔs bikə i wi a,
“Wɔ bɔɔŋ mih a mi wi ndzɔŋni kɔm nə? Mi widəkɔ kɔkə
wə wi ndzɔŋki. Akɔ a Nyɔ shəŋ wə wi ndzɔŋki. **20** Ntə wɔ
kiəki lə bənchi bə Nyɔ bà bɔ dzakaki a, ‘Kiə wɔ ki nô kə
bəh kpə mi, kiə wɔ ki wɔô kə mi, kiə wɔ ki chwô kə, kiə
wɔ ki bêeŋ kə nsaka wi ntəkə’, bəh wə a, ‘Wɔ kôksi ba
wa bəh nih wa?’” **21** Wi chukuli a, “Bənchi bələ bəchi kɔ
mih nì yisi i jiəki mih kɛiŋ waiŋ sumi.” **22** Jisɔs ni wəkɔ
yakadəiŋ, dzaka i wi a, “Ayaka gia yimu kɛiŋki lə yə yi
baaŋ ka wɔ fə. Tsâ tâŋni biɛiŋ bia bichi, wɔ gâa kpɔ wiwɔ
i bəni bə kifuu, ma wɔ bi ka kwati mbum num i tumi ki

Nyɔ wə. Wɔ ka fə yakadəiŋ, wɔ bîəli mih.” **23** Wi wəkɔ
yakadəiŋ, gwu kpi wi, kɔm wi nì kaŋaki lə mbum nalə. **24**
Jisɔs tsɛiŋ wi lə, ka dzaka a, “Yi ləkəki lə i mi wimbum
i liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə. **25** Yi ləkəki lə na bəh ŋga i mi
wimbum i liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə, tsə si yi ləkəki i kikum
i liə i dzəŋə yi nsala wə.” **26** Bəni bà bɔ nì wəkɔ yi, ka
bikə a, “Yi kabə num yakadəiŋ, ma ndə bi lansi bɔiŋ a?”
27 Jisɔs chukuli a, “Gia yə yi kɔ i gaka bəni i fə yi kɔkə i
gaka Nyɔ i fə.” **28** Bita dzaka i wi a, “Tsɛ̂iŋ, buku bee biɛiŋ
bibuku, ka biəliki wɔ.” **29** Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mih fukuki
ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi widəkɔ kɔkə wə wi bee kwili wi, nabə
kpə wi nabə bwa bə nih wi, nabə ba wi bəh nih wi nabə
bwa bu kɔm bə ŋkuŋ bi Nyɔ, **30** wə wi bi baaŋ i kwati
bəni, bəh biɛiŋ biduli i jɔbi wi liə wələ wə tsə biə wi nì
bee, i jɔbi wi dzəni wə wi bi baaŋ kə i kwati nɔni kə ki bi
tsə kaa kə.” **(aiōn g165, aiōnios g166)** **31** Jisɔs ka dza dzɔ bwa
bu bə mbaŋ bà jwəfi ntsɔ bəfa bəh bɔ baka gwu. Wi dzaka
i bɔ a, “Mbɛiŋ wôkəli, bukumbɛiŋ si yaka tsə i Jɛlusalɛm
jɔbi wə bukumbɛiŋ ni yaka liə fɛiŋ, gia yichi yə bəni bə
ntum bə Nyɔ nì nyaka kɔm mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi ni
dzə kpɛiŋ. **32** Yi ni ka num a bə ni nya lə wi i kaŋ yi bəni
bə dzəni wə, bɔ suŋu wi, bə tɔyi wi, bə chuhyi mindzəŋ i
shi bi wə. **33** Bɔ ni twɛiŋ wi bə ŋgaŋa, bə wɔɔ wi, a ni num
i kaŋa yitali wə, wi ni dza i kpi wə.” **34** Jisɔs dzaka yaka, yi
fumsi bɔ, bɔ nəki wəkɔ kiə kə a wi dzakaki a nə, kɔm gia
yidəkɔ nì fə a bɔ ma kiə. **35** Jɔbi wə Jisɔs nì kɔmsiki tsəki i
kwili wi Jɛliku wə, kimfəkə kidəkɔ num i dzəh kpəŋ nywa
biɛiŋ. **36** Wi wəkɔ si mbaŋ wi bəni nì kɔmki tsəki, wi ka
bikə a, a numki dzəki nə? **37** Bɔ chukuli i wi a, akɔ Jisɔs

wi Nasali wi tsəki. **38** Wi ka yisi i wiliki a, “Jisɔs, waiŋ
Ŋkuŋ Dɛbit, kwâsi nshɛiŋ i mih.” **39** Bəni bà bɔ nì tsəki i
ninshiŋ wam kaŋyi wi dzaka a wi bâŋ. Ayakalə, wi chu
fiəni wam na bəh ŋga a, “Waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit, kwâsi nshɛiŋ i
mih.” **40** Jisɔs ka num, ka dzaka a bə dzâ bəh wi. Bə dzə
bəh wi, Jisɔs bikə i wi a, **41** “Wɔ nəŋki a mih fâ nə i wɔ a?”
Wi chukuli a, “Bah, fâ ma mih yêiŋki.” **42** Jisɔs ka dzaka i
wi a, “Yêiŋ, shɔm ya yə wɔ jiə i mih, yi fə lɔ dzə́kəh ya
baiŋ.” **43** Akisəkə i jɔbi wiwɔ wə, wi ka fiəni yisi i yɛiŋki
di. Wi dza ka biəli Jisɔs, chɔŋyi Nyɔ. Bəni bəchi bà bɔ nì
kɔ fɛiŋ yɛiŋ yaka, ka nya kiŋkɔksi i Nyɔ.

19 Jisɔs nì tsə liə i kwili wi Jɛliku wə, ka tsəki daŋsiki. **2**
Mi widɔkɔ num fɛiŋ yɛli wi num Sakiɔ, a num fwu wi
bəni bà bɔ nì kwaki kiŋwakti, wi num tə tii kpɔ. **3** Wi
bə nəŋ i yɛiŋ Jisɔs si wi tsəki. Ayakalə, yi gaka wi kɔm
wi ni juliki lə, num mbaŋ wi bəni nì kɔ bɔ baŋ wi. **4** Wi
ka yɔkɔ tsə i ninshiŋ, ka tsə yaka i kpɛiŋ widɔkɔ bɛiŋ, i
yɛiŋ Jisɔs si wi tsəki, kɔm wi nì kaŋaki i tsə dzəh fɛiŋ. **5**
Jisɔs ka tsə buku fɛiŋ, lɔɔ yaka dzəkəh yi i bɛiŋ ka yɛiŋ ka
bɔɔŋ “Sakiɔ, shî dzâ wakli, kɔm mih kaŋaki i nɔ i wɔ dzu
daiŋ.” **6** Wi ka kɔmsi shi i kpɛiŋ wiwɔ wə, ka dzɔ Jisɔs bəh
kinsaŋli. **7** Bəni bəchi bà bɔ nì yɛiŋ si Jisɔs nì tsəki bəh
wi ka yisi i shwiŋyiki dzakaki a, “Mi wələ tsəki i tsə nɔ
bəh mi wichu.” **8** Bɔ tsə num, Sakiɔ ka dza num i bɛiŋ ka
dzaka i Jisɔs a, “Bah, tsɛ̂iŋ yɛ̂iŋ, mih ki gaaliki lə biɛiŋ
biŋ i fintəŋ mih nya i bəni bə kifuu. Aka num a, mih nì
fə kimfikili i mi widɔkɔ, mi ni fiəni nya kiŋkani kinaa i
wi.” **9** Jisɔs wɔkɔ yakadəiŋ, ka dzaka i wi a, “Daiŋ mbɔiŋ
dzə lɔ yaa dzu i bəni bələ, kɔm tikwili wələ kɔ tə waiŋ

Ablaham. **10** Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi nì dzə i nəŋ num
bəni bà bɔ laka, bəh i bwili bɔ.” **11** Si bəni nì wəkəliki si
Jisɔs nì dzakaki gia yələ, wi ka dza kini tsə ninshiŋ ti ndi
widəkɔ i bɔ, kɔm a nì baaŋ a twɛsi i wi i liə i Jɛlusalɛm,
bəni nì kwakaki a, jəbi widəkɔ Nyɔ si num i yisi i sakaki
ŋkuŋ bi. **12** Wi dzaka a, “A nì kɔ jəbi widəkɔ, waiŋ ŋkuŋ
widəkɔ nì bee tumi kibɔ ka tsəki i tumi ki dzəh yi dəəŋ
wə a bə tsâ tôm wi i ŋkuŋ, ka wi ni fiâni dzâ sâkaki ŋkuŋ
bi. **13** Si wi nì nəŋki i nyə, wi bɔɔŋ bwa bu bə nɔm jwəfi,
ka gaa kpɔ i bɔ kiba kiba, dzaka a, ‘Mbɛiŋ kô mbɛiŋ bâaŋ
fâki shi yɛiŋ, i tsə buku i jəbi wə mih bi fiəni dzə.’ **14** Wi
ka nyə, ayakalə bəni bə tumi kiwɔ nì baiŋŋki wi nalə. Bɔ
ka baaŋ faaŋ bəni i wi jum a bɔ tsâ dzâka a bɔ kɔŋki kə a
mi wiwɔ nûmki ŋkuŋ wibɔ. **15** Bə tsə tɔm a wi tɔmni. Wi
ka fiəni i jum wə, ka bɔɔŋ bwa bu bə nɔm bà wi nì gaa
kpɔ wə i bɔ a ŋgaiŋ yɛiŋ mbee wə bɔ nì baaŋ ka fəki shi.
16 Wi ninshiŋ nì dzə dzaka a, ‘Tikwili, kiba ka ki kpɔ kə
wɔ nì nya i mih, mih baaŋ ka kwati mbee yɛiŋ biba jwəfi.’
17 Wi wəkɔ ndzɔŋni, ka nya kiyɔŋni i wi ka dzaka a, ‘Wɔ
kɔ waiŋ wi nɔm wi ndzɔŋni. Si wɔ nì baaŋ ka kiə i tɔkniki
bəh fiɛŋ finchiŋ nalə, mih ni jiə lə wɔ a wɔ sâkaki bidi
jwəfi.’ **18** Ayaka wi kɔmsini dzə dzaka a, ‘Tikwili, kiba ka
ki kpɔ kə wɔ nì nya i mih, mih nì baaŋ ka kwati mbee yɛiŋ
biba bite.’ **19** Wi dzaka i wi a, ‘Mih jiə wɔ, a wɔ sâkaki bidi
bite.’ **20** Waiŋ wi nɔm widəkɔ wə nì dzaka mfih a, ‘Tikwili,
kiba ka ki kpɔ kələ fa, mih nì baaŋ ka kaŋa i kinchumni
kimbuŋ wə ka jiə. **21** Mih nì jiə kɔm wɔ kɔ mi wiləkəli,
mih lwa wɔ. Wɔ dzəki lə maka wɔ jiə, i jəbi widəkɔ wə wɔ
kəh maka wɔ gbɛli fiɛŋ.’ **22** Tikwili wə dzaka i wi a, ‘Wɔ kɔ

waiŋ wichu. Ndzaka wə wi bukuki i dzaka ka wə, akɔ wə
mih ni dzɔ i saka wɔ yɛiŋ. Wɔ nì kiəki a mih kɔ mi wi
ləkəli a mih dzɔki lə biɛiŋ maka mih jiə, a mih kɔhki lə
biɛiŋ maka mih gbɛli. **23** Wɔ nì kiəki yaka, a fə nə a wɔ
dzɔ kpɔ wuŋ i tsə jiə i juŋ yə bə jiəki kpɔ yɛiŋ wə, ka jɔbi
wə mih fiəni dzə ma mih ni dzə kwati mbee yɛiŋ?' **24** Wi
ka dzaka i bəni bà bɔ nì num kɔmsi i wi wə a, 'Mbɛiŋ dzɔ̂
kiba ki kpɔ kiwɔ i wi, mbɛiŋ nyâ i wə wi kaŋaki biba bi
kpɔ jwɔfi.' **25** Bɔ ka fiəni dzaka lɔ a, 'Tikwili, wi si kaŋaki
lə biba bi kpɔ jwɔfi.' **26** Wi dzaka a, 'Mih fukuki i mbɛiŋ a
mi wə wi kaŋaki biɛiŋ biduli bə ni kpɛiŋsi lə. Ayaka mi
wə wi kaŋaki kə, na fi twɛsi fiə wi kaŋaki bə ni dzɔ bwili
lə i wi. **27** I liə, bəni bà bɔ nì baiŋŋki mih, ka nəiŋki a
mih kɔkə i numki ŋkuŋ wibɔ, mbɛiŋ tsâ dzɔ̂ dzâ bəh bɔ
ma mbɛiŋ wɔ̂ɔyi i mih nshiŋ.'" **28** Asi Jisɔs nì dzaka gia
yiwɔ, ka dza bee bɔ i jum wə ka tsə i ninshiŋ i yaka tsə i
Jɛlusalɛm. **29** Jɔbi wə wi nì kɔmsi tsə i kwili wi Bɛtfajə bəh
wi Bɛtani wə wi nì kɔmsiki i ŋkwuŋ wi Ɔlif wə, wi ka faaŋ
bwa bu bə mbaŋ bədɔkɔ bəfa, **30** ka dzaka a, "Mbɛiŋ tsâ i
kwili wi ninshiŋ wəyaka wə, mbɛiŋ ni yɛiŋ waiŋ njakas
num bə shu, maka mi num yaka yɛiŋ bɛiŋ, mbɛiŋ shwâli
dzâ bəh yi fa. **31** Mi widɔkɔ ka bikə a mbɛiŋ shwaki yi kɔm
nə, mbɛiŋ chukuli a Bah kaŋaki lə nɔm bəh yi." **32** Bwa bə
mbaŋ bà tsə yɛiŋ gia yichi a liŋ asi wi si dzaka. **33** Jɔbi wə
bɔ nì shwaki waiŋ njakas wiwɔ, mi wə wi nì kaŋaki yi, ka
bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ shwaki waiŋ njakas wə kɔm nə a?" **34**
Bɔ chukuli a, "Tikwili nəŋki yi." **35** Bɔ ka dzɔ dzə bəh yi i
Jisɔs, jiə bəmbuŋ bəbɔ i njakas yiwɔ wə, ka yaksi Jisɔs i
yi bɛiŋ. **36** Si wi nì tsəki, bəni ka tɔkɔki bəmbuŋ bəbɔ i

dzəh, a wi tsə i yɛiŋ bɛiŋ. **37** I jəbi wə wi nì dzə buku, i
shiki tsəki i ŋkwuŋ wi Ɔlif wə, mbaŋ wi bəni bu bə mbaŋ
yisi ka wiliki yaksi Nyɔ bəh ŋga kɔm bə gia yi kaiŋyini
yichi yə bɔ nì yɛiŋ. **38** Bɔ ka wiliki dzaka a, "Nyɔ kɔ wi
bɔiŋsi Ŋkuŋ wə wi dzəki i yɛli wi Bah wə. Kimbɔiŋni kɔ i
bɛiŋ, kiŋkɔkni num ki Nyɔ wə bɛiŋ." **39** Bəfalasi bədɔkɔ
bà bɔ nì kɔ i mbaŋ kintəəŋ ka dza dzaka i Jisɔs a, "Mi wi
lanini, dzâka i bəni ba bə mbaŋ bələ a bɔ kpîchumi." **40**
Jisɔs chukuli a, "Mih fukuki i mbɛiŋ a, bɔ ka kpichumi, na
ma kitəh kələ ni wiliki." **41** I jəbi wə Jisɔs nì kɔmsi tsə i
Jɛlusalɛm, wi tsɛiŋ kwili wiwɔ lə, ka gbɔ mindəm, **42** ka
dzaka, "Ɔ Jɛlusalɛm, mbɛiŋ bələ si kiəki na gia yə yi kɔ i
dzə bəh kimbɔiŋni i mbɛiŋ wə i chɔkɔ bidaiŋ. Ayakalə, i liə
mbɛiŋ kɔkə i kiə dəkə. **43** Mbɛiŋ kiəki a jəbi bi dzə lə wə
bəni bəmbɛiŋ bà bɔ baiŋŋki mbɛiŋ bi dzə maa tali mbiaŋ
wi fiəli baŋ mbɛiŋ i fintəŋ. **44** Bɔ bi bəkəliki lə mbɛiŋ na
bəh bwa bəmbɛiŋ, shakyi júŋ yimbɛiŋ, na təh widɔkɔ bi
chu baaŋ kə i widɔkɔ bɛiŋ. Yi bi num yaka kɔm mbɛiŋ nì
kiəki kə jəbi wə Nyɔ bi dzə i mbɛiŋ." **45** Jisɔs tsə i tɔkɔ wi
juŋ yi fəni yi gia wə, ka yisi i kɔŋŋki bəni bà bɔ nì taŋniki
biɛiŋ fɛiŋ, **46** ka dzakaki i bɔ a, "Yi kɔ num bə nyaka a,
Nyɔ dzaka a, 'Juŋ yiŋ kɔ num juŋ yi tsani.' Ayakalə, mbɛiŋ
fiəni yi, yi chu 'Taa wi bəji.'" **47** Jisɔs bá shi wi lani bəni i
tɔkɔ wi juŋ yi fəni yi gia wə chɔkɔ bichi. Bətii mfə gia
bəmbum bəh bəni bà bɔ nì laniki bənchi bə Nyɔ bəh bəni
bəmbum bà fɛiŋ ka wɛɛliki i wɔɔ wi. **48** Ayakalə, bɔ nəki
kaŋa kə dzəh, kɔm bəni bəchi nì kɔ kɔmsi a Jisɔs wə, kɔm
bɔ nì kɔŋki kə a gia yə wi laniki, a yimu ma tsâ bɔ.

20 A num chəkə bidəkə, Jisəs num i juŋ yi fəni yi gia mə
wi lani bəni, chu fuku ntum wi ndzəŋni i bɔ kəm Nyɔ,
bətii mfə gia bəmbum, bəh bəni bà bɔ laniki bənchi bə
Nyɔ, bəh bəni bà bɔ sakaki tumi ki Bəju dzə, **2** ka bikə i wi
a, "Fûku i buku, mi wə wi nya ŋga biələ i wɔ a fâki gia
yələ a? A nya ndə ŋga biwɔ i wɔ a?" **3** Jisəs chukuli i bɔ a,
"Mih tə ki bikəki lə kimbikə i mbɛiŋ. Mbɛiŋ fûku mih i liə.
4 A nì nya ndə ŋga i Jən na ka wi jûliki bəni i bəkɔ a? Bi nì
nyə i bɛiŋ, ma a nì nya mi wiwəm a?" **5** Bɔ ka dzaka a bɔ
bɔ a, "Bukumbɛiŋ ka chukuli a, bi nì nyə i bɛiŋ, ma wi ni
bikə i bukumbɛiŋ a, aka fə nə a bukumbɛiŋ ma bum i Jən
a? **6** Bukumbɛiŋ ka chukuli a, a nì nya mi wiwəm, ma
mbaŋ wi bəni bələ fa ni tumyi bukumbɛiŋ bəh kitəh, kəm
bɔ bəchi nì bum ŋkɔŋ ŋkɔŋ a, Jən nì kɔ mi wi ntum wi
Nyɔ." **7** Ayakadəiŋ, bɔ ka chukuli a, "Buku kiəki kə mi wə
wi nì nya ŋga biwɔ." **8** Jisəs ka dzaka i bɔ a, "Yaka mih tə
ki fukuki kə i mbɛiŋ mi wə wi nya ŋga biwɔ i mih a mih
fâki gia yələ." **9** Jisəs ka yisi i tiki ndi widəkɔ i bəni a, "Mi
widəkɔ nì nəm khə wi mintam wə bə kɛiŋsiki mbih yɛiŋ.
Ka nya khə wiwɔ i bəni, ka nyə tsə i tumi kidəkɔ wə, i tsə
nɔ dzɔ fɛiŋ. **10** Jəbi wə bɔ nì kaŋaki i yisi ŋkəh dzə kpɛiŋ,
tii khə wiwɔ ka faaŋ waiŋ wi wi nəm, a wi tsâ dzô mmu
mintam i bɔ. Wi tsə, ayakalə, bəni bà bə nì nya khə i bɔ,
twɛiŋ wi kəŋŋ fiəni wi bəh kaŋ yiyəə. **11** Mi wiwɔ chu
faaŋ waiŋ wi wi nəm widəkɔ, ayakalə bɔ chu twɛiŋ wi,
ŋgəmsi wi, kəŋ fiəni wi bəh kaŋ yiyəə. **12** Mi wiwɔ ka chu
faaŋ kpɛiŋsi kiŋkəmsi kitali widəkɔ i bɔ, bɔ bɛiŋsi wi,
lɔɔ bwili wi i biŋ. **13** Tii khə wiwɔ kwaka a, 'Mih ki fəki
na dəiŋ a? Mih ki faaŋki i liə num waiŋ wuŋ wi shəm.

Yudəkɔ bɔ kələ i ni kôksi wi.’ **14** Ayakalə, jəbi wə bəni
bə nəm bà wi nì nya khə i bɔ yɛiŋ waiŋ wiwɔ dzə, bɔ ka
yisi i dzakayiki a bɔ bɔ a, ‘Wələ kɔ ndzi kwili wi tii khə
wələ. Mbɛiŋ dzâ ma bukumbɛiŋ wôɔ wi ka biɛiŋ biwɔ
nûmki bibukumbɛiŋ.’ **15** Ayaka bɔ kwa kuku buku bəh
wi yɛiŋ khə ka wɔɔ.” Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, ka bikə a,
“Mbɛiŋ kwakaki a, mi wi khə wə ni dzə fə dəiŋ bəh bəni
bəwɔ a? **16** Mih fukuki i mbɛiŋ a, wi bi dzə kaasi lə bəni
bəwɔ, wi nya khə wiwɔ num i bəni bədəkɔ chi chi.” Si
bəni bəwɔ ni wəkɔ yakadəiŋ, ka nəiŋ, dzaka a, “Nyɔ bâŋ
dzəh yiwɔ.” **17** Jisɔs tsɛiŋ bɔ lə, bikə a, “Yaka kɔ a gia yə
bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə, dzakaki a nə, ‘A təh wə
bəni bə maani nì nəiŋ, wi fiəni chu num na təh wi bu wi
juŋ wi ndzɔŋni a?’ **18** Na ndə wə wi bi gbɔki i təh wiwɔ
wə, wi mi wiwɔ bi shakyi i biŋka wə, ayaka təh wiwɔ ka bi
gbɔ i mi bɛiŋ, ma wi ni gɔksi wi i kwɔŋɔ wə.” **19** Si Jisɔs ti
ndi wiwɔ yakadəiŋ, bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ bəh
bətii mfə gia bəmbum ka nəŋki a bɔ kwâ wi fɛiŋ akisəkə.
Bɔ nì nəŋki i kwa wi kɔm bɔ nì kɔ bɔ wəkɔ kiə a wi si ti
ndi wiwɔ num i bɔ, ayakalə bɔ ka lwa gaka bəni. **20** Bɔ
yisi i biəliki gvu yi, taŋyi bəni bədəkɔ faaŋ bɔ, a bɔ tsâ
kwâyiki fâki a bɔ kɔ bəni bə ndzɔŋni. Bɔ ni fə lə i kwâ gia
yi kintəŋsi i dzaka ki wə. Ka bɔ ni kwa nya wi i kaŋ yi
bəni bà bɔ sakaki tumi i kimbu ki Lum wə. **21** Bəni bəwɔ
dza ka bikə i Jisɔs a, “Mi wi lanini, buku kiəki lə a gia yə
wɔ dzakaki bəh yə wɔ laniki kɔ na gia yi chəŋ, wɔ tsɛiŋ kə
mi i dzə́kəh wə. Wɔ lani gia yi ŋkɔŋ yə Nyɔ nəŋki a bəni
fəki. **22** I liə fûku i buku, jəbi widəkɔ bənchi bəbukumbɛiŋ
bumki lə a, bə gômki kiŋwakti i Kaysa ŋkuŋ wi Lum, ma

bə ma gômki a?” **23** Jisəs kiə gia yə bɔ wɛɛliki bəh yi, ka
dzaka a, **24** “Mbɛiŋ dzâ bəh kpɔ wə mbɛiŋ si lɔɔ kiŋwakti
yɛiŋ mih yɛiŋ.” Bɔ dzə bəh wi, wi bikə a, “Fwu wələ wi
kɔ yɛiŋ kɔ wi ndə, yɛli wələ num wi ndə a?” Ayaka bɔ
chukuli a, “Akɔ wi Kaysa, yɛli num ŋ'wi.” **25** Jisəs ka dzaka
a, “Mbɛiŋ ka nyâki i Kaysa fiɛŋ fiə fi kɔ fi Kaysa, nyâ i
Nyɔ fiə fi kɔ fi Nyɔ.” **26** Bəni bəwɔ wəkɔ gia yiwɔ yaka yi
fumsi bɔ, bɔ baŋ dzaka kibɔ nəki kwati kə dzəh yə bɔ si kɔ
i kwa wi fɛiŋ i bəni kintəəŋ. Dzaka bá wəm bɔ i gia yə
wi si dzaka. **27** Bəni bədəkɔ i mbaŋ wi Bəsadusi wə nì
dza dzə i bikə gia i Jisəs. Bəsadusi bələ nì kɔ bəni bà bɔ
nì dzaka a bəni bi fiəni dzayiki kə i kpi wə. **28** Bɔ nì dzə
ka bikə i Jisəs a, “Mi wi lanini, Muses nì nyaka i bənchi
i buku a, ‘Mi ka kpi bee kpə wi, maka bɔ wi bwɔ waiŋ,
waiŋnih wi kaŋaki lə i nôsi kpə ŋkwu wiwɔ, ma bɔ wi bwɔ
bwa i yɛli wi ŋkwu wiwɔ.’ **29** I liə, bwa bə mi widəkɔ nì
kələ nanitaŋ, wi ninshiŋ bi dzɔ miŋkpaŋa, dzə kpi waiŋ
kəbi. **30** Wi kəmsini wə nəsi miŋkpaŋa wiwɔ, ka kpi tə
maka bɔ wi bwɔ waiŋ. **31** Wə wi biəliki wəmaka bɔŋ nəsi
tə miŋkpaŋa wiwɔ, ka dzə kpi tə waiŋ kəbi. Ayaka yi bi
num tali ayaka i bwa bəwɔ nanitaŋ bəchi, mi i bɔ kintəəŋ
nəki bwɔ kə waiŋ bəh miŋkpaŋa wiwɔ. **32** I kiŋgəksi wə
miŋkpaŋa wiwɔ bɔŋ kpi tə. **33** I liə si bɔ bəchi nanitaŋ nì
kɔ bɔ nəsi lə miŋkpaŋa wiwɔ, a bi numki i jəbi wə bəni bi
fiəni dzayiki i kpi wə, ma wi bi numki kpə ndə a?” **34** Jisəs
chukuli i bɔ a, “I mbi wi liə bənyuku bəh bəkaŋa dzɔki
lə gwu yibɔ, bəni nya bwa bəbɔ bɔ dzɔ gwu yibɔ. **(aiōn
g165)** **35** Ayakalə, bəni bà bɔ kpɛiŋniki i bi kwati di i mbi
wi dzəni wə i chəkɔ biə bəni bi dzayiki i kpi wə, bɔ bi

chu dzɔ kə bəkaŋa bəh bənyuku. Bəni bi chu nya kə bwa
bəbɔ i bənyuku bəh i bəkaŋa. (aiōn g165) 36 Bɔ bi chu kpi kə
kɔm bɔ bi numki aka bəchinda bə Nyɔ. Bɔ kɔ bwa bə Nyɔ
kɔm bɔ dzayi lə i kpi wə. 37 Gia yi ŋkɔŋ kɔ a, na Muses
mwi nì fuku baiŋsi yi a bəni bi dzayiki lə i kpi wə si wi nì
nyaka i di bi kiŋwakti biə bi dzakaki kɔm kpɛiŋ wə wi nì
bɛliki. Wi bɔɔŋki Bah i di bi kiŋwakti kiwɔ a, wi kɔ Nyɔ wi
Ablaham, bəh wi Ayjik bəh wi Yakɔb. 38 Wi kabə bɔɔŋki
yakadəiŋ, yaka kɔ bəŋkwu bələ kɔ bəwɔm, Nyɔ kɔkə wi
bəni bə kpili, a num kə Nyɔ wi bəni bəwɔm, i wi bəni
bəchi kɔ bəwɔm." 39 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, bəni bà bɔ nì
laniki bənchi bə Nyɔ kɔksi wi, chukuli a, "Mi wi lanini, wɔ
chukuli yi chəŋ." 40 Ayakadəiŋ, mi i bɔ nəki chu mɔm kə i
bikə kimbikə kidɔkɔ i wi. 41 Jisɔs ka dza bikə i bɔ a, "Bəni
nyani dəiŋ i dzakaki a, Kimbwili wə Nyɔ nì kaka, numki
waiŋ ŋkuŋ Dɛbit a? 42 Ntə mbɛiŋ kiəki lə a Dɛbit mwi nì
nyaka i Kiŋwakti ki N'yaksi wə a, 'Bah Nyɔ nì dzaka i Bah
wuŋ a, "Shînum i tsɛiŋ yiŋ yiləkəli wə, 43 i tsâ bûku jɔbi
wə mih bi nɔsi bəni bà bɔ baiŋŋki wɔ i wɔ nshiŋ, ma wɔ
tɔmyi gvu ya i bɔ bɛiŋ ka kiŋgbɔkɔ ka kigvu."' 44 Dɛbit
kabə bɔɔŋki wi a Bah wi, wi chu nyani dəiŋ ka wi numki
waiŋ wi a?" 45 Jisɔs ka dza dzaka i bwa bu bə mbaŋ bəh
bəni bəchi bà bɔ nì kɔ fɛiŋ wɔkəli gia yə wi dzakaki a, 46
"Mbɛiŋ tôkniki, kɔm bə bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ,
bɔ kɔŋki i nyaniki nnyaki bəh bəmbuŋ bədəəŋ. Ayaka chu
kɔŋ a, bəni bəniki bɔ bəh kiŋkɔksi i di bi shi wə. Chu kɔŋ i
nûmki i di bi kɔksini i juŋ yi tsani wə, bəh i di bi bini wə.
47 A chu num a bɔ bà bɔ laksiki biɛiŋ bi bəkaŋa bəŋkwu,

fwɔkyi dzɔ biɛiŋ bibɔ, kwayi fə bəntsa bədəəŋ. Bəni bələ
kɔ ŋgəkə wibɔ bi numki na wimbum."

21 Jisɔs dza lɔɔ dzə́kəh, yɛiŋ si bəni bə kpɔ jiəki kinya
kibɔ i kintaiŋntaiŋ kinya mə i juŋ yi fəni yi gia mə. **2**
Wi yɛiŋ si kpə ŋkwu wi kifuu widɔkɔ jiəki bədəli bəfa
i kintaiŋntaiŋ kinya mə. **3** Wi ka dzaka a, "Mih fukuki
ŋkɔŋ i mbɛiŋ a kpə ŋkwu wələ wə wi kɔ mi wi kifuu lə wi
nya tsə bəni bəchi bə̀ bɔ si nyaki. **4** Bəni bəchi bə̀ bɔ si
nyaki, bɔ si nyaki num biŋka bibɔ bi kpɔ biə bi si jikə
ka gbɔyiki kuku. Ayakalə, kpaŋa wələ si wi kɔ na kifuu
kifuu lə, wi si nya na biɛiŋ bichi biə wi nɔki yɛiŋ wə."
5 Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ bədɔkɔ nì dza ka dzakaki kɔm
bə juŋ yi fəni yi gia, si yi ndzɔŋki bəh kitəh kindzɔŋni
kə bə nì maa yɛiŋ, bəh kinya kiwɔ i Nyɔ. **6** "Jisɔs dzaka
i bɔ a, mbɛiŋ yɛiŋ biɛiŋ biələ a? Chɔkɔ dzəki lə wə təh
wimu bi baaŋ kə i widɔkɔ bɛiŋ maka bə baka tɔkɔ wi i
kuku, na winaiŋ təh bi numki i di bi wə." **7** Bɔ bikə i wi
a, "Mi wi lanini, gia yələ bi numki i jɔbi winaiŋ wə a?
Kinchəsi kə ki bi chusiki a yi si num a gvu wə akɔ nə?" **8**
Jisɔs chukuli a, "Mbɛiŋ tô̂kniki, ka mi bi ma fwô̂kyi mbɛiŋ
a mbɛiŋ ndzâni dzəh. Mbɛiŋ kî̂əki a bəni bəduli bi dzə
lə dzɔ yɛli wuŋ kəŋ i ninshiŋ, ma mi bi dzakaki a, akɔ
ŋgaiŋ Kimbwili, a jɔbi dzə kpɛiŋ lɔ. Jɔbi wə bɔ bi dzakaki
yaka, kî̂ə mbɛiŋ bi wô̂kɔli kə. **9** Jɔbi wə mbɛiŋ bi wɔkɔki a
bə tumki júm bəh bəŋgəkə i bidi bidi wə, kiə mbɛiŋ ki
lwâ kə, gia yələ kaŋaki lə i bi yisi nûm, ayakalə, yi kɔbi a
kiŋgɔksi ki mbi dzə lɔ." **10** Jisɔs chu dzaka i bɔ a, "Tumi bi
tumki lə jum bəh kidɔkɔ, ayaka ntɔŋ widɔkɔ tum jum bəh
widɔkɔ. **11** Gia yi gumini bi numki lə i di di wə. Nshwaiŋ

bi nəŋniki na bəh ŋga. Dzəŋ bi numki lə, ma jwɛiŋ bi
numki i bidi bichi wə. Bənchəsi bà bɔ gumiki bi chusiki lə
i bɔɔli wə nya nlwa i bəni. **12** Mbɛiŋ kîəki a gia yələ bi dzə
i num, num bə kwâ mbɛiŋ, njâŋsi nnyâ mbɛiŋ. Bə bi tsə
bəh mbɛiŋ i juŋ yi nsaka wə, bəh i juŋ yi tsani wə, i chiŋsi
mbɛiŋ i juŋ yi nsəŋ wə. Bə bi fiəni dzɔ mbɛiŋ kɔm bə yɛli
wuŋ, bə tsə bəh mbɛiŋ i bəŋkuŋ nshiŋ bəh i bəni bà bɔ
sakaki bitumi, **13** wəmaka bi numki jɔbi ka mbɛiŋ fukuki i
bɔ kɔm mih. **14** Jɔbi wə bə bi dzɔ mbɛiŋ yaka, mbɛiŋ ki
twêiŋ kə gwu a mbɛiŋ ni tsə dzaka a nə a, **15** kɔm a ni nya
mih gia i dzaka kimbɛiŋ wə, bəh mfi i mbɛiŋ, ka bəni bà
bɔ baiŋŋki mbɛiŋ ma bi chu num i gukuliki bəh mbɛiŋ
na twɛsi. **16** Bəni bà bɔ bi taŋniki mbɛiŋ, bi numki bətii
bəmbɛiŋ bəh bənih bəmbɛiŋ, bəh bwa bə nih bəmbɛiŋ,
bəh na chwəŋkijuŋ kimbɛiŋ mwi, bəh nsɛiŋ yimbɛiŋ. A bi
numki bɔ bədɔkɔ, bɔ bi wɔɔyiki mbɛiŋ bədɔkɔ. **17** Bəni
bəchi bi baiŋŋki lə mbɛiŋ kɔm yɛli wuŋ. **18** Ayakalə, na
juŋ yi fwu yimu i mbɛiŋ fuŋ bi laka kə i fwu wimbɛiŋ wə.
19 Mbɛiŋ kâŋa shóm yimbɛiŋ bindzəŋ, ma mbɛiŋ bi kwati
nəni. **20** Jɔbi wə mbɛiŋ bi yɛiŋki bəni bə jum bɔ fiəli tali
kwili wi Jɛlusalɛm, mbɛiŋ ka kîəki a jɔbi dzə kpɛiŋ i kaasi
ki. **21** Yi bi ka num yaka, bəni bà bɔ kɔ i Judea bi gêiŋ
yâka i ŋkwúŋ wə, bà bɔ kɔ i kwili kiwɔ kintəəŋ bi bûkuyi.
Mi wə wi kɔ i chwa bi chu tsâ lîə kə fɛiŋ. **22** Kaŋ yiwɔ kɔ
yə Nyɔ bi lɔɔki ŋgəkə i Jɛlusalɛm wə kɔm bə nəni kibɔ, yi
fə gia yichi dzə kpɛiŋ asi bə nì nyaka i kiŋwakti ki wə. **23**
Ŋgəkə wimbum bi numki wi bəkaŋa bà bɔ bi numki bəh
kitɔɔ, bəh bà bɔ masiki bwa. Nyɔ bi bɔksiki lə shóm bəh
bəni bələ, wi faaŋ ŋgəkə wimbum i tumi kələ wə. **24** Bə bi

gbayiki lə bəni bədəkɔ bəh bənywɔ, bə kwayi bədəkɔ tsə
fah i nsəŋ wə i tumi bichi wə ka bəni bà bə tumdzi i jum
chɛiŋ. Bəni bà bɔ kəkə Bəju bi yaka i Jɛlusalɛm, i tsə buku
asi jəbi wibɔ bi kpɛŋki. **25** Gia yi kaiŋni bəh bənchəsi bi
chusiki lə i wɔŋ wə bəh i fiəŋŋ wə bəh i bijɔŋ wə, bəh i
nshwaiŋ wə si bitumi bi numki i nshili wə, bə bi gɛsiki
numki alə si kinchwɔ kimbum chəkəki yi fɛɛ lə wɔɔɔ.
26 Bəni bi kpiki bəh ndzaŋ i gia yi gumini yə yi dzəki i
mbi wə kɔm ŋga bi nshwaiŋ bi nəŋniki lə kəkəkə. Kɔm
biɛiŋ biə bi kɔ bɛiŋ bichi bi nəŋniki lə bəh ŋga nalə. **27**
Ayakadəiŋ, bəni bi ka yɛiŋ si mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi
shiki dzəki i bikwu wə kaŋa ŋga bəh kiŋkɔkni kimbum. **28**
Jəbi wə gia yələ bi yisi i numki, mbɛiŋ ka bi nûmki tsɛ̂iŋ
yaka a bɛiŋ, kɔm jəbi wə Nyɔ kɔ i bwili mbɛiŋ, si num
kɔmsi dzə." **29** Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, ka chukuli i ndi
wə a, "Mbɛiŋ lâni dzô gia i kpɛiŋ wi fidəiŋ wə, bəh kɛiŋ
yidəkɔ, si yi fiəni nyaki ndzɛni bibɔ, **30** mbɛiŋ ka kiəki, a
nyum kwuni lɔ gwu. **31** Yi kɔ a liŋ si mbɛiŋ bi yɛiŋki jəbi
wə gia yələ dzɔ di, mbɛiŋ ka kîəki a ŋkuŋ bi Nyɔ si num
kɔmsi dzə lə. **32** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, ŋgɔkɔ wi liə
wələ bi tsâ kâa kə maka gia yələ yichi dzô di. **33** Bɔɔli bəh
nshwaiŋ bi kaa lə, ayakalə gia yiŋ kəbi i bi lansi nəŋni.
34 Mbɛiŋ tôkni bəh kifwu kimbɛiŋ, mbɛiŋ ma nyâ gwu
yimbɛiŋ i dzini bi mbi bəh muni wə, i laksi mfi i nɔni ki fa
kuku wə, ka chəkɔ biwɔ bi ma dzâ tûmbuku i kwâ mbɛiŋ
ka kintaŋ. **35** Gia yiwɔ, i chəkɔ biwɔ wə bi dzə i bəni bəchi
bà bɔ kɔ fa i nshwaiŋ wə. **36** Mbɛiŋ ka nûmki bəh gwu
yiləkəli tsa Nyɔ jəbi wichi, ka gia yələ bi dzə i jəbi wələ
wə, mbɛiŋ kaŋa ŋga i bi ŋgbaksi tsə fɛiŋ ka mbɛiŋ bi num

i Waiŋmi nshiŋ." **37** Jisəs ka shiki wi lani bəni i juŋ yi
fəni yi gia wə i kaŋ yiwə yichi. Asi num i fijəbi, wi yaka
tsə nɔ i ŋkwuŋ wi Ɔlif wə. **38** Bəni bəchi ka bukuki tsəki
kinchəŋəchəŋə i juŋ yi fəni yi gia wə i wəkə nlani wi.

22 Jəbi wi Dzini bi Blɛd wə bə ka jiə dəkə dzəəŋ yɛiŋ,
bə nì bəəŋki a, Dzini bi Ntsədaŋ, bi nì kəmsiki dzəki. **2**
Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ nì laniki bənchi
bə Nyɔ, ka nəŋki dzəh i wôɔ Jisəs fɛiŋ i nyumi wə, kəm
bɔ nì lwaki bəni. **3** Satan ka liə i shəm yi Judas wə bə nì
bəəŋki a Iskaliət, num mi i mbaŋ wi bwa bə Jisəs bà jwəfi
ntsə bəfa. **4** Wi ka tsə i bətii mfə gia bəmbum bəh kifwu
ki bəni bənchi bà bɔ nì təkniki bəh juŋ yi fəni yi gia.
Ayaka bəh bɔ ka kɛiŋsi asi wi ki nyaniki ka wi taŋni Jisəs i
bɔ. **5** Bɔ wəkə ndzəŋni ka kɛiŋsi i gəm wi bəh kpɔ. **6** Wi
bum, ka tsə yisi i nəŋki dzəh i nya Jisəs fɛiŋ i kaŋ yibɔ wə
mbaŋ wi bəni du kə fɛiŋ. **7** Chəkə biə Dzini bi Blɛd wə
bə kə maka bə jiə dzəəŋ yɛiŋ, bɔ si kum waiŋ jaka kəm
bə Dzini bi Ntsədaŋ biələ jəbi wə bi nì dzə kpɛiŋ, **8** Jisəs
ka faaŋ Bita bəh Jən ka dzaka a, "Mbɛiŋ tsâ kɛ̂iŋsi biɛiŋ
biə bukumbɛiŋ ni dzî Dzini biələ yɛiŋ." **9** Bɔ bikə i wi a,
"Wə nəŋki a buku tsâ kɛ̂iŋsi num faiŋ?" **10** Wi chukuli a,
"Mbɛiŋ wôkɔ, asi mbɛiŋ liəki tsəki i kwili wə, mbɛiŋ ni
baŋsi bəh mi, num wi bəkə mwi i kpəŋə mə, mbɛiŋ bîəli
wi i juŋ yə wi ni tsə liə yɛiŋ. **11** Jəbi wə mbɛiŋ biəli, mbɛiŋ
dzâka i tii juŋ wiwə a, Mi wi Lanini bikəki di bi juŋ yi
bəni bə dzəni a ŋgaiŋ bəh bwa bu bə mbaŋ ni dzi Dzini bi
Ntsədaŋ yɛiŋ kə faiŋ a? **12** Wi ka ni chusi lum wimbum i
juŋ yi bɛiŋ wə num bə kɛiŋsi jiə lɔ, mbɛiŋ ka ni tsâ num
yɛiŋ i kɛ̂iŋsi biɛiŋ bichi." **13** Bɔ tsə yɛiŋ a liŋ si Jisəs nì

dzakaki i bɔ. Ayaka bɔ ka kɛiŋsi biɛiŋ bi dzini bi Dzini bi
Ntsədaŋ biə fɛiŋ. **14** Jəbi nì dzə kpɛiŋ, Jisəs bəh bwa bu bə
ntum dzə shinum ka dziki. **15** Wi dza dzaka i bɔ a, “Mih si
kəŋki lə nalə a mih dzi Dzini bi Ntsədaŋ biələ bukumbɛiŋ
ka mih yɛiŋ ŋgəkə wə wi dzəki lə. **16** Mbɛiŋ kîəki lə a
mih bi chu dzi kə Bini biələ i tsə buku jəbi wə bi bi dzə
kpɛiŋki, ka Nyɔ bi sakaki ŋkuŋ bi.” **17** Wi dzɔ bwam nya
kiyəŋni i Nyɔ dzaka a, “Mbɛiŋ kô mû tsâsi dâŋsi mbɛiŋ
bəchi. **18** Mih fukuki i mbɛiŋ a i yisi i liə i tsə, mih ni chu
mu kə mbih mi kpɛiŋ wi laani wələ na ka ŋkuŋ bi Nyɔ bi
dzə.” **19** Wi dzɔ blɛd, nya kiyəŋni i Nyɔ, gbɛyi nya i bɔ,
dzaka a, “Fa kɔ gwu yiŋ, mih nyaki i mbɛiŋ, mbɛiŋ fâki
ayaka i kwâkaki mih.” **20** Yi num ayaka, asi bɔ dzi kaasi
kichiŋni, wi dzɔ bwam wi mbih ka dzaka a, “Bwam wələ
kɔ miŋkaiŋ mi Nyɔ mimfiaŋ mə Nyɔ dzi bəh mwa məŋŋ
mə mɔ shuku buku kɔm mbɛiŋ. **21** Ayakalə, mbɛiŋ wôkɔ
mi wə wi ni taŋni mih, wi dziki lə fa bəh mih. **22** Mbɛiŋ
kîəki a mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi nyə asi Nyɔ nì sisi jiə.
Ayakalə, ŋgəkə wimbum kɔ wi mi wə wi taŋni wi.” **23** Bɔ
yisi i bikəki a bɔ bɔ mi wə wi kɔ i fâ yələ gia i bɔ kintəəŋ
akɔ ndə a? **24** Bɔ dza yisi i ŋgukuli a bɔ bɔ a, akɔ ndə mi
wimbum i bɔ kintəəŋ a? **25** Jisəs dzaka i bɔ a, “Bəŋkuŋ bə
fa kuku kaŋaki lə ŋga i bəni bəbɔ bɛiŋ, ayaka bəni bà bɔ
sakaki tumi, bə bɔɔŋ bɔ a bimba bi bəni. **26** Ayakalə, yi
məŋ dəkə i num yaka bəh mbɛiŋ. Wəmaka mi i mbɛiŋ
kintəəŋ kaŋaki i dzɔki gwu yi ka waiŋ wi nchiŋ. **27** Mi
wimbum kɔ winaiŋ, mi wə wi yəkəli ka dziki a dzini, ma
mi wə wi tsəsiki dzɛiŋ a? Ntə asi num mi wə wi yəkəli ka
dziki a dzini a? Ayakalə, mih kɔ i mbɛiŋ kintəəŋ ka mi wə

wi nəmki i mbɛiŋ. **28** Akə mbɛiŋ bà mbɛiŋ ni numki bəh
mih bəh ŋga i jəbi wuŋ wi ŋgəkə wə wichi. **29** Yi kɔ a liŋ
asi Ba wuŋ nya mih bəh ntəŋ a mih sakaki, mih ni nya lə
tə ŋga biwə a mbɛiŋ i sakaki. **30** Mih nya lə, ka bukumbɛiŋ
ni dziki bə mu i di bi ntəŋ wuŋ wə, ka mbɛiŋ bi num i
biŋgbəkə wə, i sakaki chwəŋbijuŋ bi Islae biə jwəfi ntsə
bəfa." **31** Jisəs ka dza bəəŋ Bita a, "Samən, Samən wôkəli,
Satan dzə ŋga i kpəkə mbɛiŋ bəchi i bwili mbɛiŋ bədəkə
asi mi si kpəkə chi i gəŋ wə. **32** Ayakalə, mih tsa i wɔ, a
shəm ya ma bûku i mih. Jəbi wə wɔ fiəni bəəŋ mfi bia,
wɔ nyâ ŋga i bwa bə nah." **33** Bita dzaka a, "Bah, mih
kpɛiŋniki lə i tsə nsəŋ nabə i kpi, bəh wɔ." **34** Jisəs chukuli
i wi a, "Bita wôkəli, mih fukuki i wɔ, ka kwəkə ni numki i
təŋ daiŋ, wɔ ni məŋni lə mih kiŋkani kitali, a wɔ kiəki kə
mih." **35** Wi dza bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ kwaka jəbi wə mih nì
faaŋ mbɛiŋ kpɔ kəbi kiba kəbi bəh dzuyigvu kəbi, mbɛiŋ
nì nyaniki yaka mbɛiŋ nì num dzah finə a?" Ayaka bɔ
chukuli a, "Aayi, buku nì ka num dza dəkə fiɛŋ." **36** Wi ka
dzaka i bɔ a, "I liə, mi kabə kaŋa kpɔ nabə kiba wi dzô. Mi
kabə kaŋaki kə nywə wi jum, wi tâŋni mbuŋ wi i tâŋ. **37**
Mih dzakaki lə kɔm gia yə bə nì nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ
wə a, 'Bə nì fa wi bəh bəni bəchu,' yi kaŋaki lə i kpɛiŋ kɔŋ
kɔm mih i liə. Mbɛiŋ kiəki a gia yə bə nì nyaka kɔm mih
yichi si dzə i kpɛiŋ" **38** Bɔ ka chiŋ təkəli dzaka a, "Bah
yɛ̂iŋ, buku kaŋaki lə bənywə bə jum bəfa." Wi chukuli a,
"Mbɛiŋ bêe yaka." **39** Jisəs ka dza buku i kwili wiwə wə
bəh bwa bu bə mbaŋ, ka yisi i yakaki tsəki i ŋkwuŋ wi
kɛiŋ yi Ɔlif wə, num asi wi si shi fə. **40** Bɔ yaka tsə buku i
di biə bɔ nì tsəki, wi dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ tsâki ka kimɔmsi

ma dzə i mbɛiŋ, i gaka mbɛiŋ.” **41** Si wi dzaka yakadəiŋ,
wi dza nyə i bɔ kpəŋ, ka kini tsə, asi mi kɔ i tum təh a wi
tsə buku, ka tum binyu i kuku ka tsa Nyɔ a, **42** “Ba wuŋ,
wɔ kabə kɔŋ, wɔ dzô bwîli bwam wi ŋgəkə wələ i mih wə.
Ayakalə fâ asi wɔ kɔŋki a kəbi si mih kɔŋki.” [**43** Si wi
tsa yakadəiŋ, chinda wi Nyɔ shi dzə i wi wə, nya wi bəh
ŋga. **44** Jisɔs nì kɔ shɔm yi nya ŋgəkə nalə. Wi chu tsa na
bəh ŋga ka bɔɔŋŋki, kiliəkə bá təkə i kuku aka mwa.] **45**
Wi tsa kaasi, fiəni dzə i bwa bu bə mbaŋ wə, yɛiŋ num
nshɛiŋ fə bɔ bəh ka nɔki. **46** Wi bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ nɔki lɔ
nɔni a? Mbɛiŋ dzâ bɛiŋ mbɛiŋ tsâki ka kimɔmsi ma dzə i
mbɛiŋ, i gaka mbɛiŋ.” **47** Asi wi nì kɛiŋki wi dzaka, mbaŋ
wi bəni dzə buku a num lɔ Judas, wə wi nì kɔ mi i mbaŋ
wi bwa bə Jisɔs bà jwɔfi ntsɔ bəfa, a num wi i ninshiŋ. Wi
tsə kɔmsi i Jisɔs wə ka maŋni wi. **48** Ayakalə, Jisɔs bikə i
Judas a, “Wɔ nəŋki i maŋni mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i
chusi a bə kwa a?” **49** Bwa bu bə mbaŋ bà bɔ nì kɔ i wi
kpəŋ yɛiŋ gia yə yi nəŋki i num, bikə a, “Bah, buku gbâyi
bəni bələ a?” **50** Mi widəkɔ i bɔ kintəəŋ ka gba chwiŋ
bwili kintuni ki tsɛiŋ yiləkəli yi mfa wi fwu wi bətii mfə
gia. **51** Jisɔs kaŋyi a, “Kiə mi ki chu môm kə,” ka kɔm
kintuni ki mi wiwɔ ki ka fiəni num fɛiŋ. **52** Bəni bà bɔ nì
dzə i kwa Jisɔs nì kɔ bətii mfə gia bəmbum, bəh kifwu
ki bəni bənchi, bəh bà bɔ nì təkniki bəh juŋ yi fəni yi
gia, bəh bəni bà bɔ nì sakaki tumi. Wi bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ
dzəki i kwa mih, ka dzəki num bəh bənywɔ bəh bibɔkɔ
ka mbɛiŋ dzəki i kwa num ji a? **53** Mih nì kɔ bəh mbɛiŋ
chɔksi chɔksi i juŋ yi fəni yi gia mə, mbɛiŋ kəbi i kɔm mih
kɔm nə a? Ayakalə, i liə kɔ jəbi wimbɛiŋ wə mbɛiŋ kɔ i

fə gia yɛiŋ, a num jəbi wi ŋga bi jisi.” **54** Bəni bəwɔ ka
kwa Jisɔs tsə bəh wi i kwili wi fwu wi bətii mfə gia wə,
Bita biəli i jum wə i dzəh yi dəəŋ. **55** Bɔ tsə kpa gbuku i
kintəəŋ ki təkɔ wə shinum ka jəkɔki. Bita dzə shinum bəh
bɔ. **56** Si gbuku wiwɔ nì bɛli, waiŋkpaŋni widəkɔ wə wi nì
nəmki i kwili wiwɔ wə dza yɛiŋ Bita si wi shinum. Wi
tsɛiŋ wi i dzəkəh wə bindzɔŋ dzaka a, “Mi wələ si kɔlə
tə bəh mi wiwɔ.” **57** Bita ka nəiŋ dzaka a, “Kpaŋa wələ,
mih kiəki kə mi wələ.” **58** Asi jəbi tsə twɛsi, mi widəkɔ
chu yɛiŋ wi, ka dzaka a, “Wɔ kɔ mi i mbaŋ wibɔ wə tə.”
Ayaka Bita dzaka a, “Nyuku wələ, mih kəkə mi wibɔ.”
59 Asi mbiəŋə wimu tsə, mi widəkɔ ka chu bwaŋ alə a,
“Ŋkɔŋ ŋkɔŋ mi wələ si kɔlə bəh mi wiwɔ, kɔm wi kɔ mi
wi Galili.” **60** Bita chukuli a, “Nyuku wələ, mih kiəki kə
gia yə wɔ dzakaki yaka.” Asi wi nì kɛiŋki wi dzaka yaka,
kwəkɔ ka tɔŋ. **61** Bah fiəni gwu, dzə́kəh yibɔ Bita baŋsi,
Bita kwaka ja yə Bah si dzaka i wi a, “Ka kwəkɔ ni tɔŋ
daiŋ a ni numki num wɔ nəiŋ lɔ mih i kiŋkani kitali wə.”
62 Bita nyə fɛiŋ buku tsə i biŋ, ka də nalə. **63** Bəni bà bɔ nì
chəniki Jisɔs ka yisi i fəki nshəŋ i wi, twɛiŋ wi. **64** Bɔ baŋ
shi bi bəh mbuŋ, twɛiŋ wi dzaka i wi a, “Fûku la ntum wi
Nyɔ wa wə i liə. Kâŋsi i buku mi wə wi twɛiŋ wɔ.” **65** Bɔ
lɔyi wi bəh ja yiduli. **66** Si chəkɔ ni wɔɔ, bəni bà bɔ sakaki
tumi bəh bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ laniki
bənchi bə Nyɔ, bɔ juŋni gwu yibɔ bɔ bəchi, ka dzɔ Jisɔs
dzə bəh wi i di biə bə si saka bənsaka. **67** Si bɔ tsə bəh wi
yaka, bɔ dzaka i wi a, “A kabə num wɔ Kimbwili wə Nyɔ
nì kaka wɔ fûku i buku.” Wi chukuli i bɔ a, “Mih ka fuku i
mbɛiŋ, mbɛiŋ ma ni bum mih. **68** Ayaka mih ka bikə gia i

mbɛiŋ, mbɛiŋ ma ni chukuli. **69** Ayakalə, i yisi i liə, mi wə
yɛli wi kɔ Waiŋmi ni num i kimbu ki tsɛiŋ yiləkəli yi Nyɔ
wə wi kaŋaki ŋga." **70** Bɔ bəchi ka dzaka a "Akɔ a wɔ Waiŋ
Nyɔ a?" Wi chukuli i bɔ a, "Yi kɔ asi mbɛiŋ dzaka" **71**
Ayaka bɔ ka dzaka a, "Bə chu nəiŋki mi a wi dzə dzaka a
nə a? Bə wəkɔ lɔ ndzaka wə wi buku i dzaka ka wə."

23 Si mbaŋ wi bəni bà bɔ nì sakaki bənsaka dzaka yaka,
ka dza bɔ bəchi dzɔ Jisɔs ka tsəki bəh wi i Baylɛ. **2** Si bɔ
tsə buku fɛiŋ, ka yisi i jiəki gia i wi fuŋ, dzaka a, "Mi wələ
nyaniki bəkəli tumi kibuku, nəiŋma a bəni ma gɔmki
kpɔ wi kiŋwakti i Kaysa ŋkuŋ wi Lum, chu dzaka a wi
kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka, yi chu chusi a wi kɔ ŋkuŋ
widəkɔ." **3** Baylɛ bikə i Jisɔs a, "Akɔ a wɔ Ŋkuŋ wi Bəju a?"
Jisɔs chukuli i wi a, "Yi kɔ asi wɔ dzaka." **4** Baylɛ ka dza
dzaka i bətii mfə gia bəmbum bəh mbaŋ wi bəni bà bɔ nì
kɔ fɛiŋ a, "Mih ka yɛiŋ dəkə gia yə mi wələ gbɔ yɛiŋ." **5**
Bɔ bəchi ka bwaŋki alə, "Mi wələ nyaniki wi lani bəni i bi
tumi bi Judea wə bichi, nyini a bɔ lâkəki bəh kifwu. Wi ni
yisi i Galili, i liə wi si num lɔ fa i tumi kələ wə." **6** Si Baylɛ
wəkɔ yi yaka, ka bikə a, "Mi wələ kɔ mi wi Galili a?" **7** Bɔ
bum, wi ka faaŋ Jisɔs i Ŋkuŋ Hɛləd, kɔm a nì kɔ wi wə
wi ni sakaki kimbu ki tumi kiwɔ, wi num tə i Jɛlusalɛm
i jəbi wiwɔ wə. **8** Bɔ tsə bəh Jisɔs, Ŋkuŋ Hɛləd yɛiŋ wi,
wəkɔ ndzəŋni i jəbi wə wi nì yɛiŋ Jisɔs, kɔm wi nì kɔ wi
wəkɔ lɔ kɔm Jisɔs, i jəbi wi dəəŋ wə wi nì kɔ wi wəkəli i
yɛiŋ Jisɔs, kwaka a jəbi widəkɔ ŋgaiŋ ni yɛiŋ wi fə gia yi
chusi ŋga bi Nyɔ. **9** Wi dzɔ jəbi ka bikəyiki gia yiduli i
Jisɔs, ayakalə wi nəki chu chukuli kə gia yidəkɔ. **10** Wi nì
bikə yaka, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ nì laniki

bənchi bə Nyɔ num fɛiŋ, bɔ buku tsə i ninshiŋ i kɛiŋsi gia
yiləkəli i jiə i Jisɔs fuŋ. **11** Ŋkuŋ Hɛlɔd bəh bəni bu bə jum
ka dza yisi i suŋuki wi, tum mbuŋ wi kwili i gwu yi wə, ka
fiəni chiŋsi wi i Baylɛ. **12** A nì kɔ Baylɛ bəh Ŋkuŋ Hɛlɔd
baiŋŋni. I chɔkɔ biwɔ, bɔ kwa nsɛ́iŋ. **13** Si bɔ chiŋsi Jisɔs i
jum wə, Baylɛ juŋni bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ
nì sakaki tumi kiwɔ, ka bɔɔŋ juŋni tə bəni bəchi. **14** Bɔ
juŋni dzə, wi dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ si dzə bəh mi wələ
fa a wi fəki bəni ləkə bəh kifwu, mih tsɛiŋ ləkə i gia yə
mbɛiŋ bwamki kɔm yi i mbɛiŋ nshiŋ, mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, mih ka
yɛiŋ dəkə gia yə wi gbɔ yɛiŋ, i gia yichi yə mbɛiŋ jiəki i
gwu yi wə, wi ka fə dəkə gia yidɔkɔ, **15** num Ŋkuŋ Hɛlɔd
ka yɛiŋ dəkə tə yi. Akɔ gia yə yi ni fə wi fiəni chiŋsi mi
wələ i bukumbɛiŋ. Mbɛiŋ yɛ̂iŋ tə a, mi wələ ka fə dəkə
gia yidɔkɔ yə bə kɔ i wɔ̂ɔ wi wɔɔni. **16** Ayakadəiŋ, mih ki
twɛiŋki wi a twɛiŋni, ma mih bêeka wi, ma wi tsâki." **17**
[A nì kɔ i jəbi wiwɔ wə a num Dzini bi Ntsədaŋ, Baylɛ
kaŋa i bwîli mi wimu i juŋ yi nsəŋ wə i nyâ i bəni.] **18**
Bəni bəchi ka dza yisi i wiliki fɛiŋ a, "Kâasi mi wələ, bwîli
Balabas i juŋ yi nsəŋ mə ma wɔ nyâ i buku." **19** Balabas
wələ nì kɔ i juŋ yi nsəŋ mə kɔm wi nì kɔ wi yisi ŋgəkə i
kwili wə ka chu wɔɔ mi. **20** Baylɛ wɔkɔ yaka chu dzaka i
bəni bəchi nalə kɔm wi ni nəŋki i bee Jisɔs. **21** Ayakalə, bɔ
ka wiliki a, "Bə bâŋŋ wi i kintasi wə, bə bâŋŋ wi i kintasi
wə." **22** Baylɛ chu dzaka i bəni i kiŋkani kitali wə a, "Bə
baŋŋ wi kɔm nə? Gia yichu yə wi fə akɔ nə? Mih ka yɛiŋ
ŋgəkə wə wi fə ka bə wɔɔ wi wɔɔni. Mih ki twɛiŋki wi a
twɛiŋni, ma mih bee wi." **23** Bɔ ka baŋŋ a wiliki bəh ŋga
a "Bə bâŋŋ wi i kintasi wə." Ŋ'wili wibɔ gaka Baylɛ. **24**

Ayakadəiŋ, Baylɛ təiŋ nsaka ka bee wi, a bɔ fə bəh wi asi
bɔ nəŋki. **25** Wi ka bwili yatəkɔ mi wə i juŋ yi nsəŋ wə,
num wə bɔ ni bikəki, wə wi nì yisi ŋgəkə i kwili wə chu
wɔɔ mi. Si wi bwili, ka nya Jisɔs i bɔ si bɔ nəŋki. **26** Bɔ
ka dzɔ Jisɔs i tsə baŋŋyi. Si bɔ ni tsəki, bɔ baŋsi bəh mi
widəkɔ wi kwɛ dzə i chwa yɛli wi num Samɔn, num mi wi
Sɛlin. Bɔ kwa wi ka jiə kintasi ki Jisɔs i kimbəkəli ki wə,
wi ka giŋ ka biəli Jisɔs. **27** Bəh bɔ ka tsəki, mbaŋ wi bəni
wimbum biəli wi. I bɔ kintəəŋ bəkaŋa bədəkɔ nì dəki lə,
fa gia. **28** Jisɔs dza fiəni gwu dzaka i bɔ a, "Bəkaŋa bə
Jɛlusalɛm, kiə mbɛiŋ ki dâ kə i mih. Mbɛiŋ dâki num i
gwu yimbɛiŋ, bəh i bwa bəmbɛiŋ. **29** Mbɛiŋ kîəki a jɔbi
bi dzəki lə wə bə bi dzakaki a, 'Kinsaŋli kimbum kɔ ki
bəkaŋa bà bɔ kɔ kaiŋni maka bɔ num bwɔ waiŋ, maka bɔ
num masi waiŋ.' **30** A bi numki i jɔbi wiwɔ wə, bəni bi
wamki dzakaki i ŋkwuŋ yimbum yimbum a, 'Mbɛiŋ gbɔ̂yi
i buku wə,' dzaka i ŋkwuŋ yinchiŋ yinchiŋ a, 'Mbɛiŋ bâŋ
buku.' **31** Bɔ ni wiliki yakadəiŋ kɔm bəni ka fə gia yələ a
num i kpɛiŋ wi kɛiŋ wi dəli, bɔ bi ka fə na dəiŋ bəh wə wi
kɔ wi wɔm lɔ." **32** Si bɔ ni tsəki bəh Jisɔs yakadəiŋ, bɔ nì
kaŋaki lə bəni bə nsəŋ bəfa bà bɔ ni tsəki i wɔɔ tə. **33** Bɔ
tsə buku i di biə bə bɔɔŋki a Ŋkuŋu Kifwu, ka baŋŋ Jisɔs
fɛiŋ i kintasi wə, ka baŋŋyi tə bəni bə nsəŋ bəfa i kintasi
wə, wimu i tsɛiŋ yi Jisɔs yiləkəli wə, widəkɔ i kimbu ki
tsɛiŋ yi kimiəkə wə. **34** Jisɔs dza dzaka a, "Ba, dâlinya chu
bi bəni bələ, kɔm bɔ kiəki kə gia yə bɔ fəki." Bəni bəwɔ
dzɔ bəmbuŋ bə Jisɔs, ka tum kaaŋ yɛiŋ i gaa bəmbuŋ
bəwɔ i bɔ kintəəŋ. **35** Gia yələ yichi nì numki bəh Jisɔs
yakadəiŋ, num bəni num fɛiŋ tsɛiŋ. Bəni bà bɔ nì sakaki

kwili wiwɔ ka dza fibɔ ka suŋuki dzaka a, “Wi nì gamtiki
bəni, wi gâmti la gwu yi i liə, wi kabə num Kimbwili wə
Nyɔ nì saiŋbwili.” **36** Bəni bə jum bà tə ka nyiksiki wi, nya
mbih miŋgbɛnini i wi, **37** dzaka a, “Wɔ kabə num ŋkuŋ wi
Bəju, wɔ gâmti la gwu ya.” **38** Bɔ nì nyaka kiŋwakti baŋŋ i
fwu wi Jisɔs bɛiŋ a, “Wələ kɔ ŋkuŋ wi Bəju.” **39** Mi wi
nsəŋ widəkɔ i bà wə bə nì baŋŋ i kintasi wə dza ka təyiki
Jisɔs, dzaka a, “A məŋ a wɔ wə Kimbwili wə Nyɔ nì kaka
a? Bwîli gwu ya, ma wɔ bwîli tə buku.” **40** Widəkɔ wə
wəkɔ gia yə wi dzaka, kaŋyi wi, bikə i wi a, “Wɔ lwaki kə
Nyɔ a? Wɔ kɔ i ŋgəkə wə tə asi wi kɔ. **41** Yi kpɛiŋniki lə i
buku wɔ i kpi i kwati mbee wi gia yichu yə buku wɔ fə,
ayakalə mi wələ kpiki lə maka wi fə gia yichu yidəkɔ.”
42 Mi wi nsəŋ wələ ka dzaka a, “Jisɔs, wɔ bi kwâka mih
i jəbi wə wɔ bi sakaki ntəŋ bia.” **43** Jisɔs dzaka i wi a,
“Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a daiŋ lə buku wɔ ni numki lə i di
bindzəŋni bi Nyɔ wə.” **44** A nì kɔ asi wɔŋ ni nəŋki i yaka
lumsi, biŋ dza ji tumi kichi ji tsə buku i mbiəŋə witali wə
nshifəkɔ, **45** kɔm wɔŋ nì chu baiŋki kə. Mbuŋ wə wi nì
təiŋni juŋ yi fəni yi gia i fintəəŋ taŋa shi buku i biwa
bifa wə. **46** Jisɔs num i kintasi wə, ka dza wam bəh ŋga a,
“Ba wuŋ, mi nyaki kiŋ'waka kəŋŋ i wɔ kaŋ.” Si wi dzaka
yakadəiŋ, ka waka kiŋ'waka ki kigɔksini. **47** Fwu wi bəni
bə jum wə wi nì kɔ fɛiŋ, si wi yɛiŋ gia yə yi num, nya
kiŋkɔksi i Nyɔ dzaka a, “Ŋkɔŋ, ŋkɔŋ, mi wələ nì kaŋaki
kə gbɔ widəkɔ.” **48** Bəni bəchi bà bɔ nì juŋni fɛiŋ i yɛiŋ
gia yə yi numki, si bɔ yɛiŋ yakadəiŋ ka dza fiəni kwɛ i
kwili kibɔ wə num bɔ kwumi tsɛ́iŋ. **49** Nsɛ́iŋ yi Jisɔs yichi,
nì dzə fibɔ num i dzəh yi dəəŋ ka tsɛiŋki gia yə yi num.

Bədəkɔ num bəkaŋa bà bɔ nì buku i Galili biəli dzə wi. **50**
Mi widəkɔ nì kɔ i jəbi wiwɔ wə bə bɔɔŋ a Yəsɛf, num wi nì
buku i Alimatia i kwili wi Bəju kidəkɔ wə. Wi nì kɔ mi wi
ndzəŋni chu num mi wi chəŋ i Nyɔ nshiŋ, chu wəkəli jəbi
wə Nyɔ bi dzə sakaki ŋkuŋ bi. Wi nì kɔ tə mi wi mbaŋ wi
bəni bà bɔ sakaki bənsaka. Ayakalə, wi nì ka bum mfih gia
yə bɔ nì sisi i fə bəh Jisɔs. **52** Wi tsə i Baylɛ, tsa wi i dzɔ
wini wi Jisɔs. **53** Baylɛ bum, wi ka tsə shishi wini wiwɔ, ka
kii i mbuŋ wə, ka tsə ləsi i jum yə bə nì chum i biaŋa wə,
maka bə num jiə mi yɛiŋ wə. **54** A nì kɔ Chəkɔ bi Sisini i
buku nya i chəkɔ bimbam wə, a ni baaŋ a twɛsi ka mbam
wiwɔ yisi. **55** Bəkaŋa bà bɔ nì buku i Galili biəli Jisɔs, bɔ
biəli Yəsɛf i jum wə, i tsə yɛiŋ si wi jiəki wini wi Jisɔs.
56 Bɔ ni dza fɛiŋ, ka kwɛ i wa wibɔ, tsə kɛiŋsi bifiaŋsi bi
tsɛŋə yindzəŋni biə bə si fə i fiaŋsi wini yɛiŋ. A num
chəkɔ bimbam wə, bɔ shi mbam si bənchi bəbɔ nì nəŋki.

24 Asi chəkɔ bimbam nì tsə, a num kinchəŋɔchəŋɔ i chəkɔ
bi ninshiŋ i shi wə. Bəkaŋa bà buku dza kinchəŋɔchəŋɔ,
dzɔ fiaŋsi biə bɔ nì kɛiŋsi jiə ka tsə bəh bi i jum bɛiŋ. **2**
Jəbi wə bɔ nì tsə buku fɛiŋ, bɔ ti num bə biŋsi bwili təh
wə bə nì baŋ dzaka ki jum kiwɔ yɛiŋ. **3** Asi bɔ liə tsə i
jum yiwɔ kintəəŋ nəki yɛiŋ kə wini wi Bah Jisɔs. **4** Bɔ
chiŋ num fɛiŋ alə nəki kiə kə gia yə bɔ kɔ i fə. Yi num a
bənyuku bədəkɔ bəfa nì dzə num kɔmsi i bɔ kpəŋ, num bɔ
ləh bəmbuŋ bə fukuli bɔ ŋwaŋyi alə. **5** Ndzaŋ kwa bəkaŋa
bəwɔ na bəh ŋga, bɔ chuŋsi kifwu kibɔ i kuku. Bənyuku
bà bikə i bɔ a, "Akɔ kɔm nə mbɛiŋ nəŋki mi wiwɔm i
bəŋkwu kintəəŋ a? **6** Wi fa kɔkə, wi si dza lɔ i kpi wə.
Mbɛiŋ yîŋti gia yə wi nì dzaka i mbɛiŋ jəbi wə mbɛiŋ bɔ

nì kɔ i Galili. **7** Wi nì dzaka a, ‘Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bə
kaŋaki lə i bi nyâ wi i kaŋ yi bəni bəchu wə, ma bɔ baŋŋ
wi i kintasi wə, i buku i kaŋ yitali wə, wi bi fiəni dza i kpi
wə.’” **8** Bɔ ka yiŋti gia yə Jisɔs nì dzaka i bɔ. **9** Bɔ dza fiəni
i jum yiwɔ bɛiŋ, ka tsə fuku gia yiwɔ yichi i bwa bu bə
mbaŋ bà jwɔfi ntsɔ mu bəh bəni bəchi bà bɔ nì biəliki wi.
10 Bəkaŋa bà bɔ nì fuku gia yiwɔ yichi asi yi nì num i bwa
bə ntum bə Jisɔs a nì kɔ, Meli Magdalen, Jɔana bəh Meli
nih Jɛm bəh bəkaŋa bədɔkɔ. **11** Bɔ wɔkɔ ndzaka wiwɔ
aka kiyuŋ ki gia, nəki bum kə yi. **12** Ayakalə, Bita ka dza
kɔmsi, yɔkɔ tsə buku fɛiŋ i jum bɛiŋ, ka ŋgwuŋ tsɛiŋ ləkə
i jum yiwɔ kintəəŋ ka yɛiŋ shəŋ a bəmbuŋ bà bə nì kii i
Jisɔs wə. Wi bá fiəni tsə i dzu bəh dzaka ki wɔmni, kɔm
gia yə yi num. **13** A dzə num a i chɔkɔ biwɔ wə, bəni bəfa
bədɔkɔ bà bɔ nì biəliki Jisɔs, bɔ nì buku i Jɛlusalɛm nyə ka
bá tsə i kwili widɔkɔ bə bɔɔŋ a, Ɛmayus, dzəh yiwɔ num
aka bəmay nanitaŋ i tsə buku fɛiŋ. **14** Bɔ nì nyə ka tsəki
bɔ dzakayi a bɔ bɔ, kɔm gia yichi yə yi nì num. **15** Si bɔ nì
nyaniki tsəki yakadəiŋ dzakayi, kaiŋyi, Jisɔs mwi kɔmsi
dzə i bɔ wə, bəh bɔ bá nyaniki tsəki. **16** Gia yidɔkɔ fə a bɔ
ma kîə mi wiwɔ. **17** Jisɔs ka dza bikə i bɔ a, “Akɔ nə mbɛiŋ
nyaniki, dzakayi kɔm yi a?” Si wi bikə yaka, bɔ num bəh
nshɛiŋ i shi bibɔ wə. **18** Mi widɔkɔ i bɔ kintəəŋ yɛli wi
num Kleɔfas, bikə i wi a, “Yaka akɔ a wɔ mbɔŋ shəŋ mi wi
dzəni i Jɛlusalɛm, wə wɔ kiəki kə gia yə yi num i kaŋ yələ
wə a?” **19** Wi bikə i bɔ a, “Yi naiŋ gia a?” Bɔ chukuli a,
“Gia yə yi ni num bəh Jisɔs wi Nasali. Mi wələ nì kɔ mi wi
ntum wi Nyɔ, gia yə wi nì fəki bəh yə wi nì dzakaki a nì
kɔ yi kaiŋyini. Wi nì kɔ mi wimbum i Nyɔ nshiŋ bəh i

bəni bəchi wə. **20** Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ
sakaki kikwili kibuku nì nya wi a bə wôɔ, bə baŋŋ wi i
kintasi wə. **21** Buku nì kaŋaki lə kiŋkwaka i wi a, akɔ wi
wə wi bi təiŋ bəni bə Islae i kaŋ yi ŋgəkə wə. Ayakalə, a
tsə a kaŋ yitali si gia yiwɔ num. **22** Yidəkɔ chu num a
bəkaŋa bədəkɔ i mbaŋ wibuku wə, bɔ si dzaka i buku gia
yi dzaka ki wɔmni, a bɔ si tsə i jum bɛiŋ kinchɔŋɔchɔŋɔ,
23 bɔ nəki yɛiŋ kə wini wi Jisɔs wiwɔ. Bɔ ka fiəni dzə fuku
i buku a, bɔ si yɛiŋ bəchinda bə Nyɔ aka ndəmsi, bɔ fuku i
bɔ a Jisɔs kɔ wiwɔm. **24** Bəni bədəkɔ i mbaŋ wibuku wə, si
tsə i jum bɛiŋ, ka yɛiŋ yi asi bəkaŋa bà si fuku, ayakalə bɔ
nəki yɛiŋ kə wini wi Jisɔs wiwɔ." **25** Jisɔs dzaka i bɔ a, "Ɔ
ɔɔ, biyuŋ biələ, shɔ́m yimbɛiŋ dəki na bəh ŋga i bum gia
yə bəni bə ntum bə Nyɔ nì dzakaki. **26** Mbɛiŋ kiəki kə
a, Kimbwili wə Nyɔ nì kaka a wi kaŋaki i yɛ̂iŋ bəŋgəkə
bələ, ka wi lîə i mbum bi wə a?" **27** Jisɔs ka yisi i fukuki
baiŋsiki i bɔ gia yichi yə bə nì nyaka i biŋwakti bi Nyɔ wə
bichi kɔm wi, bəh i yisi i Muses wə, i tsə buku tə i biə bəni
bə ntum bə Nyɔ nì nyaka. **28** Asi bɔ nì dzə kɔmsi i kwili
wə bɔ nì tsəki fɛiŋ, Jisɔs ka fə aka wi tsəki daŋsiki lə. **29**
Bɔ buku tsə, ka tsaki wi nalə a, "Bukumbɛiŋ tsâ nɔ̂, kɔm
jəbi kɔ wi tsə nalə, biŋ chu num bi yisi i jiki." Ayakadəiŋ,
wi bum i tsə nɔ bəh bɔ. **30** Bɔ tsə, i jəbi wə bɔ nì num
i dzi, wi dzɔ chəkɔ yi blɛd, ka nya kiyɔŋni i Nyɔ, gbɛyi
gaa i bɔ. **31** Akisəkə dzəkəh yibɔ baiŋ, bɔ ka yɛiŋ kiə wi.
Ayakalə, wi fiəni laka i bɔ nshiŋ. **32** Bɔ baaŋ ka dzakayiki
a bɔ bɔ a, "Ntə shɔm yibuku wɔ si shiliki alə i jəbi wə wi
si dzakaki i buku wɔ i dzəh, fuku baiŋsi gia i Kiŋwakti ki
Nyɔ wə i buku wɔ a?" **33** Bɔ dza akisəkə a i jəbi wiwɔ i

fijəbi fiəni chu i Jɛlusalɛm. Si bɔ tsə ka yɛiŋ bwa bə mbaŋ
bə Jisɔs bà jwəfi ntsə mu num bɔ juŋni gwu yibɔ di bimu
bəh bəni bədəkɔ bà bɔ nì kɔ bɔ biəli bɔ. **34** Bɔ dzaka a,
"Ŋkɔŋ, Bah wibukumbɛiŋ si dza i kpi wə. Wi si tumbuku i
Samən nshiŋ." **35** Bɔ ka fuku tə i bɔ gia yə yi si num bəh
bɔ i dzəh, chu fuku baiŋsi asi bɔ si yɛiŋ kiə wi i jəbi wə wi
si gbɛki blɛd. **36** Asi bɔ ni kɛiŋki bɔ dzaka yakadəiŋ, Jisɔs
wi mwi ka chiŋ tumbuku i bɔ kintəəŋ ka bəni i bɔ a, "Ma
kimbəiŋni num bəh mbɛiŋ." **37** Ndzaŋ kwa bɔ, bɔ bə́ lwa,
ka bə́ kwaka a yudəkɔ bɔ yɛiŋ num ŋkwusa. **38** Wi bikə i
bɔ a, "Mbɛiŋ lwaki nə? Akɔ kɔm nə wə mbɛiŋ məŋniki
mih a? **39** Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ kaŋ yiŋ bəh gvu yiŋ ka mbɛiŋ kî̂ə a,
akɔ na mih. Mbɛiŋ mô̂myi gwu yiŋ mbɛiŋ ka ni kî̂ə, kɔm
ŋkwusa si kaŋa kə nyam yi gwu bəh bikuŋɔ asi mbɛiŋ
yɛiŋki mih kaŋa." **40** Asi wi dzaka yakadəiŋ, ka chusi kaŋ
yi bəh gvu yi i bɔ. **41** Bɔ tsɛiŋ Jisɔs, kinsaŋli wɔɔ bɔ, bɔ ka
chiŋ num alə. Yi gaka bɔ i bum a, akɔ wi. Wi dza bikə i bɔ
a, "Mbɛiŋ kaŋaki lə fiɛŋ fidzini fa a?" **42** Bɔ dzɔ kiŋka ki
bwəkɔ yi waŋni, nya i wi. **43** Wi dzɔ dzi i bɔ nshiŋ. **44**
Wi ka dzaka i bɔ a, "Gia yələ mbɛiŋ yɛiŋ daiŋ, akɔ gia yə
mih nì dzakaki i mbɛiŋ kɔm yi mih kɛiŋ bəmbɛiŋ. Mih
nì dzaka a, gia yichi yə bə nì nyaka kɔm mih i kiŋwakti
ki Muses wə, bə i biŋwakti bi bəni bə ntum bə Nyɔ wə,
bəh i kiŋwakti Kinyaksi wə, kaŋaki i dzâ kpɛ̂iŋ." **45** Wi ka
wɛli mfi bibɔ, bɔ kiə gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Nyɔ wə. **46**
Wi ka dzaka i bɔ a, "Bə ni nyaka a Kimbwili wə Nyɔ nì
kaka kaŋaki lə i yɛ̂iŋ bəŋgəkə i kpî, i kaŋ yitali wə, wi
bi fî̂əni dzâ i kpi wə. **47** Yi kɔ tə a, bə bi yî̂si i kintəəŋ
ki Jɛlusalɛm i fûkuki i bitumi bichi kɔm yɛli wi a bəni

bəchi kwûni shɔ́m yibɔ ka Nyɔ bi dâlinya chu bibɔ. **48** Akɔ
mbɛiŋ bələ mbɛiŋ kaŋaki i ni fûkuki asi mbɛiŋ nì yɛiŋ yi.
49 Mbɛiŋ wɔ̂kəli, mih ni chiŋsi lə kinya kə Ba wuŋ nì kaka
i mbɛiŋ. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ bâaŋ a fa i kwili kintəəŋ mbɛiŋ
wɔ̂kəliki, i tsâ bûku i jəbi wə ŋga biə bi nyə bɛiŋ bi shi dzə
i mbɛiŋ wə." **50** Wi dzɔ bɔ buku i kwili kintəəŋ, ka tsə bəh
bɔ i dzəh yi dəəŋ i kɔmsi i kwili wi Bɛtani wə, wi gəŋsi
kaŋ yi i bɛiŋ, jiə kimbɔiŋsi i bɔ wə. **51** Asi wi nì kɛiŋki wi
jiə kimbɔiŋsi i bɔ wə yaka, wi dza bee bɔ ka bá yaka tsə i
bɛiŋ, ka yaka laka i dzə́kəh yibɔ wə. **52** Bɔ nya kiŋkɔksi
kimbum i wi, ka dza fiəni tsə i Jɛlusalɛm bəh kinsaŋli i
shɔ́m yibɔ wə. **53** Bɔ tsə ka shiki a juŋ yi fəni yi gia wə,
kɔksi Nyɔ jəbi wichi.

Jən

1 I kin'yisi wə a nì kɔ num Ja si num lɔ. Ja yiwɔ nì kɔ bəh
Nyɔ, Ja yiwɔ num Nyɔ. **2** Wi nì kɔ wi si num lɔ i kin'yisi
wə bəh Nyɔ. **3** Nyɔ nì maa biɛiŋ bichi tsə i kaŋ yi wə. Fiɛŋ
fidəkɔ kɔkə na fimu fiə Nyɔ nì maa wi kəbi. **4** I wi mə
kɔ nəni, ayaka nəni kələ num baiŋni i bəni wə. **5** Baiŋni
biwɔ baiŋki i jisi wə, ayaka jisi biwɔ kəbi i nyumsi bi. **6** Mi
widəkɔ nì kɔlə wə Nyɔ nì faaŋ, yɛli wi num Jən. **7** Wi nì
dzə i dzaka kɔm baiŋni, bəh i beeŋ nsaka wi baiŋni biwɔ,
ka wi fə bəni bəchi bi jîə shɔ́m i baiŋni biwɔ wə. **8** Jən
mwi nì kɔkə baiŋni biwɔ. Wi nì dzə a beeŋ nsaka i baiŋni
biwɔ. **9** Baiŋni bi ŋkɔŋ biwɔ biə bi chusiki baiŋni i bəni
bəchi nì dzəki lə i mbi wələ mə. **10** Wi nì kɔlə i mbi wələ
mə, mbi wələ num Nyɔ nì maa tsə i kaŋ yi wə, ayakalə
bəni bə̀ bɔ kɔ bə mbi wələ nəki kiə kə wi. **11** Wi nì dzə i
mbu, ayaka bɔ nəki dzɔ kə wi. **12** Ayakalə, bəni bəchi bə̀
bɔ nì dzɔ wi, jiə shɔm i yɛli wi wə, wi nya ŋga i bɔ a bɔ
nûmki bwa bə Nyɔ. **13** Ayaka bwa bə Nyɔ bələ kɔkə bə̀ bə
bwɔ biəli mwa mi chwəŋkijuŋ, nabə i kiŋkɔŋ ki mi wə,
nabə mbwɔ wi mi wiwɔm. Bə bwɔ bɔ biəli a num mbwɔ
wə akɔ wi Nyɔ. **14** Ja yiwɔ nì fiəni chu mi wiwɔm ka nəki i
buku kintəəŋ, num wi jikə bəh kiŋkɔŋ ki Nyɔ bəh ŋkɔŋ.
Ayaka buku yɛiŋ kiŋkɔkni ki. Kiŋkɔkni kiwɔ num ki Waiŋ
wi shəŋ wə wi nyə i Ba wi wə. **15** Jən nì num mbeeŋ nsaka
kɔm wi, ka wiliki dzaka a, “Wələ kɔ mi wə mih ni dzakaki
kɔm wi, dzaka a, ‘Mi wə wi dzəki i mih jum kɔkniki lə
tsə mih, kɔm wi nì kɔlə na ka mih numki.’” **16** Si wi kɔ
wi jikə bəh kiŋkɔŋ ki Nyɔ, wi ka nyaki bukumbɛiŋ bəchi
bəh kiŋkɔŋ i kiŋkɔŋ bɛiŋ. **17** Bukumbɛiŋ kiə a Nyɔ nì nya

bənchi tsə i kaŋ yi Muses wə. Ayakalə, mbum bi Nyɔ bəh
ŋkɔŋ dzə ka tsəki i kaŋ yi Jisɔs Klistus wə. **18** Mi widɔkɔ
kɔkə wə wi num yɛiŋ Nyɔ. Akɔ a Waiŋ wi wimu wə shəŋ
wə wi num kɔmsi i Ba wi kpəŋ wə wi fə bukumbɛiŋ kiə
wi. **19** Yələ kɔ gia yə Jɔn nì dzaka i jɔbi wə kifwu ki Bəju
i Jɛlusalɛm nì faaŋ bətii mfə gia bəh bəni bə Lɛwi a bɔ
tsâ bîkə i Jɔn a, akɔ wi ndə a. **20** Jɔn nì ka nəiŋma dəkə i
chukuli kimbikə kibɔ. Wi nì dzaka bəh dzaka ki a, "Mih
kɔkə Kimbwili wə Nyɔ nì kaka." **21** Bɔ bikə i wi a, "Wɔ kɔ
la ndə? Akɔ wɔ Ɛlaja ma?" Wi chukuli i bɔ a, "Mih kɔkə
Ɛlaja." Bɔ ka chu bikə i wi a, "Akɔ wɔ wə Mi wi Ntum
wi Nyɔ wə ma?" Wi nəiŋma. **22** Bɔ ka chu bikə i wi a,
"Wɔ kɔ la ndə? Wɔ dzaka la a nə kɔm bə gwu ya? Fûku ka
buku kwati gia yə buku kɔ fiəni tsə chukuli i bəni bà bɔ si
faaŋ buku." **23** Jɔn ka chukuli i bɔ si Isaya mi wi ntum wi
Nyɔ nì dzakaki a, "Akɔ mih ja yə yi wiliki i chwa a, 'Bə
lûmsi dzəh yi Bah a yi nûm chəŋ.'" **24** Bəni bələ kɔ num a
nì faaŋ Bəfalasi bɔ. **25** Bɔ ka bikə i Jɔn a, "Wɔ kabə num
kə Kimbwili wə Nyɔ nì kaka, wɔ num kə Ɛlaja, nabə Mi
wi Ntum wi Nyɔ wə, wɔ ka bə juliki bəni i bɔkɔ kɔm nə
la?" **26** Jɔn ka chukuli i bɔ a, "Mih kɔ mfiŋ a juliki bəni
i bɔkɔ mə, ayakalə mi widɔkɔ kələ i mbɛiŋ kintəəŋ wə
mbɛiŋ kiəki kə wi. **27** Wi kɔ wə wi dzəki i mih jum, na
mih kpɛiŋni kə i shwali dzu yi yigvu." **28** Gia yələ yichi nì
dzɔ di a num i Bɛtani i kiwuŋ ki Bɔkɔ yi Jɔdan wə i di biə
Jɔn nì juliki bəni i bɔkɔ. **29** Si chɔkɔ ni buku wɔɔ, Jɔn yɛiŋ
si Jisɔs dzəki, wi ka dzaka a, "Mbɛiŋ tsêiŋ, wələ kɔ Waiŋ
Jaka wi Nyɔ wə wi dzɔki bwiliki chu bi mbi wələ! **30** Wələ
kɔ wi wə mih nì dzakaki kɔm wi a, 'Mi widɔkɔ dzəki i mih

jum kəkni tsə mih, kəm wi nì kələ na ka mih numki.’ **31**
Mih mwi nì kiəki kə wi. Ayakalə, mih ni dzə ka juliki bəni
i bəkɔ ka bəni bə Islae kîə wi.” **32** Jɔn nì kɔ wi dzaka a
ŋgaiŋ kɔ mbeeŋ nsaka wiwɔ, ka dzaka a, “Mih nì yɛiŋ
Kiŋ'waka ki shi dzə bɛiŋ ka kimbumi, dzə num i wi wə. **33**
Mih mwi nì kiəki kə wi. Ayakalə, mi wə wi nì faaŋ mih a
mih dzâ jûliki bəni i bəkɔ a nì kɔ wi dzaka i mih a, ‘Mi wə
wɔ ni yɛiŋ Kiŋ'waka shi dzə i bɛiŋ ka num i wi wə, akɔ wi
wə wi ni juliki bəni num i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə.’ **34** Yələ
kɔ gia yə mih nì yɛiŋ, ka numki mbeeŋ nsaka wiwɔ a mi
wələ kɔ Waiŋ Nyɔ.” **35** Chəkɔ buku wɔɔ, Jɔn ka chu numki
i fɛiŋ i di biə wi nì kɔ bəh bwa bu bə mbaŋ bəfa. **36** Wi dza
yɛiŋ si Jisɔs nyaniki tsəki, ka dzaka a, “Mbɛiŋ tsêiŋ, wələ
kɔ Waiŋ Jaka wi Nyɔ.” **37** Bwa bu bə mbaŋ bə bəfa bà
wəkɔ si wi dzaka yakadəiŋ, dza ka biəliki Jisɔs. **38** Jisɔs
fiəni gwu yɛiŋ si bɔ biəliki, ka bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ nəŋki
nə?” Bɔ chukuli i wi a, “Labay, wɔ nəki faiŋ?” (Yɛli wələ a
Labay kɔ a, “Mi wi Lanini wi Mbum.”). **39** Jisɔs chukuli i
bɔ a, “Mbɛiŋ dzâ yêiŋ.” Bɔ tsə ka yɛiŋ di biə wi nì nəki.
Bəh bɔ shi fɛiŋ fuu dzə jum. Jəbi wə bɔ nì biəliki wi a nì
kɔ ka mbiəŋə mina i fijəbi. **40** Mi wimu widəkɔ i bəni bəfa
bà kintəəŋ bɔ nì wəkɔ si Jɔn dzaka ka biəli Jisɔs, a nì kɔ
num Andulu wə waiŋnih Samən Bita. **41** Andulu wiwɔ
nyə akisəkə tsə nəŋ waiŋnih wi Samən, fuku i wi a, “Buku
si yɛiŋ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka” (a num a Klistus). **42**
Ayakadəiŋ, wi ka dzɔ dzə bəh Samən i Jisɔs. Jisɔs tsɛiŋ wi
ləəə, ka dzaka a, “Wɔ kɔ Samən waiŋ Jɔn. Bə ni bɔɔŋki wɔ
a Sɛfas.” (Yɛli wələ a Sɛfas kɔ a Bita). **43** Chəkɔ buku wɔɔ,
Jisɔs yɛiŋ a ŋgaiŋ si kələ i tsə i kimbu ki Galili wə. Wi tsə

ka yɛiŋ Filib, dzaka i wi a, “Wɔ bîəli mih.” **44** Filib wələ nì
kɔ mi i kwili wi Besayda wə. Kwili wələ nì kɔ wi Andulu
bəh Bita. **45** Filib tsə nəŋ Natanial dzaka i wi a, “Buku yɛiŋ
lɔ mi wə Muses nì nyaka i Kiŋwakti ki Bənchi wə kɔm wi,
bəh wə bəni bə ntum bə Nyɔ nì nyaka tə kɔm wi. Mi wələ
kɔ num Jisɔs wi Nasali waiŋ Yəsɛf.” **46** Natanial chukuli i
wi a, “Gia yindzɔŋni yidəkɔ kɔlə i buku dzə i Nasali a?”
Filib dzaka i wi a, “Dzâ yɛ̂iŋ.” **47** Jisɔs dza yɛiŋ si Natanial
dzəki i wi wə, wi ka dzaka i wi kɔm wi, “Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, mi
wələ kɔ na mi wi Islae wi ŋkɔŋ. Nəni kintəkə kidəkɔ kɔkə
i wi wə.” **48** Natanial bikə i Jisɔs a, “Wɔ nyani dəiŋ ka
wɔ kiə mih?” Jisɔs chukuli i wi a, “Na ka Filib tsɛiŋki i
dzə bəəŋ wɔ, asi kɔ num mih si yɛiŋ lɔ wɔ i chwəŋ ki
kpɛiŋ wi fig wə.” **49** Natanial chukuli i wi a, “Labay, wɔ kɔ
Waiŋ Nyɔ! Wɔ num ŋkuŋ wi Islae!” **50** Jisɔs dzaka i wi a,
“Wɔ bum mih i liə kɔm mih dzaka i wɔ a mih si yɛiŋ wɔ i
chwəŋ ki kpɛiŋ wə a? Wɔ bi yɛiŋki lə gia yimbum yi tsə
yələ.” **51** Jisɔs chu dzaka i wi a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ
a, mbɛiŋ bi yɛiŋ lə si bəəli wɛli gwu, bəchinda bə Nyɔ
yaka chu shi, i mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi wə.”

2 A dzə num i kaŋ yitali wə, bə ka fəki bini bi ndzɔ wi
miŋkpaŋa wimfiaŋ, a nì kɔ i kwili wi Kana wə i kimbu ki
Galili wə, ayaka nih Jisɔs num fɛiŋ. **2** Bə nì kɔ bə laka tə
Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ i bini biwɔ wə. **3** Mbih dza kaa,
nih Jisɔs ka dzaka i wi fɛiŋ a, “Bə chu kaŋaki kə mbih.” **4**
Jisɔs chukuli i wi a, “Miŋkpaŋa, yələ kaŋaki i fə nə bəh
mih a? Jəbi wuŋ ka kpəŋ dəkə.” **5** Nih wi ka dzaka i bəni
bə gaani a, “Gia yichi yə wi ni dzaka a mbɛiŋ fâ, mbɛiŋ
fâ.” **6** A nì kɔ bikəŋə bisɔ num fɛiŋ num bə kɛiŋsi bəh təh.

Kəŋə yələ nì kɔ yə Bəju nì jiəki mwi yɛiŋ a bɔ wəkɔki gwu yibɔ yɛiŋ yi baiŋ i Nyɔ nshiŋ. Kpəŋə wimu nì dzɔki lə mwi ka bəlita mbaŋnanitaŋ ntsɔ bəte i tsə buku bəlita gbi jwɔfi ntsɔ bəte. **7** Jisɔs ka dza dzaka i bəni bə gaani bəwɔ a, "Mbɛiŋ tɔ̂kɔ jî̀ksi mwi i kəŋə yələ mə." Bɔ ka jiə mwi i kəŋə yiwɔ mə yi jikə. **8** Wi ka dzaka i bɔ a, "I liə mbɛiŋ tɔ̂kəli midəkɔ mbɛiŋ tsâ nyâ i fwu wi bəni bə gaani." Bɔ ka təkəli tsə nya. **9** Fwu wi bəni bə gaani wə ka dzɔ məm mwi miwɔ, wəkɔ num mɔ fiəni lɔ i mbih. Wi bá məŋ a mələ mbih nyə faiŋ na. (Ayakalə, bəni bə gaani bà bɔ nì təkɔ mwi miwɔ nì kiəki lə di biə mɔ buku). Ayaka fwu wi bəni bə gaani ka bɔɔŋ nyum miŋkaŋa wimfiaŋ wiwɔ, **10** bikə i wi a, "Bəni si yisi gaa fibɔ num mbih mi ndzɔŋni i bini wə, i jəbi wə bəni mu fwuli, bɔ ka gaa mə mɔ ndzɔŋki kə. Wɔ ka yiŋni jiə mbih mə mɔ ndzɔŋki ka dzəki bəh mɔ num i liə a?" **11** Kələ nì kɔ kinchəsi ki ninshiŋ kə Jisɔs nì fə yi chusi kiŋkɔkni ki. Wi nì fə yi num i kwili wi Kana wə i kimbu ki Galili wə. Si wi fə yakadəiŋ yi chusi kiŋkɔkni ki, bwa bu bə mbaŋ ka jiə shɔm yibɔ i wi wə. **12** Si yəmaka nì tsə, Jisɔs ka nyə shi tsə i Kafanaum bəh nih wi bəh bwa bə nih wi bə nyuku bəh bwa bu bə mbaŋ, bəh bɔ nɔ dzɔ fɛiŋ i kaŋ yidəkɔ wə. **13** Chəkɔ bi Dzini bi Bəju bə nì bɔɔŋki a Ntsədaŋ nì kɔmsiki dzəki, Jisɔs nyə yaka tsə i Jɛlusalɛm. **14** Si wi nì tsə buku i juŋ yi fəni yi gia wə, yɛiŋ bəni bɔ taŋni bəna' bəh shwáŋ bəh bimbumi bəh bəni bà bɔ nì kwuniki kpɔ num bɔ numyi i kuku fɛiŋ. **15** Wi dzɔ bəkwu ka kɛiŋsi figbaŋa yɛiŋ, kɔŋŋ bwili bɔ bəchi tasi bəh shwáŋ bəh bəna' bəwɔ i juŋ yi fəni yi gia wə. Wi chu shuku təkɔ kpɔ wi bəni bà bɔ nì kwuniki, chini shi bibaŋ

bibɔ, **16** dzaka i bəni bà bɔ nì taŋniki bimbumi a, “Mbɛiŋ
dzô bûku bəh biɛiŋ biələ fa. Kiə mbɛiŋ ki dzô kə juŋ yi
Bah wuŋ i fîəni i juŋ yi shi wə.” **17** Si wi dzaka yakadəiŋ,
bwa bu bə mbaŋ ka kwaka gia yə bə nyaka i Kiŋwakti ki
Nyɔ wə a, “Kiŋkɔŋ kimbum kə mih kaŋaki i wɔ dzu ki
kələ i wɔɔ mih num wɔɔni.” **18** Kifwu ki Bəju ka bikə i wi
a, “Gia yə yi chusiki kiŋkɔkni ka, yə wɔ kɔ i fə i chusi
i buku a bə nya ŋga i wɔ i fâ yələ akɔ na nə?” **19** Jisɔs
chukuli i bɔ a, “Mbɛiŋ shâkyi juŋ yi fəni yi gia yələ, ma
mih ni dzɔ kaŋ yitali mih fiəni dzasi yaksi yi i bɛiŋ.” **20**
Bəju bəwɔ ka dzaka i wi a, “Yi nì dzɔ jía mbaŋnyani ntsɔ
bəsɔ i maa juŋ yi fəni yi gia yələ, wɔ bá dzaka mfia a wɔ
kələ i dzɔ a kaŋ yitali i fiəni dzasi yaksi yi a?” **21** Ayakalə,
juŋ yi fəni yi gia yələ Jisɔs nì dzakaki, a nì kɔ num gwu
yi. **22** Ayakadəiŋ, jəbi wə wi nì dza i kpi wə, bwa bu bə
mbaŋ ka kwaka a fa kɔ gia yə wi nì dzaka. Bɔ ka bum gia
yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Nyɔ wə, chu bum ndzaka wə Jisɔs
nì dzakaki. **23** Jəbi wə Jisɔs nì kɔ i Jɛlusalɛm i Dzini bi
Ntsədaŋ biə wə, bəni bəduli nì jiə shɔm yibɔ i yɛli wi wə
kɔm bə binchəsi biə wi nì fəki ki chusi kiŋkɔkni ki. **24**
Ayakalə, Jisɔs nì ka jiə dəkə mfi bi i bɔ, kɔm wi nì kiəki lə
bəni bəchi si bɔ kɔ. **25** Wi nì nəŋki kə i wəkɔ gia yidəkɔ yə
mi wiwɔm widəkɔ fukuki i wi kɔm mi, kɔm wi nì kiəki lə
fiɛŋ fiə fikɔ i mi wiwɔm shɔm.

3 Mi wi mbaŋ wi Bəfalasi widəkɔ nì kɔ bə bɔɔŋ a
Nikɔdəmus, wi num mi i mbaŋ wi kifwu ki tumi ki Bəju
wə. **2** Mi wələ nì dza dzə i Jisɔs nchəkɔ, ka dzaka i wi a,
“Labay, buku kiəki lə a wɔ kɔ mi wi lanini wə wi nyə i
Nyɔ, kɔm mi widəkɔ kəkə wə wi kɔ i fə kinchəsi ki gia yələ

wɔ fəki lə, yi chusi kiŋkəkni ki Nyɔ, Nyɔ kəbi bəh wi.” **3**
Jisəs chukuli i wi a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a, a kəbi a bə
bwɔ lə mi, i mbwɔ wimfiaŋ wə, wəmaka mi kəkə bi yɛiŋ
ŋkuŋ bi Nyɔ.” **4** Nikədəmus bikə i Jisəs a, “Yi kɔ i num na
dəiŋ, i chu bwɔ mi num wi ta lɔ a? Wi kələ i chu fiəni liə i
nih wi shɔm ka wi chu fiəni bwɔ wi a?” **5** Jisəs chukuli i
wi a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a, a kəbi a bə bwɔ lə mi i mwi
mə bəh i Kiŋ'waka wə, wi kəkə i bi liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə. **6**
Mi wiwɔm bwəki mi wiwɔm, kiŋ'waka bwɔ Kiŋ'waka. **7**
Kiə dzaka ma wômki wɔ, a mih dzakaki i wɔ a bə kaŋaki i
bwô mbɛiŋ bəchi i mbwɔ wimfiaŋ wə. **8** Fiəkə si tsə asi yi
kɔŋki, wɔ wəkɔ si yi tsəki, ayakalə wɔ kəbi i fuku a yi nyə
faiŋ na, yi tsə sə faiŋ na. Yi kɔ a liŋ i mi wichi wə wi kɔ
num bə bwɔ wi i Kiŋ'waka wə.” **9** Nikədəmus ka təmki a,
“Yələ kɔ i nyani dəiŋ a?” **10** Jisəs chukuli i wi a, “Wɔ kɔ
mi wi lanini wi bəni bə Islae, wɔ kiə kə yələ a? **11** Mih
fukuki ŋkɔŋ i wɔ a, buku dzakaki gia num yə buku kiəki,
beeŋ nsaka wi gia, a num yə buku kɔ buku yɛiŋ, ayakalə
mbɛiŋ bum kə gia yə buku dzakaki. **12** Mih kabə fuku gia i
mbɛiŋ a num yi fa kuku mbɛiŋ bum kə, mbɛiŋ bi nyani na
dəiŋ i bum yə mih dzakaki a num yi tumi ki bɛiŋ wə a? **13**
Mi widəkɔ məŋ wə wi num yaka i bɛiŋ. Akɔ shəŋ a wi wə
wi nì nyə dzə fɛiŋ ka shi dzə fa kuku, mi wələ kɔ mi wə
yɛli wi kɔ Waiŋmi. **14** Asi Muses nì shəŋsi juŋŋ yə bə nì
kɛiŋsi bəh chwaka i kpɛiŋ bɛiŋ i chwa, yi kɔ a liŋ asi bə
kaŋaki i ni shâŋsi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi, **15** ka na ndə
wə wi kɔ wi jiə shɔm i wi wə, wi ni kwati nəni kə ki bi tsə
kaa kə.” **(aiōnios g166)** **16** Nyɔ nì kɔŋ mbi wələ nalə, ka faaŋ
Waiŋ wi wimu shəŋ, a na ndə wə wi jiə shɔm i wi bi laka

kə, wi bi kwatiki num nəni kə ki bi tsə kaa kə. (aiōnios g166)
17 Nyɔ nì ka faaŋ dəkə Waiŋ wi i mbi wələ wə a wi dzâ
sâka bəni a bɔ gbɔ nsaka. Wi nì faaŋ a wi dzâ bwîli bɔ
num bwilini. 18 A na ndə wə wi kɔ wi jiə shɔm i wi wə, bi
gbɔ kə nsaka. Ayakalə, mi wə wi ka jiə dəkə shɔm i wi
wə, wəmaka gbɔ lɔ nsaka, kɔm wi ka jiə dəkə shɔm i yɛli
wi Waiŋ Nyɔ wə akɔ a wi shəŋ. 19 Yələ kɔ dzəh yə bə
bi təiŋki nsaka wiwɔ yɛiŋ, kɔm baiŋni kɔ bi dzə i mbi
wə, bəni yiŋni kɔŋ fibɔ num lɔ jisi tsə baiŋni. Bɔ kɔŋki
yakadəiŋ kɔm kimfə kibɔ kɔ kichu. 20 Na ndə wə kimfə ki
kɔ kichu wi si baiŋŋ lə baiŋni, wi kɔkə i buku dzə i di biə
baiŋni kɔ ka kimfə ki ma ni chusi. 21 Ayakalə, na ndə wə
wi fəki gia yi chəŋ wi si dzə num i baiŋni wə, ka kimfə ki
ni chusiki a, akɔ ki mi wə wi kɔ bəh Nyɔ. 22 Si yəmaka nì
tsə, Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nyə tsə i kimbu kidɔkɔ wə i
Judea. Bəh bɔ tsə ka num fɛiŋ, wi ka juliki bəni i bɔkɔ. 23
Jɔn tə nì juliki bəni i bɔkɔ i kwili wi Ɛnɔn wə i kɔmsi i
Salim kɔm mwi nì kɔ fɛiŋ nalə. Bəni ka dzəki wi juli bɔ i
bɔkɔ. 24 Yələ gia nì num maka bə fah Jɔn i juŋ yi nsəŋ wə.
25 Bwa bə Jɔn bə mbaŋ bədɔkɔ bəh mi wi Ju widɔkɔ ni
dza yisi kiŋgukuli kɔm bə gwu yi wɔkɔni i baiŋki i Nyɔ
nshiŋ. 26 Bwa bə mbaŋ bə Jɔn nyə tsə yɛiŋ Jɔn, dzaka i wi
a, “Labay, mi wə mbɛiŋ wi nì kɔ i waka wi Jɔdan wəyaka
wə wɔ lansi dzaka kɔm wi yaka, bə wi yaka wi juliki bəni
i bɔkɔ, bəni bəchi tsə num i wi.” 27 Jɔn chukuli i bɔ a,
“Mi kɔkə i num fiɛŋ fidɔkɔ maka a fə Nyɔ a wi num fi. 28
Mbɛiŋ mwi kɔlə i beeŋ nsaka wuŋ a mih nì dzaka a, mih
kɔkə Kimbwili wə Nyɔ nì kaka. Ayakalə, bə nì faaŋ mih a
mih tsâ i wi nshiŋ. 29 Nyum miŋkpaŋa wimfiaŋ kɔ mi

wə wi kaŋaki miŋkpaŋa wiwɔ. Nsɛiŋ wi nyum miŋkpaŋa
wiwɔ wə wi num bɛiŋ kɔmsi i wi wə wɔkɔ ja yi, si num bə
kinsaŋli na bəh ŋga si wi wɔkɔ ja yi. Yi kɔ a liŋ si mih kɔ i
liə num mih jikə bəh kinsaŋli. **30** Wi kaŋaki i kɔki tsəki a
ninshiŋ, mih dzə i jum wə. **31** Mi wə wi nyə bɛiŋ wi tsəki
lə bəni bəchi. Mi wi kuku kɔ mi wi kuku, gia yichi yə wi
dzakaki akɔ yi fa kuku. Mi wə wi nyə i tumi ki bɛiŋ wə
tsəki lə bəni bəchi, **32** wi beeŋki nsaka wi gia a num yə wi
kɔ wi yɛiŋ ka chu wɔkɔ. Ayakalə, mi widɔkɔ kɔkə wə wi
bumki gia yə wi dzakaki. **33** Mi wə wi bumki gia yə wi
dzakaki, akɔ wi wə wi chusi a ŋgaiŋ təbi gia wiwɔ a Nyɔ
dzakaki ŋkɔŋ. **34** Mi wə Nyɔ faaŋ si dzaka shəŋ a ja yi
Nyɔ, kɔm Nyɔ nya Kiŋ'waka ki i wi kimfəkəli kɔbi. **35** Tii
Waiŋ kɔŋ Waiŋ, ka nya biɛiŋ bichi i wi kaŋ. **36** Na ndə wə
wi kɔ wi jiə shɔm i Waiŋ wələ wi kwati lɔ nɔni kə ki bi tsə
kaa kə. Mi wə wi wɔkɔki kə i wi bi kwati kə nɔni. Wəmaka
mi kɔ num shɔm yi Nyɔ bɔkɔ lɔ bəh wi." **(aiōnios g166)**

4 Jisɔs ka kiə a, Bəfalasi wɔkɔ lɔ a ŋgaiŋ nɔmki lə, mbaŋ
wi bəni dzə ŋgaiŋ juli bɔ i bɔkɔ tsə Jɔn. **2** Ayakalə, a nì
məŋ dəkə Jisɔs si wi nì juliki mbɛiŋ i bɔkɔ, a nì juliki num
bwa bu bə mbaŋ shəŋ. **3** Jɔbi wə wi nì kiə yakadəiŋ, ka
nyə i kimbu ki tumi ki Judea wə, ka fiəni tsəki i ki Galili
wə. **4** Wi nì kaŋaki i tsə dzəh i kimbu ki Samalia wə. **5** Wi
tsə buku i kwili wi Samalia widɔkɔ wə bə bɔɔŋ a Sika, wi
num kɔmsi i khə wə Yakɔb nì nya i waiŋ wi Yɔsɛf. **6** Dzəŋə
yi mwi yə Yakɔb nì chum num fɛiŋ. Si Jisɔs nì kɔ wi nyani
lɔ nalə ka bɔh, wi ka num kɔmsi i dzəŋə yi mwi yiwɔ wə.
Jɔbi num wi si num ka mbiəŋə jwɔfi ntsɔ bəfa nshifɔkɔ. **7**
Miŋkpaŋa widɔkɔ i fɛiŋ Samalia dza dzə i tɔkɔ mwi fɛiŋ,

Jisɔs dzaka i wi a, “Nyâ mih bəh mwi mih mu.” **8** A nì kɔ
num bwa bə mbaŋ bə Jisɔs tsə i kwili kintəəŋ i taŋ biɛiŋ
bidzini. **9** Miŋkpaŋa wiwɔ bikə i Jisɔs a, “Wɔ kɔ mi wi Ju,
mih num mi wi Samalia, wɔ nyani dəiŋ na ka wɔ nywaki
mwi i mih a?” Miŋkpaŋa wiwɔ nì dzakaki yakadəiŋ, kɔm
Bəju nì nyɛnsiki lə bəni bə Samalia. **10** Jisɔs chukuli i wi a,
“Wɔ kabə kiə kinya kə ki kɔ ki Nyɔ, bəh ŋkaiŋni mi wə wi
dzakaki i wɔ a wɔ nyâ ŋgaiŋ bəh mwi, ma wɔ tsa wi, a
wi nyâ wɔ bəh mwi mə mɔ nyaki nɔni jɔbi wichi.” **11**
Miŋkpaŋa wiwɔ fiəni bikə i Jisɔs a, “Bah wuŋ, wɔ kaŋaki
kə fiɛŋ fidɔkɔ ka wɔ tɔkɔli mwi yɛiŋ, dzəŋə yi mwi yiwɔ
liə nalə, wɔ ki dzɔki faiŋ mwi mə mɔ nyaki nɔni jɔbi wichi
a? **12** Yi kɔ a wɔ tsəki lə tii wibuku Yakɔb wə wi nì chum
jiə dzəŋə yələ i buku, na wi mwi nì muki lə mwi yɛiŋ wə,
bwa bu mu, nyám yi mu tə a?” **13** Jisɔs chukuli i wi a, “Mi
wichi wə wi mu mwi mələ, kindɔŋ ki mwi bi fiəni wɔmki
lə wi. **14** Ayakalə, na ndə wə wi mu mwi mə mih nya i
wi, kindɔŋ ki mwi bi chu wɔmki kə wi. Mwi mə mih ni
nya i wi mɔ bi fiəni chu ntɔŋ wi mwi mə mɔ bukuki i wi
wə jɔbi wichi, mɔ dzə nya wi bəh nɔni kə ki bi tsə kaa
kə.” **(aiōn g165, aiōnios g166)** **15** Miŋkpaŋa wiwɔ ka dzaka i
Jisɔs a, “Bah wuŋ, nyâ mih bəh ŋkaiŋni wi mwi mələ, mə
kindɔŋ ki mwi bi chu wɔmki kə mih ka mih ma chu dzâki
fa i dzâ tôkɔ mwi.” **16** Jisɔs dzaka i wi a, “Tsâ bôɔŋ nyu
wa ma mbɛiŋ wi dzâ.” **17** Miŋkpaŋa wiwɔ chukuli i wi
a, “Mih kaŋaki kə minyuku.” Jisɔs ka dzaka i wi a, “Wɔ
dzaka ŋkɔŋ si wɔ dzaka a wɔ kaŋaki kə minyuku. **18** Wɔ
kɔ wɔ si kaŋa lɔ bənyuku bəte, wə mbɛiŋ wi kɔ i liə a mɔŋ
nyu wa. Gia yə wɔ dzakaki akɔ ŋkɔŋ.” **19** Miŋkpaŋa wiwɔ

dzaka i Jisɔs a, “Bah wuŋ, mih yɛiŋ i liə a wɔ kɔ mi wi
ntum wi Nyɔ. **20** Bətii bəbuku nì shiki tsaki Nyɔ i ŋkwuŋ
wələ wə, ayaka mbɛiŋ Bəju dzaka fimbɛiŋ a di biə bəni
kaŋaki i tsâki Nyɔ kɔ a i Jɛlusalɛm.” **21** Jisɔs chukuli i wi a,
“Miŋkpaŋa, bum gia yə mih fukuki i wɔ. Jəbi bi dzəki lə
wə mbɛiŋ bi tsaki i Ba Nyɔ a chu num kə i ŋkwuŋ wələ wə
nabə i Jɛlusalɛm. **22** Mbɛiŋ bəni bə Samalia tsaki fiɛŋ fiə
mbɛiŋ kiəki kə, ayaka buku Bəju tsa fiɛŋ fiə buku kiəki,
kɔm mbəiŋ tsəki dzəh i Bəju wə. **23** Ayakalə, jəbi dzəki lə,
ayaka wi dzə lɔ wə bəni bà bɔ tsaki Nyɔ ŋkɔŋ ŋkɔŋ bi tsaki
Nyɔ Ba i kiŋ'waka wə bə i ŋkɔŋ wə. Fa kɔ ŋkaiŋni wi bəni
bà Nyɔ Ba nəŋki a bɔ tsaki i wi. **24** Nyɔ kɔ kiŋ'waka, bəni
bà bɔ tsaki i wi, kaŋa i tsaki i kiŋ'waka wə bə i ŋkɔŋ wə.”
25 Miŋkpaŋa wiwɔ dzaka i Jisɔs a, “Mi kiəki lə a Kimbwili
wə Nyɔ nì kaka dzəki lə, wə bə bɔɔŋ a Klistus. I jəbi wə wi
bi dzəki, wi bi fuku baiŋsi lə gia yichi i bukumbɛiŋ.” **26**
Jisɔs dzaka i wi a, “Mih wələ mih dzakaki i wɔ akɔ wi
wiwɔ.” **27** A jəbi wiwɔ wə, bwa bə Jisɔs bə mbaŋ ka fiəni
dzə. Dzaka wɔm bɔ a wi dzakaki bə miŋkpaŋa. Ayakalə,
mi widəkɔ i bɔ wə nəki bikə kə i wi a wi nəŋki nə a, nabə
a Jisɔs dzakaki bə miŋkpaŋa wələ kɔm nə a. **28** Miŋkpaŋa
wiwɔ ka jiə bee kpəŋə wi wi mwi fɛiŋ, tsə i kwili kintəəŋ
fuku i bəni a, **29** “Mbɛiŋ dzâ yɛiŋ mi widəkɔ wə wi dzə
ka fukuki gia yichi yə mih num fə. Yi kələ i numki a mi
wələ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka a?” **30** Bəni buku i kwili
wə ka tsəki i Jisɔs. **31** A nì kɔ bwa bə mbaŋ bə Jisɔs baaŋ
a tsaki Jisɔs dzaka i wi a, “Labay, dzî.” **32** Ayakalə, Jisɔs
chukuli i bɔ a, “Mih kaŋaki lə biɛiŋ bidzini i dzi mbɛiŋ kiə
kə bi.” **33** Bwa bu bə mbaŋ ka kaiŋyiki dzakayi a bɔ bɔ

a, “Mi widəkɔ baaŋ dzə nya lə biɛiŋ bidzini i wi a?” **34**
Jisɔs dzaka i bɔ a, “Biɛiŋ biŋ bidzini kɔ i fâki gia yə wi
wə wi faaŋ mih kɔŋki, bəh i kâasi nɔm wi wichi. **35** Ntə
mbɛiŋ dzakaki fimbɛiŋ a baaŋ kifiəŋŋ kinaa, ka jəbi wi
kəhni kpɛiŋ na? Mih dzaka i mbɛiŋ a, mbɛiŋ gîŋsi dzə́kəh
i bɛiŋ ma mbɛiŋ tsêiŋ yêiŋ asi biɛiŋ kpɛiŋ i kikhə wə ka
bə kôhki. **36** Mi wə wi kəhki kaŋaki lə ŋgɔm wi, wi juŋniki
jiəki dzɛiŋ i nɔni kə ki bi tsə kaa kə, ayaka ka mi wə wi
gbɛli bəh mi wə wi kəhki bi chiŋniki laŋki lə i mi wimu
wə. **(aiōnios g166)** **37** Gia yələ chusiki a ndi wələ kɔ ŋkɔŋ wə
wi dzakaki a, ‘Mi widəkɔ si gbɛli lə, ayaka mi widəkɔ kəh.’
38 Mih faaŋ mbɛiŋ a mbɛiŋ tsâ kôh biɛiŋ biə mbɛiŋ nì ka
nɔm dəkə. Bəni bədəkɔ nɔm, mbɛiŋ liə i ndzɔŋni bi nɔm
wibɔ wə.” **39** Bəni bə Samalia bəduli i kwili wiwɔ wə nì jiə
shɔm i Jisɔs wə kɔm bə gia yə miŋkpaŋa wiwɔ nì dzaka i
bɔ, a wi fuku ŋgaiŋ gia yichi yə ŋgaiŋ nì kɔ num ŋgaiŋ fə.
40 Ayakadəiŋ, jəbi wə bɔ nì dzə yɛiŋ Jisɔs, tsa a bəh bɔ nô.
Wi bum, bəh bɔ nɔ kaŋ yifa. **41** Bəni bəduli ka chu jiə
shɔm i Jisɔs wə kɔm bə ndzaka wi. **42** Bəni bəwɔ dzaka
i kpaŋa wiwɔ a, “Buku ka jiə dəkə shɔm i wi a kɔm gia
yə wɔ si dzaka shəŋ. Buku mwi si wəkɔ lɔ bəh bintuni
bibuku, ka kiə lɔ a mi wələ kɔ Mbwili wi mbi wələ ŋkɔŋ.”
43 Kaŋ yiwɔ yifa tsə, Jisɔs nyə ka tsəki i Galili. **44** Wi mwi
nì kɔ num wi dzaka lɔ a bə si kəksi kə mi wi ntum wi Nyɔ
i tumi ki wə. **45** Jəbi wə wi nì tsə buku i Galili, bəni bə fɛiŋ
dzɔ wi bindzɔŋ, kɔm bɔ nì kɔ bɔ yɛiŋ gia yə wi nì fə i bini
wə i Jɛlusalɛm, kɔm bɔ tə nì kɔlə i bini biwɔ wə. **46** Jisɔs
ka bi chu fiəni tsə i Kana i kimbu ki Galili wə di biə wi
nì fiəni mwi i mbih. A nì kɔ tikwili widəkɔ num i kwili

wi Kafanaum wə, waiŋ wi winyukuni gwɛiŋ. **47** Jəbi wə
tikwili wiwə nì wəkə a Jisəs buku lə i Judea ka dzə i Galili,
wi tsə i wi, kwuŋ kaŋ a wi shî dzâ chûku waiŋ wi ŋgaiŋ, a
wi si num lə a dzaka ki kpi wə. **48** Jisəs ka dzaka i wi a,
"Mbɛiŋ kabə num maka mbɛiŋ yɛiŋ kinchəsi kə ki chusiki
kiŋkəkni ki Nyə, i yɛiŋ tə gia yi dzaka ki wəmni, mbɛiŋ bi
ma lansi jiə shəm i mih." **49** Mi wimbum wiwə dzaka i wi,
"Ba wuŋ, dzâ bə kəmsi nyâ, ka waiŋ wuŋ ma kpi." **50** Jisəs
chukuli i wi a, "Wə tsâ, waiŋ wa ni baaŋ lə wiwəm." Mi
wiwə nì bum gia yə Jisəs dzaka i wi, nyə ka tsəki. **51** Si
wi nì shiki, wi bəh bwa bu bə nəm baŋsi, bə fuku i wi a
waiŋ wi kələ wiwəm. **52** Wi ka bikə i bə jəbi wə wi ni yisi i
bəniki. Bə dzaka i wi a, "A nì kə i ŋgbu aka mbiəŋə wimu
nshifəkə, gwu yi yakani yiwə bee wi." **53** Tii waiŋ wiwə ka
kwaka asi kə na jəbi wə Jisəs si dzaka i wi a, "Waiŋ wa ni
baaŋ lə wiwəm." Wi bəh juŋ yi yichi ka jiə shəm i Jisəs. **54**
Gia yələ kə yi kəmsini yə yi chusiki kiŋkəksi yə Jisəs nì fə
asi wi buku i Judea ka dzə i Galili.

5 Si yəmaka nì tsə, bini bi Bəju bidəkə num i Jɛlusalɛm,
Jisəs yaka tsə fɛiŋ. **2** Dzəŋə yi mwi yidəkə num fɛiŋ i
Jɛlusalɛm bə bəəŋ i já yi Hibulu wə a Bɛtɛsda, ayaka yi
num kəmsi tsə i Dzaka Ki mbaiŋ ki Shwáŋ wə. Bə nì kə bə
maa kidi ki shini fɛiŋ kite, **3** bəni bə jwɛ́iŋ nì shi kwu kə a
fɛiŋ bəduli nalə, a nì kə num bimfəkə, bəh bà bə nì gbəki
nyaniki bəh bà bə nì kpiyi wa wimu. [Bə nì shiki nəyiki
fɛiŋ wəkəli i jəbi wə mwi miwə ni dza nəŋni. **4** Chinda wi
Bah widəkə nì fəki wi dza dzə i jəbi jəbi wə, wi liə nəŋni
mwi miwə. Mi wi ninshiŋ wə wi yisi liə yɛiŋ kintəəŋ i jəbi
wə chinda wiwə nəŋni mwi miwə, ma wi ni bənih i jwɛiŋ

yiwɔ wə, kɔŋ a numki na yi naiŋ jwɛiŋ.] **5** Mi widəkɔ nì
kələ fɛiŋ num wi gwɛiŋ i jía mbaŋtia ntsɔ nyaŋ. **6** Jəbi wə
Jisɔs nì dzə fɛiŋ yɛiŋ wi, kiə a wi nɔ fɛiŋ na i jəbi wi dəəŋ
wə, ka bikə i wi a, "Wɔ kɔŋki lə i bɔnih a?" **7** Mi wi jwɛiŋ
wiwɔ chukuli a, "Tikwili, mih kaŋaki kə mi widəkɔ wə wi
kɔ i ləkəsi mih i bəkɔ yələ wə jəbi wə yi nəŋni. Asi num
jəbi wə yi nəŋni, mih ka nəŋki i liə num mi widəkɔ si yisi
liə lɔ i ninshiŋ." **8** Jisɔs dzaka i wi a, "Dzâ bɛiŋ, dzô kiga
ka, wɔ tsâki." **9** Akisəkə, mi wiwɔ ka bɔnih, dzɔ kiga ki ka
tsəki. A nì kɔ chəkɔ biwɔ num chəkɔ bimbam. **10** Bəju ka
dzaka i mi wə bə nì chuku a, "Daiŋ kɔ chəkɔ bimbam nchi
bum kə a wɔ gîŋ kiga ka." **11** Wi chukuli i bɔ a, "Mi wə wi
si chuku mih si dzaka a mih dzô kiga kəŋŋ mih tsâki." **12**
Bɔ bikə i wi a, "Akɔ ndə wiwɔ wi si dzaka i wɔ a wɔ dzɔ
kiga ka ma wɔ tsəki a?" **13** Mi wə bə nì chuku, nì lansiki
kiəki kə mi wə wi chuku wi, kɔm Jisɔs nì kɔ wi dza liə tsə i
kintəəŋ ki mbaŋ wi bəni bà bɔ nì kɔ fɛiŋ. **14** Si yəmaka
nì tsə, Jisɔs yɛiŋ wi i juŋ yi fəni yi gia mə, dzaka i wi a,
"Tsɛîŋ si wɔ kɔ wɔ bɔnih lɔ. Kiə wɔ ma chu fâki chu. Wɔ
ka baaŋ a fəki chu, gia yi gumini yidəkɔ ni gbɔ i wɔ fuŋ
tsə yələ." **15** Mi wiwɔ nyə tsə fuku i Bəju a, akɔ Jisɔs wə
wi si chuku ŋgaiŋ. **16** Bəju ka yisi ka bwaŋki gvu i Jisɔs
chɛiŋ, kɔm wi nì chuku mi wiwɔ a num chəkɔ i bimbam
wə. **17** Jisɔs dzaka i bɔ a, "Ba wuŋ si nɔm jəbi wichi, mih
tə nɔmki ayaka." **18** Ndzaka wələ fə Bəju ka fiəni nəŋki wi
na bəh ŋga i wôɔ, kɔm a nì kɔkə shəŋ a chəkɔ bimbam wi
nì bwiŋ. Wi nì bɔɔŋki tə Nyɔ a Ba wi, chu fəkəni a ŋgaiŋ
kɔ a liŋ bəh Nyɔ. **19** Jisɔs dza dzaka i bɔ a, "Mih fukuki
ŋkɔŋ i mbɛiŋ a mih Waiŋ kɔkə fə gia yidəkɔ i ŋga mbiŋ

wə. Mih fəki shəŋ a gia yə mih yɛiŋ Ba wuŋ fə. Gia yə Tii
Waiŋ fəki, akɔ a yə Waiŋ fəki tə, **20** kɔm Tii Waiŋ wiwɔ
kɔŋki lə Waiŋ ka chusi i Waiŋ gia yichi yə wi Tii Waiŋ
fəki. Wi kɛiŋ i chu chusi gia i wi yi tsə yələ, ka wi fəki,
mbɛiŋ yɛiŋ dzaka wəm mbɛiŋ. **21** Si Tii Waiŋ dzasiki bəni
i kpi wə nya nəni i bɔ, kɔ a liŋ si Waiŋ nyaki nəni i na ndə
wə wi kɔŋki. **22** I kpɛiŋsi yɛiŋ kɔ a Tii Waiŋ sakaki kə mi
widəkɔ. Wi kɔ num wi nya bənsaka bəchi i Waiŋ kaŋ, **23**
ka bəni bəchi kôksiki Waiŋ a liŋ si bɔ kɔksiki Ba wi. Mi
kabə num wə wi kɔksiki kə Waiŋ, yaka wi kɔksiki kə Ba wi
wə wi faaŋ wi. **24** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a mi wə wi
wəkɔ ja yiŋ, ka bum i mi wə wi faaŋ mih, kɔ wə wi kaŋaki
nəni kə ki bi tsə kaa kə. Wəmaka bi chu kaŋa kə nsaka.
Wəmaka mi kɔ wi buku lɔ i kaŋ yi kpi wə, ka liə i nəni
wə. **(aiōnios g166)** **25** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a jəbi dzəki
lə, num wi dzə lɔ, a bəni bà bɔ kɔ bɔ kpiyi lɔ bi wəkɔ ja
yi Waiŋ Nyɔ, ayaka bà bɔ bi wəkəki, bɔ bi kwati lə nəni.
26 Yi kɔ yakadəiŋ kɔm si nəni nyəki dzəki i Ba, yi kɔ a
liŋ si wi nya ŋga biwɔ i Waiŋ wi a nəni nyəki dzâki tə i
wi. **27** Wi kɔ wi nya tə ŋga i Waiŋ a wi təiŋyiki bənsaka,
kɔm akɔ wi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi. **28** Kiə dzaka ma
wômki mbɛiŋ kɔm yi. Jəbi dzəki lə wə bəni bəchi bà bɔ kɔ
i júm kintəəŋ bi wəkəki ja yiŋ, **29** bɔ bukuyi i júm wə, ma
bà bɔ nì fəki gia yindzɔŋni bi bukuyi liə i nəni kə ki bi
tsə kaa kə, ma bà bɔ nì fəki gia yichu bi bukuyi lə ma bə
saka bɔ, bɔ gbɔ nsaka. **30** Mih kəkə i fə gia yidəkɔ i ŋga
mbiŋ wə. Mih sakaki bənsaka biəli asi mih wəkəki, dzəh
yə mih təiŋki yɛiŋ num yi chəŋ, kɔm mih nəŋki kə i fəki
num gia yə a kɔŋki mih. Mih fəki num gia yə, mi wə wi

faaŋ mih kəŋki. **31** Mih ka fiəni beeŋ nsaka wuŋ, ma gia
yə mih dzakaki ma yi ma numki chəŋ. **32** Ayakalə, mi
widəkɔ kələ wə wi beeŋki nsaka wuŋ, ayaka mih kiəki lə a
gia yə wi dzakaki kɔm mih kɔ ŋkɔŋ. **33** Mbɛiŋ nì faaŋ
bəni i Jɔn, wi tsə beeŋ nsaka kɔm ŋkɔŋ. **34** Yi kɔkə a mih
nəŋki a mi wiwɔm dzâkaki mi wə mih kɔ wi. Ayakalə, mih
dzakaki lə ka mbɛiŋ kələ bi bɔiŋ. **35** Jɔn nì kɔ aka naka ki
baiŋsiki num bə baiŋsi ki bɛli ki nya baiŋni, mbɛiŋ nì
kəŋki a numki i baiŋni biwɔ kintəəŋ, a jɔbi wi juli wə, laŋ.
36 Fiɛŋ fidəkɔ kələ fiə fi chusiki mi wə mih kɔ wi fi tsə Jɔn.
Yi num a, nɔm wə Ba wuŋ kɔ wi nya a mih nɔ̂m kâasi, a
num gia yələ mih fəki lə, yi chusiki a faaŋ Ba wuŋ mih. **37**
Ba wuŋ wə wi faaŋ mih akɔ wi mwi tə wi kɔ mbeeŋ nsaka
wuŋ. Mbɛiŋ ka num wəkɔ dəkə lɔ ja yi, ayaka mbɛiŋ ka
num yɛiŋ dəkə si wi kɔ. **38** Mbɛiŋ kaŋaki kə tə ja yi i
shɔ́m yimbɛiŋ wə, kɔm mbɛiŋ ka jiə dəkə shɔm i mi wə wi
faaŋ. **39** Mbɛiŋ nəŋki i Kiŋwakti ki Nyɔ mə kɔm mbɛiŋ
kwakaki a, akɔ yɛiŋ di biə mbɛiŋ bi kwatiki fiɛŋ fiə fi kɔ i
fəki a mbɛiŋ kwati nɔni kə ki bi tsə kaa kə. Gia yə yi kɔ i
Kiŋwakti kələ mə yi dzakaki num kɔm bə mih. **(aiōnios g166)**
40 Ayakalə, mbɛiŋ ka chu nəiŋki i dzə i mih i kwati nɔni.
41 Mih nəŋki kə kiŋkɔksi kə ki nyəki dzəki i mi wiwɔm wə.
42 Ayakalə, mih kiəki lə mbɛiŋ. Mih kiə a mbɛiŋ kaŋaki kə
na kiŋkɔŋ ki Nyɔ i shɔ́m yimbɛiŋ wə. **43** Mih dzə i yɛli wi
Ba wuŋ wə, mbɛiŋ nəki dzɔ kə mih. Asi kɔ mi widəkɔ si wi
dzə i yɛli wi wə, ma kɔ wəmaka mbɛiŋ si dzɔ. **44** Mbɛiŋ kɔ
i nyani dəiŋ i bum i mih, mbɛiŋ num bəni bà bɔ nəŋki
kiŋkɔksi kə ki nyəki dzəki a i mbɛiŋ wə, nəŋ kə kiŋkɔksi
kə ki nyəki dzəki num i Nyɔ a num a ki shəŋ. **45** Mbɛiŋ

ma kwakaki a, akɔ mih wə mih bi tɔyiki chwɔŋ kimbɛiŋ i
Ba wuŋ wə. Akɔ Muses wə mbɛiŋ jiə mfi bimbɛiŋ i wi, a
num wi wə wi tɔyiki chwɔ kimbɛiŋ i Ba wuŋ. **46** A nì kɔ a
mbɛiŋ bum i Muses wə ŋkɔŋ, ma mbɛiŋ bum mih kɔm wi
nì nyaka kɔm mih. **47** Ayakalə, na si mbɛiŋ nì ka bum
dəkə gia yə wi nì nyaka, mbɛiŋ kɔ i nyani dəiŋ i bum gia
yə mih dzakaki a?"

6 Si yəmaka nì tsə Jisɔs nyə tsə daŋ kinchwɔ kimbum ki
Galili, tsə i waka widɔkɔ wə. Bɔkɔ yələ kɔ yə bə bɔɔŋki tə
a yi Tibɛlias. **2** Mbaŋ wi bəni kwu i wi chɛiŋ kɔm bɔ nì kɔ
bɔ yɛiŋ bənchəsi bà bɔ chusiki kiŋkɔkni ki, si wi nì fəki i
bəni bà bɔ nì gwɛiŋki bəh jwɛiŋ wi chukuki bɔ. **3** Jisɔs bəh
bwa bu bə mbaŋ nyə yaka tsə shinum i ŋkwuŋ bɛiŋ. **4** A nì
kɔ jɔbi wiwɔ wə, Dzini bi Bəju bi Ntsədaŋ nì kɔ bi si kɔmsi
dzə. **5** Jɔbi wə Jisɔs nì lɔ dzə́kəh, ka yɛiŋ si mbaŋ wi bəni
dzəki i wi wə, wi ka bikə i Filib a, "Bukumbɛiŋ ki nyaniki
dəiŋ ka bə taŋ biɛiŋ bidzini biə bəni bələ kɔ i dzi a?" **6** Wi
nì bikəki yakadəiŋ mɔmsi Filib mɔmsini, kɔm wi mwi nì
kiəki lə gia yə wi kɔ i fə. **7** Filib chukuli i wi a, "Bədanali
gi yifa kɔkə i kpɛiŋ na ka bə taŋ biɛiŋ bidzini biə mi wimu
i bɔ wə kɔ i kwati twɛsi twɛsi." **8** Waiŋ wi mbaŋ widɔkɔ
yɛli wi nì kɔ Andulu a num waiŋnih Samɔn Bita ka dzaka
i wi a, **9** "Waiŋ wi nyukuni widɔkɔ kɔlə fa wi kaŋa chɔkɔ
yi blɛd yite bəh bwɔkɔ yifa, ayakalə yələ kɔ i fə na nə
bəh ŋkaiŋni bəni bəduli bələ a?" **10** Jisɔs dzaka a, "Mbɛiŋ
dzâka bəni nûmyi kuku." A nì kɔ mfwaŋ num fɛiŋ nalə, bɔ
ka dzaka a bɔ numyi, bənyuku shəŋ nì kɔ bənchuku bəte.
11 Jisɔs ka dzɔ chɔkɔ yi blɛd yə, nya kiyɔŋni i Nyɔ, ka gaa i
bəni bà bɔ nì numyi fɛiŋ. Wi fə a liŋ bəh bwɔkɔ yiwɔ.

Ayaka mi wichi kwati asi wi nì kəŋki. **12** Bə dzi fwuli, wi
dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Mbɛiŋ jûŋni biŋka biə ka fiɛŋ
fidəkɔ ma lâka kilələ.” **13** Ayakadəiŋ, bɔ ka juŋni biŋka bi
blɛd biə bi nì bɛsi i chəkɔ yi blɛd yə wə yite, bi jikə káh
jwəfi ntsə yifa. **14** Jəbi wə bəni bəwɔ nì yɛiŋ gia yələ yi
chusiki kiŋkəkni ki yə wi fə, ka dzaka a, “Mi wələ lansi kɔ
ŋkəŋ Mi wi Ntum wi Nyɔ wə wi nì kaŋaki i bi dzâ i mbi
wələ wə.” **15** Jəbi wə Jisəs nì kiə a bəni bədəkɔ nəŋki i dzə
kwa ŋgaiŋ bəh ŋga, i təm ka ŋkuŋ wibɔ, wi baka gwu fiəni
yaka tsə i ŋkwuŋ bɛiŋ ka numki fɛiŋ wi mbɔŋ. **16** Aka dzə
num i fijəbi, bwa bu bə mbaŋ shi tsə i kinchwɔ kimbum
wə, **17** liə i ŋgwuki mə yisi i daŋki tsəki i Kafanaum. I jəbi
wiwɔ wə nì kɔ biŋ ji lə, Jisəs kɛiŋ maka wi dzə buku i bɔ
wə. **18** Bəkɔ dza ka fəyiki, kɔm fuŋni kiləkəli nì tsəki lə. **19**
Jəbi wə bɔ ni na ŋgwuki tsə buku ka bəmay bətali yudəkɔ
ka bənaa, bɔ dza təkəli yɛiŋ Jisəs si wi nyaniki dzəki i mwi
bɛiŋ wi kɔmsi dzə i ŋgwuki wibɔ wə. Ndzaŋ kwa bɔ. **20**
Ayakalə, wi dzaka i bɔ a, “Kiə mbɛiŋ ki lwâ kə. Akɔ mih.”
21 Si bɔ wəkɔ yakadəiŋ, ka kɔŋki i dzɔ wi i ŋgwuki wiwɔ
mə. Akisəkə, ŋgwuki wiwɔ tsə buku i bəkɔ kpəŋ i di biə bɔ
nì tsəki. **22** Chəkɔ buku wɔɔ, bəni bà bɔ nì baaŋ i kiwuŋ ki
bəkɔ kəyaka wə ka yɛiŋ a, asi baaŋ a ŋgwuki wimu fɛiŋ,
bɔ kiə a Jisəs si ka liə dəkə ŋgwuki wə bwa bu bə mbaŋ si
liə yɛiŋ, a bwa bu bə mbaŋ si dza nyə a bɔ bɔ. **23** Ayakalə,
bəŋgwuki bədəkɔ nì dza i kimbu ki Tibɛlias daŋ dzə, i
kɔmsi i di biə Bah nì dzɔ blɛd ka nya kiyəŋni yɛiŋ i Nyɔ,
bəni dzi. **24** Si bəni bəwɔ ni yɛiŋ a Jisəs nabə bwa bu bə
mbaŋ nì kəkə fɛiŋ, bɔ ka liəyi i bəŋgwuki mə bá daŋ tsə i
Kafanaum i nəŋ Jisəs. **25** Jəbi wə bɔ nì tsə yɛiŋ wi i kiwuŋ

kidəkɔ kəyaka wə, bɔ bikə i wi a, “Labay, wɔ si dzə fa
yibwiŋ?” **26** Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ
a, mbɛiŋ nəŋki kə mih kɔm mbɛiŋ yɛiŋki mih fə kinchəsi
kə ki chusiki kiŋkɔkni kiŋ. Mbɛiŋ nəŋki mih kɔm mbɛiŋ
ni dzi chɔkɔ yi blɛd yə ka fwuli. **27** Kiə mbɛiŋ ma nɔ̂mki a
i kwâti biɛiŋ bidzini biə bi kɔ i bəkə. Mbɛiŋ nɔ̂mki i kwâti
num biɛiŋ bidzini biə bi bi baaŋki a fɛiŋ i tsə buku i nəni
kə ki bi tsə kaa kə. Biələ kɔ biə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi
wi ni nya i mbɛiŋ. A num wi wə Nyɔ Ba kɔ wi jiə kaŋ yi i
wi wə i chusi a ŋgaiŋ bum wi.” **(aiōnios g166)** **28** Bɔ ka bikə i
wi a, “Na gia yə buku kaŋaki i fâki, ka yi numki a buku
fəki num nəm wi Nyɔ, akɔ yi naiŋ?” **29** Jisɔs chukuli i bɔ
a, “Nəm wi Nyɔ kɔ wələ, a mbɛiŋ jîə shɔ́m yimbɛiŋ i mi
wə wi faaŋ.” **30** Ayakadəiŋ, bɔ ka bikə i wi a, “Gia yə yi kɔ
yi chusi kiŋkɔkni ka, yə wɔ kɔ i fə a buku yɛiŋ, ka buku jiə
shɔ́m yibuku i wɔ kɔ yi naiŋ? Gia yə wɔ kɔ i fə kɔ na nə
a? **31** Bətii bəbuku nì dziki mana i chwa, yi num asi bə
nyaka a, ‘Wi nì nya bɔ bəh biɛiŋ bidzini biə bi nì nyə i
bɛiŋ bɔ dzi.’” **32** Si bɔ dzaka yakadəiŋ, Jisɔs ka chukuli i
bɔ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ, a kɔkə dəkə Muses wə
wi nì nya biɛiŋ bidzini biə bi nyəki dzəki i bɛiŋ i mbɛiŋ.
Akɔ num Ba wuŋ wə wi nyaki biɛiŋ bidzini bi ŋkɔŋ biə bi
nyəki dzəki i bɛiŋ. **33** Mbɛiŋ kî̂əki a biɛiŋ bidzini bi Nyɔ kɔ
biə bi nyə bɛiŋ shi dzə ka nyaki nəni i bəni i mbi wələ
wə.” **34** Bɔ dzaka i wi a, “Bah, ma wɔ nyâki buku bəh biɛiŋ
bidzini biwɔ jəbi wichi.” **35** Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Akɔ mih
biɛiŋ bidzini biwɔ bi nyaki nəni. Na ndə wə wi dzə i mih,
dzɔŋ bi chu wɔɔ kə wi. Ayaka na ndə wə wi jiə shɔm yi i
mih, kindəŋ bi chu wəm kə wi. **36** Ayakalə, mih fuku lɔ i

mbɛiŋ a mbɛiŋ yɛiŋ mih, ayaka mbɛiŋ kɛiŋ ki jiə kə shəm
i mih. **37** Bəni bəchi bə Ba wuŋ kɔ wi nya i mih, bɔ ni
dzəki i mih. Ayaka mi wə wi dzə i mih, mih bi kɔŋŋ kə wi.
38 Mih nyə bɛiŋ dzə fa kuku. Mih ka dzə dəkə i fâ num
gia yə mih kɔŋki. Mih dzə i fâ num gia yə mi wə wi faaŋ
mih kɔŋki. **39** Gia yə mi wə wi faaŋ mih kɔŋki kɔ yələ a,
kiə mih bi ma lâksi na mi wimu i bəni bə wi nya i mih,
ayakalə a mih bi bwîli bɔ num bwilini i kpi wə i chɔkɔ bi
gɔksini wə. **40** Mbɛiŋ kiə a gia yə Ba wuŋ kɔŋki kɔ yələ a,
yi num a na ndə wə wi kɔ wi yɛiŋ waiŋ wi, ka jiə shəm i
wi, wəmaka bi kwatiki lə nəni kə ki bi tsə kaa kə, ayaka
mih bi dzasi wi i kpi wə i chɔkɔ bi gɔksini wə." **(aiōnios g166)**
41 Bəju ka yisi i shwiŋyiki wi kɔm wi nì kɔ wi dzaka a,
ŋgaiŋ kɔ biɛiŋ bidzini biə bi nyə bɛiŋ ka shi dzə i fa kuku.
42 Bɔ ni shwiŋyiki bikəyi a, "Ntə wələ kɔ a Jisɔs wə waiŋ
Yɔsɛf wə a? Ntə ba wi bəh nih wi kɔ a bà bukumbɛiŋ kiəki
bɔ a? Yi ka nyani dəiŋ i liə ka wi dzakaki a ŋgaiŋ nyə
num bɛiŋ?" **43** Jisɔs chukuli i bɔ a, "Mbɛiŋ ki shuŋyi kə a
mbɛiŋ mbɛiŋ. **44** Mi widəkɔ kɔkə i dzə i mih wə məŋni si
Ba wuŋ wə wi faaŋ mih guku dzə bəh wi i mih wə. Ayaka
ka mih bi dzasi wi i kpi wə i chɔkɔ bi gɔksini wə. **45** Bəni
bə ntum bə Nyɔ nì nyaka a, 'Nyɔ ni laniki lə bɔ bəchi.'
Ayakadəiŋ mi wichi wə wi wɔkɔ nlani wi Ba wuŋ wi kiə,
yi ni numki a wi ni dzə lə i mih wə. **46** Mih dzakaki kə lə a
mi widəkɔ kɔlə num wi num yɛiŋ Ba wuŋ. Akɔ a wi shəŋ
wə wi nyə dzə i Nyɔ wə, wi kɔ num wi yɛiŋ Ba wi. **47** Mih
fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi wə wi kɔ num wi bum, wi bi
kwati lɔ nəni kə ki bi tsə kaa kə. **(aiōnios g166)** **48** Mih kɔ
biɛiŋ bidzini biə bi nyaki nəni i bəni. **49** Bətii bəmbɛiŋ

nì dzi mana i chwa, ayakalə ka dzə kpi a kpini. **50** Biɛiŋ
bidzini biələ kɔ biə bi nyə bɛiŋ ayaka ka dzə, a mi wə wi
ka dzi bi wi bi chu kpi kə. **51** Akɔ mih biɛiŋ bidzini biwɔ
biə bi nyə bɛiŋ, biə bi nyaki nəni i bəni. Mi ka dzi i biɛiŋ
bidzini biələ, wi bi baaŋ lə wiwəm jəbi wichi kiŋgɔksi
kəbi. Ayaka biɛiŋ bidzini biwɔ biə mih bi nyaki ka bəni bə
mbi wələ bi kwati nəni akɔ num gwu yiŋ." **(aiōn g165)** **52**
Bəju ka dza yisi i gukuliki a bɔ bɔ bikə a, "Mi wələ kɔ
nyani dəiŋ ka wi nya gwu yi a bukumbɛiŋ dziki a?" **53**
Jisɔs ka dzaka i bɔ a, "Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, a kəbi a
mbɛiŋ dzi lə gwu yi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi, ka chu mu
tə mwa mu, ma mbɛiŋ ma ni kaŋaki nəni i mbɛiŋ mə. **54**
Mi wə wi dziki gwu yiŋ chu mu mwa məŋŋ wi kaŋaki
lə nəni kə ki bi tsə kaa kə. Ayaka mih bi bwiliki lə wi i
kpi wə i chəkɔ bi gɔksini, **(aiōnios g166)** **55** kɔm gwu yiŋ
kɔ na biɛiŋ bidzini, mwa məŋŋ num na biɛiŋ bi muni.
56 Mi wə wi dziki gwu yiŋ chu mu mwa məŋŋ wi nɔki i
mih wə mih tə nɔ i wi wə. **57** Ba wuŋ wə wi faaŋ mih
wi kaŋaki lə nəni, mih tə kaŋaki lə nəni kɔm Ba wuŋ.
Ayakadəiŋ, mi wə wi dziki gwu yiŋ bi kaŋaki lə tə nəni
kɔm mih. **58** Biələ kɔ biɛiŋ bidzini biə bi nyə bɛiŋ dzə. Bi
kəbi ka biə bətii bəmbɛiŋ nì dzi ka dzə kpi a kpini. Mi wə
wi dziki biɛiŋ bidzini biələ wi bi baaŋ a wiwəm jəbi wichi
kiŋgɔksi kəbi." **(aiōn g165)** **59** Gia yələ kɔ yə Jisɔs nì dzakaki
i jəbi wə wi nì laniki bəni i juŋ yi tsani mə i Kafanaum. **60**
Bəni bə Jisɔs bə mbaŋ bəduli nì wəkɔ nlani wələ ka dzaka
a, "Wələ kɔ ndzaka wi ləkə! Akɔ ndə i bum ŋkaiŋni wi
ndzaka wələ lə a?" **61** Ayakalə, Jisɔs kîə a bəni bu bə mbaŋ
shwiŋyiki a bɔ bɔ kɔm ndzaka wiwɔ, ka bikə i bɔ a, "Gia

yələ mih dzaka, yi nəŋni lə shəm yimbɛiŋ a? 62 A kabə
num yaka mbɛiŋ bi fə nə i jəbi wə mbɛiŋ bi yɛiŋ mi wə
yɛli wi kɔ Waiŋmi wi fiəni yaka tsə i di biə wi nì yisi kɔ a?
63 Kiŋ'waka ki Nyɔ kɔ fiɛŋ fiə fi nyaki nəni. Nyam yi gwu
kaŋaki kə na gia yidəkɔ i fə. Ndzaka wə mih dzakaki i
mbɛiŋ lə kɔ Kiŋ'waka, a num fiɛŋ fiə fi nyaki nəni. 64
Ayakalə, mbɛiŋ bədəkɔ ka bum dəkə ndzaka wiwɔ." Jisəs
nì dzaka yələ kɔm wi ni kiəki lə i kin'yisi wə bəni bà bɔ ka
jiə dəkə shóm i wi wə, wi kiə tə mi wə wi ni taŋni wi. 65
Wi chu dzaka i bɔ a, "Akɔ gia yə mih si kɔ mih dzaka lɔ i
mbɛiŋ a, mi widəkɔ kəkə i dzə i mih maka Ba wuŋ nya
dzəh i wi." 66 Asi yəmaka nì tsə, bəni bu bə mbaŋ bəduli
ka gbɔyi i jum wə na chu nyaniki bəh wi. 67 Jisəs dza bikə
i bwa bu bə mbaŋ, bə jwəfi ntsɔ bəfa a, "Mbɛiŋ tə kɔŋki lə
i dza nyə a?" 68 Samən Bita chukuli i wi a, "Bah, buku kɔ i
tsə i ndə. A kaŋa wɔ ndzaka wə wi nyaki nəni kə ki bi tsə
kaa kə, (aiōnios g166) 69 num buku bum, chu kiə a wɔ kɔ wə
wi Baiŋki num wi wə wi nyə i Nyɔ wə." 70 Jisəs dzaka i bɔ
a, "Ntə a sabi mih mbɛiŋ bələ jwəfi ntsɔ bəfa a? Ayakalə,
mi widəkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ kɔ ŋkpɛli." 71 Jisəs nì dzakaki
yakadəiŋ a num kɔm Judas waiŋ Samən Iskaliət. Wi nì kɔ
i mbaŋ wi bwa bə Jisəs bə jwəfi ntsɔ bəfa, a num wi wə wi
kaŋaki i ni taŋni Jisəs.

7 Si yəmaka nì tsə, Jisəs ka baaŋ a nyaniki a i kimbu ki
Galili wə. Wi nì ka chu tsə i ki Judea wə, kɔm Bəju nì
nəŋki i wɔɔ wi. 2 Dzini bi Bəju biə bə nì bɔɔŋki a Dzini bi
Bintaŋ bi ni kiniki dzəki lə. 3 Bwa bə nih bə Jisəs ka dzaka
i wi a, "Bêe di biələ ma wɔ tsâ i Judea ka bəni ba bə mbaŋ
ni yɛ̂iŋ nəm wə wɔ nəmki. 4 Mi kabə nəm nnəm nəŋ a

bəni kîə wi, wi kɔkə i nəmki wi nyumi nyumi. Si wɔ fəki
gia yələ lə, tsâ chûsi gwu ya i mbi." **5** Bwa bə nih wi bà nì
dzakaki yakadəiŋ kɔm bɔ nì ka lansi jiə dəkə shɔm yibɔ i
wi. **6** Jisɔs chukuli i bɔ a, "Jəbi wuŋ ka kpɛiŋ dəkə. I mbɛiŋ
jəbi wichi si num wi kpɛiŋnini. **7** Bəni bə mbi wələ kɔkə i
baiŋŋki mbɛiŋ. Ayakalə, bɔ baiŋŋki mih kɔm mih dzakaki
i bɔ a kimfə kibɔ kɔ kichu. **8** Mbɛiŋ yâkaki tsâki fimbɛiŋ
i Dzini biwɔ wə. Mih yakaki kə mfiŋ fɛiŋ. Jəbi wuŋ ka
dzə kpɛiŋ dəkə." **9** Si wi dzaka yakadəiŋ, ka baaŋ mfih
i Galili. **10** Ayakalə, jəbi wə bwa bə nih wi nì yaka tsə i
Dzini biwɔ wə, wi baaŋ bɔŋ yaka tsə fɛiŋ. Jəbi wə wi ni
yakaki wi nì ka yaka n'yaka wə bəni kɔ yɛiŋki wi, wi nì
yaka mfih num i nyumi wə. **11** A nì kɔ Bəju si nəŋ lɔ wi i
Dzini biwɔ wə, bɔ ka bikəki a, "Bə winaiŋ na?" **12** Bəni ka
chumyiki dzakaki kɔm wi nalə, bədɔkɔ dzaka a, "Wi kɔ
mi wi ndzɔŋni." Bədɔkɔ dzaka a, "Wi fwɔkyiki bəni." **13**
Ayakalə, mi widɔkɔ fɛiŋ nəki dzaka bwili kə kɔm wi, kɔm
bɔ nì lwaki kifwu ki Bəju. **14** Si kaŋ yi dzini yiwɔ ni tsə
buku i fintəŋ, Jisɔs tsə liə i juŋ yi fəni gia mə ka laniki
bəni. **15** Kifwu ki Bəju wɔkɔ yaka num bəh ŋkaŋyi, ka
bikəyiki a, "Mi wələ nyani dəiŋ na ka wi kiəki gia yələ
məŋni si wi lani Kiŋwakti ki Nyɔ." **16** Jisɔs ka dza chukuli
bɔ a, "Nlani wələ mih laniki lə kɔkə wuŋ. Akɔ wi mi wə wi
faaŋ mih. **17** Mi kabə nəŋki num i fəki gia yə Nyɔ kɔŋki,
wi ni ka kiə a nlani wələ nyəki dzəki num i Nyɔ wə, ma
mih laniki num i ŋga biŋ wə. **18** Mi wə wi dzakaki i ŋga bi
wə wi si nəŋ yɛli wimbum i wi wə. Ayakalə, mi wə wi si
nəŋ yɛli wimbum num i yɛli wi mi wə wi faaŋ wi, wəmaka
kɔ mi wi ŋkɔŋ ayaka ntəkə bidɔkɔ kəbi i wi wə. **19** Ntə

Muses nì nya bənchi i mbɛiŋ na? Ayakalə, na mi widəkɔ i
mbɛiŋ kintəəŋ jiəki kə bənchi bəwɔ! Mbɛiŋ nəŋki i wɔɔ
mih kɔm nə?" **20** Bəni bəwɔ chukuli i wi a, "Wɔ kaŋaki lə
chinda wi ŋkpɛli i wɔ wə. Mi wə wi nəŋki i wɔɔ wɔ kɔ
ndə a?" **21** Jisɔs chukuli i bɔ a, "Mih nì fə nɔm wimu,
mbɛiŋ num bəh ŋkaŋyi kɔm yi. **22** Muses nì kɔ wi nya
nchi a mbɛiŋ suuŋki bwa. Na yaka wi nì ka buku dəkə
num i Muses. Wi nì buku num i bətii bəmbɛiŋ. Mbɛiŋ
ka suuŋki bwa na i chəkɔ bimbam wə. **23** Bə ka suuŋ mi
i chəkɔ bimbam ka bə ma bwiŋ nchi wi Muses, mbɛiŋ
kabə bəksi tɔɔ kɔm mih a mih chuku mi, wi bənih kaasi a
num i chəkɔ bimbam kɔm nə? **24** Mbɛiŋ ma chiŋki sakaki
təiŋki nsaka maka mbɛiŋ tsɛiŋ ndzəŋ. Mbɛiŋ sakaki num i
dzəh yi chəŋ wə." **25** Bəni bə Jɛlusalɛm bədəkɔ ka dza bikə
a, "Wələ kəkə a mi wə bə si nəŋki i wɔ̂ɔ wi a? **26** Mbɛiŋ
yɛ̂iŋ bə wi lə fa, wi dzakaki i bəni kintəəŋ, na mi dzaka kə
gia yidəkɔ i wi. Yi kələ i numki a kifwu ki tumi si lansi
kiə a mi wələ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka a? **27** Ayakalə,
bukumbɛiŋ kiəki lə di biə mi wələ buku. Ayaka jəbi wə
Kimbwili wə Nyɔ nì kaka bi dzəki mi widəkɔ bi kiə kə di
biə wi buku." **28** Ayakadəiŋ, si Jisɔs nì laniki bəni i juŋ yi
fəni gia mə wi dza ka wam bəh ŋga a "Mbɛiŋ kiəki lə mih
kiə tə di biə mih buku. Ayakalə, mih ka dzə dəkə i ŋga biŋ
wə, wi wə wi faaŋ mih kɔ mi wi ŋkɔŋ, ayaka mbɛiŋ kiə kə
wi. **29** Mih kiəki lə wi kɔm mih nyə i wi wə a num wi wə
wi nì faaŋ mih," **30** Si wi dzaka yakadəiŋ, bəni bədəkɔ
ka nəŋki i kwa wi. Ayakalə, mi widəkɔ nəki kɔm kə wi
bəh kaŋ, kɔm jəbi wi nì kɛiŋki ki kpɛiŋ kə. **31** Ayakalə,
bəni bəduli jiə shɔm i wi dzakayi a, "Jəbi wə Kimbwili

wə Nyɔ nì kaka bi dzə, ma wi bi chu fə kinchəsi kə ki
chusiki kiŋkəkni ki Nyɔ tsə yə mi wələ fəki lə a?” **32** Jəbi
wə Bəfalasi nì wəkɔ si mbaŋ wi bəni chumyiki dzakayiki
kɔm Jisɔs, bɔ bəh bətii mfə gia bəmbum ka faaŋ bəni bə
jum a bɔ tsâ kwâ wi. **33** Si bɔ tsə, Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mih
ni num lə bəh mbɛiŋ a i jəbi wə twɛsi, ma mih ka fiəni
tsə i mi wə wi nì faaŋ mih. **34** Mbɛiŋ ni baaŋ nəŋ lə mih
mbɛiŋ kəbi i chu yɛiŋ i mih wə. Di biə mih tsəki mbɛiŋ
kəkə i dzə fɛiŋ.” **35** Kifwu ki Bəju ka dzakaki a bɔ bɔ a, “Mi
wələ nəŋki i tsə faiŋ wə bukumbɛiŋ ni nəŋ wi bə kəbi i ni
chu yɛiŋ i wi wə a? Wi nəŋki i tsə i kitumi kə bəni bəbuku
waŋ tsə i nəki fɛiŋ, i tsə laniki bəni bə tumi bəwɔ a? **36**
Gia yə wi dzakaki a, ‘Mbɛiŋ ni baaŋ nəŋ lə mih mbɛiŋ
kəbi i chu yɛiŋ i mih wə, ayaka di biə mih tsəki mbɛiŋ
kəkə i dzə fɛiŋ,’ yəmaka kɔ a nə?” **37** A nì kɔ asi num
chəkɔ bi gəksini bi Dzini, a num chəkɔ bi dzini bimbum
biwɔ, Jisɔs dza num bɛiŋ wam bə ja yiləkəli a, “Na ndə
wə kindəŋ wəmki wi, wi dzâ i mih wi mû. **38** Mi wə wi
kɔ wi jiə shəm i mih yi bi num num asi Kiŋwakti ki Nyɔ
dzakaki a, ‘Mwi mə mɔ nyaki nəni mɔ ni bukuki i wi shəm
shi lə kəkəkɔ.’” **39** Yələ kɔ Jisɔs nì dzakaki kɔm Kiŋ'waka
kə bəni bà bɔ nì kɔ bɔ jiə shəm i wi bi kwatiki. A nì kɔ i
jəbi wələ wə bə kɛiŋ maka bə nya Kiŋ'waka kiwɔ i bɔ,
kɔm Jisɔs nì kɛiŋki maka bə yaksi wi ka wi liə i kiŋkəkni
ki wə. **40** Jəbi wə bəni nì wəkɔ gia yələ Jisɔs nì dzaka,
bədəkɔ ka dzakaki a, “Mi wələ kɔ na Mi wi Ntum wi Nyɔ
wə.” **41** Bədəkɔ dzaka a, “Wələ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì
kaka.” Ayakalə, bədəkɔ bikə fibɔ a, “Yaka kɔ Kimbwili
wə Nyɔ nì kaka kaŋaki i bi bûku num i Galili a? **42** Ntə

Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki a Kimbwili wələ bi bukuki num i
chwəŋkijuŋ ki Ŋkuŋ Dɛbit wə, i kwili wi Bɛtelɛhɛm wə, a
num kwili wi Dɛbit a?” **43** Si bəni bəwɔ dzaka yakadəiŋ,
kiŋgaali ka num i kintəəŋ kibɔ wə kɔm Jisɔs. **44** Bɔ bə
bədɔkɔ ka nəŋki i kwa wi, ayakalə mi widɔkɔ nəki kɔm kə
wi bəh kaŋ. **45** Bəni bə jum bà ka fiəni dzə i bətii mfə
gia bəmbum bəh Bəfalasi, bɔ bikə i bəni bə jum bəwɔ a,
“Mbɛiŋ ka dzə bəh wi fa kɔm nə?” **46** Bəni bə jum bəwɔ
chukuli i bɔ a, “Mi widɔkɔ nì ka num dzaka dəkə ka mi
wələ” **47** Bəfalasi bikə i bɔ a, “Yaka ka wi bɔŋ tsə fwɔkyi
tə mbɛiŋ? **48** Mbɛiŋ yɛiŋ lə si kifwu ki tumi nabə Bəfalasi
si bɔ jiə shɔm i wi wə a? **49** Akɔ a mbaŋ wələ wi kiəki kə
nchi wi Nyɔ. Lɔiŋ kɔ i bɔ fuŋ.” **50** Nikɔdəmus wə wi nì kɔ
mi widɔkɔ i mbaŋ wi Bəfalasi wə, num wi nì yisi tsə yɛiŋ
Jisɔs i jəbi widɔkɔ wə nì kələ fɛiŋ. Wi bikə i bɔ a, **51** “Nchi
wibukumbɛiŋ bum a bə kələ i tâiŋ nsaka wi mi maka bə
yisi wôkəli wôkɔ gia yə wi fə a?” **52** Bɔ ka bikə i wi a, “Wɔ
bɔŋ buku tə i Galili a? Nâŋ i Kiŋwakti ki Nyɔ mə bindzɔŋ
ma wɔ ni yɛiŋ a mi wi ntum wi Nyɔ widɔkɔ bi lansi buku
kə i Galili.” **53** [Bɔ ka nyə, mi tsə i wi dzu, mi tsə i wi dzu.

8 Jisɔs dza mfih ka tsə i Ŋkwuŋ yi Kɛiŋ yi Ɔlif wə. **2** Chɔkɔ
buku wɔɔ, wi chu fiəni tsə i juŋ yi fəni yi gia mə. Bəni
bəchi ka juŋniki kɔmsi dzəki i wi wə, wi shinum i kuku ka
yisi i laniki bɔ. **3** Bəni bà bɔ nì laniki bənchi bəh Bəfalasi
nyə dzə bəh miŋkpaŋa widɔkɔ si bɔ kwa wi, wi nɔ bə mi
nyuku widɔkɔ. Si bɔ nì dzə bəh wi, ka tɔm wi i bɔ nshiŋ, **4**
dzaka i Jisɔs a, “Mi wi Lanini, miŋkpaŋa wələ kɔ num bə
si kwa wi, wi nɔ bəh minyuku widɔkɔ. **5** I bənchi wə kɔ
num Muses nì dzaka a wələ miŋkpaŋa kɔ wə bə kaŋaki

i tûmyi a tumyini bəh kitəh a wi kpî. Wɔ dzaka n'ya a
nə a?” **6** Bɔ nì fəki yakadəiŋ taaŋ lə Jisɔs taaŋni ka wi
fîini bəh ndzaka ma bɔ ka ni kwâti gia yə bɔ ki jîəki i
wi fuŋ. Ayakalə, Jisɔs ŋgwuŋ shi kuku ka nyakaki gia i
kuku bəh waiŋkpaŋ. **7** Bɔ baaŋ a numki fɛiŋ i bikəyiki
gia i wi. Wi giŋsi yaka gwu yi i bɛiŋ ka dzaka i bɔ a, “Mi
kabə num i mbɛiŋ kintəəŋ wi kaŋa kə chu, wi nûm mi wi
ninshiŋ i yisi tûm wi bəh təh.” **8** Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ,
ka chu fiəni ŋgwuŋ shi i nyakaki gia i kuku bəh waiŋkpaŋ.
9 Si bɔ wəkɔ gia yə Jisɔs dzaka, bɔ yisi i gaaliki a fimu
fimu yisi num bəh bəkukuli. Bɔ gaali, a dzə num baaŋ a
miŋkpaŋa wiwɔ fɛiŋ i Jisɔs nshiŋ. **10** Jisɔs fiəni giŋsi gwu i
bɛiŋ, ka bikə i miŋkpaŋa wiwɔ a, “Miŋkpaŋa, bə bɔ naiŋ?
Mi widəkɔ ka baaŋ dəkə wə wi dzaka a wɔ kaŋaki i kpî
a?” **11** Wi chukuli a, “Mi widəkɔ məŋ dəkə, Bah.” Jisɔs ka
dzaka a, “Mih kɔkə i chu dzaka tə a wɔ kaŋaki lə i kpî. Wɔ
tsâ, ayakalə kiə wɔ ma chu fâki chu.”] **12** Jisɔs chu dzaka i
bəni a, “Mih kɔ baiŋni bi mbi wələ. Na ndə wə wi biəli
mih wi ni nyaniki kə i jisi wə. Wi ni kaŋaki lə baiŋni biə
bi nyaki nəni i bəni.” **13** Bəfalasi ka dzaka i wi a, “Wɔ
beeŋki kiəki nsaka wa. Gia yə wɔ dzakaki yi kɔkə chəŋ.”
14 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mih kabə beeŋki na nsaka wuŋ,
gia yə mih dzakaki kɔ chəŋ, kɔm mih kiəki lə di biə mih
nyə, kiə tə di biə mih tsəki. Ayakalə, mbɛiŋ kiəki kə di biə
mih nyə nabə di biə mih tsəki. **15** Mbɛiŋ sakaki bəni ka
bəni bəwɔm. Mih saka kə mfiŋ mi. **16** Ayakalə, mih si kɔ i
saka na mi, yaka mih sakaki i dzəh yi chəŋ wə, kɔm mih
sakaki kə mih mbɔŋ. Mih sakaki bəh Ba wuŋ wə wi faaŋ
mih. **17** I kiŋwakti kimbɛiŋ ki bənchi wə kɔ bə nyaka a,

bəni bəfa ka beeŋ nsaka i gia wə, yaka yi kɔ ŋkɔŋ. **18** Mih
beeŋki nsaka wuŋ, ayaka Ba wuŋ wə wi faaŋ mih beeŋ tə
nsaka wuŋ." **19** Bɔ ka bikə i wi a, "Bə Ba wa naiŋ?" Jisɔs
chukuli a, "Mbɛiŋ kiəki kə mih nabə Ba wuŋ. Mbɛiŋ kabə
kiə mih, ma mbɛiŋ ni kiəki tə Ba wuŋ." **20** Jisɔs nì dzakaki
gia yiwɔ yichi si wi laniki bəni i juŋ yi fəni yi gia mə, num
wi num kɔmsi i di biə bə nì nyaki kpɔ i juŋ yi fəni yi gia
mə. Ayakalə, mi na kwa wi, kɔm jɔbi wi nì kɔ maka wi
kpɛiŋ. **21** Jisɔs chu dzaka i bɔ a, "Mih ni nyə lə, ayaka
mbɛiŋ num i ni baaŋ nəŋki mih, mbɛiŋ ka bi kpiyi i chu
bimbɛiŋ wə. Di biə mih tsəki mbɛiŋ kɔkə i dzə fɛiŋ." **22**
Bəju ka bikə a, "Wi ni wɔɔ lə gwu yi ma, si wi dzakaki a
ŋgaiŋ tsəki i di biə bukumbɛiŋ kɔkə i dzə fɛiŋ na?" **23**
Jisɔs dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ kɔ bəni bə fa kuku, mih nyə
mfiŋ i bɛiŋ. Mbɛiŋ kɔ bəni bə mbi wələ. Mih kɔkə mi i
mbi wələ. **24** Mih kɔ mih yisi dzaka lɔ a mbɛiŋ bi kpiyiki
lə i kintəəŋ kichu bimbɛiŋ wə. Mbɛiŋ kiə a mbɛiŋ bi kpiyi
i kintəəŋ kichu bimbɛiŋ wə i jɔbi wə mbɛiŋ ka bum dəkə
a, akɔ mih wiwɔ." **25** Bɔ bikə i wi a, "Akɔ wɔ ndə?" Jisɔs
chukuli a, "Mih kɔ mi wə mih si dzakaki i mbɛiŋ i kin'yisi
wə. **26** Mih kaŋaki lə gia yiduli yə mih kɔ i dzaka kɔm
mbɛiŋ bəh gia yiduli yə mih kɔ i sakaki mbɛiŋ yɛiŋ wə.
Ayakalə, mi wə wi faaŋ mih akɔ mi wi ŋkɔŋ. Gia yə mih
fukuki i mbi wələ wə kɔ yə mih wɔkɔ i wi." **27** Si wi dzaka
yakadəiŋ, bɔ nì ka wɔkɔ kiə dəkə a wi dzakaki kɔm Ba
wi. **28** Ayakadəiŋ, Jisɔs ka dzaka i bɔ a, "Jɔbi wə mbɛiŋ bi
giŋsiki mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i bɛiŋ, ma mbɛiŋ ka bi
kiə a, akɔ mih wiwɔ, ayaka a mih fəki kə gia yidəkɔ i ŋga
biŋ wə, a mih dzakaki lə num asi Ba wuŋ lani mih. **29** Mi

wə wi faaŋ mih wi kɔ buku wi. Wi ka bee dəkə mih a mih
numki mih mbəŋ, kɔm mih si fə gia i jəbi wichi a num yə
yi ndzəŋki i wi." **30** Si Jisɔs ni dzakaki gia yiwɔ yakadəiŋ,
bəni bəduli jiə shɔm i wi. **31** Jisɔs ka dzaka i Bəju bà bɔ nì
jiə shɔm i wi a, "Mbɛiŋ ka baaŋ a ja yiŋ wə, mbɛiŋ numki
na bəni mbəŋ bə mbaŋ ŋkɔŋ, **32** mbɛiŋ ka ni kiə ŋkɔŋ, ma
ŋkɔŋ biwɔ ni bwili mbɛiŋ i mfa wə." **33** Bɔ chukuli i wi a,
"Buku kɔ chwəŋkijuŋ ki Ablaham, buku ka num, num
dəkə mfa i mi widɔkɔ. Yi nyani dəiŋ ka wɔ dzakaki a buku
bi buku lə i mfa wə a?" **34** Jisɔs chukuli i bɔ a, "Mih fukuki
ŋkɔŋ i mbɛiŋ a mi wichi wə wi fəki chu kɔ mfa i chu wə.
35 Mfa kɔkə i bi baaŋ mi i chwəŋkijuŋ kə wi kɔ yɛiŋ wə
kpamu. Asi baaŋ a waiŋ yɛiŋ dzu mi wi chwəŋkijuŋ kiwɔ
wə kpamu. **(aiōn g165)** **36** Ayakadəiŋ, Waiŋ ka bwili mbɛiŋ i
mfa wə, ma yi numki a mbɛiŋ buku lɔ i mfa wə ŋkɔŋ.
37 Mih kiəki lə a mbɛiŋ kɔ kimbwɔ ki Ablaham, ayakalə
mbɛiŋ bə́ nəŋ i wɔɔ mih kɔm ja yiŋ kaŋaki kə di i mbɛiŋ
wə. **38** Mih dzakaki num gia yə mih yɛiŋ i Ba wuŋ, mbɛiŋ
fə fimbɛiŋ num gia yə mbɛiŋ wɔkɔ i ba wimbɛiŋ." **39** Bɔ
chukuli i wi a, "Ba wibuku kɔ Ablaham." Jisɔs dzaka i bɔ
a, "Asi kɔ a mbɛiŋ numki bwa bə Ablaham, ma mbɛiŋ fəki
lə gia yə wi nì fəki. **40** Mih kɔ mi wə mih kɔ mih fuku gia
yi ŋkɔŋ i mbɛiŋ yə mih wɔkɔki i Nyɔ. Ayakalə, i liə mbɛiŋ
bə́ nəŋ i wɔɔ mih, yələ num kə gia yə Ablaham nì fəki.
41 Mbɛiŋ fəki num gia yə tii wimbɛiŋ fəki." Bɔ dzaka i
wi a, "Bə nì ka bwɔ dəkə buku i kuku. Buku kaŋaki a Ba
wimu, a num Nyɔ." **42** Jisɔs dzaka i bɔ a, "Asi kɔ a Nyɔ
numki tii wimbɛiŋ, ma mbɛiŋ kɔŋki lə mih, kɔm mih nyə
i Nyɔ kpəŋ ka mih numki fa. Mih nì ka dzə dəkə i ŋga biŋ

wə. A faaŋ wi mih. **43** Akɔ kɔm nə mbɛiŋ wɔkɔki kə gia
yə mih dzakaki a? Akɔ kɔm mbɛiŋ nəiŋki i wɔkɔ ja yiŋ.
44 Mbɛiŋ kɔ bwa bə tii wimbɛiŋ ŋkpɛli, yi num a gia yə
mbɛiŋ kɔŋki i fəki kɔ yə tii wimbɛiŋ kɔŋki. I yisi i kin'yisi
wə wi nì kɔ ŋ'wɔɔyi bəni. Wi kaŋaki kə gia yidɔkɔ i fə bəh
ŋkɔŋ, kɔm wi kaŋaki kə ŋkɔŋ i wi wə na twɛsi. Jɔbi wə wi
nyiki ntəkə, wi dzakaki asi nɔni ki kɔ, kɔm wi kɔ mi wi
ntəkə a num wi tii ntəkə. **45** Ayakalə, mih dzakaki yiŋ a
num ŋkɔŋ, akɔ gia yə mbɛiŋ bumki kə mih. **46** Akɔ ndə i
mbɛiŋ kintəəŋ wə wi kɔ i chusi chu biə mih fə a? Si mih
dzakaki ŋkɔŋ i mbɛiŋ, Aka fə nə a mbɛiŋ ma bum mih a?
47 Mi wə wi kɔ mi wi Nyɔ si shi wɔkɔli a gia yi Nyɔ. Gia yə
mbɛiŋ kɔŋki kə i wɔkɔli gia yi Nyɔ akɔ kɔm mbɛiŋ kɔkə
bəni bə Nyɔ." **48** Bəju ka dzaka i Jisɔs a, "Buku si ka dzaka
ŋkɔŋ i wɔ a, a wɔ kɔ mi wi Samalia chinda wi ŋkpɛli num
i gwu ya wə a?" **49** Jisɔs chukuli i bɔ a, "Chinda wi Satan
kɔkə i mih wə. Mih kɔksiki lə mfiŋ Ba wuŋ, ayakalə mbɛiŋ
kɔksi kə mih. **50** Yi kɔkə a mih nəŋki yɛli wimbum i mih
wə. Mi widɔkɔ kɔlə wimu wə wi nəŋki wi, a num wi wə wi
təiŋyiki bənsaka. **51** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a na ndə
kabə wɔkɔ ja yiŋ, wi bi yɛiŋ kə kpi." **(aiōn g165)** **52** Bəju
dzaka i wi a, "Buku kiə lɔ i liə a chinda wi ŋkpɛli kɔlə i
gwu ya wə. Ablaham nì kpi, bəni bə ntum bə Nyɔ kpiyi tə,
wɔ kabə dzaka a mi wə wi wɔkɔ gia ya, wi bi lansi musi kə
kpi. **(aiōn g165)** **53** Wɔ tsəki lə tii wibuku Ablaham wə wi nì
kpi, tsə tə bəni bə ntum bə Nyɔ bà bɔ nì kpiyi tə a? Wɔ
kwakaki a wɔ kɔ na nə?" **54** Jisɔs chukuli a, "Mih kabə
kɔksi num gwu yiŋ, ma kiŋkɔksi kiwɔ numki kilɔlɔ. Wə wi
kɔksiki mih kɔ Ba wuŋ, a num wi wə mbɛiŋ dzakaki a,

akɔ Nyɔ wimbɛiŋ. **55** Ayakalə, mbɛiŋ kiə kə wi. A kiəki a
mih wi. Mih ka dzaka a mih kiəki kə wi, ma yi numki
a mih kɔ mi wi ntəkə aka mbɛiŋ. Ayakalə, mih kiəki lə
wi, mih wəkɔ gia yi. **56** Ba wimbɛiŋ Ablaham nì kɔ bəh
kinsaŋli a ŋgaiŋ bi yɛiŋ lə chɔkɔ biŋ. Ayaka wi dzə yɛiŋ bi,
ka numki bəh kinsaŋli." **57** Bəju ka dza bá dzaka i wi a,
"Wɔ kɔ maka wɔ buku jía mbaŋshi, num wɔ nì yɛiŋ lɔ
Ablaham a?" **58** Jisɔs chukuli bɔ a, "Mih fukuki ŋkɔŋ i
mbɛiŋ a, na ka Ablaham numki, Mih num." **59** Bɔ wəkɔ
yakadəiŋ, ka dzɔ kitəh a bɔ tumyi Jisɔs yɛiŋ. Jisɔs nyumi
gwu yi ka buku i juŋ yi fəni yi gia yiwɔ mə.

9 Si Jisɔs dza ka nyaniki nnyaki, wi yɛiŋ minyuku widɔkɔ
num bə nì bwɔ wi kifəkə. **2** Bwa bu bə mbaŋ bikə i wi a,
"Labay, a nì fə ndə chu ka bə bwɔ mi wələ kifəkə a? A nì
fə mi wiwɔ ma ba wi bəh nih wi a?" **3** Jisɔs chukuli i bɔ a,
"Yi kɔkə a, mi wələ nabə ba wi bəh nih wi nì fə chu. Bə nì
bwɔ wi yakadəiŋ ka bə bi yɛiŋ nɔm wi Nyɔ i gwu yi wə. **4**
Bukumbɛiŋ kaŋaki i nômki nɔm wi mi wə wi faaŋ mih
a kɛiŋ nshi. Nchɔkɔ dzəki lə, a num jəbi wə mi widɔkɔ
kɔkə i nɔm fiɛŋ fidɔkɔ. **5** I tsə buku na winaiŋ jəbi wə
mih kɔ i fa mbi wələ wə, mih kɔ baiŋni bi mbi wələ." **6** Si
Jisɔs dzaka ndzaka wələ yaka, ka chuh midziŋ i kuku, nayi
nshwaiŋ bəh mɔ ka fiaŋsi dzákəh yi mi wiwɔ yɛiŋ, **7** ka
dzaka i wi a, "Tsâ wôkɔ i di bi Limi bi Siləam wə." (Yɛli
wələ Siləam kɔ a, "Bɔ faaŋ."). Wi ka tsə wəkɔ, bə fiəni
dzə yɛiŋ. **8** Bəni bà bɔ nì nɔki kɔmsi i wi kpəŋ bəh bəni
bà bɔ nì shiki yɛiŋki wi, ka mi wi nywani ka kaiŋyiki a,
"Ntə wələ kɔ a mi wə wi ni shiki numki i kuku wi nywa
biɛiŋ a?" **9** Bədɔkɔ ka dzakaki a, "Akɔ wi." Bədɔkɔ a, "Aayi

wi bwəsiki wi bwəsini." Mi wiwɔ ka dzaka i bɔ a, "Akɔ
mih mi wiwɔ." **10** Ayakadəiŋ, bɔ ka bikə i wi a, "Dzə́kəh
ya nyani dəiŋ ka yi baiŋ a?" **11** Wi chukuli a, "Mi wə bə
bɔɔŋki a Jisɔs si nayi nshwaiŋ ka fiaŋsi i dzə́kəh yiŋ wə,
ka dzaka a mih tsâ i Silɔam mih wɔ̂kɔ. Mih ka tsə wɔkɔ,
dzə́kəh yiŋ ka baiŋ." **12** Bɔ bikə i wi a, "Bə wi naiŋ?" Wi
chukuli a, "Mih kiəki kə." **13** Bɔ ka dza dzɔ mi wə wi ni
shi kɔ kifəkə yaka ka tsə bəh wi i Bəfalasi. **14** Chɔkɔ biə
Jisɔs ni na nshwaiŋ chu wɛli dzə́kəh yi mi wiwɔ yɛiŋ, a nì
kɔ num i chɔkɔ bi mbam wə. **15** Bəfalasi bəwɔ chu bikə i
wi si wi nyani ka dzə́kəh yi baiŋ. Wi chukuli i bɔ a, "Wi si
fiaŋsi dzə́kəh yiŋ bəh nshwaiŋ, mih ka tsə wɔkɔ yi, ka
mih yɛiŋki di." **16** Bəfalasi bəwɔ ka dzaka a, "Mi wələ ka
nyə dəkə i Nyɔ wə, kɔm wi nɔmki i chɔkɔ bi mbam wə."
Bədɔkɔ dzaka fibɔ a, "Mi wə wi fəki chu wi kɔ nyani dəiŋ
na ka wi fəki biələ binchəsi biə bi chusiki kiŋkɔkni ki Nyɔ
a?" Ayaka kiŋgaali ka dzə i bɔ kintəəŋ. **17** Bɔ chu fiəni
bikə i mi wiwɔ a, "Wɔ dzaka mfia a nə kɔm mi wələ si wi
si wɛli dzə́kəh ya?" Wi chukuli i bɔ a, "Mi wələ kɔ mi wi
ntum wi Nyɔ." **18** Bəju nì ka bum dəkə a mi wələ nì kɔ
num wi fəkə, ka bə wɛli dzəkəh yi. Bɔ nyani lə ka bi tsə
bɔɔŋ ba wi bəh nih wi, bɔ dzə. **19** Bɔ bikə i bɔ a, "Wələ kɔ
a waiŋ wimbɛiŋ wə mbɛiŋ dzakaki a bə nì bwɔ wi, num
wi fəkə lɔ a? Wi nyani dəiŋ na ka wi yɛiŋki di i liə a?" **20**
Nih wi bəh ba wi chukuli a, "Buku kiəki lə a wələ kɔ na
waiŋ wibuku num bə nì bwɔ wi kimfəkə. **21** Ayakalə, buku
kiəki kə a yi jikə na dəiŋ na ka wi yɛiŋki di i liə. Ayaka
buku kiə kə tə mi wə wi wɛli dzə́kəh yi. Mbɛiŋ bîkə num i
wi. Wi si num lɔ i mi. Wi num i fuku bəh dzaka ki." **22**

Nih wi bəh ba wi nì dzakaki yakadəiŋ kɔm bɔ nì lwaki lə
Bəju, yi num, num Bəju nì jiə a, mi ka məm i dzaka bəh
dzaka ki a Jisɔs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka, bɔ kɔ̂ŋŋ bwîli
wəmaka mi i juŋ yi tsani mə. **23** Akɔ gia yə nih wi bəh ba
wi nì dzaka a wi si num lɔ i mi, a bɔ bîkə num i wi. **24** I
ŋkaiŋni kifa wə, bɔ chu bɔɔŋ mi wə wi nì kɔ wi fəkə, ka
dzaka i wi a, "Dzâka gia yi ŋkɔŋ ma kiŋkɔksi tsâ i Nyɔ.
Buku kiəki yibuku a mi wələ kɔ mi wə wi fəki chu." **25** Wi
chukuli a, "Yaka wi fəki lə chu, mih kiəki kə. Gia yimu
yə mih kiəki kɔ a, mih ni kɔ kimfəkə, i liə mih yɛiŋki lə
di." **26** Bɔ chu bikə i wi a, "Wi si fə dəiŋ bəh wɔ? Wi si fə
dəiŋ ka wi wɛli dzə́kəh ya?" **27** Wi chukuli i bɔ a, "Mih si
fuku lɔ i mbɛiŋ, mbɛiŋ na kɔŋ dəkə i wɔkɔli. Mbɛiŋ bə́
chu nəŋ i wɔkɔ fə nə a? Mbɛiŋ tə nəŋki i num bəni bu
bə mbaŋ a?" **28** Ayaka bɔ tɔyi num tɔyini dzaka a, "Akɔ
wɔ mi wi wi mbaŋ. Buku num fibuku bəni bə mbaŋ wi
Muses. **29** Buku kiəki a Muses kɔ num Nyɔ nì dzakaki lə
bəh wi. Ayakalə, i wələ mi buku kiəki kə di biə wi buku."
30 Mi wiwɔ chukuli a, "Yəbɛɛy, akɔ gia yi kaiŋni! Mbɛiŋ
dzakaki a mbɛiŋ kiəki kə di biə wi buku a? Ayakalə, wi
wɛli dzə́kəh yiŋ. **31** Buku kiəki lə a Nyɔ si wɔkɔ kə ntsa wi
mi wə wi fəki chu. Ayakalə, na winaiŋ mi wi yaksiki Nyɔ,
fə gia yə wi kɔŋki, Nyɔ wɔkɔki lə ntsa wi. **32** I yisi na si
mbi nì yisi, bə ka num wɔkɔ dəkə a, mi num wɛli dzə́kəh
yi mi num bə nì bwɔ wi, wi num kimfəkə. **(aiōn g165)** **33** Asi
kɔkə a mi wələ numki a wi nyə i Nyɔ wə, ma wi si ka fə
yələ gia lə." **34** Bɔ dzaka i wi a, "Wɔ kɔ num bə nì bwɔ wɔ
na i chu kintəəŋ mwi, wɔ bə nəŋ i lani buku a?" Si bɔ
dzaka yakadəiŋ, ka kɔŋŋ wi i bɔ kintəəŋ. **35** Jisɔs ka bi

wəkɔ a bə kɔŋŋ bwili mi wə i bɔ kintəəŋ, wi ka nəŋ yɛiŋ
wi, bikə i wi a, “Wɔ jiə alə shɔm ya i mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi a?” **36** Wi bikə a, “Mi wiwɔ kɔ ndə, ba wuŋ? Fûku
mih, ka mih jîə shɔm yiŋ i wi.” **37** Jisɔs dzaka i wi a, “Wɔ
yɛiŋ lɔ wi. Akɔ wi wə mbɛiŋ wi dzakaki i liə.” **38** Mi wiwɔ
ka dzaka a, “Bah mih jiə.” Si wi dzaka yakadəiŋ, ka tum
binyu i wi nshiŋ nya kiŋkɔksi i wi. **39** Jisɔs dzaka a, “Mih
dzə i fa mbi wələ wə ka bə saka bəni, ka bà bɔ yɛiŋki kə di
ni yɛiŋki, ka bà bɔ yɛiŋki di ni fiəni bimfəkə.” **40** Si Jisɔs
dzaka yakadəiŋ, Bəfalasi bədəkɔ bà bɔ nì kɔ kɔmsi i wi
kpəŋ wəkɔ yakadəiŋ ka bikə i wi a, “Buku tə kɔ bimfəkə
a?” **41** Jisɔs dzaka i bɔ a, “Asi kɔ a mbɛiŋ numki bimfəkə,
ma kaŋ yimbɛiŋ kɔ yiyəə i kimbu kichu wə. Ayakalə, i liə
si mbɛiŋ dzakaki a mbɛiŋ yɛiŋki lə di, chu bimbɛiŋ ni
baaŋ a numki i kifwu kimbɛiŋ wə.”

10 “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi wə wi liəki i mbaiŋ wi
shwáŋ wə, maka wi liə num i dzaka ki mbaiŋ wə, wi yaka
lɔ yakani ka wi liə i mbaiŋ wə, wəmaka mi kɔ ji, wi num
mi wə wi lɔkɔki biɛiŋ bəh ŋga. **2** Ayakalə, mi wə wi si
nchəni shwáŋ si shi liə mfih num i dzaka ki mbaiŋ wə. **3**
Wəmaka mi kɔ mi wə, mi wə wi si chəniki dzaka kimbaiŋ
si wɛli dzaka kimbaiŋ i wi, wi liə ka bɔɔŋki shwáŋ yə yi kɔ
n'yi i yɛli wə, yi wəkɔ ja yi, wi ka dzɔ buku bəh yi. **4** Jəbi
wə wi bwili n'yi yichi i biŋ, wi ni tsəki i yi nshiŋ wi bɔɔŋ
yi yi biəli wi, kɔm yi kiəki lə ja yi. **5** A kabə num mi wi
dzəni yi kəkə i biəli wi. Yi ni yəkɔ gɛiŋ lɔ gɛiŋni, kɔm
yi kiəki kə ja yi mi wi dzəni.” **6** Jisɔs nì ti ndi wələ i bɔ
yakadəiŋ, bɔ nəki wəkɔ kiə kə gia yə wi dzaka i bɔ i ndi
wiwɔ wə. **7** Ayakadəiŋ, Jisɔs chu dzaka i bɔ a, “Mih fukuki

ŋkəŋ i mbɛiŋ a, akɔ mih dzaka ki mbaiŋ di biə shwáŋ
tsəki. **8** Bəni bəchi bà bɔ nì yisi dzə i mih, a nì kɔ num bəji
bəh bəni bà bɔ ni ləkəki biɛiŋ i bəni bəh ŋga. Ayakadəiŋ,
shwáŋ yiwɔ nəki wəkəli kə gia yə bɔ ni dzakaki. **9** Akɔ
mih dzaka ki mbaiŋ. Mi ka tsə i mih wə ka wi liə wi bi
bəiŋ. Wi bi numki aka shwaŋ yə yi bukuki tsə dzi fiəni
dzə liə i mbaiŋ mə. **10** Ji si dzə a i chwɔ, bəh i wɔɔ, bəh
i bəkəli biɛiŋ. Mih dzə mfiŋ a bəni kwati nəni, a num
nəni kə ki kɔ na kichili. **11** Akɔ mih ntəkni wi shwáŋ wi
ndzəŋni. Ntəkni wi shwáŋ wə wi ndzəŋki si nya lə nəni ki
i kpi kɔm shwáŋ yi. **12** Mi wə bə dzɔ num dzəni i nnəm
wə, wi num kə ntəkni wi shwáŋ wiwɔ, shwáŋ yiwɔ chu
kəbi n'yi, wi si yɛiŋ jəbi wə kuula dzəki, wi yatəkɔ shwáŋ
yiwɔ wi yəkɔ gɛiŋ, kuula wiwɔ baaŋ kwayi shwáŋ saŋ
gaali yidəkɔ. **13** Wi si yəkɔ kɔm bə dzɔ wi dzəni aka mi wi
nəm, wi kaŋa kə jəbi kɔm shwáŋ yiwɔ. **14** Mih kɔ ntəkni
wi shwáŋ wi ndzəŋni. Mih kiəki lə shwáŋ yə yi kɔ yiŋ,
shwáŋ yiŋ kiə tə mih, **15** a liŋ asi Ba wuŋ kiəki mih, mih
kiə tə Ba wuŋ, mih nya nəni kəŋŋ i kpi kɔm shwáŋ yiŋ. **16**
Mih kaŋaki lə tə shwáŋ yidəkɔ yə yi kəkə i mbaŋ wələ wə.
Mih kaŋa i tsə dzəh bəh yi tə a yi wəkəki ja yiŋ, ka mbaŋ
wi shwáŋ yiwɔ fiəni chu wimu, ma ntəkni wi shwáŋ yiwɔ
numki a wimu. **17** Mih kɔ num mih nì nya nəni kəŋŋ i kpi
ka mih bi fiəni dzɔ nəni kəŋŋ. Akɔ gia yə Ba wuŋ kəŋki
mih. **18** Mi widəkɔ dzəki kə nəni kəŋŋ i mih. A nyaki mih
nəni kəŋŋ i ŋkəŋ wuŋ wə. Mih kaŋaki lə ŋga i nya nəni
kəŋŋ i kpi, mih kaŋa ŋga i fiəni dzɔ nəni kəŋŋ. Gia yələ kɔ
gia num a dzaka Ba wuŋ a mih fə." **19** Jisɔs dzaka gia yiwɔ
yakadəiŋ, kiŋgaali chu num i kintəəŋ ki Bəju wə. **20** Bɔ

bəduli ka dzakayiki a, “Wi kaŋaki lə chinda wi ŋkpɛli, wi
dzaki lə. Mbɛiŋ wəkəliki nə i wi a?” **21** Ayakalə, bədəkɔ
dzakayi a, “Fa kɔkə bəndzaka bə mi wə wi kaŋaki chinda
wi ŋkpɛli. Chinda wi ŋkpɛli kɔlə i wɛli dzə́kəh yi kifəkə
a?” **22** A dzə num i jəbi widəkɔ wə bə nì fəki Dzini bidəkɔ
i fiəni kwaka si bə nì wɛli juŋ yi fəni yi gia i Jɛlusalɛm, **23**
Jisɔs tsə bə́ ghani nnya i kintəəŋ ki juŋ yi fəni yi gia wə, i
gbəŋ wi Sələmən wə. A num i jəbi wi fiəkə wə. **24** Bəju
dza dzə juŋni fiəli wi, bikə i wi a, “Wɔ ni bee buku a buku
baaŋ nûmki kîə kə fwu wibuku i tsâ bûku dəiŋ a? A kabə
num a wɔ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka, wɔ fûku i buku
chəŋ.” **25** Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mih kɔ num mih dzaka lɔ i
mbɛiŋ, mbɛiŋ na bum yiŋ. Bənɔm bà mih fəki i yɛli wi Ba
wuŋ wə akɔ bɔ bà bɔ chusiki mi wə mih kɔ wi. **26** Ayakalə,
mbɛiŋ ka bum dəkə, kɔm mbɛiŋ kɔkə i mbaŋ wi shwáŋ
yiŋ wə. **27** Shwáŋ yiŋ si wɔkɔ lə ja yiŋ. Mih kiə yi, ayaka
yi biəli mih, **28** mih nya yi bəh nəni kə ki bi tsə kaa kə.
Ayaka yi bi lansi laka kə. Mi widəkɔ kəbi wə wi bi lansi
ləkɔ yi i mih kaŋ. **(aiōn g165, aiōnios g166)** **29** Ba wuŋ wə wi
nya shwáŋ yiwɔ i mih tsəki lə mi wichi, mi widəkɔ kɔkə i
ləkɔ yi i wi kaŋ. **30** Buku Ba wuŋ kɔ fiɛŋ fimu.” **31** Bəju
chu dzɔ kitəh i tumyi wi yɛiŋ. **32** Jisɔs bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ
yɛiŋ lɔ bənɔm bà ndzɔŋni bəduli bà Ba wuŋ dzaka a mih
fəki. Akɔ winaiŋ wə mbɛiŋ nəŋki i tumyi mih bəh kitəh
kɔm wi a?” **33** Bɔ chukuli i wi a, “Buku tumyiki kə wɔ kɔm
bə nɔm wi ndzɔŋni wə wɔ fəki. Buku tumyiki wɔ kɔm wɔ
bəkəliki yɛli wi Nyɔ. Wɔ kɔ a liŋ mi wiwɔm, dzaka a wɔ kɔ
Nyɔ.” **34** Jisɔs chukuli i bɔ a, “Ntə bə nyaka i Kiŋwakti
kimbɛiŋ ki bənchi wə a, Nyɔ dzakaki yɛiŋ a, ‘Mih dzakaki

a mbɛiŋ kɔ bənyɔ' a? **35** Nyɔ bɔɔŋki bəni bà a bənyɔ, a
num bɔ bà ja yiwɔ nì tsəki i bɔ, ayaka buku kiəki a gia
yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Nyɔ mə kɔkə bi kwuni. **36** Si yi kɔ
yakadəiŋ, akɔ kɔm nə wə mbɛiŋ dzakaki i mi wə Ba wi kɔ
wi saiŋbwili wi ka faaŋ i fa mbi wələ wə, a wi bəkəliki yɛli
wi Nyɔ, kɔm wi dzaka a ŋgaiŋ kɔ waiŋ Nyɔ a? **37** Mih kabə
num mih fə kə bənɔm bə Ba wuŋ, mbɛiŋ ma bum mih. **38**
Ayakalə, mih kabə fəki num bɔ, kɔŋ yi numki a mbɛiŋ ka
bum dəkə i mih, mbɛiŋ bum num i bɔ, ka mbɛiŋ ni kiə na
bindzɔŋ a Ba wuŋ kɔ i mih wə, mih num i Ba wuŋ wə." **39**
Bəju ka nəŋki i chu kwa wi, wi tɔsi buku i kaŋ yibɔ wə. **40**
Jisɔs chu tsə ndaŋ Bɔkɔ yi Jɔdan tsə i kiwuŋ kə Jɔn nì yisi
i juliki bəni i bɔkɔ, ka numki fɛiŋ. **41** Bəni bəduli ka nyəki
dzəki yɛiŋki wi. Bɔ dza dzaka a, "Jɔn nì ka kɛiŋsi fə na gia
yidɔkɔ yə yi chusiki kiŋkɔkni ki Nyɔ. Ayakalə, gia yichi yə
wi nì dzakaki kɔm mi wələ nì kɔ na ŋkɔŋ." **42** Ayakadəiŋ,
bəni bəduli jiə shɔm i Jisɔs wə fɛiŋ.

11 Mi widɔkɔ nì kɔlə yɛli wi num Lasalus, wi dza yisi
jwɛiŋ. Wi num mi i kwili wi Bɛtani wə, wi nì nɔki fɛiŋ bəh
jɛ́mi yi Meli bəh Mata. **2** Meli wələ wə waiŋnih wi Lasalus
nì gwɛiŋki lə, akɔ wə wi nì fiaŋsi gvu yi Bah bəh fiaŋsi bi
tsɛŋə yindzɔŋni, ka sɔ bəh juŋ yi yifwu. **3** Si wi nì gwɛiŋki
yakadəiŋ, jɛ́mi yi ka faaŋ ntum i Jisɔs a, "Bah, wə wi kɔ
shɔm ya gwɛiŋki lə." **4** Si Jisɔs wɔkɔ ntum wiwɔ, ka dzaka
a, "Jwɛiŋ yələ kɔkə yi kpi. Yi kɔ i chusi num kiŋkɔkni ki
Nyɔ, ka Waiŋ Nyɔ ni kwati yɛli wimbum i yi wə." **5** Jisɔs
nì kɔŋki lə Mata bəh waiŋnih wi Meli bəh Lasalus nalə. **6**
Ayakalə, jɔbi wə wi nì wɔkɔ a Lasalus gwɛiŋki lə, wi chu
nɔ baaŋ i di biə wi nì kɔ i kaŋ yifa wə. **7** Si yəmaka nì tsə,

wi ka dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Bukumbɛiŋ fîəni chû i
Judea.” **8** Bɔ ka bikə i wi a, “Labay, ntə akɔ a ŋgbu ŋgbu si
Bəju ni nəŋki i tumyi wɔ bəh kitəh a wɔ kpî, wɔ bá chu
nəŋ i fiəni tsə i fɛiŋ na?” **9** Jisɔs chukuli i bɔ a, “Ntə chɔkɔ
kaŋaki mbiəŋə jwəfi ntsɔ bəfa? Mi kabə nyaniki nshifɔkɔ,
wi kɔkə i damti i biɛiŋ bɛiŋ, kɔm baiŋni bi mbi wələ
baiŋki lə i wi. **10** Ayakalə, na ndə wə wi nyaniki nchɔkɔ,
wi kɔlə i damti, kɔm wi kaŋaki kə baiŋni i wi.” **11** Si wi
dzaka yakadəiŋ, ka dzaka i bɔ a, “Nsɛiŋ wibukumbɛiŋ
Lasalus gbɔ kinu. Ayakalə, mih ki tsəki lə fɛiŋ i yɔmsi wi i
kinu kiwɔ wə.” **12** Bwa bu bə mbaŋ ka dzaka i wi a, “Bah,
yi kabə num a wi gbɔ kinu, ma wi ni bɔnih.” **13** Jisɔs nì
dzakaki num kɔm kpi yi Lasalus, ayakalə, bwa bu bə mbaŋ
wɔkɔ yaka ka kwakaki a wi dzakaki kɔm kinu ŋkɔŋ. **14**
Jisɔs ka fuku baiŋsi yi i bɔ a, “Lasalus kɔ num wi kpi lɔ. **15**
Ayakalə, mih kɔ bəh kinsaŋli kɔm bə mbɛiŋ, a mih ni kɔkə
fɛiŋ, ka mbɛiŋ ni jîə shɔm i mih. Ayakadəiŋ, bə tsâ bûku
fɛiŋ.” **16** Tɔmɔs wə bə nì bɔɔŋki yɛli wi widɔkɔ a Bimaŋsi,
ka dzaka i bwa bə mbaŋ bədɔkɔ bà a, “Bukumbɛiŋ tsâ tə
ka bukumbɛiŋ ni kpî bəh wi.” **17** Jisɔs tsə buku fɛiŋ, ka
wɔkɔ a Lasalus kɔ num wi nɔ lɔ i jum kintəəŋ kaŋ yina. **18**
Bɛtani wələ nì kɔ ka bəmay bəfa i kɔmsi tsə i Jɛlusalɛm.
19 Bəju bəduli nì dzə i Mata bəh Meli i kwasi nshɛiŋ bəh
bɔ kɔm kpi yi waiŋnih wibɔ. **20** Jɔbi wə Mata nì wɔkɔ a
Jisɔs si dzə wə, wi ka buku tsə a bɔ wi baŋsi, ayakalə Meli
baaŋ dzu. **21** Mata tsə dzaka i Jisɔs a, “Bah, a ni kɔ a wɔ
numki fa, ma waiŋnih wuŋ ni ka kpi dəkə. **22** Ayakalə,
mih kiəki lə a i liə, na finə wɔ bikə i Nyɔ wi ni nya i wɔ.”
23 Jisɔs dzaka i wi a, “Waiŋnih wa ni fiəni dza lə i kpi wə.”

24 Mata ka dzaka i wi a, “Mih kiəki lə a wi bi fiəni dza lə i
chəkɔ bi gɔksini biə bəni bi dzaki i kpi wə.” **25** Jisɔs dzaka
i wi a, “Akɔ mih wə mih bwiliki bəni i kpi wə, a num mih
wə mih nyaki nɔni. Mi wə wi jiə shɔm yi i mih bi baaŋ lə
wiwɔm, kɔŋ yi numki a wi kpi, **26** ayaka na ndə wə wi
kɛiŋki wiwɔm ka jiə shɔm yi i mih, bi kpi kə. Wɔ bum alə
yakadəiŋ a?” **(aiōn g165)** **27** Wi bum a, “Aaŋ Bah, mih bum
a wɔ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka. Wɔ kɔ Waiŋ Nyɔ wə
wi nì kaŋaki i bi dzə fa mbi wələ wə.” **28** Si Mata dzaka
yakadəiŋ, ka tsə bɔɔŋ Meli waiŋnih wi, dzaka i wi a kuku
kuku a, “Mi wi lanini si num lɔ fa, ayaka wi bɔɔŋki wɔ.”
29 Si Meli wəkɔ yakadəiŋ, ka saka dza bɛiŋ i tsə yɛiŋ wi.
30 A nì kɔ maka Jisɔs dzə liə i kwili wiwɔ wə. Wi nì kɛiŋki
a di biə Mata ni tsə yɛiŋ wi. **31** Bəju bà bɔ nì kɔ bəh Meli i
dzu kwasi nshɛiŋ bəh wi, ka yɛiŋ si wi saka dza bɛiŋ buku
biŋ, bɔ ka biəliki wi kwaka a wi tsəki i jum bɛiŋ i tsə dəki
fɛiŋ. **32** Jɔbi wə Meli nì tsə buku i di biə Jisɔs ni kɔ, yɛiŋ
wi, ka gbɔ i gvu yi wə dzaka a, “Bah, a ni kɔ a wɔ numki
fa, ma waiŋnih wuŋ ni ka kpi dəkə.” **33** Si Jisɔs yɛiŋ si wi
dəki, bəh Bəju bà bɔ nì biəli wi bɔŋ də tə, gia yiwɔ nya
ŋgəkə i shɔm yi wə nalə, gwu kpi wi nalə. **34** Wi ka bikə a,
“Mbɛiŋ ləə faiŋ wi a?” Bɔ dzaka i wi a, “Bah, dzə yɛiŋ.” **35**
Jisɔs də. **36** Bəju yɛiŋ yakadəiŋ ka dzaka a, “Mbɛiŋ yɛ̂iŋ si
wi ni kɔŋki wi.” **37** Ayakalə, bɔ bədəkɔ dzaka lɔ a, “Ntə
wələ kɔ wi wə wi nì wɛli dzə́kəh yi kimfəkə a? Kɔm nə
wə wi ni ka yɛlih fwu wi mi wələ i kpi wə a?” **38** Shɔm
chu nəŋni Jisɔs na bəh ŋga. Wi dza tsə buku i jum bɛiŋ.
Jum yələ nì kɔ num taa wə bə nì baŋ dzaka kiwɔ bəh təh
wimbum. **39** Jisɔs dzaka a, “Mbɛiŋ gîŋsi təh wə.” Mata

jɛmi yi mi wi kpili dzaka i Jisɔs a, “Bah, i liə ni numki
num wi si fwuli lɔ. I liə si num lɔ kaŋ yina si wi ni kpi.” **40**
Jisɔs bikə i wi a, “Mih si dzaka alə i wɔ, a wɔ ka jiə shɔm
ya i mih, ma wɔ ni yɛiŋ mbum biə bi kɔ bi Nyɔ a?” **41**
Ayakadəiŋ, bɔ ka giŋsi təh wiwɔ. Jisɔs giŋsi dzə́kəh yi i
bɛiŋ ka dzaka a, “Ba wuŋ, mih nyaki kiyɔŋni i wɔ si wɔ
wɔkɔ ntsa wuŋ. **42** Mih kiəki lə na bindzɔŋ a wɔ si wɔkɔ lə
ntsa wuŋ i jəbi wichi wə. Ayakalə, mih dzakaki yələ kɔm
bəni bələ bɔ kɔ fa, ka bɔ bûm a, a faaŋ wɔ mih.” **43** Si
wi dzaka yakadəiŋ, ka wam bəh ja yiləkəli a, “Lasalus,
bûku!” **44** Ayaka mi wi kpili wiwɔ dza buku dzə, kaŋ yi
bəh gvu yi num bə lim bəh kinchumni ki mbuŋ, lim tə shi
bi bəh kinchumni ki mbuŋ. Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ
shwâ wi, mbɛiŋ bêe wi tsâki.” **45** Jəbi wə Bəju bəduli bə̀
bɔ nì dzə i Meli yɛiŋ gia yə Jisɔs fə, ka jiə shɔm i wi wə. **46**
Ayakalə, bədɔkɔ tsə fibɔ ka yɛiŋ num Bəfalasi, fuku i bɔ
gia yə Jisɔs fə. **47** Bətii mfə gia bəmbum bəh Bəfalasi ka
juŋni kifwu ki tumi dzaka i bɔ a, “Bukumbɛiŋ ki fəki dəiŋ
na? Mi wələ fəki binchəsi biduli biə bi chusiki kiŋkɔkni ki
Nyɔ. **48** Bukumbɛiŋ ka bee a wi tsəki a bəh yi i ninshiŋ,
ma bəni bəchi ni jiə shɔm i wi, ayaka ma bəni bə Lum bə̀
bɔ sakaki bukumbɛiŋ ni dza dzə bəkəli di bibukumbɛiŋ bi
baiŋni bəh tumi kibukumbɛiŋ.” **49** Ayakalə, mi widɔkɔ i bɔ
kintəəŋ yɛli wi num Kayfas, wə wi nì kɔ fwu wi bətii mfə
gia i jia yiwɔ wə ka dza dzaka mfih i bɔ a, “Mbɛiŋ kiəki kə
na gia yidɔkɔ lə kpaaa. **50** Mbɛiŋ kiəki kə a yi ndzɔŋki lə i
mbɛiŋ a mi wimu kpî i bəni bəchi, tsə a kitumi kichi laka
num lakani a?” **51** Kayfas nì dzakaki gia yələ num kə i mfi
bi wə. Si wi nì kɔ fwu wi bətii mfə gia i jía yiwɔ wə, dzaka

yakadəiŋ laka num ntum wi Nyɔ, a Jisɔs nì kaŋaki lə i kpi
i kitumi ki Bəju wə. 52 A num kə a kitumi kiwɔ shəŋ, kpi
yi nì kaŋaki i juŋni bwa bəchi bà, bɔ kɔ bə Nyɔ i kitumi
kidəkɔ wə, ka bɔ numki i fiɛŋ fimu wə. 53 I yisi chəkɔ
biwɔ wə, kifwu kitumi ka yisi i fasiki si bɔ bi wɔɔki Jisɔs.
54 Ayakadəiŋ, Jisɔs nəki chu nyani kə i kintəəŋ ki Bəju wə.
Wi dza nyə mfih fɛiŋ bəh bwa bu bə mbaŋ ka tsə nəki
i kwili widəkɔ wə wi kɔ kɔmsi i tumi ki mishambu kə
bə nì bɔɔŋki a Ɛfelɛm. 55 Dzini bi Bəju bi Ntsədaŋ nì kɔ
num bi si kɔmsi dzə lɔ, bəni ka nyəki dzəki i bimbu wə
dzə i Jɛlusalɛm i dzə wəkɔ kishi kibɔ ka bini biwɔ ni dzə
kpɛiŋ. 56 Bɔ tsə yisi i nəŋki Jisɔs bikə a bɔ bɔ i jəbi wə bɔ
nì numyi i bɛiŋ i juŋ yi fəni yi gia mə dzaka a, "Mbɛiŋ
kwakaki a nə? A wi ni dzə kə i dzini biələ wə a?" 57 A nì
kɔ bətii mfə gia bəmbum bəh Bəfalasi tsəsi ja a na ndə
kabə kiəki di biə Jisɔs kɔ, wi fâ ma bɔ kîə, ka bɔ ni kwâ wi.

12 A nì baaŋ a kaŋ yisɔ ka Dzini bi Ntsədaŋ yisi, Jisɔs
nyə tsə i kwili wi Bɛtani wə i di biə Lasalus wə Jisɔs nì
dzasi i kpi wə nì kɔ. 2 Si wi tsə fɛiŋ, bə fə biɛiŋ bidzini i
tati wi yɛiŋ. Mata num mi wə wi nì gaaki, Lasalus num mi
widəkɔ i mbaŋ wi bəni bà bɔ ni shinum ka dziki bəh Jisɔs.
3 Meli dza dzɔ finsəkɔ fi fiaŋsi fidəkɔ bi tsɛŋə yindzɔŋni,
shuku i gvu yi Jisɔs wə, ka sɔ bəh juŋ yi yifwu. Fiaŋsi
biələ nì ləkəki lə i kpɔ wə nalə, num bə nì kɛiŋsi bəh fiɛŋ
fidəkɔ a fi fi bə bɔɔŋ a nad. Si wi shuku yakadəiŋ, kintəəŋ
ki juŋ kiwɔ kichi dza ka fwuliki a tsɛŋə yindzɔŋni. 4 Judas
Iskaliət wə wi nì kɔ mi i mbaŋ wi bwa bə Jisɔs, (wə wi nì
nyani lə dzə taŋni Jisɔs) dza dzaka lɔ a, 5 "A fə nə a bə ma
taŋni fiaŋsi biələ i bənchuku gi yitali, i nya kpɔ wiwɔ i

bəni bə kifuu a?” **6** Judas ni dzaka yakadəiŋ yi kəbi a wi
kwakaki kəm bəni bə kifuu. Wi nì kə ji a num wi mi wibə
wi kiba, wi nì shiki ləkəki lə kaŋ yɛiŋ wi gamti gwu yi
yɛiŋ wə. **7** Jisəs dzaka a, “Bêe wi məŋ. Wi jiə fiaŋsi biələ lə
i bi kɛiŋsi chəkə biŋ bi ləəni yɛiŋ. **8** Bəni bəkifuu ni shiki
numki lə bəh mbɛiŋ jəbi wichi ayakalə, mih ni numki kə
bəh mbɛiŋ jəbi wichi.” **9** Jəbi wə mbaŋ wi Bəju nì wəkə a
Jisəs kə fɛiŋ, bə ka dzə fɛiŋ. Bə nì dzəki kə a kəm Jisəs
shəŋ. Bə nì dzəki tə i yɛiŋ Lasalus wə Jisəs nì dzasi i kpi
wə. **10** Ayakadəiŋ, bətii mfə gia bəmbum ka fasiki a bə ni
wɔ̂ə lə Lasalus tə, **11** kəm a nì kə kəm wi, Bəju bəduli nì
beeki bə ka jiə shəm yibə num i Jisəs. **12** Chəkə buku wəə,
mbaŋ wi bəni wə wi nì dzə i dzini biələ wə ka wəkə a Jisəs
si num i dzəh wi dzə i Jɛlusalɛm. **13** Bə ka dzə biali yi sɔ́m
buku tsə i dzə wi i dzəh. Bə ka tsəki wili dzakayi a, “Lilili,
kiŋkəksi kə i Nyə wə əəə! Nyə kə wi jiə kimbəiŋsi i mi
wə wi dzəki i yɛli wi Bah wə əəə! Akə wi ŋkuŋ wi Islae
əəə!” **14** Jisəs nəŋ waiŋ njakas, yaka yɛiŋ bɛiŋ. Ayaka yi ka
num asi bə nyaka a, **15** “Bəni bə Sayəŋ, kiə mbɛiŋ ma
lwâki. Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, ŋkuŋ wimbɛiŋ si wi dzəki, num wi
yaka i waiŋ njakas bɛiŋ.” **16** Bwa bə Jisəs bə mbaŋ nì ka
kiə dəkə gia yə gia yiwə nì chusiki i kin'yisi wə. Jəbi wə wi
nì liə i mbum bi wə, bə ka kwaka a bə nì nyaka gia yələ
num kəm wi, ayaka yi num bəh wi asi bə nì nyaka. **17**
Mbaŋ wə wi nì kə bəh Jisəs i chəkə biə wi nì bəəŋ Lasalus
i jum mə, bwili wi i kpi wə bə nì tsəki fuku tsə gia yə bə
nì yɛiŋ. **18** Fwu wi gia wə mbaŋ wələ nì buku tsə i dzə wi i
dzəh a nì kə kəm bə nì kə num bə wəkə a wi nì kə wi fə
gia yə yi chusiki mbum bi Nyə. **19** Ayakadəiŋ, Bəfalasi ka

dzakayiki a bɔ bɔ a, “Si mbɛiŋ yɛiŋ a? Gia yidɔkɔ chu kɔkə
yə bukumbɛiŋ kɔ i fə. Mbi wichi kɔ num wi kwu lɔ i wi
chɛiŋ.” **20** Bəni bədɔkɔ nì kɔ i mbaŋ wi bəni bà bɔ nì yaka
tsə i Jɛlusalɛm i tsa Nyɔ i jɔbi wi dzini biələ wə, a num
Bəglik. **21** Bəglik bələ tsə yɛiŋ Filib wə wi ni buku dzə i
kwili wi Besayda wə i kimbu ki Galili wə, dzaka i wi a,
“Kukuli, buku nəŋki i yɛ̂iŋ Jisɔs.” **22** Filib ka tsə fuku yi i
Andulu, bɔ wi ka tsə fuku i Jisɔs. **23** Jisɔs chukuli i bɔ a,
“Jɔbi dzə kpɛiŋ wə bə ni yakasi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i
liə i mbum bi wə. **24** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, ŋgɔkɔ wi
fiɛŋ ka baaŋ i gbɔ i nshwaiŋ wə i kpi, ŋgɔkɔ wiwɔ ni baaŋ
a wi. Ayakalə, wi ka kpi, ma wi ni wum mintam miduli. **25**
Na ndə wə wi kɔŋki nɔni ki nalə ni laksi lə nɔni kiwɔ,
ayaka na ndə wə wi baiŋŋki nɔni ki fa mbi wələ wə wi
jiəki num jiəni i bi kwati nɔni kə ki bi tsə kaa kə. **(aiōnios
g166)** **26** Mi kabə nɔmki i mih, wi kaŋaki i bî̂əliki mih, na
faiŋ wə mih kɔ, mi wuŋ wi nɔm kaŋaki i nûmki tə fɛiŋ.
Mi wə wi nɔmki i mih, Ba wuŋ ni kɔksi wi.” **27** Jisɔs dza
dzaka a, “I liə shɔm yiŋ fumsiki lə mih. Mih kɔ i dzakaki a
nə? A Ba wuŋ, bwîli mih i kintəəŋ ki jɔbi wi ŋgəkə wələ
wə a? Aayi, akɔ kɔm jɔbi wələ mih nì dzə. **28** Ba wuŋ, fâ
yɛli wa kaŋa mbum.” Si wi dzaka yakadəiŋ, ja shi dzə i
bɛiŋ a, “Mih fə lɔ wi wimbum, mih kɛiŋ i ni chu fə.” **29**
Mbaŋ wə wi nì kɔ fɛiŋ wɔkɔ ja yiwɔ, ka dzaka fibɔ a, “A
wamyiki dzaŋ.” Bədɔkɔ dzaka a, “A dzakaki chinda wi
Nyɔ i wi.” **30** Jisɔs chukuli a, “Ja yələ dzə kɔm bə mbɛiŋ.
Yi ka dzə dəkə kɔm mih. **31** I liə si num lɔ jɔbi wə bə ki
sakaki mbi wələ. I liə si num jɔbi i shisi kɔŋŋ bwili ŋkuŋ
wə wi sakaki mbi wələ. **32** Ayakalə, yiŋ num a jɔbi wə

bə bi giŋsiki mih i bɛiŋ fa kuku, mih ni guku bəni bəchi
ma bɔ dzə i mih wə.” **33** Jisɔs nì dzakaki yakadəiŋ, wi
chusi num ŋkaiŋni yi kpi yə wi bi kpiki. **34** Mbaŋ wi bəni
bəwɔ chukuli i wi a, “Buku wəkɔki i Kiŋwakti ki Bənchi
wə a, Kimbwili wə Nyɔ nì kaka bi fiəli lə. Wɔ nyani dəiŋ i
dzakaki a, bə kaŋaki i bi giŋsi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi
i bɛiŋ a? Wəmaka mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kɔ winaiŋ
a?” **(aiōn g165)** **35** Jisɔs dzaka i bɔ a, “Baiŋni ni numki bəh
mbɛiŋ a jəbi wi juli wələ wə. Mbɛiŋ nyâniki si baiŋni biwɔ
kɛiŋki bəh mbɛiŋ, ka jisi bi ma gaka mbɛiŋ. Mi wə wi si
nyani i jisi wə si kiə kə di biə wi tsəki. **36** Si baiŋni biwɔ
kɔ bəh mbɛiŋ, mbɛiŋ jîə shɔm i baiŋni biwɔ wə, ka mbɛiŋ
bi num bwa bə baiŋni.” Si Jisɔs dzaka gia yələ lə, ka nyə
tsə nyumi gwu yi i bɔ. **37** Namana yaka, si wi nì kɔ wi fə
lɔ binchəsi biduli biə bi chusiki kiŋkɔkni ki i bɔ nshiŋ,
ayaka bɔ nəki jiə kə shɔm i wi. **38** Yi nì num yakadəiŋ ka
yi kpɛiŋ asi Isaya mi ntum wi Nyɔ nì dzaka a, “Bah, akɔ
ndə wə wi kɔ num wi bum gia yə buku dzakaki a? Ayaka a
num i bə ndə Bah chusi ŋga bi bitsɛiŋ a?” **39** Ayakadəiŋ,
bɔ nì kəkə i jiə shɔm i wi, kɔm Isaya nì kɔ wi chu dzaka i
di bidəkɔ wə a, **40** “Wi baŋ dzə́kəh yibɔ, fə shɔ́m yibɔ də,
ka bɔ ma yɛiŋki di bəh dzə́kəh yibɔ, kəbi i kiə bəh shɔ́m
yibɔ, ka bɔ fiəni dzə i mih a mih chuku bɔ.” **41** Isaya nì
dzakaki gia yələ kɔm wi nì kɔ wi yɛiŋ lɔ mbum bi Jisɔs, ka
dzakaki kɔm wi. **42** Na ayaka si bəni nì ka jiə dəkə shɔm i
Jisɔs, a nì kɔ bəni bəduli na bə̀ bɔ nì kɔ kifwu i tumi wə nì
jiə shɔm i wi, ayakalə bɔ nəiŋ i dzaka bəh dzaka kibɔ, kɔm
bɔ nì lwaki Bəfalasi ka bɔ ma ni kɔŋŋ bɔ i juŋ yi tsani wə.
43 Bɔ nì lwaki yaka kɔm bɔ nì kɔŋki i kwatiki kiŋkɔksi ki

bəni tsə kə ki dzəki i Nyɔ. **44** Jisɔs dza wam bəh ŋga dzaka
a, “Mi wə wi jiə shɔm i mih, wi ka jiə dəkə a mih shəŋ. Wi
jiə num i mi wə wi faaŋ mih. **45** Mi ka yɛiŋ mih, yaka wi
yɛiŋ num mi wə wi faaŋ mih. **46** Mih dzə fa i mbi wələ wə
ka baiŋni, ka na ndə wə wi jiə shɔm yi i mih ni baaŋ kə i
jisi wə. **47** Mi ka wəkɔ ja yiŋ, nəki jiə kə, mih ni saka kə
wi, kɔm mih ka dzə dəkə i saka bəni bə mbi wələ a bɔ gbɔ
nsaka. Mih nì dzə i bwili bɔ num bwilini. **48** Mi wə wi
məŋni mih ka nəiŋ i dzɔ ja yiŋ, wi kaŋaki lə gia yə yi
bi sakaki wi. Ja yə mih kɔ mih dzaka i wi akɔ yi yə yi bi
sakaki wi, wi gbɔ nsaka i chəkɔ bi gɔksini wə. **49** Yi kɔ
yakadəiŋ kɔm mih dzakaki kə i ŋga biŋ wə. Ba wuŋ wə wi
faaŋ mih akɔ wi wə wi dzaka a mih dzâkaki, a nya wi gia
yə mih kaŋaki i dzâkaki, fuku si mih kɔ i dzâkaki. **50** Mih
kiəki lə a gia yə wi dzaka a mih dzakaki akɔ yə yi nyaki
nəni kə ki bi tsə kaa kə. Ayakadəiŋ, gia yə mih dzakaki
akɔ yə Ba wuŋ kɔ wi dzaka a mih dzâkaki.” **(aiōnios g166)**

13 A dzə num i buku dza i chəkɔ bi Dzini bi Ntsədaŋ wə,
Jisɔs kîə a jəbi wi kpɛiŋ i bee mbi wələ, i fiəni tsə i Ba
wi kpəŋ. Si wi nì kɔŋki bəni bà bɔ nì kɔ mbu i mbi wələ
wə, wi kɔŋ bɔ tsə bwili fwu. **2** A dzə num si bɔ nì dziki i
fijəbi, num ŋkpɛli jiə lɔ kiŋkwaka i shɔm yi Judas wə waiŋ
Samən Iskaliət, a wi taŋni Jisɔs. **3** Si Jisɔs nì kɔ wi si kiə lɔ
a Ba wi nya biɛiŋ bichi i wi kaŋ, bəh a wi nì nyə i Nyɔ
wi fiəni tsə i Nyɔ, **4** wi ka dza i biɛiŋ bidzini bɛiŋ, baa
bəmbuŋ bu bə nimbɛiŋ, dzɔ batali ka kaŋa i bwɛli ki wə, **5**
ka dza shuku mwi i naka ki mwi mə, yisi ka wəkəki gvu yi
bwa bu bə mbaŋ, sɔ bəh batali wə wi si kaŋa i bwɛli ki wə.
6 Wi wôkɔ ka dzə buku i Samən Bita wə, wi bikə i wi a,

“Bah, wə nəŋki i wəkɔ gvu yiŋ a?” **7** Jisəs chukuli i wi a,
“Gia yə mih fəki wə kɔkə i kiə i liə. Wɔ bi kiəki yi num i
jum wə” **8** Bita dzaka i Jisəs a, “Wɔ bi lansi wəkɔ kə gvu
yiŋ.” Jisəs chukuli i wi a, “Mih ka baaŋ i wəkɔ wə, wə ma
ni kaŋaki gia yidəkɔ bəh mih.” **(aiōn g165)** **9** Samən Bita ka
dzaka i Jisəs a, “Bah, a kabə num yaka, ma wəkɔ shəŋ
a gvu yiŋ, wəkɔ tasi bəh tsɛiŋ yiŋ bəh fwu wuŋ yɛiŋ.”
10 Jisəs dzaka i wi a, “Mi wə wi kɔ wi wəkɔ lɔ gwu yi wi
baiŋki lə gwu yichi wi kaŋaki kə i chu wɔ̂kɔ gwu, a kəbi a
gvu yi. Mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ si baiŋ lɔ, ayakalə a kəbi mbɛiŋ
bəchi bà mbɛiŋ baiŋki.” **11** Jisəs nì dzakaki yakadəiŋ kəm
wi nì kɔ wi si kiə lɔ mi wə wi ni taŋni wi. Akɔ gia yə wi nì
dzaka a, “A kəkə mbɛiŋ bəchi bà mbɛiŋ baiŋki.” **12** Jəbi
wə Jisəs nì wəkɔ kaasi gvu yibɔ, wi ləh bəmbuŋ bu, fiəni
chu i di bi wə, ka bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ kiə gia yə mih fə i
mbɛiŋ lə a? **13** Mbɛiŋ bɔɔŋki mih a Mi wi Lanini chu bɔɔŋ
a Bah, mbɛiŋ bɔɔŋki num ŋkɔŋ, kəm akɔ fiɛŋ fiə mih kɔ.
14 Mih ka Bah wimbɛiŋ chu num Mi wimbɛiŋ wi Lanini,
mih wəkɔ gvu yimbɛiŋ, mbɛiŋ tə kaŋaki i wɔ̂kɔki gvu yi
mi bəh mi. **15** Mih fə lə i chusi i mbɛiŋ a mbɛiŋ fə̂ki tə
asi mih fə i mbɛiŋ. **16** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, waiŋ
wi nəm si mbəm tsə kə tikwili wi, mi wə bə faaŋ wi si
kəkni tsə kə wə wi faaŋ wi. **17** Mbɛiŋ kabə kiə gia yələ
kabə fə̂ yi, kinsaŋli kimbum ni numki kimbɛiŋ. **18** Mih
dzakaki kə num i mbɛiŋ bəchi. Mih kiəki lə bəni bà mih
kɔ mih babwili. Ayakalə, yi kɔ a gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki
Nyɔ wə kaŋaki i dzə kpɛiŋ si bə nì nyaka a, ‘Mi wə wi
dzi biɛiŋ biŋ bidzini, wi chumki gvu yiŋ.’ **19** Mih fukuki
gia yələ i mbɛiŋ i liə, ka yi bi dzə num, ka yi bi ka num

mbɛiŋ bi bum a akɔ na mih wiwɔ. **20** Mih fukuki ŋkɔŋ i
mbɛiŋ a mi wə wi dzɔ na ndə wə mih faaŋ, wi dzɔ num
mih. Ayaka mi wə wi dzɔ mih wi dzɔ num mi wə wi faaŋ
mih." **21** Si Jisɔs dzaka gia yələ lə, shɔm yi dza ka nyaki wi
bəh ŋgəkə. Wi dza dzaka baiŋsi a, "Mih fukuki ŋkɔŋ i
mbɛiŋ a mi widəkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ ni taŋni lə mih." **22**
Bwa bu bə mbaŋ dza ka tsɛiŋki taliki gwu a wi dzakaki
num mi winaiŋ a. **23** Mi widəkɔ i mbaŋ wi bwa bə Jisɔs
mə, wə Jisɔs nì kɔŋki ni yəkəli kɔmsi i Jisɔs wə dzi. **24**
Samɔn Bita lasi wi dzaka i wi a wi bikə a akɔ ndə a. **25**
Wi yəkəli tsə i Jisɔs wə bikə i wi a, "Bah, akɔ ndə?" **26**
Jisɔs chukuli i wi a, "Akɔ mi wə mih ni gbɛɛ blɛd mih
n'yəkɔ i mwi mijwa mə mih nya i wi." Ayakadəiŋ, wi ka
n'yəkɔ blɛd i mwi mijwa mə gbɛɛ nya i Judas waiŋ Samɔn
Iskaliət. **27** Asi Judas dzɔ blɛd wiwɔ yakadəiŋ, Satan ka liə
i wi mə. Jisɔs dzaka i wi a, "Kɔmsi fâ gia yə wɔ nəŋki i fâ."
28 Mi widəkɔ i mbaŋ wibɔ wə nì ka kiə dəkə gia yə wi
dzaka i wi yakadəiŋ. **29** Bədəkɔ nì kwakaki a, asi Judas kɔ
mi wə wi jiəki kiba, ayaka a Jisɔs dzakaki i wi a wi tsâ
tâŋ biɛiŋ biə bɔ kɔŋki i dzi Dzini biələ yɛiŋ, yudəkɔ a wi
tsâ nyâ fiɛŋ i bəni bə kifuu. **30** Si Judas dzɔ blɛd wiwɔ
yakadəiŋ dzi, ka buku akisəkə nyə. Ayaka a nì kɔ num
nchəkɔ. **31** Si Judas buku tsə yakadəiŋ, Jisɔs baaŋ dzaka a,
"Akɔ i liə bə kɔ i yisi i yɛiŋki kiŋkəkni ki mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi, na i yɛiŋ tə mbum biə bi kɔ bi Nyɔ i gwu yi wə.
32 Bə ka yɛiŋ mbum bi Nyɔ i gwu yi wə, ma Nyɔ ni chusi
tə mbum bi Waiŋ wi i wi Nyɔ wə. Ayaka wi ni chusi lə
akisəkə. **33** Bwa bəŋ, mih ni num lə bəh mbɛiŋ a i jəbi wi
juli wə. Ayaka mbɛiŋ num i ni baaŋ nəŋki mih chu kəbi i

yɛiŋ i mih wə. Asi mih nì dzaka i Bəju, yi kɔ a liŋ si mih
dzakaki i mbɛiŋ i liə a, ‘Di biə mih tsəki mbɛiŋ kɔkə i dzə
fɛiŋ’ **34** Mih nyaki nchi wələ i mbɛiŋ, num nchi wimfiaŋ,
a mbɛiŋ bâaŋ mbɛiŋ kɔ̂ŋniki. Mbɛiŋ kɔ̂ŋniki a liŋ asi mih
kɔŋ mbɛiŋ. **35** Mbɛiŋ baaŋ ka kɔŋniki yakadəiŋ, yələ ni fə
bəni bəchi kiə a mbɛiŋ kɔ bwa bəŋ bə mbaŋ.” **36** Samən
Bita ka bikə i Jisəs a, “Bah, wɔ tsəki i faiŋ a?” Jisəs chukuli
a, “Di biə mih tsəki wɔ məŋ i biəli mih i liə. Wɔ bi baaŋ
biəliki lə.” **37** Bita fiəni bikə i wi a, “Bah, akɔ kɔm nə mih
məŋ dəkə i biəli i liə a? Mih ni nya lə nəni kəŋŋ i kpi kɔm
wɔ.” **38** Jisəs bikə i wi a, “Wɔ kɔlə i nya nəni ka i kpi kɔm
mih a? Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a, ka kwəkɔ ni təŋki num wɔ
nəiŋ mih kiŋkani kitali.”

14 Jisəs chu dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Kiə mbɛiŋ ki
bêe kə a shóm yimbɛiŋ fûmsiki mbɛiŋ. Mbɛiŋ jîə shɔm i
Nyɔ wə, bəh i mih tə. **2** I Ba wuŋ dzu, bəlum bəduli kɔlə.
Asi məŋ a yi numki yaka, ma mih ka fuku dəkə a mih
tsəki i kɛiŋsi di i mbɛiŋ. **3** Jəbi wə mih ka tsə kɛiŋsi di i
mbɛiŋ, mih ni fiəni dzə dzɔ mbɛiŋ bukumbɛiŋ numki, ka
di biə mih kɔ, mbɛiŋ ni nûmki tə fɛiŋ. **4** Mbɛiŋ kiəki lə
dzəh yə yi tsəki i di biə mih tsəki.” **5** Təmɔs ka dzaka i wi
a, “Bah, buku kiəki kə di biə wɔ tsəki. Buku kɔ i nyani na
dəiŋ i kiə dzəh yiwɔ a?” **6** Jisəs chukuli a, “Akɔ mih dzəh,
a num mih ŋkɔŋ, a num mih nəni. Mi kɔkə i tsə i Ba wuŋ
maka wi tsə dzəh i mih wə. **7** Asi kɔ a mbɛiŋ kiəki mih ma
mbɛiŋ kiəki lə tə Ba wuŋ. Ayaka i yisi i liə yi kɔ a mbɛiŋ
si kiə lɔ wi, mbɛiŋ chu yɛiŋ tə wi.” **8** Filib dzaka i wi a,
“Bah chûsi Ba wa i buku, ma buku yêiŋ wi ka buku fwuli.”
9 Jisəs chukuli wi a, “Filib, buku mbɛiŋ nɔ nalə wɔ kiə

kə mih filib? Mi wə wi yɛiŋ mih, wi yɛiŋ lɔ Ba wuŋ. Wɔ
nyani dəiŋ na i chu dzaka a mih chûsi Ba wuŋ i mbɛiŋ a?
10 Yaka wɔ ka bum dəkə a mih kɔ i Ba wuŋ mə, Ba wuŋ
num i mih mə a? Ndzaka wə mih dzakaki i mbɛiŋ kɔkə a
mih dzakaki i ŋga biŋ wə. Ba wuŋ wə wi kɔ i mih wə akɔ
wi wə wi fəki bənɔm bu. **11** Mbɛiŋ bûm mih a mih kɔ i Ba
wuŋ mə, Ba wuŋ num i mih mə. Mbɛiŋ kabə num maka
mbɛiŋ bum mih kɔm gia yə mih dzakaki, mbɛiŋ bûm kɔm
bə bənɔm bà mih fəki. **12** Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a mi
wə wi kɔ wi jiə shɔm i mih, wi ni fəki tə bənɔm bà mih
fəki. Ayaka wi ni numki i fə bənɔm tsə na bà mih fəki,
kɔm mih si tsə lɔ i Ba wuŋ wə. **13** Na finə fiə mbɛiŋ bikə i
yɛli wuŋ wə, mih ni fə, ka Tii Waiŋ ni numki i kaŋa yɛli
wimbum kɔm Waiŋ. **14** Mbɛiŋ ka bikə na finə i yɛli wuŋ
wə, ma mih ni fə. **15** Mbɛiŋ kabə kɔŋ mih, mbɛiŋ ni jîəki
bənchi bəŋ, **16** mih ni tsa Ba wuŋ wi ni nya mbɛiŋ bəh Mi
wi Gamtini widəkɔ wə wi bi numki mbɛiŋ bɔ jəbi wichi.
(aiōn g165) **17** Mi wələ kɔ Kiŋ'waka ki ŋkɔŋ. Wi kɔkə mi wə
bəni bà bɔ kɔ bə mbi wələ kɔ i dzɔ wi kɔm bɔ yɛiŋki kə i
wi wə nabə i kiə wi. I yimbɛiŋ wə, mbɛiŋ kiəki lə wi, kɔm
wi nəki mbɛiŋ bɔ, ayaka wi ni numki i mbɛiŋ mə. **18** Mih
ni beeka kə mbɛiŋ a mbɛiŋ bâaŋ ka bwa bəŋkwu. Mih ni
fiəni dzə baaŋ lə bəh mbɛiŋ. **19** Baaŋ a twɛsi lə bəni bà bɔ
kɔ bə mbi ma ni chu yɛiŋ i mih wə. Ayakalə, mbɛiŋ ni
yɛiŋ lə i mih wə. Si mih kɔ wiwɔm, mbɛiŋ tə ni numki
bəwɔm. **20** A bi numki chɔkɔ biwɔ, mbɛiŋ bi kiə a mih
kɔ i Ba wuŋ mə, mbɛiŋ num i mih mə, ayaka mih num i
mbɛiŋ mə. **21** Mi wə wi kiəki bənchi bəŋ wi jiə, akɔ mi
wə wi kɔŋki mih. Mi wə wi kɔŋki mih Ba wuŋ kɔŋki lə

wi. Mih tə ni kəŋki wi, mih ni chusi gwu yiŋ i wi.” **22**
Judas widəkɔ (a kəbi wə bə nì bɔɔŋki a Iskaliət) bikə i wi
a, “Bah, yi ni nyani na dəiŋ a wɔ ni numki i chusi gwu ya
num i buku, a kəbi i bəni bà bɔ kɔ bə mbi wələ a?” **23** Jisɔs
chukuli i wi a, “Mi kabə kəŋki mih, wi ni jîəki ndzaka
wuŋ, Ba wuŋ ni kəŋki wi, buku Ba wuŋ ni dzə i wi wə
buku ni nəki bəh wi. **24** Mi wə wi kəŋki kə mih, wəmaka
mi si jiə kə ndzaka wuŋ. Ndzaka wə mbɛiŋ wəkəki a kəkə
wuŋ. Akɔ wi Ba wuŋ wə wi faaŋ mih. **25** Gia yələ kɔ yə
mih dzakaki i mbɛiŋ mih kɛiŋ bəh mbɛiŋ. **26** Ayakalə,
Mi wi Gamtini wə wi kɔ Kiŋ'waka ki Baiŋni wə Ba wuŋ
bi faaŋ i yɛli wuŋ wə bi lani lə mbɛiŋ bəh gia yichi, wi
chu fə mbɛiŋ i kwaka gia yichi yə mih nì kɔ mih dzaka
lɔ i mbɛiŋ. **27** Mih jiə kimbɔiŋni a ki nûm bəh mbɛiŋ.
Mih nyaki kimbɔiŋni kə akɔ kəŋŋ i mbɛiŋ. Mih nyaki kə
kimbɔiŋni kələ i mbɛiŋ si bəni bà bɔ kɔ bə mbi si nya.
Mbɛiŋ ki bee kə shóm yimbɛiŋ a yi fumsiki mbɛiŋ nabə i
kaŋa ndzaŋ. **28** Mbɛiŋ wəkɔ lɔ si mih dzakaki a mih si nyə
lə, mih num i bi fiəni dzə num bəh mbɛiŋ. Asi kɔ a mbɛiŋ
kəŋki mih, ma mbɛiŋ lâŋki laŋni, kɔm mih tsəki num i Ba
wuŋ wə, si Ba wuŋ kɔ wi kɔkni tsə mih. **29** I liə mih fuku
gia yələ i mbɛiŋ ka yi bi num, ayaka ka yi bi dzə kpɛiŋ,
mbɛiŋ ka bi bum mih. **30** Mih ni chu baaŋ kə a dzakaki
bəh mbɛiŋ nalə, kɔm ŋkuŋ wə wi sakaki mbi wələ si dzə
lɔ. Yi kɔkə a wi kaŋaki lə ŋga i mih bɛiŋ. **31** Ayakalə, mih
fəki num asi Ba wuŋ kɔ wi dzaka a mih fâki ka bəni bà bɔ
kɔ bə mbi wələ ni kîə a mih kəŋki lə Ba wuŋ. Mbɛiŋ dzâ
bɛiŋ bə nyâ.”

15 “Akɔ mih kpɛiŋ wi laani wi mintam mi ŋkɔŋ, Ba wuŋ
num mi wə wi kɛiŋsiki kpɛiŋ wi laani wiwɔ. **2** Cha yichi i
mih wə yə yi wumki kə mintam, wi si gba bwili lə yi, yə yi
wumki mintam wi si kɛiŋsi kaŋŋ lə yi ka yi baiŋki yi wum
mintam miduli. **3** Ndzaka wə mih kɔ mih dzaka i mbɛiŋ lə
wi fə lɔ mbɛiŋ kabə baiŋki. **4** Mbɛiŋ bani baaŋ i mih wə,
mih tə ni numki i mbɛiŋ wə. Cha kɔkə i wumki mintam a
yiyi a kəbi a yi bani baaŋ i kpɛiŋ wiwɔ wə. Yi kɔ tə a liŋ
asi mbɛiŋ kɔkə bi fə gia yidəkɔ maka mbɛiŋ bani i mih
wə. **5** Akɔ mih kpɛiŋ wi laani wi mintam wiwɔ, mbɛiŋ
num cha yiwɔ. Mi wə wi bani baaŋ i mih wə, mih tə num
i wi wə, wəmaka mi kɔ aka cha yə yi wumki mintam
miduli, kəm mih kabə kəbi, mi kɔkə i fə gia yidəkɔ. **6** Mi
wə wi ka baaŋ dəkə i numki a bəh mih, wi kɔ aka cha yə
bə ni gba tɔkɔ yi a yi wɔm. Ŋkaiŋni yi cha yələ kɔ yə bə
si juŋni lɔɔ i gbuku wə a yi fîki. **7** Mbɛiŋ ka bani baaŋ
a numki i mih mə, ja yiŋ num i mbɛiŋ mə, mbɛiŋ kɔlə
i bikə na finə fiə mbɛiŋ nəŋki, ma bə ni fə yi i mbɛiŋ.
8 Mbɛiŋ kabə num cha yə yi wumki mintam miduli, yi
nyaki yɛli wimbum i Ba wuŋ, yi ni ka chusiki a mbɛiŋ kɔ
bəni mbəŋ bə mbaŋ. **9** Asi Ba wuŋ kɔŋki mih akɔ ayaka si
mih kɔŋki mbɛiŋ. Mbɛiŋ bani baaŋ a i numki i kiŋkɔŋ
kəŋŋ kintəəŋ. **10** Mbɛiŋ ka jiəki bənchi mbəŋ, mbɛiŋ ni
baaŋ a numki a kiŋkɔŋ kəŋŋ kintəəŋ, asi mih jiə bənchi
bə Ba wuŋ, ka chu baaŋ a numki i kiŋkɔŋ ki mə. **11** Mih
dzakaki gia yələ i mbɛiŋ lə ka kinsaŋli kəŋŋ ni nûmki i
mbɛiŋ mə, mbɛiŋ ka ni kaŋaki kinsaŋli num ki jikə. **12**
Nchi wuŋ kɔ wələ wə wi kɔ a mbɛiŋ kɔŋniki asi mih kɔŋki
mbɛiŋ. **13** Kiŋkɔŋ kidəkɔ chu kɔkə kə ki tsəki kə a mi nyâ

nəni ki i kpî kɔm bə nsɛ́iŋ yi. **14** Mbɛiŋ kabə fəki gia yə
mih dzakaki a mbɛiŋ fə̂ki, yaka kɔ a mbɛiŋ kɔ nsɛ́iŋ yiŋ.
15 Mih ni chu bə̂ɔŋki kə mbɛiŋ a bwa bə nɔm, kɔm bwa bə
nɔm si kiə kə gia yichi yə tikwili wibɔ fəki. Mih si bɔɔŋ lɔ
mbɛiŋ a nsɛ́iŋ yiŋ kɔm gia yichi yə mih wəkɔ i Ba wuŋ kɔ
num mih fə lɔ mbɛiŋ kiə yi. **16** A nì ka saiŋbwili dəkə
mbɛiŋ mih. A nì saiŋbwili mih mbɛiŋ, bwili jiə a mbɛiŋ
tsə̂ nûmki ka chá yə yi wumki mintam, mintam mə mɔ bi
tsə kaa kə. Mbɛiŋ kabə fəki lə, ma na finə fiə mbɛiŋ bikə i
Ba wuŋ, i yɛli wuŋ wə wi ni nya i mbɛiŋ. **17** Nchi wə mih
nyaki i mbɛiŋ kɔ a wələ, a mbɛiŋ kə̂ŋniki. **18** Bəni bə̀ bɔ
kɔ bə mbi wələ kabə baiŋŋki mbɛiŋ, mbɛiŋ kiəki a bɔ nì
yisi baiŋŋ mih na ka bɔ baiŋŋki mbɛiŋ. **19** Mbɛiŋ kabə
num bəni bə̀ bɔ kɔ bə mbi wələ, ma bəni bə mbi wələ ni
kɔŋki mbɛiŋ ka bəni bəbɔ. Ayakalə, mbɛiŋ kɔkə bəni bə
mbi wələ, mih baa mbɛiŋ i kintəəŋ ki bəni bə mbi wələ
wə. Akɔ gia yə bəni bə mbi bələ baiŋŋki mbɛiŋ. **20** Mbɛiŋ
kwâka ndzaka wə mih si dzaka i mbɛiŋ, a waiŋ wi nɔm si
mbɔm tsə kə tikwili wi. Bɔ ka bwaŋki gvu i mih chɛiŋ, ma
bɔ ni bwaŋki tə i mbɛiŋ chɛiŋ. Bɔ ka wəkɔki ndzaka wuŋ,
ma bɔ ni wəkɔki tə wimbɛiŋ. **21** Yələ yichi kɔ gia yə bə bi
fəki i mbɛiŋ kɔm mih, kɔm bɔ kiəki kə mi wə wi faaŋ mih.
22 A nì kɔ a mih nì ka dzə dzaka i bɔ, ma yi numki a bɔ
kaŋaki kə ŋgbɔ widəkɔ. Ayakalə, i liə bɔ kaŋaki kə gia
yidəkɔ yə bɔ kɔ dzaka kɔm chu bibɔ. **23** Mi wə wi baiŋŋki
mih wi baiŋŋki lə tə Ba wuŋ. **24** A nì kɔkə a mih nì fə
ŋkaiŋni bənɔm bədəkɔ i bɔ kintəəŋ bə̀ mi widəkɔ kɛiŋki
ki fə kə, ma bɔ ka kaŋa dəkə ŋgəkə widəkɔ. Ayakalə, bɔ kɔ
bɔ yɛiŋ, bɔ kɛiŋ baiŋŋ mih bəh Ba wuŋ. **25** Yələ kɔ i fə a ja

yiwɔ dzə kpɛiŋ asi bə nì nyaka i Kiŋwakti ki Bənchi bəbɔ
wə a, ‘Bɔ baiŋŋ mih kilələ.’ **26** Ayakalə, Mi wi Gamtini wə
mih ni chiŋsi bi dzə lə, num wi buku dzə i Ba wuŋ wə. Mi
wi Gamtini wələ akɔ num Kiŋ'waka ki ŋkɔŋ kə ki nyə
dzə i Ba wuŋ wə. I jɔbi wə wi ni dzə wi ni num mbêeŋ
nsaka wuŋ. **27** Mbɛiŋ tə bi nûmki bəmbeeŋ nsaka bəŋ,
kɔm mbɛiŋ kɔ num bukumbɛiŋ nì kɔlə i kin'yisi wə bəh i
dzə buku bidaiŋ.”

16 “Mih dzakaki gia yələ yichi i mbɛiŋ ka mbɛiŋ bi ma
gbɔ i kimbum kimbɛiŋ wə. **2** Bə bi kɔŋŋki lə mbɛiŋ i júŋ
yi tsani mə. Yi ŋkɔŋ kɔ a, jɔbi dzəki lə wə na ndə wə wi bi
wɔɔki mi i mbɛiŋ wə, wi ni kwakaki a ŋgaiŋ fəki num
nɔm wi ndzɔŋni i Nyɔ. **3** Bə bi fə yakadəiŋ, kɔm bɔ ka kiə
dəkə Ba wuŋ nabə mih. **4** Mih dzakaki gia yələ yichi i
mbɛiŋ lə, ka jɔbi wiwɔ bi dzə kpɛiŋ mbɛiŋ bi kwaka a mih
nì kɔ num mih dzaka lɔ yi i mbɛiŋ. Mih nì ka fuku dəkə
gia yələ i mbɛiŋ i kin'yisi wə kɔm mih nì shi kɔ a bəh
mbɛiŋ. **5** I liə si num a mih fiəniki tsəki i wi wə wi nì faaŋ
mih. Ayakalə, mi widəkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ na bikə i mih a
mih tsəki faiŋ na. **6** Mbɛiŋ kɔ a nshɛiŋ nshɛiŋ kɔm mih
dzaka gia yələ i mbɛiŋ. **7** Na si yi kɔ yakadəiŋ lə, mih
fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, akɔ num gia yindzɔŋni i mbɛiŋ a
mih nyə. Mih ka baaŋ maka mih nyâ, ma Mi wi Gamtini
wə bi ma dzâ. Ayakalə, mih ka nyə, mih bi ka chiŋsi wi i
mbɛiŋ. **8** Jɔbi wə wi bi dzəki, wi bi tɔyi gia yi bəni bà bɔ
kɔ bə mbi wələ, fâ bɔ yêiŋ chu bibɔ, fâ bɔ yêiŋ gia yə yi kɔ
nɔni ki chəŋ, fâ tə a bɔ yêiŋ yə yi kɔ i nsaka wi Nyɔ wə. **9**
Wi bi fâ a bɔ yêiŋ chu bibɔ si bɔ nì ka jiə dəkə shɔm i mih,
10 fâ a bɔ yêiŋ gia yə yi kɔ i nɔni ki chəŋ wə si mih tsəki i

Ba wuŋ, mbɛiŋ kəbi i ni chu yɛiŋ i mih wə. **11** Wi bi fɑ̂ lə
ka bɔ yɛ̂iŋ gia yə yi kɔ i nsaka wi Nyɔ wə kɔm ŋkuŋ wi
mbi wələ kɔ num nsaka kwa wi. **12** Mih kɛiŋki mih kaŋa
na gia yiduli i dzaka i mbɛiŋ ayakalə, yi kəbi i liə ndzɔŋ i
bintuni bimbɛiŋ wə i liə. **13** Jəbi wə, Kiŋ'waka ki ŋkɔŋ bi
dzəki, wi bi gamti mbɛiŋ a mbɛiŋ kiə ŋkɔŋ bichi. Wi bi
dzakaki kə num i ŋga bi wə. Gia yichi yə wi kɔ wi wəkɔ
akɔ yə wi bi dzakaki, wi fuku i mbɛiŋ gia yichi yə yi kɔ i
bi dzə. **14** Wi bi chusi lə mbum biŋ, si wi bi dzɔ gia yə akɔ
yiŋ wi fuku i mbɛiŋ. **15** Biɛiŋ bichi biə Ba wuŋ kaŋaki akɔ
biŋ. Akɔ gia yə mih dzakaki a wi bi dzɔki gia yə yi kɔ yiŋ
wi fuku i mbɛiŋ. **16** A baaŋ a twɛsi mbɛiŋ ma chu yɛiŋ i
mih wə, ayaka bə ni məti a twɛsi ma mbɛiŋ ni fiəni chu
yɛiŋ mih." **17** Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, bwa bu bə mbaŋ
bədəkɔ dzaka i bədəkɔ a, "Wi dzakaki a nə i bukumbɛiŋ
lə, a baaŋ a twɛsi bukumbɛiŋ ma chu yɛiŋ ŋgaiŋ, ayaka a
bə ni məti a twɛsi bukumbɛiŋ ni fiəni chu yɛiŋ ŋgaiŋ, bə
a ŋgaiŋ tsəki i Ba wi ŋgaiŋ na? **18** Gia yə wi dzakaki lə, a
baaŋ a twɛsi yəmaka kɔ a nə a? Bukumbɛiŋ ka kiə dəkə
gia yə wi dzakaki yakadəiŋ." **19** Jisɔs dza yɛiŋ a bɔ nəŋki i
bikə i ŋgaiŋ gia yə wi dzakaki, wi ka bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ
shwiŋyiki a mbɛiŋ mbɛiŋ kɔm a gia yə mih si dzaka a,
'A baaŋ a twɛsi mbɛiŋ ma ni chu yɛiŋ mih, ayaka a bə
ni məti a twɛsi ma mbɛiŋ ni fiəni chu yɛiŋ i mih' a? **20**
Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mbɛiŋ bi dəki lə mindəm wili,
bəni bɑ̀ bɔ kɔ bə mbi wələ bi laŋki fibɔ. Mbɛiŋ bi numki a
i nshɛiŋ wə, ayakalə nshɛiŋ yiwɔ bi dza fiəni i kinsaŋli
wə. **21** Jəbi wə miŋkpaŋa si nɔmh, wi ka wəkɔki ləli, kɔm
jəbi wi bwɔni kpɛiŋ lɔ. Jəbi wə wi bwɔ waiŋ wi, wi na

chu kwakaki ləli biwɔ, kɔm wi wəkəki num ndzəŋni a
mi wiwəm dzə i mbi wə. **22** Akɔ asi yi kɔ i mbɛiŋ i liə.
Mbɛiŋ kɔ a nshɛiŋ nshɛiŋ, ayakalə jəbi wə mih bi fiəni
dzə yɛiŋ mbɛiŋ, ka mbɛiŋ bi numki bəh kinsaŋli i shɔ́m
yimbɛiŋ wə, kəmaka kinsaŋli bi numki kə mi widəkɔ kɔkə
bi dzɔ i mbɛiŋ. **23** A bi numki i jəbi wiwɔ wə, mbɛiŋ bi ma
chu bikə gia yidəkɔ i mih. Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a,
mbɛiŋ ka bikə na finə i Ba wuŋ i yɛli wuŋ wə, wi ni nya fi
i mbɛiŋ. **24** Na i dzə buku i liə, mbɛiŋ ka bikə dəkə fiɛŋ
fidəkɔ i Ba wuŋ, i yɛli wuŋ wə. Mbɛiŋ bikə, ma mbɛiŋ ni
kwati, ka kinsaŋli kimbɛiŋ ni jikə. **25** Mih dzakaki ndzaka
wələ num a ŋkwiŋ ŋkwiŋ, ayakalə jəbi dzəki lə wə mih
bi chu dzakaki kə i mbɛiŋ ŋkwiŋ ŋkwiŋ. Mih bi dzaka
baiŋsi lə i mbɛiŋ kɔm Ba wuŋ. **26** A bi numki i jəbi wiwɔ
wə, mbɛiŋ bi bikəki lə fiɛŋ i Ba wuŋ, i yɛli wuŋ wə. Mih
dzakaki kə a mih bi nywaki lə fiɛŋ i Ba wuŋ kɔm mbɛiŋ.
27 Ba wuŋ mwi kɔŋki lə mbɛiŋ, kɔm mbɛiŋ kɔŋ mih ka
chu bum a mih nyə i wi Ba wuŋ. **28** Mih nì nyə i Ba wuŋ
wə ka mih dzə i mbi wələ wə, i liə mih beeki mbi wələ i
fiəni tsə i Ba wuŋ wə." **29** Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ bwa bu
bə mbaŋ təbi ka dzaka a, "Aaŋ! I liə wɔ dzaka bwili chu
kəbi ŋkwiŋ ŋkwiŋ! **30** I liə buku yɛiŋ lɔ a wɔ kiəki lə gia
yichi chu wəkəli kə a mi widəkɔ bikə num bikəni i wɔ. Gia
yələ fə buku ka bum a wɔ nyə i Nyɔ wə." **31** Jisɔs chukuli
i bɔ a, "Yaka mbɛiŋ bum i liə a? **32** Jəbi dzəki lə, num
wi si dzə lɔ, wə mbɛiŋ bi gaaliki fimu fimu na ndə tsə i
wi dzu, mbɛiŋ ni gɛiŋ bee mih, mih mbɔŋ. Ayakalə, mih
kəkə mih mbɔŋ, kɔm Ba wuŋ kələ buku wi. **33** Mih fukuki
gia yələ i mbɛiŋ lə si mbɛiŋ kɔ i mih mə, mbɛiŋ ni kaŋa

lə kimbəiŋni. I mbi wələ wə mbɛiŋ kaŋaki lə bəŋgəkə,
ayakalə mbɛiŋ nûmki bəh shəm yi kaŋani. Kəm mih gaka
lə mbi wələ.”
17 Jəbi wə Jisəs nì dzaka kaasi ndzaka wələ, ka dza giŋsi
dzə́kəh yi tsɛiŋ i bɛiŋ tsa a, “Ba wuŋ, jəbi kpɛiŋ lə. Chûsi
kiŋkəkni ki Waiŋ wa ka Waiŋ tə ni chûsi kiŋkəkni ka. **2**
Wi kələ i chusi kəm wə nya ŋga i wi i bəni bəchi bɛiŋ a wi
nyâ nəni kə ki bi tsə kaa kə, i bà bəchi bà wə kə wə nya i
wi. **(aiōnios g166)** **3** Nəni kələ ki bi tsə kaa kə akə num kələ a
bə kîəki wə Nyə a num a wə Nyə wi ŋkəŋ, bəh mih Jisəs
Klistus wə wə nì faaŋ. **(aiōnios g166)** **4** Mih chusi lə mbum
bia i fa kuku asi mih kaasi nəm wə wə nì nya a mih nôm.
5 I liə Ba wuŋ, fiəni nyâ mih kiŋkəkni i wə nshiŋ kə mih nì
kaŋaki buku wə i ninshiŋ ka mbi yisi. **6** Mih chusi lə wə i
bəni bà wə nì sabi i fa mbi wələ wə ka nya i mih. Bəni
bələ nì kə mba, ayaka wə ka nya bə i mih. Bə ka wəkə ja
ya. **7** I liə bə kiə lə a biɛiŋ bichi biə mih kaŋaki kə num bi
nyə i wə. **8** Mih dzakaki lə kəm mih kə mih nya lə gia yə
wə nì nya i mih i bə, bə dzə yi, ka kiə ŋkəŋ a mih nyə dzə
i wə wə, ka bum tə a, a nì faaŋ wə mih. **9** Mih tsaki lə a
num i bələ. Mih tsaki kə num i bà bə kə num bə mbi wələ.
Mih tsaki num i bələ wə nya i mih, kəm akə bəni ba. **10**
Biɛiŋ bichi biə mih kaŋaki akə mbia, biɛiŋ bichi biə wə
kaŋaki akə mbiŋ. Akə i bəni bələ mbum biŋ chusiki. **11** I
liə mih chu məŋ i fa mbi wələ wə. Ayakalə, bə kɛiŋki lə i
fa mbi wələ wə, ayaka mih si fiəni dzə i wə. Ba wuŋ wi
baiŋni, jîə bə i yɛli wa wə wə nya i mih, ka bə numki i mi
wimu wə asi buku wə kə i mi wimu wə. **12** Jəbi wə mih nì
kə bəh bə, mih nì jiə bə i yɛli wa wə wə nya i mih. Mih

təkni bəh bɔ mi i bɔ wə na laka, a kəbi a wə wi nì kɔ num
wə wi nì kaŋaki i laka. Ayaka yələ num ka gia yə bə nì
nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə, a yi dzə kpɛiŋ. **13** I liə mih si
fiəni dzə i wɔ wə, mih dzaka gia yələ mih kɛiŋ i mbi wələ
wə ka bɔ ni kaŋa kinsaŋli kə ki kɔ kəŋŋ num ki jikə i bɔ
wə. **14** Mih kɔ mih nya ja ya i bɔ kaŋ, bəni bà bɔ kɔ bə mbi
wələ ka bə baiŋŋ bɔ, kɔm bɔ chu məŋ bəni bə mbi wələ, a
liŋ asi mih kəkə mi i mbi wələ wə. **15** Mih tsaki kə lə a wɔ
bwîli bɔ i mbi wələ wə. Mih tsaki num a wɔ tôkni bəh bɔ,
kiə bɔ ki lîə kə i kaŋ yi mi wichu wə. **16** Bɔ kəkə bəni bə
mbi wələ, a liŋ asi mih kəkə mi i mbi wələ wə. **17** Kêiŋsi
bɔ wɔ jîə chi chi ma bɔ baiŋki i ŋkɔŋ kintəəŋ. Ja ya kɔ
ŋkɔŋ. **18** Asi wɔ nì faaŋ mih i mbi wələ wə, akɔ a liŋ asi
mih faaŋ bɔ tə i mbi wə. **19** Mih ka kɛiŋsi jiə gwu yiŋ chi
chi kɔm bəh bɔ, ka bɔ tə kɛiŋsi jiə gwu yibɔ chi chi i ŋkɔŋ
wə. **20** Mih tsaki kə a bəni bələ shəŋ. Mih tsaki tə i bəni
bəchi bà bɔ bi wəkəki ndzaka wibɔ jiə shɔm i mih wə. **21**
Mih tsaki a bɔ bəchi bi dzə num i mi wimu wə, na asi wɔ
Ba wuŋ kɔ wɔ num i mih wə mih num tə i wɔ wə. Mih tsa
a bɔ tə bi nûmki i buku wɔ wə, ka bəni bə mbi wələ bi
bûm a, a nì faaŋ wɔ mih. **22** Mbum biə wɔ nì duksi mih
yɛiŋ mih nya lɔ i bɔ, ka bɔ bi nûmki i mi wimu wə, asi
buku wɔ kɔ i mi wimu wə, **23** mih kɔ i bɔ mə, wɔ num i
mih mə. A bɔ nûmki nalə i mi wimu wə, ayakadəiŋ ka
bəni bà bɔ kɔ bə mbi wələ kîə a, a nì faaŋ wɔ mih, wɔ kɔŋ
bɔ asi wɔ kɔŋki mih. **24** Ba wuŋ, mih nəŋki a bà wɔ nya i
mih a bɔ bi dzâ nûm tə bəh mih i di biə mih kɔ, ka bɔ bi
yêiŋ kiŋkəkni kə wɔ nì nya i mih kɔm bə kiŋkɔŋ ka i mih
wə na ka mbi wələ yisi. **25** Wɔɔɔ Ba wuŋ wi chəŋ, bəni bə

mbi wələ kiəki kə wɔ ayakalə, mih kiəki lə wɔ, bəni bəŋ
bələ kiə a nì faaŋ wɔ mih. 26 Mih fə lɔ bɔ kiə wɔ, mih
kɛiŋ i ni fəki bɔ kiə wɔ, ka kiŋkɔŋ ka kə wɔ kɔŋ mih yɛiŋ
numki i bɔ mə, mih tə num i bɔ mə."

18 Jəbi wə Jisɔs nì tsa kaasi, wi bəh bwa bu bə mbaŋ ka
nyə fɛiŋ, tsə ndaŋ kaŋŋ yə bə nì bɔɔŋki a Kidlən ka tsə i
waka widəkɔ wəyaka wə, khə wi kɛiŋ yi mitam num fɛiŋ,
bɔ bwa bu bə mbaŋ ka liə fɛiŋ. 2 A nì kɔ Judas wə wi nì
taŋni Jisɔs kîə tə di biwɔ, kɔm Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ
nì kɔmsiki tsəki lə fɛiŋ. 3 Ayakadəiŋ, Judas ka tsə fɛiŋ bəh
mbaŋ wi bəni bə jum bəh bəni bədəkɔ bà bɔ nì tsɛiŋki juŋ
yi fəni yi gia. Bəni bələ num a faaŋ bətii mfə gia bəmbum
bə Bəfalasi bɔ. Bɔ nì tsəki kaŋa gbuku wi baiŋsini bəh
naka bi baiŋsini bəh biɛiŋ bi jum. 4 Si Jisɔs ni kiə gia yə yi
kaŋaki i nûm bəh wi, wi ka buku dzə i ninshiŋ, bikə i bɔ a,
"Mbɛiŋ nəŋki num ndə?" 5 Bɔ ka chukuli i wi a, "Jisɔs wi
Nasali." Jisɔs ka dzaka i bɔ a, "Akɔ mih wiwɔ." A nì kɔ
Judas wə wi nì taŋni wi, wi num i bɛiŋ bəh bəni bəwɔ
fɛiŋ. 6 Jəbi wə Jisɔs fuku i bɔ a, akɔ ŋgaiŋ wiwɔ, bɔ ka chu
lɔ bəh jum bəh jum, gbɔyi i kuku. 7 Wi ka chu bikə i bɔ a,
"Mbɛiŋ nəŋki num ndə a?" Bɔ chukuli a, "Jisɔs wi Nasali."
8 Jisɔs dzaka i bɔ a, "Mih si fuku lɔ i mbɛiŋ a, akɔ mih
wiwɔ. Yaka mbɛiŋ fa nəŋki num mih, mbɛiŋ bêe bəni bələ
nyâ." 9 Wi nì dzaka yaka i fə a yi dzə kpɛiŋ i ja yə wi nì kɔ
wi dzaka lɔ i Nyɔ a, ŋgaiŋ ka laksi dəkə mi wimu i bà wi
nì nya i ŋgaiŋ. 10 Samɔn Bita nì kaŋaki lə nywɔ wi jum.
Wi ka baa nywɔ i kimbaka wə ka gba chwiŋ təiŋ kintuni
ki tsɛiŋ yiləkəli yi mfa wi fwu wi bətii mfə gia. Yɛli wi
mfa wiwɔ num a Malkus. 11 Jisɔs ka dzaka i Bita a, "Fîəni

lâkə nywɔ wa i kimbaka wə. Yaka mih ni mu kə bwam
wi ŋgəkə wə Ba wuŋ kɔ wi nya i mih ma?" **12** Fwu wi
bəni bə jum bəh mbaŋ wi bəni bə jum bəh bəni bà bɔ nì
tsɛiŋki juŋ yi fəni yi gia yi Bəju ka kwa Jisɔs ka kaŋa wi
bəh bəkwu. **13** Bɔ yisi dzɔ wi tsə bəh wi i Anas, kɔm Anas
nì kɔ tii kpə Kayfas wə wi nì kɔ fwu wi bətii mfə gia i jia
yiwɔ wə. **14** Kayfas wələ kɔ wə wi nì yisi nya kintəfi i Bəju
a yi ndzɔŋki a mi wimu kpi i bəni bəchi fuŋ. **15** Si bɔ nì
tsəki bəh Jisɔs yakadəiŋ, Samən Bita bəh waiŋ wi mbaŋ
wi Jisɔs widəkɔ ka biəli Jisɔs. Si waiŋ mbaŋ wi Jisɔs wələ
nì kɔ fwu wi bətii mfə gia kiə wi, wi ka biəli Jisɔs tsə liə i
təkɔ wi fwu wi bətii mfə gia wə. **16** Bita num baaŋ i biŋ i
dzaka ki mbaiŋ kpəŋ. Waiŋ mbaŋ wi Jisɔs wə fwu wi bətii
mfə gia nì kiəki wi, fiəni buku tsə dzaka i waiŋkpaŋni
wə wi nì tsɛiŋki dzaka ki mbaiŋ, dzɔ liə dzə bəh Bita. **17**
Waiŋkpaŋni wiwɔ bikə i Bita a, "Ntə wɔ kɔ tə mi wi mbaŋ
wi mi wələ a?" Bita chukuli a, "A mɔŋ mih." **18** A nì kɔ biŋ
də, bwa bə nɔm bəh bəni bà bɔ nì tsɛiŋki juŋ yi fəni yi gia
kpa gbuku ka numyi bɛiŋ ka bá jəkɔki. Bita ka tsə num tə
bɛiŋ bá jəkɔ. **19** Fwu wi bətii mfə gia ka bikə kimbikə i
Jisɔs kɔm bə bwa bu bə mbaŋ bəh kɔm nlani wi. **20** Jisɔs
chukuli i wi a, "Mih si fuku baiŋsi lɔ yi i mbi wichi. Mih si
lani lə bəni i juŋ yi tsani wə bəh i juŋ yi fəni yi gia wə i di
biə Bəju bəchi si juŋni. Mih ka num dzaka dəkə gia yidəkɔ
i nyumi wə. **21** Wɔ bikəki gia yələ num i mih kɔm nə?
Bîkə num i bəni bà bɔ si wəkɔ si mih dzakaki. Bɔ kiəki
lə gia yə mih si dzaka." **22** Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, mi
widəkɔ i mbaŋ wi bəni bà bɔ nì tsɛiŋki juŋ yi fəni yi gia
num wi num bɛiŋ i kɔmsi i wi kpəŋ ka wɔɔ kaŋ i kimbaŋ

ki wə, bikə i wi a, “Akɔ dzəh yə wɔ chukuliki fwu wi bətii
mfə gia lə a?” **23** Jisɔs bikə i wi a, “A kabə num a mih si
dzaka i fikpəŋ, wɔ chûsi kiŋgbɔ kəŋŋ. A kabə num a mih
si dzaka num ŋkɔŋ, wɔ ka twɛiŋ lɔ mih kɔm nə?” **24** Anas
ka dza chiŋsi Jisɔs i Kayfas fwu wi bətii mfə gia. Jisɔs nì
kɛiŋki a bəkwu wə. **25** Si Samɔn Bita nì kɛiŋki num wi
num i bɛiŋ jəkɔ gbuku, bəni bikə i wi a, “Ntə wɔ kɔ mi
widəkɔ i mbaŋ wi bəni bu wə a?” Bita nəiŋ ka dzaka a, “A
məŋ dəkə mih.” **26** Waiŋ wi nɔm wi fwu wi bətii mfə gia
widəkɔ chu bikə i Bita a, “Mih si ka yɛiŋ mbɛiŋ wi i khə
wi mbaiŋ wə a?” Waiŋ wi nɔm wələ nì kɔ mi i chwəŋkijuŋ
ki mi wə Bita si təiŋ kintuni ki. **27** Bita ka chu nəiŋ. A i
jəbi wiwɔ wə kwəkɔ ka təŋ. **28** Bəni ka dzɔ Jisɔs i juŋ yi
Kayfas wə ka tsəki bəh wi i ntəŋ wi mi wi Lum wə wi
sakaki fɛiŋ. A nì kɔ a kɛiŋ kinchəŋəchəŋə. Jəbi wə bɔ nì
tsə bɔ nì ka liə fibɔ i ntəŋ wi mi wiwɔ wə, kɔm a nì kɔ a
bɔ liə, ma bɔ nì jisi shi bibɔ, na dzi dəkə Dzini bi Ntsədaŋ.
29 Ayakadəiŋ, Baylɛ ka buku dzə yɛiŋ bɔ bikə i bɔ a, “Akɔ
yi naiŋ gia mbɛiŋ yɛiŋ mi wələ gbɔ yɛiŋ a?” **30** Bɔ chukuli
i wi a, “Asi kɔ a mi wələ ma numki mi wichu, ma buku ka
dzə dəkə bəh wi i nya a bə wɔɔ.” **31** Baylɛ ka chukuli i bɔ
a, “Mbɛiŋ dzô wi, ma mbɛiŋ sâka kiə wi a mbɛiŋ mbɛiŋ
asi bənchi bəmbɛiŋ nəŋki.” Bəju ka dzaka i wi a, “Buku
kaŋaki kə ŋga i wɔɔ mi.” **32** Ndzaka wələ dzə kpɛiŋ i ja yə
Jisɔs nì kɔ wi dzaka lɔ chusi ŋkaiŋni yi kpi yə wi kaŋaki i
bi kpî. **33** Baylɛ fiəni liə tsə i ntəŋ wi wə, ka dzaka a bə
dzə bəh Jisɔs, wi ka bikə i wi a, “Akɔ wɔ ŊKuŋ wi Bəju a?”
34 Jisɔs bikə i wi a, “Wɔ dzaka yələ num i kiŋkwaka ka wə,
ma a dzaka bəni bədəkɔ i wɔ kɔm mih a?” **35** Baylɛ bikə i

wi a, “Mih kɔ mi wi Ju a? Akɔ bəni ba bə kwili bəh bətii
mfə gia bəmbum bɔ dzɔ wɔ ka dzə nya i mih. Wɔ fə num
nə?” **36** Jisɔs chukuli i wi a, “ŋkuŋ biŋ kɔkə ka bi fa mbi
wələ wə. Asi kɔ a ŋkuŋ biŋ numki ka bi fa mbi wələ, ma
bəni bəŋ bə nɔm si jwɔ a bə ki nyâ kə mih i kaŋ yi Bəju
wə. Ayakalə, ŋkuŋ biŋ kɔkə dəkə biə bi nyə i mbi wələ
wə.” **37** Baylɛ ka bikə i wi a, “Yaka wɔ kɔ ŋkuŋ a?” Jisɔs
chukuli i wi a, “Yi kɔ asi wɔ dzaka a mih kɔ ŋkuŋ. Bə nì
bwɔ mih kɔm yələ, ayaka mih nì dzə i mbi wələ wə kɔm
bə yələ a mih dzakaki kɔm bəh ŋkɔŋ. Na ndə wə wi biəliki
ŋkɔŋ wi wəkɔki lə ja yiŋ.” **38** Baylɛ bikə i wi a, “ŋkɔŋ kɔ
nə a?” Si wi dzaka yakadəiŋ ka fiəni buku tsə yɛiŋ Bəju i
biŋ dzaka i bɔ a, “Mih ka yɛiŋ dəkə ŋgbɔ widəkɔ i wi wə.
39 Ayakalə, mbɛiŋ si kaŋa lə nɔni kimbɛiŋ kidəkɔ a i jəbi
wi Dzini bi Ntsədaŋ wə mih bwîli mi wi juŋ yi nsəŋ wimu.
Mbɛiŋ nəŋki a mih bwîli num ŋkuŋ wi Bəju wələ a?” **40**
Bəju bəwɔ wili bəh ŋga a, “Aayi, buku nəŋki kə num mi
wələ, bwîli num Balabas!” Balabas wə wi nì kɔ mi i mbaŋ
wi bəni bà bɔ nì jwɔki Gɔmna wi Lum.

19 Baylɛ ka dzɔ Jisɔs nya bə shɛli wi bəh ŋgaŋa. **2** Bəni
bə jum fə kifɔ ki ŋkuŋ kii bə bwaŋyi yɛiŋ ka bwaŋ i wi
fuŋ, dzɔ mbuŋ wi bəŋkuŋ wi bɔkəli, ka tum i wi wə. **3** Bɔ
ka dzə i wi dzaka a, “Mbɛɛ, jum yi bɔkəli. ŋkuŋ wi Bəju.”
Si bɔ nì dzakaki yakadəiŋ twɛiŋ wi bəh kaŋ. **4** Baylɛ ka
chu buku tsə i biŋ dzaka i bəni a, “Mbɛiŋ yɛ̂iŋ, mih ki
bwiliki lə mi wələ i biŋ mih nya i mbɛiŋ, ka mbɛiŋ kiə a
mih ka yɛiŋ dəkə gia yə wi gbɔ yɛiŋ.” **5** Jisɔs ka bukuki
dzəki bəh kifɔ ki bəmbwaŋyi kə i wi fuŋ bəh mbuŋ wi
bəŋkuŋ i wi wə. Baylɛ ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ yɛ̂iŋ bə

mi wiwɔ lə!” **6** Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ nì
chəniki juŋ yi fəni yi gia, yɛiŋ wi yakadəiŋ, ka yisi i wiliki
a, “Bâŋŋ wi i kintasi wə, bâŋŋ wi i kintasi wə!” Baylɛ
dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ dzô la wi bəh kaŋ yimbɛiŋ ma mbɛiŋ
bâŋŋ i kintasi wə, kɔm mih ka yɛiŋ dəkə gia yə wi gbɔ
yɛiŋ.” **7** Bəju bəwɔ fiəni chukuli i wi a, “Buku kaŋaki lə
nchi wibuku, nchi wiwɔ chusiki a wi kaŋaki lə i kpî, kɔm
wi fə gwu yi a ŋgaiŋ kɔ Waiŋ Nyɔ.” **8** Jɔbi wə Baylɛ wɔkɔ
ndzaka wiwɔ yaka chu num lwa nalə. **9** Bɔ Jisɔs fiəni liə
tsə i saŋ wi wi shini wə, wi bikə i Jisɔs a, “Wɔ nyə faiŋ?”
Ayakalə, Jisɔs nəki chukuli kə gia yidəkɔ i wi. **10** Baylɛ
bikə i Jisɔs a, “Wɔ dzakaki kə i mih a? Wɔ kiəki kə a mih
kaŋaki lə ŋga i bwili wɔ, mih chu kaŋa ŋga i dzaka a bə
baŋŋ wɔ i kintasi wə a?” **11** Jisɔs chukuli i wi a, “Wɔ si
kɔkə i kaŋa ŋga i mih bɛiŋ a kɔbi a bə nì nya ŋga biwɔ i
wɔ i bɛiŋ. Ayakadəiŋ, kɔm yələ, mi wə wi nya mih i wɔ
kaŋ, kaŋaki lə chu bi kpali tsə mbia.” **12** Si Baylɛ wɔkɔ
ndzaka wələ, ka yisi i nəŋki dzəh i yatəkɔ wi. Ayakalə,
Bəju wam bəh ŋga a, “Wɔ ka məm i bee mi wələ, yi numki
a wɔ kɔkə nsɛiŋ wi Kaysa ŋkuŋ wimbum wi Lum. Na ndə
wə wi fə gwu yi a ŋgaiŋ kɔ ŋkuŋ wi kɔ baiŋŋni wi Kaysa.”
13 Jɔbi wə Baylɛ chu wɔkɔ ndzaka wiwɔ, ka buku bəh Jisɔs
i biŋ, shinum i kiŋgbɔkɔ ki nsaka wə kə bə nì bɔɔŋki a Di
biə bə maa bəh Kitəh, num i já yi Hibulu wə a Gabata. **14**
A nì kɔ Chɔkɔ bi Nsisi bi Dzini bi Ntsədaŋ, jɔbi nì kɔ aka
mbiəŋə jwɔfi ntsɔ bəfa nshifɔkɔ. Baylɛ dzaka i Bəju a,
“Mbɛiŋ yɛ̂iŋ bə ŋkuŋ wimbɛiŋ lə!” **15** Bəju bəwɔ wamyi a,
“Nyâ bəh wi, nyâ bəh wi, bâŋŋ wi i kintasi wə!” Baylɛ
bikə i bɔ a, “Mih baŋŋ ŋkuŋ wimbɛiŋ i kintasi wə a?” Bətii

mfə gia bəmbum chukuli i wi a, “Buku kaŋaki kə ŋkuŋ
widəkɔ a kəbi a Kaysa.” **16** Baylɛ ka nya Jisəs i bɔ a bɔ tsâ
bâŋŋ i kintasi wə. **17** Bɔ ka dzɔ Jisəs, buku bəh wi. Wi giŋ
kintasi ki ka tsəki i di biə bə nì bɔɔŋki a ŊkuŋU Kifwu, yi
num i já yi Hibulu wə a Gəlgəta. **18** Bɔ ka tsə baŋŋ wi
fɛiŋ i kintasi wə, baŋŋ tasi bəh bəni bədəkɔ bəfa i bintasi
wə, widəkɔ i tsɛiŋ yiləkəli wə, widəkɔ i tsɛiŋ yi kimiəkə
wə, Jisəs num i fintəŋ. **19** Baylɛ bɔŋ nyaka gia yidəkɔ ka
baŋŋ i kintasi ki Jisəs wə. Gia yə wi nì nyaka yɛiŋ nì kɔ
a, “Jisəs wi Nasali, Ŋkuŋ wi Bəju.” **20** Bəju bəduli fa gia
yə wi nyaka yɛiŋ, kɔm di biə bɔ nì baŋŋ Jisəs i kintasi
wə nì kɔ kɔmsi tsə i kwili wə, wi nì nyaka gia yələ i já yi
Hibulu wə bəh yi Latin wə bəh yi Glik wə. **21** Bətii mfə gia
bəmbum bə Bəju tsə dzaka i Baylɛ a, “Kiə wɔ ki nyâka
kə a, ‘Ŋkuŋ wi Bəju.’ Nyâka a, ‘Mi wələ dzaka a ŋgaiŋ
kɔ ŋkuŋ wi Bəju.’” **22** Baylɛ chukuli i bɔ a, “Gia yə mih
kɔ mih nyaka mih nyaka lɔ.” **23** Jəbi wə bəni bə jum nì
baŋŋ Jisəs i kintasi wə, bɔ ka dzɔ bəmbuŋ bu gaa i bidi
binaa wə ayaka di bimu num i mi wi jum wimu. Bɔ dzɔ tə
mbuŋ wi nimbɛiŋ. Ayakalə, mbuŋ wələ nì kɔ num bə nì
tum wi wiyamni i yisi i məkə wə i shi buku i gvu wə. **24**
Ayakadəiŋ, bɔ ka dzaka a bɔ bɔ a, “Kiə bukumbɛiŋ ki tâŋa
kə mbuŋ wələ. Bukumbɛiŋ tâ shaŋ bəh wi, bə yɛiŋ mi
wə wi ki kwatiki mbuŋ wiwɔ.” Gia yələ nì num i fə a yi
dzâ kpɛ̂iŋ asi bə nì nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, “Bɔ nì
gaa bəmbuŋ bəŋ a bɔ bɔ, ka ta shaŋ bəh mbuŋ wuŋ.”
Ayakadəiŋ, yələ kɔ gia yə bəni bə jum bəwɔ nì fə lə. **25**
Bəkaŋa bədəkɔ nì num bɛiŋ kɔmsi fɛiŋ i kintasi ki Jisəs
wə. Bəkaŋa bələ nì kɔ nih Jisəs bəh waiŋnih nih Jisəs bəh

Meli wə kpə Kləbas bəh Meli Magdalen. **26** Asi Jisɔs dzaka
a wi tsɛiŋ ka yɛiŋ nih wi bəh waiŋ wi wi mbaŋ wə wi nì
kɔŋki num bɔ num kɔmsi i wi kpəŋ i bɛiŋ, wi dzaka i nih
wi a, "Miŋkpaŋa, tsêiŋ, fa si num waiŋ wa." **27** Si wi dzaka
yakadəiŋ fiəni dzaka tə i waiŋ wi wi mbaŋ wə a, "Tsêiŋ, fa
si num nih wa." I yisi i jəbi wiwɔ wə waiŋ wi wi mbaŋ
wiwɔ ka dzɔ nih Jisɔs bɔ wi tsə ka nɔki i wi dzu. **28** Si
yəmaka nì tsə, si Jisɔs nì kɔ wi si kiə lɔ a gia yichi kaa, i fə
a yi dzə kpɛiŋ asi bə nì nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə, ka dza
dzaka a, "Kindəŋ wɔmki lə mih." **29** Kilɛti kidɔkɔ nì kɔ
fɛiŋ bəh mbih migbaŋlini yɛiŋ num mɔ jikə i yɛiŋ mə.
Bəni bə jum bəwɔ ka juli kuncha yɛiŋ ka bwaŋ i kpɛiŋ wi
yisɔp wə ka bwaŋ ləkə tsə i dzaka ki wə. **30** Jəbi wə Jisɔs
nì dzɔ mbih miwɔ ka dzaka a, "Yi kaa lɔ." Si wi dzaka
yakadəiŋ, chuŋsi fwu wi, kiŋ'waka ki kaa. **31** Si chɔkɔ
biwɔ nì kɔ a chu num Chɔkɔ bi Kɛiŋsini gwu i nya i chɔkɔ
bimbam wə, Bəju nì nəŋki i fə a biwini biwɔ ma bâaŋ i
bintasi wə i chɔkɔ bimbam wə, (kighə si bimbam biwɔ
nì kɔ bi mbum). Bɔ ka tsə yɛiŋ Baylɛ ka tsa wi dzaka a
bɔ tsâ bwîŋyi kaka bi bəni bà bɔ nì kɔ i bintasi wə ka bɔ
kɔmsi kpîyi ka bɔ shîsi, dzô bwîli bɔ. **32** Ayakadəiŋ, bəni
bə jum bà ka bwiŋyi kaka bi mi wi ninshiŋ wə, ka bwiŋyi
tə widɔkɔ wə bə nì baŋŋ bəh wi. **33** Ayakalə, jəbi wə bɔ nì
dzə buku i Jisɔs wə, yɛiŋ num wi si kpi lɔ, bɔ nəki chu
bwiŋyi kə kaka bi. **34** Mi widɔkɔ i mbaŋ wi bəni bə jum
wə bwaŋ biəli yi Jisɔs bəh gɔŋ. Si wi bwaŋ yaka, akisəkə
mwa bəh mwi tumbuku fɛiŋ. **35** Mi wə wi nì yɛiŋ gia yələ
kɔ num wi mbeeŋ nsaka wiwɔ, ayaka ndzaka wiwɔ num
ŋkɔŋ, wi kiə a ŋgaiŋ dzakaki num ŋkɔŋ ka mbɛiŋ kɔ i

bûm. **36** Gia yələ nì num i fə gia yə bə nì nyaka i Kiŋwakti
ki Nyɔ wə dzâ kpêiŋ si bə nyaka a, “A ŋkuŋu ki kimu bi
bwiŋ kə.” **37** Ayaka yi chu num bə nì nyaka i di bidɔkɔ wə
i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, “Bəni bi tsɛiŋki lə mi wiwɔ wə bə
bwaŋ.” **38** Si yəmaka nì tsə Yɔsɛf wi Alimatia nyə tsə yɛiŋ
Baylɛ ka tsa a wi bûm a ŋgaiŋ dzô bwîli wini wi Jisɔs.
Yɔsɛf wələ nì kɔ mi wi mbaŋ wi Jisɔs ayakalə wi num a
jum wə jum wə kɔm wi nì lwaki Bəju. Baylɛ bum, wi ka
tsə i dzɔ bwili wini wiwɔ. **39** Nikɔdəmus wə wi nì yisi tsə
yɛiŋ Jisɔs chɔkɔ bidɔkɔ nchɔkɔ, wi nì tsə tə bəh fiaŋsi
bidɔkɔ bi kaŋa tsɛŋə yindzɔŋni num bə chiŋni kɛiŋsi bəh
mɛɛl bəh alɔs nji wi ntiə wiwɔ nì kɔ bəkilə mbaŋtia ntsɔ
yitali. **40** Bɔ wi ka tsə dzɔ bwili wini wi Jisɔs wiwɔ ka kii
bə bəmbuŋ num bɔ fiaŋsi bəh fiaŋsi biə wi nì dzə bəh bi,
asi nləə wi Bəju kɔ i nɔni ki tumi kibɔ wə. **41** A nì kɔ khə
wi mbaiŋ num kɔmsi tsə i di biə bə nì baŋŋ Jisɔs i kintasi
wə. Ayaka khə wiwɔ num yaka jum yimfiaŋ yidɔkɔ num
fɛiŋ maka bə num ləə lɔ mi yɛiŋ. **42** Ayakadəiŋ, si chɔkɔ
biwɔ nì kɔ Chɔkɔ bi Bəju bi Sisini wi chɔkɔ Bimbam, ayaka
jum yiwɔ num kɔmsi fɛiŋ, bɔ ka jiə Jisɔs yɛiŋ.

20 A dzə num i chɔkɔ bi ninshiŋ i shi wə, Meli Magdalen
buku dza na kinchɔŋɔchɔŋɔ biŋ kɛiŋ bi ji, ka tsə i jum
bɛiŋ, yɛiŋ num bə dzasi lɔ təh wə bə nì baŋ dzaka kijum
yɛiŋ. **2** Ayakadəiŋ, wi ka yɔkɔ tsə yɛiŋ Samən Bita bəh
waiŋ wi mbaŋ wi Jisɔs widɔkɔ wiwɔ wə Jisɔs nì kɔŋki nalə,
ka dzaka i bɔ a, “Bə bwili Bah i jum mə, buku ka kiə dəkə
di biə bə nɔsi wi yɛiŋ.” **3** Bita bəh waiŋ wi mbaŋ wi Jisɔs
wə ka buku i tsəki i jum bɛiŋ. **4** Bɔ nì tsəki yaka yɔkɔ num
yɔkɔni, ayakalə waiŋ wi mbaŋ wi Jisɔs widɔkɔ wiwɔ wə

yəkɔ tsə Bita ka yisi tsə buku i jum bɛiŋ. **5** Si wi tsə buku,
ŋgwuŋ shi tsɛiŋ ləkə, ka yɛiŋ shəŋ a bəmbuŋ bà, bə nì kii
i Jisɔs wə bɔ nɔ fɛiŋ. Si wi tsɛiŋ yakadəiŋ nəki liə kə yɛiŋ.
6 Samɔn Bita biəli wi dzə buku fɛiŋ, ka liə tsə akisəkə i
jum yiwɔ kintəəŋ. Si wi liə, yɛiŋ shəŋ a bəmbuŋ bà bɔ nɔ
fɛiŋ, **7** ayaka kinchumni ki mbuŋ kə bə nì kii fwu wi Jisɔs
yɛiŋ nì ka nɔ chiŋni bəh bidəkɔ bà. Ayakalə, num bə lim
ka jiə a mbi di wə a kiki. **8** Waiŋ mbaŋ wi Jisɔs widəkɔ
wiwɔ wə wi nì yisi tsə buku fɛiŋ ka bɔŋ liə tsə i jum yiwɔ
mə yɛiŋ gia yiwɔ ka bum. **9** A nì kɔ bɔ kɛiŋ ki kiə kə fwu
wi gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Nyɔ mə a Jisɔs nì kaŋaki lə
i dzâ i kpî wə. **10** Bwa bə mbaŋ bə Jisɔs bà fiəni kwɛ i
kikwili wə. **11** Ayakalə, Meli ka num baaŋ bɛiŋ i biŋ i jum
kpəŋ ka dəki. Si wi nì dəki yaka ka dza ŋgwuŋ shi tsɛiŋ
ləkə i jum yiwɔ kintəəŋ, **12** yɛiŋ bəchinda bə Nyɔ bəfa
num bɔ lɔh bəmbuŋ bə fukuli num bɔ shinum i di biə
bə nì nɔsi wini wi Jisɔs, widəkɔ nì shinum i di biə fwu
wi Jisɔs nì kɔ, widəkɔ i di biə gvu yi nì kɔ. **13** Bəchinda
bə Nyɔ bəwɔ bikə i wi a, “Miŋkpaŋa, wɔ dəki nə a?” Wi
chukuli a, “Mih dəki kɔm bə giŋ buku bəh Bah wuŋ mih
kiə kə di biə bə jiə wi.” **14** Si wi dzaka yakadəiŋ, wi bá nəŋ
i fiəni gwu yi ka yɛiŋ Jisɔs num wi num bɛiŋ. Ayakalə, wi
nəki kiə kə a, akɔ Jisɔs. **15** Jisɔs bikə i wi a, “Miŋkpaŋa,
wɔ dəki nə a? Wɔ nəŋki num ndə a?” Meli ka kwakaki a,
yuwidəkɔ akɔ mi wə wi tsɛiŋki khə wiwɔ. Wi ka dzaka i
wi a, “Tikwili, aka bá num a wɔ giŋ nyə bəh wi, wɔ fûku i
mih di biə wɔ jiə wi yɛiŋ, ka mih tsə giŋ nyə bəh wi.” **16**
Jisɔs dza bɔɔŋ wi a, “Meli.” Wi fiəni gwu bɔɔŋ wi i já yibɔ
yi Hibulu wə a, “Labɔni,” yi num a, “Mi wi lanini.” **17**

Jisəs dzaka i wi a, “Ma kâŋa mih, kəm mih kɛiŋki ki yaka
kə i Ba wuŋ wə. Tsâ i bwa bə nih bəŋ ma wə fûku i bə a
mih si yaka tsə i Ba wuŋ wə wi num tə Ba wimbɛiŋ, Nyə
wuŋ num tə Nyə wimbɛiŋ.” **18** Meli Magdalen ka tsə fuku
i bwa bə Jisəs bə mbaŋ a ŋgaiŋ yɛiŋ Bah, ka fukuki tə i bə
gia yə wi si dzaka i ŋgaiŋ. **19** A nì kə i fijəbi a chəkə biwə,
a num chəkə bi ninshiŋ i shi yiwə wə, bwa bə mbaŋ bə
Jisəs num dzu num bə baŋ dzaka bifiəŋə, kəm bə nì lwaki
Bəju. Jisəs dza tumbuku i bə kintəəŋ, ka bəni i bə a, “Ma
kimbəiŋni nûm bəh mbɛiŋ.” **20** Si wi bəni i bə yakadəiŋ,
ka chusi kaŋ yi bəh biəli yi i bə. Bwa bə Jisəs bə mbaŋ ka
numki bəh kinsaŋli nalə si bə yɛiŋ Bah. **21** Jisəs chu fiəni
dzaka i bə a, “Kimbəiŋni nûm bəh mbɛiŋ. Si Ba wuŋ nì
faaŋ mih, yi kə a liŋ si mih ki faaŋki mbɛiŋ i liə.” **22** Si wi
dzaka yakadəiŋ, ka waka i bə wə ka dzaka a, “Mbɛiŋ dzô
Kiŋ'waka ki Baiŋni. **23** Mbɛiŋ ka dalinya chu bi mi, ma yi
numki a Nyə dalinya lə wi. Mbɛiŋ baaŋ ki dalinya kə wi,
yaka Nyə ka dalinya dəkə wi.” **24** A nì kə i jəbi wə Jisəs nì
dzə i bwa bu bə mbaŋ wə, Təməs wə wi nì kə i mbaŋ wi
bwa bə Jisəs bə jwəfi ntsə bəfa wə bə nì bəəŋki yɛli wi
widəkə a bimaŋsi nì kəkə dəkə bəh bə. **25** Bwa bə mbaŋ
bə Jisəs bədəkə ka dzaka i Təməs a, “Buku si yɛiŋ Bah.”
Ayakalə, Təməs dzaka mfih i bə a, “A kəbi a mih yɛiŋ lə
dzaka ki bali ki mibaiŋ i kaŋ yi wə, ka jiə waiŋkpaŋ wuŋ
i dzaka biwə wə, jiə tə kaŋ yiŋ i biəli yi wə, mih ma ni
lansi bum gia yiwə.” **26** Shi dzə kpɛiŋ, bwa bə Jisəs bə
mbaŋ chu num i dzu, Təməs num tə bəh bə, dzaka bifiəŋə
num bə fah. Ayakalə, Jisəs dzə tumbuku i bə kintəəŋ, ka
bəni i bə a, “Kimbəiŋni nûm bəh mbɛiŋ.” **27** Si wi bəni i

bɔ yakadəiŋ, ka dzaka i Təməs a, “Jîə waiŋkpaŋ wa fa i
káŋ yiŋ wə, wɔ yɛiŋ si yi kɔ, ma wɔ chu jîə tə kaŋ ya i
biəli yiŋ wə. Ma wɔ ma chu nûmki bəh ŋkaŋyi i bûm.” **28**
Təməs ka chukuli i Jisəs a, “Bah wuŋ, bəh Nyɔ wuŋ.” **29**
Jisəs dzaka i wi a, “Wɔ bum i liə kɔm wɔ yɛiŋ i mih wə a?
Ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà bɔ ka yɛiŋ dəkə i mih wə,
ayakalə bum mih.” **30** Jisəs nì kɔ wi fə binchəsi bəduli bà
bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ i bwa bu bə mbaŋ nshiŋ, maka bə
nyaka yi i kiŋwakti kələ mə. **31** Ayakalə, yələ bə nyaka kɔ
i fɑ̂ a mbɛiŋ bûm a Jisəs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka, num
waiŋ Nyɔ. A mbɛiŋ ka bum yakadəiŋ, mbɛiŋ ni kwati nəni
kə ki bi tsə kaa kə kɔm yɛli wi.

21 Si yəmaka nì tsə, Jisəs chu chusi gwu yi i bwa bu bə
mbaŋ i kinchwɔ kimbum ki Tibɛlias kpəŋ. Yələ kɔ dzəh yə
yi nì num: **2** Samən Bita bəh Təməs wə bə nì bɔəŋki a
bimaŋsi, bəh Natanial wi Kana i kimbu ki Galili wə, bəh
bwa bənyuku bə Sɛbide, bəh bwa bə mbaŋ bə Jisəs bədɔkɔ
bəfa nì juŋni kɔ i di bimu wə. **3** Samən Bita ka dzaka i bɔ
a, “Mih laki bwɔkɔ.” Bɔ ka dzaka i wi a, “Bukumbɛiŋ lâa.”
Bɔ buku tsə liə i ŋgwuki mə. Ayakalə, bɔ nɔ a bəh tsəŋə
nəki kwa kə fiɛŋ. **4** Asi chɔkɔ ni wɔɔki dzəki, Jisəs dzə
num i bɛiŋ i kpa wi bɔkɔ wə, bwa bu bə mbaŋ nəki kiə kə
a, akɔ Jisəs. **5** Jisəs ka bikə i bɔ a, “Bwa mbəŋ, mbɛiŋ kwa
alə bwɔkɔ a?” Bɔ chukuli a, “Aayi.” **6** Wi dzaka i bɔ a,
“Mbɛiŋ tûm gbi i kimbu ki tsɛiŋ yiləkəli yi ŋgwuki wə ma
mbɛiŋ kwa fiɛŋ.” Bɔ ka tum, si bɔ tum, wi gbi bá gaka
bɔ i guku bwili, kɔm bə bwɔkɔ yiduli yə yi nì kɔ yɛiŋ. **7**
Waiŋ wi mbaŋ wi Jisəs wə Jisəs nì kəŋki ka yɛiŋ yakadəiŋ
ka dzaka i Bita a, “Akɔ Bah.” Si Samən Bita wɔkɔ a, akɔ

Bah, ka ləh bəmbuŋ i gwu wə kɔm wi nì kɔ a bəh gwu
yiyəə. Si wi lɔ yakadəiŋ ka jiŋ shi i bəkɔ ka bə́ tsəki i Jisɔs
wə. **8** Bwa bə mbaŋ bədəkɔ bà ka biəli wi i ŋgwuki mə ka
gukuki gbi wiwɔ num wi jikə bəh bwɔkɔ. A nì dəŋəki kə i
buku tsə i kpa. A nì baaŋ aka bəntəm mbaŋshi. **9** Jəbi
wə bɔ nì tsə buku i kpa yɛiŋ bikaa bigbuku gbuku ghəkə
yɛiŋ, bwɔkɔ num yɛiŋ, blɛd num tə yɛiŋ. **10** Jisɔs dzaka i
bɔ a, "Mbɛiŋ dzâ bəh bwɔkɔ yidəkɔ yə mbɛiŋ kwa." **11**
Ayakadəiŋ, Samɔn Bita tsə yaka liə i ŋgwuki mə, ka guku
bwili gbi wiwɔ i kpa num wi jikə bəh bifaaŋ bi bwɔkɔ gbi
bəh mbaŋshi ntsɔ yitali. Na si yi nì duki yakadəiŋ lə, gbi
wiwɔ nì ka təiŋyi dəkə. **12** Jisɔs ka dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ
dzâ dzî." Na mi wimu i bwa bu bə mbaŋ wə nì ka mɔm na
i bikə i wi a, akɔ wɔ ndə a? Kɔm bɔ nì kɔ num bɔ kiə a,
akɔ Bah. **13** Jisɔs ka tsə dzɔ blɛd wə nya i bɔ, bəh bwɔ́kɔ
yə fɛiŋ. **14** Yələ nì kɔ kiŋkani kitali si Jisɔs nì kɔ num wi
chusi gwu yi i bwa bu bə mbaŋ si wi nì dza i kpi wə. **15**
Jəbi wə bɔ nì dzi kaasi, Jisɔs bɔɔŋ Bita bikə i wi a, "Samɔn
waiŋ Jɔn, wɔ kɔŋki lə mih tsə bədəkɔ bələ a?" Wi chukuli
a, "Aaŋ Bah, wɔ kiəki lə a mih kɔŋki lə wɔ." Jisɔs dzaka i
wi a, "Wɔ sâŋ bwa bəŋ bə shwáŋ." **16** Jisɔs chu bɔɔŋ wi i
kiŋkani kifa wə bikə i wi a, "Samɔn waiŋ Jɔn, wɔ kɔŋki alə
mih a?" Wi chukuli a, "Aaŋ Bah, wɔ kiəki lə a mih kɔŋki lə
wɔ." Wi ka dzaka i wi a, "Wɔ tôkniki bəh shwáŋ yiŋ." **17**
Jisɔs chu bɔɔŋ wi i kiŋkani ki kitali wə bikə i wi a, "Samɔn
waiŋ Jɔn, wɔ kɔŋki alə mih a?" Si Bita wɔkɔ Jisɔs bikə i wi
i kiŋkani ki kitali wə yakadəiŋ, a wi kɔŋki lə ŋgaiŋ na, yi
nya ŋgəkə i wi. Wi dzaka i Jisɔs a, "Bah, wɔ kiəki lə gia
yichi, wɔ kiə a mih kɔŋki lə wɔ." Jisɔs ka dzaka i wi a,

“Wɔ sâŋ shwáŋ yiŋ. **18** Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a, jəbi wə wɔ
nì kɛiŋki waiŋ sumi, a nì shiki ləɔki wɔ mbuŋ wa wɔ tsə
na faiŋ wə wɔ kɔŋki. Ayakalə, jəbi wə wɔ ni jwiŋ wɔ ni
giŋsiki tsɛiŋ ya i bɛiŋ mi widəkɔ chi chi ləh mbuŋ wa,
wi dzɔ tsə bəh wɔ i di biə wɔ kɔŋki kə i tsə.” **19** Jisɔs nì
dzakaki yələ i chusi kaiŋni yi kpi yə Bita ni kaŋaki i bi dzə
kpi, yi dzə bəh yɛli wimbum i Nyɔ. Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ
ka dzaka i wi a, “Wɔ bîəli mih.” **20** Bita bá nəŋ i fiəni gwu
yɛiŋ a waiŋ wi mbaŋ wə Jisɔs nì kɔŋki wi biəli bɔ. Waiŋ wi
mbaŋ wələ kɔ wə wi nì num yəkəli i Jisɔs wə i jəbi wə bɔ
nì dziki i fijəbi wi gɔksini wə wi bikə i wi a, “Bah, akɔ ndə
wə wi nəŋki i ni taŋni wɔ a?” **21** Jəbi wə Bita yɛiŋ waiŋ wi
mbaŋ wiwɔ biəli bɔ, wi bikə i Jisɔs a, “Bah, yi mi wələ kɔ a
nə a?” **22** Jisɔs chukuli i wi a, “A kabə num a mih nəŋki
a wi bâaŋ wiwəm i tsâ bûku jəbi wə mih bi fiəni dzəki,
yəmaka kaŋaki nə i fə bəh wɔ a? Wɔ bîəli mih.” **23** Si Jisɔs
dzaka yakadəiŋ, ndzaka wiwɔ ka nyani i kintəəŋ ki bəni
bə bumni wə, a waiŋ wi mbaŋ wi Jisɔs wələ bi kpi kə.
Ayakalə, Jisɔs nì ka dzaka dəkə lɔ a wi bi kpi kə. Wi nì
dzaka shəŋ a, “A kabə num a mih nəŋki a wi bâaŋ wiwəm
i tsâ bûku jəbi wə mih bi fiəni dzəki, yəmaka kaŋaki nə i
fə bəh wɔ.” **24** Waiŋ wi mbaŋ wələ kɔ wə wi dzakaki kɔm
gia yələ, a chu num wi wə wi nyaka gia yələ, ayaka buku
kiə a gia yə wi dzakaki kɔ yi ŋkɔŋ. **25** Gia yiduli yidəkɔ
kələ tə yə Jisɔs nì fə, a nì kɔ a bə nyakaki gia yiwɔ yichi,
ma mih yɛiŋki a di kɔkə i fa mbi wələ wə wichi bə kɔ i jiə
biŋwakti biwɔ yɛiŋ.

Kiŋwakti ki Nəm

1 Tikwili Teəfilus, i kiŋwakti ki ninshiŋ kə mih nì nyaka i
wɔ, mih nì nyaka yɛiŋ kəm gia yichi yə Jisəs nì fəki bəh
yə wi nì laniki bəni yɛiŋ, i kin'yisi wə si wi nì yisi nəm
wi, **2** i tsə buku chəkɔ biə Nyɔ nì dzɔ wi i bɛiŋ. Ka Nyɔ
dzɔ wi wi yaka i bɛiŋ, wi nì tsə dzəh i ŋga bi Kiŋ'waka ki
Baiŋni wə, i təfi bwa bu bə ntum bà wi nì sabibwili. **3**
Jəbi wə wi nì dza i kpi wə, wi nì chusi gwu yi i bɔ i kaŋ
wə mbaŋnyani i dzə́h yiduli yiduli wə, yi chusi a wi kɔ
wiwəm. Wi ka chu dzakaki i bɔ kəm ŋkuŋ bi Nyɔ. **4** Si wi
nì kɔ bəh bɔ yakadəiŋ, wi dzaka i bɔ a, "Kiə mbɛiŋ bi bûku
kə i Jɛlusalɛm. Mbɛiŋ wôkəliki kinya kə Ba wuŋ nì kaka i
mbɛiŋ num yə mbɛiŋ nì wəkɔ mih dzaka kəm yi. **5** Mbɛiŋ
kiəki a Jən nì juliki bəni i bəkɔ mə, ayakalə i kaŋ yidəkɔ
wə twɛsi Nyɔ ni juliki mbɛiŋ num i kaŋ yi Kiŋ'waka ki
Baiŋni wə." **6** Jisəs bəh bwa bu bə ntum juŋni dzə num i
jəbi widəkɔ wə, bɔ bikə i wi a, "Bah, jəbi kpɛiŋ lɔ ka wɔ
fə bəni bəbuku bə Islae fî̀əni sâkaki ntəŋ wibɔ a?" **7** Wi
chukuli i bɔ a, "Jəbi wiwɔ nabə chəkɔ biwɔ bi kpɛiŋki
num asi Ba wuŋ kɛiŋsi bəh ŋga bi, yi kəkə i mbɛiŋ i bi kiə
jəbi wiwɔ. **8** Gia yə mbɛiŋ kaŋaki i kiəki kɔ a Kiŋ'waka ki
Baiŋni bi dzə jiksiki lə mbɛiŋ, ma mbɛiŋ bi kwati ŋga,
mbɛiŋ yisi i fukuki kəm mih i Jɛlusalɛm bəh bimbu bi
Judea bəh bi Samalia wə bichi, i tsə buku i bimbu bi mbi
binaa wə." **9** Asi wi dzaka yaka, Nyɔ dzɔ wi, wi dza ka
yakaki i bɛiŋ bɔ bwaŋ dzə́kəh ka tsɛiŋki si wi yakaki tsəki
i bɛiŋ, wi yaka tsə bikwu baŋ wi, wi laka i dzə́kəh yibɔ wə.
10 Si bɔ nì bwaŋ dzə́kəh yibɔ bɛiŋ i tsɛiŋki si wi yakaki
tsəki, yi dzə num a, bənyuku bədəkɔ bəfa dza tumbuku

i bɔ nshiŋ num kɔmsi i bɔ wə num bɔ tum bəmbuŋ bə
fukuli i gwu wə, **11** bikə i bɔ a, “Bənyuku bə Galili, mbɛiŋ
num ka tsɛiŋki nə i bɛiŋ na? Jisɔs wələ Nyɔ dzɔ i mbɛiŋ
kintəəŋ lə, wi yaka i bɛiŋ, wi bi fiəni dzə a liŋ asi mbɛiŋ si
yɛiŋ wi yaka i bɛiŋ.” **12** Bwa bə faaŋni bə Jisɔs ka dza
i ŋkwuŋ wə bə bɔɔŋki a wi Kɛiŋ yi Ɔlif ka fiəni tsəki i
Jɛlusalɛm, a nì kɔ aka kiŋka ki may i tsə buku fɛiŋ. **13** Si
bɔ liə fɛiŋ, ka yaka tsə i kimbu ki lum wi juŋ yi bɛiŋ wə
bɔ nì tsəki shiki yɛiŋ. Bəni bələ nì kɔ Bita, Jɔn, Jɛm bəh
Andulu, Filib bəh Tɔmɔs, Batələmu bəh Matiɔ, Jɛm waiŋ
Alfiyus, Samən wə wi nì kɔ mi wi mbaŋ wi Bədzɛlɔt bəh
Judas waiŋ Jɛm. **14** Bɔ bəh bəkaŋa bədɔkɔ bəh Meli nih
Jisɔs bəh bwa bə nih Jisɔs nì fəki bɔ juŋni i fiɛŋ fimu wə
i tsaki jəbi wichi. **15** A nì kɔ i kaŋ yə wə, bwa bə mbaŋ
bə Jisɔs juŋni. Bɔ nì kɔ fɛiŋ ka bəni gbi ntsɔ mbaŋfia.
Bita dza bɛiŋ dzaka i bɔ a, **16** “Bwa bə nih bəŋ, gia yə
Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki nì kaŋaki lə i dzə kpɛiŋ. Akɔ gia
yə Kiŋ'waka ki Baiŋni nì fə Dɛbit dzaka, a kɛiŋ i kikpu wə
kɔm Judas wə wi nì num i ninshiŋ ka bə dzə kwa Jisɔs. **17**
Mbɛiŋ kiə a Judas wələ nì kɔ mi widɔkɔ i mbaŋ wibuku
wə, wi kaŋa nɔm wi i bukumbɛiŋ kintəəŋ.” **18** (Ka Bita
dzakaki yaka num Judas dzɔ lɔ kpɔ wə bɔ nì nya i wi i gia
yichu yə wi nì mɔm ka taŋ di bidɔkɔ yɛiŋ. Di biələ kɔ biə
wi nì gbɔ yɛiŋ bəh fwu tɔɔ wi tɔ bilaa buku bichi. **19** Bəni
bə Jɛlusalɛm bəchi wɔkɔ, ka bɔɔŋki di biwɔ i já yibɔ wə a
Akɛldema, yi num a, “Di bi Mwa.”). **20** Bita chu dzaka a,
“Dɛbit nì nyaka i Kiŋwakti ki Ŋkɔksi wə a, ‘Bə bêe ma
kwili wi fîəni chû chi, ka mi ma chu nɔ fɛiŋ.’ Yi kɔ wi chu
nyaka a, ‘Mi widɔkɔ kaŋaki i dzô di bi bi nɔm.’ **21** Si yi kɔ

yaka, mi widəkɔ kaŋaki i chîŋni i buku wə, ma buku bɔ
fûkuki a Bah Jisɔs nì dza i kpi wə. Mi wiwɔ kɔ i num mi
wə wi ni nyaniki buku bɔ jəbi wichi asi Jisɔs nì nyaniki
buku bɔ i yisi i jəbi wə Jɔn nì juliki bəni i bəkɔ mə, i tsə
buku i jəbi wə Nyɔ nì dzɔ Jisɔs i buku kintəəŋ wi yaka i
bɛiŋ." **23** Si wi dzaka yaka, bɔ baayi jiə bəni bəfa. Wimu
nì kɔ Yɔsɛf wə bə nì bɔɔŋki a Basabas bə chu bɔɔŋ tə a
Justus, widəkɔ num Matias. **24** Si bɔ baayi jiə yaka, ka tsa
a, "Bah, wɔ kiəki lə shóm yi bəni bəchi. Ayakadəiŋ, chûsi i
buku mi wə wɔ kɔ wɔ saiŋbwili i kintəəŋ ki bəni bəfa
bələ, **25** ayakadəiŋ, ka wi nûm waiŋ ntum wi Jisɔs, wə wi
ni dzɔ di bi nɔm biə Judas nì bee ka tsə i di bi wə." **26** Si
bɔ tsa yakadəiŋ, ka nyaka kiyɛli kibɔ, ka tum, wi Matias
ka buku gbɔ. Bɔ ka kpɛiŋsi wi i mbaŋ wi bwa bə ntum bə
Jisɔs bà jwɔfi ntsɔ mu.

2 Jəbi wi Dzini biə bɔ nì bɔɔŋki a Bɛntekɔs nì dzə kpɛiŋ,
bəni bəchi bà bɔ nì kɔ bɔ jiə shóm i Jisɔs wə nì juŋni i
di bimu wə. **2** Bɔ ka təkəli wɔkɔ fiɛŋ fi jumi shi dzə i
bɛiŋ aka fiəkə yiləkəli. Fi shi liə jiksi juŋ yichi yə bɔ nì
kɔ yɛiŋ wə. **3** Bɔ dzaka a bɔ tsɛiŋ, bɔ yɛiŋ fiɛŋ fidəkɔ fi
num aka kiləm kigbuku, fi ka waŋ tsə i bɔ wə mi wimu
wimu. **4** Kiŋ'waka ki Baiŋni ka jikə i bɔ bəchi wə, fə bɔ ka
dzakaki já yi tumi chi chi. **5** A nì kɔ i jəbi wiwɔ wə, Bəju
bà bɔ nì kɔ bɔ jiə shɔm i Nyɔ wə nalə bɔ num i Jɛlusalɛm,
num bɔ dza i bitumi bichi biə bi kɔ fa nshwaiŋ wə. **6**
Si bɔ wəkɔ yakadəiŋ, ka juŋni dzə bɔ bəduli i bəni bà
bɔ nì kɔ bɔ jiə shɔm i Jisɔs wə. Bəni bà bɔ nì jiə shóm
i Jisɔs ka dzakayiki, na winaiŋ mi wəkɔ i já yibɔ wə. Yi
fumsi bɔ. **7** Dzaka wɔm bɔ, bɔ ka kaiŋyiki, dzakayi a, "Ntə

bəni bələ bəchi bɔ dzakaki lə, akɔ num bəni bə Galili a?
8 Yi nyani dəiŋ a mi i bukumbɛiŋ wəkɔki si bɔ dzakaki
i já yi tumi bibukumbɛiŋ wə a? **9** Buku bədəkɔ buku i
Batia, bədəkɔ buku i Mɛdes bəh i Ɛlam, bədəkɔ buku i
Misəbətɛmia bəh i Judea bəh i Kafadəsia, bədəkɔ buku i
Bəntus bəh i Ɛsia. **10** Buku bədəkɔ buku i Fligia bədəkɔ
i Bamfilia, bədəkɔ i Ijib bəh i bimbu bi Libia wə, bà bɔ
kɔ kəmsi i kwili wi Sɛlin wə. Buku bədəkɔ buku i Lum,
a num Bəju bəh bəni bà bɔ kwuni kwunini ka numki
i mbum wi Bəju wə. **11** Buku bədəkɔ buku i Klɛt bəh i
Alɛbia. Buku wəkɔki lə, i já yi tumi kibukumbɛiŋ wə si
bəni bələ dzakaki gia yi kaŋyini yə Nyɔ fə." **12** Dzaka wəm
bɔ, bɔ ka kaiŋki a bɔ bɔ a yələ gia chusiki a nə. **13** Bəni
bədəkɔ ka nyiksiki lɔ fibɔ dzaka a, "Bəni bələ kɔ mbih
kwa bɔ." **14** Ayakadəiŋ, Bita ka dza num i bɛiŋ bəh bwa bə
ntum bə Jisəs bə jwəfi ntsɔ mu. Bita ka yisi ka dzaka i
mbaŋ wi bəni wə bəh ŋga a, "Mbɛiŋ Bəju bəh bəni bəchi
bà bɔ nɔki i Jɛlusalɛm, mih nəŋki a mbɛiŋ kîə gia yələ.
Mbɛiŋ nyâ bintuni bimbɛiŋ i gia yə mih ki dzakaki. **15**
Mbih ka kwa dəkə bəni bələ si mbɛiŋ kwakaki. I liə kɛiŋki
a mbiəŋə bwukə i kinchəŋɔchəŋɔ. **16** Gia yələ yi numki i
liə akɔ yə Juɛl mi wi ntum wi Nyɔ nì dzaka lɔ a, **17** 'Nyɔ
dzakaki a, a bi numki i chəkɔ bi gɔksini wə, ma ŋgaiŋ
bi shuku Kiŋ'waka ki i bəni bəchi wə. Ayakadəiŋ, bwa
bəmbɛiŋ bənyuku bəh bəkaŋa bi wəkɔki lə gia yə ŋgaiŋ
dzakaki, fuku i bəni, sumi yimbɛiŋ bi yɛiŋki lə fiɛŋ aka
dəmsi, ma dəmsi bi kwaki bəni bəkukuli bəmbɛiŋ. **18** A bi
numki i chəkɔ biwɔ wə, ma ŋgaiŋ bi shuku Kiŋ'waka ki i
bəni bu bə nɔm wə bəchi, bənyuku bəh bəkaŋa, bɔ bi

wəkəki gia yə ŋgaiŋ dzakaki, bɔ fuku i bəni. **19** Ŋgaiŋ bi
fə lə gia yi dzaka ki wəmni i bɛiŋ, ma ŋgaiŋ bi fiəni fə
tə kinchəsi kə ki chusiki ŋga bi i kuku. Mwa bəh gbuku
bəh fimiəkə figumini bi num lə. **20** Wəŋ bi ji lə, fiəŋŋ bi
bəkəki aka mwa, ka chəkɔ bimbum bi Bah bi kaiŋni bi
dzə. **21** Ayakadəiŋ, na ndə wə wi bi bəəŋki yɛli wi Bah, bi
bəiŋki lə.'" **22** Bita chu dzaka a, "Bəni bə Islae, mbɛiŋ
wəkəli ndzəŋ gia yə mih dzakaki. Jisəs wi Nasali nì kɔ mi
wə Nyɔ nì lansi chusi i mbɛiŋ a, a faaŋ ŋgaiŋ wi asi wi nì
fə Jisəs a wi fəki binchəsi biə bi chusiki ŋga bi Nyɔ bəh gia
yi dzaka ki wəmni bəh yi kaŋyini yə Nyɔ nì fə i mbɛiŋ
kintəəŋ. Mbɛiŋ kiəki lə na gia yiwɔ bindzəŋ. **23** Jisəs wələ
kɔ mi wə bə nì nya wi i mbɛiŋ, akɔ Nyɔ wə wi nì fasi, ka
yi numki yaka num wi si kiə lə. Mbɛiŋ nì wəɔ wi si mbɛiŋ
nì nya wi i kaŋ yi bəni bəchu wə, bɔ baŋŋ wi i kintasi wə.
24 Ayakalə, Nyɔ fiəni dzasi wi i kpi wə, bwili wi i kaŋ yi
kpi wə kɔm kpi nì kaŋaki kə i kaŋa baaŋ bəh wi. **25** Dɛbit
nì kɔ wi dzaka kɔm Jisəs wələ a, 'Mih yɛiŋki lə Bah wə wi
kɔ buku wi jəbi wichi i tsɛiŋ yiŋ yiləkəli wə, ka gia yidəkɔ
ma kɔm mih. **26** Ayakadəiŋ, shɔm yiŋ wəkəki lə ndzəŋni,
mih dzakaki bəh kinsaŋli. Na si mih kaŋaki i kpi, ayakalə
mih tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ, **27** kɔm wɔ Nyɔ kɔkə ni bee
kiŋ'waka kəŋŋ i tumi ki bəni bəkpili wə. Ayaka wɔ kəbi i
ni bee a Waiŋ wa wi nɔm wi Baiŋni, fɔɔ i jum kintəəŋ.'
(Hadēs g86) **28** Wɔ fə mih kiə dzəh yə mih kɔ i tsə yɛiŋ i
kwati nəni. Si mih ni numki i wɔ nshiŋ wɔ ni jiksi mih
bəh kinsaŋli." **29** Bita chu dzaka a, "Bwa bə nih bəŋ, mih
kɔlə i dzaka i mbɛiŋ məŋ kə a tii tii wibukumbɛiŋ ŋkuŋ
Dɛbit nì kpi, bə ləə wi, jum yi kɔlə fa i dzə buku bidaiŋ. **30**

Wi nì kɔ mi wi ntum wi Nyɔ ayaka wi chu kiə kiŋkaka
kə Nyɔ nì kaka i wi bəh ŋkaiŋ, a ŋgaiŋ bi tɔm lə Waiŋ i
chwəŋ ki ki juŋ wə i kiŋgbəkɔ ki bɛiŋ. **31** Wi ka kɔmsi
yɛiŋ gia yə Nyɔ nì kɔ i fə, wi ka dzaka a Kimbwili wə Nyɔ
nì kaka bi dza lə i kpi wə. Akɔ gia yə wi nì dzaka a, 'Wi nì
ka baaŋ dəkə i tumi ki bəni bəkpili wə, gwu yi nì ka fɔɔ
dəkə i jum kintəəŋ.' **(Hadēs g86)** **32** Jisɔs wələ nì kɔ num
Nyɔ nì dzasi wi i kpi wə, buku bəchi bə buku kɔ bəni bu
bə mbaŋ nì yɛiŋ yi bəh dzə́kəh. **33** Nyɔ dzasi lɔ wi ka tɔm
wi i tsɛiŋ yi yiləkəli wə, nya Kiŋ'waka ki Baiŋni i wi asi wi
nì kaka. Gia yə mbɛiŋ yɛiŋki chu wəkɔ i liə kɔ Kiŋ'waka
kiwɔ si Jisɔs nya i buku. **34** A nì kɔkə dəkə Dɛbit wə wi
nì yaka i bɛiŋ. Dɛbit mwi nì kɔ wi dzaka a, 'Bah Nyɔ nì
kɔ wi dzaka i Ba wuŋ a, nûm i tsɛiŋ yiŋ yiləkəli wə, **35**
i tsâ bûku jəbi wə mih bi nəsi bəni bà bɔ baiŋŋki wɔ i
wɔ nshiŋ, ma wɔ tômyi gvu ya i bɔ bɛiŋ ka kiŋgbəkɔ ka
kigvu.' **36** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ bəni bə Islae bəchi ma mbɛiŋ
kîə bindzɔŋ a Jisɔs wələ mbɛiŋ nì baŋŋ i kintasi wə akɔ wi
wə Nyɔ jiə a wi nûmki Bah chu nûm Kimbwili wə wi nì
kaka." **37** Si bəni bəwɔ nì wəkɔ yakadəiŋ, shɔm təiŋ bɔ. Bɔ
ka bikə i Bita bəh bwa bə ntum bə Jisɔs bədəkɔ a, "Bwa bə
nih bəbuku, buku ki fâki dəiŋ i liə a?" **38** Bita chukuli i bɔ
a, "Mi wimu wimu i mbɛiŋ kintəəŋ kwûni shɔm yi, ma bə
juli wi i bəkɔ i yɛli wi Jisɔs Klistus wə, ka Nyɔ dalinya chu
bi wi nya tə kinya kə ki kɔ Kiŋ'waka ki Baiŋni. **39** Kiŋkaka
kələ kɔ i mbɛiŋ wə, bəh i bwa bəmbɛiŋ wə, chu num i
bəni bəchi bà bɔ kɔ i dzəh yi dəəŋ. Wi kɔ i bəni bəchi bà
Bah Nyɔ wibuku bɔɔŋki bɔ dzə i wi wə." **40** Bita chu dzaka
gia yiduli, təfi bɔ, tsa a bɔ gamti gwú yibɔ i ŋgəkə wə wi

dzəki i ŋgəkə wichu wələ wə. **41** Bəni wəkə ndzaka wi Bita
wiwə lə, bəduli bum, bə ka juli bə i bəkə. Chəkə biwə bəni
kpɛiŋsi i mbaŋ wibə wə, ka bənchuku bətali. **42** Bə ka
nya shəm yibə i wəkəliki gia yə bwa bə ntum bə Jisəs nì
laniki. Bəh bə ka numki i kijuŋni wə, gbɛyi blɛd, chu tsa
ka kijuŋni. **43** Bwa bə faaŋni bə Jisəs ka fəki gia yi dzaka
ki wəmni bəh binchəsi biduli biə bi chusiki ŋga bi Nyə,
bəni ka yɛiŋki yaka yi gaka bə. **44** Mbaŋ wi bəni bə bumni
bəchi nì kə a fiɛŋ fimu, kaŋa biɛiŋ bibə a fiɛŋ fimu wə. **45**
Bə nì fəki bə taŋni di bibə bəh biɛiŋ bibə, gaa kpə wiwə
a bə bə asi ŋgəkə wi mi kə. **46** Bə ka shiki juŋniki i juŋ
yi fəni yi gia wə kaŋ yichi, chiŋni dzi i juŋ juŋ wə bəh
kinsaŋli i shəm yibə wə buku kə bəh dzə́kəh, **47** kəksi
Nyə. Bəni bəchi kəŋ bə. Bah ka bwiliki bəni kaŋ yichi,
kpɛiŋsi i mbaŋ wibə wə.

3 A nì kə i chəkə bidəkə wə, Bita bəh Jən nyə ka yakaki
tsəki i juŋ yi fəni yi gia wə jəbi num mbiəŋə witali
nshifəkə, a num i jəbi wi tsani wə. **2** A jəbi wiwə wə bəni
nì giŋ mi widəkə ka dzəki bəh wi dzə jiə i kuku i dzaka ki
mbaiŋ kə wə bə nì bəəŋki a ki Ndzəŋni ki liə tsə i juŋ yi
fəni yi gia mə. Mi wiwə num bə nì bwə wi kiŋkəni. Bəni
shi giŋ wi chəkə bichi dzə jiə fɛiŋ i nywâki kpə i bəni bà
bə tsəki liəki fɛiŋ. **3** Wi yɛiŋ Bita bəh Jən si bə dzəki i liə
fɛiŋ, ka nywaki kpə i bə. **4** Bə lumsi dzə́kəh i wi wə. Bita
dzaka i wi a, "Tsɛ̂iŋ buku!" **5** Wi ka tsɛiŋ bə, kwaka a bə ki
nyaki lə fiɛŋ i ŋgaiŋ. **6** Bita dzaka i wi a, "Mih lansiki
kaŋaki kə kpə ayakalə, mih ki nyaki lə wə bəh fiɛŋ fiə mih
kaŋaki. Mih dzakaki i wə, i yɛli wi Jisəs Klistus wi Nasali
wə, dzâ bɛiŋ wə nyâniki!" **7** Si wi dzaka yakadəiŋ, ka kaŋa

wi i wa wi tsɛiŋ yi yiləkəli wə giŋsi wi i bɛiŋ. Akisəkə kaka
bi mi wiwə bəh mikɔkɔ ka ləkə. **8** Wi jiŋ num i bɛiŋ, ka
yisi i nyaniki. Bəh bɔ ka tsə liə i juŋ yi fəni yi gia mə, wi
bə́ nyani fɛiŋ wi jiŋyi, yaksi Nyɔ. **9** Bəni bəchi bà bɔ nì
yɛiŋ si wi nyaniki wi yaksi Nyɔ, **10** bɔ kiə a, fa kɔ mi wə wi
nì shiki numki wi nywa a nywani i dzaka ki mbaiŋ kə bə
nì bɔɔŋki a Ndzɔŋni ki liə tsə i juŋ yi fəni yi gia mə. Dzaka
wɔm bɔ, bɔ ka numki bəh ŋkaiŋyi i gia yə yi num i wi. **11**
Mi wiwə shu baaŋ i Bita chɛiŋ bəh Jɔn. Bəni yɛiŋ yaka
dzaka wɔm bɔ, bɔ ka yɔkɔki tsəki chiŋni i saŋ wi Sɔləmɔn
wə. **12** Bita yɛiŋ si bəni juŋni dzə, wi dzaka i bɔ a, "Bəni
bə Islae, akɔ kɔm nə wə dzaka wɔmki mbɛiŋ kɔm gia yələ,
mbɛiŋ tsɛiŋki buku lə kɔm nə? Mbɛiŋ kwakaki yimbɛiŋ a,
a fə ŋga bibuku ka mi wələ nyaniki a? Ma mbɛiŋ kwakaki
yimbɛiŋ a, a fə nɔni kibuku ki baiŋni na? Yi mɔŋ dəkə
yakadəiŋ. **13** Yi kɔ a Nyɔ wi Ablaham bəh wi Ayjik bəh wi
Yakɔb, wə wi kɔ Nyɔ wi bətii tii bəbukumbɛiŋ bəchi a
num wi wə wi nì kɔ num wi yaksi lɔ Jisɔs mi wi wi nɔm
jiə i wi kpəŋ. Jisɔs wələ kɔ wə mbɛiŋ nì nəiŋ ka dzɔ nya i
bəni bə nsaka, Baylɛ kabə nəŋ i bee wi, ayakalə mbɛiŋ
nəiŋ. **14** Jisɔs nì kɔ mi wi baiŋni, chu num chəŋ, mbɛiŋ
nəiŋ wi, dzaka a bə bwîli num mi wə wi nì wɔɔyiki bəni,
bə nyâ i mbɛiŋ. **15** Mbɛiŋ fə yakadəiŋ ka wɔɔ mi wə wi nì
nyaki nɔni i bəni ayakalə, Nyɔ fiəni dzasi wi i kpi wə,
buku yɛiŋ wi ka fukuki. **16** Akɔ i yɛli wi Jisɔs wələ wə,
wi fə ka kiŋkəni kələ mbɛiŋ yɛiŋki lə, mbɛiŋ chu kiə wi,
si wi nyaniki. Yi num yaka kɔm buku jiə shɔm i Jisɔs,
shɔm yə buku jiə i wi wə, yi fə mi wələ ta na bindzɔŋ
asi mbɛiŋ yɛiŋki lə. **17** I liə bwa bə nih bəŋ, mih kiəki

lə a gia yə mbɛiŋ bəh kifwu ki kwili nì fə i Jisəs, mbɛiŋ
nì fəki yaka kəm mbɛiŋ nì kiəki kə. 18 Yi nì num i dzəh
yələ wə lə i fâ a yi dzâ kpêiŋ asi Nyɔ nì kɔ wi fuku lɔ i
kikpu wə i dzaka ki bəni bu bə ntum wə a, Kimbwili wə
wi nì kaka bi yɛiŋ lə ŋgəkə. 19 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ kwûni
shóm yimbɛiŋ mbɛiŋ fîəni chû i wi wə, ka wi dalinya chu
bimbɛiŋ, 20 ka wi fə shóm yimbɛiŋ dəki, wi bi chiŋsi lə
Jisəs Kimbwili wə wi nì babwili i mbêiŋ. 21 Jisəs wələ
kaŋaki i bâaŋ bɛiŋ i tsâ bûku i jəbi wə Nyɔ bi kɛiŋsiki
biɛiŋ bichi ma bi fiəni chu bimfiaŋ asi wi nì dzaka i dzaka
ki bəni bu bə baiŋni bə ntum a kɛiŋ i kikpu wə. (aiōn g165)
22 Muses nì kɔ wi dzaka lɔ a, 'Bah Nyɔ bi bwili lə mi wi
ntum widəkɔ i bwa bə nih bəmbɛiŋ kintəəŋ, ma wi chiŋsi
i mbɛiŋ, asi wi nì bwili mih, ayaka mbɛiŋ kaŋaki i wɔ̂kɔki
gia yə wi dzakaki i mbɛiŋ. 23 Mi wə wi bi baaŋki i wɔ̂kɔ
gia i mi wi ntum wiwɔ, bə bi bwîli wəmaka wi i mbaŋ wi
bəni bə Nyɔ kintəəŋ, bə kaasi bəh wi.' 24 Yi kɔ tə ayaka si
bəni bə ntum bə Nyɔ i yisi i Samwɛl, bəh bà bɔ nì dzə i
jum wə, bɔ nì dzə chiŋni dzaka lɔ kəm gia yə yi numki i
chəkɔ bidaiŋ wə. 25 Gia yichi yə Nyɔ nì kaka i dzaka ki
bəni bu bə ntum bələ wə, bəh miŋkaiŋ mə Nyɔ nì dzi bəh
bətii tii bəmbɛiŋ bi kɔ tə i mbɛiŋ. Yi kɔ asi Nyɔ nì dzaka i
Ablaham a, 'Mih ni bɔiŋsi lə bəni bəchi i shwaiŋ wə tsə
dzəh i waiŋ i wɔ dzu.' 26 Nyɔ ka saiŋbwili mi wi wi nəm,
ka yisi faaŋ wi a num i mbɛiŋ a wi dzâ bəh kimbɔiŋsi i
mbɛiŋ wə, ma wi fâ ma mbɛiŋ bêe dzə́h yimbɛiŋ yichu."

4 Asi Bita bəh Jɔn nì kɛiŋki bɔ dzaka i bəni yakadəiŋ,
bətii mfə gia bədəkɔ bəh fwu wi bəni bə jum bà bɔ nì
chəniki juŋ yi fəni yi gia bəh Bəsadusi bədəkɔ dzə jəŋ liə

fɛiŋ. **2** Bɔ nì bəksi shɔ́m kɔm Bita bəh Jɔn nì laniki bəni,
fuku a Jisɔs nì dza i kpi wə, ayaka a bəni bà bɔ nì kpiyi bi
dzayiki lə tə i kpi wə. **3** Bɔ ka kwa bɔ tsə fa i juŋ yi nsəŋ
mə kɔm a nì kɔ i fijəbi, bɔ ka bee a chɔkɔ buku wɔ̂ɔ ka bə
wɔ̂kɔ. **4** Ayakalə, bəni bəduli bà bɔ nì wəkəliki nlani wi
Bita bəh Jɔn ka bum, mbaŋ wibɔ kpɛiŋsi, bənyuku nì kɔ
ka bənchuku bəte. **5** Chɔkɔ ka buku wɔɔ, kifwu ki kwili
kiwɔ bəh bəni bà bɔ nì sakaki kwili wiwɔ, bəh bəni bà bɔ
nì laniki bənchi bə Nyɔ, juŋni di bimu i Jɛlusalɛm. **6** Anas
fwu wi bətii mfə gia bəh Kayfas bəh Jɔn bəh Alɛksanda
bəh bəni bədɔkɔ bà bɔ nì kɔ tə i chwɔŋkijuŋ ki fwu wi
bətii mfə gia wə, num fɛiŋ. **7** Bɔ ka tɔm Bita bəh Jɔn i
bɔ nshiŋ, bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ ni dzɔ faiŋ ŋga ka mbɛiŋ
chuku mi wələ yɛiŋ na? Mbɛiŋ ni chuku i yɛli wi ndə wə
a?" **8** Kiŋ'waka ki Baiŋni num ki jikə i Bita wə, wi ka
chukuli bɔ a, "Bətii di bəh bəni bà bɔ sakaki di, **9** buku
daiŋ fa kɔmyiki dzaka kɔm nɔm wi ndzɔŋni wə buku ni
fə i kiŋkəni, ka wi nyaniki. Si mbɛiŋ nəŋki i kiə si yi ni
tsə, **10** mbɛiŋ bəh bəni bə Islae bəchi kî̂ə a, mi wələ wi
num i mbɛiŋ nshiŋ wi ləkəli i liə, akɔ kɔm yɛli wi Jisɔs
Klistus wi Nasali. Jisɔs wiwɔ num wə mbɛiŋ nì dzɔ baŋŋ i
kintasi wə, wi kpi, ayakalə Nyɔ fiəni dzasi wi i kpi wə. **11**
Wi kɔ təh wə Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki kɔm wi a, 'Təh
wə mbɛiŋ bəni bə maani nì nəiŋ wi fiəni chu lɔ wi bu wi
juŋ.' **12** Akɔ a Jisɔs shəŋ wə wi bwiliki bəni. Yɛli wi mi
widɔkɔ kɔkə fa kuku wə Nyɔ kɔ wi jiə a wi kɔ i bwiliki
bukumbɛiŋ." **13** Bəni bà bɔ nì sakaki, wɔkɔ si Bita bəh Jɔn
dzakaki chu lwa kə, chu yɛiŋ a bɔ kɔ a nchiŋ bəni bɔ kiə
kə kiŋwakti, dzaka wɔm bɔ. Bɔ ka kiə a, akɔ kɔm bɔ kɔ

bəni bà bɔ nì nyaniki bəh Jisɔs. **14** Bɔ nəki chu kaŋa kə gia
yə bɔ kɔ gukuliki kɔm Bita bəh Jɔn i fɛiŋ wə, kɔm bɔ nì
yɛiŋki lə mi wə bɔ nì chuku, wi num bəh bɔ. **15** Bəni bà bɔ
nì sakaki dza bwili bɔ i biŋ, ka baaŋ ka saniki fasi a bɔ
bɔ dzakayi a, **16** "Bukumbɛiŋ ni fə dəiŋ bəh bəni bələ a?
Bəni bəchi i Jɛlusalɛm bɔ si kiə lɔ kɔm gia yələ yi chusiki
ŋga bi Nyɔ daiŋ si bɔ fə, bukumbɛiŋ kɔbi i nəiŋ yi. **17**
Ayakalə, i fə a gia yələ ma chu wâŋ tsâ i bəni, bukumbɛiŋ
kiŋ i bəni bələ a bɔ ma chu mɔ̂m i dzâka gia yidɔkɔ i mi
widɔkɔ kɔm yɛli wi Jisɔs wələ." **18** Bɔ ka fiəni bɔɔŋ Bita
bəh Jɔn bɔ fiəni liə. Bɔ ka kiŋ i bɔ a bɔ ma chu mɔ̂m i
dzaka nabə i lani mi widɔkɔ kɔm yɛli wi Jisɔs. **19** Bita bəh
Jɔn chukuli fibɔ a, "Mbɛiŋ kwâka tə a, gia yə yi kɔ chəŋ i
Nyɔ kɔ a buku wɔkɔ num i mbɛiŋ, ma i wi Nyɔ a? **20** Buku
məŋ i bee i dzakaki kɔm gia yə buku kɔ buku yɛiŋ ka chu
wɔkɔ." **21** Bəni bà bɔ nì sakaki, chu kîŋ i bɔ nalə, bee bɔ
ka tsəki, kɔm bɔ ni dza gia yə bɔ kɔ i jiə ŋgəkə yɛiŋ i bɔ
fuŋ, kɔm bəni bəchi nì kɔksiki lə Nyɔ i gia yə yi nì num,
22 i kpɛiŋsi i yi wə, mi wə bɔ nì fə gia yə yi nì chusiki ŋga
bi Nyɔ, i chuku wi, a nì kɔ wi tsə jía mbaŋnyani. **23** Asi bɔ
nì yatɔkɔ Bita bəh Jɔn yakadəiŋ, bɔ fiəni tsə i mbaŋ wibɔ
wə ka fuku gia yə bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ nì
sakaki kwili dzaka i bɔ. **24** Si bɔ wɔkɔ yakadəiŋ, bɔ bəchi
juŋni i fiɛŋ fimu wə tsa Nyɔ a, "Bah Tikwili, a nì maa wɔ
bɔɔli bəh nshwaiŋ bəh kinchwɔ kimbum bəh biɛiŋ bichi
biə bi kɔ i kidi kələ wə. **25** Wɔ nì fə tii tii wibuku Dɛbit
waiŋ wa wi nɔm dzaka i ŋga bi Kiŋ'waka ki Baiŋni wə a,
Akɔ kɔm nə bəni bà bɔ kɔkə Bəju, gia yakaki i bɔ shɔ́m,
ayaka bəni jiə kimfasi kə ki kɔkə i nyani a? **26** Bəŋkuŋ bə

fa kuku fasiki jum, bəni bà bɔ sakaki kwili juŋni i jwɔ Bah
bəh mi wi wə wi kɔ wi fiaŋsi təm a wi numki Kimbwili. **27**
Akɔ a gia yə yi nì kɔ fa kwili wələ wə. Ŋkuŋ Hɛləd bəh
Bəntiu Baylɛ nì kɔ bɔ chiŋni bəh bəni bə dzəni, bəh bəni
bə Islae dzi minaŋ i jum wə kɔm Jisɔs wə Waiŋ wa wi
nɔm wi baiŋni wə wɔ nì fiaŋsi təm ka Kimbwili. **28** Bɔ nì
juŋni i fə num gia yə wɔ nì kɛiŋsi lɔ bəh ŋga bia, a wɔ
kɔŋki a yi bi num. **29** Ayakadəiŋ, i liə Bah, yêiŋ dzəh yə
bəni bələ gumsiki buku yɛiŋ. Nyâ buku bəni ba bə nɔm
bəh shóm yiləkəli i fukuki ntum wa lwa kə. **30** Nyâ buku
bəh ŋga bia i chukuki bəni chu fə binchəsi biə bi chusiki
ŋga bia bəh yi dzaka kiwɔmni i yɛli wi Jisɔs Waiŋ wa wi
nɔm wi baiŋni wə." **31** Jəbi wə bɔ nì tsa kaasi di biə bɔ nì
juŋni fɛiŋ nəŋni. Kiŋ'waka ki Baiŋni jikə i bɔ wə bɔ yisi ka
fukuki gia yi Nyɔ lwa kə. **32** Mbaŋ wi bəni bə bumni num
i shɔm yimu, ka numki a mi wimu wə, mi kɔbi i bɔɔŋ fiɛŋ
fidɔkɔ a, akɔ mfih wimbɔŋ. Fiɛŋ fi mi wimu num fi bəni
bəchi. **33** Nyɔ nya ŋga bimbum i bwa bə ntum bə Jisɔs, bɔ
ka chu fukuki i bəni nalə, a Bah Jisɔs nì dza i kpi wə. Bɔ
num ŋgamti wi Nyɔ wimbum num i bɔ wə nalə. **34** Mi
widɔkɔ nì kɔkə i bɔ kintəəŋ wə wi nì dzaki fiɛŋ fidɔkɔ,
kɔm bəni bà bɔ nì kaŋaki kikhə nabə júŋ, nì fəki bɔ taŋni
dzə bəh kpɔ wiwɔ, **35** nya i bwa bə ntum bə Jisɔs kaŋ, bɔ
ka gaa i bəni bəchi asi ŋgəkə wi mi kɔ. **36** Mi widɔkɔ nì
kɔlə bə bɔɔŋ a Yɔsɛf, num bwa bə ntum bə Jisɔs nì du
yɛli wi widɔkɔ a Banabas, (wi num a Mi Wi shili Shóm yi
bəni). Wi nì kɔ mi i chwɔŋkijuŋ ki Lɛwi wə, num bə nì
bwɔ wi i Sayblus. **37** Wi tsə ka taŋni tə khə wi, dzə nya
kpɔ wiwɔ i bwa bə ntum bə Jisɔs kaŋ.

5 Mi widəkɔ bə nì bəəŋki a Ananias bəh kpə wi Safilia
taŋni tə di bibɔ. **2** Ayakalə, wi gaali kpɔ wiwɔ jiə kiŋka
kiwɔ kpə wi kiə yɛiŋ, tsə nya kiŋka i kaŋ yi bwa bə ntum
bə Jisəs. **3** Si wi nya yakadəiŋ, Bita bikə i wi a, “Ananias,
akɔ kɔm nə wɔ bee a Satan lîə i shɔm ya mə, fə a wɔ nyî
ntəkə i Kiŋ'waka ki Baiŋni, wɔ ka gaali kpɔ wə wɔ taŋni di
yɛiŋ na? **4** Ntə wɔ si taŋni di biələ a num mbia? Wɔ taŋni
di kpɔ wiwɔ kɛiŋ a ŋ'wa? Aka fə nə a wɔ fə ŋkaiŋni wi gia
ka yələ a? Wɔ ka nyi dəkə ntəkə num i bəni, wɔ nyi num i
Nyɔ.” **5** Akisəkə asi Ananias wəkɔ ndzaka wiwɔ yakadəiŋ,
ka gbɔ kpi. Ayaka bəni bəchi bà bɔ nì wəkɔ gia yiwɔ ndzaŋ
kwa bɔ nalə. **6** Bwa bə sumi bənyuku dzə kii wini wi bəh
mbuŋ, dzɔ buku tsə ləə. **7** I yɛiŋ jum, asi mbiəŋə mitali
tsə, kpə wi ka liə dzə, kiə kə gia yə yi si num bəh nyuwi. **8**
Bita bikə i wi a, “Fûku mih, a wələ kɔ kpɔ wichi wə mbɛiŋ
nyu wa si taŋni di yɛiŋ?” Ayaka wi chukuli a, “Aaŋ, akɔ wi
wichi yaka.” **9** Bita chu bikə i wi a, “Akɔ kɔm nə mbɛiŋ
nyu wa si kɛiŋsi i məmsi Kiŋ'waka ki Bah a? Wôkɔli wôkɔ
si gvu yi bəni bà bɔ tsə ləə nyu wa kɔmki dzəki i fifiəŋə,
bɔ kaŋa i bɔŋ giŋ buku bəh wɔ yakadəiŋ tə i tsə ləə.” **10** Si
Bita dzaka yakadəiŋ, akisəkə Safilia gbɔ ka kpi i wi nshiŋ.
Ayakalə, bwa bə sumi bà liə dzə num wi kpi lɔ, bɔ ka giŋ
wi buku tsə ləə kɔmsi i nyuwi kpəŋ. **11** Kijuŋni ki bəni bə
bumni kichi bəh bəni bəchi bà bɔ nì wəkɔ kɔm gia yiwɔ
ndzaŋ liəni i bɔ wə nalə. **12** Bwa bə faaŋni bə Jisəs ka fəki
bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ bəh gia yi dzaka ki
wəmni yiduli i bəni kintəəŋ. Bəni bə bumni bəchi nì shiki
juŋniki i saŋ wi Sələmən wə i juŋ yi fəni yi gia mə. **13** Na
nchiŋ mi nəki məmsi kə i chiŋni i mbaŋ wibɔ wə. Ayakalə,

bəni bəduli nì kəksiki lə bɔ nalə. **14** Bənyuku bəh Bəkaŋa
bəduli bà bɔ nì jiə shɔm i Bah wə, ka kpɛiŋsiki i mbaŋ
wibɔ wə. **15** Gia yə bwa bə ntum bə Jisɔs nì fəki, yi fə bəni
ka giŋki bəni bə jwɛiŋ tsə nɔsi i dzə́h kpəŋ, i binaŋ wə,
bəh i biga wə, a jɔbi wə Bita ni tsəki, yuwidəkɔ kinjəŋnjəŋ
ki ni tsə i bɔ bɛiŋ. **16** Mbaŋ wi bəni ka nyəki dzəki i kikwili
kə ki kɔ kɔmsi i Jɛlusalɛm bəh bəni bə jwɛiŋ bəh bà bɔ nì
kaŋaki biŋ'waka bi jisi i bɔ wə, bɔ chuku bɔ bəchi. **17** Fwu
wi bətii mfə gia bəh mbaŋ wi a num Bəsadusi, dza ka
yisi i ghəkəki bwa bə ntum bə Jisɔs, **18** ka faaŋ bəni, bɔ
tsə kwa fah bɔ i juŋ yi nsəŋ mə. **19** Ayakalə, a dzə num
nchəkɔ, chinda wi Bah dzə wɛli dzaka bifiəŋə ki juŋ yi
nsəŋ bwili bɔ. Si wi bwili bɔ, ka dzaka a, **20** "Mbɛiŋ tsâ i
juŋ yi fəni yi gia mə, mbɛiŋ fûkuki gia yichi i bəni kɔm
nɔni kimfiaŋ kələ." **21** Si bɔ wəkɔ yakadəiŋ, ka tsə. Asi biŋ
nì baiŋki dzəki, bɔ ka tsə i juŋ yi fəni yi gia mə, ka yisi i
laniki bəni. Jəbi wiwɔ, fwu wi bətii mfə gia bəh bəni bu bə
mbaŋ, ni bɔŋ juŋni bəni bə Islae bà bɔ sakaki kikwili kichi
bəh bɔ shinum, ka faaŋ bəni bə jum a bɔ tsâ dzâ bəh bwa
bə ntum bə Jisɔs i juŋ yi nsəŋ mə. **22** Bɔ tsə buku fɛiŋ nəŋ
bɔ nəki yɛiŋ kə i bɔ wə ka fiəni dzə fuku a, **23** "Buku tsə
buku i juŋ yi nsəŋ mə, yɛiŋ dzaka bifiəŋə num bə lansi
fah bi nalə, bəni bə jum num fɛiŋ chəni. Asi buku wɛli juŋ
yiwɔ ka liə nəki yɛiŋ kə mi widəkɔ fɛiŋ." **24** Fwu wi bəni
bə jum wə bɔ nì chəniki juŋ yi fəni yi gia bəh bətii mfə
gia bəmbum, wəkɔ yakadəiŋ, yi fumsi bɔ, bɔ ka dzaka a,
buku ni tsə faiŋ bəh gia yələ lə. **25** Mi widəkɔ nyə dzə liə
fuku i bɔ a, "Mbɛiŋ wɔ̂kəli, bəni bà mbɛiŋ si fah i juŋ yi
nsəŋ mə, bə bɔ yaka lɔ i juŋ yi fəni yi gia mə, bɔ laniki

bəni." **26** Si bɔ wəkɔ yakadəiŋ, fwu wi bəni bə jum bəh
mbaŋ wi ka buku tsə dzɔ bɔ, ka dzəki bəh bɔ. Ayakalə, bɔ
nì dzəki kə bəh bɔ bəh ŋga, kɔm bəni bə jum bəwɔ nì
lwaki lə a bəni nì tumyi lə bɔ bəh kitəh. **27** Bɔ dzə bəh
bwa bə ntum bə Jisɔs, liə tɔm bɔ i bəni bà bɔ sakaki kwili
nshiŋ. Ayaka fwu wi bətii mfə gia ka bikəki bəmbikə i
bɔ dzaka a, **28** "Buku nì lansi kiŋ a mbɛiŋ ma chu mɔ̂m
i lâni mi kɔm yɛli wi mi wələ. Ayakalə, mbɛiŋ yɛ̂iŋ gia
yə mbɛiŋ mɔm! Mbɛiŋ fə nlani wimbɛiŋ waŋ Jɛlusalɛm
wichi. Mbɛiŋ nəŋki i fə yi chusiki ka buku kiəki lə gia kɔm
kpi yi." **29** Bita bəh mbaŋ wi bwa bə ntum bə Jisɔs chukuli
a, "Buku kaŋaki i wəkɔ num i Nyɔ, a kəbi i mi. **30** Mbɛiŋ
nì baŋŋ Jisɔs i kintasi wə wi kpi. Ayakalə, Nyɔ wi bətii tii
bəbukumbɛiŋ fiəni dzasi wi i kpi wə, **31** giŋsi wi, tɔm i
tsɛiŋ yi yiləkəli wə, a wi num Tikwili bəh Kimbwili, ka
bəni bə Islae kɔlə ni kwûni shɔ́m yibɔ, ma Nyɔ ni dalinya
chu bibɔ. **32** Buku yɛiŋ gia yələ kabə fukuki i bəni, ayaka
Kiŋ'waka ki Baiŋni kə Nyɔ nyaki i bəni bà bɔ wəkəki i wi,
ki bɔŋ təbi a gia yələ kɔ ŋkɔŋ." **33** Si bəni bà bɔ nì sakaki
tumi wəkɔ ndzaka wiwɔ yaka, shɔ́m bəkɔ lɔ bɔ bəkəni. Bɔ
ka nəŋki i wɔɔyi bwa bə ntum bə Jisɔs. **34** Ayakalə, mi
widəkɔ i mbaŋ wi bəni bà bɔ nì sakaki kwili dza bɛiŋ, yɛli
wi num Gamalia, a num mi wi Falasi a chu num mi wə wi
laniki bənchi bə Nyɔ, bəni bəchi kəksi wi na bindzɔŋ.
Si wi dza bɛiŋ yakadəiŋ, ka dzaka a bə bwîli dəkə bwa
bə ntum bə Jisɔs i biŋ. **35** Wi baaŋ dzaka i bəni bà bɔ
nì sakaki kwili a, "Bəni bə Islae, mbɛiŋ dzɔ̂ jəbi i gia yə
mbɛiŋ nəŋki i fə bəh bəni bələ. **36** Mbɛiŋ yîŋti a, a nì kɔ i
jəbi widəkɔ wə, mi widəkɔ nì dza fa, bə bɔɔŋ a Teɔdas ka

chusiki a ŋgaiŋ kɔ mi wimbum. Bəni kwu i wi chɛiŋ, ka gi
yina. Bə nyani dzə wɔɔ wi, mbaŋ wiwɔ gaali, ayaka gia yə
wi nì dzəki bəh yi ka laka kilɔlɔ. **37** Asi yəmaka nì tsə,
widɔkɔ chu tumbuku dzə i jɔbi wə bə nì faaki bəni bə
bɔɔŋ wi a Judas, a num mi wi Galili. Wi guku bəni bəduli i
wi chɛiŋ. Bə nyani dzə wɔɔ tə wi, ayaka mbaŋ wi waŋyi
tə. **38** I yələ wə, mih təfiki mbɛiŋ a, mbɛiŋ ma mɔ̂m i fâ
gia yidɔkɔ bə bəni bələ. Mbɛiŋ bêe dzəh yibɔ. A kabə num
a gia yə bɔ dzəki bəh yi chu lani bəni bəh yi a, akɔ gia
num a yisi mi, ma yi ni laka kilɔlɔ. **39** A kabə num a gia
yiwɔ yisi Nyɔ, ma yi ni numki a mbɛiŋ kɔkə i gaka bɔ.
Mbɛiŋ baaŋ ki tɔkni kə yi bi baiŋ buku a mbɛiŋ jwɔki
num bəh Nyɔ." **40** Si Gamalia dzaka yaka, bəni bà bɔ nì
sakaki kwili wɔkɔ ntəfi wi, fiəni bɔɔŋ bwa bə ntum bə
Jisɔs, a bɔ lîə dzâ. Si bɔ liə dzə yaka, bɔ twɛiŋ bɔ ka kiŋ
a bɔ bi ma chu mɔ̂m i lani mi widɔkɔ kɔm yɛli wi Jisɔs
ka bee bɔ nyə. **41** Si bɔ buku fɛiŋ kabə tsə fibɔ num bəh
kinsaŋli, a bɔ kɔ num bɔ kpɛiŋ i bəni bà bɔ kɔ i ŋgəmsi bɔ
kɔm yɛli wi Jisɔs. **42** Bɔ tsə yakadəiŋ, ka chu laniki bəni
chɔkɔ bichi i juŋ yi fəni yi gia mə bəh i kikwili wə, fuku
ntum wi ndzɔŋni, a Jisɔs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka.

6 A dzə num i jɔbi widɔkɔ wə, si mbaŋ wi bəni bə bumni
nì kɔki tsəki a ninshiŋ, Bəju bà bɔ nì dzakaki já yi Glik
yisi i shwiŋyiki, Bəju bà bɔ nì dzakaki já yi kwili, a bɔ
gaaki biɛiŋ i bəkaŋa bəŋkwu chɔkɔ bichi tsɛiŋ kə bəbɔ.
2 Ayakadəiŋ, bwa bə ntum bə Jisɔs bà jwɔfi ntsɔ bəfa
juŋni bəh mbaŋ wi bəni bə bumni bəchi dzaka i bɔ a, "Yi
ndzɔŋki kə a, buku bêe i fûkuki gia yi Nyɔ, i tsâ num, i
gâaki num biɛiŋ. **3** Bwa bə nih bəbuku, yi ndzɔŋki lə a

mbɛiŋ bâyi bəni nanitaŋ i mbɛiŋ kintəəŋ ma buku nya
nəm wələ i bɔ kaŋ. Mbɛiŋ kabə bayi, mbɛiŋ ka tsɛ̂iŋki
num bəni bà bɔ kaŋaki nəni kindzəŋni, num bɔ jikə bəh
Kiŋ'waka ki Baiŋni chu kaŋa mfi. **4** Ayakadəiŋ, ma buku
ni nyâ gwu yibuku num i ntsa wə bəh i nəm i gia yi Nyɔ
wə." **5** Bəni bəchi wəkɔ ndzaka wiwɔ, wi ndzəŋ i bɔ nalə.
Bɔ ka babwili Stifɛn num mi wə kimbum ki jikə nalə, num
wi jikə tə bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni. Bədəkɔ num Filib bəh
Blukəlus, Nikanɔ bəh Timən, Balmɛnas bəh Nikəlaus wə
wi nì kɔ mi wi Antiək, num wi nì fiəni fiənini i kimbum ki
Bəju wə. **6** Bɔ ka dzɔ bəni bələ ka təm bɔ i bwa bə ntum
bə Jisəs nshiŋ, bɔ jiə kaŋ yibɔ i bɔ wə ka tsa i bɔ. **7** Gia yi
Nyɔ ka waŋki tsəki. Mbaŋ wi bəni bə bumni i Jɛlusalɛm kɔ
tsə a i ninshiŋ. Bətii mfə gia bəduli jiə tə shóm i Jisəs wə.
8 Stifɛn nì kɔ num wi jikə bəh ŋgamti wi Nyɔ bəh ŋga, i
fəki gia yi dzaka ki wəmni bəh bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga
bi Nyɔ i bəni kintəəŋ. **9** Bəni bədəkɔ dza yisi i ŋgukuliki
bəh Stifɛn. Bəni bələ nì kɔ Bəju bà bɔ nì buku dzə i Sɛlin
bəh Alɛksandia bəh Silishia bəh Ɛsia. Bəni bəwɔ nì kɔ bəni
bə juŋ yi tsani yə bə nì bəəŋki a juŋ yi Mfá yə bɔ Buku i
Mfa wə. **10** Si bɔ nì gukuliki yakadəiŋ, Kiŋ'waka ki Baiŋni
nya Stifɛn bəh mfi mi widəkɔ chu kəbi i gaka wi. **11** Bɔ ka
dza nyini bəni bədəkɔ i jum wə jum wə, a bɔ nyiki ntəkə
a, bɔ nì wəkɔ Stifɛn dzaka gia yichu kəm Muses bəh kəm
Nyɔ. **12** Si bɔ fə yaka, ka nəŋni shəm yi bəni bəh yi bəni
bà bɔ sakaki kwili, bəh yi bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ.
Bɔ ka liəni i Stifɛn wə, dzɔ tsə bəh wi i bəni bə kwili bà
bɔ sakaki bənsaka nshiŋ. **13** Bəni bələ chu dzə bəh bəni
bədəkɔ a bɔ bêeŋki bənsaka bəntəkə, bɔ jiə gia i Stifɛn fuŋ

dzaka a, “Mi wələ si lansi baaŋ kə i dzaka gia yichu kəm juŋ yi fəni yi gia yələ, bəh i bənchi bə Muses. **14** Buku wəkɔ si wi dzakaki a Jisəs wi Nasali wə bi shakyi lə juŋ yi fəni yi gia yələ, wi bi chu kwuni tə nəni kibukumbɛiŋ bi kwili biə Muses nì laniki bukumbɛiŋ yɛiŋ.” **15** Bəni bəchi bà bɔ nì kɔ i juŋ yi nsaka yiwɔ wə bwaŋ dzə́kəh i Stifɛn wə, a bɔ tsɛiŋ, yɛiŋ num shi bi kwuni lɔ gwu ka bwəsiki bi chinda wi Nyɔ.

7 Fwu wi bətii mfə gia bikə i Stifɛn a, “Gia yələ bə dzakaki lə akɔ a ŋkɔŋ a?” **2** Stifɛn chukuli a, “Bəba bəh bwa bə nih, mbɛiŋ wôkɔli. Nyɔ wi kiŋkɔkni nì tumbuku i tii wibuku Ablaham, wi kɛiŋ i Misəbətɛmia, ka wi bi nyə tsə i nɔki i Alan, **3** ka dzaka i wi a, ‘Bêe chwɔŋ ka ki juŋ, wɔ bûku i kwili wimbɛiŋ wə, wɔ tsâ i tumi kə mih ni chusi i wɔ.’ **4** Ayakadəiŋ, wi buku nyə fɛiŋ i Kaldia, ka tsə i nɔki i Alan. Jəbi wə ba wi nì kpi, Nyɔ fə wi dza dzə fa i di biə mbɛiŋ nɔki i liə lə. **5** Wi nì kɔ fa Nyɔ nəki nya kə wi na bəh fidini fidəkɔ fiə wi kɔ i tɔm gvu yɛiŋ. Ayakalə, Nyɔ kaka a ŋgaiŋ bi nya lə mbi wələ i wi a a nûmki ŋ'wi bəh ŋgɔkɔ wi. I jəbi wə Nyɔ nì fə kiŋkaka ki kələ, a nì kɔ maka Ablaham kwati waiŋ. **6** Nyɔ ka dzaka tə i wi a, ‘Bwa ba bi numki bəni bə dzəni i tumi ki bəni bədəkɔ wə. Bɔ bi numki mfa fɛiŋ, bə bi chəbsiki bɔ i jía wə gi yina. **7** Mih bi lɔ lə ŋgəkə i tumi kiwɔ wə, bwa ba bi buku dzə fɛiŋ, bɔ dzə tsaki i mih fa.’ **8** Nyɔ chu dzi tə miŋkaiŋ bəh Ablaham, kinchəsi ki miŋkaiŋ miwɔ num a Ablaham ni sûuŋki lə bwa bu. Ablaham ka bi bwɔ Ayjik, jəbi kpɛiŋ kaŋ nyaŋ wi suuŋ wi. Ayjik ka bi bwɔ Yakɔb suuŋ tə wi. Yakɔb tə ka bi suuŋ bwa bu jwəfi ntsə bəfa bà bɔ kɔ bətii tii bəbuku a num i

bɔ wə chwəŋkijuŋ kibuku nì yisi. **9** Bətii tii bəbuku bəwɔ
bi ka dza bá ghəkəki Yɔsɛf waiŋnih wibɔ, ka taŋni wi, wi
tsə ka numki mfa i tumi ki Ijib wə. Ayakalə, Nyɔ bá tɔkni
bəh wi fɛiŋ, **10** gamti wi i bəŋgəkə bu wə bəchi. Nyɔ chu
nya tə wi bəh mfi, fə Fɛlɔ ŋkuŋ wi Ijib ka kəŋki wi, ka jiə
wi, i nûmki mi wə wi kɔmsiki i wi wə chu nûm mi wə wi
tsɛiŋki chwəŋ ki ki juŋ. **11** Dzəŋ ka bi dza kwa Ijib wichi
bəh tumi ki Kanan, bəni yɛiŋ ŋgəkə nalə. Bətii tii bəbuku
nəki chu kaŋa kə biɛiŋ bidzini. **12** Yakɔb ka bi wɔkɔ a
biɛiŋ bidzini kɔlə i Ijib, ka faaŋ bwa bu bà bɔ kɔ bətii tii
bəbuku, bɔ ka tsə fɛiŋ i chɔkɔ bibɔ bi ninshiŋ wə. **13** Bɔ
ka fiəni tsə fɛiŋ i ntsə wibɔ wi kɔmsini wə, Yɔsɛf ka fə
bwa bə nih wi kiə wi. Wi ka chusi tə bɔ i Fɛlɔ. **14** Yɔsɛf
ka faaŋ ntum i Yakɔb ba wi, a wi bəh chwəŋ ki ki juŋ
kichi shi dzə i Ijib. Chwəŋkijuŋ ki Yakɔb nì kɔ i jəbi wiwɔ
wə bəni mbaŋnanitaŋ ntsɔ bəte. **15** Yakɔb wɔkɔ yaka, ka
dzɔ chwəŋkijuŋ ki kichi, shi bəh bɔ i Ijib. Wi bəh bətii
tii bəbuku nì dzə kpiyi i fɛiŋ wə bɔ bəchi. **16** Bɔ dzə giŋ
biwini biwɔ ka fiəni dzə bəh bi i Shɛkɛm, ləə i jum yə
Ablaham nì taŋ i bwa bə Aməl. **17** Si jəbi nì kpɛiŋniki
dzəki wə Nyɔ nì kɔ i fə gia yə wi nì kaka i Ablaham, num
bəni bəbuku du i Ijib nalə. **18** Bəni bà fɛiŋ bi dzə təm ŋkuŋ
widəkɔ wi nəki kiə kə Yɔsɛf. **19** Ŋkuŋ wiwɔ ka wɛɛliki
chəbsiki bəni bəbuku i dzəh yi mfi wə kaŋyi a bətii tii
bəbuku lɔ̂ətəkəki bwa bənchiŋ i biŋ a bɔ kpiyiki. **20** A nì
kɔ i jəbi wələ wə, bə nì bwɔ Muses, a num waiŋ wi ndzəŋ
nalə i Nyɔ. Bə kuku yaka wi i ba wi dzu, i kifiəŋŋ kitali wə,
21 ka dzɔ tsə jiə wi i biŋ. Ayaka waiŋ ŋkuŋ Fɛlɔ wi kpaŋni
ka bi tsə bɔŋ wi, kuku yaka wi ka waiŋ wi. **22** Bə ka lani

Muses bəh mfi bi bəni bə Ijib bichi, wi num mi wə wi
kiəki ndzaka bəh i fəki gia nalə. **23** I jəbi wə wi nì kɔ yaka
buku jía mbaŋnyani, yi dzə i wi shɔm a ŋgaiŋ tsə yɛiŋ
bwa bə nih bə ŋgaiŋ bəni bə Islae. **24** Jəbi wə wi nì tsəki,
wi yɛiŋ mi wi Ijib widəkɔ twɛiŋ mi wi Islae. Wi ka liə i jwɔ
biwɔ wə i chukuli, ka wɔɔ mi wi Ijib wiwɔ ka ləə. **25** Wi nì
kwakaki a bwa bə nih wi ni kiə lə, a faaŋ Nyɔ ŋgaiŋ a
ŋgaiŋ dzâ bwîli bɔ i bəŋgəkə wə. Ayakalə, bɔ nəki kiə kə.
26 Chəkɔ buku wɔɔ, Muses ka tsəki, tsə tumbuku i bəni bə
Islae bədəkɔ wə bəfa bɔ dza ka jwəki. Ayaka wi liə yɛiŋ i
gaali jwɔ biwɔ, ka bikə i bɔ a, 'Bwa bə nih, mbɛiŋ bəchi kɔ
mi bəh waiŋnih, akɔ kɔm nə mbɛiŋ jwəki a mbɛiŋ mbɛiŋ
a?' **27** Ayakalə, mi wə wi nì la jwɔ i waiŋnih wi chini
Muses chinini, bikə i wi a, 'A jiə ndə wɔ i sakaki buku chu
təiŋyi bənsaka bəbuku a? **28** Wɔ nəŋki i bɔŋ wɔɔ mih asi
wɔ ni wɔɔ mi wi Ijib wə i ŋgbufəkɔ a?' **29** Asi Muses wəkɔ
yakadəiŋ, wi lwa ka gɛiŋ buku i tumi ki Ijib wə, gɛiŋ tsə i
nəki i tumi ki Midian wə, ka bwɔ bwa bənyuku bəfa fɛiŋ.
30 Asi jía nì tsə mbaŋnyani, chinda wi Nyɔ tumbuku i
Muses nshiŋ i gbuku wə wi nì bɛli i kpɛiŋ wə i chwa i
kɔmsi tsə i ŋkwuŋ wi Sina wə. **31** Muses yɛiŋ yaka yi gaka
wi, wi kini tsə i tsɛiŋ ndzɔŋ. Si wi kɔmsi tsə, wi wəkɔ Bah
Nyɔ dzaka i wi a, **32** 'Akɔ mih Nyɔ wi bətii tii bəmbɛiŋ,
Nyɔ wi Ablaham bəh wi Ayjik bəh wi Yakɔb.' Muses wəkɔ
yakadəiŋ, ndzaŋ kwa wi, wi ka nyumki bəh nlwa, na chu
məm i tsɛiŋ. **33** Bah Nyɔ chu dzaka i wi a, 'Bâyi dzu ya
yigvu, kɔm di biə wɔ num yɛiŋ yaka akɔ di bi baiŋni. **34**
Mih lansi yɛiŋ si bə chəbsiki bəni mbəŋ i Ijib, chu wəkɔ si
bɔ kwiŋki, ayaka mih ka shi dzə i bwili bɔ i ŋgəkə wiwɔ

mə, wɔ̂kəli, i liə mih ki faaŋki lə wɔ i Ijib.’ **35** Muses wələ
kɔ wə bɔ nì yisi nəiŋ, bikə i wi a, ‘A jiə ndə wɔ i sakaki
buku chu təiŋyi bənsaka bəbuku a?’ Akɔ wi wə Nyɔ nì
faaŋ a wi tsâ nûmki mi wi nsaka wibɔ, i bwîli bɔ i bəŋgəkə
wə. Nyɔ nì faaŋ num chinda wi, wi dzə i kpɛiŋ wə wi nì
bɛliki, a wi dzâ lâka ntum wiwɔ i wi. **36** Muses ka tsə i Ijib,
fə gia yi dzaka ki wɔmni bəh bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga
bi Nyɔ, ka bwili bɔ fɛiŋ. Wi fə yidəkɔ i Bəkɔ yi Mbum yi
Bəkəli wə, chu fə yidəkɔ i chwa i di biə bɔ nì nyani i jía
wə mbaŋnyani. **37** Ayaka Muses nì kɔ wi dzaka i bəni bə
Islae a, ‘Nyɔ bi bwili lə mi wi ntum widəkɔ i bwa bə nih
bəmbɛiŋ kintəəŋ, wi chiŋsi i mbɛiŋ asi wi nì bwili mih.’
38 A chu num wi Muses wə chinda wi Nyɔ nì dzaka i wi i
ŋkwuŋ wi Sina wə, jəbi wə kijuŋni ki bəni bə Islae nì kɔ i
chwa bəh bətii tii bəbuku, Nyɔ nì nya já yə yi nyaki nɔni a
wi tsâsi i bukumbɛiŋ. **39** Ayakalə, bətii tii bəbuku ka nəiŋ
i wəkɔ i Muses, ka nyəkɔ jum i wi, ka kɔŋki a bɔ fiəni tsə i
Ijib. **40** Bɔ ka dzaka i Ɛləŋ a, ‘Mwâm bənyɔ i buku bà bɔ nì
tsəki i bukumbɛiŋ nshiŋ, kɔm buku kiəki kə gia yə yi num
bəh Muses wə wi bwili bukumbɛiŋ i tumi ki Ijib wə.’ **41** Bɔ
ka kɛiŋsi fimɔsɔ fi bwɔsi waiŋ na’, kum nyám, fə gia yɛiŋ i
fi, ka laŋki i fi wə num a kɛiŋsi bɔ bəh kaŋ yibɔ. **42** Si bɔ fə
yakadəiŋ, Nyɔ ka nyəkɔ jum i bɔ, bɔ ka yisi lɔ i tsaki num
i wɔŋ bəh fiəŋŋ bəh bijəŋ. Yi num asi bə nyaka i kiŋwakti
ki bəni bə ntum bə Nyɔ wə, num Nyɔ nì dzaka a, ‘Bəni bə
Islae, mbɛiŋ nì kumki nyám i chwa i jía mbaŋnyani, fə gia
yɛiŋ i mih a? **43** Mbɛiŋ nì nyaniki giŋki kintaŋ a num ki
nyɔ wə yɛli wi kɔ a Mələk, chu giŋ jəŋ wə mbɛiŋ nì kɛiŋsi
a, akɔ nyɔ wə, yɛli wi kɔ Lefan, a num mimɔsɔ mə mbɛiŋ

nì kɛiŋsi i tsaki i mɔ, kɔm yələ lə mih ni kɔŋŋ bwili lə mbɛiŋ, ma mbɛiŋ ni dza tsə daŋsi na i Babilɔn.’ **44** Bətii tii bəbuku nì nyaniki i chwa bɔ kaŋa kintaŋ ki chusi a, Nyɔ kɔlə bəh bɔ, num bɔ nì maa kintaŋ kiwɔ biəli a liŋ aka kə Nyɔ nì chusi i Muses. **45** Bwa bə bətii tii bəbuku nì dzɔ kintaŋ kələ i bətii bəbɔ, giŋ dzə bəh ki i fa i jəbi wə bɔ bə Jəshua nì ləkɔki kidi i bitumi biə bi nì kɔ fa, num a nì tsəki Nyɔ i bɔ nshiŋ kɔŋŋ bwili bitumi biwɔ. Kintaŋ kələ ka numki fa i tsə buku jəbi wə Ŋkuŋ Dɛbit nì sakaki kwili wələ. **46** Ayaka wi ka yɛiŋ a kaŋ yi Nyɔ kɔlə i wi wə nalə, wi ka tsa a Nyɔ bûm ma ŋgaiŋ maa juŋ, i nya i wi Nyɔ wi Yakɔb, a wi nɔki yɛiŋ. **47** Ayakalə, a nì kɔ num Sɔləmɔn i bi dzə maa juŋ yi Nyɔ yiwɔ. **48** Na ayaka Bah Nyɔ wə wi kɔ Fwu wi Biɛiŋ Bichi wə, si nɔ kə i júŋ wə num a maa bəni bəh kaŋ. Yi kɔ a liŋ si mi wi ntum wi Nyɔ widɔkɔ nì nyaka a, Nyɔ nì dzaka a, **49** ‘Bɛiŋ kɔ kiŋgbɔkɔ kəŋŋ, ayaka fa kuku num kiŋgbɔkɔ kəŋŋ kigvu. Juŋ yə mi kɔ i maa a yi numki yiŋ, yi kɔ i numki na dəiŋ na? Ma di kɔlə biə mih kɔ i numki fɛiŋ na? **50** A kɔkə mih wə mih fə biɛiŋ biələ bichi a?’” **51** Stifɛn ka dza dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ ləkəki bəh kifwu nalə, shɔm yimbɛiŋ bəh bintuni bimbɛiŋ kɔ num maka bə suuŋ. Mbɛiŋ bəh bətii tii bəmbɛiŋ kɔ a liŋ. Jəbi wichi mbɛiŋ nəiŋ i wɔkəli i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə. **52** Mi wi ntum wi Nyɔ widɔkɔ nì kɔlə wə bətii tii bəmbɛiŋ nì baaŋ i bwaŋ gvu i wi chɛiŋ a? Bɔ nì wɔɔyi bəni bə ntum bə Nyɔ bà bɔ nì dzaka a mi wi nɔm wi Nyɔ wi Chəŋ bi dzə lə. Ayaka wi bi dzə, mbɛiŋ taŋni wi, ka chu wɔɔ wi. **53** Akɔ mbɛiŋ bələ bəchinda bə Nyɔ nì dzə bəh bənchi bə Nyɔ i mbɛiŋ, mbɛiŋ nəiŋma i biəli bɔ.” **54** Si bəni bà bɔ

nì sakaki kwili wəkɔ gia yə Stifɛn dzaka, shəm bəkɔ bɔ,
bɔ ka dziki jəŋ. **55** Ayaka Kiŋ'waka ki Baiŋni jikə i Stifɛn
wə, wi bá tsɛiŋ mfih num i bɛiŋ, ka yɛiŋ baiŋni bi Nyɔ,
yɛiŋ tə Jisəs num wi numbɛiŋ i tsɛiŋ yiləkəli yi Nyɔ wə.
56 Stifɛn dza dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, mih yɛiŋ bəəli
wɛli, num mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi num wi numbɛiŋ i
tsɛiŋ yiləkəli yi Nyɔ wə." **57** Bɔ wəkɔ yəmaka gia, ka baŋ
bintuni bibɔ bəh kaŋ, ka wiliki bəh ŋga, i fɛiŋ wə bɔ bəchi
sɛiŋ, ka chiŋni i Stifɛn wə, **58** guku buku bəh wi i kwili
kintəəŋ, tsə ka yisi i tumyiki wi bəh kitəh. Ayaka bəni bà
bɔ nì kɔ bəmbeeŋ nsaka baayi bəmbuŋ bəbɔ, nya i sumi
widəkɔ wə bə nì bəəŋki a Səəl ka bɔ tumyiki. **59** Si bɔ nì
tumyi Stifɛn bəh kitəh yakadəiŋ, wi tsa a, "Bah Jisəs, dzô
kiŋ'waka kəŋŋ." **60** Ayaka wi ka tum binyu i kuku, wam
bəh ŋga a, "Bah, ki tsɛ̂iŋ kə gia yichu yələ bəni bələ fəki."
Si wi dzaka yakadəiŋ, ka kpi.

8 Si bə nì wəəki Stifɛn yakadəiŋ Səəl nì təbiki lə a bə wəə
wi. A chəkɔ biwɔ wə, bə yisi i nyaki ŋgəkə wi ləkəki i
kijuŋni ki bəni bə bumni i Jɛlusalɛm. Kijuŋni kiwɔ kichi
dza buku fɛiŋ ka waŋ tsə buku i bimbu bi Judea wə bichi
bəh bi Samalia wə, a nì baaŋ a bwa bə ntum bə Jisəs fɛiŋ.
2 Bənyuku bədəkɔ bà bɔ nì kɔ num bɔ jiə shóm i Nyɔ
wə nalə, dzə dzɔ wini wi Stifɛn ka tsə ləə, də wi nalə.
3 Ayakalə, Səəl num mfih a kaasiki kijuŋni ki bəni bə
bumni, daŋ a juŋ bəh juŋ kwayi bəni bə bumni, bənyuku
bəh bəkaŋa, chiŋsi i juŋ yi nsəŋ mə. **4** Bəni bà bɔ nì gaali
tsə i bidi bichi wə, tsə ka fukuki gia yi Nyɔ. **5** Filib shi tsə
mfih i kwili wi Samalia wə, ka fukuki ntum wi ndzəŋni,
kəm Kimbwili wə Nyɔ nì kaka. **6** Bəni bəduli wəkɔ chu

yɛiŋ bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ, yə wi nì fəki,
bɔ ka nya ntuni i wi nalə. **7** Biŋ'waka bi jisi nì bukuki
lə i bəni wə, bi wili bəh ŋga, bəni bəduli bà bɔ nì kɔ bɔ
kpiyi kiwa kimu bəh bəŋkəkni bənih tə. **8** Ayakadəiŋ,
kinsaŋli kimbum num i tumi kiwɔ wə fɛiŋ. **9** Mi widəkɔ nì
kɔ i tumi kiwɔ wə yɛli wi num Samən, a nì kɔ mi wi fə
mfim, bəni bə Samalia bəchi nì yɛiŋki yakadəiŋ dzaka
wəm bɔ. Ayaka wi chu dzaka a ŋgaiŋ kɔ mi wimbum
widəkɔ. **10** Bəni bəchi i kwili wiwɔ wə i yisi i bənchiŋ
bənchiŋ i tsə buku i bəmbum bəmbum wə, nya ntuni i wi
ka dzakaki a, "Mi wələ kɔ ŋga bi Nyɔ biə bə bɔɔŋki a, Ŋga
bi Mbum." **11** Bɔ nì nya ntuni i wi yakadəiŋ, kɔm wi nì
kɔ wi si chusi mfim i jəbi wi dəəŋ wə bəni yɛiŋ dzaka
wəm bɔ. **12** Ayakalə, i jəbi wə Filib nì dzə ka fukuki kɔm
ntum wi ndzəŋni kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ, bəh kɔm yɛli wi Jisəs
Klistus, bənyuku bəh bəkaŋa bum gia yə Filib nì fukuki wi
ka juli bɔ i bəkɔ. **13** Samən wə mwi bum tə gia yə Filib
nì fukuki, wi ka juli wi i bəkɔ. Wi ka baaŋ a bəh Filib ka
yɛiŋki gia yi kaŋyini yimbum yimbum bəh bənchəsi bà bɔ
chusiki ŋga bi Nyɔ, yə Filib nì fəki dzaka wəm wi. **14** Bwa
bə faaŋni bə Jisəs bi ka wəkɔ i Jɛlusalɛm a bəni bə Samalia
nì dzɔ lɔ gia yi Nyɔ, bɔ ka faaŋ Bita bəh Jən i bɔ. **15** Bɔ tsə
buku fɛiŋ, tsa i bəni bə bumni bà a, bɔ kwati Kiŋ'waka ki
Baiŋni, **16** kɔm Kiŋ'waka ki Baiŋni nì ka dzə dəkə na i mi
wimu wə i bɔ wə. Bə nì juli bɔ i bəkɔ shəŋ a i yɛli wi Bah
Jisəs wə. **17** Bita bəh Jən jiə kaŋ i bɔ wə tsa i bɔ, bɔ ka
kwati Kiŋ'waka ki Baiŋni. **18** Jəbi wə Samən nì yɛiŋ a bwa
bə ntum bə Jisəs jiəki kaŋ i bəni wə Kiŋ'waka ki Baiŋni
dzə i bɔ wə, wi ka nyaki kpɔ i Bita bəh Jən, **19** ka dzakaki

a, “Mbɛiŋ nyâ mih bəh ŋga biələ tə, ka na ndə wə mih jiə
kaŋ yiŋ i wi wə, ma wi ni kwati Kiŋ'waka ki Baiŋni.” **20**
Ayaka Bita chukuli i wi a, “Mbɛiŋ kpɔ wa wiwɔ lâka. Wɔ
kɔ dəiŋ i kwakaki a wɔ kələ i taŋ kinya kə ki kɔ ki Nyɔ
bəh kpɔ a? **21** Wɔ kaŋaki kə na gia yidəkɔ i nɔm wələ
kintəəŋ, kɔm shɔm ya baiŋki kə i Nyɔ nshiŋ. **22** Kwûni
shɔm ya i gia yichu yələ wɔ fəki, ma wɔ tsâ yuwidəkɔ Bah
Nyɔ ni dalinya kiŋkwaka kichu kələ wɔ kaŋaki i shɔm
ya wə. **23** Mih yɛ̂iŋ a, dzə́kəh yi bukuni bəh chu jikə i
wɔ shɔm.” **24** Ayaka Samɔn tsa Bita bəh Jɔn a, “Mintee
mbɛiŋ tsâ i mih i Bah, a gia yidəkɔ i kintəəŋ ki gia yə
mbɛiŋ dzaka lə, a yidəkɔ ma nûm bəh mih.” **25** Bita bəh
Jɔn kaasi i fukuki gia yi Nyɔ, bəh i dzaka gia yə bɔ kiəki
kɔm Jisɔs, ka nyə bə́ fiəni tsə i Jɛlusalɛm. Si bɔ nì fiəniki
tsəki, bɔ nì tsəki daŋsiki lə i bidi biduli bi Samalia wə,
fuku tsə ntum wi ndzɔŋni kɔm Nyɔ fɛiŋ. **26** Ayaka chinda
wi Bah dza dzaka i Filib a, “Dzâ shî tsâ i kimbu kishɛiŋ
wə, i dzəh yə yi nyəki i Jɛlusalɛm yi tsə təli i chwa tsə
sə i Gasa.” **27** Filib ka dza i shiki. Mi wimbum wi Itəfia
widəkɔ num fɛiŋ dzəh. Mi wiwɔ num bə nì bwili wi, wi
nì kɔ mi wə wi nì tsɛiŋki mbum bi Yaa Kanda wə wi nì
sakaki tumi ki Itəfia kiwɔ. Mi wiwɔ nì buku i Jɛlusalɛm i
di biə wi nì tsə i tsa Nyɔ, **28** ka fiəniki kwɛki i kədək wi
bɛiŋ a guku num nyám, num wi num i yɛiŋ wə ka faaki
gia i Kiŋwakti kə mi wi ntum wi Nyɔ Isaya nì nyaka. **29**
Kiŋ'waka ki Baiŋni dzaka i Filib a, “Kîni kômsi tsâ i kədək
wəyaka wə.” **30** Filib yəkɔ kɔmsi tsə i wi kpəŋ, wəkɔ si mi
wiwɔ faaki Kiŋwakti ki Isaya. Wi bikə i wi a, “Wɔ faaki lə
wɔ wəkɔ kiə gia yə ki dzakaki a?” **31** Wi chukuli a, “Mih

kɔ i wɔkɔ kiə dəiŋ maka mi fuku baiŋsi yi i mih a?” Wi ka
dzaka a Filib yâka nûm bəh wi i kɔdɔk wiwɔ wə. **32** Di biə
wi nì faaki i Kiŋwakti kiwɔ wə nì dzakaki a, “Wi nì kɔ aka
shwaŋ yə bə tsəki i kum, wi chu num tə aka waiŋ jaka wə
bə kəə kiluli ki, yi də kə. Akɔ yakadəiŋ tə si wi nì kɔ a
məŋ. **33** Bɔ nì ŋgəmsi wi, nəiŋ i saka nsaka wi chəŋ. A bi
dzə lansi dzakaki ndə kɔm bwa bu, num bə təiŋ lɔ nɔni ki
i fa kuku a?” **34** Ayaka mi wimbum wiwɔ dzaka i Filib a,
“Mintee, fuku mih, mi wi ntum wi Nyɔ wələ dzakaki kɔm
ndə a? Wi dzakaki kɔm gwu yi, ma kɔm mi widɔkɔ a?”
35 Filib ka yisi a bəh di bi Kiŋwakti kiwɔ, ka fuku baiŋsi
ntum wi ndzɔŋni wiwɔ kɔm Jisɔs i wi. **36** Si bɔ wi nì tsəki
səki i dzəh, bɔ ka tsə buku i di bidɔkɔ wə bɔkɔ num fɛiŋ.
Mi wimbum wiwɔ dzaka a, “Yɛiŋ bɔkɔ fa, akɔ chu nəiŋ nə
a wɔ ma jûli mih i bɔkɔ a?” [**37** Filib chukuli i wi a, “A
kabə num a wɔ bum i Jisɔs Klistus bəh shɔm ya yichi mih
juli wɔ i bɔkɔ.” Wi chukuli a, “Mih bum a Jisɔs Klistus kɔ
Waiŋ Nyɔ.”] **38** Mi wimbum wiwɔ ka dzaka a bə nûm bəh
kɔdɔk wiwɔ. Bɔ Filib shi tsə liə i bɔkɔ, Filib ka juli wi i
bɔkɔ. **39** Asi bɔ buku yaka i bɔkɔ, Kiŋ'waka ki Bah Nyɔ
chufi nyə bəh Filib fɛiŋ, mi wimbum wiwɔ na chu yɛiŋ i
wi wə. Ayakalə, wi nyə ka laŋki tsəki mfih. **40** Filib dza ka
təkəli yɛiŋ wi num lɔ i Asɔtus, wi dza ka təliki tsəki bəh
dzəh i kwili wiwɔ bichi, fuku tsə ntum wi ndzɔŋni wi
Nyɔ, ka tsə buku i tumi ki Kaysalia wə.

9 A nì kɔ i jɔbi wiwɔ wə, Sɔɔl kɛiŋ shili gumsi bəni bə
mbaŋ wi Bah a ŋgaiŋ ni wɔ̂ɔyi lə bɔ. Wi ka tsə i fwu wi
bətii mfə gia, **2** bikə biŋwakti a ŋgaiŋ tsə bəh bi i júŋ
yi tsani wə i Damaskus, biə bi chusiki a ŋgaiŋ ka yɛiŋ

bəni num fɛiŋ bà bɔ biəliki Dzəh yi Bah, na bənyuku
bəh bəkaŋa, ma ŋgaiŋ ni kwâ kâŋa fîəni dzâ bəh bɔ i
Jɛlusalɛm. **3** Wi nya, Sɔɔl nyə ka tsəki i Damaskus, si wi nì
kɔmsiki tsəki i kwili wiwɔ wə, baiŋni bidəkɔ nyə a bɛiŋ lə,
baiŋ shi dzə i wi wə. **4** Wi gbɔ i kuku, wəkɔ ja dzaka i wi a,
"Sɔɔl, Sɔɔl, akɔ kɔm nə wɔ bwaŋki gvu i mih chɛiŋ lə a?"
5 Wi bikə a, "Bah, akɔ wɔ ndə?" Ja yiwɔ chukuli a, "Akɔ
mih Jisɔs, a num mih wə wɔ bwaŋki gvu i mih chɛiŋ. **6** I
liə dzâ bɛiŋ, lîə tsâ i kwili mə, ma bə ni fuku i wɔ gia yə
wɔ kaŋaki i fâ." **7** Bəni bà bɔ nì nyaniki bəh Sɔɔl chiŋ
num fɛiŋ alə, si bɔ nì wəkɔ ja yiwɔ, yɛiŋ kə i mi wiwɔ
wə. **8** Sɔɔl ka dza bɛiŋ, dzaka a ŋgaiŋ yasi dzə́kəh yi, na
chu yɛiŋ di. Bɔ ka kaŋa wi i tsɛiŋ wə, ka tati liə bəh wi i
Damaskus. **9** Wi tsə ka numki i kaŋ yitali wə yɛiŋ kə di.
Wi ka numki yakadəiŋ, wi dzi kə fiɛŋ, nabə i mu tə fiɛŋ.
10 Mi wi bumni widəkɔ num fɛiŋ i Damaskus wiwɔ, yɛli wi
num Ananias. Bah Jisɔs dza bɔɔŋ wi i fiɛŋ wə ka ndəmsi a,
"Ananias." Wi bum a, "Bah, bə mih lə fa." **11** Bah dzaka i
wi a, "Dzâ bɛiŋ, wɔ tsə̂ki i dzəh yə bə bɔɔŋki a Chəŋ, wɔ
ka ni buku i kwili wi Judas wə, bîkə mi wi Tasus widəkɔ
wə bə bɔɔŋki a Sɔɔl. Wə̂kəli, wi kɔ fɛiŋ wi tsaki, **12** wi
si yɛiŋ lɔ mi widəkɔ i fiɛŋ wə aka ndəmsi bə bɔɔŋ wi a
Ananias, num wi si dzə jiə kaŋ yi i wi wə, a wi fiəni yɛiŋki
di." **13** Ayakalə, Ananias dzaka a, "Bah, mih kɔ num mih
wəkɔ lɔ i bəni bəduli kɔm mi wələ i gia yichu yə wi fəki i
bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ i kintəəŋ ki Jɛlusalɛm wə. **14** Wi dzə
lə, num wi dzɔ ŋga i bətii mfə gia bəmbum, a ŋgaiŋ dzâ
kwâyi bəni bəchi fa bà bɔ tsaki bɔ bɔɔŋ yɛli wa." **15** Bah
chukuli i wi a, "Tsâ a tsəni. Mih babwili lɔ mi wiwɔ, ka mi

wuŋ wi nəm, wə wi ni fukuki kəm yɛli wuŋ i bəni bà bɔ
kəkə Bəju, bəh i bəŋkuŋ bəbɔ, bəh i bəni bə Islae. **16** Mih
mwi ni chusi lə i wi si wi kaŋaki i yɛ̂iŋ ŋgəkə kəm yɛli
wuŋ." **17** Ayakadəiŋ, Ananias ka tsə liə fɛiŋ dzu, jiə kaŋ yi
i Səəl wə, bəəŋ a, "Səəl waiŋnih wuŋ, a faaŋ Bah Jisəs
mih. Akɔ wi Jisəs wə wi ni chusi gwu yi i wɔ i dzəh i jəbi
wə wɔ ni dzəki fa. Wi faaŋ mih, a mih dzə fə ma wɔ fiəni
yɛiŋki di, ma Kiŋ'waka ki Baiŋni dzə jikə i gwu ya wə." **18**
Asi wi dzaka yakadəiŋ, fiɛŋ fidəkɔ ka bibami nyə i dzə́kəh
yi Səəl wə, gbɔ i kuku, wi fiəni ka yɛiŋki di. Wi dza bɛiŋ,
bɔ ka juli wi i bəkɔ. **19** Wi ka dzi, ŋga fiəni dzə i wi wə.
Səəl nɔ i Damaskus bəh mbaŋ wi bəni bə bumni, i kaŋ
yidəkɔ wə, **20** wi ka yisi akisəkə ka tsəki i júŋ yi tsani wə,
fuku a, "Jisəs kɔ Waiŋ Nyɔ." **21** Bəni bəchi bà bɔ nì wəkəki,
bɔ ka kaiŋyiki a, "Wələ kəkə a mi wə wi nì kaasiki bəni bà
bɔ nì tsaki bɔ bəəŋ yɛli wələ i Jɛlusalɛm a? Ntə wi dzə fa
lə i kwayi bà bɔ kɔ fa i chu tsə nya i kaŋ yi bətii mfə gia
bəmbum wə a?" **22** Ayaka Səəl baaŋ tsə a mfih i fukuki
kəm Jisəs nalə, chusi a Jisəs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka.
Bəju bà bɔ nì kɔ i Damaskus məŋni gia yə bɔ kɔ i chukuli i
wi. **23** Asi kaŋ yiduli nì tsə, Bəju bəwɔ shinum, jiə kimfasi
i wəɔ Səəl. **24** Bɔ ka dzəki shiki, bɔ wəkəli wi i dzaka ki
mbaiŋ ki Damaskus wə, nchəkɔ bəh nshiŋ, a wi bə́ tsə ma
bɔ wəɔ wi. Ayakalə, Səəl kiə kimfasi kibɔ. **25** Bəni bu bə
mbaŋ ka dzɔ wi nchəkɔ, ləkə i kah mə, bwili i wundu
wi mbaiŋ wə, shisi shi wi i kuku i biŋ. **26** Səəl fiəni tsə i
Jɛlusalɛm, ka nəŋki i chiŋni bəh mbaŋ wi bəni bə bumni,
bɔ ka lwaki wi lwani, kəm bɔ nì bumki kə a wi lansi kɔ mi
wi mbaŋ wibɔ. **27** Ayakalə, Banabas dzɔ wi, bɔ wi tsə i bwa

bə ntum bə Jisəs. Wi fuku i bɔ asi Səəl ni yɛiŋ Bah i dzəh
Bah dzaka i wi, ka chu fuku i bɔ asi Səəl nì fukuki kɔm
Jisəs i Damaskus lwa kə. **28** Ayakadəiŋ, Səəl ka numki bəh
bɔ nyani di bichi i Jɛlusalɛm, fuku kɔm Jisəs, lwa kə. **29** Wi
ka dzakaki tə i Bəju bà bɔ nì dzakaki já yi Glik, gukuli gia
bəh bɔ, bɔ dza ka nəŋki i wɔɔ wi. **30** Bəni bə bumni kiə a
bə nəŋki i wɔɔ wi, ka dzɔ wi shi bəh wi i kwili wi Kaysalia
wə, faaŋ tsə wi i Tasus. **31** I jəbi wiwɔ wə, kijuŋni ki bəni
bə bumni i bimbu bitumi bi Judea bəh bi Galili bəh bi
Samalia, waka i ŋgəkə wə. Ayaka Kiŋ'waka ki Baiŋni fə
bijuŋni biwɔ num, chu gamti mbaŋ wiwɔ kɔ tsə a ninshiŋ.
Bɔ ka nəki, kəksi a Bah shəŋ. **32** Bita bá nyani tsə i bəni bà
bɔ kɔ bə Nyɔ i bidi bichi wə, wi nyani tsə buku i bà bɔ kɔ i
Lida. **33** Si wi nì kɔ fɛiŋ wi yɛiŋ mi widəkɔ num wi kpi wa
wimu, yɛli wi num Ɛnias, num wi fə jía nyaŋ i naŋ bɛiŋ
wi nyani kə. **34** Si Bita yɛiŋ wi ka bəəŋ a, "Ɛnias, Jisəs
Klistus si chuku wɔ. Dzâ yâka ma wɔ kîi kiga ka." Akisəkə
Ɛnias ka dza yaka bɛiŋ. **35** Bəni bə Lida bəh bəni bə baa wi
Shalən wə yɛiŋ si mi wiwɔ bənih, bɔ jiə shəm yibɔ i Bah
Jisəs. **36** A nì kɔ kpaŋa widəkɔ num i kwili wi Jəba wə, a
num mi wi bumni, yɛli wi num Tabita i já yi Alamiak wə,
num Dəkas i já yi Glik wə. Wi nì fəki lə gia yindzəŋni jəbi
wichi, wi gamti bəni bə kifuu. **37** I kaŋ yiwɔ wə wi gbɔ
jwɛiŋ ka kpi. Bə wəkɔ wini wi ka tsə nəsi i lum widəkɔ wə
i juŋ yi bɛiŋ wə. **38** Si Jəba nì kɔ kəmsi i Lida, mbaŋ wi
bəni bə bumni wəkɔ a Bita kɔ i Lida, bɔ faaŋ bənyuku
bəfa a bɔ tsâ tsâ wi, a wi tâiŋ a taiŋni wi ma môti. **39** Bita
ka dza yaka bəh bɔ ka tsəki, si wi tsə buku fɛiŋ, bɔ dzɔ wi
ka yaka tsə bəh wi i lum wi juŋ wi bɛiŋ mə. Num bəkaŋa

bəŋkwu bəchi fɛiŋ juŋni i wi kpəŋ, də chusi bəmbuŋ bà
Dəkas nì tumki i jəbi wə wi nì kɛiŋki wiwəm bəh bɔ. **40**
Bita bwili bəni bəchi i biŋ. Wi ka tum binyu bi i kuku
ka tsa, dza fiəni gwu yi dzaka i wini wiwə a, "Tabita dzâ
yaka!" Wi ka yasi dzə́kəh yi ka yɛiŋ Bita ka dza num i
bɛiŋ. **41** Bita kaŋa tsɛiŋ yi ka gamti wi, wi dzə num bəh
gvu yi. Wi ka fiəni bɔɔŋ bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ bəh bəkaŋa
bəŋkwu bə, ka chusi Tabita i bɔ wi fiəni num wiwəm. **42**
Gia yiwə waŋ tsə i Jəba wichi. Bəni bəduli jiə shəm yibɔ
i Bah wə. **43** Bita num i Jəba kaŋ yiduli, wi nɔ bəh mi
widəkɔ bə bɔɔŋ a Samən wə wi nì kɛiŋsiki dzu yi nyam.

10 Mi widəkɔ nì kələ i kwili wi Kaysalia wə bə bɔɔŋ a
Kənilios, wi num fwu i mbaŋ wi bəni bə jum bədəkɔ i
Lum wə bə nì bɔɔŋki a wi Itali. **2** Wi nì kɔ mi num wi
bəh chwəŋ ki kijuŋ kichi jiə shəm i Nyɔ nalə. Wi kəksi
Nyɔ chu tsa wi jəbi wichi, chu nya kinya i bəni bə kifuu
nalə. **3** A num chəkɔ bidəkɔ aka mbiəŋə mitali i fijəbi,
fiɛŋ fidəkɔ ka ndəmsi dzə i wi, wi yɛiŋ chinda wi Nyɔ i
ndəmsi biwə wə. Ayaka chinda wiwə liə dzə ka bɔɔŋ wi a,
"Kənilios." **4** Kənilios lwa, bwaŋ dzə́kəh i wi wə bikə a,
"Tikwili, akɔ nə?" Chinda wiwə chukuli a, "Nyɔ kɔ wi
wəkɔ lə ntsa wa, ka chu yɛiŋ binya biə wə nyaki i bəni
bə kifuu, ka kwaka wə. **5** I liə, fâaŋ bəni i Jəba a bɔ tsâ
bɔ̂ɔŋ mi widəkɔ wə yɛli wi kɔ Samən, yɛli wi widəkɔ num
a Bita. **6** Wi nì dzə ka nəki bəh Samən widəkɔ wə wi si
kɛiŋsi dzú yi nyám, juŋ yi num kəmsi i kinchwə kimbum
kpəŋ." **7** Si chinda wi Nyɔ wə dzaka yakadəiŋ ka nyə.
Kənilios baaŋ ka bɔɔŋ bəni bu bə nəm bəfa, chu bɔɔŋ tə
mi wi jum widəkɔ wə wi nì kɔ wi təkni bəh wi, ayaka a nì

kɔ mi num wi jiə tə shəm i Nyɔ nalə. **8** Bɔ dzə, wi fuku
gia yichi yə yi si num i bɔ, ka faaŋ bɔ i Jəba. **9** Asi chəkɔ
nì buku wəɔ, a num asi wəŋ nì kɔ a yaka lumsi, a num
jəbi wə bɔ nì kəmsiki dzəki i kwili wi Jəba wiwɔ wə. Bita
dza yaka tsə i kimbu ki juŋ ki bɛiŋ wə i tsa. **10** Dzəŋ yisi
i wəəki wi, wi bà nəŋ fiɛŋ i dzi, ayaka bə kɛiŋ fə biɛiŋ
bidzini. Fiɛŋ fidəkɔ ka ndəmsi dzə i wi. **11** Wi yɛiŋ i fiɛŋ
fiwɔ mə, si bəəli wɛli, fiɛŋ fidəkɔ shi dzə i bɛiŋ num aka
fwu wimbuŋ, num bə kaŋa i bimbu binaa wə fi shi dzə fa
kuku. **12** I yɛiŋ kintəəŋ num ŋgəkɔ yi nyám yichi, yə yi
nyaniki, bəh yə yi sɛiŋki kuku, bəh minyəni mə mɔ fuliki
bɛiŋ, num i mbuŋ wiwɔ wə. **13** Ja dza dzaka i wi a, "Bita,
dzâ bɛiŋ kûm dzî." **14** Bita chukuli a, "Bah, mih kəkə i
məm, kəm mih kɛiŋki ki dzi kə fiɛŋ fi kilələ nabə fiə fi
baiŋki kə." **15** Ja yiwɔ chu dzaka kpɛiŋsi i wi a, "Kiə wɔ ki
nyêŋsi kə fiɛŋ fiə Nyɔ kɔ wi fə fi num fibaiŋni." **16** Yi num
ayaka i buku kiŋkani kitali, bə ka fiəni giŋsi fiɛŋ fiwɔ i
bɛiŋ. **17** Bita ka məŋki a gia yə yi dzə i wi lə chusiki a nə.
A jəbi wiwɔ wə bəni bà Kɔniliəs nì faaŋ, num bɔ dzə ka
bikəki kwili wi Samən wə wi kɛiŋsiki dzú. Num bɔ si num
lə a dzaka ki mbaiŋ kiwɔ wə, **18** ka bəəŋki bikəyi a, "Mi wi
dzəni widəkɔ kɔ alə fa yɛli num Samən Bita a?" **19** Si Bita
nì kɛiŋki wi kwaka kəm gia yə yi num i wi, Kiŋ'waka ki
Baiŋni dzaka i wi a, "Yêiŋ, bəni bətali nəŋki wɔ. **20** Dzâ
bɛiŋ, ma wɔ shî mbɛiŋ bɔ tsâki gvu wimu. Kiə wɔ ki gûku
kə gwu, a faaŋ mih bɔ." **21** Ayakadəiŋ, Bita ka nyə shi tsə,
dzaka i bəni bəwɔ a, "Akɔ mih wə mbɛiŋ nəŋki. Mbɛiŋ dzə
a nə?" **22** Bɔ chukuli a, "Kɔniliəs wə wi kɔ fwu i mbaŋ wi
bəni bə jum bədəkɔ i Lum si faaŋ buku. Wi kɔ mi wi chəŋ,

wi lwa Nyɔ, ayaka Bəju bəchi kɔksi wi. Chinda wi baiŋni
widəkɔ nì kɔ wi dzaka i wi a, a wi chîŋsi ntum i wɔ a wɔ
dzâ i ŋgaiŋ dzu, ka wi wəkɔ gia yə wɔ ni dzaka i wi." **23**
Si bɔ chukuli yakadəiŋ, Bita ka dzaka a, bɔ lîə ma bəh
bɔ nô. Si chəkɔ buku wɔɔ, wi nyə bəh bɔ ka tsəki. Bəni
bə bumni bə Jəba bədəkɔ biəli wi. **24** Bɔ nyani lə ka nɔ i
dzəh, chəkɔ buku wɔɔ ka bɔ liə i Kaysalia. Kɔniliɔs bəh
bəni bu bə chwəŋkijuŋ bəh nsɛ́iŋ yi yi shɔm, bəh bəni bà
wi nì laka nì wəkəliki bɔ. **25** Asi Bita nì liəki tsəki yɛiŋ
dzu bɔ Kɔniliɔs baŋsi. Kɔniliɔs gbɔ i wi nshiŋ kɔksi wi. **26**
Ayakalə, Bita dzasi wi i bɛiŋ ka dzaka a, "Dzâ bɛiŋ, mih kɔ
tə mfiŋ a mi wiwɔm ka wɔ." **27** Wi nì dzakaki bəh Kɔniliɔs
bɔ wi liə tsə i dzu, si bɔ liə tsə, wi yɛiŋ num bəni num fiəli
baŋsi i dzu. **28** Wi dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ kiəki lə bindzɔŋ a,
nchi wibuku bûmki kə, a mi wi Ju lâa njikə nabə i tâsi
nsɛiŋ bəh mi wə wi kɔkə mi wi Ju. Ayakalə, Nyɔ chusi i
mih a mih kaŋaki kə i bôɔŋki mi widəkɔ a, wi kɔ mi wi
kilələ nabə a wi baiŋki kə. **29** Ayakadəiŋ, jəbi wə mbɛiŋ
si faaŋ ntum a mih dzâ, mih si ka nəiŋ dəkə i dzə, mih
ka dzə. I liə mih bikəki i mbɛiŋ a, akɔ kɔm nə mbɛiŋ si
bɔɔŋki mih a?" **30** Kɔniliɔs ka chukuli a, "Daiŋ si num
kaŋ yina si mih nì kɔ i mih dzu mih tsa, a nì kɔ ka jəbi
wələ wə i mbiəŋə witali wə nshifəkɔ. I fɛiŋ wə mi widəkɔ
num wi tum bəmbuŋ bə mwaŋyini i gwu wə, dza təkəli
tumbuku alə i mih nshiŋ. **31** Wi dzaka i mih a, 'Kɔniliɔs,
Nyɔ wəkɔ lɔ ntsa wa, ka yɛiŋ kinya kə wɔ nyaki i bəni bə
kifuu wi ka kwaka wɔ. **32** Ayakadəiŋ, fâaŋ bəni i Jəba a bɔ
tsâ bôɔŋ mi widəkɔ wə yɛli wi kɔ Samən, widəkɔ num a
Bita. Wi nì dzə ka nɔki bəh Samən wə wi si kɛiŋsi dzú yi

nyám, kwili wi num kəmsi i kinchwə kimbum kpəŋ.’ **33**
Akisəkə mih ka faaŋ ntum a wə dzâ. Si wə dzə lə, yi ndzəŋ
nalə. I liə buku kə i Nyə nshiŋ i wəkə gia yə Bah si faaŋ
wə a wə dzâ fûku i buku.” **34** Bita ka yisi i dzakaki a, “Mih
yɛiŋ ŋkəŋ ŋkəŋ a, Nyə chusiki kə chi chi. **35** Mi wichi
wə wi lwaki Nyə chu fə gia yə yi kə chəŋ i Nyə nshiŋ,
wəmaka mi kə num Nyə dzəki lə wi, kəŋ wi numki na mi
wi tumi kinaiŋ. **36** Mbɛiŋ kiəki lə ntum wə Nyə nì chiŋsi i
bəni bə Islae, fuku ntum wi ndzəŋni a Jisəs Klistus nì dzə
ka kimbəiŋni nûmki. Jisəs Klistus wələ kə Tikwili wi bəni
bəchi. **37** Mbɛiŋ kiəki lə gia yə yi nì num i tumi ki Judea
wə kichi, yi nì yisi i Galili asi jəbi wə Jən nì fukuki ntum
wi ndzəŋni juli bəni i bəkə nì tsə. **38** Mbɛiŋ kiəki lə tə si
Nyə nì shuku Kiŋ'waka ki Baiŋni i Jisəs wi Nasali wə, chu
nya ŋga i wi, ka num bəh wi. Si Nyə nì num bəh wi, wi
yisi i nyaniki i di bichi wə, fə nəm wi ndzəŋni chu chuku
bəni bà Satan nì chəbsiki bə. **39** Akə buku bà buku nì yɛiŋ
gia yə wi nì fəki i tumi ki Bəju wə kichi bəh yə wi nì fəki i
Jɛlusalɛm. Bə nì baŋŋ wi i kintasi wə wi kpi. **40** Ayakalə,
asi kaŋ yitali nì kpɛiŋ, Nyə dzasi wi i kpi wə, fə bəni yɛiŋ
wi. **41** A nì kəkə bəni bəchi bà bə nì yɛiŋ wi, a nì yɛiŋ a
buku bà wi Nyə nì sabi a buku fûkuki kəm Jisəs. Buku nì
dzi ka mu bəh Jisəs i jəbi wə wi nì dza i kpi wə. **42** Wi
dzaka a, buku bi fûkuki ntum wi Nyə i bəni, chu fûku i
bə a, ŋgaiŋ kə wə Nyə nì babwili a ŋgaiŋ bi sakaki bəni
bəwəm bəh bəkpili. **43** Jisəs wələ kə wi wə bəni bə ntum
bə Nyə bəchi nì dzakaki kəm wi a, na ndə wə wi jiə shəm
yi i wi ma Nyə bi dalinya chu bi, tsə dzəh i yɛli wi wə.” **44**
Asi Bita nì kɛiŋki wi dzaka gia yiwə, Kiŋ'waka ki Baiŋni

nyə shi dzə i mi wichi wə wi nì kɔ fɛiŋ wi wəkəli ndzaka
wiwɔ. **45** Dzaka wəm bəni bə bumni bà Bəju bà bɔ nì biəli
Bita, si bɔ nì yɛiŋ a, Nyɔ nya tə kinya ki kə ki kɔ Kiŋ'waka
ki Baiŋni i bəni bà bɔ kɔkə Bəju. **46** Bəju bəwɔ wəkɔ si bɔ
dzakaki i já yə bɔ kiəki kə, yaksi Nyɔ, Bita ka bikə a, **47** "I
liə si Kiŋ'waka ki Baiŋni dzə i bəni bələ wə asi ki nì dzə i
bukumbɛiŋ wə, akɔ ndə wə wi kɔ i nəiŋ a bə ma juli bɔ i
bəkɔ a?" **48** Si Bita bikə yakadəiŋ, ka dzaka a bə jûli bɔ i
bəkɔ i yɛli wi Jisɔs Klistus wə. I fɛiŋ wə, bɔ ka tsa wi a, wi
nô baaŋ bəh bɔ i kaŋ yidəkɔ wə.

11 Bwa bə faaŋni bə Jisɔs bəh bəni bə bumni bə Judea
bəchi ka wəkɔ a bəni bà bɔ kɔkə Bəju ni dzɔ tə gia yi Nyɔ.
2 Jəbi wə Bita nì fiəni yaka tsə i Jɛlusalɛm, bəni bə bumni
bədəkɔ ka sakaki wi. Bəni bələ kɔ bəni bà bɔ nì bwaŋki a
bə kaŋaki i suuŋ mi wə wi kɔkə wi Ju, ka wi numki mi wi
Nyɔ. **3** Bɔ ka sakaki wi bikə a, "Wɔ si nyani dəiŋ i laa njikə
i bəni bà bɔ kɛiŋki maka bà suuŋ bɔ, chu fiəni dzi mbɛiŋ
bɔ kɔm nə a?" **4** Bita ka kɛiŋsi fuku baiŋsi gia yichi yə yi
si num, ka dzaka i bɔ a, **5** "Mih nì kɔ i kwili wi Jəba wə
mih tsa, fiɛŋ fidəkɔ ka ndəmsi dzə i mih. Mih tsɛiŋ i fiɛŋ
fiwɔ kintəəŋ ka yɛiŋ fiɛŋ fidəkɔ shi dzə i bɛiŋ num aka
fwu wimbuŋ num bə kaŋa i bimbu binaa wə. Ayaka fi shi
dzə ka num i mih nshiŋ. **6** Mih tsɛiŋ ndzɔŋ i yɛiŋ kintəəŋ,
yɛiŋ ŋgɔkɔ yi nyám yichi a chwɔŋkijuŋ chwɔŋkijuŋ wə,
yidəkɔ num yi dzu, yidəkɔ num yi chwa bəh yə yi sɛiŋki
kuku, bəh minyəni mə mɔ fuliki i bɛiŋ. **7** Mih dza wəkɔ ja
yi dzaka i mih a, 'Bita, dzâ bɛiŋ kûm dzî.' **8** Mih ka chukuli
a, 'Bah, mih kɔkə i mɔm, kɔm mih kɛiŋki ki dzi kə fiɛŋ fi
kilələ nabə fiə fi baiŋki kə, fi ka num liə dəkə i dzaka kəŋŋ

wə.’ **9** Ja yiwɔ chu dzaka kpɛiŋsi i mih a, ‘Kiə wɔ ki nyɛ̂ŋsi
kə fiɛŋ fiə Nyɔ kɔ wi fə fi fi baiŋ.’ **10** Gia yiwɔ num yaka i
buku kiŋkani kitali, bə ka fiəni guku yakasi fiɛŋ fiwɔ fichi
i bɛiŋ. **11** A jəbi wiwɔ wə, bəni bədəkɔ bətali dzə buku i
juŋ yə mih nì nəki yɛiŋ, num bɔ nyə i Kaysalia, num bə
fâaŋ bɔ a bɔ dzâ bɔ̂əŋ mih. **12** Kiŋ'waka ki Baiŋni dzaka i
mih a, mih ma nyɛŋsi i tsə bəh bəni bəwɔ. Ayaka bwa
bə nih bəbuku bələ bəsɔ i Jəba, biəli mih, buku bɔ bəchi
chiŋni tsə liə i juŋ yi mi wiwɔ wə. **13** Si buku tsə liə, wi
fuku i buku a, ŋgaiŋ si yɛiŋ chinda wi Nyɔ i ŋgaiŋ dzu, wi
dzaka a ŋgaiŋ fâaŋ mi i Jəba a wi tsə bɔɔŋ mi widəkɔ wə
bə bɔɔŋki a Samən Bita. **14** Mi wiwɔ ni dzə lə bəh ntum
wə ŋgaiŋ bəh bəni bəchi bà bɔ kɔ i ŋgaiŋ dzu ni bɔiŋ. **15**
Asi mih nì yisi ndzaka, Kiŋ'waka ki Baiŋni nyə shi dzə i
bəni bəwɔ bɛiŋ a liŋ asi ki nì dzə i bukumbɛiŋ i kin'yisi
wə. **16** Ayaka si mih yɛiŋ yakadəiŋ, ka kwaka gia yə Bah nì
dzaka a, ‘Jɔn nì juliki bəni i bəkɔ, ayakalə, Nyɔ bi juliki
mbɛiŋ num i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə.’ **17** Si Nyɔ kɔ num wi
nya bəni bəwɔ bə kinya a num kə wi nì nya i bukumbɛiŋ i
jəbi wə bukumbɛiŋ nì jiə shɔm i Bah Jisəs Klistus, mih si
kɔ numki ndə i nəiŋ gia yə a fəki Nyɔ a?” **18** I jəbi wə bəni
bəwɔ nì wəkɔ si Bita dzaka yakadəiŋ, bɔ na chu saka wi.
Ayaka bɔ ka dza yisi ka kəksiki Nyɔ, dzakayi a, “Aka bə
num yakadəiŋ, yaka kɔ a Nyɔ nya tə dzə i bəni bà bɔ kəkə
Bəju, a bɔ kwûni shóm yibɔ i ni kwati nəni kə ki bi tsə kaa
kə.” **19** Bəni bə bumni bà bɔ nì gaali si ŋgəkə nì yisi i jəbi
wə bə nì wɔɔ Stifɛn, bɔ nì waŋ tsə i di di wə tsə buku i
Fənishia, bədəkɔ tsə num i Sayblus, bədəkɔ i Antiək. Si bɔ
tsə yaka, ka fukuki ntum wi Nyɔ num a i Bəju shəŋ. **20**

Ayakalə, bəni bə bumni bədəkɔ bɔ nì buku dzə i Sayblus
bəh i Sɛlin, tsə i Antiək ka fukuki tə ntum wi ndzɔŋni
wiwɔ kɔm Bah Jisɔs i bəni bà bɔ kəkə Bəju. **21** I ŋga bi Bah
Nyɔ wə, bɔ fə bəni bəduli jiə shɔm i Bah Jisɔs wə, ka kwuni
fiəni chu i wi. **22** Ntum kɔm gia yələ ka liə i ntuni ki mbaŋ
wi bəni bə bumni bə i Jɛlusalɛm. Bɔ ka faaŋ Banabas i
fɛiŋ Antiək. **23** Jəbi wə wi nì tsə buku fɛiŋ, ka yɛiŋ si Nyɔ
chusi kiŋkɔŋ, gia yiwɔ ndzɔŋ i wi, wi ka təfiki bɔ a bɔ
bîəli Bah bəh shɔ́m yibɔ yichi. **24** Banabas wələ nì kɔ mi
wi ndzɔŋni, num wi jikə bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni chu kaŋa
kimbum nalə. Ayakadəiŋ, wi fə bəni bəduli fɛiŋ jiə shɔ́m
yibɔ i Bah. **25** Banabas ka dza tsə i Tasus i nəŋ Sɔɔl. **26** Wi
nəŋ yɛiŋ wi, ka dzɔ wi, bɔ wi fiəni chu i Antiək. Bɔ wi
num fɛiŋ i jia yichili wə bəh kijuŋni ki bəni bə bumni, lani
bəni bəduli. A nì kɔ i fɛiŋ Antiək bə nì yisi i bɔɔŋki mbaŋ
wi bəni bə bumni a, bəni bə Klistus. **27** A jəbi wiwɔ wə,
bəni bədəkɔ bà bɔ si fuku i bəni gia yə Nyɔ dzaka i bɔ, nyə
i Jɛlusalɛm shi tsə i Antiək. **28** Kiŋ'waka ki Baiŋni fə mi
wə yɛli wi nì kɔ Agabus wi ka dza num bɛiŋ, laka a dzɔŋ
yiləkəli bi kwa lə kitumi kiwɔ kichi. Dzɔŋ yiwɔ nì dzə dzɔ
di num i jəbi wə Klawdius nì kɔ ŋkuŋ wi Lum. **29** Mbaŋ wi
bəni bə bumni i Antiək wəkɔ yakadəiŋ, kɛiŋsi a mi wichi
tsû kpɔ si wi kaŋaki, ma bɔ ni gâmti bwa bə nih bəbɔ, bà
bɔ kɔ i Judea bəh wi. **30** Bɔ ka tsu, ka faaŋ Banabas bəh
Sɔɔl, a bɔ tsâ nyâ i bətii kijuŋni ki bəni bə bumni fɛiŋ wə.

12 A nì kɔ i jəbi wiwɔ wə, Ŋkuŋ Hɛlɔd nì yisi i nyaki
ŋgəkə i kijuŋni ki bəni bə bumni bədəkɔ. **2** Wi dzaka
bə gba wɔɔ Jɛm waiŋnih Jɔn bəh nywɔ. **3** Wi yɛiŋ a yi
ndzɔŋki lə i Bəju, wi bá tsə a bəh yi i ninshiŋ dzaka bə

kwa tə Bita. Bɔ nì kwa wi a num i kaŋ yi Dzini bi Blɛd wə
bə ka jiə dəkə dzɔɔŋ yɛiŋ. **4** Si bɔ kwa wi, ka fah i juŋ yi
nsəŋ mə, jiə mbaŋ wi bəni bə jum bənaa, a bɔ châniki
wi bəni bənaa bənaa. Hɛlɔd nì jiə Bita yaka a Dzini bi
Ntsədaŋ kaa, ka wi bwîli jîə wi i bəni nshiŋ ma bɔ sâka wi.
5 Bita ka numki a i juŋ yi nsəŋ mə. Ayakalə, kijuŋni ki bəni
bə bumni ka tsaki Nyɔ kɔm wi nalə. **6** A bá num nchɔkɔ
ka chɔkɔ buku wɔɔ a Hɛlɔd bwili Bita ma bɔ saka wi, Bita
nì nɔki i fintəŋ fi bəni bə jum wə bəfa num bɔ kaŋa wi
bəh bənsəŋ bəfa, ka chəniki. Bəni bə jum bədɔkɔ num i
dzaka kifiəŋə wə chəəŋni juŋ yi nsəŋ yiwɔ. **7** Yi num a
chinda wi Bah nì dza tumbuku alə, baiŋni baiŋ i juŋ yi
nsəŋ yiwɔ mə. Chinda wiwɔ kɔmyi Bita i kimbəkəli wə, wi
yɔmi. Chinda wiwɔ dzaka i wi a, "Dzâ yaka bɛiŋ wakli." Si
wi dzaka yakadəiŋ, bənsəŋ bà ka shwali i tsɛiŋ yi Bita wə
gbɔyi i kuku. **8** Wi chu dzaka i wi a, "Lôh mbuŋ i gwu ya
wə, ma wɔ ləkə dzú ya yigvu." Bita ka fə ayaka. Chinda
wiwɔ chu dzaka a, "Kîi mbuŋ wa ma wɔ bîəli mih." **9** Bita
kii, ka biəli wi i biŋ. Asi wi tsəki wi na kiə gia yələ chinda
wiwɔ fəki akɔ ŋkɔŋ. Wi nì kwakaki a akɔ fiɛŋ ka ndəmsi si
fi dzə i wi. **10** Bɔ wi nyani tsə daŋsi di bi ninshiŋ, i di biə
bəni bə jum bà nì chəniki, chu tsə bi kɔmsini, ka dzə i
dzaka ki mbaiŋ kə ki bukuki tsəki i kwili wə, num bɔ nì
kɛiŋsi bəh chwaka. Ayaka dzaka ki mbaiŋ kiwɔ wɛli a ki,
bɔ buku. Si bɔ buku yaka, ka nyaniki shiki tsəki a dzəh
dzəh, chinda wi Bah Nyɔ wiwɔ ka nyə laka i wi nshiŋ. **11**
Bita baaŋ, mfi bi fiəni dzə wi dzaka a, "I liə mih kiə lɔ a,
akɔ ŋkɔŋ a asi faaŋ Bah chinda wi a wi dzâ bwîli mih i kaŋ
yi Hɛlɔd wə, ka mih bɔiŋ i ŋgəkə wə Bəju ni wɔkɔliki a bɔ

ni nyaki i mih." **12** Si wi kiə yakadəiŋ, ka dza tsə i Meli dzu
nih Jɔn Mak, bəni num fɛiŋ bə juŋni bəduli tsa wə. **13** Wi
tsə buku fɛiŋ, kɔmyi dzaka ki mbaiŋ, waiŋ kpaŋni widɔkɔ
yɛli wi num Lɔda, wə wi nì nɔmki i yɛiŋ dzu dzə i wɛli. **14**
Ayaka wi ka wɔkɔ num ja yi Bita, kinsaŋli dzɔ wi, wi na
wɛli dzaka ki mbaiŋ kiwɔ, wi fiəni yɔkɔ liə tsə lɔ i dzu,
fuku i bəni a, "Bita kɔ dzaka ki mbaiŋ wə." **15** Bɔ chukuli i
wi a, "Wɔ dzaki lə." Ayaka wi baaŋ a bəh ndzaka a akɔ
Bita. Bɔ ka dza dzaka a "A kɔlə numki chinda wi wi Nyɔ."
16 Si bɔ nì dzakaki yakadəiŋ, Bita baaŋ a kɔmyiki. Bɔ ka
wɛli, yɛiŋ ŋkɔŋ a num wi, dzaka wɔm bɔ. **17** Wi fəkəni bəh
kaŋ a bɔ baŋ dzaka, ka fuku i bɔ si Bah si bwili wi i juŋ yi
nsəŋ mə, chu dzaka a bɔ fûku i Jɛm bəh i bəni bə bumni
bəchi. Si wi dzaka yakadəiŋ, ka dza tsə i di bidɔkɔ wə. **18**
Chɔkɔ wɔɔ, mfi bi bəni bə jum ka shakyi shakyini a, a
num nə bəh Bita. **19** Hɛlɔd bwili bəni a bɔ nyâni nâŋ wi.
Bɔ nəŋ, nəŋ məŋ. Wi ka bɔɔŋ bəni bə jum bà bɔ nì chəniki
Bita bikə gia i bɔ, ka dza dzaka a bə dzô bɔ bə tsâ lâksi.
I jum wə fɛiŋ, Hɛlɔd nyə i kimbu ki tumi ki Judea wə,
shi tsə ka numki i kwili wi Kaysalia wə. **20** A num i jəbi
wiwɔ wə ŋkuŋ Hɛlɔd nì bɔksiki shɔm bəh bəni bə Taya
bəh bə Sidɔn. Bəni bəwɔ ka juŋni gwu i tsə kwuŋ kaŋ a
kimbəiŋni nûmki, kɔm tumi kibɔ nì kwatiki biɛiŋ bidzini
num i tumi kiwɔ wə. Ayaka bɔ tsə, yisi kwa nsɛiŋ bəh
Blastus wə wi nì kɔ tantɔ. **21** Chɔkɔ ka dzə kpɛiŋ, ŋkuŋ
Hɛlɔd tum bəmbuŋ bə kwili i gwu wə, shinum i kiŋgbɔkɔ
wə, ka tsəsi ja i bəni bəwɔ. **22** Bɔ nyə ka wiliki, kɔksi wi
dzakayi a, "Wələ ndzaka kɔ wi nyɔ, a kɔkə i numki wi mi
wiwɔm." **23** Akisəkə, chinda wi Bah ka faaŋ jwɛiŋ i ŋkuŋ

Hɛlɔd wə, kɔm wi nì ka daŋsi dəkə kiŋkɔksi kiwɔ i Nyɔ.
Ayaka ŋgɛni ka dzi wi, wi kpi. **24** Ayakalə, gia yi Nyɔ ka
liəki i shɔ́m yi bəni wə, waŋ tsə a ninshiŋ ninshiŋ. **25**
Banabas bəh Sɔɔl ka kaasi gia yə bə nì faaŋ bɔ i Jɛlusalɛm,
ka fiəni tsə i Antiɔk. Si bɔ nì fiəniki tsəki bɔ dzɔ Jɔn Mak.

13 Bəni bədɔkɔ nì kɔ i kijuŋni ki bəni bə bumni wə i
Antiɔk, a num bà bɔ nì fukuki gia yə bɔ nì wɔkɔki Nyɔ
dzaka, chu lani bəni. Bəni bəwɔ nì kɔ Banabas bəh Semeɔn
wə bə nì bɔɔŋki a Wi Jisi, bəh Lushus wi Sɛlin bəh Sɔɔl
bəh Manɛɛn wə bə nì kuku yaka bəh Hɛlɔd mi wi nsaka
2 Si bɔ nì bamki dzaka tsa Bah, Kiŋ'waka ki Baiŋni dza
dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ bâbwili jîə Banabas bəh Sɔɔl chi chi,
i nɔmki nɔm wə mih bɔɔŋ bɔ a bɔ nɔmki." **3** Bɔ wɔkɔ
yakadəiŋ baaŋ a bamki dzaka tsa, si yəmaka tsə bɔ ka jiə
kaŋ i bɔ fuŋ ka chiŋsi bɔ, bɔ ka tsəki. **4** Banabas bəh Sɔɔl
ka dza ka tsəki asi Kiŋ'waka ki Baiŋni nì faaŋ bɔ. Bɔ nyə
shi tsə i tumi ki Sɛlusia wə, liə i ŋgwuki wimbum mə i
bɔkɔ, ka daŋki tsəki i tumi ki Sayblus wə. **5** Asi bɔ nì daŋ
buku i kwili wi Salamis wə, bɔ ka nyaniki fukuki gia yi
Nyɔ i júŋ yi tsani yi Bəju wə. Num Jɔn Mak nì nyaniki bəh
bɔ wi gamti bɔ. **6** Bɔ nì nyani tɔli i tumi bi bɔkɔ bichi
kintəəŋ, daŋsi tsə buku na i kwili wi Bafɔs wə. Si bɔ tsə bɔ
tumbuku i mi wi Ju widɔkɔ wə fɛiŋ, a num mi wi mfim
yɛli wi num Bal Jisɔs, wi nì shiki nyiki ntəkə a ŋgaiŋ kɔ
mi wə wi fukuki gia yə ŋgaiŋ si wɔkɔ si Nyɔ dzakaki. **7** Wi
nì shiki a bɔ Sɛgus Bɔɔlus wə wi nì sakaki tumi kiwɔ. Mi
wi nsaka wiwɔ nì kɔ mi wi kaŋa mfi nalə. Wi dza bɔɔŋ
Banabas bəh Sɔɔl kɔm wi nì nəŋki i wɔkɔ gia yi Nyɔ. **8** Bɔ
dzə, ayakalə Ɛlimas mi wi mfim asi yɛli wiwɔ kɔ i já yi

Glik wə ka jwəki a bɔ ma fɑ̂ a mi wi nsaka wiwɔ jîə shɔm i
Jisɔs. **9** Kiŋ'waka ki Baiŋni jikə i Sɔɔl, wə yɛli wi widəkɔ
nì kɔ a Bɔɔl, wi bwaŋ dzə́kəh i mi wi mfim wiwɔ wə, **10**
dzaka i wi a, "Wɔ kɔ waiŋ Satan, wɔ kɔ mi wə wi baiŋŋki
gia yichi yə yi kɔ yindzɔŋni. Mfwəkyi bəh ntəkə kɔ bi jikə
i wɔ shɔm. Yaka wɔ məŋ i baaŋ maka wɔ kwuni ŋkɔŋ wi
Bah a bi fiəni ntəkə a? **11** Wɑ̂kəli, tsɛiŋ yi Bah ni gbɔ lə i
gwu ya wə ma wɔ fəkə, yi bi dzɔ jəbi ka wɔ fiəni yɛiŋ na
wɔŋ." Akisəkə i jəbi wiwɔ, fiɛŋ fidəkɔ shi aka bikwu, baŋ
dzə́kəh yi Ɛlimas. Wi dza ka məmyiki di, nəŋ mi wə wi ni
chiŋsi wi. **12** Mi wi nsaka wə yɛiŋ yakadəiŋ, ka jiə shɔm i
Jisɔs, si wi nì kaŋaki ŋkaiŋyi i gia yə bɔ nì laniki kɔm Bah
Jisɔs. **13** Bɔɔl bəh mbaŋ wi liə i ŋgwuki wimbum wə i
Bafɔs, daŋ kinchwɔ kimbum buku i kwili wi Bɛlga wə i
tumi ki Bamfilia wə. Si bɔ buku fɛiŋ, Jɔn Mak bee bɔ ka
fiəni chu i Jɛlusalɛm. **14** Bɔ nyə fɛiŋ, ka tsəki i kwili wi
Antiək wi Bisidia. Ayaka a bi num chɔkɔ bimbam wə, bɔ
tsə liə ka num i juŋ yi tsani wə. **15** Bəni dza fa kaasi i
Kiŋwakti ki Bənchi bə Muses bəh ki bəni bə ntum bə Nyɔ,
bətii kwili bə juŋ yi tsani yiwɔ ka faaŋ ntum i bə Bɔɔl a,
"Bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ kabə kaŋaki gia yidəkɔ i təfi
bəni bəh yi, mbɛiŋ dzâka." **16** Bɔɔl ka dza bɛiŋ, ka fəkəliki
i bəni bəh kaŋ dzaka a, "Bəni bə Islae bəh bəni bà bɔ kɔkə
Bəju bà bɔ kɔksiki tə Nyɔ, mbɛiŋ wɑ̂kəli. **17** Nyɔ wi bəni bə
Islae nì sabibwili bətii tii bəbuku, fə chwəŋkijuŋ kibɔ num
kimbum i jəbi wə bɔ nì kɔ bəni bə dzəni i tumi ki Ijib wə.
Wi ka bi bwili bɔ fɛiŋ bəh ŋga bi, **18** wi kaŋa shɔm bəh bɔ,
bá tɔkniki bəh bɔ i chwa i jía wə mbaŋnyani. **19** Wi ka fə
bɔ tumdzi kitumi nanitaŋ i nshwaiŋ yi Kanan wə, ka nya

nshwaiŋ yiwə a yi numki yibɔ. **20** Gia yələ yichi nì dzɔ jía
ka gi yina bəh mbaŋshi. Si wi nya nshwaiŋ yiwə i bɔ, ka
jiə bəni bà bɔ ni sakaki bɔ. Bɔ ka sakaki i tsə buku i jəbi
wə mi wi wi ntum Samwɛl nì sakaki. **21** I jəbi wiwə wə bɔ
dza ka tsaki a bɔ kwâti num ŋkuŋ, Nyɔ ka nya Sɔɔl waiŋ
Kish i bɔ, i chwəŋkijuŋ ki Bɛnjamen wə. Ayaka wi saka
ntəŋ wiwə i jía mbaŋnyani. **22** Nyɔ bi shishi Sɔɔl, ka təm
Dɛbit ka ŋkuŋ wibɔ. Nyɔ nì kɔ wi dzaka kəm Dɛbit wələ a,
'Mih yɛiŋ a Dɛbit waiŋ Jɛse kɔ shəm yiŋ. Wi ni fəki lə gia
yichi yə mih nəŋki.' **23** A nì kɔ i chwəŋkijuŋ ki Ŋkuŋ Dɛbit
kələ wə Nyɔ nì bwili Kimbwili, nya i bəni bə Islae asi wi nì
kaka. Kimbwili wələ num Jisɔs. **24** Ka Jisɔs wələ yisi nəm
wi, Jɔn nì kɔ wi si fuku lɔ i bəni bə Islae bəchi a bɔ kwûni
shóm yibɔ ma ŋgaiŋ juli bɔ i bəkɔ. **25** Jəbi wə Jɔn nì kɔ a
kaasi nəm wi, ka dza bikə i bəni a, 'Mbɛiŋ kwakaki a mih
kɔ ndə? Mih kəkə mi wə mbɛiŋ wəkəliki. Mi wiwə dzəki lə
i jum wə, mih lansi kpɛiŋniki kə i ŋgwuŋ shi i shwa dzu yi
yigvu.'" **26** Bɔɔl tsə a ninshiŋ, ka dzakaki a, "Bwa bə nih
bəŋ bà akɔ chwəŋkijuŋ ki Ablaham bəh bəni bəchi bà bɔ
kəkə Bəju bɔ kəksi tə Nyɔ, Nyɔ nì faaŋ ntum wələ bəni
num i bəiŋ yɛiŋ num i bukumbɛiŋ. **27** Ayakalə, bəni bə
Jɛlusalɛm bəh bəni bà bɔ nì sakaki tumi, nəki dzɔ kə Jisɔs
ka Kimbwili. Ayaka bɔ nəki kiə kə kifwu ki gia kə bəni bə
ntum bə Nyɔ nì nyaka kəm wi. A num yə bɔ nì shiki faaki
i chəkɔ bimbam bichi. Jəbi wə bɔ nì dzaka a bə wôɔ wi
yaka, yi ka fə a yi dzə kpɛiŋ asi bəni bə ntum bə Nyɔ bə nì
dzakaki. **28** Na si bɔ nì ka yɛiŋ ŋgbɔ widəkɔ wə bɔ nì wɔɔ
wi yɛiŋ, bɔ tsə a ninshiŋ ka dzakaki i Baylɛ a bə wôɔ wi.
29 Jəbi wə bɔ nì fə gia yichi si Kiŋwakti ki Nyɔ nì dzakaki

kɔm Jisɔs, bɔ shishi wi i kintasi wə ka tsə nɔsi wi i jum yi
taa mə. **30** Ayakalə, Nyɔ fiəni dzasi wi i kpi mə. **31** Wi
chusi gwu yi i kaŋ yiduli wə i bəni bà bɔ nì nyə i Galili tsə
i Jɛlusalɛm. Akɔ bɔ bà bɔ fukuki kɔm wi i liə i bəni bə
Islae. **32** Ayakadəiŋ, buku kɔ tə fa i liə i fukuki ntum wi
ndzɔŋni wiwɔ i mbɛiŋ. Ntum wiwɔ kɔ, a gia yə Nyɔ nì
kaka i bətii tii bə bəni bə Islae bəh yi, **33** kɔ yi wi fə yi dzə
kpɛiŋ i liə i jɔbi wibukumbɛiŋ wə, bukumbɛiŋ bà bə kɔ
bwa bəbɔ. Yələ kpɛiŋni asi Nyɔ nì dzasi Jisɔs i kpi wə. Bə
nì kɔ bə nyaka lɔ kɔm gia yələ i Kiŋwakti ki N'yaksi wə i
bimbu bifa wə Nyɔ dzakaki a, 'Wɔ kɔ Waiŋ wuŋ, mih num
Ba wa daiŋ.' **34** Kɔm ndzasi wə Nyɔ nì dzasi Jisɔs i kpi wə
a wi ma fɔɔ, Nyɔ nì kɔ wi dzaka i dzəh yələ wə a, 'Mih bi
nya lə mbɛiŋ bəh kimbɔiŋsi kə akɔ kəŋŋ, kə mih nì kaka i
Dɛbit, ka dzi ŋkaiŋ.' **35** Yi kɔ bə chu nyaka i di bidɔkɔ wə i
Kiŋwakti ki N'yaksi wə Dɛbit dzakaki a, 'Wɔ bi bee kə
Waiŋ wa wi nɔm wi Baiŋni, a wi fɔɔ i jum kintəəŋ.' **36** Yə
kɔm Dɛbit kɔ a wi nì nɔm nnɔm wi wə Nyɔ nì nya i wi i
jɔbi wi wə, ka kpi bə ləə kɔmsi wi i ba wi kpəŋ, wi fɔɔ.
37 Ayakalə, mi wələ wə Nyɔ nì dzasi i kpi wə nì ka fɔɔ
dəkə i jum mə. **38** Ayakadəiŋ, bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ kiəki
bindzɔŋ a, ntum wələ bə fukuki a Nyɔ dalinyaki lə chu bi
bəni, wi dalinyaki kɔm Jisɔs wələ. **39** Mi wə wi jiə shɔm yi
i Jisɔs wə, wi kɔ wi bɔiŋ lɔ i chu bi bichi wə, a num gia yə
bənchi bə Muses kɔkə i fə. **40** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tɔkniki a
gia yə bə nyaka i kiŋwakti ki bəni bə ntum bə Nyɔ mə ma
bi kwa mbɛiŋ. Bɔ dzakaki i yɛiŋ wə a, **41** 'Mbɛiŋ wôkɔ
mbɛiŋ bà mbɛiŋ shwiŋyiki Nyɔ. Dzaka bi wɔm lə mbɛiŋ,
ma mbɛiŋ kpiyi. Mih ni fə lə gia i jɔbi wimbɛiŋ wə, num

yə na kɔŋ mi widəkɔ fuku yi i mbɛiŋ mbɛiŋ bi ma bum.'"
42 Si Bəəl bəh Banabas nì bukuki i juŋ yi tsani wə, bəni
bəwɔ ka tsa a bɔ bi fîəni dzâ i bimbam bi dzəni biəyaka
wə i dzâ chû fûku gia yələ. **43** Asi bəni nì bukuki i juŋ
yi tsani wə, bəni bəduli bà bɔ nì kɔ Bəju bəh bəni bà bɔ
nì fiəni num fiənini i num bəni bə kimbum ki Bəju wə,
ka biəli Bəəl bəh Banabas. Bɔ ka dzakaki lani bəni bəwɔ
a bɔ bâaŋ a nûmki i ŋgamti wi Nyɔ wə. **44** A dzə num i
bimbam biə bi biəliki bimbam biwɔ, bəni juŋni a nì baaŋ
alə twɛsi ka kwili wiwɔ wichi buku dzə i wəkɔ gia yi Nyɔ.
45 Bəju yɛiŋ si mbaŋ wi bəni juŋniki yaka, kindəŋ ka finiki
bɔ, bɔ ka waliki gia yə Bəəl dzakaki, tɔyi wi. **46** Bəəl bəh
Banabas ka dzakaki lwa kə, dzaka a, "Yi kɔ chəŋ a buku
kaŋaki i yîsi fûku gia yi Nyɔ num i mbɛiŋ Bəju. Si mbɛiŋ
chasiki yi, dzɔ gwu yimbɛiŋ a mbɛiŋ kpɛiŋniki kə i kwati
nəni kə ki bi tsə kaa kə, buku ni fiəni lə gwu yibuku i tsə
fukuki num i bəni bà bɔ kəkə Bəju. **(aiōnios g166)** **47** Yi kɔ asi
Nyɔ nì dzaka i buku, a ŋgaiŋ nì dzaka a, 'Mih jiə wɔ a wɔ
nûmki ka baiŋni i bəni bà bɔ kəkə Bəju, wɔ fə ka bəni
bə bimbu bi mbi bichi bi bɔiŋ.'" **48** Bəni bà bɔ kəkə Bəju
wəkɔ yakadəiŋ, ka wəkəki ndzəŋni, kəksi gia yi Bah. Bəni
bəduli bum gia yiwɔ, a num bà Nyɔ nì kɔ wi babwili lɔ a
bɔ bi kwati lə nəni kə ki bi tsə kaa kə. **(aiōnios g166)** **49** Gia
yi Bah ka nyani tumi kiwɔ kichi. **50** Ayakalə, Bəju ka dza
nyini bətii kwili bəh bəkaŋa bəmbum, bəkaŋa bələ, kɔ bà
bɔ nì shiki dzəki i juŋ yi tsani wə, bɔ ka baiŋŋki Bəəl bəh
Banabas, kəŋŋ bɔ a bɔ bûku fɛiŋ. **51** Jəbi wə bɔ nì nyəki,
bɔ chumni kwəŋɔ i gvu yibɔ wə ka kinchəsi ki gia yə bɔ
məm, ka tsə i kwili wi Ikɔnium wə. **52** Mbaŋ wi bəni bə

bumni, baaŋ fibɔ ka wɔkɔki ndzɔŋni nalə, Kiŋ'waka ki
Baiŋni num ki jikə i bɔ wə.
14 Asi Bɔɔl bəh Banabas tsə i Ikɔnium, bɔ fə asi bɔ nì fə i
Antiɔk, i liə i juŋ yi tsani yi Bəju wə fɛiŋ, i fuku ntum wi
ndzɔŋni fɛiŋ. Bɔ lansi fuku, Bəju bəh bəni bà bɔ nì kɔkə
Bəju bum bəduli. **2** Ayakalə, Bəju bà bɔ ni nəiŋ i bum dza
nyini bəni bədɔkɔ bà bɔ nì kɔkə Bəju, fiəni shɔ́m yibɔ a bɔ
bôksiki shɔ́m bəh bəni bə bumni. **3** Bɔɔl bəh Banabas nì
nɔ dzɔ fɛiŋ i jɔbi wi dəəŋ wə, ka fukuki ntum wi ndzɔni
kɔm Bah lwa kə. Bah nya bɔ bəh ŋga i fəki bənchəsi bà bɔ
chusiki ŋga bi Nyɔ bəh gia yi dzaka ki wɔmni yi chusi a,
gia yə bɔ fukuki kɔm Bah, asi wi chusi shɔm yi yindzɔŋni
i bəni kɔ ŋkɔŋ. **4** Bəni bə kwili wiwɔ nì gaa gwu. Bədɔkɔ
tsə i kimbu ki Bəju bà bɔ nì ka bum, bədɔkɔ tsə i kimbu ki
bwa bə ntum bə Jisɔs. **5** Bəju bà bəh bəni bà bɔ nì kɔkə
Bəju bəh kifwu ki tumi juŋni, jiə kimfasi i chəbsiki bwa bə
ntum bə Jisɔs, i tumyi bɔ bəh kitəh a bɔ kpiyi. **6** Bɔ kiə
kimfasi kibɔ, ka gɛiŋ tsə i tumi ki Likɔnia wə, ka nyaniki i
di bi Lista bəh bi Dɛlbi wə bəh i bidi biə bi kɔmsiki fɛiŋ, **7**
i fukuki nnyaki ntum wi ndzɔŋni fɛiŋ. **8** Mi widɔkɔ nì kɔlə
i Lista, num wi nì shi kɔ a kuku wi kɔbi i dza nyani, kɔm
bə nì bwɔ wi num kiŋkəni, num wi nì ka num nyani na
chɔkɔ bidɔkɔ. **9** A dzə num jɔbi widɔkɔ wə wi num ka
wɔkɔliki gia yə Bɔɔl nì laniki. Bɔɔl ka bwaŋ dzə́kəh i wi
wə, yɛiŋ a mi wiwɔ kaŋaki lə kimbum a Nyɔ kɔlə i chuku
ŋgaiŋ, **10** ka dzaka i wi bəh ŋga a, “Dzâ nûm bɛiŋ.” Wi ka
jiŋ num i bɛiŋ, yisi i nyaniki. **11** Si mbaŋ wi bəni yɛiŋ
gia yə Bɔɔl fə, yisi i tɔŋki wili, dzaka i já yi Likɔnia wə a,
“Bənyɔ fiəni i bəni ka shi dzə i bukumbɛiŋ wə.” **12** Bɔ ka

bɔɔŋki Banabas a Siyus, bɔɔŋ Bɔɔl a Ɛmis kɔm wi nì shi kɔ
a mi wə wi nì kɔmsiki dzakaki. **13** A nì kɔ num juŋ yi fəni
yi gia yi nyɔ yələ bɔ bɔɔŋki a Siyus num kɔmsi i kwili
wiwɔ wə. Tii mfə gia wə fɛiŋ ka dzɔ bəna' bənyuku ka
dzəki bəh yi i dzaka ki mbaiŋ wə a bɔ bəh bəni fâ gia yɛiŋ
i Banabas bəh Bɔɔl. **14** Jɔbi wə Bwa bə faaŋni bə Jisɔs bələ
nì kiə gia yə bəni bəwɔ nì nəŋki i fə, bɔ taŋyi bəmbuŋ
i gwu yibɔ wə, yɔkɔ liə i bəni bəwɔ kintəəŋ, ka wamki
kaŋyiki a, **15** "Bəni bələ, mbɛiŋ fəki num nə lə a? Buku kɔ
a bəni liŋ ka mbɛiŋ, buku dzə fa i fukuki ntum wi ndzɔŋni
wə wi nyəki dzəki i Nyɔ wə, a mbɛiŋ bêe bənyɔ bə kilɔlɔ
bələ, i bîəli num Nyɔ wiwɔm. Nyɔ wələ kɔ wə wi nì maa
bɔɔli bəh nshwaiŋ bəh kinchwɔ kimbum bəh biɛiŋ bichi
biə bi kɔ i kidi kələ wə. **16** A nì kɔ i kikpu wə, wi nì beeki
lə bəni i kitumi kichi wə, bɔ fə asi bɔ kɔŋki. **17** Ayakalə, wi
ka fəki a gia yə yi ndzɔŋki i bəni, i chusi a ŋgaiŋ kɔ lə. Wi
ka nyaki bɔ bəh dzaŋ, bɔ kwati dzɛiŋ i jɔbi wi ndzɔŋni wə,
bɔ dzi wɔkɔ ndzɔŋni." **18** Na si Banabas bəh Bɔɔl dzakaki
gia yiwɔ i bɔ yakadəiŋ, yi nì ləkə i bɔ i bee mfə gia i bɔ. **19**
Bəju bədəkɔ ka dza dzə fɛiŋ, num bɔ nyə i Antiɔk bəh
Ikɔnium, nyini bəni bəduli bɔ ka tumyiki Bɔɔl bəh kitəh.
Si bɔ tumyi yakadəiŋ, ka guku buku bəh wi i kwili kintəəŋ
kwaka a wi kpi lɔ. **20** Ayakalə, mbaŋ wi bəni bə bumni dzə
juŋni i wi bɛiŋ, wi fiəni dza i bɛiŋ, ka fiəni dzə i kwili
wiwɔ mə. Si chɔkɔ buku wɔɔ, wi bəh Banabas dza fɛiŋ ka
tsəki i kwili ki Dɛlbi wə. **21** Si Bɔɔl bəh Banabas liə i Dɛlbi,
ka fukuki ntum wi ndzɔŋni kɔm Jisɔs, ka kwati bəni bə
bumni fɛiŋ bəduli. Bɔ nyə fɛiŋ ka chu fiəniki i jum wə, ka
tsəki daŋsiki i kwili ki Lista bəh ki Ikɔnium bəh Antiɔk wi

Bisidia. 22 Bɔ ka tsəki daŋsiki yakadəiŋ, shili shɔ́m yi bəni
bə bumni, təfi bɔ a, bɔ bâaŋ nûmki a bindzɔŋ i kimbum
kibɔ wə, kiə a bəh bɔ kaŋaki lə i yɛiŋ bəŋgəkə bəduli ka
bɔ bi tsɛiŋki i liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə. 23 Bɔ ka chu bayiki
bətii kijuŋni ki bəni bə bumni, ka jiəki i bijuŋni bi bəni bə
bumni bichi wə. Jəbi wə bɔ ni jiəki bɔ, bɔ ka bamki dzaka
tsa, nya bɔ i kaŋ yi Bah Jisɔs wə bɔ nì bum i wi. 24 Bɔɔl
bəh Banabas ka bi tsə təli i tumi ki Bisidia wə, ka daŋ tsə i
Bamfilia, 25 i fuku gia yi Nyɔ i kwili wi Bɛlga wə, ka shi
tsə i kwili wi Atalia wə. 26 Si bɔ shi fɛiŋ, liə i ŋgwuki mə,
ka fiəni dzə i Antiək. Antiək fa kɔ di biə bə nì nya bɔ i kaŋ
yi Nyɔ wə, wi nya bɔ bəh ŋgamti wi na ka bɔ nyaniki
fəki nɔm wələ wə bɔ kɔ bɔ kaasi. 27 Si bɔ dzə buku fɛiŋ i
Antiək, juŋni kijuŋni ki bəni bə bumni, fuku gia yichi i bɔ
si Nyɔ nì nɔmki yakaki bəh bɔ, bəh si wi nì wɛli shɔ́m
yi bəni bà bɔ kɔkə Bəju, bɔ jiə shɔm i Jisɔs. 28 Bɔɔl bəh
Banabas nɔ bəh mbaŋ wi bəni bə bumni bəwɔ i jəbi wi
dəəŋ wə.

15 Bəni bədɔkɔ nì nyə i Judea, shi dzə i Antiək, ka laniki
bəni bə bumni a, Nyɔ kɔkə i bwili mi maka bə suuŋ wi
asi bənchi bə Muses chusiki. 2 Bɔɔl bəh Banabas nəiŋma
nlani wiwɔ, bɔ bəh bəni bəwɔ shi i gukuniki kɔm gia
yiwɔ ŋgukuni wiwɔ kəbi wi twɛsi. Ayakadəiŋ, yi ka gaka,
kijuŋni ki bəni bə bumni i Antiək bɔ babwili Bɔɔl bəh
Banabas bəh bəni bə bumni bədɔkɔ, faaŋ bɔ i yâka tsâ i
Jɛlusalɛm a bɔ yâka tsâ yêiŋ bwa bə ntum bə Jisɔs bəh
bətii kijuŋni ki bəni bə bumni fɛiŋ, ma bɔ jiə gia yələ i bɔ
nshiŋ. 3 Ayakadəiŋ, kijuŋni ki bəni bə bumni i Antiək
ka faaŋ bɔ, bɔ ka tsəki təliki i bimbu bi Fɔnishia bəh bi

Samalia wə fuku i bəni bə bumni bə fɛiŋ a bəni bà bɔ kɔkə
Bəju kwuni lɔ. Bəni bəchi ka wəkɔ yakadəiŋ, gia yiwɔ
ndzɔŋ i bɔ nalə. **4** Bɔ bi ka yaka dzə i Jɛlusalɛm, kijuŋni ki
bəni bə bumni bəh bwa bə ntum bə Jisɔs bəh bətii kijuŋni
ki fɛiŋ dzɔ bɔ. Bɔ ka fuku gia yichi i bɔ si Nyɔ nɔm i kaŋ
yibɔ wə. **5** Ayakalə, bəni bə bumni bədɔkɔ bà bɔ nì kɔ tə
i mbaŋ wi Bəfalasi wə, dza yaka i bɛiŋ ka dzaka a, "Bɔ
kaŋaki i sûuŋ bəni bà bɔ kɔkə Bəju, ka dzaka a bɔ kaŋaki i
jîəki bənchi bə Muses." **6** Si bɔ dzaka yakadəiŋ, bwa bə
ntum bə Jisɔs bəh bətii kijuŋni chu num i tsɛiŋ ləkə i
kintəəŋ ki gia yiwɔ wə. **7** Bɔ sisi yi i tsə buku i jɔbi wi
dəəŋ wə, Bita ka dza num bɛiŋ dzaka a, "Bwa bə nih bəŋ,
mbɛiŋ kiə a, a nì kɔ i kikpu wə Nyɔ nì babwili mih i mbɛiŋ
kintəəŋ a, akɔ i dzaka kəŋŋ wə bəni bà bɔ kɔkə Bəju bi
wəkɔki ntum wi wi ndzɔŋni, ma bɔ bumki yi. **8** Nyɔ wə wi
kiəki shɔ́m yi bəni bəchi, wi nì chusi a ŋgaiŋ dzɔ bəni
bà bɔ kɔkə Bəju, nya bɔ bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni a liŋ asi
wi nì nya i bukumbɛiŋ. **9** Wi nì ka chusi dəkə chi chi i
bukumbɛiŋ bəh bɔ. Wi nì kɔ wi fə shɔ́m yibɔ ka baiŋki
kɔm bɔ nì kɔ bɔ jiə shɔm i Jisɔs. **10** Si yi kɔ yaka, mbɛiŋ
nyani dəiŋ i nəŋniki shɔm yi Nyɔ, mbɛiŋ dzɔki bəntiə jiə i
mbaŋ wi bəni bə bumni wə, num bəntiə bələ nì gaka lɔ
bukumbɛiŋ bəh bətii tii bəbukumbɛiŋ a? **11** Yi kɔkə chəŋ.
Bukumbɛiŋ kɔ bə bum a Nyɔ bwiliki bukumbɛiŋ, num a fə
shɔm yindzɔŋni yə Bah Jisɔs chusi i bukumbɛiŋ. Yi kɔ a
liŋ tə si wi bwiliki bəni bà bɔ kɔkə Bəju." **12** Si Bita dzaka
kaasi, bəni bəchi kpichumi mɔŋ, ka wəkɔliki si Banabas
bəh Bɔɔl təkəki gia asi bɔ nì nyaniki tsəki i bəni bà bɔ
kɔkə Bəju, num Nyɔ nya bɔ bəh ŋga a bɔ fâki bənchəsi bà

bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ bəh gia yi dzaka ki wɔmni yɛiŋ. **13**
Bɔ dzaka kaasi, Jɛm ka dzaka a, “Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ
wɔ̂kɔli wɔ̂kɔ gia yə mih ki dzakaki. **14** Samən nì fuku lɔ i
bukumbɛiŋ si Nyɔ nì yisi chusiki tə tɔkni wi i bəni bà bɔ
kɔkə Bəju, ka sabibwili bəni bu bədɔkɔ i bɔ kintəəŋ a, akɔ
mbu. **15** Gia yə bəni bə ntum bə Nyɔ nì nyaka yi nyaniki a
fiɛŋ fimu bəh yə Nyɔ nì fə. Bɔ nì nyaka a, **16** ‘Jɔbi dzəki lə
wə mih bi fiəni dzə, i kɛiŋsi juŋ yi Dɛbit yə yi kɔ yi gbɔ
lɔ. Mih ni fiəni maa lə chaka kiwɔ, ki fiəni num bɛiŋ. **17**
Ayakadəiŋ, biŋka bi bəni bi nəŋki lə Bah, bəni bələ bɔchi
kɔ bà bɔ kɔkə Bəju bà mih babwili a, akɔ bəni mbəŋ. **18**
Yələ gia kɔ a dzaka Nyɔ, wi nì fə bəni kiə lɔ yi a kɛiŋ na i
kikpu wə.’ **(aiōn g165)** **19** Mih ka yɛiŋ yiŋ a bukumbɛiŋ ma
nyaki ŋgəkə i bəni bà bɔ kɔkə Bəju, bà bɔ kɔ num bɔ jiə
shɔm i Nyɔ wə. **20** Bukumbɛiŋ nyâka a num kiŋwakti i bɔ,
i dzaka a, bɔ ma dzîki biɛiŋ biə bəni fə gia yɛiŋ i bənyɔ,
kɔm akɔ biɛiŋ bi kinyɛŋ. A bɔ bwîli kaŋa yibɔ i nɔni ki
tɔkɔlini wə. Kiə bɔ ma dziki nyam yə yi kɔ maka bə kum a
mwa buku. Kiə bɔ ma dzîki mwa mi nyam. **21** Bə nyaka
yaka, kɔm bɔ nì kɔ num bɔ nì lani lɔ bənchi bə Muses bələ
i jɔbi wi dəəŋ wə i di bichi wə bəni wɔkɔ, a num yi yə
bə faaki daiŋ i júŋ yi tsani wə i kaŋ yi mbam yichi.” **22**
Ayakadəiŋ, bwa bə ntum bə Jisɔs bəh bətii kijuŋni bəh
kijuŋni ki bəni bə bumni kichi bum gia yiwɔ, ka yɛiŋ a yi
ndzɔŋki lə a bɔ bâ bəni bədɔkɔ i bɔ kintəəŋ i fâaŋ bɔ bəh
Banabas bəh Bɔɔl i tsâ i Antiɔk. Bɔ ka babwili Judas wə
yɛli wi widɔkɔ kɔ a Basabas, chu babwili tə Silas. Bəni
bəfa bələ nì kɔ kifwu i kintəəŋ ki bəni bə bumni wə. **23** Bɔ
nyaka kiŋwakti kibɔ ka faaŋ ki i bɔ num a: “Buku bwa

bə nih bəmbɛiŋ bà bɔ kɔ bwa bə ntum bə Jisɔs bəh bətii
kijuŋni bəniki i mbɛiŋ bəni bə bumni bəchi bà bɔ kɔkə
Bəju, bəh bà bɔ kɔ i kwili wi Antiɔk wə bəh bà bɔ kɔ i
kimbu ki Silia wə bəh bà bɔ kɔ i kimbu ki Silishia wə. **24**
Buku wəkɔ a bəni bədəkɔ buku i buku kintəəŋ dzə ka
nyaki ŋgəkə, shakyi mfi bimbɛiŋ bəh nlani widəkɔ na
məŋni si buku faaŋ bɔ. **25** Buku ka shinum bəchi bum a
bə bâ bəni bədəkɔ bə fâaŋ i mbɛiŋ, a bɔ bəh Banabas bəh
Bɔɔl dzə, bɔ num nsɛiŋ yibuku yi shɔm. **26** Bəni bələ kɔ
num bɔ musi lɔ kpi kɔm nɔm wi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs
Klistus. **27** Buku ka faaŋ Judas bəh Silas a bɔ dzə bɔŋ fuku
tə bəh dzaka kibɔ gia yə yi kɔ i kiŋwakti kələ wə. **28** Buku
bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni num ka yɛiŋ a yi ndzɔŋki kə i
jikəli mbɛiŋ bəh ntiə widəkɔ wə wi tsəki bənchi bələkəli
bələ bɔ kɔ a: **29** Kiə mbɛiŋ ma dzîki biɛiŋ bidzini biə bə kɔ
num bə fə bimfə gia yɛiŋ i bənyɔ. Kiə mbɛiŋ ma dzîki mwa
mi nyam. Kiə mbɛiŋ ma dzîki nyam yə yi kɔ maka bə kum
yi a mwa buku. Kiə mbɛiŋ ma lâkəki kaŋ i nəni ki təkəlini
wə. Mbɛiŋ ka yəkɔ gɛiŋ gia yələ, mbɛiŋ fəki num gia yi
chəŋ. Bə bɛsi." **30** Bɔ nyaka yaka ka faaŋ bəni bà fɛiŋ a bɔ
shî tsâ i Antiɔk. Bɔ tsə juŋni bəni bə bumni fɛiŋ bəchi,
ka nya kiŋwakti kiwɔ i bɔ. **31** Bɔ fa kiŋwakti kiwɔ, ntum
wiwɔ dəsi shóm yibɔ, bɔ jikə bəh kinsaŋli nalə. **32** Judas
bəh Silas bà bɔ nì kɔ bəni bà bɔ fukuki gia yə bɔ wəkɔki
si Nyɔ dzakaki, nya bətəfi bəduli i bəni bə bumni, fə bɔ
ka kaŋaki ŋga i shóm yibɔ wə. **33** Bɔ nì nɔ dzɔ fɛiŋ i jəbi
widəkɔ wə. Bəni bə bumni bə fiəni chiŋsi bɔ, bɔ ka tsəki
bəh kimbəiŋsi i bəni bà bɔ nì faaŋ bɔ. **35** Bɔɔl bəh Banabas
baaŋ fɛiŋ i Antiɔk, bɔ bəh bəni bədəkɔ ka laniki fuku gia

yi Bah. **36** Asi kaŋ nì tsə twɛsi, Bəəl dzaka i Banabas a,
“Bukumbɛiŋ fîəni tsâ i jum wə bə nyani nnya i bitumi biə
buku wɔ nì fukuki gia yi Bah i bi wə, ma bə yɛ̂iŋ a bəni bə
bumni bə fɛiŋ fəki dəiŋ a.” **37** Banabas ka nəŋki i dzɔ Jɔn
Mak a bəh bɔ nyaniki. **38** Bəəl nəki kɔŋ kə a bɔ dzɔ wi,
kɔm wi nì nyə bee bɔ i Bamfilia na kɔŋ i kaasi nyani wə
bəh bɔ nì kaŋaki. **39** Bəəl bəh Banabas baaŋ a gukuliki gia
yiwɔ nalə, ka gaali. Banabas dzɔ Mak, bɔ wi liə i ŋgwuki
wimbum mə, ka tsə i Sayblus. **40** Bəəl baa mfih num Silas.
Ka bɔ nyə, num bəni bə bumni nya bɔ i kaŋ yi ŋgamti wi
Bah wə. **41** Bɔ tsə dzəh i bimbu bi Silia wə bəh bi Silishia
wə, ka nyaniki shili shóm yi bijuŋni bi bəni bə bumni.

16 Bəəl nyani tsə buku i kwili wi Dɛlbi wə, ka dza tsə i ki
Lista wə. Mi wi mbaŋ wi Jisɔs widəkɔ num fɛiŋ i Lista yɛli
wi num Timəti, nih wi num mi wi Ju, a num tə mi wi
bumni, ayakalə ba wi nì kɔ mi wi Glik. **2** Timəti wələ nì kɔ
mi i bəni bə bumni bə Lista bəh bə Ikɔnium, bɔ bəchi
kəksi wi. **3** Bəəl ka nəŋki i dzɔ wi a bɔ wi nyâniki, ka
suuŋ wi. Wi nì suuŋ wi yakadəiŋ, kɔm Bəju bəchi bà bɔ
nì nəki i kimbu kiwɔ wə nì kiəki lə a tii Timəti nì kɔ mi
wi Glik. **4** Bɔ ka nyaniki tsəki i bitumi wə, si bɔ nì tsəki
dzaka i bəni bə bumni kɔm bənchi bà bwa bə ntum bə
Jisɔs, bəh kifwu ki kijuŋni ki Jɛlusalɛm nì shinum bum a
bɔ jîə. **5** Ayakadəiŋ, kijuŋni ki bəni bə bumni bəwɔ ka
ləkəki tsəki a ninshiŋ ninshiŋ i mbum wibɔ wə. Bəni
kpɛiŋsi i bɔ wə chəkɔ bichi. **6** Bəəl bəh mbaŋ wi nyə
a bɔ tsâ fûku gia yi Nyɔ i tumi ki Ɛsia wə, Kiŋ'waka ki
Baiŋni nəiŋ. Bɔ ka nyani tsə num i kimbu ki Fligia bəh ki
Galɛshia wə. **7** Bɔ ka tsə buku kɔmsi i tumi ki Misia wə ka

nəŋki i liə tsə i kimbu ki Bitinia wə, Kiŋ'waka ki Jisəs chu
nəiŋ. **8** Ayakadəiŋ, bɔ ka tsə i tumi ki Misia wə, daŋsi tsə i
kwili wi Təwas wə. **9** A dzə num nchəkɔ, fiɛŋ ka ndəmsi
dza dzə i Bəəl wə. Wi yɛiŋ i fiɛŋ fiwɔ mə a mi widəkɔ i
Masedənia tsaki wi a, "Mntee, dâŋ dzâ i fa Masedənia wɔ
gâmti buku." **10** Si fiɛŋ fiwɔ dzə i Bəəl yakadəiŋ, buku
bɔ ka yɛiŋ a Nyɔ chusi i buku a buku tsâ fûku ntum wi
ndzəŋni i tumi ki Masedənia wə. Akisəkə, buku ka kɛiŋsi i
tsə fɛiŋ. **11** Buku nyə i Təwas, daŋ bəkɔ chəŋ i ŋgwuki
wimbum mə, tumbuku i Samətɛs. Chəkɔ buku wəə buku
tsə i ninshiŋ ka buku i Niabəlis. **12** Buku nyə fɛiŋ nyani
tsə i Filibi, num i kwili wi kimbu ki ninshiŋ ki Masedənia.
Kwili wiwɔ nì kɔ wi gɔmna wi Lum. Ayaka buku nɔ fɛiŋ i
kaŋ yidəkɔ wə. **13** A dzə num i chəkɔ bimbam wə, buku
dza i kwili wiwɔ wə, ka tsə i bəkɔ yidəkɔ kpəŋ i di biə
buku nì kwakaki a Bəju kɔlə i kaŋaki di bi tsani fɛiŋ. Si
buku tsə yakadəiŋ, bəkaŋa bədəkɔ num bɔ juŋni dzə fɛiŋ,
buku ka shinum ka dzakaki i bɔ. **14** Kpaŋa widəkɔ nì kɔ
yɛiŋ wə wi wəkəli buku yɛli wi num Lidia, wi nì shi kɔ
a kəksiki Nyɔ. Wi nì buku i kwili wi Tayatila wə, wi nì
shi kɔ a taŋniki bəmbuŋ bɔ num ka bɔ bəkəki bəkəni, bɔ
ləkə i kpɔ wə. Bah wɛli shəm yi, wi bum gia yə Bəəl nì
dzakaki. **15** Bə bi dzə juli wi i bəkɔ bəh bəni bu bə dzu,
wi ka tsa buku dzaka a, "Mntee, mbɛiŋ ka yɛiŋ a mih jiə
shəm yiŋ yichi i Bah wə, mbɛiŋ dzâ nô i mih dzu." Wi
baaŋ a tsaki a tsani, buku bum ka tsə. **16** A dzə num chəkɔ
bidəkɔ buku bá tsə i di bi tsani wə, baŋsi bəh waiŋ kpaŋni
widəkɔ num mfa. Wi nì kaŋaki kiŋ'waka kidəkɔ i wi mə,
a num kə ki si fə a mi numki mi wi n'yɛiŋ. Bəni bà bɔ

nì kaŋaki waiŋ kpaŋni wiwɔ nì kɔki lə kpɔ i gwu yi wə
na bindzɔŋ kɔm wi nì shiki fukuki a gia yə yi kɔ i num.
17 Waiŋ kpaŋni wiwɔ ka yɛiŋ buku Bɔɔl, ka biəli buku,
wili dzaka a, “Bəni bələ kɔ bəni bə nɔm bə Nyɔ wə wi kɔ
Fwu wi biɛiŋ Bichi wə, bɔ chusiki dzəh yə yi kɔ i mbɛiŋ i
nyaniki yɛiŋ ka mbɛiŋ bi bəiŋ yɛiŋ.” **18** Wi fə yakadəiŋ lə
i buku i kaŋa yiduli wə, Bɔɔl bɔksi tɔɔ, wi fiəni gwu yi
kaŋyi kiŋ'waka kiwɔ dzaka a, “Mih fukuki i wɔ i yɛli wi
Jisɔs Klistus wə, bûku i waiŋ wələ wə.” Ayaka ki ka buku i
gwu yi mə akisəkə. **19** Bəni bà bɔ nì kaŋaki mfa wiwɔ yɛiŋ
a dzəh yibɔ yi kpɔ kaa, bɔ ka kwa Bɔɔl bəh Silas guku tsə
bəh bɔ i di bi shi wə i bətii di nshiŋ. **20** Si bɔ nì tsə bəh bɔ,
jiə i bəgɔmna bə Lum nshiŋ bà bɔ nì sakaki bənsaka ka
dzaka a, “Bəni bələ kɔ Bəju, bɔ nya ŋgəkə i kwili wibuku
wə. **21** Bɔ laniki bəni bəh nɔni kə bənchi bəbukumbɛiŋ
bumki kə. Buku kɔ bəni bə Lum, buku kɔbi i biəliki nɔni
kiwɔ.” **22** Mbaŋ wi bəni bà bɔ nì kɔ fɛiŋ bɔ ka tɔbi bɔ, kwu
i Bɔɔl bəh Silas wə. Bəgɔmna bà bɔ nì sakaki bənsaka ka
shakyi bəmbuŋ i Bɔɔl bəh Silas wə, dzaka a bə twêiŋ bɔ.
23 Bɔ twɛiŋ bɔ nalə, dzɔ bɔ tsə fah i juŋ yi nsəŋ wə, dzaka
i mi wə wi tɔkniki bəh juŋ yi nsəŋ a wi kêiŋsiki tsêiŋki
bɔ bindzɔŋ. **24** Si wi wɔkɔ yaka, ka dzɔ bɔ tsə fah na i
kimbu kintəəŋ ki juŋ yi nsəŋ wə, fah kaka bibɔ i kikɔm
mə. **25** A num ka nchɔkɔ kintəəŋ, Bɔɔl bəh Silas tsa wə
yəəŋ kɔksi Nyɔ, bəni bə nsəŋ wɔkɔli, **26** akisəkə nshwaiŋ
dza ka nəŋni bəh ŋga, juŋ yi nsəŋ nəŋni tsə buku i chaka
wə. Akisəkə, dzaka bifiəŋə bichi wɛli gwu, bənsəŋ shwali i
bəni bə nsəŋ wə bəchi. **27** Mi wə wi ni tɔkniki bəh juŋ yi
nsəŋ yiwɔ dza yaka, ka yɛiŋ dzaka bifiəŋə num bi wɛli,

wi ka kwakaki a bəni bə nsəŋ kɔ num bɔ gɛiŋ lɔ. Wi ka
babwili nywɔ i kimbaka wə ka nəŋki i wɔɔ gwu yi yɛiŋ. **28**
Bɔɔl wam bəh ŋga dzaka a, “Ma wôɔ gwu ya. Buku bəchi
kɔ fa.” **29** Mi wə wi nì tɔkniki bəh juŋ yi nsəŋ yiwɔ bɔɔŋ a
bə dzâ ŋgaiŋ bəh naka ki baiŋsini, wi yɔkɔ liə i dzu, tsə
tum binyu i Bɔɔl bəh Silas nshiŋ nyumi bəh lwa. **30** Wi
dza dzɔ bɔ, buku bəh bɔ i biŋ, bikə i bɔ a, “Bəba, mih kɔ i
fə dəiŋ ka mih bɔiŋ a?” **31** Bɔ chukuli i wi a, “Jîə shɔm
ya i Bah Jisɔs, ma wɔ bəh bəni ba i wɔ dzu bi bɔiŋ.” **32**
Ayaka bɔ ka fuku ntum wə kɔm Bah i wi bəh i bəni bəchi
i wi dzu. **33** Wi dzɔ bɔ fɛiŋ nchɔkɔ ka wɔkɔ biəkə yibɔ.
Akisəkə, bɔ ka juli wi bəh bəni bəchi bà i wi dzu i bɔkɔ. **34**
Wi ka dzɔ bɔ, bəh bɔ yaka tsə i wi dzu, wi nya bɔ bəh
biɛiŋ bidzini bɔ dzi. Bɔ bəh bəni bəchi bə i wi dzu ka laŋki
a bɔ jiə shɔm yibɔ i Nyɔ wə. **35** Chɔkɔ buku wɔ, bəgɔmna
bə Lum bà bɔ nì sakaki bənsaka faaŋ bəni bə jum, a bɔ tsâ
dzâka i mi wə wi tɔkniki bəh juŋ yi nsəŋ a, wi bwîli bəni
bà ma bɔ tsâki. **36** Mi wə wi nì tɔkniki bəh juŋ yi nsəŋ
yiwɔ ka tsə yɛiŋ Bɔɔl dzaka i wi a, “Bəgɔmna faaŋ ntum a
mih dzâ bwîli mbɛiŋ, a mbɛiŋ tsâki i kimbɔiŋni wə.” **37**
Ayakalə, Bɔɔl dzaka i bəni bə jum bəwɔ a, “Bɔ ni twɛiŋ
buku i bəni kintəəŋ maka bɔ yisi saka nsaka wibuku dəkə,
na yaka buku num tə bəni bə Lum, chu fah buku i juŋ yi
nsəŋ mə, ka dzakaki i liə a, bə bwîli buku i jum wə jum wə
dəiŋ na? Yi kɔkə num yaka. Akɔ a Gɔmna wiwɔ i bwili
buku.” **38** Bəni bə jum bəwɔ fiəni tsə fuku i bəgɔmna gia
yə Bɔɔl dzaka. Si bɔ wɔkɔ a Bɔɔl bəh Silas kɔ tə bəni bə
Lum, ka lwaki. **39** Bɔ dzə ka kwuŋ kaŋ i bɔ, bwili bɔ i juŋ
yi nsəŋ mə, chiŋsi bɔ, tsa a bɔ bûku i kwili wiwɔ mə. **40**

Bəəl bəh Silas buku i juŋ yi nsəŋ mə, tsə i juŋ yi Lidia wə
ka kwati bəni bə bumni fɛiŋ, bɔ təfi bɔ ka nyə fɛiŋ.
17 Bəəl bəh Silas ka tsəki, tsə daŋsi i kikwili ki Amfibəlis
bəh Abələnia wə, daŋsi tsə buku i Tɛsalənika. Juŋ yi tsani
yi Bəju num fɛiŋ. **2** Bəəl ka tsə liə i juŋ yi tsani yiwɔ mə
asi wi si fə jəbi wichi, ka yisi i dzakaki i bəni fɛiŋ kɔm gia
yi Nyɔ i shi yitali wə i kaŋ yi mbam wə, wi chusi gia yichi
i Kiŋwakti ki Nyɔ wə. **3** Ayaka wi ka chusiki fɛiŋ, təyi a
Kimbwili wə Nyɔ nì kaka nì kaŋaki i yɛ̂iŋ ŋgəkə, i fǐəni
dza i kpi wə. Jisɔs wələ ŋgaiŋ fukuki kɔm wi kɔ Kimbwili
wiwɔ. **4** Ayaka bəni bədɔkɔ wɔkɔ yaka, bum ka chiŋni
Bəəl bəh Silas. Ayaka Bəglik bədɔkɔ bà bɔ nì kɔksiki Nyɔ
bəh bəkaŋa bəmbum bədɔkɔ bum tə bəduli. **5** Ayakalə,
kindəŋ ka finiki Bəju bədɔkɔ kɔm Bəəl bəh Silas, bɔ juŋni
bəni bədɔkɔ bà bɔ nì nyaniki nnyaki kilələ bəh bɔ chiŋni i
mbaŋ wə, yisi bəndzaka i kwili kintəəŋ. Bɔ ka nyə tsə
bwiŋ juŋ yi Jasɔn a bɔ nəŋki Bəəl bəh Silas i bwili nya i
bəni i biŋ. **6** Ayaka bɔ ka nəŋ məŋ, ka guku Jasɔn bəh bəni
bə bumni bədɔkɔ tsə bəh bɔ i bətii kwili nshiŋ, ka wiliki
dzakayi a, "Bəni bələ kɔ bà bɔ nyaniki beensiki mbi jiəli,
bɔ dzə buku lɔ fa, **7** Ayaka Jasɔn dzɔ bɔ jiə i wi dzu. Bɔ
bəchi bwiŋki bənchi bə ŋkuŋ wi Lum, ka dzaka a ŋkuŋ
widɔkɔ kɔlə yɛli wi num a Jisɔs." **8** Ayaka bətii kwili bəh
bəni wɔkɔ yaka, bɔ dza ka wɛsiki. **9** Bɔ ka kaŋyi Jasɔn bəh
bəni bə bumni, bɔ gɔm kpɔ, a yi bi ka chu num, bɔ bi ma
chu fiəni nya kpɔ wiwɔ i bɔ. Bɔ ka bee a bɔ nyâ. **10** Si fuu
nì jum dzə, bəni bə bumni dzɔ Bəəl bəh Silas chiŋsi bɔ ka
tsəki i kwili wi Bɛlia wə. Si bɔ liə fɛiŋ, tsə i juŋ yi tsani
yi Bəju mə. **11** Bəju bə fɛiŋ nì kɔ bəni bɔ kiə gia tsə bə

Tɛsalənika, kəm bɔ nì dzɔ nlani wiwɔ bəh kiŋkəŋ, bɔ nəŋ i
Kiŋwakti ki Nyɔ wə kaŋ yichi i yɛiŋ a gia yə Bəəl laniki bɔ
yɛiŋ akɔ a ŋkəŋ a. **12** Bɔ bəduli ka bum gia yi Nyɔ. Bəkaŋa
bəmbum bəduli bà bɔ nì kɔ Bəglik, bəh bənyuku bəduli bà
bɔ nì kɔ tə Bəglik bum tə. **13** Ayakalə, Bəju bə Tɛsalənika
bi wəkɔ a Bəəl tsə lɔ ka fukuki gia yi Nyɔ i Bɛlia, bɔ ka bɔŋ
tsə tə fɛiŋ, nyini mbaŋ wi bəni bɔ yisi bəŋgəkə. **14** Bəni
bə bumni ka dzaka a Bəəl nyə akisəkə wi tsə i kinchwɔ
kimbum kpəŋ. Ayakalə, Silas bəh Timəti baaŋ a Bɛlia. **15**
Bəni bà bɔ nì tsə i chiŋsi Bəəl, tsə buku i Atɛn ka bee wi
fɛiŋ. Jəbi wə bɔ nì fiəniki dzəki Bəəl faaŋ bɔ bəh ntum, a
bɔ tsâ lâka i Silas bəh Timəti a bɔ môms wâkli i dzâ bûku
i ŋgaiŋ wə. **16** Bəəl ka wəkəliki Silas bəh Timəti i Atɛn.
Jəbi wə wi nì nyaniki fɛiŋ, wi yɛiŋ num kwili wiwɔ jikə
bəh miməsə, yi nəŋni shəm yi nalə. **17** Ayakadəiŋ, wi ka
tsə i juŋ yi tsani yi Bəju wə dzaka bəh bɔ, tasi bəh bəni bà
bɔ nì kəkə Bəju bɔ tsa tə Nyɔ fɛiŋ. Wi chu dzaka tə chəkɔ
bichi i di bi shi wə bəh bəni bà bɔ nì shiki dzəki fɛiŋ. **18**
Bəni bə lanini bədəkɔ bà bə nì bəəŋki bɔ a Ɛbikəlia bəh
bà bə nì bəəŋki bɔ a Sitəyik nì nyə dzə tə ka gukuliki bɔ
bəh Bəəl. Si Bəəl nì fukuki kəm Jisəs bəh ndza wi kpi,
bədəkɔ ka bikəki a, "Kiyuŋ kələ kəmki dzaka a nə a?"
Bədəkɔ dzaka fibɔ a, "Yi kɔ ka wi fukuki kəm bənyɔ bə
bəni bədəkɔ." **19** Ayakadəiŋ, bɔ ka dzɔ Bəəl bəh bɔ tsə i
kijuŋni kə bɔ nì bəəŋki i já yibɔ wə a Aleəbagus bɔ dzaka i
wi a, "Buku nəŋki i chu wəkɔ kəm nlani wimfiaŋ wələ wɔ
dzəki bəh wi lə. **20** Wɔ dzakaki gia yidəkɔ maka buku num
wəkɔ yi. Ayakadəiŋ, buku nəŋki i kiə fwu wi gia yiwɔ." **21**
(Bəni bə Atɛn bəh bəni bədzəni bà fɛiŋ nì shi kɔ fibɔ a

wəkəliki gia yimfiaŋ chu dzaka kɔm yi). **22** Bəəl ka dza
num bɛiŋ i kintəəŋ ki Aleəbagus nshiŋ, dzaka a, "Bəni bə
Atɛn, mih yɛiŋ a i dzə́h yichi wə a mbɛiŋ kɔksiki bənyɔ
nalə. **23** Mih dzakaki lə, kɔm mih ni nyaniki nnyaki i kwili
wimbɛiŋ kintəəŋ, mih tsɛiŋ bidi biə mbɛiŋ tsaki bənyɔ
yɛiŋ, mih yɛiŋ bitəŋ bi fəni gia bidəkɔ num bə nyaka i
yɛiŋ wə a, 'I nyɔ wə bə kiəki kə.' Nyɔ wiwɔ wə mbɛiŋ tsaki
i wi, wə bə kiəki kə, akɔ wi wə mih ki fukuki i mbɛiŋ i liə.
24 Nyɔ wələ kɔ wə wi nì maa mbi wələ bəh biɛiŋ bichi biə
bi kɔ yɛiŋ wə. Akɔ wi ŋkuŋ wi bəəli bəh nshwaiŋ, wi nɔ
kə i juŋ yi fəni yi gia wə yə a maa bəni. **25** Wi dzaki kə
fiɛŋ fidəkɔ fiə wi tsɛiŋki a mi nɔm i wi, kɔm akɔ wi wə wi
nyaki bəni bəchi kiŋ'waka ka bɔ numki bəwɔm bəh biɛiŋ
bichi biə bɔ nəŋki. **26** Wi nì kɔ wi fə chwɔŋkijuŋ ki bəni
bəchi buku i mi wimu ka bɔ bi nɔ i nshwaiŋ yələ yichi wə.
Ka wi fə yakadəiŋ num wi nì kɛiŋsi lɔ jəbi wə bɔ bi numki
fɛiŋ bəh kiŋgɔksi ki di biə bɔ bi nɔki yɛiŋ wə. **27** Wi nì fə
yakadəiŋ, ka bəni bi nəŋki nnyaki wi, a jəbi widəkɔ bɔ bi
yɛiŋ lə i wi wə. Ayakalə, Nyɔ kɔkə i dzəh yi dəəŋ i mi
widəkɔ wə i bukumbɛiŋ kintəəŋ. **28** Gia yələ kɔ a liŋ asi
mi widəkɔ nì dzaka lɔ a, 'Akɔ wi, wi fəki ka bukumbɛiŋ
nɔki, nyani, chu num asi bukumbɛiŋ kɔ.' Mi wimbɛiŋ wi
kichum widəkɔ nì dzaka tə a, 'Buku tɔksi kɔ bwa bu.' **29**
Asi bukumbɛiŋ kɔ bwa bə Nyɔ, yakadəiŋ bukumbɛiŋ ma
kwakaki a Nyɔ bwɔsiki fiɛŋ fiə a kɛiŋsi mi bəh mfi bi,
biəŋə bəh chwaka ki kpɔ, nabə a bə kɛiŋsi bəh təh. **30** A nì
kɔ i jəbi wiwɔ bəni kɛiŋ i jisi wə, fə biɛiŋ bichu biələ, Nyɔ
beeka. Ayakalə, i liə wi dzaka i mi wichi a bɔ kwûni shə́m
yibɔ. **31** Bɔ kwûni kɔm wi jiə chəkɔ biə wi bi saka mbi

wichi yɛiŋ biəli i dzəh yi chəŋ wə. Wi babwili lɔ mi wə
wi ni sakaki. Yələ kɔ num wi chusi lɔ i mi wichi a, akɔ
ŋkɔŋ asi wi nì dzasi mi wiwɔ i kpi wə." **32** Si Bəəl dzaka
yakadəiŋ, bɔ wəkɔ kɔm ndza wi kpi, bəni bədəkɔ dza ka
suŋuki wi. Bədəkɔ dzaka fibɔ a, "Buku nəŋki lə i chu wəkɔ
kɔm gia yələ wɔ dzakaki lə." **33** Ayakadəiŋ, Bəəl ka buku
bee bɔ. **34** Ayakalə, bəni bədəkɔ bum gia yə wi nì dzakaki,
ka chiŋni wi. Mi widəkɔ i bɔ wə nì kɔ Diənisius wə wi nì
kɔ mi wi kijuŋni wi Aleəbagus, widəkɔ nì kɔ miŋkpaŋa
yɛli wi num Damalis bəh bəni bədəkɔ tə.

18 I yəmaka jum, Bəəl nyə i Atɛn tsə i kwili wi Kəlɛn.
2 Si wi tsə fɛiŋ, bɔ mi wi Ju widəkɔ baŋsi yɛli wi num
Akpwila, num bə nì bwɔ wi i Bəntus. Akpwila nì kukti dzə
i Itali bəh kpə wi Blisilia, kɔm Klawdius ŋkuŋ wi Lum nì
kɔ wi tsəsi ja a, Bəju bəchi buku i Lum. Bəəl ka laa njikə i
bɔ, **3** ka tsə yɛiŋ bɔ kɛiŋsi dzú yə bə baŋki bitaŋ yɛiŋ, a
num tə a nɔm wə wi Bəəl nì nɔmki. Kɔm yaka, wi ka nəki
fɛiŋ, bəh bɔ nɔm. **4** Aka numki i kaŋ yi mbam wə yichi, wi
ka tsəki i juŋ yi tsani wə, dzaka i Bəju bəh i Bəglik mɔmsi
i fə a bɔ bûm gia yə wi laniki. **5** I jəbi wə Silas bəh Timəti
nì buku i Masedənia dzə, Bəəl ka dzɔ jəbi wi wichi ka
fukuki num gia yi Nyɔ, chusi i Bəju a, Kimbwili wə Nyɔ nì
kaka kɔ Jisəs. **6** Ayakalə, Bəju bəwɔ ka nyə ka waliki gia
yə wi nì dzakaki, tɔyi wi. Wi ka nəŋni bəmbuŋ i gwu yi
wə dzaka i bɔ a, "Kpi yimbɛiŋ kɔ i mbɛiŋ kaŋ. Kaŋ yiŋ
kəkə yɛiŋ. Ayaka i yisi i liə, mih tsəki num i bəni bà bɔ
kəkə Bəju." **7** Wi ka bee bɔ, buku tsə ka nəki num bəh mi
widəkɔ a num kə mi wi Ju, mi wiwɔ nì kɔ mi wi kəksi Nyɔ,
yɛli wi num Titius Justus, kwili wi num kɔmsi i juŋ yi

tsani wə. **8** Klisbus wə wi kɔ fwu i juŋ yi tsani wə bəh bəni
bəchi bà i wi dzu jiə shóm yibɔ i Bah. Bəni bə Kɔlɛn bəduli
ka wəkəki si Bɔɔl fukuki kɔm Jisɔs, bum, bə ka juliki bɔ i
bəkɔ. **9** A dzə num chəkɔ bidəkɔ nchəkɔ, Bah dzaka i Bɔɔl
i fiɛŋ wə aka ndəmsi a, "Ma lwâki, wɔ fûku tsə a bəh gia
yiŋ. Kiə wɔ ki bêe kə yi, **10** kɔm mih kɔlə bəh wɔ, ayaka
mi widəkɔ kɔkə i fə na gia yidəkɔ bəh wɔ fɛiŋ. Bəni bəŋ
kɔlə i kikwili kɔlə wə bəduli." **11** Ayakadəiŋ, Bɔɔl ka fə jia
yichili fɛiŋ bəh kiŋka, lani bəni bəh gia yi Nyɔ. **12** I jəbi
wə Bɔɔl nì kɔ fɛiŋ, Galiɔ dzə num mi wi nsaka i kimbu ki
Akɛya wə, Bəju ka juŋni gwu yibɔ kwa wi tsə bəh wi i juŋ
yi nsaka wə, **13** dzaka i Galiɔ a, "Mi wələ məmsiki i fiəniki
fwu ki bəni a bɔ kɔksiki Nyɔ i dzə́h yidəkɔ wə chi chi a
num kə si bənchi nəŋki." **14** Asi Bɔɔl nì dza a ŋgaiŋ dzaka,
Galiɔ dza bəh ndzaka, dzaka i Bəju bəwɔ a, "Bəju mbɛiŋ
wɔ̂kɔli, asi kɔ a gia yələ numki gia yichu yidəkɔ mi wələ
fə, nabə a wi gbɔ i nchi widəkɔ wə, ma mih kaŋa shɔm
i wəkɔli gia yə mbɛiŋ dzakaki. **15** Ayakalə, si akɔ gia yi
gukulini kɔm já bəh kiyɛli bəh bənchi bəmbɛiŋ, mbɛiŋ
kêiŋsi yi a mbɛiŋ mbɛiŋ. Kɔm mih ni saka kə yəmaka gia."
16 Si wi dzaka yaka, ka kɔŋŋ bɔ, bɔ buku i juŋ yi nsaka
mə. **17** Bɔ bəchi ka dza liəni i Sɔstɛnes tikwili wi juŋ yi
tsani wə, ka twɛiŋ wi i juŋ yi nsaka nshiŋ. Galiɔ nəki kaŋa
kə jəbi i yəmaka gia wə. **18** I yəmaka jum, Bɔɔl chu nɔ i
Kɔlɛn bəh bəni bə bumni i kaŋ yiduli wə, ka bi dza bee bɔ,
bɔ bəh Blisilia bəh Akpwila ka liə i ŋgwuki wimbum mə i
tsəki i Silia. Si bɔ dza i Sɛŋklia di biə bɔ nì liə i ŋgwuki
wimbum mə, Bɔɔl kəə fwu wi kɔm kiŋkaka kə wi nì fə i
Nyɔ. **19** Bɔ tsə buku i Ɛfɛsus, Bɔɔl bee Blisilia bəh Akpwila

fɛiŋ, tsə mfih num i juŋ yi tsani yi Bəju wə, dzaka bɔ Bəju
bà fɛiŋ. **20** Bɔ tsa a wi chû nô bəh bɔ i kaŋ yiduli wə, wi
nəiŋma. **21** Ayakalə, i jəbi wə wi nì nyəki, wi dzaka i bɔ a,
"Mih ni fiəni dzə lə i jəbi wə Nyɔ ka bum." Si wi dzaka
yakadəiŋ, ka liə i ŋgwuki wə nyə i Ɛfɛsus. **22** Ŋgwuki wiwɔ
tsə buku i Kaysalia, Bəəl buku fɛiŋ, yaka tsə bəni i kijuŋni
ki bəni bə bumni i Jɛlusalɛm, ka nyə shi tsə i Antiək. **23**
Wi nì tsəsi jəbi widəkɔ fɛiŋ, ka fiəni nyə ka nyaniki i di di
wə i bimbu bi Galɛshia wə bəh bi Fligia wə, shili shɔ́m yi
bəni bə bumni fɛiŋ. **24** Mi wi Ju widəkɔ nì nyə dzə i Ɛfɛsus
yɛli wi num Abələs, num bə nì bwɔ wi i Alɛksandia. A nì
kɔ mi wi kiə ndzaka, chu kiə Kiŋwakti ki Nyɔ nalə. **25** Bə
nì kɔ bə lani lɔ wi bəh dzəh yə Bah chusiki, wi ka fiki bəh
nlani kəm Jisəs, lani bəni chəŋ. Ayakalə, wi nì kiəki shəŋ a
gia yə Jən nì fukuki juli bəni i bəkɔ. **26** Si wi dzə i Ɛfɛsus,
ka yisi i laniki bəni i juŋ yi tsani wə chu lwa kə. Blisilia
bəh Akpwila ka wəkɔ si wi laniki yaka, dzɔ wi, tsə ka chu
təfi baiŋsi wi nalə si Dzəh yi Nyɔ chusiki. **27** Abələs dza ka
kwakaki a ŋgaiŋ si kələ i ndaŋ tsə i kimbu ki Akɛya wə.
Bəni bə bumni bà bɔ nì kɔ i Ɛfɛsus ka gamti wi, nyaka
kiŋwakti i mbaŋ wi bəni bə bumni bà bɔ nì kɔ i Akɛya,
təbi a, bɔ dzô wi. I jəbi wə wi ni tsə fɛiŋ, wi lansi gamti
bəni bə bumni nalə, bəni bələ nì kɔ bà Nyɔ nì chusi shɔm
yi yindzɔŋni i bɔ, ayaka fə bɔ jiə shɔ́m i Jisəs wə. **28** Wi
gukuli bəh Bəju i shi bɛiŋ, ŋgukuli wiwɔ num kə wi twɛsi,
wi gaka bɔ, chusi i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a Jisəs kɔ Kimbwili
wə Nyɔ nì kaka.

19 A nì kɔ i jəbi wə Abələs nì kɔ i Kəlɛn, Bəəl dza dzɔ
dzəh yi jum wə i kimbu kə wi nì nyani yɛiŋ, dzə i Ɛfɛsus.

Si wi dzə fɛiŋ wi yɛiŋ mbaŋ wi bəni bə bumni bədəkɔ, **2**
bikə i bɔ a, “Kiŋ'waka ki Baiŋni nì dzə alə i mbɛiŋ wə,
i jəbi wə mbɛiŋ nì jiə shəm i Jisəs wə a?” Bɔ chukuli a,
“Buku ka num wəkɔ dəkə a gia yidəkɔ kələ ka Kiŋ'waka ki
Baiŋni.” **3** Bəəl bikə i bɔ a, “A kabə num yaka, bə nì juli
mbɛiŋ i bəkɔ kəm nə la?” Bɔ chukuli a, “Bə nì juli buku i
bəkɔ biəli si Jən nì fukuki.” **4** Bəəl ka dzaka i bɔ a, “Jən
nì juliki bəni i bəkɔ i chusi a bɔ nì kwuni shə́m yibɔ, wi
nì dzakaki a bɔ bûm num i mi wə wi dzəki i ŋgaiŋ jum,
ayaka mi wə wi nì dzakaki kɔ Jisəs.” **5** Bəni bəwɔ wəkɔ si
Bəəl dzaka yakadəiŋ, bə ka juli bɔ i bəkɔ num i yɛli wi
Bah Jisəs wə. **6** Bəəl jiə kaŋ i bɔ wə, Kiŋ'waka ki Baiŋni ka
dzə i bɔ wə. Bɔ dza ka dzakaki já yidəkɔ bɔ kiə kə yi, ka
chu fukuki tə i bəni gia yə bɔ wəkɔ si Nyɔ dzakaki. **7** Bəni
bəwɔ nì kɔ ka jwəfi ntsɔ bəfa. **8** Bəəl ka numki a i Ɛfɛsus,
ka tsəki i juŋ yi tsani wə i kifiəŋŋ kitali wə, dzaka i bəni
chu lwa kə. Bəh bɔ gukuli bəŋgukuli, wi məmsi i fə a bɔ
bûm gia yə wi dzakaki kəm ŋkuŋ bi Nyɔ. **9** Bəni bədəkɔ
ləkə kifwu, nəiŋ i bum, ka dzakaki ja yichu i bəni nshiŋ
kəm dzəh yi Bah. Bəəl ka bee bɔ, dzɔ mbaŋ wi bəni bə
bumni bəh bɔ tsə num i juŋ yi lanini yi Taylanus wə, ka
dzakaki i bɔ fɛiŋ chəkɔ bichi. **10** Bəəl fə yaka lə i jía wə
yifa. Ayakadəiŋ, Bəju bəh Bəglik bəchi bà i tumi ki Ɛsia wə
fɛiŋ wəkɔ gia yi Bah. **11** Bəəl nì kɔ, Nyɔ nì fəki, wi ka fəki
gia yi kaŋyini num yi dzaka ki wəmni. **12** Bə nì dzəki na
finaiŋ fiɛŋ fi, ka kinchumni kimbuŋ nabə mbuŋ wi nəm,
tsə kəm mi wi jwɛiŋ yɛiŋ, wi bənih a bəninih kəŋ a numki
na mi wə wi kaŋaki kiŋ'waka kichu i gwu wə, ki buku. **13**
Bəju bədəkɔ bà bɔ nì nyaniki bwiliki biŋ'waka bichu i bəni

wə, bɔ dza ka məmsiki i bəəŋki yɛli wi Bah Jisəs, ka bɔ
bwili biŋ'waka bichu biwɔ. Mi ka dzaki dzakaki i biŋ'waka
bichu a, “Mih bwiliki wɔ i yɛli wi Jisəs wə Bəəl fukuki.” **14**
Bəni bà bɔ nì məmsiki gia yiwɔ nì kɔ nanitaŋ, a nì kɔ
bwa bə Sikɛfa wə fwu wi bətii mfə gia wi Bəju. **15** Ayaka
kiŋ'waka kichu ka bi bikə i bɔ a, “Mih kiəki lə Jisəs, kiə tə
Bəəl, mbɛiŋ kɔ fimbɛiŋ num bə ndə a?” **16** Mi wə kiŋ'waka
kichu kiwɔ nì kɔ i gwu yi wə dza chufi kwa lɔ bəni bəwɔ
bəchi, kwəksi bɔ i kuku, bɔ kwini buku i juŋ yi mi wiwɔ
mə, a bəh chwɔŋ kiyəə bəh biəkə i gwu wə. **17** Bəju bəh
Bəglik bəchi bà bɔ nì nəki i Ɛfɛsus wəkɔ kɔm gia yiwɔ,
ka lwaki. Ayaka bəni yisi i kəksiki yɛli wi Bah Jisəs, tsə a
ninshiŋ. **18** Bəni bəduli bà bɔ nì kɔ num bəni bə bumni ka
dzəki fukuki chu təyi gia yichi yichu yə bɔ nì fəki i nyumi
wə. **19** Bədəkɔ bəduli bà bɔ nì fəki mfim, juŋni biŋwakti
bibɔ bi mfim, dzə fɛiŋ ka kpa i bəni nshiŋ. Ayaka bə fa
kpɔ wi biŋwakti biwɔ wichi, wi buku bənchuku mbaŋshi.
20 Ayakadəiŋ, gia yələ yichi fə gia yi Bah liə i shóm yi bəni
wə nalə, ka waŋki tsəki a ninshiŋ ninshiŋ. **21** Si yəmaka
nì tsə, Bəəl yɛiŋ a ŋgaiŋ ni tsə lə i Jɛlusalɛm, a i jəbi wə
ŋgaiŋ ni nyəki, ŋgaiŋ ni tsə dzəh i bimbu bi Masedənia
bəh bi Akɛya. Wi ka chu dzaka a, “Mih ka ni tsə buku i
Jɛlusalɛm, ma mih ni kaŋaki i tsə buku tə i Lum.” **22** Wi
ka yisi faaŋ bəni bəfa i ninshiŋ, a num Timəti bəh Ɛlastus
bà bɔ nì gamtiki wi, bɔ tsə i ninshiŋ i Masedənia. Wi baaŋ
chu nɔ dzɔ i Ɛsia twɛsi. **23** A num jəbi wiwɔ, ndani nì dza
yisi i Ɛfɛsus kɔm dzəh yi Bah a kəbi kə wi twɛsi. **24** Tii wi
biəŋni biɛiŋ widəkɔ nì kɔ fɛiŋ, yɛli num Dɛmitiyus, wi nì
shi kɔ a biəŋki biɛiŋ biə bi bwəsiki juŋ yi fəni yi gia yi

nyɔ wə bɔ nì bɔɔŋki a Atɛmis. Nɔm wələ nì dzəki lə bəh
kpɔ i bəni bà bɔ biəŋki biɛiŋ biwɔ a kɔbi kə wi twɛsi. **25**
Dɛmitiyus ka juŋni bəni bà bɔ nì biəŋki biɛiŋ biwɔ bichi,
bəh bəni bà bɔ nì nɔmki ŋkaiŋni wi nɔm wiwɔ, bɔ juŋni
dzə. Wi ka dzaka i bɔ a, "Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ kiəki alə,
a nɔm wələ kɔ wə bukumbɛiŋ kafiki kpɔ yɛiŋ. **26** Mbɛiŋ
yɛiŋki lə chu wəkɔ gia yə fimbwə fiələ bə bɔɔŋki a Bɔɔl si
wi fəki. Wi nyaniki dzakaki a bənyɔ bà, bə kɛiŋsi a num
bəh kaŋ kəkə bənyɔ. Wi fə lɔ yaka, ka fiəni mfi bi bəni
bəduli i fa Ɛfɛsus, wi si bɔɔŋ fiəni tə bəni bə Ɛsia bəchi, bɔ
ka bum i wi. **27** Mih yɛiŋ a nɔm wibukumbɛiŋ wələ ni
kwati lə yɛli wichu. A kɔbi shəŋ ayaka, juŋ yi fəni yi gia yi
nyɔ wimbum wi kpaŋni wə Atɛmis wələ yi ni fiəni i fiɛŋ fi
kilɔlɔ. Yi ka num yakadəiŋ, ma yi ni numki a bə ŋgəmsi lɔ
nyɔ wimbum wələ wə wi kɔ bə kɔksi i Ɛsia wichi, mbi
wələ wichi kɔksi tə wi." **28** Si bəni bəwɔ wəkɔ yaka, shɔ́m
bəkɔ bɔ. Bɔ ka yisi i wiliki, dzakayi a, "Atɛmis wi Ɛfɛsus kɔ
nyɔ wimbum." **29** Kwili wiwɔ wichi nəŋni. Mbaŋ wi bəni
bà bɔ nì juŋni ka liəni i Gayus bəh Alistakus wə, a num
bəni bə Masedɔnia bà bɔ nì nyaniki bɔ bəh Bɔɔl, guku
tsə bəh bɔ i juŋ yi juŋnini a chu num yi nəni. **30** Bɔɔl ka
nəŋki i liə tsə i ninshiŋ wi mbaŋ wiwɔ, bəni bə bumni
nəiŋ. **31** Bəni bəmbum bədəkɔ, a kaŋa bɔ tumi kiwɔ bɔ
num nsɛiŋ yi fɛiŋ, chu faaŋ ntum i wi, tsa a, wi ma mô̂m i
tô̂m gvu wi fɛiŋ. **32** Mbaŋ wi bəni bà bɔ juŋni dza nəŋni
ka wiliki na dəiŋ. Ayaka bədəkɔ ni wiliki tsəki lə, bədəkɔ
wili tsə lə. Bəni bəduli nəki kiə kə gia yə bɔ si juŋni fɛiŋ
kɔm yi. **33** Bəju ka dzɔ Alɛksanda tsəsi i ninshiŋ i mbaŋ wi
bəni wə, bəni bədəkɔ yɛiŋ ka kwakaki a wi kiəki lə gia

yidəkɔ yɛiŋ. Wi ka chiki bəni bəh kaŋ ka wi baŋyiki gwu
yi. **34** Jɔbi wə bəni bəwɔ nì kiə a Alɛksanda kɔ mi wi Ju, bɔ
chu wili kaasi tsə sə a ninshiŋ a i mi wimu wə, dzakayi
a, "Atɛmis wi Ɛfɛsus kɔ nyɔ wimbum." Ayaka bɔ wili
yakadəiŋ, i tsə buku i mbiəŋə wifa wə. **35** Mi wi nyakani
wi Kwili wimbum wiwɔ ka dza chi bɔ, bɔ kpichumi. Wi
bikə i bɔ a, "Bəni bə Ɛfɛsus, mi kɔlə wə wi məŋniki a, akɔ
bukumbɛiŋ bəni bə Ɛfɛsus bà bɔ kaŋaki juŋ yi fəni yi gia
yi nyɔ wi Atɛmis, bəh təh wi nyɔ wə wi nì gbɔ i bɛiŋ a?
36 Si mi məŋ wə wi kɔ i gukuliki gia yələ, mbɛiŋ kaŋaki
i kpîchumi məŋ, mbɛiŋ ma fâki ka bəni bə yuŋsini. **37**
Mbɛiŋ dzə bəh bəni bələ fa maka bɔ chwɔ fiɛŋ i juŋ yi
bənyɔ wə, nabə i dzaka ja yichu yidəkɔ kɔm bənyɔ wi
kpaŋni wibukumbɛiŋ wələ. **38** A kabə num a, Dɛmitiyus
bəh bəni bu kaŋaki lə nsaka bəh mi widəkɔ, chɔkɔ biə bə
si saka bənsaka yɛiŋ kɔlə, biə bɔ kɔ tsə yɛiŋ bəni bà bɔ
sakaki bənsaka bəh bɔ saka. **39** Gia yidəkɔ kabə kɛiŋki yə
mbɛiŋ nəŋki yi tsə yələ, bə ni tsɛiŋ ləkə i yɛiŋ kintəəŋ i
kijuŋni ki bətii kwili wə. **40** Mih dzakaki lə, kɔm mih yɛiŋ
a gia yi daiŋ kɔlə i ləkə bukumbɛiŋ i gia wə, a bukumbɛiŋ
kɔ, num bə yisi ndani. Yi ka num yakadəiŋ, bukumbɛiŋ
ma ni chu kaŋa na gia yi chəŋ yə bə kɔ i chukuli." **41** Si wi
dzaka yakadəiŋ, ka dzaka i kijuŋni kiwɔ gâali.

20 Asi ndani biə i Ɛfɛsus nì kaa, Bɔɔl bɔɔŋ mbaŋ wi bəni
bə bumni, təfi bɔ ka bɔni bɔ ka nyə i tsəki i Masedɔnia.
2 Wi tsə nyani jikə bimbu biwɔ fɛiŋ wə, shili shɔ́m yi
bəni bə bumni nalə, ka daŋsi tsə i Glees, **3** nɔ fɛiŋ kifiəŋŋ
kitali. Wi dza a ŋgaiŋ nəŋki i tsə liə i ŋgwuki wimbum
wə i tsə i Silia, ka wɔkɔ a Bəju gbɔki wi i dzəh. Wi ka

yɛiŋ a yi ndzəŋki lə a ŋgaiŋ fiəni tsə dzəh i Masedənia.
4 Wi ni nyaniki bɔ bəh Səbata wə waiŋ Bilus wi Bɛlia,
bəh Alistakus bəh Sɛkundus bə Tɛsaləɔnika, bəh Gayus
wi Dɛlbi, bəh Timəti, bəh Tichikus bəh Təfimus bà bɔ nì
kɔ bəni bə Ɛsia. **5** Bəni bələ ka tsə i ninshiŋ ka wəkəli
buku bəh Bəəl i Təwas. **6** Ayaka Dzini bi Blɛd wə bə ka jiə
dəkə dzəəŋ yɛiŋ tsə, buku liə ŋgwuki wimbum i Filibi, dzɔ
kaŋ yite i kwati bɔ ka chiŋni bəh bɔ i Təwas, buku bɔ nɔ
fɛiŋ kaŋ nanitaŋ. **7** A dzə num i chəkɔ bi ninshiŋ wə i
shi wə, buku bəh kijuŋni, juŋni i fijəbi i gbɛ blɛd. Si Bəəl
nì kɔ i buku nyə kichwəŋɔchwəŋ, wi ka yisi i dzakaki i
bɔ, ka dzaka i tsə buku nchəkɔ kintəəŋ. **8** Buku bɔ nì kɔ
num i kimbu ki juŋ yi bɛiŋ wə, bimbaiŋsi baiŋ fɛiŋ numə
biduli. **9** Waiŋ sumi widəkɔ yɛli wi num Yutikus num i
wundu wə. Wi ka dza yisi i nəki, si Bəəl nì dzakaki tsəki a
dzakani. I jəbi wiwɔ wə wi gəkɔ kinu, ka dza fɛiŋ gbɔ shi i
kuku, fɛiŋ nì kɔ juŋ yi tumnini yitali i yisi i kuku. Ayaka
bɔ tsə dzɔ wi num wi kpi lɔ. **10** Bəəl shi tsə ŋgwuŋ i wi
bɛiŋ, maŋni wi dzaka i bəni a, "Wi kɛiŋki lə, mbɛiŋ ki
nyûfiki kə gwu yimbɛiŋ." **11** Bəəl fiəni yaka i kimbu ki
bɛiŋ kiwɔ mə, gbɛ blɛd dzi, ka chu yisi i dzakaki bəndzaka
chəkɔ wəɔ wi ka nyə. **12** Bəni ka dzɔ sumi wiwɔ kwɛ bəh
wi i dzu wi num wiwəm, shəm yibɔ də nalə. **13** Buku liə i
ŋgwuki wimbum mə i bəkɔ, ka tsə i Asəs, si Bəəl nì sisi jiə
a, akɔ fɛiŋ di biə buku nì dzɔ wi. Wi nì dzaka yakadəiŋ,
kəm wi nì nəŋki i nyani bəh gvu. **14** Wi ka kwati buku i
Asəs, buku ka dzɔ wi i ŋgwuki wə, buku bɔ tsə buku i
Mitilin. **15** Buku ka nyə fɛiŋ i ŋgwuki wə, chəkɔ buku
wəɔ, buku dzə i kəmsi i Kiəs, tsə, chəkɔ chu buku wəɔ,

buku dzə buku i Samɔs, chu tsə, chɔkɔ chu buku wɔɔ,
buku ka liə i Miletus. **16** Buku nì nyaniki yakadəiŋ, kwaŋ
tsə i Ɛfɛsus kɔm Bɔɔl nì kɔŋki kə i wɔɔ jəbi i Ɛsia. Wi nì
fəbliki tsəki yaka kɔm a yuwidɔkɔ ŋgaiŋ kɔlə ni tsə buku i
Jɛlusalɛm i chɔkɔ bi Dzini bi Bɛntekɔs wə. **17** Si buku liə i
Miletus, Bɔɔl faaŋ ntum i bətii kijuŋni ki bəni bə bumni i
Ɛfɛsus a bɔ dzə yɛiŋ ŋgaiŋ. **18** Bɔ dzə, wi dzaka i bɔ a,
"Mbɛiŋ kiəki lə si nɔni kəŋŋ nì kɔ bəh mbɛiŋ i yisi i chɔkɔ
bi ninshiŋ biə mih nì tɔm gvu yiŋ i nshwaiŋ yi Ɛsia wə.
19 Mih nì kɔ num mih shisi gwu yiŋ, ka nɔmki i Nyɔ bə
mindəm i dzə́kəh yiŋ chɛiŋ. Mih chu yɛiŋ bəŋgəkə i dzə́h
yiduli wə si Bəju nì bwaŋki gvu i mih chɛiŋ. **20** Mbɛiŋ chu
kiəki lə tə si mih nì laniki mbɛiŋ i bəni kintəəŋ, chu nyani
nlani i juŋ juŋ wə. Mih nì nyumiki kə gia yidɔkɔ yə yi kɔ i
gamti mbɛiŋ. **21** Mih nì fukuki shəŋ num a gia yimu i Bəju
bəh bəni bà bɔ kɔkə Bəju, fuku a bɔ kwûni shə́m yibɔ, yi
fiəni dzâ i Nyɔ, bəh i jîə shə́m i Bah wibukumbɛiŋ wə
Jisɔs Klistus. **22** I liə, mbɛiŋ wɔ̂kɔli, mih tsəki i Jɛlusalɛm
num asi Kiŋ'waka ki Baiŋni dzaka i mih, mih kiəki kə a,
akɔ tsə num nə bəh mih fɛiŋ. **23** Gia yə mih kiəki kɔ a
di bichi biə mih tsəki i fɛiŋ, Kiŋ'waka ki Baiŋni fukuki
lə i mih, a nsəŋ bəh ŋgəkə wɔkɔliki mih i ninshiŋ. **24**
Ayakalə, mih yɛiŋki kə nɔni kəŋŋ, a akɔ fiɛŋ fidɔkɔ, a
kəbi a mih kâasi lə nɔm wə Bah Jisɔs kɔ wi nya i mih, yi
num a, mih fûkuki ntum wi ndzɔŋni kɔm si Nyɔ chusi
shɔm yi yindzɔŋni i bəni. **25** I liə, mbɛiŋ wɔ̂kɔli, mih kiəki
kə a mi widɔkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ kɔlə wə buku bɔ nì kɔ
mih fuku kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ, bi chu yɛiŋ lə shi mbiŋ a. **26**
Mih lansiki dzakaki i mbɛiŋ daiŋ a mi widɔkɔ kabə num i

mbɛiŋ kintəəŋ wi num i laka i liə, mih kaŋaki kə kaŋ yɛiŋ,
27 kɔm mih nì ka nyumi i fuku gia yichi i mbɛiŋ yə Nyɔ
kɔŋki. **28** Jəbi wə mbɛiŋ baaŋ, mbɛiŋ ka tôkniki bəh gwu
yimbɛiŋ, bəh mbaŋ wi bəni bə bumni bà bɔ kɔ ka shwáŋ,
bà Kiŋ'waka ki Baiŋni kɔ ki fə mbɛiŋ num kifwu i bɔ bɛiŋ.
Mbɛiŋ nûmki bəntəkni shwáŋ i kijuŋni ki bəni bə Nyɔ bà
wi nì taŋ bəh mwa mi Waiŋ wi. **29** Mih kiəki lə a mih nì
ka fiəni gbaksi gwu, bəkwula ni dzə liə i mbaŋ wimbɛiŋ
wə, ma bɔ ma ni bee mi widəkɔ i kwa. **30** Bəni bədəkɔ ni
buku lə na i mbɛiŋ kintəəŋ, i fwəkyiki mbaŋ wi bəni bə
bumni, guku bɔ, bɔ tsə i mbaŋ wibɔ wə. **31** Ayakadəiŋ,
mbɛiŋ tôkniki, mbɛiŋ kwaka a mih lani mbɛiŋ bəchi i
jía yitali wə, nchəkɔ bəh nshi bəh mindəm i dzákəh yiŋ
chɛiŋ. **32** Mih nyaki mbɛiŋ i liə i kaŋ yi Nyɔ wə, bəh gia
yi yə yi kɔ kɔm ŋgamti wi Nyɔ i bəni. Gia yələ kɔlə i fə
mbɛiŋ kɔɔki, ka mbɛiŋ bi kwati di i di biə Nyɔ jiə i bəni bà
wi fə a bɔ kɔ mbu. **33** Mih nì kaŋaki kə kindzəŋ i kpɔ wi
mi wə nabə bəmbuŋ bu. **34** Mbɛiŋ kiə bindzɔŋ a, akɔ kaŋ
yiŋ yələ yi nì nɔmki biɛiŋ bichi biə buku mbaŋ wuŋ nì
nəŋki. **35** I biɛiŋ bichi biələ, mih nì chusiki i mbɛiŋ a, mi
kaŋaki i nɔmki bindzɔŋ, ka wi ni gamtiki bəni bə ŋgəkə,
kwaka si Bah Jisɔs nì dzaka a, 'Ndzɔŋni bimbum kɔ bi mi
wə wi nyaki, tsə bi mi wə wi dzɔki.'" **36** Si Bɔɔl dzaka
kaasi yakadəiŋ, bəh bɔ ka tum binyu i kuku bəchi, tsa. **37**
Ayaka bɔ dza gbɔ bəh mindəm ka dəki, maŋni Bɔɔl kɔmyi
wi, a bə bɛsi. **38** Gia yə yi nì fə bɔ ka dəki bəh ŋga akɔ
gia yə Bɔɔl nì dzaka a bɔ bi chu yɛiŋ kə shi bi. Bɔ ka tsə
chiŋsi wi, wi liə i ŋgwuki wimbum mə.

21 Asi buku bəh Bəəl bəni, buku ka nyə fɛiŋ daŋ i ŋgwuki
wimbum mə chəŋ, tsə buku i Kəs. Chəkə buku wəə, buku
tsə i Lədəs, nyə fɛiŋ, tsə i Batala. **2** Si buku tsə buku fɛiŋ,
yɛiŋ ŋgwuki wimbum widəkə wi tsə i Fənishia, buku
liə yɛiŋ ka tsəki. **3** Buku yɛiŋ Sayblus, ka bee i tsɛiŋ yi
kimiəkə wə ka daŋsi tsə buku i Taya i tumi ki Silia wə i di
biə ŋgwuki nì kaŋaki i bwili biɛiŋ fɛiŋ. **4** Buku nəŋ bəni bə
bumni fɛiŋ, buku bə nə kaŋ nanitaŋ. Kiŋ'waka ki Baiŋni
fə, ka bə təfi Bəəl a wi ma mô̂m i tsâ i Jɛlusalɛm. **5** Buku
bə nə, chəkə dzə kpɛiŋ ka buku nyə, buku ka kwa dzəh.
Bə bəchi buku, bəkaŋa bəbə bəh bwa bəbə, i chiŋsi buku,
buku bə buku i kwili wiwə kintəəŋ tsə buku i kinchwə
kimbum kpəŋ, buku bə tum binyu i kuku, tsa ka bəni. **6**
Buku liə i ŋgwuki mə, bə ka fiəni tsə i juŋ yibə wə. **7** Buku
ka nyə i Taya, kwa dzəh, tsə buku i Təlɛmay. Buku bwa bə
nih bə bumni bəni, ka nə kpaŋ wimu. **8** Chəkə buku wəə,
buku nyə tsə buku i Kaysalia, ka tsə i Filib dzu wə wi nì
nyaniki fukuki gia yi Nyə, buku bə nə. Filib wələ nì kə mi
wimu i mbaŋ wi bəni bà wə nanitaŋ bà bə nì sabi. **9** Wi
kaŋa bwa bəkaŋa bənaa, bə kɛiŋ ki kiə kə bənyuku, bə
nì fukuki i bəni gia yə bə wəkəki Nyə dzakaki. **10** Buku
num fɛiŋ i kaŋ yiduli wə, mi widəkə wə wi nì fukuki gia
yə wi wəkəki si Nyə dzakaki bi nyə i Judea shi dzə fɛiŋ,
yɛli wi num Agabus. **11** Agabus dzə yɛiŋ buku, dzə chiŋni
wi Bəəl, ka fiəni kaŋa gvu bəh kaŋ yi yɛiŋ, ka dzaka a,
“Kiŋ'waka ki Baiŋni dzakaki a, akə asi Bəju bə Jɛlusalɛm
bi kaŋa mi wə wi kaŋaki chiŋni wələ, i nya wi i kaŋ yi
bəni bà bə kəkə Bəju.” **12** Buku wəkə yakadəiŋ, buku bəh
bəni bəchi bà bə nì kə fɛiŋ ka tsaki Bəəl a wi ma tsâ i

Jɛlusalɛm. **13** Wi chukuli a, “Mbɛiŋ fəki num nə lə a?
Mbɛiŋ kiəki kə a mbɛiŋ dəki lə mbɛiŋ nəŋni num shɔm
yiŋ a? Mih kɔ mih kɛiŋsi gwu a kəbi a i liə i nsəŋ wə i
Jɛlusalɛm shəŋ. Mih kɔ num mih chu kɛiŋsi tə gwu na
i kpi fɛiŋ kɔm yɛli wi Bah Jisɔs.” **14** Si dzəh nì ka num
fɛiŋ i fə a wi kwûni kiŋkwaka ki, buku ka bee, ka dzaka
shəŋ a, “Ma yi nûm asi Bah nəŋki.” **15** Kaŋ yidəkɔ tsə,
buku juŋni biɛiŋ bibuku, ka yakaki tsəki i Jɛlusalɛm. **16**
Bəni bə bumni bədəkɔ bà i Kaysalia yaka buku bɔ, dzɔ tsə
bəh buku i juŋ yi Manasi wə, i di biə buku nì kaŋaki i
nəki. Ayaka Manasi wələ nì kɔ mi wi Sayblus, a num mi
widəkɔ i kintəəŋ ki bəni bà bɔ nì yisi jiə shɔm i Jisɔs wə.
17 Asi buku nì tsə buku i Jɛlusalɛm, bəni bə bumni bə fɛiŋ
dzɔ buku bindzɔŋ. **18** Chəkɔ buku wɔɔ, buku bəh Bəəl laa
njikə i Jɛm, bətii bə kijuŋni bəchi nì kɔ tə fɛiŋ. **19** Bəəl ka
bəni bɔ, ka dzaka gia yichi i bɔ yə Nyɔ nì fə i bəni bà bɔ
kəkə Bəju tsə dzəh i nəm wə wi nì nəmki. **20** Bɔ wəkɔ
yaka, ka yisi i tumki bikum bi Nyɔ. Ayakalə, bɔ dzaka i
Bəəl a, “Waiŋnih wibuku, tsɛ̂iŋ si Bəju kɔ bɔ jiə shɔm i
Jisɔs wə bənchuku bənchuku. Ayakalə, bɔ num yakadəiŋ
bɔ kɛiŋ bɔ num i bənchi bə Muses wə na bəh ŋga, **21** Bə
kɔ bə fuku lɔ i bɔ kɔm wɔ, a wɔ nyaniki laniki Bəju bà bɔ
nəki i tumi kidəkɔ wə, a bɔ bee bənchi bə Muses, dzaka a,
kiə bɔ ma sûuŋki bwa bəbɔ, bəh a kiə bɔ ma bîəliki nəni ki
tumi kiwɔ. **22** Si yi kɔ yaka bɔ kaŋaki lə i ni kiə a wɔ dzə,
bukumbɛiŋ ki fâki dəiŋ i liə? **23** Buku ni fuku lə i wɔ gia yə
wɔ ni fâ. Buku kaŋaki lə bəni fa bənaa num bɔ fə kiŋkaka
i Nyɔ. **24** Dzô bɔ, mbɛiŋ bɔ tsâ wôkɔ shi bimbɛiŋ, wɔ gôm
biɛiŋ bichi biə bə kaŋaki i gɔm ka bɔ tsâ kâə kifwu kibɔ.

Wɔ ka fə yakadəiŋ, bəni bəchi ka ni kiə a wɔ jiəki lə tə
bənchi bə Muses, ayaka gia yichi yə bə dzakaki kɔm wɔ yi
ma ni numki ŋkɔŋ. **25** I bəni bə bumni bà bɔ kɔkə Bəju,
buku kɔ num buku nì jiə kimfasi ka nyaka kiŋwakti chiŋsi
i bɔ a, kiə bɔ ma dzîki biɛiŋ bidzini biə bə fə bimfə gia
yɛiŋ i bənyɔ wə. Kiə bɔ ma dzîki mwa mi nyam. Kiə bɔ ma
dzîki nyam yə yi kɔ maka bə kum yi mwa buku. A bɔ bwili
kaŋ yibɔ i nəni ki təkəlini wə." **26** Ayakadəiŋ, Bəəl ka dzɔ
bəni bəwɔ, chəkɔ buku wəɔ bəh bɔ tsə wəkɔ shi bibɔ. Bəəl
ka tsə i juŋ yi fəni yi gia mə, fuku chəkɔ biə kaŋ yi wəkəni
shi ni tsə, bə ni ka nya binya i bɔ i mi wimu wimu. **27**
Asi kaŋa yiwɔ nanitaŋ nì kɔ a kaa, Bəju bədəkɔ bà bɔ nì
buku dzə i Ɛsia yɛiŋ Bəəl i juŋ yi fəni yi gia mə, ka nyini
mbaŋ wi bəni, kwa wi, **28** bɔ ka wiliki dzakayi a, "Bəni bə
Islae, mbɛiŋ gamti buku. Akɔ mi wələ wi nyaniki laniki
gia yichu, i bəni i di bichi kɔm tumi kibuku bəh bənchi bə
Muses bəh kɔm juŋ yi fəni gia yələ. Wi fiəni bəkəli kaasi i
dzəki bəni bà bɔ kɔkə Bəju, dzə bəh bɔ i juŋ yi fəni yi gia
mə fa, ka bəkəli di bi baiŋni biələ." **29** Bɔ nì dzakaki yaka,
kɔm bɔ nì yɛiŋ Bəəl wi nyani nnya i kwili wə bəh Təfimus
mi wi Ɛfɛsus. Bɔ ka kwaka a Bəəl liə bəh wi i juŋ yi fəni
gia mə. **30** Ayaka wili wiwɔ fə kwili wichi nəŋni, bəni ka
yəkəki dzəki fɛiŋ. Bɔ bwam kaŋa Bəəl, guku buku bəh wi i
juŋ yi fəni gia mə, akisəkə, bɔ ka baŋ dzaka bifiəŋə. **31** Bɔ
ka nəŋki i wəɔ Bəəl, ntum wiwɔ liə i ntuni ki tikwili wi
fwu wi bəni bə jum bə Lum a, Jɛlusalɛm wichi si shakyi.
32 Wi ka nyə akisəkə, dzɔ bəni bənchi bəh kifwu ki mbaŋ
wi bəni bə jum bədəkɔ bəh bɔ yəkɔ shi tsə fɛiŋ. Si bəni nì
yɛiŋ bəni bə jum bəh tikwili wi fwu wi bəni bə jum num

fɛiŋ, bɔ ka bee i twɛiŋki Bəəl. **33** Tikwili wi bəni bə jum
wiwɔ ka dzə kwa Bəəl, dzaka a bɔ kaŋa wi bəh bənsəŋ
bəfa. Wi bikə i bɔ a, “Wələ kɔ ndə? Wi fə nə?” **34** I fɛiŋ wə,
bəni dza ka wiliki tsəki lə, bədəkɔ wili tsə lə. Wi nəki kiə
kə gia yə yi num. Wi ka dza dzaka i bəni bu a bɔ dzô Bəəl
bɔ yâka bəh wi i di bi bəni bə jum wə. **35** Bəni bə jum
bəwɔ dzɔ wi, jəbi wə bɔ nì yakaki tsəki i dzəh yə yi kɔ i
bəntəm bəntəm wə, bɔ dza giŋ lɔ Bəəl giŋni kəm mbaŋ wi
bəni nì jumki i lɔkɔ wi. **36** Bɔ nì biəliki yaka, wili dzakayi
a, “Bə laksi wi.” **37** Asi bɔ nì liə bəh Bəəl i di bi bəni bə
jum wə, wi tsa tikwili wi fwu wi bəni bə jum a, “Mih kɔlə
i dzaka gia yidəkɔ i wɔ a?” Wi wəkɔ yaka, ka bikə i Bəəl a,
“Wɔ kiəki lə já yi Glik a? **38** A məŋ wɔ mi wi Ijib wə wi nì
yisi ndani bəh kifwu ki tumi i jəbi widəkɔ wə, wi guku
mbaŋ wi bəni bənchuku bənaa, bà bɔ nì wɔɔyiki bəni bà
bɔ tsə ka numki i chwa a?” **39** Bəəl chukuli a, “Mih kɔ mi
wi Ju, bə nì bwɔ mih i Tasus i tumi ki Silishia wə, Tasus
num kə kwili wi nchiŋ. Mih tsaki wɔ, nyâ mih bəh dzəh
mih dzâka i bəni bələ.” **40** Tikwili wi fwu wi bəni bə jum
bəwɔ ka nya dzəh a wi dzaka. Bəəl ka num i di biə bi nì kɔ
i bəntəm bəntəm wə, ka chi bəni bəh kaŋ. Bɔ ka kpichumi
məŋ, wi dzaka i bɔ i já yi Hibulu wə a.

22 “Bəba bəh bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ wôkɔ ndzaka wuŋ i
mbɛiŋ nshiŋ.” **2** Bɔ ka wəkɔ si wi dzakaki num i já yibɔ yi
Hibulu wə, bɔ ka kpichumi lə məɔɔŋ. Bəəl ka dzaka a, **3**
“Mih kɔ mi wi Ju, bə nì bwɔ mih i Tasus i tumi ki Silishia
wə, ayakalə bə kuku yaka mih i fa Jɛlusalɛm, mih lani
kiŋwakti i kaŋ yi Gamalia wə. Wi nì kɛiŋsi lani mih bəh
bənchi bə bətii bəbuku, mih ka numki bəh ŋga i gia yi

Nyɔ wə nalə, asi mbɛiŋ bəchi bələ mbɛiŋ kɔ fa daiŋ lə. **4**
Mih nì dzəki nyaki lə ŋgəkə bwaŋ gvu i bəni bà bɔ biəliki
Dzəh yi Bah, fə bə wɔɔyi bɔ, kwa bənyuku bəh bəkaŋa
chiŋsi i juŋ yi nsəŋ mə. **5** Fa kɔ gia yə kifwu ki bətii mfə
gia bəh bəni bà bɔ sakaki kwili kiəki lə yi lə gbuuŋ. A nì
nyaki bɔ biŋwakti a mih tsâ kwâyiki bwa bə nih bəbuku
bà bɔ kɔ i Damaskus. Mih bá tsə i kwâyi bəni bà bɔ biəliki
Dzəh yi Bah, kâŋa dzâ bəh bɔ i Jɛlusalɛm bə nya ŋgəkə i
bɔ. **6** A jəbi wə mih nì kɔmsiki tsəki i Damaskus a num ka
nshichuŋ, baiŋni bimbum bidəkɔ dza mwaiŋ shi i mih
bɛiŋ. **7** Mih gbɔ i kuku, ka wəkɔ ja yi dzaka dzə i mih a,
'Sɔɔl, Sɔɔl, wɔ bwaŋki gvu i mih chɛiŋ lə kɔm nə?' **8** Mih
bikə a, 'Bah, akɔ wɔ ndə?' Ja yiwɔ chukuli a, 'Akɔ mih Jisɔs
wi Nasali, num mih wə wɔ bwaŋki gvu i wi chɛiŋ.' **9** Bəni
bà bɔ nì kɔ buku bɔ nì yɛiŋ baiŋni biwɔ, ayakalə nəki
wəkɔ kə ja yi mi wə wi nì dzakaki buku wi. **10** Mih ka
chu bikə a, 'Bah, mih kɔ i fə dəiŋ a?' Wi chukuli i mih a,
'Dzâ bɛiŋ, lîə tsâ i Damaskus, ma bə fûku i wɔ fɛiŋ, nɔm
wichi wə Nyɔ kɔ wi kɛiŋsi jiə i wɔ a wɔ nɔmki.' **11** Mih ka
dza fɛiŋ, num baiŋni biə fə mih fəkə, bəni bə buku bɔ nì
nyaniki ka tati liə tsə bə mih i Damaskus. **12** Mi widəkɔ
num fɛiŋ i Damaskus, yɛli wi num Ananias, wi kɔksi Nyɔ
nalə, jiə bənchi bəbuku Bəju bəchi bà bɔ nì kɔ fɛiŋ kɔksi
wi. **13** Wi dzə yɛiŋ mih, num bɛiŋ i kɔmsi i mih kpəŋ ka
dzaka i mih a, 'Sɔɔl waiŋnih wuŋ, fîəni yêiŋ di.' Akisəkə
yakadəiŋ, mih fiəni ka yɛiŋki di, ka yɛiŋ tə wi Ananias. **14**
Wi dzaka i mih a, 'Nyɔ wi bətii bəbuku kɔ wi babwili lɔ
wɔ a wɔ kîə gia yə wi kɔŋki, bəh i yêiŋ Mi wi Nɔm wi
Chəŋ, i wôkɔ ndzaka wə wi bukuki dzaka ki wə. **15** Wɔ bi

numki mi wə wi fukuki kɔm wi, fuku i bəni bəchi gia yə
wɔ yɛiŋ bəh yə wɔ wəkɔ. **16** Si yi kɔ yaka i liə, wɔ chu
wəkəliki nə? Dzâ bɛiŋ bə juli wɔ i bəkɔ, i wəkɔ chu bia, asi
wɔ tsaki i Bah.' **17** Mih nì fiəni tsə i Jɛlusalɛm, mih bá tsa
i juŋ yi fəni yi gia wə, fiɛŋ ka ndəmsi dzə i mih wə. **18**
Mih yɛiŋ Bah i fiɛŋ fiwɔ wə, wi dzaka i mih a, 'Kɔmsi nyâ
fa i Jɛlusalɛm wakli kɔm bəni bə fa ni bum kə gia yə wɔ
fukuki kɔm mih.' **19** Mih chukuli i wi a, 'Bah, bɔ kiəki lə
na bindzəŋ a mih nì liəki i júŋ yi tsani mə, kwayi bəni
bà bɔ jiə shóm i wɔ wə twɛiŋ bɔ. **20** Jəbi wə bə nì wɔɔki
Stifɛn wə wi nì fukuki i bəni kɔm wɔ, akɔ mih wə mih nì
kɔ na fɛiŋ mih təbi. Ayaka akɔ mih wə bəni bà bɔ nì wɔɔ
Stifɛn nì baayi nya bəmbuŋ bəbɔ mih kaŋa.' **21** Bah chu
dzaka i mih a, 'Nyâ fa, kɔm mih ni faaŋ lə wɔ i dzəh yi
dəəŋ i bəni bà bɔ kɔkə Bəju.'" **22** Si Bɔɔl nì dzakaki bəni
wəkəli, jəbi wə ndzaka nì bukuki i dzaka ki wə, bɔ yisi
ka wiliki na bəh ŋga, dzakayi a, "Bə kâasi bəh ŋkaiŋni
mi wələ i fa nshwaiŋ wə. Akɔ kə mi wə wi kɔ i nûmki
wiwɔm." **23** Bɔ nì wiliki yaka, sɛksi bəmbuŋ bəbɔ i bɛiŋ,
ka waŋki kwəŋɔ i bɛiŋ. **24** Tikwili wi fwu wi bəni bə jum
ka dza dzaka a bəni bə jum dzô Bɔɔl ma bɔ tsâ bəh wi i di
bibɔ wə, jəbi wə bɔ ka tsâ bɔ twêiŋ wi, bɔ bîkə gia i wi, a
wi fuku gia yə yi fə ka Bəju wiliki lə. **25** Bɔ ka tsə bəh wi
ka kaŋa a bɔ twɛiŋki, Bɔɔl bikə i fwu wi mbaŋ wi bəni
bə jum widəkɔ wə wi nì kɔ fɛiŋ a, "Nchi bumki lə a bə
twêiŋki mi wi Lum maka bə saka nsaka wi a?" **26** Fwu wi
mbaŋ wi bəni bə jum wiwɔ wəkɔ yakadəiŋ, ka tsə yɛiŋ
tikwili wibɔ, dzaka i wi a, "Wɔ nəŋki mɔm num nə lə? Kîə
a mi wələ kɔ mi wi Lum." **27** Tikwili wiwɔ wəkɔ yakadəiŋ,

ka tsə yɛiŋ Bəəl bikə i wi a, “Lansi fûku i mih, a wɔ kɔ mi
wi Lum a?” Ayaka wi bum. **28** Tikwili wiwɔ dzaka i wi a,
“Mih nì taŋ bəh kpɔ widuli, ka mih numki mi wi Lum.”
Bəəl chukuli i wi a, “Mih kɔ mfiŋ mi wi Lum i bwɔ wə.” **29**
Bəni bà bɔ nì kɔ i bikəyiki bəmbikə bəwɔ i wi ka fiəni chu
i jum wə akisəkə. Tikwili wibɔ ka lwaki tə, kɔm wi nì kɔ
wi dzaka bə kaŋa Bəəl a num mi wi Lum. **30** Tikwili wiwɔ
ka nəŋki i kɛiŋsi kiə gia yə Bəju nì jiəki i Bəəl wə. Ayaka
chəkɔ buku wɔɔ, wi dzaka a bə shwâ Bəəl, wi bɔɔŋ bətii
mfə gia bəmbum bəh bəni bəchi bà bɔ sakaki tumi, bɔ
dzə, wi jiə Bəəl i bɔ nshiŋ.

23 Bəəl ləmsi dzə́kəh i bəni bà bɔ sakaki tumi kiwɔ, ka
dzaka a, “Bwa bə nih bəŋ, i nɔni kəŋŋ wə i dzə buku daiŋ,
mih si fə num a gia yə mih kiəki a yi kɔ chəŋ i Nyɔ nshiŋ,
gia yidəkɔ kəbi yə yi sakaki mih i shɔm yiŋ wə.” **2** Ananias
wə wi nì kɔ fwu wi bətii mfə gia, dzaka i bəni bà bɔ nì
numbɛiŋ i kɔmsi i Bəəl kpəŋ, a bɔ chôkɔ wi i dzaka wə. **3**
Bəəl chukuli i wi a, “Nyɔ ni chəkɔ lə wɔ tə. Wɔ bwəsiki
kimbu ki juŋ kə bə chikə bəh fiəŋ wi fuku a biŋ. Wɔ lansi
num a wɔ sakaki mih biəli nchi, chuku bwiŋ nchi wiwɔ
chu dzaka a bə twɛ̂iŋ mih a?” **4** Bəni bà bɔ nì num bɛiŋ i
kɔmsi i Bəəl wə bikə i wi a, “Wɔ tɔyi fwu wi bətii mfə
gia wi Nyɔ a?” **5** Wi chukuli a, “Bwa bə nih bəŋ, mih si
kiəki kə a, akɔ fwu wi bətii mfə gia. Bə nyaka a, ‘Kiə mi ki
dzâka kə gia yichu kɔm mi wə wi sakaki bəni.’” **6** Jəbi wə
Bəəl nì yɛiŋ a bəni bədəkɔ nì kɔ fɛiŋ a num Bəsadusi,
bədəkɔ num Bəfalasi, wi ka dzaka bə ja yiləkəli i kintəəŋ
ki bəni bà bɔ sakaki tumi a, “Bwa bə nih bəŋ, mih kɔ mi
wi Falasi, mih num waiŋ wi Bəfalasi. Mih kɔ fa i nsaka wə

kɔm mih tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ, kiə a bəŋkwu bi dza lə i
kpi wə.” **7** Si wi dzaka yakadəiŋ, Bəsadusi bəh Bəfalasi ka
yisi i yəliki, kijuŋni kiwɔ gaali. **8** Bɔ nì yəliki yakadəiŋ,
kɔm Bəsadusi nì shiki dzakaki a bəŋkwu bi dza kə i kpi
wə, chu dzaka a fiɛŋ fidɔkɔ kɔkə ka bəchinda bə Nyɔ nabə
biŋ'waka. Ayakalə, Bəfalasi nì bumki lə a biɛiŋ biələ bichi
kɔlə. **9** N'yəli wiwɔ ləkə tsə a ninshiŋ, bəni bədɔkɔ bà bɔ
nì laniki bənchi num i mbaŋ wi Bəfalasi wə, numbɛiŋ fɛiŋ
dzaka bəh ŋga, dzakayi a, “Buku ka yɛiŋ gia yə mi wələ
gbɔ yɛiŋ. A kɔlə numki kiŋ'waka kidɔkɔ, yuwidɔkɔ chinda
wi Nyɔ wi dzakaki i wi.” **10** N'yəli wiwɔ ka nəŋki a fiəni
chu jwɔ, tikwili wi fwu wi bəni bə jum ka lwaki a yudɔkɔ
bɔ kɔlə i shakyi Bɔɔl fɛiŋ i biŋka wə. Wi ka dzaka a bəni
bə jum shî tsâ lôkɔ Bɔɔl fɛiŋ i kaŋ yibɔ wə, fîəni yâka dzâ
bəh wi i kwili wi bəni bə jum wə. **11** A num nchɔkɔ, Bah
numbɛiŋ i kɔmsi i Bɔɔl wə, dzaka i wi a, “Kaŋa shɔm. Si
wɔ kɔ wɔ fuku lɔ i bəni kɔm mih i Jɛlusalɛm, akɔ tə a liŋ
si wɔ ni fuku tə i Lum kɔm mih.” **12** Chɔkɔ buku wɔɔ, Bəju
bədɔkɔ jiə kimfasi, dzi ŋkaiŋ a bɔ ni dzi kə fiɛŋ nabə i mu
a kɔbi a bɔ ni wɔɔ lə Bɔɔl. **13** Bəni bà bɔ nì jiə kimfasi
kiwɔ dzi ŋkaiŋ biwɔ nì tsəki lə bəni mbaŋnyani. **14** Bɔ ka
tsə i bətii mfə gia bəmbum, bəh bəni bà bɔ sakaki kwili,
dzaka i bɔ a, “Buku kɔ buku lansi dzi ŋkaiŋ, a buku ki
ləkəsiki kə fiɛŋ i dzaka wə a kɔbi a buku ni wɔɔ lə Bɔɔl. **15**
I liə wə, mbɛiŋ bəh bəni bəchi bà bɔ sakaki tumi chîŋsi
ntum i tikwili wi fwu wi bəni bə jum, mbɛiŋ kwâyi dzaka
i wi a wi fîəni chîŋsi shî dzâ Bɔɔl, wi dzə i mbɛiŋ nshiŋ, a
mbɛiŋ nəŋki i tsɛiŋ baiŋsi i nsaka wi nalə. Ayakadəiŋ,
buku ni gbɔ wi i dzəh, jɔbi wə bɔ ni shiki dzəki bəh wi,

buku ka ni wɔɔ wi a kɛiŋ i dzəh.” **16** Si bɔ nì jiə kimfasi
kiwɔ yakadəiŋ, waiŋ jɛmi wi Bɔɔl wi nyukuni wəkɔ, wi ka
tsə i di bi bəni bə jum wə, fuku i Bɔɔl. **17** Wi ka bɔɔŋ fwu
wi mbaŋ wi bəni bə jum widəkɔ dzaka i wi a, “Dzô sumi
wələ ma wɔ tsâ bəh wi i tikwili wi fwu wi bəni bə jum, wi
kaŋaki lə gia i fuku i wi.” **18** Wi ka dzɔ wi, ka tsə bəh wi i
tikwili wi fwu wi jum wə, dzaka i wi a, “Bɔɔl mi wi nsəŋ
bɔɔŋ mih, dzaka a mih dzô sumi wələ ma mih dzâ bəh wi
i wɔ, a wi kaŋaki lə gia i fuku i wɔ.” **19** Tikwili wiwɔ ka
kaŋa wi i tsɛiŋ wə, bəh wi baka gwu, wi bikə i wi a, “Akɔ
nə wɔ nəŋki i fuku i mih a?” **20** Sumi wiwɔ chukuli a,
“Bəju bədəkɔ jiə kimfasi a bɔ ni dzaka lə i wɔ a wɔ nyâ shî
dzâ Bɔɔl wi dzə i bəni bà bɔ sakaki kwili kijiəli, a bɔ nəŋki
tsɛiŋ ləkə baiŋsi i nsaka wi wə bindzɔŋ, bɔ dzakaki yaka
kwayi fə fəni i wɔɔ wi. **21** Kiə wɔ ki bûm kə, kɔm bəni
kələ fɛiŋ bɔ tsə bəni mbaŋnyani num bɔ gbɔ wi i dzəh, bɔ
dzi ŋkaiŋ a bɔ ni dzi kə fiɛŋ nabə i mu fiɛŋ a kɔbi a bɔ
wɔɔ lə Bɔɔl. Bɔ kɔ i liə num bɔ kɛiŋsi lɔ gwu, ka wəkəliki
num gia yə wɔ ni dzaka.” **22** Tikwili wi fwu wi bəni bə
jum wiwɔ ka dzaka a sumi yiwɔ tsâki, ka kiŋ i wi a si wi
tsəki kiə wi ki fâ kə a mi widəkɔ kîə a wi fuku gia yiwɔ i
ŋgaiŋ. **23** Tikwili wi fwu wi bəni bə jum wə ka bɔɔŋ kifwu
kimbaŋ ki bəni bə jum bəfa dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ kɛ̂iŋsi jîə
bəni bə jum gi yifa bəh bəni bə bikum mbaŋnanitaŋ bəh
bəni bəgɔŋ gi yifa, i mbiəŋə wə bwukə nchəkɔ, bɔ ni nyə
tsə i Kaysalia. **24** Mbɛiŋ kɛ̂iŋsi tə kikum i Bɔɔl, mbɛiŋ dzô
tsâ bəh wi i Fɛlek mi wi nsaka fiɛŋ fidəkɔ ma kôm wi i
dzəh.” **25** Si wi dzaka yaka, ka nyaka kiŋwakti ki dzaka a.
26 “Akɔ mih Klawdius Lisias. Mih nyakaki kiŋwakti kələ i

wɔ mi wimbum Fɛlek wə mi wi sakani. Mih bəniki dzəki i
wɔ. **27** Bəju si kwa mi wələ ka nəŋki i wɔɔ. Mih ka wɔkɔ a,
akɔ mi wi Lum, buku bəni mbəŋ bə jum ka liə fɛiŋ lɔkɔ wi
i kaŋ yibɔ wə. **28** Mih bá nəŋ i wɔkɔ gia yə bɔ jiəki i wi
fuŋ, mih ka shi bəh wi i bəni bəbɔ bà bɔ sakaki tumi. **29**
Jɔbi wə bə ni tsɛiŋ ləkə i yɛiŋ, mih ka yɛiŋ a gia yə bə
bwaŋki i wi chɛiŋ akɔ a kiŋgukuli kɔm bənchi bəbɔ maka
wi fə gia yidɔkɔ yə bə si kɔ i wɔɔ wi yɛiŋ, nabə i jiə wi i
juŋ yi nsəŋ mə. **30** Jɔbi wə mi si fuku i mih a Bəju bədɔkɔ
jiə kimfasi i wɔɔ mi wələ, mih ka chiŋsi wi i wɔ akisəkə.
Mih dzaka tə a bəni bà bɔ jiəki gia i wi fuŋ dzâ yêiŋ num
wɔ, bɔ dzaka gia yə bɔ kaŋaki bəh wi." **31** Bəni bə jum
ka fə asi tikwili wibɔ dzaka, dzɔ Bɔɔl nchɔkɔ, bəh bɔ tsə
buku i Antibati. **32** Chɔkɔ buku wɔɔ, bəni bə jum bà bɔ ni
nyaniki bəh gvu bee Bɔɔl i kaŋ yi bəni bà bɔ ni nyaniki i
bikum bɛiŋ a bɔ tsəki bəh wi a ninshiŋ ka fiəni i jum wə i
di bibɔ wə. **33** Bɔ tsə liə i Kaysalia, ka nya kiŋwakti kiwɔ i
mi wi sakani wiwɔ chu nya tə Bɔɔl i wi. **34** Wi fa kiŋwakti
kiwɔ, ka bikə i Bɔɔl di biə wi buku yɛiŋ. Wi ka wɔkɔ a Bɔɔl
kɔ mi wi Silishia, **35** ka dzaka i wi a, "Mih ni wɔkɔli lə
nsaka wa i jɔbi wə bəni bà bɔ kaŋaki nsaka bəh wɔ ni dzə
buku fa." Wi ka dzaka a bɔ dzô Bɔɔl ma bɔ tsâ jîə wi i ntɔŋ
wi Hɛlɔd wə, ma bə tsêiŋki wi.

24 Si kaŋ dzə buku yite, Ananias fwu wi bətii mfə gia
wə, bəh bəni bədɔkɔ bà bɔ nì sakaki tumi, bəh Tɛtulus
wə wi nì kɔ wi kɛiŋsi lani nchi, shi tsə i Kaysalia. Bɔ ka
tsə yɛiŋ Fɛlek mi wi nsaka, jiə nsaka wibɔ kɔm Bɔɔl i wi
nshiŋ. **2** Bɔ ka bɔɔŋ Bɔɔl, Tɛtulus ka yisi i jiəki gia i wi
wə, dzaka i Fɛlek a, "Mi wimbum, kimbɔiŋni kɔlə i tumi

kələ wə i dzə buku i liə, a num kɔm nsaka wa wi ndzɔŋni,
bəŋkwuni bəh ndzɔŋni kɔ fa bəduli i tumi kələ wə num
kaŋ ya. **3** Bəni bəchi wɔkɔki lə ndzɔŋni bimbum chu dzɔ
nsaka wa i di bichi jəbi wichi. **4** Mih nəŋki kə i dzɔ jəbi wa
wichi, mih tsaki wɔ, a wɔ wɔ̂kɔli a twɛsi, wɔ wɔ̂kɔ gia yə
buku ki dzakaki. **5** Buku kɔ buku yɛiŋ a mi wələ kɔ mi wi
gia. Wi nyaniki nəŋniki ndani i kintəəŋ ki Bəju wə i kifwu
ki nshwaiŋ wə kichi. Ayaka a chu num wi tikwili wi mbaŋ
wə bə bɔɔŋki a wi Nasali. **6** Wi nì nəŋki i bəkəli tə juŋ yi
fəni yi gia, buku kwa wi. **8** Wɔ ka bikəyi gia i mi wələ, wɔ
ni wɔkɔ i wi gia yichi yə buku dzaka kɔm wi." **9** Si Tɛtulus
dzaka yakadəiŋ, Bəju təbi, kɔksi a gia yələ yichi kɔ ŋkɔŋ.
10 Mi wi nsaka wiwɔ fəkəni i Bɔɔl a wi dzaka. Wi ka dzaka
a, "Mih kiəki a wɔ kɔ wɔ saka lɔ bənsaka i tumi kələ wə
i jía yiduli wə. Mih kɔ bəh kinsaŋli i num i wɔ nshiŋ i
kɔmyi dzaka kəŋŋ. **11** Wɔ ka dza ka bikəyiki, wɔ ni wɔkɔ a
kaŋ ka tsə dəkə jwɔfi ntsɔ yifa si mih nì yaka i Jɛlusalɛm i
tsə tsa Nyɔ. **12** Bəju nì ka yɛiŋ, mih gukuli bəŋgukuli buku
mi, bɔ nì ka yɛiŋ mih, mih nyini bəni i juŋ yi fəni gia wə
nabə i juŋ yi tsani wə, nabə i di bidɔkɔ wə i kwili wə. **13**
Bɔ kaŋaki kə na gia yə yi chusiki a mih nì fə gia yələ yə bɔ
jiəki i mih wə. **14** Mih bum yələ i wɔ nshiŋ, a mih tsaki
Nyɔ wi bətii bəbuku biəli Dzəh yə bɔ bɔɔŋki a yi kɔ yichu.
Ayaka mih bumki num gia yichi yə yi kɔ i Kiŋwakti ki
Bənchi bə Muses wə bəh yə yi kɔ i Biŋwakti bi bəni bə
ntum bə Nyɔ wə. **15** Mih tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i Nyɔ, a
liŋ asi bəni bələ tə tsɛiŋki, a bəni bə ndzɔŋni bəh bəchu
bəchi bi dza lə i kpi wə. **16** Ayakadəiŋ, mih mɔmsiki nalə i
jəbi wichi wə i nɔki nɔni ki chəŋ i Nyɔ nshiŋ bəh bəni, ka

gia ma numki yə yi sakaki mih i shəm yiŋ mə. **17** Akɔ jía
yiduli si mih nì buku i Jɛlusalɛm, mih ka fiəni tsə fɛiŋ i
nya kpɔ i bəni mbəŋ bə kwili, bəh i fə gia. **18** Akɔ gia yələ
bɔ nì yɛiŋ mih i juŋ yi fəni yi gia mə si mih fəki, num mih
wəkɔ shi mbiŋ. Bəni nì məŋ fɛiŋ nabə dzaka ki kəmni. **19**
A nì kɔ shəŋ a Bəju bədəkɔ bə Ɛsia si bɔ nì kɔ fɛiŋ, ayaka
bɔ si kaŋaki i numki fa i dzaka i wɔ gia yə bɔ kaŋaki kəm
mih, jəbi wə gia yidəkɔ kɔ. **20** A kəbi yakadəiŋ, ma bəni
bələ ni fuku gia yə bɔ ni yɛiŋ a mih gbɔ jəbi wə mih nì
numbɛiŋ i bəni bà bɔ sakaki tumi nshiŋ, **21** a kəbi a gia yə
mih ni də bwili bəh ja yiləkəli i bɔ a, mih kɔ i bɔ nshiŋ
jəbi wələ lə i nsaka wə kəm mih ni bum a bəŋkwu bi dza
lə i kpi wə." **22** Si Bəəl dzaka yakadəiŋ, Fɛlek wəkəli lə, a
nì kɔ mi wi təksi kiə kəm Dzəh yi Bah, wi ka jiə nsaka
dzaka a, "Jəbi wə Lisias wə tikwili wi fwu wi bəni bə jum,
ni shi dzə, ka mih ni təiŋ nsaka wimbɛiŋ." **23** Wi ka dzaka
a fwu wi mbaŋ wi bəni bə jum dzô Bəəl wi tsâ jîə i dzu, wi
chəniki wi. Ayakalə, a bɔ nyâ wi bəh dzəh, ka nsɛ́iŋ yi
dzâki gâmtiki wi. **24** Kaŋ yidəkɔ tsə, Fɛlek bəh Dusila kpə
wi wə wi nì kɔ mi wi Ju bɔ dzə. Fɛlek tsə bəəŋ Bəəl a wi
dzə, wi ka wəkəliki gia yə Bəəl dzakaki kəm njiə wi shəm i
Klistus Jisəs wə. **25** Si wi dzaka kəm si mi kɔ numki mi wi
chəŋ bəh si mi kɔ i təkniki bəh gwu yi bəh si Nyɔ bi saka
bəni, Fɛlek wəkɔ yaka lə ka lwa. Ayaka wi ka dzaka i Bəəl
a, "Wɔ kələ tsəki i liə, jəbi wə mih ni kaŋa jəbi mih ni
fiəni bəəŋ wɔ." **26** Wi ni dzaka yakadəiŋ, kaŋa kiŋkwaka a
jəbi widəkɔ Bəəl ni taŋyi lə ŋgaiŋ. Ayaka wi shi a bəəŋki
Bəəl a fɛiŋ fɛiŋ a bɔ wi təkəki biɛiŋ bi təkəni. **27** Ayaka,
yaka, jía yifa tsə. Bə bi ka jiə Bəlsius Fɛstus i kimgbəkɔ ki

Fɛlek wə, Fɛlek ka nəŋki a ŋgaiŋ fə Bəju kəŋki ŋgaiŋ, wi ka bee Bɔɔl i juŋ yi nsəŋ mə.

25 A dzə num i kaŋ yitali wə si Fɛstus yisi i sakaki kimbu ki tumi ki Judea, wi nyə i Kaysalia ka yaka tsə i Jɛlusalɛm. **2** Bətii mfə gia bəmbum bəh kifwu ki Bəju i tumi kiwɔ wə ka dzə yɛiŋ wi, jiə nsaka wə bɔ kaŋaki bəh Bɔɔl i wi nshiŋ, ka tsa wi a, **3** wi chûsi shɔm yindzɔŋni i bɔ i fə a bə chîŋsi Bɔɔl a wi dzə i Jɛlusalɛm. Bɔ nì fəki yaka, num bɔ kɛiŋsi lɔ a bɔ ni gbɔ wi i dzə i wɔɔ. **4** Fɛstus chukuli i bɔ a, "Bɔɔl kɔ i juŋ yi nsəŋ mə i Kaysalia, mih mwi ni fiəni tsə lə fɛiŋ i kaŋ yələ wə. **5** Bəni bà bɔ kaŋaki ŋga i saka bənsaka, bədɔkɔ bîəli mih i tsâ i Kaysalia, i dzâka gia yə wi gbɔ yɛiŋ i jəbi wə gia yidɔkɔ kɔ." **6** Fɛstus nì nɔ bəh bɔ i tsə buku ka kaŋ nyaŋ yuwidɔkɔ jwɔfi, ka wi fiəni shi tsə i Kaysalia. Si chɔkɔ buku wɔɔ, wi tsə i juŋ yi nsaka mə, dzaka a bə dzâ bəh Bɔɔl. **7** Si Bɔɔl dzə, Bəju bà bɔ nì buku dzə i Jɛlusalɛm shi tsə fɛiŋ, ka numbɛiŋ fiəli tali wi, ka yisi i jiəki gia yiduli i wi fuŋ, yi nchiŋ kəbi. Ayakalə, gia yidɔkɔ nì kɔkə yə bɔ nì kɔ i fuku yi chusi a wi fə gia yidɔkɔ i yə wə bɔ nì dzakaki. **8** Bɔɔl baŋyi gwu yi bəh ndzaka, ka dzaka a, "Mih ka gbɔ dəkə nchi wi Bəju, nabə wi juŋ yi fəni yi gia, nabə bəh wi Ŋkuŋ wi Lum." **9** Ayakalə, Fɛstus bə nəŋ a ŋgaiŋ fə Bəju kəŋki ŋgaiŋ, ka bikə i Bɔɔl a, "Wɔ kəŋki lə i yaka tsə i Jɛlusalɛm a mih mwi ni saka nsaka wa fɛiŋ i gia yələ wə a?" **10** Bɔɔl chukuli a, "Mih si num lɔ fa i di bi nsaka nshiŋ, a num bi Ŋkuŋ wi Lum. A num i fa wə bə kɔ i saka nsaka wuŋ. Wɔ mwi kiə na bindzɔŋ a mih ka gbɔ dəkə gia yidɔkɔ i Bəju. **11** A kabə num a mih bwiŋ nchi widɔkɔ, nabə i gbɔ gia yə yi kɔ i fə a bə wɔɔ mih,

mih ma ni nəiŋ i kpi. Ayakalə, a kabə num a gia yə bɔ
jiəki i mih fuŋ a, akɔ ntəkə, ayaka mi widəkɔ məŋ wə wi
kɔ i nya mih i kaŋ yi Bəju bələ wə. Mih tsaki a nsaka wuŋ
tsə i ŋkuŋ wi Lum nshiŋ." **12** Fɛstus wəkɔ yakadəiŋ, bəh
bəni bu bà bɔ nì sakaki bənsaka chumyi dzaka. Wi ka
dzaka i Bəəl a, "Si wɔ kɔ wɔ tsa lɔ a nsaka wa tsâ i ŋkuŋ
wi Lum nshiŋ, yaka wi ki tsâki lə fɛiŋ." **13** Kaŋ yidəkɔ tsə,
ŋkuŋ Aglifa bəh Bɛnis laa njikə i Fɛstus i Kaysalia i bəni i
wi. **14** Si bɔ ni nɔ fɛiŋ i kaŋ yiduli wə, Fɛstus dza fuku i
ŋkuŋ kɔm nsaka wi Bəəl, ka dzaka a, "Mi widəkɔ kɔ fa si
Fɛlek nì bee i juŋ yi nsəŋ mə, **15** si mih ni tsə i Jɛlusalɛm,
bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ sakaki tumi ki Bəju
jiə nsaka wiwɔ i mih nshiŋ a mih dzaka a wi gbɔ nsaka.
16 Mih dzaka i bɔ a, nəni ki bəni bə Lum ka bum dəkə i
təiŋ a mi gbɔ nsaka, maka bə nya dzəh i mi wiwɔ i liə
numbɛiŋ i kintəəŋ kintaiŋntaiŋ ki nsaka mə i bəni nshiŋ
bà bəh bɔ kaŋaki nsaka, i baŋyi gwu yi kɔm gia yə bɔ
jiəki i wi fuŋ. **17** Jəbi wə bɔ nì dzə fa, mih nì ka məti. Si
chəkɔ buku wəə, mih tsə num i juŋ yi nsaka wə ka dzaka
a bə dzâ bəh mi wiwɔ. **18** Bəni bà bɔ ni kaŋaki nsaka ka
num bɛiŋ, bɔ nəki chusi kə ŋgbɔ wə mih nì kwakaki asi bɔ
dzakaki i mih. **19** Bɔ ka dzakaki lɔ, a num gia yi ŋgukulini
bəh mi wiwɔ kɔm dzəh yə bɔ tsaki Nyɔ yɛiŋ, bəh kɔm
bəh mi widəkɔ bə bəəŋki a Jisəs num wi nì kpi lɔ, ayaka
Bəəl bwaŋ alə a wi kɛiŋki wiwəm. **20** Si mih si kiəki kə si
mih kɔ i liə i kintəəŋ ki gia yiwɔ wə, mih ka bikə i Bəəl
yuwidəkɔ wi kɔŋki i yaka i Jɛlusalɛm a bə saka nsaka wi
fɛiŋ kɔm gia yələ. **21** Wi chukuli a ŋgaiŋ ni baaŋ a juŋ yi
nsəŋ mə, a a bi təiŋki a ŋkuŋ wi Lum nsaka wi ŋgaiŋ.

Mih ka dzaka a bɔ jîə wi i dzu, i wôkəliki i tsâ bûku i jəbi
wə mih ni chiŋsi wi i ŋkuŋ wi Lum.” **22** Aglifa wəkəli
lə, dzaka i Fɛstus a, “Mih mwi kəŋki lə i wəkɔ gia yələ
i dzaka ki mi wiwɔ wə.” Fɛstus chukuli a, “Wɔ bi buku
wəkəki lə kijiəli.” **23** Si chəkɔ buku wɔɔ, Aglifa bəh Bɛnis
ka nyaniki dzəki bəh kiŋkəkni kimbum. Bɔ bətii kifwu ki
bəni bənchi bəh bəni bəmbum bə kwili, nyani dzə liə i
saŋ mə. Fɛstus ka dzaka a bə dzâ bəh Bɔɔl. **24** Si bɔ dzə
bəh wi, Fɛstus dzaka a, “ŋkuŋ Aglifa bəh bəni bəchi bà bɔ
kɔ fa, mbɛiŋ yɛ̂iŋ mi wələ. Akɔ mi wə Bəju bəchi dzəki
yɛiŋki mih fa bəh i Jɛlusalɛm kɔm wi, wamyi, dzaka a wi
kəkə mi wə wi kaŋaki i chu numki wiwɔm. **25** Ayakalə,
mih ka yɛiŋ dəkə a wi fə gia yidəkɔ yə bɔ kɔ i wɔɔ wi yɛiŋ.
Si wi nì tsa a nsaka wi tsə i ŋkuŋ wi Lum nshiŋ, mih ka
yɛiŋ a mih ni chiŋsi lə wi i wi. **26** Ayakalə, mih təksiki
kiəki kə gia yə mih kaŋaki i nyaka i ŋkuŋ tikwili wuŋ kɔm
wi. Ayakadəiŋ, mih ka tɔm wi i liə i mbɛiŋ bəchi nshiŋ i
na bə wɔ ŋkuŋ Aglifa, a mbɛiŋ tsɛ̂iŋ lâkə i nsaka wi wələ,
yudəkɔ mih ni kwati gia yə mih kɔ i nyaka. **27** Mih yɛiŋ
na yi kəkə chəŋ i mih i chiŋsi mi wi nsəŋ i ŋkuŋ mih kəbi
i chusi gia yə bə kɔ i dzakaki a wi gbɔ yɛiŋ wə.”

26 ŋkuŋ Aglifa ka dzaka i Bɔɔl a, “Akɔ di bia i liə i dzâka
bəh dzaka ka.” Bɔɔl ka giŋsi kaŋ i bɛiŋ, yisi i kɔmyiki
dzaka dzaka a, **2** “Mbɛɛ, mih yɛiŋ a, akɔ fwu wi ndzɔŋni a
mih num i wɔ nshiŋ i dzaka bəh dzaka kəŋŋ daiŋ gia yichi
yə Bəju jiəki i mih fuŋ. **3** Mih dzakaki lə, kɔm wɔ təksiki
kiəki lə nɔni kə tumi ki Bəju bəh bəŋgukuli bà bɔ si kaŋa.
Ayakadəiŋ, mih tsaki wɔ i kâŋa shɔm twɛsi i wôkəli gia yə
mih nəŋki i dzaka. **4** Bəju bəchi kiəki lə nɔni kəŋŋ i yisi

na mih kɛiŋ sumi. Bɔ kiə si mih nì nɔki i tumi kibuku wə
bəh i Jɛlusalɛm. **5** Bɔ kiəki lə na bindzɔŋ a, i yisi i jɔbi wi
dəəŋ wə a mih kɔ mi wi mbaŋ wi Bəfalasi num mbaŋ wə
wi ləkəki i gia yi Nyɔ wə, tsə bəmbaŋ bəchi. Yələ kɔ gia
num bɔ kabə kɔŋ, ma bɔ ni fuku bəh dzaka kibɔ, bɔ num
i bum a, akɔ ŋkɔŋ. **6** Mih num fa i liə i nsaka wələ wə
kɔm mih tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ, kiə kiŋkaka kə Nyɔ nì
kaka i bətii bəbuku. **7** Kiŋkaka kələ kɔ kə chwɔŋkijuŋ
kibuku jwəfi ntsɔ bəfa wɔkɔliki, si bɔ tsaki Nyɔ kɔksi wi
nchɔkɔ bəh nshi. Mbɛɛ, akɔ kɔm kiŋkaka kələ Bəju kaŋaki
nsaka yɛiŋ buku bɔ. **8** Mih bikəki i mbɛiŋ i liə, akɔ kɔm nə
mbɛiŋ ləkəki i bum a Nyɔ kɔlə i dzasi mi i kpi wə a? **9** Mih
mwi nì kwakaki a mih kɔlə i fə gia yichi, i yɛiŋ a mih
chiksi yɛli wi Jisɔs wi Nasali. **10** Ayaka yələ kɔ gia num
mih nì fə lɔ yi i Jɛlusalɛm. Mih nì dzɔki ŋga i bətii mfə gia
bəmbum, kwayi bəni bəduli bà bɔ nì kɔ bə Nyɔ, fah i juŋ
yi nsəŋ mə. A nì kɔkə a yələ shəŋ. Jɔbi wə bə nì kɔ a bə
nəŋki i wɔɔyi bɔ mih tə nì tɔbiki lə. **11** Mih nya ŋgəkə i bɔ
a fɛiŋ fɛiŋ i juŋ yi tsani wə yichi, kaŋyi a bɔ dzakaki já
yichu kɔm mi wə Jisɔs. Shɔm bɔkɔ mih bəh bɔ nalə, mih
nì bwaŋki lə gvu i bɔ chɛiŋ, i tsə buku i kikwili ki bəni
bədɔkɔ wə. **12** Mih ka nyə ka tsəki i Damaskus, num bətii
mfə gia bəmbum nya mih bəh ŋga, ka chu nyaka kiŋwakti
nya i mih. **13** Mbɛɛ, mih kabə tsə a num nshichuŋ asi wɔŋ
yaka lumsi, mih yɛiŋ baiŋni bidɔkɔ bi dza baiŋ lə mwaiŋ i
bɛiŋ bi baiŋ tsə wɔŋ, bi baiŋ shi i mih wə bəh i bəni bà
buku bɔ nì nyaniki. **14** Buku bəchi dza gbɔyi i kuku, mih
ka wɔkɔ ja yi dzaka dzə i mih i já yi Hibulu wə a, ‘Sɔɔl,
Sɔɔl, wɔ bwaŋki gvu i mih chɛiŋ kɔm nə lə? Wɔ fəki lə, wɔ

chəkə num gwu ya, asi na' yi nəm si chəkə gwu yi i mbəŋ
wi ba wi wə.' **15** Mih ka bikə a, 'Bah Akə wə ndə?' Ayaka
wi chukuli a, 'Akə mih Jisəs, a num mih wə wə bwaŋki
gvu i wi chɛiŋ. **16** Dzâ nûmbɛiŋ. Gia yə yi fə mih, a mih
tumbuku i wə akə i babwili wə ka mi wuŋ wi nəm, ka
wə bi fûkuki gia yə wə yɛiŋ ndaiŋ bəh yə mih kɛiŋki i ni
chusi i wə. **17** Mih ni gamti lə wə i kaŋ yi Bəju wə bəh
bəni bà bə kəkə Bəju, a num bə bà mih ni faaŋ wə i bə, **18**
wə tsâ wɛ̂li dzə́kəh yibə, wə bwîli bə i jisi wə, wə jîə bə i
baiŋni wə, bə ka ni buku i kaŋ yi Satan wə, i num bəh
Nyə, bə ni jiə shəm i mih wə, ka Nyə ni dalinya chu bibə.
Bə ni ka kwati kimbu i di bi bəni bà wi nì fə a, akə na
mbu.' **19** Mbɛɛ, si yi nì num yakadəiŋ, mih ka fə asi wi nì
dzaka i mih i bɛiŋ. **20** Mih ka yisi, yisi i fukuki i Damaskus,
ka mih tsə i Jɛlusalɛm. Ayaka mih nyani i bitumi bichi i
Judea bəh i bitumi bichi biə bi kəkə bi Bəju, i fukuki i bə a
bə kwûni shə́m yibə, bə chû i Nyə, bə fâki num gia yə yi
chusiki a bə kwuni. **21** Akə gia yə yi fə ka Bəju kwa mih i
juŋ yi fəni yi gia wə, kabə nəŋ i wəə. **22** Ayakalə, i dzə
buku bidaiŋ mih kə kəm bə ŋgamti wə Nyə gamtiki mih
yɛiŋ. Na ka mih num fa i liə i fukuki i bəni bəmbum bəh i
bənchiŋ. Gia yə mih fukuki kə a yə Muses bəh bəni bə
ntum bə Nyə nì lakaki a yi bi dzə num lə. **23** Bə nì dzakaki
a Kimbwili wə Nyə nì kaka kaŋaki lə i bi dzâ yɛ̂iŋ ŋgəkə,
a nûm mi wi ninshiŋ i bi dzâ i kpi wə, wi bi chusiki lə
baiŋni i Bəju bəh i bəni bà bə kəkə Bəju." **24** Si Bəəl nì
kɛiŋki wi baŋyi gwu yi, Fɛstus dza kiŋ lə kiŋni ka dzaka
a, "Bəəl wə si yuŋsi yuŋsini. Nlani wa wimbum wələ fə
wə bə yuŋsi." **25** Bəəl chukuli i Fɛstus a, "Mih yuŋsiki kə

yuŋsini mi wimbum. Gia yə mih dzakaki akɔ ŋkɔŋ, mih
dzakaki mfi mbiŋ num fɛiŋ. **26** Mih dzakaki i Ŋkuŋ lə lwa
kə, kɔm wi kiəki lə gia yələ, yi ni ka num dəkə i nyumi
wə, yidəkɔ chu num kə yə wɔ məŋniki. **27** Mbɛɛ, wɔ bum
alə a gia yə Biŋwakti bi bəni bə ntum bə Nyɔ dzakaki a?
Mih kiəki lə a wɔ bum." **28** Ayaka Ŋkuŋ Aglifa bikə i Bəəl
a, "Wɔ kwakaki a wɔ ki fiəniki lə mih i num mi wi Klistus
i jəbi wi juli wələ wə a?" **29** Bəəl chukuli a, "Kɔŋ a numki i
jəbi wi juli wə nabə wi dəəŋ wə, ntsa wuŋ i Nyɔ kɔ a, a ma
numki a wɔ shəŋ. Mi wichi wə wi kɔ fa daiŋ wi wəkəliki si
mih dzakaki wi fiəni numki aka mih tə, ayaka wi ma baaŋ
i bənsəŋ bələ wə." **30** Ŋkuŋ ka dza bɛiŋ, mi wi sakani bəh
Bɛnis bəh bəni bà bɔ nì kɔ bəh bɔ ka biəliki. **31** Bɔ buku,
ka dzakaki a bɔ bɔ a, "Mi wələ ka fə dəkə gia yə bə kɔ i
wɔɔ wi, nabə i jiə wi i juŋ yi nsəŋ mə." **32** Ŋkuŋ Aglifa ka
dzaka i Fɛstus a, "Asi kɔkə a mi wələ numki num wi tsa lɔ
a nsaka wi tsə i Ŋkuŋ wi Lum, ma bə bee wi."

27 Jəbi wə bə nì kɛiŋsi a buku bəh Bəəl i liə i ŋgwuki
wimbum wə i tsə i tumi ki Itali wə, bɔ ka nya Bəəl bəh
bəni bə nsəŋ bədəkɔ i kaŋ yi Julius wə wi nì kɔ fwu i
mbaŋ wi bəni bə jum bədəkɔ a num wi Ŋkuŋ wi Lum. **2**
Buku bɔ liə i ŋgwuki wimbum wə wi buku i Adamitium,
wi num i ni numyiki tsəki i kpa i kimbu ki di ki bəkɔ yi
Ɛsia wə. Alistakus mi wi Tɛsalənika, i tumi ki Masedənia
num tə buku bɔ. Buku bɔ ka tsəki. **3** Chəkɔ buku wɔɔ,
buku dzə buku i Sidən, Julius chusi kiŋkɔŋ i Bəəl, ka bee
wi a wi tsə yɛiŋ nsɛ́iŋ yi i kwili kintəəŋ ka bɔ gamti wi bə
biɛiŋ biə wi nəŋki. **4** Jəbi wə buku ni fiəni liə i ŋgwuki mə
fɛiŋ, kabə tsəki, fiəkə dzə i buku nshiŋ chini, buku ka

kwaŋki tsəki i fikpəŋ fikpəŋ i tumi ki Sayblus kə ki kɔ
i bɔkɔ kintəəŋ ki kəŋki fiəkə. **5** Buku tsə daŋ kinchwɔ
kimbum kə ki kɔ i fintəŋ kitumi ki Silishia bəh ki Bamfilia,
ka dzə i kwili wi Mila i tumi ki Lisia wə. **6** Fwu wi mbaŋ
wi bəni bə jum wə ka yɛiŋ ŋgwuki i bɔkɔ num wi buku
dzə i Alɛksandia daŋsi tsə sə i Itali, wi bwili buku, ləkə
buku yɛiŋ wə. **7** Buku bi dza fɛiŋ, nyani alə tɛsi tɛsi i kaŋ
yiduli wə, buku fum i bəŋgəkə bələ wə i tsə buku i kwili
wi Sinidus wə. Si fiəkə nì bumki kə a buku tsə i ninshiŋ
chəŋ, ayaka buku ka kwuni ka kwaŋ tsə dzəh i Klɛt tumi
ki bɔkɔ kintəəŋ wə, di biwɔ ka kəŋki buku bəh fiəkə, buku
ka tsə daŋsi Salməni di biə bi liəki tsəki i bɔkɔ kintəəŋ. **8**
Buku ka kwaŋki tsəki a bɔkɔ kpəŋ bɔkɔ kpəŋ, fum num
fumni ka buku buku i di biə bə nì bɔɔŋki a Kpa wi Bɔkɔ wi
Kimbɔiŋni, kə ki nì kɔ kɔmsi i kwili wi Lasia wə. **9** Si buku
nì kɔ num buku bəkəli lɔ jɔbi wi dəəŋ i dzəh, a nì kɔ yaka
num Chɔkɔ Bimbam bi Ndalinya Chu tsə lɔ, a num i jɔbi
wi fuŋni kiləkəli wə, Bɔɔl ka nya kintəfi i bəni bà i ŋgwuki
mə a, **10** "Bəba, mih yɛiŋ a i yisi fa i tsə ninshiŋ nyani
wibukumbɛiŋ ni bəkə lə, kinlaka kimbum ni numki lə,
nlaka wiwɔ ni numki kə a biɛiŋ shəŋ bəh ŋgwuki, bəni tə
ni kpiyi lə." **11** Ayakalə, fwu wi bəni bə jum wə nəki wɔkɔ
kə ndzaka wi Bɔɔl, ka wɔkɔ n'yi num i fwu wi bəni bə
ŋgwuki bəh tii ŋgwuki wiwɔ. **12** Yɛiŋ si chwɛiŋ wi bɔkɔ
yiwɔ nì ndzɔŋki kə ka bɔ num fɛiŋ i jɔbi wi fuŋni kiləkəli
wə, mi wi duli ka tɔbi a yi ndzɔŋki lə a bə mômsiki tsâki a
ninshiŋ, yuwidɔkɔ bə ni tsə buku i chwɛiŋ wi bɔkɔ yi
Fɔniks wə, a num tumi i Klɛt ki kəŋ fiəkə, i tsəsi jɔbi wiwɔ
fɛiŋ. Chwɛiŋ wi bɔkɔ wiwɔ nì kɔ ki tsɛiŋ daŋsi i kimbu

ki nimbɛiŋ bəh kishɛiŋ i di biə wəŋ tsəki liəki. **13** Fiəkə
yidəkɔ dza ka yakaki dzəki i kimbu kishɛiŋ wə a tɛsi tɛsi,
bəni bə ŋgwuki bəwɔ ka kwakaki a bɔ kwati fiɛŋ fiə bɔ
si nəŋki. Bɔ ka babwili ntukpa wi ŋgwuki, ka tsəki a i
chwɛiŋ wə chwɛiŋ wə i bɔkɔ yi Klɛt wə. **14** Bə bɔɔŋ fubi
kiləkəli kiwɔ a, "Fubi ki kimbu kitsɛiŋ yi kimiəkə i di biə
wəŋ bukuki", fubi kiwɔ dza tumbuku dzə i tumi kə wə,
ka shi i bɔkɔ. **15** Si ki shi dzə, chɔkɔ i ŋgwuki wə, dzəh
nəki num kə fɛiŋ ka ŋgwuki wiwɔ tsəki i fuŋni kiwɔ wə,
bɔ ka bee ŋgwuki wiwɔ i fuŋni kiləkəli kiwɔ wə ki giŋ
ka tsəki bəh wi. **16** Buku ka tsəki a tsəni, tsə daŋsi tsə
i kimbu kishɛiŋ wə i tumi kinchiŋ kidəkɔ wə i kintəəŋ
ki bɔkɔ yə bə bɔɔŋki a Kawda. Tumi kiwɔ bə́ kəŋ buku
bəh fiəkə, buku ka fumki i yaksi ŋgwuki i chwɛiŋ wi bɔkɔ
wimbum wə. **17** Buku yaksi, ka shu kaŋa ŋgwuki wimbum
wiwɔ bəh bəkwu a wi ma shakyi, jɔbi wə buku nì tsəki
buku bə́ lwa a ŋgwuki wiwɔ ni tsə chɔkɔ lə gwu yi i dumi
kinshambu wə i bɔkɔ kintəəŋ i kɔmsi tsə i tumi ki Libia
wə. Bɔ ka shisi mbuŋ wi fiəkə, ka bee ŋgwuki wiwɔ bə́ tsə
a wi wi. **18** Si fuŋni kiləkəli kiwɔ ni ləkəki tsəki a ninshiŋ,
chɔkɔ ka buku wɔɔ, bə ka yisi i bwiliki biɛiŋ i ŋgwuki
wimbum wiwɔ mə, lɔɔyiki i bɔkɔ. **19** Chɔkɔ chu buku wɔɔ,
bəni bə ŋgwuki bəwɔ ka bwili biɛiŋ bi ŋgwuki mə lɔɔyi i
bɔkɔ bəh kaŋ yibɔ. **20** Kaŋ yiduli tsə maka buku yɛiŋ wəŋ
nabə bijəŋ, fuŋni kiləkəli kiwɔ kɛiŋ jumi a jumini a num
kə ki twɛsi, buku ka kiəki a yibuku kaa lɔ. **21** Si bəni nì kɔ
num bɔ nɔ i kaŋ yiduli wə dzi kə fiɛŋ, Bɔɔl dzə num i
ninshiŋ ka dzaka a, "Bəba, a nì kɔ a mbɛiŋ bum i wɔkɔ yiŋ
a bə baaŋ a Klɛt, ma bukumbɛiŋ ka kwati dəkə ŋgəkə wələ

bə kinlaka kələ lə. **22** Ayakalə, mih tsaki a mbɛiŋ kâŋa
shɔm, kɔm mi i mbɛiŋ kintəəŋ ni laka kə, a ni laka shəŋ a
ŋgwuki wimbum wələ. **23** Mih dzakaki lə kɔm Nyɔ wə wi
kaŋaki mih, a num wə mih tsaki i wi, wi si faaŋ chinda wi
i mih daiŋ nchɔkɔ wi dzə num i mih kpəŋ, **24** ka dzaka i
mih a, 'Bəəl, ma lwâki. Wɔ kaŋaki i bi num i Ŋkuŋ wi Lum
nshiŋ. Tsɛ̂iŋ, si Nyɔ chusi kiŋkɔŋ i wɔ ka fə a mi widɔkɔ i
mbaŋ wi bəni bà mbɛiŋ bɔ kɔ i ŋgwuki wimbum wələ wə
ni laka kə.' **25** Ayakadəiŋ, bəba, mbɛiŋ kâŋa shɔm. Mih jiə
shɔm i Nyɔ wə, a gia yə wi dzaka i mih ni num ayaka si wi
dzaka. **26** Ayakalə, ŋgwuki wimbum wələ kaŋaki lə i ni tsə
chɔkɔ gwu yi i tumi kidɔkɔ wə i bɔkɔ kintəəŋ." **27** A dzə
num i kaŋ jwɔfi ntsɔ bənaa fuŋni kiləkəli kə kɛiŋ fiəli a
fiəlini bəh buku i kinchwɔ kimbum ki Adia wə. A dzə num
ka nchɔkɔ kintəəŋ, bəni bà bɔ nɔmki i ŋgwuki wiwɔ wə
dza ka kwakaki a yudɔkɔ bɔ si kɔmsi tsə i chwɛiŋ wə. **28**
Bɔ ka fəkəni bɔkɔ si yi liəki bəh kwu num bɔ shiŋsi fiɛŋ fi
jili yɛiŋ wə, ka yɛiŋ yi num a bəntəm mbaŋfia. Ayaka bɔ
tsə kpɛiŋsi i ninshiŋ, chu fəkəni, ka yɛiŋ yi num a bəntəm
jwɔfi ntsɔ bəte. **29** Bɔ ka lwaki a yudɔkɔ ŋgwuki kələ i
chɔkɔ i biaŋa wə, ka shisi bəntukpa bənaa i bɔkɔ i ŋgwuki
jum, ka tsaki alə chɔkɔ wɔɔ. **30** Bəni bà bɔ nɔmki i ŋgwuki
mə dza ka nəŋki i yɔkɔ buku i ŋgwuki wimbum wiwɔ mə,
bɔ ka nəŋki i shisi ŋgwuki winchiŋ i bɔkɔ, ka bə kwayi fə
a bɔ nəŋki i shisi bəntukpa i shi bi ŋgwuki wə i bɔkɔ. **31**
Bəəl ka dzaka i fwu wi bəni bə jum wə bəh i bəni bu a,
"Bəni bələ ka mɔm i buku i ŋgwuki wimbum wələ wə, na
ma mi widɔkɔ i mbɛiŋ wə ma ni bɔiŋ." **32** Bəni bə jum ka
təiŋyi bəkwu bà bɔ nì kaŋa ŋgwuki winchiŋ wiwɔ yɛiŋ i

wimbum wə, ka bee a wi ləŋki tsəki. **33** Asi chəkɔ nì wɔɔki
dzəki, Bɔɔl ka tsa bəni bəchi a bɔ dzî fiɛŋ, ka dzaka a,
“Daiŋ si num kaŋ jwɔfi ntsɔ bənaa mbɛiŋ num a bəh nlwa
maka mbɛiŋ ləkə fiɛŋ i dzaka mə. **34** Ayakadəiŋ, mih tsaki
mbɛiŋ a mbɛiŋ dzî fiɛŋ, ka bi nya mbɛiŋ bəh ŋga. Ayaka
na juŋ yi fwu i mi fuŋ ni laka kə.” **35** Si wi dzaka yakadəiŋ,
ka dzɔ blɛd, nya kiyɔŋni i Nyɔ, gbɛ ka dziki i bəni bəchi
nshiŋ. **36** Bɔ bəchi ka kaŋa shɔm ka dzi. **37** Buku bəchi
bà buku nì kɔ i ŋgwuki wimbum wiwɔ mə nì kɔ bəni gi
yifa bəh mbaŋnanitaŋ ntsɔ bəsɔ. **38** Jɔbi wə bəni bəchi nì
dzi fwuli, bɔ ka bwili gəŋ yə yi nì kɔ i ŋgwuki mə, lɔɔyi
i bəkɔ i fə a wi yaŋsi. **39** Jɔbi wə chəkɔ nì wɔɔ dzə, bɔ
yɛiŋ tsə kpa, bəni bà bɔ nɔmki i ŋgwuki mə nəki kiə kə di
biwɔ. Ayakalə, bɔ yɛiŋ nchisi wi bəkɔ num wi tsə buku i
mishambu wə, bɔ ka yɛiŋ a bɔ kɔlə i mɔmsi a ŋgwuki liə
tsə num fɛiŋ i bəkɔ kpəŋ. **40** Bɔ ka təiŋyi bəshəiŋ bɔ mini
shi tsə i bəkɔ, ka chu fiəni shwa bəkwu bà bɔ nì kaŋayi
bəmbəŋ bà bɔ lumsiki ŋgwuki yɛiŋ, ka yaksi mbuŋ wi
fiəkə i ninshiŋ fiəkə liə yɛiŋ ka chiniki ŋgwuki wiwɔ wi bá
tsə i nchisi wə i bəkɔ kpəŋ. **41** Ayakalə, wi tsə chəkɔ gwu
yi i dumi ki mishambu wə i bəkɔ. Kimbu ki ŋgwuki ki
ninshiŋ liə baaŋ fɛiŋ chu nəŋni kə. Bəwaa bə ləkəli shakyi
təkɔ kimbu ki jum wə kə. **42** Bəni bə jum dza kabə nəŋ a
bɔ wɔɔyi bəni bə nsəŋ bəchi ka bədəkɔ ma ni châli bûku i
gêiŋ. **43** Ayakalə, fwu wi bəni bə jum wə ka nəŋki i ləkɔ
Bɔɔl, ka kaŋyi a bɔ ma fâ yakadəiŋ, ka dzaka n'yi a bəni
bà bɔ kiəki nchali yisi gbɔyi chali buku i kpa, **44** ma kiŋka
ki bəni bədəkɔ baaŋ biəli num i bibaŋ bi kɛiŋ bɛiŋ bəh i

bishakli biŋka bi ŋgwuki wə. Yələ kɔ dzəh yə buku nì
məmsi i buku yaka kpa wə alə nyiki.

28 Si buku nì tsə buku i kpa wə alə nyiki yakadəiŋ, ka
wəkɔ a, bə bɔɔŋki di biwɔ a Malta, a num tumi i bəkɔ
kintəəŋ. **2** Bəni bə tumi kiwɔ chusi kiŋkɔŋ kiləkəli i buku,
dzɔ buku, kpa gbuku buku ka jəkəki, kəm dzaŋ nì kɔ yi
yisi lɔ i dzəki fiəkə num. **3** Bɔɔl nyani juŋni ŋgaŋa, ka tsə i
kpa, ayaka fəkə num i ŋgaŋa yiwɔ mə, gbuku shili fə fəkə
kiwɔ buku ka nəm tsɛiŋ yi ka shəiŋ baaŋ yɛiŋ wə. **4** Bəni
bə tumi kiwɔ ka yɛiŋ si ki shəiŋ baaŋ i tsɛiŋ yi wə, ka
dzakaki a bɔ bɔ a, "Mi wələ nì wɔɔ mi. Wi si bɔiŋ i bəkɔ,
ayakalə ləiŋ kwa wi, wi ni baaŋ kə wiwəm." **5** Ayakalə,
Bɔɔl mikə fəkə kiwɔ ki gbɔ i gbuku mə, gia yidəkɔ nəki
num kə bəh wi. **6** Bəni bəwɔ ka wəkəliki, kwaka a gwu
yi Bɔɔl ni yisi lə i məki, yudəkɔ a wi ki gbəki kpiki lə.
Si bɔ ni wəkəli wəkɔ məŋ məŋ, bɔ ka yɛiŋ a gia yidəkɔ
ka num dəkə bəh wi, bɔ kwuni kiŋkwaka kibɔ dza ka
dzakaki a, "Mi wələ kɔ nyɔ widəkɔ." **7** Mi wə wi nì sakaki
di biwɔ fɛiŋ nì kaŋaki lə kikhə, ki kəmsi tsə i di biə buku
nì kɔ. Yɛli wi mi wiwɔ num a Bublius. Wi dzɔ buku fɛiŋ,
buku bɔ nɔ i kaŋ yitali wə wi təkni yaka bəh buku na
bindzɔŋ. **8** Yi num a tii Bublius nì kɔ i naŋbɛiŋ gwu num
bəh wi tasi bəh chwɔ yi bəkəli. Bɔɔl ka liə tsə i lum wə wi
nì nəki yɛiŋ, jiə kaŋ i wi wə, tsa ka chuku wi. **9** Si yi nì
num yakadəiŋ, bəni bə tumi kiwɔ kichi bà bɔ nì kaŋaki
jwɛ́iŋ ka dzəki Bɔɔl chuku tə bɔ. **10** Bɔ ka nyaki buku
bəh biɛiŋ biduli. Jəbi wə buku nì nyəki fɛiŋ, bɔ chu dzə
a bəh biɛiŋ bichi biə buku nì kəŋki jiə i ŋgwuki mə. **11**
Buku liə i ŋgwuki wimbum mə ka tsəki num buku nɔ lɔ i

Malta i tumi ki bəkɔ kintəəŋ kifiəŋŋ kitali. Ŋgwuki wiwɔ
nì kɔ wi Alɛksandia wə bə nì bɔɔŋki a Bənyɔ bà bɔ kɔ
Bimaŋsi, ayaka wi nì kɔ i tumi kiwɔ wə wəkəli a jəbi wi
fiəkə yiləkəli nì tsə daŋsi. **12** Buku tsə buku i bəkɔ kpəŋ i
kwili wi Silakus wə, nɔ fɛiŋ i kaŋ yitali wə, **13** ka nyə fɛiŋ,
tsə buku i kwili wi Lɛgium wə ka nɔ tə fɛiŋ. Si chəkɔ buku
wɔɔ, fiəkə yisi i yakaki dzəki i kimbu ki shɛiŋ wə, buku
ka tsəki, i kaŋ yifa wə, buku dzə buku i kpa wi Butiəli
wə. **14** Si buku dzə buku fɛiŋ, yɛiŋ bəni bə bumni fɛiŋ,
bɔ tsa a buku dzâ ma buku bɔ nô kaŋ nanitaŋ. Buku bɔ
ka nɔ, buku ka nyə dzə i Lum. **15** Si buku nì tsəki, bəni
bə bumni bə Lum ka wəkɔ a buku si dzə wə, bɔ buku ka
nyaniki dzəki a buku bɔ baŋsi. Ayaka bɔ dzə buku na i shi
yi Abiyus wə, bəh i Juŋ yi Bəni bə Nyanini wə Yitali. Asi
Bɔɔl yɛiŋ bɔ, shəm yi də, wi nya kiyɔŋni i Nyɔ. **16** Buku
dzə buku i Lum, bɔ bee Bɔɔl wi ka numki mfih wi mbɔŋ,
mi wi jum widəkɔ chəəŋni kə wi. **17** Kaŋ ni tsə yitali, Bɔɔl
bɔɔŋ kifwu ki Bəju bà fɛiŋ. Asi bɔ dzə, wi dzaka i bɔ a,
“Bwa bə nih bəŋ, mih kɔ i bənsəŋ wə lə num bə nì kwa
mih i Jɛlusalɛm, nya i kaŋ yi bəni bə Lum wə na maka
mih gbɔ na i gia yidəkɔ wə i bəni bəbukumbɛiŋ nabə i
nəni ki bətii bəbukumbɛiŋ. **18** Jəbi wə bəni bə Lum ni
tsɛiŋ ləkə i nsaka wuŋ wə, nəki yɛiŋ kə gia yə bɔ kɔ i wɔɔ
mih yɛiŋ. Bɔ ka nəŋki i bee mih, **19** ayakalə, Bəju nəki
bum kə. Mih nì kaŋaki a tsâ a nsaka wuŋ tsâ i ninshiŋ
i ŋkuŋ wi Lum. Mih nì dzakaki yakadəiŋ, a kəbi a mih
kaŋaki lə gia yidəkɔ i jiə i bəni mbəŋ fuŋ. **20** Akɔ gia yə yi
fə mih ka mih bɔɔŋ mbɛiŋ a bukumbɛiŋ dzâka. Mih kɔ i
bənsəŋ bələ wə lə num kɔm bə mi wə bukumbɛiŋ bəni bə

Islae nì wəkəliki.” **21** Bəni bəwɔ ka chukuli i wi a, “Buku
ka yɛiŋ dəkə kiŋwakti kidəkɔ ki dza dzə i Judea kɔm wɔ,
mi widəkɔ i bwa bə nih bə buku bà bɔ nyə dzə fɛiŋ ka
səmi dəkə wɔ i buku nabə i dzaka gia yichu kɔm wɔ. **22**
Ayakalə, buku si kɔŋki lə i wəkɔ i wɔ kɔm kiŋkwaka ka.
Yə buku kiəki kɔ shəŋ a mbaŋ wə wɔ kɔ yɛiŋ bəni bəchi
dzakaki lə kɔm wi.” **23** Bɔ ka jiə chəkɔ biə bɔ bi dzəki ma
Bəəl dzaka i bɔ. A dzə num i chəkɔ biwɔ, bəni bəduli juŋni
i di biə wi nì nəki, wi yisi i fukuki baiŋsiki gia yichi i bɔ, i
yisi kinchəŋəchəŋə i tsə buku i fijəbi, fuku kɔm ŋkuŋ bi
Nyɔ. Wi bá chu dzaka i bɔ chusi gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki
Bənchi bə Muses bəh i Biŋwakti bi bəni bə ntum bə Nyɔ
mə kɔm Jisəs, məmsi i fə a bɔ bûm gia yə ŋgaiŋ dzakaki
a yi kɔ ŋkɔŋ. **24** Ayaka bəni bədəkɔ bum gia yə wi nì
dzakaki, bədəkɔ nəki bum kə. **25** Bɔ nì dza ka shakyiki di
fɛiŋ a bɔ bɔ yisi i bukuyiki a num si Bəəl ləə ja a, “Gia yə
Kiŋ'waka ki Baiŋni nì dzakaki i bətii bəbukumbɛiŋ tsə
dzəh i mi wi ntum wi Nyɔ wə Isaya a nì kɔ na ŋkɔŋ. **26** Wi
nì dzaka a, ‘Tsâ dzâka i bəni bəwɔ a, mbɛiŋ bi wəkəki
lə na gia bindzɔŋ ayakalə wəkɔ kiə kə, tsɛiŋ na biɛiŋ
bindzɔŋ ayakalə yɛiŋ kə. **27** Yi num yakadəiŋ kɔm shóm
yi bəni bəwɔ kɔ yi də lɔ. Bɔ baŋ bintuni bibɔ, ayaka baŋ
dzâkəh yibɔ. Bɔ fə yakadəiŋ a dzákəh yibɔ ma ni yɛîŋki
di, bintuni bibɔ wôkɔ kə gia, shóm yibɔ shîli, ka bɔ bi
fîəni dzə i mih, ka mih chûku bɔ.’” **28** Bəəl ka kaasi a,
“Mbɛiŋ kiəki a ntum wi Nyɔ wi mbəiŋ wələ kɔ num wi
faaŋ i bəni bà bɔ kəkə Bəju, bɔ num i ni wəkɔ.” **29** [Si
wi dzaka yakadəiŋ, Bəju bəwɔ dza ka bukuyiki, gukuli i
gia yiwɔ bɛiŋ a bɔ bɔ, kiŋgukuli kiwɔ nì kəkə ki twɛsi.]

30 Bəəl ka nəki i juŋ yə wi nì gəm i jía yifa wə, dzɔ̂ bəni
bəchi bà bɔ nì dzəki i wi. **31** Wi ka fukuki kəm ŋkuŋ bi
Nyɔ, chu lani bəni kəm Bah Jisəs Klistus, dzaka chu lwa
kə, mi chu nya kə wi bəh ŋgəkə.

Lum

1 Akɔ mih Bəəl waiŋ wi nəm wi Klistus Jisəs. Nyɔ nì bəəŋ
mih a mih nûmki waiŋ ntum wi Jisəs, ka jiə a mih fûkuki
ntum wi ndzəŋni wi ŋgaiŋ. **2** Ntum wi ndzəŋni wələ kɔ
wə Nyɔ nì kaka i bəni tsə dzəh i bəni bu bə ntum wə, yi
num asi bə nyaka i Kiŋwakti ki ki baiŋni wə. **3** Wi kɔ kəm
Waiŋ wi wə wi nì dzɔ gwu yi mi wiwəm, ayaka bə bwɔ wi
i chwəŋkijuŋ ki ŋkuŋ Dɛbit wə. **4** Bah wibuku Jisəs Klistus
kɔ num Nyɔ nì chusi wi tsə dzəh i Kiŋ'waka ki Baiŋni
wə a, akɔ Waiŋ wi ŋgaiŋ wi kaŋa ŋga si wi nì dzasi wi
i kpi wə. **5** A fə Jisəs Klistus ka Nyɔ baa mih, fə a mih
nûmki waiŋ wi wi ntum, ka mih fâ bəni bə tumi bichi bà
bɔ kəkə Bəju jîə shəm i wi, wôkəki num i wi kôksi yɛli
wi. **6** Mbɛiŋ tə kɔ mbaŋ wi bəni bà Nyɔ bəəŋ a bɔ nûmki
bəni bə Jisəs Klistus. **7** Mih nyakaki kiŋwakti kələ i mbɛiŋ
bəchi bà mbɛiŋ kɔ shəm yi Nyɔ i Lum, ayaka wi bəəŋ a bɔ
nûmki bəni bà bɔ kɔ mbu. Ma Nyɔ Ba wibukumbɛiŋ bəh
Bah Jisəs Klistus chûsi shəm yindzəŋni i mbɛiŋ chu nyâ
mbɛiŋ bəh kimbəiŋni. **8** Mih nəŋki i yisi nya kiyəŋni i
Nyɔ wuŋ kəm mbɛiŋ bəchi tsə dzəh i Jisəs Klistus wə,
kəm mbi wichi dzakaki lə kəm shəm yə mbɛiŋ jiə i wi wə.
9 Nyɔ wə mih nəmki i wi bəh shəm yiŋ yichi i ntum wi wi
ndzəŋni wələ wə kəm Waiŋ wi kɔ mbeeŋ nsaka wuŋ a
mih si kwaka lə mbɛiŋ jəbi wichi i ntsa wuŋ wə. **10** I ntsa
wuŋ wə mih si tsa a dzəh num i mih ka mih dzə i mbɛiŋ
i liə jəbi wə Nyɔ bum, **11** kəm mih kəŋki lə nalə i yɛiŋ
mbɛiŋ ka mih ni nya mbɛiŋ bəh kinya ki Kiŋ'waka, ki ni
fə mbɛiŋ ləkəki. **12** Yi num a, bukumbɛiŋ shîliki shəm
yibukumbɛiŋ, shəm yə mbɛiŋ jiə i Nyɔ wə shîliki yiŋ, yiŋ

shîli tə yimbɛiŋ. **13** Bwa bə nih bəŋ, mih nəŋki a mbɛiŋ
kiə a mih kaka kiŋkani kiduli a mih dzə buku i mbɛiŋ wə,
jəbi wə mih kaka gia yidəkɔ tasi mih. Ayaka mih nəŋki a
mih dzə ka mih ni kwati ŋkɔh i mbɛiŋ wə, a liŋ si mih kɔ
num mih kwati lɔ i bəni bədəkɔ bà bɔ kɔkə Bəju. **14** Nɔm
wələ kɔm bəni bəchi kɔ i məkə kəŋŋ wə, kɔŋ a numki
bəni bà bɔ kɔ i kwili kintəəŋ, nabə bà bɔ kɔ i chwa, nabə
bəni bà bɔ kaŋaki mfi, nabə bà bɔ kɛiŋki i kiyuŋ wə. **15**
Akɔ gia yə shɔm shiliki mih nalə i fuku ntum wi ndzɔŋni i
mbɛiŋ tə bà bɔ kɔ i Lum. **16** Mbɛiŋ kîəki a mih ŋgəmniki
kə gia yidəkɔ kɔm ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ. Kɔm akɔ i
fɛiŋ wə ŋga bi Nyɔ biə bi bwiliki mi wichi wə wi kɔ wi jiə
shɔm i wi kɔ. Ayaka gia yələ yisiki tsəki num i Bəju ka
yi tsə tə i bəni bà bɔ kɔkə Bəju. **17** Yi num a ntum wi
ndzɔŋni wələ chusiki dzəh yə Nyɔ dzɔki a mi kɔ chəŋ i wi
nshiŋ. Ayaka yələ yisi tsə kaasi bəh shɔm yə wəmaka kɔ
wi jiə i wi. Akɔ gia yə bə kɔ bə nyaka a, “Mi wi chəŋ bi
nɔ̂ki kɔm shɔm yə wi jiə i Nyɔ.” **18** Mih dzakaki lə i dzaka
a shɔm yi Nyɔ yə wi bɔksiki i bɛiŋ i bəni bà bɔ nəiŋma wi,
fə gia yi gumini nəni kichu kibɔ baŋ ŋkɔŋ kɔm gia yi Nyɔ.
19 Yi bɔkɔki yaka kɔm gia yə bəni kɔ i kiə kɔm Nyɔ chusiki
alə, kɔm wi Nyɔ kɔ wi chusi lɔ i bɔ. **20** Ayaka na i kin'yisi
wə si Nyɔ nì maa mbi, ŋga bi biə bi tsə kaa kə, bəh si wi
Nyɔ kɔ, kɔ num bəni yɛiŋ lɔ, ka chu kiə i biɛiŋ biə wi kɔ
wi maa, na si bəni yɛiŋki kə wi. Ayakadəiŋ, dzəh chu kɔbi
yə mi wiwəm kɔ i dza ləbli dzaka a bɔ kiəki kə Nyɔ. **(aïdios
g126)** **21** Na yaka si bɔ kiəki Nyɔ yakadəiŋ, bɔ kɔksi kə wi
ka Nyɔ, nabə i nya kiyəŋni i wi. Biŋkwaka bibɔ fiəni chu a
bi kiləlɔ. Kifwu kibɔ kiyəə jikə bəh jisi. **22** Bɔ dzaka a bɔ

kaŋaki lə mfi, num bɔ fiəni chu lɔ biyuŋ. **23** Bɔ kɔ bɔ bee i
tsaki Nyɔ wi kiŋkɔksi wə wi bi kpi kə, tsə ka tsaki num i
miməsɔ mə bà kɛiŋsi bəh kaŋ mɔ bwɔsi bəni bà bɔ kɔ i
kpi, bəh minyəni bəh nyám yə yi nyaniki, bəh yə yi sɛiŋki
i kuku. **24** Si yi kɔ yaka Nyɔ ka bee bɔ a bɔ fəki num gia yə
shɔm yibɔ kəŋki a num gia yi kinyɛŋ, bɔ fəki yaka bəh
gwu yibɔ i mi mi, ka ŋgəmsiki gwu yibɔ. **25** Bɔ kwuni
ŋkɔŋ kɔm Nyɔ bi fiəni chu num ntəkə, tsa chu nɔm num i
biɛiŋ biə Nyɔ maa, tsə lɔ i tsaki chu nɔm i wi Kimaa wiwə.
Ayaka akɔ wi wə bukumbɛiŋ kɔ i kəksiki jəbi wichi na i bi
tsə buku i kiŋgəksi wə. Yi nûm ayaka. **(aiōn g165)** **26** Si bɔ
fəki yakadəiŋ, Nyɔ ka bee bɔ, gwu bá shili bɔ i fəki gia yi
ŋgəmnini. Ayaka bəkaŋa nɔ bəh bəkaŋa bədɔkɔ, num Nyɔ
nì ka maa bəkaŋa a bɔ fəki yakadəiŋ. **27** Ayaka yi kɔ a liŋ
si bənyuku bee dzəh yə Nyɔ nì fə i nɔki bəh bəkaŋa, gwu
fwu lɔ bɔ i nɔki num bəh bənyuku. Ayaka bənyuku fə gia
yi ŋgəmni bəh bənyuku bədɔkɔ. Si bɔ fəki yakadəiŋ jiə
num ŋgəkə i kifwu kibɔ wə a num ŋgɔm wi kimfə kibɔ
kichu. **28** Si bəni bəwɔ nì ka yɛiŋ a yi ndzɔŋki lə i kiə
Nyɔ, Nyɔ ka bee bɔ a bɔ kaŋa mfi a num bi kiyuŋ, fâ num
gia yə bɔ si kaŋaki kə i fəki. **29** Shóm yibɔ bá num, num
yi jikə bəh gia yichu chi chi. Bɔ məmyi gia yi gumini,
dzə́kəh buku bɔ, bɔ kaŋa shɔm yichu, kindəŋ fiini bɔ bəh
bəni, wɔɔyi bəni, jwɔ, fwɔkyi, tsɛiŋ bəni bəh dzə́kəh yi
chu, nyani bəh kinyəni, **30** bəkəli yɛli ki bəni, baiŋŋ Nyɔ,
kaŋa bətɔyi bəchi i lɔm kibɔ wə, gukuli, ləkə bəh kifwu,
ghaŋsi gwu, məm dzə́h yichi i fəki chu, ləkə bəh kifwu i
bətii bəbɔ bəh i bənih bəbɔ. **31** Bɔ kɔ biyuŋ, num kə i
ja yibɔ bɛiŋ. Bɔ chəbsi bəni bədɔkɔ, bɔ kwasi kə nshɛiŋ

i bəni wə. 32 Bɔ fəki yakadəiŋ bɔ kiə na a Nyɔ kɛiŋsi a
mi wə wi fəki gia yələ wi kaŋaki i kpî. Ayakalə, bɔ fə a
fəni tsə a nishiŋ, chu kɔksi bəni bà bɔ fəki ŋkaiŋni wi gia
yələ.

2 Ayakadəiŋ, wɔ wə wɔ sakaki kimfə ki mi widəkɔ, kɔŋ
wɔ numki na ndə, wɔ kîəki a wɔ tə dzaki kə kiŋgbɔ. Wɔ
kîəki a, asi wɔ sakaki kimfə ki mi widəkɔ kɔ asi wɔ ləkəsiki
gwu ya i ŋgəkə wə, kɔm wɔ wə wɔ sakaki wɔ fəki tə a gia
yə wi fəki. 2 Bukumbɛiŋ kiəki lə a, Nyɔ ka jiə ŋgəkə i bəni
bà bɔ fəki gia yələ, wi jiəki biəli num ŋkɔŋ. 3 Ayakadəiŋ,
wɔ wə wɔ sakaki kimfə ki bəni bà bɔ fəki ŋkaiŋni wi gia
yələ, ayakalə wɔ mwi fə yi tə, wɔ kwakaki a wɔ kɔlə i bi
gɛiŋ buku i nsaka wi Nyɔ wə a? 4 Ma wɔ yɛiŋki kə a Nyɔ
kaŋaki lə shɔm yindzɔŋni i bəni nalə, kaŋa shɔm nalə,
num tə bəh kimbɔiŋni nalə a? Wɔ yɛiŋki yakadəiŋ wɔ
kwaka akɔ gia yi kilɔlɔ, kîə a shɔm yindzɔŋni yi Nyɔ i wɔ,
chusiki a wɔ kwûni shɔm ya. 5 Ayakalə, si wɔ nəiŋma i
kwuni shɔm ya, wɔ fâ yi ləkə tsə a ləkəni, yəmaka kɔ a
wɔ kpɛiŋsiki num ŋgəkə i gwu ya wə, wə wi bi numki i
chɔkɔ biə Nyɔ bi chusiki shɔm yi yi bɔkɔli i jɔbi wə wi
sakaki bəni bəchi i dzəh yi chəŋ wə. 6 Nyɔ bi gɔmki na
winaiŋ mi biəli kimfə ki. 7 Bəni bà bɔ kaŋaki shɔm i nɔm
wi ndzɔŋni wə, nəŋki num mbum bəh kiŋkɔksi bəh nɔni
kə ki bi tsə kaa kə, wi bi nyâ lə nɔni kə ki bi tsə kaa kə
i bɔ. (aiōnios g166) 8 Ayakalə, i bəni bà bɔ tsɛiŋki a gwu
yibɔ shəŋ, bɔ nəiŋ i wɔkɔ ŋkɔŋ, ka fəki num a gia yichu,
yi kɔ a Nyɔ ni chusi lə shɔm yi bɔksini bəh ŋgəkə i bɔ
wə. 9 Ŋgəkə wimbum bəh ləli bi numki i mi wichi wə wi
fəki chu, i yisi i Bəju i tsə buku i bəni bà bɔ kɔkə Bəju. 10

Ayakalə, kiŋkəkni bəh kiŋkəksi bəh kimbəiŋni bi numki i
bəni bà bɔ fəki gia yindzɔŋni i yisi i Bəju i tsə buku i bəni
bà bɔ kɔkə Bəju. **11** Yi bi numki yakadəiŋ, kɔm Nyɔ si
chusi kə chi chi. **12** Bəni bəchi bà bɔ fəki chu bɔ kaŋa kə
na bənchi bə Muses, bɔ bi liəki num i ŋgəkə wə liəni kɔŋ
bɔ ma kaŋaki bənchi. Ayaka bəni bəchi bà bɔ fəki chu bɔ
num i bənchi chɛiŋ, bə bi sakaki bɔ biəli bənchi bəwɔ. **13**
Yi kɔ yakadəiŋ kɔm Nyɔ bi dzɔ kə mi a wi kɔ chəŋ i wi
nshiŋ kɔm wi wəkɔki gia yə bənchi dzakaki. Wi bi dzɔ mi
a wi kɔ chəŋ i jɔbi wə wəmaka fəki gia yə bənchi nəŋki.
14 Bəni bà bɔ kɔkə Bəju kabə num bənchi kɔbi, dza ka fəki
gia i kiŋkwaka kibɔ wə, a num gia yə bənchi nəŋki, yaka
bɔ mwi si num lɔ bənchi, namana yaka bɔ kaŋa kə bənchi
bà Nyɔ nì nya i Bəju. **15** Yəmaka chusiki a gia yə bənchi
nəŋki kɔ num Nyɔ nyaka yi i shɔ́m yibɔ wə. Shɔ́m yibɔ
təbi tə yi. Jɔbi wə bɔ fəki gia yichu, shɔ́m yibɔ ka sakaki
bɔ. Jɔbi wə bɔ fəki gia yindzɔŋni yi ka təbiki bɔ. **16** Gia
yələ bi dzɔki di i jɔbi wə Nyɔ bi sakaki gia yichi yə bəni
fəki i nyumi wə tsə dzəh i Klistus Jisɔs wə, si ntum wi
ndzɔŋni wələ mih fukuki lə chusiki. **17** Wɔ wə wɔ bɔɔŋki
gwu ya a mi wi Ju, wɔ jiə fwu wa i bənchi bə Muses wə,
chu ghaŋsi gwu a wɔ kɔ mi wi Nyɔ, **18** bə lani lɔ wɔ bəh
bənchi, wɔ kiə gia yə Nyɔ nəŋki, kiə tə gia yə yi təksiki
ndzɔŋki nalə. **19** Wɔ kiəki lə na bindzɔŋ a wɔ kɔ wɔ wə wɔ
chusiki dzəh i bimfəkə, num tə baiŋni i bəni bà bɔ kɔ i jisi
mə, **20** wɔ chu num wə wɔ təfiki biyuŋ, a num wɔ wə wɔ
laniki bəni bà bɔ kiəki kə gia ka bwa bənchiŋ. Wɔ fəki lə
kɔm bənchi nya lɔ wɔ bəh mfi bichi bəh ŋkɔŋ. **21** Wɔ wə
wɔ laniki bəni yakadəiŋ, wɔ laniki alə tə n'ya gwu a? Wɔ

wə wɔ fukuki a kiə mi ki chwô kə, wɔ tə fəki dəiŋ a? **22** Wɔ
wə wɔ wamyiki a kiə nyum mi nabə kpə mi ki nô kə bəh
mi widəkɔ, na wɔ fəki kə yakadəiŋ? Wɔ wə wɔ kaiŋyiki
gia kɔm mimɔsɔ, na wɔ tə chwɔki kə biɛiŋ i júŋ yi fəni yi
gia yi mimɔsɔ wə a? **23** Wɔ wə wɔ ghaŋsi gwu bəh bənchi
bə Nyɔ, yaka wɔ ŋgəmsiki kə Nyɔ si wɔ bwiŋki bənchi
bəwɔ a? **24** Akɔ gia yə bə nyaka a, "Bəni bà bɔ kɔkə Bəju si
bəkəli lə yɛli wi Nyɔ a num kimfə kimbɛiŋ ki Bəju." **25**
I suuŋ mi kaŋaki lə mbee, jɔbi wə mi wiwɔ fəki gia yə
bənchi dzakaki. Ayakalə, jɔbi wə wɔ bwiŋki bənchi, nsuuŋ
wə bə suuŋ wɔ yɛiŋ kɔ aka wɔ kɛiŋki kinchɔk. **26** Mi kabə
kɛiŋki kinchɔk, wi fə gia yi chəŋ yə bənchi nəŋki, bə ma
ni dzɔ wi ka wə bə kɔ num bə suuŋ lɔ wi na si wi kɛiŋki
kinchɔk a? **27** Ayakadəiŋ bəni bà bɔ kɔ kinchɔk i nyam yi
gwu wə ayakalə bɔ jiə bənchi, bɔ bi fə bə jiə mbɛiŋ Bəju i
ŋgəkə wə mbɛiŋ bà mbɛiŋ kaŋaki bənchi bà bə nì nyaka,
ayaka mbɛiŋ suuŋ bəni, mbɛiŋ kɛiŋ bwiŋ bənchi bəwɔ. **28**
Mbɛiŋ kîəki a, mi wi Ju mwi kɔkə wə bə yɛiŋki i nyam yi
gwu wə. Ayaka nsuuŋ wi kɔŋ kɔkə gia yə bə yɛiŋki i biŋ i
nyam yi gwu wə. **29** Mi wə wi kɔ mi wi Ju wi ŋkɔŋ kɔ num
i shɔm mə. Ayaka nsuuŋ wi ŋkɔŋ kɔ wə wi kɔ i shɔm mə,
a num mfə wi Kiŋ'waka ki Nyɔ, a kəbi nsuuŋ wə wi biəliki
num bənchi bà bə nyaka num nyakani. Wəmaka mi kɔ a
si kɔksi num Nyɔ wi. A si kɔksi kə bəni.

3 Si yi kɔ yakadəiŋ, Bəju tsəki bəni bədɔkɔ i finə wə a?
Ma mbee kɔlə i nsuuŋ wə a? **2** Aaŋ, Bəju tsəki lə bəni
bədɔkɔ i dzə́h yiduli wə. Yimbum yɛiŋ kɔ a Nyɔ nì kɔ
wi nya ja yi, a num i bɔ kaŋ. **3** Bə kɔ i dzaka a si bəni
bədɔkɔ nì numki kə i ja yiwɔ wə, yaka yəmaka ni fə ma

Nyɔ ma numki i ja yi bɛiŋ na? **4** Yi məŋ num yakadəiŋ!
Na si bəni bəchi kɔ bəntəkə Nyɔ bi baaŋ a wi ŋkɔŋ, yi
num asi bə nyaka a, “Nyɔ, wɔ ka dzâka ndzaka wa, yaka
ndzaka wiwɔ kɔ chəŋ. Ayaka wɔ si shi saka dzi lə bənsaka
ba.” **5** Ayakalə, a kabə num a kimfə kibukumbɛiŋ kə ki
kɔkə chəŋ gamtiki i fəki a kimfə ki Nyɔ kə ki kɔ chəŋ
numki i yəŋə wə, yaka bukumbɛiŋ kɔ i dzaka a nə? A Nyɔ
fəki i fikpəŋ i ləəki ŋgəkə i bukumbɛiŋ wə a? Mih bikəki
yələ lə asi mi wiwɔm si bikə. **6** Yi məŋ i numki yakadəiŋ!
Asi kɔ a yi numki yaka, ma Nyɔ sakaki dəiŋ mbi a? **7**
Ayakalə, mih kabə nyiki ntəkə bi fə ŋkɔŋ bi Nyɔ yəŋə tsə
a ninshiŋ ninshiŋ dzə bəh kiŋkəksi i yɛli wi wə, bɔ bá chu
sakaki mih ka mi wichu kɔm nə? **8** Yi kabə num yakadəiŋ,
bukumbɛiŋ ma dzakaki a, “Yi ndzɔŋki lə a buku fâki chu
ka gia yindzɔŋni ni dzəki a?” Bəndzaka bələ kɔ bà bəni
bədɔkɔ bəkəliki yɛli wibuku bəh bɔ, dzaka a a dzakaki
buku, bəmaka bəni bi kwati lə ŋgəkə wə bɔ kɔ i bi kwati.
9 Bukumbɛiŋ ki dzakaki a nə i liə a? A bukumbɛiŋ Bəju
tsəki lə bəni bədɔkɔ a? Yi məŋ dəkə yaka lə! Bukumbɛiŋ
kɔ bə yɛiŋ lɔ a Bəju bəh bəni bà bɔ kɔkə Bəju kɔ num i
kaŋ yi ŋga bichu wə. **10** Yələ kɔ si bə nyaka a, “Mi wi chəŋ
məŋ, na wimu məŋ. **11** Mi məŋ wə wi kaŋaki mfi, mi num
kə wə wi nəŋki Nyɔ. **12** Bəni bəchi kɔ bà bɔ n'yɔkɔ nya
jum i Nyɔ. Bɔ bəchi chu biɛiŋ bi kilɔlɔ. Mi məŋ wə wi
fəki gia yə yi kɔ chəŋ, na wimu məŋ. **13** Bɔ yamsi bindəŋ
bibɔ jiə bi biyəə aka júm. Bɔ kɔ bəni bə ja. Ndzaka wə wi
bukuki i dzaka kibɔ wə kɔlə i wɔ̂ɔ mi aka kiləfi ki juŋŋ. **14**
Bələiŋ bəh bəndzaka bələli jikə i dzaka kibɔ wə. **15** Gvu
yibɔ si yaŋsi alə i tsə wɔɔ mi. **16** Bɔ si shi bəkəli lə biɛiŋ

tsə bəh bəŋgəkə i di bichi biə bɔ tsəki. **17** Bɔ chu kiəki kə
dzəh yə yi dzəki bəh nəni ki bəiŋnini. **18** Bɔ kaŋaki kə na
nlwa wi Nyɔ i shɔ́m yibɔ mə." **19** Bukumbɛiŋ kiə i liə a gia
yə bənchi dzaka, bɔ dzakaki i bəni bà bɔ nɔki i bənchi
chɛiŋ, ka mi ma ni kaŋa na gia yə wi kɔ i ləbli dzaka asi
mi wichi i fa mbi wələ wə bi num i Nyɔ nshiŋ nɔmyi
dzaka. **20** Mbɛiŋ kîə a, na mi wiwɔm wimu bi numki kə
wə Nyɔ bi dzɔki a wi kɔ chəŋ i wi nshiŋ kɔm wi fəki gia yə
bənchi nəŋki, kɔm bənchi fəki bəni ka kiəki gia yichu yə
bɔ fəki. **21** Ayakalə, i liə Nyɔ chusi lɔ dzəh yə wi dzɔki mi
yɛiŋ a wi kɔ chəŋ i wi nshiŋ. Ayaka dzəh yiwɔ kaŋa kə gia
yidɔkɔ i fə bəh bənchi. Dzəh yələ kɔ num Kiŋwakti ki
Muses ki bənchi bəh bi bəni bə ntum bə Nyɔ nì tɔbiki lə.
22 Dzəh yə Nyɔ dzɔki a mi kɔ chəŋ yɛiŋ, kɔ yə yi biəliki
shɔm yə mi kɔ wi jiə i Jisɔs Klistus wə. Nyɔ fəki yələ i mi
wichi wə wi jiə shɔm i Klistus wə, kɔm i Nyɔ mi widɔkɔ
kɔkə chi chi, **23** si mi wichi kɔ wi fə lɔ chu ka numki na i
dzəh yi dəəŋ i mbum bi Nyɔ wə. **24** Ayakalə, Nyɔ chusi lɔ
shɔm yi yindzɔŋni i bəni i nya bɔ bəh kinya kilɔlɔ yi num
a bɔ kaŋaki kə kiŋgbɔ kidɔkɔ. Yələ nì tsə dzəh i Klistus
Jisɔs wə wi nì təiŋ bəni i kaŋ yi bəŋgəkə wə. **25** Nyɔ nì
kɔ wi nya wi ka mfə gia i fə kimaiŋ bəh mwa mu. Ayaka
kimaiŋ kələ kɔ i bəni bəchi bà bɔ jiə shɔm i wi wə. Wi nì
fə kimaiŋ kələ i chusi a ŋgaiŋ Nyɔ kɔ mi wi chəŋ, kɔm wi
Nyɔ nì kaŋaki shɔm kaŋani bəh chu bibɔ biə bɔ nì fəki i
kikpu wə. **26** Wi nì fə yi i chusi a wi Nyɔ mwi kɔ mi wə wi
fəki gia yi chəŋ i jɔbi wi liə wə, yi chu num a ŋgaiŋ dzɔki
mi wə wi jiə shɔm i Jisɔs a wəmaka kaŋaki kə kiŋgbɔ. **27**
Si yi kɔ yaka, gia yidɔkɔ kələ yə bukumbɛiŋ kɔ i ghaŋsiki

gwu yɛiŋ na? Gia yidəkɔ məŋ! Yi məŋ dəkə kɔm nə a? Ma
yi kɔlə i numki kɔm nɔm widəkɔ wə bukumbɛiŋ nɔmki a?
Yi məŋ yaka! Yi kɔ num i numki i nchi wə bukumbɛiŋ jiə
shɔm i Jisɔs. **28** Lə yi kɔ yaka. Bukumbɛiŋ kɔ bə təiŋ a,
Nyɔ dzɔki mi a wi kɔ kiŋgbɔ kidəkɔ kəbi akɔ kɔm njiə wi
shɔm wə wi jiə i Jisɔs wə, yi num kə kɔm wi fəki gia yə
bənchi nəŋki. **29** Ma Nyɔ kɔ a Nyɔ wi Bəju shəŋ a? Ntə wi
kɔ tə Nyɔ wi bəni bà bɔ kɔkə Bəju a? Aaŋ, wi kɔ tə Nyɔ wi
bəni bà bɔ kɔkə Bəju, **30** si Nyɔ kɔ shəŋ a wimu, a num
wi wə wi bi dzɔ bəni bà bə suuŋ bɔ a bɔ kɔkə bəh ŋgbɔ
widəkɔ, a num shəŋ kɔm shɔm yə bɔ jiə i Klistus wə, yi
num a liŋ si wi bi dzɔ bəni bà bɔ kɛiŋki kinchɔk, a bɔ kɔ
ŋgbɔ widəkɔ kəbi num tə kɔm shɔm yə bɔ jiə i Klistus wə.
31 Yaka yi kɔ a bukumbɛiŋ lətəkɔ bənchi kɔm shɔm yə
bukumbɛiŋ jiə i Klistus wə a? Yi məŋ yakadəiŋ! Yi kɔ a
bukumbɛiŋ kaŋaki i nûmki numni i bənchi wə.

4 Bukumbɛiŋ kɔ i dzaka a Ablaham ba wi bətii tii
bəbukumbɛiŋ nì yɛiŋ finə i gia yələ wə a? **2** A nì kɔ a
Nyɔ dzɔ a Ablaham kɔkə bəh ŋgbɔ widəkɔ num kɔm nɔm
wi ndzɔŋni wə wi nì fə, ma wi kaŋaki lə gia yə wi kɔ i
ghaŋsiki gwu kɔm yi. Ayakalə, wi kaŋaki kə na gia yə wi
kɔ i ghaŋsiki gwu yɛiŋ i Nyɔ nshiŋ, **3** kɔm Kiŋwakti ki Nyɔ
dzakaki a, “Ablaham nì jiə shɔm i Nyɔ, Nyɔ ka dzɔ wi a wi
kɔ mi wi chəŋ.” **4** Mi wə wi nɔmki bə gɔm wi, na yibwiŋ
wi ka nɔm bə gɔm wi, bə ma ni dzɔ a ŋgɔm wiwɔ kɔ kinya
bə nya i wi. Bə ni dzɔ a, akɔ ŋgɔm wə wi si kɔ i kwati.
5 Ayakalə, mi kabə num maka wi nɔm fiɛŋ fidəkɔ, num
wi jiə shɔm i Nyɔ wə wi dzɔki bəni bəchu a bɔ kɔkə bəh
kiŋgbɔ kidəkɔ i wi nshiŋ, Nyɔ dzɔki wəmaka a wi kɔ chəŋ

i wi nshiŋ kɔm shɔm yə wi jiə i wi. **6** Dɛbit tə nì dzaka a
ndzɔŋni bimbum kɔ i bəni bà Nyɔ dzɔki a bɔ kɔ chəŋ i wi
nshiŋ a num kə kɔm bənɔm bà bɔ nɔm. **7** Wi nì dzaka
a, “Ndzɔŋni bimbum kɔ i bəni bà Nyɔ kɔ wi dalinya lɔ
bəŋgbɔ bəbɔ, ka baŋ chu bibɔ. **8** Ayaka ndzɔŋni bimbum
kɔ i mi wə Nyɔ chu ŋgwuŋki kə waiŋkpaŋ kɔm chu bi.” **9**
Si yi kɔ yakadəiŋ, ndzɔŋni bimbum biələ kɔ a bəni bà bɔ
kɔ num bà suuŋ bɔ ma? Ma, bi kɔ tə i bəni bà bɔ kɛiŋki
kinchɔk a? Buku si kɔ buku dzaka lɔ a, “Shɔm yə Ablaham
nì jiə i Nyɔ wə nì fə Nyɔ dzɔ wi a wi kɔ mi wi chəŋ.” **10**
Nyɔ nì dzɔ Ablaham a wi kɔ mi wi chəŋ, num i winaiŋ
jɔbi wə a? A nì kɔ num bə suuŋ lɔ wi, ma wi kɛiŋ kinchɔk
a? A nì kɔ wi kɛiŋ kinchɔk maka bə suuŋ wi. **11** Bə nì suuŋ
wi jiə ka kinchəsi i chusi a wi kɔ mi wi chəŋ kɔm shɔm yə
wi nì jiə i Nyɔ i jɔbi wə wi nì kɛiŋki kinchɔk. Ayakadəiŋ,
Ablaham ka num tii wi bəni bichi bà bɔ jiə shɔm i Nyɔ
maka bə suuŋ bɔ, ka Nyɔ dzɔ tə bɔ a bɔ kɔ bəni bə chəŋ i
wi nshiŋ. **12** Ayaka wi num tə tii wi bəni bà bɔ kɔ num bə
suuŋ bɔ, a num kə kɔm bə suuŋ bɔ. Akɔ kɔm bɔ dzɔ a gvu
yi, i shɔm yə wi nì jiə i Nyɔ ka bə suuŋ wi. **13** Kiŋkaka kə
Nyɔ nì kaka i Ablaham a wi bəh bwa bu bi dzi lə mbi wələ,
yi num kə kɔm Ablaham nì jiəki bənchi. Akɔ kɔm shɔm yə
wi nì jiə i Nyɔ wə, Nyɔ ka dzɔ wi a wi kɔ chəŋ i wi nshiŋ.
14 A kabə num a bəni bà bɔ kwati fiɛŋ fiə Nyɔ kaka kɔm i
nɔki si nchi nəŋki, yaka shɔm yə bə jiə i Nyɔ kaŋaki kə
mbee widɔkɔ, kiŋkaka kə Nyɔ kaka numki tə a kilɔlɔ. **15**
Gia yə yi kɔ, kɔ a bənchi si fə shɔm yi Nyɔ ka bɔkɔki tsə a
nishiŋ, kɔm di biə nchi kɔkə, gia yidɔkɔ ma ni numki a mi
bwiŋ nchi. **16** Yi kɔ num a, kiŋkaka kiwɔ biəliki num shɔm

yə wi nì jiə i Nyɔ ka yi numki shɔm yi yindzɔŋni i wi, yə
wi nì kaka a yi kaŋaki i bi num i chwɔŋkijuŋ ki kichi wə, a
kəbi a bəni bà bɔ num i bənchi wə. Akɔ tə i bəni bà bɔ jiə
shɔm i Nyɔ wə a liŋ asi Ablaham nì jiə, kɔm Ablaham kɔ
tii wibukumbɛiŋ bəchi bà bɔ kɔ bəni bə Nyɔ. **17** Yələ kɔ
asi bə nyaka a Nyɔ dzakaki i Ablaham a, "Mih kɔ mih fə a
wɔ numki tii wi bitumi biduli." Wi num tikwili wibuku
i Nyɔ nshiŋ. A num Nyɔ wə Ablaham nì jiə shɔm i wi.
Ayaka yi num a, a fəki wi ka bəni bà bɔ kpiyi fiəni chu
bəwɔm. Ayaka yi chu num a, a fəki wi ka biɛiŋ biə bi kɔkə,
bi nûmki. **18** Ablaham nì tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ kiə a
ŋgaiŋ kɔlə bi kwati fiɛŋ fiə Nyɔ nì kaka i ŋgaiŋ, na si wi nì
kɔ wi chu tsɛiŋ kə fiɛŋ fidɔkɔ i ninshiŋ. Ayakalə, wi jiə a
shɔm i Nyɔ na ka wi nyani lə i dzə numki, "Tii wi bitumi
biduli," asi Nyɔ nì kaka i wi a, "Bwa ba bi ləŋki a ləŋni."
19 A nì kɔ Ablaham si num tsə lɔ jía gbi, ayakalə wi nì
ka dəsi dəkə shɔm yə wi nì jiə i Nyɔ, na yaka si wi nì kɔ
wi yɛiŋ lɔ i gwu yi wə a ŋgaiŋ si num lɔ aka kiŋkpili ki
mi, ka yɛiŋ tə a kpə wi Sɛla kɔ ŋkaiŋni wi kəbi i bwɔ.
20 Wi nì ka kaŋa dəkə kiməŋni i kaŋaki shɔm yifa kɔm
kiŋkaka kə Nyɔ nì kaka i wi. Shɔm yə wi nì jiə i Nyɔ nì
ləkəki tsəki a ninshiŋ, wi ka tumyiki a bikum bi Nyɔ. **21**
Wi nì kɔ wi bum na bəh shɔm yi yichi a Nyɔ kaŋaki lə ŋga
i fə gia yə wi nì kaka. **22** Akɔ gia yə shɔm yə wi nì jiə i
Nyɔ nì fə a Nyɔ dzɔ wi a wi kɔ mi wi chəŋ i wi nshiŋ. **23**
Ayakalə, ndzaka wə wi kɔ a, "Nyɔ nì dzɔ wi yakadəiŋ," Yi
kɔkə a bə nì nyaka a i Ablaham wə shəŋ. **24** Yi kɔ tə i
bukumbɛiŋ wə. Nyɔ wə bukumbɛiŋ jiə shɔm i wi, ni dzɔ lə
bukumbɛiŋ tə yakadəiŋ. Akɔ wi wə wi nì bwili Jisɔs Bah

wibukumbɛiŋ i kpi wə. **25** Jisəs kɔ wə bə nì nya wi kpi
kəm chu bibukumbɛiŋ. Ayaka Nyɔ fiəni dzasi wi i kpi wə
ka ŋgaiŋ dzɔ a bukumbɛiŋ kəkə bəh kiŋgbɔ kidəkɔ.

5 I liə si Nyɔ kɔ wi dzɔ lɔ bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ
kəkə bəh kiŋgbɔ kəm shəm yə bukumbɛiŋ jiə i wi wə,
bukumbɛiŋ bá num i kimbəiŋni wə bəh wi kəm gia
yə Bah wibukumbɛiŋ wə Jisəs Klistus fə. **2** A fə wi ka
bukumbɛiŋ kaŋa dzəh i liə i shəm yindzəŋni yi Nyɔ yə
bukumbɛiŋ kɔ yɛiŋ wə i liə kəm shəm yə bukumbɛiŋ
jiə i wi. Bukumbɛiŋ bá laŋ si bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a
ninshiŋ, kiə a bukumbɛiŋ bi kwatiki lə i mbum bi Nyɔ wə.
3 Yi na baaŋ dəkə yakadəiŋ, bukumbɛiŋ laŋki tə i bəŋgəkə
bà bukumbɛiŋ yɛiŋki, kəm bukumbɛiŋ kiəki lə a bəŋgəkə
fəki mi kiə i kaŋa shəm. **4** Ayaka shəm yi kaŋani fəki a
Nyɔ kəksi mi a wi kpɛiŋ. Nyɔ ka kəksi mi a wi kpɛiŋ, wi ka
tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i fiɛŋ wə, kiə a ŋgaiŋ bi kwati lə. **5**
Fiɛŋ fiə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i fi wə bi lansi
tsə kə i kuku, kəm Nyɔ kɔ wi jiksi shóm yibukumbɛiŋ
bəh kiŋkɔŋ ki, tsə dzəh i Kiŋ'waka ki Baiŋni kə wi nya i
bukumbɛiŋ. **6** Yi num a jəbi wə bukumbɛiŋ nì kəkə i gamti
gwu yibukumbɛiŋ, Klistus dzə i jəbi wi ndzəŋni wə, ka kpi
kəm bukumbɛiŋ bəni bà bɔ kiəki kə Nyɔ. **7** Akɔ ŋkɔŋ a
yi ləkəki lə i mi i kpi kəm mi wə wi kaŋaki kə kiŋgbɔ,
ayaka mi widəkɔ kɔlə i məmsi i kpi kəm mi wi ndzəŋni
widəkɔ. **8** Ayakalə, Nyɔ nì chusi kiŋkɔŋ ki i bukumbɛiŋ i
dzəh yələ wə a, jəbi wə bukumbɛiŋ nì kɛiŋki bəni bəchu,
Klistus kpi kəm bukumbɛiŋ. **9** I liə si bukumbɛiŋ kɔ num
mwa mu fə Nyɔ dzɔ bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ kəkə bəh
kiŋgbɔ kidəkɔ, yaka wi bi tsə lə i bukumbɛiŋ nshiŋ i bwili

bukumbɛiŋ i kaŋ yi shɔm yi Nyɔ yi bɔksini yə wə bəh
bəni. **10** Yəmaka num a, na jəbi wə bukumbɛiŋ nì kɛiŋki
bəni bà bɔ baiŋŋki Nyɔ, kpi yi Waiŋ wi chiŋni bukumbɛiŋ
bəh Nyɔ, wi ni tsə lə i ninshiŋ i liə i bwili bukumbɛiŋ bəh
nɔni ki, si wi kɔ wi chiŋni bukumbɛiŋ bəh Nyɔ. **11** A kɔkə
a gia yələ shəŋ yə bukumbɛiŋ laŋki kɔm yi. Bukumbɛiŋ
laŋki tə bəh Nyɔ kɔm Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus wə
wi kɔ num wi chiŋni bukumbɛiŋ bəh Nyɔ. **12** Si chu nì
tsə dzəh i mi wimu wə, ka bi dzə i mbi wə, ayaka kpi tə
tsə dzəh i chu chɛiŋ ka bi dzə, ayaka kpi ka waŋ tsə i mi
wichi wə, kɔm mi wichi fə chu. **13** Chu nì kɔ bi si num lɔ i
fa mbi wə, na ka Nyɔ nyaki bənchi. Ayakalə, bənchi kabə
num kə bə kɔkə i ŋgwuŋki waiŋkpaŋ i chu biə bəni fəki.
14 I yisi i jəbi wi Adam wə i dzə buku i jəbi wi Muses wə a
nì kɔ kpi kaŋa ŋga i mi wichi bɛiŋ nabə bà bɔ nì fəki chu
ayaka bɔ fə kə asi Adam wə wi nì bwiŋ nchi. Adam nì kɔ i
dzə yidəkɔ wə aka Klistus wə wi nì kɔ i bi dzə. **15** Ayakalə,
kinya ki Nyɔ kə wi nya i bəni kilələ kɔkə ka chu biə Adam
nì fə. A kabə num a bəni bəduli nì kpiyi kɔm chu bi mi
wimu, yaka kɔ ŋkɔŋ a shɔm yindzɔŋni yi Nyɔ bəh kinya
ki nì dzə kɔm shɔm yindzɔŋni yi mi wimu wə wi kɔ Jisɔs
Klistus, ma yi ni numki i dzə i bəni bəduli wə tsə lɔ tsəni.
16 Gia yə kinya ki Nyɔ kələ Nyɔ nì nya kilələ dzə bəh yi
kɔkə liŋ bəh yə chu bi mi wimu nì dzə bəh yi. Chu bi mi
wimu dzə bəh nsaka i bəni bəchi wə ka jiə bɔ i ŋgəkə wə.
Ayakalə, kinya ki Nyɔ kələ nì dzə i jum wə, i chu bi bəni
bəduli biə bɔ nì fə, ayaka Nyɔ dzɔ bɔ a bɔ kɔkə bəh kiŋgbɔ
kidəkɔ. **17** Yi kabə num a, chu bi mi wimu nì fə kpi kaŋa
ŋga i mi wichi bɛiŋ kɔm mi wimu, yaka kɔ a bəni bà bɔ

dzɔ kiŋkɔŋ ki Nyɔ kimbum kələ, bəh kinya kə ki kɔ ndzɔ
wə Nyɔ dzɔ bəni kilələ a bɔ kɔ chəŋ, bɔ ni kwati nəni ki
du kəm mi wimu wə Jisɔs Klistus. **18** Ayakadəiŋ, si chu bi
mi wimu nì dzə bəh ŋgəkə i bəni bəchi wə, kɔ a liŋ si
kimfə ki chəŋ ki mi wimu fə Nyɔ dzɔ bəni a bɔ kɔkə bəh
kiŋgbɔ, bɔ bəchi num i bi kwati nəni. **19** Yi num a asi mi
wimu nì ləkə bəh fwu i Nyɔ yəmaka fə bəni bəduli num
bəh chu, yi kɔ asi mi wimu nì wɔkɔ i Nyɔ ŋ'wɔkɔ wiwɔ fə
Nyɔ dzɔ bəni bəduli a bɔ kɔ chəŋ i wi nshiŋ. **20** Nyɔ nì nya
bənchi i fə a chu duki. Ayakalə, si chu duki akɔ a liŋ si
kiŋkɔŋ ki Nyɔ kə ki kɔ kinduksi i bəni wə duki tsəki a
ninshiŋ tə. **21** Yi kɔ lə, ka chu kaŋaki ŋga i bəni wə, bɔ
kpiyi, kɔ asi kiŋkɔŋ ki Nyɔ kə kaŋaki ŋga i bəni wə tsə
dzəh i ndzɔ wə Nyɔ dzɔki bəni a bɔ kɔ chəŋ i wi nshiŋ, i
bi nya bɔ bəh nəni kə ki bi tsə kaa kə kəm Jisɔs Klistus wə
Bah wibukumbɛiŋ. **(aiōnios g166)**

6 Si yi kɔ yakadəiŋ, bukumbɛiŋ ki dzakaki a nə? Yaka kɔ
bukumbɛiŋ ki baaŋki tsəki a fəki chu ka nshɛiŋ yi Nyɔ yə
yi kɔ kinduksi i bəni wə duki tsəki tə a ninshiŋ a? **2** Yi
məŋ nûm yaka! Yi kɔ i chu num dəiŋ a bukumbɛiŋ bà bə
kpi buku i kaŋ yichu wə chu kɔ i nɔki i chu mə a? **3** Ma
mbɛiŋ kiəki kə a bukumbɛiŋ bəchi bà bə juli i bɔkɔ chiŋni
bəh Klistus Jisɔs, bə juli tə bukumbɛiŋ yaka chiŋni bəh
kpi yi a? **4** Bə nì juli bukumbɛiŋ i bɔkɔ yakadəiŋ yi bá
num a bə nì chiŋni bukumbɛiŋ bɔ i kpi yi wə ka ləə, ka yi
numki si Klistus nì fiəni dza i kpi wə i ŋga bimbum bi Ba
wi wə, yaka kɔ a bukumbɛiŋ kaŋaki i nôki num i nəni
kimfiaŋ wə. **5** Yi kɔ lə kəm, a kabə num a bukumbɛiŋ nì
chiŋni lɔ bəh Klistus i kpi yə akɔ n'yi, yaka bukumbɛiŋ

chu kəkə i məŋniki a bukumbɛiŋ bi chiŋni lə bukumbɛiŋ
bɔ tə i ndza wi kpi yə akɔ n'yi. 6 Bukumbɛiŋ kiəki lə a
gwu yibukumbɛiŋ yə akɔ nəni kikpu kɔ num bə nì baŋŋ lɔ
i kintasi wə bəh Klistus, ka bə chiksi gwu yiwɔ yə yi kɔ
yichu, ka bukumbɛiŋ ma bi chu numki mfa i kaŋ yichu
wə, 7 kɔm jəbi wə mi kpi, yaka wi buku lɔ i kaŋ yichu wə.
8 Si bukumbɛiŋ kɔ bukumbɛiŋ kpi lɔ bəh Klistus, yaka
bukumbɛiŋ bum a bukumbɛiŋ bi nəki lə tə bukumbɛiŋ
bɔ, 9 kɔm bukumbɛiŋ kiəki lə a na si Nyɔ nì dzasi Klistus
i kpi wə, wi bi chu kpi kə. Kpi kəbi i chu kaŋa ŋga i wi
bɛiŋ. 10 Kpi yə wi nì kpi wi nì kpi i chu wə kpamu yi kaa
yakadəiŋ. Ayaka nəni kə wi kaŋaki i liə kɔ num ki Nyɔ.
11 Si yi kɔ yakadəiŋ, mbɛiŋ tə yɛiŋ i gwu yimbɛiŋ wə a
mbɛiŋ kpi lɔ i chu mə, ka nəki i liə biəli si Nyɔ nəŋki,
si mbɛiŋ chiŋni lɔ bəh Klistus Jisɔs. 12 Ayakadəiŋ, kiə
mbɛiŋ ki bêe kə a chu kaŋaki ŋga i ntsaŋa bimbɛiŋ bi
gwu wə i fâki mbɛiŋ wəkɔ num i gia yə mwa mimbɛiŋ
nəŋki a mbɛiŋ fâki. 13 Kiə mbɛiŋ ki bêe kə a chu dzɔ̂ki
bimbu bimbɛiŋ bi gwu ka biɛiŋ bi binəm i fâki gia yichu
yɛiŋ. Mbɛiŋ nyâ gwu yimbɛiŋ num i Nyɔ ka bəni bà bə
bwili bɔ i kpi wə ka nya bɔ bəh nəni. Mbɛiŋ nyâ tə bimbu
bimbɛiŋ bi gwu i Nyɔ ka biɛiŋ bi binəm i fəki gia yi chəŋ
yɛiŋ. 14 Chu chu kaŋaki kə i kâŋaki ŋga i mbɛiŋ bɛiŋ,
kɔm mbɛiŋ kəkə i bənchi chɛiŋ. Mbɛiŋ nəki i shɔm yi Nyɔ
yindzɔŋni chɛiŋ. 15 Si yi kɔ yaka, bukumbɛiŋ ki dzakaki a
nə? Yaka kɔ a bukumbɛiŋ fâki chu kɔm bukumbɛiŋ nəki i
shɔm yi Nyɔ yindzɔŋni chɛiŋ, kəbi i bənchi chɛiŋ ma?
Yi məŋ yaka! 16 Mbɛiŋ kiəki kə a mi ka dzɔ gwu yi nya
i mi widəkɔ i wəkəki i wi ka mfa, yaka wi kɔ mfa i mi

wə wi wəkəki i wi a? Mi ka nya gwu yi i chu, yaka wi kɔ
mfa i chu wə. Yi ni dzə num bəh kpi. Mi ka nya gwu yi i
wəkəki num i Nyɔ wə, yaka wi kɔ mfa wi Nyɔ. Yəmaka ni
fə wi kwati nəni ki chəŋ. **17** Ayakalə, kiyəŋni kɔ ki Nyɔ
asi mbɛiŋ nì kɛiŋki mbɛiŋ num mfá yichu, i liə mbɛiŋ
bum bəh shóm yimbɛiŋ yichi gia yi lanini yə bə nì nya i
mbɛiŋ chusiki. **18** Mbɛiŋ kɔ num bə bwili lɔ mbɛiŋ i kaŋ
yichu wə, mbɛiŋ fiəni chu mfá i nəni ki chəŋ wə. **19** Mih
dzakaki yələ ka mi wiwəm, kəm mbɛiŋ ka bəni bəwəm
mbɛiŋ kəkə i kiə gia i tsə buku si yi kɔ. Mbɛiŋ kîəki a, a nì
kɔ i kikpu wə mbɛiŋ nì nyaki lə bimbu bimbɛiŋ bi gwu i
biɛiŋ bi kinyɛŋ wə bəh chu biduli, ka mfá. Mbɛiŋ nyâki
bimbu bimbɛiŋ bi gwu num i gia yi chəŋ wə i numki bəni
bə baiŋni. **20** Jəbi wə mbɛiŋ nì kɔ mfá i chu wə, nəni ki
chəŋ nì kaŋaki kə gia yidəkɔ i fə bəh mbɛiŋ. **21** Si mbɛiŋ
nì kɔ yakadəiŋ, mbee wə mbɛiŋ nì kwati i gia yələ wə yə
mbɛiŋ kɔ i liə ŋgəmni num ŋgəmnini i yi wə kɔ nə a? Gia
yiwɔ yichi gɔksiki num bəh kpi shəŋ. **22** Ayakalə, i liə si
bə kɔ bə bwili lɔ mbɛiŋ i kaŋ yichu wə ayaka mbɛiŋ fiəni
chu num mfá yi Nyɔ, yi kɔ a mbee wiwɔ kɔ a mbɛiŋ si
num dzə bəni bə baiŋni, ayaka kiŋgɔksi kiwɔ num nəni kə
ki bi tsə kaa kə. **(aiōnios g166)** **23** Mbɛiŋ kîəki a ŋgəm wi gia
yichu kɔ kpi, ayakalə nəni kə ki bi tsə kaa kə kɔ kinya kə
Nyɔ nyaki a kilələ i bəni bà bɔ kɔ bɔ chiŋni bəh Klistus
Jisɔs Bah wibukumbɛiŋ. **(aiōnios g166)**

7 Bwa bə nih bəŋ, mih nəŋki i dzaka yələ i mbɛiŋ ka
bəni bà bɔ kiəki nchi. Mbɛiŋ kiəki kə a nchi si kaŋa ŋga i
mi bɛiŋ a jəbi wə mi kɛiŋki wiwəm a? **2** Bukumbɛiŋ dzô
kifəkəli i ndzɔ wi miŋkpaŋa bəh minyuku. Nchi si kaŋa

baaŋ bəh miŋkpaŋa i nyuwi wə i jəbi wə nyuwi kɛiŋki
wiwəm. Ayakalə, i jəbi wə nyuwi ka dza kpi, wi ka ni buku
i nchi wə wi kaŋaki wi bəh nyuwi. **3** Ayakadəiŋ, wi ka dza
nyə tsə i minyuku widəkə nyuwi kɛiŋ wiwəm, bə bɔ̂əŋ wi
a miŋkpaŋa wi təkəlini. Ayakalə, nyuwi ka kpi, yaka wi
buku lə i nchi wiwə wə. Wi ka tsə dzə minyuku widəkə,
wi ma chu numki miŋkpaŋa wi təkəlini. **4** Yi kə a liŋ bwa
bə nih bəŋ si mbɛiŋ kpi lə i bənchi wə tsə dzəh i gwu yi
Klistus yə bə nì baŋŋ i kintasi wə. Mbɛiŋ kpi yakadəiŋ ka
mbɛiŋ numki bəni bə mi widəkə. Ayaka mi wələ kə wə bə
nì dzasi i kpi wə, ka bukumbɛiŋ nɔ̂ki bə fâ num gia yə yi
ndzəŋki i Nyə. **5** Jəbi wə bukumbɛiŋ nì kɛiŋki bə biəli asi
nyam yi gwu yibukumbɛiŋ nəŋki, bənchi nì shiki dzasiki
lə gwu yibukumbɛiŋ yə yi fwuki i fâki chu, yi ka fâki
bimbu bibukumbɛiŋ bi gwu ka nəmki gia yə yi kə i dzə
num bəh kpi i bukumbɛiŋ wə. **6** Ayakalə, i liə bukumbɛiŋ
buku lə i bənchi chɛiŋ ka kpi gaali bəh bənchi bəwə bà bə
nì kaŋa bukumbɛiŋ. Bukumbɛiŋ buku ka nəmki i nəni
kimfiaŋ kə ki kə ki Kiŋ'waka ki Baiŋni, a chu kəbi i dzəh
yikpu yi bənchi bà bə nì nyaka. **7** Bukumbɛiŋ ki dzâkaki a
nə kəm nchi a? Yaka kə a nchi kə gia yichu a? Yi məŋ
yakadəiŋ! Asi məŋ kəm bə bənchi ma mih kiəki kə gia
yichu. Asi məŋ a nchi dzakaki a mi ma bûkuki bəh dzə́kəh
i fiɛŋ fi mi wə, ma mih kiəki kə a mbuku wi dzə́kəh kə gia
yichu. **8** Ayakadəiŋ, chu ka dzə dzəh i nchi wələ chɛiŋ
nəŋni dzə́kəh yi bukuni i mih wə i dzə́h dzə́h wə, nchi nì
kəkə ma chu kaŋaki kə ŋga. **9** Mih nì yisiki nəki maka
nchi dzə. Ayakalə, jəbi wə nchi nì dzə, chu yəmi, mih ka
kpi. **10** Bənchi bà mwi bə nì kə i dzə num bəh nəni i mih,

bɔ dzə lɔ num bəh kpi i mih wə. **11** Yi num a chu nì kwati
dzəh i bənchi bələ wə, fwɔkyi mih, nyumi i bɔ chɛiŋ wɔɔ
mih. **12** Ayakadəiŋ, bənchi kɔ gia yi baiŋni, gia yə bənchi
dzakaki kɔ gia yi baiŋni, a num yi chəŋ chu ndzɔŋ. **13** Yi
ka num a gia yə yi ndzɔŋki ni dzə lɔ bəh kpi i mih wə a? A
kɔkə yakadəiŋ! A nì kɔ chu, bi ni nyumi i gia yindzɔŋni
chɛiŋ i dzə bəh kpi i mih, ka bukumbɛiŋ ni yɛiŋ a chu kɔ
chu, ayaka yi chusi num i gia yə bənchi dzakaki a chu
bəkəki nalə. **14** Bukumbɛiŋ kiəki a bənchi kɔ gia yə yi
nyə i Nyɔ wə. Ayakalə, mih kɔ mfiŋ mi wiwɔm mih kaŋa
nyam yi gwu, num bə taŋni mih ka mfa i chu wə. **15**
Mih kiəki kə gia yə mih fəki, kɔm gia yə mih nəŋki i fâ a
kɔkə yə mih fəki. Mih dza yiŋni fə lɔ gia a num na yə
mih baiŋŋki. **16** Si mih fəki lɔ gia a num yə mih kɔŋki kə,
yaka mih bum ŋkɔŋ a nchi kɔ gia yindzɔŋni. **17** Si yi kɔ
yakadəiŋ, a fəki kə mih gia yiwɔ. A fəki num chu biə bi kɔ
i mih mə. **18** Mih kiəki lə nalə a gia yindzɔŋni kɔkə i mih
mə. Yaka kɔ a gia yindzɔŋni kɔkə i mwa məŋŋ mə. Mih si
dza nəŋ lə i fə gia yi chəŋ, mih kɔbi i fə. **19** Gia yindzɔŋni
yə mih nəŋki i fâ a kɔkə yə mih fəki. Gia yichu yə mih
kɔŋki kə i fâki, akɔ yə mih yiŋni fəki. **20** Si mih dzaki fəki
num gia yə mih kɔŋki kə i fəki, yaka kɔ a chu məŋ i mih
wə, mih fəki gia yiwɔ. A fə num chu biə bi kɔ i mih mə.
21 Si yi kɔ yakadəiŋ, mih ka yɛiŋ lɔ a, akɔ nchi i jɔbi wə
mih nəŋki i fə gia yindzɔŋni, aka yaŋsiki lɔ gia yichu i
mih i fəki. **22** I shɔm yiŋ mə mih saŋliki lə bəh bənchi
bə Nyɔ nalə. **23** Ayakalə, mih yɛiŋki lə nchi widɔkɔ wi
num i mih mə. Nchi wiwɔ tumki lə jum bəh nchi wichu
wə wi kɔ i kiŋkwaka kiŋ mə. **24** Kiŋkpili ki mi ka mih!

Akɔ ndə i bwili mih i nyam yi gwu yələ yi dzəki bəh kpi
a? 25 Kiyəŋni ki Nyɔ wə wi kɔ i gamti mih tsə dzəh i
Jisɔs Klistus wə Bah wibukumbɛiŋ! Si yi kɔ yakadəiŋ mih
kabə num i liə mfa wi bənchi bə Nyɔ i kiŋkwaka kiŋ wə,
ayakalə num mfa wi bənchi bə chu i nyam yi gwu wə.

8 Yi kɔ a, i liə mi wə wi chiŋni bəh Klistus Jisɔs bi chu liə
kə i ŋgəkə mə. 2 Wi bi chu liə kə kɔm nchi wi Kiŋ'waka ki
Nyɔ wə wi nyaki nɔni i bəni bà bɔ chiŋni lɔ bəh Klistus
Jisɔs, num wi bwili lɔ bukumbɛiŋ i kaŋ yi nchi wə wi kɔ
wichu bəh wi kpi. 3 Nyɔ kɔ wi fə lɔ gia yə nchi nì kaŋaki
kə ŋga i fə. Nchi nì kaŋaki kə ŋga, a num mfə wi nyam yi
mi yi gwu yi bɔyini. Gia yə Nyɔ nì fə kɔ a wi nì faaŋ Waiŋ
wi, wi dzə ka mi wiwɔm wə wi fəki chu i bwiŋ chu. Akɔ
yaka si Nyɔ nì bwiŋ ŋga bichu i mi wiwɔm wə. 4 Wi nì fə
yakadəiŋ ka gia yi chəŋ yə nchi nəŋki a bukumbɛiŋ kɔlə
i fâki asi yi kɔ. Bukumbɛiŋ bələ kɔ bà Kiŋ'waka ki Nyɔ
nəŋki, kɔbi i chu fəki si nyam yi gwu nəŋki. 5 Bəni bà bɔ
nɔki biəli asi nyam yi gwu nəŋki, bɔ si jiə mfi bibɔ a num
i gia yə nyam yi gwu nəŋki, ayaka bà bɔ nɔki biəli asi
Kiŋ'waka ki Nyɔ nəŋki, bɔ si jiə mfi bibɔ num i gia yə
Kiŋ'waka ki Nyɔ nəŋki. 6 Mi ka jiə mfi bi num i nyam
yi yi gwu wə, yaka wi ni kpi lə. Ayakalə, mi ka jiə mfi
bi num i Kiŋ'waka ki Nyɔ wə, yaka wi ni kwati lə nɔni
bəh kimbɔiŋni. 7 Si yi kɔ yakadəiŋ mi wə wi jiə mfi bi
num i gia yə nyam yi gwu nəŋki akɔ wə wi si baiŋŋ Nyɔ.
Wəmaka mi si wɔkɔ kə i nchi wi Nyɔ. Ayaka kɔ ŋkɔŋ a wi
kɔkə i wɔkɔki. 8 Mi wə wi nɔki asi nyam yi gwu nəŋki
wi kɔkə i fəki gia yə Nyɔ kɔ i wɔkɔki ndzɔŋni bəh wi. 9
Ayakalə, mbɛiŋ kɔkə fimbɛiŋ bəni bà bɔ nɔki biələ asi

nyam yi gwu nəŋki. Mbɛiŋ biəliki asi Kiŋ'waka nəŋki,
jəbi wə yi kɔ a Kiŋ'waka ki Nyɔ nɔki lə i mbɛiŋ wə. Mi
kabə num wi kaŋa kə Kiŋ'waka ki Klistus, yaka wi kɔkə
mi wi Klistus. **10** Klistus kabə num i mbɛiŋ wə, na yaka
si gwu yimbɛiŋ bi kpiki kɔm chu, Biŋ'waka bimbɛiŋ kɔ
biwɔm kɔm Nyɔ fə mbɛiŋ num chəŋ i wi nshiŋ. **11** A kabə
num a Kiŋ'waka ki wi wə wi nì bwili Jisɔs i kpi wə nɔki lə
i mbɛiŋ wə, ma wi wə wi nì bwili Klistus Jisɔs i kpi wə
ni nya tə nɔni i nyam yimbɛiŋ yi gwu yə yi bi kpiki. Wi
ni nya tsə dzəh i Kiŋ'waka ki wə, kə ki nɔki i mbɛiŋ wə.
12 Ayakadəiŋ, bwa bə nih bəŋ, bukumbɛiŋ kaŋaki lə gia
i fɑ̂, gia yələ kɔkə i nɑ̂ki biəli si nyam yibukumbɛiŋ yi
gwu nəŋki. **13** Mbɛiŋ ka nɔki biəli si nyam yimbɛiŋ yi
gwu nəŋki, yaka mbɛiŋ ni kpi lə. Ayakalə, mbɛiŋ ka bee
Kiŋ'waka ki Nyɔ fə mbɛiŋ bəkəli kimfə kichu kə nyam yi
gwu nəŋki, yaka mbɛiŋ ni kwati lə nɔni. **14** Bəni bəchi
bà bɔ nɔki biəli si Kiŋ'waka ki Nyɔ chusiki bɔ kɔ bwa bə
Nyɔ. **15** Nyɔ nì ka nya dəkə mbɛiŋ num bəh kiŋ'waka ki
mfa kə ki kɔ fə mbɛiŋ fiəni nɔki bəh nlwa. Wi nì nya
Kiŋ'waka i mbɛiŋ kə ki fəki mbɛiŋ num bwa bu. Ayaka ki
ka fəki mbɛiŋ bɔɔŋ wi a, “Abba, Ba wibuku.” **16** Kiŋ'waka
kələ mwi bəh kiŋ'waka kibukumbɛiŋ beeŋki lə nsaka a
bukumbɛiŋ kɔ bwa bə Nyɔ. **17** A kabə num a bukumbɛiŋ
si num lɔ bwa bə Nyɔ, bukumbɛiŋ bi numki i dzi biɛiŋ,
biɛiŋ biə bi kɔ bi Nyɔ. Bukumbɛiŋ bəh Klistus bi chiŋni
dzi bi jəbi wə bukumbɛiŋ ka yɛiŋki ŋgəkə si Klistus nì
yɛiŋki, bukumbɛiŋ tə bi kwati i kiŋkɔkni ki wə. **18** Mih
kiəki lə na bindzɔŋ a ŋgəkə wə bukumbɛiŋ yɛiŋki i liə
wi ka buku na wə bə kɔ i fəkəni bəh ndzɔŋni biə bi bi

numki bibukumbɛiŋ. **19** Biɛiŋ bichi biə Nyɔ nì maa bi
lansi wəkəliki jəbi wə Nyɔ bi chusiki bwa bà bɔ kɔ mbu.
20 Yi kɔ a biɛiŋ bichi biə Nyɔ nì maa bi fiəni chu biɛiŋ bi
kilələ. Bi ka num dəkə biɛiŋ bi kilələ yaka a, a kɔŋki bi. A
nì kɔŋ Nyɔ i fə a bi numki yakadəiŋ. Ayakalə, bi tsɛiŋ tsə
a ninshiŋ kiə a, **21** chəkɔ bidəkɔ bi num Nyɔ bi bwili bi, bi
bɔiŋ i nsəŋ wə wi kɔ a biɛiŋ biwɔ bichi kaŋaki lə i bi fɔɔ.
Jəbi wə Nyɔ bi bwiliki bi yakadəiŋ, bi ka bi kaŋa ndzɔŋni
biə akɔ bi bwa bə Nyɔ. **22** Bukumbɛiŋ kiəki lə a biɛiŋ bichi
biə Nyɔ nì maa bi kwiŋki bəh ləli i dzə buku bidaiŋ aka
miŋkpaŋa wə wi nɔmhki. **23** A kɔkə shəŋ a biɛiŋ biə Nyɔ
nì maa bi baaŋ a numki i ŋgəkə wə. Bukumbɛiŋ bà bə
kaŋaki kinya ki ninshiŋ, a num Kiŋ'waka ki Nyɔ kə wi
nya i bukumbɛiŋ, bukumbɛiŋ kwiŋki tə a shɔm shɔm
wəkəli na bəh ŋga a Nyɔ fâ bukumbɛiŋ nûmki bwa bu,
a num ntəiŋ wə Nyɔ bi təiŋki bukumbɛiŋ bəchi i kaŋ
yi ŋgəkə wə. **24** Akɔ gia yə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a
ninshiŋ kiə a bukumbɛiŋ bi kwatiki lə a num yə Nyɔ bwîli
bukumbɛiŋ kɔm bə yi. Ayakalə, gia yə mi kɔ i tsɛiŋki tsəki
i ninshiŋ i yi wə a ŋgaiŋ bi kwati lə num yi si num lɔ i
wi nshiŋ, a kɔkə i chu numki yi yə wi kɛiŋki wi wəkəli
wəkəlini. Akɔ ndə wə wi kɔ i chu tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i
fiɛŋ fidəkɔ i bi kwati num fi si num lɔ i wi nshiŋ a? **25**
Ayakalə, bukumbɛiŋ kabə tsɛiŋ tsə a ninshiŋ i fiɛŋ wə kiə
a bukumbɛiŋ bi kwatiki lə, bukumbɛiŋ kɛiŋ ki yɛiŋ kə i fi
wə, bukumbɛiŋ kaŋaki i kâŋa shɔm i nûmki alə mɔɔŋ
wɔ̂kəli. **26** Kiŋ'waka ki Baiŋni tə gamtiki lə bukumbɛiŋ i
mbɔyih wibukumbɛiŋ wə, asi bukumbɛiŋ kiəki kə i tsaki
bəh si bukumbɛiŋ kaŋaki i tsaki si bukumbɛiŋ kɔ i tsâki.

Kiŋ'waka kiwɔ mwi si tsa lə Nyɔ i bukumbɛiŋ bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ də i wi i dzəh yə wə mi kɔkə i chu dzaka. **27** Nyɔ wə wi si tsɛiŋ shóm yi bəni wi si kiə lə kiŋkwaka ki Kiŋ'waka ki Baiŋni, kɔm Kiŋ'waka kiwɔ si tsa lə Nyɔ i bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ i dzəh yə Nyɔ kɔŋki. **28** Bukumbɛiŋ kiəki lə a Nyɔ nɔmki i gia yichi wə wi fə yi tsə i dzəh yindzɔŋni wə i bəni bà bɔ kɔŋki wi, bà wi bɔɔŋ biəli gia yə wi nəŋki i bɔ. **29** Bəni bà Nyɔ nì kɔ wi si kiə bɔ a kɛiŋ i kikpu wə, yi kɔ num wi nì kɛiŋsi jiə lɔ bɔ chi chi a bɔ bi kwûni nûm ka Waiŋ wi, ka Waiŋ wi wələ kɔlə i numki Waiŋ wi ninshiŋ i bwa bə nih bəduli kintəəŋ. **30** Bəni bà wi nì kɔ wi sisi jiə lɔ chi chi, wi ka bi bɔɔŋ bɔ. Ayaka bəni bà wi nì bɔɔŋ num wi dzɔ lɔ bɔ a bɔ kɔ ŋgbɔ widɔkɔ kɔbi. Ayaka bà wi nì bɔɔŋ wi dzɔ a bɔ kɔ ŋgbɔ widɔkɔ kɔbi, num wi nì fə a bɔ liə i mbum bi wə. **31** Si gia yələ yichi kɔ lə, bukumbɛiŋ chu kɔ i dzaka a nə? Si Nyɔ si num lɔ i kimbu kibukumbɛiŋ wə, mi wə wi kɔ i chu fə bukumbɛiŋ bəh gia akɔ na ndə a? **32** Wi Nyɔ kabə kaŋaki kə kiŋghəkə i Waiŋ wi, i nya a wi kpi i bukumbɛiŋ bəchi bɛiŋ, ayakalə wi ma nì nyâ biɛiŋ bichi i kpɛiŋsi yɛiŋ i bukumbɛiŋ a? **33** Akɔ ndə wə wi kɔ i chu nəŋki nsaka bəh bəni bà Nyɔ kɔ wi sabibwili lɔ a? Nyɔ num wə wi dzɔki bəni a bɔ kaŋaki kə ŋgbɔ widɔkɔ. **34** Mi kɔlə wə wi kɔ i chu jiə bukumbɛiŋ i ŋgəkə wə a? Klistus Jisɔs nì kpi, wi fiəni dza i kpi wə, wi num i liə i tsɛiŋ yi Nyɔ yiləkəli wə, wi lansi tsa Nyɔ i bukumbɛiŋ. **35** Mi wə wi bi chu lansi gaaliki bukumbɛiŋ bəh Klistus a wi ma chu kɔŋki bukumbɛiŋ kɔ na ndə a? Akɔ bəŋgəkə, ma nshili, ma i bwaŋki gvu a bəni gbɔyiki i jum wə, ma dzɔŋ, ma chwɔŋ kiyəə, ma gia yi gumini, ma

kpi, kələ i gaali a? **36** Yi kɔ num bə nyaka a bəni bədəkɔ nì
dzakaki i Nyɔ a, “Buku tsɛiŋki tsəki kpi chəkɔ bichi kəm
wɔ. Bəni dzəki buku aka shwáŋ yə bə tsəki i kum.” **37** Na i
biɛiŋ biələ bichi wə bukumbɛiŋ tumki dziki lə bi bəh ŋga
bi Klistus wə wi nì kəŋ bukumbɛiŋ. **38** Mih kiəki lə na
bindzəŋ a kpi nabə nəni, nabə ŋkaiŋni bəchinda bənaiŋ,
nabə biŋ'waka biə bi sakaki, nabə biɛiŋ biə bi kɔ i liə,
nabə biə bi kɔ i bi dzə, nabə biɛiŋ biə bi kaŋaki ŋga, **39**
nabə biə bi kɔ i bɛiŋ, nabə biə bi kɔ i nichɛiŋ, nabə binaiŋ
biɛiŋ i mbaŋ wi biɛiŋ biə Nyɔ nì maa bichi, fidəkɔ kəkə
yɛiŋ fi kɔ i gaali bukumbɛiŋ i kiŋkəŋ ki Nyɔ kə wi kaŋaki i
bukumbɛiŋ kəm Klistus Jisəs Bah wibukumbɛiŋ.

9 Gia yələ mih dzakaki kɔ ŋkəŋ ka mi wi Klistus. Mih
nyiki kə ntəkə, Kiŋ'waka ki Baiŋni fəki shəm yiŋ təbi a
mih nyiki kə ntəkə. **2** Yi kɔ a mih kɔ bəh nshɛiŋ yimbum
chu num bəh ləli biə bi kaaki kə i shəm yiŋ mə, **3** kəm bwa
bə nih bəŋ bə kwili bà buku bɔ kɔ mwa mimu. Mih nəŋki
lə na bəh ŋga a ləiŋ dzâ i mih wə i gâali mih buku Klistus
kəm bɔ. **4** Bəni bələ kɔ bəni bə Islae bà Nyɔ nì dzɔ bɔ fə a
bɔ numki bwa bu, chusi kiŋkəkni ki i bɔ, dzi miŋkaiŋ bəh
bɔ, nya bənchi bu i bɔ kaŋ, chusi bɔ si bɔ kɔ i kôksiki Nyɔ,
fə biŋkaka bəh bɔ. **5** Bɔ kɔ bəni bà bətii tii bəbɔ nì yisi
chwəŋkijuŋ kələ a num bəni bə Nyɔ bà bə ni kiəki bɔ,
Mbwili wə Nyɔ nì kaka jəbi wə wi nì dzə ka mi wiwəm, bə
bwɔ wi num i chwəŋkijuŋ ki bəni bələ wə. Bukumbɛiŋ
nyâki kiŋkəksi jəbi wichi ki kaa kə i Mbəiŋsi wə wi kɔ
Nyɔ, wi kaŋa ŋga i biɛiŋ bichi wə. Yi nûm ayaka. **(aiōn g165)**
6 Yi məŋ a, gia yə Nyɔ nì kaka a yi laka kilələ, kəm a kəkə
bəni bə Islae bəchi bà bɔ kɔ bwa bə Islae bə ŋkəŋ. **7** Ayaka

a kɔkə tə bwa bəchi bà bɔ buku i Ablaham wə bɔ kɔ bwa
bu. Ayakalə, yi kɔ asi Nyɔ nì dzaka i Ablaham a, “Akɔ Ayjik
wə, wi bi bwɔki bwa bà bɔ bi duki yɛli wa.” **8** Yələ gia
chusiki a, a kɔkə bwa bəchi bà bɔ buku i Ablaham wə bɔ
kɔ bwa bə Nyɔ. Akɔ bwa bà Nyɔ nì kaka Ablaham yɛiŋ, bə
dzɔki a bɔ kɔ bwa bə Ablaham. **9** Jəbi wə Nyɔ nì fə kiŋkaka
kələ dzaka a, “A bi fiəni numki i jəbi wələ wə i jia yi dzəni
wə, mih bi fiəni dzə, ma Sɛla bi kwati waiŋ nyukuni.” **10**
A mɔŋ dəkə a yələ shəŋ. Gia ka yələ nì num tə bəh Lɛbika
wə tii bwa bu nì kɔ Ayjik wə tii bətii bəbukumbɛiŋ. **11** Na
ka bə tsɛiŋki i bwɔ bimaŋsi biələ, na ka bə numki i fə gia
yindzɔŋni yidɔkɔ nabə yichu, a nì kɔ num Nyɔ dzaka i
nih wibɔ a, “Kukuli bi nɔmki lə i waiŋ wi nchiŋ.” Nyɔ nì
dzaka yakadəiŋ chusi a wi baaki mi biəli mba wi. Wi si
baa kə biəli nɔm widɔkɔ wə mi fə. Wi baaki biəli num gia
yə wi Nyɔ nəŋki. **13** Yi kɔ asi bə nyaka a, “Yakɔb kɔ mih
kɔŋ wi, mih baiŋŋ Ɛsau.” **14** Si yi kɔ lə, bə kɔ i dzaka a nə?
Yaka kɔ a Nyɔ fəki kə gia yi chəŋ ma? Yi mɔŋ yakadəiŋ!
15 Nyɔ nì dzaka i Muses a, “Mih bi cham lə bəh nshɛiŋ i
mi wə mih kɔŋki, mih kwasi nshɛiŋ i wə mih kɔŋki.” **16**
Ayakadəiŋ, Nyɔ baaki kə mi biəli si mi wiwɔm nəŋki, nabə
i bənɔm bà wi nɔmki. Wi baaki kɔm nshɛiŋ yə wi kaŋaki i
bəni wə. **17** Yələ gia kɔ asi bə nì nyaka tə i Kiŋwakti ki
Nyɔ wə a Nyɔ nì dzakaki i fɛlɔ ŋkuŋ wi Ijib a, “Mih yaksi
wɔ ka ŋkuŋ, fwu wiwɔ num a, mih ni chusiki ŋga biŋ i wɔ
wə, ka bəni bi tsâ bəh yɛli wuŋ i mbi wələ wichi wə.” **18**
Yələ gia ka chusi a Nyɔ kwasiki nshɛiŋ i mi wə wi nəŋki i
kwasi nshɛiŋ i wi, nya fwu wi ləkəli i mi wə wi nəŋki a wi
ləkəki bəh fwu. **19** Mi widɔkɔ kələ i dza bikə i mih a, “A

kabə num yakadəiŋ, Nyɔ kabə kpiki bəh bəni kɔm nə a?
Mi wə wi kɔ i nəiŋ gia yə Nyɔ nəŋki a yi num, akɔ ndə a?”
20 Mi ma bîkə yakadəiŋ. Akɔ na winaiŋ mi wiwɔm wə wi
kɔ i sini bəh Nyɔ a? Mi kɔlə i mwəm fiɛŋ bəh fiəŋ ma
fi ni chu bikə i wi a, “Wɔ mwəm mih lə kɔm nə a?” **21**
Mi wə wi mwəmki mishwali kaŋaki lə ŋga i fiəŋ wiwɔ
bɛiŋ i chum kaŋ yi fiəŋ i mwəm biɛiŋ yɛiŋ chi chi, fidəkɔ
num fiə fi kaŋaki nɔm wimbum, fidəkɔ num fiə fi chiŋ kɔ.
22 Yikɔ a liŋ si Nyɔ fəki. Wi nì nəŋki i chusi shɔm yi yi
bɔksini i bəni, chu fə a bəni kîə ŋga bi. Ayakalə, wi nì lansi
kaŋa shɔm bəh bəni bà bɔ nì fəki shɔm bɔkɔ wi, bəh bà bə
nì kɔ i kaasi bɔ num kaasini. **23** Wi nì fə yakadəiŋ i chusi
mbum bi bimbum biə bi kɔ i bəni bà wi kwasiki nshɛiŋ i
bɔ. Bəni bələ kɔ bà wi nì kɛiŋsi jiə na ka yi dzə num a bɔ
bi kwati lə mbum biwɔ. **24** Akɔ na bukumbɛiŋ bəni bəwɔ
bà wi bɔɔŋ. A kɔbi a Bəju shəŋ. Bəni bà bɔ kɔkə Bəju kɔlə
tə yɛiŋ. **25** Akɔ na yi yə Nyɔ dzaka i Kiŋwakti ki mi wi
wi ntum wə Ɔsia a, “Bəni bà bɔ kɔkə bəni bəŋ, Mih ni
bɔɔŋki bɔ a ‘Bəni bəŋ.’ Ayaka bà mih ni kɔŋki kə bɔ, mih
ni bɔɔŋki bɔ a ‘Shɔm yiŋ.’” **26** “Ayaka a fɛiŋ i di biə Nyɔ si
dzaka i bəni bəwɔ a, ‘Mbɛiŋ kɔkə bəni mbəŋ’, Yi kɔ a bə ni
bɔɔŋki bɔ a, ‘Bwa bə Nyɔ wə wi kaŋaki nəni.’” **27** Isaya mi
wi ntum wi Nyɔ nì də tə kɔm bəni bə Islae ka dzaka a,
“Na ayaka si bəni bə Islae duki lə, num aka mishambu mi
kinchwɔ kimbum, a bi bɔiŋki a bədɔkɔ i bɔ wə twɛsi. **28** Yi
num a Nyɔ bi dza akisəkə wi lɔ ŋgəkə i nshwaiŋ yələ yichi
wə wi kaasi biɛiŋ bichi.” **29** Wi Isaya nì kɔ wi dzaka lɔ a,
“A nì mɔŋ a, Bah Nyɔ wə wi kaŋaki ŋga bichi bɛsi bwa i
chwɔŋkijuŋ kibukumbɛiŋ wə, ma bukumbɛiŋ fiəni chu lɔ

aka kwili wimbum Sədəm bəh wi Gəməla.” **30** Si yi kɔ lə,
bukumbɛiŋ ki dzakaki a nə? Bukumbɛiŋ ki dzakaki a bəni
bà bɔ kəkə Bəju bà bɔ nì ka məmsi dəkə i num chəŋ i Nyɔ
nshiŋ, bɔ num lɔ i liə chəŋ i Nyɔ nshiŋ kɔm shɔm yə bɔ
jiə i wi. **31** Ayakalə, bəni bə Islae bà bɔ nì məmsi i numki
chəŋ i Nyɔ nshiŋ biəli num dzəh yə bənchi nəŋki, bɔ nì ka
biəli i dzə num chəŋ i wi nshiŋ. **32** A nì kɔ kɔm nə? Akɔ
kɔm bɔ nì ka məmsi i biəli dzəh yə bɔ kɔ i jiə shɔm i Nyɔ.
Bɔ nì kwakaki a gia yə yi kɔ fə a mi num chəŋ i Nyɔ nshiŋ
kɔ num bənɔm bà wəmaka fəki. Bɔ fə yakadəiŋ ka ndamti
i təh wə bəni ndamtiki i yɛiŋ bɛiŋ. **33** Təh wələ kɔ wə bə
nyaka kɔm wi a, “Mbɛiŋ tsêiŋ, mih jiə təh i kwili wi Sayɔŋ
wə, a num təh wə bəni bi ndamtiki yɛiŋ wə. A num biaŋa
wə bəni bi gbɔyiki yɛiŋ wə. Ayakalə, mi wə wi jiə shɔm i
wi wə, bi chu numki kə i ŋgəmni wə.”

10 Bwa bə nih bəŋ, gia yə mih nəŋki bəh shɔm yiŋ yichi,
bəh ntsa wuŋ i Nyɔ, kɔ a bəni mbəŋ bə Islae bələ bi kwati
mbəiŋ. **2** Gia yə mih kiəki, a num yə mih kɔ i dzaka kɔ a,
bɔ kaŋaki lə kiŋkɔŋ na bəh ŋga i Nyɔ. Ayakalə, bɔ kiəki kə
dzəh yi chəŋ yə bɔ kɔ i biəliki wi yɛiŋ. **3** Si bɔ kiəki kə
dzəh yə Nyɔ dzɔki a mi si num chəŋ i wi nshiŋ yɛiŋ, bɔ
kabə nəŋ lɔ i jiə num dzəh yibɔ, ayaka na chu nya gwu
yibɔ i biəliki dzəh yə Nyɔ dzɔki a mi kɔ chəŋ yɛiŋ i wi
nshiŋ. **4** Si Klistus nì dzə, dzəh yi bənchi yə bəni nì biəliki
i numki chəŋ i Nyɔ nshiŋ ka kaa, ka i numki chəŋ i Nyɔ
nshiŋ i liə ni numki i jîə shɔm i Klistus wə. **5** Muses nì
nyaka kɔm dzəh i numki chəŋ i Nyɔ nshiŋ yə yi biəliki
num bənchi a, “Mi wə wi fəki si bənchi dzakaki ni nɔki lə
kɔm wi jiəki bənchi bəwɔ bəchi.” **6** Ayakalə, kɔm dzəh yə

yi kɔ a mi kɔ chəŋ i Nyɔ nshiŋ biəliki num shɔm yə wi jiə
i wi wə, yi num bə nyaka a, “Kiə wɔ ma bikəki i shɔm
ya wə a, ‘A ni yaka ndə i bɛiŋ na?’” (Yi num a, a ni yaka
ndə i tsə dzəh bəh Klistus a). 7 Nabə a, “A ni shi ndə i kii
a?” (Yi num a, i tsə dzasi Klistus i kpi wə). (Abyssos g12) 8
Ayakalə, yi dzakaki a nə? Yi dzakaki a, “Gia yi Nyɔ kɔ
kɔmsi i wɔ wə. Yi kɔ i dzaka ka wə, bəh i shɔm ya wə.”
Ayaka a num yi, buku fukuki kɔm njiə wi shɔm i Jisɔs wə.
9 Wɔ ka dzaka bəh dzaka ka a Jisɔs kɔ Bah, ayaka, ka bum
i shɔm ya wə a Nyɔ nì dzasi wi i kpi wə, ma wɔ bi bɔiŋ. 10
Yi kɔ a, mi bumki num bəh shɔm yi na ka Nyɔ dzɔ wi a wi
kaŋaki kə kiŋgbɔ kidəkɔ. Ayaka mi dzâkaki bəh dzaka ki
ka bi bɔiŋ. 11 Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki a, “Mi wə wi kɔ wi
bum i wi bi num kə i kiŋgəmni wə.” 12 Mbɛiŋ kiəki a chi
chi kɔkə i kintəəŋ ki mi wi Ju bəh mi wə wi kɔkə mi wi Ju.
Bah wə wi kɔ Bah wi mi wichi akɔ a wimu. Ayaka wi si shi
wɛli kaŋ yi nya mbum i mi wichi wə wi dəki i wi. 13 Yi kɔ
num bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, “Mi wichi wə wi bi
bɔɔŋki yɛli wi Bah, wi bi bɔiŋki lə.” 14 Ayakalə, bəni kɔ i
nyani dəiŋ na ka bɔ dəki bɔɔŋ wi maka bɔ jiə shɔ́m i wi
a? Ayaka bɔ kɔ nyani dəiŋ i jiə shɔm i wi maka bɔ num
wɔkɔ kɔm wi a? Bɔ kɔ nyani na dəiŋ i wɔkɔ maka mi num
fuku kɔm wi i bɔ a. 15 Ayaka bəni kɔ i nyani dəiŋ i tsə
fukuki maka bə faaŋ bɔ a? Yi kɔ num bə nì nyaka a, “Gvú
yi bəni bà bɔ si dzə bəh ntum wi ndzɔŋni, si ndzɔŋ nalə.”
16 Ayakalə, bəni bə Islae bəchi kɛiŋki maka bɔ bum ntum
wi ndzɔŋni wələ. Yi kɔ a liŋ asi kiŋwakti ki mi wi ntum wi
Nyɔ wə Isaya dzakaki a, “Bah, a bum ndə gia yə buku
fukuki a?” 17 Yi bá num a, njiə wi shɔm i Klistus dzəki

num i gia yə mi wəkɔ. Ayaka gia yə mi wəkɔ dzəki num i
mfuku wə kɔm Klistus. **18** Mih ka bikə a, yaka bɔ nì ka
wəkɔ a? Ŋkɔŋ bɔ nì wəkɔ. Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki a, “Já
yibɔ tsə i nshwaiŋ yichi, ayaka ndzaka wibɔ tsə i biŋgɔksi
bi mbi wə bichi.” **19** Mih chu bikəki a, yaka kɔ a jəbi wə
bəni bə Islae nì wəkɔ, na wəkɔ ndzɔŋ a? Muses nì kɔ wi
yisi dzaka a Nyɔ dzakaki a, “Mih ni fâ lə kindəŋ chiniki
mbɛiŋ bəh kitumi ki bəni bə kilələ, fə shóm bəkəki mbɛiŋ
bəh kitumi kə bɔ kɔ bəni bə kiyuŋ.” **20** Isaya chu dzaka
lwa kə a Nyɔ dzakaki a, “Bəni bà bɔ nì nəŋki kə mih kɔ bà
bɔ yɛiŋ mih. Ayaka mih chusi gwu yiŋ i bəni bà bɔ ni
bikəki kə mih.” **21** Ayakalə, yə kɔm bəni bə Islae Nyɔ nì
dzaka a, “I kaŋ yichi wə kɔ mih jiə kaŋ yiŋ wəkəli a bəni
dzə mih dzô bɔ, ayaka bɔ ləkə tsə a bəh kifwu i ninshiŋ,
tsə i yibɔ dzə́h wə.”

11 Mih chu bikəki a yaka Nyɔ məŋni lɔ bəni bu a? Yi
məŋ yaka! Mih mwi kɔ waiŋ wi Islae. Mih num waiŋ i juŋ
yi Ablaham wə, num mih buku i chwəŋkijuŋ ki Bɛnjamen
wə. **2** Nyɔ ka məŋni dəkə lɔ bəni bu bà wi nì sabibwili i
kin'yisi wə. Ntə mbɛiŋ kiəki lə gia yə Kiŋwakti ki Nyɔ
dzakaki kɔm Ɛlaja, si wi nì dəki i Nyɔ kɔm gia yə bəni
bə Islae nì fəki a? **3** Wi nì dəki dzakayi i Nyɔ a, “Bah, bə
wɔɔyi bəni ba bə ntum, ka mukuyi shi kintəŋ ki fəni ki
gia. A baaŋ shəŋ a mih, ayaka bə nəŋ tə i kaasi bəh mih.”
4 Wi nì dəki yakadəiŋ Nyɔ chukuli wi a nə? Wi chukuli wi
a, “Mih jiə bəni num mbəŋ bənchuku nanitaŋ, bɔ ka num
tum dəkə binyu i Baal nshiŋ a num fimɔsə i tsa fi.” **5** Yi
kɔ a liŋ asi yi kɔ i jəbi wələ wə. Bəni bədəkɔ kɛiŋki lə fɛiŋ
i Islae twɛsi a num bəni bə Nyɔ. Ayaka bələ kɔ num wi

nì saiŋbwili kɔm shɔm yi yindzɔŋni. **6** Yi kabə num a
wi nì saiŋbwili kɔm shɔm yi yindzɔŋni, ma yi ma chu
numki kɔm nɔm widɔkɔ wə bɔ nì fə. A nì kɔ a numki kɔm
nɔm widɔkɔ si bɔ nì fə, ma yi ma chu numki a, akɔ shɔm
yindzɔŋni. **7** Gia yə mih dzakaki kɔ a nə? Yi kɔ a bəni bə
Islae bəduli nì ka nyani dzə num dəkə chəŋ i Nyɔ nshiŋ
asi bɔ nì nəŋki. A nì kɔ shəŋ a bəni bà Nyɔ nì sabibwili, bɔ
nì nyani dzə kwati dzəh i numki chəŋ i wi nshiŋ. Ayakalə,
Nyɔ fə shɔ́m yi kiŋka ki bəni bəwɔ ləkə tsə, ka baaŋ ayaka.
8 Yələ kɔ asi bə nyaka a, "Nyɔ nì fə bɔ ka fuŋfuŋki, dzə́kəh
yibɔ kɔbi i chu yɛiŋ di, ayaka bintuni bibɔ kɔbi i wɔkɔki
gia. Bɔ num baaŋ yaka i dzə buku bidaiŋ." **9** Ayaka Dɛbit
dzaka tə a, "Nyɔ fâ ma biɛiŋ bidzini biə bɔ dziki wɔkɔ
ndzɔŋni, bi lîm bɔ aka gbi, bi chu kwâ bɔ aka kintaŋ. Bi
fiəni nûm ka fiɛŋ fiə fi kɔ i guku lɔɔ bɔ i kuku, ma yi ni
num ŋgɔm wi kimfə kibɔ. **10** Nyɔ fâ dzə́kəh yibɔ ji ka bɔ
ma yɛîŋki di. Wi fâ tə júm yibɔ ŋgwuŋ baaŋ ayaka." **11**
Mih bikəki a, yaka bəni bə Islae nì ndamti yaka gbɔ baaŋ
kuku baaŋni a? Yi mɔŋ nûm yaka. Chu biə bɔ nì fə nì dzə
lɔ bəh mbɔiŋ i bəni bà bɔ kɔkə bə Islae, ka bəni bə Islae
bi chiniki kindɔŋ. **12** Yi kabə num a chu biə bɔ nì fə nì
fiəni chu lɔ ka mbum i mbi wələ, ŋgbɔ wə bɔ nì gbɔ nì
dzə lɔ bəh mbum i bəni bà bɔ kɔkə bə Islae, yaka mbum
biə bi bi numki jɔbi wə bəni bə Islae bəchi bi bumki i
Klistus bi numki dəiŋ a? **13** I liə mih nəŋki i dzaka i mbɛiŋ
bəni bà bɔ kɔkə bə Islae. Si mih kɔ waiŋ ntum wi Jisɔs i
bəni bà bɔ kɔkə bə Islae, mih bá dzɔ nɔm wuŋ wələ a, akɔ
fiɛŋ fimbum. **14** Mih fəki lə, ka mih fə Bəju bəbuku fiiki
kindɔŋ, ka yi kɔm bɔ, ka bɔ bədɔkɔ bi bɔiŋ. **15** Yi kabə

num a jəbi wə Nyɔ nì məŋni bəni bə Islae, yələ nì fə bəni
bədəkɔ i fa mbi wələ wə fiəni num i fiɛŋ fimu wə bəh
Nyɔ, yaka jəbi wə wi bi fiəni dzɔ bɔ, ma yi bi numki dəiŋ
a? Yi bi numki aka jəbi wə mi kpi ka fiəni dza i kpi wə. **16**
Mi ka gbɛɛ nyəə bi ninshiŋ nya i Nyɔ, yaka nyəə biwɔ
bichi kɔ bi Nyɔ. Ŋgaaŋ yi kpɛiŋ kabə num yi Nyɔ, yaka
cha yi kpɛiŋ yiwɔ kɔ tə yi Nyɔ. **17** Ayakalə, yi kabə num a
chá yi kɛiŋ yidəkɔ kɔ num bə nì fakayi ka lətəkɔ ka dzɔ
num mbɛiŋ bà mbɛiŋ kɔ kɛiŋ yi Ɔlif yi kəəbi, ka dzə basi i
kpɛiŋ wi Ɔlif wə bə nì yəə num yəəni, i di biə chá yidəkɔ
yə nì buku, ka mbɛiŋ ni kwati tə mwi mə mɔ bukuki i
kpɛiŋ wiwɔ wə, **18** yaka mbɛiŋ kaŋaki kə i chɔ̂kəki kijum
bə chá yidəkɔ yə. Mbɛiŋ kabə chəkəki kijum i bɔ, mbɛiŋ
ka kî̂əki a mbɛiŋ kɔ a chá. A fəki kə mbɛiŋ ka gaaŋ yiwɔ
numki. A fəki num gaaŋ ka mbɛiŋ numki. **19** Mi widəkɔ i
mbɛiŋ wə kɔlə i dza dzakaki a, "Bə nì gbayi chá yiwɔ i basi
num mih fɛiŋ." **20** Yəmaka kɔ ŋkɔŋ. Bə nì fakayi bwili bɔ
ka lətəkɔ kɔm bɔ nì dzaki kimbum. Mbɛiŋ num ndzɔŋ bəh
ŋga kɔm shɔm yə mbɛiŋ jiə i Klistus wə. Ayakadəiŋ, kiə
mbɛiŋ ma ghaŋsiki gwu i yi wə. Mbɛiŋ kaŋaki i numki lɔ
bəh nlwa. **21** Mbɛiŋ kî̂əki a, a nì mɔŋ a Nyɔ bɛsi bee chá yi
kpɛiŋ yə bə gbɛli num gbɛlini, ma wi mɔŋ bi bɔŋ bɛsi bee
mbɛiŋ. **22** Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, a Nyɔ kaŋaki lə shɔm yindzɔŋni
nalə chu kaŋa tə shɔm yi bɔksini. Wi si lɔ lə bəh bəni bà
bɔ gbɔ, ayakalə chusi shɔm yindzɔŋni i mbɛiŋ jəbi wə
mbɛiŋ baaŋ a biəliki dzəh yi. A kəbi yakadəiŋ, ma wi nì
fakayi lətəkɔ mbɛiŋ. **23** Ayaka i bəni bə Islae, bɔ ka kwuni
kaŋa kimbum, ma Nyɔ ni fiəni dzɔ basi bɔ i kpɛiŋ wiwɔ
wə, kɔm akɔ gia, Nyɔ kaŋa ŋga i fiəni fə yi. **24** Mbɛiŋ kî̂əki

a, mbɛiŋ kabə num chá yə bə nì fakayi i kpɛiŋ wi Ɔlif wə
wi si kɔ i kɔɔbi wə, dzə basi i wə bə yəə num yəəni, a num
gia yə yi kaŋaki kə i nûmki yakadəiŋ, yaka bə kɔkə i fiəni
dzɔ chá yi kpɛiŋ yə bə nì fakayi i fiəni dzə basi i kpɛiŋ
wiwɔ wə i tsə yaka a? **25** Bwa bə nih bəŋ, mih nəŋki a
mbɛiŋ kîə ŋkɔŋ biələ bi kɔ i nyumi wə, ka mbɛiŋ ma ni
dza i ghâŋsiki gwu a mbɛiŋ fifiki nalə. Yi kɔ a nləkə fwu
dzə i bəni bə Islae bədɔkɔ. Bɔ bi ləkəki bəh fwu wiwɔ yaka
i tsə buku i jɔbi wə bəni bəchi bà bɔ kɔkə bə Islae bà bɔ
kaŋaki i liə i mbaŋ wi bəni bə Klistus wə, bi liə. **26** Jɔbi wə
yi bi numki yaka, bəni bə Islae bəchi bi ka bɔiŋ. A num yi
yə bə nì nyaka, Nyɔ dzakaki a, "Mi wə wi bi bwiliki bəni i
ŋgəkə wə bi bukuki i Sayɔŋ. Wi bi bwili nəni kichu kiwɔ i
chwəŋkijuŋ ki Yakɔb wə. **27** Ayaka biələ num miŋkaiŋ
biə mih dzi bəh bɔ jɔbi wə mih dzɔ bwili chu bibɔ." **28** I
kimbu ki ntum wi ndzəŋni wi Nyɔ wə, bəni bə Islae kɔ
bəmbaiŋŋni bə Nyɔ kɔm mbɛiŋ. Ayaka i kimbu ki baayini
wə Nyɔ ni baayi lɔ bɔ, a bɔ bəni bə Islae kɔ shɔm yi, kɔm
ŋkaiŋ mə wi nì dzi bəh bətii tii bəbɔ. **29** Yi num lə kɔm
Nyɔ ka nya kinya i mi wi chu məŋ i fiəni dzɔ, wi ka bɔɔŋ
mi, wi chu məŋ i fiəni bee wi. **30** Si mbɛiŋ bà mbɛiŋ kɔkə
bəni bə Islae nì yisiki wɔkɔki kə i Nyɔ, ayakalə mbɛiŋ kɔ i
liə wi kwasi nshɛiŋ i mbɛiŋ kɔm bəni bə Islae wɔkɔki kə i
wi, **31** yi kɔ a liŋ si bɔ tə wɔkɔki kə i Nyɔ i liə ka nshɛiŋ yə
wi nì chusi i mbɛiŋ nì fə wi tə kwasiki nshɛiŋ i bɔ. **32** Gia
yə yi kɔ, kɔ a, Nyɔ kɔ wi jiə bəni bəchi i juŋ yi nsəŋ yi fwu
wi ləkəli wə, ka yi numki a ŋgaiŋ kɔlə i kwasiki nshɛiŋ i
bɔ wə bəchi. **(eleēsē g1653)** **33** Ɔ ɔɔ, mbɛiŋ tsêiŋ, kiŋkɔksi
kə ki kɔ ki Nyɔ kɔ na kimbum, ayaka mfi bi num tə na

bimbum, gia yə wi kiəki wi kiəki tə na bindzəŋ! Mi kəkə i
kiə dzəh yə wi təiŋki gia yi yɛiŋ. Yi kɔ a mi widəkɔ kəkə i
kiə dzəh yə wi fəki gia yi yɛiŋ. 34 Yələ kɔ asi bə nyaka i
Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, "Akɔ ndə wə wi kɔ i kiə kiŋkwaka ki
Bah a? Ayaka a num ndə wə wi kɔ i təfi wi a? 35 Akɔ ndə
wə wi num nya Nyɔ bəh fiɛŋ ka Nyɔ bi fiəni gɔm wi a?"
36 Biɛiŋ bichi nyə i wi wə. Biɛiŋ bichi tsə nûm i kaŋ yi wə,
biɛiŋ bichi num kɔm wi. Kiŋkɔksi nûm i wi jəbi wichi na
kiŋgəksi kəbi. Yi nûm ayaka. (aiōn g165)

12 Bwa bə nih bəŋ, si Nyɔ kɔ wi kwasi lɔ nshɛiŋ i
bukumbɛiŋ wə, mih kwuŋki kaŋ i mbɛiŋ a mbɛiŋ nyâ gwú
yimbɛiŋ i Nyɔ ka biɛiŋ bi kiyəŋni bi num biwɔm bi baiŋ
num Nyɔ bum bi. Yələ kɔ dzəh yi chəŋ i mbɛiŋ i kɔksiki
Nyɔ yɛiŋ wə. 2 Kiə mbɛiŋ ma bîəliki gia yə bəni bə fa kuku
fəki. Mbɛiŋ bêe Nyɔ nyâki mbɛiŋ bəh biŋkwaka bimfiaŋ
ka bi kwûŋni mbɛiŋ. Mbɛiŋ ka fəki yakadəiŋ, mbɛiŋ ka ni
kiə i tsɛiŋ baiŋsi gia yə Nyɔ nəŋki, a num yindzəŋni, num
Nyɔ bum, yi ndzəŋ i wi tsə bwili fwu. (aiōn g165) 3 Mih ka
mi wə Nyɔ kɔ wi chusi shɔm yi yindzəŋni i wi ka duksi
wi, mih nəŋki i dzaka i mbɛiŋ bəchi a, kiə mi ma kwâkaki
a wi kɔ fiɛŋ fidəkɔ tsâ fiɛŋ fiə wi kɔ. Mi kwâkaki kɔm
gwu yi i dzəh yi chəŋ wə. Mi kwâkaki wi bîəli kimfəkə
ki kimbum kə Nyɔ kɔ wi nya i wi. 4 Bukumbɛiŋ kîəki a
gwu yi mi kɔ a yimu, ayaka yi kaŋa bimbu chi chi, bimbu
biwɔ kaŋa nɔm chi chi. 5 Yi kɔ a liŋ si bukumbɛiŋ kɔ. Na
ayaka si bukumbɛiŋ kɔ bəduli lə, yi kɔ a bukumbɛiŋ bəchi
kɔ i gwu yimu i Klistus wə. Ayaka mi widəkɔ kəbi wə wi
kɔ a wi mbɔŋ shəŋ. 6 Bukumbɛiŋ kâŋaki binya chi chi
biəli ŋgamti wə Nyɔ nya i bukumbɛiŋ. Bukumbɛiŋ nômki

bəh bi. Kinya ki mi kabə num i fukuki ntum wi Nyɔ, wi
ka fûkuki bîəli kimfəkə ki kimbum kə Nyɔ kɔ wi nya i
wi. **7** Kinya ki mi kabə num i nɔmki i bəni, wi ka nɔmki i
bɔ. I wə wi laniki bəni, wi ka lâniki. **8** Kinya ki mi kabə
num i shiliki shɔ́m yi bəni, wi ka shîliki yi. I wə kinya ki
kɔ i nyaki biɛiŋ i bəni, wi wêli kaŋ yi. I wə kinya ki kɔ i
təkniki i bəni wə, wi ka tôkniki i bɔ bəh shɔm yi yichi.
I wə kinya ki kɔ i kwasiki nshɛiŋ i bəni, wi ka kwâsiki
wəkɔ ndzɔŋni. **9** Kiŋkɔŋ kimbɛiŋ kaŋaki i numki ki ŋkɔŋ.
Mbɛiŋ baiŋŋki gia yichu, nûm num i gia yindzɔŋni wə.
10 Mbɛiŋ kôŋki gwú yimbɛiŋ bəh shɔ́m yichi ka bwa bə
nih. Mbɛiŋ kôksiki bəni bədəkɔ tsə si mbɛiŋ kɔksiki gwu
yimbɛiŋ. **11** Kiə mbɛiŋ ma fə̂ki kiŋkpəŋ i na finə wə.
Mbɛiŋ nômki nɔm wi Nyɔ jəbi wichi bəh shɔm yi shilini.
12 Mbɛiŋ lâŋki i gia yə mbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ kiə a
mbɛiŋ bi kwatiki lə. Mbɛiŋ kâŋaki shɔ́m i bəŋgəkə wə.
Mbɛiŋ nûmki i ntsa wə jəbi wichi. **13** Mbɛiŋ gâmtiki bəni
bə̀ akɔ bə Nyɔ bɔ kaŋaki kə. Mbɛiŋ dzô̂ki bəni bədzəni
i júŋ yimbɛiŋ wə tô̂kni ndzɔŋ bəh bɔ. **14** Mbɛiŋ tsâki a
Nyɔ jiə num kimbɔiŋsi i bəni bə̀ bɔ bwaŋki gvu i mbɛiŋ
chɛiŋ. Mbɛiŋ tsâki num kimbɔiŋsi i bɔ. Kiə mbɛiŋ ma
tsâki a ləiŋ dzô̂ki i bɔ wə. **15** Mbɛiŋ lâŋki mbɛiŋ bəni bə̀ bɔ
laŋki, mbɛiŋ dâki mbɛiŋ bəni bə̀ bɔ dəki. **16** Mbɛiŋ nô̂ki i
fiɛŋ fimu wə. Kiə mbɛiŋ ma ghâŋsiki gwu. Mbɛiŋ kwâsiki
nsɛ́iŋ bəh bəni bə kiləlɔ. Kiə mbɛiŋ ma dzô̂ki a mbɛiŋ
kiəki lə gia tsə si mbɛiŋ kiəki. **17** Kiə mbɛiŋ ma chûkuliki
chu bəh chu. Mbɛiŋ kâŋaki kiŋkwaka i fə̂ki num gia yə
bəni bəchi yɛiŋki a, akɔ yindzɔŋni. **18** Dzəh kabə num,
si mbɛiŋ yɛiŋki, mbɛiŋ mômsiki i nô̂ki i kimbɔiŋni wə

bəh bəni bəchi. **19** Nsɛ́iŋ yiŋ yi shəm, kiə mbɛiŋ bi ma
lânsi môm i chûkuli gia yichu. Mbɛiŋ bêe ma Nyɔ bi chusi
shəm yi yi bəksini i bɔ. Akɔ yi yə bə nyaka a, “Kinchukuli
kaŋaki mih i chukuli. Akɔ mih wə mih bi gəmki bɔ. Yələ
dzaka Bah.” **20** Yə yi kɔ, kɔ a, mbɛiŋ fâki asi bə nyaka i
Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, “Dzəŋ kabə wəɔ mi wə wi baiŋŋki
wɔ, wɔ nyâ fiɛŋ wi dzî. Kindəŋ kabə wəm wi, wɔ nyâ wi
fiɛŋ wi mû. Wɔ kabə fâki yakadəiŋ, ma yi numki a wɔ jiə
kiŋgəmni i wi fwu.” **21** Kiə mbɛiŋ ki bêe kə a chu gaka
mbɛiŋ. Mbɛiŋ gâka chu gakani bəh gia yindzəŋni.

13 Mi wichi kaŋaki i wɔ̂kɔki i bəni bà bɔ kaŋaki ŋga bi
sakani, kəm ŋga bidəkɔ kəkə biə bi ka nyə i Nyɔ. I bà bɔ
sakaki a jiə Nyɔ bɔ. **2** Yi kɔ yi num a, mi wə wi chusiki
gwu i ləkəki bəh fwu i bəni bà bɔ kaŋaki ŋga bi sakani,
yaka wəmaka chusiki num i bəni bà a jiə Nyɔ bɔ. Ayaka
i bəni bà bɔ chusiki fwu wi ləkəli bəəŋki num ŋgəkə i
gwu yibɔ wə. **3** Mbɛiŋ kîəki a bəni bà bɔ kaŋaki nəni
kindzəŋni, si lwa kə bəni bà bɔ kaŋaki ŋga bi sakani. Asi
lwa num bà bɔ kaŋaki nəni kichu. Wɔ kabə nəŋki i numki
wɔ lwa kə mi wə wi kaŋaki ŋga bi sakani, wɔ ka fâki a
gia yə yi ndzəŋki, ka wi kəksiki wɔ. **4** Mi wə wi sakaki
bəni wi nəmki num i Nyɔ, a bəni nûmki bindzəŋ. Ayakalə,
wɔ kabə fəki gia yichu, yaka wɔ kaŋaki i lwâki wi, kəm
ŋga biə bə nya i wi i jîəki bəni i ŋgəkə wə kɔkə bi kilələ.
Akɔ mi wi nəm wi Nyɔ wi chusiki shəm yi Nyɔ yi bəkəli i
bəni bà bɔ fəki gia yichu. **5** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ kaŋaki i
wɔ̂kɔki i bəni bà bɔ sakaki tumi, a kəbi shəŋ kəm mbɛiŋ
lwâki shəm yi Nyɔ yi bəkəli. Mbɛiŋ wɔ̂kɔki tə i bɔ ka gia
yidəkɔ ma numki yə yi sakaki mbɛiŋ i shəm. **6** Akɔ gia yə

yi fəki mbɛiŋ na ka mbɛiŋ ləəki tə kiŋwakti, kəm bəni bà
bɔ kaŋaki ŋga bi sakani nəmki num i Nyɔ, bɔ nya jəbi
wibɔ wichi i nəm wiwɔ wə. 7 Mbɛiŋ nyâki biɛiŋ bichi biə
mbɛiŋ kaŋaki i nyâki i mi wichi. A kabə num kiŋwakti
kiləəni, mbɛiŋ lɔ̂ɔ. A kabə num biɛiŋ biə mbɛiŋ kaŋaki i
gəm, mbɛiŋ gɔ̂m. A kabə num mi wə mbɛiŋ kaŋaki lwaki
wi, mbɛiŋ ka lwâki. A kabə num wə mbɛiŋ kaŋaki i nyaki
kiŋkəksi i wi, mbɛiŋ ka nyâki. 8 Kiə mi ki kâŋa kə fwa bəh
mi widəkɔ, a kəbi a fwa yə akɔ kiŋkəŋ. Mbɛiŋ kîəki a, mi
kabə kəŋ mi widəkɔ, yaka wi jiə lɔ bənchi bəchi. 9 Bənchi
bə Nyɔ bà bɔ dzakaki a, "Kiə wɔ ki bîəli kə kpə mi, kiə wɔ
ki wɔ̂ɔ kə mi, kiə wɔ ki chwɔ̂ kə, kiə wɔ ki bûku kə bəh
dzə́kəh," na winaiŋ nchi kɔ num bə chiŋni i nchi wə wi
dzakaki a, "Kɔ̂ŋ mi wə wi kɔ kəmsi i wɔ kpəŋ asi wɔ kəŋki
gwu ya." 10 Mi kabə kəŋ mi widəkɔ, wi kəkə i chu fə wi
bəh gia yichu. Ayakadəiŋ, mi kabə kəŋ mi widəkɔ, yaka wi
jiəki lə bənchi bəwɔ bəchi. 11 Mbɛiŋ fâki gia yələ lə, kîə
si jəbi si num lɔ i liə. Jəbi wiwɔ kɔ wi kpɛiŋ lɔ i mbɛiŋ i
yɔ̂mi. Mbɛiŋ yɔ̂mi kəm jəbi wə Nyɔ ni bəiŋsi bukumbɛiŋ
si num kəmsi dzə, wi tsə si wi nì kɔ i jəbi wə bukumbɛiŋ
nì jiə shəm i Jisəs Klistus wə. 12 Biŋ bi jili si kaa tsə, biŋ si
baiŋ dzə lɔ. Bukumbɛiŋ bêe nəni bi nchəkɔ, bə dzɔ̂ yaka
num nəni ki baiŋni ka biɛiŋ bi jum. 13 Bukumbɛiŋ nɔ̂ki
nəni kə ki kaŋaki kiŋkəksi ka bəni bà bɔ nyaniki nshi.
Kiə mbɛiŋ ma dzîki, mû fâ ka bíə. Kiə mbɛiŋ ma mûki
mbih mə kwa mbɛiŋ. Kiə mbɛiŋ ma nɔ̂ki nəni kinyɛŋ bəh
ki təkɔlini. Kiə mbɛiŋ ma yɔ̂liki chu kaŋa kiŋghəkə. 14
Mbɛiŋ dzɔ̂ yâka num nəni ki Bah Jisəs Klistus i mbɛiŋ wə.

Kiə mbɛiŋ ki lansi nyâ kə di i nyam yimbɛiŋ yi gwu ka mbɛiŋ ma fəki biɛiŋ bichu biə yi nəŋki.

14 Mbɛiŋ dzɔ̂ki bəni bà kimbum kibɔ ləkəki kə i mbɛiŋ kintəəŋ. Kiə mbɛiŋ bəh bəmaka bəni ma gûkuniki bəŋgukuli i gia yə bɔ kwakaki a yi kɔ chəŋ i fəki. **2** Mi widəkɔ kɔ num wi bum a ŋgaiŋ kɔlə i dziki biɛiŋ bichi. Ayakalə, widəkɔ wə kimbum ki bəhki wi dzi mfih a jwa yi ndzɛiŋni. **3** Kiə mi wə wi dzîki biɛiŋ bichi sabi kə ki nyɛ̂nsi kə mi wə wi sabiki. I mi wə wi sabiki ki saka kə mi wə wi dziki biɛiŋ bichi sabiki kə təiŋ nsaka wi təiŋni, kɔm bɔ bəchi kɔ num Nyɔ dzɔ bɔ. **4** Akɔ wɔ ndə i sakaki mi wi nɔm wi mi widəkɔ? A kaŋaki tikwili wi waiŋ wi nɔm wiwɔ i tsɛiŋ yɛiŋ a waiŋ wi wi nɔm numki lə bindzɔŋ ma wi gbəki gbəni a. Ayaka wi ni num lə i bɛiŋ, kɔm Bah kələ i dzasi wi i bɛiŋ wi num ndzɔŋ. **5** Mi widəkɔ kɔlə tə wi dzɔ a kaŋ yidəkɔ kɔlə yimbum tsə yidəkɔ. Ayaka widəkɔ dzɔ a kaŋ yichi kɔ a liŋ. Gia yə yi kɔ, kɔ a, mi nûmki i gia yi wə yə wi kiəki i kiŋkwaka ki wə a, akɔ yindzɔŋni. **6** Mi wə wi dzɔki a kaŋ yidəkɔ kɔlə yimbum, wi fəki yaka i nya kiŋkɔksi i Bah. Ayaka mi wə wi dziki biɛiŋ bichi, wi dziki tə i nya kiŋkɔksi i Bah, si wi fəki yakadəiŋ wi nyaki kiyɔŋni i Nyɔ. Mi wə wi nyɛiŋsiki i dzi biɛiŋ bichi, wi nyɛiŋsiki tə i nya kiŋkɔksi i Bah, si wi tə fəki yakadəiŋ wi nyaki kiyɔŋni i Nyɔ. **7** Bukumbɛiŋ kiəki a, mi kabə num wiwɔm yaka a kaŋaki kə wi gwu yi. Wi ka kpi, a kaŋaki kə wi gwu yi. **8** Bukumbɛiŋ ka baaŋ bəwɔm, yaka bukumbɛiŋ kɔ a bəh Bah, bukumbɛiŋ ka kpi, yaka bukumbɛiŋ kɔ a bəh Bah. Ayakadəiŋ, kɔŋ bukumbɛiŋ numki bəwɔm, ma bə kpiyi lə a kaŋaki a Bah bukumbɛiŋ. **9** Akɔ i fwu wi gia

wələ wə Klistus nì kpi ka fiəni buku i kpi mə ka numki
wiwəm. Wi nì fə yaka ka wi numki Bah wi bəni bəchi bà
bɔ kɛiŋki bəwəm bəh bà bɔ kɔ bɔ kpiyi lɔ. **10** Ayakadəiŋ,
akɔ kɔm nə wə wɔ sakaki waiŋnih wa wɔ təiŋ nsaka wi
təiŋni a? Ayaka a num tə kɔm nə wə wɔ nyɛiŋsiki waiŋnih
wa a? Mbɛiŋ kîə a bukumbɛiŋ bəchi bi numki lə i Nyɔ
nshiŋ ka wi saka bukumbɛiŋ. **11** Akɔ gia yə bə nyaka a,
"Mih Bah dzakaki a, si mih kɔ, mi wichi bi tumki lə binyu
i mih nshiŋ, mi wichi bi dzakaki lə bəh dzaka ki a, mih
kɔ Nyɔ." **12** Yaka yi num a, mi wimu wimu i bukumbɛiŋ
kintəəŋ kaŋaki i bi num i Nyɔ nshiŋ i fuku si kimfə ki nì
kɔ. **13** Ayakadəiŋ, kiə bukumbɛiŋ ma chu sâkaki mi bəh
mi i bukumbɛiŋ təiŋ nsaka. Gia yə bukumbɛiŋ kaŋaki i
fâki kɔ a, jɔbi wə mi fəki gia yidəkɔ wi tôkniki ka yi ma
numki gia yə waiŋnih wi kɔ i bənli yɛiŋ wə nabə i gbɔ lɔ
gbɔni. **14** Mih kiəki lə na bindzɔŋ, num mih bum ka mi wi
Bah Jisəs a fiɛŋ fidzini fidəkɔ kɔkə a fifi fiə fi kɔ a fi baiŋki
kə. Ayakalə, mi wə wi yɛiŋ a biɛiŋ bidzini bidəkɔ kɔlə biə
bi baiŋki kə, yi ni numki ayaka i wi. **15** Wɔ kabə dzi fiɛŋ
fi bəkəli waiŋnah, yaka wɔ chusiki kə kiŋkɔŋ i wi. Kiə
wɔ ma bêe a fiɛŋ fiə wɔ dziki fə waiŋnah wə Klistus nì
kpi kɔm wi gbɔ. **16** Ayakadəiŋ, kiə wɔ ki fâ kə a gia ya
yindzɔŋni yə wɔ fəki a yi dzâ fîəni nûmki num yə bə nì
dzakaki a yi kɔ yichu. **17** Mbɛiŋ kîəki a, ŋkuŋ bi Nyɔ kɔkə
kɔm biɛiŋ bidzini bəh biɛiŋ bi muni. Akɔ kɔm i kâŋaki
nɔni ki chəŋ bəh nɔni ki bɔiŋnini bəh i kâŋa kinsaŋli kə
ki nyəki dzəki i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə. **18** Mi kabə nɔmki i
Klistus wə i yələ dzəh wə, ma Nyɔ ni wəkɔki ndzɔŋni bəh
wi, bəni kɔksiki tə wi. **19** Bukumbɛiŋ biəliki num gia yə

yi dzəki bəh kimbəiŋni bəh yə yi gamtiki i maaki num
maani mi bəh mi i bukumbɛiŋ kintəəŋ. **20** Kiə mbɛiŋ ki
bâkəli kə nəm wi Nyɔ kəm biɛiŋ bidzini. Yi kɔ ŋkɔŋ a
biɛiŋ bidzini bichi baiŋki lə, ayakalə wɔ kabə dzi fiɛŋ fi
num i fə a mi widəkɔ gbɔ num gbɔni, yəmaka kɔ gia yichu
wɔ fəki. **21** Akɔ gia yindzɔŋni i nəiŋ i dzi nyam, nabə i mu
mbih, nabə i fə na finə fiə fi kɔ i fə a waiŋnah gbɔ num
gbɔni. **22** Shəm yə wɔ jiə i Nyɔ ka bum i fiɛŋ fidəkɔ wə,
wɔ bêe aka a kiəki a mbɛiŋ Nyɔ bəfa. Ndzɔŋni bimbum kɔ
i mi wə wi kaŋaki kə gia yidəkɔ yə wi kɔ i sakaki gwu yi
yɛiŋ, kəm wi fəki gia yə wi təbi a yi kɔ chəŋ. **23** Ayakalə,
mi wə wi dziki fiɛŋ wi num bəh ŋkaŋyi i shəm yi wə asi
num lɔ ŋgəkə, kəm wi fəki gia a num kə yə shəm yə wi jiə
i Nyɔ bumki. Mbɛiŋ kîə a, gia yichi yə mi fəki maka shəm
yə wi jiə i Nyɔ bum yi, yaka asi num lɔ chu.

15 Bukumbɛiŋ bà bə ləkəki i kimbum wə, kaŋaki i kaŋaki
shəm i ŋgbɔ wə bəni bə bəyini gbəyiki. Bukumbɛiŋ ma
fâki a gia yə gwu kɔ i ndzɔŋki num a bukumbɛiŋ. **2** Na
ndə i bukumbɛiŋ kintəəŋ kaŋaki i mômsi i fâki gia yə yi
ndzɔŋki i waiŋnih wi i gamtiki wi ka kimbum ki kɔɔki.
3 Mbɛiŋ kîə tə a Jisəs Klistus nì fəki kə a gia yə gwu nì
ndzɔŋki num a wi. Wi nì fəki yi num asi bə nyaka a mi
dzakaki i Nyɔ a, “Bəntəyi bà bəni təyiki wɔ yɛiŋ bɔ fiəni
chu num i mih wə.” **4** Bukumbɛiŋ kiəki lə a gia yichi yə
bə nì nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə i kikpu wə, a nì kɔ i
lani bukumbɛiŋ, ka yi ni fə bukumbɛiŋ num ndzɔŋ, shəm
yibukumbɛiŋ shiliki, bukumbɛiŋ ka tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ
i fiɛŋ fiə bə bi kwatiki. **5** Mih tsaki a Nyɔ wə wi fəki bəni
num bəh ŋga wi chu fə tə shóm yi bəni shili, wi fâ mbɛiŋ

nəki i fiɛŋ fimu wə bəh bəni bichi biəli asi Klistus Jisəs
chusiki, **6** ka i kijuŋni wə mbɛiŋ ni tumyiki bikum bi Nyɔ
wə wi kɔ Ba wi Bah wibukumbɛiŋ Jisəs Klistus i ja yimu
wə. **7** Mbɛiŋ dzôki mi wichi a liŋ asi Klistus kɔ wi dzɔ
mbɛiŋ, ka kiŋkəksi tsəki i Nyɔ wə. **8** Mih fukuki i mbɛiŋ
a, Klistus nì kɔ wi jiə gwu yi ka waiŋ wi nɔm i Bəju i
chusi i bɔ a Nyɔ si dzaka ŋkɔŋ. Wi nì fə yakadəiŋ i təbi
biŋkaka biə Nyɔ nì nya i bətii tii bəbɔ. **9** Ayaka wi nì chu
fə yakadəiŋ ka bəni bà bɔ kɔkə Bəju bi tumyi tə bikum bi
Nyɔ kɔm nshɛiŋ yə wi nì kaŋa i bɔ. Yələ kɔ asi bə nì nyaka
a, "Si yi kɔ yakadəiŋ, mih bi kɔksi lə wɔ i kintəəŋ ki bəni
bà bɔ kɔkə Bəju. Ayaka mih bi yəəŋki kɔksi yɛli wa." **10**
Ayaka yi chu num bə nyaka a, "Mbɛiŋ bà mbɛiŋ kɔkə Bəju,
mbɛiŋ sâŋliki bəh bəni bə Nyɔ." **11** Ayaka yi chu num bə
nyaka tə a, "Bəni bà bɔ kɔkə Bəju, mbɛiŋ kôksiki Bah.
Bitumi bichi, mbɛiŋ kôksiki Bah." **12** Isaya nì kɔ wi chu
dzaka tə a, "Ntəŋ widɔkɔ bi tumbuku dzə lə i chwəŋkijuŋ
ki Jɛse wə. A num mi wə wi bi sakaki bəni bə tumi. Akɔ i
wi wə bitumi bi jiəki mfi bibɔ." **13** Mih tsaki a Nyɔ wə
bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i wi jîksi shóm yimbɛiŋ
bəh kinsaŋli kichi bəh kimbɔiŋni si mbɛiŋ jiə shɔm i wi,
ka i ŋga bi Kiŋ'waka ki Baiŋni wə, mbɛiŋ bi tsɛiŋki tsəki
shəŋ a ninshiŋ jəbi wichi i gia yə mbɛiŋ kiəki a mbɛiŋ bi
kwatiki lə. **14** Bwa bə nih bəŋ, mih mwi kiəki lə bindzəŋ a
mbɛiŋ kaŋaki lə nəni kindzəŋni nalə, num mbɛiŋ jikə bəh
mfi, kiə tə i təfi gwú yimbɛiŋ. **15** Ayakalə, i gia yidəkɔ wə,
mih nyaka lansi tɔyi chwəŋ kimbɛiŋ num tɔyini. Ayaka
mih fə lə i yiŋti mbɛiŋ, kɔm ŋgamti wə Nyɔ kɔ wi nya i
mih, **16** a mih numki mi wi nɔm wi Klistus Jisəs i bəni

bə tumi. Mih fəki nəm wələ aka tii mfə gia, nəm i ntum
wi ndzəŋni wi Nyɔ, ka bəni bà bɔ kɔ kə Bəju nûmki ka
biɛiŋ bi bəmfə gia biə Nyɔ kɔ num wi bum bi, Kiŋ'waka ki
Baiŋni kɛiŋsi bɔ jiə chi chi bɔ bá baiŋ. **17** Ayakadəiŋ, mih
kələ i ghaŋsiki gwu i nəm wuŋ wə mih nəmki i Nyɔ kəm
mih chiŋni bəh Klistus Jisəs. **18** Mih kəkə i məm i dzaka
kəm gia yidəkɔ chi chi, a kəbi a yə Klistus kɔ wi fə lɔ tsə
dzəh i mih wə, a bəni bə bɔ kəkə Bəju jîə shɔ́m i Nyɔ. Bɔ
nì jiə shəm biəli gia yə mih nì dzakaki bəh yə mih nì fəki.
19 Yi nì num yakadəiŋ biəli ŋga bi bənchəsi bà bɔ chusiki
ŋga bi Nyɔ bəh gia yi dzaka ki wəmni yə mih nì fəki,
tsə dzəh i ŋga bi Kiŋ'waka ki Nyɔ wə. Ayakadəiŋ, i yisi i
Jɛlusalɛm i tali tsə buku i kimbu ki Illilikum wə, akɔ num
mih fuku lɔ ntum wi ndzəŋni kəm Klistus fɛiŋ. **20** Mih nì
fəki yakadəiŋ, kiŋkwaka kiŋ kimbum num a mih fûkuki
ntum wi ndzəŋni wələ num i di biə bə ka num wəkɔ dəkə
kəm Klistus, ka mih ma tsə i maaki i chaka ki mi widəkɔ
wə. **21** Mih nì fəki yələ biəli asi bə nì nyaka a, "Bəni bà
bə ka num fuku dəkə i bɔ kəm wi, bɔ bi yɛiŋ lə ŋkɔŋ bi,
ayaka i bəni bà bɔ ka num wəkɔ dəkə kəm wi, bi kiə wi."
22 Akɔ a nyani wələ wi nì tasiki mih kiŋkani kiduli i dzə
buku i mbɛiŋ wə ka bukumbɛiŋ yɛiŋni. **23** Ayakalə, i liə di
bi nəm chu kəkə i bimbu biələ wə. Ayakadəiŋ si mih nì
shi kɔ bəh kiŋkwaka i jía yiduli wə i dzə ka bukumbɛiŋ
yɛiŋni, **24** mih kwakaki i fə yaka i liə, kiə na bindzəŋ a
bukumbɛiŋ ni yɛiŋni lə jəbi wə mih tsəki səki i Sbɛɛn.
Mih kwakaki tə a mbɛiŋ ni gamti lə mih i nnyani wuŋ
wələ, i tsə buku fɛiŋ jəbi wə bukumbɛiŋ ni məti twɛsi,
mih wəkɔ ndzəŋni i mbɛiŋ kintəəŋ. **25** Ayakalə, i liə mih

tsəki i Jɛlusalɛm i nɔm i bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ fɛiŋ. **26** Mih
tsəki fɛiŋ kɔm bəni bə bumni bə Masedɔnia bəh bə Akɛya
nì kɔŋ i fə kintsu i gamti bəni bə kifuu bà bɔ kɔ bə Nyɔ i
Jɛlusalɛm. **27** A nì kɔŋ bɔ i fə yakadəiŋ, a num na ŋkɔŋ a
bɔ nì kaŋaki lə i fâ gia i bɔ yaka, kɔm bɔ bà bɔ kɔkə Bəju
kwati lə bimbɔiŋsi biə bi gamtiki biŋ'waka bibɔ a num bi
Bəju, yaka bɔ kɔlə tə i gamti Bəju bəh biɛiŋ bi mbi wələ
biə Nyɔ kɔ wi duksi bɔ yɛiŋ. **28** Ayakadəiŋ, jɔbi wə mih ni
kaasi nɔm wələ, mih yɛiŋ a kintsu kə bə nì tsu a ki liə
alə i kaŋ yi Bəju wə a, mih ka ni dza fɛiŋ, mih tsə dzəh i
mbɛiŋ wə, ma bukumbɛiŋ yɛiŋni, ka mih tsə i Sbɛɛn. **29**
Ayaka mih kiəki lə a jɔbi wə mih bi dzə i mbɛiŋ mih bi
dzə bəh kimbɔiŋsi ki Klistus i mbɛiŋ num ki jikə. **30** Bwa
bə nih bəŋ, mih kwuŋki kaŋ kwuŋni i mbɛiŋ i yɛli wi
Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus bəh i kiŋkɔŋ ki Kiŋ'waka
ki Baiŋni, a mbɛiŋ chîŋni bəh mih a bukumbɛiŋ chiŋni
i tsâki nalə i Nyɔ kɔm mih, **31** ka mih ni buku i kaŋ yi
bəni bà bɔ kɔ maka bɔ bum i Judea. Bukumbɛiŋ tsâki tə
a bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ ni bûm nɔm wə mih tsəki i fə i
Jɛlusalɛm. **32** Nyɔ ka bum, mih ni dzəki i mbɛiŋ wɔkɔ
ndzɔŋni, shɔm yiŋ də i mbɛiŋ kintəəŋ. **33** Nyɔ wə wi kɔ
Nyɔ wi kimbɔiŋni nûmki bəh mbɛiŋ bəchi. Yi nûm ayaka.

16 Mih nəŋki i fuku i mbɛiŋ jɛmi yibukumbɛiŋ yidɔkɔ
wə yɛli wi kɔ Fwɛbɛ a mbɛiŋ kiə wi. Wi gamtiki nɔm wi
Nyɔ i kijuŋni ki bəni bə bumni ki Sɛŋklia wə. **2** Jɔbi wə wi
dzə, mbɛiŋ dzô wi i yɛli wi Bah wə i dzəh yi bəni bà bɔ kɔ
bə Nyɔ. Fiɛŋ fidɔkɔ kabə num fiə wi nəŋki mbɛiŋ gâmti wi
yɛiŋ, mbɛiŋ kîə a wi kɔ wi lansi gamti bəni bəduli, gamti
tasi tə bəh mih. **3** Mbɛiŋ bôni Blisilia bəh Akpwila i mih.

Akɔ bəni num bɔ chiŋni buku bɔ i nɔm wi Klistus Jisɔs wə.
4 Bɔ kɔ num kpi ləkəli bɔ kɔm mih. Akɔ bəni, a kəbi a mih
shəŋ mih nyaki kiyɔŋni i bɔ. Bijuŋni bi bəni bə bumni
bəh bəni bà bɔ kɔkə Bəju bəchi nyaki tə kiyɔŋni i bɔ. **5**
Mbɛiŋ bɔ̂ni tə i kijuŋni ki bəni bə bumni bà bɔ juŋniki i
bɔ dzu i mih. Mbɛiŋ bɔ̂ni i Abɛnɛtus nsɛiŋ wuŋ wi shɔm.
Wi nì kɔ mi wi ninshiŋ i kwuni num mi wi Klistus i tumi
ki Ɛsia wə. **6** Mbɛiŋ bɔ̂ni tə i Meli wə wi kɔ wi nɔm na
bəh ŋga i mbɛiŋ kintəəŋ. **7** Mbɛiŋ bɔ̂ni i Andulnikus bəh
Junias bɔ kɔ bəni mbəŋ bə kwili, buku bɔ nì kɔ i juŋ yi
nsəŋ mə. A num bəni bə kiə bɔ i mbaŋ wi bwa bə ntum bə
Jisɔs wə. A nì yisi jiə bɔ shɔm i Klistus i mih. **8** Mbɛiŋ
bɔ̂ni tə i Ambliyatus wə wi kɔ nsɛiŋ wuŋ wi shɔm wə
buku wi kɔ bə chiŋni i Bah wə. **9** Mbɛiŋ bɔ̂ni i Ubanus
wə buku bɔ chiŋni i nɔm i Klistus, bɔni tə i Stakis wə
wi kɔ nsɛiŋ wuŋ wi shɔm. **10** Mbɛiŋ bɔ̂ni i Ɛbɛlɛs. Akɔ
mi num wi chusi a ŋgaiŋ num ndzɔŋ bəh Klistus. Mbɛiŋ
bɔ̂ni tə i bəni i juŋ yi Alistəbulus wə. **11** Mbɛiŋ bɔ̂ni i
Hɛlədiɔn wə wi kɔ mi wuŋ wi kwili, bɔ̂ni tə i bəni bà bɔ kɔ
bɔ chiŋni i Bah bɔ num i juŋ yi Nasisus wə. **12** Mbɛiŋ bɔ̂ni
tə i Tilfena bəh Tilfɔsa. Akɔ bəkaŋa bà bɔ nɔmki nɔm
wi Bah. Mbɛiŋ bɔ̂ni tə i Bɛsis wə wi kɔ shɔm yiŋ. Akɔ tə
miŋkpaŋa wi nɔm, nɔm wi Bah na bəh ŋga. **13** Mbɛiŋ bɔ̂ni
i Lufus wə Bah saiŋbwili wi i num mi wi, bɔ̂ni tə i nih
wi wə wi nì fəki bəh mih aka waiŋ wi. **14** Mbɛiŋ bɔ̂ni i
Asinklitus bəh i Fligɔn bəh Ɛmis bəh Batləbas bəh Ɛmas,
bəh bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bà bɔ kɔ bəh mbɛiŋ. **15**
Mbɛiŋ bɔ̂ni i Filələgus bəh Julia, bɔ̂ni i Nelius bəh jɛmi
yi. Mbɛiŋ bɔ̂ni tə i Ɔlimbas bəh bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ bɔ

num bəh bɔ. **16** Mbɛiŋ bɔ̂ni i gwu yimbɛiŋ, mbɛiŋ mâŋni
yâŋyi gwu yimbɛiŋ ka bəni bə Nyɔ. Bijuŋni bi bəni bə
bumni bə Klistus bichi bɔniki i mbɛiŋ. **17** Bwa bə nih
bəŋ, mih tsaki mbɛiŋ a mbɛiŋ tɔ̂kniki kɔm bəni bà bɔ
dzəki bəh kiŋgaali fumsi mbɛiŋ bəh nlani wə wi nəiŋki
wə bə nì yisi lani mbɛiŋ yɛiŋ. Mbɛiŋ yɔ̂kɔ gɛ̂iŋ bəmaka
bəni. **18** Mbɛiŋ kî̂əki a bəmaka bəni nɔmki kə num i Bah
wibukumbɛiŋ Klistus. Bɔ nɔmki num i kitɔɔ kibɔ wə. Bɔ
dzɔki ndzaka wi njwɔni num wi fwɔkyini fwɔkyi bəni bà
bɔ kiəki kə na gia yidɔkɔ. **19** I liə si bəni bəchi kɔ num bɔ
wɔkɔ lɔ kɔm mbɛiŋ a mbɛiŋ kɔ bəni bà bɔ wɔkɔki gia fə
yi, mih bá wɔkɔ ndzɔŋni kɔm mbɛiŋ. Ayakalə, mih nəŋki
a mbɛiŋ fî̂fiki, mbɛiŋ bî̂əli num gia yə yi ndzɔŋki, kâŋa
kə kaŋ i gia yichu wə. **20** A baaŋ a twɛsi Nyɔ wə wi kɔ
Nyɔ wi kimbɔiŋni ni tɔkɔ Satan i kuku ma mbɛiŋ tɔmyi
gvu i wi bɛiŋ. Mih tsaki a Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus
chûsi shɔm yi yindzɔŋni i mbɛiŋ. **21** Timɔti wə buku wi
nɔmki bɔniki dzəki i mbɛiŋ. Ayaka Lushus bəh Jasɔn bəh
Sɔsibata bà bɔ kɔ bəni mbəŋ bə kwili bɔniki tə i mbɛiŋ. **22**
Mih Tɛtius wə Bɔɔl dzakaki mih nyaka kiŋwakti kələ, bɔni
tə i mbɛiŋ i yɛli wi Bah wə. **23** Gayus wə mih Bɔɔl nɔki i wi
dzu a num wə kijuŋni ki bəni bə bumni bəchi fa juŋniki i
wi dzu bɔniki i mbɛiŋ. Ayaka Ɛlastus wə wi kɔ mi wi kiba
i kwili wələ wə, bəh waiŋnih wibukumbɛiŋ wə yɛli wi
kɔ Kwatus bɔniki tə i mbɛiŋ. **24** [Ma Bah wibukumbɛiŋ
Jisɔs Klistus chûsi shɔm yi yindzɔŋni i mbɛiŋ. Yi nûm
ayaka.] **25** Kiŋkɔksi nûm i Nyɔ. Akɔ wi wə wi kɔ i fə a
mbɛiŋ nûm bəh ŋga, i biəliki ntum wi ndzɔŋni wələ mih
fukuki. Ntum wi ndzɔŋni wələ num wə mih fukuki kɔm

Jisəs Klistus. Yi nì yisi kɔ gia yi nyumini num bə nyumi a kɛiŋ na i kikpu wə, ayakalə i liə kɔ num bə chusi lɔ yi i bukumbɛiŋ. **(aiōnios g166)** **26** Gia yi nyumini yiwɔ kɔ num bə chusi lɔ. Gia yə bəni bə ntum bə Nyɔ nì nyaka yi fə yi gia baiŋ i bitumi bichi wə. Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ wi jəbi wichi kɔ wi wə wi nì dzaka a bə fûku i bitumi bichi ka bɔ jîə shəm i wi, wɔ̂kɔ i wi. **(aiōnios g166)** **27** Kiŋkɔksi nûm jəbi wichi i Nyɔ wələ wə wi kɔ Nyɔ wi mfi bimbum, ki tsə dzəh i Jisəs Klistus wə. Yi nûm ayaka. **(aiōn g165)**

1 Kəlɛn

1 Akɔ mih Bəəl wə Nyɔ nì bəəŋ asi wi kəŋki a mih numki
waiŋ ntum wi Klistus Jisəs. Mih kɔ buku Səstɛnes wə
waiŋnih wibukumbɛiŋ. **2** Kiŋwakti kələ tsəki i kijuŋni
ki bəni bə Nyɔ i Kəlɛn bà wi baa chiŋni jiə chi chi bəh
Klistus Jisəs. Nyɔ nì bəəŋ mbɛiŋ a mbɛiŋ nûmki bəni a
num mbu, asi bəni bəchi bà bɔ bəəŋki yɛli wi Bah Jisəs
Klistus i kidi kichi wə kɔ. Wi kɔ Bah wibɔ a liŋ asi wi
kɔ wibukumbɛiŋ. **3** Nyɔ Ba wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisəs
Klistus chûsi shəm yibɔ yindzəŋni i mbɛiŋ, bɔ chu nyâ
mbɛiŋ bəh shəm yi dəli. **4** Mih si nya kiyəŋni i Nyɔ jəbi
wichi kɔm mbɛiŋ, kɔm ŋgamti wə Nyɔ nya i mbɛiŋ, si
mbɛiŋ chiŋni bəh Klistus Jisəs. **5** Si yi kɔ yakadəiŋ i
Klistus, Nyɔ ka shuku mbum bi i mbɛiŋ wə i dzə́h yichi
wə, kighə i kiəki gia yichi, bəh i kiəki i dzakaki gia yichi na
bindzəŋ. **6** Mbum biələ i mbɛiŋ təbiki a mbɛiŋ bum ntum
wə mbɛiŋ nì wəkɔki kɔm Klistus. **7** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ kɔ
i liə mbɛiŋ chu dzah kə kinya ki Nyɔ kidəkɔ, si mbɛiŋ
wəkəliki jəbi wə Bah wibukumbɛiŋ Jisəs Klistus bi fiəni
dzəki ma mbɛiŋ bi yɛiŋ i wi wə. **8** Wi Bah wibukumbɛiŋ
Jisəs Klistus ni fə lə a mbɛiŋ nûm ndzəŋ nalə i tsə buku i
kiŋgəksi wə, ka mbɛiŋ bi numki kaŋa kə kiŋgbɔ kidəkɔ i
chəkɔ bi biə wə. **9** Nyɔ kɔ Nyɔ wi ja yimu. Akɔ wi wə wi
nì bəəŋ mbɛiŋ, mbɛiŋ bəh Waiŋ wi Jisəs Klistus wə wi
kɔ Bah wibukumbɛiŋ chiŋni num i fiɛŋ fimu wə. **10** Bwa
bə nih bəŋ, mih tsaki mbɛiŋ i yɛli wi Bah wibukumbɛiŋ
Jisəs Klistus, a mbɛiŋ bəchi chîŋni nûm dzaka kimu. Kiə
kiŋgaali ma nûmki i mbɛiŋ kintəəŋ. Mbɛiŋ nûmki i mi
wimu wə, kâŋa kiŋkwaka kimu, nôm i fiɛŋ fimu wə. **11**

Mih dzakaki lə bwa bə nih bəŋ, kɔm bəni i Kləy dzu fuku i
mih a mbɛiŋ si kaŋa lə n'yəli i mbɛiŋ kintəəŋ. **12** Gia yə
mih dzakaki kɔ a, mi i mbɛiŋ si dzaka a ŋgaiŋ biəliki Bəɔl,
widəkɔ dzaka a ŋgaiŋ biəliki Abələs, widəkɔ a ŋgaiŋ biəliki
Sɛfas, widəkɔ a ŋgaiŋ biəliki mfih num a Klistus. **13** Yaka
bə gaa lə Klistus wiwɔ i bimbu bimbu wə a? Akɔ Bəɔl bə
nì baŋŋ i kintasi wə kɔm mbɛiŋ ma? Ma bə nì juli mbɛiŋ i
bəkɔ wə i yɛli wi Bəɔl wə a? **14** Mih nyaki kiyɔŋni i Nyɔ a
mih nì ka juli dəkə mi widəkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ i bəkɔ, a
kəbi a Klisbus bəh Gayus, **15** ka mi i mbɛiŋ ma dzakaki a
bə nì juli ŋgaiŋ i bəkɔ i yɛli wuŋ wə. **16** Ɔ ɔɔ! Mih nì juli tə
Stɛfanas bəh bəni bu bə dzu i bəkɔ. I bəmaka jum, mih
chu kiəki kə a mi widəkɔ chu kələ wə mih nì juli i bəkɔ.
17 Mbɛiŋ kîəki a Klistus nì ka faaŋ dəkə mih a mih dzâ
jûliki bəni i bəkɔ. Wi nì faaŋ mih a mih dzâ fûkuki num
ntum wi wi ndzɔŋni. Ayaka mih fukuki kə num bəh ja yi
mfi yi mi wiwɔm, yi num lə ka ŋga bi kpi biə Klistus nì
kpi i kintasi wə ma ni fiəni gia yi kilələ. **18** Yi kɔ a, ntum
wi ndzɔŋni kɔm kpi yi Klistus i kintasi wə kɔ kiyuŋsi i
bəni bà bɔ lakaki tsəki kilələ. Ayakalə, ntum wələ kɔ ŋga
bi Nyɔ i bukumbɛiŋ bà wi bwiliki. **19** Yi kɔ num bə nyaka
a, “Mih ni chiksi lə mfi bi bəni bà bɔ chusiki mfi, mih ni
shakyi biŋkwaka ki bəni bà bɔ fifiki.” **20** Si yi kɔ yakadəiŋ,
bəni bà bɔ kɔ i chu chusi mfi i liə kɔ la faiŋ? Bəni bà bɔ
laniki bənchi bə Nyɔ kɔ la faiŋ? Ayaka bəni bà bɔ gukuliki
bəŋgukuli i jəbi wələ wə kɔ la faiŋ? Ntə Nyɔ kɔ wi chusi lɔ
a mfi bi fa kuku kɔ kiyuŋ a? **(aiōn g165)** **21** Akɔ gia yə Nyɔ
wə wi kiəki gia yichi bindzɔŋ nì fə a bəni bə mbi wələ ma
kiə wi bəh mfi bibɔ. Yi nì ndzɔŋ i Nyɔ a ŋgaiŋ kələ i bwili

num bəni bà bɔ kɔ bɔ bum ntum wə buku fukuki, bəni
yɛiŋ a, akɔ gia yi yuŋsini. **22** Bəju nəŋki i yɛiŋ bənchəsi bà
bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ ka bɔ bum, Bəglik nəŋ num mfi
bi gia ka bɔ bum. **23** Ayakalə, buku fukuki yibuku kɔm
si bə nì baŋŋ Klistus i kintasi wə. Yi lɔ Bəju num lɔni.
Ayaka bəni bà bɔ kɔkə Bəju yɛiŋ a, akɔ gia yi yuŋsini. **24**
Ayakalə, i bəni bà Nyɔ kɔ wi bɔɔŋ, kɔŋ a numki Bəju, nabə
Bəglik kɔ ntum wələ kɔm Klistus kɔ num ŋga bi Nyɔ bəh
mfi biə akɔ bi Nyɔ. **25** Yi num yakadəiŋ, kɔm gia yə yi
chusiki a, akɔ kiyuŋ ki Nyɔ kɔ num mfi bi tsə na bi mi
wiwɔm wichi. Ayaka gia yə yi chusiki a, akɔ mbwɔ wi Nyɔ
kɔ num ŋga bi tsə na bi mi wiwɔm wichi. **26** Bwa bə nih
bəŋ, mbɛiŋ chu kwâka ŋkaiŋni bəni bà mbɛiŋ nì yisi kɔ i
jɔbi wə Nyɔ nì bɔɔŋ mbɛiŋ. Mbɛiŋ bəduli nì kɔkə bəni bə
mfi si bəni bə fa kuku nəŋki. Mbɛiŋ bəduli nì kɔkə bəni bə
ŋga. Ayaka mbɛiŋ bəduli nì ka buku dəkə i chwɔŋbijuŋ ki
bəni bəmbum wə. **27** Ayakalə, Nyɔ ka sabibwili bəni bə
kiyuŋ fa kuku i gəmsi bəmfi yɛiŋ, sabibwili bə bɔyini i fa
kuku i gəmsi bələkəli yɛiŋ. **28** Nyɔ nì kɔ wi sabibwili biɛiŋ
biə bəni sɛiŋsiki i fa kuku, bəh biə bəni nyɛnsiki, sabibwili
na biɛiŋ biə bi kɔkə biɛiŋ, i fə a biɛiŋ biə bəni yɛiŋki a bi
kɔ biɛiŋ bi fiəni chu biɛiŋ bi kilɔlɔ. **29** Wi nì fə yakadəiŋ,
ka mi wiwɔm ma num i wi nshiŋ i chɔkɔki kijum. **30** Akɔ
wi Nyɔ wə wi nì chiŋni mbɛiŋ bəh Klistus Jisɔs. Wi fə
Klistus num dzəh yi mfi yə yi kɔ yi Nyɔ i bukumbɛiŋ, fə tə
wi jiə bukumbɛiŋ chəŋ i wi nshiŋ, kɛiŋsi jiə bukumbɛiŋ i
bəni bu, təiŋ bukumbɛiŋ i kaŋ yi ŋgəkə wə. **31** Yi kɔ num
asi bə nyaka a, “Jɔbi wə mi chɔkɔki kijum, wi chôkɔki
num i gia yə a fə Bah yi.”

2 Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ yiŋti jəbi wə mih nì dzə i mbɛiŋ
i fuku ntum wi Nyɔ i mbɛiŋ, wə wi nì yisi kɔ i nyumi wə.
Mih nì fukuki kə bəh já yi njwɔŋni yudəkɔ i mfi mbiŋ
wə, **2** kɔm jəbi wə mih nì kɔ bəh mbɛiŋ mih nì fasi lɔ
a mih ni jîə kə mfi i gia yidəkɔ wə a kəbi a fukuki kɔm
Jisɔs Klistus bəh si bə nì baŋŋ wi i kintasi wə. **3** Si mih
nì kɔ bəh mbɛiŋ, mih nì bɔyiki lə, lwa, nyumyi nalə. **4**
Jəbi wə mih nì dzakaki fuku ntum wi ndzɔŋni i mbɛiŋ,
mih nì fukuki kə num bəh já yi mfi yi njwəni. Mih nì
dzakaki num a chusi ŋga bi Nyɔ bi ŋkɔŋ biwɔ. **5** Mih nì
fə yakadəiŋ, ka mbɛiŋ ma jîə shɔm i mfi bi mi wiwɔm
wə, a mbɛiŋ jîə num i ŋga bi Nyɔ wə. **6** Bəni bà bɔ kɔ bɔ
num ndzɔŋ bəh Nyɔ, buku si nya lə mfi i bɔ. Ayaka mfi
biələ num kə bi fa kuku kɔŋ a numki na bi ndə wə wi
sakaki i fa kuku i liə. Ŋga bibɔ ni kaa lə bi laka a kilələ.
(aiōn g165) **7** Mfi biə akɔ bi Nyɔ biə buku fukuki lə kɔ num
gia yə yi nì yisi kɔ i nyumi wə na ka mbi yisi, i bi dzə fə
ka bukumbɛiŋ numki i mbum bi kintəəŋ. **(aiōn g165)** **8** Mfi
biələ mi widəkɔ kɔkə i mbaŋ wi bəni bà bɔ sakaki i jəbi wi
liə wələ wə wi kiəki fwu wiwɔ, kɔm a nì kɔ a bɔ kiəki, ma
bɔ nì ka baŋŋ dəkə Bah wi kiŋkɔkni i kintasi wə. **(aiōn g165)**
9 Ayakalə, i bukumbɛiŋ yi kɔ asi bə nì nyaka a, "Gia yə
dzəkəh kɛiŋ ki yɛiŋ kə, bəh yə ntuni kɛiŋ ki wɔkɔ kə, bəh
yə mi kɛiŋ ki kwaka kə, akɔ yi yə Nyɔ nì sisi jiə i bəni bà
bɔ kɔŋki wi." **10** Nyɔ kɔ wi fə Kiŋ'waka ki chusi gia yələ i
bukumbɛiŋ. Kiŋ'waka ki Nyɔ kiwɔ si tsɛiŋ lə gia yichi,
tsɛiŋ tasi na bəh yi nyumini wi Nyɔ, **11** kɔm mi widəkɔ
məŋ wə wi kiəki gia yə mi widəkɔ kwakaki i wi shɔm a
kəbi a kiŋ'waka ki wəmaka mi, kə ki kɔ i wi mə. Yi kɔ a

liŋ si mi kiəki kə gia yə Nyɔ kwakaki a kɔbi a Kiŋ'waka
ki Nyɔ. **12** Kiŋ'waka kə Nyɔ nì nya i bukumbɛiŋ kɔkə ki
mbi wələ. Kiŋ'waka kələ nyə i Nyɔ wə i fə a bukumbɛiŋ
kiəki kinya kichi kə Nyɔ kɔ wi duksi bukumbɛiŋ yɛiŋ a
kilələ. **13** Buku fukuki gia yələ num kə bəh já yə bə lani i
mfi bi mi wiwɔm wə. Buku fukuki num bəh já yə a lani
Kiŋ'waka ki Nyɔ buku yɛiŋ, ka bə fukuki baiŋsiki ŋkɔŋ bi
Kiŋ'waka i bəni bà bɔ kaŋaki Kiŋ'waka ki Nyɔ. **14** Mi wə
wi kaŋaki kə Kiŋ'waka ki Nyɔ i gwu yi wə, kɔkə i dzɔ gia
yə yi dzəki i Kiŋ'waka ki Nyɔ wə. Wi si dza mfih yɛiŋ a,
akɔ kiyuŋ ki gia. Ayaka wi kɔbi i kiə si yi kɔ, kɔm akɔ gia
yə akɔ a fə a Kiŋ'waka ki Nyɔ ka mi ni kiəki. **15** Ayakalə,
mi wə Kiŋ'waka ki Nyɔ kɔ i wi wə kələ i tsɛiŋ gia yichi
bindzɔŋ i kiə fwu wiwɔ, mi widɔkɔ kɔbi wə wi kɔ i tsɛiŋ
gia yi wəmaka mi. **16** Yi kɔ asi bə nyaka a, "Mi kɔkə wə
wi kɔ i kiə kiŋkwaka ki Bah ka wi kɔ i təfi wi." Ayakalə,
bukumbɛiŋ kaŋaki biŋkwaka a num biə Klistus kaŋaki.

3 Bwa bə nih bəŋ, i jɔbi wə bukumbɛiŋ nì kɔ, mih nì
kaŋaki kə i dzakaki i mbɛiŋ ka bəni bà bɔ si wɔkɔ num
i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə. Mih kabə dzakaki i mbɛiŋ ka
i bəni bà bɔ kɛiŋki bɔ biəliki num gia yə nyam yi gwu
kɔŋki, bəh i bà bɔ kɔ aka bwa bənchiŋ i gia yi Klistus wə.
2 Mih nì nyaki num mbɛiŋŋ i mbɛiŋ. Mih nì nyaki kə biɛiŋ
bidzini bi ləkəli, kɔm mbɛiŋ nì kɛiŋki maka mbɛiŋ kpɛiŋ.
Ayaka na i dzə buku bidaiŋ mbɛiŋ kɛiŋki maka mbɛiŋ
kpɛiŋ. **3** Mbɛiŋ kɛiŋki mbɛiŋ biəli num gia yə nyam yi
gwu kɔŋki. I liə si kiŋghəkə bəh bən'yəli kɛiŋki i mbɛiŋ
kintəəŋ, yaka yəmaka chusiki a mbɛiŋ biəliki num nyam
yi gwu yələ a? Ntə yələ chusiki a mbɛiŋ kɛiŋki mbɛiŋ

kaŋa kimfə ki bəni bə fa kuku a? **4** Mi ka dza dzaka a
ŋgaiŋ biəliki mfih num Bəəl, widəkɔ a ŋgaiŋ biəliki num
Abəlɔs. Yələ chusiki a kimfə kimbɛiŋ kɔ aka ki bəni bə
fa kuku a? **5** Abəlɔs kɔ ndə? Bəəl num ndə a? Buku wi
bəchi kɔ shəŋ a bwa bə nɔm bə Bah, bà bɔ nì fə na ka
mbɛiŋ jiə shɔm i wi, na ndə nɔm nnɔm wi asi Bah nì
nya i wi. **6** Ŋ'wuŋ nɔm nì kɔ i gbɛliki ŋgɔkɔ, wi Abəlɔs
num i shukyiki mwi, ayakalə a fəki Nyɔ na ka wi kəəki. **7**
Ayakadəiŋ, mi wə wi gbɛliki ŋgɔkɔ bəh wə wi shukyiki
mwi kɔkə fiɛŋ fidɔkɔ. Akɔ shəŋ a Nyɔ wi fəki a wi kəəki
wi kɔ fiɛŋ fidɔkɔ. **8** Mi wə wi gbɛliki bəh wə wi shukyiki
mwi kɔ a liŋ, Nyɔ bi maktiki mi wichi biəli asi nɔm wi kɔ.
9 Bukumbɛiŋ chiŋni ka nɔmki nɔm wi Nyɔ. Mbɛiŋ num
khə wi Nyɔ chu num juŋ yi. **10** Mih nì chɔkɔ chaka ki juŋ
kiwɔ ka mi wi maani wə wi kɛiŋsiki kiəki nɔm wi, biəli
ŋgamti wi Nyɔ wə wi nì nya i mih. Si mih nì chɔkɔ chaka
kiwɔ yakadəiŋ, mi widɔkɔ chi chi ka dzə maaki juŋ yiwɔ.
Jɔbi wə mi maaki i chaka kələ wə, wi ka kîəki si wi mâaki.
11 Mbɛiŋ kîəki a mi widɔkɔ kɔkə i chɔkɔ chaka kidɔkɔ chi
chi a kɔbi a kə bə nì kɔ bə chɔkɔ jiə lɔ, a num Jisəs Klistus.
12 Bəni bá maa i yɛiŋ bɛiŋ bəh biɛiŋ bidɔkɔ chi chi. Mi
widɔkɔ dza dzɔ num chwaka ki bɔkəli, widɔkɔ dzɔ num
kifukuli, widɔkɔ dzɔ num tə kə ki ləkəli i kpɔ wə na ka
wi maaki yɛiŋ. Ayaka widɔkɔ dzɔ num kɛiŋ, widɔkɔ dzɔ
num mfwaŋ, widɔkɔ dzɔ num njɔkɔ na ka wi maaki yɛiŋ.
13 Kɔŋ bɔ maaki na dəiŋ, jɔbi dzəki lə wə bà bi yɛiŋki si
nɔm wi mi kɔ, jɔbi wə wi bi bukuki i yəŋə wə i Chɔkɔ biə
Klistus bi dzəki bəh gbuku. Gbuku wiwɔ num i bi mɔm
wɔkɔ nɔm wi na ndə si wi kɔ. **14** Yi ka num a, fiɛŋ fiə mi

maa i chaka kiwə bɛiŋ ka baaŋ i fii, ma mi wiwə ni kwati
mmakti wi. **15** Fi fiɛŋ ka fii, yaka mi wiwə laksi makti wi,
wi mwi bi bɔiŋ lə, ayakalə wi bi numki aka mi wə wi tsə
təli i gbuku wə. **16** Mbɛiŋ kiəki kə a mbɛiŋ kɔ juŋ yi fəni yi
gia yi Nyɔ ayaka Kiŋ'waka ki Nyɔ nɔ i mbɛiŋ wə a? **17** Mi
ka bəkəli juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ, ma Nyɔ tə ni kaasi bəh
wəmaka mi, kɔm juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ kɔ juŋ yi baiŋni,
ayaka mbɛiŋ num juŋ yiwɔ. **18** Kiə mi ki fwɔ̂kyi kə gwu yi.
Mi widəkɔ i mbɛiŋ wə kabə kwakaki a ŋgaiŋ kaŋaki lə mfi
i jəbi wi liə wələ wə, wi fiəni chu kiyuŋ ka wi kwati mfi bi
mfi. **(aiōn g165)** **19** Mih dzakaki lə kɔm gia yə bəni bə fa
kuku kiəki a yi kɔ gia yi mfi, Nyɔ yɛiŋ a, akɔ gia yi kiyuŋ.
A num yi yə bə nì nyaka a, "Nyɔ si dzɔ a mfi bi bəni bə̀ bɔ
fifiki kwayi bɔ yɛiŋ." **20** Ayaka yi chu num bə nyaka a,
"Bah kiəki lə a, gia yə bəni bə mfi si kwaka asi num a yi
kiləlɔ." **21** Yi kabə num a, kiə mi ki ghaŋsi kə gwu a mi
widəkɔ kɔ wi ŋgaiŋ, kɔm biɛiŋ bichi kɔ bimbɛiŋ. **22** Bəəl
nabə Abələs nabə Sɛfas nabə mbi wələ nabə nəni nabə kpi
nabə biɛiŋ bi liə nabə biə bi kɛiŋki i dzə, bichi kɔ bimbɛiŋ,
23 ayaka mbɛiŋ kɔ bə Klistus, Klistus num wi Nyɔ.

4 Yi si ndzəŋki a mbɛiŋ dzɔ̂ki buku a buku kɔ bwa bə
nɔm bə Klistus, bə̀ Nyɔ kɔ wi nya nɔm wi, wi ntum wi
ndzəŋni wə wi nì kɔ i nyumi wə i bɔ kaŋ. **2** Yi kɔ a, mi
wə bə kɔ bə nya nɔm i wi kaŋ kaŋaki i fɔ̂ki asi tikwili wi
nəŋki. **3** I yiŋ wə, mbɛiŋ, nabə juŋ yi nsaka kabə saka
mih, mih ma yɛiŋki a, akɔ gia yidəkɔ. Mih kɔkə na i fiəni
saka gwu yiŋ. **4** Gia yidəkɔ kɔkə yə yi sakaki shɔm yiŋ.
Ayakalə, yəmaka chusiki kə a mih baiŋki lə. Mi wə wi bi
sakaki mih kɔ Bah. **5** Ayakadəiŋ, kiə mbɛiŋ ma tâiŋyiki

nsaka maka jəbi kpɛiŋ. Mbɛiŋ wɔ̂kəli Bah dzə. Akɔ wi wə
wi bi wɛliki biɛiŋ bichi biə bi kɔ i liə num bə nyumi i jisi
wə i baiŋni wə, ma gia yichi yə bəni kaŋaki i shɔm yibɔ
wə bi yəŋə. Ayakadəiŋ, Nyɔ bi ka kɔksi mi wichi wə bə
kaŋaki i kɔksi. **6** Bwa bə nih bəŋ, gia yə mih dzakaki kɔm
buku Abəlɔs kɔ i gamti mbɛiŋ, ka mbɛiŋ lâni dzɔ̂ i buku i
fâki gia bîəli a yə bə nyaka. Ayakadəiŋ, ka mbɛiŋ ma bi
fiəni ghaŋsiki gwu bəh mi widɔkɔ dzɔ widɔkɔ kuku. **7** A fə
ndə a wɔ numki chi chi i mi widɔkɔ wə a? Wɔ kaŋaki finə
maka bə nya fi i wɔ nyani a? Si yi kɔ yakadəiŋ, wɔ nyani
dəiŋ na ka wɔ ghaŋsiki gwu ka bə si ka nya dəkə i wɔ
nyani a? **8** Ntə mbɛiŋ si dzɔ a mbɛiŋ si kaŋa lɔ biɛiŋ bichi
mbɛiŋ num bəni bəmbum, saka ka bəŋkuŋ buku kɔbi a?
Bə dzɔ̂ a mbɛiŋ si num lɔ bəŋkuŋ ka buku bɔŋ kwati i
sakaki bukumbɛiŋ bəchi. **9** Mih yɛiŋki a Nyɔ kɔ wi jiə lɔ
buku bà buku kɔ bwa bə ntum bə Jisɔs jiə ka biŋgɔksi.
Buku kɔ ka bəni bà bə tsəki i wɔɔyi i yəŋə wə. Buku si
num lɔ binjəŋnjəŋ bi mbi wələ biə bəni bəh bəchinda
bə Nyɔ tsɛiŋki. **10** Buku si num lɔ biyuŋ kɔm Klistus,
ayakalə mbɛiŋ num bəni bə Klistus bà bɔ fifiki. Buku kɔ
bəni bə kiŋkpəŋ, mbɛiŋ num bəni bə ŋga. Bəni kɔksi
mbɛiŋ, dzɔ buku i kuku. **11** I yisi dzə i dzə buku i jəbi wi
liə wələ wə, buku kɔ bəh dzɔŋ, kindəŋ wɔm buku. Buku
lɔɔki binshakali bimbuŋ, bəni chəbsi buku, buku kaŋa
kə di bi nɔni. **12** A jwɔki buku i nɔm bəh kaŋ yibuku ka
buku dzi. Jəbi wə bəni tɔyiki buku, buku ka tsaki num
kimbəiŋsi i bɔ. Jəbi wə bɔ bwaŋki gvu i buku chɛiŋ, buku
kaŋa, a shɔm. **13** Jəbi wə bɔ lɔyiki buku bəh já yichu, buku
chukuli num bəh já yi bənini. Ayaka i dzə buku liə, buku

fiəni chu ka biɛiŋ biə bə lətəkɔ i fəŋ wə. Buku si num
lɔ aka biɛiŋ bi fɔɔli i mbi wələ wə. **14** Mih nyakaki kə
gia yələ i mbɛiŋ lə a mih nəŋki a mbɛiŋ ŋgâmniki. Mih
təfiki mbɛiŋ təfini kɔm mbɛiŋ kɔ bwa mbəŋ bə shɔm. **15**
Kɔŋ mbɛiŋ kaŋaki na bəni bəduli bà bɔ laniki mbɛiŋ kɔm
Klistus, yəmaka mɔŋ dəkə a mbɛiŋ kaŋaki lə bətii bəduli.
Akɔ mih tii wimbɛiŋ, kɔm a nì fə mih ka mbɛiŋ chiŋni
bəh Klistus Jisɔs jɔbi wə mih nì fuku ntum wi ndzɔŋni
wələ i mbɛiŋ. **16** Ayakadəiŋ, mih tsaki a mbɛiŋ tômki gvu
yimbɛiŋ asi mih tɔmki yiŋ. **17** Akɔ kɔm yi gia mih faaŋ
Timɔti i mbɛiŋ a num waiŋ wuŋ i Bah wə. Wi num shɔm
yiŋ, num wi num tə i gia yələ wə bəh shɔm yi yimu. Wi bi
dzə wi chu yiŋti mbɛiŋ asi nɔni kəŋŋ kɔ ka mi wi Klistus
Jisɔs. Gia yə wi ni fuku i mbɛiŋ kɔ a yə mih nyaniki laniki
bijuŋni bi bəni bə bumni bichi yɛiŋ i di bichi wə. **18** Bəni
bədəkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ yisi lɔ i ghaŋsiki gwu kɔm bɔ
kwakaki a mih bi chu dzə kə i mbɛiŋ wə. **19** Ayakalə, Bah
ka bum, yaka yi baaŋ a twɛsi ka mih chu fiəni dzə. Jɔbi wə
mih ni dzə, mih ni ka yɛiŋ a bəni bədəkɔ bà bɔ ghaŋsiki
gwu, kɔm a dzaka, ma bɔ kaŋaki binaiŋ ŋkaiŋni ŋga a, **20**
kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ kəkə gia yi dzaka ki kɔmni. Akɔ ŋga biə
bi nyə i Nyɔ. **21** Mbɛiŋ nəŋki a mih bá dzə, mih dzə dəiŋ
a? Mbɛiŋ nəŋki a mih bá dzə mih dzə bəh figbaŋa ma bəh
shɔm yi kiŋkɔŋ bəh kimbɔiŋni a?

5 Bə fuku mih ŋkɔŋ a nɔni kinyɛŋ ki təkəlini kələ i mbɛiŋ
kintəəŋ. Ayaka nɔni kinyɛŋ ki təkəlini kələ kɔ na kichu
ŋkaiŋni kə mi wichu wə wi kiəki kə Nyɔ si mɔm kə. Yi kɔ
a, mi widəkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ dzɔki lə kpə ba wi. **2** Mbɛiŋ
yɛiŋ ŋkaiŋni kinyɛŋ kələ, mbɛiŋ nəki də kə num dəni,

mbɛiŋ bá ghaŋsi lɔ gwu a? Mbɛiŋ kaŋaki i bwîli mi wə wi
məm yəmaka gia i mbɛiŋ kintəəŋ. 3 Namana yaka si mih
kəkə i mbɛiŋ nshiŋ, ayaka mih kɔlə bəh mbɛiŋ i kiŋ'waka
wə. Mih təiŋ lɔ nsaka aka mih kɔlə bəh mbɛiŋ, kɔm mi wə
wi məm yəmaka gia. 4 I yɛli wi Bah wibukumbɛiŋ Jisəs,
jəbi wə mbɛiŋ juŋni, mih numki lə bəh mbɛiŋ i kiŋ'waka
wə, ŋga bi Bah num tə fɛiŋ, 5 mbɛiŋ dzô wəmaka mi
mbɛiŋ nya i kaŋ yi Satan wə, ka wi bəkəli nyam yi yi gwu,
ka kiŋ'waka ki bi bəiŋ i chɔkɔ biə Bah bi fiəni dzəki. 6
Mbɛiŋ ghaŋsiki gwu lə yi ndzɔŋ kə. Mbɛiŋ kiəki kə a bə si
dzɔ dzɔɔŋ twɛsi bə chwali i muku mə, yi fə muku miwɔ
michi yaka a? 7 Mbɛiŋ bwili dzɔɔŋ yə yi kɔ nəni kikpu
i mbɛiŋ kintəəŋ, ma mbɛiŋ ni numki bəni bəmfiaŋ ka
muku mə bə ka jiə dəkə dzɔɔŋ yɛiŋ wə, ayaka akɔ lə si
mbɛiŋ kɔ. Mbɛiŋ kiə a Klistus kɔ waiŋ Jaka wə Nyɔ nì fə
mfə gia yɛiŋ kɔm bəbukumbɛiŋ aka wə bə si kum i jəbi
wi Dzini bi Ntsədaŋ wə. 8 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ nûm
ka bəni bà bɔ dziki Dzini bi Ntsədaŋ bəh blɛd wə wi kɔ
maka bə jiə dzɔɔŋ yɛiŋ, a num shóm yi baiŋni bəh ŋkɔŋ.
Bukumbɛiŋ ma nûmki ka bəni bà bɔ dziki Dzini biələ num
bəh blɛd wikpu wə bə jiə dzɔɔŋ yɛiŋ a num nəni kichu
bəh kimfə kichu. 9 I kiŋwakti kə mə mih nì nyaka i mbɛiŋ,
mih nì nyaka yɛiŋ a, kiə mbɛiŋ ma chîŋniki bəh bəni bà
bɔ nəki nəni kinyɛŋ ki təkəlini. 10 Mih nì dzakaki kə lə
kɔm bəh bəni i fa mbi wələ wə bà bɔ nəki nəni kinyɛŋ,
nabə bà bɔ bukuki bəh dzə́kəh i biɛiŋ wə, nabə bà bɔ
bwiŋki kidi dzɔ biɛiŋ bi bəni, nabə bà bɔ tsaki i bənyɔ
bə kilɔlɔ wə. A kabə num yəmaka, mbɛiŋ kaŋaki i bêe
mbi wələ beeni. 11 Mih nì dzakaki num a, kiə mbɛiŋ ma

chîŋniki bəh mi wə wi bəəŋki gwu yi a ŋgaiŋ kɔ waiŋnih
wibukumbɛiŋ i Klistus wə, a chu num mi wi təkəlini, nabə
wə wi bukuki bəh dzə́kəh i biɛiŋ wə, nabə wə wi tsaki i
bənyɔ bə kilələ wə, nabə wə wi təyiki bəni, nabə wə wi
muki mbih mə kwa wi, nabə wə wi bwiŋki kidi dzɔ biɛiŋ
bi bəni. Kiə mi ki mô̂m kə na i dzî bəh wəmaka mi. **12** A
kɔkə di bibuku i sakaki bəni bà bɔ kɔkə i kijuŋni ki bəni
bə bumni kintəəŋ. Bəni bà bukumbɛiŋ kɔ i sakaki kɔ bà
bɔ kɔ i kijuŋni kintəəŋ. **13** Akɔ i saka Nyɔ bəni bà bɔ kɔkə
i kijuŋni wə. Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki a, "Mbɛiŋ bwîli mi
wə wi kaŋaki nəni kichu i mbɛiŋ kintəəŋ."

6 Yi kɔkə chəŋ a mi i mbɛiŋ kintəəŋ kabə kaŋaki nsaka
bəh waiŋnih wi, i wi i tsə sɔmi i bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ
nshiŋ, wi tsə sə lɔ num i bəni bà bɔ fəki kə gia chəŋ
nshiŋ. **2** Mbɛiŋ kiəki kə a bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ bi sakaki lə
bəni i mbi wələ wə a? Ntə akɔ mbɛiŋ i bi saka bɔ, yaka
mbɛiŋ kɔkə i saka gia i mbɛiŋ kintəəŋ a? **3** Mbɛiŋ kiəki
kə a bukumbɛiŋ bi sakaki lə bəchinda bə Nyɔ a? Si yi
kɔ yakadəiŋ, yaka kɔ a mbɛiŋ kaŋaki i kiə i saka ndzɔŋ
gia yə yi kɔ i nəni ki liə wə. **4** Gia ka yəmaka ka numki,
mbɛiŋ nyani dəiŋ na ka mbɛiŋ dzɔki tsəki bəh yi i bəni bà
bɔ kaŋaki kə na di lə twɛsi i kijuŋni ki bəni bə bumni
kintəəŋ nshiŋ a? **5** Mbɛiŋ gâmniki. Yaka kɔ a mi kɔkə i
mbɛiŋ kintəəŋ wə wi kaŋaki mfi i təiŋ nsaka wi mi bəh
mi a? **6** Mbɛiŋ dzaki mi dzɔ lɔ waiŋnih wi tsə sɔmi, sɔmi
num i bəni bà bɔ kɔkə bə bumni. **7** I mbɛiŋ i numki chu
kaŋa bənsaka i mbɛiŋ kintəəŋ chusiki a mbɛiŋ gbɔ lɔ.
Mbɛiŋ kɔkə i bee a, a fəki bəni bədɔkɔ gia yichu i mbɛiŋ
na? Ayaka mbɛiŋ kɔkə i bee a bəni bədɔkɔ dziki mbɛiŋ

na? **8** Ayakalə, a yiŋni dzaki mbɛiŋ mwi fə gia yichu chu
dzi, kighə a mbɛiŋ fəki yi num i bwa bə nih bəmbɛiŋ bə
bumni. **9** Mbɛiŋ kiəki kə a bəni bà bɔ fəki gia yichu bi
kwati kə di i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə a? Kiə mbɛiŋ ma
fwɔkyiki gwu yimbɛiŋ. Bəni bà bɔ fəki kinyɛŋ ki təkəlini,
nabə i tsaki i bənyɔ bə kilələ, nabə bà bɔ biəliki bəkaŋa bə
bəni bədəkɔ, nabə bənyuku bà bɔ fiəniki dzɔki bədəkɔ, **10**
nabə bà bɔ chwɔki, nabə bəni bà bɔ bukuki bəh dzə́kəh i
biɛiŋ wə, nabə bà bɔ muki mbih mɔ kwa bɔ, nabə bà bɔ
təyiki bəni, nabə bà bɔ bwiŋki kidi dzɔ biɛiŋ bi bəni, bi
kwati kə di i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə. **11** Gia yələ kɔ
num mbɛiŋ bədəkɔ nì fəki lə i kikpu wə. Ayakalə, Nyɔ ka
bi dzə wəkɔ mbɛiŋ, sabibwili jiə mbɛiŋ chi chi, mbɛiŋ bə́
num chəŋ i wi nshiŋ. Wi nì fə gia yələ i yɛli wi Bah Jisɔs
Klistus wə bəh wi Kiŋ'waka ki Nyɔ wibukumbɛiŋ. **12** Mi
kələ i dzakaki a ŋgaiŋ kaŋaki lə ŋga i fə gia yichi yə ŋgaiŋ
kɔŋki. Ayakalə, mih ka dzaka a, a kɔkə gia yichi yə yi kɔ i
gamti mi. Ayaka mi num i dzakaki alə ŋgaiŋ kaŋaki lə ŋga
i fə gia yichi yə ŋgaiŋ kɔŋki. Ayakalə, mih dzaka alə a, mih
kɔkə i bee a gia yidəkɔ dzɔ fiəni mih i numki mfa i yi wə.
13 Mi widəkɔ tə kələ i dzaka a, "Biɛiŋ bidzini kɔ kɔm tɔɔ,
tɔɔ num kɔm biɛiŋ bidzini." Ayakalə, mbɛiŋ kî̂əki a Nyɔ ni
bəkəli lə bi bichi. Gwu yi mi kɔkə i fəki kinyɛŋ ki təkəlini
bəh yi. Gwu yi mi kɔ i nɔmki bəh yi i Bah, ayaka a kaŋa wi
Bah gwu yiwɔ. **14** Si Nyɔ nì dzasi Bah wibukumbɛiŋ i kpi
wə, yi kɔ a liŋ si wi bi dzasiki bukumbɛiŋ bəh ŋga bi biwɔ
i kpi wə. **15** Mbɛiŋ kiəki kə a gwu yimbɛiŋ kɔ bimbu bi
gwu bi Klistus a? Mi kɔ i chu nyani dəiŋ i dzɔ bimbu bi
gwu bi Klistus i tsə chiŋni bəh miŋkpaŋa wi təkəlini a? Yi

kəkə i numki yakadəiŋ. **16** Mbɛiŋ kiəki kə a mi ka chiŋni
gwu yi bəh miŋkpaŋa wi təkəlini yaka bɔ wi si num lɔ
gwu yimu a? Akɔ yaka si bə nì nyaka a, “Miŋkpaŋa bəh
minyuku ka chiŋni, yaka bɔ dzə chu lɔ i mi wimu.” **17**
Ayakalə, mi wə wi chiŋni bəh Bah kɔ num bɔ wi num
lɔ i fiɛŋ fimu i kiŋ'waka wə. **18** Mbɛiŋ yôkɔ gêiŋ nəni ki
təkəlini. Gia yichu yidəkɔ yə mi fəki wi fəki kə num i gwu
yi wə. Ayakalə, mi wə wi fəki kinyɛŋ ki təkəlini wi fəki
num bəh gwu yi. **19** Mbɛiŋ kiəki kə a gwu yimbɛiŋ kɔ juŋ
yə Kiŋ'waka ki Baiŋni kə Nyɔ nya a mbɛiŋ nəki yɛiŋ na? A
kaŋaki kə mbɛiŋ gwu yimbɛiŋ. **20** Bə nì taŋ mbɛiŋ taŋni
gɔm ntsu. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ fâki gia bəh gwu yimbɛiŋ
num yə yi ni dzəki bəh kiŋkəkni i Nyɔ.

7 Mih ki nyaki lə kinchukuli i liə kɔm gia yə mbɛiŋ nì
nyaka i mih. Yi kɔ ŋkɔŋ a yi ndzɔŋki lə a mi ma kɔm
miŋkpaŋa. **2** Ayakalə, si kimɔmsi kɔm ntəkəli kɔ i biŋ, yi
ndzɔŋki a minyuku kâŋaki ŋ'wi miŋkpaŋa, miŋkpaŋa
kâŋa ŋ'wi minyuku. **3** Minyuku kaŋaki i fâki nɔm wi wi
minyuku i kpə wi i naŋ bɛiŋ, miŋkpaŋa tə kaŋa i fâki nɔm
wi wi miŋkpaŋa i nyuwi i naŋ bɛiŋ. **4** A chu kaŋaki kə
miŋkpaŋa ŋga i gwu yi bɛiŋ, a kaŋaki num nyuwi. Yi kɔ a
liŋ si a chu kaŋaki kə minyuku ŋga i gwu yi bɛiŋ, a kaŋaki
num kpə wi. **5** Kiə mi ki n'yôkɔ kə jum i widəkɔ a kəbi a
mbɛiŋ bəchi kɛiŋsi yakadəiŋ ka bum, ayaka mbɛiŋ kɔ i fə
yakadəiŋ a jəbi wi juli wə, ka mbɛiŋ nyâ gwu yimbɛiŋ i
jəbi wiwɔ wə i ntsa wə. Mbɛiŋ ka fə yakadəiŋ, mbɛiŋ fîəni
dzâ i kijuŋni kimbɛiŋ wə asi mbɛiŋ nì yisi kɔ, ka Satan ma
ni dzə məmsi mbɛiŋ kɔm mbɛiŋ kəkə kiə i tôkni bəh gwu
yimbɛiŋ. **6** Mih dzakaki yələ ka kintəfi, a kəbi nchi mih

nyaki i mbɛiŋ. **7** Asi kɔ a bə numki ka mih, ma mih kəŋki
a mi wichi nûmki miŋkpaŋa kəbi. Ayakalə, bə kɔ fə dəiŋ
mi wichi kaŋa ŋki kinya kə Nyɔ kɔ wi nya i wi. Mi widəkɔ
kaŋaki kələ kinya widəkɔ kaŋa kəyaka. **8** I liə, i bəni bà bɔ
kɛiŋki maka bɔ dzɔ bəkaŋa bəh bəkaŋa bà bɔ kɛiŋki maka
bɔ dzɔ bəŋkwu, mih dzakaki a, yi ndzɔŋki lə a bɔ baaŋ
a bɔ mbəŋ, asi mih kɔ. **9** Ayakalə, bɔ kabə num kəbi i
təkni gwu yibɔ, mi nəŋ dzɔ miŋkpaŋa nabə minyuku bɔ
wi chiŋni num, kəm yi ndzɔŋki lə i chiŋni num yakadəiŋ,
kəbi i kpiki bəh gwu yi shilini. **10** I bəni bà bɔ si num
lɔ i júŋ wə ka miŋkpaŋa bəh bənyuku, mih dzakaki a
miŋkpaŋa ki gâali kə bəh nyuwi. Wələ kɔ nchi num wi ka
buku dəkə i mih. Wi buku num i Bah. **11** Ayakalə, wi ka
gaali, wi kaŋaki i bâaŋ a nûmki wi mbəŋ. A kabə num kə
yakadəiŋ, wi fîəni tsâ i nyuwi dzu bɔ wi bakti gia yiwɔ bɔ
nûm. Akɔ tə a yi yə mih dzakaki i bənyuku a minyuku
kaŋaki kə i kɔ̂ŋŋ kpə wi. **12** I bəni bədəkɔ mih dzakaki
i bɔ a, mi kabə num mi wi bumni wi kaŋa miŋkpaŋa,
miŋkpaŋa wiwɔ num kə mi wi bumni, miŋkpaŋa wiwɔ
kəŋ a bɔ wi nûmki, kiə minyuku wiwɔ ki kɔ̂ŋŋ kə wi. Yələ
gia kɔ a dzaka mih. Aka dzaka dəkə Bah. **13** Miŋkpaŋa
kabə kaŋa nyuwi minyuku wiwɔ num kə mi wi bumni,
wi kəŋ a bɔ wi numki, kiə miŋkpaŋa wiwɔ ma bûku tə
wi. **14** Mih dzakaki yakadəiŋ, kəm minyuku wə wi kəkə
mi wi bumni kabə kaŋa kpə wi num mi wi bumni, Nyɔ
dzɔki wi ka mi wi kəm kpə wi. Miŋkpaŋa tə kabə num kə
mi wi bumni kabə kaŋa nyuwi num mi wi bumni, Nyɔ
dzɔki wi ka mi wi kəm nyuwi. A kəbi yakadəiŋ, ma bwa
bəbɔ ma ni baiŋki. Ayakalə, si yi kɔ, bɔ baiŋki lə. **15** Mi wə

wi kəkə mi wi bumni dza ka nəŋki i gaali, bə bêe wi. Yi
ka num yakadəiŋ kiə minyuku nabə miŋkpaŋa wə wi kɔ
mi wi bumni ma kwâkaki a ŋgaiŋ si kaŋaki lə i nûmki
bəh wi. Nyɔ nì bɔɔŋ bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ nôki num i
kimbɔiŋni wə. **16** Wɔ miŋkpaŋa, wɔ kiəki nə a wɔ kɔlə i bi
bwili nyu wa? Ayaka wɔ minyuku wɔ kiəki nə tə a wɔ kɔlə
i bi bwili kpə wa? **17** Gia yə yi kɔ, yi kɔ a mi nôki nɔni
num kə Bah kɔ wi nya i wi. Wi nûm asi Nyɔ nì bɔɔŋ wi wi
num. Yələ kɔ gia yə mih təfiki bijuŋni bi bəni bə bumni
na faiŋ i di bichi wə. **18** Mi kabə num num bə nì bɔɔŋ
wi num bə suuŋ wi. Wi ma nəŋki i nûmki ka wə bə nì
bɔɔŋ wi maka bə suuŋ wi, mi kabə num num bə nì bɔɔŋ
wi maka bə suuŋ wi, wi ma nəŋki a bə suuŋ wi i liə. **19**
Mi kabə num num bə suuŋ wi ma bə ka suuŋ dəkə wi,
yəmaka kaŋaki kə gia yidɔkɔ i fə. Gia yiləkəli kɔ a mi jîəki
bənchi bə Nyɔ. **20** Mi wichi bâaŋ asi Nyɔ nì bɔɔŋ wi wi
num. **21** A kabə num bə nì bɔɔŋ wɔ wɔ num mfa, kiə wɔ
ma nyûfiki gwu. Ayakalə, wɔ kabə kaŋa dzəh i buku i mfa
wə, wɔ bûku mfia. **22** Mbɛiŋ kîəki a mi wə Bah nì bɔɔŋ wi
wi num mfa, wi buku lɔ i mfa wə kɔm Bah. Ayaka yi num
tə a liŋ si mi wə bə nì bɔɔŋ wi wi kəbi mfa, wi kɔ lɔ i liə
mfa kɔm Klistus. **23** Bə nì taŋ mbɛiŋ taŋni gɔm ntsu. Kiə
mbɛiŋ ma nûmki mfá i bəni wə. **24** Ayakadəiŋ, bwa bə nih
bəŋ, mi bâaŋ a nûmki bəh Nyɔ i dzəh yə wi nì bɔɔŋ wi
wi num yɛiŋ. **25** I liə, kɔm bəkaŋa nabə bənyuku bà bɔ
kɛiŋki bəkpa, Bah kɔ maka wi fuku mih bəh gia yə mih kɔ
i dzaka. Ayakalə, mih ni nya lə kəŋŋ kiŋkwaka ka mi wə
Bah kɔ wi kwasi nshɛiŋ i wi, ayaka mi num i bum gia yə
mih dzakaki. **26** Mih kwakaki a kɔm bəŋgəkə bà bɔ kɔ i liə,

yi ndzəŋki lə a mi bâaŋ a nûmki asi wi nì kɔ. **27** Mi kabə
kaŋaki miŋkpaŋa, kiə wi ki chu nâŋ kə i kəŋŋ wi. Mi kabə
num wi kaŋa kə miŋkpaŋa, wi ma chu nâŋki miŋkpaŋa.
28 Ayakalə, minyuku ka yɛiŋ a ŋgaiŋ ki dzəki lə miŋkpaŋa
a bɔ wi numki, wi ka fə dəkə chu. Ŋgɔiŋ wi waiŋkpaŋni
ka tsə i minyuku, wi ka fə tə chu. Ayakalə, mbɛiŋ kîə a
bəni bà bɔ kɔ bɔ dzɔ bəkaŋa nabə bənyuku ni kaŋaki lə
bəŋgəkə i mbi wələ wə, i mih, mih nəŋki i kəŋki mbɛiŋ i
yələ wə. **29** Bwa bə nih bəŋ, gia yə mih dzakaki kɔ a jəbi
juli lɔ nalə. I yisi i liə i tsə buku, bəni bà bɔ kaŋaki bəkaŋa
nûmki ka bɔ kaŋaki kə. **30** Bəni bà bɔ dəki nûmki ka bɔ
dəki kə, bəh bà bɔ laŋki nûmki ka fiɛŋ fidəkɔ ndzəŋki kə i
bɔ, i bà bɔ taŋki biɛiŋ nûmki ka bɔ kaŋaki kə fiɛŋ fidəkɔ.
31 Bəni bà bɔ fəki gia i fa mbi wələ wə nûmki ka bɔ kaŋaki
kə gia yidəkɔ i fâ bəh mbi wələ. Mih dzakaki lə, kɔm si
mbi wələ kɔ i liə lə, wi tsəki num tsəni. **32** Mih nəŋki a
mbɛiŋ nûmki gia yidəkɔ fûmsi kə mbɛiŋ. Mi wə wi kaŋaki
kə miŋkpaŋa wi si jiə lə mfi bi i gia wə kɔm Bah, si wi kɔ i
fəki a gia yə Bah ni wəkəki ndzəŋni bəh wi. **33** Mi wə
wi kaŋaki miŋkpaŋa wi si jiə mfi bi num i biɛiŋ bi mbi
wələ wə num i fəki a gia yə gwu ni ndzəŋki kpə wi. **34** Wi
ka numki num mfi bi gaali. Yi kɔ a liŋ asi yi miŋkpaŋa
nabə waiŋkpaŋni wə wi kaŋaki kə minyuku kɔ. Wi si jiə
mfi bi i gia wə kɔm Bah wə wi nya gwu yi bəh shɔm yi
yichi i wi. Ayaka wə wi kaŋaki minyuku si jiə mfi bi num i
gia yi mbi wələ si wi kɔ i fâki gia yə gwu ni ndzəŋki nyu
wi yɛiŋ. **35** Mih dzakaki lə i gamti mbɛiŋ. A kəbi a mih
nəŋki i kəŋ dzəh i mi widəkɔ. Mih nəŋki num a mi kiə gia
yə yi kɔ chəŋ, ka wi kɔlə i nɔmki i Bah bəh shɔm yimu

maka mfi bi gaali. **36** Minyuku kabə laaki waiŋkpaŋni, wi
dza ka yɛiŋki a kimfə ki ŋgaiŋ i waiŋkpaŋni wiwɔ kɔkə
chəŋ, gwu si shili lə wi nalə, a bɔ wi numki, wi ka fɑ̂ si wi
nəŋki, chîŋni bəh miŋkpaŋa wiwɔ. Yaka wi ka fə dəkə
chu. **37** Ayakalə, minyuku wə wi jiə lɔ i wi shɔm a ŋgaiŋ
ni chu dzɔ kə miŋkpaŋa wə wi laaki, mi chini kə wi i dzɔ
Miŋkpaŋa wiwɔ wi kiə tə i lumsi gwu yi num wi jiə lɔ i
wi shɔm a ŋgaiŋ nì dzɔ kə miŋkpaŋa wiwɔ, yaka wi fə
chəŋ. **38** Yi kɔ a, mi wə wi kɔ wi dzɔ kpə wi wə wi nì
laaki wi, wi fə a chəŋ. Ayakalə, mi wə wi ka dzɔ dəkə
miŋkpaŋa wi fə chəŋ nalə. **39** Miŋkpaŋa si num kpə mi a
jɔbi wə nyuwi kɛiŋki. Ayakalə, nyuwi ka kpi, wi kɔlə i dzɔ
minyuku widɔkɔ wə wi kɔŋki, ayaka wəmaka kaŋaki i
nûmki mi wi Bah. **40** Ayakalə, si mih yɛiŋki i yiŋ wə kɔ a
miŋkpaŋa wiwɔ ka baaŋ ayaka wi ni saŋliki nalə. Mih
dzakaki lə, mih kiə a mih kaŋaki lə tə Kiŋ'waka ki Nyɔ.

8 Mih dzakaki i liə kɔm biɛiŋ bidzini biə bəni kɔ num bɔ
fə gia yɛiŋ i bənyɔ. Akɔ ŋkɔŋ si bə dzakaki a bukumbɛiŋ
bəchi kaŋaki lə mfi. Biəmaka mfi dzəki bəh kiŋghaŋsi ki
gwu. Ayakalə, ŋkɔŋ si maa num maani. **2** Mi ka dza bá
kwaka a ŋgaiŋ kiəki lə gia, wi kîəki a wi kɛiŋki ki kiə kə si
wi kaŋaki i kiəki. **3** Ayakalə, mi kabə kɔŋki Nyɔ, Nyɔ ni
kiəki wəmaka. **4** Ayakadəiŋ, yə kɔm i dzi biɛiŋ bidzini biə
bə fə gia yɛiŋ i bənyɔ, yi kɔ a, bukumbɛiŋ kiəki lə a bənyɔ
bələ kɔkə fiɛŋ fidɔkɔ fa mbi wələ wə. Nyɔ kɔ a wimu shəŋ
widɔkɔ chu kɔbi. **5** Bəni bədɔkɔ dzɔki a bənyɔ bədɔkɔ kɔlə
i bɛiŋ yudɔkɔ i fa kuku. Ayaka yi kɔ ŋkɔŋ a bəni dzɔki a
bənyɔ kɔlə bəduli, bəh bətikwili tə bəduli. **6** Si bə dzɔki
yaka, i bukumbɛiŋ kɔ a Nyɔ wimu shəŋ. A num wi wə wi

kɔ Tii wibukumbɛiŋ wə wi nì maa biɛiŋ bichi. Bukumbɛiŋ
tə nəki kɔm wi. Ayaka Tikwili kɔ tə shəŋ a wimu a num
Jisɔs Klistus. Akɔ wi wə bə nì maa biɛiŋ bichi tsə i kaŋ yi
wə, bukumbɛiŋ kwatiki nəni tə tsə i wi wə. **7** Yələ gia kɔkə
bəni bəchi i bukumbɛiŋ kintəəŋ bɔ kiəki. Bəni bədɔkɔ bà
bɔ nì kɔ bɔ si fə gia i bənyɔ bəwɔ, jɔbi wə bɔ si nəŋ i dzi
biəmaka biɛiŋ bidzini i liə bɔ ka kwakaki a bɔ kɛiŋki bɔ
dzi a biɛiŋ biə bə kɔ bə fə gia yɛiŋ i bənyɔ bəwɔ wə. Ayaka
kiŋkwaka kibɔ ki bɔhli ka sakaki bɔ a biɛiŋ bidzini biwɔ
bəkəli bɔ. **8** Ayakalə, Biɛiŋ bidzini kɔkə i fə a bukumbɛiŋ
numki chi chi i Nyɔ nshiŋ. Ayaka bukumbɛiŋ ka baaŋ ki
dzi kə gia yidɔkɔ kɔkə i num. Bukumbɛiŋ ka dzi a dzini,
chi chi məŋ. **9** Gia yə yi kɔ, kɔ a mbɛiŋ bà mbɛiŋ kiəki gia
yələ mbɛiŋ tɔ̂kniki a mi ma dzâ dzô ŋga biə wi kaŋaki
i fə gia yə wi kɔŋki yɛiŋ, wi ma dzɔ ŋga biwɔ i fə num
gia yə waiŋnih wi wə wi bɔhki ni gbɔ num gbɔni. **10** Mi
wə shɔm yi kabə kɛiŋki maka yi ləkə ndzɔŋ ka yɛiŋ wɔ
ŋkiə gia, dzi i di biə bə fəki gia yɛiŋ i bənyɔ, wi ma ni bɔŋ
kɔŋ tə i dzi biɛiŋ bidzini biə bə fəki gia yɛiŋ i bənyɔ tə a?
11 Wi ka fə yakadəiŋ, yaka wɔ ŋkiə gia bəkəli waiŋnah
wələ wi bɔhki a num wə Klistus nì kpi kɔm wi. **12** Gia
yələ wɔ fə lə yi ni numki num chu, si wɔ fə i bəkəli shɔm
yi waiŋnah wələ wi bɔhki, yaka wɔ fə chu biwɔ num i
Klistus. **13** Ayakadəiŋ, yi kabə num a fiɛŋ fiə mih dziki,
kabə fə waiŋnih wuŋ gbɔ i chu wə, yaka mih bi chu dzi kə
nyam ka wi bi ma gbɔ. **(aiōn g165)**

9 Yaka mih kɔkə i fəki gia yə mih kɔŋki a? Ntə mih kɔ
waiŋ ntum wi Jisɔs a? Ntə mih nì yɛiŋ Bah wibukumbɛiŋ
Jisɔs a? Ntə mbɛiŋ bələ kɔ mbee wuŋ wi nɔm i Bah wə a?

2 Bəni bədəkɔ kabə waliki a mih kəkə waiŋ ntum wi Jisəs,
mbɛiŋ tə kəkə i waliki. Mbɛiŋ kɔ nchəsi i chusi ŋkɔŋ a
mih kɔ waiŋ ntum wi Bah Jisəs. 3 Mih dzakaki yələ ka ki
kəŋ i bəni bà bɔ biiki gvu yiŋ. 4 Ntə buku kaŋaki lə ŋga i
dziki chu mu kəm bəh nəm wələ a? 5 Yaka buku tə kaŋaki
kə ŋga i dzɔ bəkaŋa bəbuku bà bɔ kɔ bəni bə bumni i
nyaniki bà bɔ asi Bita bəh bwa bə ntum bə Jisəs bədəkɔ
bəh bwa bə nih bə Bah Jisəs a? 6 Yaka kɔ a buku Banabas
shəŋ buku kaŋaki i nômki bəh kaŋ yibuku ka buku dziki
a? 7 Akɔ winaiŋ mi wi jum, wə wi nəmki a təkni wi bəh
gwu yi a? Mi ka nəmki khə wi mintam, wi ma ni dziki
mintam mə mə bukuki yɛiŋ khə a? Mi kabə təkni bəh
nyám, wi ma ni kamki mbɛiŋŋ wiwɔ i muki a? 8 Gia yələ
mih dzakaki lə kɔ num i kiŋkwaka ki mi wiwəm wə shəŋ
a? Ntə akɔ a yi yə yi kɔ i bənchi bə Muses wə a? 9 Muses
nì kɔ wi nyaka i Kiŋwakti ki Bənchi wə a, “Kiə wɔ ki bâŋ
kə dzaka ki nyam jəbi wə yi lwaki gəŋ.” Mbɛiŋ kwakaki
a Nyɔ nì dzaka yakadəiŋ, num kəm nyam a? 10 Wi nì
dzakaki kəm bukumbɛiŋ, bə nì nyaka yi i bukumbɛiŋ, kəm
mi wə wi nəmki khə nabə wə wi kəhki kaŋaki i tsɛiŋki
tsəki a ninshiŋ kiə a ŋgaiŋ bi kwati lə biɛiŋ yɛiŋ khə. 11 A
kabə num a buku gbɛli ŋgɔkɔ wi kiŋ'waka i shóm yimbɛiŋ
wə, ma yi ni duki nalə i buku i kwatiki biɛiŋ bi mbi wələ i
mbɛiŋ wə a? 12 Bəni bədəkɔ kabə kaŋaki ŋga i dzakaki a
mbɛiŋ nyâki biɛiŋ i bɔ, ma buku ma ni kwatiki bi ŋga
bi du tsə tsəni a? Ayakalə, buku ka dzɔ dəkə ŋga biələ.
Buku kaŋa shəm yibuku i gia yichi wə, kəbi i fə a gia
yidəkɔ tasiki ntum wi ndzɔŋni wi Klistus i tsəki ninshiŋ.
13 Mbɛiŋ kiəki kə a bəni bà bɔ nəmki i juŋ yi fəni yi gia mə

biɛiŋ bibɔ bidzini si buku a fɛiŋ na? Mbɛiŋ kiəki tə a, bəni
bà bɔ nɔmki i tɔŋ wi fəni wi gia wə si bɔŋ kwati tə biɛiŋ
bibɔ i biə bə si dzə bəh bi fɛiŋ na? **14** Yi kɔ a liŋ si Bah
dzaka a, bəni bà bɔ fukuki ntum wi ndzɔŋni nɔki a yɛiŋ
wə. **15** Na si yi kɔ yakadəiŋ, mih ka dzɔ dəkə biələ ŋga,
ayaka mih nyakaki kə yələ tsɛiŋ a mbɛiŋ yisi i fâki gia
yidəkɔ i mih. Yi kabə num a mi widəkɔ dzɔki a, kiŋghaŋsi
ki gwu kələ mih ghaŋsiki lə kɔm ja yi Nyɔ yə mih fukuki
kilələ, yi num a mih dzɔki lə biɛiŋ i bɔ, ma yi ndzɔŋki a
mih kpi num kpini. **16** Mih kaŋaki kə i ghaŋsiki gwu a
mih fukuki ntum wi ndzɔŋni kɔm Jisəs Klistus. A fə Nyɔ a
mih fûkuki. Mih ka nəiŋ i fukuki, ma Nyɔ ni lɔɔ ŋgəkə i
gwu yiŋ wə. **17** Yi kabə num a mih fəki nɔm wələ num
bəh kiŋkwaka kiŋ, mih ni kwati mmakti wuŋ. Ayakalə, a
nì ka sisi dəkə mih. A nì sisi Nyɔ ka nya i kaŋ yiŋ wə. **18**
Ayakadəiŋ, mmakti wə mih kwatiki kɔm nɔm wələ kɔ na
nə a? Ntə mbee wuŋ kɔ a mih fûkuki ntum wi ndzɔŋni
wiwɔ a kilələ, num kə a mbɛiŋ gômki mih si mih fukuki
ntum wiwɔ. **19** Mbɛiŋ kîəki a mih kɔkə i mi widəkɔ chɛiŋ.
Ayakalə, mih fə gwu yiŋ a yi nûmki mfa i bəni bəchi ka
mih ni kwati bɔ bəduli, ka bɔ nûmki bə Klistus. **20** Jɔbi wə
mih kɔ buku Bəju, mih ka fəki asi bɔ si shi fə, ka mih kɔ
i kwati bɔ ka bɔ numki bəni bə Klistus. Jɔbi wə mih kɔ
buku bɔ, si bɔ biəliki bənchi bə Muses, mih ka fəki aka bɔ
ka mih kwati bəni i bɔ kintəəŋ. Ayakalə, mih kɔbi i bənchi
chɛiŋ. **21** Jɔbi wə buku bəni bà bɔ kɔkə i bənchi chɛiŋ kɔ,
mih ka fəki tə aka mi wə wi kɔkə i bənchi chɛiŋ. Mih fəki
yakadəiŋ, ka mih ni kwati tə bəmaka bəni, ka bɔ nûmki
bə Klistus. Yi mɔŋ dəkə lɔ a mih kɔkə i nchi wi Nyɔ chɛiŋ.

Mih kɔ i nchi wi Klistus chɛiŋ. **22** Jəbi wə mih kɔ tə buku
bəni bà bɔ bəhki i kimbum kibɔ wə, mih fiəni chu aka bɔ
ka mih ni kwati tə bɔ. Mih fiəni chu na finə i bəni bəchi,
ka mih ni fâ na finə fiə mih kɔ i fâ ka bədəkɔ i bɔ kintəəŋ
bi bôiŋ. **23** Mih fəki gia yələ yichi lə kɔm ntum wi ndzɔŋni
kɔm Klistus, ka mih tə ni kwati ndzɔŋni biə ntum wiwɔ
nyaki i bəni. **24** Mbɛiŋ kiəki kə a i n'yəkɔ wə bəni bəduli
si yəkɔ asi num a mi wimu wə wi si kwati mbee wiwɔ
a? Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tə yôkɔ i dzəh yə mbɛiŋ ni kwati
mbee wiwɔ. **25** Bəni bəchi bà bɔ si sini, kɔŋ a numki nsini
wi yəkəni, kɔŋ a numki na winaiŋ nsini, bə si lani lə na
bindzɔŋ. Bə si shi lani yakadəiŋ, tsɛiŋ i bi kwati mmakti,
ayaka mmakti wiwɔ num i bi tsə kaa. Ayakalə, mmakti
wibukumbɛiŋ kəbi i bi kaa. **26** Mih yəkɔki n'yəkɔ wuŋ
tsə chəŋ i di bi kwani wə. Mih kəkə ka mi wə wi ləəki
biŋkɔɔ bi i di biyəə wə na dəiŋ. **27** Mih twɛiŋki gwu yiŋ,
məmsi a yi bîəliki num gia yi chəŋ, ka jəbi wə mih fukuki
gia yi Nyɔ i bəni bədəkɔ, ma Nyɔ ma ni nəiŋ mih a mih
kpɛiŋniki kə.

10 Bwa bə nih bəŋ, mih nəŋki a mbɛiŋ yîŋti gia yə yi nì
num bəh bətii tii bəbukumbɛiŋ jəbi wə bɔ nì nyaniki i
chwa. Bɔ bəchi nì nyaniki i bikwu chɛiŋ, tsə daŋ i kinchwɔ
kimbum wə i kuku wi wɔmni wə. **2** Asi yi nì num yakadəiŋ
yi ka num ka i bikwu biwɔ kintəəŋ bəh i kinchwɔ kimbum
kə, bɔ kwati njuli wi bəkɔ i numki bəni bə Muses. **3**
Bɔ bəchi nì dziki biɛiŋ bidzini num a nya Nyɔ, **4** mu tə
mwi num a nya Nyɔ, ka wi dzə fə a mə bukuki i biaŋa
mə. Biaŋa wiwɔ nì kɔ Klistus wə wi nì nyaniki bəh bɔ.
5 Na si bɔ nì yɛiŋki gia yələ, bɔ bəduli nì fəki lə gia yə

Nyɔ nì saŋliki kə bəh bɔ, wi ka wɔɔyiki bəni biwini bibɔ
nɔyi baaŋ i chwa. 6 Gia yələ nì num bəh bɔ ka ki kəŋ
i bukumbɛiŋ ka bukumbɛiŋ ma kâŋaki kiŋkwaka i gia
yichu wə si bɔ nì kaŋaki. 7 Kiə bukumbɛiŋ ma tsâki i
bənyɔ bə kilələ asi bɔ bədɔkɔ nì tsaki. Bə kɔ num bə nyaka
kɔm bɔ a, “Bəni bəwɔ nì shinum dzi, mu, dza bɛiŋ yisi
bini bi kiyuŋ i biŋki.” 8 Kiə bukumbɛiŋ ki lîə kə i nɔni
kinyɛŋ ki tɔkəlini wə asi bɔ bədɔkɔ nì fəki, ayaka Nyɔ
fə bɔ kpiyi bənchuku mbaŋfia ntsɔ bətali i kpaŋ wimu
wə. 9 Kiə bukumbɛiŋ ki mômsi kə Bah, asi bɔ bədɔkɔ nì
mɔmsiki, ayaka Nyɔ fə júŋ nɔmyi bəni bəwɔ bɔ kpiyi. 10
Kiə bukumbɛiŋ ki shûŋyi kə asi bɔ bədɔkɔ nì shwiŋyiki,
ayaka Chinda wi kpi wɔɔyi bɔ. 11 Gia yələ yichi nì num
bəh bɔ lə, yi num ŋkəŋ i bəni. Ayaka bə nì nyaka yələ ka
bukumbɛiŋ bələ bə kɛiŋki bəwɔm i jɔbi wə mbi si kaa tsə,
dzɔki mfi. (aiōn g165) 12 Ayakadəiŋ, mi wə wi kwakaki a
ŋgaiŋ num ndzɔŋ, wi tôŋniki a wi bi ma gbɔ. 13 Kimɔmsi
kichi kə ki dzəki i mbɛiŋ wə kɔ a kə ki si dzə tə i bəni
bədɔkɔ wə. Nyɔ kɔ Nyɔ wə wi numki a ja yi bɛiŋ, wi mɔŋ i
bee a kimɔmsi dzə i mbɛiŋ ki num i tsə ŋga bimbɛiŋ. Jɔbi
wə kimɔmsi dzəki i mbɛiŋ, wi ni chusi dzəh yə mbɛiŋ kɔ
i tsə yɛiŋ i tumdzi kimɔmsi kiwɔ. 14 Ayakadəiŋ, nsɛíŋ
yiŋ yi shɔm, mih dzakaki i mbɛiŋ a mbɛiŋ yôkɔ gêiŋ gia
kɔm bənyɔ bə kilələ bələ. 15 Mih dzakaki i mbɛiŋ lə ka i
bəni bà bɔ kaŋaki mfi. Mbɛiŋ kwâka ndzɔŋ a gia yə mih
dzakaki i mbɛiŋ lə kɔkə ŋkɔŋ a? 16 Ntə bukumbɛiŋ si dzɔ
bwam wi kiyɔŋni nya kiyɔŋni yɛiŋ i Nyɔ, mu chiŋni, yaka
bukumbɛiŋ chiŋni i mwa mi Klistus wə a? Ntə bukumbɛiŋ
si dzɔ blɛd i jɔbi wiwɔ wə gbɛyi dzi i kijuŋni wə, yaka

bukumbɛiŋ chiŋni num i gwu yi Klistus wə a? **17** Si blɛd
wələ kɔ a wimu, ayaka bukumbɛiŋ bà bə dziki du, yaka yi
chusiki a bukumbɛiŋ kɔ i gwu yimu wə, kɔm bukumbɛiŋ
dziki shəŋ a blɛd wimu. **18** Mbɛiŋ dzɔ kinsini i bəni bə
Islae. Mi wichi wə wi dziki biɛiŋ i təŋ wi fəni wi gia wə kɔ
num wi chiŋni lɔ bəh Nyɔ i mfə gia wiwɔ wə. **19** Gia yə
mih dzakaki yi kɔ a nə a? Yaka kɔ a biɛiŋ biə bə fəki bimfə
gia yɛiŋ i bənyɔ wə kaŋaki lə gia yidəkɔ i fə, ma a bənyɔ
bà tə kaŋaki lə gia yidəkɔ i fə a? **20** Yi məŋ yaka. Gia yə
mih dzakaki kɔ a bimfə gia biə bəni bà bɔ kiəki kə Nyɔ si
fə, bɔ si fə num i bəchinda bə ŋkpɛli. Bɔ si fə kə num i
Nyɔ. Mih dzakaki a mbɛiŋ ma chîŋniki bəh bəchinda bə
ŋkpɛli. **21** Mbɛiŋ kɔkə i muki i bwam wi kinchiŋni wə
wi kɔ wi Bah, chu mu i bwam wi bəchinda bə ŋkpɛli. Yi
num tə a mbɛiŋ kɔkə i dziki biɛiŋ bidzini bi Bah chu dzi
bi bəchinda wi ŋkpɛli. **22** Bukumbɛiŋ nəŋki i fəki gia yə
shɔm kɔ i bɔkɔki Bah? Bukumbɛiŋ ləkəki tsəki lə wi a? **23**
Bukumbɛiŋ bədəkɔ si dza dzaka a, bə kaŋaki lə ŋga i fə na
gia yichi. Ayakalə, bə kiə kə a, a kɔkə gia yichi yə yi kɔ i
gamti mi. Bukumbɛiŋ bədəkɔ si dza dzaka, a bə kaŋaki lə
ŋga i fə na gia yichi. Ayakalə, a məŋ dəkə tə gia yichi yə yi
kɔ i fə a mi num ndzɔŋ i kimbum ki wə. **24** Kiə mi ma fâki
gia kwaka a gwu yi shəŋ. Wi kwâkaki tə kɔm waiŋnih wi.
25 Mbɛiŋ dzîki nyam yichi yə bə taŋniki i shi bɛiŋ bikə kə
kimbikə a yi nyə faiŋ na, ka shóm yimbɛiŋ ma ni sâkaki
mbɛiŋ kɔm yəmaka. **26** Mih dzakaki lə, kɔm bə nyaka i
Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, “A kaŋaki Bah mbi wələ bəh biɛiŋ
bichi biə bi kɔ yɛiŋ wə.” **27** Mi kabə num wə wi kɔkə mi
wi bumni ka bɔɔŋ mbɛiŋ a mbɛiŋ dzâ dzî, mbɛiŋ ka bum

i tsə, mbɛiŋ dzî biɛiŋ bichi biə bə nya i mbɛiŋ bîkə kə
kimbikə kidəkɔ, ka shɔ́m yimbɛiŋ ma ni sakaki mbɛiŋ
kɔm yəmaka. 28 Ayakalə, mi widəkɔ ka dza fuku i mbɛiŋ a
biɛiŋ bidzini biwɔ kɔ num bə fə bimfə gia yɛiŋ i bənyɔ,
kiə mbɛiŋ ki dzî kə, kɔm mi wə wi si fuku i mbɛiŋ ma ni
yɛiŋki a mbɛiŋ fəki num chu, bəh tə a shɔm ma ni sakaki
mi. 29 Mih dzakaki shɔm yələ a num yi mi wə wi si fuku i
mbɛiŋ. Mih dzakaki kə kɔm yimbɛiŋ. Ayakalə, mi widəkɔ
kələ i bikə a ŋgaiŋ kɔ dəiŋ i bee i fəki gia yə ŋgaiŋ kɔŋki
kɔm yi kɔ i sakaki shɔm yi mi widəkɔ wə a? 30 Mih kabə
dzi fiɛŋ num mih nya kiyɔŋni yɛiŋ i Nyɔ, mi kɔ dəiŋ i chu
sakaki mih kɔm fi? 31 Ayakadəiŋ, gia yichi yə mi fəki, kɔŋ
wi dziki num dzini, nabə i muki num muni, wi fâki i dzəh
yə kiŋkɔksi ni tsəki i Nyɔ. 32 Kiə mbɛiŋ ma fâki gia yə yi
kɔ i bəkəliki shɔm yi bəni, kɔŋ a numki Bəju, nabə bəni
bà bɔ kɔkə Bəju, nabə kijuŋni ki bəni bə bumni bə Nyɔ.
33 Mih mɔmsiki mfiŋ tə i fəki gia yichi yə mi wichi kɔ i
wəkɔki ndzɔŋni. Mih kwakaki kə a kɔm gwu yiŋ shəŋ.
Mih kwakaki kɔm bəni bəchi a mih fâ ka bɔ bi bôiŋ.

11 Mbɛiŋ bîəliki nɔni kiŋ asi mih biəliki nɔni ki Klistus.
2 Mih saiŋki mbɛiŋ kɔm mbɛiŋ kwakaki mih i gia yichi wə
chu biəli nlani asi mih nì lani mbɛiŋ. 3 Ayakalə, mih nəŋki
a mbɛiŋ kîə na bindzɔŋ a fwu wi na winaiŋ minyuku kɔ
Klistus, fwu wi miŋkpaŋa num nyuwi, fwu wi Klistus num
Nyɔ. 4 Na winaiŋ minyuku wə wi tsaki, nabə i fukuki
ntum wi Nyɔ num wi baŋ fwu wi, yaka wi gəmsiki num
Klistus wə wi kɔ fwu wi. 5 Ayakalə, na winaiŋ miŋkpaŋa
kabə tsa, nabə i fukuki ntum wi Nyɔ maka wi baŋ fwu wi,
wi gəmsiki num nyuwi wə wi kɔ fwu wi. Chi chi məŋ i

wəmaka miŋkpaŋa bəh wə wi kəə fwu wi. **6** Wi ka yɛiŋ a
wi kəkə i baŋ fwu wi, wi lansi kəə wi kəəni. Ayakalə, a
kabə num kiŋgəmni i miŋkpaŋa i numki bəh fwu num bə
kəə wi, wi bâŋ fwu wiwɔ. **7** Minyuku kaŋaki kə i bâŋki
fwu wi jɔbi wə wi tsaki, kɔm wi kɔ kimbwɔsi ki Nyɔ chu
num ndzɔŋni bi Nyɔ. Ayakalə, miŋkpaŋa num ndzɔŋni bi
nyuwi. **8** A nì ka buku dəkə minyuku i miŋkpaŋa wə, A nì
buku num miŋkpaŋa i minyuku wə. **9** Nyɔ nì ka maa dəkə
tə minyuku kɔm miŋkpaŋa. Wi nì maa num miŋkpaŋa
kɔm minyuku. **10** Akɔ kɔm yəmaka bəh kɔm bəchinda bə
Nyɔ a miŋkpaŋa kaŋaki i kâŋa fiɛŋ fidəkɔ fi baŋki fwu wi,
fi chusi ŋga bi. **11** Na si yi kɔ yakadəiŋ, i bukumbɛiŋ bà
bə kɔ num bə chiŋni lɔ bəh Bah, ayaka miŋkpaŋa məŋ
a wi bəh fwu wi shəŋ, minyuku kɔbi tə a wi bəh fwu
wi shəŋ. **12** Yi kɔ yakadəiŋ, kɔm si miŋkpaŋa nì buku
i minyuku wə, i liə a bwɔki miŋkpaŋa minyuku. Ayaka
gia yichi nyəki i Nyɔ wə. **13** Mbɛiŋ tə tsɛ̂iŋ lâkə yɛ̂iŋ a yi
ndzɔŋki lə i miŋkpaŋa i tsaki Nyɔ maka wi baŋ fwu wi a?
14 Na si mbɛiŋ yɛiŋki biɛiŋ i mbi wə, mbɛiŋ kiəki lə a, i
minyuku i yaksi fwu a wi lansi yaka, akɔ num kiŋgəmni i
wi. **15** Ayakalə, miŋkpaŋa kabə kaŋaki juŋ yi fwu yi dəəŋ
akɔ num kiŋghaŋsi ki gwu i wi. Nyɔ nì nya juŋ yi fwu yi
dəəŋ i miŋkpaŋa, a yi baŋki fwu wi. **16** Mi kabə num wə
wi nəŋki i gukuli gia yələ, wi kîəki a bukumbɛiŋ nabə
bijuŋni bi bəni bə Nyɔ chu kaŋaki kə dzəh yidəkɔ i fəki
gia yɛiŋ. **17** Ayakalə, gia yidəkɔ kələ yə mih nəŋki i təfi
mbɛiŋ yɛiŋ, a num yə mbɛiŋ fəki mih kɔbi i kɔksi mbɛiŋ
yɛiŋ. Jɔbi wə mbɛiŋ si dzə i kijuŋni wə aka bukuki a gia
yichu yindzɔŋni kɔbi. **18** Gia yə mih nəŋki i yisi dzaka kɔ

a, mih wəkəki a jəbi wə mbɛiŋ si juŋni ka kijuŋni ki bəni
bə bumni, kiŋgaa gwu ka numki i mbɛiŋ kintəəŋ. Ayaka
mih yɛiŋ a yi kələ numki ŋkəŋ. **19** Yi ndzəŋki lə a kiŋgaa
gwu nûmki i mbɛiŋ kintəəŋ ka bə bi təksi kiə bəni bə
chəŋ i mbɛiŋ kintəəŋ. **20** Mih yɛiŋ a jəbi wə mbɛiŋ si dzə
i kijuŋni wə i dzi biɛiŋ bidzini bi Bah, mbɛiŋ si dzi kə
num bi. **21** Mih dzakaki lə kɔm jəbi wə mbɛiŋ si dzi, mi
widəkɔ ka tsəki a ninshiŋ bəh dzini, bədəkɔ baaŋ bəh
dzɔŋ, bədəkɔ mu mbih mɔ kwa bɔ. **22** Akɔ nə lə? Mbɛiŋ
kaŋaki kə júŋ i dziki, mu yɛiŋ na? Ma yi kɔ a mbɛiŋ nəŋki
i tsisiki kijuŋni ki bəni bə bumni bə Nyɔ, fə a bəni bə
kifuu gəmniki a? Yi kɔ a mih ki dzakaki i mbɛiŋ a nə? A
mih kələ i kəksiki mbɛiŋ na? Yi məŋ i num yaka, mih
məŋ i kəksi mbɛiŋ. **23** Mih nì laniki mbɛiŋ num bəh gia yə
Bah nì laniki mih yɛiŋ, a nì kɔ nchəkɔ i chəkɔ biə bə̀ nì
kɔ i taŋni Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs, wi dzɔ blɛd, **24** nya
kiyəŋni yɛiŋ i Nyɔ, gbɛyi ka dzaka, a, "Yələ kɔ gwu yiŋ
mih nyaki kɔm mbɛiŋ. Mbɛiŋ fâki yələ i kwakaki mih." **25**
Jəbi wə bɔ nì dzi kaasi kichiŋni, wi dzɔ bwam fə a liŋ asi
wi si yisi fə, ka dzaka a, "Bwam wələ kɔ miŋkaiŋ mimfiaŋ
mə Nyɔ dzi bəh mwa məŋŋ. Mbɛiŋ fâki gia yələ jəbi wichi
mû i kwakaki mih." **26** Yi kɔ a na yibwiŋ mbɛiŋ dziki blɛd
wələ bəh i chu mu bwam wələ mbɛiŋ fuku kɔm kpi yi Bah
i tsə buku i jəbi wə wi bi fiəni dzəki. **27** Ayakadəiŋ, na ndə
wə wi dzi blɛd wiwɔ nabə i mu bwam wi Bah wiwɔ i dzəh
yə yi ndzəŋki kə, wəmaka fəki num chu kɔm wi ka kəksi
dəkə gwu yi Bah bəh mwa mu. **28** Jəbi wə mi kabə nəŋ i
dzi blɛd wələ bəh i chu mu bwam wələ, wi kaŋaki i yîsi
tsɛ̂iŋ ndzəŋ gwu yi nalə, ka wi fə yakadəiŋ, **29** kɔm mi

kabə dzi blɛd wələ, mu bwam wələ məŋni kə fiɛŋ fiə akɔ
gwu yi Bah, yaka wəmaka dziki chu mu, dzɔ num nsaka
i gwu yi wə. **30** Akɔ gia yə bəni bəduli i mbɛiŋ kintəəŋ
bəhyiki bədəkɔ gwɛiŋ, num bədəkɔ kpiyi. **31** Ayakalə,
bukumbɛiŋ ka yisi tsɛiŋ gwu yibukumbɛiŋ bindzɔŋ na ka
bə dziki chu mu, Bah ma ni chu saka bukumbɛiŋ. **32** Bah
kabə saka bukumbɛiŋ, wi tsisiki bukumbɛiŋ tisini ka wi bi
ma chiŋni bukumbɛiŋ bəh bəni bə mbi a bukumbɛiŋ gbɔ
nsaka. **33** Bwa bə nih bəŋ, yi kɔ a jəbi wə mbɛiŋ chiŋni
juŋni dzə i dzi biɛiŋ bidzini bi Bah, mbɛiŋ wəkôli mi wichi
dzâ. **34** Dzɔŋ kabə wɔɔ mi, wəmaka kaŋaki i yîsi dzî i wi
dzu na ka wi dzəki, ka wi ma ni dzâ fâ gia yə wi kɔ i dzɔ
num nsaka i gwu yi wə. Yə kɔm bə gia yidəkɔ, mih bi
təfiki mbɛiŋ i jəbi wə mih bi dzəki.

12 Bwa bə nih bəŋ, mih ki dzakaki lə i liə kɔm bə binya
biə Kiŋ'waka ki Nyɔ nyaki i bəni. Mih nəŋki kə a mbɛiŋ
nûmki i kiyuŋ wə. **2** Mbɛiŋ kîəki a jəbi wə mbɛiŋ nì kɛiŋki
bəni bà bɔ kiəki kə Nyɔ, bə nì fwɔkyi mbɛiŋ mbɛiŋ ka
njəŋki nnyaki, mbɛiŋ kɔksi bənyɔ bə kilələ bɔ kɔbi na i
dzaka. **3** Mih kabə dzaka a mbɛiŋ kiəki bindzɔŋ a mi kabə
kaŋa Kiŋ'waka ki Nyɔ i wi wə wi kɔkə i chu dzaka a, “Lɔiŋ
kwâ Jisɔs.” Ayaka mi kɔbi i dzaka a, “Jisɔs kɔ Bah” a kɔbi i
ŋgamti wi Kiŋ'waka ki Baiŋni wə. **4** I fiəni dzə i binya wə,
bəni kaŋaki lə binya chi chi num bi nya a Kiŋ'waka kimu i
bɔ. **5** Bəni nɔmki lə bənɔm chi chi i kijuŋni ki bəni bə
bumni kintəəŋ, ayakalə Bah wibɔ num a wimu. **6** Ayaka
dzə́h num chi chi yə bəni nɔmki yɛiŋ, yi fə, a Nyɔ wimu
a bəni fə̂ki bənɔm bəwɔ bəchi i dzə́h yiwɔ yichi. **7** Nyɔ
nya na ndə bəh kinya ki tsə dzəh i Kiŋ'waka ki Baiŋni

wə i nəmki gamti kijuŋni kichi yɛiŋ. **8** Wi nya kinya ki
mi widəkɔ ki tsə dzəh i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə a num i
dzâkaki ka mi wə wi fifiki, ki mi widəkɔ num i dzâkaki ka
mi wə wi kiəki gia. Ayaka bi bichi tsə dzəh a Kiŋ'waka
kimu wə. **9** Wi nya kinya ki mi widəkɔ a num shɔm i
jîə ndzɔŋ i Nyɔ, nya ki mi widəkɔ num i chûkuki jwɛ́iŋ.
Ayaka bi bichi tsə dzəh a Kiŋ'waka kimu wə. **10** Nyɔ nya
kinya ki mi widəkɔ num i fâki gia yi dzaka ki wəmni, nya
ki mi widəkɔ num i lâka bəntum bə Nyɔ, nya ki mi widəkɔ
num mfi i kiəki chi chi i gia yə yi nyəki i Kiŋ'waka ki Nyɔ
wə bəh yə yi nyəki kə fɛiŋ, nya ki mi widəkɔ num ŋga i
dzâkaki já yə bə wəkɔki kiəki kə, nya ki mi widəkɔ num i
tsâsi gia yə mi wiwɔ dzakaki i bəni. **11** Bɔ fəki gia yələ
yichi lə num a nyaki a Kiŋ'waka kimu kinya kiwɔ i bɔ.
Ki gaa i mi wichi asi ki kɔŋki. **12** Gwu yi mi kɔ a yimu,
ayakalə, yi kaŋa bimbu biduli. Ayaka na si bimbu bi gwu
biwɔ kɔ biduli yaka bi juŋni ka fə yimu. Akɔ ayaka tə si
Klistus bəh bəni bu kɔ. **13** Bukumbɛiŋ kɔ bəni chi chi,
bədəkɔ kɔ Bəju, bədəkɔ num Bəglik, bədəkɔ num mfá,
ayaka bədəkɔ kəbi mfá. Akɔ i Kiŋ'waka kimu mə bə nì
juŋni bukumbɛiŋ bəchi i num i gwu yimu wə. Ayaka, a nì
jiə Nyɔ Kiŋ'waka kimu kələ i shɔ́m yibukumbɛiŋ wə. **14**
Gwu yi mi məŋ dəkə a kimbu kimu. Yi kɔ i bimbu biduli
wə. **15** Kaka ka dza dzaka na a, “Si mih kɔkə kaŋ, yaka
mih chu kɔkə kimbu ki gwu”, yəmaka məŋ i fə, a ki ma
chu numki kimbu ki gwu. **16** Kintuni ka dza tə ka dzaka a,
“Si mih kɔkə dzəkəh, yaka mih chu kɔkə kimbu ki gwu”,
yəmaka məŋ i fə, a ki ma numki kimbu ki gwu. **17** Gwu yi
mi yichi kabə num a dzəkəh, ma wi ni wəkɔki gia bəh nə

a? Ayaka yi kabə num a bintuni, ma wi ni wəkəki tsəŋə
yi biɛiŋ bəh nə a? **18** Gia yə yi kɔ, kɔ a Nyɔ nì maa mi
kɛiŋsi bimbu bi gwu chi chi asi wi Nyɔ kɔŋki. **19** Gwu
yi mi kabə num a kimbu kimu, ma gwu yiwɔ ni numki
dəiŋ a? **20** Si yi kɔ, bimbu bi gwu kɔ biduli. Ayakalə, bi
chiŋni ka fə yaka gwu yimu. **21** Dzəkəh kəkə i dzaka i
kaŋ a, "Mih nəŋki kə wɔ." Ayaka fwu kəbi i dzaka tə i
gvu a, "Mih nəŋki kə mbɛiŋ." **22** Gia yə yi yiŋni kɔ, kɔ a
bimbu bi gwu biə bi chusiki a bi bəhyiki lə kɔ biə gwu
yi mi kəkə i numki bi kəbi. **23** Ayaka bimbu bi gwu biə
bukumbɛiŋ tsisiki akɔ bi, bukumbɛiŋ təkniki ndzɔŋki
bəh bi. Ayaka bimbu biə bukumbɛiŋ si gəmni i chusiki i
bəni akɔ biə bukumbɛiŋ shiki baŋki. **24** Bimbu biə bəni
yɛiŋki a, a kəkə biə bə si kɔ i təkniki bəh bi yaka. Nyɔ nì
kɛiŋsi gwu yi mi i dzəh yə bə si kɔ i kôksiki bimbu biə
bə tsisiki bi nalə. **25** Wi nì fə yakadəiŋ ka kiŋgaali ma
numki i gwu wə, a kimbu ki gwu tôbiki kidəkɔ, kidəkɔ
təbi kidəkɔ. **26** Kimbu ki gwu kidəkɔ kabə wəkəki ləli, ma
bimbu biwɔ bichi ni wəkəki ləli tə. Bə ka kəksi kimbu ki
gwu kimu, ma bi bichi ni numki i ndzɔŋni wə bəh wi. **27** I
fiəni dzə i kimbu ki Klistus wə mbɛiŋ bəchi kɔ gwu yi
Klistus, ayaka na ndə i mbɛiŋ kintəəŋ kɔ kimbu ki gwu
kiwɔ. **28** Nyɔ kɔ wi jiə bəni bà bɔ nômki bənɔm chi chi i
kijuŋni ki bəni bə bumni wə. Bə ninshiŋ kɔ bwa bə ntum
bə Jisɔs, bà bɔ biəliki i bɔ wə kɔ bəni bà bɔ tsəsiki bəntum
bə Nyɔ, bà bɔ biəliki i bɔ wə num bəni bà bɔ laniki nnyaki
bəni. Ayaka jiə bədəkɔ a num bəni bà bɔ fôki gia yi dzaka
kiwɔmni, bədəkɔ num bà bɔ chûkuki jwɛ́iŋ, bədəkɔ num
bà bɔ gâmtiki bəni. Ayaka jiə bədəkɔ a num bà bɔ sîsiki a

bənəm tsəki, bədəkɔ num bà bɔ kiəki i dzâkaki já yə bə
kiəki kə yi. 29 A kɔkə bəni bəchi bà bɔ kɔ bwa bə ntum bə
Jisəs. A kəbi bəchi bà bɔ fukuki bəntum bə Nyɔ. A kəbi
bəni bəchi bà bɔ laniki bəni, ayaka, a kəbi bəchi bà bɔ fəki
gia yi dzaka kiwəmni. 30 A kɔkə bəni bəchi bà bɔ kaŋaki
kinya i chukuki jwɛ́iŋ. A kəbi bəchi bà bɔ kiəki i dzaka já
yə bə wəkɔki kiəki kə. Ayaka, a kɔkə tə bəni bəchi bà bɔ
kɔ i təyi gia yə bəni dzakaki i já yidəkɔ wə i bəni. 31 Si
binya biələ bichi kɔ lə, mbɛiŋ nâŋki nalə i kwâtiki binya a
num biə bi kəkniki tsəki bichi. Ayakalə, mih ni chusi lə i
mbɛiŋ gia yə yi tsəki gia yələ yichi.

13 Mih kabə kiə i dzakaki já yi tumi bichi na bəh já yi
bəchinda bə Nyɔ, mih kaŋa kə kiŋkɔŋ i bəni wə, yaka mih
kɔmki a dzaka aka fiŋgɛm fiə bə kɔmki, nabə aka chwaka
kə mi kɔmki. 2 Mih kabə kaŋa na ŋga i laka bəntum bə
Nyɔ, kiə na gia yichi na bəh yə yi kɔ i nyumi wə, jiə shɔm
i Nyɔ na bindzəŋ yi num na ka mih muku ŋkwúŋ, ayaka
mih kaŋa kə kiŋkɔŋ i bəni wə, yaka mih kɔ naka ki kilələ.
3 Mih ka dzɔ biɛiŋ biŋ bichi ka gaa i bəni, ka nya tə gwu
yiŋ a bə kpâ ayakalə, mih kaŋa kə kiŋkɔŋ i bəni wə, yaka
mbee widəkɔ yɛiŋ məŋ. 4 Mi wə wi kaŋaki kiŋkɔŋ i bəni
wə si kaŋa lə shɔm yi, chu fə bimfə biə bi ndzəŋki i bəni.
Wəmaka mi si kaŋa kə kiŋghəkə. Wi si ghaŋsi kə gwu
nabə i kɔksi gwu. 5 Wi si kəŋkəŋ dzaka kə i bəni. Wi si
kwaka kə a gwu yi shəŋ. Wi si kɔmsi bɔksi kə shɔm. Wi jiə
kə mi i shɔm. 6 Wi si wɔkɔ kə ndzəŋni bəh gia yichu. Wi
si saŋli num bəh gia yə yi kɔ ŋkɔŋ. 7 Mi wə wi kaŋaki
kiŋkɔŋ si dzɔ lə biɛiŋ bichi, Wi si bum lə biɛiŋ bichi, wi
tsɛiŋ tsə a ninshiŋ i biɛiŋ bichi, kaŋa shɔm i biɛiŋ bichi

wə. 8 Kiŋkɔŋ si kaa kə. Ayakalə, jəbi num i dzə wə ŋga
biə Nyɔ nì nya, a bəni lâkaki bəntum bu yɛiŋ bi kaa, já
yə bəni dzakaki bɔ wəkɔ kiə kə yi bi kaa, ŋga i kiəki gia
bindzɔŋ bi kaa tə. 9 Yi bi kaaki yaka kɔm bukumbɛiŋ
kiəki gia i liə a kiŋka kiŋka, laka bəntum bə Nyɔ a kiŋka
kiŋka. 10 Ayakalə, a bi dzəki jəbi wə gia bi kpɛiŋ ndzɔŋ i
tsə bwili fwu, ma biɛiŋ biə bi kɔ biŋka biŋka bi kaa. 11
Jəbi wə mih nì kɔ waiŋ wi bɔɔli, mih nì dzakaki aka waiŋ,
kwaka gia aka waiŋ, yɛiŋ biɛiŋ aka waiŋ. Jəbi wə mih nì
kɔ kpɛiŋ i mi, mih bee nɔni ki bwa. 12 I liə bukumbɛiŋ
yɛiŋki biɛiŋ bi libli baiŋ aka i mijwɔ wə. Ayakalə, a bi
numki i jəbi wiwɔ wə bukumbɛiŋ bi yɛiŋni. I liə mih kiəki
gia kiŋka kiŋka, ayaka a bi numki i jəbi wiwɔ wə, mih
bi ka kiə kaasi gia yichi asi Nyɔ kiəki mih tsə bwili fwu.
13 Biɛiŋ kɔlə bitali biə bi bi numki baaŋki fɛiŋ. I biɛiŋ
biwɔ kintəəŋ kɔ: njiə wi shɔm i Nyɔ, bəh i tsɛiŋki tsəki a
ninshiŋ i kiŋkaka ki Nyɔ wə, bəh i kaŋaki kiŋkɔŋ. Ayakalə,
kiŋkɔŋ num fiɛŋ fiə fi kɔ i bi kintəəŋ fi kpali tsə bi bichi.
14 Mbɛiŋ jîəki kiŋkɔŋ i ninshiŋ i gia yichi wə, ayakalə
kaŋa tə i jîəki kiŋkɔŋ nalə i binya biə Kiŋ'waka ki Nyɔ
nyaki i bəni, kighə, kinya ki lakani ki bəntum bə Nyɔ. 2
Mi kabə dzakaki i já yə bəni wəkɔki kiəki kə, wi dzakaki
kə num i bəni, wi dzakaki num i Nyɔ, kɔm mi məŋ wə
wi wəkɔki gia yə wi dzakaki. Wi dzakaki num gia yə yi
kɔ i nyumi wə i ŋga bi Kiŋ'waka ki Nyɔ wə. 3 Ayakalə,
mi wə wi lakaki bəntum bə Nyɔ si laka num i bəni, fə
bəni kɔɔ i kimbum wə, shili shɔ́m yibɔ, fə tə shɔ́m yi bəni
də. 4 Mi wə wi dzakaki i já yə bəni kiəki kə, wi si gamti a
gwu yi shəŋ. Ayakalə, mi wə wi lakaki bəntum bə Nyɔ, si

gamti num kijuŋni ki bəni bə bumni kichi. **5** Mih kəŋki lə
a mbɛiŋ bəchi dzâkaki já yə bəni kiəki kə. Ayakalə, gia yə
mih kəŋki nalə kɔ a mbɛiŋ lâkaki num bəntum bə Nyɔ
i bəni. Mi wə wi lakaki bəntum bə Nyɔ tsəki lə mi wə
wi dzakaki i já yə bəni kiəki kə. A kɔbi a mi kɔlə wə wi
kɔ i tsəsi já yiwɔ si kijuŋni ki bəni bə bumni kɔ i wɔkɔ
ndzɔŋ, yi gamti bɔ. **6** Bwa bə nih bəŋ, mih ka dza i liə dzə
i mbɛiŋ, bá dzaka num i já yə bəni kiəki kə yi, yəmaka ni
gamti mbɛiŋ bəh nə a? Gia yə yi kɔ i gamti mbɛiŋ kɔ a,
jɔbi wə mih dzə bəh gia yimfiaŋ yə Nyɔ kɔ wi chusi i mih,
nabə yə wi nəŋki a mih fə a mbɛiŋ kiə, nabə ntum widɔkɔ
a mih laka i mbɛiŋ, nabə gia yidɔkɔ a mih lani mbɛiŋ
yɛiŋ. **7** Bə dzɔ fiɛŋ ka sɔŋ nabə chəŋŋ biə bi kaŋaki kə
kiŋ'waka. Mi kɔ i fə na dəiŋ ka wi wɔkɔ kiə si biɛiŋ biwɔ
dzakaki kɔbi a bə tɔŋ lə nabə i kwuŋ bi i dzəh yi chəŋ wə
a? **8** Mi kabə nəŋ a ŋgaiŋ tɔŋ jəŋ wi jum, wi nəki tɔŋ kə i
dzəh yi chəŋ wə, ma bəni ni fə na dəiŋ na ka bɔ kɛiŋsi
gwu yi jum a? **9** Yi kɔ a liŋ si mbɛiŋ kabə dzakaki já i bəni
bɔ kiə kə, bɔ ni fə na dəiŋ i kiə gia yə mbɛiŋ dzakaki a?
Ntə ndzaka wimbɛiŋ ni laka a i fiəkə wə. **10** Ki məŋni
kə a já yiduli chi chi kɔlə fa mbi wələ mə. Ayaka yidɔkɔ
kɔbi yɛiŋ fwu kɔbi. **11** Ayakalə, mi ka dza bá dzaka i mih i
já yə mih wɔkɔki kə, yaka mih kɔ aka mi wi tumi i wi,
ayaka wi num tə aka mi wi tumi i mih. **12** Ayakadəiŋ,
akɔ yaka si yi kɔ i mbɛiŋ. Si mbɛiŋ nəŋki bəh ŋga i kwati
kinya ki Kiŋ'waka ki Nyɔ i mbɛiŋ kintəəŋ, mbɛiŋ môms i
nalə i kwâtiki binya biə bi kɔ i fəki a kijuŋni ki bəni bə
bumni kɔki num kɔni. **13** Yaka yi kɔ a, mi kabə dzakaki i
já yə bəni kiəki kə, wi tsaki a ŋgaiŋ kiəki i tsəsi gia yə wi

dzakaki i bəni. **14** Mih ka dza bə́ tsa i já yə bəni kiəki kə,
yaka mih tsaki i kiŋ'waka kəŋŋ wə ayakalə, mih ma ni
tsaki bəh mfi mbiŋ. **15** Si yi kɔ lə, mih ki fəki dəiŋ? Mih ni
tsaki i kiŋ'waka kəŋŋ wə, tsa tə bəh mfi mbiŋ ayakalə,
mih ni yəəŋki lə bəh kiŋ'waka kəŋŋ, yəəŋ tə bəh mfi
mbiŋ. **16** A kɔbi yakadəiŋ, wɔ kabə nyaki kiŋkɔksi i Nyɔ i
kiŋ'waka ka wə, mi widɔkɔ wə wi si kɔ fɛiŋ wi wɔkɔli
ni fə dəiŋ ka wi bum a, "Yi nûm ayaka" i kiyɔŋni kə wɔ
nyaki wi wɔkɔ kə gia yə wɔ dzakaki a? **17** Wɔ ka nyaki
kiyɔŋni yaka, kɔŋ wɔ nya bindzɔŋ na dəiŋ, yi kɔkə i gamti
mi widɔkɔ. **18** Mih nyaki kiyɔŋni i Nyɔ, a mih dzakaki
lə i já yə bə kiəki kə tsə mbɛiŋ bəchi. **19** Ayakalə, na si
mih dzakaki lə, jɔbi wə mih si num i kintəəŋ ki kijuŋni ki
bəni bə bumni wə, mih ka kɔŋki i dzakaki num a gia yite
yi kaŋa mfi, ka mih lani bəni bədɔkɔ, kɔbi i dzaka gia
bənchuku jwɔfi na bɔ kɔbi i kiə yi. **20** Bwa bə nih bəŋ,
mbɛiŋ ma kâŋaki biŋkwaka bi bwa. Mbɛiŋ nûmki aka bwa
bənchiŋ i kimbu kichu wə. Ayakalə, i biŋkwaka wə mbɛiŋ
nûmki bəkukuli. **21** Bə nyaka i Kiŋwakti ki Bənchi wə
a, "Mih Bah Nyɔ dzakaki a, mih ni dzakaki i bəni bələ, i
dzaka ki bəni bə tumi wə, i já yə bɔ kiəki kə. Ayakalə,
yəmaka kɔkə i fə, a bəni bələ wɔkɔki i mih." **22** Yaka yi kɔ
a, i dzakaki já yə bə kiəki kə, kɔ kinchəsi i bəni bə̀ bɔ kɔkə
bə bumni. A kɔkə kinchəsi i bə̀ bɔ kɔ bə bumni. Ayakalə,
kinya i lakaki ntum wi Nyɔ kɔ kinchəsi i bəni bə̀ bɔ kɔ bə
bumni, a num kə i bə̀ bɔ kɔkə bə bumni. **23** Ayakadəiŋ,
kijuŋni ki bəni bə bumni kichi ka dza ka dzə i kijuŋni
wə, mi wichi yisi i dzakaki a já yə bə kiəki kə, nchiŋ bəni
nabə bəni bə̀ bɔ kɔkə bə bumni, dza liə dzə, ka wɔkɔ si

mbɛiŋ dzakaki, bɔ ma ni kwakaki a mbɛiŋ yuŋsiki yuŋsini
na? **24** Ayakalə, mi wichi kabə lakaki num a ntum wi Nyɔ,
nchiŋ mi wə nabə wə wi ka bum dəkə liə dzə, ka wɔkɔ
gia yə mbɛiŋ bəchi dzakaki, ma gia yiwɔ ni fə wi kîə a
ŋgaiŋ kɔ mi wichu, yi ni sakaki wi i shɔm, **25** ma gia yə
yi nyumiki i shɔm yi wə ni yəŋə. Ayakadəiŋ, wi ni tum
binyu i kuku wi nya kiŋkɔksi kimbum i Nyɔ, wi dzaka a,
"Nyɔ lansi kɔlə i mbɛiŋ kintəəŋ." **26** Bwa bə nih bəŋ, gia
yichi yə mih ki dzakaki kɔ a nə? Yi kɔ a, jəbi wə mbɛiŋ
dzə i kijuŋni wə, mi wə wi kaŋaki njaŋ i yəəŋ wi yâəŋ,
wə wi laniki wi lâni, wə wi kaŋaki gia yə Nyɔ chusiki i
wi, wi chûsi, wə wi kiəki i dzaka já yə bəni kiəki kə yi
wi dzâka, wə wi kiəki i tsəsiki gia yə já yiwɔ dzakaki ka
bəni wɔkɔ kiə wi tsâsi tə. Mbɛiŋ fâki gia yichi i dzəh yə
yi kɔ i gamtiki kijuŋni ki bəni bə bumni. **27** Bəni kabə
num i dzaka já yə bəni kiəki kə, bɔ dzaka aka bəni bəfa
nabə bətali shəŋ. Jəbi wə bɔ bá dzaka, bɔ ka dzakaki wimu
wimu, widəkɔ wimu nûmki wə wi kɔ i tsəsiki gia yə bɔ
dzakaki i bəni. **28** Mi kabə num kə wə wi kɔ i tsəsi gia yə
bɔ dzakaki, bɔ ka nûmki məŋ i kijuŋni ki bəni bə bumni
kintəəŋ, wəmaka mi ka dzakaki a shɔm shɔm i wi mə
bəh Nyɔ. **29** Bəni bà bɔ lakaki bəntum bə Nyɔ kabə num
fɛiŋ, bəfa nabə bətali bɔ dzâka i bəni. Jəbi wə bɔ dzakaki
bədəkɔ tsɛiŋbaiŋsi gia yə bɔ dzakaki. **30** Nyɔ ka chusi gia i
mi wə wi shi num fɛiŋ, wə wi si yisi dzakaki wi kpîchumi
məŋ, wi nyâ dzəh i widəkɔ wə i dzaka. **31** Mbɛiŋ kîəki a
mbɛiŋ bəchi kɔlə i lakaki bəntum bə Nyɔ. Mbɛiŋ bá laka,
mbɛiŋ ka lâkaki mi wimu wimu ka bəni bəchi lâni dzô gia
i mbɛiŋ, mbɛiŋ chu fə shɔm yibɔ bəchi shîli. **32** Bəni bà

Nyɔ kɔ wi nya kinya kibɔ i lakaki bəntum bu bɔ kaŋaki lə
ŋga i kinya kiwɔ bɛiŋ, **33** kɔm Nyɔ kɔkə Nyɔ wi bəkəlini,
Nyɔ kɔ Nyɔ wi kimbəiŋni. Asi yi kɔ i bijuŋni bi bəni bə
bumni bà akɔ bə Nyɔ bəchi, **34** jɔbi wə bəkaŋa kɔ i kijuŋni
ki bəni bə bumni kintəəŋ, bɔ ka nûmki məŋ. Bə ka nya
dəkə bɔ bəh ŋga i dzâkaki. Bɔ kaŋaki i nûmki a bənyuku
chɛiŋ, a num yakadəiŋ si nchi dzakaki. **35** Gia yidəkɔ kabə
num yə bɔ nəŋki i kiə, bɔ kaŋaki i bikə i bənyuku bəbɔ
jɔbi wə bɔ fiəni kwɛ, kɔm akɔ kiŋgəmni i miŋkpaŋa i
dzakaki i kijuŋni ki bəni bə bumni kintəəŋ. **36** Gia yi Nyɔ
nì yisi a mbɛiŋ na? Ma a nì kɔ a i mbɛiŋ yi nì dzə buku
a? **37** Mi wə wi kwakaki a ŋgaiŋ kɔ mi wi lakani ntum
wi Nyɔ, nabə a ŋgaiŋ kiəki a Nyɔ nya ŋgaiŋ bəh kinya
ki Kiŋ'waka ki Baiŋni, wi kaŋaki i bûm a gia yələ mih
nyakaki i mbɛiŋ kɔ num a dzaka Bah i mih a mih nyâka.
38 Mi ka nəiŋ i bûm yi, yaka bə ni nâiŋ lə wi tə. **39** Bwa bə
nih bəŋ, yaka yi kɔ a, mbɛiŋ kâŋaki kiŋkɔŋ nalə i lâkaki
ntum wi Nyɔ. Ayakalə, kiə mbɛiŋ ki nâiŋ kə a bəni ma
dzâkaki já yə bə kiəki kə. **40** Mbɛiŋ bá fə gia yələ yichi,
mbɛiŋ ka sîsiki yi bindzɔŋ, fâ yi i dzəh yindzɔŋni wə.

15 Bwa bə nih bəŋ, mih nəŋki i yiŋti mbɛiŋ i liə kɔm
ntum wi ndzɔŋni wə mih nì dzə fuku i mbɛiŋ mbɛiŋ dzɔ,
a num yi yə mbɛiŋ kɔ yɛiŋ bɛiŋ i liə. **2** Akɔ ntum wiwɔ wə
wi bwiliki mbɛiŋ i jɔbi wə mbɛiŋ ka kaŋa wi bindzɔŋ. A
kɔbi yakadəiŋ, a numki a mbɛiŋ nì bum a kilɔlɔ. **3** Mbɛiŋ
kiəki a mih nì nya fiɛŋ i mbɛiŋ fi num fi ninshiŋ i biɛiŋ
bichi. Ayaka, a num a fifiə bə nì nya i mih. Gia yiwɔ num a
Klistus nì kpi kɔm chu bibukumbɛiŋ a liŋ asi bə nì nyaka i
Kiŋwakti ki Nyɔ wə, **4** bəh a bə nì ləə wi, a num i kaŋ

yitali wə Nyɔ dzasi wi i kpi wə a liŋ asi bə nì nyaka i
Kiŋwakti ki Nyɔ wə, **5** bəh a wi nì chusi gwu yi i Bita, chu
chusi tə i bwa bu bə ntum bə jwɔfi ntsɔ bəfa. **6** Ayaka
wi nì chusi tə gwu yi i bəni bə bumni bɔ du tsə gi yite
ŋkpani wimu. Bəni bəduli i mbaŋ wələ wə kɛiŋki lə bidaiŋ
bəwɔm, bədɔkɔ nì kpiyi lɔ. **7** Ayaka wi nì chusi gwu yi i
Jɛm, chu chusi i bwa bu bə ntum bəchi. **8** I kiŋgɔksi wə wi
chusi tə gwu yi i mih wələ, mih kɔ aka waiŋ wə bə nì bwɔ
maka jəbi kpɛiŋ. **9** Mih dzakaki yakadəiŋ kɔm mih kɔ mi
wi nchiŋ i bwa bə ntum bə Jisɔs bəchi kintəəŋ. Ayaka mi
lansiki kpɛiŋniki kə na ka bə bɔ̂ɔŋki mih a waiŋ ntum
wi Jisɔs, kɔm mih nì bwaŋki lə gvu i kijuŋni ki bəni bə
bumni bə Nyɔ chɛiŋ. **10** Ayakalə, akɔ ŋgamti wi Nyɔ wi nì
fə ka mih numki fiɛŋ fiə mih kɔ fi i liə lə. Ŋgamti wələ wi
nì nya i mih nì ka laka kilɔlɔ. Mih yiŋni nɔm tsə bwa bə
ntum bə Jisɔs bəchi. Na, ayakalə yi kɔkə a, a nì nɔmki mih
bəh ŋga biŋ. A nì kɔ shɔm yi Nyɔ yindzɔŋni yələ yi nì
nɔmki i mih wə. **11** Yaka yi kɔ a yudɔkɔ a nì dzə mih ka
fuku ntum wələ i mbɛiŋ, yudɔkɔ a nì fuku bɔ, a nì kɔ a
gia yimu yə buku bɔ nì fukuki, mbɛiŋ bum yi. **12** I liə si
buku fukuki a Nyɔ nì dzasi Klistus i kpi wə, mbɛiŋ bədɔkɔ
nyani dəiŋ na ka mbɛiŋ dzakaki a bəni bà bɔ kɔ bɔ kpiyi
lɔ bi dzaki kə i kpi wə a? **13** Asi kɔ a, a numki ŋkɔŋ a bəni
bà bɔ kɔ bɔ kpiyi lɔ bi dza kə i kpi wə, ma yi numki a Nyɔ
nì ka dzasi Klistus tə i kpi wə. **14** Yi kabə num a Nyɔ nì ka
dzasi Klistus i kpi wə, yaka gia yə buku fukuki ni numki a
kilɔlɔ, shɔm yə mbɛiŋ jiə i wi kɔ tə a kilɔlɔ. **15** Yi kabə
num yakadəiŋ, yaka buku kɔ bəmbeeŋ nsaka bə ntəkə bə
Nyɔ, kɔm buku nyaniki fukuki a wi nì dzasi Klistus i kpi

wə məŋni si wi nì dzasi ŋkɔŋ, yi kabə num ŋkɔŋ a bəni bə
kpiyini bi dzayi kə i kpi wə. **16** A kabə num a Nyɔ bi dzasi
kə bəni bà bɔ kpiyi, yaka wi nì ka dzasi tə Klistus i kpi wə.
17 A kabə num a Nyɔ nì ka dzasi Klistus i kpi wə, yaka
shɔm yə mbɛiŋ jiə kɔ a kilələ, ma chu bimbɛiŋ kɛiŋki a
mbɛiŋ wə. **18** Ayakadəiŋ, yi ni numki tə a bəni bà bɔ kɔ
bɔ kpiyi lə num bɔ nì chiŋni bəh Klistus laka kilələ. **19**
Bukumbɛiŋ ka tsɛiŋki tsəki a i ninshiŋ i Klistus a i nɔni
kələ wə shəŋ, yaka bukumbɛiŋ kɔ bəni bà nshɛiŋ kwaki
bəni bəh bɔ tsə bəni bəchi. **20** Ayakalə, gia yi ŋkɔŋ yiwɔ
kɔ a Nyɔ nì dzasi Klistus i kpi wə. Ayaka, akɔ Klistus mi
wi ninshiŋ i tɔ dzəh i bəni bà bɔ kɔ bɔ kpiyi lɔ. **21** Si mi
wimu nì fə kpi dzə i bəni bəchi wə, kɔ a liŋ si mi wimu fə
a Nyɔ bi dzasi bəni i kpi wə. **22** Yi kɔ a bəni bəchi nì kpi
kɔm bɔ nì buku i Adam wə, kɔ a liŋ si Nyɔ bi fəki bəni
bəchi bi numki bəwɔm kɔm bɔ kɔ bɔ chiŋni bəh Klistus.
23 Ayakalə, Nyɔ bi dzasiki mi a i jɔbi wi mi wiwɔ wə. Ayaka
Klistus kɔ mi wə wi nì yisi chusi dzəhh i buku. Ayaka jɔbi
wə wi bi fiəni dzə, bəni bà bɔ kɔ mbu bi ka dza tə. **24** Jɔbi
wə yi bi numki yakadəiŋ, a bi ka numki jɔbi wə mbi bi
kaaki. Klistus bi chiksi ntɔŋ bəh ŋga bəh mbum bichi biə
bi sakaki i liə, wi ka bi nya daŋsi ntɔŋ biwɔ i Nyɔ Ba wi.
25 Wi Klistus kaŋa i bi sâka i tsâ bûku jɔbi wə Nyɔ bi jiəki
bəmbaiŋŋni bu bəchi i kuku wi tɔmyi gvu yi i bɔ bɛiŋ. **26**
Mbaiŋŋni wi gɔksini wə wi bi bəkəli kaasi bi numki kpi.
27 Akɔ gia yə bə nì nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, "Nyɔ kɔ
wi jiə lɔ biɛiŋ bichi i wi chɛiŋ." Ayakalə, i dzaka a biɛiŋ
bichi kɔ i wi chɛiŋ a kɔkə a Nyɔ wə wi jiə biɛiŋ bichi i wi
chɛiŋ kɔ tə i wi chɛiŋ. **28** Jɔbi wə biɛiŋ bichi bi numki i

Klistus chɛiŋ wi saka, wi waiŋ Nyɔ bi ka jiə gwu yi i kuku
i Ba wi chɛiŋ wə wi nì jiə biɛiŋ bichi i wi chɛiŋ, ka Nyɔ ka
bi num i biɛiŋ bichi bɛiŋ i di bichi wə. **29** A kabə num a
Nyɔ bi dzasi kə bəni bà bɔ kɔ num bɔ kpiyi lɔ i kpi wə, bə
ka juliki bəni i bɔkɔ i di bi bəni bà bɔ kɔ bɔ kpiyi lɔ kɔm
nə? Bə juliki bɔ i bɔkɔ yaka, a mbee wiwɔ bi numki nə? **30**
Buku tə bá nyani wɔɔyi gwu jɔbi wichi lə kɔm nə? **31** Bwa
bə nih bəŋ, mih kɔ i dzaka ki kpi wə chɔkɔ bichi. Mih
dzakaki gia yələ lə mih kɔkni kɔm gia yə Klistus Jisɔs wə
Bah wibukumbɛiŋ kɔ wi fə i mbɛiŋ tsə i kaŋ yiŋ wə. **32** Asi
kɔkə a Nyɔ bi dzasi lə bəni i kpi wə, na si bə si dzaka gia,
mih nì tsə nə i Ɛfɛsus, ayaka bəni bà bɔ kɔ aka nyam yi
chwa bɔ bá jwɔ bəh mih, a mbee wiwɔ kɔ nə? Mih ma ni
bee yaka i dzakaki asi bə si dzaka a, "Bukumbɛiŋ dzîki, bə
mû kɔm kijiəli kɔ bukumbɛiŋ num i bi buku kpiyi" a?
33 Kiə mi ma fwɔ̂kyi mbɛiŋ. Mbɛiŋ kîəki a, "Mi wə nɔni
ki ndzɔŋki kabə nyani bə mbaŋ wichu, mbaŋ wiwɔ ni
bəkəli wi." **34** Mbɛiŋ bɔ̂ɔŋ mfi bimbɛiŋ i jum wə, mbɛiŋ
bêe chu. Mih yɛiŋki a mbɛiŋ bədɔkɔ kiəki kə Nyɔ. Ayaka
mih dzakaki lə i fə a mbɛiŋ ŋgəmni. **35** Mi widɔkɔ kɔlə i
dza i bikəki a Nyɔ bi dzasiki bəni i kpi wə dəiŋ na? Bɔ
bi kaŋa num ŋkaiŋni winaiŋ gwu a? **36** Mi wə wi bikəki
yakadəiŋ kɔ kiyuŋ. Wi kîəki a jɔbi wə bə gbɛli fiɛŋ a fi
kɔlə i buku maka fi yisi kpi a? **37** Gwu yi fiɛŋ fiə bə si
gbɛli kɔkə yə yi si buku ka yi kɔhki. Bə si gbɛli ŋgɔkɔ a wi
wi, kɔŋ a numki ŋgɔkɔ wi gəŋ, nabə winaiŋ, **38** Nyɔ ka
nya ŋgɔkɔ wiwɔ bəh gwu yiwɔ asi wi nəŋki. Ayaka wi si
nya gwu chi chi i ŋgɔkɔ asi ŋgɔkɔ wiwɔ kɔ. **39** Biɛiŋ bichi
kaŋaki kə nyam yi gwu liŋ. Bəni kaŋaki nyam yibɔ yi gwu

chi, nyám kaŋa yibɔ, minyəni kaŋa yibɔ, bwəkɔ kaŋa tə
yibɔ gwu. **40** Biɛiŋ bi bɛiŋ kɔ bəh yibɔ gwu, bi kuku num
bəh yibɔ dzə. Biɛiŋ bi bɛiŋ kaŋa bibɔ ndzəŋni, bi kuku
kaŋa bibɔ ndzəŋni. **41** Wəŋ kaŋa mbi ndzəŋni, fiəŋŋ kaŋa
mbi ndzəŋni, bijəŋ kaŋa tə bibɔ ndzəŋni. Jəŋ widəkɔ bəh
widəkɔ kaŋaki kə ndzəŋni liŋ. **42** Akɔ a liŋ si gwu yi bəni
bi numki jəbi wə Nyɔ bi dzasiki bɔ i kpi wə. Bə si ləə mi
gwu yi fɔɔ, ayakalə gwu yə Nyɔ bi dzasiki i kpi wə bi chu
fɔɔ kə. **43** Bə si ləə mi gwu yi num kə yindzəŋni, yi kaŋa
kə ŋga. Ayakalə, mi bi dzaki i kpi wə wi kaŋa gwu yə yi kɔ
yi ndzəŋni yi kaŋa ŋga. **44** Bə ləəki mi gwu yi num yi
mi wiwəm. Ayakalə, wi bi dzaki i kpi wə num bəh gwu
yi kiŋ'waka. Gwu yi mi wiwəm kabə num, yaka gwu yi
kiŋ'waka kələ tə. **45** Bə kɔ bə nyaka a, “Adam wi ninshiŋ
nì kɔ mi wiwəm wi waka.” A dzə i Adam wi gəksini, wi nì
kɔ mfih kiŋ'waka kə ki nyaki nəni i bəni wə. **46** Mi si yisi
kaŋa kə gwu yə yi kɔ yi kiŋ'waka. Wi si yisi kaŋa num
gwu yi mi wiwəm na ka wi kaŋaki yi kiŋ'waka. **47** Adam
wi ninshiŋ kɔ bə nì maa bəh kwəŋɔ bi kuku. Ayakalə,
Adam wi gəksini nì nyə mfih num i bɛiŋ. **48** Bəni bà bɔ
kɔ bə fa kuku kɔ aka mi wi ninshiŋ wə bə nì maa bəh
nshwaiŋ, bəni bə bɛiŋ kɔ aka mi wə wi nì buku dzə i bɛiŋ.
49 Si bukumbɛiŋ kɔ bə dzɔ kimbwəsi ki mi wə bə nì maa
bəh nshwaiŋ, kɔ ayaka si bukumbɛiŋ bi dzəki kimbwəsi
ki mi wə wi nì buku dzə i bɛiŋ. **50** Bwa bə nih bəŋ, mih
nəŋki i fuku i mbɛiŋ a gwu yələ yə yi kɔ nyam bəh mwa
bi kwati kə di i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə. Ayaka yi num
tə a fiɛŋ fiə fi kɔ i fɔɔ fi kəkə tə i bi kwati di i di biə biɛiŋ
fəəki kə fɛiŋ. **51** Mbɛiŋ wôkəli mih fuku mbɛiŋ bəh gia yə

yi kɔ i nyumi wə. Bukumbɛiŋ bəchi bi kpi kə. Ayakalə,
gwu yibukumbɛiŋ yichi bi dza kwuni alə wɛɛɛs. **52** Jɔbi wə
bə bi numki i tɔŋ jəŋ wi gɔksini, gwu yibukumbɛiŋ bi
kwuni alə wɛɛɛs asi mi si kpəkə dzə́kəh. I jɔbi wə jəŋ bi
dzaka Nyɔ ka bi dzasi bəni bà bɔ kɔ bɔ kpiyi lɔ bɔ buku
bəh gwu yə yi bi fɔɔ kə, bukumbɛiŋ bà bə kɔ bəwɔm ka bi
kwuni. **53** Gwu yələ yə yi kɔ i fɔɔ kaŋaki i bi kwuni i fiəni
num yə yi kɔkə i fɔɔ. Ayaka gwu yə yi kɔ i kpi kaŋaki i
kwuni i fiəni lɔ i yə yi kɔkə i kpi. **54** Jɔbi wə gwu yə yi
kɔ i kpi i chu fɔɔ, yi kwuni lɔ i yə yi kɔkə i kpi bəh chu
fɔɔ, ma gia yichi ka bi kpɛiŋ asi bə nì nyaka i Kiŋwakti ki
Nyɔ wə a, "Bə tumdzi lɔ ŋga bi kpi bwiŋ ŋga bi. **55** Ɔ kpi,
ŋga bia naiŋ? Ɔ kpi, jəŋ wa wə wɔ taaki bəni yɛiŋ kɔ faiŋ
na?" **(Hadēs g86)** **56** Jəŋ wi kpi kɔ chu, ŋga bi chu kɔ nchi wi
Nyɔ. **57** Ayakalə, bukumbɛiŋ nyâki kiyɔŋni i Nyɔ wə wi
chiŋni bukumbɛiŋ bəh Bah wibukumbɛiŋ wə Jisɔs Klistus
bukumbɛiŋ tumdzi chu bəh kpi. **58** Ayakadəiŋ, bwa bə nih
bəŋ bə shɔm, mbɛiŋ nûm ndzɔŋ. Kiə fiɛŋ fidɔkɔ ma nə̂ŋni
mbɛiŋ lə kpaaa. Mbɛiŋ nɔ̂mki nɔm wi Bah jɔbi wichi, kiə
a nɔm wə mi fəki kɔm Bah kɔkə bi laka kilɔlɔ.

16 Mih ki dzakaki lə i liə kɔm kinya kə bə nyaki i gamti
bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ yɛiŋ. Mbɛiŋ fə̂ki a liŋ asi mih nì
dzaka a bijuŋni ki bəni bə bumni i Galɛshia fə̂ki. **2** Na
yibwiŋ i chɔkɔ bi ninshiŋ i shi wə, na ndə i mbɛiŋ kintəəŋ
bâbwili fiɛŋ wi kə̂iŋsi jîə. Jɔbi wə mi bwiliki wi ka bwîliki
asi Nyɔ kɔ wi nya i wi. Ka jɔbi wə mih dzə, mbɛiŋ ma
chu ntsûki ki kintsu. **3** Jɔbi wə mih dzə buku, mih ni
ka nyaka kiŋwakti chiŋni bəh kinya kimbɛiŋ, ma bəni
bà mbɛiŋ baayi ni dzɔ tsə bəh bi i Jɛlusalɛm. **4** Yi ka ni

ndzəŋki a mih tsâ tə, ma buku bɔ ni chiŋni tsə. **5** Mih
ni yisi tsə dzəh i Masedənia jəbi wə mih dzəki i mbɛiŋ
wə, kɔm mih nəŋki i tsə dzəh fɛiŋ. **6** Ayaka bukumbɛiŋ
kɔlə i nɔ, i nɔ i tsə buku jəbi wə fiəkə yiləkəli bi tsə kaaki,
ka mbɛiŋ bi gamti mih i nyani wuŋ wə, ka mih tsəki i
di biə mih tsəki. **7** Mih nəŋki kə a jəbi wə mih ni dzə i
mbɛiŋ i liə, ma bukumbɛiŋ ni yɛiŋni a bɛiŋ bɛiŋ. Mih
nəŋki a, jəbi wə mih bi dzə ma bukumbɛiŋ lansi nɔ dzɔ,
jəbi wə Bah ka bum. **8** Ayakalə, mih ni nɔ dzɔ lə fa i Ɛfɛsus
i tsə buku i jəbi wi Dzini bi Bɛntekɔs wə. **9** Dzaka kifiəŋə
kimbum wɛli i mih fa i fəki nɔm wimbum wi Nyɔ, na si
bəni bədəkɔ baiŋŋki nɔm wələ lə. **10** Timəti ka ni dzə,
mbɛiŋ yêiŋ a mbɛiŋ fâ wi wɔkɔ ndzəŋni i mbɛiŋ kintəəŋ,
kɔm wi fəki nɔm wi Nyɔ a liŋ ka mih. **11** Kiə mi ki sêiŋni
kə wi. Mbɛiŋ ni gâmti wi i nyani i mbɔiŋni wə i fiəni dzə i
mih wə, kɔm buku bəh bwa bə nih bəbukumbɛiŋ wɔkəliki
wi. **12** Yə kɔm waiŋnih wibukumbɛiŋ wə Abələs mih ni kɔ
mih tsa wi nalə a wi lâa njikə i mbɛiŋ bəh bwa bə nih
bəbukumbɛiŋ bədəkɔ bà, ayakalə wi lansiki kəŋki kə i dzə
i liə. Jəbi wə wi kwati dzəh wi bi ka dzə. **13** Jəbi wə mbɛiŋ
kɔ mbɛiŋ ka tôkniki. Mbɛiŋ lâkəki ndzəŋki i kimbum
kimbɛiŋ wə, mbɛiŋ nûmki bəni bà bɔ kaŋaki shóm. Mbɛiŋ
nûmki ndzəŋki. **14** Jəbi wə mbɛiŋ fəki gia yimbɛiŋ yichi,
mbɛiŋ ka fâki bəh kiŋkəŋ. **15** Mbɛiŋ kîəki a, Stɛfanas bəh
juŋ yi yichi nì kɔ bəni bə ninshiŋ i kimbu ki Akɛya wə
bɔ nì yisi kwuni shɔm yibɔ i numki bəni bə Bah. Bɔ nya
gwu yibɔ i gamtiki bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ. Bwa bə nih bəŋ,
mih kwuŋki kaŋ i mbɛiŋ **16** a mbɛiŋ wôkɔki i bəni ka
bələ, chu wôkɔ tə i bəni bà bɔ nɔmki mbɔŋŋ i fiɛŋ fimu

wə bəh bɔ. **17** Mih wəkəki lə ndzəŋni si wi Stɛfanas bəh
Fətunatus bəh Akaykus si bɔ dzə tsɛiŋ mih. Mih yɛiŋ bɔ a
bá num aka mih yɛiŋ mbɛiŋ. **18** Bɔ dəsi shɔm yiŋ a liŋ asi
bɔ si dəsi yimbɛiŋ. Bəni ka bələ kɔ a mbɛiŋ kôksiki bɔ. **19**
Bijuŋni bi bəni bə bumni fa Ɛsia bəniki dzəki i mbɛiŋ.
Akpwila bəh Blisilia bəh kijuŋni ki bəni bə bumni bà bɔ si
juŋni i bɔ dzu bôniki dzəki i mbɛiŋ nalə i yɛli wi Bah wə.
20 Bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bə mbumni chiŋsiki dzəki
kimbəni tə i mbɛiŋ. Mbɛiŋ bôni i mi wichi bəh mmaŋyi ka
bəni bə Nyɔ. **21** Mbəni wələ nyaka mih Bəəl bəh kaŋ yiŋ.
22 Ma ləiŋ kwâ mi wə wi kəŋki kə Bah. Mintee Bah, fîəni
dzô. **23** Ma Bah Jisəs chûsi shɔm yi yindzəŋni i mbɛiŋ jəbi
wichi. **24** Kiŋkəŋ kiŋ nûm bəh mbɛiŋ bəchi asi bukumbɛiŋ
kɔ bə chiŋni i Klistus Jisəs wə. [Yi nûm ayaka.]

2 Kəlɛn

1 Akɔ mih Bəəl, mih kɔ waiŋ ntum wi Klistus Jisɔs i
kiŋkɔŋ ki Nyɔ wə. Akɔ buku waiŋnih wibukumbɛiŋ Timəti.
Mih nyakaki kiŋwakti kələ i kijuŋni ki bəni bə Nyɔ i Kəlɛn,
bəh i bəni bà akɔ bə Nyɔ bəchi bə kimbu ki Akɛya wə
kichi. **2** Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisɔs Klistus chûsi
shɔm yindzəŋni i mbɛiŋ, chu nya mbɛiŋ bəh kimbɔiŋni. **3**
Kiŋkəksi nûmki i Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ ayaka num Tii wi Bah
wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus. Wi num Tii nshɛiŋ, chu num
Nyɔ wə wi dəsiki shɔ́m yi bəni i gia yichi wə. **4** Akɔ wi wə
wi si dəsi shɔ́m yibukumbɛiŋ i bəŋgəkə bəbukumbɛiŋ wə
bəchi ka bukumbɛiŋ kiəki tə i dəsiki shɔ́m yi bəni bədəkɔ,
jəbi wə bɔ kɔ i na bənaiŋ bəŋgəkə wə. Bukumbɛiŋ kələ
i kiə i dəsiki yaka num bəh ndəsi wə Nyɔ kɔ wi dəsi lɔ
shɔ́m yibukumbɛiŋ yɛiŋ. **5** Buku kiəki lə a asi bəŋgəkə
bə Klistus kɔ i buku wə nalə, akɔ yaka si Nyɔ tsəki dzəh
i Klistus wə i dəsiki shɔ́m yibuku tə nalə. **6** Buku kabə
num i biluŋ wə, akɔ i dâsi shɔ́m yimbɛiŋ bəh bwîli mbɛiŋ.
Bə kabə dəsi shɔ́m yibuku, yaka kɔ i fə a shɔ́m yimbɛiŋ
dəki. Yələ ni fə mbɛiŋ kaŋa shɔm i numki i mbɔiŋni wə, i
kintəəŋ ki bəŋgəkə bà mbɛiŋ yɛiŋki asi buku yɛiŋki. **7** Gia
yə buku tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ kiə kɔm mbɛiŋ gia yidəkɔ
kəkə i bi lansi nəŋni buku. Buku kiəki lə asi mbɛiŋ yɛiŋki
bəŋgəkə aka buku, mbɛiŋ tə ni kaŋa lə shɔ́m yi dəli asi
buku kaŋaki. **8** Bwa bə nih bəbuku buku kɔŋki kə a mbɛiŋ
nûmki mbɛiŋ kîə kə ŋkaiŋni wi ŋgəkə wə buku nì wəkɔ i
tumi ki Ɛsia wə. Ŋkaiŋni wi ŋgəkə wi ləkəki wə wi nì dzə i
buku nì tsəki lə ŋga bibuku nalə i dzəh yə buku ni kiəki a
yibuku kaa lɔ. **9** I yi ŋkɔŋ wə, buku nì kiəki a yi num a

buku ki kpiyiki lə. Ayakalə, yələ nì num yaka i fâ a buku
kîəki a buku kɔkə i yâkəli a yibuku wə, a buku yâkəli i Nyɔ
wə. Akɔ wi mi wə wi dzasiki bəni i kpi wə. **10** Wi wə wi nì
bwili buku i ŋkaiŋni wəmaka ŋgəkə wə, kpi nì kɔ yi si
fwuli, wi bi baaŋki a bwiliki. Buku jiə mfi bibuku i wi a wi
ni baaŋ kə i bwiliki buku jɔbi wichi, **11** asi mbɛiŋ kaŋaki ni
gamtiki buku bəh ntsa wimbɛiŋ. Ayakadəiŋ, bəni bəduli
ka bi nyaki kiyɔŋni i Nyɔ kɔm buku kɔm gia yindzɔŋni
yə wi bɔiŋsi buku yɛiŋ, kɔm ntsa wi bəni bəduli. **12** Gia
kɔlə yə buku ghaŋsiki gwu yɛiŋ, shɔm yibuku tɔbi buku
kɔm yi. Yi num a, nɔni kibuku i fa mbi wə, na i kighə i
mbɛiŋ, kɔ ki baiŋni, bəh kiŋkɔŋ si Nyɔ nəŋki. Buku fəki
kimfə biəli kə mfi bi mbi wələ. Buku fəki biəli num ŋga
biə bi kɔ bi Nyɔ. **13** Akɔ gia yə buku kɔkə i nyakaki gia
yidɔkɔ i mbɛiŋ chi chi a kɔbi a yə mbɛiŋ kɔ i fa kiə yi.
Mih kwakaki a mbɛiŋ bi fa kiə lə yi yichi, **14** asi mbɛiŋ kɔ
mbɛiŋ kiə lɔ buku i liə twɛsi, ka jɔbi wə Bah wibukumbɛiŋ
Jisɔs bi dzəki, mbɛiŋ ka bi ghaŋsiki gwu bəh buku asi
buku bi ghaŋsiki gwu bəh mbɛiŋ. **15** Si mih nì kiə yələ
yakadəiŋ məŋni kə, mih bá nəŋ i yisi dzə buku i mbɛiŋ
wə, ka mbɛiŋ kwati mbee wuŋ wi dzəni wi kɔmsini. **16**
Mih nì fasiki a, jɔbi wə mih nəŋki i tsə i Masedɔnia, mih
ni tsə dzəh i mbɛiŋ wə, bəh a jɔbi wə mih fiəniki mih ni
tsə dzəh i mbɛiŋ wə, mbɛiŋ ni gamti mih i nnyani wuŋ
wə i tsə i Judea. **17** Mbɛiŋ kwâkaki asi mih nì fasiki yaka a
mih ni dzə tsə lə dzəh i mbɛiŋ wə, mih na dzə a mih nì
fasiki yaka mih fə num nəni a? Ma a jɔbi wə mih kakaki
gia mih ka kakaki i dzəh yi mi wi fa kuku wə wi kɔ i bum
gia a, “Aaŋ” i fiəni nəiŋ yi a fɛiŋ wə a, “Aayi” a? **18** I yi

ŋkɔŋ wə, si Nyɔ kɔ wi ŋkɔŋ, gia yə buku dzakaki i mbɛiŋ
si num kə yə buku kɔ i bum a, “Aaŋ” i fiəni nəiŋ a, “Aayi.”
19 Yi num yaka kɔm Jisɔs Klistus Waiŋ Nyɔ wə buku bə
Silas bəh Timəti nì fukuki kɔm wi i mbɛiŋ kintəəŋ kɔkə
wə wi ka bum gia a, “Aaŋ” i fiəni nəiŋ a, “Aayi.” I wi wə
si num a, “Aaŋ” jəbi wichi. **20** Mbɛiŋ kiəki a, akɔ gia yə
Klistus fə yi chusi a Nyɔ bum a “Aaŋ” i biŋkaka bi bichi.
Akɔ kɔm yələ buku si tsə dzəh i Klistus wə i dzaka i Nyɔ a
“Yi nûm ayaka.” Akɔ lə si buku si tumyi bikum bi. **21** A
num Nyɔ wə wi tɔm buku tɔm tə mbɛiŋ, bukumbɛiŋ ləkə
i Klistus wə. Wi kɔ wi sabibwili bukumbɛiŋ ka jiə chi chi.
22 Wi jiə kinchəsi ki i bukumbɛiŋ wə a num Kiŋ'waka ki
si wi jiə i shɔm yibukumbɛiŋ mə ka njikəli wi kpaŋ wi i
biɛiŋ bichi biə bukumbɛiŋ bi kwatiki. **23** Mih kɔlə i bɔɔŋ
Nyɔ i num mbeeŋ nsaka wuŋ a mih ni ka chu dzə dəkə i
Kɔlɛn num kɔm mih nì nəŋki i bee mbɛiŋ. **24** Yi kɔkə a
buku bwaŋki num bwaŋni i mbɛiŋ si kimbum kimbɛiŋ
kaŋaki i numki. Buku yiŋniki nɔmki num nɔmni i mbɛiŋ i
dzə bəh ndzɔŋni i mbɛiŋ. Buku kiə a mbɛiŋ num ndzɔŋ i
kimbum kimbɛiŋ wə.

2 Ayakadəiŋ, mih jiə a mih ni chu fiəni laa kə njikə i
mbɛiŋ, wə wi kɔ i ni dzə mbɛiŋ bəh ləli. **2** Mih ka dza fə a
mbɛiŋ wɔkɔki ləli, a ni chu numki bəndə bɔ kɔ i fə a mih
wɔkɔki ndzɔŋni a kəbi a mbɛiŋ mih fə a mbɛiŋ wɔkɔki ləli
a? **3** Akɔ gia yə yi nì fə ka mih nyaka kiŋwakti kə i dzəh
yə mih nyaka yɛiŋ. Yi nì num yakadəiŋ ka jəbi wə mih
dzə i mbɛiŋ, mih ma ni kwati ləli bidɔkɔ num bi dzəki i
mbɛiŋ bə̀ mbɛiŋ si kɔ i fə a mih wɔkɔki num ndzɔŋni,
kɔm mih kiəki lə na bindzɔŋ kɔm mbɛiŋ bəchi a ndzɔŋni

biŋ kɔ ndzɔŋni bimbɛiŋ bəchi. **4** Mbɛiŋ kîəki a kiŋwakti
kə kɔ num mih nì nyaka ləli num i mih wə nalə, shɔm
ji mih, num mindəm jikə i dzə́kəh yiŋ chɛiŋ. Mih nì ka
nyaka yakadəiŋ i fə lɔ a mbɛiŋ wôkɔki num ləli. A nì kɔ i
fə a mbɛiŋ kiə kiŋkɔŋ kiləkəli kə mih kaŋaki i mbɛiŋ. **5** A
kabə num a mi widəkɔ nì dzə bəh ləli, yaka ləli biwɔ nì
kɔkə a mih shəŋ. I dzəh yidəkɔ wə yi nì kɔ tə i mbɛiŋ
bəchi. (Yələ məŋ gia yə mih kɔ i lɔ tsəsi yɛiŋ bɛiŋ nalə). **6**
Ŋgəkə wələ mbɛiŋ bəduli nya i mi wiwɔ yaka wi kpɛiŋ
yaka. **7** I liə mbɛiŋ kələ i dâlinya kiŋgbɔ ki, i fə ka shɔm yi
dâki, ka nshɛiŋ yiduli ma wôɔ wi wɔɔni. **8** Ayakadəiŋ, mih
kwuŋki kaŋ i mbɛiŋ a mbɛiŋ fâ wi kîə a mbɛiŋ kɔŋki lə
wi. **9** Fa kɔ gia yə yi nì fə mih ka mih nyaka kiŋwakti kə
i mbɛiŋ i məm wəkɔ mbɛiŋ, a mbɛiŋ wəkəki lə i mih i
gia yichi wə a. **10** Mbɛiŋ ka dalinya ŋgbɔ wi mi, mih tə
ni dalinya. Mih ka dalinya gia, gia kabə num i dalinya,
mih dalinya i Klistus nshiŋ kɔm mbɛiŋ. **11** Bukumbɛiŋ
fəki yakadəiŋ ka Satan ma ni dza liə yɛiŋ wə i kaŋa ŋga i
bukumbɛiŋ bɛiŋ. Bukumbɛiŋ məŋniki kə si wi si wɛli. **12**
A nì kɔ jəbi wə mih nì tsə buku i kwili wi Təwas wə i fuku
ntum wi ndzɔŋni kɔm Klistus fɛiŋ, Bah wɛli dzaka ki juŋ i
mih i nəm nnəm wi fɛiŋ. **13** Ayakalə, mih na kaŋa shɔm
yidəli, kɔm mih nì ka yɛiŋ dəkə waiŋnih wuŋ Taytus fɛiŋ i
wəkɔ kɔm mbɛiŋ. Ayakadəiŋ, mih ka bɔni i bɔ a bə bɛsi,
ka dzə i Masedɔnia. **14** Ayakalə, kiyɔŋni kɔ i Nyɔ wə wi si
tsə i bukumbɛiŋ nshiŋ i Klistus wə jəbi wichi, nya mbɛɛtɛ
buku biəli ka bəni bà wi tumdzi i di bi jum wə. Ayaka wi
tsə təli i bukumbɛiŋ wə waŋ ntum wiwɔ kɔm Klistus i
di bichi wə ayaka bə kiə wi, tsəŋə yi fwuli ka tsəŋə yi

njiəŋ bə kpa. **15** Buku kɔ aka tsəŋə yi njiəŋ yi Klistus i
Nyɔ, i kintəəŋ ki bəni bà bə bwiliki bɔ bəh bà bɔ lakyi
num lakyini. **16** I bəni bà bɔ kɔ bɔ laka tsəŋə yələ si dzə
num bəh kpi i bɔ. Ayaka i bəni bà bɔ kɔ bɔ bɔiŋ tsəŋə yələ
dzəki num bəh nəni i bɔ. Si yi kɔ yaka, akɔ ndə wə wi kɔ
wi kpɛiŋ i fə ŋkaiŋni wi nɔm wələ a? **17** Buku kɔkə ka
bəni bəduli bà bɔ dzɔ gia yi Nyɔ yi fiəni chu gia yi shi,
i nyaniki taŋniki taŋnini. Buku kɔ fibuku bəni num bɔ
chiŋni i Klistus wə, fuku gia yi Nyɔ i wi Nyɔ nshiŋ bəh
shɔm yi baiŋni ka bəni bà wi faaŋ, bɔ num i wi nshiŋ.

3 Mih dzakaki yələ lə, yaka yi kɔ a mbɛiŋ nəŋki a buku
chu fîəni chûsi gwu yibuku i mbɛiŋ chusini a? Ma a buku
nəŋki biŋwakti si bəni bədɔkɔ nəŋki ŋkaiŋni biŋwakti
biə bi nyə i buku wə nabə i mbɛiŋ wə bi chusi bəni bə
buku kɔ bɔ a? **2** Mbɛiŋ mwi kɔ biŋwakti bibuku biə bə
nyaka i shɔm yibuku wə ka mi wichi kɔlə i kiə bəh i fa. **3**
Mbɛiŋ chûsiki a mbɛiŋ kɔ biŋwakti bi Klistus biə buku
nyaka. Biŋwakti biələ kɔkə biə bə nyaka num bə gaali ki
kiŋwakti. Bə nyaka num bə Kiŋ'waka ki Nyɔ kə ki kaŋaki
nəni. Bə ka nyaka dəkə num i baŋ bitəh wə. Bə nyaka num
i baŋ wə num shóm yi bəni. **4** Gia yələ kɔ yə buku dzakaki
buku məŋ kə i Nyɔ nshiŋ tsə dzəh i Klistus wə. **5** Yi məŋ a
buku kpɛiŋ i numki a buku fə gia yidɔkɔ yə buku kɔ i dza i
dzakaki a yi bukuki i buku wə. A fə Nyɔ na ka buku kpɛiŋ.
6 Wi fə buku kpɛiŋ i nɔmki i gia yi miŋkaiŋ mimfiaŋ wə.
Miŋkaiŋ mələ məŋ mə mɔ biəliki num bənchi bà bə nì
nyaka bəh kaŋ. Akɔ num bi Kiŋ'waka ki Baiŋni. Bənchi bà
nì dzəki num bəh kpi. Ayakalə, Kiŋ'waka nya num nəni i
bəni. **7** Dzəh yikpu yə bə nì fəki gia yɛiŋ kɔ num bə nì fa

bənchi bəwɔ bəh kaŋ i kitəh wə. Jəbi wə Muses nì dzəki
bəh bənchi bələ bəni bə Islae nì kɔkə i chu tsɛiŋ shi bi,
kɔm baiŋni bi Nyɔ biə bi nì baiŋki i shi bi wə. A kabə num
a dzəh yikpu yə nì dzəki num bəh kpi, dzə kaŋa baiŋni
bi Nyɔ, baiŋni biələ num biə bi nì baiŋki laka tsə num
lakani, **8** yaka kɔ a baiŋni biwɔ i dzəh yə bə fəki gia yɛiŋ,
a num yi Kiŋ'waka ki Baiŋni ma baiŋni biwɔ ma ni tsəki
baiŋni bidəkɔ biə tsəni a? **9** A kabə num a dzəh yə bə nì
fəki gia yɛiŋ nì dzəki num bəh gia yə yi ləkəki lɔ bəni i
ŋgəkə wə, yi nì dzəki bəh baiŋni bi Nyɔ, yaka kɔ a dzəh yə
bə fəki gia yɛiŋ yi num dzəh yə Nyɔ dzɔki bəni yɛiŋ a
bɔ kɔ chəŋ i wi nshiŋ, bi ma kaŋa baiŋni bi tsə biəmaka
tsəni! **10** Ŋkɔŋ biwɔ kɔ a, fiɛŋ fiə fi nì dzəki fi kaŋa baiŋni
bi Nyɔ laksi lɔ baiŋni bi kɔm baiŋni bimbum dzə tsə
biəmaka. **11** A nì kɔ a fiɛŋ fiə fi nì laka dzə bəh baiŋni bi
Nyɔ, yaka kɔ a baiŋni bi fiɛŋ fiə fi dzəki i baaŋ kpamu, bi
duki tsəki biəmaka tsəni! **12** Si buku kiə yakadəiŋ məŋni
kə yi, buku bá fuku chu lwa kə. **13** Buku kɔkə ka Muses
wə wi nì baŋki shi bi bəh mbuŋ i fə a bəni bə Islae ma
tsɛiŋki baiŋni biwɔ i shi bi wə si bi nyumiki kaaki tsəki.
14 Ayakalə, bəni bəwɔ kɔ num mfi bibɔ nì baŋ. Na i dzə
buku bidaiŋ, bɔ si fa gia i Kiŋwakti ki Miŋkaiŋ Mikpu mə,
jəbi wə bɔ wəkɔ fiɛŋ fidəkɔ ka numki num fi baŋ mfi bibɔ.
Akɔ a i Klistus wə bə kɔ i dzəbwili fiɛŋ fiwɔ fi baŋki. **15**
Na i dzə buku bidaiŋ, jəbi wə bə faki gia i Kiŋwakti ki
Muses mə, fiɛŋ fiwɔ ka numki fɛiŋ fi baŋ mfi bibɔ. **16**
Ayakalə, jəbi wə mi ka fiəni num i Bah wə, bə ka dzəbwili
fiɛŋ fiə fi baŋki shi bi. **17** Bah wələ kɔ Kiŋ'waka, na faiŋ
Kiŋ'waka kələ kɔ, yaka bəni ni buku lə i mfa wə. **18** Yi kɔ

a bukumbɛiŋ bəchi bà bə kɔ fiɛŋ fidəkɔ chu baŋ kə shi
bibukumbɛiŋ kɔ baiŋni bi Bah baiŋ i bukumbɛiŋ wə bi
fəki bukumbɛiŋ kwuni tsə a ninshiŋ ninshiŋ, bwəsi num
wi. ŋkwuni wələ fəki Bah wə wi kɔ Kiŋ'waka ki baiŋni.

4 Ayakadəiŋ, si buku kwati nəm wələ lə num a kwasi Nyɔ
nshɛiŋ ka nya i buku, shəm kəkə i dəki buku bəh wi. **2**
Buku nyəkɔ jum i gia yə bəni fəki i nyumi wə a num yi
kiŋgəmni. Buku nəiŋma dzə́h yi fwəkyini. Buku jiəki kə
ntəkə i gia yi Nyɔ wə. Buku si dzaka ŋkɔŋ i daiŋ wə, chusi
gwu yibuku i mi wichi i Nyɔ nshiŋ, ka bɔ kələ i kwaka kiə
bəni bà buku kɔ bɔ. **3** Yi kabə num na a ntum wi ndzəŋni
wələ buku fukuki kɔ gia yi nyumini, yaka yi nyumi shəŋ a
bəni bà bɔ lakaki num lakani. **4** I bəmaka bəni bà bɔ ka
bum dəkə gia yələ, kɔ num Satan wə wi kɔ nyɔ wi mbi
wələ baŋ mfi bibɔ bi bá ji. Wi fə lə ka bɔ ma yɛ̂iŋki baiŋni
bi ntum wi ndzəŋni wə wi kɔ kəm kiŋkəkni ki Klistus wə
wi kɔ kimbwəsi ki Nyɔ mwi. **(aiōn g165)** **5** Mbɛiŋ kî̂əki a
buku fukuki kə kəm bə gwu yibuku. Buku fukuki num
kəm Klistus Jisəs a wi kɔ Bah. Ayaka buku num fibuku a
bəni bà bɔ nəmki i mbɛiŋ kəm Jisəs. **6** Nyɔ wə wi nì dzaka
a, “Baiŋni bâiŋki i jisi wə”, a num a Nyɔ wiwɔ wə wi fə a
baiŋni bi baiŋki i shóm yibuku mə i baiŋsi buku i fâ a
buku kî̂ə kiŋkəkni ki Nyɔ kə ki kɔ i shi bi Jisəs Klistus wə.
7 Kiba ki biɛiŋ biələ kɔ i gwu yibuku wə, ayakalə buku
num fibuku a kəŋə yi nshwaiŋ. Buku kɔ yakadəiŋ ka yi
chusiki a ŋga biələ bi tsəki ŋga bichi i buku wə kɔ bi Nyɔ
a num kə bibuku. **8** Bəŋgəkə jikəli buku bimbu bichi,
ayakalə bɔ kəbi i bwiŋyi buku. Buku si dza mfi bibuku
laka ayakalə shóm kpi kə buku. **9** Bə si bwaŋ gvu i buku

chɛiŋ, ayakalə Nyɔ dali kə buku. Bə si kwu twɛiŋ lə buku
ayaka buku gbɔyi i kuku, ayakalə buku kpi kə. **10** Buku si
nyani kpi ŋkaiŋni wi kpi yi Jisɔs jɔbi wichi, ka bə kɔlə
i bi yɛ̂iŋki tə nɔni ki Jisɔs i gwu yibuku wə. **11** Si buku
nɔki, yi kɔ a buku shi kɔ a dzaka ki kpi wə jɔbi wichi kɔm
Jisɔs, ka nɔni ki Jisɔs kɔlə i chusiki i kiwini kibuku kɔlə
wə. **12** Ayakadəiŋ, buku ka kpiki kpi, ayakalə kpi yibuku
yɔlə dzə num bəh nɔni i mbɛiŋ. **13** Buku jiə shɔm i Nyɔ
wə asi mi widɔkɔ nì jiə si yi kɔ bə nyaka a, "Mih bum ka
mih dzakaki", buku tə kɔ buku bum ka buku dzakaki. **14**
Buku kiəki lə a, wi wə wi nì dzasi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs i
kpi wə, bi dzasi lə tə bukumbɛiŋ bà bə kɔ bəh Jisɔs i kpi
wə, dzɔ buku bəh mbɛiŋ tə tsə jiə i wi nshiŋ. **15** Gia yɔlə
yichi numki kɔm mbɛiŋ, ka si kiŋkɔŋ ki Nyɔ ni waŋki
tsəki i bəni bəduli wə, fə a kiyɔŋni kə bəni nyaki i Nyɔ ni
kpɛiŋsiki, kiŋkɔksi kiwɔ tsə i wi. **16** Akɔ gia yə gwu kpiki
buku. Na ayaka nyam yibuku yi gwu yɔlə səkəki tsəki a
twɛsi twɛsi, shɔ́m yibuku kwuni fiəni chu yimfiaŋ chɔkɔ
bichi. **17** Bəŋgəkə bənchiŋ bələ buku yɛiŋki i jɔbi wi juli
wələ wə, kɔ a bɔ kɛiŋsiki buku num i kinsaŋli kindzɔŋni
kimbum kə buku bi wɔkɔki jɔbi wichi kə mi widɔkɔ kɔkə i
bi sini. **(aiōnios g166)** **18** Ayakadəiŋ, buku ka jiə dəkə mfi
bibuku i biɛiŋ biə bə yɛiŋki. Buku jiə num i biɛiŋ biə bə
yɛiŋki kə bi, kɔm biɛiŋ biə bukumbɛiŋ yɛiŋki lə kɔ biə bi
tsəki num tsəni, ayakalə i biə bukumbɛiŋ yɛiŋki kə bi, akɔ
biə bi kaŋaki kə kiŋgɔksi. **(aiōnios g166)**

5 Bukumbɛiŋ kiəki a bə ka shakyi kintaŋ kə ki kɔ
gwu yibukumbɛiŋ yə bukumbɛiŋ nɔki yɛiŋ fa kuku, ma
bukumbɛiŋ kaŋaki juŋ yi Nyɔ maka bə maa bəh kaŋ.

Yəmaka num juŋ yi bɛiŋ, yi num i bi numki kiŋgɔksi kəbi.
(aiōnios g166) 2 Si bukumbɛiŋ kɔ fa i liə bukumbɛiŋ kwiŋki
lə, kɔm bukumbɛiŋ nəŋki na bəh ŋga a bə lɔ̂h juŋ yi bɛiŋ
yə i bukumbɛiŋ wə ka mbuŋ. 3 A bi numki jəbi wə bə bi
ləhki yi i bukumbɛiŋ wə, ma bukumbɛiŋ bi ma chu numki
bəh gwu yi yəə. 4 Si bukumbɛiŋ kɛiŋki bə nɔ i kintaŋ kə
mə, bəŋgəkə bà bukumbɛiŋ yɛiŋki bɔ fəki bukumbɛiŋ
kwiŋ bəh ŋga. Yi məŋ a bukumbɛiŋ nəŋki a bə bâayi
bəmbuŋ bà bɔ kɔ i gwu yibukumbɛiŋ wə. Bukumbɛiŋ
nəŋki a bə lɔ̂h num bə bɛiŋ i bukumbɛiŋ wə ka nəni kə
ki bi kaŋaki kə kiŋgɔksi mâə gwu yə yi kɔ i kpi. 5 Nyɔ
kɔ wə wi kɛiŋsi bukumbɛiŋ i kwati biɛiŋ biələ, wi nya
bukumbɛiŋ bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni ka ŋjikəli wi kpaŋ i
biɛiŋ bichi biə wi jiə i bukumbɛiŋ. 6 Ayakadəiŋ, buku ka
numki jəbi wichi kiə gia yələ na məŋni kə. Buku kiəki lə a
si buku nɔki i gwu yələ wə i mbi wələ wə, buku kɔ na i
dzəh yi dəəŋ i Bah wə. 7 Buku fəki gia num kɔm shɔm yə
buku jiə i Nyɔ wə, a num kə kɔm buku yɛiŋki wi. 8 Buku
kaŋaki kə məŋni i gia yələ wə, yi ndzɔŋki lə a buku bee
gwu yələ, i tsə numki buku bəh Bah i kwili wi wə. 9 Yi
kɔ a kɔŋ buku numki bəh wi i kwili wi wə, nabə a buku
kɛiŋki fa kuku, yaka kɔ a gia yə buku tsɛiŋki i yi wə, kɔ i
fəki ka wi wəkɔki ndzɔŋni. 10 Mbɛiŋ kîəki a bukumbɛiŋ
bəchi kaŋaki i bi nûm i Klistus nshiŋ wi sâka bukumbɛiŋ,
ka mi wimu wimu bi kwati ŋgɔm wi i gia yə wi nì fəki i
gwu yələ wə, kɔŋ a numki yindzɔŋni nabə yichu. 11 Si
buku kiəki kɔm gia yə yi kɔ i lwaki Bah, buku məmsi i fə
a bəni nûm i dzəh. Nyɔ lansiki kiəki lə bindzɔŋ bəni bà
buku kɔ bɔ. Mih kwakaki a mbɛiŋ tə kiəki lə na bindzɔŋ i

shóm yimbɛiŋ mə bəni bà buku kɔ bɔ. **12** Si buku dzakaki
lə yi məŋ a buku nəŋki i chu jum wə i fukuki fiɛŋ fiə buku
kɔ fi i mbɛiŋ. Buku nyaki a dzəh i mbɛiŋ i ghaŋsiki gwu
kɔm buku. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ka ni kwati gia yə mbɛiŋ
kɔ i chukuli bəni bà bɔ kəksiki bəni bà bɔ yaksiki gwu i
gia yə bɔ yɛiŋki i bəni wə bəh dzə́kəh, a kəbi yə yi kɔ i
shóm yibɔ mə. **13** A kabə num a kifwu kibuku nyaniki kə,
yaka ki nyaniki kə kɔm Nyɔ. A kabə num a ki nɔmki lə,
yaka ki nɔmki kɔm mbɛiŋ. **14** Gia yə yi fəki ka buku tsəki i
ninshiŋ bəh gia yə buku fəki akɔ kiŋkɔŋ ki Klistus kə wi
kaŋaki i bukumbɛiŋ. Buku fəki yaka kɔm buku lansi bum
a mi wimu nì kpi i bəni bəchi bɛiŋ, ka yi bi numki a bəni
bəchi kɔ num bɔ kpi tə. **15** Wi nì kpi i bəni bəchi bɛiŋ ka
bà bɔ kɛiŋki bəwɔm, bɔ ma nɔ̂ki i yibɔ wə. Ayakalə, ka bà
bɔ kɛiŋki bɔ nɔ nɔni bɔ ni nɔ̂ki i wə wi nì kpi fiəni dza i
kpi wə kɔm bɔ. **16** Ayakadəiŋ, i yisi i liə i tsə, buku chu
tsɛiŋki kə mi i dzəh yi mi wiwɔm wə. Na yaka yi kabə
num a buku nì num tsɛiŋ Klistus i dzəh yi mi wiwɔm wə,
i liə buku chu tsɛiŋki kə wi i dzəh yiwɔ wə yaka. **17** Gia yə
yi kɔ, kɔ a mi wə wi chiŋni bəh Klistus, wi si num lɔ mi
wimfiaŋ. Gia yikpu yichi tsə lɔ, yimfiaŋ dzə. **18** Yələ lə
yichi kɔ mfə wi Nyɔ wə wi fiəni dzɔ bukumbɛiŋ i wi wə
asi wi nì kɛiŋsi gia bukumbɛiŋ bɔ tsə dzəh i Klistus wə.
Ayaka wi nya buku bəh nɔm i fɔ̂ki ka bəni kɛiŋsiki gia bəh
Nyɔ. **19** Yi kɔ a, akɔ i Klistus wə Nyɔ nì kɛiŋsiki gia bəh
bəni i mbi wələ wə ka bɔ fiəni chu bəh wi. Ayaka wi chu
ŋgwuŋ kə kpaŋ i chu bibɔ wə. Asi wi nì fə yakadəiŋ ka
nya ntum wi wi kɛiŋsini gia i buku kaŋ, a buku fûkuki i
bəni. **20** Bə buku lə fa i di bi Klistus wə, ayaka Nyɔ tsə i

buku wə tsa bəni. Ayaka buku kwuŋki kaŋ i mbɛiŋ i yɛli
wi Klistus wə a mbɛiŋ fîəni kêiŋsiki gia yimbɛiŋ bəh Nyɔ.
21 Akɔ kɔm bukumbɛiŋ wi Nyɔ nì fə Klistus wə wi nì kiəki
kə chu, i num chu, ka bukumbɛiŋ bi dzə num chəŋ i Nyɔ
nshiŋ kɔm wi.

6 Si buku chiŋniki nɔmki bəh Nyɔ, buku bá kwuŋ tə kaŋ
i mbɛiŋ a kiə mbɛiŋ ki dzô kə shɔm yindzɔŋni yə Nyɔ
chusiki i mbɛiŋ a yi fiəni chu gia yi kilɔlɔ. 2 Nyɔ nì kɔ wi
dzaka a, "Jɔbi wə, jɔbi wiwɔ mwi nì dzə kpɛiŋ, mih nya
ntuni i wɔ. Chɔkɔ bi bwilini nì dzə kpɛiŋ mih gamti wɔ."
Mbɛiŋ wôkɔli, i liə kɔ jɔbi wi ndzɔŋni, wələ num chɔkɔ bi
mbwili. 3 Buku fəki kə gia yə yi kɔ i kəŋki dzəh yi mi
widɔkɔ. Buku fəki yakadəiŋ ka bɔ bi ma yɛiŋ ŋgbɔ widɔkɔ
i nɔm wibuku wə. 4 Ayakalə, buku chusi gwu yibuku i
dzáh yichi wə a buku kɔ bəni bə nɔm bə Nyɔ. Buku chusi i
dzəh yə buku kaŋaki shɔm yɛiŋ nalə i bəŋgəkə bəchi bà
buku yɛiŋki, bəh i jɔbi wə gia ləkəki bəh jɔbi wə dzəh
lansi məŋ. 5 Bəni si twɛiŋ lə buku, dza jɔbi widɔkɔ jiə
buku i juŋ yi nsəŋ mə, bəni dza dzə nəŋ buku bəh ndani.
Buku si chɔkɔ gwu i nɔm wə, buku dza nchɔkɔ nɔ bəh
ntsəŋə, i jɔbi widɔkɔ wə buku kpi dzɔŋ. 6 Buku chusiki tə
a buku kɔ bəni bə nɔm bə Nyɔ i dzəh yibuku yi nəni yə yi
baiŋki bəh si buku kiəki gia kɔm Nyɔ, bəh si buku kaŋaki
shɔm, bəh si buku kaŋaki shóm yindzɔŋni i bəni wə. Buku
nɔki biəli asi Kiŋ'waka ki Baiŋni chusiki, buku kɔŋ bəni
bəh kiŋkɔŋ ki ŋkɔŋ. 7 Buku si dzaka shəŋ a ndzaka wi
ŋkɔŋ, fə gia i ŋga bi Nyɔ wə. Buku si kaŋa nəni ki chəŋ
ki num ka biɛiŋ bi jum i tsɛiŋ yiləkəli wə bəh i tsɛiŋ yi
kimiəkə wə. 8 Buku si chusi lə bəni bà buku kɔ, kɔŋ bəni

kəksiki buku kəŋ bɔ ma kəksiki, kəŋ bɔ dzakaki gia yichu
kɔm buku nabə yindzɔŋni. Bəni si dzɔ buku a buku kɔ
bəni bəntəkə, ayakalə buku num bəni bə ŋkɔŋ. **9** Bəni si
dza num ka bɔ kiəki kə buku, ayakalə bəni kiəki lə buku
na bindzɔŋ. Buku si dza yɛiŋ a buku kɔ biɛiŋ bi kpili,
ayakalə mbɛiŋ yɛiŋ buku kɛiŋ bəwɔm. Bəni si dza nya
ŋgəkə i buku, ayakalə bɔ wɔɔ kə buku. **10** Buku kɔ aka
bəni bà bɔ kɔ i nshɛiŋ wə, ayakalə buku laŋ jəbi wichi,
num aka bəni bə kifuu, ayakalə buku fə bəni bəduli num
bəni bə kpɔ. Buku si num aka buku kaŋaki kə na fiɛŋ
fidəkɔ, ayakalə buku kaŋa biɛiŋ bichi. **11** Bəni bə Kɔlɛn,
buku dzaka lɔ i mbɛiŋ, na nyumi gia yidəkɔ. Buku wɛli
shóm yibuku yasi yi i mbɛiŋ. **12** A ka baŋ dəkə buku shóm
yibuku i mbɛiŋ. A baŋ mbɛiŋ shóm yimbɛiŋ i buku. **13**
Mih dzakaki i mbɛiŋ ka bwa bəŋ a, mbɛiŋ fâ a liŋ asi buku
si fə i mbɛiŋ, wêli tə shóm yimbɛiŋ i buku, asi buku wɛliki
i mbɛiŋ. **14** Kiə mbɛiŋ ki chîŋni kə bəh bəni bà bɔ ka bum
dəkə. Yi kɔ a gia yi chəŋ bəh yichu kɔ nyani dəiŋ i numki
fiɛŋ fimu a? Baiŋni bəh jisi kɔ dəiŋ i kaŋaki kichiŋni a? **15**
Yi kɔ a Klistus bəh Bɛlial kɔ dəiŋ i numki dzaka kimu a?
Fiɛŋ fiə fi kɔ chiŋni mi wi bumni bəh wə wi ka bum dəkə
kɔ na nə? **16** Juŋ yi mfə gia yi Nyɔ yi kɔ kaŋaki nə i fə bəh
mimɔsɔ mi mbi wələ a? Mbɛiŋ kiəki a bukumbɛiŋ kɔ juŋ
yi fəni yi gia yi Nyɔ yə yi kaŋaki nɔni. Yələ lə num asi
Nyɔ nì dzaka a, “Mih ni nɔki i bɔ wə, nyani i bɔ kintəəŋ.
Mih kɔ Nyɔ wibɔ, bɔ num bəni mbəŋ.” **17** Ayakadəiŋ, Bah
dzakaki a, “Mbɛiŋ bûku i bɔ kintəəŋ, mbɛiŋ nûmki chi chi
i bɔ wə. Kiə mbɛiŋ ki kôm kə fiɛŋ fi kinyɛŋ, ayaka mih nì
ka dzɔ mbɛiŋ. **18** Mih ni numki Ba wimbɛiŋ, mbɛiŋ num

bwa mbəŋ bənyuku bəh bəkaŋa. Yələ gia dzaka Bah wə
wi kaŋaki Ŋga Bichi.”

7 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, si Nyɔ kɔ wi nya biŋkaka biələ i
bukumbɛiŋ lə, bukumbɛiŋ wôkɔ bwîli biɛiŋ bichi biə bi
bəkəliki gwu yibukumbɛiŋ bəh kiŋ'waka kibukumbɛiŋ.
Bukumbɛiŋ bâiŋki i tsâ bûku asi bukumbɛiŋ nɔki i nlwa
wi Nyɔ wə. **2** Mbɛiŋ wêli shɔ́m yimbɛiŋ i buku. Buku
ka fə dəkə gia yichu yidəkɔ i mi widəkɔ. Buku ka sɛiŋsi
dəkə fiɛŋ fi mi widəkɔ, na i dzi fiɛŋ fi mi widəkɔ. **3** Mih
dzakaki kə lə a mih jiəki mbɛiŋ i ŋgəkə wə. Mih si dzaka lɔ
i mbɛiŋ a mbɛiŋ kɔ shɔm yibuku, kɔŋ a numki i kpi nabə i
baaŋ wiwɔm, bukumbɛiŋ ni baaŋ a chiŋni wə. **4** Mih jiə
shɔm yiŋ i mbɛiŋ nalə. Mih kaŋaki lə kiŋghaŋsi ki gwu
kimbum kɔm mbɛiŋ. Shɔm yiŋ dəki lə nalə kɔm mbɛiŋ. I
kintəəŋ ki bəŋgəkə bəchi bà buku yɛiŋki mih wɔkɔki num
a ndzɔŋni. **5** Na si buku nì liə i kwili wi Masedənia wə,
buku nì ka waka. Buku nì kwatiki bəŋgəkə bimbu bichi.
Bəni nì nəŋki lə buku bəh dzaka, buku kaŋa nlwa i shɔ́m
yibuku wə. **6** Ayakalə, Nyɔ wə wi dəsiki shɔm yi bəni bà
bɔ kɔ i nshɛiŋ wə dəsi shɔ́m yibuku bəh ndzə wə Taytus
nì dzə. **7** A nì kɔkə a ndzə wi shəŋ wə wi nì dəsi shɔ́m
yibuku. A nì kɔ tə dzəh yə mbɛiŋ nì dəsi tə shɔm yi yɛiŋ.
Wi nì fuku i buku a mbɛiŋ nəŋki lə nalə i yɛiŋ mih, bəh si
mbɛiŋ kɔ bəh nshɛiŋ i mbɛiŋ wə i gia yə yi nì num, bəh si
mbɛiŋ kaŋaki kiŋkɔŋ i mih. Si mih wɔkɔ yakadəiŋ, mih bɔ́
wɔkɔ ndzɔŋni nalə. **8** A kabə num na a kiŋwakti kə mih nì
nyaka i mbɛiŋ nì fə a mbɛiŋ numki nshɛiŋ nshɛiŋ, yaka
yi nyaki kə mih bəh ŋgəkə. Ayakalə, yi nì nya mih bəh
ŋgəkə, kɔm mih yɛiŋki a kiŋwakti kiŋ kə nì fə mbɛiŋ bɔ́

num nshɛiŋ nshɛiŋ. Ayakalə, mbɛiŋ nì kɔ a nshɛiŋ nshɛiŋ
a i jəbi wi juli wə. **9** Mih ka wəkɔki ndzɔŋni i liə, a num kə
kɔm mbɛiŋ nì kɔ bəh nshɛiŋ. Akɔ kɔm nshɛiŋ yələ nì fə
mbɛiŋ kwuni shɔ́m yimbɛiŋ. Mbɛiŋ nì kaŋaki nshɛiŋ a
num i dzəh yə Nyɔ nəŋki. Ayakadəiŋ, buku nì ka fə dəkə
gia yichu yidəkɔ i mbɛiŋ. **10** Mi kabə kaŋaki nshɛiŋ i dzəh
yə Nyɔ nəŋki, ma yi ni fə wi kwuni shɔm yi. Ayaka yələ ni
dzə num bəh mbɔiŋ i wi, yi ni dzə kə bəh gia yə wi ni
dəki gwu yɛiŋ. Ayakalə, mi kabə kaŋaki nshɛiŋ a num i
dzəh yi bəni bə mbi wə, ma yi ni dzə num bəh kpi i wi.
11 Mbɛiŋ yêiŋ gia yə nshɛiŋ yə a num yə Nyɔ nəŋki dzə
bəh yi i mbɛiŋ. Mbɛiŋ yêiŋ si mbɛiŋ dzɔ gia bəh shɔm yi
shilini. Mbɛiŋ yêiŋ tə si mbɛiŋ fə gia yichi i chusi a mbɛiŋ
kaŋaki kə kaŋ i gia yichu wə. Mbɛiŋ yêiŋ si gia yiwɔ lɔ
mbɛiŋ. Mbɛiŋ yêiŋ nlwa wə mbɛiŋ kaŋa. Mbɛiŋ yêiŋ shɔ́m
yimbum yə mbɛiŋ kaŋaki i yêiŋ i mih wə. Mbɛiŋ yêiŋ
shɔ́m yə mbɛiŋ kaŋaki i fə gia yi chəŋ. Mbɛiŋ yêiŋ tə
ŋkaiŋni wi ŋgəkə wə mbɛiŋ nì nyaki i mi wə wi nì ŋgbɔ.
I gia yichi wə mbɛiŋ chusi a mbɛiŋ kaŋaki kə kaŋ i gia
yiwɔ wə nalə. **12** Ayakadəiŋ, namana yaka si mih nì nyaka
kiŋwakti kə i mbɛiŋ yi mɔŋ a mih nì nyaka kɔm wə wi nì
fə i fikpəŋ, nabə wə bə nì fə fikpəŋ i wi. Mih nì nyaka ka
mbɛiŋ kɔ i chûsi gwu yimbɛiŋ i Nyɔ nshiŋ a mbɛiŋ nya
gwu yimbɛiŋ i buku. **13** Ayakadəiŋ, yələ fə shɔm yibuku
bə́ də. I kpɛiŋsi i shɔm yi dəli yiwɔ wə, buku chu wəkɔ
ndzɔŋni nalə kɔm kinsaŋli kə Taytus wəkɔki kɔm mbɛiŋ
bəchi fə shɔm yi bə́ də. **14** Na si mih nì ghaŋsiki gwu kɔm
mbɛiŋ i Taytus, mbɛiŋ nì ka ŋgəmsi dəkə mih. Kiŋghaŋsi
ki gwu kə buku nì shiki ghaŋsiki kɔm mbɛiŋ i Taytus ki

chusi a, akɔ kiŋkɔŋ. Yi num a liŋ si gia yichi yə buku nì
shiki dzakaki i mbɛiŋ kɔ tə ŋkɔŋ. **15** Wi Taytus si yiŋti
asi mbɛiŋ bəchi nì wəkəki i wi, bəh si mbɛiŋ nì dzɔ wi
bəh nlwa nəŋni, wi ni chu kɔŋ lə mbɛiŋ tsə kaasi. **16** Mih
tə wəkəki lə ndzɔŋni kɔm mih jiə mfi mbiŋ i mbɛiŋ, tsə
kaasi.

8 Bwa bə nih bəbuku, buku nəŋki a mbɛiŋ kîə gia yə
ŋgamti wi Nyɔ fə i bijuŋni bi bəni bə bumni bà bɔ kɔ i
kimbu ki Masedənia. **2** Bəŋgəkə bələkəli məmsi lɔ bɔ na
bəh ŋga. Ayakalə, kinsaŋli kimbum kə bɔ kaŋaki fə bɔ
wɛli kaŋ yibɔ yichi i bəni bədəkɔ nalə, na si bɔ kɔ i kifuu
kiləkəli kintəəŋ. **3** Gia yə mih kɔ i dzaka kɔ a, a nì kwaka
bɔ a bɔ nyâ kinya asi ŋga bibɔ kɔ. Jəbi wə bɔ nì nəŋki i
nya bɔ nya bi dutsə si bɔ nì kɔ i nya. **4** Bɔ ni tsa i buku
bəh shɔm yibɔ yichi a buku nyâ bɔ bəh dzəh i jiə kaŋ
i nɔm wələ i təbi bəni bà akɔ bə Nyɔ. **5** Bɔ nì fə gia i
dzəh yə buku nì kwakaki kə a bɔ kɔlə i fə. Bɔ nì yisi nya
num gwu yibɔ i Bah, ka nya tə i buku si Nyɔ nəŋki. **6**
Ayakadəiŋ, buku ka tsa Taytus asi wi nì yisi nɔm wələ i
mbɛiŋ kintəəŋ, a wi tsâki a ninshiŋ i gâmti mbɛiŋ i kaasi
nɔm wi ŋgamti wələ. **7** Si mbɛiŋ təksiki kiəki i fə gia yichi
na bindzɔŋ, gia yə yi kɔ i kimbu ki bumni wə, yə yi kɔ i
kimbu ki dzakani wə, yə yi kɔ i kimbu ki mfi wə, yə yi kɔ i
kimbu kiŋkɔŋ i fə gia, bəh yə i kimbu kiŋkɔŋ kimbɛiŋ i
buku, buku bá nəŋ a mbɛiŋ lansi kiə tə i wɛli kaŋ yimbɛiŋ
nalə i nɔm wi ŋgamti wələ. **8** Mih dzakaki kə yələ nya
num nchi. Mih məmki i yɛiŋ tə a kiŋkɔŋ kimbɛiŋ kɔ tə ki
ŋkɔŋ i sini bəh kiŋkɔŋ kə bəni bədəkɔ kaŋaki i fəki gia
yidəkɔ yɛiŋ. **9** Mbɛiŋ si kiə lɔ shɔm yindzɔŋni yə Bah

wibukumbɛiŋ Jisəs Klistus nì kaŋaki. Na yaka si wi nì kɔ
mi wimbum yi dza num a wi fiəni chu mi wi kifuu kɔm
mbɛiŋ, ka kifuu ki fə mbɛiŋ fiəni chu bəni bəmbum. **10** I
gia yələ wə kɔm kinya mih nəŋki i nya wuŋ ntəfi. Yi kɔ
chəŋ a, akɔ mbɛiŋ bà mbɛiŋ nì yisi i jia yi tsəni wə i fə gia
yidəkɔ, a kəbi shəŋ a fəki gia, mbɛiŋ tə kɔ bəni bə ninshiŋ
i yisi kaŋa kiŋkɔŋ i fə gia yidəkɔ. **11** Mbɛiŋ tsâki a bəh yi i
ninshiŋ mbɛiŋ kaasi nɔm wiwɔ, ka jəbi wə mbɛiŋ bi ka
kaasi biəli fiɛŋ fiə mbɛiŋ kaŋaki, yi bi ka nyani gvu wimu
bəh kiŋkɔŋ kə mbɛiŋ kaŋaki i fə gia yidəkɔ. **12** Mbɛiŋ
kîəki a mi kabə kaŋa kiŋkɔŋ i nya, ma Nyɔ ni dzɔ kinya
kiwɔ biəli fiɛŋ fiə wəmaka si kaŋaki i nya, wi biəli kə biɛiŋ
biə mi kaŋaki kə. **13** Mih dzakaki kə yələ a jəbi wə mbɛiŋ
nyaki i gamti bəni bədəkɔ mbɛiŋ kpi lə kpini. Akɔ gia i fə
bimbu bichi numki a liŋ. **14** Si mbɛiŋ kaŋaki biɛiŋ i liə bi
shuku i kuku, ayaka bəni bədəkɔ dzaa, mbɛiŋ kɔlə i gâmti
bɔ. Ka jəbi wə bɔ ni kwati tə bi dutsə, mbɛiŋ dzaa, bɔ ni
gamti mbɛiŋ. Ayakadəiŋ, bimbu biwɔ bichi ni num liŋ. **15**
Yi kɔ asi bə nyaka a, "Mi wə wi nì juŋni bi dutsə, nì ka
kwati dəkə bi dutsəsi. Ayaka mi wə wi juŋni twɛsi, nì ka
kwati dəkə bi sɛnitsə." **16** Mih nyaki kiyəŋni i Nyɔ wə wi
jiə kiŋkɔŋ kimbɛiŋ i shɔm yi Taytus wə yi num a liŋ ka yə
mih kaŋaki i mbɛiŋ. **17** Wi ka bum dəkə i dzə i mbɛiŋ kɔm
alə a buku tsa wi. Wi dzəki i mbɛiŋ i kiŋkwaka ki wə, asi
wi nì kɔ wi si kaŋa lə kiŋkɔŋ nalə i mbɛiŋ. **18** Buku faaŋki
wi bəh waiŋnih wibuku wə bə kiəki wi nalə i kintəəŋ ki
bijuŋni bi bəni bə bumni bichi kɔm ntum wi ndzɔŋni wə
wi nyaniki fukuki. **19** A kəbi a yəmaka shəŋ kɔm wi. Wi
kɔ tə mi wə bijuŋni bi bəni bə bumni kɔ bə babwili a wi

nyaniki buku bɔ si buku nyaniki fəki nɔm kɔm ŋgamti
wələ. Nɔm wələ kɔ i fə a bəni nyaki kiŋkɔksi i Bah mwi,
bəh i chusi a buku kaŋaki lə shɔm i gamti bəni bədɔkɔ. **20**
Buku kɔŋki kə a gia yidɔkɔ numki yə mi widɔkɔ dzakaki
kɔm buku kɔm kinya kimbum kələ buku nɔmki yɛiŋ lə. **21**
Buku mɔmsi na bindzɔŋ i fə num gia yə yi kɔ chəŋ a kɔbi
a i Bah nshiŋ shəŋ. Buku mɔmsiki i fə yi chəŋ tə i bəni
nshiŋ. **22** Buku faaŋki tə waiŋnih wibuku widɔkɔ bəh bɔ,
num buku mɔmsi lɔ wi kiŋkani kiduli i dzə́h yiduli wə,
ka yɛiŋ a wi kaŋaki lə shɔm i fəki gia. I liə wi kaŋaki lə
kiŋkɔŋ nalə i mbɛiŋ, kɔm wi jiə shɔm i mbɛiŋ wə nalə.
23 Mi ka Taytus kɔ mi wə buku wi nyaniki gvu wimu wi
chu num tə mi wə buku wi nɔmki fiɛŋ fimu, i gamtiki
mbɛiŋ. I kimbu ki bwa bə nih bəbuku bədɔkɔ bələ, bɔ kɔ
bəni bə ntum bə bijuŋni bi bəni bə bumni ayaka bɔ fâ ka
kiŋkɔkni tsəki i Klistus wə. **24** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ chûsi
kiŋkɔŋ kimbɛiŋ i bɔ, ka bijuŋni bi bəni bə bumni yêiŋ a
ŋghaŋsi wi gwu wə buku nì ghaŋsiki kɔm mbɛiŋ kɔ chəŋ.
9 Yi si chu kɔkə i mih i nyâka i mbɛiŋ kɔm nɔm wələ i
təbiki bəni bà akɔ bə Nyɔ i Judea. **2** Mih kiəki lə a mbɛiŋ
kaŋaki lə kiŋkɔŋ i təbi bɔ. Ayaka akɔ gia yiwɔ yə mih
ghaŋsiki gwu i bəni bə Masedɔnia kɔm mbɛiŋ, dzaka a
mbɛiŋ i kimbu ki Akɛya wə nì kɔ num mbɛiŋ nì kɛiŋsi lɔ i
təbi bɔ a kɛiŋ na i jia yi tsəni wə. Kiŋkɔŋ kə mbɛiŋ kaŋaki
i nyaki ki fâ tə shə́m yi bəni bəduli i bɔ kintəəŋ dza bɛiŋ i
nya wə. **3** Ayakalə, mih faaŋki bwa bə nih bəbukumbɛiŋ
bələ i mbɛiŋ ka kiŋghaŋsi ki gwu kə buku kaŋaki kɔm
mbɛiŋ i gia yələ wə ma ni numki gia yi kiləlɔ. Mih faaŋki
bɔ i mbɛiŋ ka mbɛiŋ numki num mbɛiŋ kɛiŋsi gwu asi

mih nì dzaka a mbɛiŋ num. **4** Asi məŋ yaka, yi dzə num
a mih bəh bəni bə Masedənia bədəkɔ ka nyə i dzə yɛiŋ
mbɛiŋ maka mbɛiŋ kɛiŋsi gwu, ma kiŋgəmni kiwɔ ni num
dəiŋ i buku wə, i kighə i mbɛiŋ bà buku jiəki fwu i mbɛiŋ
a? **5** Akɔ gia yə yi fə a mih kwaka a yi ndzɔŋki lə a mih
tsa bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bələ a bɔ dzâ i ninshiŋ i
dzâ kɛ̂iŋsi kinya kələ jəbi kɛiŋ wə mbɛiŋ nì kaka i nya.
Ayakadəiŋ, kinya kiwɔ ni numki num mbɛiŋ kɛiŋsi lɔ a,
akɔ kinya kə mbɛiŋ nyaki bəh kiŋkɔŋ kimbɛiŋ, a kɔbi a bə
chiniki mbɛiŋ chinini. **6** Mbɛiŋ kwâka gia yələ, mi wə wi
gbɛli twɛsi, wi bi kɔh a twɛsi, mi wə wi gbɛli biduli, bi kɔh
tə biduli. **7** Mi wimu wimu i mbɛiŋ wə kaŋaki i nyâ si
wi kɔ wi kwaka i shɔm yi wə. Mi ma nyâki wi gûku gwu
nabə nyaki ka bə chiniki wi chiŋni. Mbɛiŋ kîəki a Nyɔ
kɔŋki mi wə wi nyaki bəh kinsaŋli. **8** Nyɔ kələ i duksi
mbɛiŋ bəh biɛiŋ bichi i fâ a bi duki, ka mbɛiŋ ni kwatiki
biɛiŋ bichi jəbi wichi bi kpɛiŋ i mbɛiŋ bəchi, ka mbɛiŋ
fəki bənɔm bə ndzɔŋni bəchi yɛiŋ. **9** Yi kɔ asi bə nyaka a,
"Wi shuku kinya shukuni i bəni bə kifuu, mfə wi wi chəŋ
bi baaŋ a numki jəbi wichi." **(aiōn g165)** **10** Nyɔ wə wi nyaki
ŋgɔkɔ i mi wi khə bəh biɛiŋ bidzini bɔ dzi, wi ni nya tə
wi chu kpɛiŋsi bəŋgɔkɔ bə biɛiŋ bimbɛiŋ, wi ni fə nɔni
kimbɛiŋ ki chəŋ ni dzə bəh ŋkɔh widuli. **11** Nyɔ ni fə tə
ma mbɛiŋ numki bəni bəmbum i dzə́h yichi wə, i fə a
mbɛiŋ wɛli kaŋ yimbɛiŋ i bəni ka bəni ni nyaki kiyɔŋni i
Nyɔ jəbi wə bɔ ni kwati kinya kələ i kaŋ yibuku wə. **12**
Nɔm wimbɛiŋ wi ndzɔŋni wələ mbɛiŋ nɔmki, lə dzəki kə
a bəh gia yə bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ nəŋki shəŋ, wi fəki tə
bəni ka nyaki kiyɔŋni i Nyɔ i dzə́h yiduli wə. **13** Nɔm wələ

ni chusi lə bəni bà mbɛiŋ kɔ bɔ, ayaka bəni ni kɔksiki
Nyɔ tum bikum bi i ŋ'wɔkɔ wə mbɛiŋ wɔkɔki ntum wi
ndzɔŋni wələ kɔm Klistus wə mbɛiŋ təbiki wi. Bɔ num i bi
tum tə bikum bi Nyɔ asi mbɛiŋ wɛli kaŋ i bɔ bəh i bəni
bədɔkɔ wə bəchi. **14** Bɔ ni tsaki i mbɛiŋ, shɔ́m yibɔ num i
mbɛiŋ wə nalə kɔm ŋgamti wi Nyɔ wə wi kɔ i mbɛiŋ wə
du ka tsəki tsəni. **15** Bukumbɛiŋ nyâki kiyɔŋni i Nyɔ i
kinya ki kimbum kə wi kɔ wi nya mi kɔbi i fuku.

10 Mih Bɔɔl mwi, kwuŋki kaŋ i mbɛiŋ i kimbɔni wə bəh
i dzəh yi bɔnini i Klistus wə. Akɔ mih wə bə dzakaki a jɔbi
wə mih kɔ i dzəh yi dəəŋ mih ka dzakaki gia mih bwaŋ i
mbɛiŋ, jɔbi wə mih dzə i mbɛiŋ nshiŋ, mih ka bɔniki. **2**
Mih tsaki mbɛiŋ tsani a jɔbi wə mih ni dzə, kiə mbɛiŋ ma
ni fâ a mih lɔki bəh mbɛiŋ, si mih kɔ i lɔki bəh bəni bà
bɔ kwakaki a bɔ fəki gia biəli num kiŋkwaka ki bəni bə
mbi wələ. **3** Akɔ ŋkɔŋ a buku nɔki i mbi wələ wə, ayakalə
buku jwɔki kə jum yibuku si bəni bə mbi wələ jwɔki. **4**
Biɛiŋ biə buku jwɔki jum yibuku yɛiŋ a kɔkə bi mbi wələ.
Biɛiŋ biə buku jwɔki jum yɛiŋ bi kaŋa ŋga bi nyə dzə i
Nyɔ wə, i bwiŋyiki di kiləkəli yɛiŋ. **5** Buku si dzɔ biɛiŋ bi
jum biələ bwiŋyi bəŋgukuli bà bəni ŋgukuliki yɛiŋ, shisi
na kinaiŋ kiŋghaŋsi ki gwu kə ki baŋki bəni i kiə Nyɔ,
tum dzi biŋkwaka bi bəni fə bi wɔkɔ num i Klistus. **6** Jɔbi
wə mbɛiŋ chusi a mbɛiŋ si wɔkɔ lɔ i Klistus bəh shɔ́m
yimbɛiŋ yichi, i jɔbi wiwɔ wə buku ka ni nya ŋgəkə i mi
wichi wə wi kɛiŋki wi ləkə bəh fwu i Klistus. **7** Mbɛiŋ
tsɛ̂iŋ gia yə yi kɔ i mbɛiŋ nshiŋ! Mi ka kiəki na ŋkɔŋ a
ŋgaiŋ kɔ mi wi Klistus, wi kîəki a si wi kɔ mi wi Klistus,
kɔ ayaka tə si buku kɔ. **8** Mih ka lansi dza kabə ghaŋsi

gwu twɛsi kɔm ŋga biə buku kaŋaki a num biə Bah nya,
mih ma ni numki bəh kiŋgəmni. Ŋga biələ kɔ i maa mbɛiŋ
maani bəh bi a kəbi i shakyi mbɛiŋ shakyini. **9** Mih nəŋki
kə a, yi chûsiki ka mih gumsiki mbɛiŋ bəh biŋwakti mbiŋ.
10 Mih dzakaki yələ kɔm bəni bədəkɔ dzakaki kɔm mih a,
"Wi si nyaka biŋwakti bi ləkə bi lɔ, ayakalə jəbi wə wi dzə
i bəni nshiŋ wi ka bəniki, ayaka ndzaka wi si kpɛiŋni kə."
11 Bəmaka bəni kîəki a gia yə buku dzakaki i biŋwakti wə
jəbi wə buku kəkə fɛiŋ, akɔ a yi buku ni fə i jəbi wə buku
dzə. **12** Buku si sini kə bəh i fəkəniki gwu yibuku bəh bəni
bədəkɔ bà bɔ dzakaki bəh dzaka kibɔ fiɛŋ fiə bɔ kɔ fi. Asi
bɔ si sini gwu yibɔ a bɔ bɔ chu fəkəni gwu yibɔ a bɔ bɔ
yi chusiki a bɔ kiəki kə gia yidəkɔ. **13** Yi Buku kɔ buku
ghaŋsiki kə gwu i daŋ ji. Buku ghaŋsiki gəksiki i ji biə Nyɔ
nya i buku kaŋ i nɔm i dzə buku na i mbɛiŋ wə. **14** Buku si
daŋ kə num ji si buku dzəki bukuki i mbɛiŋ wə. Buku nì
kɔ bəni bə ninshiŋ bà bɔ nì nyani bəh ntum wi ndzɔŋni
kɔm Klistus i dzə buku i mbɛiŋ wə. **15** Buku ghaŋsiki kə
gwu tsə ji, yi num a buku ghaŋsiki kə i nɔm wə a fə bəni
bədəkɔ. Ayakalə, gia yə buku tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ kiə si
bumni bimbɛiŋ kəki tsəki a ninshiŋ, kɔ a liŋ si kimbu
kibuku ki nɔm i mbɛiŋ kintəəŋ ni kɔɔki tsəki tə i ninshiŋ
bindzɔŋ. **16** Ayakadəiŋ, buku ka ni daŋsi tsə di bimbɛiŋ
tsəni i fukuki tsəki ntum wi ndzɔŋni tsə i bimbu bidəkɔ
wə, yi chu num kə a buku ghaŋsiki gwu i bənɔm bà bə
nɔm i di bi mi widəkɔ wə. **17** Yi kɔ num asi bə nyaka a,
"Jəbi wə mi chəkəki kijum, wi chôkəki num i gia yə a fə
Bah yi." **18** A kəkə mi wə wi chusiki gwu yi a ŋgaiŋ kɔ mi

wi chəŋ wi kɔ mi wi chəŋ i Bah nshiŋ. Akɔ num mi wə
Bah yɛiŋki a wi kɔ chəŋ i wi nshiŋ.

11 Mih tsaki a mbɛiŋ bêe mih ma mih dzaka ndzaka wi
kiyuŋ lə twɛsi. Mntee mbɛiŋ bêe! **2** Mih kaŋaki lə dzə́kəh
yi bukuni yi Nyɔ bəh mbɛiŋ. Mbɛiŋ kɔ i mih ka shu wi
waiŋkpaŋni wə wi kɛiŋki ayaka, wə mih kɔ mih kaka i
nya wi i minyuku wimu wə wi kɔ Klistus. **3** Ayakalə, mih
lwaki a liŋ asi juŋŋ nì wɛli fwɔkyi Iff, bə bi bɔŋ shakyiki lə
mfi bimbɛiŋ i bee dzəh yə yi kɔ yi ŋkɔŋ num tə yi baiŋni
yə mbɛiŋ biəliki Klistus yɛiŋ. **4** Mih dzakaki lə kɔm mbɛiŋ
dzɔki a gia yichi dzɔni. Mi ka dza dzə kabə fukuki kɔm
Jisɔs widɔkɔ chi a kɔbi wə buku nì fukuki i mbɛiŋ, nabə i
kiŋ'waka kidɔkɔ chi a kɔbi kə mbɛiŋ nì dzɔ i Nyɔ, nabə
ntum wi ndzɔŋni widɔkɔ chi a kɔbi wə mbɛiŋ nì dzɔ i
buku, yaka mbɛiŋ ni dzɔki a dzɔni. **5** Mih kwakaki kə a
bəni bə̀ mbɛiŋ bɔɔŋki a bɔ kɔ bəkɔtu bə bwa bə ntum bə
Jisɔs a bɔ tsəki lə mih. **6** Yi kabə num na a mih kiə kə
ndzaka wə bəh lani num lanini, yəmaka mɔŋ a mih kiəki
kə gia yidɔkɔ kɔm Nyɔ. Yələ kɔ gia num buku nì chusi lɔ
yi i mbɛiŋ i dzə́h yichi wə bəh i gia yichi wə. **7** Si mih
nì fukuki ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ i mbɛiŋ kilɔlɔ ŋgɔm
widɔkɔ kɔbi, yaka kɔ a mih nì fə num chu i shisi gwu yiŋ
yaka, ka mih dzasi mbɛiŋ i bɛiŋ na? **8** Mih kɔlə i dzaka a
mih nì chwɔki num chwɔni i kijuŋni ki bəni bə bumni
bədɔkɔ wə, si mih nì dzɔki ŋgamti i bɔ, nɔm num i mbɛiŋ.
9 Jɔbi wə mih nì kɔ bəh bukumbɛiŋ, mih nì ka jiə dəkə
ntiə widɔkɔ i mi widɔkɔ i mbɛiŋ wə, jɔbi wə mih nì dzaki
fiɛŋ. Bwa bə nih bəbuku bə̀ bɔ nì nyə dzə i Masedɔnia nì
nyaki lə biɛiŋ bichi biə mih nì nəŋki. Ayakadəiŋ, i gia

yichi wə mih nì nəiŋ i jiə ntiə i mbɛiŋ wə. Ayaka yi kɔ asi
mih ni nəiŋki yaka. **10** Asi ŋkɔŋ wi Klistus kɔ i mih wə, mi
widəkɔ kɔkə i bimbu bimbɛiŋ wə i Akɛya wə wi kɔ i baŋ
dzaka kəŋŋ i gia yə mih ghaŋsiki gwu yɛiŋ. **11** Mih nì
nəiŋki ŋgamti i mbɛiŋ lə kɔm nə a? Yaka mih kɔŋki kə
mbɛiŋ na? Mih kɔŋki lə mbɛiŋ nalə Nyɔ kiə yakadəiŋ. **12**
Gia yə mih fəki mih ni baaŋ a fəki, ka mih təiŋki gvu yi
bəni bà bɔ nəŋki i dzɔki a buku bɔ kɔ liŋ bəh mih i gia
yə bɔ ghaŋsiki gwu yɛiŋ. **13** Bəmaka bəni kɔkə bwa bə
faaŋni bə Klistus bə ŋkɔŋ. Bɔ kɔ bəni bə nɔm bə fwɔyini.
Bɔ dzɔ Klistus kəŋ i shi chɛiŋ a bɔ kɔ bwa bu bə ntum.
14 Ayaka yələ chu məŋ gia yi kaŋyini. Na Satan mwi si
kəŋ lə naka i shi chɛiŋ a ŋgaiŋ kɔ chinda wi mbaiŋ. **15**
Ayakadəiŋ, a kɔkə gia yimfiaŋ jəbi wə bəni bu bə nɔm
kwuni gwu yibɔ i num ka bəni bà bɔ laniki bəni si nɔni
ki chəŋ kɔ. Kiŋgɔksi kibɔ bi numki asi kimfə kibɔ kɔ. **16**
Mih chu chukuli a, kiə mi ki dzô kə mih a mih kɔ kiyuŋ.
Ayakalə, mbɛiŋ ka dzɔ na mih ka kiyuŋ, mbɛiŋ dzɔ mih
asi mbɛiŋ kɔ i dzɔ kiyuŋ, ka mih tə ni ghaŋsi gwu twɛsi
ka kiyuŋ. **17** Gia yə mih dzakaki kɔm yi mih ghaŋsi gwu
yɛiŋ bɛiŋ lwa kə, mih dzakaki kə bəh ŋga bi Bah. Mih
dzakaki aka kiyuŋ. **18** Si bəni bəduli ghaŋsiki gwu i dzəh
yi bəni bə mbi wələ, yaka mih tə ni ghaŋsiki lə yiŋ gwu.
19 Mih dzakaki yələ kɔm mbɛiŋ dzɔki biyuŋ bəh kinsaŋli
dzaka a mbɛiŋ kaŋaki lə mfi! **20** Mbɛiŋ bee a bəni dzɔki
mbɛiŋ mbɛiŋ fiəni chu mfá yibɔ, ka bɔ dziki i mbɛiŋ wə
yaka i mbɛiŋ bɛiŋ, ghaŋsi gwu, twɛiŋ kaŋ i mbɛiŋ fuŋ. **21**
Mih kaŋaki lə i dzaka a, kiŋgəmni kwaki lə mih a buku nì
yiŋni kɔ fibuku bəni bə kikpəŋ fə kə yaka! Ayakalə, gia

yidəkɔ kabə num yə mi məmsi i ghaŋsiki gwu yɛiŋ, yaka
mih tə ni məmsi lə i ghaŋsi gwu i yəmaka wə. **22** Bəni
bəwɔ kabə num bəni bə Hibulu, yaka mih tə kɔ widəkɔ.
Bɔ kabə num bəni bə Islae, yaka mih tə kɔ widəkɔ. Bɔ
kabə num bəni i chwɔŋkijuŋ ki Ablaham wə, yaka mih
tə kɔ widəkɔ. **23** Bɔ kabə num bəni bə nɔm bə Klistus,
yaka mih tə tsəki lə bɔ tsəni i yəmaka wə. (Mih lansiki
dzakaki yələ ka mi wi dzali). Mih nɔm lɔ tsə bɔ bəchi, mih
tsə i nsəŋ mə tsə bɔ, bə twɛiŋ mih tsə bɔ, kpi tsə mih i
ŋkaiŋni ŋkaiŋni wə. **24** Bəju twɛiŋ mih bəh miŋgaŋa num
bəkwu kiŋkani kite, ntwɛiŋ wimu num a baaŋ a figbaŋa
fimu i buku miŋgaŋa mbaŋnyani. **25** Bəlum twɛiŋ lɔ mih
kiŋkani kitali bəh bəmbəŋ, bəni bədəkɔ tumyi mih bəh
kitəh ŋkpaŋni wimu. Ŋgwuki shakyi kiŋkani kitali bəh
mih, mih nɔ i kinchwɔ kimbum kintəəŋ nchəkɔ buku shi
fɛiŋ. **26** I bənyani bəduli bà mih nyani mih bɔiŋ i nləŋ wi
bəkɔ, mih bɔiŋ i kpi i bəji kaŋ, mih bɔiŋ i kpi i kintəəŋ ki
bəni mbeŋ bə kwili, bəh i kintəəŋ ki bəni bə dzəni wə,
mih bɔiŋ i kpi i kintəəŋ ki kwili mə, mih bɔiŋ i kpi i chwa,
mih bɔiŋ i kpi i kinchwɔ kimbum kintəəŋ, mih bɔiŋ tə i
kpi i bwa bə nih bə ntəkə kintəəŋ. **27** Mih nɔm na bəh
ŋga bɔŋŋ ka wəkɔ i gwu yiŋ wə. Mih nɔ bəh ntsəŋə i
kiŋkani kiduli wə. Mih yɛiŋ fiɛŋ fiə bə bɔɔŋki a dzɔŋ bəh
kindəŋ ki wəmni. Mih nɔ kaŋ yiduli dzi kə fiɛŋ, nɔ i fiəkə
wə mbuŋ kəbi. **28** I chu kpɛiŋsi i yəmaka bɛiŋ, mih kɔ i
ntiə chɛiŋ chəkɔ bichi kɔm bə biŋkwaka biə mih kaŋaki i
bijuŋni bi bəni bə bumni bəchi. **29** Jəbi wə mi kabə bəhyi,
mih tə ka bəhyiki. Mi ka fə mi widəkɔ fə chu yi ka ləki
mih nalə. **30** Yi kabə num a mih kaŋaki lə i ghaŋsiki gwu,

mih ni ghaŋsiki i gia yə yi chusiki mbəhyi wuŋ. **31** Nyɔ
kiəki lə a mih nyiki kə ntəkə. Akɔ wi Nyɔ wi Ba wi Bah
Jisəs. Kiŋkôksi nûm i wi jəbi wichi kiŋgəksi kəbi. **(aiōn g165)**
32 A nì kɔ i jəbi wə mih nì kɔ i Damaskus, mi wi nsaka wə
wi nì kɔ i ŋkuŋ Alɛtas chɛiŋ ni dzaka a bəni gbô mih i
dzaka ki mbaiŋ kikwili wiwɔ i kwâ mih. **33** Ayakalə, bəni
dzɔ mih jiə i kah mə, ka bwili shisi mih i dzəŋə yi mbaiŋ
wə, mih ka təsi buku i wi kaŋ.

12 Mih kaŋaki lə i ghaŋsiki gwu i tsəki a ninshiŋ na
yaka si mbee widəkɔ kəkə yɛiŋ. Mih ki tsəki a ninshiŋ i
dzakaki kɔm biɛiŋ ka ndəmsi bəh biɛiŋ bi nyumini biə
Bah nì chusiki i mih. **2** Mih kiəki lə mi wi Klistus widəkɔ
wə Nyɔ nì chufi dzɔ wi ka yaka tsə bəh wi i bɛiŋ i biyɔmti
bitali wə. Daiŋ kɔ jía jwəfi ntsɔ yina si gia yiwɔ nì num.
(Yuwidəkɔ wi nì yaka fɛiŋ bəh gwu yi, ma wi nì kəkə i
gwu yi wə, mih kiəki kə. A kiəki a Nyɔ shəŋ). **3** Mih nəŋki
i chu kpɛiŋsi a, mih kiəki lə mi wiwɔ, (yuwidəkɔ wi nì
yaka i gwu yi wə, ma wi nì ka yaka dəkə i gwu yi wə, mih
kiəki kə. A kiəki a Nyɔ shəŋ). **4** Nyɔ nì chufi wi yaka tsə
bəh wi i di bi kinsaŋli bi Nyɔ wə, wi wəkɔ gia fɛiŋ a num
yə mi kəkə i dzaka. Ayaka gia yiwɔ num yə bə ka nya
dəkə ŋga i mi wiwəm i dzaka. **5** Akɔ mi ka wəmaka mih
kɔ i ghaŋsiki gwu kɔm wi. Mih ni ghaŋsiki kə gwu kɔm
gwu yiŋ, a kəbi a mih ni ghaŋsiki kɔm mbəhyi wuŋ. **6**
Yi kabə num a mih nəŋki i ghaŋsiki gwu kɔm gwu yiŋ,
mih ma ni num ka kiyuŋ, kɔm gia yə mih ni dzakaki kɔ
ŋkɔŋ. Ayakalə, mih nəiŋ i fə yəmaka, ka mi widəkɔ ma ni
kaŋaki kiŋkwaka kidəkɔ chi kɔm mih tsə yə wi yɛiŋki i
mih bəh yə wi si wəkɔ mih dzaka. **7** Ayakalə, i fə a mih

ma dza ghâŋsiki gwu nalə kɔm gia yi kaŋyini yə Nyɔ nì
chusi i mih, wi nì kɔ wi faaŋ ŋkaiŋni wi faka widəkɔ bi
dzə bwaŋyi nyam yiŋ yi gwu. Bifaka biələ nì kɔ chinda
wi Satan si wi njiŋsiki mih, i fə ka mih ma dza ghâŋsiki
gwu. **8** Mih dza tsa Bah kiŋkani kitali a wi dzô bwîli yi i
mih wə. **9** Ayakalə, wi chukuli i mih a, "Ŋgamti wuŋ wə
mih nya i wɔ wi kpɛiŋ, kɔm ŋga biŋ si nɔm i mi tsə bwili
fwu i jəbi wə wi bəhyiki." Ayakadəiŋ, mih ni wəkəki lə
kinsaŋli chu ghaŋsi gwu kɔm mbəhyi wuŋ tsə tsəni ka
ŋga bi Klistus kələ i nəmki i gwu yiŋ wə. **10** Yi kɔ a mih
saŋliki lə bəh mbəhyi wuŋ bəh bəntəyi bà bə təyiki mih
yɛiŋ bəh bəŋgəkə bà mih yɛiŋki bəh gvu yə bəni bwaŋki i
mih chɛiŋ bəh bəŋgəkə bà bɔ biəliki mih kɔm Klistus.
Mih wɔ̂kəki ndzəŋni yaka kɔm jəbi wə mih bəhki, yaka
i jəbi wiwɔ wə mih ka ləkəki. **11** Mih kɔ mih dza fiəni
kiyuŋ! Ayakalə, a fə mbɛiŋ mih ka mih numki yaka. Asi
kaŋaki mbɛiŋ i chusi mi wə mih kɔ wi. Namana yaka si
mih kəkə fiɛŋ fidəkɔ yi məŋ dəkə a bəni bà bɔ bəəŋki gwu
yibɔ a bɔ kɔ bəkɔtu bə bwa bə ntum bə Jisɔs tsəki lə mih.
12 Bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ bəh gia yi kaŋyini
bəh gia yi dzaka ki wɔmni yi kɔ mih nì kaŋa shɔm bum
ka fəki i mbɛiŋ kintəəŋ. Ayaka biələ kɔ binchəsi biə bi
chusiki a mih kɔ ŋkɔŋ ŋkɔŋ waiŋ ntum wi Klistus. **13**
Gia yə mih nì fəki i bijuŋni bi bəni bə bumni bədəkɔ chi
chi bee mbɛiŋ, akɔ nə? A kəbi a mih nì ka jiə dəkə ntiə
widəkɔ i mbɛiŋ wə i gamtiki mih. Mbɛiŋ dâlinya kiŋgbɔ
kəŋŋ! **14** Akɔ mih lə, mih kɛiŋsi lə i dzə i mbɛiŋ i kiŋkani
kitali wə. Mih kəŋki kə i dzə num ntiə widəkɔ i mbɛiŋ
kɔm mih nəŋki kə biɛiŋ bimbɛiŋ. Mih nəŋki num mbɛiŋ.

Kɔm asi jiə kə bwa biɛiŋ i bətii bəbɔ bəh i bənih bəbɔ. Asi jiə bətii bwa bəh bənih bwa biɛiŋ i bwa bəbɔ. **15** Mih ni saŋliki nalə i bəkəli biɛiŋ bichi biə mih kaŋaki i mbɛiŋ bəh i nya tasi gwu yiŋ kɔm mbɛiŋ. Mih kɔŋki lə mbɛiŋ na bəh ŋga, mih kabə ŋkɔŋ mbɛiŋ nalə mbɛiŋ ni kɔŋki mih a twɛsi a? **16** Mbɛiŋ yɛiŋ ŋkɔŋ a mih nì ka jiə dəkə ntiə i mbɛiŋ wə. Ayakalə, bəni dzakaki a mih nì wɛli fwɔkyi mbɛiŋ bəh ntəkə. **17** Ma a mi widɔkɔ i bəni bə̀ mih nì faaŋ i mbɛiŋ nì fwɔkyi mbɛiŋ i yɛli wuŋ wə a? **18** Mih nì tsa Taytus a wi dzə i mbɛiŋ wə, mih faaŋ tə waiŋnih wibukumbɛiŋ wə a wi dzə bɔ wi. Taytus nì dzə fwɔkyi lə mbɛiŋ i jɔbi wə wi nì dzə a? Ntə buku wi nì fəki kə gia a i kiŋkwaka kimu wə, nyani i gvu wimu wə a? **19** Yuwidɔkɔ mbɛiŋ kwakaki a, si buku baaŋ a dzakaki lə buku baŋyiki gwu yibuku i mbɛiŋ nshiŋ. Buku dzakaki ka bəni bə Klistus i Nyɔ nshiŋ. Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, gia yichi yə buku fəki i mbɛiŋ kɔ i fə ka mbɛiŋ kɔɔki. **20** Mih lwaki a mih kɔlə dza dzə yɛiŋ mbɛiŋ, mbɛiŋ kɔbi si mih nəŋki a mbɛiŋ numki, mbɛiŋ tə yɛiŋ mih kɔbi si mbɛiŋ nəŋki a mih numki. Mih lwaki a mih kɔlə i dza dzə yɛiŋ n'yəli num, kiŋghəkə num, shɔm yi bɔkɔli num, mi kwaka a gwu yi wə, mbəkəli wi yɛli num, kinyəni num, kiŋghaŋsi ki gwu kilɔlə num, kinshakyi num. **21** Mih lwaki a jɔbi wə mih bi fiəni dzəki, Nyɔ wuŋ bi fə kiŋgəmni kwa mih i mbɛiŋ nshiŋ, bəh a mih bi numki bəh nshɛiŋ kɔm bə bəni bə̀ bɔ nì fəki chu ka kinyɛŋ bəh nəni kinyɛŋ ki tɔkɔlini bəh ntɔkɔli, bɔ num maka bɔ kwuni i gia yələ wə.

13 Fa kɔ kiŋkani kiŋ kitali si mih dzəki i mbɛiŋ. Kiŋwakti ki Nyɔ dzaka a, Bɔ ka sɔmi na winaiŋ nsaka wi mi, bə nə̂ŋ

bəni bəfa yuwidəkɔ bətali bà bɔ bêeŋki nsaka wiwɔ. **2** A
nì kɔ jəbi wə mih nì dzə i mbɛiŋ, i ndzə wuŋ wi kɔmsini
wə, mih nì dzaka i bəni bà bɔ nì nɔki nɔni kichu a, bɔ
tôkniki. I liə mih chu dzakaki i bɔ bəh i bəni bəchi, na si
mih kɔkə i mbɛiŋ nshiŋ, a mbɛiŋ tôkniki, kɔm jəbi wə
mih ni fiəni dzə mih ma ni kwasi nshɛiŋ i mi widəkɔ. **3** Si
mbɛiŋ nəŋki a mih fə gia yə yi chusiki a dzakaki Klistus
i mbɛiŋ tsə dzəh i mih wə, ma mih ni fâ. A kɔkə a wi
kpəsiki lə i nya ŋgəkə i mbɛiŋ. Wi kaŋaki lə ŋga i mbɛiŋ
kintəəŋ. **4** Akɔ ŋkɔŋ a bə nì baŋŋ wi i kintasi wə wi bɔhyi.
Ayakalə, i liə wi kɔ wiwɔm num i ŋga bi Nyɔ wə. Buku tə
bɔhyiki lə asi wi nì bɔhyiki. Ayakalə, i ŋga bi Nyɔ wə kɔ a
buku bi nɔki bəh wi, nɔm i mbɛiŋ. **5** Mbɛiŋ tsêiŋ gwu
yimbɛiŋ ma mbɛiŋ yɛiŋ a mbɛiŋ kɔlə i kimbum wə. Mbɛiŋ
mômsi num gwu yimbɛiŋ. Mbɛiŋ yɛiŋki kə a Jisɔs Klistus
kɔlə i mbɛiŋ wə a? Wi kɔlə i mbɛiŋ wə, a kɔbi a mbɛiŋ
mɔmsi lə gwu yimbɛiŋ i yɛiŋ a mbɛiŋ gbɔ. **6** Mih kiəki lə
nalə a mbɛiŋ yɛiŋ a buku ka gbɔ dəkə. **7** Buku tsaki Nyɔ a
kiə mbɛiŋ ki dza fə kə gia yidəkɔ a kɔbi gia yi chəŋ. Buku
nəŋki kə a bəni yɛiŋki a buku tsə mɔmsi wiwɔ. Ayakalə,
buku tsaki a mbɛiŋ fəki num gia yə yi kɔ yi chəŋ namana
si yi chusiki ka buku gbɔ lɔ mɔmsi wiwɔ. **8** Buku kɔkə i
chu fəki gia yə yi waliki ŋkɔŋ. Buku kɔ a i fəki a yə yi
təbiki ŋkɔŋ. **9** Jəbi wə buku si bɔhyi mbɛiŋ ləkəki, ayaka
buku ka wəkɔki ndzɔŋni nalə. Ntsa wibuku kɔ a mbɛiŋ
kɔ tsə kaasi. **10** Akɔ gia yə mih nyakaki gia yələ i mbɛiŋ
mih kɛiŋ maka mih dzə, ka i jəbi wə mih ni dzə, mih ma
ni dzɔ ŋga biə Bah nya i mih, i lɔki num lɔni bəh bi i
mbɛiŋ. Ŋga biələ wi nya a mih maa mbɛiŋ num maani

bəh bi a kəbi i shakyi mbɛiŋ num shakyini. **11** I kaasi Bwa
bə nih bəŋ, mih bəniki mbɛiŋ a bukumbɛiŋ bɛsi. Mbɛiŋ
lûmsi gwú yimbɛiŋ, ma mbɛiŋ wɔ̂kə ntsa wuŋ ma mbɛiŋ
nûmki i dzaka kimu wə, i nəki a nyiki, yakadəiŋ ka Nyɔ wi
kiŋkəŋ bəh kimbəiŋni num bəh mbɛiŋ. **12** Mbɛiŋ bɔ̂ni i
gwu yimbɛiŋ, mbɛiŋ mâŋni yâŋyi i mbəni wi bəni bə Nyɔ
wə. **13** Bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ bəchi bəniki mbɛiŋ. **14** Ma
shɔm yindzɔŋni yi Bah Jisɔs Klistus, bəh kiŋkəŋ ki Nyɔ,
bəh kijuŋni ki Kiŋ'waka ki Baiŋni nûm bəh mbɛiŋ bəchi.

Galɛshia

1 Kiŋwakti kələ nyaka mih Bəəl, waiŋ ntum wi Jisəs
Klistus. Mih kəkə waiŋ ntum num a faaŋ mi wiwəm
nabə i nya ŋga i mih. A nì faaŋ Jisəs Klistus bəh Nyɔ Ba
wi wə wi nì dzasi wi i kpi wə. **2** Mih bəh bwa bə nih
bəmbɛiŋ bə bumni bəchi bà bɔ kɔ fa bɔniki dzəki i mbɛiŋ
bijuŋni bi bəni bə bumni i kwili wi Galɛshia wə. **3** Nyɔ Ba
wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisəs Klistus chûsi shəm yindzəŋni
i mbɛiŋ chu nyâ mbɛiŋ bəh kimbəiŋni. **4** Jisəs Klistus
kɔ wə wi nì nya gwu yi kəm chu bibukumbɛiŋ ka ŋgaiŋ
bwili bukumbɛiŋ i kaŋ yi mbi wichu wələ i liə. Yələ kɔ
asi Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ chu num Ba wibukumbɛiŋ nì sisi.
(aiōn g165) **5** Ma bukumbɛiŋ nyâki kiŋkəkni i wi jəbi wichi
kiŋgəksi kəbi. Yi nûm ayaka. **(aiōn g165)** **6** Dzaka wəmki mih
wəmni a, akisəkə mbɛiŋ dza ka bee lɔ Nyɔ wə wi nì bəəŋ
mbɛiŋ kəm shəm yindzəŋni yə Klistus kaŋaki i mbɛiŋ, ka
biəliki num ntum wi ndzəŋni widəkɔ chi chi. **7** Yi məŋ
a, ntum wi ndzəŋni widəkɔ chu kələ chi chi. Yi kɔ alə a
bəni bədəkɔ nəŋki i shakyi mfi bimbɛiŋ, nəŋ i bəkəli tɔkɔ
ntum wi ndzəŋni wə kəm Klistus. **8** Mih dzakaki a, kɔŋ a
numki na buku yuwidəkɔ chinda wi Nyɔ widəkɔ i bɛiŋ ka
dzə fukuki ntum widəkɔ chi chi i mbɛiŋ a kəbi wə buku nì
fuku i mbɛiŋ, yaka wəmaka mi ni giŋ lə ləiŋ! **9** Asi buku
nì kɔ buku fuku lɔ i mbɛiŋ, buku chu fukuki i mbɛiŋ i liə
a, mi widəkɔ ka bi dza ka fukuki ntum widəkɔ chi chi i
mbɛiŋ a kəbi wə mbɛiŋ nì dzɔ, yaka wəmaka mi ni giŋ lə
ləiŋ! **10** Mbɛiŋ kwakaki a mih nəŋki a bəni kôksiki mih
ma a Nyɔ kôksiki mih a? Ma mbɛiŋ kwakaki a mih nəŋki i
fəki a bəni wôkəki ndzəŋni a? Mih kabə nəŋ i fəki a bəni

wəkəki ndzəŋni, ma mih ma numki mi wi nəm wi Klistus.
11 Bwa bə nih bəŋ, mih nəŋki a mbɛiŋ kiə a ntum wi
ndzəŋni wi Nyɔ wə mih nì fukuki i mbɛiŋ nì kəkə gia yi
mi wiwəm. **12** Mih nì ka wəkɔ dəkə i dzaka ki mi widəkɔ
wə, a nì ka lani dəkə mi widəkɔ mih yɛiŋ. A nì chusi Jisəs
Klistus i mih. **13** Mih dzakaki lə kɔm mbɛiŋ wəkɔ lɔ asi
nəni kəŋŋ nì kɔ jəbi wə mih nì kɛiŋki mih biəli kimbum
kibuku ki Bəju. Mih nì bwaŋki lə gvu i bəni bə bumni
bə Nyɔ chɛiŋ nya ŋgəkə i dzəh yichu wə nəŋ i kaasi bɔ
kaasini. **14** Mih nì tsəki a ninshiŋ i kimbum kibuku ki Bəju
wə tsə sumi yiŋ i bəni bəbuku kintəəŋ, lansi shili nalə i
nəni ki kwili ki bətii bəbuku wə. **15** Ayakalə, Nyɔ nì kɔ wi
babwili lɔ mih ka jiə mih kɛiŋ i nih wuŋ shəm. Shəm yi
yindzəŋni yə wi ni chusi i mih bi fə wi bəəŋ mih. **16** Wi bi
chusi Waiŋ wi i mih i kiŋkəŋ ki wə, ka mih nyâniki fukuki
kəm wi i bəni bà bɔ kəkə Bəju. Si wi nì chusi yakadəiŋ,
mih nì kəkə i chu bikə lɔ gia yidəkɔ i mi wiwəm. **17** Mih
ni ka yaka i Jɛlusalɛm i yɛiŋ bəni bà bɔ nì kɔ bɔ si num
bwa bə ntum bə Jisəs i mih nshiŋ. Mih dza tsə mfiŋ num i
Alɛbia, ka nyə fɛiŋ fiəni dzə i jum wə i Damaskus. **18** Si jía
yitali nì tsə, mih yaka tsə i Jɛlusalɛm ka buku Bita kîəni
gwu. Si mih nì yaka tsə, buku wi nɔ kaŋ jwəfi ntsɔ yite. **19**
Mih nì ka chu yɛiŋ dəkə mi widəkɔ i mbaŋ wi bwa bə
ntum bə Jisəs a kəbi a Jɛm waiŋnih Bah wibukumbɛiŋ
Jisəs. **20** Gia yələ mih nyaka lə kɔ ŋkəŋ, Nyɔ kiəki lə a mih
nyiki kə num ntəkə. **21** A dzə num i jəbi widəkɔ wə, mih
dza tsə i bimbu bi Silia bəh bi Silishia wə. **22** Jəbi wiwɔ nì
kɔ bijuŋni bi bəni bə Klistus i kimbu ki Judea wə nì kiəki
kə mih i shi wə. **23** Bɔ nì wəkəki a wəkəni si bəni dzakaki

a, “Mi wə wi ni shiki bwaŋki lə gvu i bukumbɛiŋ chɛiŋ
nyaniki i liə fuku a bəni jiə shəm i Klistus wə, num gia yə
wi ni shiki nəŋki a ŋgaiŋ kaasi yi kaasini.” 24 Bɔ wəkɔ
yakadəiŋ ka tumyiki bikum bi Nyɔ i gia yə wi fə i mih.

2 Jía jwəfi ntsə yina tsə, mih chu yaka tsə i Jɛlusalɛm
buku Banabas. Jəbi wə mih nì yakaki mih dzɔ Taytus. 2
Mih nì yaka i jəbi wələ wə num a chusi Nyɔ a mih yâka. Si
mih yaka, ka yɛiŋ bəni bà bə nì kiəki bɔ ka kifwu, buku
bɔ baka gwu, mih jiə ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ wə mih
nì fukuki i bəni bà bɔ kɔkə Bəju i bɔ nshiŋ. Mih nì fə
yakadəiŋ ka nəm wə mih kɔ mih nəm lə bəh wə mih
kɛiŋki i nəm ka wi bi ma laka kilələ. 3 Bɔ wəkɔ yakadəiŋ,
na bwaŋki a bə suuŋ Taytus wə buku wi nì kɔ, namana
yaka si wi nì kɔ mi wi Glik. 4 A nì məŋ kəm bəni bədɔkɔ
bà bɔ nì nyiki ntəkə a bɔ kɔ bəni bə bumni, bà bɔ nì wɛɛli
liə i di biə buku nì kɔ, ma bə nì ka dzaka i tsə liə i yəmaka
wə. Bələ bəni nì dzə ka bəni bə wɛɛlini i yɛiŋ dzə́h yə
buku si dəŋsi fə gia yɛiŋ kəm buku chiŋni bəh Klistus
Jisəs. Ayaka bɔ bə́ nəŋ i fiəni fiəni buku i nəm wi mfa wə.
5 Buku nəkə bum kə na twɛsi gia yə bɔ nì dzəki bəh yi.
Buku nì fəki yakadəiŋ ka buku jiə ŋkɔŋ biə bi kɔ bi ntum
wi ndzɔŋni wi Nyɔ wələ i mbɛiŋ. 6 Bəni bà bə nì kiəki
a bɔ kɔ kifwu, nì ka kpɛiŋsi gia yidɔkɔ i yə wə mih nì
fukuki. (Kɔŋ bɔ nì kɔ na finə, yəmaka kaŋaki kə gia yidɔkɔ
i fə bəh mih, kəm Nyɔ chusiki kə chi chi). 7 Ayakalə, bɔ
yiŋni yɛiŋ lə a bə nya ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ i mih kaŋ
i fûkuki i bəni bà bɔ kɔkə Bəju, a liŋ si bə nya i Bita a wi
fûkuki i Bəju. 8 Yi kɔ a Nyɔ wə wi nì nya ŋga i Bita a wi
nômki ka waiŋ ntum wi Jisəs i Bəju, kɔ a wi wə wi nì nya

tə i mih a mih nômki ka waiŋ ntum wi Jisəs i bəni bà bɔ
kɔkə Bəju. **9** Jəbi wə bɔ nì yɛiŋ dzəh yə Nyɔ duksi mih
yɛiŋ, Jɛm bəh Bita bəh Jɔn bà bə nì kiəki a bɔ kɔ bintəŋ
bi bəni bə bumni ka nya kaŋ i buku Banabas i chusi a
buku bɔ nəmki i fiɛŋ fimu wə. Buku bɔ ka bum a buku tsô
nômki i bəni bà bɔ kɔkə Bəju, ayaka bɔ yiŋni nəm i Bəju.
10 Gia yə bɔ nì dzaka nì kɔ alə a buku kwâkaki Bəju bà bɔ
kɔ bə kifuu. Yələ num na gia yə mih nì kɔŋki i fâki. **11** A
dzə num i jəbi wiwɔ wə, Bita dza dzə i Antiək, mih yəli i
wi, i wi nshiŋ kəm wi nì ndzani nalə. **12** Yi kɔ a wi nì yisi
dzə ka dziki bəh bəni bà bɔ kɔkə Bəju, chu sabi kə. Jəbi wə
bəni bədəkɔ bà Jɛm nì faaŋ nì dzə, wi yisi i gukuki gwu i
jum wə, ka dza gaali buku, na chu dzi bəh bɔ. Wi nì gaali
yakadəiŋ kəm wi nì lwaki mbaŋ wə wi nì shiki bwaŋki alə
a bə kaŋaki i sûuŋ mi wə wi kɔkə wi Ju ka wəmaka numki
mi wi Klistus. **13** Si wi fə yakadəiŋ bəni bə bumni bədəkɔ
bà bɔ nì kɔ Bəju ka sini nəni ki kiwɔ kə wi nì laniki chi fə
chi. Na Banabas mwi ka ndzani tə biəli tə nəni kiwɔ. **14**
Jəbi wə mih ni yɛiŋ a bɔ fəki fibɔ biəli kə dzəh yi ŋkɔŋ asi
ntum wi ndzɔŋni wə kəm Klistus nəŋki, mih ka dzaka i
Bita i bɔ bəchi nshiŋ a, “Wɔ kɔ mi wi Ju, num wɔ si nɔ ka
mi wi tumi, kəbi ka mi wi Ju, wɔ nəŋ i kaŋyiki bəni bà
bɔ kɔ bəni bə tumi a bɔ nôki ka Bəju daiŋ a?” **15** Mih nì
dzakaki i Bita yakadəiŋ num ŋkɔŋ a buku bɔ kɔ bwa bə
kwili Bəju. Buku kəbi bəni bə tumi bà bə yɛiŋki a bɔ kɔ
bəni bəchu. **16** Ayakalə, buku kiə a Nyɔ dzɔki kə a mi kɔ
ŋgbɔ widəkɔ kəbi i wi nshiŋ kəm wi jiəki bənchi. Wi dzɔki
kəm wi jiə shəm i Jisəs Klistus wə. Na buku Bəju mwi jiə
tə shəm i Klistus Jisəs wə ka buku numki ŋgbɔ widəkɔ

kəbi i Nyɔ nshiŋ, a kəbi kəm buku jiəki bənchi. Yi kɔ a
mi kabə jiəki bənchi, Nyɔ kəkə i dzəki wi a wi kɔ ŋgbɔ
widəkɔ kəbi. 17 Buku kabə məmsiki i numki ŋgbɔ widəkɔ
kəbi i Nyɔ nshiŋ kəm buku kɔ bəni bə Klistus, ayaka bəni
chu yɛiŋ a buku kɔ bəni bəchu kəm buku jiəki kə bənchi
bə Bəju, yaka kɔ a Klistus təbiki lə chu a? Yi môŋ num
yakadəiŋ lə kpa! 18 Mih ka dza bə́ chu fiəni maaki dzə́h yi
bənchi num yə mih nì shakyi, yəmaka chusiki a mih kɔ
mi wə mih bwiŋki nchi bwiŋni. 19 Gia yə yi kɔ, kɔ a i
kimbu ki bənchi wə mih kɔ num mih kpi lɔ, num a wɔɔ
bənchi mih, mih kpi ka mih nəki si Nyɔ nəŋki. 20 Mih
kələ i dzaka a bə nì baŋŋ lɔ mih i kintasi wə mih kpi buku
Klistus. Nəni kə mih kaŋaki i liə chu kəkə kəŋŋ. A nəki
Klistus i mih wə. Nəni kə mih kaŋaki i liə i mih wə kɔ kəm
shəm yə mih jiə i waiŋ Nyɔ wə wi nì chusi kiŋkəŋ i mih ka
nya gwu yi i kpi kəm mih. 21 Mih məŋ i nəiŋki kinduksi
ki Nyɔ. Asi kɔ a mi kələ i num chəŋ i Nyɔ nshiŋ kəm wi
jiəki bənchi, ma yi numki a kpi yi Klistus nì kɔ a kiləlɔ.

3 Ɔ ɔɔ bəni bə Galɛshia, mbɛiŋ kɔ biyuŋ! A liŋŋ ndə
mbɛiŋ? A kəkə a mbɛiŋ bà bə fuku baiŋsi i mbɛiŋ si bə nì
baŋŋ Jisəs Klistus i kintasi wə mbɛiŋ yɛiŋ baiŋsi a? 2 Mih
ki bikəki lə gia yimu i mbɛiŋ. Kiŋ'waka ki Nyɔ nì dzə i
mbɛiŋ wə kəm mbɛiŋ nì fəki asi bənchi dzakaki, ma kəm
mbɛiŋ nì bum gia yə mbɛiŋ nì wəkɔ a? 3 Mbɛiŋ kɔ biyuŋ
kəm nə lə? Mbɛiŋ yisi gia bəh Kiŋ'waka ki Nyɔ, mbɛiŋ bə́
num i liə a mbɛiŋ ki kaasiki num bəh ŋga bimbɛiŋ na? 4
Mbɛiŋ yêiŋ bəŋgəkə bəduli a kiləlɔ a? Mih yɛiŋki kə a,
akɔ kiləlɔ. 5 Nyɔ nyaki Kiŋ'waka ki i mbɛiŋ chu fə gia yi
kaŋyini i mbɛiŋ kintəəŋ kəm nə a? Wi fəki yakadəiŋ kəm

mbɛiŋ jiəki bənchi ma kəm mbɛiŋ wəkə ntum wə kəm
Klistus ka bum wi a? 6 Yi kə asi bə nyaka kəm Ablaham i
Kiŋwakti ki Nyə wə a, “Wi nì bum gia yə Nyə nì dzaka,
Nyə ka dzə wi a wi kə mi wi chəŋ.” 7 Mbɛiŋ yɛ̂iŋ alə a,
akə bəni bà bə jiə shəm i Nyə wə bə kə bwa bə Ablaham.
8 Kiŋwakti ki Nyə nì kə ki dzaka a kɛiŋ i kikpu wə a Nyə bi
dzə bəni bà bə kəkə Bəju bə num ŋgbə kəbi i wi nshiŋ
kəm shəm yə bə kə bə jiə i wi wə. Kiŋwakti ki Nyə ka
fuku ntum wi ndzəŋni wələ i Ablaham kaŋ kɛiŋ, dzaka a,
“Nyə bi bəiŋsi lə bitumi bichi i nshwaiŋ wə kəm wə.” 9
Ayakadəiŋ, yi kə a bəni bà bə kə num bə jiə shəm i Nyə
wə kə Nyə bəiŋsi tə bə asi wi nì bəiŋsi Ablaham wə wi nì
kə wi jiə shəm i wi wə. 10 Bəni bəchi bà bə yɛiŋki a bə
kələ numki chəŋ i Nyə nshiŋ kəm bə jiəki bənchi kə bə
giŋki ləiŋ i gwu yibə wə, kəm bə kə num bə nyaka a, “Mi
wichi wə wi nəki kə si bə nyaka i Kiŋwakti ki Bənchi wə,
wi fə kə asi bənchi bəchi nəŋki, wi giŋki ləiŋ i gwu yi wə.”
11 Yi chusiki lə ndaiŋ a Nyə dzəki kə mi a wi kə ŋgbə kəbi
kəm wəmaka jiəki bənchi. Akə gia yə bə kə bə nyaka a,
“Akə mi wə Nyə dzə a wi kə chəŋ kəm shəm yə wi jiə i wi
wə, wə wi bi kwati nəni.” 12 Bənchi kaŋaki kə gia yidəkə i
fə bəh njiə wi shəm i Nyə. Yi yiŋni kə a, “Mi wə wi jiəki
bənchi wi ni nəki biəli num bə.” 13 Klistus nì kə wi təiŋ
bukumbɛiŋ i kaŋ yi ləiŋ yə bənchi dzəki bəh yi. Wi nì giŋ
bələiŋ bəbukumbɛiŋ i wi wə, num asi bə kə bə nyaka a,
“Ləiŋ kô i mi wə bə kô num bə shâŋsi wi i kpɛiŋ wə.” 14
Wi nì fə yakadəiŋ, ka kimbəiŋsi kə Nyə nì bəiŋsi Ablaham
yɛiŋ, dzə tə i bəni bà bə kəkə Bəju kəm Klistus Jisəs, ka
bukumbɛiŋ bà bə jiə shəm i wi wə kwati tə Kiŋ'waka ki

Nyɔ kə wi nì kaka. **15** Bwa bə nih bəŋ, bukumbɛiŋ sini
dzɔ gia yə bəni si fə chɔkɔ bichi. Bəni ka kɛiŋsi gia dzi
miŋkaiŋ, yaka mi widɔkɔ kɔkə i chu nəŋni gia yiwɔ nabə i
kpɛiŋsi gia yɛiŋ wə. **16** Kɔm bə biŋkaka bi Nyɔ, kɔ num wi
nì kaka i Ablaham bəh waiŋ wə wi bi bukuki i chwəŋkijuŋ
ki wə. Bə ka nyaka dəkə a, "Akɔ i bwa bà bɔ bi bukuki i
chwəŋkijuŋ ki wə," yi chusi a yi məŋ dəkə i bəni bəduli.
Yi chusiki a, ki dzakaki kɔm waiŋ wimu, a num waiŋ wi
wələ Klistus. **17** Gia yə mih nəŋki i dzaka kɔ a, Nyɔ nì fə
kiŋkaka kələ, jía tsə gi yina bəh mbaŋtia ka wi dzə nya
bənchi. Si yi kɔ yakadəiŋ, bənchi bà bɔ nì dzə i jum wə
kɔkə chu dzə nəŋni miŋkaiŋ mə Nyɔ nì dzi i kikpu wə, ka
gia yə wi ma nì kaka laka kilɔlɔ. **18** Yi kabə num a mi kɔlə
i kwati kimbɔiŋsi kələ a num a jɔbi wə wi jiəki bənchi,
yaka yəmaka chu məŋ a Nyɔ nì kaka bəni kakani bəh yi.
Ayakalə, Nyɔ nì nya ki i Ablaham biəli asi wi nì kaka wi
yɛiŋ. **19** Fwu wi gia wi bənchi kɔ nə? Bə nì kpɛiŋsi bənchi
i chusiki gia yə bəni nì ndzani yɛiŋ, i yisi i jɔbi wiwɔ wə i
tsə buku na i jɔbi wə waiŋ wələ wə Nyɔ nì fə kiŋkaka kələ
kɔm wi bi dzəki. Ayaka Nyɔ ka nya bənchi bələ, bəchinda
bu ka nya i kaŋ yi mi widɔkɔ a wi nyâ dâŋsi i bəni. **20** Ntə
mbɛiŋ kiəki lə a bəni ka dza i kɛiŋsiki gia mi widɔkɔ num
i bɔ kintəəŋ, yaka wi kɔ i bɔ bəchi. Ayakalə, Nyɔ kɔ a wi
mbəŋ. **21** Si yi kɔ yakadəiŋ, yaka nchi chu kɔlə i nəiŋ gia
yə wi nì kaka a? Yi kɔkə i num yakadəiŋ! A nì kɔ a nchi
widɔkɔ nì kɔlə fɛiŋ wə wi kɔ i nya nəni, ma mi kɔlə i num
chəŋ i Nyɔ nshiŋ kɔm wi jiəki bənchi ŋkɔŋ. **22** Ayakalə,
Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki a mi wichi kɔ mfá i chu chɛiŋ.
Yaka kɔ a kiŋkaka kə Nyɔ nì kaka, i mi wə wi jiə shɔm i

Jisɔs Klistus, akɔ a wəmaka wə wi jiə shɔm i wi bi kwatiki
a. **23** A nì kɔ i kikpu wə, maka Jisɔs dzə ka bəni ni jiəki
shɔm i wi, bəni nì kɔ i bənchi chɛiŋ num bənchi kaŋa bɔ
ka bəni bə nsəŋ ka chəniki, i tsə buku i jɔbi wə Nyɔ bi
chusiki Jisɔs a bɔ jîəki shɔm i wi. **24** Bənchi nì kɔ ka nshi
waiŋ wə wi shiki bəh bəni i lumsiki bəni i tsə buku i jɔbi
wə Klistus bi dzə yɛiŋ ka bəni jiəki shɔm i wi wə ma Nyɔ
ka bi dzɔ bɔ a bɔ kɔ ŋgbɔ kɔbi i wi nshiŋ. **25** Si Klistus kɔ
wi dzə lɔ bəni jiə shɔm i wi wə, bukumbɛiŋ chu kɔkə i kaŋ
yi nshi waiŋ wələ wə. **26** Mbɛiŋ bà mbɛiŋ kɔ num mbɛiŋ
chiŋni mbɛiŋ bəh Klistus Jisɔs, mbɛiŋ bəchi si num lɔ bwa
bə Nyɔ, kɔm shɔm yə mbɛiŋ jiə i Klistus wə. **27** Mbɛiŋ
kîəki a mi wichi wə bə kɔ bə juli wi i bɔkɔ, chiŋni bəh
Klistus si num lɔ bəh Klistus i fiɛŋ fimu wə. **28** Mi widɔkɔ
chu kɔkə chi chi a wi kɔ mi wi Ju nabə a wi kɔkə mi wi
Ju. Mi widɔkɔ chu kɔbi chi chi a wi kɔ mfa nabə waiŋ wi
dzu, mi widɔkɔ chu kɔbi chi chi a wi kɔ minyuku nabə
miŋkpaŋa. Mbɛiŋ bəchi si num lɔ i fiɛŋ fimu wə i Klistus
Jisɔs wə. **29** Si mbɛiŋ si num lɔ bəni bə Klistus yakadəiŋ,
yaka mbɛiŋ si num lɔ bwa bə Ablaham, mbɛiŋ bi kwatiki
lə biɛiŋ biə Nyɔ nì kaka Ablaham yɛiŋ.

4 Gia yə mih dzakaki kɔ a, mi kabə num i bi dzə dzi biɛiŋ
bi ba wi, ayakalə wi kɛiŋ waiŋ wi nchiŋ, yaka chi chi kɔkə
bəh mfa wi ba wi, na yaka si a kaŋaki wi biɛiŋ biwɔ bichi.
2 Wi ni yisi num lə bəni bədɔkɔ tɔkniki i wi, ayaka biɛiŋ
biwɔ num i kaŋ yi bəni bədɔkɔ wə bɔ tɔkni bəh bi, i tsə
buku i jɔbi wə ba wi nì kɛiŋsi jiə. **3** Akɔ yakadəiŋ si yi kɔ
i bukumbɛiŋ. I jɔbi wə bukumbɛiŋ nì kɔ bwa bənchiŋ,
bukumbɛiŋ nì kɔ mfa i biɛiŋ biə bi sakaki i mbi wələ wə.

4 Ayaka jəbi wə, jəbi nì dzə lansi kpɛiŋ, Nyɔ faaŋ Waiŋ wi,
wi dzə miŋkpaŋa bwɔ wi, wi num tə i bənchi chɛiŋ. 5
Wi nì dzə ka ŋgaiŋ təiŋ bəni bà bɔ nì kɔ i bənchi chɛiŋ
ka Nyɔ dzɔ bukumbɛiŋ ka bwa bu. 6 Si Nyɔ kɔ wi dzɔ lɔ
bukumbɛiŋ ka bwa bu yakadəiŋ, wi ka chiŋsi Kiŋ'waka ki
Waiŋ wi i shɔm yibukumbɛiŋ mə, ki bɔɔŋ wi a, “Abba, Ba
wuŋ!” 7 Yi kɔ a Nyɔ kɔ wi fə lɔ mbɛiŋ na chu numki mfá.
Mbɛiŋ si num lɔ bwa bu bə dzu. Si mbɛiŋ kɔ bwa bu, yaka
yi kɔ a mbɛiŋ ni kwati lə biɛiŋ biə wi jiə i bwa bu. 8 A nì kɔ
i kikpu wə, jəbi wə mbɛiŋ nì kiəki kə Nyɔ, mbɛiŋ nì nɔmki
mfá i ŋga bi biɛiŋ biə mbɛiŋ nì dzɔki akɔ bənyɔ a kɔbi
bənyɔ. 9 Ayakalə, i liə si mbɛiŋ si kiə lɔ Nyɔ, nabə a i liə si
Nyɔ si kiə lɔ mbɛiŋ asi mih ki dzakaki, mbɛiŋ chu nyani
dəiŋ i nəŋki i fiəni chu i jum wə i bənyɔ bə kilɔlɔ bələ wə,
bà bɔ kaŋaki kə ŋga. Mbɛiŋ nəŋki i chu num mfá i bənyɔ
bəwɔ kɔm nə? 10 Mbɛiŋ shiki i chɔkɔ bidɔkɔ wə a bi kɔ
bimbum bəh kifiəŋŋ kidɔkɔ bəh jəbi widɔkɔ i jia wə bəh
jía kɔm nə a? 11 Mbɛiŋ fəki lə mih ka lwaki bəh ŋga a nɔm
wuŋ wə mih nì nɔm i mbɛiŋ kintəəŋ laka kilɔlɔ. 12 Bwa bə
nih bəŋ, mih kwuŋki kaŋ i mbɛiŋ kwuŋni a mbɛiŋ kwûni
mbɛiŋ nûmki asi mih kɔ kɔm bənchi, asi mih nì kwuni ka
numki ka mbɛiŋ i jəbi wə mbɛiŋ nì kɔ bənchi kəbi. Mbɛiŋ
ka num fə dəkə gia yichu yidɔkɔ i mih. 13 Mbɛiŋ kiəki a
a nì kɔ i ninshiŋ si mih nì fukuki ntum wi ndzɔŋni wi
Nyɔ i mbɛiŋ a nì kɔ kɔm mih nì kɔ bəh mbɛiŋ mih gwɛiŋ
wə. 14 Namana yaka si mih nì kɔ i jwɛiŋ yələ wə lə, yi nì
kɔ ka kimɔmsi si ki dzə i mbɛiŋ, mbɛiŋ nì ka yɔkɔ gɛiŋ
dəkə mih, nabə i nyaaŋ mih. Ayaka mbɛiŋ nì dzɔ mih aka
chinda wi Nyɔ widɔkɔ nabə ka Klistus Jisɔs wi mwi. 15

Mbɛiŋ nì wəkəki lə ndzəŋni bəh mih i jəbi wiwɔ wə, aka
num nə i liə a? Mih kələ i dzaka a, asi kɔ a bə dzaka a
mbɛiŋ bâayi dzə́kəh yimbɛiŋ mbɛiŋ nyâ i mih, ma mbɛiŋ
si baayi jəbi wə dzə si kɔ. **16** Mih fiəni chu lɔ mi wimbɛiŋ
wi mbaiŋŋni si mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ na? **17** Bəni bà
bɔ nəŋki i chusiki a bɔ kaŋaki lə kiŋkɔŋ i mbɛiŋ nalə,
ayakalə bɔ nəŋki mbɛiŋ i gia wə yi num kə yindzəŋni. Bɔ
kɔŋki a bukumbɛiŋ gaali ma mbɛiŋ jiə shɔm num i bɔ wə.
18 Yi ndzəŋki a mi kâŋaki shɔm i mi wə i gia yindzəŋni
wə. Gia yələ kɔ chəŋ i jəbi wichi wə a kəbi a jəbi wə mih
kɔ bəh mbɛiŋ shəŋ. **19** Bwa bəŋ bà bɔ kɔ shɔm yiŋ, yi kɔ
ka mih ni chu yisi yisini nnɔmh i bwɔ mbɛiŋ wəkɔ ləli, i
tsə buku jəbi wə nəni ki Klistus bi numki i mbɛiŋ wə! **20**
Bə dzô a mih si kɔ bəh mbɛiŋ i liə, ka mih kwuni dzəh yə
mih dzakaki yɛiŋ i mbɛiŋ. Gia yələ mbɛiŋ fə lə mfi laka
mih lakani. **21** Mbɛiŋ bà mbɛiŋ nəŋki i numki i bənchi
chɛiŋ, mbɛiŋ fûku mih, ntə mbɛiŋ wəkəki lə gia yə bənchi
dzakaki a? **22** Bə kɔ bə nyaka a Ablaham nì kaŋaki bwa
bənyuku bəfa, wi nì bwɔ widəkɔ bəh miŋkpaŋa wə wi nì
kɔ mfa, bwɔ widəkɔ bəh miŋkpaŋa wə wi nì kəkə mfa. **23**
Mfa wələ nì bwɔ waiŋ wi a num i dzəh yə bə si bwɔ bwa
bəchi yɛiŋ. Ayakalə, miŋkpaŋa wə wi nì kəkə mfa bwɔ
ŋ'wi biəli kiŋkaka kə Nyɔ nì kaka. **24** Bukumbɛiŋ kələ i
dzɔ gia yələ ka kifəkəni ki gia. Bəkaŋa bəfa bələ chusiki
miŋkaiŋ mifa. Aga wə wi nì kɔ mfa dzɔ di bi miŋkaiŋ mə
Nyɔ nì dzi bəh bəni bə Islae i Ŋkwuŋ wi Sina wə. Bəni
bəchi bà bɔ kɔ i miŋkaiŋ biwɔ chɛiŋ kɔ mfá. **25** Aga dzɔ di
bi miŋkaiŋ mə i Ŋkwuŋ wi Sina wə wi kɔ i tumi ki Alɛbia
wə, wi chu dzɔ tə di bi kwili wi Jɛlusalɛm wə i liə, kɔm

bəni bà bɔ kɔ i kwili wiwɔ wə bəchi kɔ mfá i bənchi chɛiŋ.
26 Ayakalə, bəni bà bɔ kɔ bə Jɛlusalɛm wi bɛiŋ kɔkə mfá.
Jɛlusalɛm wiwɔ num nih wibukumbɛiŋ. 27 Akɔ gia yə
bə nyaka a, “Wɔ miŋkpaŋa wə wɔ kɔ kaiŋni wɔ bwɔ kə,
wɔ lâŋki. Wɔ wə wɔ nì ka num nnɔmh lɔ waiŋ, wɔ kâka
kisuŋuni. Wɔ kîə a bwa bə miŋkpaŋa wə bə kɔ, bə kɔŋŋ
wi bi kaŋaki bwa bəduli tsə bə miŋkpaŋa wə wi kɔ a bəh
nyuwi.” 28 Ayakadəiŋ, bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ kɔ bwa
bə Nyɔ, biəli asi Nyɔ nì kaka a liŋ asi Ablaham nì bwɔ
Ayjik biəli si Nyɔ nì kaka. 29 A nì kɔ i jəbi wiwɔ wə waiŋ
wə bə nì bwɔ asi bə si bwɔ bwa bəchi nì bwaŋ gvu i wə
bə nì bwɔ i ŋga bi Kiŋ'waka kə Nyɔ nì fə ka bə bwɔ wi.
Yi kɔ tə a liŋ i gia yə yi kɔ i liə. 30 Bə nyaka i Kiŋwakti
ki Nyɔ wə kɔm bəh gia yələ a nə a? Bə kɔ bə nyaka a,
“Kôŋŋ bwîli miŋkpaŋa wə wi kɔ mfa bəh waiŋ wi bəchi,
kɔm waiŋ mfa kɔkə bi gaa biɛiŋ bəh waiŋ miŋkpaŋa wə
wi kɔkə mfa.” 31 Si yi kɔ yakadəiŋ bwa bə nih bəŋ, gia
yichi yə mih dzakaki lə yi chusiki a bukumbɛiŋ kɔkə bwa
bə miŋkpaŋa wə wi kɔ mfa. Bukumbɛiŋ kɔ num bwa bə
miŋkpaŋa wə wi kɔkə mfa.

5 Klistus bwili lɔ bukumbɛiŋ i nɔm wi mfa wə. Wi bwili
yakadəiŋ, ka bukumbɛiŋ bəchi ma chu nûmki i nɔm
wi mfa wə i bənchi chɛiŋ. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ nûmki a
bindzɔŋ. Kiə mbɛiŋ bi ma chu bûm i lîə i kimbuŋ ki nɔm
wi mfa wə. 2 Mbɛiŋ wôkɔli ndzɔŋ gia yə mih Bəɔl dzakaki.
Mbɛiŋ ka bum a bə sûuŋ mbɛiŋ ka mbɛiŋ numki chəŋ
i Nyɔ nshiŋ, ma gia yə Klistus nì fə i mbɛiŋ yi ni num
kilɔlɔ. 3 Mih chu dzakaki mih chəsi a mi wichi wə wi bum
a bə suuŋ wi, yaka wi kaŋaki i jîəki bənchi bə Bəju bəchi

si bɔ kɔ. **4** Mbɛiŋ bəchi bà mbɛiŋ nəŋki i num ŋgbɔ kəbi
i Nyɔ nshiŋ akɔ kɔm mbɛiŋ jiəki bənchi, mbɛiŋ kîəki a
mbɛiŋ gaali lɔ gwu yimbɛiŋ bəh Klistus. Mbɛiŋ bwili lɔ
gwu yimbɛiŋ i mbwili wə Nyɔ bwiliki bəni. **5** I bukumbɛiŋ
gia yə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i yi wə, kɔ a Nyɔ
bi dzɔ bukumbɛiŋ ka bəni bà bɔ kɔ chəŋ i wi nshiŋ. Gia
yələ kɔ yə Kiŋ'waka ki Nyɔ kə ki nɔmki i bukumbɛiŋ wə
tsə dzəh i shɔm yə bukumbɛiŋ jiə i Klistus wə, ki fə a
bukumbɛiŋ wôkəliki. **6** Mbɛiŋ kîəki a mi kabə num wə wi
chiŋni lɔ bəh Klistus Jisɔs, wi num bə suuŋ wi nabə wə wi
kɔ maka bə suuŋ wi, yəmaka kaŋaki kə gia yidɔkɔ i fə.
Fwu wi gia kɔ shɔm yə wi jiə i Klistus wə chusi i kiŋkɔŋ
wə. **7** Mbɛiŋ ni yɔkɔki n'yɔkɔ wi ndzɔŋni, a ka fə ndə
a mbɛiŋ bee i biəliki ŋkɔŋ a? **8** Ŋkaiŋni ntəfi wələ ka
buku dəkə i Nyɔ wə wi nì bɔɔŋ mbɛiŋ i gia yələ wə. **9** Ntə
mbɛiŋ yiŋtiki lə ndi wə bə si ti a, “Kimfəiŋ kimu bəkəliki
lə nchwa a?” **10** Mih jiəki mfi i mbɛiŋ wə kɔm bə Bah
a mbɛiŋ kɔkə i biəli gia yə bəni bədɔkɔ dzakaki a kəbi
a yə mih dzakaki. Ayaka mi wə wi bəkəli mfi bimbɛiŋ,
a kɔŋ a numki na ndə, yi kɔ a Nyɔ ni lɔɔ lə ŋgəkə i wi
wə. **11** Bwa bə nih bəŋ, asi kɔ a mih kɛiŋki mih fuku a
bə suuŋki bəni ka bɔ numki chəŋ i Nyɔ nshiŋ, bəni bá
chu bwaŋki gvu i mih chɛiŋ kɔm nə? Asi kɔ a yi numki
yakadəiŋ, ma gia yələ mih fukuki kɔm a Klistus nì kpi i
kintasi wə bəni wɔkɔ yi yi bəkəli lɔ shóm yibɔ bəkəlini yi
ma ni chu numki. **12** I bəmaka bəni bà bɔ fumsiki mfi
bimbɛiŋ a bə sûuŋki bəni, mih nəŋki a bɔ tsâ i ninshiŋ i
bwîli kaasi gwú yibɔ. **13** Bwa bə nih bəŋ, Nyɔ nì bɔɔŋ lɔ
mbɛiŋ a mbɛiŋ ma chu nûmki i mfá wə. Ayakalə, si mbɛiŋ

chu kɛiŋki kə mfá, kiə mbɛiŋ ma dzô a mbɛiŋ kɔlə i fɑ̂ki
gia yichu si nyam yimbɛiŋ yi gwu nəŋki. Mbɛiŋ nɔ̂mki
num nɔmni i bwa bə nih bəmbɛiŋ i kiŋkɔŋ mə. **14** Mbɛiŋ
fɑ̂ki yakadəiŋ kɔm bənchi bəchi kɔ num bə chiŋni i wimu
wələ wə a, "Wɔ kɔ̂ŋki mi wə wi kɔ kɔmsi i wɔ wə asi wɔ
kɔŋki gwu ya." **15** Ayakalə, mbɛiŋ ka dza ka wamyiki ka
bíə, mi nəŋ i dzi waiŋnih wi, mbɛiŋ ka tɔ̂kniki kɔm mbɛiŋ
kɔlə i dza bəkəli gwú yimbɛiŋ bəkəlini. **16** Gia yə mih
dzakaki lə kɔ a, mbɛiŋ nɔ̂ki mbɛiŋ bîəli num asi Kiŋ'waka
ki Nyɔ chusiki mbɛiŋ, yakadəiŋ mbɛiŋ ma chu fiəni i fɑ̂ki
num asi nyam yi gwu yimbɛiŋ nəŋki a mbɛiŋ fɑ̂ki. **17** Mih
dzakaki lə kɔm a gia yə nyam yi gwu nəŋki, a kɔkə yə yi
si biəli yə Kiŋ'waka ki Nyɔ nəŋki. Ayaka yə Kiŋ'waka ki
Nyɔ nəŋki a kɔkə yə nyam yi gwu biəliki. Biɛiŋ bifa biələ
kɔkə i fiɛŋ fimu wə. Akɔ gia yə mbɛiŋ kɔkə i fɑ̂ki gia yə
mbɛiŋ nəŋki. **18** Mbɛiŋ ka nɔki biəli num asi Kiŋ'waka
ki Nyɔ chusiki i mbɛiŋ, mbɛiŋ ma ni chu fiəni i numki i
bənchi chɛiŋ. **19** Gia yichu yə nyam yi gwu si nəŋ kɔ bəni
məŋni kə. Akɔ ntɔkɔli bəh i kwakaki gia kɔm ntɔkɔli bəh
nɔki nɔni kinyɛŋ ki tɔkɔlini. **20** Ayaka yi chu num i tsaki i
bənyɔ bə kilɔlə bəh i laki nyɛiŋ nabə i fiŋki nyɛiŋ. Yi chu
num i baiŋŋniki, i yɔliki, i ghəkəki bəh i kaŋaki shɔm yi
bɔkɔli bəh i kwakaki shəŋ a i gwu yi wə. Yi chu num i
gaaliki bəni bəh i mi i gaali buku i bəni wə i kwati ŋ'wi
mbaŋ. **21** Ayaka yi num tə i chiniki kindɔŋ, mu mbih mɔ
kwa bəh i muki kɔm dzaka bəh i fəki gia yidɔkɔ ka yələ.
Mih dzakaki mih chəsi asi mih nì yisi dzaka lɔ i mbɛiŋ a,
bəni bà bɔ fəki gia yələ bi kwati kə di i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi
Nyɔ wə. **22** Ayakalə, biɛiŋ biə bi bukuki i Kiŋ'waka ki Nyɔ

wə kɔ biələ, kiŋkɔŋ, kinsaŋli, kimbɔiŋni, shɔm yi kaŋani,
nɔni kindzɔŋni, ndzɔŋni, i numki i ŋkɔŋ wə, **23** i bɔiŋniki
i nɔni wə, bəh i tɔkniki bəh gwu. Nchi widɔkɔ kɔkə wə wi
waliki gia yələ. **24** Bəni bà bɔ kɔ bə Klistus Jisɔs kɔ num bɔ
baŋŋyi nyam yibɔ yi gwu bəh gia yichu yə gwu yibɔ yi
fwuni nəŋki i kintasi ki Jisɔs wə. **25** Si bukumbɛiŋ nɔki i
liə i ŋga bi Kiŋ'waka ki Nyɔ wə, bukumbɛiŋ fâki gia bîəli
asi Kiŋ'waka kiwɔ chusiki. **26** Kiə bukumbɛiŋ ma ghâŋsiki
gwu. Kiə bukumbɛiŋ ma bâkəliki shɔ́m yi bəni bədɔkɔ.
Kiə bukumbɛiŋ ma chiniki kindɔŋ bəh bəni bədɔkɔ.

6 Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ ka dza yɛiŋ mi widɔkɔ i mbɛiŋ
kintəəŋ num wi gbɔ i chu wə, mbɛiŋ bà mbɛiŋ nɔki asi
Kiŋ'waka ki Nyɔ nəŋki, mbɛiŋ mômsi i tâfi wi a wi bûku i
chu biwɔ kintəəŋ. Ayakalə, jəbi wə mi bə təfi mi, wi ka
tâfiki bəh kimbɔiŋni tôkni i yêiŋ a wi tə ma gbô i mmɔmsi
wə. **2** Mbɛiŋ gâmtiki bwa bə nih bəmbɛiŋ i bəŋgəkə bəbɔ
wə. Mbɛiŋ ka fâki yakadəiŋ yaka mbɛiŋ jiəki lə nchi wi
Klistus. **3** Mi kabə dzɔ gwu yi a ŋgaiŋ kɔ fiɛŋ fidɔkɔ, wi
kɔbi na fiɛŋ fiwɔ, wi fwɔkyiki gwu yi. **4** Mi wichi tsêiŋ
kimfə ki i gia yə wi fəki, wi yɛiŋ a ŋgaiŋ fəki lə chəŋ a. Wi
kabə fəki chəŋ, wi ka kɔksiki gwu yi. Ayakalə, kiə wi ma
fâkəniki gwu yi bəh mi widɔkɔ. **5** Mbɛiŋ kîəki a mi wichi
kaŋaki i gîŋ ntiə wi. **6** Mi kabə lani mi bəh gia yi Nyɔ, mi
wə bə laniki wi gâa biɛiŋ biə bi kɔ bindzɔŋni bichi wi nya
mi wə wi laniki wi. **7** Kiə mbɛiŋ ma fwɔ̂kyiki gwú yimbɛiŋ.
Nyɔ kɔkə kiyuŋ. Mbɛiŋ kîəki a fiɛŋ fiə mi gbɛli akɔ a fifiə
wi bi kəhki. **8** Mi ka gbɛli ŋgɔkɔ wi a num gia yə nyam yi
yi gwu nəŋki, ma wi bi kɔh shəŋ gia yə nyam yi yi gwu
nyaki a num kpi. Mi ka gbɛli ŋgɔkɔ num gia yə Kiŋ'waka

ki Nyɔ nəŋki, ma wi bi kəh nəni kə ki bi tsə kaa kə a num
kə Kiŋ'waka ki Nyɔ nyaki. (aiōnios g166) 9 Ayakadəiŋ, kiə
bukumbɛiŋ ki bôh kə i fâki gia yindzɔŋni, kɔm jəbi bi
dzə kpɛiŋki ma bukumbɛiŋ bi kwati ŋkəh wiwɔ i jəbi
wə bukumbɛiŋ ka bəh dəkə. 10 Yaka yi kɔ a, na i winaiŋ
jəbi wə bukumbɛiŋ kwati dzəh, bukumbɛiŋ ka fəki gia
yindzɔŋni i bəni bəchi, kighə i bà bɔ kɔ i chwəŋkijuŋ ki
bəni bə bumni wə. 11 Mbɛiŋ yɛ̂iŋ si dzə́kəh yi kiŋwakti
yələ fa kɔ yimbum yimbum! A nyaka mih bəh kaŋ yiŋ! 12
Bəmaka bəni bà bɔ nyiniki a bə sûuŋki mbɛiŋ, akɔ bà bɔ
nəŋki i chusiki gwu i gia yi nyam yi gwu. Bɔ fəki yakadəiŋ
ka bəni bi ma bwaŋki gvu i bɔ chɛiŋ kɔm gia yə bɔ fukuki
a Klistus nì kpi i kintasi wə. 13 Na bəni bà bɔ kɔ bə suuŋ
lɔ bɔ jiəki kə bənchi bəchi. Ayakalə, bɔ nəŋki alə a jəbi wə
bɔ suuŋ mbɛiŋ ka bɔ chɔkɔki kijum a mbɛiŋ fə gia yə bɔ
kɔŋki a yi num i gwu yimbɛiŋ wə. 14 Ayakalə, i mih, mih
kəkə i lansi num i chɔkɔki kijum i gia yidəkɔ wə a kəbi a i
gia yə a Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus nì kpi i kintasi wə.
Akɔ i kintasi kələ wə biɛiŋ bi fa kuku kɔ num bi kpi bi
gaali bəh mih, mih tə gaali bəh bi. 15 Mi ka num, num bə
suuŋ wi nabə a bə ka suuŋ dəkə wi, yəmaka kaŋaki kə gia
yidəkɔ i fə. Fwu wi gia kɔ a, Nyɔ kɛiŋsi mi a wi numki
wimfiaŋ. 16 Kimbɔiŋni ki Nyɔ bəh nshɛiŋ yi dzə i bəni
bəchi bà bɔ biəli dzəh yələ, bà bɔ si num lɔ bəni bə Islae
bə Nyɔ. 17 Ayaka i yisi i liə wə i tsəki, kiə mi ma chu nyâki
ŋgəkə i mih, kɔm bali biə bi kɔ i mih wə chusiki a mih kɔ
mi wi Jisɔs. 18 Bwa bə nih bəŋ, ma Bah wibukumbɛiŋ
Jisɔs Klistus chûsi mbɛiŋ bəchi bəh shɔm yi yindzɔŋni i
biŋ'waka bimbɛiŋ wə. Yi nûm ayaka.

Ɛfɛsus

1 Akɔ mih Bəəl, waiŋ ntum wi Klistus Jisəs i kiŋkəŋ ki
Nyɔ wə. Mih nyakaki kiŋwakti kələ i bəni bà akɔ bə Nyɔ
i Ɛfɛsus bà bɔ num ndzəŋ i Klistus Jisəs wə. **2** Nyɔ Tii
wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisəs Klistus chûsi mbɛiŋ bəh shɔm
yindzəŋni chu nyâ mbɛiŋ bəh kimbɔiŋni. **3** Ma kiŋkəksi
nûm i Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ, chu num tii wi Bah wibukumbɛiŋ
Jisəs Klistus. Wi bɔiŋsi bukumbɛiŋ bəh kimbɔiŋsi kichi i
tumi ki bɛiŋ wə kə ki gamtiki biŋ'waka bibukumbɛiŋ si
bukumbɛiŋ kɔ bə chiŋni i Klistus wə. **4** Na ka Nyɔ numki
i maa mbi wələ wi nì kɔ wi sabibwili lɔ bukumbɛiŋ a
bukumbɛiŋ bi chîŋni bəh Klistus bə baiŋki, bə nûm kiŋgbɔ
kidəkɔ kəbi i wi nshiŋ. I kiŋkəŋ ki wə, **5** wi nì kɔ num
wi kɛiŋsi lɔ i bi dzɔ bukumbɛiŋ i bwa bu tsə dzəh i Jisəs
Klistus wə. Wi nì fə yakadəiŋ, biəli gia yə yi ndzəŋki yə wi
nəŋki a yi nûm. **6** Yi nì num yaka ka kiŋkəkni tsâki i wi i
kinya ki kimbum kə wi nì nya i bukumbɛiŋ kilələ tsə dzəh
i Waiŋ wi wə wi kɔ shɔm yi. **7** Wi kɔ wi nì təiŋ bukumbɛiŋ
i kaŋ yichu wə num bəh mwa mi Waiŋ wi wələ. Yi num a,
wi dalinya chu bibukumbɛiŋ, biəli shɔm yi yindzəŋni yə
wi Nyɔ nì chusi i bukumbɛiŋ nalə. **8** Jəbi wə wi nì nəŋki i
chusi wi shuku yi num shukuni i bukumbɛiŋ wə. Wi nì fə
yakadəiŋ bəh mfi bichi bəh kiŋkwaka ki kichi. **9** Nyɔ kɔ
wi fə lɔ bukumbɛiŋ kiə gia yə wi nəŋki yə yi nì kɔ i nyumi
wə. Wi nì fə biəli gia yə yi ndzəŋki i wi asi wi nì kɔ wi sisi
lɔ a wi bi fə tsə dzəh i Klistus wə. **10** Wi nì sisi a jəbi wə
jəbi bi dzə kpɛiŋki wi bi juŋni biɛiŋ bichi nabə biə bi kɔ i
bɛiŋ, nabə biə bi kɔ i kuku, i jiə i Jisəs chɛiŋ. **11** Nyɔ nì
babwili tə buku i num bəni bu i Jisəs wə. Wi nì sabibwili

asi wi nì kɔ wi sisi a kɛiŋ i kikpu wə biəli kiŋkwaka ki asi
wi si fə biɛiŋ bi bichi biəli kimfasi ki asi wi kɔŋki. **12** Yi nì
num yakadəiŋ, ka buku bà buku nì kɔ bəni bə ninshiŋ i jiə
mfi i Klistus wə ka bə nɔ̂ki nɔni kə ki fɔ̂ki ka mbum bi Nyɔ
chusiki, kiŋkɔksi tsəki i wi. **13** Mbɛiŋ tə kɔ num mbɛiŋ
chiŋni i Klistus wə jɔbi wə mbɛiŋ nì wɔkɔ gia yi ŋkɔŋ yə
akɔ ntum wi ndzɔŋni wə wi nì dzə bəh mbɔiŋ i mbɛiŋ
wə. Si mbɛiŋ nì wɔkɔ yakadəiŋ, ka jiə shɔm i Klistus wə,
Nyɔ fə kinchəsi ki i mbɛiŋ wə a num Kiŋ'waka ki Baiŋni
kə wi nì kaka bəni yɛiŋ. **14** Kiŋ'waka ki Baiŋni kələ kɔ
njikəli wi kpaŋ i ŋgɔm wi biɛiŋ biə bukumbɛiŋ bi kwatiki.
Ayaka bukumbɛiŋ bi kwatiki jɔbi wə Nyɔ bi təiŋki kaasiki
bəni bà akɔ bu i kaŋ yichu wə. Ayakadəiŋ, mbum bi bi ka
chusiki, kiŋkɔksi tsə i wi. **15** Mih kɔ mih wɔkɔ lɔ kɔm
shɔm yə mbɛiŋ jiə i Bah Jisɔs wə, bəh kiŋkɔŋ kə mbɛiŋ
kaŋaki i bəni bəchi bà bɔ kɔ bə Nyɔ. Akɔ gia yə yi fə, **16**
jɔbi wə mih tsaki mih ka kwakaki mbɛiŋ. Mih nì ka num
bee dəkə i nyaki kiyəŋni i Nyɔ kɔm mbɛiŋ i ntsa wuŋ wə.
17 Mih tsaki a Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ wi Bah wibukumbɛiŋ
Jisɔs Klistus, Nyɔ wə wi kɔ Ba wi kiŋkɔkni, nyâ mbɛiŋ
bəh Kiŋ'waka ma ki nyâ mbɛiŋ bəh mfi bimbum, ki wɛ̂li
dzɔ́kəh yimbɛiŋ ka mbɛiŋ kî̂ə wi bindzɔŋ. **18** Mih chu tsa
a wi wɛ̂li mfi bimbɛiŋ ka mbɛiŋ kî̂ə gia yə mbɛiŋ tsɛiŋki
tsəki i ninshiŋ i yi wə, yə wi nì bɔɔŋ mbɛiŋ yɛiŋ kɔm
yi, chu kî̂ə kiŋkɔkni kə ki kɔ kimbum ki biɛiŋ biə bi kɔ
bi bəni bà akɔ bə Nyɔ. **19** Mih chu tsaki a Nyɔ wɛ̂li mfi
bimbɛiŋ ka mbɛiŋ kî̂ə ŋga bi biə bi tsəki ŋga bichi. Akɔ
ŋga bimbum biələ wi nɔmki bəh bi i bukumbɛiŋ bà bə kɔ
bə jiə shɔm i wi. **20** Akɔ ŋga biwɔ biə wi nì nɔm bəh bi

dzasi Klistus i kpi wə, yaksi wi ka təm wi i tsɛiŋ yi yiləkəli
wə i tumi ki bɛiŋ wə. 21 Klistus kəkniki nalə tsə na biɛiŋ
bichi biə bi sakaki bəh bəŋkuŋ bəh ŋga bəh kiŋkəkni
kichi. Wi chu kaŋa yɛli wimbum wi tsə na kiyɛli kichi
kə bə bəəŋki bəni yɛiŋ. Wi kəkə yakadəiŋ a jəbi wələ wə
shəŋ. Wi bi numki yakadəiŋ i jəbi wi dzəni wə. (aiōn g165)
22 Nyɔ kɔ wi jiə biɛiŋ bichi i wi chɛiŋ, ka chu təm wi a wi
kɔ fwu wi biɛiŋ bichi i kijuŋni ki bəni bə bumni wə. 23
Kijuŋni ki bəni bə bumni kələ kɔ gwu yi Klistus. Klistus
ka numki num wi jikə kpɛiŋ kəm kijuŋni kələ, a num wi
wə wi fəki ka biɛiŋ bichi bi jikə kpɛiŋ i dzə́h yichi wə.

2 A nì kɔ i ninshiŋ, mbɛiŋ num bəni bə̀ bɔ nì kɔ bɔ kpiyi
lɔ i biŋ'waka wə kəm bə bənchi bə Nyɔ bə̀ mbɛiŋ nì bwiŋki
bəh chu bimbɛiŋ, 2 biə mbɛiŋ nì nəki mbɛiŋ fə. Mbɛiŋ nì
nəki biəli num dzə́h yə bəni bə mbi bələ nəki yɛiŋ, chu
biəli ŋkuŋ wi ŋga bi fiəkə yi bɛiŋ. Akɔ wi kiŋ'waka kiwɔ kə
ki nəmki i liə i bəni bə̀ bɔ ləkəki bəh kifwu i Nyɔ. (aiōn g165)
3 Akɔ ayaka tə si bukumbɛiŋ bəchi nì nəki. Bukumbɛiŋ nì
nəki fə gia yə nyam yi gwu yi shilini nì kɔŋki, biəli num
gia yə nyam yi gwu bəh biŋkwaka bibukumbɛiŋ nəŋki a
bukumbɛiŋ fə̂ki. Bukumbɛiŋ ka bəni bəwəm nì kɔ bə si
num lɔ bəni bə̀ shəm kɔ i bəkəki Nyɔ bəh bɔ, yi num a
liŋ si mi wiwəm wichi kɔ. 4 Ayakalə, Nyɔ wə wi kɔ wi
jikə bəh nshɛiŋ i bukumbɛiŋ wə wi nì kɔŋ bukumbɛiŋ
nalə, 5 chiŋni bwili bukumbɛiŋ bəh Klistus i kpi wə na
si bukumbɛiŋ nì kɔ bə kpiyi lɔ kəm bə bənchi bə Nyɔ
bə̀ mbɛiŋ nì bwiŋki. Nyɔ nì bwili mbɛiŋ kəm shəm yi
yindzəŋni. 6 Si wi nì chiŋni bukumbɛiŋ bəh Klistus Jisɔs
dzasi i kpi wə yakadəiŋ, wi ka yakasi bukumbɛiŋ təm

bukumbɛiŋ bəh wi i tumi ki bɛiŋ wə. 7 Wi nì fə yakadəiŋ
ka a bi numki i jəbi wi dzəni wə, wi bi chusi shəm yi
yindzəŋni nalə a num yə mi kəkə i bi fəkəni. Shəm yi
yindzəŋni yələ kə num wi chusi lə i kiŋkəŋ ki wə tsə dzəh
i Klistus Jisəs wə. (aiōn g165) 8 Mbɛiŋ kîəki a Nyɔ nì bwili
mbɛiŋ a num kəm shəm yi yindzəŋni yə wi nì chusi i
mbɛiŋ tsə dzəh i shəm yə mbɛiŋ nì jiə i Klistus wə. A num
kə i kimfə kimbɛiŋ wə. A num kinya ki Nyɔ. 9 A nì kəkə
kəm nəm widəkɔ wə mi nì nəm na ka mi widəkɔ bi ma
numki wə wi kɔ i dza ghaŋsiki gwu. 10 Gia yə yi kɔ, kɔ a
bukumbɛiŋ kɔ si bukumbɛiŋ kɔ i liə lə a maa Nyɔ bəh
kaŋ yi. Wi kɔ wi chiŋni bukumbɛiŋ bəh Klistus Jisəs ka fə
bukumbɛiŋ i nûmki bəni bə mfiaŋ, ka bukumbɛiŋ nômki
bənəm bə ndzəŋni bà wi nì sisi a kɛiŋ i kin'yisi wə a, akɔ
bà bukumbɛiŋ bi nəki bə nôm bɔ. 11 Mbɛiŋ bəni bà mbɛiŋ
kəkə i chwəŋkijuŋ ki Bəju wə, mbɛiŋ kwâka fiɛŋ fiə mbɛiŋ
nì yisi kɔ fi i ninshiŋ. Bəju bà bɔ bɔɔŋki gwu yibɔ a bɔ kɔ
bəni bà bɔ kɔ bə suuŋ bɔ, bɔ nì bɔɔŋki mbɛiŋ a mbɛiŋ kɔ
bəni bà bɔ kɔ kinchək. Ayaka nsuuŋ wələ num fiɛŋ bə
fəki i mi a bəh kaŋ. 12 Mbɛiŋ yiŋti a, a nì kɔ i jəbi wiwɔ
wə, mbɛiŋ nì kaŋaki kə gia yidəkɔ i fə bəh Klistus. Mbɛiŋ
nì kəkə i kintəəŋ ki ŋgəkɔ wi bəni bə Nyɔ bà bɔ kɔ bə
Islae. Mbɛiŋ nì kaŋaki kə gia yidəkɔ i fə bəh miŋkaiŋ
mi kiŋkaka mə Nyɔ nì dzi bəh bɔ. Mbɛiŋ nì kɔ fimbɛiŋ
i fa mbi wə kaŋa kə gia yidəkɔ yə mbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i
ninshiŋ i yi wə, chu kiə kə tə Nyɔ. 13 Ayakalə, i liə si
mbɛiŋ kɔ num mbɛiŋ chiŋni lɔ bəh Klistus Jisəs, mbɛiŋ
bà mbɛiŋ nì yisi kɔ i dzə́h yi dəəŋ i Nyɔ, wi dzɔ mbɛiŋ
kɔmsi dzə i wi wə tsə dzəh i mwa mi Klistus wə. 14 Akɔ wi

Klistus mwi wə wi dzə bəh kimbəiŋni i bukumbɛiŋ. Wi fə
Bəju bəh bəni bà bɔ kɔkə Bəju num i mi wimu wə. Wi
mukuyi kimbu ki kiŋgaali a num ki mbaiŋŋni kə ki nì
yisi kɔ i bukumbɛiŋ kintəəŋ. **15** Wi nya gwu yi ka kpi i
chiksi bənchi bəh gia yə bənchi dzakaki a, bə fâki i numki
bəni bə Nyɔ. Wi fə yakadəiŋ ka ŋgaiŋ chiŋni mi wichi i wi
wə ka bɔ numki mi wimu wimfiaŋ i di bi bəni bəfa wə.
Si wi fə yakadəiŋ, wi ka dzə bəh kimbəiŋni. **16** Kpi yi i
kintasi wə chiŋni chwəŋbijuŋ bifa biələ dzə bəh bi i Nyɔ i
gwu yimu wə, ka wɔɔ kimbaiŋŋni kibɔ i kintasi wə ki kaa.
17 Wi nì dzə ka fuku ntum wi ndzɔŋni wə wi dzəki bəh
kimbəiŋni i mbɛiŋ bà mbɛiŋ nì kɔ i dzəh yi dəəŋ wə, fuku
tə i bà bɔ nì kɔ kɔmsi i wi wə. **18** A fə wi na ka bukumbɛiŋ
bəchi kaŋa dzəh i dzə i Bah tsə dzəh i Kiŋ'waka kimu wə.
19 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ chu kɔkə bəni bə dzəni nabə bəni bə
kumini. Mbɛiŋ si num lɔ bwa bə kwili mbɛiŋ bəh bəni bà
bɔ kɔ bə Nyɔ, num tə bəni i Nyɔ dzu. **20** Juŋ yələ kɔ num
bə maa i chaka wə a num bwa bə ntum bə Jisɔs bəh bəni
bà bɔ fukuki bəntum bə Nyɔ, Klistus Jisɔs mwi num təh
wi bu wi juŋ wiwɔ. **21** Akɔ i wi wə juŋ yiwɔ yichi chiŋni
bá kɔɔ i bi dzə num juŋ yi baiŋni i Bah. **22** Mbɛiŋ tə kɔ
num bə chiŋni mbɛiŋ bá maa i Klistus wə, i bi dzə num di
biə Nyɔ nɔki i Kiŋ'waka ki mə.

3 Si Nyɔ kɔ wi fə lɔ biɛiŋ biələ i mbɛiŋ lə, mih bá tsa i
mbɛiŋ. Mih Bɔɔl kɔ i nsəŋ mə kɔm ntum wə kɔm Klistus
Jisɔs. Mih nɔmki nsəŋ wələ kɔm mbɛiŋ bəni bà bɔ kɔkə
Bəju. **2** Mih kwakaki a mbɛiŋ wɔkɔ lɔ si Nyɔ nì baa mih ka
nya nɔm i mih a mih chûsiki shɔm yi yindzɔŋni i mbɛiŋ.
3 Gia yələ kɔ yə yi nì yisi kɔ i nyumi wə Nyɔ wɛli dzə́kəh

yiŋ mih ka yɛiŋ. Mih nyaka lə kɔm yi i mbɛiŋ a yi juli. **4** A
mbɛiŋ ka fa, mbɛiŋ ni yɛiŋ gia yə mih kiəki kɔm gia yi
nyumini yə kɔm Klistus. **5** A nì kɔ i kikpu wə Nyɔ nì ka fə
dəkə a ŋgɔkɔ wi bəni i jəbi wiwɔ wə kiə gia yi nyumini
yiwɔ. I liə Kiŋ'waka ki Baiŋni chusi lɔ yi i bwa bə ntum bə
Jisɔs bə baiŋni bəh i bəni bà bɔ fukuki bəntum bə Nyɔ, bɔ
kiə. **6** Gia yi nyumni yələ kɔ a bəni bà bɔ kɔkə Bəju kɔ
num Nyɔ nya tə bɔ bəh biɛiŋ biə wi jiə i bəni bu. Bɔ si
num lɔ i gwu yimu wə bəh bɔ, kiŋkaka kə Nyɔ nì fə i Bəju
kɔ tə i bɔ, si bɔ chiŋni bəh Klistus Jisɔs tsə dzəh i ntum wi
ndzɔŋni wə bɔ bum. **7** Nyɔ nì fə a mih nûmki mi wi nɔm i
ntum wi wi ndzɔŋni wələ. Nɔm wələ nì kɔ kinya kə wi nì
nya i mih kɔm bəh shɔm yi yindzɔŋni. Wi nì dzɔ ŋga bi ka
nɔm bəh bi, i mih i nya nɔm wələ a mih nɔ̂mki. **8** Mih
lansiki kpɛiŋniki kə i mi wi nchiŋ i bəni bəchi bà akɔ bə
Nyɔ. Ayakalə, Nyɔ nì chusi shɔm yi yindzɔŋni i mih ka
nya nɔm wələ a mih tsə fukuki ntum wi ndzɔŋni kɔm
mbum bi Klistus biə bi kaŋaki kə kinsini num i bəni bà bɔ
kɔkə Bəju. **9** Yi nì kɔ ka bəni bəchi kiə baiŋsi kimfasi ki
gia yi nyumini yə Nyɔ wə wi maa biɛiŋ bichi si nyumi i
wi mə i jía jía wə. **(aiōn g165)** **10** Kimfasi kələ nì kɔ a, a bi
numki i jəbi wi liə wə, ma Nyɔ bi tsə təli i kijuŋni ki bəni
bə bumni wə, fə ka bəchinda bəh biŋ'waka biə bi kaŋaki
ŋga, bi sakaki i di bi bɛiŋ wə, i yɛiŋki mfi bi Nyɔ biə bi kɔ i
dzə́h dzə́h wə. **11** Wi nì fə lə biəli asi wi nì kɔ wi sisi jiə lɔ i
kin'yisi wə. Wi fə lɔ gia yələ tsə dzəh i Klistus Jisɔs wə Bah
wibukumbɛiŋ. **(aiōn g165)** **12** Akɔ kɔm wi, bukumbɛiŋ kwati
dzəh i dzə kɔmsi i Nyɔ wə chu kaŋa kə nlwa nabə i numki
bəh kiməŋni kɔm shɔm yə bukumbɛiŋ jiə i wi. **13** Si yi kɔ

yakadəiŋ, mih kwuŋki kaŋ kwuŋni a shəm ma kpî mbɛiŋ
kəm ŋgəkə wə mih yɛiŋki i mbɛiŋ. Mbɛiŋ bi kwatiki lə
ndzəŋni biwə. **14** Akɔ kəm gia yələ mih tumki binyu biŋ i
Ba wibukumbɛiŋ nshiŋ, **15** wə yɛli bi chwəŋbijuŋ bichi i
bɛiŋ bəh i kuku buku i wi wə. **16** Mih tumki binyu tsa,
biəli kiŋkəkni ki kə ki kɔ kimbum, ma wi nyâ mbɛiŋ bəh
ŋga tsə dzəh i Kiŋ'waka ki wə, ma bi fə shɔ́m yimbɛiŋ
ləkəki. **17** Ayakadəiŋ, ka Klistus ni nəki i shɔ́m yimbɛiŋ
wə asi mbɛiŋ jiə shəm i wi wə. Mih tsa tə a kiŋkɔŋ nûmki
i mbɛiŋ wə, fâ gaaŋ yimbɛiŋ lîəni i kuku ka kpɛiŋ bəh juŋ
yə bə maa i chaka ki ləkəli bɛiŋ, **18** ka mbɛiŋ bəh bəni
bəchi bà akɔ bə Nyɔ kaŋaki mfi, i fə a mbɛiŋ kiəki kiŋkɔŋ
ki Klistus. Kiŋkɔŋ ki kələ kaŋaki n'yam nalə, kaŋa dəəŋ
bəh ndəŋəyaka nalə, nliə wiwɔ i kuku liə tə nalə. **19** Mih
tsa a mbɛiŋ kələ i kîə kiŋkɔŋ ki kə ki gakaki bəni i kiə, ka
mbɛiŋ kɔ i nûmki num mbɛiŋ jikə bəh gia yichi yə Nyɔ kɔ
yi. **20** Bukumbɛiŋ nyâki kiŋkəkni i Nyɔ. A num wi wə wi
kɔ i fə gia yichi bəh ŋga bi biə bi nəmki i bukumbɛiŋ mə.
Ayaka wi kələ i fə na i tsə tsəni si bukumbɛiŋ bikəki nabə
si bukumbɛiŋ kɔ i kwakaki. **21** Kiŋkəkni nûm i wi wə kəm
kijuŋni ki bəni bə bumni bəh kəm Klistus Jisəs i jəbi wichi
wə kiŋgəksi kəbi. Yi nûm ayaka. **(aiōn g165)**

4 Ayakadəiŋ, mih Bəəl wə mih kɔ mi wi nsəŋ kəm Bah
Jisəs, mih tsaki mbɛiŋ a mbɛiŋ nɔ̂ki nəni kə ki kɔ ki kpɛiŋ
kə Nyɔ nì bəəŋ mbɛiŋ a mbɛiŋ nɔ̂ki i ki wə. **2** Mbɛiŋ shîsi
gwu yimbɛiŋ i kuku chu nûm lə nyiki. Mbɛiŋ kâŋaki shəm,
dzô mi bəh mi asi wi kɔ i kiŋkɔŋ wə. **3** Mbɛiŋ mɔ̂msiki
nalə i nûmki i fiɛŋ fimu wə fiə Kiŋ'waka ki Baiŋni dzə bəh
fi i mbɛiŋ si mbɛiŋ nəki i kimbɔiŋni kə ki juŋniki bəni. **4**

Gwu yi bəni bə bumni kɔ a yimu, Kiŋ'waka ki Baiŋni num
a kimu. Yi kɔ a liŋ asi gia yə Nyɔ nì bɔɔŋ bukumbɛiŋ a
bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i yi wə kɔ tə a yimu. **5**
Bah kɔ a wimu mbum num a wimu, njuli wə bə juliki bəni
i bəkɔ mə num a wimu. **6** Nyɔ kɔ a wimu wə wi kɔ Tii
wibukumbɛiŋ bəchi. Wi kɔ i biɛiŋ bichi bɛiŋ, wi nɔm wi
tsə dzəh i bukumbɛiŋ bəchi wə, wi num tə i bukumbɛiŋ
bəchi kintəəŋ. **7** Yi kɔ tə a Klistus kɔ wi nya kinya i mi
wimu wimu i bukumbɛiŋ kintəəŋ biəli kimfəkə kinya ki i
wəmaka mi. **8** Akɔ gia yə bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,
"Jɔbi wə wi nì yaka tsə i bɛiŋ, wi nì fə bəni bà wi nì tum
dzi, bɔ biəli wi. Wi nì nya binya i bəni." **9** I dzaka a, "Wi nì
dza yaka bɛiŋ" kɔ a nə? Yi chusiki a wi nì shi tsə tə i kuku i
nshwaiŋ chɛiŋ. **10** Ayakadəiŋ, wi wə wi nì shi tsə i nshwaŋ
chɛiŋ kɔ tə a wi wə wi nì dza yaka i bɛiŋ tsə təli bɔəli
wichi ka tsə i bɛiŋ, ka di bichi kələ numki bi jikə bəh wi.
11 Akɔ a wi wə wi nì nya binya i bəni. Wi nì nya i bədəkɔ a
bɔ nûmki bwa bu bə ntum, nya i bədəkɔ a bɔ fûkuki gia
yə bɔ wəkɔki si Nyɔ dzakaki, i bədəkɔ a bɔ nyâniki fûkuki
ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ, i bədəkɔ a bɔ tôkniki i bijuŋni
bi bəni bə bumni chu lani bəni. **12** Wi nì nya binya biələ i
kɛiŋsi bəni bà akɔ bə Nyɔ bəh bi a bɔ kpɛiŋ i bà bɔ kɔ i
nɔ̂mki nɔm wi, i mâaki gwu yi Klistus yə yi kɔ kijuŋni ki
bəni bə bumni, **13** i tsə buku i jɔbi wə bukumbɛiŋ bəchi bi
numki i mi wimu wə i kimbum kibukumbɛiŋ wə bəh i
gia yə bukumbɛiŋ kiəki kɔm Waiŋ Nyɔ. Bukumbɛiŋ kabə
nəki yakadəiŋ, yi ni fə bukumbɛiŋ num bəni bà bɔ kɔ bɔ
ta kpɛiŋ, ka bukumbɛiŋ kɔ i numki aka Klistus mwi. **14**
Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ ma ni chu numki ka bwa bə nchiŋ,

bà jəbi wə na winaiŋ nlani tsəki wi ka njəŋsiki bɔ, bɔ
tsə i ninshiŋ fiəni dzə i jum wə ka fiɛŋ fiə fiəkə njəŋsiki
nnyaki. Bukumbɛiŋ ma ni chu numki tə ka bəni bà bəni
bà bə wɛɛliki nyaniki fwəkyiki bɔ bəh ntəkə biə bɔ kɔ
bɔ kɛiŋsi jiə. **15** Bukumbɛiŋ kaŋaki i fukuki fibukumbɛiŋ
num ŋkɔŋ i kiŋkɔŋ wə, ayaka kɔɔ i dzə́h yichi wə i numki
ka Klistus wə wi kɔ fwu wibukumbɛiŋ. **16** Akɔ wi wə wi
fə ka bimbu bi bi gwu bichi biə bi juŋni ka chiŋni i wi
wə ka kɔɔki, maa gwu yi i kiŋkɔŋ wə, asi kimbu nɔmki
ŋ'wi nɔm kimbu nɔm ŋ'wi nɔm na bindzɔŋ. **17** I liə wə, i
yɛli wi Bah wə mih nəŋki i dzaka chu kiŋ i mbɛiŋ a kiə
mbɛiŋ ma nôki ka bəni bà bɔ kiəki kə Nyɔ. Biŋkwaka bibɔ
si num a bi kilɔlɔ. **18** Mfi bibɔ kɔ bi fəkəli. Bɔ kɔ i dzəh yi
dəəŋ i nɔni kə Nyɔ chusiki, kɔm bɔ kiəki kə Nyɔ, num
kɔm bɔ ləkəki bəh kifwu. **19** Bɔ wɔmki bəh kifwu nalə. Bɔ
jiə kifwu kibɔ i gia yi kinyɛŋ ki tɔkɔlini wə, ayaka gwu
yibɔ shili i fəki ŋkani nɔni kinyɛŋ bichi. **20** Yələ kɔkə gia
yə bə nì lani mbɛiŋ yɛiŋ kɔm Klistus. **21** Mih kwakaki a
mbɛiŋ wɔkɔ lɔ kɔm wi, a bə lani lɔ mbɛiŋ bà mbɛiŋ chiŋni
bəh wi bəh ŋkɔŋ biə kɔm Jisɔs. **22** Mbɛiŋ bâbwili gwu
yimbɛiŋ yikpu yə mbɛiŋ nì nɔki nɔni kikpu yɛiŋ num yi
bəkə lɔ kɔm kinyɛŋ kə mbɛiŋ nì baaŋ ka fəki. **23** Mbɛiŋ
kwûni biŋkwaka bimbɛiŋ bi numki bimfiaŋ. **24** Ma mbɛiŋ
lɔh num gwu yimfiaŋ i mbɛiŋ wə, yə Nyɔ fə yi bwɔsi wi.
Yələ kɔ gwu yi nɔni kə ki lansi kɔ kiŋkɔŋ ki chəŋ bəh ki
baiŋni. **25** Yi kɔ a, mbɛiŋ bêe ntəkə, mi dzakaki num ŋkɔŋ
i waiŋnih wi kɔm bukumbɛiŋ bəchi kɔ bimbu bi gwu i
gwu yimu wə. **26** Mi ka bɔksi tɔɔ, wi ka tôkniki i dza fə
chu. Kiə wi ki bêe kə a wɔŋ liə wi kɛiŋ bɔksi tɔɔ. **27** Kiə wi

ki nyâ kə dzəh i ŋkpɛli i lîə yɛiŋ. **28** Mi wə wi chwəki ki
chu chwô kə. Wi nômki num nəm wi ndzəŋni bəh kaŋ yi,
i dzəh yə wi kɔ i kwatiki biɛiŋ biə wi kɔ i gamtiki bəni
bà bɔ dzaki tə. **29** Kiə ndzaka wichu ma bûkuki i dzaka
bimbɛiŋ wə. Mi dzâkaki num gia yindzəŋni yə yi kɔ maa
bəni maani i biɛiŋ biə bɔ dzaki, ka ndzaka wiwə dzəki
num bəh ŋgamti i bəni bà bɔ wəkəki. **30** Kiə mbɛiŋ ma
fâki gia yə Kiŋ'waka ki Baiŋni ki Nyɔ kɔ i wəkəki chu.
Kiŋ'waka kələ kɔ kinchəsi ki Nyɔ i mbɛiŋ wə kə ki chusiki
a, a kaŋaki wi mbɛiŋ, a jəbi bi kpɛiŋ lə ka ŋgaiŋ yɛlih
kaasi mbɛiŋ i kaŋ yi ŋgəkə wə. **31** Mbɛiŋ lâŋ lôtəkɔ shóm
yi ləli bəh shóm yi fuksini bəh shóm yi bəksini bəh n'yəli
bəh i bəkəliki kiyɛli ki bəni bəh shóm yichu. **32** Mbɛiŋ
kâŋaki num nəni kindzəŋni bəh shəm yindzəŋni i mi mi.
Mi ka fə chu i mi, wi dâlinya wi a liŋ asi Nyɔ nì tsə dzəh i
Klistus wə ka dalinya chu bimbɛiŋ.

5 Asi mbɛiŋ kɔ bwa bə Nyɔ bà wi kɔŋki nalə, ayaka mbɛiŋ
sîni dzô i wi. **2** Mbɛiŋ nôki i kiŋkɔŋ wə a liŋ asi Klistus nì
kɔŋ bukumbɛiŋ ka nya gwu yi i bukumbɛiŋ. Kinya ki kələ
nì kɔ mfə gia wə wi fwuliki ndzəŋki i Nyɔ. **3** Gia ka ntəkəli
bəh nəni kinyɛŋ kichi bəh dzə́kəh yi bukuni kəkə yə bə kɔ
i chu məm i dzaka kəm yi i mbɛiŋ kintəəŋ, kəm yələ kəkə
gia yə yi kaŋaki i nûmki i kintəəŋ ki bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ.
4 Yi kpɛiŋniki kə a ndzaka wi kinyɛŋ bəh ndzaka wi kiyuŋ,
bəh nshəŋ yi kilələ bûkuki i dzaka kimbɛiŋ wə. Mbɛiŋ
nyâki a kiyəŋni i Nyɔ. **5** Mbɛiŋ kîəki ŋkɔŋ ŋkɔŋ a mi wə
wi təkliki, nabə wə wi fəki kinyɛŋ, nabə wə wi bukuki bəh
dzə́kəh, wi kaŋaki kə di i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Klistus bəh
Nyɔ wə. Mi wə wi bukuki bəh dzə́kəh si dzɔ biɛiŋ aka

nyɔ wi. **6** Kiə mbɛiŋ ki bûm kə a mi fwɔkyiki mbɛiŋ bəh
bəndzaka bə kilələ kɔm biɛiŋ biələ. Mbɛiŋ kîəki a biɛiŋ
biələ kɔ biə bi si fə ka shɔm yi Nyɔ bəkɔki i bəni bà bɔ
wɔkɔki kə i wi. **7** Ayakadəiŋ, kiə mbɛiŋ ma chîŋniki mbaŋ
bəh bəmaka bəni. **8** A nì kɔ i ninshiŋ mbɛiŋ nì kɔ bəni i
jisi wə. Ayakalə, i liə mbɛiŋ chiŋni lɔ bəh Bah, ka numki
bəni bə baiŋni. Mbɛiŋ nɔ̂ki ka bəni bə baiŋni. **9** Fiɛŋ fiə
mbaiŋ si dzə bəh fi si num num nɔni kindzɔŋni bəh ki
chəŋ bəh kə ki chusiki ŋkɔŋ. **10** Mbɛiŋ mɔ̂msi i kîə gia
yə yi ndzɔŋki i Bah. **11** Kiə mbɛiŋ ma jîəki kaŋ i biɛiŋ bi
kilələ bi jisi wə. Mbɛiŋ kaŋaki i bwîliki lɔ bi i baiŋni wə.
12 Akɔ na gia yi ŋgəmnini i dzakaki kɔm gia yələ bəmaka
bəni fəki i nyumi wə. **13** Ayakalə, na finaiŋ fiɛŋ fiə baiŋni
baiŋki yɛiŋ wə, fi si yəŋə lə bə ka yɛiŋki, **14** kɔm biɛiŋ
bichi biə bi si yəŋə si num mbaiŋ. Akɔ gia yə yi fə ka bə
dzakaki gia yidəkɔ a, “Wɔ wə wɔ nɔki, yɔ̂mi! Dzâ i kpi wə,
ma mbaiŋ wi Klistus ni bâiŋki i wɔ wə.” **15** Ayakadəiŋ,
mbɛiŋ tɔ̂kniki si mbɛiŋ nyaniki. Kiə mbɛiŋ ma nɔ̂ki ka
biyuŋ. Mbɛiŋ nɔki ka bəni bə mfi. **16** Mbɛiŋ mɔ̂msiki i fɔ̂ki
gia yindzɔŋni i jəbi wə mbɛiŋ kwati dzəh. Kɔm kaŋ yi liə
yələ kɔ yichu. **17** Ayakadəiŋ, kiə mbɛiŋ ma numki biyuŋ.
Mbɛiŋ mɔ̂msiki i kîəki gia yə Bah kɔŋki a mbɛiŋ fɔ̂ki. **18**
Kiə mbɛiŋ ma mûki mbih mɔ kwa mbɛiŋ. Kɔm yəmaka
kɔ gia yə yi bəkəliki bəni lɔ bəkəlini. Mbɛiŋ nûmki num
mbɛiŋ jikə lɔ bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni. **19** Mbɛiŋ dzâkaki
i gwú yimbɛiŋ i bənjaŋ wə, bà bɔ bukuki i Kiŋwakti ki
ŋkɔksi wə, bəh bənjaŋ bə kɔksini bədɔkɔ, bəh bà Kiŋ'waka
ki Baiŋni nyaki i mbɛiŋ. Mbɛiŋ yə̂əŋki yaka kɔ̂ksi Bah i
shɔm yimbɛiŋ wə. **20** Mbɛiŋ nyâki kiyɔŋni i Nyɔ Ba jəbi

wichi i gia yichi wə tsə dzəh i yɛli wi Bah wibukumbɛiŋ
Jisɔs Klistus. **21** Mbɛiŋ nya gwu yimbɛiŋ i mi bəh i mi
biəli kiŋkɔkni kə mbɛiŋ kwati i Klistus. **22** Bəkaŋa bə bəni,
mbɛiŋ nyâ gwú yimbɛiŋ i bənyuku bəmbɛiŋ asi mbɛiŋ
nya i Bah, **23** kɔm minyuku kɔ fwu i kpə wi, asi Klistus kɔ
fwu i kijuŋni ki bəni bə bumni wə. Kijuŋni kiwɔ num gwu
yi, wi mwi num Kimbwili kiwɔ. **24** Ayakadəiŋ, bəkaŋa bə
bəni kaŋaki i nyâ gwú yibɔ i bənyuku bəbɔ i gia yichi wə
a liŋ asi kijuŋni ki bəni bə bumni nya gwú yibɔ i Klistus.
25 Bənyuku, mbɛiŋ kôŋki bəkaŋa bəmbɛiŋ a liŋ asi Klistus
kɔŋki kijuŋni ki bəni bə bumni ka nya gwu yi, ka kpi kɔm
ki. **26** Wi nì nya gwu yi i fâ kijuŋni kiwɔ i baiŋki asi wi nì
wəkɔ ki bəh mwi bəh ja yi. **27** Wi nì sisi kijuŋni ki bəni bə
bumni kiwɔ yaka ka wi ni dzɔ ki i wi wə ka miŋkpaŋa wə
wi tsəki i dzə́kəh wə, wi kaŋa kə ndi widəkɔ, wi təsi i gwu
wə, wi kaŋa kə gia yidəkɔ yə yi bəkəliki wi, ka wi baiŋki
kaŋa kə kiŋgbɔ i wi wə. **28** Yi kɔ a liŋ asi bənyuku kaŋaki
i kôŋki tə bəkaŋa bəbɔ asi bɔ kɔŋki gwú yibɔ. Mi kabə
kɔŋki kpə wi, yaka wi kɔŋki num gwu yi. **29** Mi widəkɔ
kəkə wə wi si baiŋŋ gwu yi. Wi si saŋsi lɔ yi saŋsini, təkni
bəh yi na bindzɔŋ. Yi kɔ a liŋ asi Klistus fâki i bukumbɛiŋ
bà bə kɔ kijuŋni ki bəni bə bumni, **30** kɔm bukumbɛiŋ kɔ
bimbu bi bi gwu. **31** Akɔ gia yə bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ
wə a, "Akɔ kɔm yələ minyuku bi bêe lə ba wi bəh nih wi,
wi chîŋni bəh kpə wi, ma bɔ bəfa bi nûm i mi wimu wə."
32 Gia yidəkɔ nyumiki lə i ndzaka wələ kintəəŋ yi kpali
nalə, ayaka mih yɛiŋ yiŋ a, ndzaka wələ kɔ kɔm Klistus
bəh kijuŋni ki bəni bə bumni. **33** Na ka mih lansi dzakaki
lə, mi wimu wimu i mbɛiŋ wə kaŋaki i kôŋki kpə wi asi

wi kəŋki gwu yi, miŋkpaŋa tə kaŋa i yɛ̂iŋ a wi nyâki lə
kiŋkəksi i nyuwi.

6 Bwa, mbɛiŋ wɔ̂kɔki i bətii bəmbɛiŋ bəh i bənih bəmbɛiŋ
i dzəh yi Bah wə, kɔm yələ kɔ gia yi chəŋ. **2** Nchi wi
Nyɔ wə wi dzakaki a, “Wɔ kɔ̂ksi ba wa bəh nih wa”, kɔ
nchi wi ninshiŋ wə wi kaŋaki kiŋkaka num bə kpɛiŋsi. **3**
Ayaka kiŋkaka kiwɔ num a, “Mi wə wi jiəki nchi wələ
wi bi wɔkɔki lə ndzɔŋni, ayaka wi bi chu kwati nɔni ki
dəəŋ i fa nshwaiŋ wə.” **4** Bətii bwa, kiə mbɛiŋ ma fɔ̂ki
gia yə shɔ́m kɔ i bɔkɔki bwa. Mbɛiŋ kûkuki bɔ num bəh
nlani bəh ntəfi wi Bah. **5** Mfá, mbɛiŋ wɔ̂kɔki i bətikwili bà
bɔ kaŋaki mbɛiŋ i fa nshwaiŋ wə, i lwâki bɔ chu kɔ̂ksi
bɔ. Mbɛiŋ wɔ̂kɔki i bɔ bəh shɔ́m yimbɛiŋ yichi asi mbɛiŋ
wɔkɔki i Klistus. **6** Kiə mbɛiŋ ma nɔ̂mki i bɔ a i jɔbi wə
dzɔ́kəh yibɔ kɔ i mbɛiŋ wə, ka gwu ndzɔŋki bɔ bəh mbɛiŋ.
Mbɛiŋ fɔ̂ki aka mfá yi Klistus, yə bɔ fəki gia yə Nyɔ nəŋki
bəh shɔ́m yibɔ yichi. **7** Mbɛiŋ bá nɔm, mbɛiŋ ka nɔ̂mki
bəh kinsaŋli aka bəni bà bɔ nɔmki num i Bah, kɔbi i mi
wiwɔm. **8** Mbɛiŋ kî̂əki a, gia yindzɔŋni yichi yə mi fəki, wi
fəki i bi kwati tə mmakti wi ndzɔŋni i Bah, kɔŋ a numki
mfa nabə wə wi kɔkə mfa. **9** Mbɛiŋ bəni bà bɔ kaŋaki
mfá, mbɛiŋ kâŋaki bɔ tə i dzəh yindzɔŋni wə, kiə mbɛiŋ
ma gûmsiki bɔ. Mbɛiŋ kî̂əki a mbɛiŋ bɔ bəchi kaŋaki
Tikwili wimu i bɛiŋ, ayaka i wi chi chi kɔkə. **10** I kaasi,
mih dzakaki i mbɛiŋ a mbɛiŋ nûm ndzɔŋ i Bah wə, yɔ̂kəli
num i ŋga bi bimbum wə. **11** Mbɛiŋ lɔ̂h biɛiŋ bi jum bichi
biə Nyɔ nya i mbɛiŋ i gwu wə, ka mbɛiŋ kɔlə i num i tum
jum mbɛiŋ bəh ŋkpɛli i dzɔ́h yichi yə wi wɛɛliki nyaniki
yɛiŋ. **12** Mbɛiŋ kî̂ə a bukumbɛiŋ jwɔki kə num bəh bəni

bəwəm. Bukumbɛiŋ jwəki num bəh biɛiŋ bichi biə bi
kaŋaki ŋga bəh mbum, bi saka mbi wi jisi wələ. Biɛiŋ biə
bi kɔ biŋ'waka bichu bichi biə bi kɔ i di bi bɛiŋ wə. **(aiōn**
g165) **13** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ lôh biɛiŋ bi jum bichi biə Nyɔ
nya i mbɛiŋ, ka a bi numki i kaŋ yichu yə wə, mbɛiŋ bi
num ndzɔŋ asi mbɛiŋ bi numki num mbɛiŋ fə lɔ gia yichi,
i bi dzə num bindzɔŋ. **14** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ nûm ndzɔŋ.
Mbɛiŋ dzô ŋkɔŋ ki nûm ka chiŋni wə mbɛiŋ shu i bwɛli
wə, mbɛiŋ dzô nəni ki chəŋ i num ka chwaka kə mbɛiŋ
ləh ka baŋ bijum bimbɛiŋ yɛiŋ. **15** Mbɛiŋ nûmki num
mbɛiŋ kɛiŋsi gwu i fûkuki ntum wi ndzɔŋni wə wi dzəki
bəh kimbəiŋni i bəni, yəmaka numki aka dzuyigvu yi jum
mbɛiŋ ləkə i gvu wə. **16** I kpɛiŋsi i yələ wə, mbɛiŋ jîə
shəŋ a shɔm i Klistus wə, yəmaka kɔ aka kəŋŋ wi gɔŋ
mbɛiŋ kaŋa i kaŋ. A num ki kə mbɛiŋ kəŋki binsɔɔŋ biə
mi wichu tumki gbuku bɛli yɛiŋ. **17** Mbɛiŋ dzô tə mbɔiŋ
wə Nyɔ bɔiŋsi mbɛiŋ yɛiŋ wi nûm ka kifɔ kijum kə mbɛiŋ
bwaŋ, dzô tə nywɔ wi jum wə Kiŋ'waka ki Baiŋni nyaki a
num gia yi Nyɔ. **18** I gia yichi wə, mbɛiŋ tsâki jəbi wichi
bîəli asi Kiŋ'waka ki Baiŋni chusiki. Jəbi wə mbɛiŋ bá
tsa mbɛiŋ ka bikəki biɛiŋ bichi biə mbɛiŋ nəŋki i Nyɔ. I
yəmaka wə mbɛiŋ tôkniki ndzɔŋki, chu kaŋa shɔm jəbi
wichi i tsaki nywa Nyɔ i bəni bəchi bà akɔ mbu. **19** Mbɛiŋ
tsâki tə i mih a jəbi wə mih yasi dzaka kəŋŋ i dzaka, Nyɔ
ni nyâ mih bəh gia yə mih ki dzâkaki, ka mih dzakaki
lwâ kə kɔm gia yi nyumini yi ntum wi wi ndzɔŋni wi
Nyɔ. **20** Akɔ kɔm ntum wələ mih kɔ i nsəŋ wə kɔm mih
kɔ dzəkəh wi Klistus. Mbɛiŋ tsâki a jəbi wə mih nəŋki i
dzakaki, mih ni dzâkaki si mih kaŋaki i dzâkaki lwa kə. **21**

Tichikus waiŋnih wibukumbɛiŋ wi shɔm wə wi nɔmki tə i
Bah bəh shɔm yi yichi, wi ni fuku lə gia yichi i mbɛiŋ
kɔm mih, ka mbɛiŋ tə ni kiə si mih kɔ, bəh gia yə mih
fəki. **22** Akɔ gia yə mih faaŋ wi i mbɛiŋ kɔm yi, ka wi dzə
fə mbɛiŋ kîə si buku kɔ, wi chu shîli shɔ́m yimbɛiŋ. **23**
Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisɔs Klistus nyâ mbɛiŋ
kimbɔiŋni bəh kiŋkɔŋ bəh kimbum. **24** Nyɔ chûsi shɔm yi
yindzɔŋni i mi wichi wə wi kaŋaki kiŋkɔŋ kə ki kaaki kə i
Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus.

Filibi

1 Kiŋwakti kələ nyaka mih Bəəl buku Timəti, bà bɔ kɔ
bwa bə nəm bə Klistus Jisəs. Kiŋwakti kələ dzəki i mbɛiŋ
bəni bəchi bà bɔ kɔ bə Klistus Jisəs i Filibi i tasi bəh kifwu
ki bətii kijuŋni ki bəni bə bumni bəh bəni bà bɔ gamtiki
i fəki bənəm i kijuŋni kintəəŋ. **2** Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ
bəh Bah Jisəs Klistus chûsi shəm yindzəŋni i mbɛiŋ chu
nyâ mbɛiŋ bəh kimbɔiŋni. **3** Jəbi wə mih kwakaki kəm
mbɛiŋ na yibwiŋ, mih ka nyaki num a kiyəŋni i Nyɔ wuŋ
shəŋ. **4** Jəbi wə mih tsaki i ntsa wuŋ wichi kəm mbɛiŋ
bəchi, mih ka tsaki jəbi wichi bəh kinsaŋli, **5** kəm i yisi i
chəkɔ bi ninshiŋ i dzə buku bidaiŋ, kɔ num mbɛiŋ chiŋni
bəh mih i nəmki a ntum wi ndzəŋni wə kəm Jisəs Klistus
tsâki a ninshiŋ. **6** Mih kiəki lə na bindzəŋ a Nyɔ wə wi
nì yisi nəm wi ndzəŋni wələ i mbɛiŋ bi dzə tsə lə bəh
wi i ninshiŋ i tsə kaasi i chəkɔ biə Jisəs Klistus bi fiəni
dzə yɛiŋ. **7** Yi kɔ chəŋ a mih kwakaki kəm mbɛiŋ bəchi
yakadəiŋ, kəm mbɛiŋ kɔ shəm yiŋ, bukumbɛiŋ num i
fiɛŋ fimu wə a num fiə Nyɔ kɔ wi duksi bukumbɛiŋ yɛiŋ.
Bukumbɛiŋ num i fi wə i liə, asi bukumbɛiŋ si num kəŋ a
numki jəbi wə mih kɔ i juŋ yi nsəŋ mə, kəŋ a numki i jəbi
wə mih kɔ mih nyani kəm nnya dzaka i kəŋ bi ntum wi
ndzəŋni wiwɔ fə a wi ləkəki nalə. **8** Mih dzakaki lə Nyɔ kiə
na bindzəŋ a mih kaŋaki lə shəm i mbɛiŋ nalə, kəŋ mbɛiŋ
bəchi bəh kiŋkəŋ ki Klistus Jisəs. **9** Mih tsaki a kiŋkəŋ
kimbɛiŋ tsəki a ninshiŋ ninshiŋ, ma mbɛiŋ ni kaŋa mfi,
i nəŋki gia bindzəŋ. **10** Jəbi wə mbɛiŋ nəŋki yakadəiŋ,
mbɛiŋ ni təksi sabi yə yi kɔ chəŋ. Ayakadəiŋ, a bi numki
chəkɔ biə Jisəs Klistus bi fiəni dzə, mbɛiŋ bi baiŋki, ŋgbɔ

kəbi. **11** Mbɛiŋ bi numki yakadəiŋ num mbɛiŋ fwuli bəh
kimfə ki chəŋ kə mbɛiŋ kaŋaki tsə dzəh i Jisəs Klistus wə.
Yələ ni fə kiŋkəkni bəh kiŋkəksi ni tsəki i Nyɔ wə. **12** Bwa
bə nih bəŋ, mih nəŋki a mbɛiŋ kiəki a gia yichi yələ yi
num bəh mih lə, yi lansi gamti i fə a ntum wi ndzəŋni
wələ kɔm Jisəs kɔɔki tsəki a ninshiŋ. **13** Gia yiwɔ fə bəni
bə jum bà bɔ chəniki ntəŋ bəh bəni bəchi kiə a mih kɔ i
juŋ yi nsəŋ mə lə, kɔm Klistus. **14** Nsəŋ wələ mih nɔmki
lə, fə shɔm yi bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bəduli i Bah shili i
fukuki gia yi Nyɔ nalə, chu lwa kə. **15** Mih kiəki lə a bɔ
bədəkɔ fukuki lə kɔm Klistus nalə chini kindəŋ bəh mih,
jwɔ tə i dzɔ di biŋ a bɔ tsə mih. Ayakalə, bədəkɔ fuku
fibɔ bəh biŋkwaka bindzəŋni. **16** Bɔ bədəkɔ bələ fukuki
yakadəiŋ, kɔm bɔ kəŋki mih, bɔ kiə a mih kɔ fa i juŋ yi
nsəŋ wə lə num a jiə Nyɔ mih ka mih kɔmki dzaka i kəŋ
bi ntum wi ndzəŋni wiwɔ. **17** Bɔ bədəkɔ bəyaka fukuki
kɔm Klistus a dzu yi dzaka wə nəŋ num yɛli i gwu yibɔ wə
a bɔ fəki yakadəiŋ kpɛiŋsi num ŋgəkə i wə mih yɛiŋki i fa
juŋ yi nsəŋ mə. **18** Yəmaka kaŋaki nə i fə a? Kəŋ bɔ fukuki
yakadəiŋ kwayi fə num kwayini ma bɔ fukuki yi ŋkəŋ,
mih saŋliki a saŋlini kɔm i gia yichi wə bɔ fukuki num a
kɔm Klistus. **19** Akɔ a yakadəiŋ si mih ni saŋliki kɔm mih
kiəki lə si mbɛiŋ tsaki i mih, Kiŋ'waka ki Jisəs Klistus chu
gamti mih, yi num a mih ni bəiŋ lə. **20** Gia yə mih tsɛiŋki
tsəki a ninshiŋ i yi wə mih lansi wəkəli nalə kɔ a mih bi
ma lansi kwati kiŋgəmni nalə kpaaa. Mih ni kaŋa ndzəŋ a
shɔm yiŋ ka i gia yichi yə mih fəki bəh gwu yiŋ, ni yaksiki
a Klistus i bɛiŋ i liə jəbi wichi asi yi nì kɔ, kəŋ mih numki
wiwɔm, nabə a mih kpi. **21** Mih dzakaki lə kɔm, i yiŋ wə,

mih kabə num wiwɔm, yaka mih kɔ a i Klistus, mih ka
kpi, a ni numki num mbee i mih. **22** Ayakalə, a kabə num
a mih ni numki lə wiwɔm, mih ni fəki nɔm wə wi kɔ i
gamti bəni bindzɔŋ. Si gia yiwɔ kɔ yakadəiŋ, mih kiəki kə
a mih ki baaki yinaiŋ na. **23** Mih kɔ mih fumni i kintəəŋ
ki gia yələ wə. Mih lansiki nəŋki a, asi kɔ i yiŋ wə ma mih
nyə mfiŋ tsə ka bá numki buku Klistus. Yəmaka ndzɔŋ
nalə tsə i numki wiwɔm. **24** Ayakalə, yi kpɛiŋniki lə nalə
kɔm mbɛiŋ a mih numki wiwɔm. **25** Si yi kɔ yakadəiŋ,
mih təksiki kiəki lə məŋni kə a mih ni numki lə wiwɔm
bukumbɛiŋ bəchi ka mbɛiŋ ni kɔɔki tsəki a ninshiŋ chu
num bəh kinsaŋli asi mbɛiŋ jiə shɔm i Klistus wə. **26**
Ayakadəiŋ, jəbi wə mih fiəni dzə num bəh mbɛiŋ, mbɛiŋ
ni ghaŋsiki gwu na bindzɔŋ kɔm Klistus Jisɔs kɔm mih. **27**
Gia yə mih nəŋki i dzaka kɔ a, mbɛiŋ nɔ̂ki nɔni kə ntum
wi ndzɔŋni kɔm Klistus nəŋki. Mbɛiŋ nɔ̂ki yakadəiŋ, ka
mih bi fiəni dzə yɛiŋ mbɛiŋ, ma mih bi dzə kə, mih ni
wɔkɔki alə a mbɛiŋ num ndzɔŋ, kaŋa shɔm yimu num
i mi wimu, jwɔ i fiɛŋ fimu wə, i kimbum kɔm ntum wi
ndzɔŋni. **28** Kiə mbɛiŋ ma lwâki bəni bà bɔ baiŋŋki mbɛiŋ
i gia yələ wə. Mbɛiŋ kabə lwaki kə bɔ, ma yəmaka ni
chusiki i bɔ a Nyɔ ni bwili lə mbɛiŋ, ayakalə yiŋni kaasi bɔ
num kaasini. **29** Mbɛiŋ kî̂əki a Nyɔ ka duksi dəkə mbɛiŋ a
mbɛiŋ nûmki bəni bə Klistus shəŋ, alə a mbɛiŋ bûm a
wi shəŋ. Wi kɔ wi duksi tə a mbɛiŋ wɔ̂kɔki ŋgəkə kɔm
Klistus. **30** Mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ chiŋni lɔ bəh mih, bukumbɛiŋ
bəchi bá jwɔ a i gia yələ wə mbɛiŋ nì yɛiŋ mih jwɔ kɔm yi
a num a yi, mbɛiŋ wɔkɔki si mih kɛiŋki a yi bɛiŋ i liə.

2 Ntə mbɛiŋ kɔ num mbɛiŋ chiŋni lɔ bəh Klistus wi fə
mbɛiŋ bá kaŋa shɔ́m yi shili a? Ntə kiŋkɔŋ ki fə lɔ shɔ́m
yimbɛiŋ bá də a? Ntə mbɛiŋ bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni si
num lɔ i kinchiŋni wə a? Ntə mbɛiŋ si kaŋa lɔ shɔ́m
yindzɔŋni chu kwasi nshɛiŋ i mbɛiŋ kintəəŋ a? **2** Si yi kɔ
yakadəiŋ, mbɛiŋ fâ a kinsaŋli kəŋŋ jikə kaasi. Mfi bimbɛiŋ
nûmki i fiɛŋ fimu wə, kiŋkɔŋ kimbɛiŋ nûmki kimu, mbɛiŋ
kâŋaki shɔm yimu chu kâŋa kiŋkwaka kimu. **3** Mi ma fâki
fiɛŋ kwaka a gwu yi shəŋ nabə i ghaŋsiki gwu kilɔlɔ. Mi
shîsi gwu yi, i yɛiŋki a mi widɔkɔ tsəki lə wi. **4** Kiə mi ma
fâki gia yə yi kɔ i dzə bəh mbee a gwu yi shəŋ. Wi fâki
num yə yi kɔ i dzə bəh mbee i bəni bədɔkɔ tə. **5** Kiŋkwaka
kimbɛiŋ kaŋaki i nûmki a liŋ ka ki Klistus Jisɔs, **6** wə wi nì
kɔ na fiɛŋ fichi fiə Nyɔ kɔ, ayakalə, wi nì ka dzɔ dəkə gia
yiwɔ a bɔ Nyɔ kɔ liŋ, a akɔ gia yə wi kɔ i baaŋni baaŋ yɛiŋ
wə, **7** wi bee di biwɔ yaka, dzɔ num di bi mfa. Ayaka bə nì
bwɔ wi, wi num a liŋ ka mi wiwɔm. **8** Jɔbi wə wi nì kɔ mi
wiwɔm, wi nì shisi gwu yi, ka wɔkɔki i Nyɔ, wi bi dzə bum
i kpi, na kpini i kintasi wə. **9** Si wi nì fə yakadəiŋ, Nyɔ
yakasi wi, jiə i di biə bi tsəki bi mi wichi, nya wi bəh yɛli
wə wi tsəki kiyɛli kichi, **10** ka mi wichi wə wi kɔ i tumi ki
bɛiŋ wə bəh wə wi kɔ i kuku bəh wə wi kɔ i kii, jɔbi wə
bɔ wɔkɔ yɛli wi Jisɔs wələ, bɔ tum binyu, **11** mi wichi ni
dzakaki bəh dzaka ki a, Jisɔs Klistus kɔ Bah. Jɔbi wə bɔ fə
yakadəiŋ, kiŋkɔkni ni tsəki i Nyɔ Ba. **12** Ayakadəiŋ, nsɛ́iŋ
yiŋ yi shɔm, mbɛiŋ wôkɔki tə a Nyɔ asi mbɛiŋ nì wɔkɔki i
jɔbi wə mih nì kɔ bəh mbɛiŋ. Kighə i liə na si mih kɔkə
bəh mbɛiŋ, mbɛiŋ tsâki a ninshiŋ i nômki kɔm mbɔiŋ
wimbɛiŋ. Mbɛiŋ fâki yakadəiŋ, lwa nyumyi. **13** Mbɛiŋ

kîəki a, a nɔmki Nyɔ i mbɛiŋ wə, fə a mbɛiŋ fâki gia yə
wi kɔŋki. A nyaki wi ŋga i fâki gia yiwɔ yɛiŋ. **14** Mbɛiŋ
kabə fəki gia yichi yə mbɛiŋ fəki, kiə mbɛiŋ ma shûŋyiki,
nabə i gûkuliki, **15** ka mbɛiŋ baiŋki, chu kaŋa kə kiŋgbɔ
kidəkɔ. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ni numki bwa bə Nyɔ bà bɔ
ka gbɔ dəkə i gia yidəkɔ wə i ŋgɔkɔ wələ kintəəŋ wə wi
kaŋaki shɔm yichu məmyi gia yichu. I mbi wələ wə mbɛiŋ
si baiŋ lɔ aka bijəŋ, **16** asi mbɛiŋ kaŋa ndzəŋ ntum wə
wi nyaki nəni kə ki bi tsə kaa kə i bəni wə. Mbɛiŋ kabə
fəki yakadəiŋ, i bi tsə buku i jəbi wə Jisɔs Klistus bi fiəni
dzəki, mih bi numki bəh kiŋghaŋsi ki gwu a mih ka yɔkɔ
dəkə n'yɔkɔ wi kilɔlɔ nabə i nɔm nnɔm wi kilɔlɔ. **17** Si
mbɛiŋ jiə shɔm i Nyɔ yaka, akɔ mfə gia si mbɛiŋ fə i wi.
Kɔŋ a numki a bə ni kwu kaasi lə mih ka mbih, i kpɛiŋsi i
mfə gia wimbɛiŋ wə, mih ni wəkəki a ndzəŋni, laŋ laŋni
bəh mbɛiŋ bəchi. **18** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tə chiŋni bəh mih
ka bukumbɛiŋ wəkəki ndzəŋni, laŋ laŋni. **19** Bah Jisɔs
ka bum, mih yɛiŋki a, baaŋ a twɛsi mih ni faaŋ Timəti i
mbɛiŋ. Jəbi wə wi ni dzə buku i mbɛiŋ wə wi ni fiəni dzə,
wi ni fuku mih si mbɛiŋ kɔ, ka shɔm yiŋ dəki. **20** Mih
kaŋaki kə mi widəkɔ ka wi, wə wi lansiki kaŋaki shɔm tə i
mbɛiŋ asi mih kaŋaki. **21** Mih dzakaki yələ, kɔm na ndə
kaŋaki ŋki kiŋkɔŋ a gwu yi wə, tsɛiŋ kə kɔm gia yə Jisɔs
Klistus nəŋki. **22** Ayakalə, Timəti kɔ mbɛiŋ si kiə lɔ a wi
chusi mi wə wi kɔ, si wi kɔ num wi nɔm lɔ buku wi, i
fukuki ntum wi ndzəŋni. Wi nɔmki buku wi a liŋ asi waiŋ
si nɔm bəh ba wi. **23** Akɔ gia yə mih yɛiŋki a, a baaŋ a
twɛsi mih ni faaŋ wi. Gia yə mih kɛiŋki mih tsɛiŋ kɔ i yɛiŋ
a gia ni num dəiŋ i gwu yiŋ wə a. **24** Mih jiəki mfi biŋ i

Bah a, a baaŋ twɛsi mih mwi ni dzə yɛiŋ tə mbɛiŋ. **25** Mih
yɛiŋki a yi ndzəŋki lə a mih ni fiəni chiŋsi lə Ɛbaflədítus i
mbɛiŋ. Wi kɔ waiŋnih wimbɛiŋ, buku wi nəmki chu jwɔ i
gia yi Nyɔ wə. Akɔ mi wimbɛiŋ wi ntum wə mbɛiŋ nì faaŋ
a wi dzâ tsɛ̂iŋki mih. **26** Wi si nəŋki lə nalə i yɛiŋ mbɛiŋ
bəchi, shɔm shiliki lə wi asi wi si wɔkɔ a mbɛiŋ wɔkɔ a
ŋgaiŋ gwɛiŋki lə. **27** Akɔ ŋkɔŋ, wi si kɔ num wi gwɛiŋ ka
baaŋ a twɛsi i kpi. Ayakalə, Nyɔ si kwasi nshɛiŋ i wi, a
kəbi a shəŋ wi mbɔŋ. Wi si kɔ wi kwasi nshɛiŋ i mih tə a
wi ma kpi i chu kpɛiŋsi ŋgəkə i wə mih kɔ mih si yɛiŋ lɔ.
28 Ayakadəiŋ, mih lansiki nəŋki lə i chiŋsi wi, ka mbɛiŋ
chu yɛiŋ wi, mbɛiŋ wɔkɔ ndzəŋni, shɔm yiŋ tə ma ni chu
nyaki ŋgəkə bəh ŋga. **29** Mbɛiŋ dzô jîə wi ka bəni bə Bah
bəh kinsaŋli kichi. Bəni ka wi kɔ bá mbɛiŋ kɔ i kɔksiki. **30**
Mih dzakaki yələ kɔm asi baaŋ a twɛsi ma wi ni kpi kɔm
nɔm wi Klistus, si wi nì nya gwu yi i tɔkniki i mih i di
bimbɛiŋ wə.

3 Bwa bə nih bəŋ, i kaasiki, mbɛiŋ nûmki bəh kinsaŋli a
mbɛiŋ kɔ bəni bəh Bah. Mih kɔ num mih nyaka lɔ gia
yichi i mbɛiŋ, na yaka lə mih ni bɔh kə i nyaka chu fiəni
chukuli yi. Mih fəki yakadəiŋ i kəŋki mbɛiŋ kəŋni. **2**
Mbɛiŋ tɔ̂kniki bəh bəni bà bɔ fəki gia yichu, num i bwaŋki
alə a bə kaŋaki i sûuŋki bəni. Bəni bəwɔ kɔ bía. **3** Akɔ
bukumbɛiŋ bələ bə kaŋaki nsuuŋ wi chəŋ, bukumbɛiŋ bà
bə tsaki Nyɔ asi Kiŋ'waka ki chusiki, ghaŋsi gwu kɔm
Klistus Jisɔs. Bukumbɛiŋ jiəki kə mfi i gia yi nyam yi
gwu wə. **4** Ayakalə, mih tə kɔlə i kaŋa kiŋkɔŋ i jiəki mfi i
yəmaka gia wə. Mi ka num wə wi kwakaki a wi kaŋaki lə
kiŋkɔŋ i jiəki mfi i gia yi nyam yi gwu wə, mih jiəki lə tsə

wəmaka mi. **5** Mih nì buku kaŋ nyaŋ bə suuŋ mih, mih
num mi wi Islae, i chwəŋkijuŋ ki Bɛnjamen wə, mih num
mi wi Hibulu, kimbwɔ ki Hibulu. I bənchi bə buku wə, mih
kɔ mi wi Falasi. **6** I dzəh yi kimbu i kaŋani kiŋkɔŋ nalə i
fəki gia i dzəh yi Bəju, mih nì bwaŋki lə gvu i bəni bə
bumni chɛiŋ. I kimbu ki bənchi wə si mi kɔ i numki chəŋ,
mih nì kaŋaki kə ŋgbɔ widəkɔ. **7** Ayakalə, gia yə mih nì
yisiki yɛiŋki a yi kɔ mbee i mih, akɔ i liə mih yɛiŋki lɔ
akɔ gia yi kilɔlɔ, kɔm gia yə Klistus fə i mih. **8** A kɔkə a
yəmaka shəŋ, mih yɛiŋki gia yichi yi num gia yi kilɔlɔ i
mih, kɔm gia yimbum yə yi tsəki gia yichi akɔ i kiə Bah
wuŋ Klistus Jisɔs bindzɔŋ. Mih lətəkɔ gia yichi kɔm wi.
Mih yɛiŋki lɔ yi ka gia yi kinyɛŋ, ka mbee wuŋ numki
Klistus, **9** buku wi ni num kaasi i mi wimu. Mih ni chu
numki kə a Nyɔ dzɔ mih a mih kɔ chəŋ i wi nshiŋ biəli
yiŋ dzəh yə yi kɔ yi bənchi bəbuku. Wi dzɔ mih kɔm mih
jiə shɔm i Klistus wə. I numki chəŋ i Nyɔ nshiŋ akɔ num i
dzəh yə mi jiə shɔm i Klistus. **10** Gia yə mih nəŋki i liə kɔ
a mih kiə Klistus bindzɔŋ, i kaŋaki ŋga biə wi nì kaŋaki si
wi nì dza i kpi wə. Mih nəŋki tə i yɛiŋ bəŋgəkə bà wi nì
yɛiŋ, bəh i num aka wi i kpi yi wə, **11** ka jəbi widəkɔ Nyɔ
bi dzasi tə mih i kpi wə. **12** Mih dzakaki kə yələ a mih kɔ
num mih kaŋa lɔ gia yiwɔ nabə a mih tsə buku lɔ. Mih
kɛiŋki mih bwaŋ ŋga i yɛiŋ a mih ni nani lə tsɛiŋ yiŋ i
kaŋa biɛiŋ biwɔ i mih kaŋ, kɔm Klistus Jisɔs kɔ wi dzɔ lɔ
mih i mi wi. **13** Bwa bə nih bəŋ, mih dzɔki kə a mih kaŋa
lɔ biɛiŋ biwɔ i mih kaŋ. Ayakalə, gia yimu yə mih fəki kɔ a
mih daliki lə gia yə yi tsə lɔ, mih bwaŋ ŋga a mih kaŋa
num a yə yi kɔ i ninshiŋ. **14** Mih bwaŋki ŋga i tsɛiŋki

tsəki shəŋ a di biə mih tsəki, i kwati mmakti wuŋ a num
mbɔɔŋ wə Nyɔ bɔɔŋ mih a mih yâka dzâ i bɛiŋ asi mih
chiŋni i Klistus Jisɔs wə. **15** Bukumbɛiŋ bəchi bà bə kɔ
num bə kpɛiŋ i kimbum wə kaŋaki lə i kwâkaki gia i dzəh
yələ wə. Ayakalə, mbɛiŋ bədəkɔ ka kwakaki gia yidəkɔ chi
chi, yaka kɔ a, a ni fuku baiŋsi Nyɔ yəmaka i mbɛiŋ. **16** Gia
yimbum kɔ a bukumbɛiŋ kâŋa ndzɔŋ gia yə bukumbɛiŋ kɔ
bə lani lɔ yi. **17** Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ dzôki kisini i mih,
chu tsɛiŋ tə nɔni kə bəni bədəkɔ nɔki num bɔ dzɔ kisini i
buku. **18** Mih dzakaki yələ lə kɔm si mih nì dzəki chɔksi
chɔksi mih dzaka i mbɛiŋ, mih chu dzakaki i liə na bəh
mindəm i dzə́kəh yiŋ chɛiŋ a bəni duki lə bà bɔ nɔki nɔni
kə ki chusiki a bɔ kɔ bəmbaiŋni bə Klistus i gia yə a wi nì
kpi i kintasi wə. **19** Bəmaka bəni kɔ bà bə bi bəkəliki bɔ
bəkəlini. Wibɔ nyɔ kɔ num dzaka kidzini. Bɔ ghaŋsiki gwu
i gia yə bɔ si kaŋaki i ŋgəmni i yɛiŋ wə. Kiŋkwaka kibɔ kɔ
shəŋ i gia yi fa kuku. **20** Bukumbɛiŋ kɔ fibukumbɛiŋ bəni
bə tumi ki bɛiŋ. Akɔ fɛiŋ wə bukumbɛiŋ tɔksiki wɔkəliki
num Mbɔiŋsi wibukumbɛiŋ Bah Jisɔs Klistus i di biə wi bi
dza dzə. **21** A bi num jɔbi wə wi bi dzə, wi bi kwuni gwu
yibukumbɛiŋ yələ yi chiŋ kɔ alə ma yi bi kwuni yi num ka
gwu yi yə yi kaŋaki kiŋkɔkni. Wi bi kwuni num bəh ŋga
bi biə wi bi juŋni biɛiŋ bichi yɛiŋ, wi num i yɛiŋ bɛiŋ.

4 Ayakadəiŋ, bwa bə nih bəŋ, mih kɔŋki lə mbɛiŋ nalə
chu kaŋa kiŋkɔŋ i yɛiŋ mbɛiŋ. Akɔ mbɛiŋ bà mbɛiŋ fəki
mih wɔkɔ ndzɔŋni, mbɛiŋ chu num kifɔ kəŋŋ ki ŋkuŋ.
Nsɛ́iŋ yiŋ, mbɛiŋ nûm ndzɔŋ i Bah wə. **2** Mih tsaki a
Ɛwɔdia bəh Sintiki fiəni num dzaka kimu ka mi bəh
waiŋnih wi i Bah wə. **3** Mih dzaka tə i wɔ wə wɔ tɔksi kɔ

na mi wuŋ wi mbaŋ i nɔm wə gâmti bəkaŋa bələ ma bɔ
fîəni nûm i dzaka kimu wə. Akɔ bəni bɔ nɔm buku bɔ bəh
ŋga i nɔm wi ntum wi ndzɔŋni wələ kɔm Jisɔs Klistus i
tasi bəh Klɛmɛn bəh bəni bəchi bà buku bɔ nì nɔmki. Bəni
bələ kɔ num kiyɛli kibɔ si num lɔ i kiŋwakti ki bəni bà
bɔ kaŋaki nɔni kə ki bi tsə kaa kə. **4** Mbɛiŋ nûmki bəh
kinsaŋli i Bah wə jɔbi wichi. Si mih kɔ mih dzaka, mih
fiəni dzaka chukuli a, mbɛiŋ nûmki bəh kinsaŋli. **5** Mbɛiŋ
chûsiki nɔni ki bɔnini i mi wichi, kwâka a jɔbi wi Bah wi
dzəni si num a kaŋ. **6** Kiə mbɛiŋ ki nyûfi kə gwu kɔm
gia yidɔkɔ. Mbɛiŋ tsâki num tsani i gia yichi wə jîə i Nyɔ
nshiŋ. Mbɛiŋ bá tsa mbɛiŋ ka bîkəki gia yə mbɛiŋ nəŋki i
wi, nyâ kiyɔŋni i yə wi fəki. **7** Mbɛiŋ ka fəki yakadəiŋ,
Nyɔ ka ni nyâ mbɛiŋ bəh kimbɔiŋni ki, ki ni tɔkniki bəh
shóm bəh mfi bimbɛiŋ asi mbɛiŋ kɔ i Klistus Jisɔs wə.
Kimbɔiŋni kələ Nyɔ nyaki kɔ kə ki tsəki mfi bi mi wiwɔm
bichi i kiə. **8** Bwa bə nih bəŋ i kaasi, gia yə mbɛiŋ kaŋaki i
kwâkaki kɔ yə yi kɔ yi ŋkɔŋ bəh yə yi kaŋaki kiŋkɔksi,
bəh yə yi kɔ chəŋ. Mbɛiŋ kwâkaki gia yə yi baiŋki bəh yə
bəni kɔ i kɔŋki bəh yə shɔm kɔ i kpiki mi i yɛiŋ bɛiŋ. Gia
kabə num yə yi tɔksiki ndzɔŋki tsə bwili fwu, na bəh yə
bəni kɔksiki, mbɛiŋ ka kwâkaki a yəmaka. **9** Mbɛiŋ fâki
gia bîəli a nlani wə mih nì lani mbɛiŋ yɛiŋ kɔŋ a numki
yə mbɛiŋ nì wɔkɔ num wɔkɔni i mih, nabə yə mbɛiŋ nì
yɛiŋ num yɛiŋni. Jɔbi wə mbɛiŋ ni fəki yakadəiŋ, Nyɔ wi
kimbɔiŋni ni numki bəh mbɛiŋ. **10** Bah fə mih bá num
bəh kinsaŋli nalə si mbɛiŋ nì kɔ num mbɛiŋ chusi kiŋkɔŋ
kimbɛiŋ i mih asi mbɛiŋ nì yisi chusi. Mih kiəki lə na
bindzɔŋ a mbɛiŋ nì kaŋaki lə kiŋkɔŋ i mih, ayakalə dza

num dzəh. **11** Mih dzakaki kə lə a mih dzaki lə fiɛŋ fidəkɔ.
Mih lani kiə lɔ i num bəh na finə fiə akɔ mfiŋ. **12** Mih
kiəki lə jəbi wə mi si dza fiɛŋ, mih kiə jəbi wə wi si kaŋa
biduli. Mih ka lani kiə si mih kɔ i numki num mih fwuli
bəh na finə, kɔŋ mih numki num mih dzi, nabə maka mih
dzi nabə jəbi wə mih kaŋaki biɛiŋ biduli bəh jəbi wə mih
dzaki. **13** Mih kiəki i fə gia yələ yichi lə num bəh ŋga bi
Klistus biə wi nya i mih. **14** Ayakalə, na si mih lansiki
dzakaki yələ lə, mbɛiŋ məmsi na bəh ŋga i gamti mih i
bəŋgəkə bəŋ wə. **15** Mbɛiŋ bəni bə Filibi kiəki lə a, si mih
nì buku i tumi kimbɛiŋ wə i Masedənia, jəbi wə mih nì
yisi fuku ntum wi ndzɔŋni wələ i mbɛiŋ, kaŋ yi kijuŋni ki
bəni bə bumni bədəkɔ nì ka baŋsi dəkə buku bɔ i nnya
bəh i ndzɔ wə. A nì kɔ a mbɛiŋ shəŋ. **16** A nì kɔ i jəbi
wə mih nì kɔ i Tɛsalənika, mbɛiŋ chiŋsi ŋgamti i mih,
chu chiŋsi. **17** Mih dzakaki kə yakadəiŋ a mih tsɛiŋki a
mbɛiŋ chiŋsi fiɛŋ fidəkɔ i mih. Mih tsɛiŋki num mmakti
wə Nyɔ bi nyaki i mbɛiŋ i gia yə mbɛiŋ fəki i mih. **18**
Mbɛiŋ nì baaŋ faaŋ Ɛbaflədítus bəh binya a wi dzə nya i
mih. Mih kɔ i liə mih chu dza kə fiɛŋ fidəkɔ. Mih nì dzɔ
binya biwɔ bichi, yɛiŋ bidu tsə si mih nəŋki. Binya biələ
kɔ mfə gia wə mbɛiŋ fə i Nyɔ, wi dzɔ bi, bi fwuli bəh
tsɛŋə yindzɔŋni asi wi kɔŋki. **19** Nyɔ wuŋ kaŋaki lə biba
bimbum bichi, wi num i ni nya mbɛiŋ bəh biɛiŋ bichi biə
mbɛiŋ dzaki tsə dzəh i Klistus Jisɔs wə. **20** Kiŋkəkni nûm i
Nyɔ wibukumbɛiŋ wə wi kɔ tə Tii wibukumbɛiŋ i jəbi
wichi wə kiŋgəksi kəbi. Yi nûm ayaka. **(aiōn g165)** **21** Mbɛiŋ
bôni bəni bəchi bà bɔ baiŋki bɔ num bə Klistus Jisɔs i
mih. Bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bà bɔ kɔ i fa bəniki dzəki i

mbɛiŋ. **22** Bəni bəchi bà bɔ kɔ bə Nyɔ fa bəniki dzəki i
mbɛiŋ, kighə bəni bəchi bà bɔ kɔ i ntɔŋ wi Kaysa wə fa.
23 Ma Bah Jisɔs Klistus chûsi mbɛiŋ bəchi bəh shɔm yi
yindzəŋni i biŋ'waka bimbɛiŋ wə. Yi nûm ayaka.

Kələse

1 Akɔ mih Bəəl, waiŋ ntum wi Klistus Jisɔs i kiŋkɔŋ ki
Nyɔ wə. Mih kɔ buku Timəti waiŋnih wibukumbɛiŋ. **2**
Kiŋwakti kələ dzəki i mbɛiŋ bwa bə nih bəbuku bə Kələse,
a num bəni bə Nyɔ bà bɔ num ndzɔŋ i Klistus. Nyɔ Tii
wibukumbɛiŋ chûsi shɔm yindzɔŋni i mbɛiŋ chu nyâ
mbɛiŋ bəh kimbəiŋni. **3** Jəbi wichi wə buku tsaki i mbɛiŋ
buku ka nyaki kiyɔŋni i Nyɔ shəŋ wə Tii Bah wibukumbɛiŋ
Jisɔs Klistus, **4** kɔm buku kɔ buku wəkɔ lɔ kɔm shɔm
yimbɛiŋ yə mbɛiŋ jiə i Klistus Jisɔs wə, bəh kiŋkɔŋ kə
mbɛiŋ kaŋaki i bəni bəchi bà bɔ kɔ bə Nyɔ. **5** Buku kiəki lə
a mbɛiŋ fəki yakadəiŋ kɔm mbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ
num i gia yə Nyɔ kɔ wi kɛiŋsi jiə i mbɛiŋ i bɛiŋ. Gia yələ
kɔ yə mbɛiŋ nì kɔ mbɛiŋ wəkɔ lɔ yi i gia yi Nyɔ wə yi
num ŋkɔŋ, a num ntum wi ndzɔŋni. **6** Ntum wələ nì dzə i
mbɛiŋ a liŋ asi wi dzəki i bəni i mbi wichi wə, ka kwuni
nɔni ki bəni ka chu waŋ tsə a ninshiŋ ninshiŋ. Yi kɔ a
liŋ asi yi nì num bəh mbɛiŋ i yisi i chɔkɔ biə mbɛiŋ nì
wəkɔ ntum wi ndzɔŋni chu kiə kɔŋ a Nyɔ chusi shɔm yi
yindzɔŋni i bəni. **7** Mbɛiŋ nì wəkɔ gia yələ i Ɛbaflas wə wi
kɔ shɔm yibuku, buku bɔ nɔmki i fiɛŋ fimu wə. Wi kɔ
mi wi nɔm wi Klistus, num wi dzɔ di bibuku ka nɔmki
bəh shɔm yi yichi. **8** Wi fuku lɔ i buku kɔm kiŋkɔŋ kə
Kiŋ'waka ki Nyɔ kɔ ki fə mbɛiŋ kaŋa i bəni. **9** I yisi i chɔkɔ
biə buku nì wəkɔ kɔm mbɛiŋ yakadəiŋ, buku nəki bee
kə i tsaki i mbɛiŋ. Buku tsâki bikə a Nyɔ jiksi mbɛiŋ bəh
mfi biə bi ni fə mbɛiŋ kiə gia yə wi nəŋki. Ayaka, yələ
ni tsə lə mfi bimbum bichi bəh biɛiŋ biə Kiŋ'waka ki fə
mbɛiŋ ka kiə. **10** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ nôki nɔni a num kə ki

kɔɔ ki kpɛiŋni i Bah, a num kə wi lansiki kɔŋki. Mbɛiŋ
ka nɔ̂ki yakadəiŋ fə bənɔm bə ndzɔŋni i dzə́h dzə́h wə,
kɔ tsə a ninshiŋ ninshiŋ i gia yə mbɛiŋ kiəki kɔm Nyɔ.
11 Buku tsa tə a, Nyɔ wə ŋga bimbum bichi kɔ mbi nyâ
mbɛiŋ bəh ŋga bichi a mbɛiŋ lɔ̂kəki jəbi wichi, kâŋa shɔm
tsɔ̂ a ninshiŋ i gia yichi wə, lâŋ laŋni, **12** nyâ kiyɔŋni i
Ba wibukumbɛiŋ. Akɔ wi wə wi fə ka bukumbɛiŋ kpɛiŋ i
tsɛiŋki i bi kwati fiɛŋ fiə wi nì kɛiŋsi jiə i bəni bə̀ akɔ mbu
i ŋkuŋ bi bi baiŋni wə. **13** Wi bwili lɔ bukumbɛiŋ i kaŋ yi
ŋga bi jisi wə, ka jiə i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Waiŋ wi wə wi
kɔ shɔm yi. **14** Akɔ Waiŋ wi wələ wi tsə dzəh i wi wə ka
təiŋ bukumbɛiŋ i kaŋ yi ŋgəkə wə, a num ndalinya wichu
bibukumbɛiŋ. **15** Waiŋ wi wələ kɔ na kimbwɔsi ki Nyɔ
mwi wə bukumbɛiŋ yɛiŋki kə. Wi kɔ kimbwɔ ki ninshiŋ
wi biɛiŋ bichi biə bə nì maa. **16** Nyɔ nì maa biɛiŋ bichi tsə
dzəh i kaŋ yi wə, biɛiŋ bi bɛiŋ bəh bi kuku, biə bə yɛiŋki,
bəh biə bə yɛiŋki kə, nabə bəchinda bənaiŋ bə̀ bɔ nyaniki
i fiəkə wə, nabə bə̀ bɔ kaŋaki ŋga, nabə bəmbum, nabə bə̀
bɔ sakaki. Biɛiŋ biələ bichi kɔ Nyɔ nì maa bi tsə dzəh i
kaŋ yi wə, ayaka bi num i wi. **17** Wi nì kɔlə na ka biɛiŋ
bichi numki. Biɛiŋ bichi num i kaŋ yi wə, a kaŋa wi biɛiŋ
bichi na ka bi chiŋniki numki si bi kɔ. **18** Wi kɔ fwu wi
kijuŋni ki bəni bə bumni kə akɔ gwu yi. A num wi wə wi
nì yisi kijuŋni kələ. Ayaka a num wi mi wi ninshiŋ i dza i
kpi wə, wi chu kəbi i bi kpi, ka i biɛiŋ bichi wə wi bi num
ninshiŋ i bi wə. **19** Gia yələ num lə kɔm Nyɔ nì kɔŋ a fiɛŋ
fichi fiə ŋgaiŋ kɔ fi, nûmki i Waiŋ wi. **20** Nyɔ ka fə tsə
dzəh i Waiŋ wi wə a biɛiŋ bichi kɔŋ a numki bi bɛiŋ bəh
bi kuku bi fiəni chiŋni bəh wi Nyɔ. Wi nì fə num kimaiŋ

bəh mwa mi Waiŋ wi i dzə bəh kimbəiŋni jəbi wə wi nì
kpi i kintasi wə. **21** I mbɛiŋ, mbɛiŋ nì kɔ num mbɛiŋ gaali
bəh Nyɔ, ka kaŋaki biŋkwaka bichu kɔm wi, asi mbɛiŋ nì
fəki chu. **22** Ayakalə, i liə Nyɔ kɔ wi fiəni chiŋni mbɛiŋ bɔ
i gwu yi Waiŋ wi wə wi nì fiəni num mi wiwɔm. Ayaka
wi nì fə yələ tsə dzəh i kpi yi wə, ka mbɛiŋ bi numki i
wi Nyɔ nshiŋ baiŋ chu kaŋa kə ndi widəkɔ, num kiŋgbɔ
kidəkɔ kəbi. **23** Mbɛiŋ ni numki lə a jəbi wə mbɛiŋ kabə
tsə a i ninshiŋ bəh shɔm yə mbɛiŋ jiə i wi, ləkəsi ŋga i
num ndzɔŋ gia yidəkɔ nəŋni kə mbɛiŋ i gia yə mbɛiŋ
tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i yi wə, yə mbɛiŋ nì wəkɔ i ntum wi
ndzɔŋni wə. Ntum wi ndzɔŋni wələ kɔ wə bə kɔ bə fuku i
mi wichi i fa kuku. Akɔ ntum wi ndzɔŋni wiwɔ mih Bəɔl
kɔ mi wi nɔm yɛiŋ. **24** I liə mih laŋki lə i bəŋgəkə bəŋ bà
mih wəkəki kɔm mbɛiŋ. Ayaka mih giŋki bəŋgəkə bələ lə
i kaasi bəŋgəkə bà Klistus nì wəkɔ kɔm kijuŋni ki bəni
bə bumni bà akɔ gwu yi. **25** Nyɔ jiə mih a mih nɔ̂mki i
kijuŋni ki bəni bə bumni, i fukuki ja yi i mbɛiŋ asi yi kɔ
yichi. **26** Ja yələ kɔ yə bə nì kɔ bə nyumi i ŋgɔkɔ wi bəni
bəchi i jía yə wə, i liə Nyɔ chusi yi i bəni bà akɔ mbu. **(aiōn
g165)** **27** Nyɔ nì saiŋbwili i fə a bəni bu bələ kîə a, bəni bà
bɔ kəkə Bəju bi kwati lə kiŋkəkni kimbum i gia yələ bə nì
kɔ bə nyumi. Ayaka gia yi nyumini yiwɔ num a Klistus kɔ
i mbɛiŋ wə. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ kabə tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ
i bi kwati mbum biwɔ. **28** Akɔ Klistus wələ buku fukuki
kɔm wi i bəni bəchi. Buku lani bɔ i dzəh yi mfi bimbum
bichi, chu kiŋ i bɔ, ka buku bi chusi bɔ i Nyɔ nshiŋ num
bɔ ta kpɛiŋ si bəni bə Klistus kaŋaki i numki. **29** Akɔ gia

yə mih bwaŋki ŋga, nəm bəh ŋga bichi biə Klistus nəmki
bəh bi i mih wə.

2 Mih si nəŋki i fə a mbɛiŋ bəni bə Kələse kiə si mih
jwəki nalə kəm mbɛiŋ, bəh bəni bə Lawdɛsia bəh bəni
bə bumni bəchi bà bɔ ka num yɛiŋ dəkə shi biŋ. **2** Mih
fəki yakadəiŋ a shóm yi mbɛiŋ bɔ shiliki, a mbɛiŋ juŋniki
nûmki i kiŋkɔŋ wə, i kɛiŋsi kîə ndzɔŋ gia yichi asi mi
kaŋaki i kiəki, ka mbɛiŋ ni kiəki gia yi nyumini yi Nyɔ yə
akɔ Klistus. **3** Nyɔ nyumi biba bi mfi bichi bəh gia yə bəni
si kaŋaki i kiəki kɔm wi a num i Klistus wə. **4** Mih dzakaki
yələ ka mi widəkɔ ma bi nyə dzə bəh ndzaka wi njwɔŋni
wi ntəkə i fwɔkyi mbɛiŋ yɛiŋ. **5** Mbɛiŋ kîəki a na si mih
kɔkə i mbɛiŋ kintəəŋ mih kɔlə bəh mbɛiŋ i kiŋ'waka wə.
Mih laŋki lə kɔm mih yɛiŋki lə si mbɛiŋ fəki gia i dzəh
yindzɔŋni wə, num mbɛiŋ jiə shɔm i Klistus wə yi ləkə
ndzɔŋ. **6** Si mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ dzɔ lɔ Klistus Jisɔs a wi kɔ
Bah, mbɛiŋ nôki a i wi wə yakadəiŋ. **7** Mbɛiŋ lâkə gaaŋ
mbɛiŋ kôɔ yaka i wi wə, mbɛiŋ nûmki bəh ŋga i kimbum
kimbɛiŋ wə a liŋ si bə nì lani mbɛiŋ, nyâ kiyəŋni i Nyɔ tsə
na tsəni. **8** Mbɛiŋ tôkniki a mi bi ma dzô mfi bi fwɔkyini
kilɔlə biələ fa kuku i lim mbɛiŋ yɛiŋ a mbɛiŋ fiəni numki
mfá. Mfi biələ kɔ biə bi biəliki nəni ki kwili ki mi wiwɔm
bəh bi biŋ'waka biə bi sakaki mbi wələ. A kɔkə biə bi
biəliki si Klistus nəŋki. **9** Mbɛiŋ kîəki a si Klistus nì fiəni
num mi wiwɔm, fiɛŋ fiə Nyɔ kɔ fi fichi kɔlə i wi wə. **10**
Mbɛiŋ kaŋa lɔ biɛiŋ bichi si mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ chiŋni mbɛiŋ
bəh Klistus. Akɔ wi Fwu wi Biɛiŋ Bichi biə bi kaŋaki ŋga
bəh biə bi sakaki. **11** Si mbɛiŋ bɔ kɔ num mbɛiŋ chiŋni
yakadəiŋ, wi suuŋ mbɛiŋ. Nsuuŋ wələ kɔkə wə bə si fə

bəh kaŋ jəbi wə bə təiŋ bwili dzu i gwu yi wə. Yələ kɔ yə a
fəki Klistus, i təiŋ bwili nyam yi gwu yichu. **12** Jəbi wə
bə nì juli mbɛiŋ i bəkɔ mə, kɔ a bə nì chiŋni mbɛiŋ bəh
Klistus ka ləə. Ayaka Nyɔ fiəni dzasi tə mbɛiŋ kɔm shɔ́m
yə mbɛiŋ jiə i wi wə a wi kɔlə i dzasi tə mbɛiŋ i kpi wə
bəh ŋga biə wi nì dzasi Klistus yɛiŋ i kpi wə. **13** Mbɛiŋ
nì yisi kɔ num mbɛiŋ kpi lɔ i kiŋ'waka wə kɔm bənchi
bə Nyɔ bà mbɛiŋ nì bwiŋki, maka bə suuŋ tə mbɛiŋ, i
təiŋ bwili gia yə nyam yimbɛiŋ yi gwu nəŋki. I liə, Nyɔ
kɔ wi fə lɔ mbɛiŋ fiəni chu bəwɔm, chiŋni mbɛiŋ bəh
Klistus. Wi kɔ wi dalinya lɔ chu bibukumbɛiŋ bichi. **14** Wi
kɔ wi chiksi lɔ gia yə yi nì kwaki bukumbɛiŋ i Kiŋwakti ki
Bənchi wə, yə bə nì nyaka kɔm bukumbɛiŋ. Wi dzɔ biɛiŋ
biələ bichi ka baŋŋ i kintasi wə. **15** Klistus ka bwiŋ ŋga bi
biɛiŋ bichi biə bi kaŋaki ŋga bəh biə bi sakaki, ka bwili bi
i yəŋə wə ŋgəmsi bi, tumdzi bi i kintasi wə. **16** Ayakadəiŋ,
kiə mbɛiŋ ma chu bûm a mi widəkɔ sâkaki mbɛiŋ kɔm
biɛiŋ biə mbɛiŋ dziki nabə biə mbɛiŋ muki nabə a mbɛiŋ
biŋki kə bini, nabə bini bi fiəŋŋ wimfiaŋ, nabə a mbɛiŋ
shiki kə bimbam. **17** Bə fəki gia yələ yi num a binjəŋnjəŋ
bi gia yə yi nì kɔ i bi dzə, gia yiwɔ mwi num Klistus. **18**
Kiə mbɛiŋ ma bûm a bəni bədəkɔ sakaki mbɛiŋ dzaka a
mbɛiŋ gbɔ i dzəh yidəkɔ wə. Bəni bələ kɔ bà bɔ dzakaki a
mbɛiŋ dzɔki gwu yimbɛiŋ i kuku asi bɔ dzɔki a kɔbi i dzəh
yi chəŋ wə, bɔ dzaka a mbɛiŋ kɔksiki tə bəchinda bə Nyɔ
asi bɔ kɔksiki. Bɔ dzaka a bɔ kiəki lə gia, kɔm bɔ yɛiŋki lə
gia i ndəmsi mə. Ayakalə, bɔ ghaŋsiki gwu num i gia yə yi
dzəki i bɔ fuŋ ayaka fwu wi gia yiwɔ kɔbi. **19** Bəmaka
bəni kɔ bɔ gaali lɔ bəh Fwu wə akɔ Klistus. Klistus kɔ

wə wi nyaki ŋga i gwu yi ka yi kəəki si Nyɔ kɛiŋsi yi a yi
kəəki. Bukumbɛiŋ kɔ bə chiŋni asi gwu yi mi kɔ yi chiŋni
i bənyuŋ wə bəh i gaaŋ wə ka yi numki chəŋ. **20** Si mbɛiŋ
kɔ mbɛiŋ kpi lɔ mbɛiŋ bəh Klistus i kimbu ki biŋ'waka biə
bi sakaki mbi wələ, akɔ kɔm nə wə mbɛiŋ chu nəki aka
mbɛiŋ kɔ bəni bə mbi wələ a? Mbɛiŋ chu bum i biəliki
bənchi bələ kɔm nə a? **21** Bə si laaŋ a, "Kiə mi ki kâŋa kə.
Kiə mi ki môm kə i dzaka wə. Kiə mi ki kôm kə." **22** Gia
yələ yichi kɔ yə bəni fəki tsəki a ninshiŋ, kɔm bɔ biəliki
bənchi num a jiə bəni biəli asi mfi bibɔ chusiki. **23** Bəni
dza yɛiŋ a mfi kɔlə i bənchi bələ wə, si bɔ chusiki dzəh yə
bɔ nyiniki bəni i kɔksiki yɛiŋ, bəh i shisiki gwú yibɔ i
kuku a kɔbi na i dzəh yi chəŋ wə nabə i nya bwili gwú
yibɔ. Ayakalə, biɛiŋ biələ kɔbi i gamti i bwili mi i gia yichu
yə nyam yi yi gwu nəŋki.

3 Si Nyɔ nì kɔ wi dzasi lɔ mbɛiŋ bəh Klistus i kpi wə,
mbɛiŋ jîə shɔm num i biɛiŋ bi bɛiŋ wə i di biə Klistus kɔ,
a num i di biə Nyɔ kɔ wi tɔm wi i tsɛiŋ yi yiləkəli wə. **2**
Mbɛiŋ jîə mfi bimbɛiŋ i biɛiŋ bi bɛiŋ wə. Kiə mbɛiŋ ki
jîə kə i bi kuku wə, **3** kɔm mbɛiŋ kɔ num mbɛiŋ kpi lɔ,
nəni kimbɛiŋ kɔ i liə num Nyɔ nyumi ki bəh Klistus i wi
wə. **4** Jəbi wə Klistus wə wi kɔ nəni kimbɛiŋ bi tumbuku,
ma mbɛiŋ tə bi tumbuku bəh wi i kintəəŋ kimbum bi
wə. **5** Yi kɔ a, mbɛiŋ lâksi laksini gia ka yələ i mbɛiŋ wə
num gia yi mbi wələ. Num i fəki nəni ki təkəlini bəh i
kwakaki gia kɔm kinyɛŋ ki təkəlini, bəh gwu yi shilini,
bəh i kɔŋki i fəki gia yichu, bəh i bukuki bəh dzákəh i
biɛiŋ wə. Mi wə wi bukuki bəh dzákəh i biɛiŋ wə, yaka
biɛiŋ biwɔ si num ka nyɔ i wi. **6** Akɔ kɔm ŋkaiŋni wi

biɛiŋ ka biələ Nyɔ bi chusiki shɔm yi yi bɔksini i bəni bə̀
bɔ fəki yi. 7 A nì kɔ si mbɛiŋ nì yisi kɔ mbɛiŋ nì fəki lə
ŋkaiŋni wi biɛiŋ biələ i jɔbi wə mbɛiŋ nì yisiki nyaniki i
yəmaka dzəh wə. 8 Ayakalə, i liə, mbɛiŋ kaŋaki i bêe bi
bichi. Mbɛiŋ bêe shɔ́m yi bɔkɔli bəh shɔ́m yi kwinini bəh
shɔ́m yichu. Kiə mi bi ma bâkəliki yɛli wi mi. Kiə ndzaka
wichu ma bûkuki i dzaka ki mi wə. 9 Kiə mi ma fwôkyiki
waiŋnih wi. Mbɛiŋ kiəki a mbɛiŋ babwili lɔ gwu yikpu
bəh kimfə ki i mbɛiŋ wə, 10 ka lɔh num gwu yimfiaŋ.
Yələ kɔ num Nyɔ kɛiŋsi yi ka fiəni kwuni jiə yi ka n'yi
Kimaa, ka mbɛiŋ tɔksiki kiəki wi. 11 I fa kɔ mi widɔkɔ chu
kɔbi chi chi. Mi widɔkɔ chu kɔbi i fɛiŋ wə a, akɔ mi wi Ju
nabə a, akɔ mi wi Glik. Mi widɔkɔ kɔbi fɛiŋ a bə ka suuŋ
dəkə wi, widɔkɔ kɔbi a bə suuŋ wi. Mi widɔkɔ chu kɔbi
fɛiŋ wə wi kɔ wi chwa. Mi widɔkɔ kɔbi wə wi kɔ ka nyam
yi chwa. Mi widɔkɔ kɔbi wə wi kɔ mfa, widɔkɔ kɔbi wə
wi kɔkə mfa. Klistus kɔ biɛiŋ bichi i bɔ, wi num i bɔ wə
bəchi. 12 Si Nyɔ kɔ wi sabibwili lɔ mbɛiŋ, mbɛiŋ baiŋ, wi
kɔŋ mbɛiŋ, mbɛiŋ kwâsiki nshɛiŋ, fâ kimfə ki ndzɔŋki,
shîsi gwú yimbɛiŋ, num i kimbɔiŋni wə, kâŋa shɔm. 13
Mbɛiŋ dzɔ̂ki mi bəh mi asi wi kɔ. Mi ka fə na fi nə fi lɔ
mi, wi dâlinya wi. Si Bah kɔ wi dalinya lɔ chu bimbɛiŋ,
mbɛiŋ tə dâlikinyaki chu bi bəni bədɔkɔ. 14 Jɔbi wə mbɛiŋ
ka fəki gia yələ yichi, mbɛiŋ ka jîəki kiŋkɔŋ i ninshiŋ.
Kiŋkɔŋ kɔ fiɛŋ fiə fi chiŋniki biɛiŋ bichi na ka bi numki i
fiɛŋ fimu wə tsə bwili fwu. 15 Mbɛiŋ bêe ma kimbɔiŋni
ki Klistus nûmki i shɔ́m yimbɛiŋ wə chûsi mbɛiŋ bəh
dzəh. Kimbɔiŋni kələ num kə Nyɔ nì bɔɔŋ mbɛiŋ a mbɛiŋ
kaŋaki si mbɛiŋ kɔ gwu yimu wə. Mbɛiŋ nyâki tə kiyɔŋni

i Nyɔ. **16** Mbɛiŋ jîəki ja yi Klistus ma yi nûmki i shóm
yimbɛiŋ mə na bindzɔŋ, mbɛiŋ lâni chu tâfi gwu yimbɛiŋ
bəh mfi bichi. Mbɛiŋ yâəŋki nyâ kiyɔŋni i Nyɔ i shóm
yimbɛiŋ wə bəh bənjaŋ bà bɔ bukuki i Kiŋwakti ki ŊkɔKsi
wə bəh bənjaŋ bə ŋkɔksini, bəh bà Kiŋ'waka ki Baiŋni
nyaki i bəni. **17** Jəbi wə mbɛiŋ fəki na yinaiŋ gia yə mbɛiŋ
fəki, kɔŋ a numki yə mbɛiŋ dzakaki dzakani, nabə yə
mbɛiŋ fəki num fəni, mbɛiŋ fâki yi i yɛli wi Bah Jisɔs wə,
nyâ kiyɔŋni i Nyɔ Ba. **18** Bəkaŋa bə bəni, mbɛiŋ nyâ gwú
yimbɛiŋ i bənyuku bəmbɛiŋ. Akɔ gia yi chəŋ i bəni bə Bah
Jisɔs i fâki. **19** Bənyuku, mbɛiŋ kôŋki bəkaŋa bəmbɛiŋ.
Kiə mbɛiŋ ma châfiki i bɔ. **20** Bwa, mbɛiŋ wôkɔki i bətii
bəmbɛiŋ i gia yichi wə. Mbɛiŋ ka fəki yakadəiŋ, ma yi ni
ndzɔŋki i Bah. **21** Bətii bwa, kiə mbɛiŋ ma lôyiki bəh bwa
mbɛiŋ. Mbɛiŋ ka fəki yaka, ma gwu ni kpiki bɔ. **22** Mfá
mbɛiŋ wôkɔki i bətikwili bəmbɛiŋ bə fa kuku i gia yichi
wə. Kiə mbɛiŋ ma nômki i bɔ a i jəbi wə dzákəh yibɔ kɔ
i mbɛiŋ wə i fəki a gwu ndzɔŋki bɔ bəh mbɛiŋ. Mbɛiŋ
nômki bəh shɔm yimu, lwâ num Bah. **23** Mi ka nɔmki
na finə fiə wi nɔmki, wi ka nômki bəh shɔm yi yichi a
ŋgaiŋ nɔmki num i Bah a kəbi i mi. **24** Mbɛiŋ kîəki a mi bi
kwatiki lə fiɛŋ fiə bə kɔ bə kɛiŋsi jiə fi a num mbee wi i
Bah. A num i Bah Klistus wə si mbɛiŋ nɔmki. **25** Ayakalə, i
bəni bà bɔ fəki chu, Nyɔ bi gɔmki lə bɔ i chu biə bɔ fəki.
Nyɔ si chusi kə chi chi i bəni.

4 Mbɛiŋ bətikwili bà mbɛiŋ kaŋaki mfá, mbɛiŋ fâki gia i
bɔ i dzəh yə yi kɔ chəŋ bəh yə yi ndzɔŋki, kîə a mbɛiŋ
kaŋaki lə tə Tikwili i bɛiŋ. **2** Mbɛiŋ bəchi tsâki tsâki a
ninshiŋ bôh kə. Mbɛiŋ bá tsa mbɛiŋ ka jîəki mfi i yi wə,

nyâ kiyəŋni i Nyɔ. **3** Mbɛiŋ tsâki i buku tə a Nyɔ wêli
dzaka kifiəŋə i ja yi, a buku fûkuki ja yələ yə yi kɔ gia yi
nyumini kəm Klistus. Akɔ gia yə mih kɔ i juŋ yi nsəŋ mə
kəm yi. **4** Mbɛiŋ tsâki a mih fûkuki baiŋsiki yi bindzɔŋ si
mih kaŋaki i fûkuki. **5** Jəbi wə mbɛiŋ fəki gia mbɛiŋ bəh
bəni bà bɔ kɔkə bəni bə bumni, mbɛiŋ ka fâki bəh mfi. Na
winaiŋ jəbi wə mbɛiŋ kwati dzəh i fə gia mbɛiŋ môms
a jəbi wiwɔ ma tsə kilələ. **6** Ndzaka wimbɛiŋ jəbi wichi
nûmki wi bənini njwəŋ ka ŋkaka, ka mbɛiŋ ni kîəki gia
yə mbɛiŋ kɔ i chûkuli mi wichi yɛiŋ i dzəh yi chəŋ wə.
7 Tichikus ni fuku lə gia yichi kəm mih i mbɛiŋ. Wi kɔ
waiŋnih wibukumbɛiŋ, wi num tə shɔm yibukumbɛiŋ.
Buku bɔ nəmki i Bah i mi wimu, wi num mi wi nəm wə
wi nəmki bəh shɔm yi yichi. **8** Akɔ gia yə mih faaŋ wi i
mbɛiŋ kəm yi, ka wi dzə fə mbɛiŋ kiə si buku kɔ, wi chu
shili shóm yimbɛiŋ. **9** Mih faaŋki bəh Ɔnesimus wə wi kɔ
mi widəkɔ i mbɛiŋ wə, wi num tə waiŋnih wibukumbɛiŋ
wə wi kɔ shɔm yibukumbɛiŋ num wi num i gia yi Klistus
wə nalə. Bɔ ni fuku lə i mbɛiŋ gia yichi yə yi num fa. **10**
Alistakus wə buku wi kɔ fa i juŋ yi nsəŋ mə, bəniki dzəki i
mbɛiŋ. Maak waiŋtii Banabas bəniki dzəki tə i mbɛiŋ. Akɔ
wi wə mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ kwati lɔ ntum kəm wi. Wi ka dzə,
mbɛiŋ dzô wi. **11** Jisəs wə bə bəəŋki a Justus bəniki dzəki
tə i mbɛiŋ. A baaŋ a bəni bətali bələ bɔ kɔ Bəju, buku bɔ
nəmki i fiɛŋ fimu wə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə. Bɔ gamti mih
nalə, fə shɔm yiŋ də. **12** Ɛbaflas wə wi kɔ tə mi widəkɔ i
mbɛiŋ wə, wi nəmki i Klistus Jisəs bəniki dzəki tə i mbɛiŋ.
Wi kwakaki lə mbɛiŋ i ntsa wi wə jəbi wichi, tsa a Nyɔ fâ
ma mbɛiŋ nûmki bəh ŋga, i təksiki kiəki gia yichi yə Nyɔ

nəŋki. **13** Mih yɛiŋ lɔ bəh dzə́kəh yiŋ a wi nɔmki i mbɛiŋ
wə bəh ŋga bəh i bəni bə Lawdɛsia bəh bə Hilabɔlis wə. **14**
Luk wə wi chukuki bəni, wə wi kɔ nsɛiŋ wibuku wi shɔm
bəh Dɛmas bɔniki dzəki tə i mbɛiŋ. **15** Mbɛiŋ tsəsi kimbɔni
kəŋŋ i bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bə bumni i Lawdɛsia, bəh
i Nimfa bəh i kijuŋni ki bəni bə bumni kə ki juŋniki i wi
dzu. **16** Mbɛiŋ ka fa kiŋwakti kələ i mbɛiŋ kintəəŋ mbɛiŋ
chîŋsi ki i kijuŋni ki bəni bə bumni i Lawdɛsia ma bɔ fâ
tə, mbɛiŋ yɛ̂iŋ tə a bɔ chîŋsi kiŋwakti kə ki kɔ i bɔ, mbɛiŋ
fâ tə. **17** Mbɛiŋ dzâka i Alkibus a wi yɛ̂iŋ a wi kâasi nɔm
wi Bah wə wi nya i wi kaŋ. **18** Kimbɔni kələ nyaka mih
Bɔɔl bəh kaŋ yiŋ. Mbɛiŋ yîŋtiki a mih kɔ i juŋ yi nsəŋ mə.
Ma Nyɔ chûsi shɔm yi yindzɔŋni i mbɛiŋ.

1 Tɛsalənika

1 Akɔ mih Bəəl, mih kɔ buku Silas bəh Timəti. Mih
nyakaki kiŋwakti kələ i kijuŋni ki bəni bə bumni bə kwili
wi Tɛsalənika bà bɔ chiŋni num bəh Nyɔ Ba bəh Bah Jisɔs
Klistus. Bɔ chûsi shɔm yindzɔŋni i mbɛiŋ chu nyâ mbɛiŋ
bəh kimbɔiŋni. **2** Buku si nya lə kiyɔŋni i Nyɔ jəbi wichi
kɔm mbɛiŋ bəchi, jiə mbɛiŋ jəbi wichi i ntsa wibuku wə.
3 Jəbi wə buku kɔ i Nyɔ Bah wibukumbɛiŋ nshiŋ, buku si
kwaka lə nəni kimbɛiŋ kə ki bukuki dzəki i shɔm yə mbɛiŋ
jiə i Klistus wə, bəh nɔm wimbɛiŋ wə wi bukuki dzəki i
kiŋkɔŋ wə, bəh shɔm yə mbɛiŋ kaŋa, yi buku dzə i ntsɛiŋ
wə mbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i Bah wibukumbɛiŋ wə
Jisɔs Klistus. **4** Bwa bə nih bəbuku bà Nyɔ kɔŋki, buku
kiəki lə a Nyɔ sabibwili mbɛiŋ. **5** Buku kiəki lə yakadəiŋ
kɔm ntum wi ndzɔŋni wə buku nì dzə bəh wi i mbɛiŋ
wi nì ka dzə a ndzaka wə shəŋ. Wi nì dzə num bəh ŋga
biə bi nyəki dzəki i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə tə, buku təksi
kiə a ntum wiwɔ kɔ ŋkɔŋ. Mbɛiŋ kiəki lə ŋkaiŋni bəni
bə buku nì kɔ jəbi wə buku nì nɔki i mbɛiŋ kintəəŋ kɔm
mbɛiŋ. **6** Mbɛiŋ nì dzɔ gvu yibuku bəh yi Bah kɔm mbɛiŋ
nì dzɔ ntum wiwɔ bəh kilaŋ gwu kə ki nì bukuki dzəki i
Kiŋ'waka ki Baiŋni na si mbɛiŋ nì kɔ i ŋgəkə wimbum wə.
7 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ka fiəni chu bəni bà bəni bə bumni
bəchi i kimbu ki Masedɔnia wə bəh ki i Akɛya wə nì dzɔki
kinchəsi i bɔ. **8** Mih dzakaki kə lə kɔm a kɔkə a gia yi Bah
shəŋ yə yi buku i kimbu kimbɛiŋ wə, ka waŋ fiəli kimbu
ki Masedɔnia bəh ki Akɛya wə. Ntum wiwɔ kɔm shɔm
yimbɛiŋ yə mbɛiŋ jiə i Nyɔ wə waŋ tsə tə i di bichi wə.
Ayakadəiŋ, gia yidɔkɔ chu mɔŋ yə buku kɔ i chu dzaka

kɔm yi. 9 Mbɛiŋ kîə a bəni bəwɔ mwi fukuki lə kɔm si
mbɛiŋ nì dzɔ buku i mbɛiŋ kintəəŋ, bəh si mbɛiŋ nì bee
mimɔsɔ fiəni i Nyɔ i nɔmki i Nyɔ wi ŋkɔŋ wə wi kaŋaki
nɔni. 10 Bɔ fukuki lə tə si mbɛiŋ wɔkɔliki Waiŋ wi wə wi
bi dza dzə i bɛiŋ. Waiŋ wi wələ kɔ wə wi nì dzasi i kpi
wə, num Jisɔs wə wi bwiliki bukumbɛiŋ i shɔm yi Nyɔ yi
bɔksini yə, wi bi chusiki i bəni.

2 Bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ mwi kiəki lə a njikə wə buku
nì laa i mbɛiŋ nì kɔkə wi kilɔlɔ. 2 Na si mbɛiŋ kiəki a bəni
nì kɔ num bɔ nya ŋgəkə i buku chu chəbsi buku i kwili wi
Filibi wə, buku nì kaŋaki a shɔm i ŋga bi Nyɔ wibuku
wə i fukuki ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ wə i mbɛiŋ, na si
bəni nì chiki buku nalə. 3 Ntum wi ndzɔŋni wə buku nì
fukuki tsa mbɛiŋ bəh wi a nì kɔkə wə wi nì kɔ bəh ŋgbɔ
widɔkɔ, buku nì fukuki kə bəh kiŋkwaka kichu kidɔkɔ,
nabə i məmsiki i fwɔkyiki mbɛiŋ fwɔkyini. 4 Ayakalə, si
Nyɔ yɛiŋ a buku kpɛiŋni i bəni bə wi kɔ i nya ntum wi
ndzɔŋni wələ i kaŋ yibɔ wə, ayakadəiŋ buku ka fukuki.
Buku fuku kə lɔ a yi ndzɔŋki i bəni. Buku nì fukuki a yi
ndzɔŋki num i Nyɔ wə wi tsɛiŋki num shɔ́m yibuku. 5
Si mbɛiŋ kiəki, buku nì ka num dzə dəkə lɔ bəh ndzaka
wi njwəni nabə i dzɔ gia yidɔkɔ kəŋ i ninshiŋ i dzi fiɛŋ i
mbɛiŋ kaŋ. Yələ kɔ gia yə Nyɔ kɔ mbeeŋ nsaka wibuku. 6
Buku nì nəŋki kə i kaŋa kiŋkɔksi kidɔkɔ i mi nabə kə ki
nyə i mbɛiŋ wə nabə i bəni bədɔkɔ wə, namana yaka si
a nì kɔ di bibuku ka bwa bə faaŋni bə Klistus i bikəki a
mbɛiŋ fəki gia i buku. 7 Buku nì kɔ fibuku i kimbɔiŋni wə
i mbɛiŋ kintəəŋ tɔkni bəh mbɛiŋ asi nih waiŋ si tɔkni bəh
bwa bu. 8 Ayakadəiŋ, buku ka dzɔ mbɛiŋ i gwu yibuku

wə na bindzəŋ bəh kiŋkəŋ, buku nì ka nya dəkə mbɛiŋ
bəh ntum wi ndzəŋni wi Nyɔ wə shəŋ, ayakalə buku nì
nya tə gwu yibuku i mbɛiŋ kɔm mbɛiŋ nì kɔ mbɛiŋ chu
shɔ́m yibuku nalə. **9** Bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ kwakaki
alə nɔm wibuku bəh kiliəkə kibuku a? Buku nì nɔmki
nchɔkɔ bəh nshi ka buku ma jiə ntiə widɔkɔ i mi wə i
mbɛiŋ kintəəŋ, si buku nì fukuki ntum wi ndzəŋni wi Nyɔ
wələ i mbɛiŋ. **10** Mbɛiŋ mwi na bəh Nyɔ kɔlə i beeŋ nsaka
wibuku a nɔni kibuku i mbɛiŋ bəni bə bumni nì kɔ ki
baiŋni bəh ki chəŋ kaŋa kə ŋgbɔ widɔkɔ. **11** Mbɛiŋ kiə tə
si buku nì fəki bəh mbɛiŋ, fə bəh mbɛiŋ asi tii waiŋ si fə
bəh bwa bu. **12** Buku nì shiliki shɔ́m yimbɛiŋ, lɔbti mbɛiŋ
lumsi a mbɛiŋ nɔki nɔni num kə Nyɔ nəŋki. A num Nyɔ
wə wi bɔɔŋ mbɛiŋ a mbɛiŋ liə i ŋkuŋ bi wə bəh mbum
bi. **13** Buku baaŋ kə tə i nya kiyəŋni i Nyɔ kɔm yələ a
jɔbi wə buku nì dzə bəh gia yi Nyɔ i mbɛiŋ, mbɛiŋ nì
dzɔ gia yiwɔ a akɔ na gia yi Nyɔ, a num kə gia yi mi. A
num yi yə yi nɔmki i mbɛiŋ wə bəni bə bumni. **14** Bwa bə
nih bəbuku, mbɛiŋ kîə a, gia yə yi nì num bəh bijuŋni bi
bəni bə bumni bə Nyɔ bà bɔ nì kɔ bɔ bum i Klistus Jisɔs
i kimbu ki Judea, yi nì num tə bəh mbɛiŋ. Mbɛiŋ nì kɔ
mbɛiŋ yɛiŋ tə bəŋgəkə i kaŋ yi bəni bəmbɛiŋ bə kwili wə
a liŋ asi bɔ nì yɛiŋ i kaŋ yi Bəju bəbɔ wə. **15** Bəju bələ kɔ
bà bɔ nì wɔɔ Bah Jisɔs. Ayaka a num bɔ bà bɔ nì wɔɔyiki
bəni bə ntum bə Nyɔ. A num bɔ bà bɔ nì kɔŋŋ bwili buku
i bɔ wə. Bɔ fəki yakadəiŋ Nyɔ wɔkɔ kə ndzəŋni bəh bɔ. Bɔ
baiŋŋyi lɔ bəni bəchi, **16** si bɔ baŋki dzəh i buku i dzakaki
i bəni bà bɔ kɔkə Bəju ka bɔ bəiŋ. Bɔ fəki yaka jɔbi wichi
chu bibɔ yaka. Shɔm yi Nyɔ yi bɔksini dzə lɔ i bɔ wə i

liə. **17** Bwa bə nih bəbuku, si bukumbɛiŋ ni gaali, buku
məmsi na bəh ŋga a buku yɛiŋ mbɛiŋ shəŋ bəh dzəkəh,
na si a məŋ dəkə i jəbi wi dəəŋ wə, si bukumbɛiŋ ni gaali.
Bukumbɛiŋ ni gaali shəŋ a i dzə́kəh chɛiŋ. Bukumbɛiŋ ni
ka gaali dəkə i shəm wə. **18** Buku nəŋki i fiəni dzə i mbɛiŋ.
Mih Bəəl mwi kɔ num mih məmsi lɔ na i kiŋkani kiduli
wə, ayakalə Satan baŋ a buku. **19** Buku kaŋaki kiŋkɔŋ
lə kɔm gia yə buku tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ kɔm yi, nabə
ndzɔŋni bibukumbɛiŋ bəh kifɔ kibukumbɛiŋ kə buku bi
ghaŋsiki gwu yɛiŋ i Bah wibukumbɛiŋ nshiŋ wə Jisɔs, jəbi
wə wi bi fiəniki dzəki kɔ nə? A məŋ mbɛiŋ na? **20** Akɔ na
mbɛiŋ mbum bibuku bəh ndzɔŋni bibuku.

3 Ayakadəiŋ, jəbi wə buku nì yɛiŋ a yi gaka buku, buku
ka kɔŋki i baaŋ i jum wə i Atɛn a buku mbɔŋ, **2** buku ka
faaŋ Timəti waiŋnih wibukumbɛiŋ wə buku bɔ nəmki
i Nyɔ i fukuki ntum wi ndzɔŋni kɔm Klistus. Buku nì
faaŋ wi a wi dzâ shîli bumni bimbɛiŋ, chu tâfi mbɛiŋ
kɔm Klistus, **3** Buku fə lə ka mi i mbɛiŋ ma ni chu i jum
wə kɔm bəŋgəkə bələ. Mbɛiŋ mwi kiəki lə a bəŋgəkə kɔ
fiɛŋ fibukumbɛiŋ. **4** Mbɛiŋ kiəki lə a jəbi wə buku nì kɔ
bəh mbɛiŋ, buku nì fuku i mbɛiŋ jəbi kɛiŋ a bukumbɛiŋ
kaŋaki i ni yêiŋki bəŋgəkə. Ayaka yi num a liŋ asi yi kɔ asi
mbɛiŋ kiəki. **5** Akɔ gia yə yi nì fə mih, mih ka faaŋ Timəti.
Yi nì kɔ yi gaka lɔ mih, yakadəiŋ mih ka faaŋ wi i dzə
tsɛiŋ kɔm kimbum kimbɛiŋ si ki kɔ ka mih kiəki, kɔm
mih nì lwaki lə a, a kɔlə i numki mi wə wi si məmsi bəni
məmsi lɔ mbɛiŋ wi fə nɔm wichi wə buku nɔm i mbɛiŋ
laka kilɔlɔ. **6** Ayakalə, i liə si Timəti fiəni dzə i buku wə,
ka fuku ntum wi ndzɔŋni kɔm shəm yə mbɛiŋ jiə i Klistus

wə bəh si mbɛiŋ chusiki kiŋkəŋ i bəni wə. Wi kɔ wi fuku
tə si mbɛiŋ kwakaki buku nalə chu nəŋ i yɛiŋ buku asi
buku tə kəŋki i yɛiŋ mbɛiŋ. 7 Kəm bə yələ, bwa bə nih
bəbuku, i bəŋgəkə bəh ləli biə buku bəchi yɛiŋki shəm
də buku kəm kimbum kimbɛiŋ bəh kəm shəm yə mbɛiŋ
jiə i Klistus wə. 8 I liə buku waka kəm mbɛiŋ numki lə
bindzəŋ mbɛiŋ bəh Ba. 9 Ayakadəiŋ, buku nyaki kiyəŋni
i Nyɔ nalə kəm mbɛiŋ. Buku nyaki kiyəŋni i Nyɔ kəm
ndzəŋni biə buku wəkəki i Nyɔ nshiŋ, bi num kəm mbɛiŋ.
10 Buku tsaki na bəh ŋga nchəkə bəh nshi nəŋ i chu yɛiŋni
daŋsi gwu ka buku ni nya mbɛiŋ bəh fiɛŋ fiə fi kəbiki i
bumni bimbɛiŋ wə. 11 Buku tsaki a Nyɔ Ba wibukumbɛiŋ
mwi, bəh Bah wibukumbɛiŋ wə wi kɔ Jisɔs wêli dzəh ka
buku dzə yɛiŋ mbɛiŋ. 12 Buku tsa tə a Bah fâ ma kiŋkəŋ
kimbɛiŋ kɔəki tsəki a ninshiŋ i kəŋki gwu yimbɛiŋ bəh
bəni bəchi a liŋ asi buku kəŋki mbɛiŋ. 13 Buku tsaki
yakadəiŋ ka wi Bah fâ ma shɔ́m yimbɛiŋ ləkəki, ka mbɛiŋ
bi nûmki kiŋgbɔ kidəkə kəbi, bâiŋ i Nyɔ wə wi kɔ Ba num
Bah wibukumbɛiŋ nshiŋ i jəbi wə Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs
Klistus bi dzəki bəh bəni bəchi bə̀ akɔ mbu.

4 I kiŋgɔksi wə, bwa bə nih bəbuku, buku tsaki mbɛiŋ
kwuŋ kaŋ ka bəni bə̀ bɔ chiŋni i Bah Jisɔs wə, si mbɛiŋ nì
lani i buku si mbɛiŋ kaŋaki i nɔ̂ki i dzəh yə Nyɔ kəŋki, asi
mbɛiŋ nəki i liə, mbɛiŋ fə̂ki ayaka tsə̂ a bəh ki i ninshiŋ.
2 Mbɛiŋ kiəki lə bətəfi bə buku nì nya i mbɛiŋ i ŋga bi
Bah Jisɔs wə. 3 Gia yə Nyɔ kəŋki, kɔ a mbɛiŋ lansiki
baiŋki. Mbɛiŋ ma ndzəniki i biŋ. 4 Mi wimu wimu i mbɛiŋ
kintəəŋ kaŋaki i kî̂əki si wi kɔ i kaŋaki gwu yi i dzəh yə yi
baiŋki yi kaŋa kiŋkəkni. 5 Gwu yi mi ma shiliki ka mi i

tumi kə ki kiəki kə Nyɔ. **6** Kiə mi i mbɛiŋ ma məm i fə
chu nabə i fə kimfikili i waiŋnih wi i gia yələ wə. Buku
nì kiŋ lɔ gia yələ i mbɛiŋ a Bah bi faaŋ lə ŋgəkə i bəni
bà bɔ fəki gia yələ yichi. **7** Mbɛiŋ kiəki a Nyɔ nì ka bɔɔŋ
bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ nəki nəni ki kinyɛŋ. Wi nì bɔɔŋ
bukumbɛiŋ a bə nəki nəni kə ki bâiŋki. **8** Ayaka kɔ a, na
ndə wə wi nəiŋ i wɔkɔ ntəfi wələ wi ka nəiŋ dəkə i wɔkɔ
num i mi wiwəm. Wi nəiŋ i wɔkɔ num i Nyɔ wə wi nyaki
Kiŋ'waka ki ki Baiŋni i mbɛiŋ. **9** Yə kɔm kiŋkɔŋ kə mbɛiŋ
kaŋaki i kaŋaki i bwa bə nih bəmbɛiŋ mbɛiŋ kaŋaki kə i
chu tsɛiŋki a buku nyaka kɔm yəmaka i mbɛiŋ. Gia yələ
kɔ num mbɛiŋ mwi kɔ num Nyɔ nì lani lɔ mbɛiŋ yɛiŋ
si mbɛiŋ kaŋaki i kɔŋki gwu yimbɛiŋ. **10** I yi ŋkɔŋ wə,
mbɛiŋ si kɔŋ lə bwa bə nih bəmbɛiŋ bəchi i kimbu ki
Masedənia wə. Ayakalə, bwa bə nih bəbuku, buku chu tsa
a mbɛiŋ fâki ayaka tsâ a ninshiŋ ninshiŋ. **11** Fwu wi gia kɔ
a mbɛiŋ mômsiki bəh ŋga i nôki i kimbɔiŋni wə, mbɛiŋ
tsêiŋki a gia yə yi tsɛiŋki mbɛiŋ. Mbɛiŋ nômki bəh kaŋ
yimbɛiŋ asi buku nì lani mbɛiŋ. **12** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ni
kwati kiŋkɔksi i bəni bə biŋ, mbɛiŋ ma ni tsɛiŋki mi i
fiɛŋ fiə mbɛiŋ nəŋki. **13** Bwa bə nih bəbuku, buku nəŋki i
fə a mbɛiŋ kîə ŋkɔŋ kɔm bə bəni bà bɔ kɔ num bɔ kpiyi
lɔ. Buku nəŋki i fə a mbɛiŋ kîə ka mbɛiŋ ma nûmki bəh
nshɛiŋ nshɛiŋ ka bəni bà bɔ tsɛiŋki tsəki kə i ninshiŋ i
fiɛŋ fidəkɔ. **14** Bukumbɛiŋ bum a Jisɔs nì kpi fiəni dza i kpi
wə, yi num a liŋ asi Nyɔ bi fiəni dzə bəh Jisɔs bəh bəni bà
bɔ nì kpiyi num bɔ chiŋni bəh wi. **15** Gia yə buku dzakaki
i mbɛiŋ i liə lə yi biəliki ndzaka wi Bah a, bukumbɛiŋ
bà bə baaŋ i jum wə bə num i bi kɛiŋki bəwəm i jəbi wə

Bah bi fiəni dzəki bukumbɛiŋ bi tsə kə i ninshiŋ i bəni
bà bɔ kɔ num bɔ kpiyi lɔ. 16 Mbɛiŋ bi wəkɔki lə ja yi
wamyini i bɛiŋ bəh ja yiləkəli, fwu wi bəchinda bə Nyɔ
wili tə, jəŋ wi Nyɔ dzaka. Ayaka ka Ba wi mwi dza bɛiŋ wi
shiki dzəki. Ma bəni bà bɔ nì kpiyi num bɔ chiŋni bəh
Klistus yisi dzayi. 17 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ bà bə bɛsi
bà kɛiŋ bəwɔm i jɔbi wiwɔ wə bukumbɛiŋ bi baŋsi bəh
bɔ i bɛiŋ i bikwu wə i tsə baŋsi bəh Bah i bɔəli wə. Ma
bukumbɛiŋ numki bəh Bah i jɔbi wichi wə. 18 Ayakadəiŋ,
mbɛiŋ bôiŋsiki tsâki shɔ́m yi mi mi bəh ndzaka wələ.

5 Bwa bə nih bəbuku, kɔm bə jɔbi bəh chɔkɔ bi dzəni bi
Bah, ŋgəkə widɔkɔ chu mɔŋ wə mih kɔ i nyakaki gia yələ
i mbɛiŋ. 2 Mbɛiŋ mwi kiəki lə na bindzɔŋ a chɔkɔ bi dzəni
bi Bah bi numki asi ji si dzə nchɔkɔ. 3 Jɔbi wə bəni ni
dzakaki a, "Kimbɔiŋni kɔlə, gia mɔŋ yə mi kɔ i lwaki",
ayaka ŋgəkə ni dza gbɔ i bɔ wə asi lɔli bi nnɔmh si dzə jɔbi
wə miŋkpaŋa kɔ bəh tɔɔ, dzəh ma ni chu num yə bɔ kɔ i
yɔkɔ gɛiŋ yɛiŋ. 4 Ayakalə, bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ kɔkə
dəkə fimbɛiŋ i jisi wə, ka jɔbi wiwɔ bi təkəli dzə i mbɛiŋ
asi ji si dzə. 5 Mih dzakaki lə kɔm mbɛiŋ bəchi kɔ bəni bə
baiŋni, chu num bəni bə nshichuŋ. Bukumbɛiŋ num kə
bəni bə nchɔkɔ nabə i jisi wə. 6 Ayakadəiŋ, kiə bukumbɛiŋ
ki nô kə si bəni bədɔkɔ nɔki. Bukumbɛiŋ nûmki bəh
ntsəŋə bəh mfi bibukumbɛiŋ fɛiŋ. 7 Bəni bà bɔ si nɔ bɔ si
nɔ num nchɔkɔ, ayaka bəni bà mbih si kwa bɔ mɔ si kwa
num nchɔkɔ. 8 Ayakalə, si bukumbɛiŋ kɔ fibukumbɛiŋ
num bəni bə nshichuŋ, bukumbɛiŋ numki bəh ntsəŋə bəh
mfi bibukumbɛiŋ fɛiŋ. Bukumbɛiŋ dzô mbum bəh kiŋkɔŋ
aka chwaka ki kijum kə bə lɔh baŋ kijum kibukumbɛiŋ

yɛiŋ, bəh i dzô tə ntsɛiŋ wə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i
ninshiŋ i bi kwati mbɔiŋ a num wə bukumbɛiŋ bwaŋ
aka kifɔ ki gɔŋ i bukumbɛiŋ fuŋ. **9** Mbɛiŋ kiəki a Nyɔ
nì ka sabibwili jiə bukumbɛiŋ a wi bi chusi num shɔ́m
yi yi bəkəli yə. Wi nì sabibwili a bukumbɛiŋ bi kwatiki
num mbɔiŋ tsə dzəh i Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus.
10 Jisɔs Klistus kɔ wə wi nì kpi kɔm bukumbɛiŋ, kɔŋ
bukumbɛiŋ kɛiŋki bəwɔm yudəkɔ bə kpiyi bukumbɛiŋ
bi chiŋni numki a bəh wi. **11** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ shîliki
shɔ́m yi mi mi i mbɛiŋ kintəəŋ mâa yaka tə mi mi asi
mbɛiŋ si fə lɔ. **12** Buku tsaki mbɛiŋ bwa bə nih bəbuku, a
mbɛiŋ kôksiki bəni bà bɔ nɔmki i mbɛiŋ kintəəŋ, bɔ təkni
yaka bəh mbɛiŋ i dzəh yi Ba wə, chu lani mbɛiŋ. **13** Mbɛiŋ
chûsiki kiŋkəksi i bɔ na bindzɔŋ i kiŋkɔŋ kɔm bəh nɔm
wə bɔ fəki. Mbɛiŋ numki tə bəh nəni ki bənini i mbɛiŋ
kintəəŋ. **14** Buku chu tsa tə mbɛiŋ bwa bə nih bəbuku a
mbɛiŋ tâfi bəni bà bɔ kɔŋki i numki a kiləlɔ, lâkəsi shɔ́m
yi bəni bà bɔ kaŋaki ndzaŋ, gâmti tə bəni bà bɔ kɔ bəh
ŋgbɛni. Mbɛiŋ nûmki bəh ŋkaŋa wi shɔm i bəni bəchi wə.
15 Mbɛiŋ tâkniki a mi ma chûkuliki chu bəh chu. Mbɛiŋ
jwôki jəbi wichi i fâki num gia yindzɔŋni i mbɛiŋ kintəəŋ
bəh i bəni bəchi wə. **16** Mbɛiŋ nûmki bəh kinsaŋli i jəbi
wichi wə, **17** mbɛiŋ tsâki jəbi wichi, **18** nyâ kiyɔŋni i Nyɔ i
gia yichi yə yi numki. Yələ kɔ gia yə Nyɔ nəŋki i mbɛiŋ bà
mbɛiŋ kɔ i Jisɔs Klistus wə. **19** Kiə mbɛiŋ ma chîki nɔm wi
Kiŋ'waka ki Baiŋni. **20** Kiə mbɛiŋ ma châsiki bəntum bə
Nyɔ bà bəni lakaki. **21** Mbɛiŋ tsɛ̂iŋki lâkəki i gia yichi wə,
dzô yə yi kɔ yindzɔŋni nûm yɛiŋ bɛiŋ, **22** mbɛiŋ bwîli
gwu yimbɛiŋ i gia yichi yə yi kɔ yichu. **23** Mih tsaki a

Nyɔ mwi wə wi kɔ Nyɔ wi kimbɔiŋni, wə wi kɔ Nyɔ fâ ma mbɛiŋ baiŋki i gia yichi wə tsə bwili fwu. Wi jîə kiŋ'waka kimbɛiŋ bəh shóm yimbɛiŋ bəh gwu yimbɛiŋ yi bi numki kiŋgbɔ kəbi i jəbi wə Bah wibukumbɛiŋ Jisəs Klistus bi dzəki. **24** Wi Nyɔ wə wi nì bɔɔŋ mbɛiŋ wi si num a ndzaka wi bɛiŋ, wi ni fə lə yaka. **25** Bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ tsâki i buku. **26** Mbɛiŋ bɔ̂ni i bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bəchi mbɛiŋ yâŋyi mâŋni bɔ bəh mbɔni wi bəni bə Nyɔ. **27** Mih dzakaki a mbɛiŋ kaiŋ i Bah nshiŋ a mbɛiŋ ni fâ lə kiŋwakti kələ i bwa bə nih bəbukumbɛiŋ nshiŋ bəchi. **28** Ma kinduksi ki Bah wibukumbɛiŋ Jisəs Klistus nûmki bəh mbɛiŋ.

2 Tɛsalənika

1 Akɔ mih Bəəl, mih kɔ buku Silas bəh Timəti. Mih
nyakaki kiŋwakti kələ i kijuŋni ki bəni bə bumni i kwili
wi Tɛsalənika bà bɔ chiŋni num bəh Nyɔ wə wi kɔ Tii
wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisɔs Klistus. **2** Ma shɔm yindzɔŋni
bəh kimbɔiŋni ki Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisɔs
Klistus nûmki bəh mbɛiŋ. **3** Bwa bə nih bəbuku, buku
kaŋaki i nyâki kiyɔŋni i Nyɔ jɔbi wichi kɔm mbɛiŋ. Yi
kɔ chəŋ yakadəiŋ, kɔm kimbum kimbɛiŋ kɔɔki tsəki a
ninshiŋ ninshiŋ, kiŋkɔŋ kə mi kaŋaki i mi mi kɔɔki tsəki
tə a ninshiŋ ninshiŋ. **4** Ayakadəiŋ, buku mwi si ghaŋsi lə
gwu kɔm mbɛiŋ i bijuŋni bi bəni bə bumni bə Nyɔ bədɔkɔ
kintəəŋ. Buku si ghaŋsi kɔm nnum wimbɛiŋ wi ndzɔŋni,
bəh si bəni bwaŋki gvu i mbɛiŋ chɛiŋ, ayaka mbɛiŋ num
a i kimbum kimbɛiŋ wə, bəh si mbɛiŋ kaŋaki shɔ́m i
bəŋgəkə bà mbɛiŋ yɛiŋki. **5** Yələ kɔ gia yə yi chusiki a
Nyɔ bi sakaki bəni i dzəh yi chəŋ wə, ka mbɛiŋ bi numki
bəni num mbɛiŋ kpɛiŋ i ŋkuŋ bi Nyɔ wə num mbɛiŋ yɛiŋ
bəŋgəkə bələ kɔm bi. **6** Si Nyɔ kɔ mi wi chəŋ, wi ni chukuli
lə ŋgəkə wə bəni nyaki i mbɛiŋ bəh ŋgəkə, **7** wi ni nya lə
jɔbi wi wakani i mbɛiŋ bà mbɛiŋ yɛiŋki ŋgəkə bəh i buku
tə. Yələ gia bi numki i jɔbi wə Bah Jisɔs bi chusiki gwu yi i
bɛiŋ, wi dzə i lɔm wi gbuku wi ghəkəni wə. Wi bi dzəki
yakadəiŋ bəh bəchinda bu bə ləkəli. **8** Wi bi chukuliki
bəni bà bɔ nəiŋma Nyɔ bəh ŋgəkə, bəh bà bɔ ka bum dəkə
ntum wi ndzɔŋni kɔm Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs. **9** Bə bi
kaasiki lə bɔ, ma bɔ bi kaŋa ŋgəkə wə wi bi gɔksi kə, bə bi
gaali bɔ i Bah wə a bɔ ma dzə i wi ninshiŋ bəh i kiŋkɔkni
ki kimbum wə. (aiōnios g166) **10** Yələ bi numki i chɔkɔ biə

wi bi dzəki ka bəni bà bɔ kɔ mbu, bi tumyi bikum i wi,
ayaka bəni bəchi bà bɔ jiə shɔm i wi bi numki bəh dzaka
ki wɔmni bəh wi. Ayaka mbɛiŋ tə bi numki lə bəh bɔ kɔm
mbɛiŋ nì bum gia yə buku nì fukuki i mbɛiŋ. **11** Akɔ gia
yə buku tsaki i mbɛiŋ jəbi wichi a Nyɔ wibuku fâ ma
mbɛiŋ nûmki mbɛiŋ kpɛiŋ i ŋkaiŋni bəni bà wi bɔɔŋ a
mbɛiŋ numki. Buku tsaki tə a wi gâmti mbɛiŋ bəh ŋga bi,
a mbɛiŋ fâ gia yindzɔŋni yichi yə mbɛiŋ nəiŋki bəh nɔm
wichi wə mbɛiŋ fəki kɔm shɔm yə mbɛiŋ jiə i Klistus wə.
12 Buku tsaki yakadəiŋ tə ka yɛli wi Bah wibukumbɛiŋ
wə Jisɔs, kâŋaki kiŋkɔksi i mbɛiŋ kintəəŋ, mbɛiŋ tə kaŋa
kiŋkɔksi i wi wə. Yələ kɔ kɔm shɔm yindzɔŋni yə Nyɔ
wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisɔs Klistus kaŋaki i mbɛiŋ wə.

2 Bwa bə nih bəbuku, yə yi kɔ kɔm bə ndzə wi Bah
wibukumbɛiŋ wə Jisɔs Klistus bəh si bukumbɛiŋ bi chiŋni
juŋni tsə num bəh wi, buku tsaki mbɛiŋ a, **2** kiə mfi ma
chiŋ dzâ shâkyi mbɛiŋ nabə a mbɛiŋ i fûmniki, a mbɛiŋ
wɔkɔ ndzaka widɔkɔ i Kiŋ'waka kidɔkɔ, nabə a, ndzaka,
nabə a buku nyaka kiŋwakti a ndzə wi Bah dzɔ lɔ di. **3**
Kiə mbɛiŋ bi ma bêe a mi widɔkɔ bi fwɔkyi mbɛiŋ kɔŋ a
numki na i yi naiŋ dzəh wə. Mbɛiŋ kîəki a chɔkɔ bi Bah bi
dzəni biə bi dzɔ kə di, maka bəni yisi i ləkəki bəh fwu i
Nyɔ. Ayaka maka mi wə wi bwiŋki bənchi bəh Nyɔ dzə
tumbuku. Akɔ wi wə bə bi kaasiki wi kaasini. **4** A num wi
wə wi bi kɔksiki gwu yi wali na finə fiə bə dzɔki a, akɔ
Nyɔ nabə fiə bə tsaki. Ayakadəiŋ, wi bi tsə liə shi num i
juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ wə ka bi bɔɔŋki gwu yi a ŋgaiŋ kɔ
Nyɔ. **5** Mbɛiŋ dali lə a jəbi wə bukumbɛiŋ nì kɔ, mih nì
fukuki lə gia yələ i mbɛiŋ a? **6** Mbɛiŋ si kiə lɔ gia yə yi

kaŋaki wi i liə, ka wi dza tumbuku i jəbi wə bə jiə i wi. **7**
Wi si nɔm i liə bəh ŋga bi i nyumi wə i fəki a bəni waliki
bənchi bə Nyɔ, yi num alə a mi wə wi kəŋki wi kaŋaki i bi
kəŋki i tsə buku i jəbi wə bə bi dzɔ bwili wi i dzəh. **8** Jəbi
wə bə bi dzɔ bwiliki wi, mi wə wi bwiŋki bənchi bə Nyɔ bi
ka tumbuku, Bah Jisəs bi ka fəkə wi bəh fiəkə yi dzaka,
chiksi wi bəh baiŋni bi biə wi bi dzəki bəh bi. **9** Mi wə wi
bwiŋki bənchi bi dzəki i ŋga bi Satan wə, wi kaŋa ŋga
bichi, fâ bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bi bəh gia yi dzaka ki
wɔmni a num yi ntəkə yichi. **10** Ayaka wi bi dzəki tə bəh
na bə binaiŋ chu i fwɔkyi bəni bà bɔ lakaki. Bɔ lakaki kɔm
bɔ nəiŋma i kɔŋki ŋkɔŋ ka bɔ bi bɔiŋ. **11** Si bɔ kɔŋki kə
ŋkɔŋ yakadəiŋ, Nyɔ chiŋsi ŋga bidɔkɔ bi fwɔkyi bɔ, ka bɔ
bum i gia yə yi kɔ yi ntəkə. **12** Nyɔ fə yakadəiŋ ka bɔ bəchi
bi gbɔ nsaka bà bɔ ka bum dəkə gia yi ŋkɔŋ, bɔ saŋli a fəki
fibɔ gia yə yi kɔkə chəŋ. **13** Ayakalə, bwa bə nih bəbuku
bà Bah kɔŋki na bindzɔŋ, buku kaŋaki a nyaki kiyɔŋni i
Nyɔ jəbi wichi kɔm mbɛiŋ, kɔm Nyɔ nì kɔ wi sabibwili lɔ
mbɛiŋ i kin'yisi wə i bi bɔiŋsi mbɛiŋ tsə dzəh i nɔm wə
Kiŋ'waka ki Baiŋni fə a mbɛiŋ baiŋki, bəh i kimbum kə
mbɛiŋ bum gia yi ŋkɔŋ. **14** Wi nì bɔɔŋ mbɛiŋ yaka tsə
dzəh i ntum wi ndzɔŋni wə buku nì fuku, ka mbɛiŋ bi dzə
kwati i mbum bi Bah wibukumbɛiŋ wə Jisəs Klistus. **15**
Ayakadəiŋ, bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ nûm ndzɔŋ, kwâti
nɔni kə buku nì lani mbɛiŋ yɛiŋ, kɔŋ a numki yə buku nì
lani mbɛiŋ yɛiŋ i ndzaka wə, nabə yə buku nì nyaka num
nyakani i mbɛiŋ. **16** Ma Bah wibukumbɛiŋ wə Jisəs Klistus
mwi bəh Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ wə wi nì kɔŋki bukumbɛiŋ
shiliki shɔ́m yibukumbɛiŋ jəbi wichi, chu nya bukumbɛiŋ

bəh gia yindzəŋni yə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ
kəm shəm yi yindzəŋni. (aiōnios g166) 17 Ma wi shîli shɔ́m
yimbɛiŋ, fə yi ləkəki i nəm wi ndzəŋni wichi wə mbɛiŋ
fəki bəh i gia yichi yə mbɛiŋ dzakaki.

3 I ŋkaasi wə, bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ tsâki i buku.
Mbɛiŋ tsâki a gia yi Bah kəmsiki wâŋki tsâki i ninshiŋ ka
bəni kəksiki gia yiwə asi mbɛiŋ nì fəki. 2 Mbɛiŋ tsâki tə a
buku ma gbɔyi i kaŋ yi bəni bà bɔ kaŋaki shɔ́m yichu fə
gia yichu, kəm a kəkə bəni bəchi bà bɔ kaŋaki kimbum. 3
Ayakalə, Bah si shi num a ja yi wə. Wi ni nya lə mbɛiŋ
bəh ŋga, chu kəŋ mbɛiŋ ka mbɛiŋ ma ni gbɔ i kaŋ yi
mi wichu wə. 4 Bah fə buku jiə mfi bi buku i mbɛiŋ a
mbɛiŋ si fə lɔ gia yə buku dzakaki i mbɛiŋ, mbɛiŋ num i
ni baaŋ a fəki. 5 Ayakadəiŋ, buku tsaki a Bah jîə shɔ́m
yimbɛiŋ a yi numki bəh kiŋkɔŋ ki Nyɔ, chu fâ a mbɛiŋ
nûmki bəh ŋkâŋa wi shəm asi Klistus nì kaŋaki. 6 Bwa
bə nih bəbuku, buku dzakaki yələ i mbɛiŋ i yɛli wi Bah
wibukumbɛiŋ wə Jisɔs Klistus, a mbɛiŋ ma kɔ̂msiki i bwa
bə nih bəbukumbɛiŋ bà bɔ shi kɔ a kilələ ayaka chu biəli
kə nəni kə buku nì lani mbɛiŋ yɛiŋ. 7 Mih dzakaki yələ,
kəm mbɛiŋ mwi kiəki lə dzəh yə mbɛiŋ kaŋaki i bîəliki
nəni kibuku yɛiŋ. Buku nì ka chiŋ num dəkə kilələ i jəbi
wə bukumbɛiŋ nì kɔ. 8 Buku nì ka dzi dəkə fiɛŋ fi mi
maka buku gəm. Buku nì nəmki bəŋ nchəkɔ bəh nshi
ka buku ma ni jiə ntiə widəkɔ i mbɛiŋ wə. 9 Buku nì
fəki kə yaka, a məŋ dəkə di bi buku, i bikəki fiɛŋ fidəkɔ
i mbɛiŋ. A nì kɔ i chusi mfə wibuku i mbɛiŋ ka mbɛiŋ
biəliki. 10 Mbɛiŋ kiəki lə jəbi wə bukumbɛiŋ nì kɔ buku
nì nya nchi wələ i mbɛiŋ a, “Mi ka nəiŋ a ŋgaiŋ nəmki

kə, mbɛiŋ ma nyâ wi bəh fiɛŋ fidzini.” **11** Mih dzakaki
yələ lə kɔm buku wɔkɔki a mbɛiŋ bədɔkɔ shiki a kiləlɔ
nɔm kə, nyani ləkə n'ya dzaka i gia yi bəni bədɔkɔ wə. **12**
Bəmaka bəni kɔ buku dzakaki num dzakani i bɔ chu tsa i
yɛli wi Bah Jisɔs Klistus wə a bɔ nûm kuku bɔ nɔ̂mki i
kwati fiɛŋ fiə bɔ kɔ i dziki. **13** I mbɛiŋ, kiə mbɛiŋ ki bɔ̂h kə
bwa bə nih bəbuku, i fə̂ki gia yindzɔŋni. **14** Mi ka nəiŋ i
wɔkɔ gia yə buku dzaka i kiŋwakti kələ mə, mbɛiŋ kɛiŋsi
tsɛ̂iŋ ndzɔŋ wi. Kiə mbɛiŋ ki kâŋaki kə gia yidɔkɔ i fâ
bəh wəmaka, ka wi numki bəh kiŋgəmni. **15** Ayakalə, kiə
mbɛiŋ ki dzô kə wi ka mbaiŋŋni wimbɛiŋ. Mbɛiŋ kaŋaki i
tâfiki wi təfini ka waiŋnih wimbɛiŋ. **16** Bah wə wi kɔ wi
kimbɔiŋni nyâ mbɛiŋ bəh kimbɔiŋni i jəbi wichi wə bəh i
dzə́h yichi wə. Ma Bah nûmki bəh mbɛiŋ bəchi. **17** Mih
Bɔɔl nyakaki kimbəni kələ bəh kaŋ yiŋ. Kələ kɔ kinchəsi
kəŋŋ i biŋwakti biŋ bichi. A num ayaka si mih si nyaka.
18 Ma shɔm yindzɔŋni yi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus
nûmki bəh mbɛiŋ bəchi.

1 Timəti

1 Akɔ mih Bəəl, mih kɔ waiŋ ntum wi Klistus Jisɔs si
Nyɔ wə wi kɔ Mbwili wibukumbɛiŋ bəh Klistus Jisɔs wə
bukumbɛiŋ jiəki mfi i wi, nì dzaka a mih nûmki. **2** Mih
nyakaki kiŋwakti kələ i wɔ Timəti wə wɔ kɔ waiŋ wuŋ
wi ŋkɔŋ i bumni wə. Nyɔ Ba bəh Klistus Jisɔs wə Bah
wibukumbɛiŋ chûsi shɔm yindzɔŋni i wɔ, kwâsi nshɛiŋ i
wɔ, nyâ wɔ bəh kimbəiŋni. **3** Si mih nì tsa wɔ i jəbi wə
mih nì tsəki i Masedənia a wɔ bâaŋ nûmki i Ɛfɛsus, mih
chu tsaki a wɔ bâaŋ a fɛiŋ ka wɔ chîki bəni bà bɔ laniki
ŋkaiŋni wi nlani widəkɔ chi. **4** Chî tə a kiə bɔ ma dzɔ̂ki
jəbi wibɔ i bəkəliki i bichum wə bəh i kiyɛli ki bətii kwili
ki chwəŋəkijuŋ ki bəni kə bə si fa tsə a ninshiŋ kiŋgəksi
kəbi. Yələ kɔ gia yə yi dzəki a bəh bəŋgukuli, a kəbi yə
yi kɔ i mfasi wi Nyɔ wə yi biəli bumni. **5** Fwu wi gia wi
ntəfi wələ kɔ i fə a bəni kâŋaki kiŋkɔŋ kə ki nyəki dzəki i
shɔm yi baiŋni wə bəh yə yi nyəki dzəki i shɔm yi mi wə
wi fəki gia yə shɔm yi kəkə i sakaki wi bəh yə yi nyəki
dzəki i shɔm yi ŋkɔŋ yə mi jiə i Nyɔ wə. **6** Bəni bədəkɔ
bee lɔ dzəh yələ ka ɲjəŋki tsəki lɔ num i bəndzaka bə
kilələ wə. **7** Bɔ nəŋki i numki bəni bà bɔ laniki bəni bəh
bənchi bə Nyɔ, ayakalə bɔ kiə kə na gia yə bɔ dzakaki kɔm
yi nabə fwu wi gia yə bɔ numki i yɛiŋ bɛiŋ məŋni kə i
shóm yibɔ wə. **8** Bukumbɛiŋ kiəki lə a nchi wi Nyɔ kɔ gia
yindzɔŋni i jəbi wə mi ka dzɔ nchi wiwɔ i dzəh yi chəŋ wə
si wi kaŋaki i dzɔ̂ki. **9** Bukumbɛiŋ kiəki lə tə a bə nì ka jiə
dəkə nchi i bəni bà bɔ kɔ chəŋ. Bə nì jiə num i bəni bà
bɔ bwiŋki bənchi, bəh bà bɔ ləkəki bəh kifwu, bəh bà bɔ
nəŋki Nyɔ, bəh bà bɔ fəki chu, bəh bà bɔ baiŋki kə, bəh bà

bɔ chasiki gia yi Nyɔ, bəh bà bɔ wɔɔyiki bətii bəbɔ nabə
bənih bəbɔ, bəh bà bɔ wɔɔyiki bəni bədɔkɔ. **10** Yi num tə i
bəkaŋa bəh bənyuku bà bɔ nyaniki tɔkliki, bəh i bənyuku
bà bɔ nɔki bəh bədɔkɔ. Yi num tə i bəni bà bɔ chwɔki
bəni nyə bəh bɔ, bəh bà bɔ nyiki ntəkə bəh bà bɔ kaiŋki i
dzaka ŋkɔŋ, ayakalə nyi num ntəkə. Yi num tə i bà bɔ fəki
na finə fiə fi biəliki kə tə nlani wi chəŋ. **11** Nlani wələ
biəliki ntum wi ndzɔŋni wimbum wə akɔ wi Nyɔ wə bə
kɔksiki, ntum wiwɔ num wə bə nì nya i mih kaŋ. **12** Mih
nyaki kiyɔŋni i Klistus Jisɔs Bah wibukumbɛiŋ wə wi nya
ŋga i mih i nɔmki nɔm wi. Wi nì tsɛiŋ ka yɛiŋ a mih kpɛiŋ
ka saiŋbwili mih a mih nômki. **13** Namana yaka si mih nì
kɔ i ninshiŋ mih dzaka já yichu kɔm wi, bwaŋ gvu i bəni
bu chɛiŋ, tɔyi bɔ, ayakalə wi chusi shɔm yi yindzɔŋni i
mih, kɔm mih nì fəki yi i jisi wə mih kɛiŋ maka mih bum.
14 Bah wibukumbɛiŋ nì chusi shɔm yi yindzɔŋni i mih
tsə na tsəni, wi fə mih ka kaŋaki kimbum bəh kiŋkɔŋ
ka mi wə wi kɔ wi chiŋni bəh Klistus Jisɔs si kaŋa. **15**
Ndzaka wələ a Klistus Jisɔs nì dzə i nshwaiŋ wə i bwili
bəni bəchu kɔ na ŋkɔŋ. Akɔ ndzaka wə wi kɔ wi kpɛiŋ, wə
mi kɔ i bûm wi wichi kimənŋni kəbi. Mih mwi nì kɔ na
ŋkuŋ wichu. **16** Ayakalə, Nyɔ kwasi nshɛiŋ yi i mih, ka
Jisɔs Klistus ni chusiki i mih shɔm yi yi kaŋani yə wi si
kaŋa i bəni tsə kaasi, mih wə mih kɔ ŋkuŋ wichu. Ayaka
mih kɔ yakadəiŋ ka kinchəsi i bəni bà bɔ bi bumki i wi, bɔ
bi ka kwati nɔni kə ki bi tsə kaa kə. **(aiōnios g166)** **17** Nyɔ kɔ
ŋkuŋ wi kpamu, wi kəbi i kpi, bə kəbi i yɛiŋ i wi wə. Akɔ a
wi shəŋ wə wi kɔ Nyɔ. Bukumbɛiŋ nyâki kiŋkɔksi i wi
tûmyi bikum bi jəbi wichi kiŋgɔksi kəbi. Yi nûm ayaka.

(aiōn g165) 18 Timəti waiŋ wuŋ, mih nyaki ndzaka wələ i wɔ
kaŋ, ayaka yi biəli num gia yə bəni nì dzakaki kɔm wɔ, bɔ
nì dzakaki ka bəni bà bɔ lakaki bəntum bə Nyɔ, ka yi bi
gamti wɔ a wɔ tum jum yindzɔŋni. 19 Nûm a i kimbum ka
wə, wɔ wɔ̂kəli gia chəŋ yə shɔm ya dzakaki i wɔ. Bəni
bədəkɔ kɔ bɔ bee lɔ i wəkəliki gia yə shɔm yibɔ dzakaki i
bɔ, ka gbɔ i kimbum kibɔ wə ka ŋgwuki jəbi wə wi shakyi.
20 I mbaŋ wibɔ wə kɔ Imenayus bəh Alɛksanda. Mih kɔ
mih nya lɔ bələ i kaŋ yi Satan wə, ka bɔ kwati mfi, i bêe
yɛli wi Nyɔ wə bɔ bəkəliki.

2 Gia yi ninshiŋ yə mih tsaki kɔ a, bəni bə Nyɔ tsâki i
bəni bəchi. Bɔ tsâki dâ i Nyɔ chu tsâ tə Nyɔ i bəni bədəkɔ,
nyâ tə kiyəŋni i wi. 2 Bɔ tsâki i bəŋkuŋ bəh i bəni bəchi
bà bɔ kɔ i biŋgbəkɔ bimbum wə. Bɔ tsâki yakadəiŋ ka
bukumbɛiŋ nɔ̂ki nəni kə ki kɔ ki bənini bəh kimbɔiŋni
bəh kə ki kaŋaki kiŋkəksi kə bəni bə Nyɔ kaŋaki i kɔ̂ksiki i
dzə́h yichi wə. 3 I tsaki yakadəiŋ kɔ gia yindzɔŋni num yi
kpɛiŋni i Nyɔ Mbwili wibukumbɛiŋ nshiŋ, 4 wə wi nəŋki
a mi wichi bi bɔiŋ bəh a mi wichi kiə ŋkɔŋ. 5 Nyɔ kɔ a
wimu shəŋ, ayaka mi wə wi kɔ i fintəŋ fintəŋ wi Nyɔ bəh
bəni kɔ tə a wimu. Ayaka mi wiwɔ num Klistus Jisɔs. 6
Akɔ wi wə wi nì nya gwu yi i yɛlih bəni bəchi i ŋgəkə
wə. Yələ kɔ gia yə Nyɔ nì chusi, jəbi wə jəbi wiwɔ nì dzə
kpɛiŋ. 7 Akɔ gia yə Nyɔ nì babwili mih a mih nûmki mi wi
fukuni bəh waiŋ ntum wi Jisɔs bəh a mih nûmki mi wə wi
laniki bəni bà bɔ kɔkə Bəju. A nì kɔ i lani bɔ a bɔ jîə shɔm i
Klistus, i lani tə bɔ bəh ŋkɔŋ. Gia yələ mih dzakaki lə mih
nyiki kə ntəkə. Mih dzakaki num ŋkɔŋ. 8 Mih bá nəŋ a
bənyuku tsâki i bidi bichi wə, dzâsi num kaŋ yə yi baiŋki i

bɛiŋ bôksi kə shəm nabə i yôliki. 9 Mih bá nəŋ tə a bəkaŋa
lôəhki bəmbuŋ i dzəh yindzəŋni yə yi chusiki kiŋkəkni,
bəh yə bəni ni yɛiŋki a, akɔ dzəh yi chəŋ. Kiə bɔ ma lôəki
kifwu nabə i ləkəki biɛiŋ biə bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ
ki bəkəli nabə bəŋgəə, nabə bəmbuŋ bə kpɔ. 10 Bɔ lâfiki
gwú yibɔ num bəh nəni kindzəŋni ka bəkaŋa bà bɔ yɛiŋki
a bɔ kəksiki lə Nyɔ. 11 Miŋkpaŋa kaŋaki i nyâ gwu yi yichi
i wôkəliki nlani, num bəh dzaka ki məŋ. 12 Mih ka nya
dəkə dzəh i miŋkpaŋa i lâniki bənyuku nabə i kâŋaki ŋga
i bənyuku bɛiŋ. Wi kaŋaki i nûmki bəh dzaka ki məŋ. 13
Yi num yaka kɔm akɔ Adam wə Nyɔ nì yisi maa, na ka wi
maa Iff. 14 Ayaka a nì məŋ dəkə Adam Satan nì fwəkyi.
Akɔ miŋkpaŋa wə bə nì fwəkyi wi bwiŋ nchi wi Nyɔ. 15
Na si yi kɔ yakadəiŋ, Nyɔ bi bwiliki miŋkpaŋa tsə dzəh i
mbwɔ wə, jəbi wə wi ka num baaŋ a shəm yə wi jiə i Nyɔ,
kaŋa kiŋkɔŋ, nɔ nəni ki baiŋni bəh kə ki kaŋaki kiŋkəkni.

3 Ndzaka widəkɔ kələ wə wi lansi kɔ wi ŋkɔŋ. Ndzaka
wələ kɔ a: Mi kabə lansi nəŋ kiŋgbəkɔ i numki fwu wi tii
kijuŋni, yaka wi nəŋki num nəm wə wi kaŋaki kiŋkəkni. 2
Fwu wi tii kijuŋni ki bəni bə bumni kaŋaki i nûmki mi wə
wi kaŋaki kə ŋgbɔ widəkɔ wə bə kɔ i dzakaki gia yichu
kɔm wi. Wi kaŋaki i nûmki nyum miŋkpaŋa wimu, fâ tsâsi
kə gia a yaka yaka, kwâka gia bindzəŋ, kâŋa kiŋkəkni,
dzô bəni bə nyanini, kîə i lâni bəni. 3 Wi kaŋaki i nûmki
mi wə wi mûki kə mbih mə kwa wi. Wi kâŋaki i nûmki i
kimbəiŋni wə bəh bəni lôyi kə ləyini, yôli kə yəlini, jîə
kə shəm i kpɔ wə. 4 Wi kaŋaki i nûmki mi wə wi kiəki i
tôkniki bəh juŋ yi na bindzəŋ, fâ bwa bu wôkɔ i wi i gia
yichi wə, kôksi wi. 5 Mi kabə num wi kiə kə i təkniki i juŋ

yi na bindzəŋ, wi ni nyani dəiŋ ka wi təkniki i kijuŋni ki
bəni bə Nyɔ a? **6** Wi kaŋaki kə i nûmki mi wə wi kukti
fiəni ka bum i Klistus. A kabə num wəmaka mi, ma wi ni
dza i jəbi widəkɔ wi ghaŋsiki gwu, wi ni dza liə i ŋgəkə
wə ka wi ŋkpɛli wə. **7** Wi kaŋaki tə i nûmki mi wə bəni bə
biŋ yɛiŋki tə a, akɔ mi wi chəŋ, a kəbi yakadəiŋ wi ni dza
ŋgəmsi gwu yi wi gbɔ tə i kintaŋ ki ŋkpɛli wə. **8** Bəni
bà bɔ gamtiki i fəki bənɔm i kijuŋni ki bəni bə bumni
kintəəŋ kaŋaki tə i nûmki bà bɔ kaŋaki nɔni ki chəŋ. Bɔ
kaŋa kə bəndzaka bəfa, nyâ kə gwú yibɔ i mbih miduli wə,
nûm kə bəni bà bɔ yəkɔki nnyaki i mbee wi kilɔlɔ chɛiŋ. **9**
Bɔ kaŋaki i kâŋa gia yi nyumini yə Nyɔ kɔ wi chusi lɔ i
bukumbɛiŋ kɔm kimbum, nûm yɛiŋ bɛiŋ gia yidəkɔ saka
kə bɔ i shɔm. **10** Ka bə jiə bɔ i nɔm wə, kɔ bə kaŋa i yîsi
mômsi bɔ. Jəbi wə bə məmsi, bɔ chusi a bɔ kaŋaki kə ŋgbɔ,
bə ka ni jiə bɔ a bɔ nûmki ka bəni bà bɔ gamtiki i fəki
bənɔm i kijuŋni ki bəni bə bumni kintəəŋ. **11** Bəkaŋa bəbɔ
kaŋaki tə i nûmki bəh nɔni ki chəŋ, bɔ dzâka kə bəndzaka
bə kinyəni. Bɔ kaŋaki kə i fâki tsəsiki gia a yaka yaka. Bɔ
kaŋaki tə i nûmki i ŋkɔŋ wə i gia yichi wə. **12** Mi wə wi
gamtiki i nɔmki nɔm i kijuŋni ki bəni bə bumni kintəəŋ
kaŋaki i nûmki nyum miŋkpaŋa wimu. Wi kaŋaki tə i kiə
i tâkni i bwa bu bəh juŋ yi bindzəŋ. **13** Bəni bà bɔ gamtiki
i nɔmki i kijuŋni kintəəŋ ka nɔm ndzəŋ, bɔ ni kaŋa yɛli
wi ndzəŋni i gwu yibɔ wə, bɔ ni numki tə nalə kiməŋni
kəbi i shɔm yə bɔ jiə i Klistus Jisɔs wə. **14** Mih yɛiŋki a
baaŋ a twɛsi mih dzə yɛiŋ wɔ. Ayakalə, mih nyakaki gia
yələ i wɔ ka, **15** mih ka dza ka ndəmiki i dzə, wɔ ni kiəki
si bəni kaŋaki i fâki gia i kintəəŋ ki juŋ yi Nyɔ yə yi kɔ

kijuŋni ki bəni bə Nyɔ wə wi kaŋaki nəni. Kijuŋni kələ kɔ
kintəŋ bəh chaka kə ki kaŋaki ŋkɔŋ. **16** Gia yidəkɔ kɔlə yə
yi kɔ yimbum nalə. Gia yələ kɔ yə yi nì yisi kɔ i nyumi wə
kɔm bumni bibukumbɛiŋ biə bukumbɛiŋ dzakaki, num
Nyɔ fə lɔ bukumbɛiŋ kiə. Gia yiwɔ num a: Wi nì kɔ wi
chusi gwu yi i nyam yi gwu yi mi wiwɔm wə. Kiŋ'waka ki
Baiŋni chusi mi wə wi kɔ. Bəchinda bə Nyɔ nì yɛiŋ wi. Bə
nì kɔ bə fuku kɔm wi i bitumi wə. Bəni jiə shɔm i wi wə
mbi wichi. Bə nì dzɔ wi yaka i bɛiŋ liə i di bi kiŋkɔkni wə.

4 Kiŋ'waka ki Baiŋni dzakaki chəŋ a, a bi numki i jəbi
widəkɔ wə, bəni bədəkɔ bi bee lə kimbum kibɔ bɔ bi
wəkɔki lɔ gia num i biŋ'waka biə bi fwɔkyiki bəni bəh
bənlani bə bəchinda bə ŋkpɛli. **2** Bənlani bələ bi dzəki
num i kaŋ yi bəni bà bɔ nyaniki kwayiki fəki fwɔkyiki
bəni nyi nnya ntəkə, num shɔm yibɔ kpi lɔ ka bə kpa num
bəh kintɔ. **3** Bɔ bi nəiŋki a bəni ma dzôki bəkaŋa, bəh a
kiə mi ma dzîki ŋkaiŋni biɛiŋ bidəkɔ. Biɛiŋ biələ num
Nyɔ nì maa a bəni dzîki, bəni bà bɔ kaŋaki kimbum chu
kiə ŋkɔŋ jəbi wə bɔ dziki bɔ ka nyaki kiyəŋni yɛiŋ i Nyɔ.
4 Biɛiŋ bichi biə Nyɔ nì maa kɔ bindzəŋni, bidəkɔ kəbi
biə mi widəkɔ kɔ wə wi kɔ i nəiŋ jəbi wə wi ka dzɔ bəh
kiyəŋni i Nyɔ, **5** kɔm ndzaka wi Nyɔ bəh ntsa fə lɔ bi bá
baiŋ. **6** Wɔ kabə chusi gia yələ i bwa bə nih bəbukumbɛiŋ,
wɔ ni numki mi wi nɔm wi Klistus Jisɔs wi ndzəŋni wə wi
ləəki yakaki gwu yi bəh gia yi Nyɔ yə yi kɔ kɔm bumni
bəh nlani wi ndzəŋni wə wɔ biəli. **7** Ma kaŋaki na gia
yidəkɔ lɔ i fâ bəh bichum bi kilələ bidəkɔ biə bi kɔ na bi
kaŋa kə gia i fə bəh Nyɔ. Lâni gwu ya i nɔ̂ki nɔ̂ni num kə
Nyɔ nəŋki. **8** I nəniki nnəni wi yaŋsini wi gwu kaŋaki alə

mbee i mi wə. Ayakalə, i nəki nəni kə Nyɔ nəŋki kaŋaki lə
mbee i mi wə i dzə́h wə yichi, kɔm yələ kaŋaki mbee i
nəni ki liə wə, chu kaŋa i nəni ki dzəni wə. **9** Wələ ndzaka
kɔ na wi ŋkɔŋ, num ndzaka wi kpɛiŋni i mi i bum wi
məŋni kə. **10** Akɔ gia yə buku fasi jəŋ i nɔm wələ wə kɔm
buku jiə mfi bibuku bichi i Nyɔ wə wi kaŋaki nəni. Nyɔ
kɔ Mbwili wi bəni bəchi, kighə i bəni bə̀ bɔ kɔ num bɔ
bum wi. **11** Lâni bəni bəh gia yələ dzâka a bɔ fə̂ki yi. **12** Ki
bêe kə a mi dzɔ̂ki wɔ i kuku kɔm wɔ kɛiŋki waiŋ sumi.
Wɔ nûm kinchəsi i bəni bə bumni i dzəh yə wɔ dzakaki
yɛiŋ, bəh i nəni ka wə, bəh i kiŋkɔŋ kə wɔ kaŋaki, bəh i
shɔm yə wɔ jiə i Nyɔ, bəh i dzəh yə wɔ jiəki gwu ya yɛiŋ i
baiŋni wə. **13** Nyâ gwu ya i fə̂ki Kiŋwakti ki Nyɔ i bəni bə
bumni nshiŋ, chu fuku gia yi Nyɔ, lani tə bɔ i tsə buku
jəbi wə mih bi dzəki yɛiŋ. **14** Kiə wɔ ki tsîsi kə kinya ka.
Kinya kələ kɔ kə bə nì nya i wɔ jəbi wə mbaŋ wi bətii
kifwu kijuŋni ki bəni bə bumni nì jiə kaŋ yibɔ i wɔ wə,
ntum wi bəni bə ntum bə Nyɔ dzə i wɔ wə. **15** Jîə fwu wa i
gia yələ wə, wɔ fə̂ki yi yichi ka bəni bəchi yɛ̂iŋki si wɔ
kɔ̂əki tsə̂ki i nishiŋ. **16** Tɔ̂kni bəh gwu ya bəh nlani wa.
Kâŋa ndzɔŋ wi, wɔ ka fəki yakadəiŋ, ma wɔ ni bwili gwu
ya, wɔ bwili tə bəni bə̀ bɔ wəkəki gia yə wɔ dzakaki.

5 Jəbi wə wɔ nəŋki i lumsi kukuli wa i gia yə wi gbɔ yɛiŋ
ma wâmyiki lɔ wamyini i wi. Ayakalə, tə̂fi wi təfini ka
ba wa. Wɔ dzɔ̂ki súmi yi bənyuku aka bwa bə nah. **2** Wɔ
dzɔ̂ki tə bəkaŋa bəkukuli aka bənih wa, wɔ dzɔ̂ki bəkaŋa
bə̀ bɔ kɔ súmi yi bəkaŋa aka jɛ́mi ya, wɔ tsɛ̂iŋki bɔ i dzəh
yi baiŋni wə i gia yichi wə. **3** Wɔ tɔ̂kniki i bəkaŋa bəŋkwu
bə̀ bɔ lansiki kaŋaki kə mi wə wi kɔ i tɔ̂kniki bəh bɔ. **4**

Ayakalə, kpə ŋkwu kabə kaŋaki bwa, nabə bwa bə bwa
bu, bɔ yisi lâni i fâki nɔm wibɔ wi bumni, i tôkniki tə i
bənih bəbɔ si bɔ nì tɔkniki i bɔ. Yələ kɔ gia yə yi kpɛiŋniki
i Nyɔ nshiŋ. **5** Miŋkpaŋa wə wi lansi kɔ kpə ŋkwu, wi
kaŋa kə mi wə wi tɔkniki i wi, kaŋaki i tsêiŋki tsâki a i
ninshiŋ i Nyɔ wə, tsâ jəbi wichi dâ i Nyɔ nchɔkɔ bəh nshi.
6 Ayakalə, kpə ŋkwu wə wi nyaniki dzi kidəəŋ ki yaka wi
kpi lɔ, kɔŋ wi nyaniki nnyaki i bɛiŋ. **7** Wɔ dzâka gia yələ i
bɔ, ka bəni bi ma dza jiəki gia i bɔ fuŋ. **8** Mi kabə num wi
kəbi i tɔkni i chwəŋkijuŋ ki, kighə i wi dzu, yaka wi nəiŋ
lɔ nɔni ki bəni bə bumni. Wəmaka mi kɔ nɔni ki kɔ num
ki bəkə tsə lɔ ki mi wə wi kɔkə wi bumni. **9** Kpə ŋkwu wə
bə kɔ i jiə yɛli wi i mbaŋ wi bəkaŋa bəŋkwu kintəəŋ bà bə
kɔ i gamtiki bɔ, yaka wi kaŋaki i nûmki num wi buku jía
mbaŋbisɔ, num wi nì dzɔ a minyuku wimu, **10** ayaka a
num wə bə kiəki bindzɔŋ a wi kaŋaki lə kimfə kindzɔŋni.
Yi num a: Wi ləəki yakaki bwa bu i dzəh yindzɔŋni wə,
dzɔ bəni bətumi i wi dzu, wi wɔkɔ tə gvú yi bəni bà bɔ kɔ
bə Nyɔ, gamti bəni bə ŋgəkə, nya gwu yi i fəki nɔm wi
ndzɔŋni i dzəh yichi wə. **11** Ayakalə, kiə wɔ ki bûm kə i
chiŋni bəkaŋa bəŋkwu bà bɔ kɛiŋki súmi i mbaŋ wi bà bə
ni gâmtiki bɔ, kɔm gwu yibɔ kɔlə dza yisi i fwuki yi nya
ŋgəkə, bɔ ni dali kiŋkaka kə bɔ nì fə i Klistus, bɔ ni nəŋki
i fiəni tsə dzɔ bənyuku bədɔkɔ. **12** Bɔ ka fə yakadəiŋ, yaka
bɔ dzɔ lɔ ŋgəkə i gwu yibɔ wə kɔm bɔ bwiŋ lɔ kiŋkaka
kibɔ ki ninshiŋ. **13** I chu kpɛiŋsi i yɛiŋ wə, wɔ ka chiŋni
bɔ i mbaŋ wə, bɔ ni dza numki bəni bà bɔ chiŋki shiki a
kilɔlɔ, nyani liə nnya i juŋ yi bəni wə. A mɔŋ a yəmaka
bɔ ka chiŋki shiki a kilɔlɔ, bɔ ni nyaniki bəh kinyəni,

jiə dzaka i gia yi bəni wə, dzaka gia yə bɔ si kaŋaki kə i
dzakaki. **14** Ayakadəiŋ, mih təfiki bəkaŋa bəŋkwu bà bɔ
kɛiŋki bwa bəsumi a bɔ tsâ fîəni dzô bənyuku, bɔ bwô
bwa, ka bɔ ni tôkniki bəh juŋ yibɔ, ka mi wə wi baiŋŋki
buku bi ma dza tsə dzəh i yəmaka chɛiŋ i təyiki kiyɛli
kibuku. **15** Mih dzakaki lə kɔm bɔ bədɔkɔ dza dali dzəh ka
fiəni chu lɔ i kimbu ki Satan wə. **16** Miŋkpaŋa kabə num
mi wi bumni wə wi kaŋa bəkaŋa bəŋkwu i chwɔŋkijuŋ
kibɔ wə wi ka gamtiki bɔ, ka kijuŋni ki bəni bə bumni ma
giŋki ntiə. Ayaka ka yi ni gamtiki bəkaŋa bəŋkwu bà bɔ
lansiki kaŋaki kə. **17** Bətii kijuŋni ki bəni bə bumni bà bɔ
nɔmki ndzɔŋki, bə kaŋaki i nyâki kiŋkɔksi bəh mmakti i
bɔ kighə bà bɔ fukuki tə gia yi Nyɔ chu lani bəni. **18** Bə
kaŋaki i nyâki yakadəiŋ kɔm Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki a,
"Kiə wɔ ki bâŋ kə dzaka ki nyam jəbi wə yi lwaki gəŋ." Yi
chu num tə a, "Mi wi nɔm kaŋaki lə i kwâti ŋgɔm wi." **19**
Kiə mi bi lansi sômi kə fwu wi kijuŋni widɔkɔ i wɔ a wɔ
bum, a kɔbi a bəni num lə bəfa nabə bətali bà bɔ beeŋki
nsaka wiwɔ. **20** A kabə num bà bɔ baaŋ a fəki chu, wɔ yôli
bɔ i gia yə bɔ gbɔ yɛiŋ i bəni bəchi nshiŋ, ka kiŋka ki
bəni bədɔkɔ bà ni lwaki. **21** Mih dzakaki yələ i wɔ i Nyɔ
bəh i Klistus Jisɔs bəh bəchinda bə Nyɔ nshiŋ bà wi kɔ
wi babwili a, wɔ fâki gia yə mih dzakaki, tsâ kə jum yi
mi widɔkɔ, fâ gia yə yi chusiki kə chi chi. **22** Kiə wɔ ma
fôbliki i jîəki kaŋ i mi wə a wi num fwu i kijuŋni ki bəni
bə bumni wə. Kiə wɔ ki jîə kə kaŋ i chu bi mi widɔkɔ wə.
Jîə gwu ya i baiŋni wə. **23** Kiə wɔ ma chu mûki a mwi
shəŋ. Wɔ mû tə fimbihni twɛsi kɔm bəh tɔɔ wa bəh si wɔ
kɔmsiki gwɛiŋki. **24** Chu bi bəni bədɔkɔ si yəŋə na bəh

ŋga chusi a bɔ kɔ bɔ gbɔ lɔ nsaka, bi bəni bədəkɔ bi dzɔ na
jəbi ka bə yɛiŋ. 25 Yi kɔ a liŋ si kimfə kindzɔŋni si yəŋə.
Kɔŋ kimfə kiwɔ ma kɔmsi chusi, ki bi baaŋ kə i nyumi wə.
6 Bəni bəchi bà bɔ kɔ i kimbuŋ kimfa chɛiŋ kaŋaki i nyâki
kiŋkɔksi i dzə́h yichi wə i bəni bà bɔ kaŋaki bɔ. Bɔ fə̂ki
yakadəiŋ, ka bəni ma dzakaki já yichu kɔm yɛli wi Nyɔ
bəh nlani wibukumbɛiŋ. 2 Ma mfá yə yi kaŋaki bətikwili
bà bɔ kɔ bəni bə bumni ma sə̂iŋsiki bɔ kɔm bɔ bəchi kɔ
bwa bə nih i Klistus wə. Bɔ kaŋaki i nə̂mki i bɔ nalə, kɔm
bəni bà bɔ kwatiki mbee i nɔm wibɔ wə kɔ num bəni bə
bumni ayaka bɔ kɔŋ bɔ nalə. Wɔ lâni bəni bəh gia yələ,
wɔ tə̂fiki bɔ a bɔ fə̂ki yi. 3 Mi kabə laniki nlani widəkɔ chi
chi wi bum kə nlani wi ŋkɔŋ wi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs
Klistus bəh nlani wə wi kpɛiŋniki bəh nɔni kə Nyɔ nəŋki,
4 yaka wəmaka ghaŋsiki gwu a kilɔlɔ kiə kə gia yidəkɔ.
Wəmaka mi gwɛiŋki bəh jwɛiŋ yi kiŋgukuli bəh n'yəli
wi gia yə yi dzəki bəh kindəŋ ki chinini bəh ŋ'wali bəh
bətəyi bəh i biəliki gvu yi mi kaŋa kiŋkwaka kichu, 5 bəh i
kɔmki dzaka i kintəəŋ ki bəni bà mfi bibɔ kɔ num bi təŋsi
num bɔ laksi ŋkɔŋ. Bɔ fəki yakadəiŋ kwaka a gia yi Nyɔ
kɔ dzəh yə bɔ kɔ i kpali yɛiŋ. 6 Ayakalə, mi kabə nɔki nɔni
kə Nyɔ nəŋki chu wəkɔ ndzɔŋni bəh biɛiŋ biə wi kaŋaki,
yaka yəmaka kɔ na mbee wimbum, 7 kɔm bukumbɛiŋ
nì dzə i mbi wə bəh kaŋ yiyəə, ayaka bukumbɛiŋ num
i bi nyə bəh kaŋ yiyəə. 8 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ kabə
kaŋaki biɛiŋ bidzini bəh bəmbuŋ, ntə yəmaka kpɛiŋ lɔ i
bukumbɛiŋ. 9 Ayakalə, bəni bà bɔ nəŋki mbum si liə lə i
kimɔmsi wə, dzɔ kintaŋ liə i gia yi kiyuŋ yiduli wə, yə
yi dzəki bəh bəŋgəkə. Ayaka gia yələ num yə yi chiŋsiki

bəni i bəŋgəkə wə a num bà bɔ kɔ i kaasi mi kaasini. **10**
ŋkaiŋni wi gia yichu yichi yələ bukuki i kiŋkɔŋ ki kpɔ wə.
Akɔ kɔm kiŋkɔŋ kimbum kə bəni kaŋaki i kpɔ wə, kə bəni
bədɔkɔ dzani lɔ dzəh yibɔ i mbum wibɔ wə, bwaŋyi shɔ́m
yibɔ bəh gia yi ləli yiduli. **11** I wɔ Timəti, wɔ kɔ mfia mi wi
Nyɔ. Yɔ̂kɔ gɛ̂iŋ mfia gia yələ yichi. Wɔ tsɛ̂iŋ num i kwâti
nəni ki chəŋ bəh nəni kə Nyɔ nəŋki, kimbum, kiŋkɔŋ,
ŋkaŋa shɔm, bəh nəni ki bɔnini. **12** Jwɔ̂ njwɔ bi kimbum
kə akɔ kindzɔŋni. Ma wɔ kaŋa ndzɔŋ nəni kə ki bi tsə kaa
kə, kə bə nì bɔɔŋ wɔ i liə yɛiŋ ayaka wɔ num i bəni bəduli
nshiŋ bɔ beeŋ nsaka wa, wɔ dzaka bəh dzaka ka, kɔm
bumni bia. **(aiōnios g166)** **13** Mih dzakaki i wɔ i Nyɔ nshiŋ
wə wi nyaki nəni i biɛiŋ bichi, bəh i Klistus Jisɔs nshiŋ wə
wi nì num i Bɔntiu Baylɛ nshiŋ ka dzaka gia yi chəŋ bəh
dzaka ki kɔm gwu yi, **14** mih dzakaki a wɔ jîəki bəndzaka
bələ, num ndi widɔkɔ kɔbi bəh gia yichu yidɔkɔ yə mi kɔ i
jiə i wɔ fuŋ i tsə buku i jɔbi wə Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs
Klistus bi dzəki. **15** Wi bi dzəki num i jɔbi wi ndzɔŋni wə,
a num wə Nyɔ wi kimbɔiŋsi bi chusiki a num a wi wə
wi sakaki biɛiŋ bichi, num ŋkuŋ wi bəŋkuŋ bəh Bah wi
bəbah bəchi. **16** Akɔ a wi shəŋ wə wi kɔkə i kpi, wi nɔki i
baiŋni biə mi kɔkə i kini tsə fɛiŋ. Mi ka num yɛiŋ dəkə wi,
ayaka mi kɔbi i yɛiŋ i wi wə. Kiŋkɔkni bəh ŋga num i
wi jɔbi wichi. Yi nûm ayaka. **(aiōnios g166)** **17** I kimbu ki
bəni bəmbum i fa mbi wələ wə, wɔ dzâka i bɔ a kiə bɔ ma
ghâŋsiki gwu. Kiə bɔ ki jîə kə mfi bibɔ i mbum wə, bi num
i dza kaa. Bɔ jîə mfi num i Nyɔ wə wi shukuki biɛiŋ bichi
a bukumbɛiŋ wəkɔki ndzɔŋni yɛiŋ. **(aiōn g165)** **18** Bɔ fə̂ki
num gia yə yi ndzɔŋki, mbum bibɔ numki gia yindzɔŋni

yə bɔ fəki. Bɔ wɛ̂li kaŋ yibɔ i nyaki binya tsɛiŋ kə. **19** Yələ
kɔ dzəh yə bɔ kɔ i jiəki biba bi biɛiŋ bibɔ bi kijiəli i gwu
yibɔ wə, ka chaka ki juŋ ki ləkəli, bɔ bi ka kaŋa nəni kə a
lansi kɔ nəni. **20** Timəti, wɔ tɔ̂kni bəh gia yə bə kɔ bə nya
i wɔ kaŋ. Wɔ gɛ̂iŋ bəndzaka bà bɔ kaŋaki kə gia i fə bəh
Nyɔ, bəndzaka bəgukuli bà bəni kwakaki a akɔ mfi. **21**
Bəni bədəkɔ kɔ num bɔ dza lɔ ka biəliki gia yələ ka gbɔ
i dzəh yi bumni yibɔ wə. Ma kiŋkɔŋ ki Bah nûmki bəh
mbɛiŋ bəchi.

2 Timəti

1 Akɔ mih Bəəl, mih kɔ waiŋ ntum wi Klistus Jisəs i
kiŋkɔŋ ki Nyɔ wə. Yələ biəli kiŋkaka kə ki kɔ kɔm nəni kə
ki bi tsə kaa kə, ki kɔ i Klistus Jisəs wə. **2** Mih nyakaki
kiŋwakti kələ i wɔ Timəti waiŋ wuŋ. Wɔ kɔ shəm yiŋ. Nyɔ
Ba bəh Klistus Jisəs wə Bah wibukumbɛiŋ chûsi shəm
yindzəŋni i wɔ, kwâsi nshɛiŋ i wɔ, nyâ wɔ bəh kimbɔiŋni.
3 Jəbi wə mih si kwaka wɔ jəbi wichi nchəkɔ bəh nshi i
ntsa wuŋ wə mih ka nyaki kiyəŋni i Nyɔ wə mih nəmki
i wi gia yidəkɔ saka kə shəm yiŋ, a num ayaka si bəba
nì nəmki. **4** Jəbi wə mih si kwaka tə mindəm mə wɔ nì
shisiki jəbi wə buku wɔ nì gaaliki, dzəŋ ya ka wɔɔki mih
a mih yɛiŋ wɔ, ka shəm yiŋ jikə bəh kinsaŋli. **5** Mih si
kwaka lə tə kimbum ka ki ŋkɔŋ kə wɔ kaŋaki. Kimbum
kələ nì yisi kaŋaki nih nih wa Lɔys bəh nih wa Yunis,
mih kiəki lə məŋni kə a, akɔ ki wɔ kaŋaki i liə. **6** Akɔ gia
yə mih nəŋki i yiŋti wɔ a wɔ fîəni yômi i kinya ki Nyɔ
kə ki kɔ i wɔ mə, wɔ fîiki yɛiŋ bɛiŋ aka gbuku. Kinya
kələ kɔ kə wɔ nì kwati i jəbi wə mih nì jiə kaŋ yiŋ i wɔ
wə. **7** Wɔ kîəki a Nyɔ nì ka nya kiŋ'waka i bukumbɛiŋ a
num kə ki fəki a bukumbɛiŋ kaŋaki nlwa. Wi nì nya num
kiŋ'waka ki ŋga bəh ki ŋkɔŋ bəh kə ki fəki bukumbɛiŋ
kiə i tɔkniki bəh gwu yibukumbɛiŋ. **8** Ayakadəiŋ, ma
gâmniki i dzâkaki i bəni bədəkɔ kɔm Bah wibukumbɛiŋ
nabə kɔm mih wə mih nəmki nsəŋ kɔm bə wi. Ayakalə, wɔ
wôkɔ tə ŋ'wa ŋgəkə i ntum wi ndzəŋni wələ bəh ŋga biə
Nyɔ nya i wɔ. **9** Nyɔ kɔ wə wi nì bwili bukumbɛiŋ, bəəŋ
bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ nəki nəni ki bəni bà bɔ kɔ mbu.
Wi nì ka fə dəkə yələ num kɔm nəm widəkɔ bukumbɛiŋ

nì fə. A nì kɔ kəm kinsisi ki si wi nì fə i bukumbɛiŋ, bəh
shəm yi yindzəŋni yə wi nì kaŋaki i bukumbɛiŋ tsə dzəh i
Klistus Jisəs wə, na ka mbi yisi. **(aiōnios g166)** **10** I liə shəm
yi Nyɔ yindzəŋni yə kɔ bə chusi lə i bukumbɛiŋ si Mbwili
wibukumbɛiŋ wə Klistus Jisəs kɔ wi dzə lɔ. Wi kɔ wi bwiŋ
ŋga bi kpi, wi chusi nəni ki ndaiŋ a mi bi chu kpi kə.
Ayaka wi fə yi yəŋə ndaiŋ num bəh ntum wi wi ndzəŋni.
11 Akɔ ntum wi ndzəŋni wələ Nyɔ babwili mih a mih
numki mi wi fukuni bəh waiŋ ntum wi Klistus bəh mi wi
lanini. **12** Akɔ kəm yələ mih yɛiŋki ŋgəkə si mih yɛiŋki
lə. Ayakalə, mih ŋgəmniki kə, kəm mih kiəki lə mi wə
mih jiə shəm i wi. Ayaka mih kiə na məŋni kə a wi kɔlə i
təkniki bəh gia yə mih nya i wi kaŋ lə, i tsə buku i chɔkɔ
bigɔksini. **13** Wɔ bîəli a juu wi lanini wə wi kɔ wi chəŋ wə
mih nì lani wɔ yɛiŋ. Si wɔ biəliki yakadəiŋ wɔ jîə shəm a i
Klistus, kaŋa tə kiŋkɔŋ i bəni, yichi num i dzəh yi bəni bà
bɔ kɔ bə Klistus Jisəs. **14** Wɔ tôkni bəh nlani wi ŋkɔŋ wə
bə nì nya i kaŋ ya wə. Wɔ tôkni bəh ŋga bi Kiŋ'waka ki
Baiŋni kə ki kɔ i bukumbɛiŋ wə. **15** Wɔ kiəki lə a bəni
bəchi bà bɔ kɔ i kimbu ki Ɛsia wə nì lɔ bee lɔɔ mih. I mbaŋ
wibɔ wə kɔ Figelus bəh Ɛməgenes. **16** Mih tsâki a Bah
kwâsi nshɛiŋ i juŋ yi Ɔnesifəlus wə. Wi nì kəmsiki fəki lə
a fɛiŋfɛiŋ, bəiŋsi shəm yiŋ yi də. Wi nì gəmniki kə kəm
nsəŋ wə mih kɔ yɛiŋ wə. **17** Akɔ jəbi wə wi nì dzə buku i fa
Lum, wi lansi nəŋ mih i tsə buku jəbi wə wi nì yɛiŋ mih.
18 Mih tsâki a Bah fâ ma a bi numki i chɔkɔ bi bi gɔksini
wə, ma Bah bi kwâsi nshɛiŋ i wi. Wɔ təksiki kiəki lə nalə
nəm wichi wə wi nì nəm i mih i kwili wi Ɛfɛsus wə.

2 Timəti waiŋ wuŋ, i kimbu ka wə, nûm ndzəŋ ayaka i
shəm yindzəŋni yə Klistus Jisəs chusi i bəni bà bɔ chiŋni
bəh wi. **2** Wɔ dzô gia yə wɔ si wəkɔ mih dzaka i bəni
bəduli nshiŋ, nyâ i kaŋ yi bəni bà bɔ kɔ chəŋ num bɔ
kpɛiŋni i lani tə bəni bədəkɔ yɛiŋ. **3** Wɔ dzô tə ŋ'wa ŋgəkə
ka mi wi jum wi ndzəŋni wi Klistus Jisəs. **4** Jəbi wə mi
wi jum kɔ i nəm wi wə, wi kəkə i chu jiəki fwu i gia yi
nchiŋ bəni wə, kəm gia yə wi tsɛiŋki i yi wə kɔ i fâ gia yə
tikwili wi nəŋki a wi fəki. **5** Yi kɔ a liŋ ka yi mi wə wi
yəkəki n'yəkɔ kɔ, wi kəkə i yəkɔ dzi, jəbi wə wi yəkəki
biəli kə bənchi bə n'yəkɔ. **6** Mi wi khə wə wi nəmki tə
bindzəŋ, akɔ wi wə wi kaŋaki i yisi məm fiɛŋ fi ninshiŋ i
biə wi nì gbɛli. **7** Kwâka kəm gia yə mih dzakaki lə, ma
Bah ni fə wɔ kiə yichi. **8** Yîŋti Jisəs Klistus. Wi nì dza
i kpi wə. Wi nì kɔ mi i chwəŋkijuŋ ki ŋkuŋ Dɛbit wə.
Akɔ yi yə mih fukuki i ntum wuŋ wi ndzəŋni kintəəŋ. **9**
Akɔ kəm ntum wi ndzəŋni wələ mih yɛiŋki ŋgəkə, mih
num i bənsəŋ wə ka mi wə wi bwiŋki bənchi. Ayakalə,
na si mih kɔ na i bənsəŋ wə lə, gia yi Nyɔ kəkə i bənsəŋ
wə. **10** Si yi kɔ yakadəiŋ, mih bá kaŋa shəm i gia yichi
wə kəm bəni bà Nyɔ kɔ wi sabibwili, ka bɔ tə bi kwati
mbəiŋ i Klistus Jisəs bəh mbum biə bi bi kaa kə. **(aiōnios
g166)** **11** Ndzaka wələ kɔ na wi ŋkəŋ, wi num a: Bukumbɛiŋ
ka chiŋni kpi bukumbɛiŋ bɔ, ma bukumbɛiŋ bi numki
i nəki tə bukumbɛiŋ bɔ. **12** Bukumbɛiŋ ka kaŋa shəm,
ma bukumbɛiŋ bi numki i sakaki ntəŋ tə bukumbɛiŋ bɔ.
Bukumbɛiŋ ka məŋni wi, ma wi tə bi məŋni bukumbɛiŋ.
13 Bukumbɛiŋ ka baaŋ i num ndzəŋ, wi ni num ndzəŋ a
numni, kəm wi kəkə i nəiŋ gwu yi. **14** Yîŋti bɔ bəh gia

yələ, ma wɔ chu dzâka i bɔ i Nyɔ nshiŋ a bɔ gêiŋki gɛiŋni
bəŋgukuli bà kɔm já. Yəmaka gamtiki kə mi. Yi bəkəliki lə
bəni bà bɔ wəkəliki yi. **15** Mômsi na bindzəŋ i chusiki gwu
ya i Nyɔ nshiŋ ka mi wə Nyɔ yɛiŋki a wi kɔ chəŋ. Nûm mi
wi nɔm wə wi kaŋaki kə gia yə wi kɔ i gəmniki yɛiŋ, bəh
wə wi kaŋaki ŋkɔŋ bi gia yi Nyɔ i dzəh yi chəŋ wə. **16** Wɔ
gêiŋki bəndzaka bà bɔ kaŋaki kə gia yidəkɔ i fə bəh Nyɔ,
kɔm bəndzaka bəwɔ ni fə bəni nəki nəni kə Nyɔ kɔŋki kə
tsə bəh ki i ninshiŋ. **17** Bənlani bəbɔ bəwɔ kɔ aka biəkə
yə yi dziki gwu yi mi yi yamtsə a tsəni. I mbaŋ wi bəni
bəwɔ kintəəŋ, bà bɔ laniki bənlani bəwɔ kɔ Imenayus bəh
Filitus. **18** Bɔ bee lɔ dzəh yi ŋkɔŋ, asi bɔ bwaŋki alə ndza
wi kpi dzɔ lɔ di. Si bɔ fəki yakadəiŋ, bɔ bəkəli kimbum
ki bəni bədəkɔ. **19** Ayakalə, chaka kə a chəkɔ Nyɔ ki, ki
kɔ kiləkəli, ki num fɛiŋ. Chaka kələ kɔ num Nyɔ nyaka
kinchəsi ki i yɛiŋ wə yi num a, "Bah kiəki lə bəni bà bɔ kɔ
mbu," bəh a, "Mi wichi wə wi bɔɔŋki yɛli wi Bah kaŋaki i
bêe kimfə kichu." **20** Juŋ yimbum si num bətasa bəh káh
bəh bibwam biə bi kɔ i yɛiŋ dzu, asi num kə a biɛiŋ biə bə
kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bəkəli nabə ki fukuli. Bidəkɔ
si num tə biə bə kɛiŋsi bəh kɛiŋ, bidəkɔ num bə kɛiŋsi
bəh fiəŋ. Biɛiŋ biələ si num biə bi kaŋaki nɔm wimbum,
bidəkɔ num biə bi kaŋaki nchiŋ nɔm. **21** Ayakadəiŋ, mi ka
bwili kaŋ i biɛiŋ biə bi kaŋaki nɔm wi kilɔlɔ, yaka wi ni
numki aka fiɛŋ fi dzu fiə bə kɔ dzɔ i fəki nɔm wimbum
yɛiŋ. Wi ni fiəni num ka mi wə Nyɔ kɔ wi fə a, akɔ mi wi
ŋgaiŋ. Wi kɔ mi wə wi wəkəliki tikwili wi a wi dzô wi i
fâki na winaiŋ nɔm wi ndzɔŋni yɛiŋ. **22** Ayakadəiŋ, yôkɔ
gêiŋ mfia yəkəni nəni kinyɛŋ kə sumi si kɔŋ. Wɔ môms

mfia i nôki num nəni ki chəŋ bəh i kaŋaki bumni bəh
kiŋkəŋ bəh kimbəiŋni. Wɔ fâ ayakadəiŋ asi bəni bà bɔ
bəəŋki tə yɛli wi Bah bəh shəm yibɔ yi baiŋni fəki. 23 Kiə
wɔ ma kâŋaki gia yidəkɔ i fâ bəh bəŋgukuli bə kiyuŋ bəh
bə kilələ, kəm yi si dzə a bəh n'yəli. 24 Ayaka mi wi nəm
wə wi kɔ wi Bah kaŋaki kə i yôliki bəh bəni. Wi kaŋaki i
kâŋaki num shəm yindzəŋni i mi wichi, a num mi wə wi
kîəki i lâni bəni, kîə tə i kâŋaki shəm bəh bəni. 25 Wi si
lumsi gia i kimbəiŋni wə bəh bəni bà bɔ gukuliki bəh wi.
Wi si lumsi yaka bəh kiŋkwaka a yuwidəkɔ Nyɔ kələ i
gâmti bɔ ma bɔ kwuni shóm yibɔ i kîə gia yə yi kɔ yi ŋkəŋ,
26 ka bɔ bəəŋ mfi bibɔ, i gɛiŋ buku i kintaŋ ki ŋkpɛli kə wi
kɔ wi kwa bɔ yɛiŋ ka bɔ fəki a gia yə wi kəŋki.

3 Kîə a, a bi numki i kaŋ yi gəksini wə, gia yi gumini
yimbum bi numki lə. 2 Bəni bi dza bɔ kəŋki num a gwu
yibɔ, kəŋ kpɔ, ghaŋsi gwu, chusi gwu, dzaka ja yichu kəm
bəni bədəkɔ. Bɔ bi chu wəkɔ kə i bətii bəh bənih bəbɔ,
chu nya kə kiyəŋni i gia yidəkɔ wə, chu kaŋa kə nəni ki
baiŋni. 3 Bɔ bi kwasiki kə nshɛiŋ i bəni, chu dalinya kə tə
kiŋgbɔ ki bəni bədəkɔ. Bɔ bi bəkəliki kiyɛli ki bəni, chu
kiə kə i təkniki bəh gwu yibɔ. Bɔ bi kaŋaki nəni ki gumini,
chu kəŋ kə gia yindzəŋni. 4 Bɔ bi numki dzi minaŋ kəm
bəni, nɔ nəni ki dzali, num bɔ jikə bəh kiŋghaŋsi ki gwu.
Bɔ bi kəŋki a i dziki kidəəŋ kibɔ yiŋni kəŋ kə lɔ Nyɔ. 5
Bɔ bi chusiki a bɔ numki lə i gia yi Nyɔ wə, ayakalə chu
nəiŋ ŋga bi gia yi Nyɔ yiwɔ. Wɔ gêiŋ bəmaka bəni. 6 Bəni
bədəkɔ bələ kɔ bà bɔ nyaniki liəki i júŋ yi bəni wə kaŋa
ŋga i bəkaŋa bà bɔ bəhki num chu jikəli bɔ, bɔ njəŋ biəli
kiŋkəŋ ki biɛiŋ chi chi. 7 Bələ bəkaŋa kɔ bà bɔ shi kɔ a

wəkəliki nlani jəbi wichi, ayakalə kəbi i lansi kiə gia yə yi
kɔ yi ŋkɔŋ. **8** Si Janis bəh Jambles nì waliki Muses, yi kɔ
a liŋ si bəni bələ waliki ŋkɔŋ bi Nyɔ. Akɔ bəni mfi bibɔ
təŋsi lɔ, shɔ́m yibɔ yə bɔ dzakaki a bɔ jiə i Klistus wə
kɔ a ntəkə. **9** Ayakalə, bɔ ni fə kə yakadəiŋ i tsə buku i
dzəh yi dəəŋ, kɔm kiyuŋ kibɔ bi yəŋəki lə tə i bəni bəchi
wə asi bi Janis bəh Jambles nì yəŋə. **10** Timəti i wɔ, wɔ
si kiə lə kɔm nlani wuŋ bəh nəni kəŋŋ bəh gia yə mih
nəŋki i nəni kəŋŋ wə. Kiə tə kɔm shɔm yə mih jiə i Nyɔ
bəh shɔm yi kaŋani yə mih kaŋaki, bəh kiŋkɔŋ kə mih
kaŋaki i bəni, bəh si mih si məmsi i gia yichi wə tsə a
ninshiŋ. **11** Wɔ kiəki lə tə mbwaŋ gvu wə bəni bwaŋki i
mih chɛiŋ bəh bəŋgəkə mbəŋ. Wɔ kiə gia yə yi nì num
bəh mih i Antiək bəh Ikɔnium bəh i Lista. Wɔ kiə ŋkaiŋni
wi mbwaŋ gvu wə bəni nì bwaŋki i mih chɛiŋ. Ayakalə, i
bəŋgəkə bələ wə bəchi kɔ num Bah nì bwili mih. **12** Yi kɔ
ŋkɔŋ a mi wichi wə wi nəŋki i nɔki nəni kə Nyɔ nəŋki
ka mi wə wi kɔ wi chiŋni lɔ bəh Klistus Jisɔs kɔ bà bə bi
bwaŋki gvu i bɔ chɛiŋ. **13** Bəni bà bɔ məmyiki gia yichu
bəh bəni bə fwɔkyini, kɔ num nəni kibɔ ni fɔki tsəki a
tsəni si bɔ fwɔkyi bəni bədɔkɔ, fwɔkyi tə gwu yibɔ. **14**
Ayakalə, i kimbu ka wə, nûm mfia a gia yə bə lani wɔ
yɛiŋ wɔ bum yi bəh shɔm ya yichi. Nûm a yi wə kɔm wɔ
kiəki lə bəni bà bɔ nì lani wɔ bəh yi. **15** Wɔ nì yisi i kiəki
gia yələ bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə, wɔ kɛiŋ waiŋ wi
nchiŋ. Gia yələ kɔ yə yi kɔ i təfi wɔ a wɔ kwati mbəiŋ yɛiŋ
tsə dzəh i shɔm yə wɔ jiə i Klistus Jisɔs wə. **16** Gia yichi yə
bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə kɔ num mfi biwɔ buku i
Nyɔ wə. Ayaka yi gamti i laniki bəni yɛiŋ, chûsi kiŋgbɔ,

lûmsi bəni, lâni bəni bəh nəni ki chəŋ, **17** ka mi wə wi kɔ
mi wi Nyɔ numki num wi kpɛiŋni, kaŋa biɛiŋ bichi i fəki
nəm wi ndzəŋni wichi yɛiŋ.

4 Mih dzakaki yələ i wɔ i Nyɔ nshiŋ bəh i Klistus Jisɔs
wə wi bi sakaki bəni bà bɔ kɔ bəwəm bəh bà bɔ kɔ num
bɔ kpiyi lɔ. Mih dzakaki lə kəm bə ntumbuku wə wi bi
tumbuku bəh kəm ŋkuŋ bi, mih dzakaki a, **2** wɔ fûkuki
gia yi Nyɔ. Fûku tsâ a bəh yi i ninshiŋ, kəŋ a numki i jəbi
wi ndzəŋni wə nabə i jəbi wichu wə. Wɔ chûsi kiŋgbɔ ki
bəni, lûmsi bɔ, shîli shɔ́m yibɔ bəh shɔm yi kaŋani bəh
nlani ŋ'wa. **3** Kîə a jəbi dzəki lə wə bəni bi chu num kə i
nlani wi chəŋ wə. Bintuni bibɔ bi fwuki lə i wəkɔ num
gia yidəkɔ chi chi. Bɔ bi ka nəŋ bəni bə lanini bəduli bà
bɔ laniki num gia yə bɔ kəŋki i wəkəki. **4** Bɔ bi bee lə i
wəkəki gia yi ŋkəŋ, yôkɔ nnyâ num i bichum bi ntəkə
chɛiŋ. **5** Ayakalə, i wɔ, lûmsi fwu wa chəŋ jəbi wichi, kâŋa
shɔm i bəŋgəkə ba wə, fâ nəm wi mi wə wi nyaniki fukuki
nnyaki gia yi Nyɔ. Fâ nəm wa wichi wə bə nya i wɔ. **6** I
mih, mih si num lɔ i liə aka mbih, ayaka jəbi kpɛiŋ lɔ ka
bə ni dzɔ mih bə fə bəh mih ka mbih mə bə si kwuŋ. Jəbi
kpɛiŋ wə mih kɔ i kwɛ yɛiŋ. **7** Mih jwɔ lɔ njwɔ wi ndzəŋni
i gia yi Nyɔ wə, ka kaasi n'yəkɔ wuŋ, kaŋa baaŋ a bumni
biŋ wə. **8** I yisi i liə kɔ num bə jiə lɔ kifɔ kəŋŋ ki ŋkuŋ kə
akɔ ki nəni ki chəŋ. Kifɔ kələ num kə Bah wə wi kɔ mi wə
wi sakaki bənsaka chəŋ bi bwaŋ i fwu wuŋ wə i chəkɔ bi
gəksini wə. Wi bi bwaŋ kə a ŋkəŋŋ shəŋ. Wi bi bwaŋ tə
ki bəni bəchi bà bɔ wəkəliki bəh kiŋkəŋ a wi fîni dzâ. **9**
Timəti, mômsi na bəh ŋga i dzâ bûku i mih wə wakli. **10**
Kîə a Dɛmas kɔ num wi kəŋ lɔ mbi wələ i liə, ka lɔɔ bee

mih ka tsə i Tɛsaləɔnika. Klesɛns num wi tsə i Galɛshia,
Taytus tsə i Dalmatia. **(aiōn g165)** **11** Akɔ a Luk shəŋ wimbɔŋ
wə wi kɔ buku wi. Jəbi wə wɔ bá dzə, wɔ dzô Maak mbɛiŋ
wi dzâ. Wi kələ i gamtiki mih i nɔm wə nalə. **12** Tichikus
kɔ num mih faaŋ wi i Ɛfɛsus. **13** Jəbi wə wɔ bá dzə, wɔ dzô
mbuŋ wuŋ wimbum wə mih nì jiə i Kabus dzu i kwili wi
Tɔwas wə. Ayaka wɔ dzâ tâsi tə bəh biŋwakti mbiŋ, kighə
biə bə kɛiŋsi bəh dzú yi nyam. **14** Alɛksanda wə wi biəŋki
biɛiŋ, wi fə mih bəh ŋgəkə wi ləkəli wi kəbi wi twɛsi. Bah
bi gɔm lə wi i kimfə ki wə. **15** Wɔ tə tôkniki bəh wi. Kɔm
wi waliki lə na bəh ŋga, gia yə bukumbɛiŋ fukuki. **16** I
nsaka wuŋ wə, a nì kɔ i chəkɔ bi ninshiŋ biə mih nì num i
kintaiŋntaiŋ ki sakani mə mi widəkɔ nì ka num dəkə i
mih chɛiŋ. Bəni bəchi nì kɔ bɔ yəkɔ gɛiŋ mih. Kiə Nyɔ bi
ma sâka bɔ i gia yiwɔ wə. **17** Ayakalə, Bah nì kɔ wi num
i mih chɛiŋ, nya mih bəh ŋga i fuku ntum windzɔŋni
nalə ka bəni bəchi bà bɔ kəkə Bəju wəkɔ ntum wiwɔ.
Ayakadəiŋ, wi nì bwili mih i dzaka ki bikɛm wə. **18** Bah ni
bwiliki lə mih na i yinaiŋ gia yichu wə, i tsə buku jəbi wə
wi bi bəiŋsiki dzəki mih i ŋkuŋ bi bi bɛiŋ wə i kimbəiŋni
wə. Bukumbɛiŋ tûmki bikum bi jəbi wichi kiŋgəksi kəbi.
Yi nûm ayaka. **(aiōn g165)** **19** Bôni Blisilia bəh Akpwila i
mih. Bôni tə juŋ yi Ɔnesifəlus. **20** Ɛlastus nì baaŋ i Kəlɛn,
ayaka Təfimus num mih nì bêe wi i Miletus wi gwɛiŋ. **21**
Mômsi na bəh ŋga i dzâ na ka jəbi wi fiəkə yiləkəli ni
yisiki. Yubulus faaŋki kimbəni i wɔ. Budens bəh Linus bəh
Klawdia bəh bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bəchi i Klistus wə
faaŋki tə kimbəni. **22** Mih tsâki a Bah nûmki bəh kiŋ'waka
ka. Ma kiŋkɔŋ ki Bah nûmki bəh mbɛiŋ bəchi.

Taytus

1 Akɔ mih Bəəl, mih kɔ waiŋ wi nɔm wi Nyɔ bəh waiŋ wi
ntum wi Jisəs Klistus. Nɔm wuŋ kɔ i fâki kimbum ki bəni
bà Nyɔ kɔ wi babwili a ki tsâki a ninshiŋ, bəh a bɔ kîəki
gia yi ŋkɔŋ yə yi biəliki nɔni num ki Nyɔ, **2** a bɔ tsɛiŋki
tsəki a ninshiŋ i nɔni kə ki bi tsə kaa kə. Nɔni kələ kɔ kə
Nyɔ wə wi kɔkə nyiki ntəkə nì kaka na ka mbi wələ yisi.
(aiōnios g166) **3** Jəbi wə jəbi wi chəŋ nì kpɛiŋ, wi ka chusi
ndzaka wi ndaiŋ tsə dzəh i gia yi yə mih fukuki. A nyâ
Nyɔ Kimbwili wibukumbɛiŋ ŋga biwɔ i mih a mih fûkuki.
4 Mih nyakaki kiŋwakti kələ i wɔ Taytus. Wɔ kɔ waiŋ wuŋ
wi ŋkɔŋ i kimbum kibukumbɛiŋ wə kichi. Ma Nyɔ Ba
bəh Bah Klistus Jisəs Kimbwili wibukumbɛiŋ, chûsi shɔm
yindzɔŋni i wɔ, wi nyâ wɔ bəh Kimbɔiŋni. **5** Fwu wi gia
wə mih nì bêe wɔ i Klɛt nì kɔ a wɔ bâaŋ lûmsi gia yə yi nì
kɛiŋki kintəŋsi ma yi num chəŋ, i chu jîə bətii bə bijuŋni
bi bəni bə bumni i kikwili kichi wə i dzəh yə mih nì chusi
i wɔ. **6** Mi i numki tii wi kijuŋni, wi kaŋaki i nûmki mi wə
wi kaŋaki kə gia yichu yidɔkɔ yə bə kɔ i dzakaki kɔm wi.
Wi kaŋa a miŋkpaŋa wimu, bwa bu num bəni bə bumni, a
num kə bà bəni yɛiŋki a bɔ mwayiki lə nabə i ləkəki bəh
kifwu. **7** Asi fwu wi tii kijuŋni kɔ mi wi nɔm wi Nyɔ, wi
kaŋaki kə i kâŋaki gia yichu yidɔkɔ yə bə kɔ i dzakaki kɔm
wi. Wi kaŋaki kə i nûmki mi wə wi bwaŋki a n'yi wə nabə
i kɔmsiki bɔkɔsiki shɔm nabə wə wi muki mbih mɔ kwa
wi. A kəbi wə wi yəliki i bəni nabə wə wi yɔkɔki nnyaki i
mbee wi bə kilələ chɛiŋ. **8** Wi kaŋaki i numki wə wi dzɔki
bəni bə nyanini, wi kɔŋ gia yə yi kɔ yindzɔŋni, wi fə gia
bəh mfi, kaŋa nɔni ki chəŋ, kaŋa nɔni ki baiŋni, wi kiə i

təkni bəh gwu yi. **9** Wi kaŋaki i nûmki wə wi kiə nlani wə
wi kɔ wi chəŋ num bə lani ndzɔŋ wi yɛiŋ. Ayakadəiŋ,
wi ni ka kiə i nyaki ntəfi i bəni biəli num nlani wə wi
kɔ wi chəŋ, chu təyi tə chwɔŋ ki bəni bà bɔ waliki nlani
wiwɔ. **10** Mih dzakaki yələ kɔm bəni bəduli kɔlə fɛiŋ bəh
kifwu kiləkəli, bɔ dzaka ja yi kilɔlɔ, fwɔkyi bəni, kighə
mbaŋ wi bəni bà bɔ bwaŋki a bə kâŋaki i sûuŋki bəni.
11 Bələ kɔ bəni bà bə kaŋaki i bâŋ lɔ dzaka kibɔ baŋni,
kɔm bɔ nyaniki bəkəliki juŋ yi bəni bəchi si bɔ laniki gia
yə bɔ kaŋaki kə i laniki. Bɔ fəki yakadəiŋ num kɔm bɔ
yɔkɔki nnyaki i mbee wi bə kilɔlɔ chɛiŋ. **12** Bəni bələ kɔ
num mi wibɔ widəkɔ mwi wə bɔ dzakaki a, akɔ mi wi
ntum wi Nyɔ wibɔ, widəkɔ nì dzaka lɔ kɔm bɔ a, "Bəni bə
Klɛt si num a bəni bəntəkə jɔbi wichi. Bɔ num nyám yi
chwa yichu, bəni bə ŋgbɛni məyi dzi a dzɛiŋ məyini." **13**
Ndzaka wələ kɔm bɔ kɔ na ŋkɔŋ. Ayakadəiŋ, lânsi tɔ̂yi
chwɔŋ kibɔ nalə i dzaka kibɔ wə, ka bɔ kâŋa kimbum a
num ki chəŋ, **14** a kɔbi yaka bɔ ni nya gwu yibɔ i wɔkɔki
num bichum bi Bəju, nabə gia yə bəni bà bɔ nəiŋ gia yi
ŋkɔŋ yə Nyɔ dzakaki a bəni bîəli yi. **15** Bəni bà bɔ kaŋaki
shɔm yi baiŋni, gia yichi ni baiŋki lə i bɔ. Ayakalə, jɔbi wə
bɔ kaŋaki shɔm yichu, bɔ kaŋa kə kimbum, gia bi lansi
baiŋ kə kɔm biŋkwaka bibɔ bəh dzəh yə shɔ́m yibɔ kɔ
yɛiŋ, kɔ yi bəkə lɔ. **16** Bəmaka bəni dzakaki a bɔ kiəki lə
Nyɔ, ayakalə kimfə kibɔ chusi a bɔ məŋni lɔ Nyɔ. Nɔni
kibɔ nyɛŋ nalə, bɔ ləkə bəh kifwu. Bɔ num kə bəni, bɔ
kɔbi i fə na gia yindzɔŋni lə kpaaa.

2 Ayakalə, i wɔ Taytus, wɔ kaŋaki i lâniki bəni num bəh
gia yə yi kpɛiŋniki i nlani wi chəŋ wə. **2** Wɔ tâfiki bənyuku

bà bɔ si num lɔ bəkukuli a bɔ tɔ̂kniki bəh gwu yibɔ i gia
yichi wə, kâŋa kiŋkɔksi i gwu yibɔ wə, fɔ̂ gia ka bəni bà bɔ
kaŋaki mfi, kâŋa kimbum num ki chəŋ, kâŋa kiŋkɔŋ num
ki chəŋ, kâŋa shɔm i bəŋgəkə bəchi wə. **3** Wɔ tɔ̂fiki tə
bəkaŋa bà bɔ si num lɔ bəkukuli a bɔ kâŋaki kimfə num
kə ki chusiki kiŋkɔksi i Nyɔ. Kiə bɔ ma bɔ̂kəliki kiyɛli ki
bəni. Kiə bɔ ki nûm kə mfá i mbih wə. Bɔ lâniki bəni num
bəh gia yindzɔŋni. **4** Ayakadəiŋ, ka bɔ bi tɔ̂fiki sumi yi
bəkaŋa si bɔ kɔ i kɔŋki bənyuku bəbɔ bəh bwa bəbɔ, **5** i
chu fɔ̂ki gia ka bəni bà bɔ tɔkniki bəh gwu yibɔ, nɔ̂ nɔni
ki baiŋni, ghâbli i juŋ yibɔ wə, kâŋa shɔ́m yindzɔŋni i
bəni wə, wɔ̂kɔ i bənyuku bəbɔ. Ayakadəiŋ, mi ma ni chu
num wə wi kɔ i dzakaki ja yichu kɔm gia yi Nyɔ. **6** Yi kɔ a
liŋ si wɔ kɔ i dzakaki tə i sumi yi bənyuku a bɔ kaŋaki i
kîə si bɔ kɔ i tɔ̂kniki bəh gwú yibɔ. **7** Wɔ chûsiki kimfə ki
ndzɔŋni i gia yichi yə wɔ fəki, ka bəni yɛ̂iŋki biəli yi. Jɔbi
wə wɔ laniki bəni bəh gia, wɔ jîə shɔm ya yichi i yɛiŋ wə,
ayaka i laniki bəh kiŋkɔŋ, **8** ndzaka wa nûmki wi chəŋ
wə mi widɔkɔ kɔkə i chu dzaka gia yichu yɛiŋ kintəəŋ.
Ayakadəiŋ, ka bəni bà bɔ waliki wɔ ni gəmniki kɔm bɔ
kaŋaki kə gia yichu i dzaka kɔm bukumbɛiŋ. **9** Wɔ tɔ̂fi mfá
a bɔ nyâ gwú yibɔ i bəni bà bɔ kaŋaki bɔ, i fɔ̂ki gia yichi si
bɔ nəŋki a bɔ fɔ̂ki. Kiə bɔ ki chûkuli kə gia i dzaka kibɔ wə.
10 Kiə bɔ ki chwɔ̂ kə biɛiŋ bibɔ. Bɔ kaŋaki i chûsiki i dzə́h
yichi wə a bɔ kɔ bəni bə ndzɔŋni. Bɔ ka fəki yakadəiŋ i
gia yichi wə, ma bəni ni yɛiŋ nlani wə kɔm Nyɔ Mbɔiŋsi
wibukumbɛiŋ, a, akɔ gia yə yi kaŋaki ndzɔŋni. **11** Wɔ
lâniki bɔ yakadəiŋ, kɔm kiŋkɔŋ ki Nyɔ dzə lɔ ka bəni bəchi
kɔlə bi bɔiŋ. **12** Ki laniki bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ bêe

nəni kə Nyɔ kəŋki kə, ayaka a, kiə bukumbɛiŋ ma kâŋaki
kîŋkəŋ kimbum i biɛiŋ bi mbi wələ wə, bəh a bukumbɛiŋ
nôki bəh mfi bibukumbɛiŋ fɛiŋ bichi, nô nəni ki chəŋ bəh
nəni kə Nyɔ nəŋki i mbi wələ wə. **(aiōn g165)** **13** Bukumbɛiŋ
nôki yakadəiŋ, wəkəli kinsaŋli kə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki
i ninshiŋ i kə ki bi tumbukuki, a num kiŋkəkni ki Nyɔ
wimbum wibukumbɛiŋ wə wi kɔ Mbwili wibukumbɛiŋ
Jisɔs Klistus. **14** Wi nì nya gwu yi kɔm bukumbɛiŋ i yɛlih
bukumbɛiŋ i chu bichi wə, i fə ka bukumbɛiŋ baiŋki, i
num bəni bu bà bɔ jiə shɔm nalə i fəki kimfə kindzɔŋni.
15 Yələ kɔ gia yə wɔ kaŋaki i lâniki bəni yɛiŋ. Wɔ shîli
shɔm yibɔ, wɔ lûmsi bɔ i gia yə bɔ gbɔ yɛiŋ bəh ŋga bichi
biə wɔ kaŋaki. Kiə wɔ ki bûm kə a mi sêiŋsiki wɔ.

3 Wɔ yîŋtiki bəni bə bumni a bɔ wôkəki i bəni bà bɔ
sakaki kwili bəh bà bɔ kaŋaki ŋga i bɔ bɛiŋ. Bɔ fâki gia yə
bɔ dzâkaki nûm bəh ŋkɛiŋsi wi gwu i fəki gia yichi yə yi
kɔ yi chəŋ. **2** Kiə bɔ ma dzâkaki gia yichu kɔm mi widəkɔ.
Kiə bɔ ma yôliki. Bɔ nûm alə i kimbəiŋni wə, dzô gwu
yibɔ i kuku i bəni bəchi nshiŋ. **3** Wɔ yîŋti a bukumbɛiŋ
mwi nì fəki lə tə kiyuŋ kiwɔ, ləkə bəh kifwu, bəni fwəkyi
bukumbɛiŋ bukumbɛiŋ ndzani dzə́h. Bukumbɛiŋ nì kɔ
mfá i gia wə chi chi yə gwu yibukumbɛiŋ nì kəŋki,
chu dzi kidəəŋ kibukumbɛiŋ. Bukumbɛiŋ nì nəki nəni
kibukumbɛiŋ kaŋa shɔm yichu bəh kindəŋ kifinini, bəni
baiŋŋ bukumbɛiŋ, bukumbɛiŋ baiŋŋ tə bəni. **4** Ayakalə,
jəbi wə Nyɔ Mbwili wibukumbɛiŋ nì chusi ndzəŋni bi bəh
kiŋkəŋ ki i bukumbɛiŋ, **5** wi bwili bukumbɛiŋ. Wi nì ka
bwili dəkə bukumbɛiŋ kɔm bə gia yindzəŋni yidəkɔ yə
bukumbɛiŋ nì fə. Wi nì bwili bukumbɛiŋ kɔm bəh nshɛiŋ

yi yi kwasini tsə dzəh i ŋ'wəkɔ wə wi nì wəkɔ bukumbɛiŋ
ayaka bukumbɛiŋ kaŋa mbwɔ wimfiaŋ, Kiŋ'waka ki Baiŋni
kwuni bukumbɛiŋ ayaka bukumbɛiŋ num bəni bəmfiaŋ
kaŋa nəni kimfiaŋ. **6** Kiŋ'waka ki Baiŋni kələ kɔ num
Nyɔ nì shuku ki shukuni i bukumbɛiŋ wə tsə dzəh i Jisɔs
Klistus Mbwili wibukumbɛiŋ wə. **7** Wi nì fə yakadəiŋ
ka ŋgaiŋ dzɔ bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ kaŋaki kə kiŋgbɔ
kidəkɔ kɔm bə kiŋkɔŋ ki i bukumbɛiŋ. Ayakadəiŋ, ka
bukumbɛiŋ bi numki bəndzi kwili bu tsɛiŋ tsə a ninshiŋ i
kwati nəni kə ki bi tsə kaa kə. **(aiōnios g166)** **8** Ndzaka wələ
mih dzakaki lə kɔ na ŋkɔŋ. Mih lansiki nəŋki a wɔ dzâkaki
gia yələ i bəni dzaka chukuli nalə, ka bəni bà bɔ bum i Nyɔ
ni yɛiŋ a bɔ nyâ gwu yibɔ i fâki bimfə bindzɔŋni. Yələ kɔ
na gia yi ndzɔŋ nalə, ayaka yi dzə bəh mbee i bəni bəchi
wə. **9** Ayakalə, wɔ gêiŋ bəŋgukuli bə kiyuŋ, bəh kiyɛli
ki bətikwili bə chwɔŋbijuŋ biə bəni si shi fa. Wɔ gɛiŋ
tə bəŋgukuli bəh n'yəli kɔm bə bənchi bə Bəju. Ŋkaiŋni
biɛiŋ biələ kaŋaki kə mbee lə kpaaa. Akɔ gia yi kilələ. **10**
Mi kabə num wə wi dzəki bəh kiŋgaali, wɔ dzâka i wi. Wɔ
ka dzaka i wi ŋkpaŋni wimu nabə i buku kiŋkani kifa wi
kəbi i bee, wɔ bêe dzəh yi. **11** Wɔ kîə a wəmaka mi kɔ num
wi bee lɔ dzəh yi chəŋ ka njəŋki nnyaki, nəni ki kɔ kichu,
wi jiə lɔ gwu yi i ŋgəkə wə. **12** Mih ni faaŋ lə Atɛmas
yuwidəkɔ Tichikus i wɔ. Wi ka dzə, wɔ mômsi nalə i dzô
buku i mih wə i fa Nikəbəlis. Akɔ fɛiŋ di biə mih kɛiŋsi a
mih ni numki i fɛiŋ i jəbi wi fiəkə yiləkəli wə. **13** Mômsi
na bəh ŋga i gâmti Senas wə wi tôksiki kiəki bənchi, bəh
Abəlɔs i nyani wibɔ wə. Mômsi i yêiŋ a bɔ kwâti biɛiŋ
bichi biə bɔ nəŋki. **14** Bəni bəbukumbɛiŋ məmsi tə i lâni a

bɔ kɔlə i nyâ gwu yibɔ i fə̂ki bənɔm bə ndzəŋni, ka bɔ kɔ
i gâmtiki bəh biɛiŋ biə bi nəŋki ŋgamti. Bɔ ma nûmki
a kilɔlɔ. **15** Bəni bəchi bà buku bɔ kɔ fa chiŋsiki dzəki
kimbəni i wɔ. Bə̂ni i bəni bəchi bà bɔ kɔŋki bukumbɛiŋ i
bumni wə. Ma kiŋkɔŋ ki Nyɔ nûmki bəh mbɛiŋ bəchi.

Filimun

1 Akɔ mih Bəəl, mih kɔ i nsəŋ mə kɔm mih kɔ mi wi
Klistus Jisəs. Mih kɔ buku waiŋnih wibukumbɛiŋ Timəti.
Mih nyakaki kiŋwakti kələ i wɔ Filimun nsɛiŋ wibuku wi
ləkəli wə bukumbɛiŋ nɔmki i fiɛŋ fimu wə. **2** Mih nyakaki
tə i Afia jɛmi yibukumbɛiŋ, bəh Alkibus wə bukumbɛiŋ bɔ
jwɔki i fiɛŋ fimu ka bəni bə jum, bəh i kijuŋni ki bəni bə
bumni kə ki juŋniki i wɔ dzu. **3** Ma Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ
bəh Bah Jisəs Klistus chûsi mbɛiŋ shɔm yindzɔŋni, chu
nyâ mbɛiŋ bəh kimbɔiŋni. **4** Filimun, i jəbi wə mih tsaki
jəbi wichi mih kwaka wɔ, mih ka nyaki a kiyɔŋni i Nyɔ
wuŋ kɔm wɔ, **5** kɔm mih wəkɔki lə kɔm shɔm yə wɔ jiə i
Bah Jisəs wə, bəh si wɔ kɔŋki bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ bəchi.
6 Mih tsaki a, si wɔ kɔ wɔ nya lɔ shɔm ya i Jisəs wə, mbɛiŋ
bəh bəni bə Nyɔ num i kijuŋni wə, yələ ni fə lə wɔ kiə
kaasi gia yindzɔŋni yichi yə yi kɔ yibukumbɛiŋ bà bə
chiŋni bəh Klistus. **7** Waiŋnih wuŋ, ŋkaiŋni kiŋkɔŋ kə wɔ
chusiki, ki fə mih bá wəkɔ ndzɔŋni nalə shɔm yiŋ də, kɔm
wɔ fəki shóm yi bəni bə Nyɔ də. **8** Ayakadəiŋ, gia yidəkɔ
kələ yə mih nəŋki a wɔ fâ, mih si kələ i dzaka dzakani bəh
ŋga biə mih kaŋaki ka mi wi Klistus, a wɔ fâ. **9** Ayakalə,
kɔm bəh kiŋkɔŋ, mih ni kwuŋki kaŋ kwuŋni i wɔ. Mih
Bəəl si num lɔ kukuli, mih chu num i nsəŋ mə i liə kɔm
mih kɔ mi wi Klistus Jisəs. **10** Mih kwuŋki kaŋ i wɔ kɔm
waiŋ wuŋ Ɔnesimus wə mih nì dzɔ wi i waiŋ wuŋ wi wi
kimbum mih num i juŋ yi nsəŋ mə fa. **11** I ninshiŋ wi nì
kɔ mi wi kilɔlɔ i wɔ, ayakalə i liə wi si num lɔ na mi i
buku wɔ bəchi. **12** Mih fiəniki chîŋsiki dzâki wi i wɔ i
liə. Wi lansi num shɔm yiŋ. **13** Mih si kɔŋki a wi numki

fa i mih kpəŋ ka wi təkniki bəh mih i di bia wə si mih
kɔ i nsəŋ mə fa kɔm ntum wi ndzɔŋni wə kɔm Jisɔs. **14**
Ayakalə, mih yɛiŋki a mih kɔkə i fə gia ka yələ wɔ kiə kə
yɛiŋ, kɔm mih nəŋki kə a nɔm wa wi ndzɔŋni wə wɔ fəki i
mih, ni numki ka mih chiniki wɔ chinini. Mih nəŋki a yi
nûmki asi shɔm ya kɔŋki. **15** Yuwidɔkɔ Ɔnesimus nì nyə i
wɔ kpəŋ i jɔbi wi juli wə lə, a jɔbi wə wi bi fiəni dzə ma
mbɛiŋ wi bi baaŋ kpamu, **(aiōnios g166)** **16** ayaka wi chu
kɔkə mfa, wi tsə lɔ mfa kɔm wi si num lɔ waiŋnih wa wi
shɔm i Klistus wə, wi num tə i mih nalə na bəh i wɔ, si wi
kɔ mi wiwɔm chu num tə mi wi Bah. **17** Ayakadəiŋ, wɔ ka
yɛiŋ a buku wɔ nɔmki i fiɛŋ fimu wə, wɔ dzô wi asi wɔ kɔ
i dzô mih. **18** A kabə num a wi gbɔ i wɔ i gia yidɔkɔ wə,
yuwidɔkɔ a wi kaŋaki lə fwa yidɔkɔ mbɛiŋ wi, wɔ jîə i
yɛli wuŋ wə. **19** Mih nyakaki yələ num bəh kaŋ yiŋ a,
"Mih Bɔɔl ni gɔm lə." Mih dzakaki lə gia yidɔkɔ kɔbi yə
mih ni dzakaki dzakani a, wɔ tə kaŋaki lə fwa buku wɔ,
kɔm nɔni kə wɔ kaŋaki i liə akɔ kɔm mih. **20** Ayakadəiŋ,
waiŋnih, gâmti shəŋ a mih i gia yələ wə i yɛli wi Bah. Fâ
yakadəiŋ kɔm kijuŋni ki buku wɔ i Klistus wə, ka gwu
ni ndzɔŋki mih. **21** Mih nyakaki i wɔ lə, kiə na bindzɔŋ
məŋni kə a wɔ ni bum lə i fə gia yə mih dzakaki, ayaka
jɔbi wə wɔ ni nəŋki i fə, wɔ ni fə lə tsə na tsəni. **22** I chu
kpɛiŋsi yɛiŋ, kêiŋsi di bi nɔni i mih, kɔm mih tsɛiŋki a
ninshiŋ kiə a Nyɔ ni wɔkɔ lə ntsa wimbɛiŋ wi chiŋsi mih i
mbɛiŋ. **23** Ɛbaflas wə buku wi kɔ i nsəŋ mə fa kɔm bə
ntum wi ndzɔŋni wi Klistus Jisɔs, chiŋsiki kimbɔni i wɔ.
24 Maak, Alistakus, Dɛmas bəh Luk bà buku bɔ nɔmki i

kijuŋni wə, chiŋsiki tə kimbəni i wɔ. **25** Ma kiŋkɔŋ ki Bah
Jisɔs Klistus nûmki bəh biŋ'waka bimbɛiŋ.

Hibulu

1 A nì kɔ i kikpu wə, Nyɔ nì dzakaki i bətii tii bəbukumbɛiŋ
tsə dzəh i bəni bu bə ntum wə i jəbi widuli wə bəh i dzə́h
wə chi chi. **2** Ayakalə, i chəkɔ bi gɔksini biələ wə, wi
dzakaki lə i bukumbɛiŋ i waiŋ wi wə. Akɔ waiŋ wi wələ wi
kɔ wi saiŋbwili wi, jiə a wi ni numki ndzi kwili i biɛiŋ
bichi wə. Ayaka a num wi wə Nyɔ nì maa mbi wələ bəh
biɛiŋ bichi tsə i wi kaŋ. **(aiōn g165)** **3** Baiŋni bi Nyɔ mwayi
i waiŋ wi wə, wi num kimbwəsi ki Nyɔ mwi. A fəki wi
ka bəəli bəh nshwaiŋ numki. Ayaka wi fəki a bəh ja yi
yə yi kaŋaki ŋga. Wi nì maiŋ chu bibukumbɛiŋ. Jəbi wə
wi nì maiŋ ka yaka i bɛiŋ shinum i tsɛiŋ yiləkəli yi Nyɔ
wi Kiŋkəkni wə. **4** Yaka yi kɔ a, Nyɔ nì fə waiŋ wi kəkni
nalə tsə bəchinda bə Nyɔ, a liŋ asi yɛli wə Nyɔ du wi yɛiŋ
kəkniki nalə tsə kibɔ. **5** Bukumbɛiŋ kiəki lə a wi kəkniki
tsəki lə kəm chinda wi Nyɔ widəkɔ kəkə wə Nyɔ nì num
dzaka i wi a, “Wɔ kɔ Waiŋ wuŋ, Ndaiŋ mih dzaka lɔ a mih
kɔ Ba wa.” Ayaka widəkɔ kəbi wə wi nì num dzaka kəm wi
a, “Mih ni numki Ba wa, wɔ num Waiŋ wuŋ.” **6** A nì kɔ
jəbi wə Nyɔ nì kɔ i faaŋ Waiŋ wi wi ninshiŋ i mbi wələ
wə, wi dzaka a, “Bəchinda bə Nyɔ bəchi kôksiki wi.” **7**
Ayaka gia yə Nyɔ nì dzaka kəm bəchinda bu kɔ yələ a,
“Nyɔ si fə bɔ ka numki ka fiəkə, fə tə a bà bɔ kɔ bəni bu
bə nəm numki aka ləm wi gbuku.” **8** I fiəni dzə i Waiŋ wi,
wi ka dzaka a, “Ɔ Nyɔ, wɔ ni numki lə i kiŋkii ka wə saka
jəbi wichi kiŋgəksi kəbi. Nəni ki chəŋ bi numki mbəŋ
wi ŋkuŋ wi ntəŋ bia. **(aiōn g165)** **9** Wɔ kɔŋki num gia yi
chəŋ, baiŋŋ yichu. Ayakadəiŋ, mih Nyɔ wə mih kɔ Nyɔ
wa mih ka yaksi wɔ tsə bəni ba bə mbaŋ, si mih fiaŋsi

wə bəh kwəkə ki kinsaŋli.” **10** Ayaka wi chu dzaka tə i
Waiŋ wi a, “Bah, akə wə wə wə nì maa mbi i kin'yisi wə,
biɛiŋ bichi biə bi kə i bɛiŋ bi kə nəm wa wi kaŋ. **11** Biɛiŋ
biələ bi kaaki lə, wə bi baaŋ. Bi bi jwiŋki aka mbuŋ. **12** Wə
bi kii bi aka dala. Wə bi kwuni bi aka mbuŋ jəbi wə wi
jwiŋ. Ayakalə, wə bi baaŋki asi wə kə. Jía ya bi kaa kə.” **13**
Akə i winaiŋ chinda wi Nyə wə Nyə num dzaka i wi a,
“Shînum i tsɛiŋ yiŋ yiləkəli wə, i tsâ bûku jəbi wə mih bi
nəsiki bəni ba bà bə baiŋŋki wə i wə nshiŋ ka kiŋgbəkə ka
ki gvu, wə təmyi gvu ya i bə bɛiŋ?” **14** Ntə bəchinda bə
Nyə bələ kə a biŋ'waka biə bi nəmki i Nyə, wi faaŋ bə, bə
nyani gamti bəni bà bə bi kwatiki mbəiŋ a?

2 Yaka yi kə a bukumbɛiŋ kaŋaki i jîə mfi na bindzəŋ i gia
yə bukumbɛiŋ nì wəkə, ka bukumbɛiŋ bi ma dza njəŋki
nnyaki njəŋni. **2** Bəntum bà bəchinda bə Nyə nì lakaki
i kikpu wə nì kə gia yiləkə nalə a jəbi wə mi ka bwiŋ
nchi widəkə nabə i nəiŋ i fə asi wi dzakaki, ma wəmaka
kaŋaki ŋgəm wi a liŋ. **3** Asi kə a yi numki yaka, a bi fə
nə ka bukumbɛiŋ bi ma yɛiŋ ŋgəkə jəbi wə bukumbɛiŋ
lətəkə mbəiŋ wimbum wələ a wi kə fiɛŋ fi kilələ a? Mbəiŋ
wələ nì yisi Bah Jisəs ka fukuki kəm wi, bəni bà bə nì
wəkə si wi fukuki ka təbi tə ŋkəŋ biwə si bə nì fukuki i
bukumbɛiŋ. **4** Nyə tə nì kə wi təbi yi bəh bənchəsi bà bə
chusiki ŋga bi bəh yi kaiŋyini bəh yi dzaka ki wəmni yə yi
nì numki. Ayaka wi chu gaa binya bi Kiŋ'waka ki Baiŋni
asi wi nì kəŋki i təbi yi yɛiŋ. **5** Nyə nì ka jiə dəkə mbi wi
dzəni wələ, wə bukumbɛiŋ dzakaki kəm wi a, a bi sâkaki
bəchinda bu. **6** Bə nyaka i di bidəkə wə i Kiŋwakti ki Nyə
wə kəm gia yələ a, “Mi wiwəm kə na finə wə wə kwakaki

kɔm wi a? Waiŋ mi wiwɔm kɔ na finə wə wɔ kaŋaki jəbi
wi a? **7** I jəbi wi juli wə lə wɔ nì fə a wi numki i di wə bi
num di i bəchinda ba chɛiŋ. Ayaka wɔ ka bi tɔm wi a wi
kaŋaki mbum bəh kiŋkɔksi. **8** Wɔ jiə lɔ biɛiŋ bichi i mi
wiwɔm chɛiŋ, wi bá saka." Asi Nyɔ nì jiə biɛiŋ bichi i mi
wiwɔm chɛiŋ, fiɛŋ fidɔkɔ kəbi fiə fi mɔŋ i wi kaŋ. Na si yi
kɔ yakadəiŋ, bukumbɛiŋ kɛiŋki ki yɛiŋ kə a biɛiŋ bichi kɔ
i mi wiwɔm chɛiŋ. **9** Bukumbɛiŋ yɛiŋki a Nyɔ nì fə Jisɔs,
wi num i bəchinda bu chɛiŋ i jəbi wi juli wə. Ayakalə,
Nyɔ bi yaksi wi, wi kaŋa mbum bəh kiŋkɔksi kɔm wi nì
yɛiŋ ŋgəkə ka wi kpi, kpi yi mi wichi kɔm shɔm yi Nyɔ
yindzɔŋni i bəni wə. **10** Akɔ Nyɔ wə wi nì fə biɛiŋ bichi,
ayaka biɛiŋ bichi num mbi. Si wi nì nəŋki a ŋgaiŋ ni dzɔ
bəni bəduli bà akɔ bwa bu a bɔ bi liə i mbum bi wə, yi ka
num chəŋ a wi fə a Jisɔs yɛiŋ ŋgəkə ka wi ni numki mi
wə wi kpɛiŋniki tsə bwili fwu i tɔ dzəh yi mbəiŋ i bɔ. **11**
Wi Jisɔs wə wi fəki ka bəni baiŋki i Nyɔ nshiŋ, yi num a
wi bəh bəni bà wi fəki a bɔ baiŋki, kaŋaki Ti wimu. Akɔ
gia yə yi fə a wi ma gəmniki i bɔɔŋki bɔ a bwa bə nih bə
ŋgaiŋ. **12** Wi nì kɔ wi dzaka i Nyɔ i jəbi widəkɔ wə a, "Mih
bi dzasiki lə yɛli wa i bwa bə nih bəŋ kintəəŋ. Mih bi yəəŋ
kôksi lə wɔ i kijuŋni kibɔ kintəəŋ." **13** Ayaka wi chu dzaka
a, "Mih ni jîə lə mfi mbiŋ i Nyɔ wə." Ka chu dzaka a, "Bə
mih lə buku bwa bà Nyɔ kɔ wi nya i mih." **14** Si bwa bələ
wi dzakaki lə, akɔ bəni bɔ kaŋa nyam yi gwu bəh mwa, wi
Jisɔs ka dzɔ tə nyam yi gwu yi mi wiwɔm, ka wi kɔlə i
kpi i bwiŋ ŋkpɛli wə wi kaŋaki ŋga bi kpi. **15** Wi ni fə
yakadəiŋ ka bwili bəni bà bɔ nì nɔki i mfá wə i nɔni kibɔ
wə kichi kɔm bɔ nì lwaki kpi. **16** Yi lansiki chusiki lə a

wi nì kaŋaki kə jəbi i bəchinda bə Nyɔ wə. Wi nì kaŋaki
num i chwəŋkijuŋ ki Ablaham wə. **17** Akɔ gia yə yi nì fə a
Jisəs fiəni num ka bwa bə nih wi i gia yichi wə, ka wi bi
num fwu wi bətii mfə gia wibɔ wə wi kwasiki nshɛiŋ i bɔ,
num wi jiə tə shəm i nəm wi Nyɔ wə i fə kimaiŋ ka Nyɔ bi
dalinyaki chu bibɔ. **18** Si wi nì yɛiŋ ŋgəkə, kiməmsi dzə i
wi, wi ka kiə si wi kɔ i gamtiki tə bəni bà kiməmsi dzəki i
bɔ.

3 Ayakadəiŋ, bwa bə nih bəŋ bà akɔ bəni bə baiŋni, bà
bə bəəŋ tə a bɔ bi liə lə i tumi ki bɛiŋ wə, mbɛiŋ jîə mfi
bimbɛiŋ i Jisəs wə. Wi kɔ waiŋ ntum wi Nyɔ chu num fwu
wi bətii mfə gia i mbum wə bukumbɛiŋ si fuku i bəni a,
akɔ wibukumbɛiŋ. **2** Wi nì nəmki bəh shəm yi yichi i Nyɔ
wə wi nì jiə wi a wi nəmki i wi asi Muses tə nì nəmki bəh
shəm yi yichi i júŋ yi Nyɔ mə. **3** Ayakalə, Jisəs kɔ mi wə bə
kaŋaki i kôksiki nalə tsə Muses, yi num a liŋ asi mi si maa
juŋ ma bə ni kəksiki wi tsə juŋ yiwɔ. **4** Juŋ yidəkɔ kəkə yə
a ka maa dəkə mi yi. Ayakalə, mi wə wi maa biɛiŋ bichi kɔ
Nyɔ. **5** Muses nì nəmki na bindzəŋ bəh shəm yi yichi i juŋ
yi Nyɔ wə ka waiŋ wi nəm. Ayaka gia yichi yə wi nì fəki yi
nì təbiki num gia yə Nyɔ bi dzakaki. **6** Ayakalə, Klistus
tə bi dzə num i juŋ yi Nyɔ yiwɔ wə bəh shəm yi yichi
aka waiŋ wi dzu. Juŋ yi Nyɔ yələ kɔ bukumbɛiŋ i jəbi wə
bukumbɛiŋ ka num ndzəŋ i gia yə bukumbɛiŋ kɔ bə kaŋa
shəm yɛiŋ ka tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ kiə a bə bi kwatiki lə,
bəh kiŋghaŋsi ki gwu. **7** Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ wôkɔ gia
yə Kiŋ'waka ki Baiŋni nì dzaka. Ki nì dzaka a, “Mbɛiŋ
ka wəkɔ Nyɔ dzaka i mbɛiŋ daiŋ, **8** kiə mbɛiŋ ki ləkə kə
bəh fwu asi bətii tii bəmbɛiŋ nì siniki bəh Nyɔ jəbi wə

bɔ nì məmsiki Nyɔ i chwa. **9** Akɔ fɛiŋ wə bətii bəmbɛiŋ
nì məmsi mih Nyɔ, bɔ yɛiŋ gia yi kaiŋni yə mih nì fə i
jía mbaŋnyani wə. **10** Ayakadəiŋ, mih nì bɔksi shɔm bəh
wəmaka ŋgɔkɔ wi bəni, ka dzaka a, 'Shóm yibɔ si num kə
i mih wə. Bɔ kiəki kə dzáh yiŋ.' **11** Ayaka shɔm nì kɔ yi
bɔkɔ mih, mih dzi ŋkaiŋ a, 'Bɔ bi lansi liə kə i di mbiŋ
bi wakani wə.'" **12** Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ tɔ̂kniki a mi
widɔkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ ma nûmki wə wi kaŋaki shɔm
yichu, yə yi nəiŋki wi i bum i Nyɔ, yə yi kɔ i fə a mbɛiŋ
dza fiəni nyɔkɔ jum i Nyɔ wə wi kaŋaki nɔni. **13** Gia yə
mbɛiŋ kaŋaki i fəki kɔ a mbɛiŋ shîliki shɔm yi mi i mi
chɔkɔ bichi, si yi kɔ a chɔkɔ biwɔ kɔ, "Daiŋ." Mbɛiŋ fə̂ki
yaka ka gia yichu yidɔkɔ bi ma fwɔ̂kyi mi a wi dza yisi i
ləkəki bəh fwu. **14** Mbɛiŋ kîəki a bukumbɛiŋ si num i fiɛŋ
fimu wə bəh Klistus a i jəbi wə bukumbɛiŋ ka kaŋa a gia
yə bukumbɛiŋ ni num i yɛiŋ bɛiŋ i kikpu wə i tsə gɔksi.
15 Mbɛiŋ kwâkaki gia yə a, "Mbɛiŋ ka wɔkɔ Nyɔ dzaka
i mbɛiŋ daiŋ, kiə mbɛiŋ ki ləkə kə bəh fwu asi bətii tii
bəmbɛiŋ nì siniki bəh Nyɔ." **16** Akɔ bəndə bà bɔ nì wɔkɔ
si Nyɔ dzakaki i bɔ bá sini bəh wi a? Ntə akɔ bəni bəchi bà
Muses nì dzɔ bwili i Ijib buku bəh bɔ a? **17** Ayaka akɔ
bəndə bà Nyɔ nì bɔksi shɔm bəh bɔ i jía wə mbaŋnyani a?
Ntə akɔ a bɔ bà bɔ nì fə chu, ka bi kpiyi i chwa a? **18** Ntə a
chu kɔ bɔ bà Nyɔ nì ŋkaiŋ a bɔ bi lansi liə kə i di bi bi
wakani wə a? Ntə akɔ a bɔ bà bɔ nì ləkəki bəh kifwu i wi
a? **19** Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ yɛ̂iŋ a bəni bələ nì kɔkə i bi
liə i di biwɔ wə, kɔm bɔ nì ka jiə dəkə shɔm i Nyɔ.

4 Yaka yi kɔ a kiŋkaka kə Nyɔ nì kaka a bəni bi liə lə i
ŋ'waka wə kɛiŋki a fɛiŋ. Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ tɔ̂kniki ka

jəbi wə bə bi tsɛiŋki, bə bi ma yɛiŋ mi widəkɔ i mbɛiŋ wə,
maka wi kpɛiŋ i liə fɛiŋ. **2** Mih dzakaki lə kɔm ntum wi
ndzɔŋni wələ dzə lɔ i bukumbɛiŋ a liŋ asi wi nì dzə i bɔ.
Ayakalə, ntum wiwɔ bɔ nì wəkəki nì ka gamti dəkə bɔ,
kɔm wi nì dzə i bɔ, bɔ nəki bum kə. **3** I bukumbɛiŋ bà
bə kɔ bə bum, bi liəki lə i ŋ'waka wiwɔ wə. Ayaka i bəni
bədəkɔ bà Nyɔ nì dzaka a, "Shɔm nì kɔ yi bəkɔ mih, mih
dzi ŋkaiŋ a, 'Bɔ bi lansi liə kə i di mbiŋ bi wakani wə.'"
Nyɔ nì dzakaki yakadəiŋ, a kəbi a di bi wakani nì məŋ,
kɔm nɔm wi nì kɔ wi kaa lɔ i chəkɔ biə wi nì maa mbi.
4 Bukumbɛiŋ kîəki a bə kɔ bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ
wə i di bidəkɔ wə kɔm kaŋ yi nanitaŋ i dzəh yələ wə a,
"Nyɔ nì nɔm bənɔm bu bəchi, i buku kaŋ nanitaŋ wə wi
waka." **5** Ayaka kɔm di biwɔ biə bukumbɛiŋ si dzakaki
kɔm bi, wi chu dzaka a, "Bɔ bi lansi liə kə i di mbiŋ bi
wakani wə." **6** Yi kɛiŋki yi num alə a bəni bədəkɔ bi liə lə
i ŋ'waka wiwɔ wə. Ayaka bəni bà bɔ nì yisi wəkɔ ntum wi
ndzɔŋni wələ nì ka liə dəkə kɔm bɔ nì wəkɔ, ayakalə ka
nəiŋ i fə asi Nyɔ nì dzaka. **7** Ayakadəiŋ, Nyɔ ka fiəni jiə
chəkɔ bidəkɔ biə wi bəəŋki a, "Daiŋ." Si wi nì jiə yaka ka
dzaka gia yidəkɔ tsə dzəh i Ŋkuŋ Dɛbit wə num jía tsə lɔ
yiduli si bukumbɛiŋ kɔ bə si wəkɔ lɔ a, "Mbɛiŋ ka wəkɔ ja
yi Nyɔ daiŋ, kiə mbɛiŋ ki lâkə kə bəh fwu." **8** Yi kabə
num a di biə Jəshua nì dzɔ bəni tsə liə bəh bɔ i fɛiŋ wə
a a nì kɔ asi num di bi wakani biə, yaka Nyɔ nì kəkə i
chu dzaka kɔm chəkɔ bidəkɔ a, akɔ chəkɔ bi wakani. **9**
Yaka yi kɔ a chəkɔ bi wakani kɛiŋki lə i ninshiŋ i bəni
bə Nyɔ a liŋ aka biə Nyɔ nì waka yɛiŋ. **10** Yi num a, mi
ka liə i ŋ'waka wələ wə, yaka wəmaka waka lɔ i nɔm wi

wichi wə a liŋ asi Nyɔ nì waka i chəkɔ bi bi nəm wə. **11**
Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ mômsiki nalə i bi liə i ŋ'waka wələ
wə, ka mi widəkɔ bi ma gbô a lɔɔ fwu wi wi ləkəli, ka
bəni bə ninshiŋ bà. **12** Mbɛiŋ kiəki a ja yi Nyɔ kaŋaki lə
nəni, ayaka yi nəm. Yi kwa tsə nywɔ wi jum wə wi kwaki
bimbu bichi. Yi si liə tsə buku i di biə nəni bəh kiŋ'waka
ki mi chiŋniki, liə tsə buku tə i di biə bənyuŋ bəh bimɔŋ
bi mi si chiŋni. Yi tɔyiki lə biŋkwaka bəh gia yə yi kɔ i
wi shəm. **13** Fiɛŋ fidəkɔ kɔkə fiə Nyɔ nì maa fi nyumi i
dzə́kəh yi wə. Biɛiŋ bichi chusiki lə ndaiŋ i dzə́kəh yi wə.
Ayaka a num i wi, bukumbɛiŋ kaŋaki i bi nômyi dzaka
kibukumbɛiŋ i wi nshiŋ. **14** Ayakadəiŋ, si bukumbɛiŋ kɔ
num bə dzaka lɔ a bukumbɛiŋ kaŋaki lə fwu wi bətii mfə
gia wimbum, a num Jisɔs wə waiŋ Nyɔ, num wi yaka lɔ
təli bɔəli yaka tsə i bɛiŋ, bukumbɛiŋ kâŋa ndzɔŋ mbum
wə bukumbɛiŋ si fuku i bəni. **15** Fwu wibukumbɛiŋ wi tii
mfə gia wələ kɔkə numki wi kwasi kə nshɛiŋ i bukumbɛiŋ
i di biə bukumbɛiŋ bəhyiki yɛiŋ. Akɔ mi wə bimɔmsi tə nì
dzə i wi i dzəh yiduli wə asi bi dzəki i bukumbɛiŋ, ayakalə
wi nəki fə kə chu. **16** Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ kîniki tsəki
məŋni kə i kiŋkii ki Nyɔ wə i di biə wi chusiki shəm yi
yindzɔŋni, ka wi kwasiki nshɛiŋ i bukumbɛiŋ, ka jəbi
wə gia gaka bukumbɛiŋ wi ni chusi shəm yindzɔŋni i
bukumbɛiŋ wi gamti bukumbɛiŋ.

5 Bukumbɛiŋ kîəki lə a bə si babwili fwu wi bətii mfə gia
i bəni kintəəŋ jiə a wi nəmki i Nyɔ kəm bəni, wi ka dzɔki
binya bi bəni nya i Nyɔ, fə tə bimfə gia i chu bi bəni wə. **2**
Si wi fwu wi bətii mfə gia kɔ tə wi bəhyi i dzə́h yiduli
wə tə, wi kiə i num i kimbəiŋni wə bəh bəni bà bɔ kiəki

kə gia yidəkɔ chu fə bəndzani. 3 Kɔm mbəhyi wi wələ,
wi kaŋaki i fəki bəmfə gia i chu bi wə a liŋ asi wi fəki i
bi bəni bədəkɔ wə. 4 Mi si yaksi kə gwu yi a ŋgaiŋ kɔ
fwu wi bətii mfə gia. Asi babwili Nyɔ wəmaka a liŋ asi
wi nì babwili Ɛləŋ. 5 Yi kɔ a liŋ asi Klistus nì ka yaksi
dəkə gwu yi a ŋgaiŋ numki fwu wi bətii mfə gia. A nì jiə
Nyɔ wi ka dzaka a, "Wɔ kô Waiŋ wuŋ, daiŋ mih dzaka a
mih kɔ Ba wa." 6 Ayaka wi chu dzaka i di bidəkɔ wə tə
a, "Wɔ kô tii mfə gia wi kpamu i dzəh yə Mɛlkisɛdɛk kɔ
yɛiŋ." (aiōn g165) 7 A nì kɔ jəbi wə Jisɔs nì kɔ i fa kuku, wi
nì shiki tsaki lə i Nyɔ, də ja yaka bɛiŋ shisi mindəm i wi
Nyɔ wə wi kɔ i bwili wi i kaŋ yi kpi wə. Si wi nì kɔ mi
wi lwa Nyɔ chu kɔksi wi, Nyɔ ka wəkɔ ntsa wi. 8 Na si
Jisɔs nì kɔ waiŋ Nyɔ yakadəiŋ, bəŋgəkə bà wi nì yɛiŋki bɔ
nì fə wi lani i wəkɔki a i Nyɔ shəŋ. 9 Yəmaka nì fə wi
num mi num wi kpɛiŋ tsə bwili fwu, ka wi num dzəh yi
mbəiŋ i bəni bà bɔ wəkɔki i wi. Ayaka mbəiŋ wələ num wi
kpamu. (aiōnios g166) 10 Nyɔ nì babwili Jisɔs a wi nûmki
fwu wi bətii mfə gia asi Mɛlkisɛdɛk kɔ. 11 Gia kɛiŋki lə
yiduli yə buku kɛiŋki i dzaka kɔm gia yələ. Ayakalə, yi
ləkəki lə i lumsi a yi baiŋki i mbɛiŋ, kɔm mbɛiŋ kpəsiki lə
i wəkɔ gia. 12 Asi kɔ i numki i liə mbɛiŋ laniki bəni lanini.
Mbɛiŋ yiŋni dza bá num lɔ a bə chu laniki mbɛiŋ bəh gia
kɔm gia yi Nyɔ, a num yə bə si yisi yɛiŋ. Mbɛiŋ kɛiŋki a
ka bwa bənchiŋ bà bɔ mahki mbɛiŋŋ i gia yi Nyɔ wə, bɔ
dzi kə biɛiŋ bidzini biləkəli. 13 Mi wə wi kɛiŋki wi mah
mbɛiŋŋ wi kɔkə i numki num wi takpɛiŋ i gia yi chəŋ i
gia yi Nyɔ wə. Wi kɔ aka fiaŋ fi bɔəli fiə fi kɛiŋki fi mah
num mbɛiŋŋ. 14 Biɛiŋ bidzini bi ləkəli si dzi num bəni bà

bɔ takpɛiŋ. Bələ kɔ bəni bà bɔ kɔ bɔ lani lɔ i tsɛiŋ i kiə chi chi i biɛiŋ bindzɔŋni bəh bichu.

6 Si yi kɔ yakadəiŋ, bukumbɛiŋ bêe nlani kɔm Klistus, wə bukumbɛiŋ nì yisi kəə lani, i tsəki i ninshiŋ i yi bəni bà bɔ kɔ bɔ takpɛiŋ lɔ. Bukumbɛiŋ ma chu yisi i chɔkɔki chaka ki nlani wə wi kɔ a bəni kwûni shɔm yibɔ i bimfə bibɔ biə bi dzəki bəh kpi, bəh nlani wə wi kɔ a bəni kɔ i jiə shɔm i Nyɔ. **2** Yi kɔ tə a bukumbɛiŋ kɔkə i fiəni yisi i laniki kɔm ŋ'wɔkɔ wi bəni, bəh i jiəki kaŋ i bəni wə. Ayaka bukumbɛiŋ kɔkə i fiəni yisi i laniki kɔm mbuku wi kpi bəh kɔm nsaka wi gɔksini wə ntəiŋ wiwɔ kɔ wi kpamu. **(aiōnios g166)** **3** Biɛiŋ biələ kɔ bukumbɛiŋ kɔlə i bêe bi i tsâki ninshiŋ, jɔbi wə Nyɔ ka beeka. **4** Bukumbɛiŋ bêe, kɔm bəni ka numki num bə nì fuku baiŋsi lɔ gia yi Klistus i bɔ, num bɔ mɔm lɔ kinya kə ki dzəki i bɛiŋ, bɔ kaŋa tə Kiŋ'waka ki Baiŋni, bɔ dza fiəni chu gbɔ buku i yi wə, dzəh lansi mɔŋ na ka bə fə bɔ kwuni shɔ́m yibɔ i fiəni dzə num. **5** Bəni bələ mɔm wɔkɔ lɔ ndzɔŋni bi gia yi Nyɔ, chu kiə ŋga bi nɔni kə ki dzəki i ninshiŋ. **(aiōn g165)** **6** Bɔ ka liə i gia yələ wə, fiəni chu gbɔ buku i yi wə, yaka dzəh mɔŋ yə bə kɔ i fə a bɔ fiəni kwuni shɔ́m yibɔ i fiəni dzə, kɔm gia yə bɔ fə kɔ a bɔ fiəni dzɔ waiŋ Nyɔ ka baŋŋ i kintasi wə bəh kaŋ yibɔ, ŋgəmsi wi i ndaiŋ wə. **7** Khə wə dzaŋ dzəki yɛiŋ jɔbi wichi liə i kuku, ayaka wi nya biɛiŋ i bəni bà bɔ nɔm khə wiwɔ kɔm bɔ, a bɔ bəiŋki yɛiŋ, wi si kwati lə kimbɔiŋsi ki Nyɔ. **8** Ayakalə, a kabə kɔɔ num bifaka bəh bəmbwaŋyi i khə wiwɔ wə, yaka wi ni fiəni chu wi kilɔlɔ. A kabə num yaka lɔiŋ ni kwa wi, bə ni kpa wi kpaŋni. **9** Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, namana yaka si buku

dzakaki lə, buku kiəki lə a mbɛiŋ num fimbɛiŋ i gia yə yi
ndzəŋki tsə yibɔ, a num yi, yi dzəki bəh mbəiŋ i mbɛiŋ.
10 Nyɔ kɔkə Nyɔ wi kiŋlɔ, wə wi kɔ i bi dali nɔm wimbɛiŋ
wə mbɛiŋ nɔmki bəh kiŋkɔŋ kimbɛiŋ kə mbɛiŋ nì chusiki
i kin'yisi wə i dzə buku i liə i bəni bà bɔ kɔ mbu kɔm wi.
11 Buku nəŋki a mi bəh fwu wi nûmki i gia wə i tsə buku i
kiŋgɔksi wə, ka mbɛiŋ bi kwati gia yə mbɛiŋ jiə mfi bichi
yɛiŋ tsɛiŋ tsə a ninshiŋ i yi wə, **12** mbɛiŋ ma fəki kikpəŋ.
Mbɛiŋ sîniki i bəni bà bɔ nì jiə shɔm i Nyɔ, ka kaŋa shɔm
kwati fiɛŋ fiə Nyɔ nì kaka. **13** Mbɛiŋ yîŋti jɔbi wə Nyɔ
nì fə kiŋkaka i Ablaham. Jɔbi wə wi nì fəki wi kaiŋ num
yɛli wi mwi kɔm mi nì mɔŋ wə wi nì kɔkniki tsəki wi,
wə wi kɔ i kaiŋ yɛli wi. **14** Jɔbi wə wi nì kaiŋ wi dzaka a,
"I yi ŋkɔŋ wə, mih ni bɔiŋsi lə wɔ mih fə bwa ba du bɔ
ləŋki ləŋni." **15** Si Ablaham nì wɔkɔ yakadəiŋ, kaŋa shɔm
ka wɔkɔliki, ka bi nyani dzə kwati fiɛŋ fiə Nyɔ nì kaka i
wi. **16** Akɔ ŋkɔŋ a jɔbi wə mi ka dzi ŋkaiŋ wi kaiŋ yɛli wi
mi wə wi kɔkniki tsəki wi, yaka ŋkaiŋ biwɔ kɔlə i təiŋ
nsaka. **17** Yi kɔ a liŋ asi Nyɔ nì nəŋki fə kiŋkaka, wi ka
nəŋki i fə a bəni bà bɔ nəŋki i kwati fiɛŋ fiə wi nì kaka,
kiə na bindzɔŋ a ŋgaiŋ bi kwuni kə gia yə ŋgaiŋ nəŋki.
Ayaka jɔbi wə wi nì kaka wi ka dzi ŋkaiŋ. **18** Si Nyɔ nì
kaka ka chu dzi kaiŋ yakadəiŋ, gia yələ dzə buku yifa yə
bə kɔkə i kwuni, kɔm yi nì buku num i dzaka ki Nyɔ, wə
wi kɔkə i bi lansi nyi ntəkə. Ayakadəiŋ, ma bukumbɛiŋ bà
bə kɔ bə yɔkɔ kumi i wi chɛiŋ ka kaŋaki shóm yi ləkəli i
lɔkɔli dzɔ fiɛŋ fiə bə jiə, bukumbɛiŋ tsɛiŋ tsə i ninshiŋ i fi
wə. **19** Gia yələ bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i yi wə
akɔ yə yi kaŋa shóm yibukumbɛiŋ ŋkɔŋ ŋkɔŋ ləkə aka

kintukpa ka shəm yibukumbɛiŋ ma nəŋniki. Akɔ yi yə yi
fə ka bukumbɛiŋ numki i tsə liə tsə i nəni ki Nyɔ wə i
mbuŋ jum num bə shəŋsi baŋ di biwɔ yɛiŋ. **20** Akɔ fɛiŋ
Jisɔs nì liə ka mi wibukumbɛiŋ wi ninshiŋ i kɛiŋsi di i
bukumbɛiŋ. Wi kɔ fwu wi bətii mfə gia, wə wi bi baaŋ a
kpamu aka Mɛlkisɛdɛk. **(aiōn g165)**

7 Mɛlkisɛdɛk wələ nì kɔ ŋkuŋ wi Salɛm, chu num tii mfə
gia wi Nyɔ wə wi kɔ Fwu wi Biɛiŋ Bichi wə. Ayaka a bi dzə
num i jəbi widəkɔ wə, Ablaham laa jum tumdzi bəŋkuŋ
bədəkɔ. Mɛlkisɛdɛk baŋsi bəh wi i jəbi wə wi nì kwɛki,
ka lɔɔ kimbəiŋsi i wi wə. **2** Ablaham gaa biɛiŋ biə wi nì
tumdzi i di bi jum wə bimbu jwəfi nya kimbu kimu i biɛiŋ
bichi i kintəəŋ i Mɛlkisɛdɛk. Fwu wi gia yə a Mɛlkisɛdɛk
kɔ a, "Ŋkuŋ wi Chəŋ." Ayaka yɛli wi widəkɔ num a, "Ŋkuŋ
wi kimbəiŋni" kəm wi kɔ ŋkuŋ wi Salɛm. **3** Wi kaŋaki
kə ba wi bəh nih wi nabə chwəŋkijuŋ. Nəni ki kaŋaki kə
kin'yisi nabə kiŋgəksi. Wi kɔ tii mfə gia wi kpamu aka
Waiŋ Nyɔ. **4** Mbɛiŋ tsêiŋ ŋkaiŋni wi mi wə Mɛlkisɛdɛk
nì kɔ wi! Wi nì kɔ mi wi kəkni nalə. Na Ablaham wə wi
nì kɔ tikwili i chwəŋkijuŋ ki bəni bə Islae nì dzɔ biɛiŋ
biə wi nì tumdzi i di bi jum wə gaa i bimbu jwəfi, ka nya
kimbu kimu i jwəfi kintəəŋ i wi. **5** Yə kəm bwa bə Lɛwi bà
bɔ si nəm nnəm wi bətii mfə gia, num di bidəkɔ dzaka i
bənchi bə Muses wə a, a bə dzɔ̂ki biɛiŋ i bəni bə Islae
kimbu kimu i jwəfi kintəəŋ. Ayaka bəni bələ nì kɔ bwa bə
nih bəbɔ, bɔ bəchi num bwa bə Ablaham. **6** Mɛlkisɛdɛk
wələ nì kəkə mi i chwəŋkijuŋ ki Lɛwi wə. Ayakalə, akɔ
wi wə wi nì dzəki biɛiŋ i Ablaham kimbu kimu i jwəfi
kintəəŋ, lɔɔ kimbəiŋsi i wi wə, ayaka Ablaham num mi

wə Nyɔ nì fə kiŋkaka i wi. **7** Bə məŋniki kə a mi wə wi
jiəki kimbɔiŋsi i mi widəkɔ wə kəkniki tsəki lə wə wi
jiəki kimbɔiŋsi i wi wə. **8** Bətii mfə gia bələ i chwəŋkijuŋ
ki Lɛwi dzɔki biɛiŋ i bəni kimbu kimu i jwɔfi kintəəŋ,
ayaka bà bɔ dzɔki kɔ bəni bà bɔ kpiyi. Ayakalə, Mɛlkisɛdɛk
dzɔ biɛiŋ kimbu kimu i jwɔfi kintəəŋ, i Ablaham, yi num
Kiŋwakti ki Nyɔ dzaka i bukumbɛiŋ a, akɔ mi wi num i bi
fiəli. **9** Bə kɔlə i dzaka a Lɛwi mwi wə chwəŋkijuŋ ki dzɔki
biɛiŋ i bəni kimbu kimu i jwɔfi kintəəŋ wi nì nya mbi
biɛiŋ i Mɛlkisɛdɛk i kaŋ yi Ablaham wə. **10** Bə kɔlə dzaka
yakadəiŋ kɔm jəbi wə Mɛlkisɛdɛk nì baŋsi bəh Ablaham a
nì kɔ Lɛwi kɛiŋ i Ablaham shɔm, wə wi nì kɔ tii wi bətii tii
wibɔ. **11** Asi kɔ a, nɔm wə chwəŋkijuŋ ki Lɛwi fəki ka bətii
mfə gia kpɛiŋniki i fəki a bəni numki chəŋ i Nyɔ nshiŋ tsə
bwili fwu, ma ŋgəkə wi tii mfə gia widəkɔ ni chu numki
nə? Bukumbɛiŋ kiəki a Nyɔ nya bənchi i bəni bə Islae
biəli nɔm wə bətii mfə gia i chwəŋkijuŋ ki Lɛwi fəki. Yi ka
numki yakadəiŋ, bə ka yiŋni dzakaki a wəmaka tii mfə gia
kaŋaki i nûmki i dzəh yə Mɛlkisɛdɛk kɔ, tsə dzəh yə tii
mfə gia wi chwəŋkijuŋ ki Ɛləŋ nì kɔ yɛiŋ a? **12** Akɔ ŋkɔŋ a
bə ka kwuni chwəŋkijuŋ ki bətii mfə gia, yaka kɔ a bə
kaŋaki lə tə i kwuni bənchi. **13** Mi wələ bə dzakaki kɔm
wi, akɔ wə wi nì buku i chwəŋkijuŋ kidəkɔ wə chi, maka
mi num buku i chwəŋkijuŋ kiwɔ wə i nɔmki i təŋ wi mfə
gia wə. **14** Mi wələ kɔ Bah wibukumbɛiŋ. Ayaka yi num
ŋkɔŋ a wi nì buku i chwəŋkijuŋ ki Juda wə. Ayaka Muses
nì ka num dzaka dəkə gia yidəkɔ kɔm chwəŋkijuŋ kələ i
jəbi wə wi nì dzakaki kɔm bətii mfə gia. **15** Gia yələ bə
dzakaki kɔm yi lə, yi lansi chusi gwu yi mwi asi tii mfə gia

widəkɔ buku aka Mɛlkisɛdɛk. **16** Wi dza fiəni chu tii mfə
gia a num kə i dzəh yə nchi dzakaki a mi kaŋaki i nûmki i
chwəŋkijuŋ ki bətii mfə gia wə. Wi kɔ tii mfə gia a num i
ŋga bi nəni kə ki bi tsə kaa kə. **17** Akɔ gia yə bə nyaka
kɔm yi a, “Wɔ kɔ tii mfə gia wə wi kɔ kpamu i dzəh yi
Mɛlkisɛdɛk wə.” **(aiōn g165)** **18** Yi bá num a, dzəh yikpu yə
bə nì fəki gia yɛiŋ kɔ num bə jikli bee yi, kɔm yi kaŋaki kə
ŋga nabə nəm. **19** Bənchi bə Muses nì ka lansi fə gia yi
ndzɔŋ tsə bwili fwu. Ayakalə, i liə Nyɔ chusi lɔ dzəh yə yi
ndzɔŋki nalə i bukumbɛiŋ i jiəki mfi yɛiŋ a num yə yi
tsəki yəmaka. Akɔ yi yə bukumbɛiŋ tsəki yɛiŋ na ka bə
kɔmsi i Nyɔ wə. **20** I chu kpɛiŋsi yɛiŋ wə kɔ a jəbi wə Nyɔ
nì jiəki tii mfə gia i dzəh yimfiaŋ yələ wə, wi dzi ŋkaiŋ,
məŋni si wi nì dzi ŋkaiŋ jəbi wə wi nì jiəki bədəkɔ bà. **21**
Ayakalə, jəbi wə wi nì jiəki wələ, wi dzi ŋkaiŋ kɔm wi, ka
dzaka a, “Mih Bah dzi ŋkaiŋ, mih kəbi i bi kwuni ja yiŋ,
‘Wɔ kɔ tii mfə gia wə wi kpamu.’” **(aiōn g165)** **22** Miŋkaiŋ
mələ Nyɔ nì dzi yi chusiki a Jisɔs kɔ mi wə wi fə miŋkaiŋ
mimfiaŋ mələ num mɔ num ndzɔŋ tsə mikpu. **23** Bətii
mfə gia bə ninshiŋ nì kɔ bəduli, kɔm kpi nì kəkə i bee a mi
baaŋ a i fəki nəm wi bəmfə gia. **24** Ayakalə, Jisɔs kɔ mfih
tii mfə gia wi jəbi wichi kɔm nəni ki kaŋaki kə kiŋgəksi.
(aiōn g165) **25** Ayakadəiŋ, wi kɔlə bwiliki bəni jəbi wichi bà
bɔ kɔmsiki tsəki i Nyɔ wə tsə dzəh i wi wə. Wi bwiliki
yakadəiŋ, kɔm wi kɔlə jəbi wichi tsa Nyɔ kɔm bɔ. **26** Yi kɔ
chəŋ a bukumbɛiŋ kâŋaki ŋkaiŋni wi fwu wi bətii mfə gia
wələ. Wi kɔ mfih mi wə wi baiŋki, wi kaŋaki kə ŋgəkə
widəkɔ nabə ndi widəkɔ i wi wə. Wi kɔ num wi num mfih
chi chi i bəni bəchu wə. Nyɔ yakasi lɔ wi, wi tsə təli bəəli

ka tsə i bɛiŋ. **27** Wi kaŋaki kə mfih jəbi i fəki bimfə gia asi
kifwu ki bətii mfə gia si shi fə bimfə gia chəkə bichi. Bə si
bá fə bə yisi fə i gwu yibə wə, i maiŋ chu bibə, na ka bə
fəki bi bəni. Wi fə ŋ'wi mfə gia a kpamu si wi nì nya gwu
yi i təiŋ bəni yɛiŋ. **28** I jəbi wi bənchi bə Muses wə nì kə
bə sabi bətii mfə gia a num bəni bà bə bəəyiki i nyam yi
gwu wə a bə numki kifwu. Ayakalə, i bənchi bələ jum,
Nyə fə kiŋkaka ki ka dzi ŋkaiŋ, ka saiŋbwili num Waiŋ wi
wə wi fə wi kpɛiŋ kpamu kiŋgəksi kəbi. **(aiōn g165)**

8 Fwu wi gia wə bukumbɛiŋ dzakaki kəm wi kə a,
bukumbɛiŋ kaŋaki lə ŋkaiŋni wi fwu wi bətii mfə gia
widəkə a num mi wə wi shinum i tsɛiŋ yiləkəli yi kiŋkii ki
Nyə wi Kiŋkəkni i bɛiŋ. **2** Wi kə mi wi nəm i di biə Nyə kə,
wi nəm i nəni ki Nyə kə ki kə na kintaŋ ki ŋkəŋ ki Nyə,
maka a kɛiŋsi bəni. A kɛiŋsi Bah Nyə kintaŋ kiwə. **3** Na
winaiŋ fwu wi bətii mfə gia kə num Nyə si ba jiə, a wi
nyâki binya chu fâ tə bimfə gia i Nyə. Ayakadəiŋ, yi ndzəŋ
tə a tii mfə gia wələ kâŋaki lə tə fiɛŋ fiə wi kə i nya i Nyə.
4 Asi kə a wi numki fa kuku, ma wi kəkə na tii mfə gia,
kəm bətii mfə gia si num lə fɛiŋ bà bə nyaki binya biəli si
nchi wi Muses nəŋki. **5** Nəm wə bə nəmki fa kuku kə a
kimbwəsi bəh kinjəŋnjəŋ ki nəm wə wi kə i nəni ki Nyə
wə i bɛiŋ. Akə gia yə yi nì kə jəbi wə Muses nì nəŋki i
maa kintaŋ ki Nyə i fa kuku, wi Nyə nì təfi wi dzaka a
təkni, "Yêiŋ a wə fâ biɛiŋ bichi bi num a liŋ, ka biə mih
nì chusi i wə i ŋkwuŋ bɛiŋ." **6** Ayakalə, Jisəs kə num bə
nya nəm i wi, wi kəkni tsə wi bətii mfə gia bə ninshiŋ
a liŋ si miŋkaiŋ mə wi num i fintəŋ fintəŋ i Nyə nshiŋ
bəh mi wiwəm, mə kəkniki lə tə tsə mikpu. Mə tsəki kəm

mə biəliki biŋkaka biə bi tsəki bi ninshiŋ. 7 A kabə num
a miŋkaiŋ mi ninshiŋ mələ nì kaŋaki kə ŋgəkə widəkɔ,
ma ŋgəkə chu məŋ i nəŋki bidəkɔ. 8 Nyɔ nì kɔ wi yɛiŋ a
ŋgəkə kələ bəh bəni, wi ka dzaka a, “Mih Bah dzakaki a
chəkɔ dzəki lə biə mih bi dzi Miŋkaiŋ Mimfiaŋ, bəh juŋ yi
Islae bəh yi Juda. 9 Ayaka miŋkaiŋ mələ kəkə ka mə mih
nì dzi buku bətii tii bəbɔ, chəkɔ biə mih nì kaŋa bɔ i tsɛiŋ
wə, dzɔ buku bəh bɔ i tumi ki Ijib wə. Bɔ nì ka num baaŋ
dəkə a miŋkaiŋ mələ bɛiŋ. Ayakadəiŋ, mih ka nyəkɔ jum
yiŋ i bɔ. Yələ dzakaki mih Bah. 10 Bah Nyɔ dzakaki a,
akɔ miŋkaiŋ mələ, mih bi dzi buku bɔ i kaŋ yiwɔ jum,
mih bi jiə bənchi bəŋ i shɔ́m yibɔ mə, mih chu nyaka yi i
biŋkwaka bibɔ wə. Mih bi numki Nyɔ wibɔ, bɔ num bəni
mbəŋ. 11 Mi bi chu lani kə mi wi wi kwili widəkɔ lanini
nabə waiŋnih wi, dzaka a wi kîə Bah Nyɔ, kɔm mi wichi bi
kiə lə mih i yisi i mi wi nchiŋ i tsə buku i wimbum. 12 Mih
ni kwasi lə nshɛiŋ i bɔ, mih dalinya gia yibɔ yichu. Mih bi
chu kwaka kə chu bibɔ.” 13 Si Nyɔ nì dzaka a miŋkaiŋ
mimfiaŋ bi numki lə, yaka wi nì kɔ wi yɛiŋ lɔ a miŋkaiŋ
mi ninshiŋ mə kɔ fiɛŋ fikpu. Ayaka fiɛŋ ka numki fikpu
nabə a fi jwiŋ, yaka fi baaŋ a twɛsi i laka i bəni nshiŋ.

9 Yi kɔ a, miŋkaiŋ mi ninshiŋ nì kaŋaki bənchi bɔ chusi
dzəh yə bəni kəksiki Nyɔ yɛiŋ, chu kaŋa di biə bɔ nì kɛiŋsi
a, akɔ kintaŋ ki Nyɔ i fa kuku. 2 Bə nì kɔ bə maa kintaŋ
bəh mbuŋ ka təiŋni bimbu bifa, kimbu kininshiŋ i fintəŋ
nì kɔ di biə bə nì bɔɔŋki a Di bi Baiŋni. Di biələ kɔ num
fiɛŋ fiə bə nì tɔmki naka ki baiŋsini yɛiŋ bəh kibaŋ kə bə
si jiə blɛd wə bə baa jiə akɔ wi Nyɔ. 3 Ayaka kimbu ki
kɔmsini num kə bə nì bɔɔŋki a Di biə bi Lansiki Baiŋki

nalə. Di biələ nì kɔ i mbuŋ widəkɔ jum num bə nì təiŋni
kintaŋ kiwɔ yɛiŋ i fintəŋ. **4** Di biələ kɔ biə təŋ wi njiəŋ nì
kɔ, num bə kɛiŋsi təŋ wiwɔ bəh chwaka ki kpɔ kibəkəli.
Ayaka kintaiŋntaiŋ ki miŋkaiŋ mə Nyɔ nì dzi bəh bəni
num tə fɛiŋ, num bə kɛiŋsi ka laa baŋ gwu yiwɔ yichi
bəh chwaka ki kpɔ kibəkəli. I kintaiŋntaiŋ kələ mə kilɛti
ki mana nì kələ yɛiŋ, num bə kɛiŋsi tə bəh chwaka ki
kpɔ kibəkəli. Ayaka mbəŋ wi Ɛləŋ wə bidzɛni nì təki yɛiŋ
num tə i kintaiŋntaiŋ kiwɔ mə. Ayaka baŋ bitəh biə bə nì
nyaka bənchi bəh miŋkaiŋ yɛiŋ num tə i kintaiŋntaiŋ
kiwɔ mə. **5** I kintaiŋntaiŋ kələ bɛiŋ nì kɔ num bə təm
biɛiŋ bidəkɔ bi num aka bəchinda bə Nyɔ bə mbaiŋ, num
bi nì kɔ bi yasi gwu yibɔ i bɛiŋ i kiŋkii ki Nyɔ ki ndalinya
chu. Biɛiŋ biələ kɔ bukumbɛiŋ kəbi i dzaka tsəsi kɔm bi i
liə. **6** Si bə nì sisi biɛiŋ biələ i dzəh yələ wə lə, bətii mfə
gia bá liə i kimbu kininshiŋ kiwɔ wə chəkɔ bichi fə nɔm
wibɔ fɛiŋ. **7** Ayakalə, mi wə wi nì kɔ i shiki liəki i kimbu ki
kɔmsini kiwɔ wə nì kɔ a fwu wi bətii mfə gia shəŋ. Wi nì
shiki liəki fɛiŋ a ŋkpani wimu i jia wə. Ayaka wi nì liəki kə
fɛiŋ mwa mi nyam kəbi mə wi kɔ i fə mfə gia yɛiŋ i gwu
yi bəh i chu biə bəni fəki kiə kə. **8** Ayakadəiŋ, yələ kɔ
dzəh yə Kiŋ'waka ki Baiŋni chusiki i bəni a, dzəh yə mi nì
kɔ i liə tsə i Di biə bi Lansiki Baiŋki nalə, bi nì ka wɛli
dəkə gwu yi, si kintaŋ ki Nyɔ ki ninshiŋ kə nì kɛiŋki ki
num fɛiŋ. **9** Biɛiŋ biələ bichi kɔ kinchəsi i gia yə yi dzɔki
di i jəbi wi liə wələ wə. Ayaka yələ chusiki a biɛiŋ biə bə
nì nyaki i Nyɔ bəh bimfə gia biə bə nì fəki i Nyɔ nì kɔkə i
fə a shɔ́m yi bəni bà bɔ kɔksiki Nyɔ baiŋki tsə bwili fwu.
10 Biɛiŋ biwɔ kaŋaki shəŋ gia i fə a bəh biɛiŋ bidzini bəh

bi muni, bəh dzəh yə bəni wəkəki gwu yibɔ yɛiŋ i baiŋki i
Nyɔ nshiŋ. Ayaka biɛiŋ biələ kɔ biɛiŋ biə bi kəmki a nyam
yi gwu shəŋ, biə bɔ nì kaŋaki i fəki i tsə buku i jəbi wə
ŋkwuni bi dzəki. **11** Ayakalə, si Klistus fwu wi bətii mfə
gia kɔ num wi dzə lɔ, a num wi wə wi dzə bəh biɛiŋ bi
bindzəŋni, wi ka liə i kintaŋ mə, a num kimbum kə ki
baiŋki tsə bwili fwu. Kələ kɔkə kə a maa bəni. Yi num
a a kɔkə kintaŋ ki fa kuku. **12** Di biə wi nì liə, akɔ di bi
Lansi Baiŋ Nalə. Ayaka wi nì liə fɛiŋ a ŋkpani wimu yi kaa
yakadəiŋ. Wi nì ka liə dəkə fɛiŋ bəh mwa mi bíi nabə mi
bwa bə na'. Wi nì liə fɛiŋ num bəh mwa mu. Asi wi nì fə
yakadəiŋ, yələ ka təiŋ bukumbɛiŋ i chu wə, ntəiŋ wələ kɔ
wi kpamu. **(aiōnios g166)** **13** Jəbi wə mi kɔ bəh chi i gwu yi
wə, bə dzɔ mwa mi bíi bəh mi bwa bəna', bəh kibwu ki
dəmi ki na' yə bə kpa yi fii, mikə tsə i wəmaka wə, ka wi
fiəni numki wi baiŋ. **14** Yi kabə num yakadəiŋ, yaka mwa
mi Klistus kɔkə i fə gia yi tsə yəmaka a? Wi nya gwu yi
ndi widəkɔ kəbi i Nyɔ nshiŋ tsə dzəh i Kiŋ'waka kə ki kɔ
ki kpamu. Wi nì fə yakadəiŋ, ka wəkɔ shóm yibukumbɛiŋ
i gia yə yi dzəki bəh kpi, ka bukumbɛiŋ nômki i Nyɔ wə
wi kaŋaki nəni. **(aiōnios g166)** **15** Akɔ gia yə Klistus kɔ mi wə
wi num i ninshiŋ i miŋkaiŋ mimfiaŋ mələ wə i fintəŋ i
Nyɔ bəh mi wiwəm. Ayaka wi num ka bəni bà Nyɔ bɔɔŋ a,
akɔ mbu bi kwati di i kinsaŋli kə ki kɔ ki kpamu kə Nyɔ
kaka bɔ yɛiŋ. Bɔ bi kwatiki lə kɔm wi kɔ wi kpi lɔ, ayaka
kpi yiwɔ təiŋ bɔ i ŋgəkə wə wi nì kɔ i dzə kɔm chu bibɔ
biə bɔ nì shiki fəki i ninshiŋ i miŋkaiŋ mikpu wə. **(aiōnios
g166)** **16** Bukumbɛiŋ kîəki a mi ka nya kichumi ki kpi, mi
kɔkə i biəli kichumi kiwɔ maka bə yɛiŋ a mi wiwɔ kpi lɔ.

17 Yi kɔ yakadəiŋ, kɔm kichumi ki kpi kaŋaki kə ŋga maka
mi wiwɔ kpi. Bə kəbi i biəli kichumi ki kpi mi wə wi təfi
kɛiŋ wiwɔm. **18** Akɔ gia yə na miŋkaiŋ mi ninshiŋ nì kɔkə
i num maka bə kum nyam a mwa miwɔ buku. **19** A nì kɔ
jəbi wə Muses nì kɔ wi fa kaasi gia yichi i Kiŋwakti ki
Bənchi wə i bəni bəchi, wi ka dzɔ cha yi kpɛiŋ yi yisəb
num bə lim biluli bi shwaŋ yɛiŋ num bə fiaŋsi bi bɔkɔ. Asi
wi dzɔ yakadəiŋ ka juli i mwa mi bwa bəna' wə, bəh mi
bíi, bəh i mwi mə, ka mikə i Kiŋwakti ki Bənchi kiwɔ wə,
mikə tə i bəni bəchi wə. **20** Asi wi nì mikəki yakadəiŋ
dzaka a, "Mwa mələ kɔ mi miŋkaiŋ mə Nyɔ ntəiŋ bəh
mbɛiŋ, dzaka a mbɛiŋ nûmki a mɔ wə." **21** Wi mikə tə
mwa miwɔ i kintaŋ ki Nyɔ kə wə bəh biɛiŋ bichi i kintaŋ
kiwɔ mə biə bə fəki n'yaksi yɛiŋ. **22** Yi kɔ na ŋkɔŋ a, biɛiŋ
biduli nì yisi kɔ nchi chusi a bə kaŋaki i fə a bəh mwa ka
bi baiŋki. Ayaka bə nì kɔkə i dalinya chu bi mi maka bə
kum fiɛŋ a mwa miwɔ buku. **23** Yi nì kpɛiŋniki lə a bə
wɔkɔ biɛiŋ biələ bi kɔ a bimbwɔsi bi biɛiŋ bi bɛiŋ i dzəh
yələ wə. Ayakalə, wɔkɔ biə bi lansi kɔ bi bɛiŋ num bəh
bimfə gia biə bi tsəki biəmaka. **24** Yi kɔ a Klistus nì liə i
nɔni ki Nyɔ wə, maka a fə kaŋ yi mi wiwɔm, kə ki kɔ a
kimbwɔsi ki nɔni ki Nyɔ ki ŋkɔŋ ŋkɔŋ. Wi nì liə num i
bɛiŋ mwi. Ayaka a num fɛiŋ wi kɔ i liə i Nyɔ nshiŋ tsa Nyɔ
i bukumbɛiŋ. **25** Wi nì kɔkə fɛiŋ yakadəiŋ i chu fəki bimfə
gia bəh gwu yi i Nyɔ i kiŋkani wə kiŋkani wə, ka si fwu wi
bətii mfə gia nì shiki liəki i Di biə bi Lansiki Baiŋki Nalə i
jia jia wə, i fə bimfə gia bəh mwa mə mɔ kɔkə na mmi. **26**
A kabə num a yəmaka nì kɔ yi ŋkɔŋ, ma Klistus nì kaŋaki
i kpiki fiəni dza, i fiəni kpiki i yisi na si bə nì maa mbi.

Ayakalə, si yi kɔ, wi dzə a kpamu yi kaa yakadəiŋ. Wi dzə i
jəbi wələ wə i jəbi wə mbi si kaa tsə i dzɔ gwu yi i fə mfə
gia yɛiŋ, kpi i wəkɔ bwili chu. (aiōn g165) 27 Yi kɔ a liŋ si yi
kɔ a mi kaŋaki i kpî a ŋkpani wimu ayaka i yəmaka chɛiŋ
wi ni wəkəliki a nsaka, 28 yi num asi Klistus nì nya gwu yi
ka kpi i bəni bɛiŋ kpamu i giŋ chu bi bəni bəduli. Ayaka
wi num i bi fiəni dzə i ndzə wi kɔmsini wə, wi chu kəbi i
bi fə gia bəh chu. Wi bi dzə a i bwili bəni bà bɔ lansiki
wəkəliki wi.

10 Bənchi bà Nyɔ nì nya i Muses kɔ a kinjəŋnjəŋ ki gia
yindzɔŋni yə yi nì kaŋaki i bi dzə num. Bɔ kəbi gia yi
ŋkɔŋ yə yi nì kaŋaki i bi dzə num. Bɔ shiki a fəki bimfə
gia i jia jia wə, na bi kaŋa kə gia yidəkɔ i fə a bəni bà bɔ
kɔmsiki dzəki i Nyɔ wə baiŋki tsə bwili fwu. 2 Asi kɔ a
bimfə gia biələ kələ i fə a bɔ baiŋki yakadəiŋ, ma bɔ ka
baaŋ dəkə a fəki bimfə gia biduli, kɔm bəni bà bɔ kəksiki
Nyɔ ni numki num bɔ wəkɔ lɔ chu bibɔ kpamu, ayaka
shɔm yibɔ ma ni chu sakaki bɔ i chu bibɔ wə. 3 Ayakalə,
bimfə gia biələ bə fəki bi yiŋniki fəki bəni yiŋni kwaka
num chu bibɔ i jia jia wə. 4 Yi num yakadəiŋ, kɔm mwa
mi bəna' bəh mi bíi nì kəkə i wəkɔ bwili chu bi mi. 5 Akɔ
gia yə yi nì fə Klistus jəbi wə wi nì dzə i fa kuku, dzaka i
Nyɔ a, "Wɔ kaŋaki kə kiŋkɔŋ i bimfə gia biə bə fəki bəh
nyám, bəh i biɛiŋ biə bə nyaki i wɔ. Wɔ kɛiŋsi num gwu
yi mi wiwɔm i mih. 6 Nyám yə bə nyaki bə kpa fə bimfə
gia yɛiŋ i wɔ, bəh biɛiŋ biə bə nyaki a bə fə bimfə gia
yɛiŋ i wəkɔ bwili chu bi bəni, bi ka lansi fə dəkə a wɔ
saŋliki. 7 Mih ka dzaka a, 'Ɔ Nyɔ tsɛ̂iŋ, mih dzə i fə gia yə
wɔ kɔŋki, asi bə nyaka kɔm mih i Kiŋwakti ka wə.'" 8 Wi

nì yisi dzaka i Nyɔ a, “Wɔ kaŋaki kə kiŋkɔŋ nabə i wɔkɔki
ndzɔŋni bəh bimfə gia, bəh binya biə bə nyaki i wɔ bəh
nyám yə bə nyaki i wɔ bəh biɛiŋ biə bə fəki gia yɛiŋ i wɔ,
bəh biɛiŋ biə bə nyaki a bə fəki bimfə gia yɛiŋ i wɔkɔ
bwili chu i bəni wə.” Ayaka biɛiŋ biələ bə fəki biəli asi
nchi nəŋki. **9** Si wi dzaka yakadəiŋ, ka dzaka kpɛiŋsi i
Nyɔ a, “Tsêiŋ, mih dzə i fə gia yə wɔ kɔŋki.” Wi nì dzaka
yakadəiŋ, ka chiksi bimfə gia bikpu biə i jiə kimfiaŋ. **10** Si
Jisɔs Klistus nì fə gia yə Nyɔ nì kɔŋki a wi fə, gwu yi yə
wi nì nya a kpamu yi kaa yakadəiŋ, wi fə bukumbɛiŋ ka
baiŋki. **11** Na winaiŋ tii mfə gia si tsə num i di bi bi nɔm
wə chɔksi chɔksi fə bimfə gia fiəni chukuli kiŋkani bəh
kiŋkani, na bimfə gia biwɔ kɔbi i dzɔ bwili chu bi bəni. **12**
Ayakalə, Klistus nì fə ŋ'wi mfə gia a ŋkpani wimu yi kpɛiŋ
yaka i wɔkɔ bwili chu bi bəni kpamu. Si wi fə yakadəiŋ
ka shinum i tsɛiŋ yi Nyɔ yiləkəli wə. **13** Wi kɔ fɛiŋ i yisi
i jɔbi wiwɔ wə, wɔkɔli i tsə buku jɔbi wə Nyɔ bi nɔsiki
bəmbaiŋŋni bu i kuku ka kiŋgbɔkɔ ki kigvu, ayaka wi
təmyi gvu yi i bɔ bɛiŋ. **14** Mfə gia wi wimu wələ fə, bəni
bà wi fəki bɔ baiŋ, bɔ bá baiŋ tə i Nyɔ nshiŋ jɔbi wichi tsə
bwili fwu. **15** Kiŋ'waka ki Baiŋni dzakaki tə i bukumbɛiŋ
təbi gia yələ. Ki nì kɔ ki yisi dzaka a, **16** “Bah Nyɔ dzakaki
a, akɔ miŋkaiŋ mələ mih bi dzi buku bɔ i kaŋ yiwɔ jum:
Mih bi jiə bənchi bəŋ i shóm yibɔ mə, mih chu nyaka
yi i biŋkwaka bibɔ wə.” **17** Si wi dzaka yakadəiŋ ka chu
kpɛiŋsi a, “Mih bi chu kwaka kə chu bibɔ nabə bimfə bibɔ
bichu” **18** Yi kabə num a, bə dalinya chu bi bəni, yaka
ŋgəkə chu mɔŋ wə bə kɔ i nəŋki biɛiŋ biə bə fəki bimfə
gia yɛiŋ i wɔkɔ bwili chu i bəni wə. **19** Bwa bə nih bəŋ, yi

bá num a mwa mi Jisɔs wɛli lɔ dzəh yə bukumbɛiŋ kɔ
i liə, chu lwa kə i liə tsə i Di biə bi Lansiki Baiŋki Nalə.
20 Bukumbɛiŋ kɔlə i tsə i dzəh yimfiaŋ yə yi nyaki nɔni
yə Jisɔs nì wɛli i bukumbɛiŋ. Wi nì wɛli dzəh yələ bəh
gwu yi, yi bá num a wi baa bwili num mbuŋ wə bə nì
təiŋni baŋ di biwɔ yɛiŋ. **21** Bukumbɛiŋ si kaŋa tii mfə
gia wimbum wə wi kaŋaki ŋga i juŋ yi Nyɔ wə. **22** Si yi
kɔ yakadəiŋ, bukumbɛiŋ kîniki kômsiki tsâki i Nyɔ kpəŋ
bəh shɔm yimu, ayaka num bukumbɛiŋ jiə shɔm yichi i
wi wə kiməŋni kidɔkɔ kɔbi nalə. Bukumbɛiŋ kiniki tsəki
kɔm bə mikə lɔ shɔm yibukumbɛiŋ bəh mwa mi Klistus yi
bá baiŋ, yi kɔbi i chu sakaki bukumbɛiŋ i gia yidɔkɔ wə.
Ayaka bukumbɛiŋ chu num bə wɔkɔ lɔ gwu yibukumbɛiŋ
bəh mwi mi baiŋni tə. **23** Bukumbɛiŋ numki ndzɔŋki i gia
yə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i yi wə, a num yə
bukumbɛiŋ si dzaka i bəni kɔm yi. Kiə bukumbɛiŋ ma
fûmniki, kɔm mi wə wi nì kaka bukumbɛiŋ si num a i
ja yi wə. **24** Bukumbɛiŋ tsɛiŋki tə dzəh i shîliki shóm yi
mi bəh mi i kɔŋniki bəh i fâki gia yə yi ndzɔŋki. **25** Kiə
bukumbɛiŋ ki bêe kə i dzəki i kijuŋni wə asi bəni bədɔkɔ
dza ka fəki. Bukumbɛiŋ shîliki shóm yibukumbɛiŋ, tsə si
bukumbɛiŋ si yɛiŋ a chɔkɔ bi Bah wibukumbɛiŋ bi dzəni
si juli dzə. **26** Bukumbɛiŋ kîəki a bukumbɛiŋ ka chu dzâ
bá fə chu, fə yakadəiŋ kiə, num bukumbɛiŋ nì dzɔ lɔ dzəh
yi ŋkɔŋ yiwɔ, ma bukumbɛiŋ kiəki a kimfə gia kidɔkɔ
chu mɔŋ kə bə kɔ i chu fə i chu bibukumbɛiŋ wə. **27** Mi
ka fə yakadəiŋ, wi wɔkɔliki a wɔkɔlini bəh nlwa num
nsaka wi Nyɔ bəh gbuku wichu wə wi bi yaŋaki bəni bà
bɔ kɔ bəmbaiŋŋni bə Nyɔ. **28** Jɔbi wə mi bwiŋ nchi wi

Muses, bəni num bəfa nabə bətali i təbi a bɔ yɛiŋ gia yə
wi fə, yaka nsaka kwa wəmaka, bə wɔɔ wi wɔɔni kwasi kə
nshɛiŋ. **29** Yi kabə nûm yakadəiŋ, ma mbɛiŋ kwakaki a mi
wə wi sɛiŋsiki waiŋ Nyɔ, dzɔ mwa mi miŋkaiŋ mə Nyɔ ni
təiŋ i wəkɔ wi yɛiŋ a wi baiŋki a, akɔ fiɛŋ fikilələ, təyi tə
Kiŋ'waka ki Baiŋni kə ki dzəki bəh ŋgamti wi Nyɔ i bəni,
yaka ŋgəkə wə wəmaka mi bi kwati bi numki dəiŋ a? **30**
Ŋgəkə wi bi gumiki lə kɔm bukumbɛiŋ kiəki lə mi wə wi
nì dzaka a, "Akɔ mih wə mih kɔ i chukuli kinchukuli, a
num mih wə mih bi nyaki ŋgɔm wibɔ." Ayaka wi chu
dzaka a, "Akɔ mih Bah wə wi bi sakaki bəni bəŋ." **31** Akɔ
gia yi gumini yimbum i gbɔ i kaŋ yi Nyɔ wə wi kaŋaki
nəni. **32** Mbɛiŋ kwâka i kaŋ yi tsəni wə si bə nì baiŋsi
fwu wimbɛiŋ kɔm gia yi Nyɔ. Mbɛiŋ nì kaŋa shɔm bá jwɔ
bəh bəŋgəkə bà bɔ nì dzəki i mbɛiŋ. **33** Jəbi widəkɔ nì
kələ, bəni nì shiki təyiki mbɛiŋ chu chəbsi mbɛiŋ i ndaiŋ
wə. Jəbi widəkɔ, mbɛiŋ nì chiŋni i mbaŋ wi bəni bà bə
nì nyaki tə ŋgəkə i bɔ i dzə́h yiwɔ wə. **34** Mbɛiŋ nì shiki
kwasiki nshɛiŋ bəh bəni bà bɔ kɔ i juŋ yi nsəŋ wə gamti
bɔ. Bə nì shiki ləkɔki biɛiŋ bimbɛiŋ, mbɛiŋ bee a beeni
num lɔ bəh kinsaŋli, kɔm mbɛiŋ kiəki lə a mbɛiŋ kaŋaki
lə bidəkɔ bi tsə biəmaka ayaka a num biə bi bi numki jəbi
wichi. **35** Ayakadəiŋ, kiə mbɛiŋ ki bêe kə gia yə mbɛiŋ si
num i yɛiŋ bɛiŋ məŋni kə, kɔm akɔ gia yə yi kaŋaki ŋgɔm
wimbum. **36** Gia yimbum yə mbɛiŋ nəŋki i liə kɔ i kâŋaki
shɔm ka mbɛiŋ fə̂ki num gia yə Nyɔ nəŋki, ma mbɛiŋ ka
bi kwati biɛiŋ biə wi kaka bukumbɛiŋ yɛiŋ. **37** Bə nyaka a,
"A baaŋ a twɛsi mi wə wi kaŋaki i dzə, ni dzə buku lə. Wi
ni məti kə. **38** Mi wuŋ wi chəŋ bi kwatiki lə nəni kɔm

shɔm yə wi jiə i mih. Ayakalə, wi ka fiəni chu bəh kijum,
shɔm yiŋ ma ni ndzɔŋki bəh wi.” **39** Ayakalə, bukumbɛiŋ
kɔkə fibukumbɛiŋ ka bəmaka bà bɔ fiəni gbɔyi i jum wə
num i bi laka. Bukumbɛiŋ kɔ num fibukumbɛiŋ bəni bà bɔ
jiə shɔm i Nyɔ num biŋ'waka bibɔ num i bi bəiŋ.

11 I jiə shɔm i Nyɔ kɔ i tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i fiɛŋ fiə
Nyɔ kɔ wi kaka mi yɛiŋ, wi kiə na bindzɔŋ a wi bi kwati lə
fi, kiə tə na bindzɔŋ a fi kɔlə fɛiŋ maka wi yisi yɛiŋ. **2** Nyɔ
nì saiŋki bəni bə ninshiŋ kɔm bɔ nì jiə shɔm i wi. **3** Akɔ tə
shɔm yə bukumbɛiŋ jiə i Nyɔ yi fə bukumbɛiŋ kiə ndzɔŋ a
Nyɔ nì maa mbi wələ a bəh ja, biɛiŋ biə bukumbɛiŋ yɛiŋki
nì buku i biə bə kɔkə i yɛiŋ. **(aiōn g165)** **4** Akɔ shɔm yə Abɛl
nì jiə i Nyɔ yi fə ka wi fə mfə gia wi chəŋ wi tsə wi Kɛɛn.
Ayaka Nyɔ ka dzɔ wi a wi kɔ mi wi wi chəŋ, ka dzɔ kinya ki
i təbi a wi kɔ mi wi chəŋ. Abɛl nì kɔ wi kpi, ayakalə shɔm
yə wi nì jiə i Nyɔ yi fə bukumbɛiŋ bá wɔkɔ wi kɛiŋ dzaka i
bukumbɛiŋ i dzə buku bidaiŋ. **5** Akɔ tə a shɔm yə Ɛnɔk nì
jiə i Nyɔ ka Nyɔ bi dzɔ tsə bəh wi i bɛiŋ wiwɔm maka wi
musi kpi. Bə nì dza na chu yɛiŋ i wi wə, kɔm Nyɔ nì kɔ wi
dzɔ lɔ wi i bɛiŋ. Na ka Nyɔ dzɔ Ɛnɔk i bɛiŋ Kiŋwakti ki
Nyɔ dzaka a wi nì fəki Nyɔ wɔkɔ ndzɔŋni. **6** Ayakadəiŋ,
mi kabə num wə wi ka jiə dəkə shɔm i Nyɔ, yaka wi kɔkə i
fə a Nyɔ wɔkɔki ndzɔŋni bəh wi nalə, kɔm mi kabə nəŋ i
kɔmsiki tsəki i Nyɔ kpəŋ, yaka wi kaŋaki lə i bum a Nyɔ
kɔlə, bəh a wi maktiki lə mi wichi wə wi lansiki nəŋki wi.
7 Akɔ tə a shɔm yə Nɔa nì jiə i Nyɔ jɔbi wə Nyɔ nì təfiki wi
kɔm biɛiŋ biə bi nì kɛiŋki i bi dzə maka wi num yɛiŋ, wi
wɔkɔ i Nyɔ ka kɛiŋsi ŋgwuki wimbum i gamti juŋ yi yɛiŋ.
Si wi nì jiə shɔm yakadəiŋ yi ka chusi a bəni bədɔkɔ i mbi

wələ wə kɔ bə chu i Nyɔ nshiŋ. A num a wi wə Nyɔ nì nya
di bi mi wi chəŋ i wi, biə wi si nya mi wə wi jiə shɔm i
wi. **8** Akɔ tə a shɔm yə Ablaham nì jiə i Nyɔ ka wi wɔkɔ i
Nyɔ i jəbi wə Nyɔ nì bɔɔŋ wi a wi buku bee tumi kibɔ wi
tsə i kidɔkɔ wə wi num i ni kwati tumi kiwɔ ka ŋki. Si
Ablaham wɔkɔ yakadəiŋ buku, ka bá tsə a tsəni kiə kə di
biə wi tsəki. **9** Akɔ shɔm yə wi nì jiə i Nyɔ na ka wi tsə
nɔki i tumi kə Nyɔ nì kaka i wi, wi tsə ka numki ka mi wi
tumi. Wi nì kɔ fɛiŋ nyani nɔ nnya i bintaŋ mə bəh Ayjik
bəh Yakɔb bà Nyɔ nì kaka bɔ bəchi a tumi kiwɔ bi numki
kibɔ. **10** Wi nì nɔki i bintaŋ mə yakadəiŋ kɔm wi nì tsɛiŋki
tsəki a ninshiŋ i liə i kwili wə chaka kiwɔ nì chɔkɔ Nyɔ ki
asi kwili wiwɔ bi numki, ka maa. **11** Akɔ tə a shɔm yə
Ablaham nì jiə i Nyɔ ka wi bwɔ waiŋ num wi jwiŋ tsə lɔ,
Sɛla tə kɔbi i chu bwɔ. Yi nì num yaka kɔm Ablaham nì kɔ
wi bum a kiŋkaka ki Nyɔ si tsə kə i kuku. **12** Yi ka bə num
a mi wimu wə Ablaham wə wi nì kɔ wi jwiŋ nalə, num
a dzaka ki kpi wə, ŋgɔkɔ wi mi nì buku i gwu yi wə bɔ
du aka bijəŋ i bɛiŋ bəh aka mishambu i kpa wi kinchwɔ
kimbum wə mɔ kɔbi ka mi fa kaasi. **13** Bəni bələ bəchi
nyani lə na chu kwati fiɛŋ fiə Nyɔ nì kaka, bɔ nyani lə dzə
kpiyi jiə a shɔm i Nyɔ wə. Bɔ nì yɛiŋ i fi wə a kɛiŋ i dzəh
yi dəəŋ, ka dzɔ fi bəh kinsaŋli, dzaka bəh dzaka kibɔ a, bɔ
ŋgaiŋni kɔ bəni bə dzəni, bɔ kumi i nshwaiŋ yələ wə. **14**
Bəni kabə dzaka yakadəiŋ, yi chusi na bindzɔŋ a bɔ kɛiŋki
bɔ nəŋ tumi kə akɔ kibɔ. **15** A nì kɔ a bɔ chu kwakaki kɔm
tumi kə bɔ nì buku dzə yɛiŋ, ma bɔ nì nəŋ dzəh i fəni chu
fɛiŋ. **16** Ayakalə, si yi kɔ, bɔ nì nəŋki num tumi kə ki tsəki
kəmaka, a num tumi ki bɛiŋ. Ayakadəiŋ, Nyɔ si gəmni kə i

jəbi wə bə bəəŋki wi a Nyɔ wibɔ, kəm wi kɔ wi kɛiŋsi jiə
kwili i bɔ. **17** Akɔ shəm yə Ablaham nì jiə i Nyɔ a jəbi wə
Nyɔ məmsi wi, wi bum i dzɔ waiŋ wi wə Ayjik i fə mfə gia
yɛiŋ i Nyɔ. Ayaka Ablaham kɔ wə Nyɔ nì kaka a ŋgəkɔ wi
mi bi bukuki i wi wə. Wi bum ka dzɔ waiŋ wi a num a kaa
a wi, a ŋgaiŋ fə mfə gia yɛiŋ. **18** Waiŋ wi wələ kɔ wə Nyɔ
nì dzaka i Ablaham a, "Akɔ i Ayjik wə, bwa bà bɔ bi duki
yɛli wa bi bukuki." **19** Ablaham nì kiəki lə a mi ka kpi na
kpini, Nyɔ kələ i fə a wi fiəni wiwəm. Ayakadəiŋ, i dzəh
yidəkɔ wə bə kələ i dzɔ a Ayjik nì kɔ wi kpi ka Nyɔ fiəni
nya wi i Ablaham wiwəm. **20** Akɔ shəm yə Ayjik nì jiə tə i
Nyɔ ka wi bi chubi Yakəb bəh Ɛsau ka dzaka i bɔ kəm
kimbəiŋsi ki Nyɔ kə ki bi dzəki i bɔ wə. **21** Akɔ tə shəm yə
Yakəb nì jiə i Nyɔ ka jəbi wə wi nì kpiki, wi chubi bwa bə
waiŋwi Yəsɛf. Si wi nì chubi yakadəiŋ num wi ŋgwuŋ
i mbəŋ wi bɛiŋ nya kiŋkəksi i Nyɔ. **22** Akɔ tə shəm yə
Yəsɛf nì jiə i Nyɔ ka jəbi wə wi nì kɔ a kpi ka təfi kpi yi
chusi a bəni bə Islae bi baaŋ bukuki lə i tumi ki Ijib wə.
Ka chu dzaka i bɔ a jəbi wə bɔ bi nəŋki i buku fɛiŋ bɔ dzɔ
bikəŋə bi ŋgaiŋ. **23** Akɔ shəm yə tii Muses bəh nih Muses
nì jiə i Nyɔ ka bɔ nyumi Muses i kifiəŋŋ kitali wə a bə ma
wəɔ jəbi wə bɔ nì bwɔ wi. Bɔ nì nyumi yakadəiŋ kəm bɔ
nì yɛiŋ a wi kɔ waiŋ nyukuni wi ndzəŋ nalə. Ayaka bɔ
nəki lwa kə i bwiŋ nchi wə ŋkuŋ nì bwili. **24** Akɔ shəm yə
Muses nì jiə tə i Nyɔ yi fə, jəbi wə wi nì kəɔ yaka yi fə a wi
nəiŋma a bə ma bəəŋki ŋgaiŋ a waiŋ waiŋ ŋkuŋ Fɛlə.
25 Wi nì saiŋ n'yi num i yɛiŋki num ŋgəkə bəh bəni bà
bɔ kɔ bə Nyɔ, kəbi i wəkəki ndzəŋni i biɛiŋ bichu wə bi
num a jəbi wi juli wə. **26** Wi nì kɔ wi dzɔ a bə ka ŋgəmsi

ŋgaiŋ kəm ŋgaiŋ kɔ mi wi Mbəiŋsi wə Nyɔ nì kaka, tsə a ŋgaiŋ kwatiki kpɔ wi Ijib wichi. Wi nì dzɔ yakadəiŋ kəm wi nì tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i mbee wə wi kɔ i bi dzə i wi. **27** Akɔ shəm yə wi nì jiə i Nyɔ ka wi dza buku i Ijib lwa kə shəm yi ŋkuŋ yi bəkəli a wi kələ i fə gia yidəkɔ bəh wi. Wi nì kɔ wi kaŋa shəm dza ka tsəki kəm wi nì tsɛiŋki num a ninshiŋ ka wi yɛiŋki lə Nyɔ wə bə si yɛiŋ kə bəh dzə́kəh. **28** Akɔ tə shəm yə wi nì jiə i Nyɔ yi nì fə ka wi jiə Dzini bi Ntsədaŋ, wi fə bə dzɔ mwa fiaŋsi i dzaka bibɔ bifiəŋə wə, ka Chinda wi Kpi wə wi nì wɔɔyiki bwa bənyuku bə ninshiŋ i chwəŋəkijuŋ wə ma ni wɔɔyi bwa bəbɔ bənyuku i jəbi wə wi dzə buku i dzaka bifiəŋə bi bəni bə Islae wə wi ni tsə daŋsi. **29** Akɔ tə shəm yə bəni bə Islae nì jiə i Nyɔ ka bɔ tsə daŋ Bəkɔ Yimbum yi Bəkəli i kuku, aka bɔ tsəki num i nshwaiŋ yi wəmni wə. Ayaka bəni bə Ijib nì dzə buku tə i bəkɔ yiwɔ wə bá məmsi i daŋ tə, yi kɔ nyə bəh bɔ bəchi. **30** Akɔ tə shəm yə bəni bəwɔ nì jiə, yi nì fə bɔ i jəbi wə bɔ nì tsə buku i Jɛliku, nyani tali kwili wiwɔ, jəbi wə bɔ nì nyani tali yaka i buku kaŋ nanitaŋ bimbu bi kwili biwɔ bichi mukuyi. **31** Akɔ tə shəm yə Lahab miŋkpaŋa wi təkəlini nì jiə i Nyɔ ka wi bəiŋ wi na kpi i mbaŋ wi bəni bəbɔ bə tumi bà bɔ nì ləkəki bəh kifwu i Nyɔ. Wi nì ka kpi dəkə, kəm bəni bə Islae nì kɔ bɔ faaŋ bəni a bɔ dzə wɛli tsɛiŋ tumi kiwɔ, miŋkpaŋa wiwɔ ka dzɔ bɔ i wi dzu. **32** Asi kɔ a mih faaki bəni bà bɔ nì jiə shəm i Nyɔ, ma mih ni fa i tsə buku faiŋ? Jəbi məŋ wə mih kɔ i yisi i fukuki gia yi bəni ka Gidiən, Balak, Samsen, Jɛfta nabə Dɛbit bəh Samwɛl bəh bəni bə ntum bə Nyɔ bədəkɔ. **33** Bəni bələ bəchi kɔ bà bɔ nì

jiə shəm i Nyɔ. Bədəkɔ tumdzi jum, bədəkɔ saka i dzəh
yi chəŋ wə, bədəkɔ kaŋa gia yə Nyɔ nì kaka bɔ bəh yi,
bədəkɔ kaŋa ŋga i baŋ dzaka bi júm a yi ma bwiŋyi dzi
bɔ. **34** Bədəkɔ nì kaŋaki lə ŋga i fə a gbuku wə wi nì bɛliki
wi gumi, nyummi. Ayaka bədəkɔ kaŋa ŋga i buku i kaŋ yi
bəni bà bɔ nì nəŋki i gbayi bɔ bəh bənywɔ bə jum. Ayaka
bədəkɔ bà bɔ nì chusiki a bɔ kɔ bə kikpəŋ, bɔ dza fiəni
bəŋga. Ayaka bədəkɔ fiəni chu bəni bə jum bələkəli, ayaka
bədəkɔ kɔŋŋ bəni bə jum bə tumi kidəkɔ bɔ fuli fulini. **35**
Bədəkɔ nì kɔ bəkaŋa bà bɔ nì jiə tə shəm i Nyɔ. Ayaka Nyɔ
fə bəni bəbɔ bədəkɔ bà bɔ nì kɔ bɔ kpiyi lɔ fiəni bəwɔm
dzə num bəh bɔ. Bəni bədəkɔ kɔ bə nì kwaki bə chəbsi bɔ,
ayaka bɔ nì kɔŋki kə a bə bee bɔ, kɔm bɔ nì yɛiŋ a bɔ ka
kpi, bɔ nì fiəni dza i kpi wə i kwati nəni kə ki ndzɔŋki
tsəki kələ. **36** Bədəkɔ kɔ num bə nì nyiksi bɔ, twɛiŋ bəh
ŋgaŋa gwu yibɔ kpɔkyi, ka kaŋaki bədəkɔ bəh bənsəŋ fa i
juŋ yi nsəŋ mə. **37** Bədəkɔ kɔ bə nì tumyi bəh kitəh bɔ
kpiyi, chu baka bədəkɔ bəh bənywɔ bà bə bakaki kɛiŋ
yɛiŋ bɔ buku bimbu bifa bifa, gbayi bədəkɔ bəh bənywɔ
bə jum bɔ kpiyi. Bədəkɔ nì nyaniki nnyaki lɔh num dzú yi
shwaŋ bəh yi bíi. Bɔ nì kɔ bəni bə kifuu, bəni njəŋsi bɔ
chu chəbsi bɔ. **38** Bɔ nì nyaniki nɔki i bichwali wə bəh i
ŋkwúŋ wə bəh i bitaa wə bəh i dzə́ŋə wə. A nì kɔ bəni
mbi wələ num maka wi kpɛiŋ i bɔ i nɔki i yɛiŋ wə. **39** Bəni
bələ bəchi lə kɔ num bɔ nì jiə shəm i Nyɔ, ayaka Nyɔ saiŋ
bɔ nalə. Ayakalə, mi widəkɔ i bɔ wə nəki kwati kə fiɛŋ fiə
Nyɔ nì kaka. **40** Bɔ nì ka kwati dəkə kɔm Nyɔ nì kaŋaki lə
kimfasi kindzɔŋni i bukumbɛiŋ ki tsə kibɔ, ka yi numki a

jəbi wə bɔ bi chiŋni bukumbɛiŋ bəh bɔ, ka bɔ bi numki tə
num bɔ kpɛiŋ i Nyɔ nshiŋ tsə bwili fwu.

12 Si bukumbɛiŋ si num num mbaŋ wi bəni bà bɔ nì jiə
shɔm i Nyɔ fiəli tali bukumbɛiŋ ka kinchəsi, bukumbɛiŋ
bûku i bəntiə bəchi bà bɔ tasiki bukumbɛiŋ, bəh chu biə
bi si kɔmsi lim bukumbɛiŋ, bə kâŋa shɔm i yôkɔki n'yɔkɔ
wə Nyɔ kɔ wi jiə i bukumbɛiŋ nshiŋ. **2** Bukumbɛiŋ bá
yɔkɔ bə bwâŋ dzákəh a Jisɔs wə. Akɔ wi wə wi nì wɛli
dzəh i bukumbɛiŋ i jiə shɔm i Nyɔ, a num wi wə wi fəki
shɔm yə bukumbɛiŋ jiə i Nyɔ kpɛiŋniki tsə bwili fwu. Wi
nì kaŋa shɔm bum i kpi i kintasi wə. Wi nì ka tsɛiŋ dəkə
ŋkaiŋni kpi yi ŋgəmni yiwɔ, kɔm wi nì tsɛiŋki tsəki a
ninshiŋ a ndzɔŋni biə bi kɔ i wi nshiŋ. I liə wi si num num
wi shinum i tsɛiŋ yiləkəli yi ki kiŋkii ki Nyɔ wə. **3** Mbɛiŋ
kwâkaki kɔm mi wə wi nì dzɔ ŋkaiŋni ŋgəkə wə bəni
bəchu nì nyaki i wi, ka yəmaka ni fə shóm yibukumbɛiŋ
ma ni dəki, i bi dzə bɔh i dzəh. **4** Jum yə mbɛiŋ tumki bəh
chu mbɛiŋ kɛiŋki maka mbɛiŋ tum i tsə buku i yə wini wi
mi ki nɔki i kuku. **5** Mbɛiŋ dali lə ntəfi wə Nyɔ nyaki i
mbɛiŋ ka bwa bu a? Wi dzakaki a, “Waiŋ wuŋ, jəbi wə Bah
lumsiki wɔ, kiə wɔ ki dzô kə yi ka gia yikiləlɔ. Jəbi wə wi
yəliki wɔ i gia wə, kiə shɔm ki kpîni kə wɔ. **6** Kîə a Bah si
lûmsi num mi wə wi kɔŋki, wi twɛiŋ num na winaiŋ waiŋ
wə wi dzɔki a akɔ ŋ'wi.” **7** Mbɛiŋ kâŋaki shɔm i bəŋgəkə
bà mbɛiŋ yɛiŋki, mbɛiŋ kiəki a Nyɔ lumsiki lə mbɛiŋ ka
bwa bu. Waiŋ widɔkɔ kɔlə wə ba wi si lumsi kə wi a? **8**
Nyɔ ka bee i lumsiki mbɛiŋ asi wi si lumsiki bwa bu bəchi,
yaka mbɛiŋ mɔŋ dəkə bwa bu, yaka mbɛiŋ kɔ bwa bə
kuku. **9** Bukumbɛiŋ kaŋaki lə tə bətii bəbukumbɛiŋ fa

kuku bà bɔ nì shiki lumsiki bukumbɛiŋ ayaka bukumbɛiŋ
kɔksi bɔ. Asi kɔ a bukumbɛiŋ kɔksiki bɔ yakadəiŋ, yaka
bukumbɛiŋ məŋ i nya gwu yibukumbɛiŋ i Tii wi biŋ'waka
bibukumbɛiŋ i tsə yakadəiŋ, i bi kwati nɔni ki kpamu a?
10 Bətii bəbukumbɛiŋ bà lumsiki bukumbɛiŋ a jɔbi wi juli
wə asi bɔ yɛiŋki a yi kɔ chəŋ i bɔ. Ayakalə, Nyɔ lumsi
bukumbɛiŋ mbee wiwɔ num wibukumbɛiŋ ka bukumbɛiŋ
baiŋki asi wi baiŋki. **11** Jɔbi wə bə si twɛiŋ mi i lumsi wi,
wi ka wəkɔki ləli i jɔbi wiwɔ wə, wi saŋli kə. Ayaka jɔbi
wə wəmaka jɔbi tsə, gia yiwɔ dzə num bəh kimbɔiŋni
bəh nɔni ki chəŋ i wəmaka mi wə bə lani wi i dzəh yələ
wə. **12** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ fâ tsɛ́iŋ yimbɛiŋ yə yi kɔ num yi
bəh lɔ fiəni ləkə, ma mbɛiŋ fə tə binyu bimbɛiŋ biə bi
nyumiki fiəni ləkə. **13** Mbɛiŋ fə dzə́h ma yi num chəŋ
i gvu yimbɛiŋ yə mbɛiŋ səŋki yɛiŋ ma yi bwiŋ kaasi,
bi ləkəki num ləkəni. **14** Mbɛiŋ mɔ̂msiki nalə i nɔ̂ki i
kimbɔiŋni wə mbɛiŋ bəh bəni bəchi, chu mɔ̂msi tə i nɔki
nɔni ki baiŋni. Mi kabə num wi nɔ kə nɔni ki baiŋni,
yaka wi bi yɛiŋ kə Bah. **15** Mbɛiŋ tɔ̂kniki, a mi widɔkɔ bi
ma baaŋ i kwati ŋgamti wi Nyɔ, chu tɔ̂kniki tə ka ŋgɔkɔ
wichu widɔkɔ bi ma buku i mbɛiŋ kintəəŋ wə wi kɔ i dzə
bəh ŋgəkə wi num i bəkəli bəni bəduli. **16** Mbɛiŋ tɔ̂kniki
tə a mi widɔkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ ki kâŋa kə nɔni kinyɛŋ ki
təkəlini. Kiə mi tə ki nâiŋ kə gia yi Nyɔ ka Ɛsau wə wi
nì taŋni di bi ka kukuli i dzini bi kpaŋni wimu wə. **17**
Ntə mbɛiŋ kiəki lə si yəmaka nì tsə wi dza bá chu nəŋ i
kwati kimbɔiŋsi kələ i ba wi kaŋ, ba wi məŋni məŋnini a?
Namana yaka si wi nì nəiŋki bəh mindəm i dzə́kəh yi wə
i kwati kimbɔiŋsi kələ, dzəh yi ŋkwuni nì chu məŋ. **18**

Mbɛiŋ kîəki a di biə mbɛiŋ numki yɛiŋ i liə kɔkə ka bi fa
kuku biə bəni bə Islae nì numki yɛiŋ bə num i kɔm bi. Bɔ
nì num yaka, gbuku yaka lə wumwumwum, biŋ ji, ji lə
maaa, fiəkə yiləkəli tsə tə lə kukuku. **19** Bɔ nì wəkɔki lə tə
si səŋ shakyiki di, ayaka ja yidəkɔ dzaka. Gia yə ja yiwɔ nì
dzakaki nì gumsi bɔ, bɔ ka tsa a ja yiwɔ ma chu dzâka i
bɔ. **20** Bɔ nì tsaki yakadəiŋ kɔm gia yə ja yiwɔ nì dzakaki
nì tsəki lə ŋga bibɔ. Ja yiwɔ nì dzakaki kiŋ i bɔ a, "Kiə fiɛŋ
ki kîni dzâ kə i ŋkwuŋ wələ wə. A kabə num na nyam, bə
tûmyi bəh kitəh yi kpi." **21** I yi ŋkɔŋ wə, biɛiŋ biə bə nì
yɛiŋki fɛiŋ nì gumiki na bəh ŋga. Ayaka Muses mwi dzaka
a, "Nlwa wi gumini fə gwu dza bá nyum mih." **22** Mbɛiŋ
kɔ fimbɛiŋ num mbɛiŋ num i Ŋkwuŋ wi Sayəŋ wə, a num
kwili wi Nyɔ wə wi kaŋaki nəni, wi num tə Jɛlusalɛm wi
bɛiŋ. A num i fɛiŋ wə bəchinda bə Nyɔ bà mi kɔkə i fa kɔ
num bɔ chiŋni bá laŋ i juŋ yiwɔ wə. **23** Mbɛiŋ dzə lɔ i juŋ
yi bəni bə Nyɔ wə bà bɔ kɔ bwa bu bə ninshiŋ, bə nyaka
kiyɛli kibɔ i kiŋwakti wə i bɛiŋ. Mbɛiŋ dzə lɔ i Nyɔ nshiŋ
wə wi təiŋyiki bənsaka bə bəni bəchi. Mbɛiŋ dzə lɔ tə i
biŋ'waka bi bəni bà bɔ kɔ chəŋ num Nyɔ fə bɔ bá baiŋ tsə
bwili fwu. **24** Mbɛiŋ dzə lɔ tə i Jisɔs wə wi numki i ninshiŋ
miŋkaiŋ mimfiaŋ i fintəŋ fintəŋ i Nyɔ bəh bəni, dzə tə i
mwa mi Jisɔs nshiŋ mə bə nì mikəki i bukumbɛiŋ wə.
Mwa mələ dzakaki gia yi ndzɔŋ tsə yi mwa mi Abɛl. **25**
Mbɛiŋ tôkniki i nəiŋki i bûm i mi wə wi dzakaki i mbɛiŋ.
Mbɛiŋ kwakaki a bəni bə Islae nì ka buku dəkə i kaŋ yi
ŋgəkə wə wi nì dzə i bɔ kɔm bɔ nì nəiŋ i bum yi mi wə
Nyɔ nì saiŋbwili wi ni dzakaki i bɔ fa nshwaiŋ wə tsə dzəh
i wi wə, yaka kɔ a dzəh kɔkə i bukumbɛiŋ i bi buku i kaŋ

yi ŋgəkə wə jəbi wə bukumbɛiŋ ka nəiŋ i bûm mi wə wi
dzakaki i bukumbɛiŋ num i bɛiŋ na? 26 A nì kɔ jəbi wiwɔ
wə wi nì dzaka kuku nəŋni. I liə wi kaka a, “Jəbi wə mih
ni chu nəŋni, a ni nəŋni kə a nshwaiŋ shəŋ. Bəəli tə ni
nəŋni lə.” 27 Ndzaka wə a, “Jəbi wə mih ni chu nəŋni”,
chusiki a Nyɔ bi dzɔ bwili lə biɛiŋ bichi biə wi nì maa biə
bə kɔ i nəŋni, a bi baaŋ a biɛiŋ biə bə kɔkə i nəŋni. 28
Yi bá num a bukumbɛiŋ nyâki kiyəŋni i Nyɔ a ŋkuŋ biə
bukumbɛiŋ dzɔki akɔ biə bə kɔkə i chu nəŋni. Ayakadəiŋ,
bukumbɛiŋ yaksiki Nyɔ i dzəh yə wə wi bum, nyâ kiŋkɔ̂ksi
i wi, lwa wi. 29 Bukumbɛiŋ nyâki yakadəiŋ kɔm, “Nyɔ
wibukumbɛiŋ kɔ ka gbuku wə wi kɔ i fiisiki biɛiŋ fisini.”
13 Mbɛiŋ bâaŋ a kɔ̂ŋniki gwu yimbɛiŋ ka bwa bə nih. 2
Kiə mbɛiŋ ki bêe kə i dzɔ̂ki bəni bətumi i júŋ yimbɛiŋ
wə. Mbɛiŋ kîəki a bəni bədɔkɔ dzɔ̂ lɔ yakadəiŋ bɔ dzɔ
num bəchinda bə Nyɔ kiə kə. 3 Mbɛiŋ kwâkaki bəni bà bɔ
kɔ i júŋ yi nsəŋ mə, num aka mbɛiŋ bɔ bəchi kɔ i juŋ
yi nsəŋ mə. Mbɛiŋ kwâkaki tə bəni bà bə chəbsiki bɔ, a
kabə chəbsiki tə num mbɛiŋ. 4 Mi wichi nyâki kiŋkɔksi
i ndzɔ wi miŋkpaŋa bəh minyuku. Mi ki bəkəli kə naŋ
ki miŋkpaŋa bəh minyuku. Mbɛiŋ kîəki a Nyɔ bi sakaki
lə bəni bəchi bà bɔ nɔki nɔni kinyɛŋ bəh bà bɔ kɔ bɔ
dzɔ bəkaŋa bəh bənyuku bɔ buku biŋ. 5 Kiə mbɛiŋ ki jîə
kə mfi bimbɛiŋ i kpɔ wə i nɔni kimbɛiŋ wə. Mi wɔ̂kɔki
ndzɔŋni i biɛiŋ biə wi kaŋaki, kɔm Nyɔ kɔ wi dzaka a,
“Mih bi lansi bee kə wɔ, mih kəbi i bi lansi dali wɔ.” 6
Yələ gia ka fə bukumbɛiŋ bá dzaka na kiməŋni kəbi asi
mi widəkɔ nì dzaka a, “Bah kɔ ŋgamti wuŋ. Mih kəbi i
lwaki gia yidəkɔ. Mi kɔ i fə nə bəh mih?” 7 Mbɛiŋ yîŋtiki

bəni bà bɔ nì kɔ kifwu kimbɛiŋ bà bɔ nì fukuki gia yi Nyɔ
i mbɛiŋ. Mbɛiŋ yîŋti si bɔ nì nəki nəni kibɔ i tsə gɔksi,
ma mbɛiŋ sîni dzô dzəh yə bɔ nì jiə shəm yɛiŋ i Nyɔ. **8**
Jisɔs Klistus si kwuni kə. Si wi ni kɔ i ŋgbu, wi kɔ ayaka
daiŋ, a nûm ayaka si wi bi numki jəbi wichi. **(aiōn g165)** **9**
Kiə mbɛiŋ ki bêe kə a bəni dzəki bəh bəŋkani bənlani
bədɔkɔ bà mi kiəki kə di biə bənlani bəwɔ buku, dzə ləŋti
mbɛiŋ yɛiŋ. Yi ndzɔŋki a shɔ́m yibukumbɛiŋ ləkəki kɔm
ŋgamti wi Nyɔ i bukumbɛiŋ, a kəbi i numki kɔm bənchi
bə biɛiŋ bidzini. Bənchi bələ lansiki gamtiki kə na bəni bà
bɔ biəliki bɔ. **10** Bukumbɛiŋ kaŋaki lə tɔŋ wi fəni wi gia,
ayaka bətii mfə gia bà bɔ nəmki i kintaŋ ki Nyɔ kə ki kɔ fa
kuku kaŋaki kə na ŋga i dzi fiɛŋ num fi buku i tɔŋ wələ
wə. **11** Mbɛiŋ kîəki a, bə si dzɔ nyám yə fwu wi bətii mfə
gia si fə gia yɛiŋ bəh mwa miwɔ, i Di biə bi Lansiki Baiŋki
kɔm chu bi bəni, buku bəh yi i kwili kintəəŋ bə kpa yi
fii. **12** Jisɔs tə nì kpi i kwili biŋ ka ŋgaiŋ wəkɔ bwili chu
bi bəni bəh mwa mu. **13** Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ tə bûku
i kwili kintəəŋ bə biəli wi fɛiŋ i kwati tə bəntɔyi bà wi
mwi nì kwati fɛiŋ. **14** Bukumbɛiŋ kiəki lə a kwili wələ
bukumbɛiŋ kɔ yɛiŋ lə kɔkə di biə bukumbɛiŋ bi baaŋki
yɛiŋ jəbi wichi. Bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i kwili
wə wi kɛiŋki wi dzə. **15** Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ tsâki dzəh
i Jisɔs chɛiŋ i fəki mfə gia wi ŋkɔksi i Nyɔ jəbi wichi a num
yə yi bukuki i dzaka kibukumbɛiŋ wə fuku kɔm mi wə wi
kɔ wi. **16** Kiə mbɛiŋ ki dâli kə i fəki kimfə kindzɔŋni bəh i
gaaki biɛiŋ bimbɛiŋ biə mbɛiŋ kaŋaki bəh bəni bədɔkɔ.
Mbɛiŋ kabə fə yakadəiŋ, ma yəmaka ni numki mfə gia wə
Nyɔ wəkɔki ndzɔŋni yɛiŋ. **17** Mbɛiŋ wôkɔki i bəni bà bɔ

kɔ kifwu kimbɛiŋ, fâ gia yə bɔ nəŋki, kɔm bɔ tɔkniki i
biŋ'waka bimbɛiŋ ka bəni bà bɔ bi kɔmyiki dzaka kɔm
nɔm wibɔ i Nyɔ. Mbɛiŋ fâki yakadəiŋ ka bɔ fəki nɔm bəbɔ
bəh kinsaŋli, num kə i nshɛiŋ nshɛiŋ wə. Bɔ kabə fəki
bəh nshɛiŋ, yəmaka ma ni gamti mbɛiŋ. **18** Mbɛiŋ tsâki
i buku. Buku kiəki lə na ŋkɔŋ a shóm yibuku sakaki kə
buku i gia yidɔkɔ wə, kɔm buku si kɔŋ lə i fəki gia yichi
bəh kiŋkɔksi. **19** Mih lansiki tsaki mbɛiŋ a mbɛiŋ tsâki
nalə, ka mih kɔ i kɔmsi fiəni dzə i mbɛiŋ wə. **20** Nyɔ wə wi
kɔ Nyɔ wi kimbəiŋni num wə wi nì fiəni dzasi Jisɔs wə
Bah wibukumbɛiŋ wə wi kɔ Ntɔkni Shwáŋ wimbum i kpi
wə. Wi nì bwili tsə dzəh i ŋga bi mwa miŋkaiŋ mə mɔ
kɔ mi kpamu. **(aiōnios g166)** **21** Mih tsaki a wi nya mbɛiŋ
bəh biɛiŋ bindzɔŋni bichi, ka mbɛiŋ fəki gia yichi yə wi
nəŋki. Mih tsa tə a wi nɔmki gia yichi i bukumbɛiŋ tsə
dzəh i kaŋ yi Jisɔs Klistus wə yə wi yɛiŋki a yi ndzɔŋki
lə i wi. Bukumbɛiŋ tûmyiki bikum i Jisɔs Klistus wələ
jəbi wichi na kiŋgɔksi kəbi. Yi nûm ayaka. **(aiōn g165)** **22**
Bwa bə nih bəŋ, mih tsaki a mbɛiŋ kâŋa shɔm yimbɛiŋ i
wɔkɔ ja yiŋ yi ntəfini yələ mih nyakaki i mbɛiŋ lə. Gia yə
mih nyakaki kɔ alə kpuuuk. **23** Mih nəŋki a mbɛiŋ kîə a
waiŋnih wibukumbɛiŋ wə Timɔti kɔ num bə bwili lɔ wi i
juŋ yi nsəŋ mə. Wi ka kɔmsi dzə liə, ma buku wi ni nyani
gvu wimu i dzə yɛiŋ mbɛiŋ. **24** Mbɛiŋ bôni i bəni bà bɔ kɔ
kifwu kimbɛiŋ kichi bəh bəni bà akɔ bə Nyɔ bəchi i mih.
Bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bə Itali chiŋsiki tə kimbɔni i
mbɛiŋ. **25** Ma kiŋkɔŋ ki Nyɔ nûmki bəh mbɛiŋ bəchi.

Jɛm

1 Kiŋwakti kələ nyaka mih Jɛm, waiŋ wi nɔm wi Nyɔ
bəh Bah Jisəs Klistus. Mih nyaka i chwəŋbijuŋ biə jwəfi
ntsə bəfa bɔ kɔ bəni bə Nyɔ bà bɔ waŋ tsə tumi kichi.
Mih bəniki mbɛiŋ. **2** Bwa bə nih bəŋ, jəbi wə biməmsi
dzəki i mbɛiŋ i dzə́h dzə́h wə, mbɛiŋ dzɔ̂ ka kidəəŋ. **3**
Mih dzakaki lə kɔm mbɛiŋ kiəki a si mbɛiŋ tsəki təliki
i bəmɔmsi kintəəŋ, jiə a shɔm i Nyɔ wə, yi ni fə mbɛiŋ
kiə i kaŋaki shɔm bindzɔŋ. **4** Mbɛiŋ kâŋaki a shɔm yiwɔ
yaka i tsâ kâasi, ka mbɛiŋ ni numki bəni bà bɔ kɔ num
bɔ ta kpɛiŋ, chu dza kə fiɛŋ fidəkɔ. **5** Mi widəkɔ i mbɛiŋ
kintəəŋ kabə dza mfi biə bi kɔ bi Nyɔ, wi nywâ num i Nyɔ
ma Nyɔ ni nya. Nyɔ kɔ wə wi nyaki mi wichi bəh shɔm yi
yichi yəli kə mi. **6** Ayakalə, jəbi wə wi nywâki i Nyɔ wi
nywaki bəh shɔm yi yimu, məŋni kə. Mbɛiŋ kiəki a mi wə
wi məŋniki wi kɔ aka bəwaa bə kinchwɔ kimbum kə fiəkə
nəŋniki bɔ biəli di biə yi fiəkə tsəki. **7** Kiə wəmaka mi
ma kwakaki a ŋgaiŋ bi nywaki kwatiki lə fiɛŋ fidəkɔ i
Bah. **8** Wəmaka mi kɔ wə wi kaŋaki shə́m yifa wi jibli i gia
yichi yə wi fəki. **9** Mi wi bumni wi kifuu wɔ̂kɔki ndzɔŋni a
Nyɔ kɔ wi dzasi wi i bɛiŋ, **10** ayaka mi wi mbum wɔ̂kɔki
ndzɔŋni a Nyɔ shishi wi i kuku, kɔm wi bi nyə bee lə
mbum bi a liŋ aka fluwa wə wi si bwusi i mfwaŋ wə i chwa
wi dza sɛkyi. **11** Si wɔŋ si buku yaka wi ka baiŋki wi shili
mfwaŋ kpiyi, bəfluwa bà yɛiŋ sɛkyi, ndzɔŋni biwɔ kaa, yi
kɔ a liŋ ka mi wə wi nyaniki yɔkɔki nnyaki biəli mbum bi.
12 Ndzɔŋni bimbum kɔ bi mi wə wi kaŋa shɔm i jəbi wə
mmɔmsi dzə i wi, kɔm jəbi wə wi gaka mɔmsi wiwɔ, wi bi
kwati kifɔ a num nɔni kə ki bi tsə kaa kə, kə Nyɔ kaka i mi

wichi wə wi kəŋki Nyɔ bəh ki. **13** Jəbi wə fiɛŋ taaŋki mi a
wi fâ chu, wi ma dzâkaki a taaŋki Nyɔ ŋgaiŋ, kəm fiɛŋ
fidəkɔ kəkə i taaŋ Nyɔ a wi fə chu. Ayaka Nyɔ si taaŋ kə
mi mfih. **14** Fiɛŋ fiə fi si taaŋ mi yakadəiŋ, akɔ biɛiŋ bichu
biə wi kaŋaki kiŋkəŋ yɛiŋ, jəbi wə bi ləŋti wi bi kwa kaŋa
wi, **15** ayaka jəbi wə kiŋkəŋ kiwɔ fiəkə, ki dzə bəh chu,
jəbi wə chu biwɔ kɔɔ kpɛiŋ, bi dzə bəh kpi. **16** Bwa bə
nih bəŋ bə shəm, kiə mbɛiŋ ma fwɔ̂kyiki gwu yimbɛiŋ.
17 Gia yichi yə yi ndzəŋki bəh kinya kə ki ndzəŋki tsə
bwili fwu, yi nyəki dzəki num i bɛiŋ i Nyɔ wə Tii Kimaa
biɛiŋ bichi biə bi kɔ i bɛiŋ nya baiŋni. Nyɔ si kwuni kə si
kinjəŋnjəŋ si kwuni di bi. **18** Akɔ wi wə wi nì sabibwili
bukumbɛiŋ ka nya bukumbɛiŋ bəh ja yə yi kɔ ŋkəŋ yi nya
nəni kimfiaŋ i bukumbɛiŋ, ka bukumbɛiŋ numki fiɛŋ fi
ninshiŋ fiə wi nì sabibwili a, akɔ mfih i maa wi biɛiŋ bichi
wə. **19** Bwa bə nih bəŋ bə shəm, mbɛiŋ kîə a mi wichi
kaŋaki i kəmsiki nyâki ntuni bi i gia wə kəmsi dzaka kə,
kəmsi bəkəsi kə shəm, **20** kəm mi wə wi si bəkəsi shəm, si
fə kə gia yi chəŋ yə Nyɔ kəŋki. **21** Yi kɔ a, mbɛiŋ bêe nəni
kinyɛŋ bəh nəni kiləkəli, mbɛiŋ shisiki gwu yimbɛiŋ, dzɔ
gia yi Nyɔ yə bə kɔ bə gbɛli i shóm yimbɛiŋ wə. Gia yələ
kələ i gamti biŋ'waka bimbɛiŋ. **22** Kiə mbɛiŋ ma fwɔ̂kyiki
gwu yimbɛiŋ i wəkəki a gia yi Nyɔ shəŋ. Mbɛiŋ fâki asi
yi dzakaki. **23** Na ndə wə wi kabə wəkəliki gia yi Nyɔ a
wəkəlini fə kə si yi dzakaki, wi kɔ aka mi wə wi tsɛiŋki shi
bi i mijwɔ wə, **24** si wi tsɛiŋ yakadəiŋ, wi nyəkɔ jum yi
akisəkə wi dali si wi tsəŋəki. **25** Ayakalə, mi wə wi kɛiŋsiki
tsɛiŋki i nchi wə wi kaŋaki bənchi bəchi bwili bəni i mfa
wə, wi num yɛiŋ bɛiŋ jəbi wichi, dali kə gia yə wi wəkəki

wi dzaka, fə asi yi dzakaki, Nyɔ bi faaŋ lə kimbəiŋsi i
gia yichi yə wi fəki. 26 Na ndə wə wi kabə bəəŋki gwu
yi a ŋgaiŋ kɔ na mi wi bumni, kaŋa kə ləm wi, yaka wi
fwɔkyiki gwu yi, gia yə wi bəəŋki gwu yi a ŋgaiŋ kɔ mi wi
bumni kɔ kilələ. 27 Bumni biə Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ kɔ wi
bum a bi kɔ bindzəŋni chu num bi baiŋni i wi nshiŋ, kɔ bi
mi wə wi təkniki i bwa bəŋkwu bəh bəkaŋa bəŋkwu i
bəŋgəkə bəbɔ wə. Ayaka chu num tə i wə wi təkniki bəh
gwu yi a biɛiŋ bi fa kuku ma jisi wi.

2 Bwa bə nih bəŋ, si mbɛiŋ jiə shɔm i Bah wibukumbɛiŋ
Jisɔs Klistus wə wi kɔ Bah wimbum, kiə mbɛiŋ ki chûsiki
chi chi. 2 Mih dzakaki lə, kɔm bəni bəfa ka dzə liə i juŋ
yimbɛiŋ yi ki juŋnini wə, num widəkɔ ləh bəmbuŋ bə
ndzəŋni, ka ləkə finsəŋ fi kpɔ fi ləkəli, widəkɔ wə num mi
wi kifuu, num wi ləh bəmbuŋ bə shakayini. 3 Mbɛiŋ ka
nya mfi bimbɛiŋ num i mi wə wi si lafi ndzəŋ gwu yi, ka
dzaka i wi a "Dzâ nûm fa." Mbɛiŋ dzaka i mi wi kifuu
wə a "Nûm i bɛiŋ fi," yudəkɔ a, "Tsâ nûm shî i kuku i
nshwaiŋ wə." 4 Mbɛiŋ ka fə yakadəiŋ, ntə mbɛiŋ fiəni
chu lə bəni bà bɔ təiŋyiki bənsaka bəh shɔm yichu a? Ntə
yələ chusiki a mbɛiŋ si chusi chi chi i mbɛiŋ kintəəŋ a? 5
Bwa bə nih bəŋ bə shɔm, mbɛiŋ wəkəli, ntə akɔ bəni bə
kifuu fa kuku bà Nyɔ kɔ wi sabibwili a bɔ kaŋaki kimbum
kə ki kɔ num ki jikə a? Ntə a chu kɔ a bɔ bà Nyɔ bi nya bɔ
bəh di i ŋkuŋ bi bi bɛiŋ wə a num biə wi nì kaka i mi
wichi wə wi kəŋki wi a? 6 Ayakalə, mbɛiŋ si dza fimbɛiŋ
ŋgəmsi num ŋgəmsini mi wi kifuu. Bəni bà bɔ yaka num i
mbɛiŋ fuŋ guku tsə bəh mbɛiŋ i juŋ yi bənsaka wə kɔ
la bə ndə a? Ntə akɔ bəni bə kpɔ bələ a? 7 Ntə kɔ a bɔ

bà bɔ dzakaki já yichu kɔm yɛli wi kɔknini wə bə du i
mbɛiŋ wə a? **8** Mbɛiŋ kɛ̂iŋsiki jîəki nchi wi ŋkuŋ Nyɔ
asi wi kɔ i Kiŋwakti ki mə. Nchi wələ kɔ a, "Wɔ kɔ̂ŋki mi
wə wi kɔ kɔmsi i wɔ wə asi wɔ kɔŋki gwu ya." Mbɛiŋ ka
fəki yakadəiŋ, yaka mbɛiŋ fəki gia yindzɔŋni. **9** Ayakalə,
mbɛiŋ kabə chusiki chi chi, yaka kɔ chu si mbɛiŋ fəki,
yaka mbɛiŋ bwiŋ nchi wə wi kwa mbɛiŋ. **10** Mbɛiŋ kiəki a,
na ndə wə wi jiəki bənchi bə Nyɔ bəchi, ka bwiŋ wimu,
yaka wi bwiŋ lɔ bɔ bəchi. **11** Yi num yakadəiŋ, kɔm Nyɔ
wə wi nì dzaka a, "Kiə nyum mi bəh kpə mi ma nɔ̂ bəh mi
widəkɔ", a chu num tə wi wə wi nì dzaka a, "Kiə wɔ ki
wɔ̂ɔ kə mi". Wɔ kabə num maka wɔ nɔ bəh kpə mi nabə
nyum mi, ayakalə num wɔ num wɔɔ mi, yaka wɔ bwiŋ lɔ
nchi wi Nyɔ. **12** Ayakadəiŋ, mbɛiŋ dzâkaki chu fâ gia ka
bəni bə Nyɔ bi saka bɔ biəli num nchi wə wi bwiliki bəni i
mfa wə. **13** Mbɛiŋ kîəki a jəbi wə Nyɔ bi sakaki nsaka, wi
bi kwasi kə nshɛiŋ i mi wə wi nì ka kwasi dəkə nshɛiŋ i
widəkɔ. Ayakalə, mi wə wi kwasiki nshɛiŋ i widəkɔ bi bɔiŋ
lə i nsaka wə. **14** Bwa bə nih bəŋ, mi ka dza dzaka a ŋgaiŋ
jiə shɔm i Nyɔ, kimfə kiwɔ chusi kə yakadəiŋ, yəmaka ni
gamti wi i nə wə a? Shɔm yə wi jiə kɔlə i bwili wi a? **15**
Bə dzɔ a, waiŋnah wi nyukuni yudəkɔ jɛmi ya kabə dzaa
bəmbuŋ bəh dzɛiŋ biə wi kɔ i dzi i chəkɔ, **16** wi dzə i wɔ,
wɔ dzaka i wi a, "Ma Nyɔ bɔ̂iŋsi wɔ i kwati bəmbuŋ bəh
dzɛiŋ." Wɔ ka dzaka yakadəiŋ, maka wɔ nya wi bəh biɛiŋ
biə wi nəŋki, yəmaka ni gamti wi bəh nə a? **17** Mbɛiŋ
ka yɛiŋ dəkə a, mi kabə dzaka a ŋgaiŋ jiə shɔm i Nyɔ,
kimfə kiwɔ chusi kə yakadəiŋ, yaka shɔm yə wi jiə a yiyi
kɔ a kiŋkpili ki fiɛŋ a? **18** Mi widəkɔ kɔlə i dza dzaka a,

mi widəkɔ kɔ n'yi num a i jiə shɔm i Nyɔ, ayaka widəkɔ
kaŋa num kimfə kindzɔŋni. Mih ka ni dzaka n'yiŋ a, chûsi
mih si mi kɔ i jiə shɔm i Nyɔ kimfə kindzɔŋni kəbi, ma
mih ka ni chûsi i wɔ njiə wuŋ wi shɔm i Nyɔ num i kimfə
kindzɔŋni wə. **19** Mi ka bum a Nyɔ kɔ wimu, yaka akɔ
ŋkɔŋ. Ayakalə, na bəchinda bə ŋkpɛli bumki lə yaka tə
nyumyi bəh nlwa. **20** Wəmaka mi kɔ kiyuŋ. Wi nəŋki a
mih chûsi a, mi ka jiə shɔm i Nyɔ kimfə kindzɔŋni kəbi,
yaka yəmaka kɔ a kilɔlɔ a? **21** Ntə gia yə yi nì fə a Nyɔ
yɛiŋ Ablaham tii wibukumbɛiŋ a wi kpɛiŋ i mi wi, a nì kɔ
kɔm kimfə ki ki chəŋ a? Wi nì dzɔ waiŋ wi Ayjik nɔsi i tɔŋ
wi mfə gia wə i fə gia yɛiŋ i Nyɔ. **22** Mbɛiŋ yɛiŋ a shɔm yə
wi nì jiə i Nyɔ bəh kimfə ki ki chəŋ nì nyaniki gvu wimu
a? Kimfə ki ki chəŋ nì chusiki a shɔm yə wi nì jiə i Nyɔ
nì kɔ yi jikə. **23** Ayaka yi ka dzə kpɛiŋ asi bə nì nyaka i
Kiŋwakti ki Nyɔ mə a, “Ablaham nì jiə shɔm i Nyɔ, kɔm
yaka, Nyɔ ka yɛiŋ a wi kɔ mi wi chəŋ.” Bə ka bɔɔŋki wi a
nsɛiŋ Nyɔ. **24** Mbɛiŋ chu yɛiŋ a fiɛŋ fiə fi fəki a Nyɔ yɛiŋ a
mi kɔ wi kpɛiŋ i mi wi kɔ kɔm kimfə ki ki chəŋ, a kəbi a
shɔm yə wi jiə i Nyɔ wə shəŋ a? **25** Yi kɔ a liŋ si yi Lahab
miŋkpaŋa wi təkəlini wə nì kɔ. Gia yə yi nì fə a Nyɔ yɛiŋ
a wi kpɛiŋ i mi wi a nì kɔ kɔm kimfə ki ki chəŋ. Wi nì
dzɔ bəni bà bɔ nì kɔ dzə́kəh wi Islae i wi dzu, ka bi chusi
dzəh yidəkɔ chi chi i bɔ, i nyam tsə yɛiŋ. **26** Yi kɔ a liŋ
asi kiŋ'waka ka bee nchaŋa ki gwu ma gwu yiwɔ numki
kiŋkpili ki fiɛŋ, yi num a liŋ tə asi mi wə wi jiə shɔm i
Nyɔ na fəki kimfə ki ki chəŋ yaka yəmaka kɔ a kiŋkpili ki
fiɛŋ.

3 Bwa bə nih bəŋ, kiə mbɛiŋ bəduli ma nəŋki i nûmki
bəni bə lanini. Ntə mbɛiŋ kiəki lə bindzəŋ a bəni bə̀ bɔ
laniki, nsaka wibɔ bi numki wi gumini a? **2** Bukumbɛiŋ
bəchi gbɔyiki lə i dzə́h yiduli wə. Ayakalə, mi kabə num
maka wi gbɔ i ndzaka wi wə, yaka wi kɔ mi wi ndzəŋ
tsə bwili fwu, chu kiə tə i tɔkni bəh gwu yi yichi. **3**
Bukumbɛiŋ si dzɔ nsəŋ ləkə i dzaka ki kikum wə i fə a ki
wɔkɔki i bukumbɛiŋ. Ayaka bukumbɛiŋ ka lumsiki nyam
yiwɔ yi tsə i di biə bukumbɛiŋ nəŋki. **4** Mbɛiŋ yɛiŋ tə si
bəŋgwuki bəmbum kɔ i bɔkɔ. Bɔ num bəmbum bəmbum,
ayaka fiəkə yi ləkəki shi chini. Ayakalə, fiɛŋ fiə mi wi
gukuni wi ŋgwuki fəki a ŋgwuki wiwɔ tsəki i di biə wi
nəŋki, fi kɔ a finchiŋ. **5** Yi kɔ a liŋ si lɔm kɔ. Wi kɔ na
fiɛŋ fi nchiŋ i mi mə. Ayakalə, wi si shi dzaka a gia yi
ghaŋsini yi gwu. Ntə mbɛiŋ kiəki lə si gbuku winchiŋ kɔ i
bumi kwa shisi kɔəbi kimbum i kuku a? **6** Lɔm kɔ tə aka
gbuku. Lɔm kɔ kimbu i gwu yi mi wə i kintəəŋ ki bimbu
biwɔ bichi biə wə biɛiŋ bichu bichi i fa mbi wələ wə kɔ
num bi juŋni yɛiŋ bɛiŋ ka waŋki tsəki, bəkəli gwu yi mi
wiwɔ yichi. Lɔm wiwɔ si kpa gbuku wi bəkəli nəni ki mi
kichi. Ayaka gbuku wələ kɔ num lɔm si dzɔ wi i gbuku
wimbum wə. **(Geenna g1067)** **7** Bəni kɔlə i lani ŋkaiŋni wi
nyám yichi yi wɔkɔ i bɔ. Bɔ kɔ bɔ lani lɔ nyám yi chwa
bəh minyəni bəh nyám yə yi sɛiŋki bəh tɔɔ bəh yi bɔkɔ. **8**
Ayakalə, mi widɔkɔ kɔkə wə wi kɔ i lani bəh lɔm. Lɔm si
waka kə i dzakaki gia yichu wi si num wi jikə bəh chu
a num biə bi kɔ i wɔɔ mi ka kiləfi. **9** Akɔ lɔm wələ wə
bukumbɛiŋ si kɔksi Ba Tii wibukumbɛiŋ yɛiŋ, a chu num
a wi wə bukumbɛiŋ si nya lɔiŋ yɛiŋ i bəni, bəni bələ num

a maa Nyə bə bə bwəsi wi. **10** I dzaka kələ wə kimu bukuki
kiŋkəksi chu buku ləiŋ. Bwa bə nih bəŋ, yələ kəkə i numki
yakadəiŋ. **11** Yaka mwi mi baiŋni bəh mi jili kələ i bukuki
i dzaka kimu wə a? **12** Bwa bə nih bəŋ, kpɛiŋ wi fimbi kələ
wum mitam mi kpɛiŋ wi njiəŋ a? Ma kpɛiŋ wi bimfəŋ
kələ wum fimbi a? Yi bəŋ num a dzəŋə yi mwi mi jili kəkə
i bwiliki tə mwi mi baiŋni. **13** Akə ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə
wi dzakaki a ŋgaiŋ fifiki lə chu num ŋkiə gia? Wəmaka mi
chusi la gwu yi i nəni ki kindzəŋni wə bəh kimfə ki ki
chəŋ kə wi fəki ghaŋsi kə gwu, ka mi wə wi fifiki si num.
14 Ayakalə, mi kabə fɛyiki bəh kiŋghəkə bəh dzə́kəh yi
bukuni i shəm yi mə, kiə wi ki ghaŋsi kə gwu a ŋgaiŋ
fifiki lə. Wi ka fə yakadəiŋ, yaka wi nəiŋki lə gia yi ŋkəŋ.
15 Biəmaka ŋkaiŋni mfi kəkə bi bɛiŋ. Akə bi fa kuku, a
num bi mi wiwəm, a num bi ŋkpɛli. **16** Mbɛiŋ kiəki a na
faiŋ bəni kaŋaki kiŋghəkə bəh dzə́kəh yi bukuni, gia si
nyani kə fɛiŋ i dzəh yindzəŋni wə. Bə ni fəki ŋkaiŋni yi
gia yichu yichi fɛiŋ. **17** Ayakalə, mi wə wi kaŋaki mfi biə bi
dzəki i bɛiŋ si kaŋaki lə i yisi baiŋki kaŋa kimbəiŋni, chu
bəni, nya tə kituni i mi widəkə, num wi jikə bəh nshɛiŋ
bəh kimfə kindzəŋni, chu chusi kə chi chi, chu kaŋa kə já
yifa. **18** Ayakadəiŋ, bəni bà bə jiəki kimbəiŋni bə si gbɛli
ŋgəkə a num kimbəiŋni kəh num nəni ki chəŋ.

4 Gia yə yi si dza dzə bəh jum bəh njwə i mbɛiŋ kintəəŋ
kə nə? A kəkə kiŋkəŋ ki biɛiŋ biə gwu yimbɛiŋ nəŋki bi
jumki i shəm yimbɛiŋ wə a? **2** Jəbi wə mbɛiŋ nəŋki fiɛŋ
mbɛiŋ na kwati, ayakadəiŋ mbɛiŋ ka nəŋki i wəə mi ka
mbɛiŋ kwati. Jəbi wə mbɛiŋ bukuki dzə́kəh i biɛiŋ wə,
ayaka mbɛiŋ kəbi i kwati, mbɛiŋ ka yəliki mbɛiŋ jwə. Gia

yə yi fəki ka mbɛiŋ ma kwati kɔ kɔm mbɛiŋ si nywa kə i
Nyɔ. **3** Na jəbi wə mbɛiŋ si bikə mbɛiŋ si kwati kə num si
mbɛiŋ bikəki bəh biŋkwaka bi kpɛiŋni kə. Mbɛiŋ nywaki
biɛiŋ num i fə gia yə gwu yimbɛiŋ nəŋki bəh bi. **4** Mbɛiŋ
lansi kɔ aka bəkaŋa bəh bənyuku bà bɔ lɔɔ bee bəkaŋa
bəbɔ bəh bənyuku bəbɔ ka fəki num nɔni ki tɔkɔlini.
Mbɛiŋ kiəki kə a mi wə wi kwa nsɛiŋ bəh mbi wələ, wi kɔ
lə mbaiŋŋni wi Nyɔ a? Ayakadəiŋ, mbɛiŋ kiəki a kɔŋ a
numki na ndə wi saiŋbwili i kwa nsɛiŋ bəh mbi wələ,
wəmaka chu mbaiŋŋni wi Nyɔ. **5** Yi kɔ a mbɛiŋ nyani dəiŋ
i kwakaki a gia yə bə nì nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə kɔ
kilələ a? Bə nì kɔ bə nyaka a, "Nyɔ kaŋaki kiŋkɔŋ, də bəh
ŋga i kiŋ'waka kə wi nì jiə a ki numki i bukumbɛiŋ wə." **6**
Nyɔ gamtiki lə bukumbɛiŋ nalə. Akɔ gia yə bə nyaka i
Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, "Nyɔ shisi bəni bà bɔ ghaŋsiki gwu
yibɔ, ayakalə wi duksi bəni bà bɔ shisiki gwu yibɔ." **7**
Ayakadəiŋ, mbɛiŋ nyâ gwu yimbɛiŋ i Nyɔ, mbɛiŋ bwâŋ
ŋga bəh wi ni gɛiŋ i mbɛiŋ chɛiŋ. **8** Mbɛiŋ dzâ kɔmsi
i Nyɔ wə, ayaka wi ni dzə kɔmsi tə i mbɛiŋ wə. Mbɛiŋ
bəni bəchu, mbɛiŋ bwîli kaŋ i gia yichu wə, mbɛiŋ wôkɔ
shóm yimbɛiŋ, mbɛiŋ bà mbɛiŋ kaŋaki biŋkwaka bifa bəh
Nyɔ. **9** Mbɛiŋ nûm bəh nshɛiŋ, mbɛiŋ dâki shîsi mindəm
lə wɔkwɔkwɔk. Mbɛiŋ bêe kisuŋuni, mbɛiŋ dâki num
dəni, mbɛiŋ bêe ndzɔŋni biə mbɛiŋ wɔkɔki, mbɛiŋ chûŋsi
kifwu kimbɛiŋ. **10** Mbɛiŋ shîsi gwú yimbɛiŋ i Nyɔ nshiŋ,
ayaka wi ni dzasi mbɛiŋ i bɛiŋ. **11** Bwa bə nih bəŋ, kiə mi
ma dzâkaki já yichu kɔm waiŋnih wi. Mi kabə dzakaki ja
yichu kɔm waiŋnih wi nabə i sakaki kimfə ki waiŋnih
wi, ma yi numki a wi dzakaki ja yichu num kɔm nchi wi

Nyɔ chu saka nchi wiwɔ. Mi kabə sakaki nchi wi Nyɔ, ma
yi numki a wi kɔ mi wə wi chu jiəki kə nchi. Mi wiwɔ
fiəni chu lɔ mi wə wi sakaki nchi sakani. **12** Mi wə wi
nyaki nchi chu təiŋyi bənsaka bə bəni akɔ shəŋ mi wimu.
Akɔ a wi wə wi kɔ i bwili nabə i kaasi mi. Wɔ kɔ ndə wə
wɔ sakaki mi widəkɔ a? **13** Mbɛiŋ wɔ̂kɔ, mbɛiŋ bà mbɛiŋ
dzəki mbɛiŋ ka dzakaki a, "Daiŋ nabə kijiəli buku ni buku
tsə lə i kwili wələ wə nabə kə yaka wə, buku nɔ fɛiŋ jia, i
fəki shi i kwati mbee." **14** Mbɛiŋ si dzaka yaka kiə gia yə
yi kɔ i buku num kijiəli a? Mbɛiŋ kiəki alə fiɛŋ fiə nɔni
kimbɛiŋ kɔ fi a? Nɔni kimbɛiŋ kɔ ka bikwu biə bə yɛiŋki,
bi məti a twɛsi fiəni samni. **15** Gia yə mbɛiŋ kɔ i dzakaki
kɔ a, "Bah ka bum a buku numki bəwɔm, buku ni fâ yələ
nabə yə yaka." **16** Ayakalə, mbɛiŋ dzəki mbɛiŋ ka ghaŋsi
lɔ gwu, chɔkɔ kijum. Mbɛiŋ kîə a kəmaka kiŋghaŋsi ki
gwu kɔ chu. **17** Ayakadəiŋ, mi kabə kiəki gia yindzɔŋni yə
wi kaŋaki i fə, wi fə kə, yi numki a wi fə chu.

5 Bəni bə mbum, mbɛiŋ wɔkɔ gia yə mih dzakaki. Mbɛiŋ
dâki, wili kɔm ŋgəkə wə wi dzəki i mbɛiŋ wə. **2** Mbum
bimbɛiŋ kɔ bi fɔɔ lɔ, shə́kə num yi mɛni bəmbuŋ bəmbɛiŋ.
3 Biɛiŋ bimbɛiŋ bi kpɔ kɔ num bi chami lɔ. Nchami wiwɔ
ni numki kinchəsi i nɔni kimbɛiŋ wə, wi num i dzi tə
nyam yimbɛiŋ yi gwu aka gbuku. Biələ si num chɔkɔ bi
gɔksini mbɛiŋ juŋni jiə a mbum. **4** Mbɛiŋ yêiŋ, mbɛiŋ
fwɔkyi bəni bà bɔ nɔmki i mbɛiŋ khə. Bɔ kɔh biɛiŋ bi
mbɛiŋ, mbɛiŋ nəiŋ i gɔm bɔ, bɔ ka dəki. Bɔ də lɔ Bah Nyɔ
wə wi kaŋaki Ŋga Bichi wɔkɔ ndə wibɔ. **5** Mbɛiŋ nɔki fa
mbi wə dzi kidəəŋ kimbɛiŋ asi gwu yimbɛiŋ kɔŋki. Mbɛiŋ
dzi ka kpali ka numki aka nyám yi bwilini, yi wɔkəli jɔbi

wə bə bi təiŋyi yi yɛiŋ. **6** Mbɛiŋ bwaŋ gvu i bəni chɛiŋ bɔ
liə i ŋgəkə wə. Mbɛiŋ wɔɔyi bəni bà bɔ ka fə dəkə gia
yidəkɔ, a chu num bəni bɔ kəbi i bwaŋ ŋga bəh mbɛiŋ. **7**
Bwa bə nih bəŋ, yi kɔ a mbɛiŋ nûmki bəh ŋkaŋa wi shɔm
i tsâ bûku jəbi wə Bah bi fiəniki dzəki yɛiŋ. Mbɛiŋ yɛ̂iŋ si
bəni bà bɔ nɔmki khə si kaŋa shɔm i tsə buku jəbi wə bɔ si
kəh biɛiŋ bindzɔŋni i khə wibɔ wə. Bɔ si wəkəli dzaŋ dzə
ka bɔ gbɛli biɛiŋ, bɔ wəkəli bi kpɛiŋ i ŋkəh wə. **8** Mbɛiŋ tə
kâŋaki shɔm ayakadəiŋ. Mbɛiŋ nûmki bəh ŋga kɔm jəbi
wi Bah si num kɔmsi dzə. **9** Bwa bə nih bəŋ, kiə mi ma
shwîŋyiki waiŋnih wi. Mi wə wi shwiŋyiki waiŋnih wi bi
kaŋaki lə nsaka. Mi wə wi bi təiŋki bənsaka wi si num lɔ i
dzaka kifiəŋə wə. **10** Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ sîni dzô i
bəni bə ntum bə Nyɔ bà bɔ si dzaka i bəni i yɛli wi Bah
wə. Bɔ ni yɛiŋki lə bəŋgəkə, ka kaŋaki a shɔm wəkəli. **11**
Bukumbɛiŋ yɛiŋ a bəni bəchi bà bɔ nì kɔ bɔ kaŋa shɔm
tsə kaasi, kɔ num Bah nì lɔɔ kimbɔiŋsi i bɔ wə. Mbɛiŋ kɔ
mbɛiŋ wəkɔ lɔ kɔm Jəb si wi nì kaŋa shɔm i tsə kaasi,
chu wəkɔ tə si Bah nì tsə beeŋsi ŋgəkə wi, wi fiəni chu
bindzɔŋ. Bah nì fə yakadəiŋ, kɔm wi si cham lə i bəni,
kwasi nshɛiŋ i bɔ. **12** Bwa bə nih bəŋ, gia yə yi tsəki gia
yichi kɔ a, mi ka dzaka gia kiə wi ki kaiŋ kə. Kɔŋ wi kaiŋki
num i bɔɔli, nabə a wi kaiŋ i nshwaiŋ, nabə i yɛli winaiŋ
fiɛŋ. Mi ka bum gia a, “Aaŋ”, yi ka numki asi yi kɔ. Wi ka
nəiŋ a, “Aayi”, yi ka numki asi yi kɔ. Mbɛiŋ fəki yaka, ka
Nyɔ bi ma chu jiə mi i ŋgəkə wə. **13** Mi widəkɔ i mbɛiŋ wə
kabə yɛiŋ ŋgəkə, wi ka tsâki. Mi ka wəkɔki ndzɔŋni, wi ka
yâəŋki kôksi Nyɔ. **14** Mi widəkɔ i mbɛiŋ wə kabə gwɛiŋki,
wi bôɔŋ bətii kijuŋni ki bəni bə bumni, bɔ dzâ tsâ i wi

bɛiŋ, fîaŋsi wi bəh miə i yɛli wi Bah wə, **15** ntsa wiwɔ wə
bɔ tsa lə num bɔ jiə shɔm i Bah wə, ni gamti mi wiwɔ wi
ni bənih, Nyɔ ni dzasi wi i bɛiŋ. A kabə num a mi wiwɔ fə
chu, Nyɔ ni dalinya wi. **16** Ayakadəiŋ, yi kɔ a, mi ka fə gia
yichu, wi fûku i waiŋnih, bɔ wi tsâ i gwú yibɔ, ka Nyɔ ni
chuku mbɛiŋ. Ntsa wi mi wi chəŋ kaŋaki lə ŋga nalə fə
gia yiduli. **17** Mbɛiŋ sîni dzô gia i Ɛlaja wə. Wi nì kɔ mi
wiwəm ka bukumbɛiŋ. Wi nì tsa jiə ŋga a dzaŋ ma dzə
i fa kuku. Dzaŋ baaŋ i bɛiŋ yakadəiŋ i jía yitali wə bəh
kiŋka. **18** Wi bi fiəni tsa, Nyɔ faaŋ shi dzaŋ, biɛiŋ fiəni kɔ i
nshwaiŋ wə. **19** Bwa bə nih bəŋ, mi widəkɔ i mbɛiŋ ka bee
dzəh yi ŋkɔŋ ka njəŋki, mi widəkɔ fiəni dzə bəh wi i jum
wə, **20** mi wə wi dzə bəh wi i jum wə wi kîə a mi ka fiəni
mi wə wi fəki gia yichu, wi bêe dzəh yi yi kiləlɔ, yaka wi
bwili wəmaka i kaŋ yi kpi wə, Nyɔ dalinya chu bi biduli.

1 Bita

1 Kiŋwakti kələ nyaka mih Bita waiŋ ntum wi Jisɔs
Klistus. Mih nyaka i bəni bə Nyɔ bà wi sabibwili a akɔ
mbu num bɔ waŋ tsə bɔ num bəni bə dzəni i bimbu bi
Bɔntus bəh Galɛshia bəh Kafadɔsia bəh Ɛsia bəh ki Bitinia
wə. **2** Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ nì sabibwili mbɛiŋ asi wi nì
kiəki yi kɛiŋ i bi dzə num. Kiŋ'waka ki ka kɛiŋsi jiə mbɛiŋ
chi chi ka mbɛiŋ bi wəkɔ i Jisɔs Klistus, a bə mikə mbɛiŋ
bəh mwa mu. Ma Nyɔ chûsi mbɛiŋ shɔm yi yindzɔŋni
nalə, wi nyâ mbɛiŋ bəh shɔm yi dəli nalə. **3** Kiŋkɔksi nûm
i Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ chu num Ba wi Bah wibukumbɛiŋ
Jisɔs Klistus. Wi bwɔ bukumbɛiŋ i mbwɔ wimfiaŋ wə asi
Jisɔs Klistus nì dza i kpi wə num a fə ŋkwasi wi winshɛiŋ
wimbum i bukumbɛiŋ. Gia yələ fə a bukumbɛiŋ numki
i liə bə tsɛiŋ tsə a ninshiŋ, **4** tsɛiŋ i dzi biɛiŋ num biə
wi jiə i mbɛiŋ i tumi ki bɛiŋ wə. Biɛiŋ biələ kɔ bi kəbi
i fɔɔ, nabə i bəkə, nabə i jwiŋ. **5** I tsə dzəh i shɔm yə
mbɛiŋ jiə i Nyɔ wə, wi chəniki mbɛiŋ bəh ŋga bi i tsə
buku i mbɔiŋ wə wi kɛiŋsi jiə a wi bi yəŋəki i kiŋgɔksi
wə. **6** Si mbɛiŋ kiəki yakadəiŋ, mbɛiŋ wəkɔki ndzɔŋni.
Ayakalə, mbɛiŋ kaŋa i ni wəkɔ ləli i jəbi wi twɛsi wə kɔm
bə bəmɔmsi bà bɔ dzəki i mbɛiŋ i dzə́h dzə́h wə. **7** Bɔ
dzəki i mɔmsi a shɔm yə mbɛiŋ jiə i Nyɔ a, akɔ yi ŋkɔŋ.
Namana yaka chwaka ki kpɔ ki bəkɔli si num num bə
mɔm bəh gbuku, ayaka chwaka kiwɔ num fiɛŋ fi num i bi
bəkə. Si yi kɔ yakadəiŋ, yaka kɔ a bə kələ i mɔm tə shɔm
yə mbɛiŋ jiə i Nyɔ, kɔm yi kɔ fiɛŋ fi tsə chwaka ki kpɔ ki
bəkɔli. Ayakadəiŋ, jəbi wə Jisɔs Klistus bi buku dzə, bə
bi kəksiki mbɛiŋ, tumyi bikum bimbɛiŋ, yaksi mbɛiŋ. **8**

Mbɛiŋ kəŋki Jisəs Klistus maka mbɛiŋ num yɛiŋ i wi wə,
num mbɛiŋ bum i wi, na yaka si mbɛiŋ yɛiŋki kə i wi wə
i liə. Mbɛiŋ bá wəkə ndzəŋni nalə a num biə mi kəkə i
dzaka, **9** kəm mbɛiŋ kiəki a, si mbɛiŋ jiə shəm i wi wə, gia
yə yi dzəki i yɛiŋ chɛiŋ kə mbɔiŋ wi biŋ'waka bimbɛiŋ.
10 Bəni bə ntum bə Nyɔ bà bɔ nì dzakaki kəm kinduksi
ki Nyɔ kə wi nì kə i duksi mbɛiŋ yɛiŋ, bɔ nì kɛiŋsi nəŋ,
məmsi i kiə kəm mbɔiŋ wələ. **11** Kiŋ'waka ki Klistus nì kə
i bɔ wə si bɔ nì dzakaki a Klistus bi yɛiŋ lə ŋgəkə ayaka i
yəmaka jum, wi bi ka kwati kiŋkɔkni. Ayaka bɔ ka nəŋki i
kiə jəbi wə gia yiwɔ bi numki, bəh dzəh yə yi bi tsəki ka
yi numki. **12** Nyɔ ka fə bɔ kiə a gia yələ bɔ nì dzakaki a bɔ
nì dzakaki kə num i gwu yibɔ wə, yi nì kə, num i mbɛiŋ.
Akɔ yi mbɛiŋ nì wəkə i dzaka ki bəni bà bɔ nì fukuki
ntum wi ndzəŋni kəm Klistus i mbɛiŋ i ŋga bi Kiŋ'waka
ki Baiŋni kə Nyɔ nì chiŋsi ki dzə i bɛiŋ. Yələ kə gia na
bəchinda bə Nyɔ də i kiə yi. **13** Si yi kə yakadəiŋ, mbɛiŋ
lûmsi mfi bimbɛiŋ, mbɛiŋ kêiŋsi gwu yimbɛiŋ. Mbɛiŋ
tôkni bəh gwu yimbɛiŋ, mbɛiŋ tsêiŋki ndzəŋki tsəki a
ninshiŋ i kinduksi ki Nyɔ kə ki bi dzə i mbɛiŋ jəbi wə Jisəs
Klistus bi fiəni chusiki gwu yi. **14** Mbɛiŋ wôkɔki i Nyɔ ka
bwa bu. Kiə mbɛiŋ ma chu fâki gia bîəli si nyam yimbɛiŋ
yi gwu nəŋki asi mbɛiŋ nì fəki jəbi wə mbɛiŋ nì kɛiŋki i
jisi wə. **15** Asi wi wə wi nì bəəŋ mbɛiŋ wi kə wi baiŋni,
mbɛiŋ tə bâiŋki i kimfə kimbɛiŋ kichi wə, **16** asi bə nyaka
a, “Mbɛiŋ bâiŋki kəm mih baiŋki lə.” **17** Si mbɛiŋ bəəŋki
Nyɔ a Ba wimbɛiŋ, akɔ wə wi sakaki mi wichi i kimfə
ki wə chusi kə chi chi, mbɛiŋ kaŋa i nôki nəni kimbɛiŋ
lwâ Nyɔ i jəbi wichi wə mbɛiŋ kə i mbi wələ wə ka bəni

bədzəni. **18** Ntə mbɛiŋ kiəki lə a Nyɔ nì təiŋ lɔ mbɛiŋ i
nəni kiyəə kə bətii bəmbɛiŋ nì kuku yaka mbɛiŋ yɛiŋ, wi
nì ka təiŋ dəkə num bəh fiɛŋ ka kpɔ wi num i bəkə. **19** Wi
nì təiŋ num bəh mwa mi Klistus mɔ kɔbi fiɛŋ fi kilɔlɔ, mə
mɔ kɔ ka mi waiŋ jaka wi mfə gia wə wi kaŋaki kə chu
bidəkɔ nabə gia yi kiŋgbɔ yidəkɔ. **20** Nyɔ nì saiŋbwili wi
na ka mbi yisi, ka chusi wi i chəkɔ bi gəksini biələ wə
kɔm mbɛiŋ. **21** A fə Klistus na ka mbɛiŋ bum i Nyɔ wə
wi nì dzasi wi i kpi wə nya wi bəh mbum. Si wi nì fə
yakadəiŋ, shóm yimbɛiŋ bəh kiŋkwaka kimbɛiŋ ka numki
num mbɛiŋ jiə i Nyɔ. **22** Si mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ wəkɔ lɔ ŋkɔŋ,
bi fə biŋ'waka bimbɛiŋ baiŋ ka mbɛiŋ kaŋaki kiŋkɔŋ i bwa
bə nih bəmbɛiŋ a num kiŋkɔŋ ki ŋkɔŋ, mbɛiŋ kôŋniki a
yakadəiŋ bəh shɔm yimbɛiŋ yichi. **23** Mbɛiŋ kîəki a bə
fiəni bwɔ mbɛiŋ i mbwɔ wimfiaŋ wə. Wi wələ wi bwɔ
mbɛiŋ lə a kəkə wə wi kɔ i kpi. Ayaka a num Nyɔ mwi
wə wi bi kpi kə. Wi bwɔ mbɛiŋ num a bəh ja yə yi nyaki
nəni. Ja yələ bi baaŋ a numki fɛiŋ. **(aiōn g165)** **24** Yi kɔ asi bə
nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, "Mi wiwɔm wichi kɔ aka
mfwaŋ, ndzɔŋni bi kɔ aka bəfluwa bə chwa. Mfwaŋ si
kpiyi lə, bəfluwa bə chwa tə səkyi, **25** ayakalə ja yi Bah bi
num a fɛiŋ jəbi wichi." Ja yələ num ntum wi ndzɔŋni kɔm
Klistus wə bə nì fukuki i mbɛiŋ. **(aiōn g165)**

2 Yi kɔ a, mbɛiŋ bêe shɔm yichu yichi, bəh mfwəkyi
wichi bəh i dzakaki bəndzaka bəfa, bəh kiŋghəkə bəh i
dzakaki bəndzaka bəchu bəchi kɔm bəni. **2** Mbɛiŋ kâŋaki
kiŋkɔŋ nalə i mahki mbɛiŋŋ wi baiŋni wi kiŋ'waka a wi
wi, a liŋ asi bwa bə bəhli si kaŋa kiŋkɔŋ i mbɛiŋŋ wə, ka
wi fəki mbɛiŋ kɔəki tsəki a ninshiŋ i bi dzə kwati mbəiŋ

wimbɛiŋ. **3** Mbɛiŋ fâki yakadəiŋ si mbɛiŋ məm wəkɔ lɔ
ka yɛiŋ a Bah ndzɔŋki lə. **4** Mbɛiŋ dzəki i Klistus wə wi
kɔ Təh wə wi kaŋaki nɔni, a num wə bəni nì nəiŋma a
wi ndzɔŋki kə, ayakalə Nyɔ saiŋbwili n'yi a, akɔ shɔm yi
ŋgaiŋ. **5** Mbɛiŋ tə kɔ aka kitəh kə ki kaŋaki nɔni kə Nyɔ
maaki juŋ yi kiŋ'waka yɛiŋ a mbɛiŋ ni nûmki mbaŋ wi
bətii mfə gia bu bə baiŋni, i fəki bimfə gia biə wi kɔŋki i
kiŋ'waka wə tsə dzəh i Jisɔs Klistus wə. **6** Yi kɔ i Kiŋwakti
ki Nyɔ wə a, "Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, mih jiəki təh i kwili wi Sayɔŋ
wə, a num təh wi bu wi juŋ. A num təh wə mih saiŋbwili,
a num shɔm yiŋ nalə. Təh wələ kɔ wə, mi ka jiə mfi bi i
wi wə wi bi ma də gwu." **7** I mbɛiŋ bà mbɛiŋ bum i wi,
təh wiwɔ kɔ shɔm yimbɛiŋ. Ayakalə, i bəni bà bɔ ka jiə
dəkə shɔm i wi, wi kɔ i bɔ asi bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ
mə a, "Təh wə bəni bə maani nì nəiŋ, wi dza ka fiəni
num, təh wə bə maa bu wi juŋ yɛiŋ." **8** Ayaka yi chu
num bə nyaka a, "Təh wələ ni fəki bəni bənliki i wi wə. A
num biaŋa wə wi ni fəki bəni gbɔyi." Bɔ bənliki i yɛiŋ wə
kɔm bɔ nəiŋ i bum gia yi Nyɔ, num asi Nyɔ nì sisi jiə a yi
kaŋaki i bi numki. **9** Ayakalə, mbɛiŋ kɔ fimbɛiŋ ŋgɔkɔ wə
a sabibwili Nyɔ mbɛiŋ. Mbɛiŋ num mbaŋ wi bətii mfə gia
bà bɔ nɔmki i ŋkuŋ. Mbɛiŋ num tumi ki baiŋni, mbɛiŋ
num bəni bà Nyɔ fə a bɔ numki mbu mwi i fukuki gia
yindzɔŋni yə wi fəki. Akɔ wi wə wi bɔɔŋ mbɛiŋ mbɛiŋ
buku i jisi mə, ka liə i baiŋni bi bimbum wə. **10** A nì kɔ i
kikpu wə mbɛiŋ nì kɔkə bəni, ayakalə i liə mbɛiŋ si num
lɔ bəni bə Nyɔ. I ninshiŋ mbɛiŋ nì ka dzɔ dəkə nshɛiŋ yi
Nyɔ, ayakalə i liə mbɛiŋ dzɔ lɔ nshɛiŋ yi. **11** Nsɛ́iŋ yiŋ
yi shɔm, si mbɛiŋ kɔ bəni bə dzəni i mbi wələ wə num

mbɛiŋ kwumi num kwumini i mbi wələ, mih bə́ kwuŋ
kaŋ kwuŋni i mbɛiŋ a mbɛiŋ ma fə̂ki gia yichu yə nyam
yimbɛiŋ yi gwu kɔŋki, kɔm gia yələ jwɔki bəh biŋ'waka
bimbɛiŋ. **12** Mbɛiŋ chûsiki nɔni kindzɔŋni i kintəəŋ ki
bəni bə̀ bɔ kiəki kə Nyɔ ka jɔbi wə bɔ jiəki gia i mbɛiŋ
fuŋ a mbɛiŋ kɔ bəni bəchu, bɔ ni yɛiŋki nɔni kimbɛiŋ
kindzɔŋni, ka a bi numki chɔkɔ biə Nyɔ bi dzə, bɔ bi
tumyiki bikum bi. **13** Mbɛiŋ nyâ gwú yimbɛiŋ kɔm bə Bah
i mi wichi wə wi sakaki bəni. Mbɛiŋ nyâ gwú yimbɛiŋ kɔŋ
a numki i ŋkuŋ wi Lum wimbum, **14** nabə i bəni bə̀ wi
jiə a bɔ sakaki bimbu bi mbi, bɔ jiə bəni bə̀ bɔ fəki gia
yichu i ŋgəkə wə kɔksi bə̀ bɔ fəki gia yindzɔŋni. **15** Nyɔ
nəŋki a mbɛiŋ fə̂ki gia yindzɔŋni, ayaka baŋ dzaka ki bəni
bə kiyuŋ bə̀ bɔ dzakaki gia kiə kə gia yə bɔ dzakaki. **16**
Mbɛiŋ nɔ̂ki ka bəni bə̀ gia yidɔkɔ kaŋaki kə bɔ, ayakalə
kiə mbɛiŋ ki dzɔ̂ kə yi i kəŋ i shi chɛiŋ i fə̂ki chu. Mbɛiŋ
nɔ̂ki num ka mfá yi Nyɔ. **17** Mbɛiŋ kɔ̂ksiki bəni bəchi, kɔ̂ŋ
bwa bə nih bəmbɛiŋ bə bumni bəchi, lwâ Nyɔ, kɔ̂ksi ŋkuŋ
wimbum wi Lum. **18** Mfá, mbɛiŋ nyâki gwú yimbɛiŋ i
bəni bə̀ mbɛiŋ kɔ i bɔ chɛiŋ, kɔ̂ksi bɔ na bindzɔŋ. Mbɛiŋ
ma nyâki a bə̀ bɔ kaŋaki nɔni kindzɔŋni bɔ tɔkni i mbɛiŋ.
Mbɛiŋ nyâki tə i bə̀ bɔ chəfiki. **19** Mih dzakaki lə kɔm Nyɔ
si wɔkɔ lə ndzɔŋni i mi wə bə chəbsiki wi wi wɔkɔ ləli
maka wi gbɔ i gia yidɔkɔ wə, ayakalə kaŋa a shɔm kɔm wi
jiə mfi bi i Nyɔ. **20** Bə ka twɛiŋki mbɛiŋ num mbɛiŋ gbɔ i
gia wə, mbɛiŋ kaŋa shɔm, mbee wiwɔ kɔ na nə? Ayakalə,
mbɛiŋ ka yɛiŋki ŋgəkə num i gia yindzɔŋni yə mbɛiŋ fə,
mbɛiŋ kaŋa a shɔm, Nyɔ ni wɔkɔki ndzɔŋni bəh mbɛiŋ.
21 Akɔ di bimbɛiŋ i yɛiŋki ŋgəkə yakadəiŋ, kɔm Klistus tə

nì yɛiŋ ŋgəkə kəm mbɛiŋ, chusi kinchəsi i mbɛiŋ a mbɛiŋ
dzô gvu yi. 22 Wi nì ka num fə dəkə chu nalə, já yifa nì ka
num buku dəkə i dzaka ki wə. 23 Jəbi wə bə nì təyiki wi, wi
nì ka chukuli dəkə bəh ntəyi. Jəbi wə bə nì njəŋsiki wi, wi
nì ka fasi dəkə i nya ŋgəkə i bɔ, ayakalə wi nya gia yichi i
Nyɔ kaŋ wə wi kiəki i saka ndzɔŋ bənsaka. 24 Wi mwi nì
giŋ chu bibukumbɛiŋ i gwu yi wə i kintasi wə. Wi nì fə
yakadəiŋ, ka bukumbɛiŋ kpi i gaali bəh chu, i nôki nəni ki
chəŋ. Bíəkə yə wi nì kaŋaki yi fə mbɛiŋ bənih. 25 Mbɛiŋ
nì kɔ aka shwáŋ njəŋ nnya, ayakalə i liə mbɛiŋ fiəni lɔ ka
dzə i Nchəni, wi chu num Ntəkni wi biŋ'waka bimbɛiŋ.

3 Mbɛiŋ bəkaŋa bə bəni, mbɛiŋ tə nyâki gwú yimbɛiŋ
i bənyuku bəmbɛiŋ. Mbɛiŋ kabə fəki yakadəiŋ, ma mi
wimu i bɔ kintəəŋ wə wi nəiŋki i bum gia yi Nyɔ, ni dza
bum maka mi chu dzaka gia i wi, num a fə nəni ki kpə wi,
2 si bənyuku bəmbɛiŋ yɛiŋki si mbɛiŋ nəki nəni ki baiŋni,
chusi kiŋkɔksi. 3 Gia yə yi chusiki ndzɔŋni bimbɛiŋ ma
nûmki biɛiŋ bi ləəni i gwu wə, ka i kɛiŋsiki juŋyifwu a yi
ndzɔŋki, bəh i ləkəki misiŋ, bəh i kaŋa gwu bəh bəmbuŋ
bəh ndzɔŋni. 4 Gia yə yi ni chûsiki ndzɔŋni bi mi ni numki
fiɛŋ fiə mi wiwɔ kɔ fi i shɔm yi mə. Ŋkaiŋni ndzɔŋni biələ
si jwiŋ kə, a num bi shɔm yə yi bəniki num lə nyiki. Biələ
kɔ biə Nyɔ yɛiŋki akɔ bi shɔm yi. 5 Akɔ lə si bəkaŋa bə
baiŋni bà i kikpu wə nì jiə mfi bibɔ i Nyɔ wə ní shiki
chusiki ndzɔŋni bibɔ. Bɔ nì nya tə gwú yibɔ i bənyuku
bəbɔ. 6 Miŋkpaŋa ka Sɛla nì wəkəki lə i Ablaham bɔɔŋ
wi a bah wi ŋgaiŋ. Mbɛiŋ tə kɔ i liə bwa bə Sɛla jəbi wə
mbɛiŋ fəki gia yi chəŋ chu lwa kə gia yidəkɔ. 7 Bənyuku,
mbɛiŋ tə kîə dzəh yə mbɛiŋ kaŋaki i nôki bəh bəkaŋa

bəmbɛiŋ. Mbɛiŋ nyâki kiŋkəksi i bɔ si bɔ kaŋaki kə ŋga ka
mbɛiŋ, ayaka si Nyɔ kɔ wi duksi mbɛiŋ bɔ bəchi bəh nəni
kə ki bi tsə kaa kə. Mbɛiŋ nɔ̂ki yakadəiŋ, ka fiɛŋ fidəkɔ ma
kəŋki ntsa wimbɛiŋ. **8** I gəksiki, mih təfiki mbɛiŋ bəchi a,
mbɛiŋ kâŋaki shəm yimu, kâŋa nshɛiŋ yi kwasini, kâŋa
kiŋkəŋ ki bəni bə bumni, kâŋa shəm yi bənini, shîsi gwu
yimbɛiŋ i kuku. **9** Mi ka fə chu i mi kiə wi ki chûkuli kə
bəh chu. Mi ka təyi mi, kiə wi ki chûkuli kə bəh ntəyi, wi
ləɔ num kimbəiŋsi i wi wə. Yələ kɔ gia yə Nyɔ bəəŋ mbɛiŋ
kəm yi a mbɛiŋ fâki ka wi bi ləɔ kimbəiŋsi i mbɛiŋ wə. **10**
Akɔ yaka si bə nyaka a, "Mi ka kəŋki i wəkəki ndzəŋni
i nəni ki wə, bəh i yɛiŋ kaŋ yindzəŋni, wi tɔ̂kniki bəh
ləm wi kəm chu, ayaka ma já yifa ma bûkuki i dzaka ki
wə. **11** Wi kaŋaki i nyɔ̂kɔ jum yi i gia yichu wə, fâ num
yindzəŋni, yɔ̂kɔ i kimbəiŋni chɛiŋ bîəli ki, **12** kəm Bah
si yɛiŋ lə bəni bə chəŋ, wi wəkɔ ntsa wibɔ. Ayakalə, wi
nya kə shi i bəni bà bɔ fəki chu." **13** Mbɛiŋ kabə kaŋa
kiŋkəŋ kimbum i fəki gia yindzəŋni ka yəmaka, na mi wə
wi kɔ i fə mbɛiŋ bəh gia yichu kɔ na ndə a? **14** Ayakalə,
bəni kabə nya ŋgəkə i mbɛiŋ kəm mbɛiŋ fəki gia yi chəŋ,
ma Nyɔ ni bəiŋsi mbɛiŋ. Kiə mbɛiŋ ma lwâki bɔ, nabə a
shóm nyûmyiki mbɛiŋ. **15** Mbɛiŋ kəksiki Klistus i shóm
yimbɛiŋ wə ka Bah wimbɛiŋ. Mbɛiŋ kɛiŋsi gwu yimbɛiŋ,
jəbi wichi i wəkəliki i chukuli mi wə wi ni bikə gia yə
mbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ kəm yi. Ayakalə, jəbi wə
mbɛiŋ chukuliki, mbɛiŋ chûkuliki i kimbəiŋni wə bəh
kiŋkəksi. **16** Mbɛiŋ ma fâki gia yə yi kɔ i sakaki mbɛiŋ i
shóm mə, ka jəbi wə bə təyiki mbɛiŋ, dzaka já yichu kəm
nəni kimbɛiŋ kindzəŋni kəm mbɛiŋ kɔ bəni bə Klistus, bɔ

ni gəmniki. **17** Mbɛiŋ kîə a yi ndzəŋki lə i yɛiŋ ŋgəkə kəm
gia yindzəŋni yə mbɛiŋ fə yi, a kabə num a Nyɔ kəŋki lə a
yi nûmki yakadəiŋ, tsə i yɛiŋki ŋgəkə kəm gia yichu yə
mbɛiŋ fə. **18** Yi kɔ asi Klistus nì yɛiŋ ŋgəkə ka kpi. Wi nì
kpi kəm chu bi bəni kpamu yi kaa yakadəiŋ. Wi wə wi nì
kɔ mi wi chəŋ nì kpi i bəni bà bɔ kɔkə bə chəŋ i dzə bəh
bukumbɛiŋ i Nyɔ wə. Bə nì wɔɔ wi, wi kpi num i nyam yi
gwu wə, ayakalə Nyɔ fə a wi numki wiwəm i kiŋ'waka
wə. **19** Akɔ i kiŋ'waka kələ wə wi nì tsə fuku gia yi Nyɔ i
biŋ'waka biə bi nì kɔ i juŋ yi nsəŋ mə. **20** Biŋ'waka biələ
kɔ biə bi nì nəiŋ i bum i Nyɔ i jəbi wi Nɔa wə. Nyɔ nì kaŋa
shəm bəh bi, wəkəli jəbi wə Nɔa nì kɛiŋsi kaasi ŋgwuki.
Ŋgwuki wələ kɔ wə bəni nì liə yɛiŋ a bəni nyaŋ shəŋ, a
num bɔ bà bəkɔ nì fə bɔ bəiŋ. **21** Bəkɔ yələ kɔ ka bəkɔ yə
bə juliki mbɛiŋ yɛiŋ i liə yi bwili mbɛiŋ. Bə juliki kə mi i
bəkɔ yələ mə a bə wəkəki num chii i gwu yi wə. Akɔ i fə
kiŋkaka i Nyɔ bəh kiŋkwaka kibaiŋni. Njuli wi bəkɔ wələ
bwiliki mbɛiŋ bəh ŋga bi Jisɔs Klistus biə wi nì buku yɛiŋ
i kpi wə. **22** Jisɔs Klistus wələ yaka lɔ i bɛiŋ ka shinum i
tsɛiŋ yiləkəli yi Nyɔ wə, wi num fɛiŋ bəchinda bə Nyɔ
bəh biŋ'waka biə bi kaŋaki ŋga bəh biŋ'waka bichi biə bi
sakaki num i wi chɛiŋ.

4 Si Klistus nì yɛiŋ ŋgəkə i nyam yi gwu wə, mbɛiŋ tə
kaŋaki i kâŋaki ŋkaiŋni wi shəm yə wi nì kaŋaki i yɛiŋ tə
ŋgəkə, kîə a mi wə wi kɔ wi yɛiŋ lɔ ŋgəkə i nyam yi gwu
wə kɔ wi gaali lɔ bəh chu, **2** ka wi ma chu nôki nɔni ki
fa mbi wələ wə biəli gia yichu yə nyam yi gwu nəŋki.
Wi nôki biəli num gia yə Nyɔ nəŋki. **3** Mbɛiŋ kiəki a jəbi
wə mbɛiŋ nì kɛiŋki mbɛiŋ fə gia yi bəni bà bɔ kiəki kə

Nyɔ si shi fə yi kpɛiŋ. Mbɛiŋ nì nəki nəni ki kinyɛŋ ki
təkəlini, biəli nyam yimbɛiŋ yi gwu yi shilini, mu mbih
mə kwa mbɛiŋ, fə bini, dzi i kiyuŋ wə, mu fii fɛiŋ fə ka
bíə. Ayaka mbɛiŋ chu tsa, kəksi bənyə bə kilələ a num gia
yi gumini. **4** I liə dzaka wəmki bəni bà bɔ kiəki kə Nyɔ si
mbɛiŋ chu chiŋniki kə i mbaŋ wibɔ wi nəni kə ki kɔ ka ki
nyám, bɔ ka fiəni gwu təyi mbɛiŋ. **5** Ayakalə, bɔ num i bi
num i nəmyi dzaka i Nyɔ nshiŋ wə wi kɔ wi kɛiŋsi gwu i
sakaki bəŋkwu bəh bəwəm. **6** Akɔ gia yə yi nì fə ka bə
fuku tə ntum wi ndzəŋni i bəni bà bɔ kɔ bɔ kpiyi. Bə nì
fuku yakadəiŋ asi yi kɔ num bə saka lɔ bɔ i nyam yi gwu
wə ka bəni bəwəm, bɔ ni nôki nəni i kiŋ'waka wə ayaka ki
num asi Nyɔ nəki. **7** Jəbi wə gia yichi bi kaaki si num
kəmsi dzə lɔ. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ nûmki bəh mfi bimbɛiŋ
fɛiŋ, tôkni bəh gwú yimbɛiŋ, ka mbɛiŋ kɔ i tsâki. **8** Gia
yə yi tsəki gia yichi kɔ a mi kôŋki waiŋnih wi bəh shəm
yi yichi, kəm kiŋkəŋ si baŋ lə chu biduli. **9** Waiŋnih mi
ka laa njikə i wi, wi dzô wi, wi tôkni i wi shwiŋyiki kə.
10 Si mbɛiŋ kɔ num Nyɔ duksi mbɛiŋ bəh binya chi chi,
mi dzôki kinya ki nôm i bəni bədəkɔ. Mbɛiŋ nômki bəh
kinya kələ Nyɔ nya i mbɛiŋ i dzáh dzáh wə ka bəni bə
ndzəŋni bà Nyɔ nya nəm wi i bɔ kaŋ. **11** Mi kabə dzaka
gia yi Nyɔ, wi ka dzâkaki a gia yə yi bukuki i dzaka ki
Nyɔ wə mwi. Mi ka nəmki i bəni bədəkɔ, wi ka nômki a
bəh ŋga biə Nyɔ nya i wi. Mbɛiŋ fâki yakadəiŋ i gia yichi
yələ mbɛiŋ fəki lə, ka kiŋkəksi tsəki i Nyɔ tsə dzəh i Jisɔs
Klistus wə. Mbum bəh ŋga bichi kɔ a kaŋa wi jəbi wichi
na tsə kaa kə. Yi nûm ayaka. **(aiōn g165)** **12** Nsɛ́iŋ yiŋ yi
shəm, kiə mbɛiŋ ma nûmki bəh ŋkaiŋyi i nshili wə mbɛiŋ

wəkəki i gwu wə, wə wi dzəki i mbɛiŋ i məmsi mbɛiŋ. Kiə
yi ma nûmki ka akɔ gia yidəkɔ yimfiaŋ yə yi numki bəh
mbɛiŋ. **13** Mbɛiŋ lâŋki num laŋni lɔ a mbɛiŋ yɛiŋki lə
ŋgəkə si Klistus nì yɛiŋ ka jəbi wə wi bi tumbuku bəh
mbum bi, mbɛiŋ bi chu laŋki, wəkɔ ndzəŋni. **14** Bəni kabə
təyiki mbɛiŋ kɔm yɛli wi Klistus, yaka ndzəŋni bimbum
kɔ bimbɛiŋ. Yələ chusiki a Kiŋ'waka ki kiŋkəksi kə ki kɔ ki
Nyɔ kɔ i mbɛiŋ wə. **15** Mi ka yɛiŋki ŋgəkə, wi ma yɛ̂iŋki
kɔm wi kɔ wi wɔɔ mi, nabə a wi kɔ wi chwɔ fiɛŋ nabə a wi
fə gia yichu yidəkɔ, nabə a wi kɔ wi ləkə dzaka i gia yi
bəni bədəkɔ wə. **16** Ayakalə, mi kabə yɛiŋki ŋgəkə kɔm wi
kɔ mi wi Klistus, wi ma ŋgâmniki. Ayaka wi ka kôksiki
Nyɔ a wi kaŋaki lə wəmaka yɛli. **17** Mbɛiŋ fâki yakadəiŋ
kɔm jəbi dzə lɔ ka Nyɔ saka bəni, ayaka wi ni yisi num
bəh juŋ yi. Wi ka yisi bəh bukumbɛiŋ yakadəiŋ, yi kɔ i
num dəiŋ bəh bəni bà bɔ nəiŋma i bum ntum wi ndzəŋni
wi Nyɔ a? **18** Bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ mə a, "Yi kabə
ləkə i bəni bə chəŋ i bɔiŋ, ma yi bi numki dəiŋ bəh bəni
bà bɔ nəiŋ Nyɔ ka fəki a chu a?" **19** Ayakadəiŋ, bəni bà bɔ
yɛiŋki ŋgəkə si Nyɔ nəŋki a bɔ yɛiŋki, bɔ fəki gia num yi
chəŋ, jiə gwu yibɔ i kaŋ yi Nyɔ Kimaa mbi wə wi kɔ a
kiŋkaka ki bɛiŋ.

5 Mih kabə nəŋ i təfi bətii kijuŋni ki bəni bə bumni i
mbɛiŋ kintəəŋ. Mih ka mi i mbaŋ wi bətii kijuŋni wə, mih
nì yɛiŋ bəh dzə́kəh yiŋ si Klistus nì yɛiŋki ŋgəkə, ayaka
mih num tə mi wə mih bi kwati i kiŋkɔkni kə wi bi dzə
bəh ki. **2** Mih təfiki a, mbɛiŋ tôkniki ndzəŋki bəh shwáŋ
yi Nyɔ yə wi jiə i mbɛiŋ kaŋ. Jəbi wə mbɛiŋ bá təkni bəh
yi, mbɛiŋ ma tôkniki ka bə chiniki mbɛiŋ chinini. Mbɛiŋ

tôkniki bəh kiŋkɔŋ asi Nyɔ nəŋki. Mbɛiŋ ma tôkniki kaŋa
kiŋkɔŋ i mbee wi ŋgəmnini wə. Mbɛiŋ kâŋaki kiŋkɔŋ
num i nɔm wiwɔ wə. 3 Kiə mbɛiŋ ma yaka num i shwáŋ
yi Nyɔ yə bɛiŋ wi jiə i mbɛiŋ kaŋ. Mbɛiŋ chûsiki num
nəni kindzɔŋni kə yi ni yɛiŋki yi sini. 4 Mbɛiŋ kabə fə
yakadəiŋ, jəbi wə Tikwili wi Bəntəkni Shwáŋ bi tumbuku,
mbɛiŋ ka bi kwati kifɔ ki kɔknini kə ki bi jwiŋ kə. 5 Mih
dzakaki tə i sumi a, mbɛiŋ nyâki gwú yimbɛiŋ i bətii
kijuŋni ki bəni bə bumni bindzɔŋ. Ma mbɛiŋ bəchi shîsiki
gwú yimbɛiŋ i mi bəh mi nshiŋ. Mbɛiŋ kîəki a, “Nyɔ si
n'yəkɔ lə jum i mi wə wi ghaŋsiki gwu, ayakalə wi chusiki
num shɔm yindzɔŋni i mi wə wi shisi gwu yi.” 6 Mbɛiŋ
shîsi gwú yimbɛiŋ ayaka num i ŋga bi Nyɔ chɛiŋ, jəbi wə
jəbi bi kpɛiŋ, wi bi ka kɔksi mbɛiŋ. 7 Mbɛiŋ jîə gia yichi
yə yi fumsiki mbɛiŋ i kaŋ yi wə, kɔm wi kaŋaki lə kiŋkɔŋ
i mbɛiŋ wə. 8 Mbɛiŋ tôkniki bəh gwú yimbɛiŋ, mbɛiŋ
tsêiŋ ndzɔŋ kɔm mbaiŋŋni wimbɛiŋ wə ŋkpɛli wɛɛliki
nyaniki aka jum yə yi jumki, nəŋ mi i bwiŋyi dzi. 9 Mbɛiŋ
bwaŋ ŋga bəh wi, mbɛiŋ jîə a shɔm i Nyɔ yi ləkə, yîŋti a
bwa bə nih bəmbɛiŋ yɛiŋki lə tə ŋkaiŋni bəmaka bəŋgəkə
yakadəiŋ i mbi wichi wə. 10 Ŋgəkə wələ kɔ a i jəbi wi
juli wə, ayaka Nyɔ num i bi fiəni mbɛiŋ a mbɛiŋ fiəni
num asi mbɛiŋ ni kɔ, wi bi nya mbɛiŋ bəh ŋga, fə gaaŋ
yimbɛiŋ liəni ndzɔŋ. Nyɔ kɔ wə wi nyaki kinduksi kichi i
bəni. Wi bɔɔŋ mbɛiŋ i liə i kiŋkɔksi ki wə kə ki kɔ jəbi
wichi, kɔm mbɛiŋ kɔ bəni bə Klistus. (aiōnios g166) 11 Ma
ŋga bichi baaŋ a numki mbii jəbi wichi kiŋgɔksi kəbi.
Yi nûm ayaka. (aiōn g165) 12 Mih nyaka kiŋwakti kijuli
kələ i mbɛiŋ num a gamti Silas mih, wə wi kɔ waiŋnih

wibukumbɛiŋ. Si mih yɛiŋ a wi kɔ mi wə mi kɔ i jiə mfi i wi wə. Mih nyaka i shili shóm yimbɛiŋ, i chu fə a mbɛiŋ kiə gia yichi yə mih nyaka yi chusi kiŋkɔŋ kɔm ŋgamti wi Nyɔ. Mbɛiŋ nûm ndzɔŋ i yi bɛiŋ nalə. **13** Kijuŋni ki bwa bə nih bəbukumbɛiŋ ki Babilən kə Nyɔ kɔ wi sabibwili tə chiŋsi dzəki kimbɔni i mbɛiŋ. Maak wə wi kɔ waiŋ wuŋ i mbum wə bɔniki tə i mbɛiŋ. **14** Mbɛiŋ bɔ̂ni i gwu yimbɛiŋ, mbɛiŋ yâŋyiki i kiŋkɔŋ wə. Kimbɔiŋni nûm i mbɛiŋ bəchi bà mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ chiŋni i Klistus wə.

2 Bita

1 Akɔ mih Samən Bita, waiŋ wi nəm wi Jisəs Klistus chu
num waiŋ wi wi ntum. Mih nyakaki kiŋwakti kələ i mbɛiŋ
bà mbɛiŋ dzɔ kimbum ki kəknini kə ki kɔ aka kibuku,
yələ kɔ kəm nəni ki chəŋ ki Jisəs Klistus wə wi kɔ Nyɔ
wibukumbɛiŋ chu num Kimbwili. **2** Nyɔ chusi mbɛiŋ bəh
shəm yi yindzəŋni nalə wi chu nya mbɛiŋ bəh kimbəiŋni
nalə, tsə dzəh i ŋkiə wə mbɛiŋ kiəki Nyɔ bəh Jisəs Bah
wibukumbɛiŋ yɛiŋ. **3** Ŋga bi biə bi kɔ bi Nyɔ, bi nya lɔ
bukumbɛiŋ biɛiŋ bichi biə bukumbɛiŋ nəŋki i nəni kələ
wə bəh i nəki nəni kə Nyɔ nəŋki. Bi fə yakadəiŋ tsə dzəh i
ŋkiə wə bukumbɛiŋ kiəki Nyɔ wə wi bəəŋ bukumbɛiŋ i
liə i mbum bəh ndzəŋni biə akɔ mbi. **4** Akɔ i dzəh yələ
wi nyani ka wi nya bukumbɛiŋ biɛiŋ bi kəkni nalə chu
ndzəŋ tsə biɛiŋ bichi a num biə wi nì kaka. Biɛiŋ biələ kɔ i
fə ka mbɛiŋ yəkɔ gɛiŋ biɛiŋ bichu i mbi wə a num biə
nyam yi gwu kəŋki bi bəkəli bəni. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ka ni
numki i dzəh yə Nyɔ kɔ yɛiŋ. **5** Si yi kɔ yakadəiŋ, mbɛiŋ
mômsi nalə i kpêiŋsi nəni kindzəŋni i shəm yə mbɛiŋ jiə i
Klistus wə. I nəni kindzəŋni wə, mbɛiŋ kpêiŋsi i ŋkiə gia
yɛiŋ. **6** I ŋkiə gia wə, mbɛiŋ kpêiŋsi kintəkni ki gwu. I
kintəkni ki gwu wə, mbɛiŋ kpêiŋsi shəm yi kaŋani. I shəm
yi kaŋani wə, mbɛiŋ kpêiŋsi nəni kə Nyɔ nəŋki. **7** I nəni
kə Nyɔ nəŋki, mi kâŋaki shəm yindzəŋni i waiŋnih wi. I
shəm yindzəŋni yə mi kaŋaki i waiŋnih wi, mbɛiŋ kpêiŋsi
kiŋkəŋ. **8** Mih dzakaki lə kəm, mbɛiŋ kabə kaŋaki nəni
kələ tsə a bəh ki i ninshiŋ, ma ki ni fə mbɛiŋ ma ni chiŋ
numki alə, nabə i numki ka bəni bà bɔ kəkə i fə gia ka bà
bɔ kiəki gia kəm Bah wibukumbɛiŋ wə Jisəs Klistus. **9**

Mbɛiŋ kîəki a mi kabə kaŋaki ŋkaiŋni ki nəni kələ yaka wi
fəkə lɔ i gia yi Nyɔ wə, wi kɔbi i yɛiŋ di i dzəh yi dəəŋ. Wi
kɔ wi dali lɔ a Nyɔ wəkɔ bwili lɔ chu biə wi nì fəki i kikpu
wə. **10** Bwa bə nih bəŋ, yi kɔ a mbɛiŋ mômsiki na bəh ŋga
i fəki gia yə yi chusiki a mbɔɔŋ wə Nyɔ bɔɔŋ mbɛiŋ, bəh
nsaiŋ wə wi saiŋbwili mbɛiŋ akɔ gia fiɛŋ kɔbi i nəŋni.
Mbɛiŋ ka fəki yakadəiŋ ma mbɛiŋ bi ma chu lansi gbɔ i
bumni bimbɛiŋ wə. **11** Ayakadəiŋ, bə bi dzə wɛli lə dzəh
yimbum i mbɛiŋ lə gbuuu, ka mbɛiŋ liə i ŋkuŋ biə bi bi
kaaki kə a num bi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus wə wi
kɔ Mbwili. **(aiōnios g166)** **12** Mih kiəki lə a mbɛiŋ si kiə lɔ
gia yələ, mbɛiŋ num ndzɔŋ tə i ŋkɔŋ biə mbɛiŋ nì wɔkɔ,
ayakalə na si mbɛiŋ kiəki yi yakadəiŋ mih nəŋki i yiŋtiki
mbɛiŋ kɔm yi jəbi wichi. **13** Mih kwakaki a, yi kɔ chəŋ
yakadəiŋ a mih yômsiki mbɛiŋ kɔm gia yələ, si mih kɛiŋki
wiwɔm mih waka ka mbɛiŋ ni kwakaki, **14** kɔm mih kiəki
lə a, yi baaŋ a twɛsi ka kiŋ'waka bee nyam yi gwu si Bah
wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus fə a mih kiə. **15** Mih nəŋki i
məmsi na bəh ŋga a jəbi wə mih nyə mbɛiŋ ni numki
mbɛiŋ kwâka gia yələ jəbi wichi. **16** Mbɛiŋ kîəki a, gia
yə buku nì dzakaki i mbɛiŋ kɔm ŋga bəh ndzə wə Bah
wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus bi fiəni dzə, a nì kɔkə bichum
biə bəni nì dzɔ jəbi ka kɛiŋsi biə buku fukuki i mbɛiŋ.
Buku nì yɛiŋ na kiŋkɔkni kiwɔ bəh dzə́kəh yibuku. **17** A nì
kɔ jəbi wə Nyɔ Ba nì duksi wi bəh kiŋkɔkni bəh mbum,
ja nì buku dzə i wə wi kɔ Kiŋkɔkni Kimbum dzaka a,
“Wələ kɔ Waiŋ wuŋ, wə wi kɔ shɔm yiŋ. Mih wɔkɔki lə
ndzɔŋni nalə kɔm wi.” **18** Buku mwi nì wɔkɔ ja yələ si yi
nì shiki dzəki i bɛiŋ jəbi wə buku bəh Jisɔs nì kɔ i ŋkwuŋ

wi baiŋni wə. **19** Si buku nì wəkɔ yakadəiŋ, buku ka fiəni
yiŋti ŋkɔŋ bi gia yə bəni bə ntum bə Nyɔ nì dzakaki a kɛiŋ
i kikpu wə. Ayaka yi ndzɔŋki a mbɛiŋ jîə mfi i gia yiwɔ wə
bindzɔŋ, kɔm yi kɔ aka baiŋni biə bi baiŋki i di bi jisi wə i
tsə buku i jəbi wə biŋ bi baiŋki, Jisɔs bi baiŋki i shóm
yimbɛiŋ mə ka jəŋ wi kinchəŋɔchəŋɔ. **20** Gia yə yi kəkniki
tsəki gia yichi i fa kɔ a mbɛiŋ kaŋaki i kiə a, ntum wi Nyɔ
widəkɔ kəkə i Kiŋwakti ki Nyɔ mə, wə mi wi ntum wi Nyɔ
widəkɔ nì fukuki bəh kiŋkwaka ki. **21** Yi kɔ a ntum wi
Nyɔ widəkɔ kəkə wə wi nì dzəki si mi wiwɔm nəŋki a yi
numki. Bəni bə ntum bə Nyɔ nì dzakaki gia a fə Kiŋ'waka
ki Baiŋni ka bɔ dzâkaki i ja yə yi bukuki i Nyɔ wə.

2 A liŋ asi bəni bədəkɔ nì dza tumbuku i bəni kintəəŋ i
kikpu wə nyi ntəkə a bɔ kɔ bəni bə ntum bə Nyɔ, yi num
tə a liŋ asi bəni bə lanini bə ntəkə ni numki lə i mbɛiŋ
kintəəŋ. Bɔ bi wɛɛliki dzəki bəh nlani widəkɔ wə wi kɔ i
bəkəli bəni, nəiŋma Tikwili wə wi nì kpi i yɛlih bɔ. Bɔ ni
fəki yakadəiŋ akisəkə bɔɔŋ num ŋgəkə i gwu yibɔ wə. **2**
Bəni bəduli ni sini nəni kibɔ kinyɛŋ kiwɔ, yəmaka ni fə
bəni ka dzakaki ja yichu kɔm Dzəh yi ŋkɔŋ. **3** Dzə́kəh yi
bukuni i biɛiŋ wə bi fə lə ma bɔ sɛiŋki biɛiŋ i kaŋ yimbɛiŋ
wə bəh bichum biə bə kɛiŋsi. Bəni bələ kɔ num Nyɔ nì
kɛiŋsi jiə lɔ ŋgəkə wibɔ a kɛiŋ i kikpu wə, ayaka ŋgəkə
wiwɔ kɛiŋ a fɛiŋ wəkəli bɔ. **4** Mbɛiŋ kiəki a, Nyɔ nì ka bee
dəkə bəchinda bə̀ bɔ nì fə chu. Wi nì lɔɔ shi bɔ, a bɔ tsə i di
bi ŋgəkə wə, jiə bɔ i bənsəŋ wə i dzə́ŋə yə yi jiki lə maaa, i
di biə bɔ bi numki fɛiŋ i tsə buku i chəkɔ bi nsaka wə.
(Tartaroō g5020) **5** Wi nì ka bee dəkə tə mbi wi kikpu i jəbi
wə wi nì faaŋ mwi i mbi wələ wə i bəni bə̀ bɔ nì nɔki kə

nəni kə Nyɔ nəŋki. Wi nì bee shəŋ a Nɔa wə wi nì fukuki
a bəni nɔ̂ki nəni ki chəŋ i Nyɔ nshiŋ, bəh bəni bədɔkɔ
nanitaŋ. **6** Wi nì kpa kwili wi Sɔdɔm bəh wi Gɔməla bəh
gbuku bi fii fiəni i bibwuŋ wə, chiksi bi chiksini, fə a yələ
numki ka kinchəsi ki gia yə yi bi numki bəh bəni bà bɔ
nɔki kə nəni kə Nyɔ nəŋki. **7** Ayakalə, wi bwili Lɔt wə wi
nì nɔki nəni ki chəŋ gwu kpi wi kɔm nəni kinyɛŋ kə bəni
bəchu nì kaŋaki. **8** Gia yə mi wi chəŋ wələ nì yɛiŋki chu
wɔkɔ i jɔbi wə wi nì nɔki i bɔ kintəəŋ nì fə a shɔm yi yə yi
baiŋki wɛsiki wi chɔkɔ bichi kɔm kimfə kibɔ kichu. **9** Gia
yiwɔ kabə num yakadəiŋ, yaka yi chusiki a Bah kiəki lə i
bwili bəni bà bɔ nɔki nəni kə wi nəŋki i ŋgəkə wə, chu kiə
tə i jiə bəni bà bɔ nɔki nəni kichu num kə ki chəŋ i ŋgəkə
wə, i tsə buku i chɔkɔ bi nsaka wə. **10** Ŋgəkə wələ kɔ num
wi bəni bədɔkɔ bi lansi tsəki tsəni wi mi wichi. Bəmaka
bəni kɔ bà bɔ kɔŋki i biəliki a gia yə gwu yibɔ si shili bɔ
kɔm yi, a num a yə yi si bəkəli mi. Ayaka a chu num a bɔ
bà bɔ dzɔki mi wə wi sakaki bəni i kuku. Bəni bə lanini
bə ntəkə bələ wɔmki lə bəh fwu, ghaŋsi gwu nalə, chu
lwa kə i tɔyiki biŋ'waka bi bɔɔli biə bi kaŋaki ŋga. **11** Na
bəchinda bə Nyɔ bà bɔ kaŋaki ŋga chu ləkə tsə bɔ si lansi
mɔm kə i tɔyi biŋ'waka biələ i Bah nshiŋ. **12** Ayakalə, bəni
bələ fəki gia num yə mwa mibɔ kɔŋki i fəki asi nyám yi
chwa si fə gia kwaka kə, ayaka yi num ka bəni bi kwayi
bɔ bə kum. Bəni bələ kɔ bà bɔ suŋuki gia bɔ kiəki kə yi.
Nyɔ bi kaasiki bɔ aka nyam yi chwa, **13** Ŋgɔm wibɔ bi
numki ŋgəkə wə bɔ bi yɛiŋki kɔm ŋgəkə wə bɔ nì dzəki
bəh wi. Bɔ si kwaka a, i dziki bəh i muki nalə nshifɔkɔ
akɔ kilaŋ gwu kidɔkɔ i bɔ. Bɔ kɔ chi i mbɛiŋ kintəəŋ jisi

mbɛiŋ. Jəbi wə bɔ dziki bəh mbɛiŋ, bɔ ka wəkɔki ndzəŋni
i fwəkyiki mbɛiŋ bəh nəni kibɔ kiŋgəmnini. **14** Dzə́kəh
yibɔ si shi num a yi nəni ki təkəlini, bɔ fwuli kə i fəki chu.
Bɔ si leŋti bəni bà bɔ bɔɔki i kimbum kibɔ wə ka bəh bɔ
fəki chu. Dzə́kəh yi bukuni liəni lɔ i mwa mi bɔ mə. Bɔ
num bɔ dzɔ lɔ ləiŋ! **15** Bɔ bee lɔ dzəh yi chəŋ ka dzɔ num
yi kilələ. Bɔ dzɔ gvu yi Balaam waiŋ Bɛwu wə wi nì bum i
fə gia yə yi nì kpɛiŋniki kə kɔm wi nì kɔŋki kpɔ. **16** Ayaka
njakas kaŋyi wi i gia yichu yələ wə. Njakas kɔ məŋni si yi
si dzaka, yi dzaka aka mi wiwɔm, ka chi nəni kidzali kə mi
wi ntum wi Nyɔ wələ nì fəki. **17** Bəni bə lanini bələ kɔ aka
dzəŋə yi mwi yə mwi chu bukuki kə yɛiŋ, chu num aka
bikwu biə bi gbɔ i biŋ fuŋni kiləkəli tsə giŋ. Nyɔ nì kɛiŋsi
lɔ di bi ji lə maaa, jiə i bɔ. **18** Bɔ kɔmki dzaka nalə ghaŋsi
gwu yi kilələ. Bɔ leŋtiki bəni bà bɔ kuti buku dzə i bəni
kintəəŋ bà bɔ kiəki kə gia yi chəŋ. Bɔ leŋtiki bəh bənlani
bà bɔ kɔ a bɔ kɔlə i fiəni fəki gia yə gwu yi shili nəŋki.
19 Bɔ si dza kaka bəni a bɔ bwili lɔ bɔ i mfá wə, ayakalə
bɔ mwi bà bɔ dzakaki yakadəiŋ num mfá i biɛiŋ biə bi
bəkəliki gwu yi mi. Bɔ kɔ mfá kɔm mi ka nya gwu yi i fiɛŋ
wə, yaka wi kɔ mfa wi fiɛŋ fiwɔ. **20** Mbɛiŋ kî̂əki a, bəni
kabə yɔkɔ gɛiŋ gia yə yi bəkəliki bəni i mbi wələ wə kɔm
bɔ si kiə lɔ Bah wibukumbɛiŋ wə wi kɔ Jisɔs Klistus wi
num Mbwili, ka chu fiəni tsə liə i gia yiwɔ wə, ma yi shu
kaŋa bɔ, ma yi gia ni fɔɔ fɔɔni i gwu yibɔ wə tsə si yi nì kɔ
i kin'yisi wə. **21** Bəni ka fə yakadəiŋ, yəmaka ni ndzɔŋki a
bɔ nì kaŋaki kə i yisi kiə dzəh yi chəŋ yələ, i chu fiəni bee
nchi wi baiŋni wə bə nya i bɔ. **22** Ŋkaiŋni bəmaka bəni
bələ fəki gia yə yi kɔ i ndi wə, yi ka numki ŋkɔŋ a, "Jəbi

wə biə yaiŋ yaiŋni ki yi fiəni chu fɛiŋ i dzi.” Ayaka ndi
widəkɔ chu num a, “Jəbi wə bə si wəkɔ kifii ki chu fiəni
tsə biŋli i ntsaŋa wə.”

3 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shəm, kiŋwakti kələ i liə si num lɔ ki
kəmsini mih nyakaki i mbɛiŋ. I biŋwakti biə bichi mih
nyaka ka yiŋti i yəmsi mbɛiŋ i kâŋaki biŋkwaka bi chəŋ.
2 Mih nəŋki a mbɛiŋ kwâkaki gia yə bəni bə ntum bə Nyɔ
bə baiŋni nì dzaka i ninshiŋ a yi bi numki lə, chu kwâka tə
gia yə bwa bəmbɛiŋ bə faaŋni bə Jisɔs nì dzaka i mbɛiŋ a
Bah wə wi kɔ Kimbwili dzaka a mbɛiŋ fâki. **3** Gia yimbum
kɔ a mbɛiŋ kîə a, jəbi wə a bi numki i chəkɔ bi gəksini wə,
bəni bə nyiksini, bi dza dzə nyiksi fə gia yichu yə nyam
yibɔ yi gwu nəŋki. **4** Bɔ bi nyiksiki dzaka a, “Ntə wi nì
kaka a ŋgaiŋ bi fiəni dzəki lə, wi kɔ faiŋ i liə a? Jiakəbi si
bətii bəbukumbɛiŋ nì kpiyi, gia yichi kɛiŋki a gvu wə asi
yi nì kɔ i kikpu wə i yisi si Nyɔ nì maa mbi.” **5** Bɔ dzakaki
yakadəiŋ kiə na bindzəŋ na ka bɔ nəiŋki nəiŋni a Nyɔ nì
ka dzaka shəŋ a bəh ja yi i kikpu wə ka bəəli numki. Ka
dzaka nshwaiŋ buku i bəkɔ, ayaka wi nì fə nshwaiŋ yiwɔ
bəh mwi. **6** Akɔ a mwi miwɔ mə mə nì buku baŋ nshwaiŋ,
ka kaasi mbi wikpu wə. **7** Akɔ tə a ja yi yiwɔ yə yi jiə bəəli
bəh nshwaiŋ i liə, wəkəli gbuku. Wi wəkəli chəkɔ biə wi
bi sakaki bəni bà bɔ nəki kə nəni kə wi nəŋki. **8** Ayakalə,
nsɛ́iŋ yiŋ yi shəm, kiə mbɛiŋ ki dâli kə gia yimu a, i Bah
chəkɔ bimu kɔ a liŋ aka jía nchuku, jía nchuku num a
liŋ aka chəkɔ bimu i wi. **9** Bah gukuki kə gwu gukuni
asi bəni bədəkɔ kwakaki, i fə asi wi nì kaka. Wi kaŋaki
num shəm bəh mbɛiŋ, kəm wi kəŋki kə a mi widəkɔ bi
laka, wi nəŋki a bəni bəchi kwûni shóm yibɔ. **10** Chəkɔ biə

Bah bi fiəni dzə bi numki aka bi ji. I biəmaka chəkɔ bəəli
bi jumiki lə bəh ŋga tsə laka, gbuku bi fiisiki biɛiŋ biə
bi kɔ i bəəli wə, nshwaiŋ bəh biɛiŋ bichi biə bi kɔ yɛiŋ
bi fii kaasi. **11** Si gbuku bi fiisiki biɛiŋ bichi i dzəh yələ
wə, mbɛiŋ kwakaki a mbɛiŋ kaŋaki i nûmki ŋkaiŋni wi
bəni bənaiŋ i nəni kimbɛiŋ wə a? Mbɛiŋ kaŋaki i nûmki
bəni bà bɔ nəki nəni ki baiŋni mbɛiŋ nya gwu yimbɛiŋ
i Nyɔ, **12** i wəkəliki Chəkɔ bi Nyɔ biələ, mômsi i fâki a
bi dzâ wakli. Akɔ chəkɔ biə gbuku bi fiisiki bəəli, ayaka
juuŋ yi gbuku bi jəkɔ biɛiŋ biə bi kɔ i bɛiŋ. **13** Ayakalə,
bukumbɛiŋ wəkəliki num bəəli wimfiaŋ bəh nshwaiŋ
yimfiaŋ biə Nyɔ nì kaka, ayaka ŋkaiŋni wi kwili wələ kɔ
wə a bi numki a nəni ki chəŋ yɛiŋ. **14** Ayakadəiŋ, nsɛ́iŋ
yiŋ yi shɔm, si mbɛiŋ wəkəliki gia yiwɔ yakadəiŋ, mbɛiŋ
mômsiki nalə i nûmki ndi widəkɔ kəbi nabə kiŋgbɔ kidəkɔ
i Nyɔ nshiŋ, bəh i num i kimbɔiŋni wə bəh wi. **15** Mbɛiŋ
yîŋtiki a Bah wibukumbɛiŋ kaŋaki shɔm yakadəiŋ, wi nya
num jəbi i bəni a bɔ bi bɔiŋ. Gia yələ kɔ a yə waiŋnih
wibukumbɛiŋ Bəəl wə wi kɔ shɔm yibukumbɛiŋ nì nyaka
i mbɛiŋ bəh mfi biə Nyɔ nya i wi. **16** I biŋwakti bichi
kintəəŋ biə wi nyaka, wi dzakaki yɛiŋ a kɔm gia yələ. Wi
nyaka gia yidəkɔ yi ləkə i bəni i kiə, ayakadəiŋ bəni bà bɔ
kiəki kə gia bɔ kiə kə di biə bɔ kɔ ka finiki bəh fwu wi gia
yiwɔ, yi num a liŋ si bɔ finiki tə bəh di bidəkɔ i Kiŋwakti
ki Nyɔ wə. Bɔ fə yakadəiŋ, bəəŋ num ŋgəkə i gwu yibɔ
mə. **17** Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, asi mbɛiŋ si kiə lɔ gia yələ lə,
mbɛiŋ tôkniki a bəni bà bɔ jiəki kə nchi wi Nyɔ bi ma
gûku mbɛiŋ bəh bimfə bibɔ bichu ka mbɛiŋ bi dzâ i di biə
mbɛiŋ num, fiɛŋ nâŋni kə mbɛiŋ, a mbɛiŋ fiəni gbô lɔ

gbɔni. **18** Ayakalə, mbɛiŋ kɔ̂ɔki i ŋgamti wə wi kɔ wi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus wə wi kɔ Mbwili dûksi mbɛiŋ, mbɛiŋ chu kîə wi tsə a ninshiŋ ninshiŋ. Kiŋkɔksi nûm i wi i liə bəh i jəbi wichi na kiŋgɔksi kəbi. Yi nûm ayaka. **(aiōn g165)**

1 Jən

1 Gia yələ buku nyakaki lə kɔ kəm Ja yə yi nyaki nəni yi
nì kɔ yi si num lə i kin'yisi wə. Ja yələ yi kɔ num buku nì
wəkɔ gia yə yi nì dzaka, yɛiŋ yi bəh dzə́kəh yibuku, tsɛiŋ
yi si yi nì kɔ, kəm yi bəh kaŋ yibuku. **2** Nəni kələ kɔ num
ki nì yəŋə i buku, buku yɛiŋ i ki wə buku bə́ dzaka kəm ki,
fuku i mbɛiŋ kəm nəni kələ ki bi kaa kə, ki nì kɔ bəh Ba wi
ayaka ki bi dzə yəŋə i buku. **(aiōnios g166)** **3** Yəmaka yə buku
nì yɛiŋ chu wəkɔ, kɔ yə buku fukuki tə i mbɛiŋ ka mbɛiŋ
kâŋaki kijuŋni kibukumbɛiŋ. Kijuŋni kibukumbɛiŋ kɔ bəh
Ba bəh Waiŋ wi Jisəs Klistus. **4** Buku ka nyaka yələ ka
kinsaŋli kibukumbɛiŋ ni nûmki num ki jikə ndzəŋ. **5** Fa kɔ
ntum wə buku nì wəkɔ i wi, buku bə́ fuku i mbɛiŋ a, Nyɔ
kɔ baiŋni ayaka jisi num kə i wi mə lə kpaaa. **6** Ayakadəiŋ,
bukumbɛiŋ kabə dzaka a bukumbɛiŋ kɔ i kijuŋni wə bəh
wi, ayaka nyani num i jisi wə, yaka bukumbɛiŋ nyiki num
ntəkə, chu nə biəli kə ŋkɔŋ biwɔ. **7** Ayakalə, bukumbɛiŋ
kabə nyaniki i kintəəŋ ki baiŋni wə asi wi kɔ i baiŋni
wə, ma bukumbɛiŋ ni numki i kijuŋni wə mi bəh mi, ma
mwa mi Jisəs Waiŋ wi ni wəkɔ bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ
baiŋ i kintəəŋ kichu bibukumbɛiŋ wə bichi. **8** Bukumbɛiŋ
ka dzaka a bukumbɛiŋ kaŋaki kə chu, yaka bukumbɛiŋ
fwəkyiki gwu yibukumbɛiŋ, ŋkɔŋ kɔkə i bukumbɛiŋ wə. **9**
Ayakalə, bukumbɛiŋ kabə fuku chu bibukumbɛiŋ i wi, si
wi kɔ mi wə wi si shi num i ja yi wə chu fə gia chəŋ, yaka
wi ni dalinya lə chu bibukumbɛiŋ wi wəkɔ bukumbɛiŋ,
bukumbɛiŋ baiŋki i kimfə kibukumbɛiŋ kichi kə ki kɔkə
chəŋ. **10** Bukumbɛiŋ kabə dzakaki a bukumbɛiŋ ka fə dəkə

chu, yaka bukumbɛiŋ dzɔki wi a wi kɔ mi wi ntəkə, ja yi
kaŋa kə di i bukumbɛiŋ wə.

2 Bwa bəŋ, mih nyakaki gia yələ i mbɛiŋ ka mbɛiŋ ma ni
dza fâ chu. Ayakalə, mi ka dza fə chu, bukumbɛiŋ kaŋaki
lə mi wə wi kwuŋki kaŋ i Ba i bukumbɛiŋ, mi wələ kɔ
Jisɔs Klistus wə wi kɔ mi wi chəŋ. **2** Akɔ wi kimaiŋ kə ki
dalinyaki chu bibukumbɛiŋ, kimaiŋ kələ kɔkə a ki kɔ a
kibukumbɛiŋ shəŋ, ki kɔ tə ki bəni bəchi i mbi wələ wə. **3**
Bukumbɛiŋ kabə jiəki bənchi bə Nyɔ, ma yələ ni chusiki
mməŋni kɔbi a bukumbɛiŋ kiəki lə wi. **4** Mi wə wi dzakaki
a ŋgaiŋ kiəki lə Nyɔ, wi jiə kə bənchi bu, kɔ mi wi ntəkə,
ŋkɔŋ kɔkə i wi wə. **5** Ayakalə, mi wə wi jiəki ndzaka wi
Nyɔ kɔ wəmaka mi wə wi kɔŋki wi tsə kaasi ŋkɔŋ. Gia yə
yi kɔ i chusi mməŋni kɔbi a bukumbɛiŋ chiŋni bəh Nyɔ
kɔ yələ yi kɔ a: **6** Mi wə wi dzakaki a ŋgaiŋ kɔ jɔbi wichi i
Nyɔ wə, wi kaŋaki i nɔ̂ki a liŋ i dzəh yə Klistus nì nɔki
yɛiŋ. **7** Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, nchi wə mih nyakaki i mbɛiŋ a
kɔkə wimfiaŋ. Akɔ nchi wikpu wə mbɛiŋ nì kaŋaki i yisi i
kin'yisi wə. Ayaka nchi wikpu wələ kɔ gia num mbɛiŋ
wɔkɔ lɔ. **8** Ayakalə, nchi wə mih nyakaki i mbɛiŋ akɔ nchi
wimfiaŋ. Ŋkɔŋ wi nchi wələ chusiki i Klistus bəh i mbɛiŋ.
Nchi wiwɔ kɔ ka wi kɔ wimfiaŋ kɔm jisi si kaa tsə lɔ ayaka
baiŋni bi ŋkɔŋ yisi i baiŋki. **9** Mi wə wi dzakaki a ŋgaiŋ kɔ
i kintəəŋ ki baiŋni wə ayakalə wi chu baiŋŋ waiŋnih wi,
ma yi numki a wi kɛiŋki i kintəəŋ ki jisi wə. **10** Mi wə
wi kɔŋki waiŋnih wi kɔ wə wi kɔ jɔbi wichi i kintəəŋ ki
baiŋni wə gia yiwɔ num i wi mə, gia yidɔkɔ kɔbi i fə a wi
nyaniki wi bənli. **11** Ayakalə, mi wə wi baiŋŋki waiŋnih
wi, kɔ wə wi kɔ i jisi wə wi nyani i bi wə, ayaka wi kiə kə

di biə wi tsəki, kɔm jisi biwɔ fə wi fəkə. **12** Bwa bəŋ, mih
nyakaki i mbɛiŋ kɔm bə kɔ bə dalinya lɔ chu bimbɛiŋ kɔm
Klistus. **13** Bəba, mih nyakaki i mbɛiŋ kɔm mbɛiŋ kiə wi
wə wi nì kɔ i kin'yisi wə. Sumi, mih nyakaki i mbɛiŋ kɔm
mbɛiŋ tsə lɔ mi wichu wə. Bwa bəŋ, mih nyakaki i mbɛiŋ
kɔm mbɛiŋ kiəki lə Ba Nyɔ. **14** Bəba, mih nyakaki i mbɛiŋ
kɔm mbɛiŋ kiə wi wə wi nì kɔ i kin'yisi wə. Sumi, mih
nyakaki i mbɛiŋ kɔm mbɛiŋ ləkəki lə, gia yi Nyɔ num
i mbɛiŋ wə jəbi wichi, ayaka num mbɛiŋ tumdzi lɔ mi
wichu wə. **15** Mih bá təfi mbɛiŋ a, kiə mbɛiŋ ma kɔ̂ŋki
mbi wələ nabə biɛiŋ bi mbi wələ. Mi kabə kɔŋ mbi wələ,
wi ma ni kɔŋki Ba Nyɔ wi. **16** Mbɛiŋ kî̂əki a biɛiŋ bichi i fa
mbi wələ mə biə nyam yi gwu jiəki kiŋkɔŋ yɛiŋ bəh biə
dzə́kəh yɛiŋki kɔŋ bi, bəh biə bəni ghaŋsi gwu yɛiŋ wə i
nɔni kələ wə, kɔkə biə bi nyəki dzəki i Ba Nyɔ wə. Akɔ bi
mbi wələ. **17** Mbi wələ bi kaa lə, ma biɛiŋ bi mbi biə bəni
jiəki kiŋkɔŋ yɛiŋ wə bi kaa tə. Ayakalə, mi wə wi fəki num
gia yə Nyɔ kɔŋki bi baaŋ lə i numki jəbi wichi. **(aiōn g165)**
18 Bwa bəŋ, jəbi wələ si num wi gɔksini. Si mbɛiŋ nì wɔkɔ
a bəmbaiŋŋni bə Klistus bi dzə lə, na i liə bəmbaiŋŋni bə
Klistus dzə lɔ bəduli. Akɔ gia yə yi fə buku ka kiə a wələ si
num lɔ jəbi wi gɔksini. **19** Bəni bələ nì buku i bukumbɛiŋ
wə, ayakalə bɔ nì kɔkə bəni bəbukumbɛiŋ. A nì kɔ a bɔ
numki bəni bəbukumbɛiŋ, ma bɔ nì baaŋ i numki bəh
bukumbɛiŋ. Ayakadəiŋ, bɔ ka buku i chusi i ndaiŋ wə a mi
i bɔ wə kɔkə mi i bəbukumbɛiŋ wə. **20** Mbɛiŋ kɔ fimbɛiŋ
num Wi wə wi Baiŋki fiaŋsi lɔ mbɛiŋ, mbɛiŋ bəchi bá
kiə gia yi ŋkɔŋ. **21** Mih nyakaki kə i mbɛiŋ kɔm a mbɛiŋ
məŋniki lə ŋkɔŋ. Mih nyakaki kɔm mbɛiŋ kiəki lə ŋkɔŋ,

ayaka mbɛiŋ kiə tə a ntəkə kɔkə i buku i ŋkɔŋ wə. 22 Mi
wi ntəkə kɔ winaiŋ? Ntə akɔ mi wə wi nəiŋki a Jisɔs kɔkə
Mbwili wə Nyɔ nì kaka? Mi wə wi nəiŋki Tii bəh Waiŋ wi
kɔ mbaiŋŋni wi Klistus. 23 Mi wə wi nəiŋki Waiŋ kaŋaki
kə kinchiŋni bəh Tii Waiŋ. Mi wə wi dzaka bəh dzaka ki a
ŋgaiŋ bum i Waiŋ, akɔ wə wi kaŋaki kinchiŋni bəh Tii
Waiŋ tə. 24 Mbɛiŋ jîə gia yə mbɛiŋ nì wɔkɔ i kin'yisi wə
ma yi numki jəbi wichi i mbɛiŋ wə. Mbɛiŋ kabə jiə gia yə
mbɛiŋ nì wɔkɔ i kin'yisi wə yi num jəbi wichi i mbɛiŋ wə,
yaka mbɛiŋ tə ni numki lə jəbi wichi i Waiŋ wə bəh Tii. 25
Ayaka gia yə Klistus kɔ wi kaka bukumbɛiŋ yɛiŋ kɔ nəni
kə ki bi tsə kaa kə. (aiōnios g166) 26 Mih nyakaki gia yələ i
mbɛiŋ lə num kɔm bəni bà bɔ nəŋki i fwɔkyiki mbɛiŋ. 27
Ayakalə, mfiaŋsi wə mbɛiŋ nì kwati i Klistus kɔ jəbi wichi
i mbɛiŋ wə, mbɛiŋ məŋ chu i nəŋki mi widəkɔ i laniki
mbɛiŋ. Si mfiaŋsi wi wələ si lani lɔ mbɛiŋ kɔm gia yichi,
mfiaŋsi wiwɔ kɔ wi ŋkɔŋ, a kɔkə wi ntəkə, mbɛiŋ nûmki
jəbi wichi i Klistus wə a liŋ asi mfiaŋsi wələ kɔ wi lani
mbɛiŋ. 28 I liə bwa bəŋ, mbɛiŋ nûm bâaŋ jəbi wichi i wi
wə ka jəbi wə wi dzə buku, bukumbɛiŋ bi kaŋaki shɔm
i yɛiŋ wi a kəbi i bi nyumi lɔ nyumini i kiŋgəmni wə.
29 Mbɛiŋ kîəki a wi kɔ mi wə wi fəki gia yi chəŋ, mbɛiŋ
kaŋaki i kîəki tə a mi wichi wə wi fəki gia yi chəŋ kɔ num
mbwɔ wi.

3 Mbɛiŋ yɛiŋ ŋkaiŋni kiŋkɔŋ kimbum kə Ba chusi i
bukumbɛiŋ, wi fə a bə bɔ̂əŋki bukumbɛiŋ a bwa bə Nyɔ,
ayaka bukumbɛiŋ num bwa bə Nyɔ ŋkɔŋ. Gia yə bəni bà
akɔ bə mbi wələ kiəki kə bukumbɛiŋ kɔ kɔm bɔ kiəki kə tə
wi. 2 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, i liə bukumbɛiŋ si num lɔ bwa bə

Nyɔ, ayakalə bukumbɛiŋ kiəki kə si bukumbɛiŋ bi numki.
Gia yə bukumbɛiŋ kiəki kɔ a, a bi numki jəbi wə wi bi dzə
buku, ma bukumbɛiŋ bi numki aka wi kɔm bukumbɛiŋ bi
yɛiŋki lə wi si wi kɔ. **3** Yaka kɔ a mi wichi wə wi tsɛiŋki
tsəki a ninshiŋ i wi yakadəiŋ wi kaŋaki i wɔ̂kɔ gwu yi jəbi
wichi i baiŋki asi wi Klistus baiŋki. **4** Mi wichi wə wi fəki
chu yaka wi bwiŋki num nchi wi Nyɔ, kɔm chu kɔ nchi wi
Nyɔ si mi bwiŋ. **5** Mbɛiŋ kiəki lə a Klistus nì dzə i dzɔ
bwili chu i bəni wə. Ayaka wi Klistus kaŋaki kə chu. **6** Mi
wə wi kɔ wi chiŋni bəh Klistus si baaŋ kə a fəki chu. Mi
wə wi baaŋ a fəki chu wi kɛiŋki maka wi num yɛiŋ wi
nabə i kiə wi. **7** Bwa bəŋ, kiə mi ki fwɔ̂kyi kə mbɛiŋ. Mi wə
wi fəki gia yi chəŋ wi si num lɔ mi wi chəŋ si Klistus kɔ mi
wi chəŋ. **8** Mi wə wi baaŋ a fəki chu wi kɔ mi wi ŋkpɛli,
kɔm ŋkpɛli wələ nì fə lɔ chu na i kin'yisi wə. Akɔ fwu wi
gia yə Waiŋ Nyɔ nì dzə yɛiŋ, i chiksi bənɔm bə ŋkpɛli
wələ. **9** Mi wə wi kɔ mbwɔ wi Nyɔ si baaŋ kə a fəki chu,
kɔm fiɛŋ fichi fiə Nyɔ kɔ fi, kɔ i wi wə jəbi wichi, wi kɔkə i
chu baaŋ a fəki chu, kɔm wi kɔ mbwɔ wi Nyɔ. **10** Gia yə yi
kɔ i fə a bukumbɛiŋ yɛiŋki bəni bà bɔ kɔ bwa bə Nyɔ bəh
bà bɔ kɔ bwa bə ŋkpɛli kɔ yələ: Mi wichi wə wi fəki kə
gia yi chəŋ nabə wə wi kɔŋki kə waiŋnih wi, kɔkə waiŋ
Nyɔ. **11** Ntum wə mbɛiŋ nì wɔkɔ i kin'yisi wə kɔ a wələ
a, bukumbɛiŋ kɔŋniki. **12** Kiə bukumbɛiŋ ma numki ka
Kɛɛn. Wi nì kɔ waiŋ ŋkpɛli mi wichu wə, wi ka bi dza wɔɔ
waiŋnih. Wi nì wɔɔ wi kɔm nə? Wi nì wɔɔ wi kɔm kimfə
ki nì kɔ kichu, ki waiŋnih wi num ki chəŋ. **13** Bwa bə nih
bəŋ, kiə mbɛiŋ ma numki bəh dzaka kiwɔmni a bəni bà
bɔ kɔ bə mbi wələ baiŋŋki lə mbɛiŋ. **14** Bukumbɛiŋ si kiə

lə a bukumbɛiŋ buku lə i kaŋ yi kpi wə ka liə i nəni wə,
kɔm bukumbɛiŋ kɔŋki lə bwa bə nih bəbukumbɛiŋ. Mi wə
wi kɔŋki kə waiŋnih wi, wi kɛiŋki i kaŋ yi kpi wə. **15** Na
ndə wə wi baiŋŋki waiŋnih wi, yaka wəmaka kɔ mi wə wi
wɔɔki bəni. Ayaka mbɛiŋ kiəki a mi wə wi wɔɔki bəni
kaŋaki kə nəni kə ki bi tsə kaa kə i wi wə. **(aiōnios g166)** **16**
Fiɛŋ fiə fi chusiki i bukumbɛiŋ kiŋkɔŋ kə ki kɔ kiŋkɔŋ akɔ
yələ Klistus nì fə: Wi nì nya nəni ki i kpi kɔm bukumbɛiŋ.
Bukumbɛiŋ tə kaŋaki i nyâ nəni kibukumbɛiŋ kɔm bwa
bə nih bəbukumbɛiŋ. **17** Mi kabə kaŋaki biɛiŋ bi fa mbi
wələ wə, ka yɛiŋ waiŋnih wi kaŋa kə, wi nəki wɛli kə kaŋ
yi i wi, yaka kiŋkɔŋ ki Nyɔ kɔ i wəmaka dəiŋ? **18** Bwa
bəŋ, kiə bukumbɛiŋ ma kɔ̂ŋniki a ja wə nabə i ndzaka
wə. Bukumbɛiŋ kɔ̂ŋniki i kiŋkɔŋ wə, chûsi i kimfə wə.
19 Akɔ gia yə yi bi fəki ka bukumbɛiŋ kiə a bukumbɛiŋ
kɔ bəni bə ŋkɔŋ, yi chu fə a shɔm yibukumbɛiŋ dəki
i Nyɔ nshiŋ, **20** na yibwiŋ shɔm yibukumbɛiŋ bá saka
bukumbɛiŋ. Bukumbɛiŋ kiəki a Nyɔ kpaliki tsəki lə shɔ́m
yibukumbɛiŋ, wi kiə gia yichi. **21** Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, shɔ́m
yibukumbɛiŋ kabə sakaki kə bukumbɛiŋ, bukumbɛiŋ ma
ni kaŋaki nlwa widəkɔ i Nyɔ nshiŋ. **22** Bukumbɛiŋ nywâ
na finə i wi, wi ni nyâ i bukumbɛiŋ, kɔm bukumbɛiŋ
jiəki lə bənchi bu fə gia yindzɔŋni i wi. **23** Ayaka nchi wi
kɔ wələ a, bukumbɛiŋ jîə shɔm i Waiŋ wi Jisɔs Klistus,
bəh i kɔŋniki gwú yibukumbɛiŋ asi Klistus nì dzaka i
bukumbɛiŋ. **24** Bəni bəchi bà bɔ jiəki bənchi bə Nyɔ bɔ kɔ
i wi mə jəbi wichi, wi num tə i bɔ mə. Gia yə yi fəki na ka
bukumbɛiŋ kiəki a wi kɔ i bukumbɛiŋ mə jəbi wichi, kɔ
Kiŋ'waka ki kə wi nya i bukumbɛiŋ.

4 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, jɔbi wə mi dzaka a gia yə ŋgaiŋ
dzakaki buku i kiŋ'waka ki Nyɔ wə, kiə mbɛiŋ ki bûm kə a
bumni. Mbɛiŋ mômsi kiŋ'waka kiwɔ i yɛ̂iŋ a, akɔ ki Nyɔ a.
Mih dzakaki yələ kɔm bəni bà bɔ nyiki ntəkə a bɔ kɔ bəni
bə ntum bə Nyɔ bɔ buku tsə lɔ i mbi wələ wə bəduli. **2** Gia
yə yi kɔ i fə a mbɛiŋ kiə Kiŋ'waka kə ki kɔ ki Nyɔ i mi
wə, kɔ yələ: Mi wichi wə wi dzakaki bəh dzaka ki a Jisɔs
Klistus nì dzə i fa kuku ka mi wiwɔm, kɔ num wəmaka wə
wi kaŋaki Kiŋ'waka ki Nyɔ. **3** Mi wichi wə wi dzakaki kə
lə kɔm Jisɔs, akɔ wə wi kaŋaki kiŋ'waka a kɔbi ki Nyɔ.
Kiŋ'waka kələ kɔ ki mbaiŋŋni wi Klistus wə mbɛiŋ nì kɔ
mbɛiŋ wəkɔ lɔ a wi bi dzə lə, ayaka i liə wi dzə lɔ i fa
mbi wə. **4** Bwa bəŋ, mbɛiŋ kɔ bəni bə Nyɔ, mbɛiŋ gaka lɔ
bəni bəwɔ. Mbɛiŋ gaka kɔm Kiŋ'waka kə ki kɔ i mbɛiŋ wə
tsəki lə kə ki kɔ i fa mbi wələ wə. **5** Bəmaka bəni kɔ bə
mbi wələ. Ayakadəiŋ, gia yə bɔ dzakaki kɔ yi mbi wələ,
bəni bà bɔ kɔ bə mbi wələ wəkɔ i bɔ. **6** Bukumbɛiŋ kɔ
fibukumbɛiŋ bəni bə Nyɔ. Mi wichi wə wi kiəki Nyɔ wi
wəkɔki lə i bukumbɛiŋ, wə wi kɔkə mi wi Nyɔ wi wəkɔki
kə i bukumbɛiŋ. Yələ kɔ gia yə yi fəki ka bukumbɛiŋ kiəki
kiŋ'waka kə ki kɔ ki ŋkɔŋ bəh kə ki kɔ ki ntəkə. **7** Nsɛ́iŋ
yiŋ yi shɔm, bukumbɛiŋ kôŋniki, kɔm kiŋkɔŋ kɔ gia yi
Nyɔ. Mi wə wi kaŋaki kiŋkɔŋ, wi kɔ mbwɔ wi Nyɔ, wi
kiə Nyɔ. **8** Mi wə wi kɔŋki kə mi widəkɔ wi kiəki kə Nyɔ.
Yi kɔ yakadəiŋ kɔm Nyɔ kɔ Nyɔ wi kiŋkɔŋ. **9** Yələ lə
kɔ dzəh yə Nyɔ nì chusi kiŋkɔŋ ki yɛiŋ i bukumbɛiŋ lə:
Wi nì faaŋ Waiŋ wi wimu wələ shəŋ i mbi wələ mə ka
bukumbɛiŋ bi kwati nɔni tsə dzəh i wi wə. **10** Kiŋkɔŋ kə ki
kɔ ki ŋkɔŋ kɔ kələ a a nì ka kɔŋ dəkə bukumbɛiŋ Nyɔ,

a nì kɔŋ wi bukumbɛiŋ, ka faaŋ Waiŋ wi a wi dzâ mâiŋ
chu bibukumbɛiŋ. **11** Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, si Nyɔ nì kɔŋ
bukumbɛiŋ i dzəh yələ wə lə, bukumbɛiŋ tə kaŋaki lə i
kɔ̂ŋniki. **12** Mi mɔŋ wə wi num yɛiŋ i Nyɔ wə. Bukumbɛiŋ
ka kɔŋniki, Nyɔ ni numki jəbi wichi i bukumbɛiŋ wə, kɔŋ
bukumbɛiŋ tsə kaasi. **13** Bukumbɛiŋ kî̂ə a bukumbɛiŋ kɔ i
wi wə jəbi wichi wi num i bukumbɛiŋ wə, kɔm wi kɔ wi
nya bukumbɛiŋ bəh Kiŋ'waka a num ŋki. **14** Buku nì yɛiŋ
ka fukuki i bəni a Ba wibukumbɛiŋ nì faaŋ Waiŋ wi a wi
dzâ nûmki Kimbwili ki mbi wələ. **15** A kabə num a na ndə
wə wi dzakaki bəh dzaka ki a Jisɔs kɔ Waiŋ Nyɔ, yaka
Nyɔ kɔlə i wəmaka wə wi num tə i Nyɔ wə. **16** Si yi kɔ
yakadəiŋ, bukumbɛiŋ kiə, ka chu bum kiŋkɔŋ ki Nyɔ kə
wi kaŋaki i bukumbɛiŋ wə. Nyɔ kɔ Nyɔ wi kiŋkɔŋ, mi wə
wi nɔki i kiŋkɔŋ wə jəbi wichi, wi nɔki i Nyɔ wə, Nyɔ tə nɔ
i wi wə. **17** Gia yə yi chusiki a kiŋkɔŋ kɔlə i bukumbɛiŋ mə
num ki jikə tsə kaasi kɔ yələ yi kɔ a, bukumbɛiŋ kaŋaki kə
i lwâki kɔm chɔkɔ bi nsaka wi gɔksini biə. Bukumbɛiŋ
kaŋaki kə nlwa kɔm bukumbɛiŋ nɔki i mbi wələ wə ka
Klistus. **18** Nlwa si num kə i kintəəŋ ki kiŋkɔŋ wə. Kiŋkɔŋ
kə ki kɔ ki liəni lə tsə kaasi si bwili lə nlwa, kɔm nlwa
kaŋaki gia i fə num a bəh ŋgəkə wə bə kɔ i nya i mi. Mi wə
wi kaŋaki nlwa kɔ wə wi ka liə dəkə i kintəəŋ ki kiŋkɔŋ
wə i tsə kaasi. **19** Bukumbɛiŋ kɔ̂ŋniki kɔm a nì yisi Nyɔ i
kɔŋki bukumbɛiŋ. **20** Mi ka dzaka a ŋgaiŋ kɔŋki lə Nyɔ,
ayakalə wi yiŋni baiŋŋ waiŋnih wi, yaka wi kɔ mi wi
ntəkə, kɔm mi kabə num wə wi kɔŋki kə waiŋnih wi wə
wi yɛiŋki wi, wi kɔkə i kɔŋ Nyɔ wə wi yɛiŋki kə i wi wə.

21 Nchi wə bukumbɛiŋ nì kwati i wi kɔ wələ a, mi wə wi
kɔŋki Nyɔ kaŋaki lə i kɔ̂ŋki waiŋnih wi tə.

5 Mi wichi wə wi bum a Jisɔs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nì kaka
wi kɔ mbwɔ wi Nyɔ, mi wichi wə wi kɔŋki mi, wi kɔŋki lə
tə kimbwɔ ki wəmaka. 2 Gia yə yi fəki ka bukumbɛiŋ kiəki
a bukumbɛiŋ kɔŋki lə bwa bə Nyɔ akɔ jəbi wə bukumbɛiŋ
kɔŋki Nyɔ jiə gia yə nchi wi dzakaki. 3 Mbɛiŋ kî̂əki a i
kɔŋki Nyɔ kɔ i jiəki bənchi bu, bənchi bu kɔkə ntiə, 4
kɔm mi wichi wə wi kɔ mbwɔ wi Nyɔ, wi tumdzi lɔ mbi
wələ. Bukumbɛiŋ tumdzi mbi wələ num bəh kimbum
kibukumbɛiŋ. 5 Mi wə wi tumdzi mbi wələ kɔ winaiŋ? Kɔ
wə wi bum a Jisɔs kɔ Waiŋ Nyɔ. 6 Jisɔs Klistus nì dzə i
mbi wələ wə, tsə dzəh i mwi wə bəh i mwa wə. Wi nì ka
tsə dəkə shəŋ a mwi wə. Wi nì tsə dzəh i mwi wə bəh i
mwa wə. Ayaka Kiŋ'waka ki Baiŋni num mbeeŋ nsaka i
gia yələ wə kɔm Kiŋ'waka dzakaki ŋkɔŋ. 7 Gia kɔlə yitali
yə yi beeŋki nsaka wiwɔ. 8 Biɛiŋ biələ kɔ Kiŋ'waka ki
Baiŋni, mwi bəh mwa. Biɛiŋ biələ bitali bichi kɔ i fiɛŋ
fimu wə. 9 Bukumbɛiŋ si bum lə gia yə a dzaka mi wiwɔm
i bukumbɛiŋ. Ayakalə, gia yə a dzakaki Nyɔ yi jiki tsəki
lə yə mi wiwɔm dzakaki. Mbɛiŋ kiəki a yələ kɔ gia yə a
dzakaki Nyɔ i bukumbɛiŋ, wi num mbeeŋ nsaka i Waiŋ
wi. 10 Mi wə wi bum i Waiŋ Nyɔ, wi kaŋaki lə gia yələ Nyɔ
dzaka i wi wə. Mi wə wi ka bum Nyɔ wi fəki Nyɔ num mi
wi ntəkə, kɔm wi ka bum dəkə i gia yə a dzakaki Nyɔ i
bukumbɛiŋ kɔm Waiŋ wi. 11 Ndzaka wələ kɔ a Nyɔ nya lɔ
bukumbɛiŋ bəh nɔni kə ki bi tsə kaa kə, nɔni kələ nyəki
dzəki i Waiŋ wi wə. (aiōnios g166) 12 Mi wə wi kaŋaki Waiŋ
Nyɔ i wi wə kaŋaki lə nɔni kiwɔ, mi wə wi kaŋaki kə Waiŋ

Nyɔ i wi wə wi kaŋaki kə nɔni kiwɔ. **13** Mih nyakaki gia
yələ i mbɛiŋ bà mbɛiŋ bum i Waiŋ Nyɔ, a mbɛiŋ kɔlə i kiə
a mbɛiŋ si kaŋa lɔ nɔni kə ki bi tsə kaa kə. **(aiōnios g166)** **14**
Bukumbɛiŋ chu kaŋaki kə nlwa i kɔmsi tsə i Nyɔ nshiŋ
i nywa fiɛŋ fidɔkɔ i wi, kɔm bukumbɛiŋ ka nywa fiɛŋ
fidɔkɔ i wi biəli asi wi nəŋki, wi ni wɔkɔ gia yə bukumbɛiŋ
dzakaki. **15** Bukumbɛiŋ kabə kiə a wi si wɔkɔ lə gia yə
bukumbɛiŋ dzakaki jɔbi wə bukumbɛiŋ nywaki na finə
i wi, bukumbɛiŋ kiəki tə a bukumbɛiŋ kwati lɔ fiɛŋ fiə
bukumbɛiŋ nywaki i wi. **16** Mi ka yɛiŋ waiŋnih wi fə chu
biə bi kɔkə i fə a wi kpi, wi tsâ a Nyɔ nya nɔni i wəmaka.
Yələ kɔ num i mi wə mbi chu kɔkə i fə a wi kpi num kpini.
Chu bidɔkɔ kɔlə biə bi kɔ i fə a mi kpi num kpini. Mih
dzakaki kə a mi tsâki i biəmaka wə. **17** Mfə wichu wichi kɔ
chu, ayakalə chu bidɔkɔ kɔlə biə bi kɔkə i fə a mi kpi num
kpini. **18** Bukumbɛiŋ kiəki lə a mi wə wi kɔ mbwɔ wi Nyɔ,
wi kɔkə i chu baaŋ a fəki chu, kɔm wə wi kɔ Mbwɔ wi Nyɔ
tɔkniki lə bəh wi, mi wichu wə kɔbi i chu kɔm i wi wə. **19**
Bukumbɛiŋ kiəki lə tə a bukumbɛiŋ kɔ bəni bə Nyɔ, bəni
bà bɔ kɔ bə mbi wələ bəchi kɔ num i kaŋ yi mi wichu
wə. **20** Bukumbɛiŋ kiəki lə a Waiŋ Nyɔ dzə lɔ ka wɛli mfi
bibukumbɛiŋ i kiəki Nyɔ wi ŋkɔŋ. Ayaka bukumbɛiŋ kɔ
i wə wi kɔ ŋkɔŋ asi bukumbɛiŋ kɔ i Waiŋ wi wə Jisɔs
Klistus. Akɔ wi Nyɔ wi ŋkɔŋ bəh nɔni kə ki bi tsə kaa kə.
(aiōnios g166) **21** Bwa bəŋ, mbɛiŋ tɔ̂kniki kɔm mimɔsɔ.

2 Jən

1 Akɔ mih tikwili wi fwu wi kijuŋni ki bəni bə bumni. Mih
nyakaki kiŋwakti kələ i wɔ miŋkpaŋa wə Nyɔ saiŋbwili
bəh i bwa bu. Mih kɔŋki lə mbɛiŋ ŋkɔŋ ŋkɔŋ. A kɔkə a
mih mbɔŋ wə mih kɔŋki mbɛiŋ. Bəni bəchi bà bɔ kiəki
ŋkɔŋ, kɔŋki lə tə mbɛiŋ. **2** Buku kɔŋki mbɛiŋ kɔm kiŋkɔŋ
kə ki kɔ i bukumbɛiŋ wə, ki bi baaŋ a i numki i bukumbɛiŋ
wə jəbi wichi. **(aiōn g165)** **3** Shɔm yindzɔŋni bəh nshɛiŋ bəh
kimbɔiŋni biə bi nyəki dzəki i Nyɔ Ba bəh i Jisɔs Klistus
wə Waiŋ Ba, ni numki i bukumbɛiŋ wə asi bukumbɛiŋ kɔ i
ŋkɔŋ wə bəh kiŋkɔŋ. **4** Mih laŋki nalə si mih yɛiŋ bwa ba
bədɔkɔ biəli ŋkɔŋ, yi num asi Ba wibukumbɛiŋ nì dzaka a
bukumbɛiŋ fəki. **5** I liə lə nih wi bəni, mih lansiki tsaki
wɔ dzaka a bukumbɛiŋ kôŋniki. Wələ kɔkə nchi wimfiaŋ
widɔkɔ mih nyakaki i wɔ. Akɔ nchi wə bukumbɛiŋ nì
kaŋaki i kin'yisi wə. **6** Kiŋkɔŋ kɔ kələ a, bukumbɛiŋ bîəliki
nchi wi. Ayaka nchi wiwɔ num a wə mbɛiŋ nì wəkɔki a
kɛiŋ i kin'yisi wə a mbɛiŋ nôki i kiŋkɔŋ wə. **7** Bəni bə
ntəkə bəduli kɔlə i mbi wə, num bəni bà bɔ bumki kə a
Jisɔs Klistus nì dzə i mbi wələ wə ka mi wiwɔm. Wəmaka
mi kɔ mi wi fwɔkyini a num tə mbaiŋŋni wi Klistus. **8**
Mbɛiŋ tôkniki bəh gwú yimbɛiŋ ka mbɛiŋ ma lâksi fiɛŋ
fiə mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ nɔm lɔ fi. Mbɛiŋ mômsiki i bi kwati
ŋgɔm wimbɛiŋ wichi. **9** Mi wichi wə wi tsɛiŋki tsəki i
ninshiŋ num kə i nlani wi Klistus wə, wəmaka mi kaŋaki
kə Nyɔ i wi wə. Mi wə wi biəliki nlani wi Klistus jəbi
wichi, wəmaka mi kaŋaki lə Tii bəh Waiŋ i wi wə. **10** Mi ka
dzə i mbɛiŋ maka wi dzə bəh nlani wələ, kiə mbɛiŋ ki dzô
kə wi i júŋ yimbɛiŋ wə nabə i bôni i wi. **11** Mi ka bɔni i

wəmaka mi, yaka wi chiŋni lə bəh wi i nəm wi wichu wə.
12 Mih kaŋaki lə na gia yiduli i nyaka i mbɛiŋ ayakalə,
mih kəbi i nyaka lə yi i kiŋwakti wə. Mih yɛiŋ a mih ni
dzə yɛiŋ lə mbɛiŋ ma bukumbɛiŋ dzaka daŋsi shi bəh shi,
ka kinsaŋli kibukumbɛiŋ ni numki num ki jikə. **13** Bwa bə
jɛmi ya bà Nyɔ kɔ wi saiŋbwili tə, bɔ bɔniki i wɔ.

3 Jən

1 Akɔ mih tikwili wi fwu wi kijuŋni ki bəni bə bumni.
Mih nyakaki kiŋwakti kələ i wɔ Gayus nsɛiŋ wuŋ wi shɔm.
Mih kɔŋki lə wɔ i ŋkɔŋ wə. **2** Nsɛiŋ wuŋ wi shɔm, mih
tsaki a gia yichi tsâki bindzɔŋ i kimbu ka wə, wɔ nûmki
bəh gwu yiləkəli asi mih kiəki a wɔ ləkəki lə i mfiəŋə wə.
3 Mih nì wɔkɔ ndzɔŋni na bəh ŋga jəbi wə bwa bə nih
bəbukumbɛiŋ bədɔkɔ nì dzə buku fa fuku si wɔ num i gia
yi ŋkɔŋ wə bəh shɔm ya yichi. Ayaka yi num ŋkɔŋ a wɔ
biəliki lə ŋkɔŋ. **4** Gia yidɔkɔ kɔkə yə yi kɔ i fə mih i wɔkɔki
ndzɔŋni tsə yələ a bwa bəŋ biəliki lə ŋkɔŋ. **5** Nsɛiŋ wuŋ
wi shɔm, nɔm wə wɔ nɔmki i bwa bə nih bəbukumbɛiŋ
wə, kighə na i bəni bə tumi, yaka wɔ nɔmki lə bindzɔŋ. **6**
Bə nì kɔ bə fuku i kijuŋni ki bəni bə bumni fa kɔm kiŋkɔŋ
ka. Wɔ mômsi ayaka i gâmtiki bəmaka bəni i dzəh yə Nyɔ
nəŋki i nyani wibɔ wə. **7** Kiə a bɔ buku biŋ num kɔm yɛli
wi Klistus, bɔ tsɛiŋ kə ŋgamti widɔkɔ i bəni bà bɔ kɔkə bə
Nyɔ. **8** Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ kaŋaki i təbiki bəmaka bəni
ka bukumbɛiŋ bəh bɔ numki bəni bà bɔ nɔmki i fiɛŋ fimu
wə kɔm ŋkɔŋ. **9** Mih nì nyaka gia yidɔkɔ i kijuŋni ki bəni
bə bumni kimbɛiŋ wə, ayakalə Diɔtefɛs wə wi si kɔŋ i jiə
gwu a ninshiŋ, nì ka wɔkəli dəkə i mi wə mih kɔ wi. **10**
Ayakadəiŋ, mih ka ni dzə, mih ni jiə gia yə wi fəki i kuku,
si wi nyaniki bəh kinyəni, dzaka já yichu kɔm mih. Si
wi fəki yakadəiŋ, wi kɛiŋki ki fwuli kə bəh yəmaka. Wi
nəiŋ tə i dzɔki bwa bə nih bəbukumbɛiŋ, nəiŋ tə a kiə
bəni bà bɔ kɔŋki i dzɔki bɔ ma dzôki. Bɔ ka nəŋki i dzɔ,
wi kɔŋŋ bəni bà bɔ nəŋki i dzɔki bɔ i kijuŋni ki bəni bə
bumni kintəəŋ. **11** Nsɛiŋ wuŋ wi shɔm, kiə wɔ ki sîni kə

gia yichu. Sîni num yindzəŋni. Mi wə wi fəki gia yə yi
ndzəŋki kɔ mi wi Nyɔ, wə wi fəki gia yichu kɔ wə wi ka
kiə dəkə lɔ Nyɔ. **12** Dɛmitiyus kɔ mfih mi wə bəni bəchi
dzakaki gia yindzəŋni kɔm wi, nɔni ki kindzəŋni dzaka tə
kɔm wi. Buku tə dzaka kɔm wi. Ayaka wɔ kiəki lə a gia yə
buku dzakaki kɔm wi kɔ ŋkɔŋ. **13** Mih kɛiŋki mih kaŋa gia
yiduli i nyaka i wɔ ayakalə, mih kɔŋ kə i nyaka num bəh
kiŋgaali ki kiŋwakti. **14** Mih yɛiŋki a, i jəbi wi juli wə mih
ni dzə yɛiŋ lə wɔ, ma buku wɔ dzaka daŋsi shi bəh shi.
Kimbəiŋni nûm i wɔ. Nsɛ́iŋ yibuku wɔ bəniki i wɔ. Bəni
nnya nsɛ́iŋ yibuku wɔ yichi i mih wimu wimu i bɔ wə.

Jut

1 Akɔ mih Jut waiŋ wi nɔm wi Jisɔs Klistus, mih num
waiŋnih Jɛm. Mih nyakaki kiŋwakti kələ i bəni bə̀ Ba Nyɔ
bɔɔŋ, bɔ nɔ i kiŋkɔŋ ki wə num i Jisɔs Klistus kaŋ. **2** Ma
nshɛiŋ yi Nyɔ bəh kimbɔiŋni bəh kiŋkɔŋ ki nûmki i mbɛiŋ
wə kɔ̂ tsâ a ninshiŋ ninshiŋ. **3** Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, mih
si kwakaki na bəh ŋga a mih ni nyaka lə i mbɛiŋ kɔm
mbɔiŋ wə bukumbɛiŋ bəchi kɔ bə kwati lɔ, mih ka yɛiŋ
a yi ndzɔŋki lə i nyaka i tsa mbɛiŋ a mbɛiŋ jwɔ̂ki i kə̂ŋ
mbɔiŋ wə bə nì nya i bukumbɛiŋ bə̀ bɔ kɔ bəni bə Nyɔ.
Akɔ gia yə bə nì kɔ bə nya lɔ i bukumbɛiŋ a kpamu yi
kaa yaka. **4** Mih dzakaki lə kɔm bəni bədɔkɔ kɔ bɔ wɛɛli
liə lɔ i mbɛiŋ kintəəŋ, a num bɔ bə̀ bə nì nyaka lɔ kɔm
bɔ i kikpu wə, a Nyɔ nì kɔ wi jiə lɔ ŋgəkə wibɔ. Bələ kɔ
bəni num bɔ nəiŋ Nyɔ, bɔ dzɔ kiŋkɔŋ ki Nyɔ fiəni i gia yə
bɔ ni nyumiki yɛiŋ chɛiŋ i fəki kinyɛŋ, chu nəiŋ Tikwili
wibukumbɛiŋ Bah Jisɔs Klistus wə akɔ a wi shəŋ. **5** I liə
mih nəŋki i fiəni yiŋti mbɛiŋ kɔm gia yidəkɔ, namana
yaka si mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ si kiə lɔ yi nalə. Bah nì kɔ wi bwili
bəni bu i tumi ki Ijib wə, bɔ buku i ŋgəkə wə, ayakalə wi
bi fiəni kaasi bəni bə̀ bɔ nì ka jiə dəkə shɔm i wi. **6** Akɔ a
liŋ si bəchinda bu bə̀ nì ka baaŋ dəkə i di biə wi nì jiə bɔ,
bɔ bee bidi bibɔ bi nəni bi chəŋ, bɔ num wi jiə bɔ i bənsəŋ
bə̀ bɔ bi baaŋ a kpamu, i di biə bi jiki lə maaa, i di biə bɔ
bi numki fɛiŋ i tsə buku i Chɔkɔ bi nsaka bimbum wə.
(aïdios g126) **7** Ayaka yi chu num a liŋ asi wi nì kpa kwili wi
Sədɔm bəh wi Gəmɔla bəh gbuku wə wi bi kaa kə, bəh
bikwili biə bi nì kɔ kɔmsi i bi wə, biə bi nì nɔki tə nəni
ki kinyɛŋ ki tɔkɔlini, bəkaŋa bəh bənyuku dzɔ tə gwú

yibɔ fə bəh yi a kəbi i dzəh yə Nyɔ nì maa mi i fəki yaka.
Gia yələ kɔ kinchəsi ki gia yə yi bi numki bəh bəni bà
bɔ nəki ŋkaiŋni wi nəni kələ. (aiōnios g166) 8 Na si yi kɔ
yakadəiŋ, bəni bələ dzɔ a nəni kiwɔ. Bɔ bəkəli gwú yibɔ,
nəiŋ mi wə wi sakaki bɔ, tɔyi biŋ'waka bi bɛiŋ. Bɔ fəki
yakadəiŋ dzaka a, akɔ kɔm bɔ yɛiŋki gia i dəmsi mə. 9
Jɔbi wə Maikɛl wə wi kɔ fwu wi bəchinda bə Nyɔ nì yəli i
wini wi Muses bɛiŋ bəh ŋkpɛli, wi nì ka məm dəkə na
i bwili ja yichu i dzaka i ŋkpɛli, wi chukuli shəŋ wi a,
“A ni saka Bah wɔ”. 10 Bəni bələ tɔyiki num tɔyini biɛiŋ
bichi biə bɔ kiəki kə si bi kɔ. Bɔ fəki biɛiŋ a num biə mwa
mibɔ kɔŋki aka nyám yi chwa. A num biɛiŋ biələ biə bi
bəkəli bɔ. 11 Ŋgəkə wimbum kɔ i bɔ! Bɔ biəli gvu yi Kɛɛn.
Bɔ dza ka biəliki kpɔ ka liə i chu wə aka bi Balaam. Bɔ
ləkəki bəh fwu a liŋ asi Kɔɔla nì ləkəki, bɔ bi kpiyiki asi
Kɔɔla nì kpi. 12 Bəni bələ kɔ chi chi i mbɛiŋ kintəəŋ, jɔbi
wə mbɛiŋ dziki bini bi kiŋkɔŋ bimbɛiŋ. Bɔ si fə aka bíə i
jɔbi wi dzini wələ wə, mi tsɛiŋ shəŋ a gwu yi gəmni kə.
Bɔ kɔ aka bikwu biə bi juŋni bi na nya dzaŋ, fiəkə fiəni
shakyi bi. Bɔ kɔ tə aka kpɛiŋ wə wi ka wum dəkə mintam
i tsə buku i jɔbi wə nyum yisi i baiŋki dzəki. Bɔ kɔ tə aka
kɛiŋ yə bə baayi. Bɔ kpi ka chu kpi. 13 Bɔ kɔ aka kinchwɔ
kimbum kə fuŋni kiləkəli tsəki dzasi i bɛiŋ, bimfə bibɔ bi
ŋgəmnini num aka bifuu biə fiəkə yiləkəli si tsə dzasi i
bəkɔ bɛiŋ. Bɔ kɔ aka bijəŋ biə bi njəŋki nnyaki i bɛiŋ na
dəiŋ. Nyɔ kɔ wi kɛiŋsi lɔ di bi ji lə maaa jiə i bɔ kpamu.
(aiōn g165) 14 Ɛnɔk wə ŋgɔkɔ wi nì kɔ wi nanitaŋ i yisi i
Adam wə, wi nì kɔ wi dzaka aka mi wi ntum wi Nyɔ kɔm
bəni bələ, dzaka a, “Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, Bah bi dzə bəh mbaŋ wi

bəchinda bu bə baiŋni bɔ num bənchuku bənchuku, **15** i
saka mi wichi. Wi bi dzə i chusi kimfə kichu kichi kə bəni
bəchi bà bɔ nì kiəki kə Nyɔ nì fəki asi bɔ nì nəiŋ wi, bəh ja
yi ləəli yichi yə bɔ nì dzakaki kɔm Nyɔ." **16** Bəni bələ kɔ
bà bɔ si shuŋyi jəbi wichi, jiə gia i bəni bədəkɔ fuŋ, biəli a
gia yə gwu yibɔ yi shilini kɔŋki i fəki, ghaŋsi gwu a kilələ,
fwəkyi bəni bəh bəndzaka bə njwɔŋni i kwati biɛiŋ biə
bɔ nəŋki. **17** Ayakalə, nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, mbɛiŋ yîŋti gia
yə bwa bə faaŋni bə Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus nì
dzakaki i mbɛiŋ a yi bi numki lə. **18** Bɔ nì dzaka i mbɛiŋ a,
"A bi numki i chəkɔ bi gɔksini wə, bəni bə nyiksini bi
numki lə bɔ nɔ kə nɔni kə Nyɔ nəŋki, fə gia yichu yə
gwu yibɔ yi shilini kɔŋki." **19** Bəni bələ kɔ bà bɔ dzəki
bəh kiŋgaali i bəni kintəəŋ, biəli num biŋkwaka biə bi
bukuki i fwu wibɔ wə, kaŋa kə Kiŋ'waka ki Nyɔ i bɔ wə.
20 Ayakalə, nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, mbɛiŋ mâa yâka gwú yi
mbɛiŋ i nûmki a i kimbum kimbɛiŋ kə ki kɔ kibaiŋni, tsâ
jəbi wichi i ŋga bi Kiŋ'waka ki Baiŋni wə. **21** Mbɛiŋ bâaŋ a
i kiŋkɔŋ kə ki kɔ ki Nyɔ, wôkəli Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs
Klistus wə wi bi kwasiki nshɛiŋ, fə a mbɛiŋ liə i nɔni kə ki
bi tsə kaa kə. **(aiōnios g166)** **22** Mbɛiŋ kwâsiki nshɛiŋ i bəni
bà bɔ kɛiŋki i jisi kintəəŋ. **23** Mbɛiŋ chufiki bwîliki bəni
bà bɔ kɔ i gbuku mə i bwîli bɔ. Mbɛiŋ kwâsiki nshɛiŋ i
bəni bədəkɔ wə, ayakalə jəbi wə mbɛiŋ kwasiki nshɛiŋ
mbɛiŋ ka tôkniki. Mbɛiŋ bâiŋŋki na bəh bəmbuŋ bəbɔ bà
bɔ kɔ bɔ jisi bəh nɔni kichu. **24** Kiŋkɔksi nûmki i Nyɔ! Akɔ
wi wə wi kɔ i tɔkniki i mbɛiŋ ka mbɛiŋ ma gbɔ, wi bi dzə
bəh mbɛiŋ i kiŋkɔkni ki nshiŋ mbɛiŋ num ŋgbɔ widəkɔ
kəbi num bəh kinsaŋli. **25** Bukumbɛiŋ nyâ kiŋkɔksi i Nyɔ

wə wi kɔ Mbwili wibukumbɛiŋ a num a wi shəŋ, tsə dzəh i Jisɔs Klistus wə Bah wibukumbɛiŋ. Mbum bəh kiŋkɔkni bəh ŋga bəh nsaka kâŋaki wɔ Nyɔ i yisi si mbi nì yisi i dzə buku bidaiŋ jəbi wichi kiŋgɔksi kəbi. Yi nûm ayaka. **(aiōn g165)**

Kiŋwakti ki Gia

1 Kiŋwakti kələ kɔ kɔm gia yə Nyɔ nì nya i Jisɔs Klistus a
wi chusi i bəni bu, a num gia yə yi kaŋaki i dzɔ di i jɔbi wi
juli wə. Jisɔs Klistus ka faaŋ chinda wi i mi wi wi nɔm Jɔn
i fə a bɔ kiə gia yiwɔ. **2** Wi ka nyaka gia yichi yə wi nì
yɛiŋ, yi num gia yi Nyɔ yələ bəh gia yə Jisɔs Klistus nì
dzaka i wi. **3** Kimbɔiŋsi kimbum bi numki i mi wə wi bi
faaki ntum wi Nyɔ wələ. Kimbɔiŋsi kimbum bi num tə i
bəni bà bɔ bi wɔkɔki gia yə bə nyaka i kiŋwakti kələ mə
jiə, kɔm jɔbi wi gia yiwɔ si num kɔmsi dzə lɔ. **4** Akɔ mih
Jɔn, mih nyakaki kiŋwakti kələ i bijuŋni bi bəni bə bumni
bà nanitaŋ bɔ kɔ i kimbu ki mbi wi Ɛsia wə. Ma shɔm yi
yindzɔŋni bəh kimbɔiŋni num i mbɛiŋ, ki dzə i Nyɔ wə
wi kɔ, a num wə wi nì kɔ, a num wə wi kɔ i bi dzə. Ma
kinduksi ki Nyɔ bəh kimbɔiŋni numki bəh mbɛiŋ, ki dzə
tə i biŋ'waka biə nanitaŋ bi kɔ i kiŋkii ki nshiŋ, **5** bəh i
Jisɔs Klistus a num wi wə wi si chusi gia yi ŋkɔŋ kɔm
Nyɔ i bəni. A nì kɔ wi mi wi ninshiŋ i fiəni dza i kpi wə.
Ayaka akɔ wi wə wi sakaki bəŋkuŋ bəchi fa kuku. Akɔ
wi wə wi kɔŋki bukumbɛiŋ, wi bwili bukumbɛiŋ i chu
bibukumbɛiŋ wə bəh mwa mu. **6** Wi kɔ wi fɑ̂ bukumbɛiŋ
num bəni bə ŋkuŋ bi Nyɔ, fɑ̂ bukumbɛiŋ num bətii mfə
gia bə Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ wi num Ba wi. Mbum bəh ŋga
numki i wi jɔbi wichi kiŋgɔksi kiwɔ kɔbi. Yi nûm ayaka.
(aiōn g165) **7** Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, Jisɔs dzəki lə, wi bi dzəki i bikwu
wə. Bəni bəchi num i bi yɛiŋ i wi wə na bəh bəni bà bɔ nì
bwaŋ wi bəh gɔŋ. Kitumi ki fa kuku kichi num i bi fiki
bəh mindəm kɔm wi. Lə yi bi numki yaka. Yi nûm ayaka.
8 Bah Nyɔ dzakaki a ŋgaiŋ kɔ Alfa bəh Ɔmega. A num wə

wi kɔ a num wə wi nì kɔ, a num wə wi kɔ bi dzə. A num
wi ŋga Bichi. **9** Akɔ mih Jɔn, waiŋnih wimbɛiŋ i Jisɔs wə,
bukumbɛiŋ bəchi yɛiŋki ŋgəkə kɔm wi, num i ŋkuŋ bi
kintəəŋ, kaŋa shɔm i gia yichi wə. Mih nì kɔ i Batmɔs
tumi ki bɔkɔ kintəəŋ num bə nì bwili mih num bwilini
kɔm gia yi Nyɔ yə mih nì fukuki chu dzaka kɔm Jisɔs.
10 A dzə num i chɔkɔ bi Bah wə mih nì kɔ i Kiŋ'waka ki
Nyɔ wə, mih ka dza wɔkɔ ja yi dzaka i mih jum bəh ŋga
aka jəŋ. **11** Yi nì dzakaki a, "Nyâka gia yələ wɔ yɛiŋki lə i
kiŋwakti mə wɔ chîŋsi i bijuŋni bi bəni bə bumni nanitaŋ
bɔ kɔ i tumi ki Ɛfɛsus, Similna, Bɛgamum, Tayatila, Saldis,
Filadɛlfia bəh Lawdɛsia wə." **12** Mih kabə fiəni gwu i yɛiŋ
mi wə wi dzakaki i mih. Ayaka jɔbi wə mih nì tsɛiŋ tali, ka
yɛiŋ biɛiŋ biə bə tɔmki naka bi baiŋsini yɛiŋ wə nanitaŋ
num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkəli. **13** Mi widɔkɔ
num i biɛiŋ biə bə tɔmki naka bi baiŋsini yɛiŋ kintəəŋ
aka mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi, num wi lɔh mbuŋ wi dəəŋ
ka wafi daŋsi kiŋ'wafi i ki jum ki wə. **14** Juŋ yi fwu i fwu
wi wə nì fukuki lə buuu aka ndaŋ wi fukuli, chu num aka
kitəh ki dzaŋ. **15** Gvu yi nì tɔksiki aka chwaka ki bɔkəli kə
bə kpa ki ŋwaŋyi, ja yi jumi aka bɔkɔ yi gbɔni. **16** Wi nì
kaŋaki bijɔŋ nanitaŋ i tsɛiŋ yi yiləkəli wə, nywɔ wi jum
wə wi kwaki bimbu bichi buku i dzaka ki wə, shi bi baiŋ
aka wɔŋ wi nshichuŋ. **17** Si mih yɛiŋ wi, ka gbɔ i wi nshiŋ
ka numki aka kiŋkpili ki mi. Wi jiə tsɛiŋ yi yiləkəli i mih
wə dzaka a, "Kiə wɔ ki lwâki kə. Akɔ mih Ninshiŋ a num
mih Kiŋgɔksi. **18** Akɔ mih wə mih kɔ wiwɔm. Mih nì kɔ
mih kpi, ayakalə tsɛ̂iŋ, mih fiəni chu wiwɔm, mih num i
ni numki jɔbi wichi. A kaŋaki mih biŋ'wɛli bi kpi bəh bi

tumi bi bəni bə kpili. (aiōn g165, Hadēs g86) 19 Ayakadəiŋ,
nyâka gia yə wɔ yɛiŋ, yə yi kɔ i liə bəh yə yi ni dzə i jum
wə. 20 Gia yi nyumini yə bijɔŋ biə nanitaŋ wɔ si yɛiŋ i
tsɛiŋ yiŋ yiləkəli wə bəh biɛiŋ biə nanitaŋ bə kɛiŋsi bəh
chwaka ki kpɔ ki bɔkəli kə bə tɔmki naka bi baiŋsini yɛiŋ
chusiki yələ: Bijɔŋ biələ nanitaŋ kɔ bəchinda bə Nyɔ bà
bɔ kɔ bijuŋni bi bəni bə bumni biə nanitaŋ, biɛiŋ biə
bə tɔmki naka ki baiŋsini yɛiŋ a num bijuŋni bi bəni bə
bumni nanitaŋ biwɔ."

2 Mi wə mih nì yɛiŋ, wi dzaka i mih a, "Nyâka kiŋwakti i
chinda wi Nyɔ wə wi kɔ wi kijuŋni ki bəni bə bumni i
Ɛfɛsus a, 'Wələ kɔ ndzaka wi wəmaka wə, wi kaŋaki bijɔŋ
biə nanitaŋ i tsɛiŋ yi yiləkəli wə, wi nyani i kintəəŋ ki
biɛiŋ biə nanitaŋ biə bə nì kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki
bɔkəli kə bə nì tɔmki naka bi baiŋsini yɛiŋ wə: 2 Mih kiəki
lə kimfə kimbɛiŋ bəh si mbɛiŋ nɔmki bɔŋŋ, kiə tə shɔm
yimbɛiŋ yi kaŋani bəh si mbɛiŋ kɔkə i bum gia yə bəni
bəchu dzəki bəh yi. Mbɛiŋ kɔ num mbɛiŋ mɔm yɛiŋ lɔ
bəni bà bɔ bɔɔŋki gwu yibɔ a bɔ ŋgaiŋni kɔ bwa bə ntum
bə Jisɔs bɔ kəbi, ka yɛiŋ a bɔ kɔ bəni bə ntəkə. 3 Mih kiəki
lə si mbɛiŋ kɛiŋsiki kaŋaki shɔm i gia yichi wə kɔm mih
bəh kə. 4 Ayakalə, gia yidɔkɔ kələ yə mih kaŋaki kɔm
mbɛiŋ yi ndzɔŋ kə i mih. Mbɛiŋ chu kaŋaki kə kiŋkɔŋ kə
mbɛiŋ nì kaŋaki i ninshiŋ. 5 Mbɛiŋ kwâka na di biə mbɛiŋ
nì yisi kɔ ka mbɛiŋ gbɔyi. Mbɛiŋ kwûni shóm yimbɛiŋ,
mbɛiŋ fîəni fâki asi mbɛiŋ nì fəki i ninshiŋ. Mbɛiŋ ka
baaŋ i kwûni, mih ni dzə dzɔ bwili naka kimbɛiŋ kə mbɛiŋ
tɔmki naka ki baiŋsini yɛiŋ i di biə ki si num. 6 Ayakalə,
gia yindzɔŋni yə mbɛiŋ fəki kɔ a mbɛiŋ baiŋŋki lə nɔni ki

bəni bə Nikəlaus, a num gia yə mih baiŋŋki tə. **7** Mi wə wi
kaŋaki bintuni, wi wôkɔ gia yə Kiŋ'waka ki Nyɔ dzakaki i
binjuŋni bi bəni bə bumni. Mi wə wi ni tumdzi mih ni
nya dzəh i wi i dzi mintam mi kpɛiŋ wə wi nyaki nəni kə
ki kɔ i di bi kinsaŋli ki Nyɔ wə.'" **8** Mi wiwɔ chu dzaka
i mih a, "Nyâka kiŋwakti i chinda wi Nyɔ wə wi kɔ wi
kijuŋni ki bəni bə bumni i Similna a, 'Wələ kɔ ndzaka wi
wəmaka wə wi kɔ wi Ninshiŋ a num wi Kiŋgɔksi. Akɔ wi
wə wi nì kpi fiəni chu wiwɔm. **9** Mih kiəki lə bəŋgəkə
bà mbɛiŋ yɛiŋki bəh kifuu kimbɛiŋ, ayakalə mbɛiŋ kɔ
bəni bə kiŋkɔkni. Mih kiəki lə ja yichu yə bəni dzakaki
kɔm mbɛiŋ. Bɔ bɔɔŋki gwu yibɔ a bɔ ŋgaiŋni kɔ Bəju, bɔ
kəbi kə Bəju. Bɔ num i mbaŋ wi Satan wə. **10** Mbɛiŋ ma
lwâki bəŋgəkə bà mbɛiŋ kɔ i ni yɛiŋ. Mbɛiŋ wôkɔ, ŋkpɛli
si num a i jiə mbɛiŋ bədɔkɔ i juŋ yi nsəŋ mə a bə məmsi
mbɛiŋ. Mbɛiŋ num i ni yɛiŋ ŋgəkə i kaŋ wə jwɔfi. Kɔŋ
mbɛiŋ numki na i tsə kpi mbɛiŋ num ndzɔŋ, ayakadəiŋ
mih ni nya mbɛiŋ bəh kifɔ ki ŋkuŋ kə ki kɔ nəni kə ki
bi tsə kaa kə. **11** Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wôkɔ gia
yə Kiŋ'waka ki Nyɔ dzaka i binjuŋni bi bəni bə bumni.
Mi wə wi ni tumdzi, kpi yi kɔmsini bi kɔm kə wi.'" **12**
Ayaka wi chu dzaka i mih a, "Nyâka kiŋwakti i chinda wi
Nyɔ wə wi kɔ wi kijuŋni ki bəni bə bumni i Bɛgamum a,
'Wələ kɔ ndzaka wi wəmaka wə wi kaŋaki nywɔ wi jum
wə wi kwaki bimbu bichi: **13** Mih kiəki lə di biə mbɛiŋ
nɔki. Mbɛiŋ nɔki na i di biə wə kiŋkii ki Satan kɔ. Ayakalə,
mbɛiŋ num a i yɛli wuŋ wə bəh ŋga. Mbɛiŋ nì ka nəiŋma i
jiəki shɔm i mih na i chɔkɔ bi Antibas wə mi wuŋ wi ŋkɔŋ
wə. Wi nì dzakaki kɔm mih, bə wɔɔ wi i mbɛiŋ kintəəŋ

fɛiŋ, i di biə Satan nɔki. **14** Ayakalə, mih kaŋaki lə gia
yidɔkɔ twɛsi kɔm mbɛiŋ, yi ndzɔŋki kə i mih. Bəni bədɔkɔ
kɔlə i mbaŋ wimbɛiŋ wə bɔ biəli nlani wi Balaam, wə
wi nì lani Balak i fə gia yə bwa bə Islae bi ndamti gbɔyi
yɛiŋ. Wi nì fə bɔ ka dziki biɛiŋ bidzini biə bə nì fə gia
yɛiŋ i bənyɔ, chu fə bɔ ka nɔki nɔni ki kinyɛŋ num ki
tɔkɔlini. **15** Ayaka yi kɔ a liŋ si mbɛiŋ kaŋaki bəni bədɔkɔ
tə i mbaŋ wimbɛiŋ wə bɔ biəli nlani wi bəni bə Nikɔlaus.
16 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ kwûni shɔm yimbɛiŋ. Mbɛiŋ ka bâaŋ
i kwûni, mih ni fiəni dzə i mbɛiŋ wə i jɔbi wi juli wə, i
jwɔ bəni bəwɔ bəh nywɔ wi jum wə wi bukuki i dzaka
kəŋŋ wə. **17** Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wôkɔ gia yə
Kiŋ'waka ki Nyɔ dzakaki i bijuŋni bi bəni bə bumni. Mi
wə wi ni tumdzi, mih ni dzɔ nya mana i bəmana bà wə,
bə nì nyumi, mih chu nya wi bəh təh wi fukuli num bə
nyaka yɛli wimfiaŋ yɛiŋ i təh wiwɔ wə, mi widɔkɔ kiə
kə a kɔbi a wi wə wi dzɔ təh wiwɔ.'" **18** Mi wiwɔ chu
dzaka i mih a, "Nyâka kiŋwakti i chinda wi Nyɔ wə wi
kijuŋni ki bəni bə bumni i Tayatila a, 'Wələ kɔ ndzaka wi
Waiŋ Nyɔ. Akɔ wi wə dzə́kəh yi bɛliki aka lɔɔm wi gbuku,
gvu yi təsi aka chwaka ki bɔkɔli bə kpa: **19** Mih kiəki lə
kimfə kimbɛiŋ, kiə si mbɛiŋ kaŋaki kiŋkɔŋ, kiə tə shɔm
yə mbɛiŋ jiə i mih wə bəh nɔm wə mbɛiŋ nɔmki bəh si
mbɛiŋ kaŋaki shɔm. Mih kiəki lə tə a kimfə kimbɛiŋ ki
liə ki ndzɔŋki tsəki lə kə mbɛiŋ nì kaŋaki i ninshiŋ. **20**
Ayakalə, gia yidɔkɔ kɔlə yə mih kaŋaki kɔm mbɛiŋ yə
yi ndzɔŋki kə i mih. Mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ bee miŋkpaŋa wə
Jɛsɛbɛl, wi ka fəki gia yə wi fəki. Wi bɔɔŋki gwu yi a ŋgaiŋ
kɔ mi wi ntum wi Nyɔ, fwɔkyi bəni bəŋ bəh nlani wi, fə a

bɔ fəki nəni kinyɛŋ ki təkəlini, chu dzi biɛiŋ bindzini biə
bə kɔ bə fə gia yɛiŋ i bənyɔ. **21** Mih kɔ mih nya wi jəbi i
kwuni shɔm yi, ayakalə wi nəiŋma i kwuni i nəni ki ki
təkəlini kiwɔ wə. **22** Mbɛiŋ wɔ̂kɔ, mih ni faaŋ lə jwɛiŋ i wi
mə yi nəsi wi i naŋ bɛiŋ, wi bəh bəni bu bà bɔ fəki kinyɛŋ
ki təkəlini nì numki i ŋgəkə wə a kəbi wi nchiŋ, a kəbi a
bɔ kwuni lə na chu biəliki kimfə ki miŋkpaŋa wələ. **23**
Mih ni wɔ̂ɔyi lə bwa bu bə mbaŋ. Ayakadəiŋ, bijuŋni bi
bəni bə bumni bəchi bi kiə a, akɔ mih wə mih kiəki gia yə
yi kɔ i kiŋkwaka ki bəni wə bəh yə yi kɔ i shɔ́m yibɔ wə.
Mih ni gɔm lə mi wichi biələ asi nɔm wi kɔ. **24** Ayakalə, i
mbɛiŋ bədəkɔ bà i Tayatila bà bɔ numki kə i nlani wələ
wə, num bɔ ka lani tə gia yə bəni bədəkɔ bɔɔŋki a gia yi
Satan yi nyumini, mih nì dzaka a mih ni chu jiə kə ntiə
widəkɔ i mbɛiŋ wə. **25** Yi kɔ a, mbɛiŋ kaŋaki gia yə mbɛiŋ
kaŋa bəh ŋga, i tsə buku na i jəbi wə mih bi dzəki. **26** Mi
wə wi ni tumdzi, wə wi fəki gia yə mih nəŋki tsə kaasi,
mih ni nya wi bəh ŋga i numki i bitumi bɛiŋ. **27** A liŋ si
Ba wuŋ kɔ wi nya ŋga i mih, mih ni nya ŋga ma wi ni
sâkaki bi bəh mbəŋ wi chwaka wi ŋkuŋ, bwuyiki bɔ yɛiŋ
aka kəŋə yi nshwaiŋ yə bə bwuyi i biŋka biŋka wə. **28** Mih
ni nya lə wi tə bəh jɔŋ wi kinchɔŋɔchɔŋɔ. **29** Mi wə wi
kaŋaki bintuni, wi wɔ̂kɔ gia yə Kiŋ'waka ki Nyɔ dzakaki i
bijuŋni bi bəni bə bumni.'"

3 Mi wə mih nì yɛiŋ ka chu dzaka i mih a, "Nyâka
kiŋwakti i chinda wi Nyɔ wə wi kɔ wi kijuŋni ki bəni
bə bumni i Saldis a, 'Wələ kɔ ndzaka wi wəmaka wə wi
kaŋaki biŋ'waka bi Nyɔ nanitaŋ bəh bijɔŋ nanitaŋ: Mih
kiəki lə kimfə kimbɛiŋ. Mbɛiŋ chusiki i bəni a mbɛiŋ

kɛiŋki bəwɔm ayakalə num mbɛiŋ kpiyi lɔ. **2** Mbɛiŋ yômi,
mbɛiŋ kpêiŋsi ŋga i gia yə yi baaŋ num yi si num tə a
dzaka ki kpi wə. Mbɛiŋ kiəki a mih ka yɛiŋ dəkə si kimfə
kimbɛiŋ ndzɔŋ tsə bwili i Nyɔ wuŋ nshiŋ. **3** Mbɛiŋ yîŋti
gia yə mbɛiŋ nì ləkəli dzɔ a num yə mbɛiŋ nì wəkɔ. Mbɛiŋ
kâŋaki num yəmaka, ma mbɛiŋ kwûni shóm yimbɛiŋ.
Mbɛiŋ ka bâaŋ ki yômi kə, ma mih bi dza dzə i mbɛiŋ aka
ji, ayaka mbɛiŋ kiə kə jəbi wiwɔ. **4** Ayakalə, mbɛiŋ kaŋaki
a bəni twɛsi i Saldis maka bɔ jisi bəmbuŋ bəbɔ. Bəmaka bi
nyaniki bəh mih num bɔ ləh bəmbuŋ bə fukuli, kɔm bɔ
kɔ bəni num bɔ kpɛiŋ. **5** Mi wə wi ni tumdzi bi ləh lə tə
bəmbuŋ bə fukuli. Wəmaka mi mih bi chiksi kə yɛli wi i
kiŋwakti ki bəni bà bɔ kaŋaki nɔni kə ki bi tsə kaa kə. Mih
bi dzakaki bəh dzaka kəŋŋ kɔm wi i Ba wuŋ nshiŋ bə i
bəchinda bu a mih kiəki lə wi. **6** Mi wə wi kaŋaki bintuni,
wi wôkɔ gia yə Kiŋ'waka ki Nyɔ dzakaki i bijuŋni bi bəni
bə bumni.'" **7** Mi wiwɔ ka chu dzaka i mih a, "Nyâka
kiŋwakti i chinda wi Nyɔ wə wi kɔ wi kijuŋni ki bəni bə
bumni i Filadɛlfia a, 'Wələ kɔ ndzaka wi wəmaka wə wi
baiŋki, chu num wi ŋkɔŋ. Akɔ wi wə wi kaŋaki kiŋwɛli ki
ntɔŋ wi Dɛbit. Jəbi wə wi si wɛli, mi widəkɔ bi ma numki
wə wi bi fahki, wi si fah, mi widəkɔ na numki wə wi kɔ i
wɛli: **8** Mih kiəki lə kimfə kimbɛiŋ. Mbɛiŋ wôkɔ, mih kɔ
mih wɛli jiə dzaka kijuŋ i mbɛiŋ kiyəə, mi widəkɔ kɔkə wə
wi kɔ i baŋ. Mih kiəki lə a mbɛiŋ kaŋaki kə ŋga bindzɔŋ,
ayakalə mbɛiŋ jiə a ndzaka wuŋ. Mbɛiŋ na nəiŋ mih. **9**
Mbɛiŋ wôkɔ, bəni bà bɔ kɔ i mbaŋ wi Satan wə bà bɔ
dzakaki a bɔ kɔ Bəju bɔ nyi num ntəkə bɔ kəbi Bəju, kɔ
bəmaka mih bi fə bɔ dzə gbɔyi i gvu yimbɛiŋ wə ka bɔ bi

kiə a mih kəŋki lə mbɛiŋ. **10** Si mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ jiə ndzaka
wuŋ, kɔm kaŋa wi shɔm, mih tə bi tɔkni lə bəh mbɛiŋ i
jəbi wə mmɔmsi bi dzəki i mbi wələ wichi i mɔmsi bəni
bəchi bà bɔ kɔ fa kuku. **11** Mih dzəki lə i jəbi wijuli wə.
Mbɛiŋ kâŋa ndzɔŋ biɛiŋ biə mbɛiŋ kaŋaki, ka mi widɔkɔ
bi ma lôkɔ kifə kimbɛiŋ ki ŋkuŋ. **12** Mi wə wi ni tumdzi,
mih bi fə wi ka kintɔŋ ki juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ wuŋ.
Ayaka wi kəbi i bi chu lansi buku fɛiŋ. Mih bi nyaka lə yɛli
wi Nyɔ wuŋ i wi wə, bəh yɛli wi kwili wi Nyɔ wuŋ wi num
a Jɛlusalɛm num wi bukuki dzəki i Nyɔ wuŋ wə wi kɔ i
bɛiŋ. Mih tə num i bi nyaka yɛli wuŋ wimfiaŋ i wi wə. **13**
Mi wə wi kaŋaki bintuni wi wôkɔ gia yə Kiŋ'waka ki Nyɔ
dzakaki i bijuŋni bi bəni bə bumni wə.'" **14** Wi chu dzaka
i mih a, "Nyâka kiŋwakti i chinda wi Nyɔ wə wi kɔ wi
kijuŋni ki bəni bə bumni i Lawdɛsia a, 'Wələ kɔ ndzaka wi
wəmaka wə yɛli wi chu kɔ a, Yi nûm ayaka. Akɔ wəmaka
wi si shi num a ja yi wə, a num wi wə wi fukuki ŋkɔŋ kɔm
Nyɔ. A num wi kin'yisi ki gia yichi yə Nyɔ nì maa: **15** Mih
kiəki lə kimfə kimbɛiŋ. Mbɛiŋ shi kɔ alə! Mbɛiŋ də kə,
mbɛiŋ shili kə. Mih kəŋki a mbɛiŋ si kaŋaki i dâki yudɔkɔ
i shîliki! **16** Ayakadəiŋ, si mbɛiŋ chiŋ kɔ fimbɛiŋ i fintəŋ
də kə, shili kə, mih ni chuh bwili lə mbɛiŋ i dzaka kiŋ wə.
17 Mbɛiŋ dzakaki a mbɛiŋ kɔ bəni bə kpɔ bəh a mbɛiŋ
kpali lɔ chu nəŋ kə fiɛŋ fidɔkɔ. Mbɛiŋ dzakaki yakadəiŋ
yɛiŋ kə a yimbɛiŋ fɔɔ num fɔəni a? Mbɛiŋ kɔ bəni bà
nshɛiŋ kɔ i kwaki bəni bəh bɔ, chu num bəni bə kifuu, chu
num bimfəkə bəh bəni bà bɔ nyaniki bəh chwɔŋ biyəə!
18 Mih nəŋki i təfi mbɛiŋ a, mbɛiŋ tâŋ chwaka ki kpɔ ki
bəkɔli i mih num bə kpa i gbuku wə wi baiŋ, ka mbɛiŋ

numki bəni bə kpɔ. Mbɛiŋ tâŋ bəmbuŋ bə fukuli bà mbɛiŋ
ki baŋki chwəŋ bimbɛiŋ biyəə yɛiŋ, ka bəni ma yɛiŋki
bi mbɛiŋ gəmni. Mbɛiŋ tâŋ tə tsa yi dzǽkə i mih, mbɛiŋ
fiaŋsi dzǽkə yimbɛiŋ yɛiŋ, ka mbɛiŋ yɛiŋki. **19** Bəni bà
mih kəŋki mih si yəli lə bɔ i kimfə kibɔ wə, nya ŋgəkə i bɔ
i təfi bɔ. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ chûsi kiŋkəŋ i kwûni shɔm
yimbɛiŋ. **20** Mbɛiŋ wɔ̂kɔ, mih kɔ i dzaka kifiəŋə wə kɔmyi.
Mi ka wɔ̂kɔ ja yiŋ ka wɛ̂li dzaka kifiəŋə, mih ni liə tsə
buku wi ni dziki i fiɛŋ fimu wə. **21** Mi wə wi ni tumdzi,
mih bi nyâ lə wi bəh di i shinum buku wi i kiŋkii kəŋŋ
wə, asi mih nì tumdzi ka shinum buku Ba wuŋ i kiŋkii ki
wə. **22** Mi wə wi kaŋaki bintuni i wɔkɔ, wi wɔ̂kɔ gia yə
Kiŋ'waka ki Nyɔ dzakaki i bijuŋni bi bəni bə bumni.'"

4 I yəmaka jum, mih chu tsɛiŋ ka yɛiŋ dzaka kifiəŋə kiyəə
i bɛiŋ. Ayaka ja yə mih nì yisi wɔkɔ yi dzaka i mih aka
sɔŋ, yi chu dzaka i mih a, "Yâka dzâ fa, mih chusi i wɔ
gia yə yi kaŋaki ni dzɔ di i jəbi wə jəbi ni wələ tsə." **2**
Akisəkə, mih dza num i kaŋ yi Kiŋ'waka ki Nyɔ wə, mih
ka yɛiŋ kiŋkii kə bɛiŋ, num mi widɔkɔ shinum yɛiŋ wə. **3**
Mi wiwɔ nì ŋ'waŋyiki aka ŋkaiŋni wi kitəh kə ki ləkəki i
kpɔ wə bə bɔɔŋ a jasba bəh kə bə bɔɔŋki a kanilian, num
kikpa ki dzaŋ daa ka fiəli tali kiŋkii kiwɔ ki ŋ'waŋyi tə
aka təh wə bə bɔɔŋki a ɛmelat. **4** Biŋkii bidɔkɔ mbaŋfia
ntsɔ bənaa nì kɔ bi fiəli tali kiŋkii kiwɔ, bəchə' bədɔkɔ
mbaŋfia ntsɔ bənaa numyi yɛiŋ bɛiŋ num bɔ lɔh bəmbuŋ
bə fukuli, bwaŋ bifɔ bi ŋkuŋ num bə kɛiŋsi bəh chwaka
ki kpɔ ki bɔkəli. **5** Dzaŋ yi mwayini buku dzə i kiŋkii
kiwɔ wə, wamyi, jumi, naka bi baiŋsini nanitaŋ bɛli i
kiŋkii kiwɔ nshiŋ a num biŋ'waka bi Nyɔ nanitaŋ. **6**

Fiɛŋ fidəkɔ nì kɔ tə i kiŋkii kiwɔ nshiŋ ki bwəsi kinchwɔ
kimbum, kidəkɔ kə ki baiŋki lə ghaiŋ aka mijwɔ. Biɛiŋ
biwəm bidəkɔ binaa nì kɔ num bi fiəli tali kiŋkii kiwɔ
bimbu bichi, num dzə́kəh jikə i bi wə nalə i ninshiŋ bəh
i jum wə. **7** Fiɛŋ fiwəm fi ninshiŋ nì bwəsiki bikɛm, fi
kəmsini bwəsi na' yi nyukuni, ki kəmsini i kifa wə kaŋa
shi aka bi mi wiwəm, kigəksini bwəsi mfaa ki fuli. **8** Biɛiŋ
biwəm biwɔ binaa nì kɔ bi kaŋa mbəkəli bisɔ bisɔ, num bi
jikə bəh dzə́kəh i bɛiŋ bəh i nichɛiŋ. Biɛiŋ biwɔ nì shiki
yəəŋki nchəkɔ bəh nshiŋ bɔh kə. Bi nì yəŋəki a, "Nyɔ
baiŋki lə! Nyɔ baiŋki lə! Nyɔ baiŋki lə! Akɔ wi Bah Nyɔ wə
wi Kaŋaki Ŋga Bichi. Akɔ wi wə wi nì kɔ wi si num lɔ, a
num wi wə wi kɔ, ayaka wi num i ni dzə." **9** Na yibwiŋ
biɛiŋ biwəm biwɔ si tum lə bikum bi Nyɔ nya kiŋkəksi
bəh kiyəŋni i wi wə wi kɔ wi shinum i kiŋkii wə a num wə
wi kɔ wiwəm jəbi wichi kiŋgəksi kəbi, **(aiōn g165)** **10** bəchə'
bəni bà mbaŋfia ntsɔ bənaa ka gbɔ tsə i wi nshiŋ, wə wi
kɔ wi shinum i kiŋkii wə, nya kiŋkəksi kimbum i wə wi kɔ
fɛiŋ wi num wiwəm jəbi wichi kiŋgəksi kəbi. Jəbi wə bɔ ni
fəki yakadəiŋ bɔ ka ni baayi bifɔ bibɔ bi ŋkuŋ, nəsi i kiŋkii
kiwɔ nshiŋ yəəŋ a, **(aiōn g165)** **11** "Wɔ kɔ Bah, num Nyɔ
wibuku, wɔ kpɛiŋ, ka bə tumki bikum bia nya kiŋkəkni i
wɔ, kəksi ŋga bia, kəm a nì maa wɔ biɛiŋ bichi, a num i
kiŋkəŋ ka wə wɔ nì maa bi, na ka bi numki biwəm."

5 Mih chu dza yɛiŋ kiŋwakti kidəkɔ i tsɛiŋ yi yiləkəli yi
mi wə wi ni shinum i kiŋkii kə wə num bə nyaka i kintəəŋ
bəh i jum wə ka kii, laa baŋ i kidi nanitaŋ bəh nyanti. **2**
Ayaka mih dza yɛiŋ tə chinda wi Nyɔ wi ləkəli widəkɔ wi
wili bəh ŋga bikəyi a, "Akɔ ndə wə wi kɔ wi kpɛiŋ i wɛli

nyanti yiwɔ bəh i shwa kiŋwakti kələ a?” **3** Mi nì məŋ i
bɛiŋ nabə i fa kuku nabə i fikuku chɛiŋ, wə wi kɔ i shwa
kiŋwakti kiwɔ nabə i tsɛiŋ ləkə i kiŋwakti kiwɔ kintəəŋ. **4**
Mih də na bəh ŋga kɔm mi nì məŋ wə wi kɔ wi kpɛiŋ i
wɛli kiŋwakti kiwɔ nabə tsɛiŋ ləkə yɛiŋ kintəəŋ. **5** Ayaka
mi widəkɔ i mbaŋ wi bəchə’ bà wə, dzaka i mih a, “Kiə wɔ
ki dâ kə. Wɔ̂kəli, mi wə bə bɔɔŋki a Bikɛm wi chwəŋkijuŋ
ki Juda, bə chu bɔɔŋ tə a Fintəŋ fi bwaŋni i chwəŋkijuŋ
ki Ŋkuŋ Dɛbit wə tumdzi, a num wi wə wi kɔ wi kpɛiŋ i
bwiŋyi nyanti yiwɔ nanitaŋ i wɛli kiŋwakti kiwɔ.” **6** Mih
dza yɛiŋ Waiŋ Jaka, num wi num i fintəŋ fintəŋ kiŋkii wə,
bəh biɛiŋ biwɔm binaa bəh bəchə’, wi num a bə kum. Wi
nì kaŋaki bitiə nanitaŋ bəh dzə́kə nanitaŋ. Dzə́kəh yiwɔ
num biŋ'waka bi Nyɔ nanitaŋ biə wi faaŋ bi waŋ mbi
wichi. **7** Waiŋ Jaka wiwɔ ka tsə dzɔ kiŋwakti kiwɔ i tsɛiŋ
yiləkəli yi mi wə wi nì kɔ wi shinum i kiŋkii wə. **8** Si wi
nì dzɔ kiŋwakti kiwɔ yakadəiŋ, biɛiŋ biə binaa bi ni kɔ
biwɔm tasi bəh bəchə’ bəni bà mbaŋfia ntsɔ bənaa ka
buku tsə gbɔyi i Waiŋ Jaka wə nshiŋ. Mi wimu wimu i bɔ
wə kaŋa chəŋŋ wi kwuŋni bəh bilɛti bi chwaka ki kpɔ
bibəkəli num bi jikə bəh njiəŋ. Ayaka njiəŋ wələ num ntsa
wi bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ. **9** Biɛiŋ biə bəh bəchə’ bəni bà ka
yəəŋ njaŋ wimfiaŋ widəkɔ wi dzaka a, “Akɔ wɔ wə wɔ
kpɛiŋniki i dzɔ kiŋwakti kiwɔ, i wɛli nyanti yiwɔ, kɔm bə
nì kɔ bə kum wɔ, mwa ma yɛlih bəni i chu wə nya bɔ
i Nyɔ. Ayaka bəni bələ buku i chwəŋkijuŋ kichi bəh já
yichi, bəh ŋkaiŋni wi bəni bəchi, bəh bitumi bichi. **10**
Wɔ nya bɔ bəh bəŋkuŋ, fə bɔ num bətii mfə gia bə Nyɔ
wibuku. Ayaka bɔ num i bi sakaki nshwaiŋ yələ.” **11** Si

mih nì tsɛiŋki, ka chu wəkə ja yi bəchinda bə Nyə bə
num i bənchuku bənchuku wə bəh i bəmalam bəmalam
wə. Bə nì kə num bə num i bɛiŋ fiəli tali i kiŋkii wə bəh
biɛiŋ biə bi kə biwəm tasi bəh bəchə' bà. 12 Bə ni yəəŋki
bəh ŋga dzaka a, "Waiŋ Jaka wə bə nì kum, akə wi wə wi
kpɛiŋni i kaŋaki ŋga, bəh mbum bəh mfi bimbum bəh
yɛli wimbum bəh kiŋkəkni bəh kimbəiŋsi." 13 Mih ka dza
wəkə biɛiŋ bichi biə Nyə nì maa, biə bi kə bɛiŋ bəh biə bi
kə i kuku bəh i fikuku chɛiŋ bəh i kinchwə kimbum wə,
na bəh biɛiŋ bichi biə bi nì kə i bi di biələ wə, bi yəəŋ a,
"Kimbəiŋsi bəh kiŋkəkni bəh mbum bəh ŋga a kaŋaki wi
wə wi shinum i kiŋkii wə, bəh i Waiŋ Jaka wələ jəbi wichi
kiŋgəksi kəbi!" (aiōn g165) 14 Si bi ni yəəŋki yakadəiŋ, biɛiŋ
binaa biə bi nì kə biwəm bum a, "Yi nûm ayaka!" Bəchə'
bəwə gbəyi i kuku yaksi na bəh ŋga.

6 Mih ka tsɛiŋki si Waiŋ Jaka wə wɛli nyanti yi ninshiŋ i
yə nanitaŋ kintəəŋ, mih ka wəkə fiɛŋ fidəkə fimu i mbaŋ
wi biɛiŋ biə binaa biwəm dzaka bəh ja aka dzaŋ yi wamni,
dzaka a, "Dzâ!" 2 Mih dzaka a mih tsɛiŋ, ka yɛiŋ kikum
kifukuli kidəkə i mih nshiŋ, mi wi yəkəni wiwə kaŋa kisəə
i kaŋ. Ayaka bə ka bwaŋ kifə ki ŋkuŋ i wi fwuŋ, wi buku
tsə aka mi wə wi nì tumki dziki góŋ. 3 Waiŋ Jaka dzə wɛli
nyanti yi kəmsini yə, mih ka wəkə fiɛŋ fi kəmsini fiə i
biɛiŋ biwəm biə kintəəŋ, fi dzaka a, "Dzâ!" 4 Ayaka kikum
kidəkə buku dzə, ki bəkə lə kaaaŋ, bə ka nya nywə wi
jum wimbum i mi wə wi yəkəki yɛiŋ bɛiŋ, ka nya tə wi
bəh ŋga i dzô bwîli kimbəiŋni fa kuku ka bəni wəəyiki
bədəkə. 5 Waiŋ Jaka dzə wɛli nyanti yi kikəmsi kitali yə,
mih ka wəkə fiɛŋ fi kikəmsi kitali i biɛiŋ biwəm binaa biə

kintəəŋ, fi dzaka a, “Dzâ!” Mih ka dzaka a mih tsɛiŋ, ka
yɛiŋ kikum kijisi kidəkɔ i mih nshiŋ, ayaka mi wə wi nì
yəkəki yɛiŋ bɛiŋ kaŋa fiɛŋ fiə bə fəkəki biɛiŋ yɛiŋ wə i wi
kaŋ. **6** Ayaka mih ka dza wəkɔ aka ja yidəkɔ yi dzaka i
kintəəŋ ki biɛiŋ biwɔm binaa biə a, “Mi ni dzɔ lə ŋgɔm wi
chəkɔ bichili ka wi taŋ ŋkwani wi gəŋkpaiŋ yɛiŋ, nabə i
dzɔ ŋgɔm wi chəkɔ bichili ka wi taŋ miŋkwani mi gəŋ
mitali yɛiŋ. Ayakalə, kiə wɔ ki nâŋni kə miə bəh mbih!” **7**
Waiŋ Jaka dzə wɛli nyanti yina yə, mih ka wəkɔ kikɔmsi
kinaa i biɛiŋ biwɔm binaa biə kintəəŋ, fi dzaka a, “Dzâ!” **8**
Mih ka dzaka a mih tsɛiŋ, ka yɛiŋ kikum num ki ju, yɛli wi
mi wə wi nì yəkəki yɛiŋ bɛiŋ num a kpi, Tumi ki Bəŋkwu
biəli wi i jum wə. Bə ka nya bɔ bəh ŋga a bɔ dzô bəni i
kimbu kimu i kinaa kə kintəəŋ fa kuku bə kâasi bɔ bəh
bənywɔ bə jum bəh dzɔŋ bəh jwɛ́iŋ bəh nyám yi chwa yi
fa kuku. **(Hadēs g86)** **9** Waiŋ Jaka dzə wɛli nyanti yi kikɔmsi
kite yə, mih ka yɛiŋ biŋ'waka bi bəni i təŋ wi fəni gia
chɛiŋ. Biŋ'waka biələ kɔ bi bəni bà bɔ nì wɔɔyi kɔm gia yi
Nyɔ bəh gia yə bɔ nì dzakaki num a yi bɛiŋ. **10** Bi wili bəh
ŋga a, “Ɔ Bah Nyɔ wə wi kɔ i Biɛiŋ Bichi Bɛiŋ, wɔ wə wɔ
baiŋki num ŋkɔŋ. Wɔ bi wəkəli i tsə buku dəiŋ ka wɔ təiŋ
nsaka wibuku i chukuli chu bi bəni bà bɔ nì wɔɔyi buku,
bɔ num i mbi wə a?” **11** Bə ka nya na ndə i bɔ kintəəŋ bəh
mbuŋ wi fukuli, ka dzaka a bɔ wâka dzô twɛsi, i tsə buku i
jəbi wə bə bi wɔɔyi kaasi bwa bə nih bəbɔ bà bɔ kɔ tə bəni
bə nɔm bə Nyɔ num bə nì kɔ i wɔɔyi bɔ asi bə nì wɔɔyi bɔ.
12 Waiŋ Jaka dzə wɛli nyanti yi kikɔmsi kisɔɔ yə, mih tsɛiŋ
ka yɛiŋ si nshwaiŋ nəŋniki na bəh ŋga, wɔŋ fiəni ka jiki lə
tiktiktik ka mbuŋ wi kpi, fiəŋŋ wi chili fiəni ka bəkəki lə

buuu aka mwa. **13** Bijəŋ ka bukuki i bɛiŋ gbəyi i kuku aka
mintam mi kɛiŋ mə mɔ kɛiŋki minchiŋ fiəkə yiləkəli tsə
səkəsi mɔ. **14** Bəəli dza kii gwu ka ndzɛni wi kiŋwakti ka
laka. Ŋkwúŋ bəh tumi ki bəkɔ kintəəŋ kichi dza nyə i
kidi kə ki nì kɔ. **15** Bəŋkuŋ bə fa kuku, bəh bəni bəmbum
bəmbum bəchi, bəh kifwu ki bəni bə jum, bəh bəni bə kpɔ
bəmbum bəmbum, bəh bəni bə ŋga, bəh na bəni bənchi,
nabə mfá, nabə bəh bà bɔ kɔkə mfá, ka nyumiki i bita mə
bəh i biaŋa chɛiŋ i ŋkwuŋ wə. **16** Bɔ nì nyumiki yakadəiŋ,
wili bɔɔŋ ŋkwúŋ bəh kibiaŋa dzaka a, "Mbɛiŋ gbɔ̂yi i
buku wə bâŋ buku ka mi wə wi shinum i kiŋkii wə ma
yɛ̂iŋki buku, bəh tə a Waiŋ Jaka wə ma chusi shɔm yi yi
bəkəli yə i buku. **17** Chɔkɔ biə bɔ bi chusiki shɔm yibɔ yi
bəksini dzə kpɛiŋ lɔ, mi kɔkə wə wi kɔ i num i bɔ nshiŋ."

7 Si yəmaka nì tsə, mih yɛiŋ bəchinda bə Nyɔ bənaa
num bɔ numyi i bɛiŋ i bimbu bi mbi binaa, kəŋ fiəkə yə
yi bukuki dzəki i bimbu biwɔ wə, a yi ma tsəki i kuku
nabə i kinchwɔ kimbum wə, nabə i kɛiŋ wə. **2** Mih ka
chu yɛiŋ chinda wi Nyɔ widəkɔ, wi buku dzə i kimbu kə
wəŋ bukuki yɛiŋ, wi kaŋa fiɛŋ fi Nyɔ wə wi kaŋaki nəni,
fiə wi chəsiki bəni bu yɛiŋ. Wi ka bɔɔŋ bəchinda bə Nyɔ
bà bənaa bəh ja yiləkəli. Bəchinda bələ kɔ bà bə nì nya
ŋga i bɔ, a bɔ bəkəli nshwaiŋ bəh kinchwɔ kimbum. **3** Wi
bɔɔŋ ka dzaka a, "Kiə mbɛiŋ ki bâkəli kə nshwaiŋ nabə
kinchwɔ kimbum nabə kɛiŋ, maka buku jiə bənchəsi i shi
bi bəni bə nɔm bə Nyɔ wi buku wə." **4** Ayaka mih ka wɔkɔ
a bəni bà bə nì chəsi nì kɔ bənchuku gbi bəh mbaŋnyani
ntsɔ bənaa a, num bɔ buku i chwəŋbijuŋ bichi wə i Islae.
5 Bə nì chəsi bəni i chwəŋkijuŋ ki Juda wə, bənchuku

jwəfi ntsə bəfa, i chwəŋkijuŋ ki Leubɛŋ wə, bənchuku
jwəfi ntsə bəfa, i chwəŋkijuŋ ki Gad wə, bənchuku jwəfi
ntsə bəfa, **6** i chwəŋkijuŋ ki Ashɛl wə, bənchuku jwəfi
ntsə bəfa, i chwəŋkijuŋ ki Naftali wə, bənchuku jwəfi ntsə
bəfa, i chwəŋkijuŋ ki Manase wə, bənchuku jwəfi ntsə
bəfa, **7** i chwəŋkijuŋ ki Semeən wə, bənchuku jwəfi ntsə
bəfa, i chwəŋkijuŋ ki Lɛwi wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa,
i chwəŋkijuŋ ki Isaka wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa **8**
i chwəŋkijuŋ ki Sɛbulun wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa
i chwəŋkijuŋ ki Yəsɛf wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa i
chwəŋkijuŋ ki Bɛnjamen wə, bə chəsi bənchuku jwəfi ntsə
bəfa. **9** Si yəmaka nì tsə, mih tsɛiŋ ka yɛiŋ mbaŋ wi bəni
lə maaa a num wə mi kəkə i fa. Num bə buku i bitumi wə
bichi, bəh i chwəŋbijuŋ wə bichi, bəh bəni bəchi, bəh já
yichi, num bə numbɛiŋ i kiŋkii ki ŋkuŋ nshiŋ bəh i Waiŋ
Jaka nshiŋ, num bələh bəmbuŋ bə fukuli bəh biali yi səm
i kaŋ yibə wə. **10** Bə nì wiliki bə ja yiləkəli dzaka a, "Mbəiŋ
dzəki num i Nyə wibuku wə wi kə wi shinum i kiŋkii wə
bəh i Waiŋ Jaka wə." **11** Bəchinda bə Nyə bəchi numyi i
bɛiŋ fiəli baŋsi kiŋkii, bəh bəchə' bà bəh biɛiŋ biwəm
binaa biə, ka gbəyiki tumkwusi shi bibə i kiŋkii nshiŋ,
ka nyaki kiŋkəksi kimbum i Nyə. **12** Bə nì fəki yakadəiŋ,
dzakayi a, "Yi nûm ayaka! Kiŋkəksi bəh mbum bəh mfi bi
kə num a kaŋaki Nyə wibuku. Bukumbɛiŋ nyâki kiyəŋni i
wi. A num wi wə wi kaŋaki kiŋkəkni bəh ŋga bi ləkəli i
jəbi wichi wə kiŋgəksi kəbi! Yi nûm ayaka." **(aiōn g165)** **13**
Ayaka chə' widəkə i bəchə' bà kintəəŋ, bikə i mih a, "A
fa kə bəndə, num bələh bəmbuŋ bə fukuli a? Bə buku
faiŋ?" **14** Mih ka chukuli i wi a, "Tikwili, a kiəki a wə."

Ayaka wi dzaka i mih a, “A fa kɔ bəni bà bɔ buku i ŋgəkə
wimbum wə. Bɔ kɔ bɔ wəkɔ bəmbuŋ bəbɔ i mwa mi Waiŋ
Jaka wə, bɔ bá fuku. **15** Ayakadəiŋ bɔ ka numki i kiŋkii ki
Nyɔ nshiŋ, ka nəmki i wi nchəkɔ bəh nshi i juŋ yi fəni yi
gia mə. Wi wə wi kɔ wi num i kiŋkii wə wi ni numki bəh
bɔ, wi num kinjəŋnjəŋ kibɔ. **16** Dzɔŋ bi chu lansi wɔɔ kə
bɔ, kindəŋ kəbi bi chu wəmki bɔ. Wəŋ bi chu twɛiŋ kə bɔ,
di bishili bi chu tumtiki kə bɔ. **17** Yi bi numki yaka, kəm
Waiŋ Jaka wə wi kɔ i kintəəŋ kiŋkii wə bi təkniki bəh bɔ
aka ntəkni shwáŋ, wi dzɔ bɔ tsə chiŋsi i di biə mwi mə mɔ
shiki jəbi wichi bukuki. Nyɔ bi yaŋa bwili lə midɛm michi
i dzə́kəh yibɔ wə.”

8 Waiŋ Jaka dzə wɛli nyanti yi nanitaŋ i kiŋwakti kiwɔ
wə, di kpichumi i bɛiŋ lə mɔɔɔŋ i tsə buku i kiŋka ki
mbiəŋə wə. **2** Ayaka mih ka yɛiŋ bəchinda bə Nyɔ nanitaŋ
bà bɔ si numbɛiŋ i Nyɔ nshiŋ. Bə nya kijəŋ nanitaŋ i bɔ. **3**
Chinda wi Nyɔ widəkɔ dza dzə numbɛiŋ i di biə təŋ wi
fəni wi gia nì kɔ, wi kaŋa finshwali fiə bə kpaki njiəŋ
yɛiŋ, num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bəkəli. Bə nya
njiəŋ widuli i wi i chiŋni i təŋ wi fəni wi gia wə, bəh ntsa
wi bəni bəchi bà bɔ kɔ bə Nyɔ. Ayaka təŋ wiwɔ num bə
kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bəkəli, wi num i kiŋkii nshiŋ.
4 Ayaka wi kpa, miəkə mi njiəŋ miwɔ bəh ntsa wi bəni
bà bɔ kɔ bə Nyɔ buku i kaŋ yi chinda wə, yaka tsə i Nyɔ
nshiŋ. **5** Chinda wi Nyɔ wiwɔ ka dza dzɔ finshwali fiə
bə kpaki njiəŋ yɛiŋ, dzɔ gbuku i təŋ wi fəni wi gia wə,
jiə jiksi yɛiŋ, ka lɔɔ i nshwaiŋ wə. Si wi lɔɔ yakadəiŋ,
dzaŋ yisi i mwayiki yi wamyi jumi, nshwaiŋ nəŋni. **6**
Bəchinda bə Nyɔ nanitaŋ bà bɔ nì kaŋaki kijəŋ nanitaŋ

ka kɛiŋsi gwu i təŋki kijəŋ kiwɔ. **7** Chinda wi Nyɔ wi
ninshiŋ ka təŋ ŋ'wi jəŋ, kitəh kidzaŋ bəh gbuku num bə
fwɛŋni bəh mwa shuku i nshwaiŋ wə. Ayaka kimbu ki
nshwaiŋ kimu i bitali biə kintəəŋ fii, kimbu ki kɛiŋ kimu i
bitali biə kintəəŋ fii, mfwaŋ biə bi təkəki bichi fii tə. **8**
Chinda wi Nyɔ wi kɔmsini təŋ ŋ'wi jəŋ, ayaka bə lɔɔ fiɛŋ
fidəkɔ gbuku bɛli yɛiŋ fi num ka ŋkwuŋ wimbum widəkɔ.
Fiɛŋ fiwɔ gbɔ shi i kinchwɔ kimbum wə. Ayaka kimbu ki
bəkɔ yimbum kimu i kintəəŋ bitali wə fiəni chu mwa.
9 Ayaka kimbu kimu i kintəəŋ bitali wə i biɛiŋ biwɔm
wə i kinchwɔ kimbum mə kpiyi. Ayaka kimbu kimu i
kintəəŋ bitali wə i bəŋgwuki wimbum i bəkɔ shakyi. **10**
Chinda wi Nyɔ wi tali təŋ ŋ'wi jəŋ, jɔŋ wimbum widəkɔ
nyə i bɛiŋ bɛli aka naka ki baiŋsini gbɔ baŋ kimbu kimu
i kintəəŋ bitali wə i binchwɔ wə bəh dzə́ŋə yi mwi yə
mwi bukuki yɛiŋ. **11** Yɛli wi jɔŋ wiwɔ kɔ a Nlə. Si wi gbɔ
yaka, kimbu kimu i kintəəŋ bitali wə i binchwɔ wə fiəni
ka ləki. Bəni bəduli kpiyi kɔm bɔ nì mu mwi miwɔ, kɔm
jɔŋ wiwɔ nì kɔ wi fə bəkɔ yiwɔ ka ləki. **12** Chinda wi Nyɔ
wi ki kɔmsini kinaa təŋ ŋ'wi jəŋ, ayaka fiɛŋ fidəkɔ chəkɔ
chafi kimbu kimu i kintəəŋ bitali ki wɔŋ wə. Chafi kimbu
kimu i kintəəŋ bitali ki fiəŋŋ wə ayaka chafi tə kimbu
kimu i kintəəŋ bitali bijɔŋ wə. Ayaka bimbu bibɔ kimu
kimu ka jiki. Baiŋni na chu baiŋki i kimbu ki nshiŋ kimu
wə bəh ki nchəkɔ i kintəəŋ bitali wə. **13** Mih ka tsɛiŋki, ka
wəkɔ mfaa də bəh ja yiləkəli si wi nì fuliki i kintəəŋ ki
bɔɔli wə dzakayi a, "Ŋgəkə əy, ŋgəkə əy, ŋgəkə əy, i bəni
bə̀ bɔ kɔ i fa kuku i jəbi wə bə ni təŋki kiŋka kijəŋ kə ki
bɛsi kə bəchinda bətali kɔ i təŋ."

9 Chinda wi Nyɔ wi kiŋkani kite təŋ jəŋ wi, mih yɛiŋ
jəŋ widəkɔ wə wi nì nyə bɛiŋ gbɔ i kuku. Ayaka bə nya
kiŋwɛli i jəŋ wiwɔ kə ki wɛliki fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔɔŋ.
(Abyssos g12) **2** Jəŋ wiwɔ ka wɛli dzaka ki fəŋ kiwɔ, fimiəkə
buku fɛiŋ lə maaa ka fiki buku, aka biɛiŋ wə jəbi wə bə
juŋni ka kpa. Fimiəkə fiə fi nì buku i fəŋ kiwɔ wə nì fə
wəŋ bəh bəəli nyə ka jiki num jini. **(Abyssos g12)** **3** Chumi
buku i fimiəkə fiwɔ mə shi dzə i nshwaiŋ wə. Ayaka bə
nya chumi yiwɔ bəh ŋga i taaki ka nyɛiŋ yi nshwaiŋ, **4** bə
nəiŋ a kiə yi ki bâkəli kə na finə fi kɔɔki, i nshwaiŋ wə kɔŋ
a numki mfwaŋ nabə kpɛiŋ, a bə nya a ŋgəkə i ŋkaiŋni wi
bəni bà bɔ kaŋaki kə ki chəsi ki Nyɔ i shi bibɔ chɛiŋ. **5** Bə
nì bee a bə chəbsi bɔ i kifiəŋŋ kite wə. Ayakalə, a bə ma i
wɔ̂ɔyi lɔ bɔ. Ŋgəkə wibɔ nì kɔ aka ŋgəkə wi nyɛiŋ i jəbi wə
yi ta mi. **6** I kifiəŋŋ kite kələ wə bəni bi nəŋki kpi bɔ yɛiŋ
kə i yi wə. Bɔ bi dəki lə i kpi, kpi gɛiŋ lɔ bɔ. **7** Chúmi yələ
nì kɔ aka bikum biə bi kɛiŋsi gwu i buku tsə i di bi jum
wə. Biɛiŋ bidəkɔ nì kɔ i kifwu kibɔ wə aka bifɔ bi bəŋkuŋ
biə bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bəkɔli, bishi bibɔ nì kɔ
aka shi bi bəni. **8** Kiluli kibɔ kifwu nì kɔ aka ki bəkaŋa, jəŋ
yibɔ num aka yi bikɛm. **9** Yi nì kaŋaki mbami bi num aka
chwaka ki bəni bə jum kə bɔ si baaŋ kijum yɛiŋ wə. Jəbi
wə yi si fuli bibəkəli bibɔ ka kɔmki aka bəkɔdək bəduli biə
bikum si guku jəbi wə bi yɔkɔki tsəki i di bi jum wə. **10** Yi
kaŋa kiwini bəh fiəli aka nyɛ́iŋ. Ayaka ŋga bibɔ biə bɔ
nyaki ŋgəkə yɛiŋ i bəni wə i kifiəŋŋ kite wə nì kɔ i kiwini
kibɔ wə. **11** Bɔ nì kaŋaki ŋkuŋ wibɔ num chinda wə wi
tsɛiŋki fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔɔŋ, yɛli wi i já yi Hibulu wə
kɔ a Abadən, ayaka num i já yi Glik wə a, Abəliən (yɛli

wələ kɔ a mi wə wi bəkəliki num bəkəlini). (Abyssos g12) 12
Yələ yi tsə lə kɛiŋki ŋgəkə wi ninshiŋ. Ayakalə, mbɛiŋ
wɔ̂kɔli, bəŋgəkə bədəkɔ kɛiŋki bɔ biəli bəfa bələ jum. 13
Chinda wi Nyɔ wi sɔɔ tɔŋ ŋ'wi jəŋ, mih wəkɔ ja yidəkɔ
buku dzə i kitiə kinaa kiwɔ wə bi num i tɔŋ wi fəni wi gia
wə bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bəkɔli, wi num i Nyɔ
nshiŋ, 14 dzakayi i chinda wi Nyɔ wə, wi kikɔmsi ki sɔɔ
wə wi nì kaŋaki jəŋ a, "Shwali bəchinda bənaa bà bɔ kɔ
bə kaŋa kɔmsi tsə i kinchwɔ kimbum yi Yuflɛtis wə." 15
Ayakadəiŋ, chinda wi Nyɔ ka shwa bənaa bà. Bəchinda
bəwɔ num bə nì kɛiŋsi jiə bɔ ka wəkəliki jəbi bəh chəkɔ
bəh fiəŋŋ bəh jia yə bə bi shwali bɔ, bə wɔɔ kimbu kimu
i kintəəŋ bitali bi bəni wə. 16 Mih nì wəkɔ si mbaŋ wi
bəni bə jum bə bikum nì kɔ. Bɔ nì kɔ bəmalam gi yifa. 17
Bikum biə mih nì yɛiŋ i fiɛŋ wə ka ndəmsi, bəni bà bɔ
nì yaka yɛiŋ bɛiŋ nì kɔ i dzəh yələ wə lə: bəni bəwɔ nì
ləh chwaka bidəkɔ baaŋ bijum bibɔ yɛiŋ, ntsəŋə wiwɔ nì
bəkɔki ka gbuku chu num aka bɔɔli, chu num tə lə ŋaaa.
Kifwu ki bikum biwɔ nì bwɔsiki bi bəbikɛm, gbuku bəh
fimiəkə bəh fiɛŋ fidəkɔ ka mikaiŋ mi gbuku mə mɔ bɛliki,
buku i dzaka kibɔ wə. 18 Biɛiŋ bi bəŋgəkə biələ biə bi nì
kɔ, gbuku bəh fimiəkə bəh fiɛŋ ka mikaiŋ mi gbuku mə
mɔ bɛliki, bi nì bukuki i bikum biwɔ dzəkə wɔɔyi bəni i
kimbu kimu i kintəəŋ bitali wə. 19 Ŋga bi bikum biwɔ kɔ
num i dzaka kibɔ wə bəh i biwini bibɔ wə. Biwini bibɔ
num aka júŋŋ, kaŋa kifwu, a num fiɛŋ fiə bɔ bɛiŋsiki bəni
yɛiŋ. 20 Na si yi nì num yakadəiŋ, kiŋka ki bəni bəh biɛiŋ
bi bəŋgəkə biələ nì ka wɔɔyi bɔ, bɔ nì ka kwuni na shɔ́m
yibɔ i gia yə bɔ nì fəki bəh kaŋ yibɔ. Bɔ nì ka kwuni i

bee i tsaki i bəchinda bə ŋkpɛli bəh miməsə nabə fiə bə
kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bəkəli nabə ki fukuli nabə
kinaiŋ, nabə kitəh, nabə kpɛiŋ. Miməsə mələ kəbi na i
yɛiŋ biɛiŋ nabə i wəkɔ nabə i nyani. **21** Bɔ nì ka kwuni tə
shóm i wəɔyiki bəni nabə i fiiŋki nabə i nəki nəni kinyɛŋ
ki təkəlini nabə ji.

10 Mih chu yɛiŋ chinda wi Nyɔ widəkɔ wi ləkəli wə wi
shi dzə i bɛiŋ, num bikwu lim wi ka mbuŋ, num kikpa
kidzaŋ daa i fwu wi bɛiŋ. Shi bi nì kɔ aka wəŋ, gvu yi num
asi kiləəm ki gbuku si yaka. **2** Wi nì kaŋaki fiŋwakti fidəkɔ
i wi kaŋ bə wɛli. Wi shi dzə təm gbu wi, wi tsɛiŋ yiləkəli i
kinchwɔ kimbum mə, təm wi tsɛiŋ yi kiməkə i nshwaiŋ
wə. **3** Si wi təm yakadəiŋ, wam bəh ŋga asi bikɛm si wam.
Asi wi wam yakadəiŋ, dzaŋ yə yi si wamyi kiŋkani nanitaŋ
ka dzaka. **4** Si dzaŋ yə yi si wamyi kiŋkani nanitaŋ yiwɔ
dzaka yakadəiŋ, mih bá nəŋ i nyaka gia yiwɔ ja, yə dzaka
i bɛiŋ a, "Jîə gia yə dzaŋ yə yi si wamyi kiŋkani nanitaŋ
dzaka i shəm. Kîə wɔ ki nyâka kə i kiŋwakti mə." **5** Chinda
wə mih nì yɛiŋ wi num i kinchwɔ kimbum bəh i nshwaiŋ
wə dzasi tsɛiŋ yi yiləkəli i bɛiŋ, **6** kaiŋ i yɛli wi mi wə wi
kɔ jəbi wichi kiŋgəksi kəbi, a num wi wə wi nì maa bəəli
bəh biɛiŋ bichi biə bi kɔ i yɛiŋ wə, bəh nshwaiŋ bəh biɛiŋ
bichi biə bi kɔ i yɛiŋ wə, bəh kinchwɔ kimbum bəh biɛiŋ
bichi biə bi kɔ fɛiŋ wə. Wi kaiŋ dzaka a, "Nyɔ ni chu môti
kə i fə gia yə wi nəŋki! **(aiōn g165)** **7** A bi numki i chəkɔ bi
chinda wi Nyɔ wi kiŋkani nanitaŋ bi təŋ ŋ'wi jəŋ, Nyɔ bi
fə gia yə wi nì nyumiki yi dzə kpɛiŋ si wi nì kɔ wi dzaka lɔ
i bəni bu bə nəm bà bɔ kɔ bəni bu bəntum." **8** Ja yə mih
nì wəkəki i bɛiŋ chu dzaka i mih a, "Tsâ dzô kiŋwakti kə

bə wɛli i chinda wi Nyɔ wə kaŋ wə wi num i kinchwɔ
kimbum bɛiŋ bəh i nshwaiŋ wə.” 9 Ayakadəiŋ, mih ka tsə
i chinda wi Nyɔ wiwɔ dzaka i wi a wi nya fiŋwakti fiwɔ i
mih. Wi dzaka i mih a, “Kôɔ dzî. Jəbi wə ki ni shi i tɔ wa
mə ki nì ləki. Ayakalə, ki ni njwɔŋki i dzaka ka wə aka
nyu.” 10 Mih ka dzɔ fiŋwakti fiwɔ i chinda wi Nyɔ wiwɔ
kaŋ, ka dzi. Si mih nì dziki ki njwɔŋ i dzaka kəŋŋ wə aka
nyu, Ayakalə, jəbi wə ki nì shi i təɔ mə ki lɔ. 11 Si mih nì
dzi, bə ka dzaka i mih a, “Wɔ kaŋaki chu dzâka ntum wi
Nyɔ i bəni. Ntum wələ kɔ kɔm chwɔŋkijuŋ ki bəni bəh
kitumi bəh bəni bà bɔ dzakaki ŋkaiŋni yi já bəh bəŋkuŋ.”

11 Bə dza nya kimfəkə i mih ki num aka mbəŋ, dzaka i
mih a, “Tsâ fâkə juŋ yi fəni gia yi Nyɔ bəh tɔŋ wi fəni gia,
wɔ fa tə bəni bà bɔ tsaki yɛiŋ, 2 ayakalə kîə wɔ ki fâkə kə
təkɔ wi biŋ. Bêe biəmaka di kɔm bi kɔ num bə nya i bəni
bà bɔ kɔkə Bəju. Bɔ bi yaka i kwili wi baiŋni fuŋ, chəbsi
kwili wiwɔ i tsə buku i kifiəŋŋ wə mbaŋnyani ntsɔ bəfa.
3 Mih bi nya lə ŋga i bəni bəŋ bəfa bà bɔ dzakaki kɔm
mih, bɔ bi laka ntum wuŋ i bəni i kaŋ wə nchuku gi yifa
bəh mbaŋ bisɔ. Bɔ bi lakaki yaka num bɔ lɔh bəmbuŋ bə
kpi.” 4 Bəni bəfa bələ kɔ kɛiŋ yi Ɔlif yifa bəh naka bifa
biə bə tɔmki naka ki baiŋsini yɛiŋ ki si shi num i Bah
nshiŋ wə wi kaŋaki nshwaiŋ. 5 Ayaka mi kabə nəŋ i bi fə
gia yichu bəh bɔ, gbuku bi buku i dzaka kibɔ wə wi dzi
mbaiŋŋni wibɔ. Yələ kɔ dzəh yə na ndə wə wi nəŋki i fə
gia yichu bəh bɔ bi kpiki ayaka. 6 Bɔ kaŋaki lə ŋga biə bɔ
kɔ i baŋ bɔɔli ka dzaŋ ma mɔm na i təkə i nshwaiŋ wə,
i kaŋ yə wə bɔ ni lakaki ntum wi Nyɔ yɛiŋ. Bɔ kaŋa tə
ŋga biə bɔ kɔ i fiəni mwi michi a mɔ fiəni chu mwa bəh

ŋga biə bɔ kɔ i faaŋ ŋkaiŋni bifum bichi i nshwaiŋ wə na yibwiŋ bɔ kɔŋki. 7 Jəbi wə bɔ bi kaasi i dzaka gia yə bɔ kaŋaki i dzaka, kiŋkum ki nyam yə bi buku i fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔɔŋ, yi bi tum jum bəh bɔ, yi tumdzi bɔ, ka yi bi wɔɔyi bɔ, (Abyssos g12) 8 kiwini kibɔ bi nɔyi baaŋki dzəh yi kwili wə. Kikwili kələ kɔ kə bə bɔɔŋki i já yi ndi wə a Sɔdɔm nabə a Ijib, a num fɛiŋ di biə bə nì baŋŋ Bah wibɔ i kintasi wə. 9 I kaŋ wə yitali bəh kiŋka ŋgəkɔ wi bəni, na i kinaiŋ kintɔŋ wə, na bà bɔ dzakaki na yinaiŋ já, nabə kikwili kinaiŋ, bɔ bi tsɛiŋki si kiwini kibɔ nɔyi bɔ bi nəiŋ a bə ma ləə. 10 Bəni bà bɔ kɔ fa kuku bi laŋki a kpiyi bəni bələ lə a. Bɔ bi ka saŋliki, mi chiŋsi kinya i mi, mi chiŋsi i mi. Bɔ bi fəki yaka kɔm bəni bə ntum bə Nyɔ bəfa bələ dzə bəh ŋgəkə wimbum i bəni wə fa kuku. 11 Yi dzə num si kaŋ yitali bəh kiŋka yələ dzə tsə, kiŋ'waka kə ki nyaki nɔni dza dzə i Nyɔ wə, liə i bɔ mə, bɔ fiəni dzayi. Bəni yɛiŋ yaka ndzaŋ kwa bɔ. 12 Bəni bələ bəfa ka wɔkɔ ja yi dzaka i bɛiŋ na bəh ŋga dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ yâka dzâ fa!” Ayaka bɔ ka yakaki tsəki i bɛiŋ i bikwu wə, bəmbaiŋŋni bəbɔ tsɛiŋ. 13 A jəbi wiwɔ wə, nshwaiŋ dza nəŋni na bəh ŋga bəh ŋga, kimbu ki kwili kimu i jwɔfi kintəəŋ muku. Bəni bənchuku nanitaŋ kpiyi si nshwaiŋ yiwɔ ni nəŋniki. Kiŋka ki bəni bà bɔ nì baaŋ, num bəh ndzaŋ na bəh ŋga, ka tumyiki bikum bi Nyɔ wə wi kɔ bɛiŋ. 14 Yələ yi tsə lə, kɔ ŋgəkə wi kɔmsini. Ayakalə, mbɛiŋ wɔ̂kɔli, ŋgəkə wi ŋkaiŋni kitali ni dzə lə i jəbi wi juli wə. 15 Chinda wi Nyɔ wi nanitaŋ tɔŋ ŋ'wi jəŋ, mih wɔkɔ já yi dzaka i bɛiŋ bəh ŋga dzakayi a, “Ŋkuŋ bi fa kuku fiəni chu bi Bah wibukumbɛiŋ bəh Kimbwili wə wi

nì kaka, wi num i bi sakaki jəbi wichi kiŋgəksi kəbi.” (aiōn g165) 16 Ayaka bəchə’ bəni bà mbaŋfia ntsə bənaa bà bɔ nì shinum i biŋkii bibɔ wə i Nyɔ nshiŋ ka gbɔyiki tumkwusi bishi bibɔ i kuku, nya kiŋkəksi kimbum i Nyɔ. 17 Bɔ ni fəki yakadəiŋ, dzakayi a, “Buku nyâki kiyəŋni i wɔ, Bah Nyɔ wə wi Kaŋaki Ŋga Bichi, akɔ wɔ wə wɔ kɔ i liə, a num wɔ wə wɔ nì kɔ wɔ si num. Buku nyâki kiyəŋni kɔm wɔ kɔ wɔ dzɔ lɔ ŋga bia bimbum ka yisi i sakaki. 18 Bəni bà bɔ kiəki kə wɔ nì bɔksi shɔm, ayaka jəbi wə wɔ kɔ i chusi shɔm ya yi bɔksini kpɛiŋ lɔ. A num jəbi wə wɔ kɔ i sakaki bəni bà bɔ kɔ bɔ kpiyi. A chu num tə jəbi wə wɔ kɔ i makti bəni ba bə nɔm bà bɔ kɔ bəni ba bə ntum, i chu makti bəni bà bɔ kɔ bəh Nyɔ, i makti tə bəni bəchi bà bɔ kəksiki yɛli wa, nabə bənchiŋ bənchiŋ nabə bəmbum bəmbum. A num tə i jəbi wə wɔ kɔ i kaasi bəni bà bɔ bəkəliki di bichi fa kuku.” 19 Bə ka dza wɛli dzaka ki fiəŋə ki juŋ yi fəni gia yi Nyɔ i bɛiŋ. Kintaiŋntaiŋ ki miŋkaiŋ mi Nyɔ kə ki nì kɔ i juŋ yi fəni yi gia yiwɔ mə kiyəŋə. Ayaka dzaŋ dza ka mwayiki, wamyi, jumi, nshwaiŋ nəŋni, kitəh kidzaŋ kimbum kimbum shuku.

12 Mih dza yɛiŋ gia yi dzaka kiwɔmni yidəkɔ i bɛiŋ. A nì kɔ miŋkpaŋa widəkɔ wi lɔh wɔŋ i gwu wə ka mbuŋ, fiəŋŋ num i gvu yi chɛiŋ, num wi bwaŋ kifɔ ki ŋkuŋ bijəŋ num yɛiŋ wə jwɔfi ntsɔ bəfa. 2 Wi nì kɔ bəh tɔɔ wi nɔmh i bwɔ, wi wɔkɔ lɔli bi nɔm də. 3 Mih dza chu yɛiŋ gia yi dzaka ki wɔmni yidəkɔ i bɛiŋ. A nì kɔ kiŋkum ki nyam kibəkəli kidəkɔ, ki bwɔsi nyam yi kətə. Ayaka yi kaŋa kifwu nanitaŋ bəh bitiə jwɔfi, bəh bifɔ bi ŋkuŋ binchiŋ binchiŋ nanitaŋ i kifwu kiwɔ wə. 4 Wi tum wini wi yaŋa

dzɔ kimbu kimu i kintəəŋ ki bitali bijəŋ wə i bɛiŋ lɔɔ
shi i kuku. Ayaka kiŋkum ki nyam kiwɔ dza tsə num i
miŋkpaŋa wə wi nì kɔ a bwɔ nshiŋ, ka jəbi wə miŋkpaŋa
wiwɔ bwɔ ŋgaiŋ nì bwiŋyi dzi waiŋ wiwɔ a dzini. **5** Wi
bwɔ waiŋ nyukuni, a num wə wi bi sakaki bitumi bichi
bəh mbeŋ wi ŋkuŋ wi chwaka. Ayakalə, asi wi nì bwɔ, bə
chufi dzɔ waiŋ wiwɔ tsə bəh wi i bɛiŋ i Nyɔ, wi num kɔmsi
i kiŋkii ki wə. **6** Miŋkpaŋa wiwɔ ka gɛiŋ tsə num i chwa i
di biə Nyɔ nì kɔ wi sisi jiə lɔ i wi. I di biə bə bi təkniki bəh
wi i kaŋ wə nchuku bəh gi yifa bəh mbaŋ bisɔ. **7** Ayaka
jum dza yisi i tumi ki Nyɔ wə, chinda wi Nyɔ wə Maikɛl
bəh mbaŋ wi bəchinda ka jwɔki bɔ bəh kiŋkum ki nyam
yə yi bwɔsiki kətə. Ayaka nyam yiwɔ bəh bəchinda bu bɔŋ
jwɔ chukuli, **8** ayakalə bə tumdzi kiŋkum ki nyam kiwɔ
bəh mbaŋ wi, bɔ na chu kwati di i tumi ki Nyɔ wə. **9** Bə
bwili kiŋkum ki nyam kiwɔ ki bwɔsi kətə ka laaŋ ki bəh
bəchinda bu, bɔ shi gbɔ i kuku. Kiŋkum ki nyam kələ kɔ
num Juŋŋ yi kikpu yə yi kɔ ŋkpɛli, chu num Satan. A num
wi wə wi fwɔkyiki bəni i mbi wələ wə wichi. Bə nì laaŋ wi
tasi bəh bəchinda bu bɔ shi gbɔ i kuku. **10** Mih dza wɔkɔ
ja yi dzaka na bəh ŋga i tumi ki Nyɔ wə a, “Akɔ i liə Nyɔ ki
bwiliki bəni bu, i chusiki ŋga bi bi nɔm, i sakaki ŋkuŋ bi,
Kimbwili wi wə wi nì kaka ni chusi tə ŋga bi i nsaka wi
wə. Yi nûm yaka i liə kɔm bə kɔ bə laaŋ shi mi wiwɔ i
kuku wə wi ni shi kɔ i Nyɔ wibukumbɛiŋ nshiŋ, a num
wə wi jiəki gia i bwa bə nih bəbukumbɛiŋ fuŋ nshiŋ bəh
nchɔkɔ. **11** Ayakalə, bə tum dzi lɔ wi kɔm mwa mi Waiŋ
Jaka bəh gia yi Nyɔ yə bɔ beeŋki nsaka wiwɔ. Ayaka bɔ
nì kɔŋki kə nɔni kibɔ na i dzəh yə bɔ kɔ i lwaki kpi. **12**

Ayakadəiŋ, ma tumi ki Nyɔ laŋki, bəh bəni bəchi bà bɔ kɔ
yɛiŋ, laŋki tə. Ayakalə, ŋgəkə wimbum kɔ i mbɛiŋ i kuku
bəh kinchwɔ kimbum, kɔm ŋkpɛli kɔ wi shi dzə i mbɛiŋ
wə. Wi jikə bəh shɔm yi bɔkəli nalə, kɔm wi kiəki lə a jɔbi
wi ŋgaiŋ baaŋ a twɛsi." **13** Jɔbi wə kiŋkum ki nyam kə ki
bwɔsiki kətə nì yɛiŋ a bə laaŋ bwili ŋgaiŋ, wi shi gbɔ i
kuku, wi ka daa n'yɔkɔ i miŋkpaŋa wə chɛiŋ, wə wi nì
bwɔ waiŋ nyukuni. **14** Ayakalə, bə nì nya bibəkəli bi mfaa
wimbum bifa i miŋkpaŋa wiwɔ a wi fuli bəh bi i yɔkɔ gɛiŋ
juŋŋ yiwɔ i tsə numki i chwa i jía yitali wə bəh kiŋka bə
təkni i wi. **15** Ayaka juŋŋ yiwɔ ka bwiliki mwi i dzaka ki
wə, mɔ shi aka bɔkɔ, i miŋkpaŋa wiwɔ chɛiŋ a ŋgaiŋ dzɔ
nyə bəh wi. **16** Ayakalə, nshwaiŋ gamti miŋkpaŋa wiwɔ,
wɛli dzaka ki ka məə bɔkɔ yə kiŋkum ki nyam kiwɔ nì
bwiliki i dzaka ki wə. **17** Nyam yiwɔ ka bɔksi shɔm bəh
miŋkpaŋa wiwɔ, ka nyə tsə fasi jum i jwɔ kiŋka ki bwa bə
kpaŋa wiwɔ, a num bà bɔ jiəki bənchi bə Nyɔ chu beeŋ
nsaka wi Jisɔs.

13 Ayaka wi ka tsə ka numki i kinchwɔ kimbum kpəŋ.
Mih ka chu dza yɛiŋ nyam yi gumini yi buku dzə i bɔkɔ,
yi kaŋa kifwu nanitaŋ bəh bitiə jwɔfi bəh bifɔ bi ŋkuŋ i
fwu wi bitiə biwɔ wə jwɔfi, kiyɛli kə ki nì bəkəliki yɛli wi
Nyɔ nì kɔ i bifwu biwɔ wə. **2** Nyam yiwɔ yə mih nì yɛiŋ yi
nì bwɔsiki jum, gvu yi num aka yi nyam yidɔkɔ bə bɔɔŋki
a bɛɛ, dzaka ki num aka ki kibaba. Kiŋkum ki nyam kə ki
bwɔsiki kətə, ki ka nya nyam yiwɔ bəh ŋga bi bəh kiŋkii
ki a wi sakaki bəh ŋga bimbum. **3** Fwu wi nyam yiwɔ
widɔkɔ nì kaŋaki lə ŋkaiŋni wi biəkə yidɔkɔ num yi nì
kələ i wɔɔ wi wɔɔni, ayakalə num yi nì bənih lɔ. Ayaka

dzaka wəm bəni bəchi fa kuku, bɔ ka gbɔyiki i nyam yiwɔ
chɛiŋ. **4** Ayaka bəni ka nyaki kiŋkɔksi kimbum i kiŋkum
ki nyam kə ki nì bwɔsiki kətə, kɔm ki nì kɔ ki nya nyam yi
gumini yiwɔ bəh ŋga bi. Ayaka bɔ ka nyaki tə kiŋkɔksi
kimbum i kiŋkum ki nyam kiwɔ dzaka a, "Akɔ ndə ka
nyam yi gumini, a num ndə i jwɔ yi a?" **5** Bə nì bee nyam
yiwɔ yi ka kaŋaki dzaka, yi num i dzakaki já yi ghaŋsini
gwu, yi chu bəkəli yɛli wi Nyɔ, num bəh chu bee tə a yi
sakaki i kifiəŋŋ wə mbaŋnyani ntsɔ bəfa. **6** Yi ka yisi ka
dzakaki já yichu kɔm Nyɔ, bəkəli yɛli wi bəh di biə Nyɔ kɔ
fɛiŋ bəh bəni bà bɔ kɔ i tumi ki Nyɔ wə. **7** Bə nì kɔ bə bee
tə a yi laa jum i bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ, i tumdzi bɔ, bee tə
a yi kaŋaki ŋga i di bichi bəh i bəni bəchi bəh i bəni bə já
yichi, bəh i bitumi bichi. **8** Bəni bəchi i fa mbi wə bi nyaki
lə kiŋkɔksi kimbum i wi. Bəni bələ kɔ mi wichi wə bə nì
ka nyaka dəkə yɛli wibɔ i kiŋwakti wə na ka mbi yisi.
Kiŋwakti kələ kɔ kə kiyɛli ki bəni bà bɔ kaŋaki nəni kɔ
yɛiŋ mə, num kiŋwakti ki Waiŋ Jaka wə bə nì kum. **9** Mi
wə wi kaŋaki bintuni, wi wɔ̂kɔ. **10** A kabə num a mi kɔ a
bə ni kwa wi kwani, ma bə nì kwa. Mi kabə num a bə ni
wɔɔ wi bəh nywɔ wi jum, ma bə ni wɔ̂ɔ wi bəh nywɔ wi
jum wiwɔ. Yələ gia tsəki i bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ a bɔ kâŋa
shɔm, bɔ jîəki shɔm i wi. **11** Mih chu dza yɛiŋ nyam yi
gumini yidəkɔ num yi buku i kuku, yi kaŋa bitiə bifa aka
waiŋ shwaŋ, wi dzaka aka kiŋkum ki nyam yə yi bwɔsiki
kətə. **12** Yi nì chusiki ŋga bi nyam yi gumini yi ninshiŋ
yə yichi, i yɛli wi nyam yiwɔ wə. Ayaka yi fə kuku wichi
bəh bəni bəchi i mbi wə ka nyaki kiŋkɔksi kimbum i wi
bəh ŋga bi nyam yi ninshiŋ yə biəkə yi nì kɔ i wɔɔ wi

wəəni num biəkə yiwə bənih lə. **13** Yi nì fəki kinchəsi kə
ki chusiki ŋga bi fə na gbuku nyə shi dzə i bɛiŋ bəni yɛiŋ.
14 Si bə nì bee a yi fə kinchəsi kə ki chusiki ŋga i yɛli wi
nyam yi ninshiŋ yə wə yi ni gumiki yaka, yi ka fwəkyiki
bəni bà bə kə i mbi wələ wə bəh bi. Ayaka yi ka dzaka bə
fə kimbwəsi ki nyam yə bə nì bɛiŋsi bəh nywə wi jum
ayaka yi kɛiŋ yi wəm. **15** Bə nì bee a yi nya kiŋ'waka i
kimbwəsi ki kiŋkum ki nyam yə, ka yi kə i dzakaki, yi fâ
bə wəəyi bəni bəchi bà bə nəiŋki i nyaki kiŋkəksi kimbum
i kimbwəsi kə. **16** Yi nì dzaka a bə fə kinchəsi i bəni bəchi
i tsɛiŋ yiləkəli wə nabə shi chɛiŋ, a bə fə i na ndə wə kəŋ
wi numki winchiŋ nabə wimbum, nabə i bəni bə kpə nabə
i bəni bə kifuu, nabə mfá nabə bà bə kəkə mfá, **17** ka mi
ma taŋ nabə i taŋni wi kaŋaki kə kinchəsi kiwə. Kinchəsi
kələ kə yɛli wi kiŋkum ki nyam kə, nabə nyaka wi yɛli wi
kiŋkum ki nyam kə. **18** Yələ kə gia yi nəŋ mfi bimbum. Mi
wə wi kaŋaki mfi wi fâ nyaka wələ wi kə yɛli wi nyam
yələ wi wôkə. Nyaka wələ num yɛli wi mi wiwəm, nyaka
wiwə num a,

14 Mbɛiŋ wôkə, si mih ni chu tsɛiŋ, mih dza yɛiŋ Waiŋ
Jaka num wi num i ŋkwuŋ wi Sayəŋ wə, bəni bənchuku
gbi bəh mbaŋnyani ntsə bənaa num bəh wi. Bəni bələ nì
kə bà bə nì kaŋaki kinchəsi ki yɛli wi bəh wi Ba wi i shi
chɛiŋ. **2** Mih wəkə ja yi dzə i bɛiŋ yi jumi aka mwi mə mə
gbəki i fəŋ wə, yi jumi tə aka dzaŋ yə yi wamyiki. Ja yə
mih nì wəkə yi nì dzakaki aka kichəŋŋ bəni kəmyiki. **3** Bə
nì yəəŋki njaŋ wimfiaŋ widəkə i kiŋkii ki ŋkuŋ nshiŋ bəh
i biɛiŋ biwəm binaa nshiŋ bəh i bəchə' nshiŋ. Mi widəkə
nì ka kiə dəkə njaŋ wiwə a kəbi a bəni bà bənchuku gbi

bəh mbaŋnyani ntsɔ bənaa a. A num bà bə nì yɛlih bɔ i
chu wə i fa kuku. 4 Bələ kɔ bəni bà bɔ nì ka bəkəli dəkə
gwu yibɔ bəh bəkaŋa, kɔm bɔ nì ka kiə dəkə bəkaŋa. Akɔ
bɔ bà bɔ si biəli Waiŋ Jaka i na faiŋ wə wi tsəki. Bəni bələ
kɔ bà bə nì yɛlih i ŋgɔkɔ wi bəni bəwɔm bəchi kintəəŋ
a bɔ num ka mintam mi Nyɔ mi ninshiŋ bəh mi Waiŋ
Jaka. 5 Gia yi ntəkə yidəkɔ nì ka num buku dəkə i dzaka
kibɔ wə. Bɔ num ŋgbɔ widəkɔ kəbi. 6 Ayaka mih chu dza
yɛiŋ chinda wi Nyɔ widəkɔ wi fuli i kintəəŋ ki bəəli wə.
Wi nì kaŋaki ntum wi ndzɔŋni wə wi kɔ i jəbi wichi i
fukuki i bəni bəchi bà bɔ kɔ i mbi wələ wə. Wi nì kɔ i
fukuki i bitumi bichi, bəh i bəŋkuŋ bəchi, bəh bəni bà bɔ
dzakaki na yi naiŋ já nabə winaiŋ ŋkaiŋni wi bəni bəchi.
(aiōnios g166) 7 Chinda wiwɔ wam na bəh ŋga a, "Mbɛiŋ
lwâki Nyɔ tûmyi bikum bi, kɔm jəbi wi, wi nsaka dzə
kpɛiŋ lɔ. Mbɛiŋ nyâ kiŋkəksi kimbum i wi kɔm wi maa
bəəli bəh nshwaiŋ bəh kinchwɔ kimbum bəh bidi biə mwi
bukuki fɛiŋ i kuku." 8 Chinda wi Nyɔ widəkɔ wi kɔmsini,
ka biəliki wi dzakayi a, "Babilən wimbum kɔ wi gbɔ lɔ, wi
gbɔ lɔ. Akɔ wi wə wi fə bitumi bichi mu nəni ki təkəlini
ka mbih." 9 Chinda wi Nyɔ widəkɔ wi kiŋkɔmsi kitali ka
biəliki tə bɔ, wili na bəh ŋga a, "Na ndə wə wi ka mɔmsi i
nya kiŋkəksi kimbum i nyam yi gumini yə bəh kimbwəsi
ki nyam yiwɔ, kaŋa tə kinchəsi i shi chɛiŋ nabə i tsɛiŋ yi
wə, 10 yaka wi bi mu lə shɔm yi Nyɔ yi bəksini asi mi si
mu mbih. Shɔm yi bəksini yiwɔ kɔ num wi shuku i bwam
wi, wi bəksini shɔm maka wi kpɛiŋni. Wəmaka mi kɔ bə
bi ləəki wi i fiɛŋ wə fi fii aka mikaiŋmigbuku, wi yɛiŋ
ŋgəkə fɛiŋ. Yələ gia bi numki num i bəchinda bə Nyɔ bə

baiŋni nshiŋ bəh Waiŋ Jaka. **11** Fimiəkə bi yakaki jəbi
wichi kiŋgəksi kəbi i di biə bə ləɔ bɔ i ŋgəkə wə. Bəni
bələ bɔ nyaki kiŋkəksi kimbum i nyam yi gumini bəh
kimbwəsi ki nyam yiwɔ bəh bəni bà bɔ kaŋaki kinchəsi ki
yɛli wi, bɔ bi kaŋaki kə ŋ'waka i ŋgəkə wibɔ wə nshi nabə
nchəkɔ.” **(aiōn g165)** **12** Yələ gia tsəki i bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ
num bɔ bà bɔ jiəki bənchi bə Nyɔ, bɔ jiə shəm i Jisəs wə, a
bɔ kaŋaki i kaŋaki shəm. **13** Mih dza wəkɔ ja yi dzaka i
tumi ki Nyɔ wə yi dzaka i mih a, “Nyâka yələ: I yisi i liə
tsəki səki ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà bɔ kpiyiki num
bɔ chiŋni bəh Bah.” Kiŋ'waka ki Nyɔ bum a, “Ndzəŋni
bimbum kɔ i bɔ ŋkɔŋ, bɔ ni waka lə i biluŋ bibɔ wə, kəm
mfə wibɔ wi ndzəŋni ni biəli lə bɔ.” **14** Mbɛiŋ wôkəli, mih
dza tsɛiŋ mih yɛiŋ bikwu bi fuku fukuni, num mi num i
bikwu biwɔ wə wi bwəsi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi, num
wi bwaŋ kifɔ ki ŋkuŋ num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki
bəkəli, wi kaŋa fiŋkəfi i wi kaŋ fi num aka kintɔ ki juŋ ki
kwa. **15** Chinda wi Nyɔ widəkɔ dza buku dzə i juŋ yi fəni
yi gia mə, wam i mi wə wi ni shinum i bikwu wə bəh ŋga,
dzaka a, “Kwâ fiŋkəfi fia fi kəhni ma wɔ kôh ŋkəh bəh fi.
Jəbi wi kəhni kpɛiŋ lɔ, ayaka mbi wələ kpɛiŋ lɔ i ŋkəh
wə.” **16** Ayakadəiŋ, mi wə wi nì shinum i bikwu wə ka ləɔ
fiŋkəfi fi i nshwaiŋ wə, fə ŋkəh i nshwaiŋ wə. **17** Chinda
wi Nyɔ widəkɔ chu buku dzə i juŋ yi fəni yi gia wə i bɛiŋ,
wi kaŋa tə fiŋkəfi i wi kaŋ fi num aka kintɔ ki juŋ ki kwa.
18 Chinda wi Nyɔ widəkɔ ka buku i təŋ wi fəni wi gia wə,
num wə wi kaŋaki ŋga i gbuku bɛiŋ. Wi wam bəh ŋga i
widəkɔ wə wi nì kaŋaki fintɔ fi kwani fiə a, “Ləô fiŋkəfi
fiwɔ ma wɔ təiŋyi kaka ki mintam mi mbih i nshwaiŋ

wə, kɔm mintam miwɔ bəkɔ lɔ.” **19** Ayakadəiŋ, chinda wi
Nyɔ wiwɔ ka lɔ̂ə fiŋkəfi fi i nshwaiŋ wə, kɔ̂əyi mintam mi
mbih miwɔ i nshwaiŋ wə, juŋni, bakti i kishwa kimbum
kə bə fəki mbih yɛiŋ, yələ chusiki gia yə shɔm yi Nyɔ yi
bəkəli bi fəki bəh bəni. **20** Bɔ ka dəŋyi mintam mi mbih
miwɔ bəh gvu i kwili wə i biŋ, a buku num mwa, mɔ jikə i
yaka tsə aka i dzaka ki kikum, dza ləŋ tsə buku ka bəmay
gi yifa.

15 Mih chu dza yɛiŋ ŋkaiŋni fiɛŋ fi dzaka ki wɔmni
fidəkɔ i bɛiŋ, a num na fiɛŋ fi dzaka ki wɔmni fi mbum. A
nì kɔ bəchinda bə Nyɔ nanitaŋ bɔ kaŋa bəŋgəkə nanitaŋ
bà akɔ kiŋgəksi i nya i bəni, kɔm bələ kɔ bà Nyɔ nì chusi
kaasi shɔm yi yi bɔksini yɛiŋ. **2** Mih chu dza yɛiŋ fiɛŋ
fidəkɔ fi bwɔsi kinchwɔ kimbum kidəkɔ ki num ka bə si
fwɛŋni bəh gbuku, ki baiŋ aka mijwɔ. Bəni bədəkɔ num
kɔmsi i kinchwɔ kimbum kiwɔ kpəŋ, a num bà bɔ tumdzi
nyam yi gumini yiwɔ bəh kimbwɔsi ki bəh nyaka wə wi kɔ
yɛli wi nyam yiwɔ. Bɔ nì num fɛiŋ yakadəiŋ kaŋa kichəŋŋ
ki Nyɔ i káŋ yibɔ wə, **3** yəəŋ njaŋ wi Muses wə mi wi nɔm
wi Nyɔ bəh njaŋ wi Waiŋ Jaka. Bɔ nì yəəŋki a, “Ɔ Bah Nyɔ
wə Wi Kaŋaki Ŋga Bichi, biɛiŋ biə wɔ fə kɔ na bimbum
bəh bi kaŋyini. Ɔ wɔ kɔ ŋkuŋ i bitumi bichi, ayaka dzəh
yə wɔ fəki gia yɛiŋ kɔ yi chəŋ bəh yi ŋkɔŋ. **4** Ɔ Bah, mi
wə wi kəkə i lwaki wɔ, tumyi bikum bia kɔ ndə? Num a
wɔ shəŋ wi baiŋni. Bitumi bichi bi dzəki nya kiŋkɔksi
kimbum i wɔ, kɔm bɔ yɛiŋ gia yə wɔ fəki num chəŋ.” **5** Si
yəmaka nì tsə, mih dza tsɛiŋ, ka yɛiŋ num bə wɛli juŋ yi
fəni yi gia i bɛiŋ yə yi kɔ kintaŋ ki chusi a Nyɔ kələ bəh
bəni. **6** Ayaka bəchinda bə Nyɔ bà nanitaŋ bɔ nì kaŋaki

bəŋgəkə nanitaŋ bɔ ka buku i juŋ yi fəni yi gia yiwɔ wə.
Bɔ nì kɔ bɔ tum bəmbuŋ bɔ mwaŋyi nalə, wafi bichumni
bimbuŋ i bijum bibɔ wə num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ
ki bɔkɔli. 7 Ayaka fiɛŋ fimu fidɔkɔ i mbaŋ wi biɛiŋ biwɔm
biə binaa ka nya bilɛti nanitaŋ i bəchinda bà nanitaŋ num
bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli. Bilɛti biwɔ nì kɔ
num bi jikə bəh shɔm yi bɔkɔli yi Nyɔ wə wi kɔ jəbi wichi
kiŋgɔksi kəbi. (aiōn g165) 8 Juŋ yi fəni yi gia dza jikə bəh
fimiəkə fiə fi nyəki dzəki i baiŋni bi Nyɔ wə, bəh i ŋga bi
wə. Ayaka yi ka numki a mi nì kɔkə i chu liə i juŋ yi fəni yi
gia yi Nyɔ wə, i tsə buku si bəŋgəkə nanitaŋ bà bəchinda
bə Nyɔ bà nanitaŋ nì kaŋaki i nya i bəni nì dzə kaa.

16 Mih ka dza wɔkɔ ja yi dzaka bəh ŋga i juŋ yi fəni yi
gia wə yi dzaka i bəchinda bə Nyɔ bà nanitaŋ a, "Mbɛiŋ
tsâ shuku shɔm yi Nyɔ yi bɔksini yə i bilɛti biə wə nanitaŋ
i nshwaiŋ wə." 2 Ayaka chinda wi Nyɔ wi ninshiŋ ka tsə
shuku ŋki kilɛti ki shɔm yi Nyɔ yi bɔksini yə i nshwaiŋ
wə. Ayaka biəkə yi gumini yi ləli dza kwa bəni bà bɔ nì
kaŋaki kinchəsi ki nyam yi gumini yələ nya kiŋkɔksi
kimbum i kimbwəsi ki nyam yiwɔ. 3 Chinda wi Nyɔ wi
kɔmsini shuku ŋki kilɛti i kinchwɔ kimbum wə, bɔkɔ yiwɔ
fiəni chu aka mwa mi kiŋkpili ki mi. Ayaka biɛiŋ bichi
biə bi nì nɔki i bɔkɔ yiwɔ wə kpiyi. 4 Chinda wi Nyɔ wi
kiŋkɔmsi kitali shuku ŋki kilɛti i binchwɔ wə bəh i bidi
biə mwi bukuki yɛiŋ, ayaka bi ka fiəni chu mwa. 5 Ayaka
mih wɔkɔ si chinda wi Nyɔ wə wi tɔkniki bəh bɔkɔ yiwɔ
dzakaki a, "Nyɔ, wɔ kɔ Nyɔ wi chəŋ i dzəh yə wɔ təiŋyiki
bənsaka bələ yɛiŋ. Wɔ wə wɔ kɔ i liə, num wɔ nì kɔlə. Ɔ
Nyɔ, wɔ wə wɔ kɔ wi baiŋni. 6 Bəni bələ kɔ bà mwa mi

bəni bà bɔ kɔ mba bəh bəni ba bə ntum kɔ i kaŋ yibɔ wə.
Wɔ ka nya mwa i bɔ, bɔ mu. Wələ kɔ na ŋgɔm wibɔ.” **7**
Ayaka mih dza wəkɔ ja yidəkɔ buku i təŋ wi fəni wi gia
wə təbi a, “Aaŋ, Bah Nyɔ wə Wi Kaŋaki Ŋga Bichi, wɔ
təiŋyiki bənsaka ba biəli dzəh yi ŋkɔŋ bəh yi chəŋ!” **8**
Chinda wi Nyɔ wi kiŋkɔmsi kinaa shuku ŋki kilɛti num
i wɔŋ wə, ayaka wɔŋ wiwɔ kaŋa dzəh i ŋghiŋyi kpayi
bəni aka gbuku. **9** Ayaka nshili wi ləkəli ka bukuki i wɔŋ
wiwɔ wə kpayi bəni. Ayakalə, bɔ nəki kwuni kə shɔ́m
yibɔ, i tumyiki bikum bi Nyɔ. Bɔ bəkəli lɔ yɛli wi Nyɔ wə
wi kaŋaki ŋga i bəŋgəkə bələ wə. **10** Chinda wi Nyɔ wi
kiŋkɔmsi kite shuku ŋki kilɛti num i kiŋkii ki nyam yi
gumini yə wə, kwili wə nyam yiwɔ nì sakaki nì dza bá ji
num jini. Ayaka bəni num i nshili wə nɔmyi kiləm kibɔ.
11 Bɔ dza ka təyiki lɔ Nyɔ wə wi kɔ bɛiŋ kɔm ləli bəh
biəkə yibɔ. Ayakalə, nəki kwuni kə i kimfə kibɔ wə. **12**
Chinda wi Nyɔ wi kiŋkɔmsi kisɔɔ shuku ŋki kilɛti num
i kinchwɔ kimbum ki Yuflɛts wə, mwi miwɔ ka wɔm, i
kɛiŋsi dzəh ka bəŋkuŋ bà bɔ kɔ i kimbu kə wɔŋ bukuki ni
tsə yɛiŋ. **13** Mih ka dza yɛiŋ biŋ'waka bi jisi bidəkɔ bitali
bi bwɔsi bikwɔ. Bi buku i dzaka kiŋkum ki nyam yə yi
bwɔsiki kətə, bəh i dzaka ki nyam yi gumini yə wə, bəh i
dzaka ki mi wə wi nyiki ntəkə a ŋgaiŋ kɔ mi wi ntum
wi Nyɔ. **14** Biŋ'waka biələ kɔ num bəchinda bə ŋkpɛli.
Ayaka a num bɔ bà bɔ fəki bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga
bibɔ. Bɔ nyaniki tsəki i bəŋkuŋ bətumi wə bəchi, fa kuku
juŋni bɔ a bɔ sisi jum yə yi bi numki i chəkɔ bimbum bi
Nyɔ wə wi Kaŋaki Ŋga Bichi. **15** Jisɔs nì kɔ wi dzaka a,
“Mbɛiŋ wɔ̂kəli, mih bi dzəki ka ji. Ndzɔŋni bimbum kɔ

mi wə wi tsəŋəki, wə wi kaŋa bəmbuŋ bu i gwu wə ka
wi bi ma tumbuku bəh chwɔŋ kiyəə ka bəni ma yɛiŋki
gwu yi wi ŋgəmni." **16** Biŋ'waka biwɔ bi ka juŋni bəŋkuŋ
bəwɔ i di biə bə bɔɔŋki i já yi Hibulu mə a Amagedɔn. **17**
Chinda wi Nyɔ wi kiŋkɔmsi kinanitaŋ shuku ŋki kilɛti i
bɛiŋ i fiəkə wə. Ayaka ja yiləkəli buku dzə i juŋ yi fəni gia
wə i kiŋkii ki ŋkuŋ wə dzaka bəh ŋga a, "Yi nûm lɔ!" **18**
Ayaka dzaŋ dza ka mwayiki, waŋyi, jumi nshwaiŋ nəŋni
bəh ŋga bəh ŋga. Wəmaka nnəŋni wə nshwaiŋ nì nəŋni
bəh ŋga bəh ŋga lə, nì ka num num dəkə i yisi na si mi
nì yisi i numki i nshwaiŋ wə. Wəmaka nnəŋni nì kɔ wi
gumini. **19** Kwili wimbum gaali i fintəŋ i bimbu bitali wə.
Ayaka bikwili bimbum biə bi kɔ i bitumi wə ka sɛiŋki. Nyɔ
kwaka kwili wələ Babilən, ka nya bwam wi wi shɔm yi
bɔksini yə a wi kuŋsi. **20** Bitumi bichi biə bi kɔ i bɔkɔ
kintəəŋ gɛiŋ, ŋkwuŋ tə bɔŋ laka. **21** Ayaka kitəh kidzaŋ
kimbum kimbum ka gbɔyiki i bɛiŋ nji wimu num aka
bəkilu mbaŋnyani. Ayaka kitəh kidzaŋ kiwɔ nì gbɔyiki i
bəni wə. Bɔ ka tɔyiki lɔ Nyɔ, kɔm wi chiŋsi ŋgəkə wi kitəh
kidzaŋ i bɔ wə. Ŋgəkə wiwɔ nì gumiki nalə.

17 Chinda wi Nyɔ widɔkɔ i kintəəŋ ki bəchinda bə Nyɔ
bə̀ nanitaŋ bɔ nì kaŋaki bilɛti nanitaŋ dza dzə dzaka i
mih a, "Dzâ ma mih chûsi wɔ ŋgəkə wə bə kɔ i bi nya i
miŋkpaŋa wi tɔkəlini wi chuchu wələ wi kɔ wi shinum
i bɔ́kɔ yiduli wə. **2** Miŋkpaŋa wələ kɔ wə bəŋkuŋ bə fa
nshwaiŋ wə nì ndzɔniki bəh wi, nɔni ki ki tɔkəlini kwa lɔ
bəni bə fa nshwaiŋ wə ka mbih." **3** Ayaka chinda wi Nyɔ
wiwɔ dza dzɔ mih, mih num i kaŋ yi Kiŋ'waka ki Nyɔ
wə, ka tsə i chwa. Mih ka yɛiŋ miŋkpaŋa widɔkɔ num wi

shinum i nyam yi gumini wə yi bəkə lə bɛli num gwu yi
yichi jikə bə kiyɛli ki bəkəli yɛli wi Nyɔ. Nyam yiwɔ nì
kaŋaki kifwu nanitaŋ bəh bitiə jwəfi. **4** Miŋkpaŋa wiwɔ
nì kɔ num wi lafi gwu bəh bəmbuŋ bə bəni bəmbum bə
bəkəli, wi mwayi i gwu wə bəh minchiŋ num bə kɛiŋsi
bəh chwaka ki kpɔ kibəkəli bəh ŋkaiŋni wi kitəh ki kpɔ
wi ləkəli bəh ki kpɔ ki fukuli. Wi nì kaŋaki bwam i wi
kaŋ num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bəkəli num
wi jikə bəh biɛiŋ bigumini bəh kinyɛŋ ki təkəlini. **5** Bə
nì kɔ bə nyaka yɛli i shi bi chɛiŋ num wi nyumini a,
"Babilən wimbum wə nih miŋkpaŋa wi təkəlini bəh wi
gia yi gumini i nshwaiŋ wə." **6** Mih ka yɛiŋ miŋkpaŋa
wiwɔ num wi mu mwa mi bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ, bəh bà bə
nì wɔɔyi kɔm Jisɔs, num mwa miwɔ kwa wi ka mbih. Si
mih yɛiŋ miŋkpaŋa wiwɔ yakadəiŋ, dzaka wɔm mih na
bəh ŋga. **7** Ayaka chinda wi Nyɔ wiwɔ bikə i mih a, "Dzaka
wɔmki wɔ kɔm nə? Mih ni fuku lə i wɔ gia yi nyumini yə
yi kɔ kɔm miŋkpaŋa wələ bəh nyam yi gumini yələ yi
kaŋaki kifwu nanitaŋ bəh bitiə jwəfi, yə yi giŋ wi. **8** Nyam
yi gumini yə wɔ yɛiŋ lə, yi nì kələ yi wɔm, ayakalə i liə yi
chu məŋ. Yi kɔ a buku yaka dzə i fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔɔŋ,
yi tsə sə num i di biə bə ni kaasi bəh yi fɛiŋ. Dzaka bi
wɔmki lə bəni bà bɔ kɔ i fa mbi wələ wə, maka bə nyaka
kiyɛli kibɔ i kiŋwakti ki bəni bà bɔ kaŋaki nɔni i yisi si
mbi nì yisi. Dzaka bi wɔmki lə bɔ si bɔ bi yɛiŋki nyam
yələ, kɔm nyam yiwɔ nì kələ yi wɔm, ayakalə i liə yi chu
məŋ, yi num i bi fiəni chu dzə. **(Abyssos g12)** **9** Yələ gia kɔ
yə yi nəŋki fwu wə wi kaŋaki mfi bimbum. Kifwu ki nyam
kə nanitaŋ kɔ ŋkwúŋ nanitaŋ yə miŋkpaŋa wiwɔ numki

yɛiŋ wə. Kifwu kiwɔ num tə bəŋkuŋ nanitaŋ. **10** Bəŋkuŋ
bəte num bɔ gbɔyi lɔ, wi mu num, widɔkɔ kɛiŋ ki dzə kə.
Jɔbi wə wəmaka ni dzə, wi ni num a fijɔbi wə twɛsi. **11** Yə
yi kɔ kɔm nyam yi gumini yə yi nì kɔ, ayaka i liə yi chu
məŋ, yi num tə ŋkuŋ, ŋkuŋ wələ num wi kiŋkɔmsi ki
nyaŋ, ayakalə wi num i mbaŋ wi bəŋkuŋ bə nanitaŋ wə.
Jɔbi wə wəmaka ni dzə tə wi ka ni tsə i di biə bə ni kaasi
bəh wi. **12** Bitiə biələ jwɔfi wɔ yɛiŋ lə kɔ num bəŋkuŋ
jwɔfi bà bɔ kɛiŋki maka bə nya bɔ bəh ŋga bi sakani. Jɔbi
wə bə bi tɔmki bɔ, ma bɔ ka bi kaŋa ŋga i sakaki bəh
nyam yi gumini yə. Ayakalə, bɔ bi saka a mbiəŋə wimu
wə. **13** Bələ bəchi kaŋaki kiŋkwaka kimu. Ayaka bɔ bi nya
ŋga bibɔ bi sakani bichi i nyam yi gumini yə. **14** Bɔ bi
chiŋni tumki jum bəh Waiŋ Jaka, ayakalə Waiŋ Jaka bi
gaka bɔ, kɔm wi kɔ Bah wi bəbah bəchi, bəh Ŋkuŋ wi
bəŋkuŋ bəchi. Wi bi tumdzi bəh bəni bu bà wi bɔɔŋ ka
sabibwili ayaka bɔ tɔbi wi jɔbi wichi." **15** Ayaka chinda wi
Nyɔ wə dzaka i mih a, "Bɔ́kɔ yə wɔ si yɛiŋ miŋkpaŋa wi
tɔkɔlini wə shinum yɛiŋ wə, akɔ bəni bəh mbaŋ wi bəni
bəh kitumi bəh bəni bà bɔ dzakaki na yinaiŋ já. **16** Bitiə
jwɔfi biə wɔ si yɛiŋ yaka, bɔ bəh nyam yi gumini yə bi
chiŋni baiŋŋki lə miŋkpaŋa wi tɔkɔlini wə. Bə bi lɔkɔki
biɛiŋ bi bichi ma wi baaŋ a bəh chwɔŋ kiyəə, bə bi ŋɔŋki
nyam yi yi gwu, bə kpa kaasi wi bəh gbuku. **17** Yələ gia kɔ
a jiə Nyɔ i shɔm yibɔ wə a bɔ fâ gia yə wi kɔŋki, ka fâ a bɔ
kâŋaki kiŋkwaka kimu i nya ŋga bibɔ bi sakani i nyam yi
gumini yə i tsə buku si gia yi Nyɔ bi dzə kpɛiŋki. **18** Ayaka
miŋkpaŋa wə wɔ si yɛiŋ yakadəiŋ, kɔ kwili wə wi kaŋaki
ŋga i bəŋkuŋ bəchi bɛiŋ i nshwaiŋ wə."

18 Si yəmaka nì tsə, mih yɛiŋ chinda wi Nyɔ widəkɔ shi
dzə i bɛiŋ kaŋa ŋga bimbum, ayaka baiŋni bi baiŋ i kuku
wichi. **2** Wi ka wam bəh ja yiləkəli a, “Babilən wimbum
kɔ wi gbɔ lə! Wi gbɔ lə! Wi fiəni chu lɔ di biə bəchinda
bə ŋkpɛli nəki fɛiŋ. Wi kɔ taa wi biŋ'waka bəchu bichi.
Wi kɔ taa wi minyəni mə mə nyɛŋki bəh mə bə baiŋki
michi. **3** Wi gbɔ kɔm bitumi bichi mu nəni ki kinyɛŋ ki
təkəlini ki kwa bɔ ka mbih, bəŋkuŋ bə fa nshwaiŋ wə
kɔ num bɔ fə lɔ nəni kinyɛŋ ki təkəlini bəh wi. Bəni bə
shi bəchi fa nshwaiŋ wə kɔ num bɔ kpali lɔ i gwu yi wə,
kɔm kpɔ wi nəni kichu wi bakti jiə.” **4** Ayaka mih chu
wəkɔ ja yidəkɔ si yi wiliki i tumi ki bɛiŋ wə dzaka a, “Bəni
bəŋ, mbɛiŋ bûku nyâ fɛiŋ, ka mbɛiŋ ma bi liə i chu bi
wə, bəh a, mbɛiŋ ma bi liə tə i ŋgəkə wə wi dzəki i wi. **5**
Chu bi kɔ bə tum bi jikə yaka tsə buku i bɛiŋ, Nyɔ kɔ wi
kwaka wi i gia yi yichu wə. **6** Bə fâ bəh wi, asi wi fə bəh
bəni bədəkɔ. Bə fiəni gôm wi i kimfə ki wə kiŋkani kifa.
Bə chwâli mbih mə akɔ ŋgəkə i bwam wə kiŋkani kifa
i bwam wə wi si chwali yɛiŋ, bə nyâ wi mu. **7** Bə fâkə
ŋgəkə bəh ləli bə nyâ i wi a num a liŋ si wi nì ghaŋsiki
gwu i mbum kintəəŋ dzi kidəəŋ ki. Wi si fə wi shinum
ka chəkəki kijum dzaka a, ‘Mih kɔ Yaa i kiŋkii wə, mih
kəkə kpə ŋkwu, mih bi lansi də kə chuŋsi fwu.’ **8** Si wi
dzakaki yakadəiŋ, akɔ ayaka si ŋgəkə bi dzə, i gwu yi wə
kpaŋ wimu. Jwɛiŋ bi gbɔ i gwu yi wə, wi bi dəki wi chuŋsi
fwu. Ayaka dzɔŋ bi kwa tə wi. Bə bi kpa wi bəh gbuku,
kɔm Bah Nyɔ wə wi bi saka wi kɔ wə wi kaŋaki ŋga. **9**
Bəŋkuŋ bə fa nshwaiŋ wə bà bɔ nì fəki kinyɛŋ ki təkəlini
bəh wi, num i kidəəŋ wə bəh wi, bi dəki fii bəh mindəm

jəbi wə bɔ bi yɛiŋki si fimiəkə yakaki i gwu yi wə si wi
fiiki. **10** Bɔ bi numki i dzəh yi dəəŋ bəh lwa si bɔ yɛiŋki bə
chəbsiki wi. Bɔ bi chamyiki dzakayi a, ‘Ɛy mih! Ɛy mih!
Babilən, wɔ kwili! Wɔ kwili wi ŋga! Ŋgəkə dzə i wɔ wə
a mbiəŋə wimu wə lə a?’ **11** Bəni bə shi fa nshwaiŋ wə
bi dəki lə wi chuŋsi kifwu kɔm mi chu məŋ wə wi kɔ i
taŋki biɛiŋ bibɔ. **12** Mi chu məŋ wə wi kɔ i taŋki biɛiŋ
bibɔ ka biə bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli nabə bi
fukuli, nabə wə bə kɛiŋsi bəh ŋkaiŋni wi kitəh ki kpɔ wi
ləkəli nabə ki kpɔ wi fukuli. Mi chu kɔbi wə wi kɔ i taŋki
bəmbuŋ bəbɔ bətɔsini nabə bà bɔ libliki bɔkɔki, nabə bə
bɔnini nabə bà bɔ bɔkɔki lə gbuu. Ayaka mi chu kɔbi wə
wi kɔ i taŋki kɛiŋ yibɔ yi tsəŋə yindzɔŋni, nabə biɛiŋ bibɔ
bichi biə bə kɛiŋsi bəh jəŋ yi dzəkə bəh biɛiŋ bichi biə bə
kɛiŋsi bəh kɛiŋ yi kpɔ yiləkəli bəh chwaka ki bɔiŋnini
nabə kitəh ki mwayini. **13** Mi chu məŋ wə wi kɔ i taŋki
kɛiŋ yibɔ yə bə kɛiŋsiki fiaŋsi bi tsəŋə yindzɔŋni yɛiŋ bəh
biɛiŋ bi tsɛŋə yindzɔŋni biə bə jiəki biɛiŋ bidzini yɛiŋ bəh
njiəŋ bəh ŋkaiŋni bi fiaŋsi bi tsɛŋə yindzɔŋni yidɔkɔ, bəh
ŋkaiŋni njiəŋ widɔkɔ, bəh mbih bəh miə bəh muku mi
gəŋ bəh gəŋ yibɔ. Mi chu məŋ wə wi kɔ i bi taŋki bəna’
bəbɔ bəh shwáŋ bəh bikum bəh bəkɔtɔ bəbɔ bà a gukuki
nyám. Ayaka mi chu kɔbi wə wi kɔ i taŋki tə bəni bəwɔm
bəbɔ bà bɔ taŋniki a, akɔ mfá. **14** Bɔ bi dzakaki lə i wi a,
‘Biɛiŋ bichi biə shɔm ya ni kɔ yɛiŋ bi dza nyə, kpɔ wa bə
mbum bia bichi kaa lɔ, wɔ kɔbi i bi chu lansi yɛiŋ bi.’ **15**
Bəni bə shi bà bɔ nì taŋniki biɛiŋ biələ kwati kpɔ i wi
kaŋ, bi numki i dzəh yi dəəŋ bəh ndzaŋ si bɔ yɛiŋki wi wi
yɛiŋ ŋgəkə. Bɔ bi jumki bəh mindəm, chuŋsi kifwu təm

gia i gwu yibɔ wə dzakayi a, **16** ‘Ɛy mih! Ɛy mih! Nshɛiŋ
yimbum i kwili wələ wi nì kɔ wi lafi gwu bəh bəmbuŋ bə
təsini bɔ libliki bəkɔki bəh bà bɔ bəkɔki lə gbuuu, mwayi i
gwu wə bəh biɛiŋ num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki
bəkɔli bəh ŋkaiŋni wi kitəh ki kpɔ kiləkəli bəh kpɔ wi
fukuli wi ləkəli. **17** Bə yaŋa mbum bi a mbiəŋə wimu wə
lə a?’ Ayaka bətii kwili bəŋgwuki bəchi bəh bəni bà bɔ nì
nyaniki i bəŋgwuki wə bəh bà bɔ nì nɔmki yɛiŋ bəh bəni
bəchi bà bɔ nì nyaniki i bəkɔ fə shi, bi numki tə i dzəh yi
dəəŋ wə. **18** Bɔ bi yɛiŋki fimiəkə fi yaka si wi fiiki bɔ bi
nya ja yi mindəm dzaka a, ‘Kwili wə wi si kɔ i num ka
kwili wələ chu kɔ winaiŋ a?’ **19** Bɔ bi chum kwəŋɔ fukuh i
kifwu kibɔ wə, si bɔ dəki chuŋsi kifwu, nya ja yi mindəm
dzaka a, ‘Ɛy mih! Ɛy mih! Nshɛiŋ yimbum i kwili wələ,
bəni bəchi bà bɔ kaŋaki bəŋgwuki i bəkɔ kwati mbum i
mbum bi wə! Yaka bə kaasi wi a mbiəŋə wimu wə a?’ **20**
Mbɛiŋ bà mbɛiŋ kɔ i tumi ki Nyɔ wə, mbɛiŋ lâŋki fimbɛiŋ
i gia yə yi num i wi. Mbɛiŋ bəchi bà mbɛiŋ kɔ bəni bə Nyɔ
bəh bwa bə ntum bə Jisɔs bəh bəni bə ntum bə Nyɔ bəchi,
lâŋki kɔm Nyɔ kɔ wi təiŋ lɔ nsaka i gia yə wi fə i mbɛiŋ!”
21 Ayaka chinda wi Nyɔ wi ləkəli widəkɔ ka dza giŋ kifaŋ
kitəh wi num aka nəkə wi gɔkɔni wimbum, lɔɔ shi wi i
kinchwɔ kimbum wə lə gbuuum. Si wi lɔɔ shi yakadəiŋ ka
dzaka a, “Akɔ ayaka si bə bi lɔɔ shiki wɔ kwili wi Babilən,
wɔ bi shi bəh ŋga ayakadəiŋ, bə kəbi i bi chu yɛiŋ wɔ wə.
22 Bə kəbi i bi chu wəkɔ kichəŋŋ na twɛsi nabə júm nabə
kisəŋ nabə kijəŋ i wɔ wə. Bə kəbi i bi chu yɛiŋ na mi wi
nɔm, fiɛŋ fidəkɔ kɔŋ a numki na finaiŋ i wɔ wə. Bə kəbi i
bi chu wəkɔ na ŋkɔm wi naka i wɔ wə. **23** Naka ki baiŋsini

bi chu baiŋ kə i wɔ wə. Bə bi chu wɔkɔ kə ja yi nyum
miŋkpaŋa na twɛsi nabə yi miŋkpaŋa wimfiaŋ dzaka i wɔ
wə. Yi bi numki yakadəiŋ kɔm bəni bə shi bà i wɔ wə nì
kɔ bəni bəmbum fa kuku, wɔ nì fwɔkyi kitumi kichi bəh
mfim bia. 24 Akɔ i kwili wələ wə mwa mi bəni bə ntum bə
Nyɔ bəh bəni bà akɔ bə Nyɔ kɔ i wi kaŋ. Ayaka a num wi
wə bəni bəchi bà bə wɔɔyiki i fa kuku kɔ i wi kaŋ."

19 Si yəmaka nì tsə, mih dza wɔkɔ fiɛŋ fii i tumi ki bɛiŋ
wə aka mbaŋ wi bəni wimbum, wili a, "Kiŋkɔksi nûm i
Nyɔ wibuku wə. Akɔ wi wə wi bwiliki bəni, a kaŋaki wi
mbum bəh ŋga. 2 Wi təiŋyiki bənsaka bu biəli ŋkɔŋ bəh
dzəh yi chəŋ. Wi faaŋ lɔ ŋgəkə i miŋkpaŋa wi tɔkɔlini wə
wi nì bəkəli nshwaiŋ yichi bəh nɔni ki ki tɔkɔlini. Wi kɔ
wi chukuli i miŋkpaŋa wiwɔ gia yi bəni bu bə nɔm bà wi
ni wɔɔyiki." 3 Ayaka bɔ chu fiəni wili a, "Kiŋkɔksi nûm i
Nyɔ wə. Miəkə mə mɔ yakaki i kwili wələ wə bi yakaki
jəbi wichi kiŋgɔksi kiwɔ kəbi." (aiōn g165) 4 Bəchə' bəni bà
mbaŋfia ntsɔ bənaa bəh biɛiŋ biwɔm biə binaa gbɔ i kuku
nya kiŋkɔksi kimbum i Nyɔ wə, wi shinum i kiŋkii ki wə.
Ayaka bɔ bá dzaka a, "Yi nûm ayaka. Kiŋkɔksi nûm i Nyɔ
wə." 5 Ja yidɔkɔ ka buku dzə i kiŋkii kiwɔ wə dzaka a,
"Mbɛiŋ bəchi bà mbɛiŋ kɔ bəni bə nɔm bə Nyɔ, mbɛiŋ
kôksi Nyɔ wibukumbɛiŋ, mbɛiŋ bəchi bà mbɛiŋ lwaki
wi, nabə bənchiŋ bənchiŋ bəh bəmbum bəmbum, mbɛiŋ
nyâki kiŋkɔksi i wi." 6 Mih dza wɔkɔ fiɛŋ fi num aka
ja yi mbaŋ wi bəni wimbum, yi fii aka ja yi bókɔ yə yi
shiki i kaŋŋ wə, wam aka dzaŋ yə yi wamyiki bəh ŋga a,
"Kiŋkɔksi nûm i Nyɔ wə, kɔm Bah wibukumbɛiŋ wə Nyɔ
wə wi Kaŋaki Ŋga Bichi si saka lɔ. 7 Bukumbɛiŋ sâŋliki,

bə lâŋ, nyâ kiŋkəksi i wi, kəm jəbi wi ndzəni wi miŋkpaŋa
wi Waiŋ Jaka dzə lə, Kpə wi num wi kɛiŋsi lə gwu yi. **8** Bə
nya lə wi bəh mbuŋ wi num lə lwɛslwɛslwɛs baiŋ mwayi,
wi ləh." (Mbuŋ wələ kə kimfə ki chəŋ ki bəni bà bə kə
bə Nyə). **9** Ayaka chinda wi Nyə wə ka chu dzaka i mih
a, "Nyâka shi yələ a, 'Ndzəŋni bimbum kə i bəni bà bə
kə num bə laka bə a bə dzə i dzini bi ndzə wi miŋkpaŋa
wimfiaŋ wi Waiŋ Jaka wə.'" Ayaka wi chu dzaka i mih a,
"Bəndzaka bələ kə na bəndzaka bə ŋkəŋ bə Nyə." **10** Mih
ka dza gbə i gvu yi wə i nyâ kiŋkə̂ksi kimbum i chinda wi
Nyə wiwə. Wi ka dzaka i mih a, "Kiə wə ki fâ kə yaka. Mih
kə tə a mi wi nəm ka wə bəh bwa bə nah bà bə kə bə kaŋa
gia yə bə dzakaki kəm Jisəs. Nyâ kiŋkəksi kimbum num i
Nyə wə. Gia yələ bə dzakaki kəm Jisəs akə na yi mwi yə
bəni bə ntum bə Nyə nì dzakaki." **11** Mih dza yɛiŋ si bɛiŋ
wɛli, kikum ki fukuli kidəkə num fɛiŋ. Mi wə wi yəkəki i
ki bɛiŋ bə bəəŋ a Mi wə Wi kə Wi num a Ja yi wə bəh a Mi
wi Ŋkəŋ, wi si təiŋyi bənsaka bu nabə i tum jum yi chəŋ.
12 Dzə́kəh yi kə aka ləm wi gbuku, bifə bi ŋkuŋ biduli
num i fwu wi wə. Wi nì kaŋaki yɛli num bə nyaka i wi wə
mi widəkə kiə kə wi a kəbi a wi. **13** Wi nì kə num bə tum
dala wi dəəŋ i gwu yi wə num bə juli i mwa mə. Yɛli wə
bə nì bəəŋki wi yɛiŋ kə a Gia yi Nyə. **14** Ayaka bəni bə jum
bə tumi ki bɛiŋ biəli wi i jum wə bə num i bikum bi fukuli
bɛiŋ num bə ləh bəmbuŋ bə num lə lwɛslwɛslwɛs, baiŋ
fuku lə buuu. **15** Nywə wi kwani wi jum nì bukuki i dzaka
ki wə, a num wə wi bi tumdzi bitumi yɛiŋ wə, saka bə
bəh ŋga bimbum. Wi bi bwili shəm yi bəkəli yi Nyə wə
wi Kaŋaki Ŋga Bichi chusi i bəni. Shəm yi Nyə yələ kə

yə yi fukusiki na bəh ŋga asi bə si dəiŋyi mitam mbih ləŋ buku. **16** I mbuŋ wi wə bəh i jəŋ yi wə kɔ num bə
nyaka yɛli wələ yɛiŋ a, “Ŋkuŋ wi bəŋkuŋ, bəh Bah wi
bəbah.” **17** Ayaka mih chu yɛiŋ chinda wi Nyɔ widəkɔ wi
numbɛiŋ i kintəəŋ ki wɔŋ wə. Wi nì numki yaka wi wili
bɔɔŋ minyəni michi mə mɔ fuliki bɛiŋ wi dzaka a, “Mbɛiŋ
dzə juŋni i bini bimbum biə Nyɔ fə. **18** Mbɛiŋ ni dzi lə
biwini bi bəŋkuŋ, bəh kifwu ki bəni bə jum, bəh bəni bà
bɔ kaŋaki ŋga, bəh bikum bəh bəni bà bɔ yəkɔki bi, bəh bi
bəni bəchi bà bɔ kɔ mfá, bəh bà bɔ kəkə mfá, bəh bà bɔ kɔ
bənchiŋ bənchiŋ bəh bəmbum bəmbum.” **19** Mih ka yɛiŋ
nyam yi gumini bəh bəŋkuŋ bə kuku bəh bəni bəbɔ bə
jum bɔ juŋni i tum jum bəh mi wə wi num i kikum wə,
bəh mbu bəni bə jum. **20** Ayaka jum yisi, bə ka kwa nyam
yi gumini yiwɔ, bəh mi wə wi nyiki ntəkə a ŋgaiŋ kɔ mi
wi ntum wi Nyɔ. Mi wələ kɔ wə wi si dzə i nyam yiwɔ
nshiŋ, fə gia yi dzaka ki wɔmni. Gia yiwɔ num yə yi nì
fwəkyiki bəni bɔ kaŋa bənchəsi bə nyam yi gumini yiwɔ i
gwu yibɔ wə, nya kiŋkəksi kimbum i kimbwəsi ki nyam yi
gumini yiwɔ. Wi nì lɔɔ bɔ bəfa bələ bɔ kɛiŋki bəwɔm i
limi ki di bimu wə a num gbuku bəh mikaiŋ migbuku mɔ
fiiki fɛiŋ. **(Limnē Pyr g3041 g4442)** **21** Ayaka wi wə wi shinum
i kikum kə bɛiŋ ka gbayiki kiŋka ki bəni bà bəh nywɔ
wi jum wə wi nì bukuki i dzaka ki wə, minyəni michi ka
dziki gwu yi bəni bəwɔ a kidəŋ kibɔ wə.

20 Ayaka mih ka dza yɛiŋ chinda wi Nyɔ widəkɔ si wi
shiki dzəki i bɛiŋ kaŋa kiŋ'wɛli ki fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔɔŋ,
bəh nsəŋ wimbum i tsɛiŋ yi wə. **(Abyssos g12)** **2** Ayaka wi
kwa kiŋkum ki nyam yə yi bwəsiki kətə a num juŋŋ yi

kikpu yə yi kɔ ŋkpɛli chu num Satan, ka kaŋa yi bəh
nsəŋ a wi nûm fɛiŋ i tsâ bûku jía nchuku. **3** Si wi kaŋa
yakadəiŋ, wi ka lɔɔ shi i fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔɔŋ, ka fah,
laa baŋ dzaka kiwɔ a wi nûmki i yɛiŋ kintəəŋ, ka wi bi ma
chu nyaniki fwɔkyi bəni i bitumi wə, i tsə buku na ka jía
nchuku yə bi tsə. I yəmaka chɛiŋ bə bi ka chu shwa wi wi
ghani i fijəbi wi twɛsi wə. **(Abyssos g12)** **4** Mih ka chu yɛiŋ
biŋkii bi bəŋkuŋ, ayaka bəni bà bɔ nì shinum i yɛiŋ wə
akɔ bà bə nya ŋga bi sakani bənsaka i kaŋ yibɔ wə. Ayaka
mih ka yɛiŋ tə biŋ'waka bi bəni bà bə nì wɔɔyi təiŋyi
kifwu kibɔ kɔm bɔ nì fukuki kɔm Jisɔs bəh kɔm gia yi
Nyɔ. Bəni bələ kɔ bà bɔ nì ka nya dəkə kiŋkɔksi kimbum
i nyam yi gumini yə bəh i kimbwɔsi ki ayaka bɔ nì ka
fə dəkə kinchəsi ki nyam yi gumini yiwɔ i shi bibɔ wə
nabə i tsɛiŋ yibɔ wə. Bələ kɔ bà bɔ nì fiəni dzə bəwɔm i
sakaki bɔ bəh Klistus i jía nchuku wə. **5** Bəni bələ bɔ nì
fiəni dzə bəwɔm lə akɔ num ndza wi ninshiŋ. Kiŋkaa ki
bəni bà bɔ nì kpiyi nì ka fiəni dzayi dəkə bəwɔm, i tsə
buku na si jía nchuku nì tsə. **6** Bəni bà bɔ kɔ bəh ndzɔŋni
bimbum bəh baiŋni, kɔ bà bɔ bi kaŋaki di i ndza wi kpi wi
ninshiŋ wələ wə. Kpi yi kɔmsini chu kaŋaki kə ŋga i bɔ
fuŋ. Bɔ bi numki num bətii mfə gia bə Nyɔ bəh mbwili
wə Nyɔ nì kaka, bɔ bəh bɔ bi numki i sakaki i tsə buku i
jía nchuku wə. **7** Jəbi wə jía yələ nchuku bi tsəki, ma bə
bi ka shwa yatəkɔ Satan i juŋ yi nsəŋ wə, **8** wi bi buku
dzə i nyaniki fwɔkyiki bitumi bichi biə bi kɔ i bimbu bi
mbi wə binaa. Bitumi biwɔ num Gɔg bəh Magɔg. Wi bi
juŋniki bɔ, bɔ sisi i tum jum. Bɔ bi ləŋki aka mishambu
i kinchwɔ kimbum wə. **9** Bɔ bi buku waŋ tsə mbi wələ

wichi fiəlibaŋ di bi bəni bà akɔ bə Nyɔ bəh kwili wə wi kɔ
i wi shəm. Ayakalə, gbuku bi nyə dzə i bɛiŋ wi kaasi bɔ
bəchi. **10** Bə bi ka kwa ŋkpɛli wə wi nyaniki fwəkyiki bɔ,
bə lɔɔ i limi ki di bimu, biə gbuku bəh miŋkaiŋ mi gbuku
fiiki yɛiŋ, i di biə nyam yi gumini yə bəh mi wə wi nyiki
ntəkə a ŋgaiŋ kɔ mi wi ntum wi Nyɔ kɔ. Bɔ bi numki fɛiŋ
yɛiŋ ŋgəkə nchəkɔ bəh nshi jəbi wichi na kiŋgəksi kəbi.
(aiōn g165, Limnē Pyr g3041 g4442) **11** Ayaka mih ka dza yɛiŋ
kiŋkii kimbum kifukuli, chu yɛiŋ mi wə wi nì shinum i
ki wə. Ayaka bəəli bəh nshwaiŋ dza nyə i wi nshiŋ ka
laka, bə nəki chu yɛiŋ kə bɔ i di bidəkɔ wə. **12** Mih yɛiŋ tə
bəni bəchi bà bɔ nì kɔ bɔ kpiyi lɔ bəmbum bəh bənchiŋ
bənchiŋ, num bɔ numbɛiŋ i kiŋkii nshiŋ. Ayaka bə wêli
biŋwakti, wɛli chuku kidəkɔ num ki kiyɛli ki bəni bà bɔ
kaŋaki nəni. Bɔ ka yisi i təiŋyiki bənsaka wi bəni bà bɔ nì
kɔ bɔ kpiyi lɔ, biəli asi kimfə ki mi nì kɔ a num asi bə
nyaka i biŋwakti biwɔ wə. **13** Bəkɔ yimbum yə bwili bəni
bà bɔ nì kɔ bɔ kpiyi lɔ yɛiŋ bɔ dzə. Ayaka kpi bəh tumi ki
bəni bə kpiyini kə bwili tə bəni bà bɔ nì kɔ bɔ kpiyi lɔ
yɛiŋ bɔ dzə. Bɔ ka təiŋyiki bənsaka bəh mi biəli gia yə wi
nì kɔ wi fə lɔ. **(Hadēs g86)** **14** Ayaka bə ka lɔɔ kpi bəh tumi ki
bəni bəkpili i limi ki di bimu, biə gbuku fiiki yɛiŋ. Limi
kələ gbuku fiiki yɛiŋ akɔ kpi yi kəmsini. **(Hadēs g86, Limnē Pyr
g3041 g4442)** **15** Yɛli wi mi kabə num maka bə nyaka wi i
kiŋwakti ki bəni bà bɔ kaŋaki nəni, yaka bə bi lɔɔ lə wi i
limi kə gbuku fiiki yɛiŋ. **(Limnē Pyr g3041 g4442)**

21 Mih dza ka yɛiŋ lɔ bəəli wimfiaŋ bəh kuku wimfiaŋ,
kəm bəəli wikpu bəh kuku wikpu nì kɔ num wi dza laka
lɔ, kinchwɔ kimbum tə chu kəbi. **2** Mih ka yɛiŋ kwili wi

baiŋni, a num Jɛlusalɛm wimfiaŋ wi buku dzə i bɛiŋ i Nyɔ
ka shiki dzəki aka miŋkpaŋa wimfiaŋ wə bə lafi i tsə nya i
nyuwi. **3** Ayaka mih ka wəkɔ ja yi dzaka i kiŋkii kə bɛiŋ na
bəh ŋga a, “Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, di biə Nyɔ ni nɔki si num lɔ bəh
bəni. Wi ni nɔki bəh bɔ. Bɔ ni numki bəni bu, wi Nyɔ mwi
num bəh bɔ, wi num Nyɔ wibɔ. **4** Wi ni yaŋa mindəm
michi i dzə́kəh yibɔ wə. Ayaka bəni kɔbi i bi chu kpiyiki,
gia yidəkɔ bi num kə a bəni chuŋsiki kifwu nabə də nabə i
wəkəki ləli bidəkɔ, kɔm gia yə yi nì yisi kɔ yi tsə lɔ.” **5**
Ayaka wi wə wi num i kiŋkii wə ka dzaka a, “Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ,
mih ni fə gia yichi i liə yi fiəni chu yimfiaŋ.” Wi chu dzaka
i mih a, “Nyâka gia yələ i kiŋwakti wə, kɔm bəndzaka bələ
kɔ bə ŋkɔŋ a num bà bəni kɔ i jî̂əki mfi yɛiŋ wə.” **6** Wi
chu fiəni dzaka i mih a, “Yi num lɔ. Akɔ mih Alfa, a num
mih Ɔmega. Akɔ mih kin'yisi, a num mih Kiŋgəksi. Mi wə
kindəŋ wɔmki wi mih ni nya lə wi bəh mwi mi dzəŋə mə
mə nyaki nəni wi mu maka wi gɔm fiɛŋ fidəkɔ. **7** Mi wə
wi bi tumdzi, wi bi kwati biɛiŋ biələ bichi i mih. Mih bi
numki Nyɔ wi, wi num waiŋ wuŋ. **8** Ayakalə, bəni bà bɔ
kaŋaki kə shɔm bəh bà bɔ kɔ maka bɔ bum i Nyɔ, bəh bà
bɔ fəki gia yichu bəh bà bɔ wɔɔyiki bəni bəh bà bɔ fəki
kinyɛŋ ki təkəlini bəh bà bɔ kɔ bəmfim bəh bà bɔ tsaki
bənyɔ bədəkɔ bəh bəni bəchi bà bɔ nyiki ntəkə, di bibɔ
bi numki num i limi ki di bimu biə gbuku bəh miŋkaiŋ
mi gbuku fiiki yɛiŋ. Ayaka yələ kɔ kpi yi kɔmsini.” **(Limnē
Pyr g3041 g4442)** **9** Ayaka chinda wi Nyɔ widəkɔ i mbaŋ wi
bəchinda bə Nyɔ bà nanitaŋ nì kaŋaki bilɛti nanitaŋ num
bi jikə bəh bəŋgəkə bəgɔksini nanitaŋ bə, dza dzə dzaka i
mih a, “Dzâ mih chûsi Miŋkpaŋa wimfiaŋ wə akɔ kpə

Waiŋ Jaka i wɔ.” **10** Wi ka giŋ mih, mih num i Kiŋ'waka ki
Nyɔ wə, buku wi tsə i ŋkwuŋ wimbum wi dəəŋ widəkɔ
wə. Wi chusi mih bəh kwili wi baiŋni wə akɔ Jɛlusalɛm,
num wi buku i bɛiŋ i Nyɔ wə ka shiki dzəki. **11** Wi nì shiki
yakadəiŋ, baiŋni bi Nyɔ baiŋ i wi wə mwayi aka tə widəkɔ
wi mwayiki bə bɔɔŋ a Jasba, baiŋ lə saksak aka mijwɔ. **12**
Kwili wiwɔ nì kaŋaki lə mbaiŋ wimbum wi ndəŋəyaka,
kidzaka num i mbaiŋ wiwɔ wə jwɔfi ntsɔ bəfa, bəchinda
bə Nyɔ jwɔfi ntsɔ bəfa num i dzaka biwɔ wə. Bə nì kɔ
bə nyaka biyɛli bi chwɔŋbijuŋ bi Islae jwɔfi ntsɔ bəfa i
dzaka bi mbaiŋ biwɔ wə. **13** Dzaka biələ nì kɔ i kimbu
kə wɔŋ bukuki yɛiŋ bitali, num i kimbu ki dzəgwuŋ wə
bitali, num i kimbu kishɛiŋ wə bitali, num i kimbu kə wɔŋ
liəki bitali. **14** Kitə ki chaka ki mbaiŋ kiwɔ nì kɔ jwɔfi
ntsɔ bəfa num bə nyaka biyɛli bi bwa bə faaŋni bə Waiŋ
Jaka bà jwɔfi ntsɔ bəfa i bi wə. **15** Chinda wi Nyɔ wə
wi nì dzakaki i mih nì kaŋaki kimfəkə num mbəŋ num
bə kɛiŋsi bə chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli. Kimfəkə kiwɔ nì
kɔ i fəkə kwili wiwɔ bəh dzaka bi mbaiŋ bəh bimbu bi
mbaiŋ. **16** Kwili wiwɔ nì kɔ bimbu binaa bi num a liŋ
bichi, dəəŋ biwɔ bəh yamni biwɔ nì kɔ a liŋ. Ayaka wi ka
fəkə kwili wiwɔ bəh mbəŋ wi wə, wi buku bəmay nchuku
bəh giyite. Asi wi si fəkə yamni biwɔ bəh dəəŋ biwɔ bəh
ndəŋəyaka wiwɔ wi buku a liŋ. **17** Wi fəkə tə nchumi wi
kimbu kiwɔ wi num bəntəm mbaŋtia ntsɔ bəsɔ i kifəkə
wə. Ayaka chinda wi Nyɔ wə nì fəkəki bəh kimfəkə a num
ki mi wiwɔm si wi fəkəki yɛiŋ. **18** Bə nì maa bimbu biwɔ
bəh kitəh ki kpɔ kiləkəli kidəkɔ bə bɔɔŋ a Jasba, kwili
wiwɔ mwi num bə maa bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli a

kiki, ki baiŋ lə saksak aka mijwɔ. **19** Bə nì lafi chaka ki
mbaiŋ kikwili kiwɔ bəh ŋkaiŋni kitəh ki ntsuŋ kiləkəli
kidəkɔ chi chi. Ki ninshiŋ nì kɔ bə bɔɔŋ a Jasba, ki kɔmsini
num a Safiya, ki kiŋkɔmsi kitali num a Agɛt, ki kiŋkɔmsi
ki naa num a Ɛmelal, **20** ki kiŋkɔmsi kitəh kiwɔ num a
Ɔniks, ki kiŋkɔmsi kisɔɔ num a Kanilian, ki kiŋkɔmsi ki
nanitaŋ num a Klisəlit, ki kiŋkɔmsi ki nyaŋ num a Bɛlil, ki
kiŋkɔmsi ki bwukə num a Təbas, ki kiŋkɔmsi ki jwəfi num
a Klisəblɛs, ki kiŋkɔmsi ki jwəfi ntsɔ mu num a Jasint, ki
kiŋkɔmsi ki jwəfi ntsɔ bəfa num a Ɛmelal. **21** Dzaka bi
mbaiŋ biələ jwəfi ntsɔ bəfa nì kɔ num bə kɛiŋsi bəh kpɔ
wi fukuli jwəfi ntsɔ bəfa, i dzaka ki mbaiŋ kimu wə num
bə nì kɛiŋsi bəh kpɔ wi fukuli wimu. Dzəh yi kwili yiwɔ nì
kɔ num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkəli a kiki, dzəh
yiwɔ baiŋtəli aka mijwɔ. **22** Mih nì ka yɛiŋ dəkə juŋ yi
fəni yi gia i kwili wələ wə, kɔm Bah Nyɔ wə wi Kaŋaki
Ŋga Bichi bəh Waiŋ Jaka nì kɔ num juŋ yi fəni yi gia fɛiŋ.
23 Ayaka kwili wiwɔ nì nəŋki kə wɔŋ nabə fiəŋŋ i baiŋki
fɛiŋ, kɔm baiŋni bi Nyɔ nì kɔ baiŋni fɛiŋ, ayaka Waiŋ Jaka
num naka ki baiŋsini kiwɔ fɛiŋ. **24** Bitumi bichi bi nyaniki
num i baiŋni bi kwili wiwɔ wə, bəŋkuŋ bə fa kuku bi
dzəki bəh mbum bibɔ i kwili wələ wə. **25** Bə bi baŋ kə
dzaka bi mbaiŋ bi kwili wələ na i chɔkɔ bimu wə, kɔm biŋ
bi lansi ji kə fɛiŋ. **26** Bə bi dzəki bəh mbum bəh kiŋkɔkni
ki bitumi bichi i kwili wələ wə. **27** Ayakalə, fiɛŋ fiə fi kɔ fi
baiŋ kə bi lansi liə kə i kwili wələ wə. Mi wə wi fəki gia yi
gumini nabə wə wi nyiki ntəkə bi liə kə yɛiŋ. A bi liə a
bəni bà bɔ kɔ bə nyaka kiyɛli kibɔ i kiŋwakti ki Waiŋ Jaka
kə ki kɔ num bə nyaka kiyɛli kə ki kaŋaki nɔni yɛiŋ.

22 Chinda wi Nyɔ wə chusi mih bəkɔ yə yi nyaki nəni yi
buku dzə i kiŋkii ki Nyɔ bəh Waiŋ Jaka chɛiŋ, yi shiki yi
baiŋ alə saksak aka mijwɔ. **2** Yi nì shiki yakadəiŋ tsə i
kintəəŋ ki dzəh ki kwili kiwɔ wə. Kpɛiŋ wə wi nyaki nəni
nì kəəki lə i kikpa ki bəkɔ kiwɔ kichi wə. Kpɛiŋ wələ nì
wumki mintam ŋkaiŋni jwəfi ntsə bəfa i jia wə, wum i na
winaiŋ fiəŋŋ wə. Dzɛŋni wi kpɛiŋ wələ nì kɔ tsa bə chuku
mi wichi yɛiŋ. **3** Fiɛŋ fiə Nyɔ kɔ wi faaŋ ləiŋ yɛiŋ bi lansi
numki kə i kwili wələ wə. A bi numki num kiŋkii ki Nyɔ
bəh ki Waiŋ Jaka fɛiŋ. Bəni bu bə nɔm bi nyaki kiŋkɔksi
kimbum i wi. **4** Bɔ bi yɛiŋki lə shi bi, yɛli wi bi numki
num bə nyaka i shi bibɔ chɛiŋ. **5** Biŋ bi chu ji kə fɛiŋ, bɔ
bi chu nəŋ kə baiŋni biə a nyaki naka ki baiŋsini nabə
wəŋ, kɔm Bah Nyɔ bi numki baiŋni bibɔ. Bɔ bi sakaki aka
bəŋkuŋ jəbi wichi kiŋgɔksi kəbi. **(aiōn g165)** **6** Ayaka chinda
wi Nyɔ wə ka dzaka i mih a, "Bəndzaka bələ kɔ bə ŋkɔŋ
a num bà bəni kɔ i jiəki mfi yɛiŋ. Bah wə wi kɔ Nyɔ wi
biŋ'waka bi bəni bu bə ntum, wi faaŋ chinda wi a wi dzô
fûku i bəni bu bə nɔm, gia yə yi kaŋaki i ni dzô di i jəbi
wijuli wə." **7** Jisɔs dzakaki a, "Mbɛiŋ wôkəli, mih dzəki lə i
jəbi wə twɛsi." Ndzɔŋni bimbum kɔ bi mi wə wi jiə ntum
wi Nyɔ wələ wi kɔ bəndzaka bà bɔ kɔ i kiŋwakti kələ mə.
8 Mih Jɔn kɔ num mih nì wəkɔ chu yɛiŋ gia yələ yichi.
Ayaka jəbi wə mih nì wəkɔ ka chu yɛiŋ yi gia yakadəiŋ, ka
gbɔ i gvu yi chinda wi Nyɔ wə wi nì chusiki gia yiwɔ i
mih, i nya kiŋkɔksi kimbum i wi. **9** Ayakalə, wi dzaka i
mih a, "Kiə wɔ ki môm kə. Mih kɔ tə a mi wi nɔm aka wɔ
bəh bwa bə nah bà bɔ kɔ bəni bə ntum bə Nyɔ bəh bəni
bà bɔ jiəki bəndzaka bà bɔ kɔ i kiŋwakti kələ mə. Nyâ

kiŋkəksi kimbum num i Nyɔ.” **10** Ayaka chinda wi Nyɔ wə
chu dzaka i mih a, “Kiə wɔ ki nyûmi kə ntum wi Nyɔ wələ
wə wi kɔ bəndzaka bà bɔ kɔ i kiŋwakti kələ mə, kəm jəbi
wə yi bi numki si num kəmsi dzə lɔ. **11** Mi wə wi fəki gia
yichu fâki gia yichu, mi wə wi fəki kinyɛŋ wi baaŋ a fâki
kinyɛŋ. Mi wə wi fəki gia yindzəŋni fâki gia yindzəŋni,
mi wə wi baiŋŋki wi baaŋ a bâiŋŋki.” **12** Jisɔs dzaka a,
“Mbɛiŋ wɔ̂kəli, mih dzəki lə i jəbi wə twɛsi. Ayaka mih
dzəki bəh ŋgəm i gəm mi wichi biəli kimfə ki. **13** Akɔ mih
Alfa, a num mih Ɔmega. Akɔ mih ninshiŋ, a num mih jum
wə. Akɔ mih Kin'yisi, a num mih Kiŋgəksi.” **14** Dzəŋni
bimbum kɔ i bəni bà bɔ wəkɔ bəmbuŋ bəbɔ, ka bɔ liə i
dzaka ki mbaiŋ wə i liə tsə i kwili wiwɔ wə, ka bɔ bi kwati
di i dzi i kpɛiŋ wə wi nyaki nəni. **15** Bəni bà bɔ num baaŋ
biŋ i dzaka ki mbaiŋ wə kɔ bà bɔ fəki aka bíə, bəh bà bɔ
fakaki, bəh bà bɔ fəki kinyɛŋ ki təkəlini, bəh bà bɔ wɔɔyiki
bəni, bəh bà bɔ tsaki bənyɔ bədəkɔ, na bəh bəni bà bɔ
kəŋki ntəkə, nyi ntəkə. **16** “Mih Jisɔs fâaŋ chinda wuŋ i
mbɛiŋ i dzaka gia yə yi tsəki i bijuŋni bi bəni bə bumni
wə. Mih kɔ Waiŋ bəh Fintəəŋ fiə fi tumbuku i chwəŋkijuŋ
ki Ŋkuŋ Dɛbit wə, num mih Jəŋ wi kinchəŋəchəŋɔ.” **17**
Kiŋ'waka ki Nyɔ bəh Miŋkpaŋa wi Mfiaŋ dzaka a, “Dzâ!”
Na ndə wə wi wəkəki, dzaka tə a “Dzâ!” Mi wə kindəŋ
wəmki wi dzâ, mi wə wi nəŋki i dzə, wi dzâ, kəm wi ni
kwati lə mwi mə mɔ nyaki nəni maka wi gəm fiɛŋ fidəkɔ.
18 Mih kiŋki mi wichi wə wi wəkəki ntum wi Nyɔ wələ wə
wi kɔ bəndzaka bà bɔ bukuki i kiŋwakti kələ mə a, mi ka
məm i kpɛiŋsi gia i yɛiŋ wə, ma Nyɔ tə bi kpɛiŋsi i gwu
yi wə bəŋgəkə bà bə dzaka i kiŋwakti kələ mə. **19** Mi ka

məm i dzɔ bwili gia i bəndzaka bà bɔ bukuki i kiŋwakti
kələ mə bà akɔ ntum wi Nyɔ, ma Nyɔ tə bi ma bee a wi
kwati ŋki kimbu i kpɛiŋ wə wi nyaki nɔni bəh mbi di i
kwili wi baiŋni wə a num yə bə nyaka i kiŋwakti kələ mə.
20 Mi wə wi dzaka kɔm gia yələ dzakaki a, "I yi ŋkɔŋ wə,
mih dzəki lə i jəbi wə twɛsi." Yi nûm ayaka. Bah Jisəs,
dzâ! **21** Ma Bah Jisəs chûsi mbɛiŋ bəchi bà bɔ kɔ bəni bə
Nyɔ bəh shɔm yi yindzɔŋni. Yi nûm ayaka.

Mih ka yɛiŋ kwili wi baiŋni, a num Jɛlusalɛm wimfiaŋ wi buku dzə i bɛiŋ i Nyə ka shiki dzəki aka miŋkpaŋa wimfiaŋ wə bə lafi i tsə nya i nyuwi. Ayaka mih ka wəkə ja yi dzaka i kiŋkii kə bɛiŋ na bəh ŋga a, "Mbɛiŋ tsêiŋ, di biə Nyə ni nəki si num lə bəh bəni. Wi ni nəki bəh bɔ. Bə ni numki bəni bu, wi Nyə mwi num bəh bɔ, wi num Nyə wibɔ."

Kiŋwakti ki Gia 21:2-3

Reader's Guide

Chung at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, *"As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him."* Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, *"And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned."* So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, *"Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth."* 2 Timothy 2:15. *"God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,"* 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Chung at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12
Greek: proper noun, place
Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses
Meaning:
Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aïdios g126
Greek: adjective
Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6
Meaning:
Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165
Greek: noun
Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses
Meaning:
A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166
Greek: adjective
Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses
Meaning:
From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653
Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular
Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32
Meaning:
To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possiblity, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067
Greek: proper noun, place
Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses
Meaning:
Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86
Greek: proper noun, place
Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses
Meaning:
Synonomous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442
Greek: proper noun, place
Usage: Phrase 5 times in the New Testament
Meaning:
Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585
Hebrew: proper noun, place
Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses
Meaning:
The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020
Greek: proper noun, place
Usage: 1 time in 2 Peter 2:4
Meaning:
Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Cung---Chung-Bible/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luk 8:31
Lum 10:7
Kiŋwakti ki Gia 9:1
Kiŋwakti ki Gia 9:2
Kiŋwakti ki Gia 9:11
Kiŋwakti ki Gia 11:7
Kiŋwakti ki Gia 17:8
Kiŋwakti ki Gia 20:1
Kiŋwakti ki Gia 20:3

aïdios

Lum 1:20
Jut 1:6

aiōn

Matiə 12:32
Matiə 13:22
Matiə 13:39
Matiə 13:40
Matiə 13:49
Matiə 21:19
Matiə 24:3
Matiə 28:20
Mak 3:29
Mak 4:19
Mak 10:30
Mak 11:14
Luk 1:33
Luk 1:55
Luk 1:70
Luk 16:8
Luk 18:30
Luk 20:34
Luk 20:35
Jən 4:14
Jən 6:51
Jən 6:58
Jən 8:35
Jən 8:51
Jən 8:52
Jən 9:32
Jən 10:28
Jən 11:26
Jən 12:34
Jən 13:8
Jən 14:16
Kiŋwakti ki Nəm 3:21
Kiŋwakti ki Nəm 15:18
Lum 1:25
Lum 9:5
Lum 11:36
Lum 12:2
Lum 16:27
1 Kəlɛn 1:20
1 Kəlɛn 2:6
1 Kəlɛn 2:7
1 Kəlɛn 2:8
1 Kəlɛn 3:18
1 Kəlɛn 8:13
1 Kəlɛn 10:11
2 Kəlɛn 4:4
2 Kəlɛn 9:9
2 Kəlɛn 11:31
Galɛshia 1:4
Galɛshia 1:5
Ɛfɛsus 1:21
Ɛfɛsus 2:2
Ɛfɛsus 2:7
Ɛfɛsus 3:9
Ɛfɛsus 3:11
Ɛfɛsus 3:21
Ɛfɛsus 6:12
Filibi 4:20
Kələse 1:26
1 Timəti 1:17
1 Timəti 6:17
2 Timəti 4:10
2 Timəti 4:18
Taytus 2:12
Hibulu 1:2
Hibulu 1:8
Hibulu 5:6
Hibulu 6:5
Hibulu 6:20
Hibulu 7:17
Hibulu 7:21
Hibulu 7:24
Hibulu 7:28
Hibulu 9:26
Hibulu 11:3
Hibulu 13:8
Hibulu 13:21
1 Bita 1:23
1 Bita 1:25
1 Bita 4:11
1 Bita 5:11
2 Bita 3:18
1 Jən 2:17
2 Jən 1:2
Jut 1:13
Jut 1:25
Kiŋwakti ki Gia 1:6
Kiŋwakti ki Gia 1:18
Kiŋwakti ki Gia 4:9
Kiŋwakti ki Gia 4:10
Kiŋwakti ki Gia 5:13
Kiŋwakti ki Gia 7:12
Kiŋwakti ki Gia 10:6
Kiŋwakti ki Gia 11:15
Kiŋwakti ki Gia 14:11
Kiŋwakti ki Gia 15:7
Kiŋwakti ki Gia 19:3
Kiŋwakti ki Gia 20:10
Kiŋwakti ki Gia 22:5

aiōnios

Matiə 18:8
Matiə 19:16
Matiə 19:29
Matiə 25:41
Matiə 25:46
Mak 3:29
Mak 10:17
Mak 10:30
Luk 10:25
Luk 16:9
Luk 18:18
Luk 18:30
Jən 3:15
Jən 3:16
Jən 3:36
Jən 4:14
Jən 4:36
Jən 5:24
Jən 5:39
Jən 6:27
Jən 6:40
Jən 6:47
Jən 6:54
Jən 6:68

Jɔn 10:28
Jɔn 12:25
Jɔn 12:50
Jɔn 17:2
Jɔn 17:3
Kiŋwakti ki Nɔm 13:46
Kiŋwakti ki Nɔm 13:48
Lum 2:7
Lum 5:21
Lum 6:22
Lum 6:23
Lum 16:25
Lum 16:26
2 Kɔlɛn 4:17
2 Kɔlɛn 4:18
2 Kɔlɛn 5:1
Galɛshia 6:8
2 Tɛsalɔnika 1:9
2 Tɛsalɔnika 2:16
1 Timɔti 1:16
1 Timɔti 6:12
1 Timɔti 6:16
2 Timɔti 1:9
2 Timɔti 2:10
Taytus 1:2
Taytus 3:7
Filimun 1:15
Hibulu 5:9
Hibulu 6:2
Hibulu 9:12
Hibulu 9:14
Hibulu 9:15
Hibulu 13:20
1 Bita 5:10
2 Bita 1:11
1 Jɔn 1:2
1 Jɔn 2:25
1 Jɔn 3:15
1 Jɔn 5:11
1 Jɔn 5:13
1 Jɔn 5:20
Jut 1:7
Jut 1:21
Kiŋwakti ki Gia 14:6

eleēsē

Lum 11:32

Geenna

Matiɔ 5:22
Matiɔ 5:29
Matiɔ 5:30
Matiɔ 10:28
Matiɔ 18:9
Matiɔ 23:15
Matiɔ 23:33
Mak 9:43
Mak 9:45
Mak 9:47
Luk 12:5
Jɛm 3:6

Hadēs

Matiɔ 11:23
Matiɔ 16:18
Luk 10:15
Luk 16:23
Kiŋwakti ki Nɔm 2:27
Kiŋwakti ki Nɔm 2:31
1 Kɔlɛn 15:55
Kiŋwakti ki Gia 1:18
Kiŋwakti ki Gia 6:8
Kiŋwakti ki Gia 20:13
Kiŋwakti ki Gia 20:14

Limnē Pyr

Kiŋwakti ki Gia 19:20
Kiŋwakti ki Gia 20:10
Kiŋwakti ki Gia 20:14
Kiŋwakti ki Gia 20:15
Kiŋwakti ki Gia 21:8

Sheol

Genesis 37:35
Genesis 42:38
Genesis 44:29
Genesis 44:31
Numbers 16:30
Numbers 16:33
Deuteronomy 32:22
1 Samuel 2:6
2 Samuel 22:6
1 Kings 2:6
1 Kings 2:9
Job 7:9
Job 11:8
Job 14:13
Job 17:13
Job 17:16
Job 21:13
Job 24:19
Job 26:6
Psalms 6:5
Psalms 9:17
Psalms 16:10
Psalms 18:5
Psalms 30:3
Psalms 31:17
Psalms 49:14
Psalms 49:15
Psalms 55:15
Psalms 86:13
Psalms 88:3
Psalms 89:48
Psalms 116:3
Psalms 139:8
Psalms 141:7
Proverbs 1:12
Proverbs 5:5
Proverbs 7:27
Proverbs 9:18
Proverbs 15:11
Proverbs 15:24
Proverbs 23:14
Proverbs 27:20
Proverbs 30:16
Ecclesiastes 9:10
Song of Solomon 8:6
Isaiah 5:14
Isaiah 7:11
Isaiah 14:9
Isaiah 14:11
Isaiah 14:15
Isaiah 28:15
Isaiah 28:18
Isaiah 38:10
Isaiah 38:18
Isaiah 57:9
Ezekiel 31:15
Ezekiel 31:16
Ezekiel 31:17
Ezekiel 32:21
Ezekiel 32:27
Hosea 13:14
Amos 9:2
Jonah 2:2
Habakkuk 2:5

Tartaroō

2 Bita 2:4

Questioned

None yet noted

Akə tə a shəm yə Ablaham nì jiə i Nyə ka wi wəkə i Nyə i jəbi wə Nyə nì bəəŋ wi a wi buku bee tumi kibə wi tsə i kidəkə wə wi num i ni kwati tumi kiwə ka ŋki.
Si Ablaham wəkə yakadəiŋ buku, ka bá tsə a tsəni kiə kə di biə wi tsəki. - Hibulu 11:8

"When Pharaoh had let the people go, God didn't lead them by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said, 'Lest perhaps the people change their minds when they see war, and they return to Egypt'" Exodus 13:17

Mbɛiŋ kɔ̂ɔki a mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi nì ka dzə dakə a bə nɔ̂mki i wi. Wi nì dzə i nɔmki i bəni, i nya nɔni ki ka n'yɛlih i yɛlih bəni bəduli i kpi wə. - Mak 10:45

Akə mih Bəəl waiŋ wi nəm wi Klistus Jisəs. Nyə nì bəəŋ mih a mih nûmki waiŋ ntum wi Jisəs, ka jiə a mih fûkuki ntum wi ndzəŋni wi ŋgaiŋ. - Lum 1:1

Creation 4004 B.C.

Adam and Eve created	4004
Tubal-cain forges metal	3300
Enoch walks with God	3017
Methuselah dies at age 969	2349
God floods the Earth	2349
Tower of Babel thwarted	2247
Abraham sojourns to Canaan	1922
Jacob moves to Egypt	1706
Moses leads Exodus from Egypt	1491
Gideon judges Israel	1245
Ruth embraces the God of Israel	1168
David installed as King	1055
King Solomon builds the Temple	1018
Elijah defeats Baal's prophets	896
Jonah preaches to Nineveh	800
Assyrians conquer Israelites	721
King Josiah reforms Judah	630
Babylonians capture Judah	605
Persians conquer Babylonians	539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple	537
Nehemiah rebuilds the wall	454
Malachi prophecies the Messiah	416
Greeks conquer Persians	331
Seleucids conquer Greeks	312
Hebrew Bible translated to Greek	250
Maccabees defeat Seleucids	165
Romans subject Judea	63
Herod the Great rules Judea	37

(The Annals of the World, James Uusher)

Jesus Christ born 4 B.C.

New Heavens and Earth

	Christ returns for his people
1956	Jim Elliot martyrd in Ecuador
1830	John Williams reaches Polynesia
1731	Zinzendorf leads Moravian mission
1614	Japanese kill 40,000 Christians
1572	Jesuits reach Mexico
1517	Martin Luther leads Reformation
1455	Gutenberg prints first Bible
1323	Franciscans reach Sumatra
1276	Ramon Llull trains missionaries
1100	Crusades tarnish the church
1054	The Great Schism
997	Adalbert marytyrd in Prussia
864	Bulgarian Prince Boris converts
716	Boniface reaches Germany
635	Alopen reaches China
569	Longinus reaches Alodia / Sudan
432	Saint Patrick reaches Ireland
397	Carthage ratifies Bible Canon
341	Ulfilas reaches Goth / Romania
325	Niceae proclaims God is Trinity
250	Denis reaches Paris, France
197	Tertullian writes Christian literature
70	Titus destroys the Jewish Temple
61	Paul imprisoned in Rome, Italy
52	Thomas reaches Malabar, India
39	Peter reaches Gentile Cornelius
33	Holy Spirit empowers the Church

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

Where?			When?							
			Innocence		Fallen				Glory	
			Eternity Past	4000 BC Creation	Fall to Sin No Law	1500 BC Moses' Law	Advent of Christ 0-33 AD	Church Age Kingdom Age	Great White Throne	New Heaven and Earth
Who?	God	Father	God's Perfect Fellowship John 10:30	God's Perfect Fellowship with Adam in the Garden of Eden No Fall No Death Gen 1:31	Living in Unapproachable Light, 1 Timothy 6:16				God's Perfectly Restored Fellowship with All Mankind in the Holy City No Hades No Dead Rev 20:3	All Restored Acts 3:21
		Son			Pre-Incarnate, John 8:58		Incarnate, John 1:14	Paradise, Luke 23:43		
		Holy Spirit			Everywhere, Psalm 139:7		Indwelling Believers, John 14:17			
	Mankind	Living Mankind	No Creation No people Gen 1:1		Serving the Savior or Satan on Earth, Ephesians 2:1-5					
		Deceased Believing Mankind			Blessed in Paradise, Luke 16:22					
		Deceased Unbelieving Mankind			Punished in Hades until the final judgment, Luke 16:23 and Rev 20:13					
	Angels	Holy Angels			Serving Mankind at God's Command, Hebrews 1:14					
		Imprisoned Angels		No Fall No Unholy Angels Gen 1:31	Imprisoned in Tartarus, 2 Peter 2:4 and Jude 6				Lake of Fire Prepared for the Devil and his Angels Mat 25:41 Rev 20:10	Fallen Angels Forgiven? Col 1:20 Yes? Heb 2:16 No?
		Fugitive Angels			Rebelling Against Christ Accusing Mankind 1 Peter 5:8 and Revelation 12:10			Thalaasa, Rev 20:13		
		First Beast Demon						Lake of Fire Revelation 19:20		
		False Prophet Demon								
		Satan						Abyss Revelation 20:2		

Destiny

Chung at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, *"the gates of Hades will not prevail,"* Matthew 16:18. Paul asks, *"Hades where is your victory?"* 1 Corinthians 15:55. John wrote, *"Hades gives up,"* Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, *"Do not be afraid,"* because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to *"be afraid"* because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarrantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, *"out of the frying pan, into the fire?"* Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, *"Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'"* Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. *"If the first fruit is holy, so is the lump,"* Romans 11:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tsâ i bitumi wə bichi, mbɛiŋ fâki bəni numki bəni mbəŋ bə mbaŋ, jûli bə i bəkə i yɛli wi Nyə Ba bəh Waiŋ bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni. - Matiɔ 28:19